

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

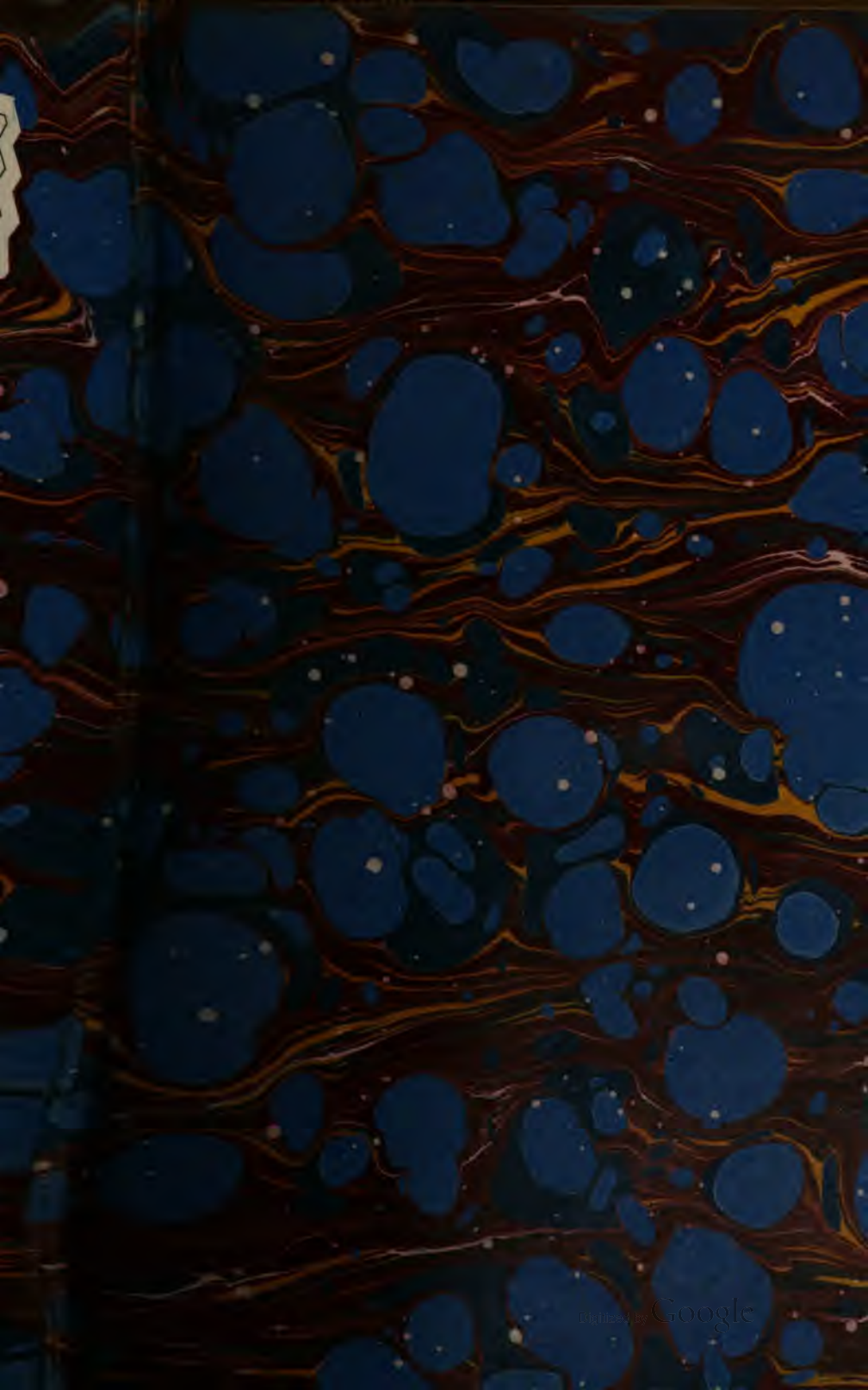
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

EX BIBLIOTHECIS GUDBRANDRI
VIGFUSSON et FRIDERICI YORK POWELL
olim alumni, partim ab hoc legatis, partim
emptis, a. MCMIV.

B.2.9.32. ✓

G. U.

1762

SVENSKA SPRÅKETS LAGAR.

KRITISK AFHANDLING

AF

JOHAN ER. RYDQVIST.

ANDRA BANDET.

STOCKHOLM,

PÅ O. H. KLEMMINGS FÖRLAG.

Pris: 3 Rdr 16 sk. Banko.

SVENSKA SPRÅKETS LAGAR.

ANDRA BANDET.

SVENSKA SPRÅKETS LAGAR.

KRITISK AFHANDLING

AF

JOHAN ER. RYDQVIST.

ANDRA BANDET.

STOCKHOLM, 1857.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

FJERDE BOKEN.

Substantivet.

FÖRSTA KAP.

Inledning.

Inom hela det Germaniska språk-området göres, för både nomen och pronomen, skilnad mellan *singular* och *plural*; endast det personliga och possessiva pron. för 1:a och 2:a person har i fornspråken och vissa munarter hållit dualen kvar. Hos de gamle äro, mera allmänt än hos de nyare, tre kön, *maskul.*, *femin.* och *neutr.*, åtskilda; blott med undantag för det nämnda personliga pronomen, samt det reflexiva (personliga i 3:e person). Kasus äro *nomin.*, *genit.*, *dat.* och *ackus.*; med *nomin.* sammanfaller oftast vok. och instrum. Tal, kön och kasus hänföra sig åter till olika *deklinationer*, hvilka utgöra indelningsgrund för de särskilda orden. *Slut-artikel* är det Skandinaviska substantivet förbehållen.

Den förste uppodlaren af det grammatiska fältet inom våra bygder, TRÄLLMANN, gör deklinationerna hufvudsakligen beroende af kön, och uppställer I *dräng*, pl. *drängar*; II *piga*, pl. *pigor*; III *barn*. Hvad som går härutöfver, blir draget inom dessa tre rämärken, så att ord med pl. på *-er* upptagas som afdelningar under dem på *-ar* och *-or*. Ett längre steg tager LJUNGBERG, som angifver: I *yingling*, *herre*; II *dygd*, *bok*; III *qvinna*; IV *bröd*. SAHLSTEDT, utan tvifvel med föresyn af Latinet, sätter främst fem. på *-a*, och indelar I *böna*; II *konung*, *verld*; III *frukt*, *dygd*; IV *band*. BOTIN och andra följa samma system, sedan af BOIVIE (redan i 1:a uppl. af hans Språklära, tryckt 1820) sålunda jemkadt: I *qvinna*; II *konung*; III *röst*, *parti*;

Sv. Spr. Lagar.

IV *snille*; V *tjenare, band*, — en fördelning, antagen af de fleste efter honom, hvilka blifvit den gamla uppfattningen trogne; dock ej af COLLNER, som har I *ljud*; II *ställe*; III *fisk*; IV *ört*; V *qvinna*; VI *mästare*.

Dessa uppställningar, grundade på språkets nuvarande skick, afse uteslutande praktiska ändamål, med skolboken och ordboken till ögonmärke. Annorlunda blir saken sedd med historiens och vetenskapens ögon. Så antager RASK, i sin äldre bearbetning af Isl. grammatiken, en enklare och en konstigare hufvudflock. Man får sålunda 8 deklinationer, 3 tillhörande den enklare flokken, 5 den konstigare, neml. I *auga, hiarta* m. fl. neutra på *-a*; II *geisli* (stråle), *andi, ræningi* (rånare), *eigandi* m. fl. mask. på *-i*; III *tunga, saga, kyrkia* m. fl. fem. på *-a*; IV *skip, land, sumar* (sommar), *qvæði, merki, trè* och dylika neutra; V *konungr, hamar, læknir* (läkare), *dalr* m. fl. mask. på *-s* i gen. sing.; VI *dráttir* (dragning), *völlr* (vall), *skiöldr, víðr* (ved), *bragr* (skaldeestycke), *belgr* m. fl. mask. på *-ar* i gen. sing.; VII *eign* (egendom), *vör* (läpp), *brúðr, drottning, ben* (skråma), *veiði* (fiske) och andra fem. med pl. på *-ir* eller *-ar*; VIII *hind, önd* (and), *rót, mörk* (mark), *staung* och andra fem. med pl. på *-r* (jfr. Anvisn. s. 64—93). Icke utan föranledning af GRIMM har RASK sedermera, under bibehållande af de 2 hufvudarterna, nu med namn af den öppna och den slutna (se här förut om verbet I. 3), förändrat anordningen af deklinationerna, hvilka blifva 3, neml. I *hiarta, andi, gata*, motsvarande de 3 första deklinationerna i det äldre schemat; II *land, brandr, för* (resa) m. fl., omfattande den gamla 4:e, 5:e och 7:e dekl.; III *trè, völlur, rót* m. fl., innefattande den gamla 6:e och 8:e dekl., ursprungligen med *u* eller *v* i ändelsen (Vejledn. s. 10—23). Detta system har RASK tillämpat på Ny-Danskan sålunda: 1:a hufvudarten a) *et hierte*, b) *en konge*, c) *en dame*, alla med pl. *-er*; 2:a hufvudarten a) *et dyr*, pl. *dyr*, b) *en dag*, pl. *dage*, c) *en sag*, pl. *sager* (Dan. Gram. s. 47—49); hvilket allt är af PETERSEN troget återgifvet (se Dan. Spr. s. 27—30). Efter RASK har ock TULLBERG (s. 13—20) för Svenskan upptagit fördelningen i 2 hufvudarter, hvardera med neutrum i spetsen: a) *snille, öga, ande, tunga*; b) *skepp, skald*; men gör inom 2:a flokken ingen söndring mellan mask. och fem., och ordnar under den 1:as mask. alla mask. och fem. med pl. på

-ar, också dem som sluta på konsonant (t. ex. *axel, aften, graf, drottning*) eller på vokal i ordstammen (t. ex. *sjö, fru*).

Liksom RASK för Isländska verbet och substantivet antager en tvådelning, antager GRIMM en sådan för German-språkens verb och nomen i allmänhet (äfven adj.), under benämningen *stark* och *svag*; men i omvänd ordning till den af RASK följda (se i denna skrift I. 4). Han ser i den starka böjningen en inre, ursprungligare form; i den svaga en yttre, senare tillkommen. Säsom i verbet den svagas kännetecken är ett i impf. framträdande *d* eller *t* (jfr. I. 5, 493—6), så är i subst. detta fallet med *n*, uti alla Germaniska språk bortfallet ur nom. sing., men förrådande sin forna tillvara genom den återstående slutvokalen (jfr. GRIMM, Gesch. II. 939 *); i andra kasus är det i olika språk mer eller mindre bevaradt. Enligt den äldre uppfattningen hos GRIMM sönderfaller det starka subst. i 4 deklinationer för mask. och fem., af hvilka dock den 2:a i ordningen theoretiskt lyder under den 4:a, emedan det der förekommande *j* hörer till afledningen och ej till böjningen; alltså i Mös. Göt. mask. I *fisks*, II *harjis* (här), III *sunus* (son), IV *balgs* (belg); fem. I *giba* (gåfva), II *þivi* (tjenarinna), III *handus* (hand), IV *ansis* (nåd). För neutrum gifvas blott 3 deklinationer, I *vaurd* (ord), II *kuni* (slägt), III *faihu* (förmögenhet, få), af hvilka den mellersta theoretiskt sammanfaller med den första. Det svaga subst. har mask. I *hana* (hane), II *vilja*; fem. I *tuggo* (tunga), II *rafjo* (räkenskap), III *managei* (mängd), hvarvid den 2:a i ordningen, af så väl mask. som fem., är till den egentliga flexionen ense med den 4:a; neutr. har blott en dekl. *hairto* (hjerter). Isländskan får, i enlighet härmed, starka mask. I *fiskr*, II *hirðir* (herde), III *háttr* (sätt), *sonr*, IV *belgr. bragr*; fem. I *giöf* (gåfva), II *festi* (band), III *tönn* (tand), *rót*, IV *ást* (kärlek); neutra I *orð*, *fat*, II *kyn* (slägt), *riki*, III *fè*. Svaga mask. I *hani*, II *vili*; fem. I *tunga*, *harpa*, II *kirchia*, III (möjligen dithörande de i sing. oföränderliga, hvilka knappt ega pl., säsom *æfi*,

* I t. ex. *kallade, löste* är slut-vokalen, som icke mer fins i *grep, brann* (jfr. i denna afhandling I. 329), skyddad af det föregående *d, t*. I *ande, gata, öga* är den slutande vokalen, som saknas i *dal, man* (juba), *vän, sak, skepp*, kvarvarande till följd af ett ursprungligt *n*, sedan förhistoriska tider bortkastadt i nom. sg., liksom i Lat. *homo* (= Mös. Göt. *guma*, Isl. *gumí*, hvaraf *brúdgumí*), *ratio* (= Mös. Göt. *rafjo*), men ej i gen. *homínis, rationis* o. s. v.

lefnad); neutr. *hiarta*. Svenskan slutligen starka mask. I *fisk*, II *fiskare*, III *son*, IV *vän*; fem. I *sol*, II saknas, III *tand*, IV *kraft*; neutr. I *ord*, II *kynne*. Svaga mask. *hane*, fem. *tunga*, neutr. *hjerta*, *öga* (Gram. I. 598 och följ.). De starka deklinationernas utmärkelse-tecken (om de svagas *n* är förut taladt), sättes i vokalerna; för den 1:a *a*, den 2:a *ja*, den 3:e *u*, den 4:e *i* (I. 840). Senare har GRIMM, med uteslutande af den 2:a dekl., i dess ställe inflyttat den 4:e; så att ordningen blir efter vokalerna *a*, *i*, *u*, hvilka lika djupt ingripa i böjningen af nomen som af verbet (jfr. Gesch. II. 944—948 och denna afhandling I. 444). Ut i intet Germaniskt språk visar sig systemet i all sin renhet och fullständighet; men det bekräftas af mer eller mindre öfvertygande vittnesbörd från alla, och af den väsendtliga öfverensstämmelsen med ännu äldre beslägtade tungor; hvilket ock föranledt BOPP att, i sin omfattning af de Indo-Europeiska tungomålen, utgå från *a*, *i*, *u* såsom grundvokaler (Vergl. Gram. s. 437 och följ.); utan att han dock binder sig vid ett visst antal deklinationer, eller vid någon hufvudklyfning i starka och svaga (jfr. s. 449 m. fl. st.). — Från GRIMM afvika MUNCH och UNGER i Norr. Gram., afvensom MUNCH i F. Sv. Spr., i så måtto att de starka substantivens 1:a och 2:a dekl. sammanslagits till en, såsom i RASKS yngre plan. MUNCHS framställning af brödras folkens forna språkbyggnad, hvad Forn-Svenskan beträffar i en del enskildheter mera theoretiskt än historiskt fattad, har blifvit öfverflyttad i ett Svenskt arbete (Svensk Språklära af N. STRÖMBORG, (Stockholm 1852 s. 99 och följ.). För Ny-Svenskan har MUNCH gjort 3 deklinationer: I *fisk*, *sol*, *ord*; II a) med ljudskifte (öfvergångs-ljud) *son*, *tand*; b) utan ljudskifte *flod*, *kraft*; III *hane*, *tunga*, *hjerta*, *lyte* (Sammenlignende Fremstilling af det danske, svenske og tydske Sprogs Formlære, Kristiania 1848, s. 20—24).

Den ur vetenskapliga skal utgångna nya uppställningen af substantif-böjningen, i det väsendtliga föga skiljaktig hos RASK (särdeles i hans senare verk) och GRIMM, har väl ej samma höga betydelse som i verbet, dock en afgjord vikt och, synnerligast för de gamla språken, mycken användbarhet; icke alltid större ju äldre språket är, men likväl störst i Mös. Göt. Brytningen i stark och svag flexion, grundad på jemförelse mellan särskilda tungomål af Germanisk stam, skulle, om än rättfärdigas, likväl ej

med all klarhet framstå ur de Nordiska språkens kända tillstånd, för sig sjelf betraktadt. Den starka afdelningens vokaliska kännetecken stiger först i pl. fram, och endast i mask. och fem.; ja blott i nomin. och ackus. pl. 1 deklinationens *a* och den 2:s *i*, knappt mer än i ack. pl. af mask. den 3:s *u* (*o*); neutr. saknar all böjningen tillhörande vokalisk beteckning. Det svaga *n* åter träffas allenast i gen. pl. af fem. och neutra, några enstaka mask. oräknade; hvartill för Forn-Svenskan ytterligare kommer det hit hänförliga *n* i *ögun*, *örun* och möjligen ännu något neutrum. Så i fornspråket. Ny-Svenskan eger i behåll *a* och *e*, men har alldeles förlorat *u* (*o*), om ej i *vädur*, der det i alla händelser ingalunda röjer sig som flexionstecken; *n* kvarstår som fornmärke i *ögon*, *öron*, kanske i *hertan* och ett par andra, till hvilka på oorganisk väg slutit sig allehanda neutra, som i stammen ändas på vokal, eller äro med *-e* utbildade. Då det emellertid för den historiska och derpå grundade vetenskapliga betraktelsen är en stor fördel, att se de olika språkarterna i sammanhang med hvar andra, draga vi icke i betänkande, att för Forn-Svenskan tillägna oss Gammas system, med några smärre jemkningar. I anseende till den inom mask. och fem. rådande vacklan mellan det plurala *a* och *i* (*e*), blifva mönsterorden för 1:a och 2:a starka dekl. uppförda i samma tabell, ehuru inom denna ordnade, så vidt möjligt varit, efter sin vokaliska egenskap. I paradigma äro för öfrigt ett större antal ord upptagna, för att åskådliggöra den inom deklinationerna herskande mångfald och skiftning.

I Ny-Svenskan är, hvad substantivet vidkommer, svårare att förena det theoretiska med det praktiska, vetenskapen med det gällande språkbruket, ofta ännu ledt af en dunkel aning om en inre grund, men ock beroende af flere under århundradens lopp inträffade tillfälligheter; och detta i vida högre grad än hvad verbet angår, som i det hela befinner sig på gammal botten. Frågan, huruvida den nu i läroböcker och ordböcker allmännast gällande deklinationsföljden (jfr. s. 1—2) kan vara tjenlig att framgent upprätthålla, vid den första undervisningen och i förhållande till den stora allmänheten, kan här lemnas å sido. Att emellertid i närvarande skrift tillämpa den, skulle rubba all jemvigt, störa all öfverensstämmelse med den för fornspråket valda ordningen, och alstra hvarjehanda invecklingar och förvex-

lingar. Utgående från det verkliga och för hand varande, kan man komma till följande schema: för starka subst. I mask. (med undantag af dem på *-e*) och fem. med pl. *-ar*: *dal, man* (juba); II mask. och fem. med pl. *-er*: *vän, sak*, hvartill man väl får tills vidare lägga de aldrig fullt stadigt böjda neutra med den utländska ändelsen *eri*, t. ex. *trolleri*; III mask. och neutra utan förändring i pl.: *läsare, skepp*. För svaga subst. I mask. på *-e*, pl. *-ar*: *ande*; II fem. på *-a*, pl. *-or*: *gata*; III neutra på *-a, -e* eller vokalslut i stammen: *öga, rike, bo*. Denna anordning är ej oförenlig med det nya vetenskapliga systemet, och står ej fjerran från det hos oss förut vedertagna, hvilket icke har annan lag än pluralens beskaffenhet. Den här föreslagna 3:e dekl. af starka subst. är, det medgifves, utan motsvarighet i fornspråket; men i ett praktiskt system, der man mera afser yttre stödjepunkter, synas de i pl. oförändrade orden böra innehafva en egen plats, för neutr. sjelfskrifven inom det starka området, och för mask. på *-are* icke der opassande, hvilket jemväl af GRIMM (Gram. I. 740) så befunnits. I den nya grammatiken förefalla deremot de få vokalsförvandlande subst., t. ex. *son, hand*, såsom afvikelser; och annorlunda kan man, från vetenskapens ståndpunkt, ej betrakta pl. *städer, bränder, stäfver* (*bokstäfver*), *ledamöter*, likasom de neutrala *länder, ständer*, alla utan likställighet hos de gamle. I Forn-Svenskan kunna *rike, bo* hänföras till den starka böjningen; icke så i det nu gångbara språket, der det svaga *n* blifvit från pl. alldeles oskiljaktigt i *riken*, och nära nog i *bon*.

Det af mig för den substantiva böjningen utsedda schema saknar likformighet med det för den verbala, hvilket senare uppgjordes med uttryckt afseende på det nya språket, hvarest de svaga verben, nu som fordom de ojemförligt ofvervägande till antal, länge intagit en eröfrande ställning, med en löstesrik framtid; då deremot de svagas sjunkande valde faller en hvar i ögonen. Det kunde ega skäl för sig, att icke fråntråda en känd klassering, i hvilken de svaga verben besitta de främsta rummen, och att, särskildt för ordbokens räkning, vidhålla den gamla nummerföljden, synnerligast som en siffra gjorde der till fyllest, för att angifva de inom hvarje konjugation förekommande flere skiljaktigheter. Grunderna för denna till förmån för det nya språket, företrädesvis i lexikalisk hänsigt, gjorda eftergift åt den

gamla indelningen äro ej de samma i fråga om substantivet, inom hvars gräns det starka ordförrådet är lika afgjort öfverlägset nu som förr; och detta utan afseende derpå att åtskilliga ord, af äldre starka, numera blifva som svaga behandlade, eller omvändt; hvartill kommer, att i Ny-Svenskan all olikhet mellan deklinationerna ligger i pl., hvilken utan olägenhet kan i ord-boken utsättas för hvar enskildt ord, hvarigenom man undviker beroendet af fältets grammatiska uppmätning. Den störda likformigheten, vid jämförelsen af innehållet i de båda banden af detta verk, är i allt fall icke betydligare, än att hon kan afhjelpas, om man ställer den starka verbal-fördelningen främst; ty den karakteristiska åtskilnaden mellan den starka och den svaga flexionen är i verbet lika sorgfälligt iakttagen, som den kommer att blifva inom det substantiva omfånget.

Den för Skandiska språkarter egendomliga böjningen med *slut-artikel*, eller den bestämda formen, kommer att på särskildt rum afhandlas.

I likhet med hvad vid verbet förekommit, blifva mönsterord tagna ur *Isländskan*, *Forn-Svenskan* och *Ny-Svenskan*, föregångna af dylika ur *Möso-Götiskan* och *Forn-Hög-Tyskan*. Derförinnan antecknas den böjning, hvilken GRIMM vill förutsätta som den äldre och ursprungliga för mask. och fem. i *Mös. Göt.* (Gesch. II. 942 och 945), neml.

Stark böjning.

	Maskul.			Femin.		
Sg. N. dagas	gastis	sunus	giba	dedis*	handus	
G. dagis	gastais	sunaus	gibos	dedais	bandaus	
D. dagi	gastai	sunau	gibo	dedai	bandau	
A. dagan	gastin	sunun	giba	dedin	bandun	
Pl. N. dages	gasteis	sunius	gibos	dodeis	handius	
G. dage	gastije	sunive	gibo	dedije	handive	
D. dagam	gastim	sunum	gibom	dedim	handum	
A. dagans.	gastins.	sununs.	gibos.	dedins.	banduns.	

Soag böjning.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N. hanans		tuggons	hairton
G. haninis		tuggonos	hairtinis
D. hanini		tuggono	hairtini
A. hananan		tuggona	hairton
Pl. N. hananes		tuggonos	hairtona
G. hanane		tuggone	hairtane
D. hananam		tuggonom	hairtanam
A. hananans.		tuggonos.	hairtona.

Den verkligt bestående flexionen är deremot som följer:

* *Dedis* står för *deds* (gerning; jfr. *dåd*).

Första starka deklinationen i Mäso-Götiskan.*

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. Nom.	dag-s	gib-a	vaurd
Gen.	dag-is	gib-os	vaurd-is
Dat.	dag-a	gib-ai	vaurd-a
Ack.	dag	gib-a	vaurd
Vok.	dag	gib-a	vaurd
Pl. Nom.	dag-os	gib-os	vaurd-a
Gen.	dag-e	gib-o	vaurd-e
Dat.	dag-am	gib-om	vaurd-am
Ack.	dag-ans	gib-os	vaurd-a
Vok.	dag-os.	gib-os.	vaurd-a.
Sg. Nom.	har-jis	sun-ja	kun-i
Gen.	har-jis	sun-jos	kun-jis
Dat.	har-ja	sun-jai	kun-ja
Ack.	har-i	sun-ja	kun-i
Vok.	har-i	sun-ja	kun-i
Pl. Nom.	har-jos	sun-jos	kun-ja
Gen.	har-je	sun-jo	kun-je
Dat.	har-jam	sun-jom	kun-jam
Ack.	har-jans	sun-jos	kun-ja
Vok.	har-jos.	sun-jos.	kun-ja.
Sg. Nom.	haird-eis	band-i	traust-i
Gen.	haird-eis	band-jos	traust-eis
Dat.	haird-ja	band-jai	traust-ja
Ack.	haird-i	band-ja	traust-i
Vok.	haird-i	band-i	traust-i
Pl. Nom.	haird-jos	band-jos	traust-ja
Gen.	haird-je	band-jo	traust-je
Dat.	haird-jam	band-jom	traust-jam
Ack.	haird-jans	band-jos	traust-ja
Vok.	haird-jos.	band-jos.	traust-ja.

* *dags* dag, *harjis* här, *hairdeis* herde; *giba* gåfva, *sunja* sanning, *bandi* band, *boja*; *vaurd* ord, *kuni* kön, *slägt*, *trausti* förbund.

Andra starka deklinationen i Mäso-Götiskan.*

	Maskul.	Femin.
Sg. Nom.	gast-s	anst-s
Gen.	gast-is	anst-ais
Dat.	gast-a	anst-ai
Ack.	gast	anst
Vok.	gast	(anst-ai?)
Pl. Nom.	gast-eis	anst-eis
Gen.	gast-e	anst-e
Dat.	gast-im	anst-im
Ack.	gast-ins	anst-ins
Vok.	gast-eis.	anst-eis.

Tredje starka deklinationen i Mäso-Götiskan.**

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. Nom.	sun-us	hand-us	faih-u
Gen.	sun-aus	hand-aus	faih-aus
Dat.	sun-au	hand-au	faih-au
Ack.	sun-u	hand-u	faih-u
Vok.	sun-au	hand-au	faih-u.
Pl. Nom.	sun-jus	hand-jus	
Gen.	sun-ive	hand-ive	
Dat.	sun-um	hand-um	
Ack.	sun-uns	hand-uns	
Vok.	sun-jus.	hand-jus.	

Svaga deklinationen i Mäso-Götiskan.***

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. Nom.	han-a	tugg-o manag-ei	hairt-o
Gen.	han-ins	tugg-ons manag-eins	hairt-ins
Dat.	han-in	tugg-on manag-ein	hairt-in
Ack.	han-an	tugg-on manag-ein	hairt-o
Vok.	han-a	tugg-o manag-ei	hairt-o
Pl. Nom.	han-ans	tugg-ons manag-eins	hairt-ona
Gen.	han-ane	tugg-ono manag-eino	hairt-ane
Dat.	han-am	tugg-om manag-eim	hairt-am
Ack.	han-ans	tugg-ons manag-eins	hairt-ona
Vok.	han-ans.	tugg-ons manag-eins.	hairt-ona.

* *gasts* gäst, *ansts* gunst, nåd. ** *sunus* son, *handus* hand, *faihu* egendom, få. *** *hana* hane, *tuggu* tanga, *managei* mängd, *hairto* hjerta.

Första starka deklinationen i Forn-Hög-Tyskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. Nom.	tac	kep-a	wort
Gen.	tak-es	kep-o	wort-es
Dat.	tak-a	kep-o	wort-a
Ack.	tac	kep-a	wort
Instr.	tak-u		wort-u
Pl. Nom.	tak-a	kep-o	wort
Gen.	tak-o	kep-ono	wort-o
Dat.	tak-um	kep-om	wort-um
Ack.	tak-a.	kep-o.	wort.

Svaga deklinationen i Forn-Hög-Tyskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. Nom.	han-o	zunk-a	herz-a
Gen.	han-in	zunk-un	herz-in
Dat.	han-in	zunk-un	herz-in
Ack.	han-un (on)	zunk-un	herz-a
Pl. Nom.	han-un (on)	zunk-un	herz-un
Gen.	han-ono	zunk-ono	herz-ono
Dat.	han-om	zunk-om	herz-om
Ack.	han-un (on).	zunk-un.	herz-un.

Första och andra starka deklinationen i Isländskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	brand-r	sok (sök)	land
G.	brand-s	sak-ar	land-s
D.	brand-e (i)	sok (sök, söku)	land-e (i)
A.	brand	sok (sök)	land
Pl. N.	brand-ar	sak-ar (er, ir)	land (lönd)
G.	brand-a	sak-a	land-a
D.	brond-om (bröndum)	sok-om (sökum)	land-om (löndum)
A.	brand-a.	sak-ar (er, ir).	land (lönd).
	Maskul.	Neutr.	Neutr.
Sg. N.	skóg-r	skip	hundur-aþ (að)
G.	skóg-ar (s)	skip-s	hundur-aþs (aðs)
D.	skóg-e (i)	skip-e (i)	hundur-aþe (aði)
A.	skóg	skip	hundur-aþ (að)
Pl. N.	skóg-ar	skip	hundur-oþ (uð)
G.	skóg-a	skip-a	hundur-aþa (aða)
D.	skóg-om (um)	skip-om (um)	hundur-oþom (uðum)
A.	skóg-a.	skip.	hundur-oþ (uð).
	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	him-enn (inn)*	vik-ing**	hof-oþ (höfuð)
G.	him-ens (ins)	vik-ingar	hof-oþ (höfuðs)
D.	him-ne (ni)	vik-ingo (ingu)	hof-þe (höfði)
A.	him-en (in)	vik-ing	hof-oþ (höfuð)
Pl. N.	him-nar	vik-ingar	hof-oþ (höfuð)
G.	him-na	vik-inga	hof-þa (höfða)
D.	him-nom (num)	vik-ingom (ingum)	hof-þom (höfðum)
A.	him-na.	vik-ingar.	hof-oþ (höfuð).
	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	fiot-orr (fiöturr)	lif-r***	timb-r
G.	fiot-ors (fiöturs)	lif-rar	timb-rs
D.	fiot-re (fiötri)	lif-r	timb-re (ri)
A.	fiot-or (fiötur)	lif-r	timb-r
Pl. N.	fiot-rar (fiöttrar)	lif-rar	timb-r
G.	fiot-ra (fiöttra)	lif-ra	timb-ra
D.	fiot-rom (fiöttrum)	lif-rom (rum)	timb-rom (rum)
A.	fiot-ra (fiöttra).	lif-rar.	timb-r.

* himmel. ** sjöålg, sjöröfveri. *** lever.

Första och andra starka deklinationen i Isländskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.	
Sg. N.	bekk-r	egg	net	
G.	bekk-iar (bekks)	egg-iar	net-s	
D.	bekk	egg-io (eggiu, egg)	net-e (i)	
A.	bekk	egg	net	
Pl. N.	bekk-er (ir)	egg-iar	net	
G.	bekk-ia	egg-ia	net-ia	
D.	bekk-iom (ium)	egg-iom (ium)	net-iom (ium)	
A.	bekk-e (i).	egg-iar.	net.	
Sg. N.	lækn-er (ir)*	myr-r (myre, i)**	minn-e (i)	rík-e (i)
G.	lækn-es (is)	myr-ar	minn-es (is)	rík-es (is)
D.	lækn-e (i)	myr-e (i)	minn-e (i)	rík-e (i)
A.	lækn-e (i)	myr-e (i)	minn-e (i)	rík-e (i)
Pl. N.	lækn-ar	myr-ar	minn-e (i)	rík-e (i)
G.	lækn-a	myr-a	minn-a	rík-ia
D.	lækn-om (um)	myr-om (um)	minn-om (um)	rík-iom (ium)
A.	lækn-a.	myr-ar.	minn-e (i).	rík-e (i).
Sg. N.	skó-r	brá***	bú	
G.	skó-s	brá-r	bú-s (ss)	
D.	skó	brá	bú-e (i)	
A.	skó	brá	bú	
Pl. N.	skú-ar (skór)	brá-r	bú	
G.	skú-a (skóa)	brá	bú-a	
D.	skó-m	brá-m	bú-om (húm)	
A.	skú-a (skóa, skó).	brá-r.	bú.	
	Maskul.	Maskul.	Femin.	
Sg. N.	dal-r	rött-r	eign****	
G.	dal-s	rött-ar	eign-ar	
D.	dal (dale, i)	rött	eign	
A.	dal	rött	eign	
Pl. N.	dal-er (ir, ar)	rött-er (ir)	eign-er (ir)	
G.	dal-a	rött-a	eign-a	
D.	dol-om (dölum)	rött-om (um)	eign-om (um)	
A.	dal-e (i, a).	rött-e (i).	eign-er (ir).	

* läkare. ** myr, kärr. *** ögonlock, ögonhår. **** ega, egendom.

Tredje starka deklinationen i Isländskan.

	Maskul.	Maskul.	Maskul.
Sg. N.	við-r (viðr)	vond-r (vöndr)	skíold-r (skíöldr)
G.	við-ar (viðar)	vand-ar	skíald-ar
D.	við-e (viði)	vend-e (i)	skíld-e (i)
A.	við (við)	vond (vönd)	skíold (skíöld)
Pl. N.	við-er (viðir)	vend-er (ir)	skíld-er (ir)
G.	við-a (viða)	vand-a	skíald-a
D.	við-om (viðum)	vond-om (vöndum)	skíold-om (skíöldum)
A.	við-o (viðu).	vond-o (vöndu).	skíold-o (skíöldu).

	Maskul.	Maskul.
Sg. N.	sun-r (sonr, son)	spán-n
G.	sun-ar (sonar)	spán-ar? (spána)
D.	syn-e (i)	spæn-e (i)
A.	sun (son)	spán
Pl. N.	syn-er (ir)	spæn-er (ir)
G.	sun-a (sona)	spán-a
D.	sun-om (sonum)	spán-om (um)
A.	suno (sonu).	spán-o (u).

	Femin.	Femin.	Femin.
Sg. N.	grind	tonn (tönn)	rót
G.	grind-ar	tann-ar	rót-ar
D.	grind-o (u)	tonn (tönn)	rót
A.	grind	tonn (tönn)	rót
Pl. N.	grind-r	teð-r (tennr, tenn)	roet-r (rætr)
G.	grind-a	tann-a	rót-a
D.	grind-om (um)	tonn-om (tönnum)	rót-om (um)
A.	grind-r.	teð-r (tennr, tenn).	roetr (rætr).

	Femin.	Neutr.
Sg. N.	tá	fè
G.	tá-r	fi-ár (fear, feiar)
D.	tá	fè
A.	tá	fè
Pl. N.	tæ-r	fè
G.	tá	fi-á
D.	tá-m	fi-ám
A.	tæ-r.	fè.

Svaga deklinationen i Isländskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	and-e (i)	gat-a	hiart-a
G.	and-a	got-o (götu)	hiart-a
D.	and-a	got-o (götu)	hiart-a
A.	and-a	got-o (götu)	hiart-a
Pl. N.	and-ar	got-or (götur)	hiort-o (hiörtu)
G.	and-a	gat-na	hiart-na
D.	ond-om (öndum)	got-om (götum)	hiort-om (hiörtum)
A.	and-a.	got-or (götur).	hiort-o (hiörtu).
Sg. N.	tim-e (i)	vik-a	aug-a
G.	tim-a	vik-o (u)	aug-a
D.	tim-a	vik-o (u)	aug-a
A.	tim-a	vik-o (u)	aug-a
Pl. N.	tim-ar	vik-or (ur)	aug-o (u)
G.	tim-a	vik-na	aug-na
D.	tim-om (um)	vik-om (um)	aug-om (um)
A.	tim-a.	vik-or (ur).	aug-o (u).

	Maskul.	Femin.
Sg. N.	vil-e (i)	kirk-ia
G.	vil-ia	kirk-io (iu)
D.	vil-ia	kirk-io (iu)
A.	vil-ia	kirk-io (iu)
Pl. N.	vil-iar	kirk-ior (iur)
G.	vil-ia	kirk-na
D.	vil-iom (ium)	kirk-iom (ium)
A.	vil-ia.	kirk-ior (ur).

	Maskul.	Maskul.	Femin.
Sg. N.	leik-are (ari, ere, eri)*	eig-ande (andi)	gleþ-e (gleði)
G.	leik-ara (era)	eig-anda	gleþ-e (gleði)
D.	leik-ara (era)	eig-anda	gleþ-e (gleði)
A.	leik-ara (era)	eig-anda	gleþ-e (gleði)
Pl. N.	leik-arar (erar)	eig-endr	gleþ-er (gleðir)
G.	leik-ara (era)	eig-anda (enda)	gleþ-a (gleða)
D.	leik-orum (urum, erom)	eig-ondom (endum)	gleþ-om (gleðum)
A.	leik-ara (era).	eig-endr.	gleþ-er (gleðir).

* spekmán, gýcklari.

Första och andra starka deklinationen i Forn-Svenskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	brand-er (ær, ir, r)	sak	land
G.	brand-s	sak-ar	land-s
D.	brand-i (e)	sak-u (sak)	land-i (e)
A.	brand	sak	land
Pl. N.	brand-ar	sak-ar (ir, er)	land
G.	brand-a	sak-a	land-a
D.	brand-um (om)	sak-um (om)	land-um (om)
A.	brand-a.	sak-ar (ir, er).	land.
	Maskul.	Neutr.	Neutr.
Sg. N.	skogh-er (ær, ir, r)	skip	hundr-aþ
G.	skogh-ar (s)	skip-s	hundr-aþs
D.	skogh-i (e)	skip-i (e)	hundr-aþi (aþe)
A.	skogh	skip	hundr-aþ
Pl. N.	skogh-ar	skip	hundr-aþ
G.	skogh-a	skip-a	hundr-aþa
D.	skogh-um (om)	skip-um (om)	hundr-aþum (aþom)
A.	skogh-a.	skip.	hundr-aþ.
	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	him-in (en)	vik-ing	hov-oþ (huvuþ)
G.	him-ins (ens)	vik-ingar	hov-oþs (huvuþs)
D.	him-ni (ne)	vik-ingu (ing)	hof-þi (höfþi, e)
A.	him-in (en)	vik-ing	hov-oþ (huvuþ)
Pl. N.	him-nar	vik-ingar	hov-oþ (huvuþ)
G.	him-na	vik-inga	hof-þa
D.	him-num (nom)	vik-ingum (ingom)	hof-þum (höfþum, om)
A.	him-na.	vik-ingar.	hov-oþ (huvuþ).
Sg. N.	fiæt-ur (or)	liv-er (ær, ir, r)	timb-er (ær, ir, r)
G.	fiæt-urs (ors)	lif-rar	timb-ers (ærs, irs, ris)
D.	fiæt-ri (re)	liv-er (ær, ir, r)	timb-ri (re)
A.	fiæt-ur (or)	liv-er (ær, ir, r)	timb-er (ær, ir, r)
Pl. N.	fiæt-rar	lif-rar	timb-er (ær, ir, r)
G.	fiæt-ra	lif-ra	timb-ra
D.	fiæt-rum (rom)	lif-rum (rom)	timb-rum (rom)
A.	fiæt-ra.	lif-rar.	timb-er (ær, ir, r).

Första och andra starka deklinationen i Forn-Svenskan.

	Maskul.	Fem.	Neutr.
Sg. N.	bækk-er (ær, ir, r)	æg	næt
G.	bækk-iar (ar)	ægg-iar	næt-s
D.	bæk (bækki, e)	æg (æggju?)	næt-i (e)
A.	bæk	æg	næt
Pl. N.	bækk-iar (ir, er)	ægg-iar	næt
G.	bækk-ia	ægg-ia	næt-ia
D.	bækk-ium (iom)	ægg-ium (iom)	næt-ium (iom)
A.	bækk-ia (i, e).	ægg-iar.	næt.
Sg. N.	læk-ir (er)	myr (myri, e)	minn-i (e) riki (e)
G.	læk-is (irs, ers)	myr-ar	minn-is (es) rik-is (es)
D.	læk-i (iri, ere)	myr-i (e)	minn-i (e) rik-i (e)
A.	læk-i (ir, er)	myr-i (e)	minn-i (e) rik-i (e)
Pl. N.	læk-ar (irar, erar)	myr-ar	minn-i (e) rik-i (e)
G.	læk-a (ira, era)	myr-a	minn-a rik-ia
D.	læk-um (irum, erom)	myr-um (om)	minn-um(om) rik-ium (iom)
A.	læk-a (ira; era).	myr-ar.	minn-i (e). rik-i (e).
Sg. N.	sko-r	bra	bo
G.	sko-s	bra-r	bo-s
D.	sko	bra	bo (boi?)
A.	sko	bra	bo
Pl. N.	sko-ar (skor)	bra-r	bo
G.	sko-a	bra	bo-a
D.	sko-m	bra-m (braum?)	bo-m
A.	sko-a (sko).	bra-r.	bo.

	Maskul.	Maskul.	Femin.
Sg. N.	dal	rætt-er (ær, ir, r)	eghn
G.	dal-s	rætt-ar	eghn-ar
D.	dal (dali, e)	ræt (rætti, e)	eghn
A.	dal	ræt	eghn
Pl. N.	dal-ar (ir?)	rætt-ir (er)	eghn-ir (er)
G.	dal-a	rætt-a	eghn-a
D.	dal-um (om)	rætt-um (om)	eghn-um (om)
A.	dal-a (i?).	rett-i (e).	eghn-ir (er).

Sv. Spr. Lagar.

Tredje starka deklinationen i Forn-Svenskan.

	Maskul.	Maskul.	Maskul.
Sg. N.	viþ-er (ur)	vand-er (ær, ir, r)	skiold-er (skiölder)
G.	viþ-ar	vand-ar	skiold-ar (skiolds)
D.	viþ-i (e)	vand-i (vændi?)	skiold-i (skiölde)
A.	viþ	vand	skiold (skiöld)
Pl. N.	viþ-ir (er)	vænd-ir (vandar)	skiold-ir (skiölder, ar)
G.	viþ-a	vand-a	skiold-a (skiölda)
D.	viþ-um (om)	vand-um (om)	skiold-um (skiöldom)
A.	viþ-u (o).	vand-u (vændi, vanda).	skiold-u (skiöldi, a).

	Maskul.	Maskul.
Sg. N.	sun (sunr, son)	span
G.	sun-ar (sons)	span-ar (spans)
D.	syn-i (suni)	span-i (spæni?)
A.	sun (son)	span
Pl. N.	syn-ir (er)	spæn-ir (spanar)
G.	sun-a (sona)	span-a
D.	sun-um (sonom)	span-um (om)
A.	sun-u (syni).	span-u (spæni, spana).

	Femin.	Femin.	Femin.
Sg. N.	grind	tan	rot
G.	grind-ar	tann-ar	rot-ar
D.	grind-u (grind)	tan	rot
A.	grind	tan	rot
Pl. N.	grind-er (ær, ir, r)	tænd-er (ær, ir, r)	röt-er (ær, ir, r)
G.	grind-a	tann-a	rot-a
D.	grind-um (om)	tann-um (om)	rot-um (om)
A.	grind-er (ær, ir, r).	tænd-er (ær, ir, r).	röt-er (ær, ir, r).

	Femin.	Neutr.
Sg. N.	ta	fæ (fe)
G.	ta-r	fæ-ar (fæiar, fæar)
D.	ta	fæ (fe)
A.	ta	fæ (fe)
Pl. N.	tæ-r	fæ (fe)
G.	ta	fæ-a (fæa)
D.	ta-um (tam)	fæ-um (fæom)
A.	tæ-r.	fæ (fe).

Svaga deklinationen i Forn-Svenskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	and-i (e)	gat-a	hiart-a
G.	and-a	gat-u (o)	hiart-a
D.	and-a	gat-u (o)	hiart-a
A.	and-a	gat-u (o)	hiart-a
Pl. N.	and-ar	gat-ur (or)	hiart-a (an? un?)
G.	and-a	gat-na	hiart-a (na?)
D.	and-um (om)	gat-um (om)	hiart-um (om)
A.	and-a.	gat-ur (or).	hiart-a (an? un?).
Sg. N.	tim-i (e)	vik-a (uka)	aug-a (øgba)
G.	tim-a	vik-u (uku, o)	aug-a (øgha)
D.	tim-a	vik-u (uku, o)	aug-a (øgha)
A.	tim-a	vik-u (uku, o)	aug-a (øgha)
Pl. N.	tim-ar	vik-ur (ukur, or)	aug-un (øghun, on)
G.	tim-a	vik-na (ukna)	aug-na (øghna)
D.	tim-um (om)	vik-um (ukum, om)	aug-um (øghum, om)
A.	tim-a.	vik-ur (ukur, or).	augun (øghun, on).

	Maskul.	Femin.
Sg. N.	vil-i (e)	kirk-ia
G.	vil-ia	kirk-iu (io)
D.	vil-ia	kirk-iu (io)
A.	vil-ia	kirk-iu (io)
Pl. N.	vil-iar	kirk-iur (ior)
G.	vil-ia	kirk-na
D.	vil-ium (iom)	kirk-ium (iom)
A.	vil-ia.	kirk-iur (ior).

	Maskul.	Maskul.	Femin.
Sg. N.	lek-ari (are, eri, ere)	egh-andi (ande)	glæþ-i (e)
G.	lek-ara (era)	egh-anda	glæþ-i (is)
D.	lek-ara (era)	egh-anda	glæþ-i (e)
A.	lek-ara (era)	egh-anda	glæþ-i (e)
Pl. N.	lek-arar (erar)	egh-ander (andar)	glæþ-ir (er)
G.	lek-ara (era)	egh-anda	glæþ-a
D.	lek-arum (erom)	egh-andum (andom)	glæþ-um (om)
A.	lek-ara (era).	egh-ander (anda).	glæþ-ir (er).

Första starka deklinationen i Ny-Svenskan.

Maskul.	Femin.
Sg. N. dal	man
G. dal-s	man-s
Pl. N. dal-ar	man-ar
G. dal-ars.	man-ars.
Sg. N. kon-ung	drottn-ing
G. kon-ungs	drottn-ings
Pl. N. kon-ungar	drottn-ingar
G. kon-ungars.	drottn-ingars.
Sg. N. himm-el	ax-el*
G. himm-els	ax-els
Pl. N. him-lar	ax-lar
G. him-lars.	ax-lars.
Sg. N. bott-en	sock-en
G. bott-ens	sock-ens
Pl. N. bott-nar	sock-nar
G. bott-nars.	sock-nars.
Sg. N. åk-er	fjäd-er
G. åk-ers	fjäd-ers
Pl. N. åk-rar	fjäd-rar
G. åk-rars.	fjäd-rars.
Sg. N. sjö	bro
G. sjö-s	bro-s
Pl. N. sjö-ar	bro-ar
G. sjö-ars.	bro-ars.

* Fem. *axel* (F. Sv. *axel*, Isl. *axl*, skuldra) kan numera ej för ögat åtskiljas från mask. *axel* (F. Sv. *axel*, Isl. *axull*, axel på åkdon och dyl.); men i det förra är accenten hög (acutus), i det senare låg (gravis). Båda gå efter 1 dekl.

Andra starka deklinationen i Ny-Svenskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	vän	sak	troll-eri
G.	vän-s	sak-s	troll-eris
Pl. N.	vänn-er	sak-er	troll-erier
G.	vänn-ers.	sak-ers.	troll-eriers.

	Maskul.	Femin.
Sg. N.	son	tand
G.	son-s	tand-s
Pl. N.	sön-er	tänd-er
G.	sön-ers.	tänd-ers.

Tredje starka deklinationen i Ny-Svenskan.

	Maskul.	Neutr.
Sg. N.	läs-are	skepp
G.	läs-are	skepp-s
Pl. N.	läs-are	skepp
G.	läs-ares.	skepp-s.

Första och andra svaga deklinationen i Ny-Svenskan.

	Maskul.	Femin.
Sg. N.	and-e	gat-a
G.	and-es	gat-as
Pl. N.	and-ar	gat-or
G.	and-ars.	gat-ors.

Tredje svaga deklinationen i Ny-Svenskan.

	Neutr.	Neutr.	Neutr.
Sg. N.	ög-a	rik-e	bo
G.	ög-as	rik-es	bo-s
Pl. N.	ög-on	rik-en	bo-n
G.	ög-ons.	rik-ons.	bo-ns.

Genit. är lika i sing. och pl. Med nomin. sammanträffa icke blott vokat., men ock dat. och den derunder inbegripne ablat., samt actus. I enskilda talesätt och sammansättningar ses lemningar af fornböjningen.

ANDRA KAP.

**Första och andra starka deklinationen i Forn-
Svenskan.**

Första deklinationens kännemärke *a*, likasom den andras *i* (*e*), uti de Skandinaviska fornspråken endast af nomin. och ack. pl. för mask. och fem. ögonskenligt, träder fullständigare i dagen vid jemförelsen med Mös. Göt. och F. Hög-T., såsom man finner af tabellerna, hvilka ock åskådliggöra sväfvandet mellan båda deklinationerna, hvad enskilda ord vidkommer. Här upptages en myckenhet sådana, efter samma grundsats och med begagnande af samma sätt, som förut på verbet tillämpats (jfr. I. 149).

Maskulinum.

- brander** (brand); Isl. *brandr*, *brands*, pl. *brandar*. ÖGL. Eps. 34 pr. *brandær* (nom. sg.); Upl. L. V. B. 25 pr. *mæþ* — — *brinnændæ brandi*; i Biblarnes Dom. 15: 4 *brandar* (ack. pl. för *branda*); Vestm. L. I. G. B. 11: 1 *afgum brandum* (med afviga bränder); Cod. Bildst. s. 473 *vm brandana* (omkring bränderna). LIND tecknar i sin Ordbok pl. *brandar* och *bränder*, af hvilka den förre blir af Hof (s. 52) angifven som normal.
- sander**; Isl. *sandr* (sand), pl. *sandar* (sandfält). Pluralens betydelse fortlefver hos oss i ortnamn. Så t. ex. har man kallat *Sandarne* (»sannarna») den nära nya varfvet vid Göteborg belägna sandåsen.
- hunder** (hund); Isl. *hundr*, *hunds*, pl. *hundar*. VGL. I. Md. 15: 4 *bitær hundær*; ÖGL. B. B. 24: 2 *mæþ hund*; 36: 3 *fylghia annars manz hunda* (nom. pl. för *hundar*).
- munder** (mun); Mös. Göt. *munþs*; Isl. *munnr*, *munns*, pl. *munnar*. Bjärk. R. 14: 2 *swa at mundær warþær skielghær* (sned); S. Birg. Up. 4: 17 *mins mundz ordh*; Upl. L. V. B. 25 pr. *mæþ blasændæ munni*.
- brunder** (brunn); Isl. *brunnr*, *brunns*, pl. *brunnar* Upl. L. M. B. 6: 4 *ær brundær j garþi*; VGL. I. Md. 15: 1 *i brun*; Gamla Ordspr. 1050 *hwa margha sökir brunna* (hvilken som söker många brunnar).

eþer (ed); Mts. Göt. *nþs*; Isl. *eðr*, *eðs*, pl. *eðar*. VGL. II. Forn. B. 37 *eþer* (nom. sg.); I. J. B. 2 pr. *mæþ tylptær* (tolfmanna) *eþe*; Vestm. L. II. þg. B. 49 *þe eþar* (eder) *æro allr ogilldir*.

dagher (dag). Isl. *dagr* går regelbundet efter 4 dekl., utom dat. sg. *degi*. ÖGL. R. B. 26: 4 *til dughær* (till dess dag, dagen) *takær at lipa fram*; Kr. B. 19: 4 *til daghrin* (dagen) *ær urþinga* (är så långt framskriden, att ting ej kan hållas); 44, 43: 3 *a enum dagh* (dat. sg.); VGL. I. B. B. 4 pr. *at siundæ daghi* (dat. sg.); G. B. 9: 4 *a mungats tipæ daghi*; Forn. S. 3 *a - - - dæghi* (dat. sg.); A. B. 40 *a dözsðæghi*; Md. 4 pr. *dræpin ok af daghum* (dat. pl.) *takin* (afdagatagen); IV. 44: 49 *i daghum sinum*; Upl. L. Kg. B. 40: 40 *j rættum stæmpnudagh* (dat. sg.); J. B. 42 pr. *at rættum affrazdagh*; Gottl. L. 3: 3 *a þaim* (den) *daghj* (dat. sg.); 8 pr. *fiurtan daghar*. Ljudförändringen i dat. sg. har ingenstädes kunnat märkas, så när som på anförda ställen ur VGL., der *æ* för *a* äfven under andra förhållanden är ingen ting mindre än ovanligt, och följaktligen vid detta tillfälle ej rätt betecknande. — Man skiljer nu allt mer mellan *dag* (dies) och *dager* (lumen, såsom motsättning till umbra), det senare med pl. *dagrar*. I *taga af daga*, *afdagataga*, kan *af daga* icke gerna förklaras dermed att *af* någon gång i fornspråket styrde ackus.; synnerligast som *af daghum taka* brukas i VGL., ÖGL. m. fl. fornskrifter, och ännu i Dalskan. Soarare vore här att söka en omedelbar efterbildning af Dan. *tage af dage*, eller en vanställning bland de många, som uppkommit genom den gamla brytningen mot Danskan. Det senare vexelfallet torde vara det enda tillämpliga på *läggå daga*, *ådagalägga*, der *å daga* betyder: i dag (å dag), i dagen; icke: i dagar.

magher (besvägrad person, måg); Isl. *mágr*, *mágs*, pl. *mágar*. VGL. IV. 45: 46 *maghær* (nom. sg.); Vestm. L. I. M. B. 4: 8 *dræpas maghar sina mællum* (hvar andra). Jfr. 3 dekl.

bogher (bog); Isl. *bógr*, *bógs*, pl. *bógr* och *bogir*. Vestm. I. II. B. B. 28 pr. *boghs*; Hels. L. M. B. 6: 2 (i 1609 års tryckta uppl.) *boghar* (beteckning af fördubblade böter); Gust. I: Bib. 2 Mos. 29: 27 *heffuoboghanar*. Af Hof anføres

- (s. 52) ur Vestgötskan pl. *böger*, svarande mot Isl. *bøgir* efter 3:e dekl.
- muger*, *mogher* (mängd); Isl. *múgr*, *múgs*, pl. *múgar*. Kg. Styr. IV. 6: 4, 7: 4 *almogr* (allmoge). Jfr. det svaga *mughi*.
- bukker* (bock); Isl. *bukkr*, *bukks*, pl. *bukkar*. Vestm. L. I. B. B. 46: 4 *bukkir* (nom. sg.); VGL. II. U. B. 8 *buk* (ack. sg.); Södm. L. B. B. 34 pr. *bukka* (ack. pl.); Gottl. L. 45 pr. *buccum* (dat. pl.).
- mapker* (mask); Isl. *maðkr*, *maðks*, pl. *maðkar*; Dan. *madike* eller *maddik*. Alex. 378 *en litin madhker*; Cod. Bur. s. 402 *for sarbetta* (bitande) *flugur ok mapka*; Gust. 1:s Bib. Es. 44: 14 *tu matker* (du mask); 2 Mos. 16: 20 *tå weæte ther matkar*. Äfven i senare tider finner man hos skalderna, t. ex. LIDNER, *matk*, nu allmänt utbytt mot *mask*, der *s* förhåller sig till *p* (*t*) som i *vasle* (förut *vatti*), *näsla* (förut *nætla*).
- bupker* (burk); Isl. *buðkr*, *buðks*, pl. *buðkar*. Ivan 2296 *budker* (nom. sg.); 2213 *budhka* (pl.). Häraf att döma synes *r* i *burk* lika litet radikalt, som *s* i *mask*; det förefinnes mellan *bupker* och *burk* samma ljudförhållande som mellan det Forn-Dan. *ödken* och Ny-Dan. *örken* (*öken*).
- staller* (stall); Isl. *stallr*, *stalls*, pl. *stallar*. VGL. II. þj. B. 30 *staller* (nom. sg.). Deremot Bonavent. s. 4 *tha the komo fore stallit*; 4 i *stalleno*. Folkspråket i Göta rike och på Gottland kvarstår vid den gamla maskulina böjningen; men Svear och Norrländingar nyttja i allmänhet *stall* neutralt, och i enlighet dermed de fleste skriftställare.
- bilder* (plogbill); Isl. *bilðr* (spjut o. s. v.), *bilðs*, pl. *bilðar* (Gislason). Södm. L. þg. B. 7 *bilder* (nom. sg.); B. B. 14: 4 *bilz* (gen. sg.); 2 pr. *stiael man bill*; Vestm. L. I. B. B. 46 pr. *flögh wp hani oc a bild nipir bildir* (och *bill* ned på *bill*).
- fælder* (mark, fält), som motsvaras af A. Sæx. *feld* eller *feald* (Eng. *field*), pl. *feldas*, T. *feld*, men saknas i Isländskan, förekommer enkelt i Södm. L. J. B. 13: 4 *felder* (nom. sg.), *fiell* (ack. sg.), och i några sammansättningar, såsom Upl. L. V. B. 10: 4 *urfiældær* (ett från grannarnes gemenskap af söndradt jordstycke); 17: 3 *urfiælz* (gen. sg.), *urfiældi* (dat. sg.); Södm. L. J. B. 13 pr. *flut felder* (flytbar urfjell);

Gust. Is Bib. Es. 5: 10 *tiyo wijngårds fellar*. Sedan det gamla subst., fastän bevaradt i Bibeln och lagboken, råkat i glömska, har man från Tyskan tillägnat sig *fält*, liksom i sitt hemland neutrum.

qvælder (qväll). VGL. I. K. B. 2 *til quæls*, G. B. 9 pr. *at quældi* och dylikt är i afseende på kön icke afgörande; och då man läser Bonavent. s. 85 *thz ær ginstan* (genast) *quællir*, 32 *hwarn quæld*, 493 *aat quællenom*, Med. Bib. I. 156 *aff quældenom*, Hert. Fredr. 1967 *thæn annan quæld* o. s. v., hvilket väl står tillsammans med det nu rådande mask., jemväl i Danskän och i Norska dialekter (om ock ej uteslutande) antaget, kunde man frestas att anse detta kön för det enda i F. Sv.; hvartill man dock ingalunda är berättigad, då det i yngre Vestm. L. II. M. B. 20 heter *om quældit*, Hert. Fredr. 263 och 4403 *at quældith*, hvilket förlikar sig med Islandarens neutrala *qveld*. Enligt SÄVE är *qvild* neutr. hos Svenske nybyggarna på Nukkö i Estland.

kamber (kam); Isl. *kambr*, *kambs*, pl. *kambar*. VGL. I. K. B. 6 *kamber* (takås, dial. »kam»); Cod. Bildst. s. 306 *hafuir camb a höfdhe*; Cod. Bur. s. 530 *mz iarn cumbom*.

hember (hem, verld); Isl. *heimr*, *heims*, pl. *heimar*. Cod. Bur. s. 507 *þa sculde aldar* (för *alder*) *hembren* (hela verlden); 522 *af þænna heme*; 206 *þænna hem ælska*; 507 *vm allan hemen*; Kg. Styr. III. 55 i *themma hem*; 49 i *androm hem*; Med. Bib. I. 548 *hemenom*. Här således otve tydigt maskulin-tecken; men VGL. I. þj. B. 9 *til hems*, ÖGL. Kr. B. 4 i *hem*, *ur heme*. lemna oss i ovisshet. VGL. II. Add. 7: 22 *har hemet*, ÖGL. Eps. 4: 8 *hemit*, B. B. 4: 2 *af hemi sinu*. I Mts. Göt. är *haims* (by) fem.

domber, *domer* (sak, tillstånd, dom); Isl. *dómr*, *dóms*, pl. *dóm- ar*. VGL. I. J. B. 14 *sva kom dombær*; Södm. L. Add. 44 *skils hans domer gilder*; VGL. II. A. B. 34 *wil maþer man or anöþgom* (för *anöþgom*) *þom* (ur tråldom) *lösæ*; J. B. 45 *valde hin helghum dome* (råde han öfver helgonens af- lefvor); Gregor. s. 284 *opbyggia ena kirkio ok ther inlægg- ia sancti iohanissa baptiste hælgho doma*. Hit höra *guf-*, *siuk-*, *kännidomber* o. s. v. BJÖRN HALDORSEN gör skilnad mellan *heilagr dómr* (relik) och *helgidómr* (helgedom).

stumber (stam, stubbe)? Denne nomin. är i Gloss. till VGL. förutsatt, på grund af ett i äldre VGL. förekommande uttryck, Forn. S. 2: 4 *til stums*, tvenne gånger så skrifvet; men i Gloss. till Södm. L. antages, att det i samma lag B. B. 46 pr. begagnade *till stums* föreställer *til stumns* (som är läsarten i en nära samtidig handskr.), hörande till ett mask. *stumn*, hvaraf accus. visar sig i 47 pr. (*sum scuþa scal baþe stumn oc stubba*), och dat. i ÖGL. Vins. B. 7 pr. (*af stumne*). Om än genom dessa senare data VGL:s gen. *stums* kan ådraga sig misstanke, saknas dock ej anledning att jemte *stumn* förutsätta en nomin. *stumber*, som tyckes alldeles vara det assimilerade Isl. *stubbr*, och i skyldskap med F. Hög-T. *stumbal* (*truncus*), samt med F. Sv. *stumpli* och *stubbi*, hvilka afhandlas bland svaga mask. Under sammanlikningen med *kamber*, *hember* n. fl. på *mb*, kommer man åter ej till tanken på ett omedelbart ur *stumber* utveckladt *stumper* (*stump*), hvaraf tecken börja visa sig redan i fornspråket; icke ens öfvergångsbildningen *hampn* ur mask. *hamber* (se längre fram) synes gifva ett lämpligt ämne för ett dylikt antagande; då deremot Ned. Sax. *stump* är samma ord som det Svenska, och Hög-T. *stumpf* derifrån föga skiljaktigt. I lagarne brukas för samma begrepp (stubbe) *stuver*, *stumber* (se ofvan), *stumn*, *stubbi*, *stumpli*, hvilka nu, med sönderfallna bemärkelser, lyda: *stuf* (återstod af ett tygstycke eller dylikt), *stom* (ett till vissa ändamål anslaget hemman), *stomme* (bål, skrof, resning, uppräning), *stubb* (4:o det efter bergningen kvarstående af säd eller gräs; 2:o en tjock och snäf underkjol), *stubbe* (det på marken återstående efter ett fäldt träd). De starka subst. ega sina motstycken i Isl. *stúfr* och *stubbr* (*stuf*, *stump*), *stofn* (stam, stubbe); i Norska folkspråkets *stuv* (stam, stubbe, *stuf*), *stomn* (stubbe).

strömber (ström); Isl. *straumr*, *straums*, pl. *straumar*. ÖGL. B. B. 8: 4 *liggær strömbær nifan firi*; *aghin þer* (ege de) *ström*; 8 pr. *nu aghu mæn - - kuærna ströma*; Upl. L. Præf. *ströms*. Gust. Is. Bib. har 2 Mos. 8: 5 *strömar*; men Syr. 24: 43 och 44 *strömer*, en plural, som hastigt försvunnit.

halMBER (halm); Isl. *hálmr*, *hálms*. Med. Bib. I. 288 *halMBER*; VGL. I. þj. B. 5: 4 *ær þet hult halmi* (höljdt med halm);

ÖGL. B. B. 4: 3 *taki þrea halma* (tage tre skördar); Med. Bib. I. 90 *som han ökte et korn i iordhinne stundom i manga halma* (strån) *oc ugæ.*

malmber (malm); Isl. *málmr*, *málms*, pl. *málmar*. S. Birg. Up. 4: 29 *malmbir* (nom. sg.); Magn. Er. Lands L. Thj. B. 45 *göran* (arbetad) *malm - - köpa*; Med. Bib. II. 272 i *tafflom aff malme*. Utan tvifvel har namnet på Stockholms norra och södra förstad sin upprinnelse från samma ord, med en äldre bemärkelse af sand, sandfält, hvilken qvarblifvit i Mös. Göt. *malma* (arena), Med. Hög-T. *melm*, pulvis; jfr. Ital. *melma*, dy). I Bjärk. R. 39 pr. läses *a nyrra malmi* (på Norr Malm); Stads-L. Kp. B. ind. 48 *vm norrnamals köp oc sydhra*. I flere landsorter fins en s. k. *malm*, hvilken ock gifvit upphof till ortnamnen *Malma*, *Malmö*, *Malmköping* o. s. v.

holmber (holme); Isl. *hólmr* och *hólmi*. VGL. IV. 40 *dana-holmber*; Upl. L. V. B. 47 pr. *holmbær*, *flotholmbær*; hawi *þæn flotholm*; *aff holmi*; 23: 5 *Stokholms bro*. Den starka formen är till våra dagar öfverflyttad i *holmgång* och namnen *Holm*, *Lundholm*, *Cronholm*, *Laholm*, *Engelholm* m. fl.; men är för öfrigt utvexlad mot det svaga *holme*.

armer (arm); Isl. *armr*, *arms*, *armar*. ÖGL. Vap. 15: 4 *bristær armbær*; Cod. Bildst. s. 255 *bundus - - handin ok armbrin* (nom.); *widh armin* (ack.).

farmber (last, laddning); Isl. *farnr*, *farms*, pl. *farnar*. Upl. L. V. B. 44: 4 *huggær lass wellr bazfurn*. Finska *parmas* (Fin. Handl. III. 284) eller *parmu* är troligen samma ord, och står närmare det i Stockholm brukliga *parm* (hömått).

ormber, *ormer* (orm); Isl. *ormr*, *orms*, pl. *ormar*. Cod. Bildst. s. 830 *een ludhin ormbir*; Med. Bib. I. 294 *stundom södhis ornber aff orme*; Run. 27 *ormr* (namn); Gottl. Hist. 4 *ormar*.

skatter (skatt); Isl. *skattr*, *skatts*, pl. *skattar*. Gottl. Hist. 2 *þet ier* (är) *scattr*; Hels. L. Kg. B. 7 pr. *hwar sum sæller skat konungæ*; S. Birg. Avtogr. A. *skattar* (nom. pl., skatter); Gust. Is. Bib. Syr. 40: 48 *offuer alla skattar*; i Carl XII:s original-upplaga (af år 1703) *skattar*, men i yngre (af år 1728 o. s. v.) *skatter*.

- piuver** (tjuf); Isl. *þiófr, þiófs, þiófar*. VGL. I. Þj. B. 4 *þiuvær*, *þiuvs*, *þiuvi*, *þiuvi*; ÖGL. Vap. 33: 4 *þiufrin* (tjufven) *ær*.
- arver** (arf); Isl. *arfr, arfs*. VGL. I. J. B. 4 *et* (ett, neml. laga fång för jord) *ær arvær*; II. K. B. 72: 2 *thær* — *arfuin* (arfvot) *falder*. Redan hos Lydekinus och i Upl. L. är *arf* neutr.
- spirver** (sparf); Isl. *spörr, spörs*, pl. *spörvar*; Nor. *spurv*, Dan. *spurv*. Med. Bib. I. 469 *offra* — *spirff*; Cod. Bildst. s. 689 *spirfua* (nom. pl.); Gust. Is Bib. Math. 10: 29 *tuå sperfuer*. I vissa dialekter höres *sperf*, *spärf*; men i Dalska *sparr*, hvilket, i förening med riksspråkets nuvarande form *sparf*, antyder ett äldre *sparver*, som undgår oss i skriftliga fornurkunder, ehuru liggande till grund för Isl. *spörr* (= *spörvr*, af *sparvr*), och till stavvokal jemförligt med Mös. Göt. *sparva*, Eng. *sparrow* (jfr. Ang. Sax. *spearva*).
- kononger, kunonger** (konung); Isl. *konungr* o. s. v. VGL. I. Md. 5. 4 *kononger*; J. B. 5 *firi kononge*; Upl. L. Conf. *kunungær*; Præf. *kunungi*; Kg. Styr. IV. 5: 2 *kunungur* (nom. sg.); II. 73 *kunungur*; Gottl. Hist. 4 *kunungur* (vokat.).
- köpunger, kaupunger** (köpstad, köping); Isl. *kaupangr*. VGL. I. Br. 3 i *saluköpfung*; Gottl. L. 6: 2 *til kaupungs*.
- farbunger, forpbunger** (fjerding); Isl. *fórðungr*. Södm. L. Kg. B. 40: 2 *farbunger*; VGL. I. B. B. 4 pr. *farðungs*; S. B. 2 af *farbung*; Vestm. L. II. M. B. 26: 10 *forþongær*.
- systrunger, systlunger** (sysling); Isl. *systrungr*. VGL. II. G. B. 15 *ðraper* (för *dræper*) — *systrunger systrungh*; Vestm. L. I. G. B. 11: 4 *systlungar*; Södm. L. Æ. B. 4 pr. *systlungar*. Redan äldre VGL. har G. B. 8: 4 ett svagt *systrungi*.
- nipinger** (niding); Isl. *nídingr*. VGL. II. O. 2 pr. *nípings*. I Kg. Styr. II. 73 betyder *nidingr* gnidare, hvaraf pl. *nidhinga* fins i Gamla Ordspr. 694.
- utlændinger** (utländig); Isl. *útlendingr* (enligt BJÖRN HALDORSEN). ÖGL. Dr. B. 40 pr. *utlændingær*; Gottl. L. 28: 6 *ut lendingr*. Med *-lændingr* sammansatta ord inskjuta ofta i pl. i, t. ex. Upl. L. Kg. B. 2 *smalændingær, smalændingium*. — Om den i senare tider införda otjenliga skrifningen *utlänning*, och den afgjordt felaktiga *utländning* o. s. v., båda nu något i aftagande, är på annat ställe (Hist. Språkforsk. s. 19—21) utförligen handladt.

kal (kål). När man hos t. ex. Lydekinus (VGL. III. 123) läser *bönor rouor kal*, så kan det sista ordets kön ej bestämmas; och sällan uppträder det i annan ställning. Likväl heter det Bonavent. s. 20 *ato mæ honom ran* (ack. m.) *kal*; Gamla Ordspr. 1069 *blæd* (afblada) *swa kaal at han ii geen wææw*; 614 *ey ær kaalen thæs wæerre throande* (att tro); alltså enstämigt mask., liksom nu. Hof uppgifver s. 56 till och med pl. *kålar*; hvaremot till neutr., såsom Isl. *kål*, intet spår kan skönjas.

skul, skyl (skyl). Detta i systerspråken och i Göta munarter icke använda ord, som synes vara Svea landskapen förbehållet (der säges *skyl*, pl. *skylar*), har i fornskrift följande former: Upl. L. Kk. B. 7: 4 *far æi mææ æn en skul*; *þa a* (eger) *bonde tyundæ* (gifva i tionde) *hwarn tyundæ skyl*; * 7: 3 *at þöm* (vid den) *skyl*, var. *skyli*, *skiuli*; Södm. L. Kk. B. 6 *at þem skyli*; Gust. Is Bib. Osea 12: 11 *skylnar* (skylarne).

hæll, hæl (häl); Isl. *hæll*, *hæls*, pl. *hælar*. Stads L. Sar. Vil. & *thumolfinger* (tumme) heter *halff hand oc hæll halver foter*; VGL. I A. B. 12: 1 *vændir han hæl ok nakkæ*.

siæl (sjel, sjöhund); A. Sax. *seol*, Eng. *seal*; Isl. *setr*, *sels*, pl. *selar*; Dan. *sæl*. Hels. L. K. B. 7 *af siæl*. Der ordet i gamla handskrifter förekommer, blott i sing. och oblikt, skrives det *siæl*, *siel* eller *syæl*; i STJERNHJELMS Cupido 3 inträdet *slipprige siäklar*. På rikets vestra kust säges *säl*, pl. *sälar*. Den af mängden nu vedertagna skrifningen *skäl* eller *skjäl* är utan all grund (jfr. Hist. Språkforsk. s. 14).

þræll, þræl (träl); Isl. *þræll*, *þræls*, pl. *þrælar*. VGL. I G. B. 4: 3 *vill þræll þa huskono*; S. B. 6 pr. *þræl far sar*. *stoll, stol*; Isl. *stóll*, *stóls*, pl. *stólar*. Cod. Bildst. s. 728 *stodh paua stol tomber*; VGL. IV. 15: 1 *stols*; 16: 3 *han satti fyrst staff oc stoll i skarum* (Skara).

iærl, iærl (jarl); Isl. *iarl*, *iarls*, pl. *iarlar*. ÖGL. Eps. 17 *birghir iarl*; Gottl. Hist. 2 *ierl*; Upl. L. M. B. 20 *yærts*; Præf. *iarli*; Bonavent. s. 155 *iærta* (jarlar).

* Här är tydlig ackus.; men möjligen är nomin. åsyftad i 7 pr. *tyund skal a akrum af sattiæ*. *hwarn* (i vissa var. *hwar*) *tyundæ skul*; i hväket fall *hwarn* förmodligen står för *hwarin* eller *hwarium* (hvar en, en hvar), om det ej är fetakrifvet för *hwar*.

- karl, kall** (karl); F. Hög-T. *charl, charal*; Isl. *karl* (jfr. Homil. 19: 4 *karle*) eller *kall, karls* eller *kalls*, pl. *karlar* (Homil. 25: 2) eller *kallar* (Homil. 23: 4). VGL. I. K. B. 15: 2 *dör stafkarl* (tiggare); Upl. L. Æ. B. 7 pr. *giptis karl*; j *karls bo*; Kk. B. 11: 2 *nu byggir kall*, var. *karl*; þg. B. 7 pr. *karli*; Vestm. L. I. B. B. 46 pr. *i quid kalli* (i mage på karl); II. 7: 1 *aldin carlar* (som ega ållonskog); VGL. I. K. B. 1 *bocarlar* (bofaste män), I Svensk fornskrift är *kall* mera sällsynt, och har längesedan utdött äfven i folkspråket, på ett par munarter när, bland hvilka Dalskan.
- sten, stain** (sten); Isl. *steinn, steins*, pl. *steinar*. VGL. I. C. B. *fyristi sten*; Upl. L. V. B. 17 pr. *mæþ steni*; M. B. 28 pr. *mæþ stang ællr sten*, i var. *stene*. Tveljud förekommer allenast i runor (t. ex. Run-Urk. 20 *stein, 2 stain, 34 stoin*) och i Gottl. L. (t. ex. 19: 4 *mip stainj*), samt i några allmogespråk.
- sven** (sven); Isl. *sveinn, sveins*, pl. *sveinar*. VGL. IV. 15: 11 *hans hæstæ sven* (stallmästare) *myrði han* (mördade honom); Upl. L. M. B. 12: 9 *swenær* (för *svenar, svenner*); Hert. Fredr. 2774 *han hafðhe mz sik swena twa*; Cod. Bur. s. 505 *suenane* (svennerne).
- vahn** (vagn); Isl. *vagn, vagns*, pl. *vagnar*. ÖGL. B. B. 4 pr. *þa ma uagn uaghne möta*; VGL. I. Forn. S. 3 *takar maþer* - - *wang*; II. þj. B. 58 *mæþ* - - *vaghin* (sannolikt för *vaghni*); Alex. 4943 *waghna* (nom. pl.); Bonavent. s. 34 *vagnane* (vagnarne). Se vidare 3 dekl.
- ugn, ofn, omn** (ugn); Isl. *ofn, ofns*, pl. *ofnar*; Dan. *ovn*. Södm. L. B. B. 18 pr. *af vgnne*, var. *omne*; Kk. B. 2 pr. *af omne*, var. *ofne, ofn, vgne, wgn, oghn, vng*. I flere dialekter *om* eller *dm*. Med formen *ugn* stämmer Mös. Göt. *auhns* (ugn), Lith. *ugnis* (eld; jfr. Sanskrit. *agnis*, Lat. *ignis*); med *ofn* F. Hög-T. *ovan* eller *ofan* (det nya *ofen*), A. Sax. *ofen*; och *mn* i *omn* är en i Svenskan vanlig öfvergång från *vn* eller *fn*.
- söfn, sömn, symn** (sömn); Isl. *svefn, svefns*. Vestm. L. H. Kr. B. 2: 1 *söuin, söfn, sömpn*, i *söuinhus*, var. *söfn hus, sömpnhus*; VGL. I. þj. B. 5 pr. *symn* i *symnskæmmæ* (sofrum); Upl. L. Kk. B. 2 *sympn* i *sympnhus*; Cod. Bur. s. 523 *symn, sömne*.

famn, fampn (famn); Isl. *faðmr, faðms, faðmar*; Dan. *favn*. ÖGL. B. B. 4 pr. *famns*; 36: 4 *þriggia famna*; Upl. L. M. B. 42: 1, 2 *sæxtighi fampnæ*. Bonavent. har s. 6 i sin *fangn* (famn, sköte), i *fangnenom*, 4 i *fagnin*, 134 i -- *faghne*, hvilka, om ej hit hörande, skulle hänvisa på ett eljest okänt mask. *fangr*, i meningen af det neutrala *fang* (fång). *stamn, stampn* (stam på fartyg, stäf); Isl. *stafn, stafns*, pl. *stafnar*. ÖGL. B. B. 28: 3 *stæþia stamn*; i *æstra stamne*; Upl. L. M. B. 44: 3 a *stampni*.

stumn se s. 26 *stumber*.

þorn (spets, törne, törnbuske); Isl. *þorn, þorns*, pl. *þornar*. Hels. L. Præf. *þorn*, Hert. Fredr. 421 och Ivan 264 *thorn*, uttrycker intel kön, och kan vara äfven så väl ett kollektift mask som neutr., hvilket senare dock synes vara obestridligt hos Bonavent. s. 184 *the bitarlico hwassasto thornin ginom stungo hans hælghasta howdh*. Deremot kan uppställas Cod. Bildst. s. 627 *wtdragha en thorn* (ett törne); Läkeb. B. 85: 2 *som weair a slan* (slån) *thornenom*; Run-Ürk. s. 284 *kronas mæþ þorna* (törnen); Med. Bib. I. 59 *thuzla oc thorna waro* (voro) *skapadhe*. Fortfarande maskulin är *hagtorn* (vanligen utan pl.), *liktorn*, *spänn-torn* (pl. *-tornar*. Neutr. åter är *törne* (Isl. *þyrnir* är mask., och så äfvenledes Gottländska *tyrni* eller *tynni*, enligt SIVK), såsom i Cod. Bildst. s. 75 *thörnüt*, Gust. I:s Bib. Hes. 28: 24 *intel törne*. Af annat (troligen oskandinaviskt) ursprung är *torn* (Isl. *turn, turris*), ofta, när det i yngre medeltidskrift visar sig. stafvadt *thorn* (jfr. F. Hög-T. *turri*, sedan *turn*, slutligen *thurm*). Vidkommande *torndyffel*, utgör det blott en vanställning af det jemväl brukliga *tordyffel* (Isl. *tordyffel*), d. v. s. *tord-yffel* (Ang. Sæx. *tordwifel*, scarabæus *stercorarius*, af *tord*, *stercus*, och *wifel*, scarabæus), annars kallad *tordbagge*.

butn, botn (botten); Isl. *botn, botns* eller *botz*, pl. *botnar*. ÖGL. B. B. 37: 2 i *butn synd* (1607 års uppl.); Gottl. L. 49 a *hafs butnj*; Bjärk. R. 49 pr. a *hafs butnum*; VGL. IV. 40 *botn* (namn på ett ställe); or (ur) *botnne*.

lår (camera, arca); Isl. *lar*. Gust. I:s Bib. Hagg. 2: 20 j *lår-anar*. I stället för *lår*, egentligen Svea språk, brukas i Göta rike *binge*, för vissa bemärkelser, t. ex. *mjölbinge*.

tar (tår). - Södm. L. A. Æ. B. 2: 1 *með taar oc trægha* (sorg) och Cod. Bur. s. 12 *taram* (dat. pl. för *tarum*) visa de äldsta handskrifternas former af detta ord, hvilka dock ej mera, än Vadst. Kl. R. s. XIII *taranna* (tårarnes) son, vittna om könet. Temligen enstaka befinner sig i Cod. Bildst. s. 354 *runnu swa tar* (tårar), visserligen i samdrägt med Isl. *tår*, som är neutralt; men skiljaktigt från Bonavent. s. 70 *hænna* (hennes) *tara skullo koma, tha runno hæne tarane* (tårarne), 145 och 227 *atirhallit tarana*, der den nu gällande, afven i Gust. I:s Bibel antagna böjningen framträder.

kor (kor, sångkör, skara); Isl. *kórr* eller *kór*, *kórs*, pl. *kórar*. VGL. IV. 16: 12 *han læt scriuæ* (måla) - - *korn allæn* (hela koret); S. Birg. Up. 4: 47 *ij enom storom koor*; Bonavent. s. 228 *ginstan* (genast) *komo alle himerikis ængla chora*; 76 i *nio ængla korana*. I bemärkelsen af kyrk-kor är ordet nu neutr. (utom i några dialekter); men mask. såsom sång-kor, vanligen *kör*, pl. *körer*.

bur (hus, kammare, bur). I handskrifter af betydlig ålder synes ej detta ord till, utom i Vestm. L. *burtompt* (tomt att bygga hus på). Motsvarighet till det Isl. neutrala *búr* märkes sällan; likväl Alex. 10205 *wart fatabur*; 5626 *wæl marght byght bur*; och Elfdalingens *baur* (sädesbod, visthus) är neutr.; hvaremot Gottländske *bäur* (fogelbur o. s. v.) är mask. (SÄVR), och likaledes Gregor. s. 284 *ij sinom fatabur*, Bonavent. s. 2 *vplætande sina fatabura, vplæta fataburana*. I Gamla Ordspr. 1093 säges *goth ær hawa nogh i bwre* (visthus). I nyare språket är *bur*, *fogelbur*, *jungfrubur*, *fatabur* o. s. v. mask., efter 1 dekl.

as (ås); Isl. *áss* eller *ás* (ås), gen. *áss*, pl. *ásar*; men *áss* eller *ás* (As, gud), gen. *ásar* eller *áss*, pl. *æsir*. Bjärk. R. 20 pr. *swa at sea ma aas* (så att man kan se ås); VGL. I. C. B. *a suntrv asi* (namn på ett ställe); II. M. B. 8 *asar* (så kallas ett af Upsala ödes gods); Hels. L. V. B. 18 pr. *bro kar* - - *ok asæ* (bjelkar, dial. *ásar*). Hov anmärker (s. 52) om Vestgötskan, att hon brukar pl. *äser*, liksom *bäser* efter 3 dekl.

bas (bås); Isl. *báss* eller *bás*, gen. *báss*, pl. *básar*. Vestm. L. II. M. B. 25: 44 *af base* (ur bås). Af SCHLYTER hänföres hit Hels. L. V. B. 8 pr. *gör basæ* (bås, kojor). Folkpråket

i Göta rike har på de flesta ställen bevarat mask. *bås*, pl. *båsar*; de nordligare landskapen hafva antagit neutr., som öfvergått i riksspråket. I afseende på Vestgöta munarten se *as las* (lås); Isl. *láss* eller *lås* är mask., men Norska *laas* neutr. VGL. I. þj. 5: 4 *undir las*; ÖGL. Vap. 32: 3 *unde lase*; Upl. L. Æ. B. 6: 3 *rænir han husfru lasæ* (rånar han från hustru låsar, lås) ok *nyklæ*: Alex. 9402 *mz starkan laas*; Cod. Bur. s. 544 *lasen* (låset). Samma skriftspråkets olika förhållande till Göta och Svea munarter som i *bås*, är i *lås*, hvarvid likväl neutr., äfven i Gust. Is Bib. synligt (t. ex. Sal. H. Visa 5: 5 *låset*), icke är på vederbörande ställen lika uteslutande.

os (mykning); Isl. *óss* eller *ós*, gen. *óss*, pl. *ósar*. Vestm. L. II. Kr. B. 5: 5 i *arose* (i Arös, Vesterås; af *ar*, gen. till *a*, å; således åmykning); Södm. L. Add. 4: 7 *tíl uestraaros* (Vesterås). Ordet, utgången i skrift, fortlefver flerstädes i allmogens mun.

hwass (vass, strandrör)? *vass*? Detta för Svenskan egna, lika åldriga som allmänt spridda subst., utan motbild i andra Skandinaviska språk och likaledes i öfriga Germaniska, uppträder än med *hv*, än med blott *v* till anslag. Så t. ex. Vestm. L. II. B. B. 46: 2 *aff hwassom*; Gust. Is Bib. 2 Mos. 2: 3 *hwassen*, 2: 5 *j hwassenom*; men Upl. L. V. B. 16: 2 *aff wassum*, ÖGL. B. B. 28: 3 i *uasse*, Gregor. s. 267 i *bland röruassa*. Teckningen med och utan *h* omvexlar hos LIND, SERENIUS, GYLLENBORG, KELLGREN, OXENSTJERNA m. fl. Att det fordom mer eller mindre starkt uttalade *h* framför *v* kan emellanåt bortläggas, är i den Svenska rättskrifningen hvarken ovanligt eller svårfattligt; snarare att detta *h*, om det vore utan betydelse, skulle under olika tidsåldrar ditsättas; och att *Hor*, som sjelf (s. 33) yttrar, det *h* i *hwass* ofta blir af Vestgöten med aspiration utsagdt, skulle (s. 344) utan afsigt skrifvit subst. *hwass*, *kwass* (rör, strandrör, arundo). Då för öfrigt *t* i roten *vat* (hvaraf *vatn*) icke i Forn-Svenskan, såsom i Hög-Tyskan, öfvergår i *s* (endast genit. har någon gång *vatz* eller *vaz*, liksom i vissa dial. t. ex. *vassbord*, brunn, Norska *vassgras*, vattengräs, vass; se vidare neutr. *vatn*), synes vara mindre skäl att, med IHRE, hänföra

ifrågavarande subst. till samma rot som det unga och från Tyskland komma *vaska*,* än att anse det för substantift motstycke till adj. *hvass*,** såsom F. Hög-T. *hwas* (ensis) till *hwas* (acutus).

Till de här antecknade subst., som hålla sig strängare till 4 dekl., sluta sig *leker* och alla dermed sammansatta, *duker*, *höker*, *flokker*, *stakker*, *stokker*, *gadder*, *udder* eller *odder*, *elder*, *kalver*, *bater*, *fanter*, *panter*, *punger*, *varger*, *stormber*, *sværber*, *drömber* (Gottl. Hist. 4 *draumbr*), *fisker* och en stor mängd andra, bland hvilka de på *-unger* eller *-onger*, *-lunger*, *-inger* (i afseende på de med *lændinger* sammansatta se s. 28 *ulændinger*), *-linger*. Likaledes flere af främmande ursprung, såsom *kalker* (calix), *klerker*, *pilgrimber* (pilgrim), *biskuper*, hvilket sistnämnda ords nomin. sing. icke plägar i Forn-Svenskan (jfr. VGL. I. G. B. 8: 4 *biscuper*, 8: 2 *biskupær*), såsom oftast i Isländskan, förlora ändelsen (jfr. Homil. 57: 2 m. fl. st. *byscop*). Denna nominatif-ändelses försvinnande är i de båda Skandinav-språken regel uti maskulina substantif, der stammen lyktas på *l*, *n*, *s* efter annan konsonant, såsom *karl*, *vagn*, *þorn*, *butn*, *hals*, *fors* (Dalska *foss*, Isl. *fors* och *foss*); aldrig *karler*, *vagner* o. s. v. Det nominativa *r* blir i Isl. assimileradt med föregående *l*, *n*, *s*, i ord med någon af dessa konsonanter efter lång vokal, t. ex. *stóll*, *steinn*, *óss*, *íss* (i stället för *stólr*, *steindr*, *ósr*, *ísr*); ehuru, hvad *s* angår, dess fördubblande ej noga iakttages, hvilket ock kan sägas om ord med slutande *r*, t. ex. *kórr*, *biórr* (F. Sv. *biur*, häfver), *þiórr* (F. Sv. *þiur*). Våra inhemska urkunder, der rättskrifningen är ofullkomligare, uttrycka här ej ofta *ll*, mycket sällan *ss*, knappt någonsin *nn*, *rr*; i intetdera fallet utgör dubbel-teckningen bestämmd antydan af nomin. sing. Det må här lemnas oafgjordt, om det är af orthografisk eller annan orsak, som i våra forn-häfder *r* (*er* o. s. v.) icke tecknas efter enkelt *l* och *n*, jemväl i ord med kort vokal (såsom i Isl. *hvalr*, *selr*).*** En oomtvistelig nomin. sing. eger jag visserligen ej att uppte af de ofvan

* *Vasle*, *vasla*, är likaledes ungt (förut *vallá*), och *s* föranledt af påföljande konsonant (jfr. s. 24 *mapker*).

** FRIES finner i ljudet af *vass* en antydning af växtens sträfhed (jfr. Botaniska Uttyger II. 82).

*** Som bekant är, göres i Svensk skrift ej åtskilnad mellan kort och lång vokal.

citerade *skul* (*skyl*), *siæl*; men att med SCHLYTER angifva *skuler*, *siæler*, kan ha sin betänklighet, då i denna del alldeles likartade subst., t. ex. *dul*, *vin*, *sun*, hvilka längre fram blifva skärskådade, finnas i vår äldste codex, och ingen oss nu tillgänglig handskrift upptager något ord, der det maskulina tecknet i nom. sg. ses efter enkelt *l*, *n*; * ett förhållande, som står förträffligt att förlika med saknaden af ändelse i pres. indik., af verb med samma konsonanter till kännebokstäfver (jfr. I. 89—94, 247—8). Annat är med *ll*, *ld*, såsom i *staller*, *bilder*; och *nn* kommer knappast i fråga, emedan assimilation af *nd* icke i nom. sg. gerna låter sig märka (jfr. *munder*, *brunder*), och för vissa ord icke ens i Isländskan tillåtes (jfr. *brander*, *sander*, *hunder*). — Ombytet af *v* och *f* i ord med sådan slutkonsonant i stammen, ses af *þiuver* m. fl. Detta, liksom förenklingen af *k* i *buk* (af *bukker*), *t* i *skat* (af *skatter*) och dylikt, ligger egentligen inom rättskrifningens fält. Det efter *m* uppstickande *b* (såsom i *holmber*, *armber*), ** i Isl. antingen felande eller genomlöpande hela böjningen (såsom i *kambri*), är i F. Sv. antingen för alla kasus gemensamt (såsom likaledes i *kamber*) eller, efter hvad det vill synas, uteslutande för nom. sg., och kan också der någon gång bortfalla (jfr. *domber* och *domer*, *ormber* och *ormer*). Så neml. i ord utan afledningarna *l*, *n*, *r*; ty i sådana subst., som äro dermed utbildade, t. ex. *himil*, *himin*, *hamar*, förhåller sig på annat sätt. — Något i flexionen ingående *v* (såsom Isl. *söngr*, sång, gen. *söngs*, dat. *söngvi*, nom. pl. *söngvar*; i F. Sv. *sanger* o. s. v.) ses ej i våra skriftliga minnesmärken, annorlunda än såsom hela böjningen genomgående (jfr. *spirver*).

skogher (skog); Isl. *skógr*, *skógar* eller *skógs*, pl. *skógar*. VGL. II. Forn. B. 12 *aldin scogher* (ållonskog); I. Forn. S. 2: 2 *skoghær hug* (skogs-hygge); i *skoghi sinum*; M. D. 14 pr. *til skogs*; II. Forn. B. 12 *þeer byær ær* (de byar som *skogha agho saman*).

rugher (råg); Isl. *rugr*, *rugs* (GISLASON). VGL. II. K. B. 73: 2 *uinterrugher*; I. A. B. 24 pr. *er rughi sait* (är sådt med

* Tecken till *sunr* (se 3 dekl.) gifvas, men icke i handskrift.

** Detta cyfoniska *b* fins äfven i Grekiskan, och motsvaras i Latin af *p*, t. ex. *promptus*, *demptus* (jfr. BOPP, Vergl. Gram. s. 92). I Spanskan är det ej heller ovanligt, t. ex. *hombre*, *nombre*, af Lat. *homine*, *nomine*.

råg). Gottl. L., som 56: 4 har *fri rug*, visar 20: 5 gen. sg. *rygar*, i den yngre hdskr. *rugar*; afvikande från Isl., som ej heller lärer begagna plural, för nuvarande Svenskan alldaglig, i meningen af rågfält.

öper (rikdom, egendom, lycka); Isl. *auðr*, *auðs* eller *auðar*, VGL. II. M. B. 8 *þer* (de) *æru allir upsala öper* (nom. sg., egendom, d. v. s. kungsgårdar; jfr. Sn. Ol. S. s. 65 *Uppsala auðr*); Södm. L. Add. 4: 3, art. 5 *konunger agher liua við upsala öða* (ack. pl.); art. 4 *upsala öða alla - - agher konunger göma ok uæria*; Magn. Er. Lands L. (Membr.) Æ. B. 17 *nu kan frillobarne ödhir* (nom. sg.) *oc pæninga vaxa* (växa); St. Rimkr. 40: 2 *gud giffue hans siæl hymmerikis ödh* (himmelrikets skatt, sällhet); Gamla Ordspr. 705 *þaa hawa ödhen* (lyckan) *alla hawa dödhin*. Neutralt finner man Alex. 1933 *mz sit ödh*, och må hända är så att betrakta i Gamla Ordspråk 824 *fatiks mun* (för mans) *öd ær aff hand ok i mun*.

kolder, *kulder*, *kuller* (kull); Isl. *koltr*, *kolls*, pl. *kollar* (GISLASON). Forn-lagarne ega i ymighet exempel af detta ord; en med Isl. stridande gen. sg. träffas i Södm. L. Æ. B. ind. 2 *vm kullar arf*, Upl. L. Æ. B. ind. 13 *vm kollær arff*.

sulter (svält); Isl. *sultr*, *sultar* och *sults* (GISLASON). Med. Bib. II. 207 *stoor swlther kom j landet*; VGL. I. Forn. B. 6 pr. *fri - - sult*. Vanligare är fem. *syllt*.

munder; Isl. *mundr* (dos; manipulus), gen. *mundar*. VGL. I. A. B. 8: 3 *mæþ mund ok mæþ mæli*; II. G. B. 4 *mund giua*. Hit hörer Isl. namnet *Asmundr* (se Edda Sæm. s. 46 v. 49, af *ás*, gud; jfr. Θεόδωρος), Run-Ürk. 70 *osmuntr*, 993 *asmuntr*, 2118 *asmund*, Ivan LXXV *asmunda* (gen.) *sönir*; afvensom Isl. appellativet *ásmundr* (rå jernklump), hvaraf vårt *osmunds-* (rättare *ásmunds-*) jern. Formelt sammanfallande, men till bemärkelsen svärförenligt är Gottl. L. 19 pr. *mundar diaupt* (en nagelbredd djupt), *byti mund huern* (böte för hvar nagelbredd); hvarest genitif-ändelsen skiljer detta subst. från mask. *munder* (mun, s. 22), och den i pronomen *huern* uttryckta maskulina ackusativen från fem. *mund* (hand).

krapter (kraft); Isl. *kraptr*, *kraptar*, pl. *kraptar*. Kg. Styr. III. 33 *at likamens kraptr ok sægrind mera thöm förlatr*;

I. 49 *siulina krapter ther* (som) *henne rader ok styrer*; Cod. Bildst. s. 272 *krapter* (nom. sg.); 614 *tydha fyra elementa krapta* (ack. pl., krafter); Cod. Bur. s. 62 *þu hauar gufplekan kraft*; Med. Bib. I. 85 *mz sinom krapit*; i *two fótzlo krapta* (ack. pl.). Gen. sg. på *-ar* kan icke uppgifvas, och man möter äfven qvinligt kön, t. ex. Bonavent. s. 15 *mz nakre krapit*, s. 125 *konstin giwir kraptena* (kraften), 168 *kraptenar* (ack. pl., krafterna).

provaster, proaster (prost); Isl. *prófastur, prófasts*, pl. *prófastar*. Gen. sg. på *-ar* visar sig i VGL. I. Br. 4 *prouæstærgift* (afgift till prost), ÖGL. G. B. 6 pr. *til prouasta*; men icke i Vestm. L. I. Kr. B. 45 *profastins*. Gottl. L. har 8: 4 *proastr* o. s. v.

sior, sio (sjö); Isl. *sær, siár* eller *siór*, gen. sg. och nom. pl. *sævar, siávar, sióvar, sióar*. VGL. IV. 14: 3 *örsior, sæfiusior* (namn på ställen); Hels. L. V. B. 13: 2 i *syo*; *hafwi sio wisorþ*; Upl. L. Kg. B. 12 pr. *aff sio*; Kg. Styr. IV. 7: 34 *sióastrand* (för *sioarstrand*); Hels. L. V. B. 14: 1 *nu kunnu sioar* (kunna sjöar); Med. Bib. I. 294 *sioa* (ack. pl.); Kristof. Lands L. B. B. 34 *siom* (dat. pl.). Ovanlig är formen *sia* (dat. sg.) i Gottl. L. 36: 4. Ingenstädes upptäcker man *v*, men Gust. Is Bibel har 2 Mos. 7: 19 pl. *siöghar*. I Dalskan heter sjö *syu, siu*. Den gamla gen. sg. på *-ar* söker hålla sig uppe i folkvisornas *sjoastrand*, ehuru redan Cod. Bildst. har s. 853 *siosins* (sjöns).

snior, snio, sniör (snö); Isl. *snær, sniár* eller *sníör* går som *sær* o. s. v. Södm. L. B. B. 18: 7 *fyr æn snio iorþ þæcker*; 17 pr. *með snio*; Alex. 3336 *sníör*; 5689 *at thz snioen allan smælte*. Dalskan har *snio*; Gottländskan *snái*, pl. *snáiar*, snöväder (SÄVE). BERGELINT är bland de siste, som skrifva *snjö*.

I Isl. går *lundr* som *skógr* (GIBLASON); äfven *vindr, grautr* (gröt), *hatt* (hatt) hafva i gen. sg. *-ar*. I Sv. fornspråket är för dessa ord ingen gen. sg. att uppvisa. Lika litet i denne flock, som i föregående, varseblifves något under böjningen framskjutande *v* (jfr. *sior*).

himin (himmel); Mös. Göt. *himins*; Isl. *himinn* (Homil. 37: 4 *þa opnaþesc himenn*), *himins, himnar*. Vestm. L. II. M. B.

26: 11 *himen*; Cod. Bur. s. 532 *himins lius*; 42 *tel himna*; Upl. L. Kg. B. 42: 2 *aff hypnum*, var. *himnum*; Bonav. s. 234 *til himinin*; 244 *himnane* (himlarne); Gregor. s. 274 *owir himpenom*; Med. Bib. I. 40 *til himpna*; *himnane*. I Run-Urk. 4410 *himinriki*; men i lagarne och öfriga fornskrifter *himiriki*, sedan *himilriki*, liksom *himiltungel*. Jfr. *himil*.

arin, **ærin** (eldstad, äril); Isl. *arinn*, *arins*, pl. *arnar*. Kristof. Lands L. B. B. 37 *aff ærins husom*; Hels. L. (1609 års uppl.) M. B. 6: 2 *ärnis* (kanske fel-läst för *ærins*); Södm. L. Kk. 2 pr. *komber þen elder af omne* (från ugn) eller *ærni*, var. *arni*, *ærin*. *arin*; ÖGL. E. S. 5 *mæþ elde ok ærne*, var. *arne*. Det nuvarande *äril* förhåller sig till det gamla *ærin* alldeles som *himil* till *himin*.

drotin (herre); Isl. *drottinn* (Homil. 37: 4 *drottenn*), *drottins*, pl. *drottinar*; skrifves äfven *dröttinn* o. s. v. Gottl. L. 2: 3 *þa byti drotin* (böte husbonde); Gamla Ordspr. 39 *drothin* (vår herre) *ær aarsins æghare*; VGL. I. A. B. 24: 4 *dör lanærdrotin* (jordegare); O. 7 *dræpær mæþer lönær drotin sin* (sin husbonde); ÖGL. B. B. 9: 4 *land drottinnin* (jordegaren): VGL. II. K. B. 65 *kirkyudrotinar* (kyrkvärdar). I Run-Urk. läses 28 *kuþ trutin hialbi* (Gud, vår herre, hjälpe).

aptan, **astan**, **aptun**, **astun** (aston); Isl. *aptann*, *aptans*, pl. *aptnar*. VGL. I. Br. 4 *fri pascha astan*; Upl. L. þg. B. 44 pr. *a iulæ apton*; ÖGL. B. B. 9: 2 *firi hælgha astun*; Kr. B. 22 *a iula aptne*; *a aptnium sipan aptunsangær ær sungin*

iatun, **iætun** (jette)? Isl. *iötunn*, *iötuns*, pl. *iötnar*. Med. Bib. I. 544 *risar oc iætinar* (nom. pl.), Alex. 47 *iætina* (nom. pl.), 7346 *iætina* (gen. pl.), skulle möjligen tagas för en ur-gammal form af det svaga *iætti* (jfr. Med. Bib. I. 474 *iætte*), pl. *iættar* (I. 467 *iætta*), om ej Isl. vore att sammanlikna, och i Run-Urk. 4494 lästes i *iatunstaþum*. Ovisst är, om hit må föras Run-Urk. 476 *at man ietan*.

morghun, **morghin** (morgon); Isl. *morgonn* (Homil. 49: 2 *of morgon*), *morgunn* eller *morginn* (Edda Sæm. s. 262 v. 89 *á morgin*), gen. *morgons* o. s. v., dat. *morne* (Homil. 59: 4 *fra miþiom morne*, 78: 2 *at morne*) eller *morgni* (Edda Sæm. s. 485 v. 25), pl. *mornar* (Sn. Ol. S. s. 44 *um*

- morna*; jfr. Strengleik. s. 77 *um morna*) eller *morgnar*. Vestn. L. I. G. B. 6 *morghungiaef* (morgongåfva); ÖGL. E. S. 9: 4 *um morghunin*; Upl. L. Æ. B. 4 *um morghin*; *sum morghon giæff ær*; Med. Bib. I. 53 *aff qwælide oc morghne*; 539 (ur den yngre hdskr.) *aff - - morne*.
- kapal* (kabel, tåg); Isl. *kaðall*, gen. *kaðals*, dat. *kaðli*, pl. *kaðlar*. Cod. Bur. s. 165 *casta kapal vm hals iacobi*.
- himil* (himmel) saknas, såsom sådant, i Isl. Vestm. L. I. þj. 2 pr. *himil*; Södm. L. Prol. *himils*; Med. Bib. I. 44 *ey magho oc himbla roras*; 53 *vnder himblinom*; 38 *himblane ganga*; 47 *mz himblomen*; men Gregor. s. 274 *himlomen*.
- lykil*, *nykil* (nyckel); Isl. *lykill*, *lykils*, pl. *luklar* (jfr. Homil. 39: 4 *lucla ack* pl., 90: 4 *mef luctum*) eller *lyklar*. VGL. L. þj. B. 5: 2 *lykil*; A. B. 4: 2 *lyklum*; II. K. B. 65 *sum nyklana* (var. *nykla*) *bær*; ÖGL. Kr. B. 4: 4 *nykil*; E. S. 4 pr. *nuklum*; 5 *nyklum*.
- ættil* (band); Isl. *setill*, *setils*, pl. *fatlar* eller *setlar*. Bjark. R. 44: 3 *at han bær arm i sætlum*. Jfr. ÖGL. *setillös*.
- kætil* (kittel); Isl. *ketill*, gen. *ketils*, dat. *katli*, pl. *katlar*. ÖGL. Vap. 34: 3 *kætil*; Gamla Ordspr. 1008 *katilin*; Gregor. s. 260 *i enom iærn kætle*; Cod. Bildst. s. 485 *kætla oc grytor*; Gust. Is Bib. 2 Macc. 7: 3 *ketzlar*.
- kiurtil* (kjortel, rock); Isl. *kyrtill*, *kyrtils*, pl. *kyrtlar*. Upl. L. Æ. B. 10 pr. *kiurtil*; Cod. Bildst. s. 723 *i enom kiurtle*; 834 *kiurtil*, *kiortil*, *kiurtilin*, *kiortelenom*; Vadst. Kl. R. s. 14 *kiortlenom*.
- sapull* (sadel); Isl. *söðull* (*söðoll* o. s. v.), *söðuls*, pl. *söðlar*. Upl. L. Æ. B. 40 pr. *hæstær ok sapul*; Vestm. L. I. þj. 16: 1 *sapuls*; ÖGL. G. B. 8: 2 *sapla* (sadlar) *undi las læggia*. Yngre är formen *sadhil*, t. ex. Hert. Fredr. 1923.
- hakul*; Mös. Göt. *hakuls* (reskappa); Isl. *hökull* (bröst-barnesk; messhake). VGL. II. K. B. 2 *mæssuhakul*.
- stapul* (stapel); Isl. *stöpull*. VGL. I. K. B. 5 *firi stapul* (klockstapel); Gottl. L. 63: 2 *j stapli*.
- axul* (axel, L. axis); Isl. *öxull*. VGL. II. Forn. B. 14 *bræster* (brister) *axul*; Uppl. L. V. B. 14: 5 *axuls*. Jfr. s. 20, noten.
- ankul* (ankel, fotknöl); Isl. *ökkull*. Gottl. L. 23: 4 *tacr þu vm ancul*, i den yngre hdskr. *ankal*; Vadst. Kl. R. s. 14

ankolin (ankeln); Gregor. s. 267 *vidh anklana* (anklarne). Detta väljudande ord är allmänt i Göta dialekter och i flere nordliga (i Dal. *åkul*), men af hufvudstadens infödingar nu okänt, i skrift nästan obegagnadt.

mantul (mantel); Isl. *möttul*. VGL. II. G. B. 5 *kippæ* (rycka) *af henni mantul*; Cod. Bur. s. 204 *mantol*; Cod. Bildst. s. 81 *af kesarans mantle*. ÖGL. har assimileringen *mattul*, jemförlig med Isl.

fughul (fogel); Mts. Göt. *fugls*, F. Hög-T. *fogal*, A. Sax. *fugul*, *fugel*; Isl. *fugl*, *fugls*, pl. *fuglar*. Cod. Bur. s. 157 *en fugul*; Gamla Ordsp. 762 *then förste fughil*; Patriks S. s. 4 *sua mange foghla*; Gottl. L. 6: 2 *fuglum*. Man har sannolikt haft en äldre form *fughl*, att sluta dels af Isl., dels af nuvarande uttalet med akut accent, liksom i *gafvel* och andra, som i fornspråket skrefvos utan vokal framför *l*.

gast; F. Hög-T. *gebal* (skalle), *gibil* (gafvel, spets); Isl. *gast* (gafvel). Gottl. L. 17: 1 *þa bint við þu* (bind vid) *gast*; Alex. 5364 *howdh gnwil* (skalle, hufvudskål); Bjärk. R. 33: 2 *hvar gasta (gastar) gangæ þafir saman*.

gisl (gislan, obses); F. Hög-T. *gisal*, *gisil*; Isl. *gisl*, *gists*, pl. *gislar*. Didrik. s. 169 *hon var tit sat till gisl*; Södm. L. Conf. *eringisl* (ett namn); Cod. Bildst. s. 646 *radgisl* (ett namn); VGL. I. R. B. 1 pr. Östgöta *gisla* (var. *gyslær*) *skulu þingat* (dit) *þylgia*.

Mask. på *-in*, *-an*, *-un* äro icke många. Ej heller på *-al*; men dess flere på *-il* och *-ul*. Isl. *himinn*, *ketill* föreställa *himinr*, *ketilr*; men F. Sv. har blott *himin*, *kætil* (jfr. s. 34). Den afledning tillhörande vokal (*a*, *i*, *u*) blir synkope-rad, när böjningen begynner med vokal, såsom i *aptni* (för *apt-a-n-i*), *drotnar* (för *drot-i-n-ar*), *sapla* för (*sap-u-l-a*), en lag, som ännu gäller (t. ex. *aftnar*, *sadlar*). Mycket sällsynt är en sådan full form som *kiortelenom*; i Dalarne kan man få höra *skakular* och dylikt. Ord som *gast*, *gisl*, hafva afledningsvokalen redan i nom. sg. utstött, men ha återbekommit honom i *gafwel*, *gissel*. När han försvunnit, tillät fornspråket inskjutande af *b* eller *p* efter *m*, i ord utbildade med *l*, *n*, t. ex. *himbla*, *himpna* (jfr. s. 35).

fiætur (fjetter); Isl. *fiöurr*, *fiöturs*, pl. *fiötrar*; Homil. 9: 2 *fiotorr*; Ol. Hel. S. s. 37 har det. *fiatri*, 38 ack. pl. *fiatrana*;

i nyare Isl. är *fötur* n. pl. VGL. I Forn. S. 6: 4 *fætur*; Upl. L. M. B. 49 pr. *fore fæturin*; ÖGL. Vap. 32: 2 i *fætre*.

infur; Isl. *iöfurr* (kung), *iöfurs*, pl. *iöfrrar*. Detta i det forntida skaldespråket upptagna ord synes vara samma som det i runor ofta förekommande namnet, t. ex. Run-Urk. 117 *iafur*, 216 *iofur*, 115 *iufur*. Se vidare SÄVE, Snorre Sturlesons Ynglinga-Söga, Ups. 1854 s. 45.

hamar; Isl. *hamarr* (klippa; hammare), *hamars*, pl. *hamrar*. Gottl. L. 36: 4 *hamar* (hammare, tverjern hvarmed kedja fästes;); Gust. Is Bib. 4 Kg. 6: 7 *hammar*; Gottl. L. 8 pr. *slar þu miþ stangu eþa yxar hambri* (med stång eller yxhammare); Upl. L. M. B. 42: 5 *kastær hakæ ok hambri*; V. B. 4 pr. *liggær j hambri ok j forni skipt* (gammal indelning, förmodligen med afseende på klippgrunden); Bonav. s. 485 *mæ hambrom oc spikom*. S. Birg. Avtogr. A., som har *hamar*, eger derjemte den svaga formen *hamaranum* (dat. sg., hammaren); Gregor. s. 274 *hamar, hamarenom*. Formen på *-ar*, i vers ej sällspord, är för öfrigt kvarblifven i namnen *Hammar, Stenhammar, Östhammar* m. fl., hvilka bibehålla den ursprungliga bemärkelsen; pl. *hamrar* är fortfarande allmän.

kamar (kammare); Isl. *kamarr* (latrina). I F. Sv. vexlade, för detta från Lat. hemtade ord, den starka böjningen med den svaga, t. ex. Vadst. Kl. R. s. 43 *chamar*, Bonavent. s. 32 *en litin kamare*; Gregor. 272 i *hwariom camarenom*. Pl. *kamrar* är oförändrad.

sumar, somar (sommar). Vanligtvis är Isl. *sumar* neutralt, gen. *sumars*, dat. *sumri*, pl. *sumur*; men äfven mask. förekommer (se Gloss. till Droplaug. S., Kphmn 4847 s. 18). VGL. K. B. 43 *bapi vinter oc somar*; Upl. J. B. 42 pr. *um sumar*; Cod. Bur. s. 529 *miþsumars*; Hels. L. þg. B. 8 pr. *mot iulum ok mæþsumbry* (d. v. s. *miþsumbri*). Af dessa och liknande språkprof är intet afgörande för kön; men Södm. L. B. B. 24: 2 *vm somarin* kan väl ej annat utmärka än ack. sg. af mask.; svårligen neutr. pl. Emellertid är detta exempel (i endrägt med Vadst. Kl. R. s. 58 *om somarin*) det enda ur äldste codices, hvilket bestämdare uttrycker könet; i yngre, t. ex. Gamla Ordspr. 32 *kaldher*

somar gör heta ladku, är mask. lika gifven som i det nu rådande språket, hvilket, hvad denne punkt angår, är ense med de mest fornartade landskapsmål.

bikar (bägere); Isl. *bikarr*, gen. *bikars*, dat. *bikar*, pl. *bikarar* (GISLASON). I Södm. L. B. B. 30: 2 *mæþ bikar*, ÖGL. B. B. 35: 4 *mæþ* - - *bikare* (dat. sg), måste väl åsyftas bägere, och ej *bi-kar* (kärl för bifångst), helst Magn. Er. Lands. L. (Membr. B. 5. b.) B. B 29 har i samma mening *bikara*. Hörande till svag form, hvilken snart fick öfvermagten. I Gamla Ordspr. 626 heter det *takir thu widh bikar* (bägere).

luper (lur); Isl. *lúðr*, *lúðrs*, pl. *lúðrar*. Med. Bib. I. 328 *min lwdher höris*; 388 *i lwdhrom*; *lwdrin* (luren), *lwdhrane* (lurarne).

aker (åker); M. G. *akrs*, F. Hög-T. *achar*; Isl. *akr*. *akrs*, pl. *akrar*. VGL. I. Forn. S. 4 *ivir akar* (öfver åker); 6: 4 *i akær*; K. B. 47 pr. *a acri*; Forn. S. 5: 4 *af akrum*; Gottl. L. 3: 4 *laigir* (leger) *acr*.

niker (neck, flodgud); Isl. *nykr*, *nykrs*, pl. *nykrar* (jfr. Alex. S.); Dan. *nök*. Svensk fornskrift har intet att meddela, men i Sv. Folkv. III. 428 lemnas en anteckning, der *du Necker* förekommer. Nu brukas *neck*, pl. *neckar*; oftast bestämdt *necken*. I vissa landsorter heter neckrosen *nickblom*, *nickblad*.

bulster (bolster). Isl. *bólstr* är mask., Dan. *bolster* deremot neutr. VGL. I. G. B. 2 pr. *a en bulstær*; Vestm. L. I. G. B. 2 *a blöio oc bolstir*; Vadst. Kl. R. s. 44 *a bulstir*; *aff* - - *bulstre*; 57 *bulstur*; ÖGL. G. B. 48 *bulstra* (bolstrar). I Göta landskapen gäller mask., i Svea neutr., i folkvisor nästan blott det förra.

Hithörande på *-ur* äro få (jfr. 3 dekl. *væþur*); så ock de på *-ar*, t. ex. *navar* (jfr. S. Birg. Up. 4: 4 *mz huassom mafuor*), *kupar* eller *kopar* (koppar), af hvilka någon gammal böjning ej kunnat förmärkas; *bikar* synes ej undergå sammandragning. Som *luper*, *aker* böjas *alder* (ålder), *arþer* (årder, plog), *galder* (trollsång) m. fl. på *-er*, hvilket, änskönt här afledning och fördenskull i flexionen genomgripande, ej kan i nom. sg. skiljas från det *er*, som i andra subst. utmärker nominativen; och detta är jemväl händelsen i Isl., der *akr* och dyl. icke få sig något nominatift *r* tillagdt, såsom ofta *föturr*, *hamarr*

(i Mts. Göt. *akrs* motsvarar *s* det Nordiska *r*); hvarföre Isl. *akri*, *akrar* o. s. v. förefalla osammandragna, ehuru de, från ordbildningens sida betraktade, i sjelfva verket icke äro det, om i *akr*, M. G. *akrs*, såsom GAMM antager (Gesch. II. 944), den i F. Hög-T. *achar* uttryckta afledningen (*a*) bör förutsättas.* En annan sak är, om det ur VGL. anförda *akar* verkligen föreställer någon ting sådant, eller uppkommit från det i samme codex rådande bruket att låta *a*, under vissa omständigheter, omvexla med *æ*, *e*, *i*. — I några delar afvikande äro *faper*, *brøper*, *finger*, *vinter* (se starka Anomalier). — Ganska eget är det olika förhållandet med *b* efter slutande radikalt *m*, i ord med eller utan väsendtligt (afledt) *r*. I de förra, t. ex. *hamar*, *sumar*, upptäcktes intet *b* i nom. sg.,** men väl i dat. (*hambri*, *hambrom*, *sumbri*); då tvert om i de senare, t. ex. *holmber*, *ormber*, samma *b* icke synes öfva något välde utan just på nom. sg. (jfr. s. 35, 40).

bækker (bäck); Isl. *bekkr*, *bekks* eller *bekkiar*, pl. *bekkir*. Upl. L. V. B. 2: 4 *ær bækkær*; 47 pr. *hvarium bækki*; Kg. B. 2 til *önarbækkie* (för *-iar*, gen. sg.); VGL. II. R. B. 4 til *iuna bæckar*; IV. 10 or *danabæc*; Cod. Bur. s. 12 *runno som bæccar*; Gust. Is. Bib. Syr. 24: 40 *aff migh flyta monga becker*; Bonavent. s. 79 *bækkia vatn*; ÖGL. B. B. 6 pr. i *brom* (broar) ok *bækkium*; Med. Bib. I. 58 *skilde - - kældor oc bækkia* (ack. pl.). Uti STJERNHEJLMS Herkules 266 *bäckiar*.

sækker (säck); Isl. *sekk* o. s. v. Cod. Bildst. s. 627 *drogh sækkia*.

drykker (dryck); Isl. *drykk*, *drykkiar* och *drykks*. VGL. IV. 15: 9 *mæð ondom dryk*; Upl. L. M. B. 28 pr. *fore öldrykki* (i dryckes-lag); Bonavent. s. 124 *andre starke drykkia - - hiælpa kroppenom*.

öker (ök, ett par dragare); Isl. *eykr* (ök, häst), *eykiar*, pl. *eykir*. Södm. L. B. B. 5: 2 *skene* (skenar) *öker*; J. B. 14 pr. *halwm öki* (d. v. s. med en häst); Upl. L. J. B. 14 pr. *mæþ enum*

* Uti en mig från SÄVE hänäget meddelad ordsamling, antecknad efter den Svenska befolkningen i Vibtepal uti Estland, fins *äkar* (äker), pl. *äkarer*. Jfr. dock de under Återblicken på 1 och 2 dekl. samlade anmärkningar.

** D. v. s. af maskul.; i neutr. *tímber* genomgår *b* alla kasus.

- öki*; 44: 1 *mæþ swa mangum ökium*; Cod. Bur. s. 492
ffyre (fyra) *ökia drogho han* (honom); Gottl. L. 48 *lati oyk til*; Gust. I:s Bib. 2 Kg. 3: 17 *idhra ööker skola få dricka*.
 Åtskilliga landskapsmål bruka maskulint *ök*, pl. *ökar*; men i allmänna språket är *ök* (dragare) neutr.
- bænker* (bänk); Isl. *bekkr. bekks* eller *bekkiar*, pl. *bekkir*. VGL. I. O. 8 i *ölbenk*; Södm. L. M. B. 33 pr. i *stuw bænke*; Gust. I:s Bib. Hes. 40: 12 *woro benker*; Alex 4634 *bænkia* (nom. pl.); Cod. Bildst. s. 589 *bænkium*.
- lænker* (länk); Isl. *hlekk.* Alex. 1953 *later smidha langa lænkia*; Gregor. s. 278 *meth iærn lænkium*.
- særker* (skjorta, särk); Isl. *serkr. serks* eller *serkiar*, pl. *serkir*. Smål. L. 3: 2 *mæssu særker* (nom. sg.); Cod. Bildst. s. 902 *siw serkia*; tok - - *alla særkiana*.
- niper* (frände)? Mäs. Göt. *nipjis*, pl. *nipjos*; Isl. *nīðr, nīðs* (och *nīðiar?*), pl. *nīðir*; äfven *nīði, nīðia*, pl. *nīðiar* (GIBLASON). Som uti Isl. en afvikelse från den vanliga ordningen gifver sig till känna, så visar sig äfven en dylik, ehuru icke den samma, i Forn-Svenskan. Stark nom. sg. framträder icke, men en svag i Gottl. L. 28: 6 *njþj*, 44: 2 *nidhi* (yngre hdskr.). Ej mindre till *niper* än till *nipi* låta följande med Isl. sammanställande plural-former hänföra sig: Gottl. L. 7: 2 *nipiar* (nom.), 44 pr. *nipia* (ack.), ÖGL. Æ. B. 8 pr. *nipia* (var. *nidhiar*, nom.), G. B. 46 pr. och Æ. B. 47 *nipium* (dat.), Upl. L. Æ. B. 46 pr. och 44: 2 *nipum* (var. *nidhiom*). Endast till starkt subst. kan man deremot räkna ÖGL. G. B. 44: 4 *mæþ fullum nipiar* (gen. sg., annars i samma lag *nipia*) *eþe*, Upl. L. Æ. B. 46 pr. *nipær* (gen. sg., i 4607 års tryckta uppl. *nidiar*) *arff*. Slutligen träffas i ÖGL. G. B. 44 pr., 46 pr. och Æ. B. 40: 2 *af nipinne*, som har utseende af dat. sg. till ett fem. *nip*, hvilket dock hvarken i Isl. eller F. Sv. handskrifter kunnat, såsom sådant, uppdagas. Om ej händelsevis *nipinne*, på alla ställen tydligt i membranen tecknad, kan vara af den gamle afskrifvaren feltaget för det dermed i samme codex omvexlande *nipium*, som gifver samma mening, så egde vi ett fem. *nip* (slägt), jemte mask. Skulle åter med *nipinne* förstås *nipium*, så hade man endast mask.; och då kunde gen. sg. *nipar* (jfr. Isl.) och dat. pl. *nipum*

utgöra biformer till *nīþiar* och *nīþium*, af ett med i utbildadt mask. *nīþer*, hvartill finnas, med frånräkning af denne nom. sg., alla beståndsdelar, genom hvilka närmare öfverensstämmelse uppkomme med Mös. Göt. *nīþjis*, än som uti Isl. kan erbjudas.

lægger (lägg); Isl. *leggr*, *leggiar* eller *leggs*, pl. *leggir*. ÖGL. Vap. 33: 4 *bindær han þiuf um armlæggiar* (ack. pl.).

drænger (man, tjänare, dräng); Isl. *drengr*, *drengs* eller *drengir*, pl. *drengir*. Upl. L. V. B. 24 pr. *nu kunnu drængiar*; Vestm. L. II. B. B. 24 pr. *nu conno drængir*, i en samtidig hdskr. *drængiar*; ÖGL. Vap. 8: 4 *skulu - - leghu drængia*, var. *leghudrængiar*. I Run-Urk. 1183 och 878 *trinkiur*.

þvenger (skorem); Isl. *þvengr*, *þvengiar* eller *þvengs*, pl. *þvengir*. Cod. Bildst. s. 805 *löste thera skothwengia*; Gust. Is. Bib. Joh. Ev. 4: 27 *skootweng* (ack. sg.); Marc. 4: 7 *skootwenger* (ack. pl.).

þæver (smak); Isl. *þæfr* (lukt), *þæfiar*. Med. Bib. I. 324 *swa som at lut saar ondan thæff aff asko; tha dragher thz watnith ondan thæff til sik aff thæskona* (det slags) *iordh*; Alex. 7446 *the haffwa - - ey thæff ey döön* (lukt); Kg. Styr. II. 34 *hungur skal wäkia tina goma, ok ey mangahanda mat täfa*. I uttrycken *mz smak oc thæff oc godhe lukt* (Alex. 7485), *thöf ællir smak* (Läkeb. A. 172: 2), står sannolikt *smak* blott som förklaring af det redan den tiden föråldrade *thæf*, *thöf*.

þyn (tunna). Ett hit hänförligt starkt subst., med begynnande *þ*, läser saknas både i Isl. och öfriga German-språk. Södm. L. Kk. B. 5 pr. *en þyn* (nom. sg.); *ens þyniæ* (för *þyniar*, gen. sg.); *halwan þriþiæ* (half tredje) *þyn* (ack.); ÖGL. Kr. B. 2 pr. *en þyn* (ack.); B. B. 9 pr. *fiure þyni* (för *fiurer þynir*, nom. pl.); Kr. B. 2 pr. *þriggia þynia* (gen. pl.); *fiura þyni* (ack. pl.). Jemväl i de båda Vestm. L. fins detta ord, allestädes med *þ* eller *th* (icke *t*). I Stads L. träffar man än *th* än *t* i det nu ensamt gångbara fem. *tunna* (Isl. *tunna*).

byr, *bör* (god vind); Isl. *byrr* eller *byr*, *byriar*, pl. *byrir*. Gottl. Hist. 6 *en* (om) *ai cumbr byr*; *byriar biþa* (afbida god

vind); Upl. L. M. B. 12: 7 *þer* (de) *aghu byrr at biþæ*; Cod. Bur. s. 523 *hon sighalde gofan bör* (seglade för god vind); Cod. Bildst. s. 254 *the sighldu raskan bör*. Om än möjligen i någon munart kvarstående, är detta ord nu gånget förloradt för det allmänna språket, hvars *by* (*storm-by*, *regu-by* o. s. v.) är till bemärkelsen helt och hållet Isl. *bylr*, Dan. *byge*, och troligen snarare sammanhänger med något af dessa, än med *byr*, hvars yngre skepnad länge varit i skrift *bör*. *hær*; Isl. *herr* eller *her* (här, folk), *hers* och *heriar* (i *alls-heriar*), pl. *herir*; Homil. 56: 4 *heria* (gen. pl.). Gottl. L. 28: 6 *cumbr j hers hendr*; Vestm. L. I. þj. 16: 4 *mæþ hæ* (flock, skara). Något exempel med *i* till afledning har uti Svensk fornskrift icke fallit mig under ögonen.

byr, *by* (gård, by, stad); Isl. *bœr* eller *bær*, gen. *bœiar* eller *bæiar* (äfven *bear* eller *biar*), pl. *bœir* (Homil. 66: 4 *bœer*) eller *bæir* (äfven *bœar*); jemväl fins *byr* (stad, bygd), gen. *bys* eller *byiar*, pl. *byir*. VGL. I. J. B. 17: 2 *sa byr* (den gård); 15: 1 *þa a byr* (då eger by); 17 pr. *vill by*; 15 4 *a en maþær allæn by* (ack.); Md. 14: 3 *þem by* (dat.); III. 79 *böte bynum* (till staden); I. K. B. 20: 1 *til byiar* (gen., by); R. B. 8: 1 *a byar* (på bys) *marku*; Bjark. R. 8: 3 *byrin* (staden); 40 *til bysins* (gen.); Gottl. L. 22 *til byar* (gen., gård); 45: 1 *til wisbyar* (Visby); Vestm. L. II. B. B. 17 pr. *liggia byar tver* (två byar); *bya* (gen. pl.) *mællom*; Cod. Bur. s. 490 *byia mæn*; Upl. L. Æ. B. 44: 2 *j fterum byum*. I Gust. I:s Bib. Hab. 3: 14 *medh thes byiar* (pl.). Ingenstädes *bör* eller *bö*.

Samma böjning som *bækker* hafva *værker* (värk, smärta), *ælghe*, *rygger*, *strænger*, *væver* m. fl.; att döma af Isl. liksomledes *röker* (Isl. *reykr*, fumus; annat ord är ÖGL:s *röker*, Gottl. L:s *rauokr*, dial. *rök*, skyl, trafve = Isl. *hrauokr*), *styrkr* (styrka), *bælgher* m. fl. Tillgängliga exempel på flexionen af *löker* (lök) innehålla ej lemningar efter afledt *i* (såsom Isl. *lœkr*, *lœkiar* eller *lœks*, pl. *lœkir*), hvilket deremot inträngt i pl. af ord på *-lænd-inger* (jfr. s. 28). — För ofvan behandlade subst. med *i* gäller, att nom. pl. på *-iar*, *ia*, öfver hufvud uppenbarar sig i äldre skrift, *-ir* (*er*) i yngre; blott ett exempel af *drængir* och två af *þyni* varseblifvas under fornspråkets bättre tid, men intet från dess äldsta skifte. Om man härigenom förlorar en närmare

likhet med Isl. (der pl. *niðjar* får räknas till *niði*)!, så vinner man en med Mös. Göt.

lækir (läkare); Mös. Göt. *leikeis* eller *lekeis*; Isl. *læknir*, *læknis*, pl. *læknar*. Upl. L. M. B. 27 *þæt ær lagha lækir*; VGL. I. V. S. 3: 4 *lækis gæf* (läkare-arfvode); S. 4 *lækirsgæf*; ÖGL. Vap. 18: 4 *um lyti ok lækir*; *þri lyti ok lækir*; Upl. L. M. B. 23: 4 *lækjars* (var. *lækirs*, *lækies*) *giæff*; 22 *nu skal man hanum lækir biuþæ*; 27 *biuþæ hanum þre* (tre) *lagha lækiræ* (var. *lækjæra*); Södm. L. M. B. 44 III *lagha lækæræ biuþa*; Cod. Bur. s. 513 *varo goþe læchiara*; a (på) *hefna lækera*; Cod. Bildst. s. 255 *alle lækiara saghdu*. Vissa af de här framställda plural-formerna ordna sig synbarligen under den svaga böjningen, som icke heller i sing. lät länge vänta på sig, t. ex. i en codex af Stads L. (membr. B. 5. b.) Kg. B. 49 *lekare*, i en annan *lækere*.

vipir (vide)? Isl. *viðir*, *viðis*, pl. *viðar*. VGL. I. J. B. 20 *taka uipi quist*. Dalskan har mask. *vaide*; men det allmänna *vide* är neutr.

enir (en)? Isl. *einir*, *einis*, pl. *einar*. I Helsingland och Medelpad lærer *jene* vara mask. (SÄVE); i södra Sverige höres *ener* oftast i bemärkelsen *enris*, t. ex. *repa ener*. I allmänhet är *en* (Gottl. ain) fem.

væmir (sjön Venern); Isl. *vænir*, *vænis*. VGL. IV. 44: 3 *væni* (nom.), var. *vænir*; 40 i *væni*.

örir, *öri*, *oyri* (öre); Isl. *eyrir*, *eyris* pl. *aurar*. Nom. sg. *örir* är ej mera till finnandes. Upl. L. Kk. B. 7: 7 *þæt ær halværi öri*; V. B. 4: 4 *öris land*; M. B. 23 pr. *mæþ öre karlgildum*; Vestm. L. II. J. B. 45 pr., *til ören ær fulldær*; VGL. I. K. B. 45: 4 *taki öris mun*; V. S. 3: 4 *þæt æru þrir* (tre) *öræri* (nom. pl.); B. B. 2: 4 *siaæ örer*; S. 5 *öra fem* (ack. pl.); ÖGL. Dr. B. 46: 2 *til öris*; G. B. 15 *þa æru þæt tiu öra*. Gottl. L. har *oyri*, 8: 2 *oyrar* (pl.); Run-Ürk. 4696 *ouris* (gen. sg.), 4952 *aura* (ack. pl.), af hvilka den förra runristningen är från Gottland. I senare tider har *öre* blifvit neutr., likväl icke allestädes nedträngdt till allmogen. Jag kan icke med SCHLYTER anse ÖGLs *öri* vara i sg. neutr., eller Gottl. Ls dat. och ack. sg. *oyri* stå för *öra*.

visir (anförare, vise); Isl. *visir* (visare; jfr. *vísi*, konung). Run-Urk. 1065 *siulfir varþ um lanti þisuri visr* (styresman öfver detta land); 865 *skaiþar visi* (skeppshöfding); Kg. Styr. I. 49 *en är kununger ok wise i bisuerme huaríom*; Gamla Ordspr. 126 *förste* (så snart) *wisin ær borto tha fara biin wil*. I den sista betydelsen qvarstår *vise*.

birghir (namn). ÖGL. Dr. B. 44 pr. *birghir iarl*; Upl. L. Conf. *Byrghir mæþ guz napum*; *þa buþum wir hærræ byrghi* (dat.) *laghmanni*; Præf. *ok wilium wir fylghiaæ* - - *Byrghiri* (dat.) *iarli*; Hels. L. s. 39 not. 77 (i 1609 års uppl.) *Birghirs*.

swærkir (namn). VGL. IV. 45: 44 *Swærkir*, 45: 44 *swærkis*, 45: 48 *swærkirs*.

Uti Isl. hörer hit *hirðir* (herde), och man finner för nom. sg. både *endir* och *endi*; men annat än svaga former ses ej i F. Sv., som eger blott få lemningar af denna böjning, med undantag af namn, såsom *Vighir*, *Nænnir* m. fl. Hit att räkna äro väl ock *kæpsir* (träl, som har hustru), *yrkir* (arbetare, odlare, i Upl. L. Præf. *lagha yrkir*, lagförfattare). Om denne ord-flock kan anmärkas, att det nominativa *r* (= Mös. Göt. *s*) på sin rätta plats står ostadigt (i *öri* t. ex. ej längre synligt), och stundom sväfvat in på orätt, hvarigenom det får utseende af en vanlig afledning, sådan som i *aker*. I Ny-Isl. har också utvecklat sig en ny böjning för mask. på *-ir*, med genomgående *r*: sg. nom. *læknir*, gen. *læknirs*, dat. *læknir*, ack. *læknir*, pl. *læknirar*, *læknira*, *læknirum*, *læknira*, ofta förvecklade med de svaga formerna på *-ari* (jfr. Anvisn. s. 295). Ungefär samma förhållande har inträdt i F. Sv., och det ganska tidigt. Exemplet af *lækir*, framför andra, erbjuda träffande likheter. Plural-bildningar utan *ir* felas oss för *lækir*, men finnas af *öri(r)*, och borde fördenskull kunna såsom de äldsta förutsättas i hit hänförliga subst.

skor (sko)? Isl. *skór*, *skós*, pl. *skúar* eller *skór*. Cod. Bildst. s. 249 *kiænde han sin sco wara sunder* (sönder); VGL. I. L. R. *þa skal hánun fa sko* (var. *scoa*, ack. pl.) *nysmurþæ* (då skall man lemna honom nysmorda skor); ÖGL. Dr. B. 48: 4 *köpa hanum* - - *nyia skoa*; Södm. L. Add. 7 *haua* - - *tu par sco*; Cod. Bildst. s. 249 *mz skom* (dat. pl.). I

Gust. Is. Bib. Es. 20: 2 *dragh tina skoor*; 47: 2 *dragh aff skonar* (skorna). Dalfolket brukar i pl. ömsom *skuer* (*skuir*) och *skoner*.

sar (så)? Isl. *sár*, gen. *sás*, dat. och ack. *sá*, pl. *sáir* (GISLASON). Cod. Bildst. s. 850 *lagdho j en saa*. Enligt HOF (s. 52) har Vestgötskan pl. *sár* (såar), enligt AASEN Norska dialekter *sær* eller *sæ*, efter 3 dekl.

dyr (dy)? Hos BJÖRN HALDORSEN är *dý* och hos AASEN *dy* neutr., liksom i Helsingiskan *di* (efter SÄVES uppgift). VGL. II. R. B. 28 *þæt ær -- dy*; I. J. B. 42 pr. *y* (i) *dy*; Cod. Bildst. s. 805 i *diupan dy*. Sällsyntare är den svaga dekl., såsom VGL. I. R. B. 42 pr. *þæt ær -- dyi*; S. Birg. 1: 24 i *dyanom* (i dyn); hvilket emellertid har motsvarighet i Gottländska *döii*, Dalska *döe* (SÄVE). Dalskan har ock *döa* eller *döja*, motbilder till AASENS fem. *dya*. I riksspråket är *dy* mask., såsom i Cod. Bildst. Alltför möjligt är, att *dy* utgör endast förkortning af *dya*.

hyr (utseende, färg)? Cod. Bur. s. 204 *han kauar liusan hy*; Alax. 2177 *thz watn hafwer vnderlik hy*; Ansgar. 2: 4 *fk siælin genstan annan aldra wænastan hy* (efter hdskr.). Detta subst., nu med inskränkta betydelse (ansigtsfärg), men vid fullt lif, står på Skandinavisk grund må hända ensamt (om ej till samma rot får räknas Norska *hy*, ludd, lugg, mögel. Isl. *hi*, fjun, fint skägg); men är det samma som A. Sax *hiu*, *hiu*, *hiou*, Eng. *hue*.

gnyr (gny)? Isl. *gnýr*, *gnýs*. Ansgar. 24: 4 *tha wardh i bland almoghan stoor ghny*; Ivan 249 *mz mykin gny*; Med. Bib. II. 470 *mz myklom gny*. Neutrum, såsom nu, träffas i Med. Bib. II. 496 *mykit gny*.

Antalet af härmed jämförliga mask. är ringa. Sannolikt kan till dem föras *hor* (ho, utan likhet i Isl. eller Nor.), *mor* (mo, Isl. *mór*, *mós*, pl. *móar*, enligt GISLASON). Då nom. sg. kan återopas, är det ur så ung skrift, att det slutande *r* försvunnit, hvilket föranleder osäkerhet om den ursprungliga formen, i de fall då Isl. ej kommer oss till hjälp.

dal (dal); Isl. *dalr*, *dals*, pl. *dalir* eller *dalar*. VGL. I. pl. *nordal* (nom., Nordals härad), var. *norðall*; IV, 40 *a dali*
sv. Spr. Lagar.

(dat. sg., på Däl, Dalsland), or *diupadal*, i *diupadal*; Cod. Bur. s. 44 i *enom dal*; Vestm. L. I. G. B. 44 pr. *sifan dala* (nom. pl. för *dalar*, Dalarne) *bygdhus*; Södm. L. Add. 4 pr. *dala*; 4: 7 i *dalum*.

sal (sal); Isl. *salr*, *sals*, pl. *salir*. Kg. Styr. III. 3 *hawa fagran sal*; Hels. L. Kk. B. 2 (var. i 1609 års uppl.) *Vpsalar* (nom. pl.); Upl. Kg. B. 4 *wiþ upsalar* (ack. pl. för *upsali*); Kk. B. 6: 7 i *upsalum*; Cod. Bur. s. 199 i *opsalom*; ÖGL. Dr. 44 pr. i *upsala* (gen. pl.) *bo*.

del (del), Dan. *deel*. Isl. är utan sidobild härtill (hennes fem. *deild* är formelt Upl. L:s *deld*), och Mös. Göt. *dails* är fem.; men F. Sax. *del* är mask. Våra äldsta lagar sakna detta subst., men yngre Vestm. L. har B. B. 47: 3 *mere* (större) *delin*; för öfrigt Cod. Bur. s. 446 *æt þæn del nu ær stektar* (för *stekter*); s. 3 *een delen* (ack.); 455 *digran deel*; S. Birg. Up. 4: 48 *nakan deel*; Bonavent. s. 97 *delenom*; 92 *ij fyra dele* (delar); 432 *ij twa dele*; 92 *thre delana* (ack. pl., delarne); Kristof. Lands L. Tg. B. 4 *delana*.

bul, *bol* (hål, stam); Isl. *bolr*, *bols*, pl. *bolir*. Gamla Ordspr. 936 *thz ær godher bol*; S. Birg. Up. 4: 43 *thz ær træsins* (trädet) *boll*; *bulin væxir* (växer); Gottl. L. 36: 4 *ginum bul*; Cod. Bur. s. 185 *bol*.

guf (gud). För Isl. och F. Nor. antager man en vokalisk skillnad mellan mask. *guð* (de kristnes gud), som har gen. sg. *guðs*, pl. *guðir* eller *guðar*, och neutr. *goð* (hednisk gud, afgud); i äldsta hdskr. blir likväl detta ej noga iakttaget, t. ex. i Homil., der det visserligen ofta skrives *guf*, *gufs*, *guþe*; men 94: 2 *at goþ se* (är) i *himnom*, 94: 4 *wiþ goþ favþor*, 94: 2 *goþs*, 90: 2 *af seone þinom almatkom goþe*. I Svenska hdskr. är *u* så väl för mask. som neutr. uteslutande, och mask. är till och med ej inskränkt till kristendomens högsta väsen. Run-Urk. 46 *kuþ hialbi*; VGL. I. Md. 4: 2 *sua se mæz guð hol* (så må Gud vara mig huld); Upl. L. Præf. *guf siælwær skipaþi fyrstu lagh*; Conf. *mæþ guz naþum*; Kk. B. 4 pr. *at han ær guþ ok æi æru guþær* (gudar) *flere*; Hels. L. Kk. 4 pr. *ok æy æru guþir* (i 1609 års uppl. *gudhar*) *fleræ*; Cod. Bur. s. 9 *var ok en hefna manna guþ*; 504 *offra enom guþi*; *alle þine guþa æru vrefe*; *crístina bröt gulguþa ok silfguþa i sma*

stykke; 496 *göra ipar af gupå*. Exempel på neutr. *gup* ses der neutr. behandlas. — Äfven andra Germanspråk göra samma åtskilnad som Isl., i betydelsen af mask. och neutr.; Mös. Göt. har mask. *gup* utan böjningstecken för nom. sg., lika med de Nordiska tungomålen.

svan (svan); Isl. *svanr*, *svans*, pl. *svanir*. Med. Bib. I. 359 *swan* (nom. sg.) och Alex. 6824 *hwitan swan* (ack.) äro de enda språkprofven ätt förebriaga från äldre tider. Hof (s. 52) uppgifver för Vestgöta dialekten pl. *sväner*; men den vanliga pl. i talspråket, äfven hufvudstadens, är *svanar*, den ende af SÄHLSTEDT, MÖLLER, WESTE m. fl. lexikografer upptagne. BOIVIE angifver pl. *svanar* och *svanor* (s. 426), hvilken senare form, begagnad af KELLGREN och OXENSTJERNA, i allmänhet af skalderne företrädesvis vald (TEGNER, Smürre Saml. Dikter I. 472, har likväl: *I Febi svaner*), snarare utgör en förblandning med *svaner*, än pl. af ett diktadt fem. *svana*.

dyn, *dön* (dån); Isl. *dynr* och *dyn*, pl. *dynir*. Cod. Bur. s. 526 *j samu stund com þordön*; Alex. 40339 *starker dön*;* Gregor. s. 274 *som störste thordyn*; 276 *vardh ginstantor iordhdyn*; Med. Bib. I. 302 *thordyna* (gen. pl.?) *bræster* (knall). Så väl *dån* som *thordön* nyttjas nu vanligen neutralt, utom i andlig stil, der Bibelns sätt återgifves.

gris (gris), *griss* eller *gris*, gen. *griss*, pl. *grisir*. Gottl. L. 44 *smagrisir*; Gamla Ordspr. 390 *swa grymta grise* (grisar).

sleg (slag) i Gottl. L. (se här förut I. 449) har samma kön och böjning som Isl. *slagr*, pl. *slagir* (GISLASON); men skiljer sig till vokal ej mindre derifrån än från det neutrala *slag*.

hamber; Isl. *hamr* (hud, skepnad, hamn), *hams*, pl. *hamir*. VGL. I. R. B. 5: 5 i *trols ham*; Cod. Bur. s. 23 i *manna* (mennisko) *ham*; 402 *þa talafe dixewl i hans hami*; 437 *ii kunda hami*. Den nuvarande formen, hvilken till utseendet sammanfaller med fem. *hamn* (portus), har varit förberedd genom *hampn*, som fins i Ark. Bönbok s. 150, i Gust. Es Bib. Luc. 3: 22 *then helghe ande kom nedh j lekamligh hampn*, STJERNEJELMS Herkules 275 i *frus hampn*.

likamber (lekamen); Isl. *likamr* (af *lik*, kropp, kött, lik, och *hamr*), *likams*, pl. *likamir*; i sing. ock svagt *likami*, *likama*.

* Alex. 7116 är *döön* = Isl. *dawn* (lukt).

I äldre VGL. träffas ej detta ord, hvilket redan hos Lydekinus och i Upl. L. har svag böjning (se längre fram). Emellertid ses i yngre skrifter någon gång den starka, t. ex. Cod. Bildst. s. 263 *maria fölgdhe mæst likams mak*.
staver (staf); Isl. *stafr*, *stafs*, pl. *stafr* (äfven *bókstafr*). Run-Urk. 1703 *prim stafr*; ÖGL. B. B. 45: 4 *blöpugkur stawr* (nom. sg.); VGL. IV. 16: 16 *stafs* (gen. sg.); *stafwi* (dat. sg.); I. Forn. B. 40: 4 *staf* (ack.); Kg. Styr. III. 46 *met gylla bokstawa* (ack. pl.). Invid dylika exempel kan man uppställa följande: ÖGL. B. B. 4 & pr. *þa skal studh stawr* (ack. sg.) *sætia* (då skall man sätta stöd staf), Vsp. 23 pr. *mæþ slang alla stafre* (dat. sg.), 49 *mæþ* - - *stafrum* (dat. pl.), B. B. 45: 4 not. 27 (ur en gammal codex) *blöpoye strafra* (nom. pl.), Cod. Bur. s. 429 *satte þæt* (nöm. hufvudet) *up a stawr* (ack. sg.), Gust. I:s Bib. 2 Mos. 7: 12 *staffrar*; hvarrest *r* efter *v* (*f*) framträder med anspråk att vara aflednings-form, såsom i *aker* (åker) och dyl. I nyare språket har *staf* beröring med 3 dekl.

Denne flock har sitt utmärkande tecken i gen. sg. på *s*, men nom. pl. på *-ir* ensamt eller tillika med *-ar*. Till de i pl. väcklande kunna räknas de knappt förr än mot medeltidens utgång synliga subst. med Tyska ändelsen *nær* (*ner*),* såsom *soldenær* (redan i S. Birg. Avtogr. A. *sollanera*), *kæmenær* (kammarrherre, kammartjenare, kamrer), *falkenær*, *portenær*, *resenær* (Dan. *reisener*, ryttare; nu hos oss missbrukadt i bemärkelsen: resande; jfr. Hist. Språkforsk. s. 27). Hvad angår bristande tecken för nom. sg. efter *l*, *n*, *s*, se s. 34. För *guf* är förhållandet särskildt.

rættar (rätt); Isl. *rèttir*, *rèttar*, pl. *rèttir*. ÖGL. Kr. B. 28 *nu ær þæt biskups rættær*; 43: 3 *uprættar* (gen. sg.) *eþa* (ett slags eder); VGL. I. A. B. 8: 3 *mæþ guss* (för *gufs*) *rætti* (dat. sg.); 10 *mæþ guss ræt*; V. S. 4 *slikum rætti*; Södm. L. Prol. af *fornum ræt*; Upl. L. Conf. *rættir* (nom.

* RASK tror *-nær* i *konstnær* vara af *-nir* i Isl. *Sleipnir*, *Skjötblaðnir* m fl. (Antvsn. s. 289). I händelse något till Isl. svarande *-nir* skulle i den äkta fornskriften hos oss uppdagas (Isl. *læknir* är E. Sv. *lækir*), så vore det ändå ej att hänföra till de ifrågavarande subst., hvilka lika med *konstnær*, som är bland de yngsta, ega i Tyskan (jfr. GRAMM, Gram. II. 129, 131, 142) alltför påtagliga förebilder.

pl.). Smål. L. 43: 4 har i en gammal codex *till rätta* (troligen gammal gen. sg. för *rättar*), ett ännu allmänt talesätt, som synes hafva framkallat ett annat: *för* eller *inför rätta*, hvilket ej kan strängt grammatiskt lösas; hvaremot *med rätta* står för det gamla *mæþ rættu* (af adj. *rættir*), liksom *borta* för *bortu*.

staþer (ställe, tillstånd, stad); Isl. *staðr*, *staðar*, pl. *staðir*. VGL. I. M. 2 *mylnu staþer* (qvarnställ); III. 428 *en þing staþer*; Upl. L. M. B. 42: 4 *til kiöpstaþer* (gen. sg.); J. B. 2: 3 i *enum staþ* (dat. sg.); 8: 2 *j kiöpstaþi* (dat. sg.); ÖGL. Æ. B. 24 *ur annöþughum staþ* (dat. sg., ur trälldom); Kg. Styr. IV. 7: 27 *thes stads* (det ställes); Vestm. L. II. Kp. B. 2: 4 *cöpstaz* (gen. sg.) *maþær*; Bjärk. R. 43: 2 *stapsins*; Upl. L. V. B. 22 pr. *nu kunnu mylnu staþir* (nom. pl.) *innæn bolstaþi* (dat. sg.) *liggia*; *vm mylnu staþi* (ack. pl.); VGL. III. 75 i *þrea* (tre) *staþi* (ack. pl.). Fastän æ ofta i en del fornskrifter inkräktat platsen för *a*, är det endast sällan som det framsticker i nom. pl. eller ack. pl. af *staþer*, såsom i Cod. Bildst. s. 827 *stædina* (ack. pl., städerna). Öfvergångs-ljudet, i likhet med Hög-Tyskan från äldsta tider, vinner ej stadga förr än i Gust. Is Bibel.

friþer (fred); Isl. *friðr*, *friðar* (Sn. Ol. S. s. 84 *friðs*). VGL. III. 44 *friþer* (nom. sg.); I. Md. 4: 3 *til friðær hans* (gen. sg.); Upl. L. M. B. 44: 4 *j þæssum* (denna) *friþ* (dat. sg.); VGL. I. A. B. 45 *friþiort* (förverkat) — *friþi sinum* (dat. sg.); G. B. 3 *þer skulu friþær hans* (nom. pl.); II. G. B. 2 *þer skulu friðar hans*; U. B. 40 *allir byær friþir*; Gottl. L. 9 *friþr andrir*. I Cod. Bur. s. 64 *frið mönstar* (freds-tempel.)

quþer (qved, mage); Mös. Göt. *qifus*, efter 3 dekl.; Isl. *kviðr*, *kviðar*, pl. *kviðir* (GISLASON). Med. Bib. II. 349 *warth min quidher gansska beskir*; VGL. I. A. B. 42: 4 i *kviþi*; Gust. Is Bib. 4 Mos. 20: 48 *tillucht alla qwedder*. I STJERN-BJELMS Herkules 489 *qwedet*.

söþer, *soyþr* (får; få); Isl. *sauðr* (får, gumse), *sauðar* (Barlaams S. s. 99 *sauðs*), pl. *sauðir*. VGL. II. R. B. 47 *ær söþer* (får); þj. B. 45 *stæð maþer söþ*; Gottl. L. 26: 4 *en soyþr ir verri* (om kreatur är sämre); 26 pr. *cuma soyþir* (nom. pl.) *j*. Uti vissa trakter af landet betecknar *sö* gäll-

gumse, i andra tacka (fårhona); pluralen än får, än boskap i allmänhet.

vægher (väg); Isl. *vegr*, *vegar*, pl. *vegir* eller *vegar*, ack. pl. någon gång *vegu*. VGL. I. J. B. 8 *fiurir væghær* (fyra vägar); Vestm. L. I. B. B. 24 *wæghi* (ack. pl.); Gottl. L. 64 *um farwegj* (ack. pl.); Smål. L. 3 pr. a *twa wægha*. Ur den svaga böjningen har i detta starka subst., liksom några andra, det uråldriga *n* inträngt, neml. i *wægna* (Isl. *vegna*), brukadt oegentligt eller bildligt, dels utan, dels med preposition, t. ex. VGL. II. J. B. 20 *fiughuræ vægnæ* (åt fyra håll, sidor) *skulu væghær af by rænnæ*, Upl. L. V. B. 2: 3 *bæggæ wægnæ* (var. *wæghæ um*) *gatu* (på båda sidor om gata); Cod. Bur. s. 207 *ok sæste cors fiura* (fyra) *wægnæ a mönstrens vægiom* (på templets väggar); Stads L. B. B. 8 *a vatns veghna* (åt vattnet till); VGL. II. K. B. 48 *a biskups wæghna* (vägnar); Kg. Styr. IV. 6: 7 *af sina wægnæ* (för sin del); Cod. Bildst. s. 273 *aff guz wæghna*; Bona-vent. s. 24 *alra wægnæ* (på alla håll); 100 *höghro wæghna* (på höger sida). I sådana förbindelser som *fiughuræ vægnæ*, *bæggæ wægnæ*, *alra wægnæ*, är gen. pl. uppenbar, och antages af GRIMM för Isl. (Gram. III. 266, 435), af SCHLYTER för F. Sv. (Gloss. till VGL.). Formell ack. pl. är deremot *fiura wægnæ*; kånsko ock Cod. Bur. s. 64 *wiþa wæghna* (vidt omkring; gen. pl. hade bort heta *wiþra*), om ej möjligen *wiþa* kan vara adv. Onekligen är ackus. logiskt rättare i talesätt som *a vatns veghna*, *a biskups wæghna*, *af sina wægnæ*;* och ack. pl. skulle utgöra ett motstycke till ack. sg. af *vægher* i samma mening, t. ex. Upl. L. V. B. 2: 3 *þæn wæghin gatu* (på den sidan om gata), 3 (i två gamla codices) *hwarn wægh* (på hvar sida), Kg. Styr. IV. 7: 25 m. fl. st. *hwarn wægen* (på hvilkendera sidan), Cod. Bur. s. 64 *annan wægh tiberim* (på andra sidan om Tibern). Ensamt i sitt slag är i Cod. Bildst. s. 344 *röst aff fyrum wægnum* (från fyra väderstreck), dock till äfventyrs felskrifvet för *wæghum* (jfr. Med. Hög-T. von wegen). — För *wægnæ* ha vi nu *wægnar*; i talesättet *gå (bringa) till wæga* ligger den gamla gen. sg. *wæggar*.

* Ej sällan i F. Sv. styrer af ackus.

limber (lem); Isl. *limr*, *limar*, nom. pl. *limir*, ack. pl. *limi* och *limu*. Södm. L. M. B. 63 *varþær limber nocor af manne hoggin*; Upl. L. M. B. 34: 4 *giældi - - lim gen* (mot) *limi* (dat. sg.); *huggær aff hand ællr limi apræ* (ack. pl., andra lemmar).

funder (fynd, påfund, möte); Isl. *fundr* (fynd, möte), *fundar*, pl. *fundir*. VGL. I. Forn. B. 7: 2 *hauí allæn koppofund* (fynd af bisvärm); II. Add. 7: 21 not. 54 *hawir samfund* (möte, umgänge) *mæþ frillösum manni*; I. Br. 3 i *þæmmæ samfundum* (vid dessa möten, sammankomster); Ivan 2832 *thz* (att) *ij ærin kompne a hans fund* (till honom); Bonavent. s. 148 *ok thera* (deras) *klokskap ok snödho funde* (funder, anslag) *wordho aat ængo* (blefvo till intet); 139 *the wanskadhos* (misslyckades) *i thera fundom*; Gust. Is Bib. Vish. 45: 4 *menniskiors onda funder*. Hit bör väl ock föras Cod. Bur. s. 43 *firi sæghins funde* (af glädje). Gottl. L. 28: 7 har *verþr fyndr* (för *fundr*) *aupin* (blir af ödet ett fynd beskärtd). Nu är ej mindre *påfund* än *samfund* neutralt; men pl. *funder* erinrar om det gamla mask., hvilket ej må förblandas med fem. *fynd*, hvarom mer på sitt ställe.

varþer, *værþer*; Isl. *verðr* (mat, mål), *verðar*, pl. *verðir*. I sammansättningar förekomma ÖGL. Eps. 40 pr. *giuær þöm en mal uarþ* (ett mål mat), *var. han hawer giwit biltughum manne en daghward* (förmiddagsmål, frukost) *állas en nattward*; VGL. II. U. B. 27 *æter natorþ oc daghurþ* (jfr. Isl. *dögurðr*, Sn. Ol. S. s. 153 *davgurþr*, med *dagverðr*); I. Md. I. 3 *a daghurþi, at natværþi*. Man har nu *qvälls-, afton-, natt-ward*; mindre brukligt *morgonward*; i dial. *dagol, nattol*, för-ord.

nater (mat); Isl. *matr*, *matar*. Gamla Ordspr. 503 *æ lættis mata* (gen. sg.) *byrdhe* (alltid lättas matbürda).

koster, *kuster*; Isl. *kostr* (vilkor, tillfälle, egenskap, underhåll, spis), *kostar*, pl. *kostir*. Gottl. L. 29 *en hans custr vindr at* (än hans egendom räcker till); VGL. III. 89 *firi sin cost* (för sin kost, föda); IV. 46: 12 *aff sinum kost* (af sina medel, på sin bekostnad); ÖGL. Vap. 35 *at þripia kuste* (såsom tredje utväg); 32: 2 *nu stial han hæst a ualle ælla andra bondans kuste* (ack. pl., tillhörigheter); Upl. L. Kp. B. ind. 6 *vm legþo a hæst ællr apræ kosti*; Södm. L. B. B.

33: 4 *andrum costum* (på annat sätt). I 1734 års lagbok M. B. 3: 8 heter det i *skiep eller andra farkostar*, och pl. -*ar* kan äfven i äldre skrift någon gång träffas, t. ex. Cod. Bur. s. 143 *mik lagþos tue andre costa* (mig förelades två andra val, vilkor); utan att likväl härpå kan mycket byggas, i anseende till det i samme codex öfverflödande *a* för *e*.

manáþer (månad); Isl. *mánaðr, mánaðar*, pl. *mánaðir*; Homil. 35: 4 *monóþr* (nom. sg.), *manáþe* (dat. sg.), Schedæ (Islend. S. I. 367) *monóþr*. VGL. I. J. B. 3 pr. *a manæþær* (gen. sg.) *stæmnu* (på månads-stämman); Gottl. Hist. 6 *cuma laipþings buþ j minnum frestum þan manáþar* (komma ledningsbud inom kortare tid än en månad, egentl. månads); Gottl. L. 10 *a halfum manáþi, a halfan manáþ*; Bonavent. s. 12 *tvæggia manadha* (gen. pl.) *væghir* (två månaders väg); Södm. L. B. B. 24: 2 i *tvæm manáþum*. Gammal genitif ligger dold i Gust. I:s Bib. Math. 47: 45 *mánadherasande*.

fæstnaþer (trollofning, fästning); VGL. I. G. B. 2 *fæstnæþær* (gen. sg.) *stæmnu leggæ*.

buþskaper (budskap); Isl. *boðskapr, boðskapar*, pl. *boðskapir*. Södm. L. þg. B. 2 pr. *oc konunæ buþscaper warþer fullaþer* (fullgjordt, egentl. fullgjord); Cod. Bur. s. 6 *af guþlikum buþskap*. Ordet är nu neutrum.

reþskaper (redskap). Upl. L. Kk. B. 6: 7 *fore hanum a ræþskapær up haldæs* (för honom må nattvards-tyg förhållas, nattvardens utdelande fördröjas); Hels. L. Kk. B. 12 pr. *þa skal han præsti reþscap faa* (lemna prest don att särdas med) — *æntiggæ* (aotingen) *mæþ hæst æller baat*. Äfven *redskap* är nu neutralt.

vin (vän; mäklare); Isl. *vinr* eller *vin* (vän), *vinar*, pl. *vinir*. VGL. I. þj. B. 12 pr. *ær vin innæn lans* (är mäklare in-omlands); 13 *þa skal hans vin*; 19: 1 *mæþ vin ok mæþ vittni*; II. V. S. 12 *þa aghu vinir þerræ* (deras vänner). De äldsta permehöckerna använda ingen gen. sg.; ty i Upl. L. Kg. B. 7: 1 *faræ til sin vin* (vän) *ællær pænninæ öls*, är *sin vin* förmodligen ackus. (genit. skulle varit *sins vinar* eller *sins vins*), ehuru *öls* är genit. ÖGL., hvaraf handskriften är från medlet af 14:de seklet, har på flere ställen *uins, uinsins*; Kg. Styr. II. 8 *owinsins*. Med. Bib. I. 560 har

gen. sg. *owenar*, ur den yngre hdskr., men säkert efter en äldre text; emedan denna läsart innehåller det gamla *-ar*, oaktadt det radikala i är försvagadt till *e*, liksom i Gust. I:s Bibel, t. ex. Sal. H. Visa 4: 43 *min wen*. Bemärkelsen mäklare har ej funnits på länge.

mun, *mon* (mån, skilnad); Isl. *munr* eller *mun*, *munar*, pl. *munir*. VGL. II. Add. 6: 3 *at eigh se of mikin mun* (nom. sg.) *a* (att derå ej må vara för stor skilnad); Kg. Styr. IV. 7: 36 *um swa är iordmun skapader* (om markens beskaffenhet är sådan, stället läge sådant); Bonavent. s. 4 *ther ey hafðhe stor mon um varit* (hvarpå ej gjordes stort afseende); Alex. 249 *thik skal æn tima mere mon* (större förmån); VGL. I. K. B. 45: 4 *taki öris mun* (tage för ett öres värde); Hels. L. V. B. 3 *foræ minnæ æn fiæz mon* (för mindre än ett fjäts mån, en fots bredd); Upl. L. V. B. 4 pr. *æn þo at muni* (dat. sg.) *ogenne se* (om han än må vara en mån längre, egentl. ogenare); Kg. Styr. IV. 7: 27 *hawa digran förmon*; Bonavent. s. 225 *til yttarsta iordhmonin* (till jordens yttersta gräns). Från fornspråkets guldålder har jag ingen gen. sg. att anföra. Icke osannolikt fins en sådan i Alex. 454 *wæl til mona* (till behag), dock i rimslut, och hos Bonavent. s. 422 ser man i *them iordhmonsens* (i den jordens) *ænda*.

Förevarande ordflock, i motsats till den närmast föregående, med kännemärke af gen. sg. på *-ar*, nom. pl. på *-ir*, är ej rik på stam-ord (bland dessa är i Isl. *hugr*, håg, gen. *hugar*, pl. *hugir*, af hvilket eljest äfven hos oss mycket gångbara ord några för böjningen bevisande språkprof ej äro att tillgå i F. Sv.), men dess mer på afleda med *-aþer*, *naþer* och *-skaper*. I stället för *-aðr*, *-naðr* har Isl. ofta *uðr* (*oþr*), t. ex. *monoþr* (se ofvan), Homil. 62: 2 *favgnofþr* (men 69: 4 *fagnofþr*), 70: 2 *fenofþin*; men F. Svenskan har ej denna vexling. Isl. har fortfarande mankon för ord på *-skapr*; men F. Sv. inrymmer, redan i handskrifter från förra hälften af 14:de seklet, det nu i vissa ord herskande neutr., såsom framdeles blir lagdt i dagen. Pluralen blir i dessa afledningar sällan begagnad. Gen. sg. på *s* är temligen tidig, t. ex. *staz*, *friaz*, *vins*, *iordhmonsens*, Bonavent. s. 206 *ataskilnadzsins*.

Femininum.

- sak* (sak); Isl. *sök* (*sök*), *sakar*, pl. *sakar* (Homil. 44: 2) och *sakir*. VGL. I. K. B. 7 pr. *þat er nív marcha sak*; B. B. 4 pr. *þa skal han saku* (dat. sg.) *latæ lysæ*; þj. B. 19: 4 *þy ualt iak eigh sak þerre* (dat. sg., derföre vållade jag ej denna sak); Forn. S. 4 *sakir* (nom. pl.); Run-Urk. 485 *surkifi onum sakar* (ack. pl., förlåte honom hans skulder); Gottl. L. 13: 2 *þa en mandr gierir sacar* (gör brott); 14 pr. *vm lutnar sakir* (om ärfda saker); rubr. *af lutnum sacum*.
- ark* (ark); J. örk (*ork*), *arkar*. VGL. I. þj. B. 5: 2 *hittir i luctu allær læstu kari ark* (dat. sg., skrin) *ællær kistu*; A. B. 4: 2 *møper skal rapæ arkær* (gen. sg.) *lyklum* (råda öfver skrin-nycklar); Bonavent. s. 232 *dauidh konungir fördhe gudz ark in til ierusalem*; Med. Bib. I. 4 *war han mæ sinom fadher i archinne* (dat. sg., arken); 168 *nu giordhe noe archena* (ack. sg.). I Gust. Is Bibel är *ark* mask. (jfr. 4 Mos. 6 m. fl. st.). Hor har i Vestgötskan *ark*, »skrinlåda».
- mark* (mark, skogsmark, jord): Isl. *mörk* (*mork*), gen. *markar*, dat. *mörku* (Ol. Hel. S. s. 52 *marku*), pl. *markir*; äfven efter 3 dekl. gen. *merkr*, dat. *mörk*, pl. *merkr*. VGL. I. Md. 14: 2 *sum þa mark a* (som den mark eger); 14: 4 *skulu þer allir marku* (dat. sg.) *mælli sin* (sig emellan) *skiptæ*; R. B. 8: 4 *a byar marku*; J. B. 47 pr. *gen* (mot) *byær mark annærri* (dat. sg., annan); 46 pr. *skil mæn em marker* (gen. sg.) *skial* (tvistar man om marks rågång); K. B. 20: 2 *a odmarkær* (på ödemarker); Med. Bib. I. 279 *ower the ödhemarka*; 345 *ower ödhemarkana* (ödemarkerna). Pl. på *-ar* brukas ännu in på 1700-talet, t. ex. hos C. G. Tessin *vilmarchar*. — I F. Tyska språk betyder *marka* eller *marc* märke, gräns, område o. s. v. Begreppet märke, annars hos oss uttryckt med neutr. *mark* eller *mærki*, synes bilda öfvergången till nästföljande ord; och då i Bjark. R. 49: 4 läses *innæn* (inom) *stapsins mark*, så kan man i *mark* se lika väl det neutrala, som det nyss afhandlade fem. ÖGL. har pl. *ramarkar* (råmärken) maskulint, efter hvad af B. B. 4: 4 upplyses.

mark (mark i vigt eller penningar); Isl. *mörk* (*mork*), är förmodligen samma ord som det föregående, och har samma böjning; det kan ha fått sin betydelse af det vigten och penningen åsatta märke (jfr. Med. Lat. *marca*, med sannolik härledning från något Germaniskt språk). VGL. I. Md. 5: 6 *tuvar marchar*; K. B. 3 *þrer marker*; Gottl. L. 28 pr. *byti tolf marchar*; 36: 4 *tuvar marc*. Omisskänligt tecken till öfvergångsljud, såsom i Isl. *merkr*, blir man icke varse; ty på ett och annat æ, i codices der denna teckning är i allmänhet för vissa fall vexlande med *a*, kan ej stor vigt läggas. Emellertid har pl. *marker* här, änskönt med oförändrad vokal, samma accent (akut) som *händer* och andra fem. efter 3 dekl.; hvilket åter icke är fallet med pl. af det andra *mark*, så att olika betoning eger rum i *markerna* (jordmarkerna) och *markerna* (vigt-markerna).

raf (rad); Isl. *röð* (*roð*), *raðar*. Run-Urk. 1763 i *rafu* (dat. sg.); 1750 i *furtando rado*; Gust. Is. Bib. 4 Kg. 7: 12 *tree radhar*, Carl XII:s *tre radar* (räder).

saf (sulfur); Isl. *sáð*, pl. *sáðar* och *sáðir*; sing. brukas knappt, liksom i Dan. *saad*; hvaremot Norska *saad* eller *saa* är vanligt (se AASEN); så väl i Isl. som Nor. är ordet fem. Ur F. Sv. kan antecknas: ÖGL. B. B. 24: 2 *at huarte sup* (åt hvarken sod) *ælla sapa*, i en hdskr. från senare hälften af 16:de seklet *sader*; Gamla Ordspr. 759 *hva sik blanda* (hvilken sig blandar) *widh sadha* (ack. pl.). LIND har sing. *såd* och *såda*, pl. *sådor* (redan i Gust. Is. Syr. 27: 5 *sådhorn*); af hvilka *såda* väl blott är en theoretisk form, i enlighet med pl. *sådor* för *såder*. Jfr. *svan*, *ros*, *våg* (bölja).

staf (kant på väf och dyl.), hufvudsakligen Svea land och Norrland tillhörigt (i Göta motsvaradt af *egg*), med pl. *stader* (i vissa orter *stär*), är möjligen att hit räkna, och att ställa vid Isl. *stöð* (*statio*, *mansio*), *stöðvar*, pl. *stöðvar*; i synnerhet som Norrländska dialekter ega i samma mening *stada* och *stöda* (*stöddá*, *stödu*), jemförliga med Norska *støde* hos AASEN. Gust. Is. Bibel har 2 Mos. 26: 4 *på sitt stadh*, *stadhet*.

and (ande, själ); Isl. *önd* (*ond*), gen. *andar*, dat. *öndu*, pl. *andir*; Dan. *aand*. Run-Urk. 22, 23 *kup hialbi ant hans*; 1313 *kup hialbi auntu hans*; 1904 *kup hialbi antu* (dat.)

atra kristina. Kanske hörer hit Alex. 503 *gaff* - - *op sin and* (i rim); då för *sina and*. Jfr. det svaga mask. *andi*. *and*, *an* (*and*, skörd, skördetid); Isl. *önn* (*önn*) går som det föregående *önd* (GISLASON). Södm. L. Kk. B. 17: 4 *vm anð*, var. *an* (höst) *oc waar*; B. B. 8: 5 *anna* (gen. pl.) *mállum*; Upl. L. þg. B. 5: 5 *vm war ællr an*; ÖGL. B. B. 4: 2 *firi annina* (före anden).

lænd (länd); Isl. *lend*, *lendar*, pl. vanligen *lendur* (GISLASON). Nom. pl. eller ack. pl. förekommer icke i de äldsta handskrifterna. S. Birg. Up. 1: 40 har *hulde* (höljde) *sina lænder*; Med. Bib. I. 308 *giordha idher om lænderna*, och detta stämmer med Bibelns och nuvarande språkets plural, hvilken emellertid uttalas med akut tonvigt, lika med 3 dekl:s feminina.

iørþ (jord); Mös. Göt. *airpa*; Isl. *iørð* (*iørð*), gen. *iarðar*, dat. *iørðu* (Homil. 15: 2 *iørþo*), pl. *iarðir* och *iarðar*. VGL. I. J. B. 2: 4 *illix* (klandras) *arstakin iørþ*; II. 4 *fæm æru fangh iørþar* (gen. sg.); I. A. B. 18 pr. a *iørþo* (dat. sg.); 24 pr. *af iørþv*; J. B. 13: 3 *bröþær skiptæ iørþ sinni* (dat. sg.); Upl. L. s. 275, not. 400, ur den gamla hednalen *a iardu*; Kk. B. 7: 2 *aff iørþinni*; J. B. 9: 4 *allær þe iørþir* (nom. pl.) *utsættias*; Præf. *um iørþir* (ack. pl.). Uti ett af de i Norge funna småstycken af äldre VGL. ses gen. sg. *iarðar* (jfr. denna afhandling I. s. xxix, noten); i S. Birg. Up. 1: 19 den nya formen *iordæ*; VGL. I. J. B. 15: 4 *iarþeghændi*, K. B. 10 pr. *iardegendi*. Gottl. Hist. 4 *vsan iørþar* (ofvan jord), der mot vanligheten *vsan* styr genit., är bland handskriftens syntaktiska egenheter (jfr. Föret. till Gottl. L. s. IV).

hærþ (skuldra, axel); Isl. pl. *herðar*. Cod. Bur. s. 73 *þin bla sipa ok bloþogh hærþ*; Lect. s. 128 *oppa hærdhena* (uppå axeln); Cod. Bildet. s. 404 *röra hofwodh ok hærdha* (ack. pl.); ÖGL. G. B. 15 *hærþa mattul* (axelmantel, slängköppa). I landskapsmål höres ofta *hærd*, somligstades uttaladt *hæl*, pl. *hælar*; hvaraf *hælebred* (jfr. Didrik s. 295 *herdabredher*), *hæl-lut* (lutande, med böjd rygg).

gif, *gias*, *gæf* (gåfva); Isl. *giöf* (*giöf*), *giasar*, pl. *giasar* och *giasfr*. Upl. L. M. B. 13: 4 *nu griper han til* - - *giff*; Södm. L. Kk. B. 12 pr. *stænde þe gýf* (den gåfva) *fast*; G.

- B. 5 pr. *wiper* (vid) *gif*; VGL. I. R. B. 7 pr. *gæf at lönæ*; G. B. 2 pr. *þa ær* (för æru) *tilgævær allær intær* (då äro alla fästningsgåfvor förvärfvade); II. G. B. 2 *vingiaf*; Gottl. L. 24 pr. *giefar* (gåfvor) *giefi huer sum wil*. Formen *gif* är icke den allmänaste, men ursprungliga (jfr. Mös. Göt. *giba*), hvaraf genom brytning blifvit *giasf*, *gæsf*, genom öfvergångsljud ur *giasf* Isl. *giöf*. Utom det nu allmänna *gåfva* har man i några dialekter en annan svag bildning, *gifva* eller *gesva* (hvad som i sänder gifves boskapen, af hö och halm).
- graf* (*graf*); Isl. *gröf* (*grof*), *grafar*, pl. *grafar* och *grafir*. Upl. L. Kk. 8: 4 *til grawær* (gen. sg.); Vestm. L. II. M. B. 5 pr. *gior man* - - *grawar* (ack. pl.).
- klöf* (*klöf*); Isl. *klauf*, *klausar*, pl. *klaufir*. Upl. L. V. B. 17: 5 *þa ma klöff* (djur med klöf; jfr. 2 Mos. 10: 26) *um klöff gangæ*; Med. Bib. I. 359 *hawa klofna klöwa*; Gregor. s. 277 *ok ginstan follo klöfwana* (fölla klöfvarne); Gust. Is. Bib. Ps. 69: 32 *horn och klöffuar*.
- arf* (*pil*); Isl. *ör*, gen. *örvar*, dat. *öru* (Ol. Hel. S. s. 18 *aru*), pl. *örvar*. Södm. L. M. B. 26: 3 *arf af bogha*; Hels. L. Kg. B. 10 *arff aff strængi lööst*, i var. *lustin* (afskjuten).
- þarf* (*tarf*); Isl. *þörf* (*þorf*), *þarvar*. Upl. L. Æ. B. 25: 1 *þæt ær war* (vår) *þarff*; Bonavent. s. 119 *som tharfwir kræfwir*; VGL. IV. 19: 4 *mæð sinær þarwir* (ack. pl.); Upl. L. Kp. B. 9: 4 *taki sibæn þarfwir sinær*. Den i senare tider någon gång brukade pl. *tarfvar* har uppkommit af missförstånd; neutr. är nu allmänt i sing.
- dagh*, *dagg* (*dagg*, Lat. *ros*); Isl. *dögg* (*dogg*), *döggvar* eller *daggar*. Cod. Bildst. s. 318 *funno* - - *markæna fulla mæ dagh ok alla daggæna falna* (all daggen fallen).
- vagh* (*våg*, *bölja*) är ingenstädes att påträffa i gamla handskrifter (i stället *bylghia*); men i Gust. Is. Bib. Vish. 5: 10 *j waghæne*, 14: 1 *waghær* (pl.), Ps. 42: 8 *watuwaghær*, Ps. 93: 4 och Jon. 2: 4 *wagher*; det sistnämnda ställvis öfversyttadt i Carl XII:s, sannolikt en tid rådande, innan det öfvergick till *vågor*. Isl. *vágr* (*haf*, *vik*) är mask.; visserligen beslägtadt, men icke samma ord som det ifrågavarande, hvilket senare kanske, liksom Dan. *vove*, är taget från Tyskan, och derföre ej synnerligen gängse hos vår allmoge; och ej

heller, enligt AASSENS vittnesbörd, hos den Norska, som deremot mera begagnar det maskulina *vaag* (smal vik).

lög (bad); Isl. *laug*, *laugar*, pl. *laugar*. VGL. I. O. 6 *dræpær i löghu* (dat. sg.); Cod. Bur. s. 495 *i lögh ællu i bastouo*; Alex. 5042 *the willo ij watnith haffwa lögh*; Cod. Bildst. s. 574 *j lögha kari*. Fullständig gen. sg. eger man i Vestm. L. I. Kr. B. 43 pr. *om löghardagh* (lördag); och *ur* i ÖGLs *löghurdagher* tyckes kunna lättare förklaras som genitif-ändelse för *-ar*, än som en i detta ord annars okänd afledning *ur* (*r*).

hal, *hall* (sal); Isl. *höll* (*höll*), *hallar*. Alex. 9428 *oc aldre kom en (någon) ater i thera hal*; 9430 *ther budhit bar i hallina hem*. Ordet är mycket sällsynt. I STJERNHJELMS Herkules 345 *saligheetz hallar*.

hal, *hall*, *hæll* (häll). Cod. Bur. s. 449 *tropa sæm fota brænnande iarn hal*; *iui* (öfver) *alla iarn halla* (ack. pl.); Med. Bib. I. 325 *ower ena hall* (klippa); II. 443 *lagdhe thz vppa ena sten hall*; 30 *lagdho the vppa them största berghaller* (ack. pl.); Bonavent. s. 409 *owir thæssa hællena* (denna hällen, klippan) *skal iak byggia mina kirkio*; Patriks S. s. 22 *sænkie brennande jærnhælla j thera sidho*; Gust. Is Bib. 4 Kg. B. 49: 44 *hellar*. Till denna starka daning sluter sig en svag (jfr. Isl. *hella*, klippa, flat sten), t. ex. Hels. L. þg. B. 45 *i hællu*; *i konungæ hællu* (staden Kung-häll, nu Kongelf, men i folkspråket på stället »kong-ållan», Isl. *konungahella*; jfr. St. Rimkr. 24: 2 *konung elle*, 28: 2 *konungælle*); Cod. Bur. s. 488 *kunugen* (konungen) *læt koma brinnande iarn hællø*. I landsorterna brukas till *hall* på olika ställen pl. *hallar* och *häller*.

sal, *sial*, *siæl* (själ, Lat. *anima*); Mös. Göt. *saivala*, A. Sax. *savel*; Isl. *sál*, gen. *sálar*, dat. *sálu*, nom. pl. *sálar*, gen. pl. *sálna*, hvilket sistnämnda dock kan räknas till den svaga formen *sála*, pl. *sálar* (jfr. Barlaams S. s. 462, 210). Upl. L. M. B. 54: 3 *guf giömi* (bevare) *os bafi liff ok sial*; Gottl. L. 4 *til liffs oc sialar* (gen. sg.); Run-Urk. 50 *kup hialbi salu* (dat. sg.); 846 *kup hialbi sialu*; S. Birg. Up. 4: 44 *siælanar* (själarna).

skal (skål); Isl. *skál*, *skálar*, pl. *skálar* och *skálar* (jfr. Edda Sæm. s. 245 v. 40 och s. 439 v. 33). Gottl. L. 63: 3

half scal; 19: 8 i *scalu* (dat. sg.) *sciendr* (klingar); ÖGL. Vap. 19 *skælla all i skalu*; Cod. Bur. s. 195 *þotika varo hans knæskali* (dylika voro hans knäskålar); Bonavent. s. 83 *lupu them iwir* (blefvo dem öfver, öfriga) *manga bröðhskala fulla*; S. Birg. Up. 4: 1 *two miætskala* (vigtskålar). Än-skönt *skål*, i vanlig mening, ej mist sin feminina egenskap, är *kallskål* mask.; efter all sannolikhet derföre att detta utgör en efterbildning af T. *kaltschale*, hvars egna könsförhållande och ställning till *skål* ej vid öfverflyttningen tagits i betraktande. Att *skål*, i betydelsen af tillönskings-, välgångs-, minnesskål (Eng. *toast*), numera på många ställen tages maskulint, har väl ock sin anledning i ett fördunkladt medvetande af orsaken till denna benämning (jfr. Gottl. L. 63: 3).

skal (skal); Isl. *skel*, *skeliar* (GISLASON). Med. Bib. I. 308 *tugga skalina* (skalet) *oc spotta iot kærnan*; 268 *skilia skaalina fra kærnanom*; Cod. Bildst. s. 427 *læt strö wndi hona* (under henne) *brutna sio scala* (ack. pl., snäckskal); 473 *mz hwassom skalum*; *skalana* (skalen); P. Månsson *two nothskala* (nötskal) *fwlla*. Såsom ännu uti Tyskan är detta *skal* i sjelfva verket samma ord som det nästföregående, ehuru väl det ena blifvit, till åtskilnad från det andra, i Isl. utbildadt med i (och deraf följande öfvergångsljud); liksom vi nu ega ett fem. *skål* och ett neutr. *skal*, men icke så Danskarne, hvilka ändock skilja mellan *skaal* och *skal*. Båda bemärkelsen sanna sammanslyta i *sio scala*, *nothskala*, och ännu i *snäckskal*, *nötskal*, *äggskal* o. s. v., med afgjord skapnad af *skål*.

sol (sol); Isl. *sól*, *sólar*, pl. *sólar*; Homil. 3: 1 *af solonne* (dat. sg., solen). ÖGL. B. B. 1: 6 *næmir solu* (dat. sg., närmare åt sol); Upl. Æ. B. 11: 2 *næst solo*; Cod. Bur. 508 *gen* (mot) *solenne*; 63 ii *ena sol*; þre *soler* (tre solar).

syll (underlagsbjelke, syll); A. Sax. *syl*; Norska *syll*, *svill* (jfr. Kongespeilet s. 94, Sorö Uppl. s. 429); Homil. 45: 2 *syllostockar*. VGL. I. K. B. 7: 2 *er grauit vndir syll*; Gust. Is Bib. Hcs. 40: 6 *mællte* (mätte) *syllena* (ack. sg.); VGL. I. K. B. 6 *liggia sillir* (nom. pl.); II. 9 *ligia syllar*; Smål. L. 3 pr. *nw ær kirkia satt a sylle* (ack. pl.). Undantagsvis i Ivan 4549 *syllith*. Dialektiskt *svill*.

hasl (hassel); Isl. *hasl* är mask. (äfvenså Norska), med pl. *haslar*. Upl. L. V. B. 14: 4 *mæþ ra* (var. *rai*) *hasl*; Södm. L. B. B. 47: 3 *hogger man ra hasl*; Kristof. Lands L. B. B. ind. 48 *hasil*, kap. 48 *hasl*.

gest, *gist* (gissel, piska); Isl. *geisl*, pl. *geistar*, är likeledes mask. VGL. I. L. R. *mæþ huassi gest*; ÖGL. Dr. B. 48: 4 *mæþ gist*; Gust. Is Bib. Syr. 38: 26 *medh gijsslenne*; 4 Kg. 42: 41 *medh gistlar*; Patriks S. s. 22 *mz lughande iarngistolm*.

axl (axel, skuldra); Isl. *öxl* (*oxl*), *axlar*, pl. *axlir* (Homil. 85: 4 *axler*). ÖGL. B. B. 28: 3 *kasta atær iuir axl*; Hert. Fredr. 967 *a sinne axl* (dat. sg.); Gottl. L. 23: 4 *tacr þv um axlar* (gen. sg.) *hafufþ* (skulderblad); 49: 36 *tacr - - gangandi mann j acslar* (ack. pl.).

span (spann, längdmått af utspända fingrar); Isl. *spönn* går som *höfn* (GISLASON). Didrik s. 4 *mellom hans öghen wär en span*; Vadst. Kl. R. s. 44 *oppa ena span nær iordhinne*; ÖGL. B. B. 6: 4 *nu skal bolstazs ren uava fætts ok fughurra munda alnar ok spannar* (gen. sg., bolstads ren skall ega bredden af en fot och fyra händer, en aln och en spann; egentl. vara fjäts o. s. v.); Hert. Fredr. 350 *halff thridia spanna lang*. Detta i våra dagar föga använda subst. blir af mången behandladt som neutr., efter Danskan.

ren (åker-ren); Isl. *rein*, gen. *reinar*, dat. *reinu* (GISLASON). Upl. L. V. B. 2: 6 *fran gangu ren*; 9: 2 *renær* (ack. pl.) *ok diki aghi hwar*; Vestm. L. II. B. B. 8: 3 *renar ok diki*.

gren (gren); Isl. *grein*, *greinar*, pl. *greinir* och *greinar*. S. Birg. Up. 4: 43 *sidhan vaxa kærleksins grena*; Gamla Ordspr. 43 *hafdhe hon twu grena*. I olika landskap är *gren* nu mask. och fem.

run (runa); Isl. *rún*, *rúnar*, pl. *rúnar* och *rúnir*. Run-Urk. 244 *kuli risti* (ristade) *run*; 470 *þorþr hiak runar þisar* (högg dessa runor); 4003 *risti runir*; Hels. L. þg. B. 45 *runir*. I Run-Urk. 29 läses *þurfastr hristi runor*.

agn (ägn på säd); Isl. *ögn* (*ogn*), *agnar*, pl. *agnir*. ÖGL. Kr. B. 9 *haua halmin ok agna* (ack. pl.); Gust. Is Bib. Luc. 3: 47 *agnanar* (agnarna). Neutralt är Isl. och Sv. *agn*, lockbete.

sagha (yttrande, sägn); Isl. *sögn* (*sogn*), *sagnar*, pl. *sagnir*; Dan. *sagn*. Ordet är icke sedt i Svensk fornskrift, ej heller ofta i yngre tryck (såsom hos A. G. SILVERSTOLPE s. 270 af *egen kunskap eller sagen*); men lefver i talesättet *bär syn för sagen*. Jfr. *sæghn*.

hamn, hampn, hafn (hamn); Isl. *höfn* (*hofn*), *hafnar*, pl. *hafnar* och *hafnir*; Dan. *havn*. Upl. Kg. B. 44: 4 *ræmir* (rånar) *man hampn aff aprum*; Södm. L. M. B. 30 i *samu hamn*; Bjärk. R. 20 pr. *komæ ater i hampnena* (i hamnen); Ansgår. 24: 9 *godh hafn*; 40: 2 i *ena hamfn*; S. Birg. Up. 4: 43 *kaffn*; Kg. Styr. IV. 2: 9 *hwar gods hampner* (hamnar) *äru*; Gust. Is Bib. Jos. 9: 4 *j stora haffzens hampner*, Carl XII:s (orig. uppl.) *hamner*.

alin (aln); Mös. Göt. *aleina*, F. Hög-T. *elina* (ulna, cubitus); Isl. *alin*, *álnar*, pl. *álnir* (RASK, Vejledn. s. 43). ÖGL. B. B. 4: 6 *um halua andra alin* (half annan aln); 6: 4 *alnar* (gen. sg., jfr. här ofvan *span*); 40 *tiu alnar* (nom. pl.); Med. Bib. L. 168 *enna alna* (för *ennar alnar*, en alns) *rwm*; Vestm. L. L. Kr. B. 3: 5 *gæwi þrea alnar* (gifve tre alnar). I Gottl. L., hvarest i vissa ord nyttjas *e* för *a*, finner man 49: 9 *bier elna langan þrap* (bär en alns lång tråd); 20: 44 *giefi* - - *semtan elnar* (ack. pl.). Jfr. det svaga mask. *alnbughi*.

ar (åra); Isl. *ár*, *árar*, pl. *árar*. Upl. L. Kg. B. 44 pr. *aff hvari* (hvarje) *ar*; Gottl. L. 49 *þarf wiþr* (behöfver) *schips oc ara* (gen. pl.); Bonavent. s. 85 *drogho fast arana* (årorna) *oc rodho*. Folkspråket har på flere ställen, hufvudstaden icke utesluten, bevarat denna starka form.

bar (bår); Isl. nyttjar pl. *barar* och *börur* (jfr. Dipl. Norveg. I. L. 63 *a borunni*), Norska *baar* och *baara* mest i pl. St. Rimkr. 44: 4 *a enne baar*; Cod. Bur. s. 43 *for þinne likbaar*; 449 *a bærenne*; Gust. Is Bib. Ap. G. 5: 15 *på bárar*. I Göta munarter är *bår* neutr., men hvarken i Svea eller i skrift.

far (resa)? Isl. *för*, *farar*. Att dit räkna vore Run-Urk. 4004 och 4040 *toþr i faru* (dat. sg., död på resa); 969 *han var i faru miþ Ikvari*; men *u* i Gottl. 25: 3 *faru schiaut* (dragare, jfr. Isl. *fararskióti*) måste ettdera anses hörande till

en svag form *fara*, icke heller för run-exemplen otillämplig, eller tydas som bindningsvokal, om ej felskrifning.

for (fära, L. sulcus); Isl. *for*, *forar*, pl. *forar*. ÖGL. B. B. 7 pr. *læggær* - - *for*; i 1734 års lagbok B. B. 6: 2 *skiljofohr*; Gamla Ordspr. 999 *owiligh vxe dragher krokotta far*; Södm. L. B. B. 4 *nu æriæ* (plöja) *men forar i akrum sinum*. Icke länge sedan skrefs pl. *forar*, till och med sg. *fore*; af BELLMAN, LEOPOLD, OXENSTJERNA, WALLIN, VALERIUS pl. *fårar*, icke dess mindre i våra dagar alldeles föråldrad och utbytt mot *fårar*, denne ock mer än hundraårig, med sin sg. *fåra*. *var* (vår). I gammal Isl. och Norska är, så mycket jag funnit, *vår* alltid neutralt, hvilket äfven gäller Ny-Isl. *vor*; men i Norge är *vaar* på flere ställen mask. än neutr. (se AASEN). I våra fornlagar ser man *var*, *um var*, utan bestämning af kön eller böjning; endast ÖGL. Dr. B. 16: 2 *har sum þrea uare* (ack. pl., tre vårar) *hauar draghit*, hvilket, strängt taget, skulle utmärka mask.; men kan föreställa fem., emedan flexionens slutande *r* mycket ofta blir i den gamla membranen utelemd. I yngre medeltidsskrift förekommer t. ex. Cod. Bildst. s. 457 *um varena*, Vadst. Kl. R. s. 37 *um waarena*, Med. Bib. I. 223 *om waarina*, hvilket såsom sing. vore fem., såsom pl. åter (jfr. Isl. *á vorin*) kunde vara lika väl mask. som fem. Också är hos allmogen *vår* i en del landskap mask., i andra fem., men torde icke vara någonstädes neutr.

nas, *næs*, *nos*; Isl. *nös* (*nos*, näsborrh, Lat. *nas*), *nasar*, pl. *nasar* och *nasir*; Norska *nos* (*näsa*, *nos*). Gottl. L. 49: 6 *ier* (är) *mandr sargapr ginum nas*; 49: 6 *þa en* (om) *nasar iru scurnar*; Vestm. L. I. M. B. 17: 4 *hoggir næsar af manni*; Södm. L. G. B. 4 pr. *næser*, var. *næsar*; VGL. I. S. B. 4: 2 *næser*. I det lilla, temligen gamla fragmentet af Hästläkebok träffas *af nosinnæ* (dat. sg., *nosen*), *i nosinæ* (ack. sg.). Man säger nu om hästar, hundar m. fl. djur *nos* (rostrum), om menniskor *näsa* (*nasus*); det ena starkt, det andra svagt, båda fem.

rast, *rost* (ett visst stycke väg); Isl. *röst* (*rost*),* *rastar*, pl. *rastar* och *rastir*. VGL. IV. 16: 12 *han læt broæ* (anlägga

* Enligt Oldn. Læs. s. 198 utgjorde en *röst* »omkring en Norsk mil,» hvilken är 750 Svenska alnar längre än en Svensk mil.

väg) *tvar rastir aff tiwidhi* (Tiveden) *oc enæ rast aff wæt-urswidhi*; Hels. L. V. B. 15 *swa lang scal stytlingæ rast* (vägstycke för en på kryckor) *wæra*; ÖGL. B. B. 35 pr. *næmer* (närmare) — *æn halua rost*; Gregor. s. 278 *som liggir fran konungæ palacio siu roste*. Detta ord ingår i det mythologiska *bifrost*, Isl. *bifröst*, d. v. s. *bif-röst*, egentl. *bäf-väg*, *bäfvande väg*, *skälvande bro* (regnbåge).

apald, apuld (apel); Isl. *apaldr*, Norska *apall*, båda mask.; Dan. *abild*. Upl. L. V. B. 14: 6 *huggær man apald* (i 1607 års uppl. *apuld*) — *böte þre öræ swa fore andreæ ok þriþiu* (ack. fem. sg.); *nu huggær man apald þe* (fem., den) *sum bæru træ ær*; Södm. L. B. B. 17: 5 *vm kring þe apald*, var. *apuld*; Kristof. Lands L. B. B. 48 *apold*; LINDS Ordbok *apal*, fem. På många ställen, om ej alla, är *apel* fem.

wærudd, wærald, wærudd (verld); Isl. *veröld* (*verold*), *veraldr*, pl. *veraldir*. Upl. Kk. B. 4 pr. i *wærudd*; V. B. 29: 2 (ur en gammal codex) i *þæssi* (denna) *wærudd*; Södm. L. Kk. B. 4 pr. i *þæsse wærudd*, var. *wærudd*, *wærudd*, *wærudd*; Hels. L. Kk. B. 4 pr. ij *wærudd*; J. B. 17 (1609 års uppl.) ii *wæruddin*; Cod. Bur. s. 186 *tel himirikis lius ok wæruddz*; 4 *söþe* — *wæruddenna helsara* (verldens frälsare); 493 *iak viþar sagþe* (afsade mig, öfvergaf) *sifan wæruddena*; Run-Ürk. s. 284 *til wærudd endi*; i *wæruddinni*; Kg. Styr. IV. 2: 1 *styre thessa wærudd*; I. 2 i *wæruddene*; Med. Bib. I. 37 och 66 *mangha wærudder* (många verldar).

örtogh, artogh, ertaug (ett mindre mynt); Isl. *örtug*, *örtugar*, pl. *örtugar* (Gisl.). VGL. I. S. B. 5 *þeir æghu at botum* (i böter) *örtogh*; K. B. 15 pr. *örtogh*; III. 20 *örtogh* och *artogh*; 4 *artogh*; *sextan artogher*; I. V. S. 3 pr. *böte tvær örtoghær*; Södm. L. Add. 8 *giui* — *atta örtugha*; Gottl. L. 41 *hafi ertaug*; 49: 28 *atta ertaugar*; 49: 36 VIII *ertaugr*; 26: 8 *ertair*. I VGL. I. Md. 4: 4 har i ackus. *half sæmtu örtöghr* för *örtogh*. (sg.) eller *örtogher* (pl.). Samme codex innehåller på några ställen en pl. *örtoghor*, liksom ÖGL. Kr. B. 26 pr. *örtughur* (jemte *örtughær*), utan att man för öfrigt kan få spår på någon svag böjning; ty i VGL. I. Forn. S. 2 pr. *þæt ær atta örtogho sak* är *örtogho*

gen. pl. för *-a* (jfr. R. B. 5 pr. *sextanörtoghæ sak* o. s. v.); och *örtoghor* står sannolikt ock för *-ar* eller *-er*.

paskar, pl. (påsk); Isl. pl. *páskir* och *páskar*, nu mask., fordom fem. (jfr. RASK, Anvisn. s. 82 *páskirnar*). VGL. I. Forn. B. 44 pr. *paskær* (nom. pl.); II. K. B. 65 *fore paska*, i varianter, bland hvilka Lydekinus, *paschær* (ack. pl.); III. 104 (Lydekinus) *vm paschær* (ack. pl.); Upl. L. V. B. 6: 3 *æpti paschær* (ack. pl.); Gottl. L. 9 och 43 pr. *eptir pascar*; ÖGL. Kr. B. 40 pr. *at paskum*; Bonavent. s. 157 *aldre hafðhe iak swa beska oc bedröfðha pasca*. Af pl. *paskar*, slutligen *paska*, förklaras Bibelns *påska*, t. ex. Gust. Is. Bib. Math. 26: 2 *två daghar här effter warder påscha*; Joh. Ev. 2: 13 *och war Judanars påscha hardt när*; 2: 23 *om påschana* (om påsken). I Gloss. till lagarne har SCHLYTER ifrågasatt mask. pl.; men *-r* för ack. pl., sammanstämmande hos Lydekinus, i Upl. L. och Gottl. L., är afgjort fem., också i folkspråket nära allmänt för det nu singulart tagna *påsk*.^{*} Deremot kan ingen veta, om det just i våre äldste codices förekommande *paskær*, *paschær*, skall beteckna *-er* (*ir*) eller *-ar*.

Oaktadt bristen af fullständiga bevisställen har man allt skäl att vid *sak* och öfriga subst. med kort *a* ställa *vak*. *þak* eller *þakk* (tack), *nað*, *þall*, *gran* (Isl. *grön*, skägg; gran), *skam*, *vamb* m. fl., hvilka i Isl. ega *ö* (*o*), genit. *a* o. s. v.; vid *iörþ* åter *giorþ*, *hiörþ*, *fiol* (afven *fiöl*, *fiæl*), uti Isl. med *iö* (*io*), genit. *ia*. Med föresyn af Isl. lärer man ock hafva till 4 dekl. att räkna *nað* (Isl. *nál*), *ol* (Isl. *ól*, rem), m. fl. I anseende till den stadiga pl. på *-ir* (*er*) föra vi deremot till 2 dekl. dem som motsvara Isl. *sótt*, *tóft* (tomt), *stund*, *raust* och andra, som gerna antaga det eljest icke 2 dekl. utmärkande *-u* (*o*) i dat. sg.; hvilket vi här förut träffat i *saku*, *marku*, *antu* (= *andu*), *iörþv* (*iardu*), *löghu*, *salu* (*sialu*), *skalu*, *solu*. — Det enda tecknet till ljudvexling visa de enstaka formerna *iærðar* och *iardu*, af hvilka det ena till äfventyrs härleder sig från en Norsk afskrifvares hand, och det andra icke bevisar någon likställighet med Isl. *iörðu* eller *iörðu*, hvilket saknar återgångsljud; utan allenast företer den oförvandlade roten, liksom i *iærþ-*

^{*} Sävz uppgifver för vissa trakter af Delarne m. pl. *pásker*, och för Gottl. en som m. sg. behandlad pl. *paskar*.

egkændi. — Beträffande det i den Isl. böjningen inskjutna *v* är förhållandet i F. Sv. likasom för mask. (se härom s. 35, 37); så att *v* (*f*) blir försakadt (jfr. *dagg*), så snart det icke redan i nomina. utgör en ingående del (jfr. *arf*, *pil*). — Flere af ofvan upptagna subst. begagna nu endast pl. på *-ar* (t. ex. *hjordar*, *hamnar*, *solar*, *verldar*); andra endast på *-er* (t. ex. *saker*, *rader*).

viking; Isl. *viking* (sjötåg, sjöröfveri), *vikingar*. Run-Urk. 1354 *varþ tuþr* (död) — — i *vikinku*.

Att alla afledta subst. på *ing* (på *ung* är intet att tillgå), *ning*, *nung*, såsom *lösing* (jfr. Bjärk. R. *benlösing*), *Hising*, *kærling* (d. v. s. *kærl-ing*), *sigling*, *drotning* (d. v. s. *drotning*), *göfning* (d. v. s. *göf-ning*), *gærning*, *gærnung* (jfr. VGL.), *lösning*, *lösning* (jfr. Upl. L. M. B. 24: 2), varit böjda som *viking*, må tagas för gifvet, fastän någon dat. sg. på *-u* ej kan förevisas, utom i det enda *vikinku*; då deremot just hit hänförliga Isl. subst. bäst af alla vidmagthållit *-u*. Pl. på *-ar*, ännu så, kan ej betviflas, i de så händelser då pl. brukas.

liver (lefver); Isl. *lifr*, *lifrar*, pl. *lifrar*. Svenske Harpestreng s. 60 *ffore bolne liffwer*; Läkeb. B. 24: 4 *lifftrin* (lefvern); Gust. Is Bib. Tob. 8: 2 *aff leffwrenne*; Hes. 24: 24 *skodha leffwrar*.

næver (näfver); Isl. *næfr*, *næfrar*, pl. *næfrar*; hos BJÖRN HALDORSEN är *næfr* neutr. Upl. L. V. B. 14: 3 *löpir* (afbarkar) *næffræ* (gen.) *bunkæ* (näfverhög); Vestm. L. II. B. B. 44: 3 *løpær næfra bunca*.

åper (åder, ådra); Isl. *æðr*, *æðar*, pl. *æðar*, sällan *æðrar* (Oldn. Læs.); Barlaams S. s. 84 *æð*, 72 *æðer* (pl.). I våra fornskrifter stöter man ofta på svaga former, såsom Cod. Bur. s. 532 *sua at hans aþro* (för *aþror*) *brusto*; Med. Bib. I. 240 *watns adhror*. Den starka är sällsynt, men fins i Hästläkebok (*sla vp ena adhir*), och fortlevver i den allmänna, till och med företrädesvis valda sg. *åder*, och i folkspråkets pl. *ådrar*, upptagen af SAHLSTEDT, MÖLLER och andra.

sliper (slida); Forn-Isl. *slíðr*, *slíðrar*, pl. *slíðrar* (Oldn. Læs.); Ny-Isl. *slíðrir*, *slíður* (se GISLASON, Dönsk Orðab. *skede*). Hels. L. Kg. B. 10 *swærþ or* (ur) *slíþrum dræghit*. Det

afledningen tillhöriga *r* saknas i Med. Bib. II. 467 *w* (ur) *slidhenne*. Ett svagt *slidha* möter oss i Ivan 2544. *eker* (eker i hjul); Dan. *ege*; Norska *eikert* är mask. På ett ställe när i Gust. I:s Bibel, 1 Kg. 7: 33 *theras axlar, naff, ekrar och lööter woro alt gottne* (gjutne), är ej att uppvisa något prof ur äldre skrift; men i dagligt tal får man höra både *eker* och *ek*, pl. *ekrar*, sällan *ekar*. Att den i ordböcker angifna sing. *ekra* i sjelfva verket ingenting annat är än den i folkspråket på vanligt sätt åstadkomna bestämda böjningen af *eker* (så att *ekra* betecknar en gammal ack. sg. *ekrena*, *ekern*), blir man, med anledning häraf, benägen att tro; och denna förmodan stärkes af pluralen, allestädes tecknad *ekrar*, aldrig *ekror*.

Denne flock är fåtalig. Isl. *fiðrir*, *fiðrar*, har pl. *fiðrar* och *fiðrir*; af F. Sv. *fiäper* eller *fiäper* äro karakteristiska språkprof ej tillgängliga. I det nya språket, men icke det gamla, hörer hit *moder*, *dotter*, *syster*, de två första med ljudvexling (se starka Anomalier).

æg, *ægg* (egg, kant); Isl. *egg*, gen. *eggjar*, dat. *eggju* och *egg*, pl. *eggjar*. VGL. I. V. S. 4: 2 *mötes æg ok læggær*; ÖGL. B. B. 13: 2 *a æggjar* (gen. sg.) *tompt* (på eggtomt, tomt på byns ena kant); Med. I. 84 *om kring æggina* (eggen). Allmänt qvarstår bemärkelsen: skarp kant på svärd och dyl., men Göta språket har äfven den af kant på väf (Svea stad).

væg, *vægg* (vägg). Isl. *vegr*, *veggjar* eller *veggs*, pl. *veggir* är mask. Om F. Sv. haft något mask., kan af de äldsta handskrifternas vittnesbörd ej afgöras; när köns-märke framträder, är det städse fem. VGL. I. J. B. 3: 2 *væggiær* (gen. sg.) *köp*; ÖGL. Vap. 32: 4 *uindögha ær a væg*; Upl. L. M. B. 47: 4 *ær windöghæ a vægg*; Cod. Bur. s. 208 *a mönstrens* (templets) *wægiom*; S. Birg. Avtogr. A. i *fræste* (främste?) *wægginne* (dat. f. sg.); *viþar* (vid) *wæggiana* (ack. pl.); Cod. Bildst. s. 806 *mellan henna oc veginna* (gen. f. sg.); 287 *nærmer andre wægginne* (dat. f. sg.); Alex. 8465 *wæggiana waro* (nom. f. pl.). I senare för tryck affattade skrifter, såsom Biblarne, är fem. lika orubb- ligt; så vidt känt är, jemväl öfver allt i folkspråket, — en

samdrägt, från den historiska sidan visst icke utan sin betydelse i ett så oundbärligt ord.

dræg, drægg (drägg); Isl. *drægg, dræggjar*. Med. Bib. I. 308 *thz brödh som aldre kom dræg widh*; S. Birg. Up. I. 32 *a dræggine*; 4: 22 *ower dræggina*.

æng (äng); Isl. *eng, engjar, pl. engjar*. VGL. I. J. B. 2 pr. *um akræ ok ængiær*; ÖGL. B. B. 14: 4 *af ænginne*; 4: 4 *skipti - - akra ælla ængia* (för *ængjar*). Undantagsvis skrives i gamle codices *eng* eller *æng* för *egn* (*ega*), som är af annan rot, och följer 2 dekl.

ip (arbete, flit); Isl. *īð, īðjar*. Gamla Ordspr. 130 *hvar hawer sina idh*; Flores 596 *hon plægudhe tholka* (sådan, »stocken») *sama iidh*.

nip (se s. 44)?

klyf (klöf, klufven eller tvådelad börda på häst); Isl. *klyf, klyfiar*, pl. *klyfiar*. VGL. III. 92, not. 80 (i en gammal codex) *böte twa öra for klyf*; Vestm. L. II. M. B. 26: 44 *bindær byrpe ællær cliuiar*, i en samtidig hdskr. *clyuiar* (ack. pl.). Formelt sammanträffar härmed det ortnamn, som står antecknad VGL. IV. 40 i *klyfiær, or klyfium*. I Gloss. till Vestm. L. är *clyuiar* taget som pres. indik. af verbet *klyfia*, hvilket ock låter säga sig, och i allt fall synes böra tillämpas på Vestm. L. I. þj. 14 *klyfwiar ella akir*.

hel, hæl; Isl. *hel* (död, döds gudinna), gen. *heliar*, dat. *heliu*. VGL. I. G. B. 5: 4 *huat þem skil* (ehvad dem skiljer) *hæl ællær hughær*; Alex. 7646 *aff enkte iærn faar thu thiin hæl*; Legend. s. 476 *hælsu hælena* (ack. sg.); ÖGL. Kr. B. 8: 4 *slar hæl* (i *hjel*) *klokkara*; Eps. 23 pr. *liggia hæl barn sit*; VGL. II. J. B. 9 *at hæl* (dat. sg.) *æller hugh*; Upl. L. Kk. B. 6: 6 *slar klokkæ han* (honom) *i hel*; Södm. L. Kk. B. 4: 4 *slar clocka clockara i hell* (var. *hel*, i unga hdskr. *hiell*); Run-Urk. 924 *taupr i hail*; ÖGL. Kr. B. 8: 4 *slar klokkara til hællia* (gen. sg. för *hæliar*); 8: 2 *til hælia*, i en ung hdskr. och i 1607 års uppl. *hæliar*. Såsom fristående är ordet utgånet, men kvarblifvet i talesättet i *hjel*, dialektiskt i *hæl*. — I Gloss. till lagarne angifves neutrum; troligen med föranledande deraf att Björn HALDORSEN betraktar *hel* (död) som neutr., ehuruval *hel* (dödens gudinna) är fem. I gammal Isl. göres härpå ingen skilnad.

- il** (fotsåle, fotblad); Isl. *il*, *iliar*, pl. *iliar*. Cod. Bildst. s. 542 *iwi henna* (hennes) *ilia* (ack. pl. för *iliar*); Bonavent. s. 490 *fran ilia oc vp til iæssan*; S. Birg. Up. 4: 47 *aff fotanna* (fötternas) *yliom* (dat. pl.) *oc til howodssins iæssa*. Förlo-rad i det nuvarande allmänna språket, är detta ord beva-rad i en och annan munart, t. ex. Dalska *tå-il*.
- nyt** (bruk, nytta); Isl. *nyt*, *nytiar*. Bonavent. s. 89 *ær - - litin nyt*; Upl. L. V. B. 29: 2 *til nokræ nyt*; ÖGL. Dr. B. 16: 2 *nytia nöt* (nötkreatur till nytta, d. v. s. fullvuxet); Stads L. Thj. B. 43 *nytia sæ*.
- ö** (ö); Isl. *ey*, gen. *eyiar*, dat. *eyiu* eller *ey*, pl. *eyiar*. Upl. L. M. B. 12: 7 *j ö obygdæ* (på obebodd ö); 18 *sum ön liggær til*; *þær andræ öyær æru utæn fore*; *j öyom*; Cod. Bildst. s. 215 *a önne* (dat. sg., på ön); 875 *innan orknööm* (dat. pl., Orken-öar); 876 *j orknööm*; Hels. L. þ. B. 4: 4 *i wtöium*; Ansgar. 22: 17 *öyomen* (dat. pl., öarne). I Gust. Is Bib. 2 Macc. 10: 43 *then ööna Cypren - - vpgiffuit hadhe*; Hes. 26: 48 *öyanar* (öarne). I Gottl. Hist. 4 *foru j aina oy* (till en ö); *i faroyna* (Färön). Ännu sä-ger Gottländingen, lika med Norrbottningen, *áj* (*oj*).
- mö** (mö); Mös. Göt. *mavi*, gen. *maujos*; Isl. *mær* (Homil. 58: 2) eller *mey*, gen. *meyiar*, dat. *meyiu* (Homil. 3: 4 *meyio*, 58: 2 *meyionni*, 59: 4 *meionni*) eller *mey*, pl. *meyiar*. Upl. L. Æ. B. 22 pr. *nu latær mö lighræ sik aff möiar* (d. v. s. *möiar*, gen. sg.) *aldri* (mödom); þg. B. 14 pr. *giffs mö* (dat. sg.) *sak*; Vestm. L. II. Æ. B. 47 pr. *a möar* (gen. sg.) *aldre*; I. G. B. 14: 4 *þrea möiar* (tre mör); Cod. Bur. s. 492 *mön hughafes*; *saghþe tel mönna* (gen. sg. för *mönnar*, till mön); 504 *af þiænistu möiom* (dat. pl.); Flores 1015 *möghia* (gen.) *skastel* (mö-kastell); Ivan 942 *frur* (fruar) *ok mör*. Äfven här står den gamle Gottl. membra-nen ensam med sitt *moy* (24: 2). Hos GYLLENBORG I. 488 finner man *hafvets möjor*, hos OXENSTJERNA II. 89 *täckhets möjor*, — en bildning som, fastän ung, blef snart föråldrad.
- myr, myri** (myr, mosse, kärr); Isl. *mýrr* (sedan *mýri*), *mýrar*, pl. *mýrar*. Gottl. L. 25: 2 *scogr oc myr*; *scogr miþ* (med *myrj*); 25: 3 *j oschiptri myri* (i oskift myr). I våra ord-böcker har man sett detta ord under mer än ett århundrade

formelt förvekladt med *myra* (formica); likväl är i några det rigtiga *myr*, pl. *myrar*, stäldt såsom vexelform till *myra*, pl. *myror*. Gottländskan har *möir* (SÄVE); Dalskan i olika trakter *mör*, *moir*, *moire*, *mir*, allt i sg.; andra dialekter *myr* eller *myre*.

mær, *mæri* (mærr, stod); Isl. *merr* (sedan *meri*), *merar*, pl. *merar*. VGL. I. R. B. 5: 3 *viþ ko ællar mærcæ* (för *mære* eller *mæri*). Man säger nu *mærr*, pl. *mærrar*.

heþ, *heþi* (hed); Isl. *heiðr* (sedan *heiði*), *heiðar*, pl. *heiðar*. Cod. Bur. s. 176 *a þe heþ*; VGL. IV. 16: 3 *a mildu heðe* (ett gårdsnamn); Run-Urk. 1254 *fúrþr o* (för *a*) *Fínkiþi* (förd till Finhed); Hert. Fredr. 2728 *man sa ther a the hedhe viidh*; Alex. 1766 *ower bergh oc skogha oc hedha* (ack. pl.) *ganga*.

flöþ, *flöþ* (flod, flöde). Isl. eger, jemte ett till böjning hit bärande fem. *flöðr* (*flæðr*, sedan *flæði*, flod såsom motsats till ebb; äfven: haf), gen. *flöðar*, ett neutr. *flöð* (flod, flöde, haf), t. ex. Homil. 12: 1 *et micla flöþ* (den stora öfversvämningen), 4: 4 *fyr synþa flöþs sacar* (skull).^{*} Ett motsvarande neutr. har jag ej bemärkt i Svenska fornurkunder, och i lagarne ej heller någon annan bildning, utom i ÖGL. sammansättningen *flöþgiuta* (damlucka). Deremot Run-Urk. s. 284 (från år 1328, jfr. s. 263) *Noe lifþi hiar i vereldinni sur flöþinn; han lifþi eptir flöðin*, — alltså mask., i fall uppteckningen är pålitlig. För öfrigt alltid fem., t. ex. Cod. Bildst. s. 709 *aldre kom swa mykil* (stor, mycken) *flodh epte noa flodh*; Cod. Bur. s. 527 *tel* (till dess) *þe funno sik ena flöþ* (fluvium); Gregor. s. 286 *til flodhinna* (gen. sg.) *eufratem*; i *the flodhinne* (dat. sg.); 284 *owir fara flodhina* (ack. sg.) *eufraten*; Legend. s. 94 *fyra flodhir* (ack. pl.); Gust. Is Bibel Job 29: 6 *olioslodhar*; Hes. 29: 4 *j tina flodher*. Samma Bibel-öfversättning har fem. *flödh* i meningen af flöde, flytande, t. ex. 3 Mos. 45: 3 *kans kötz flödh*; *aff thenna flödhenne*; 45: 25 *om een quinna haffuer*

^{*} Detta *synða flöþ*, med samma bemärkelse som *mikit flöþ*, kan sammansättas med F. Hög-T. *sinfuot*, sedan äfven *sinfuot* (öfversvämning, annars *unmezfuot*), slutligen *sündfuot*, hvaruti begreppet *synd* blifvit inlagdt; liksom hos oss *Konghäll* öfvergått till *Kongelf* (jfr. s. 62), i anseende till den nedanför flytande elfven. I Bibeln är ingenstädes *synd* sammansatt med *flod*, och ej heller uttryckt i L. *diluvium*, Fr. *déluqe* o. s. v.

sina blodhflödh. Fem. är jemväl Dalska *flöd*, *vårflöd*. Osagdt må vara, om det nuvarande neutr. *flöde* kan vara det gamla fem.; mycket sannolikt är det icke (neutr. *öfverflöd* är från Tyskan). I betydelsen af fluvius synes *flöp* icke vara ursprungligt för Svenskan, och i vår af floder och strömmar genomskurna fosterbygd ingår det högst sällan i allmogens uttrycks-sätt, aldrig i flodnamn, hvilka allestädes betecknas med *elf*, der ej å eller *ström* ifrågakommer. Jfr. bland svaga mask. *foi*.

brup (brud); Isl. *brúðr*, gen. *brúðar*, dat. och ack. *brúði*, men i pl. *brúðir* efter 2 dekl. Ur inhemska källor antecknas: Upl. L. Æ. B. 2: 4 *nu dör brup*; *nu kombær brup*; gen *brup* (brud till mötes); Gottl. L. 24 pr. *gin brup sennj* (sin); Södm. L. G. B. 3: 4 *warper brud dræpin*; *wið brud*; Gust. I:s Bibel Hosea 4: 13, 14 *brudhar* (nom. pl.). Lagarne äro ense om *brup* i nom., dat. och ack.; pl. råkas icke i det rätta fornspråket. Norrbottniskan har *brurframma*, sannolikt för *brudarframma* (jfr. Upl. L. *brupframma*). Skulle det i IHRES Dial. Lex. upptagna Jemtländska *brura* (brud) utgöra bestämd böjning, hvad icke är otroligt, så kunde här vara bevaradt ett i skrift saknad nominativt *r* (jfr. Isl. *brúðrin*); men det vore ändock ej tillräckligt bevisande, emedan den Jemtländska munarten i allmänhet närmar sig Norskan.

byrþ (*byrþer*?), *byrþi*; Mös. Göt. *baurþei*, F. Hög-T. *burdi* (börda); Isl. *byrðr* (sedan *byrði*, börda), *byrðar*, pl. *byrðar*. VGL. IV. 14: 13 *þa byrð* (den börda) *a sic bindæ*; I. þj. B. 7 pr. *þæt ær abyrþ* (för *abyrþ* eller möjligtvis *abyrþr*, hemligt flyttande); 7: 1 *at han abyrd upp a han* (uppå honom) *bar*; J. B. 13: 4 *a oxæ byrþi*, var. *öxabyrþ* (eger yxbörd, d. v. s. rättighet till skogshygge); Upl. L. Æ. B. 10 1 *jæk ær mæþ barni ok byrþi* (börda, foster); Vestm. L. II. M. B. 26: 11 *taker æi bundna byrþe*; Gottl. 6: 3 *þa ir byrþ* (då är börda); *lajþir* (leder) *miþ byrþi*; Södm. L. Kk. B. 7: 1 *altara byrþir* (ack. pl., offer). För börd i meningen af födelse, slägt, slägtskap m. m., brukas i lagarne endast *byrþ* (jfr. F. Hög-T. *burt*, Isl. mask. *burðr*, undantagsvis fem. *byrð*), t. ex. Upl. L. Conf. *æptir wars hæræ byrþ* (jfr. Run-Urk. 1985 *fra börþ Gus*, i en runskrift från år 1228); Vestm. L. B. B. 2 *byuþir byrþar* (gen. sg.) *man*

(bördeman) *fult til byrþ sinni*. Så äfven i bemärkelsen vittnesbörd (Isl. *vitnisburðr*, mask.), såsom i Hels. L. þg. B. 40 pr. *fyller æy byrþ sinæ*; Med. Bib. II. 352 *haffwa vitnesbyrdhena*. Nu är vittnesbörd neutr., liksom i Danskan; men i egenskap af fem. kvarstår för öfrigt *börd*, *upp-börd*, *nederbörd* o. s. v. En ung daning är det svaga *börda* (onus).

elf (elf); Isl. *elfr* (sedan *elfi* och *elfa*), *elvar*, pl. *elvar*. VGL. II. G. B. 42 *mællan æluær* (gen. sg. för *ælvar*) *ok tiuþfar* (mellan Göta elf och Tived); Cod. Bildst. s. 646 *v enne* (ur en) *elf*; *j midio elfuinne* (midt i elfven); St. Rimkr. 35: 2 *winterin hassde ælwena* (ack. sg., elfven) *fröst* (islagt, gjort frusen); Gust. Is Bibel 2 Mos. 8: 5 *offuer elffuer och strömar*. Det heter nu i pl. både *elvar* och *elver*. — Mer än blott yttre öfverensstämmelse härmed torde finnas i det fabelaktiga naturväsendet *elf*, pl. *elvar*, — en qvinlig motbild till det manliga *alf*, Isl. *álfr* (AASEN upptager ur Norskan *elv* såsom mask., och endast som variant till *alv*, skogsande). GASLANDER, i sin af WESTERDAHL år 1774 utgifna Beskrifning öfver Svenska allmogens sinnelag, seder etc., yttrar s. 41 att, enligt folktron, de englar »som blifvit kastade i strömar äro blefne *älvar*» På senaste tider skrifer man merendels *elva* (jfr. T. *elbe*), pl. *elvor*, hvilken teckning, hvad pl. angår, ej är ung (jfr. Gust. Is Bibel. Es. 34: 14 *elssuor*); LIND har både *elver* och *elvor*, men icke *elva*.

harf, *harvi* (harf)? Södm. L. B. B. 2 pr. *stiæl tinnæ vr arkerharwi* (dat. sg. för *akerharwi*), i en nära samtidig hdskr. *aker hæruí*; *stiæl man harw alla* (hela harfven); 8: 5 *stiæl man anhærwe* (räfsa). Står *hæruí* för *harvi*, och *harw* för *harv*, *harf* (icke för *harvu*; jfr. Vestm. L. I. þj. 47: 2 *stiæl harwu*), så egde man ett fem. *harf* eller *harvi*, motsvarande det nu fem. *harf* (jfr. Dan. *harv*), pl. *harvar*; i annat fall ett svagt fem. *harva* (hvilket väl ändå lärer få antagas för den i Vestm. L. uppträdande formen), tillika med ett neutr. *harvi* eller *hæruí*, slutande sig intill det Isl. *herfi*.

hælgh, *hælghi*? Isl. *helgr* och (oftast) *helgi* (helg, helgd), *helgar*, pl. *helgar*. Vestm. L. I. Kr. B. 13 pr. *þa ær inni synnuds dags hæg*; M. B. 4 pr. *at manhæg hans*; *um manhæghir* (ack. pl.) *manna*; VGL. II. K. B. 49 i *paska hælgh*; Upl.

L. Kk. B. 22: 4 þa æn (om) *manhælghin* (i en yngre hdskr. *manhelghit*) ær *skierþ* (bruten); ÖGL. B. B. 9: 2 *firi hælgha* (gen. sg.) *aftun*. Härfürutan fans i F. Sv. ett fem. *hælghþ* (helgd), och derjemte ett neutralt *manhælghi* (redan i äldre VGL.); möjligen ock ett neutralt *hælghi*, fastän intet annat spår deraf uppdagats än s i sammansättningslemmen *hælghis*, t. ex. Gottl. L. *helgis brut* (Isl. *helgibrot*), hvilket ej gör till fyllest, utan nog låter förena sig med fem. *hælghi*. Till *hælg* brukas nu pl. *helger* (jfr. *manhælghir*).

ærm, *ærmi* (ärm); Isl. *ermr* (sedan *ermi*), *erमार*, pl. *erमार*. Vadst. Kl. R. s. 58 *aff ærmene* (dat. sg., ärmen); *swa som andra ærma*. I någon dialekt (t. ex. Orsa) kan man få höra sg. *ärme*.

fæst, *fæsti*; Isl. *festr* (sedan *festi*, band, kedja), *festar*, pl. *festar* (särskildt i meningen af trolofning). ÖGL. G. B. 40: 2 *þaghar fæst* (då fästning, trolofning) *kombær a malit*; E. S. 4 pr. *sipán in ær burit fæste* (stadfästelse) *ok köp*; nu a (øger) *han - - egh mera æn ena fæst*; *sum han bar fæsti*, i 1607 års uppl. *fästar* (ack. pl.); VGL. II. Add. 44: 6 *mef köpe festi oc vmsærþ*; I. G. B. 2 pr. *þaghar firi fæst* (trolofning) *ær skilt*; Upl. L. Æ. B. 18 *afflæs ok barn j fæstum*. De gamle brukade ock ett svagt *fæsta* (band, tåg, utfästelse, löfte, trolofning, himlafäste), ännu qvar, med inskränkta betydelse (fånglina); *fæste* är nu neutralt.

öx, *öxi*, *yxi* (yxa); Mts. Göt. *aqizi*; Isl. *öx* (någon gång *ex*, *eyx*) eller *öxi*, gen. och -pl. *öxar* (sällan *axar*). Bjärk. R. 44: 4 *kombær öx oc æmber* (ämbar); VGL. I. F. S. 2: 2 *taki af hanum öxse*; Upl. L. V. B. 6: 2 *taki aff hanum öxe hans*; Södm. L. B. B. 17: 6 *taka yxe eller clæpe hans*; Gottl. L. 8 pr. *mif stangu epa* (eller) *yxar* (gen. sg.) *hambri* (yxhammare); Gottl. Hist. 3 *gaf - - aina braiþyxi*; Gust. Is Bibel 4 Sam. 13: 24 *yxanar* (yxorna). Icke blott flerstädes i landsorterna, utan i sjelfva hufvudstaden, har folkspråket nästan uteslutande *yx* (*öx*) eller *yxe*, pl. *yxar*; men i skrift har man på senare årtionden ej ofta sett dem (hos LEOPOLD II. 174 *kryper för hans yx*), om ej i embets-stil.

fiski; Isl. *fiski* (fiske), gen. *fiskiar*. Vestm. L. B. B. 4 *kroka fiski*; ÖGL. B. B. 8: 4 *liggær strömbær nipán firi ælla fiskia* (nom. pl. för *fiskiar*, fiskevatten); 29 *nu far han a*

fiskiar (ack. pl.) *hans*; E. S. ind. 24 *æn* (om) *man köpi möllu uærk* (qvarn) *ælla fiskia* (fiskeverk). I nyare språket har *fiske* öfvergått till neutrum.

gærsimi, *görsimi* (dyrbarhet, klenod); Isl. *gersemi*, *gersemar*, pl. *gersemar*; Homil. 3: 4 *georsemar*. ÖGL. G. B. 48 *þæt kallas gærsima*, i 4607 års uppl. *giærsimar*; VGL. II. A. B. 23 *köpe iorþ æller görsimar*; 24 *köper iorþ æller giörsimær*, hos Lydekinus *gærsimær*. I Gamla Ordspr. 990 *gerseem*.

væter, *vætter* (vätt, ande, troll). Som *brúðr* går Isl. *vættir*, pl. *vættir*; Ol. Hel. S. s. 42 *su hin illa vetr*; Alex. S. s. 132 *beriaz við aðrar vettir* (slås med andra väsenden); Sturleson I. 20, 42 *vitta vettir*. Cod. Bur. s. 130 *fly nu vslasta vætar* (vokat. sg. för *væter*); Ivan 1422 *gak thu bort thiin fula vætær*; Alex. 5944 *draka ok trull ok fwla wæter*; Gamla Ordspr. 747 *hwa* (hvilken) *ey födher kat ælla hund kan födher æn wærra wette*. Allmogen har ännu sin *vätt* (jordtroll, skogsande, lyktgubbe o. s. v.), pl. *vättar*, på sina ställen *vättrar*, *vitare*. — Vill man med den förmodligen på uttalet grundade Ny-Islandeka skrifningen *vættur* sammanhålla VGL. IV. 41: 3 *wætur* (sjön Vettern, förr *Vätter*, såsom hos TISSELUS, i hans Beskrifning öfver denne sjö), 40 i *wætur*, så kan man, med kännedom af det oroliga och hemlighetsfulla lynnet hos detta vatten, finna sig föranlåten att i benämningen se inlagdt begreppet om en trollmagt. Om genit. *wætors*, i det gamla namnet *wætorsviþer* (en vid Vettern belägen skog; jfr. VGL. IV. 46: 42), icke i och för sig utmärker fem., är s dock ej ovanligt i sammansättningar med fem.; och om Vettern nu tages maskulint, så kunde denna könsförändring hafva uppkommit deraf, att det alltid maskulina *sior* (sjö) vore underförstådt, hvarföre Svenska namn på sjöar äro, utan hänseende till ursprung och form, maskulina. Hypotesen har likväl sina betänkligheter, icke minskade genom det äfven i oblik kasus fasthållna *-r*. Huru härmed må vara, bör ej i bredd med ifrågavarande *væter* eller *vætter* ställas det nuvarande *wette*, pl. *wettar* (lock-and, lockfogel; äfven vårdkas, sjömarke; jfr. lagboken M. B. 24: 2 *wettar eller visare af sjögrund*), hvilket är det Isl. mask. *viti* (index, specula, hvaraf må hända ÖGL:s *handviti*, plogstyre) af

samma rot som verbet *vita* (jfr. I. 277—9). — Med temlig trygghet kan åter, oansedt stafningens skiljaktighet, till Isl. *vætr* föras det pronominalt begagnade *vætr* (någon, ingen, något, intel), t. ex. Edda Sæm. s. 111 v. 43 *vætr er þat manna* (gen. pl., ingen är det bland män), s. 194 *vætr engi*, s. 74, v. 30 *svaf vætr Freyja* (sof intet Freja); att jämföra med Agrip s. 383 *ecki velta*, Alex. S. s. 7 *ecke velta* (gen. pl., icke af väsenden, d. v. s. icke ett väsen, ingen själ). Härmed stå lyckligt att förlika Mös. Göt. *vaihts* (ting), A. Sax. *wiht* eller *wuht* (väsen, kreatur, ting), F. Hög-T. *wiht* (väsen, kreatur); med nekande prefix M. G. *nivaihts*, F. H. T. *niowiht* eller *niwith*,* sedan *niht*, nu *nicht* (jfr. GRIMM, Gram. III. 8, 64). I Svensk fornskrift brukas vanligen *vætta*, dels med, dels utan negation, t. ex. Bonavent. s. 72 *nakat litit vætta* (något litet grand), Hert. Fredr. 129 *een liten vætta hæst* (en liten liten häst, en pysling till häst), 900 *thz skudde idher ænkte vætta* (det skadade eder inte det minsta), Flores 454 *hon fan ther ænkte vætta* (ingen alls, ingen själ, eller ingen ting). I fornlagarne är det sällsyntare; dock finner man VGL. I. J. B. 2: 4 *ikki vætta*, 2: 2 *iki vætta*, II. þj. B. 39 *ikki uetæ*, *ikki vætta*, J. B. 3 *ikki vætti*, hvilket sistnämnda innehåller det uti börjningen af Isl. subst. *vætr* ingående *i*; hvaremot *vætta*, *vætæ* antingen föreställer *vætte* = *vætti*, eller skall vara *vætta* (jfr. VGL. s. 310, not. 45 *nokot vætta*), gen. pl., d. v. s. taget partitift, såsom i Agrip och den Isl. Alex. Sagan. Synbar Tysk inflytelse förrådes deremot i vår Alex. 8414 *at dræpa thenna litla wikt* (stackare, pysling); 9630 *margh otalik thusand wikt* (djur? saker?); 9536 *aff alla handa frwkt oc wikt* (djur). Hos allmogen mångenstädes höres *vætta*, *vætta*, *vættans*, *vættane*, *lite vættane*, *lite vættas*.

Såsom vi sett, gifvas fem. endast med *-i* (*fiski*, *gærsimi*). vissa med *-i* som alternativ, andra utan *-i*. Ett större antal, nästan uteslutande af abstrakt bemärkelse, hafva denna afledning uti hela singularen, men äro vanligen utan pl. (när han fins, är han på *-ir*); hvilka subst. blifva inbegripna under den svaga

* Jfr. Ital. *cosa*, Fr. *chose*, *rien* (förut *ren*, af Lat. *rem*), Ital. *niente*, Fr. *néant* (af Lat. *ne* och *ens*, *entis*), vårt *någon ting*, *ingen ting*, *ingen själ*, *inte en katt*, *inte en kåst* (ingen enda).

böjningen. Ett enda, *væter*, har i den med nominat. likstämmiga vokat. *-r*; de öfriga sakna denna enighet med Isl., en sänja, som likväl torde längre tillbaka ha varit mera allmän, att döma af åtskilliga i runor bevarade qvinnonamn, såsom *Kunhiltr* (Gunild), *Raknilfr*, hvilka på behörigt ställe tagas närmare i öfvervägande. Riksspråket nu för tiden har ordstammen blott och bar, derest ej *-i* (*e*) öfvergått till *-a* (såsom *börda*, *yxa*), eller könsförvandling egt rum (såsom *fäste*, *fiske*).

bra: Isl. *brá* (ögonlock, ögonhår), *brár*, pl. *brár*. Gamla Ordspr. 699 *sorgh gör bleka kindir ok saara bra* (ack. pl. för *sarar brar*, såriga ögonlock); Läkebok B. 79: 4 *fore rödh öghon oc sara braa*; 45: 2 *thwa ther med - - skeggit oc ögna brana* (ögonlocken); Svenske Harpestreng s. 59 *late i öghon næst a ögnabranne* (dat. sg. best.); Cod. Bildst. s. 870 *thær öghonin varo est takin tha syntis j hans öghna braam* (dat. pl. obest.) *hvit haar*.

ra (stång, rå, råmärke); Isl. *rá* går som *brá*; Norska *raa* (segelrå), pl. *rær*, jemte mask. *raa* (stör på åker). Upl. L. V. B. 47 pr. *ær æi ra ok rör til*; 47: 4 *hawæ - - rættæ ra* (ack. sg.); 47 2 *æptir raum andrum* (dat. pl.); M. B. 42: 4 *fran tomtæ ranni* (dat. sg., rån); Vestm. L. I. B. B. 49: 4 *læggin tæ (väg) utan skötrar* (gen. sg., utanför sköträ, hörnstång); *raþe skötrane* (dat. sg., råde öfver sköträ); Kristof. Lands L. B. B. 26 *eppter androm raam* (dat. pl.). Vid detta ord inträffar den egna företeelsen af manligt kön jemte qvinligt, samtida, ja i samma handskrifter och för samma bemärkelse. Så i Upl. L. V. B. 4 pr. *þær læggiæs - - firir farwæx ra* (nom. pl. m. för *rar*, fyra farvägs-rår); Vestm. L. I. B. B. 49 pr. *raþe enum sköt ra* (dat. sg. m.). Vidare Vestm. L. II. B. B. 48 pr. *j hvariom tomta ra* (dat. sg. m.); Södm. L. B. B. 23 pr. *sum ra gamblan* (ack. sg. m.) *opcastape*.

ra (rå, rådjur); Isl. *rá*, förmodligen af lika böjning med det föregående. ÖGL. B. B. 36: 4 *nu kan ra i næt koma*; 36 5 *nu mughu egh böndær ra taka - - hon ær kunungæ diur*; Gust. Is Bibel Sal. H. Visa 8: 44 *lijk enne ráá*; 2: 7 *widh ráár* (ack. pl.).

bla (stupa). Cod. Bildst. s. 256 *ok brustu hanum iærn af benum som bla for lugha* (låga); Hästläkebok *rotina suep væl maz blaa*; Gust. Is Bibel Es. I: 34 *när beskermet warder såsom blåår*. Hos P. Månsson träffas *hampo bla, blaa och noppor, blaa oc hamp*; hos Hof och andra *blån*, pl. *blåner*, hos SERENIUS och BOIVIE (s. 148) pl. *blånar*. Liksom i Dan. *blaar* brukas nu i Svenskan pl. *blår*, jemte *blåner*, oftast skrivet *blånor*.* Det enkla subst. nyttjas ej i Isl. eller Norskan; men i Isl. *blågarn* (enligt BJÖRN HALDORSEN: finaste garn), kanske danism. Hos oss skiljes mellan *blångarn* (Dan. *blaargarn*, garn af blå) och *blaggarn* (tyg af blångarn), förut *blagarn* (ännu hos LIND; jfr. Gamla Ordspr. 970 *blagarns*).

bro (bro); Isl. *brú, brúar*, pl. *brúar*; enligt RASK, Anvisn. s. 92 pl. *brúir* och *brýr*. VGL. I. F. B. 9: 1 *brænnir* - - *bro*; J. B. 8 *bror* (broar); II. K. B. 63 *broar*; J. B. 19 i *brom* (dat. pl.) oc i *garþum*; Vestm. L. I. B. B. 38 rubr. *broar* (gen. sg.) *synir*; II. B. B. 23: 3 *furar* (fyra) *æro broar*; I. 24: 1 *varþi* (värde) - - *browm* (dat. pl.); ÖGL. B. B. 4: 1 *ær broin* (bron) *bonda mællum skipt*; *ær bron gild*; *undi bronne* (dat. sg.); *sum bronu* (ack. sg.) *a* (eger); B. B. ind. 4 *huru broua* (bröar) *skulu byggias*; Stads L. B. B. 23 *a the samu broenne* (dat. sg., bron); Södm. L. B. B. 24: 1 i *browm* (dat. pl., i broar). I Dalarne är, på olika ställen, pl. *bruir* och *broner*.

tro (tro). Isl. har både *trúa*, oblikt *trú*; och *trú*, gen. *trúar*; Homil. 29: 1 *trua*, 45: 2 *allarar tru*, 8: 1 *almennelegrar tru*, 45: 2 i *einne tru*, 74: 2 *til rettrar truar*. Södm. L. Kk. B. 1 pr. *til gud hawa tro rættæ*; Gottl. L. 1 *halda* - - *tro vari retri* (dat. sg.); Bonavent. s. 65 *tronna* (gen. sg.) *værdh* (trons värde); Cod. Bur. s. 519 *fra gangen tronne* (dat. sg., gången från tron); 169 *hafpe trona* (ack. sg.).

sto se längre fram *stup*, *stop*.

fru (fru); Isl. *frú*, gen. *frúr* (sällan *frúar*) eller *frú*, pl. *frúir*. VGL. II. Add. 13: 2 *var fru sancta maria*; I. Br. 3 *um varra* (gen. sg. för varrar, vår) *fru föðslu dag*; II. K. B. 54 *varafu dagh*; Cod. Bur. 532 *viste þæt enne blinde*

* Af denne apokryfiske pl. gjorde OXENSTJERNA en svag sing. (II. 106 *blånans trassling*).

fru (dat. sg.); *frun som blind var*; 522 *flere frur* (fruar) *gingo*; 25 *iuffrur*, 11 *iugfrum* (för *iungfrur*, *-frum*, från Tyskan); Gregor. 263 *meth sniællø iomfrumen* (dat. pl., *jungfrurna*); Uppl. L. Æ. B. 40 pr. *hwat heldær bonde dör ællr husfru*; *liwær husfrun*; 16: 4 *aff bondæns barnum ællr husfrunnær* (gen. sg., *hustruns*); 40: 4 *fore husfrunni* (dat. sg.); 4 *swa mughu* (må) *husfrur* (*hustrur*); Kk. B. 40 *aff bondum ok husfrum* (dat. pl.); Vestm. L. II. M. B. 13 *husfror* (*hustrur*). — Äldsta Isl. formen är *freyia*,* *húsfreyia*; man finner ock *frauua*, *frouua*, *frova*, äldre Gulap. L. (Norg. Love I. 84) *huspreyia*. Våra urkunder förete: VGL. I. þj. B. 5: 2 *þær havir husprea lykil til* (som hustru har nyckel till); *þa skal* (skall man) *huspreo takæ*; II. þj. B. 33 *þer sum husfrughæ hauer niklæ til: þa ær husfruhæ*; Gottl. L. 36: 4 *lykil þan sum husfroyia bierj* (bär); Gottl. Hist. 4 *sic crisna* (kristna) *oc husf(r)oyu sina*; ÖGL. Æ. B. 9 (i 1607 års uppl.) *husfröa*; Kg. Styr. II. 67 *husfruor* (pl.), — här alltså svag böjning. Ivan 1344 och flere samtidiga eller yngre medeltidsskrifter ega det enkla *frugha*; yngre Vestm. L. B. B. 15: 3 *æstir ware frugh dagh*, Æ. B. 8: 3 *husfrug*. — Vexelvis med *husfru* råkar man snart *hustru*,** t. ex. Vestm. L. I. M. B. 1: 7 *dræpir hustru bonda sin*; II. J. B. 43 pr. *hustronar* (i en samtidig hdskr. *husfrunar*, i en något yngre *husfronar*, *bustruns*); þg. B. 24 *gíswa hustronne þylica sac*; Hels. L. Kp. B. 2 *hustru*; Stads L. Kg. B. 20 *hustro*; Södm. L. s. 24, not. 73 (i en hdskr. från senare hälften af 14:de årh.) *hustrur*. I äldste membraner finner man ej *hustru* eller *hustro*, hvilka former, alldeles bannlysta från flere codices af samma ålder som de nyss anförda, så mycket mindre kunna misstänkas att vara härstammande från *tro* (fides), som detta ord icke i F. Sv. ombyter med *tru*, men väl *fro* med *fru*. Invid det nu alldagliga *hustru* håller sig *husfru* med möda uppe, och har dermed i senare tider menats en gift qvinna af högre adlig

* *Freyia* (F. Hög-T. *froua*, *domina*) har sin manlige och starke motbild i *freyr* (jfr. Mös. Göt. *frouja*, F. Hög-T. *fro*, *dominus*).

** Förhållandet mellan *f* och *t* är här det samma som mellan *f* och *þ* i F. Sv. *misfyrma* eller *misfirma* (*misshandla*) och Isl. *misþyrma* (af *þyrma*, *skona*), *mispírma*.

Sv. Spr. Lagar.

börd. En egenhet är, att det heter nu i pl. *fruar*, men vanligen *jungfrur*, liksom *hustrur*.

rö (*arundo*, *calamus*). Alex. 8747 *hwar en rö* (hvert rör) *war swa stoor som ek*; Gregor. s. 258 *ginom ena röö lot han blasa the blændona* (den blandningen) *in i hans næsa*; Bona-vent. s. 169 *een faar* (lemnar) *honom rōna* (ack. sg. best.) *i handena*; 184 *takir aat sik rōna*; Nun. Bön. s. 5 *slogho hoffuodhit mæ rōnne*. Allt detta fem.; äfven i Gust. Is Bib. Joh. Up. 24: 15 *hadhe ena gyllene röö*, men Math. 27: 30 *togho rōön*, 44: 7 *willen j see een röö*. Hvarken Isl., Norskan eller Dan. har motsvarighet till detta ord, som ej rör i rörtogher (se Upl. L. V. B. 2: 6, Vestm. L. II. B. B. 2: 6) är gen. sg. för rōar (jfr. i membr. af Magn. Er. Lands L. B. B. 5 rōteghir). Om deremot rör här (äfvensom i Gregor. s. 267 rōruassa, rōr pipo) föreställer vårt nuvarande neutrala rōr (Isl. mask. *reyr*, *reyrs*, pl. *reyrar*), så står det i de äldsta tiderna enstaka. Alex., liksom Gust. Is Bibel, har några i afseende på kön tvetydiga ställen med rōr; Gottländskan (enligt SÄVES uppgift) fem. *rāir* (rör, L. *arundo*; bössa), pl. *rāirar*, till kön lika med Norska *rōyr*; hvaremot Dalskan har ställvis mask. *rō*. Härtill kommer, att *rō* knappast tillhör allmänna talspråket, och att allmogen hellre, för de särskilda begreppen, begagnar *säf*, *spö*, *pipa*, än *rör*, som mera är bildningens uttryck, fastän så väl rōr som rō är genom Bibeln i någon mån känt af alla stånd. Vid öfvervägande af alla dessa omständigheter, icke minst kön-vexlingen, är den tanke ej alltför aflägsen, att rō kan vara förkortning af rōr, och detta, från början ur Tyskan oss tillegnad, genom ny Tysk inflytelse återställt i sin helhet. Det tidiga uppträdet i ett enda sammansatt ord är icke tillräckligt att undanröja en sådan föreställning; helst Upl. L., ur hvilken yngre Vestm. L. är till en del afskrifven, blott uttrycker tidens skriftspråk, utgånet från hufvudstads-dialekten.

Som bra gå troligen *sla*, *spa* (spådom), *þra* (åtrå). Angående *a*, *ta*, *vra*, *flo*, *klo* se 3 dekl.; *ko* och *so* igenfinnas bland starka Anomalier.

eghn (ega, egande-rätt); Isl. *eign*, *eignar*, pl. *eignir*. ÖGL. B. B. 9: 6 *læggær a eghn sina*; VGL. I. J. B. 45 pr. *til egnær*

(gen. sg.); Upl. L. þg. B. 8 pr. *þa skal* (skall man) *mætæ um eghnir* (ack. pl., utjordar) *hans*. I lagarne skrives understundom *eign, eing, eng, æng*.

sæghn (sægn), icke i systerspråken bemärkt, är väl ej annat än ett fördunkladt *saghn* (jfr. s. 65). Vadst. Kl. R. s. 34 *eptir hans doom oc sægn* (yttrande); Södm. L. Add. 4: 3, art. 4 *af sanne sæghn uæt* (vet). Se vidare VGL. *fram sægn*, ÖGL. *til sæghn* (tillsägelse) o. s. v. Gen. sg. har man i *sægnarþing* (VGL.). I samma mening som *sæghn* brukas uti lagarne äfven *sagha*.

dan (död)? Af ett förmodadt Isl. *dán* (jfr. Gr. *θάνατος*) förekommer allenast gen. sg. *dánar* i sammansättning, såsom *dánar-fê*, *dánar-ákr*, *dánar-dögr* (dödsdag); Köpenhamnsuppl. af Sturleson III. 222 upptager ur olika handskrifter *dáinn arf* och *dánar-arf* (genom död fallet arf, jfr. denna afhandling I. 436). Icke heller F. Sv. eger qvar mera än genit., neml. Vestm. L. I. G. B. 47 *þæt hetir danar arf*, II. M. B. 8 rubr. *danar arff*, Upl. L. M. B. ind. 8 *danær arff*, VGL. I. A. B. 44: 4 *þæt kallær* (kallar man) *danær arf* (dana-arf).

vin (omsorg, flit); Norska *vinn*, Dan. *vind*; jfr. Isl. *vinna* (arbete). Upl. L. Conf. *at han lagþi win a*; Södm. L. Prol. *með dighri winn*; Bonavent. s. 32 *at thu ville gifwa thik swa stora vin um*. Det säges ännu *lægga sig vin* (eller *vinn*) *om*, *vinlægga sig*.

syn (syn); Isl. *siön*, *siönar*, pl. *siönir*; äfven *sýn*, *sýnar*. Gottl. L. 49 *yr lanz syn* (då land är ur sigte); VGL. I. R. B. 8 pr. *synar* (gen. sg.) *vittni*; II. 43 *asynar* (åsyna) *vitni*; Upl. L. V. B. 2: 2 *wær syn han* (värjer honom syn, syne-nämnd); 47: 4 *æi mughu* (måga) *flere synir*. I Vestm. L. I. B. B. 38 träffas pl. *synar*, men i rubr. *synir*, som är det vanliga. I talesätten *se i syne*, *vara i syne* (ha andesyner), *vara* eller *komma i syne* (i sigte), är *syne* må hända det annars hos oss förlorade Isl. neutr. *sýni*; eller till äfventyrs någon bristfällig pl., hvilken såsom sådan stelnat sedan gammalt.

sokn; Isl. *sókn* (socken; angrepp); *sóknar*, pl. *sóknir*. VGL. I. K. B. 48 *bonde dör i sokn*; Södm. Kk. 4: 4 *innæn soknar* (gen. sg., inom socken); Upl. L. þg. B. 7: 4 *sókir man sokn*

- (utsökning); Södm. L. þg. B. 8: 2 *allir þe eþær oc socner* (nom. pl.); Kg. B. 5 *hemsokn* (hemgång); rubr. *vm hemsoknir* (pl.). Folkspråket har flerstädes pl. *sockner*, men riksspråket *socknar*.
- öþkn, ökn* (öken); Isl. *auðn, auðnar*. pl. *auðnir*; Dan. *ørk* eller *ørken*, förut *ödk* eller *ödken*.* Upl. L. V. B. 20: 2 *farr man j ökn*; M. B. 8 pr. j - - *öknum* (dat. pl.); Gregor. s. 288 i *ökninne* (dat. sg., i öknen); 287 i *öknena* (ack. sg.); Bonavent. s. 44 *utan huænsins ödhn*; 41 *gik han ginstan i ödhnena*; Cod. Bildst. s. 403 *til ödhnena* (gen. sg. eller pl.); S. Birg. Up. 8: 48 *ödhn*. Neutralt förekommer undantagsvis Cod. Bildst. s. 274 *et ödhn*, 940 *eth ykn*, Med. Bib. II. 154 *öknet*. Nu *öken*, pl. *öknar*.
- værn* (värn); Dan. *værn*; Isl. *vörn* (*vorn*), *varnar*, och *vernd*, *verndar*. VGL. I. Br. 4 *þæssæ samu værn* (ack. sg.); ÖGL. Eps. 18 *undi sinne værn* (dat. sg.); Vestm. L. I. þg. B. 45 pr. i *allum værnar* (gen. sg.) *eþum* (värjemåls-eder); II. B. B. 9 pr. *hallda lagha værnir* (ack. pl.); Med. Bib. II. 84 *giordo sik værnar* (ack. pl.). Under en del af 18:de seklet hade *værn* icke upphört att vara fem., med pl. *værner*; sedan blef det neutr. Icke otroligt är, att äldsta bildningen utgjort ett fem. *varn*.
- lösn* (lösen); Isl. *lausn, lausnar*, pl. *lausnir*. VGL. III. 145 *til lösnær* (gen. sg.); ÖGL. Æ. B. 19 *mæþ fulle lösn* (dat. sg.); Vap. 44: 4 *þa a* (eger) *þæn lösnina* (ack. sg. best.). I en egen bemärkelse förekommer uti Läkeb. B. 75: 4 *for mykle lösn* (löst lif); och så äfven hos den Danske Harpestreng.
- nafþ*; Isl. *náð* (nåd), *náðar*, pl. *náðir* (nådegåfvor; ro); Dan. *naade*. Upl. L. Kk. B. 13: 2 *nafþir* (ack. pl.) *sökiæ* (söka nåd); Conf. *mæþ guz nafþum*; VGL. IV. 12 *han skal hawæ triggie handa nafþir* (nådegåfvor, egenskaper) *aff gudþi*; Cod. Bur. s. 139 *at þu matte ok fa himirikis nafþer* (sällhet, ro); Kg. Styr. IV. 5: 15 i *frid ok nadom*; Södm. L. Conf. *mæð guz naðum* (nåd); Kk. B. 4 pr. *til nafa* (gen. pl.) *kalla*; Bonavent. s. 26 *utan nadhanna* (gen. pl., nådens) *væzsko*. I äldste codices finner man endast pl,

* I afseende på öfvergången af *d* till *r* jemföre man sid. 24 *bupker*.

- vanlig också i de yngre. Konungatiteln har dock, i permebref och andra hdskr. allt ifrån medlet af 1300-talet, vaxelvis *meþ guþs nafum* och *meþ guþs naf* (*guz nath*); under Kalmar Unionen *medh gudz nadhe*, — en gammal danism, som flere andra i kansli-stilen. Så äro ock att bedöma de för ett par århundraden sedan brukliga titlarne *hans nåde*, *eders fursteliga nåde* o. dyl. Ack. pl. ligger sannolikt i talesätten i *nåder*, *på nåder*, *till nåder*; gen. pl. i *nåda-val*, *till nåda* (se vidare Hist Språkforskn. s. 34—36).
- vap*; Isl. *váð* (pannus, rete, velum). VGL. I. G. B. 9: 5 *at þer* (de) *siuk æru ællær bruf vapir* (brudkläder) *inni brænþær*; Hels. L. Kg. B. 10 *wagnaspæl* (var. *wakna spiäl*) *æller wapa* (gen. pl., vapen- eller klädspillning); Run-Urk. 545 *han var tauþr i hvita vapum* (död i hvita dopkläder), 452 *þir to* (de dogo) *i hvita vapum*, liksom äldre Gulþ. L. 26 (Norg. Love I. 16) *or hvita vaðom*, d. v. s. *hvitavapum* (jfr. Sturleson I. 298). Ordet fortlefver i de fem. *våd* (tygets bredd i klädning, dukens i segel o. dyl.), dial. *vad* (not, stort nät), samt i *vadmal*.
- brap*; Isl. *bráð* (rof, fångst), *bráður*, pl. *bráðir*. Med. Bib. I. 262 *vonderwan the samo bradh ther owinin hafðhe för iæghath* (jagat); 208 *aat* (åt) *gærna aff hans willebradh*; Bonavent. s. 176 *som leonit nar thz hawir fatat bradhena*; Cod. Bur. s. 44 *vænt brapena* (vändt steken, villebrådet). Ordet, ej längre fem., begagnas blott i *villebråd*.
- lep* (väg, sätt); Isl. *leið*, *leiðar*, pl. *leiðir*. Upl. L. Kp. B. 9: 2 *oc skal han rættæ han fram a lep sinæ* (visa honom till rätta på hans väg); V. B. 22: 3 *aldræ manna lep* (allmän färled); *bata lep* (båtled); VGL. I. Br. pr. *skipaði þæssæ leð* (på detta sätt).
- lip*; Isl. *hlíð* (skogbevuxen fjellstutning), *hlíðar*, pl. *hlíðir*. Hels. L. V. B. 14: 2 *sio lifer, a lifer* (bergslutningar mot sjö, å). Såsom ortnamn äro antecknade i VGL. IV. 11: 4 *gusuliðir*, 40 *harðæ marsliðir*, i *almstars liðum*. I rimverken från medeltidens sista skifte, liksom i folkvisor, brukas ofta detta subst.; ej sällan för rim, meter eller af annan orsak vanstält eller till kön förvandladt. I bokspråket nu föråldradt, är det på landsbygden vida spridt, och ostördt till kön som böjning.

tíþ; Isl. *tíð* (tid), *tíðar*, pl. *tíðir* (messa, gudstjenst). Den feminina egenskapen, såsom uteslutande i pl., synes icke kunna bli föremål för misstroende; äfven i sing. är den afgjordt den allmänna uti Isl. och F. Nor. hdskr., bland dem de äldsta, t. ex. Homil. 5: 2 *su tíþ*, 24: 4 *a þessæ tíþ*, 26: 2 *tíþar-ennar* (tidens), 37: 4 *a uppriso tíþo varre* (på vår uppståndelse-tid). Det häremot stridande vore Homil. 57: 4 och 35 4 i *þan tíþ*, Schedæ (Islend. S. I, 363, 364) *j þan tíþ*, Agrip s. 386 i *þan tíþ*, Frumpart. s. LXXXIII *j þan tíþ*. Nära nog det samma är förhållandet i F. Sv., der pl. *tíþir* oafslätligen är behandladt som fem. (jfr. VGL. I K. B. 12 pr., II. G. B. 15, Gottl. L. 6 pr.). Singularen är länge ytterst sällspord (i stället brukas *timi*), och i Upt. L. Kk. B. 10 *fæm daghæ höctíþ* (för *höghtíþ*) *uppi haldæ*, Södm. L. Add. 2 *um pingizdagha tíðh*, är intet kön uttryckt; slutligen fem. i Cod. Bur. s. 8 *annur vara fru höghtíþ ær*; *þe höghtíþ* kallas; Stads L. Kp. B. 19 *epter thy the pröfua tíðhena vara*, Bonavent. s. 222 *giordhe godha maltíðh oc stora höghtíðh*, 46 *thæssa* (denna) *sigherfulla maltíðhena skipa*, 47 i *thæsse maltíðhinne*; men ack. m. kommer oss till mötes i Vestm. L. II. M. B. 25: 4 och þg. B. 12: 2 *þan tíþ*, Cod. Bur. s. 135 *en tíþ*, VGL. s. 109 (not. 73, ur en hdskr. från senare hälften af 1400-talet) *een thíðh*, Stads L. Rdst. B. 2 *huarn tíðh*, Bonavent. s. 22 *thæntíðh*; dock på alla dessa ställen är ackus. fristående, utan omedelbar förbindelse med eller beroende af nomen, verb eller partikel. Om sieder råkar man i Gust. I:s Bibel 4 Mos. 28: 2 *j sinom tíðh*, Ps. 68: 7 *j rättom tíðh*; i 1734 års lagbok B. B. 9: 7 *rätter tíð är*, Å. B. 9: 5 *i rättan tíð*, G. B. 13: 4 *inom föresattan tíð*. — Vid öfversigten af dessa data, sammanhållna med den omständigheten att förevarande ord fortfar såsom fem. uti Isl., liksom i Norska och Svenska folkspråket, vill man icke gerna med SCHLYTER (se Gloss. till Vestm. L. och Hels. L.) antaga en maskulin nominatif *tíþer*. De ofvanstående *þann tíþ*, *en tíþ*, *huarn tíðh*, af hvilka endast det första är af hög ålder,* stå alla absolut, såsom

* För mycket vågadt torde vara, att i detta *þann* (för *þá*) se ett eljest i den Skandiska ack. f. sg. ouppdagadt, men i vissa befryndade språk framträdande -n (jfr. Borr, Vergl. Gram. s. 497).

adverb, vid hvilkas daning öfver hufvud ordböjningens grund-satser ej alltid ens i Isl. blifva med all noggrannhet fullföljda (L. ex. *óðruvíis, sumtiðis*). Men af en sådan användning följer icke, att omförmälta subst. skall i annan ställning frånträda sin feminina art; hvaremot det låter tänka sig, att vid tidpunkten för fornspråkets upplösning könsbestämningen kommit att vackla hos skriftställarne, hvilka, med än så stor färdighet i pennan, icke alltid ega det bästa öra för hvad fosterländskt är; och ur Bibeln och Lagboken hafva sannolikt de nu gångbara talesätten i *sinom tid, i rättan tid*, fortplantat sig, såsom många andra af mer eller mindre fornlikt tycke.

griþ (fred och säkerhet); Isl. *gríð* n. pl. VGL. I. B. B. 8 *þa skal hun hafa griþ*; Md. 14 pr. *hanum griþær æstæ* (åska); G. B. 9: 1 *griþær at bepæs* (utbedja sig); þj. B. 49 pr. *firi griþum*; II. Dr. B. 1 *griþer at bepæs*. Man kan icke vara fullt förvissad, om *griþær* föreställer gen. sg. *griþær*, eller ack. pl. *griþer* (= *griþir*) eller *griþar*. I lagarne nyttjas också *gruþ*.

striþ (strid); Isl. *strid* är neutr., Norska *strid* mask. Upl. L. Æ. B. 47 pr. i *striþ döæ* (dö); VGL. IV. 14: 17 i *stríð*; S. Birg. Avtogr. B. *visto þe fyr æn stipin* (för *striþin*) *byriadis huru hon ændapis*; Cod. Bur. s. 414 *þik standar en harþ striþ*; 56 *mæþ striþ*; *vm striþenna sighar* (stridens seger); 524 *byria striþena*; Med. Bib. II. 227 *för the stridher* (ack. pl.). Gottl. L. 39 åter har i *striþi*, hvilket, derest icke felskrifning egt rum, skulle beteckna mask. eller neutr.; det senare snarast, såsom en i denne lag icke ovanlig eftergift för Isländska skriftstället. Ordet, som i fornlagarne icke visar sig på andra ställen än de anförda, kan möjligtvis hafva tidigt inflyttat från Tyskan, hvaraf det tänkvärda vacklandet i kön, de Skandinaviska språken emellan, funne sin förklaring.

boþ (bod); Isl. *búð, búðar*, pl. *búðir*. Stads L. Kp. B. 34 i *sinne gatubodh*; VGL. I. þj. B. 49: 3 *utan boþær*, II. 57 *utan boþer* (gen. sg. eller ack. pl.). I dialekter är pl. *boder*, allmänt *bodar*.

snop (snod, snöre); Gottl. 23: 2 *slitr þu snopir* (ack. pl.). I Stockholm uttalas gemenligen *snodd*, i mindre hårda munarter *sno*; ATTERBOM har II. 383 *perlsno*.

huþ (hud); Isl. *húð, húðar*, pl. *húðir*. ÖGL. Vap. 39: 4 *gialdi huþ sina* (gælde sin hud, blifve hudstruken); 32 pr. *stíal man - - kót alla huþir* (hudar).

stuþ, stop; Isl. *stoð* (stolpe, stöd, understöd, hjälp), *stoðar*, pl. *stoðir*. Upl. L. M. B. 6: 2 *will man rættæ sten ællr stuþ*; Södm. L. M. B. 20: 4 *rættæ man sten æller stop*; ÖGL. B. B. 44: 4 *taki hela bran stuþ* (brandstod); *lata döma sik bran stuþir* (ack. pl.); Vestm. L. I. B. B. 45: 5 *til brandstuþa* (gen. sg. eller pl.); VGL. I. J. B. 10: 4 *stuþer* (gen. sg. för *stuþar*) *rum* (rum för stolpe, stöd); Bonavent. s. 176 *ther bundo the han* (honom) *vidher ena sten studh*; Gregor. s. 272 *owir the fyra stydhenar*. Gust. Is Bibel har 4 Kg. 7 pl. *stodhar* (stolpar), men *stodhernar* (stolparne). Den gamla formen återfinnes i *stod* (statua), *bildstod*, *ärestod* (Dan. *ærestøtte*), *brandstod*, i de bibliska *eldstod*,* *molnstod*, *saltstod*. Tör hända bör inom denna krets föras *liksto*, nu oftare skrifvet *likstol*, sällan *likstod*, som ej upptäckes i systerpråken, och ej heller i någon äldre Svensk handskrift, utom en af SCHLYTER anford, från senare hälften af 14:de århundradet, der det skrives *liiksto* (se Upl. L. s. 8, not. 53; s. 34, not. 92); i yngre handskrifter ömsom *liksto* och *likstol*, *likstooll*; i folkspråket äfvenledes *liksto* och *likstol*. Hvad bemärkelsen vidkommer, vore ej något hinder att på samma sätt förklara *hufvudstol*, hvilket dock, såsom Dan. *hovedstol* och det af BJÖRN HALDORSEN upptagna *höfuðstóll*, utan tvifvel är det T. *hauptstuhl*. — För begreppen: fulcrum, subsidium, brukas i vår tid *stöd*, hos allmogen i flere orter fem., men i det vanliga språket neutrum, — något som likväl ej länge varit allmänt. Hos Fru NORDENFLYCHT t. ex. läses (Qvinl. Tankespel) *hon är en stöd, i lust och nöd*; hos GUSTAF III, KELLGREN, OXENSTJERNA pl. *stöder*.

vild; Isl. *vild* (vilja, välvilja), *vildar*. VGL. II. Præf. *fri nokra handa wild* (veld, partiskhet); Kg. Styr. I. 20 *huar är sina wilda* (gen. sg.) *win* (en hvar är sin viljas vän, d. v. s. vill följa sin vilja); Södm. L. J. B. 42: 3 *kunnu willir* (var. *uildir*, vängåfvor) *mællum skipti giwas*. Nu saknas pl.

* I Södm. *eldsto* (Isl. *eldstö*, *eldstad*), ÖGL. *garþsto* (ställe för gårdesgård), är *sto* det Isl. *stó* (ställe); äfven detta fem. (se derom GRAMM, Gram. I, uppl. 3 s. 405).

gæld (galenskap, ursinnighet, förvirring). Cod. Bur. s. 512 *do i gæld* (dog i vansinne); Kg. Styr. III. 15 *thet gör likamenom siukdom ok hugenom giæld* (förvirring); Bonavent. s. 149 *hwat mykyn gæld* (vildhet, raseri) *som idher æltir* (drifver); 469 *fatar hona* (henne) *atir af rætte gæld*. I våra forntida läkeböcker förekommer ock *gæld*, *hovulhgæld*; likaså i MOLBECHS uppl. af Harpestreng (i den af mig åberopade Danske membr. heter det *gælnæ*). I Isl. och Norskan ser man ej detta ord användt, och hos oss är det utdödt, om det ej skulle igenkännas i det föga brukliga, af lexikografer som neutr. ansedda *hönsgäll* (gallicinium, hos LIND *hönsgälle*, n.). SPERGEL har *hanegæld*, Gust. Is Bibel Marc. 43: 35 *j hönsgælden*, med Cod. Bur. s. 400 *vm försto hönns gallo*; för hvilket begrepp Strengleik. har s. 47 *hana galdr*, Ny-Is. *gal* (BJÖRN HALDORSEN), *hanagalan* (GISLASON, Dönsk Orðab.), Dan. *hanegal*. Om *gæld* i denna senare mening icke, liksom i den förra, hänföres till *gala* (jfr. I. 472), hvilket det likväl tyckes rätt väl kunna, måste det sammanställas med *gælla* (sonare, I. 493), som emellertid har invid sig ett neutralt subst. *gall* (klang), t. ex. Alex. 3339 *af thz iæmber ok aff thz gall*, 3444 *the hørðho et roop ok iæmirlikt gall*; motstycke åt Isl. fem. *göll*, gen. *gallar* (klang), hvilket i sin ordning kunde träffa en femin. sidobild i Cod. Bur. *gallo*.

fynd (jfr. mask. *funder* s. 55). Södm. L. þj. B. 14 *þa ær þe fynd laghlyst*; ÖGL. B. B. 37: 2 *þa a* (eger) *han halua fynd*; 37 pr. *þa a han egh fyndar* (gen. sg.) *lut* (lott i fynd) *af giua*; Upl. L. M. B. 53: 2 *nu six um watn fyndir* (ack. pl.). Det fem. könet är nu utbytt mot neutr.

lönd; Isl. *leynd* (lön, döljande), *leyndar*, pl. *leyndir*. VGL. I. G. B. 6: 4 *lönþær* (gen. sg.) *læghær* (lönskaläge); ÖGL. Kr. B. 15 pr. *lönda skript* (hemlig, enskild skrift); Södm. L. B. B. 8: 5 *i löndum* (i hemlighet, lönligen). I Gottl. L. 23: 3 heter det *et beþi ma sia lend oc lyndir* (ack. pl., att man kan se både länd och blygd). — Vore ej Södm. L:s *löndum*, hvilket icke kan tydas annorlunda än som dat. pl., så skulle man möjligen varit frestad att antaga det nu vanliga talesättet *i löndom* för dat. sg. af ett subst. *löndom*, förut *löndomber* eller *löndomer*, visserligen möjligt, men ingenstädes

att träffa, och hvarken till betydelse eller bildning det samma som Isl. *leyndardómur* (mysterium, hvad som icke kan utforskas). Att nyare Danske författare brukat pl. *löndomme*, och i sammansättning *löndoms*, är i denna fråga lika litet bevisande, som den af en och annan Svensk vedervågade böjningen *lagomma*, hvilken ej kan hindra *lagom* att vara dat. pl. af *lag* (jfr. Hist. Språkforsk. s. 37).

færþ (färd); Isl. *ferð*, *ferðar*, pl. *færðir*. ÖGL. B. B. 5 pr. *salzs* (uppehålles) *færþ hans*; Gottl. Hist. 6 *til ferþar* (gen. sg.) *boas* (rustas till färd); Gottl. L. 24 pr. *ferþir*; Legend. s. 674 *hwat a færðom war* (hvad som var på färde); Didrik s. 247 *vare swek aa færðom* (jfr. Dalska å *färdom*). Uttrycken *vara på färde*, *gå* eller *fara sina färde*, återstå sedan brottningen med Danskan, ur hvilken kamp ej ens i Gust. I:s Bibel svenskheten alltid utgick oskadd, såsom Jer. 30: 5 *är intet annat än fruchten på ferde*, Dan. 10: 20 *nu wil jagh åter mina ferde*, när jagh *faar mina ferde*; hvarest *mina ferde* snarare står för *minnar færþar* (gen. sg.; jfr. Isl. *fara ferðar sinnar*, *fara sin väg*, *sin färd*),* än för *minar færþir* (ack. pl.).

gærþ (görande, utgörande, gärd, gerning); Isl. *gerð* (afgörande, utslag), *gerðar*, pl. *gerðir*; jemväl pl. *gerðar* (rustning). Bestyrkande ur fornskrifter kräfves ej för detta både som enkelt och i sammansättning allmänna ord, ännu inom 2 dekl. omkrets. Endast kunde ifrågasättas, om härunder må begripas *hufvudgärd*, för hvilket Isländarne icke begagna något radikalt motsvarande ord, men Danskarne ett neutralt *hovudgjerde*. I Norskan deremot är *hovudgiær* fem., och sammanfaller med *giær* (gerning o. s. v.). Hvad ur våra urkunder kan upplysningsvis meddelas, är följande: Cod. Bur. s. 522 *iui* (öfver) *sinna siang* (gen. sg. för *sinnar siangar*? eller *sina siang*?) *hoffa gærþ*; Med. Bib. II. 467 *vidh hans hoffdegærðh*, I. 249 *hoffdagærdz*, Gust. I:s Bib. 4 Mos. 47: 34 *til sengennes hoffdagerd*, Judit 43: 8 *vidh hoffdagerden*. Saken blir häraf föga belyst; blott kan af den sista citaten slutas till mask. (*hoffdagærdz* har ingen ting att betyda, emedan *s* eller *z* ej länge dröjde att intränga i genit. af fem.

* Jfr. T. *seines Weges gehen*.

sg.), hvilket dock ej är i allmänhet att förutsätta, enär det Svenska folkspråket (lika väl i Dalarne som Vestergötland, i Norrland som på Gottland) inom sig enstämmigt, och i en- drägt med det Norska, har fem. Vi hafva förut sett (jfr. *ark, tisp* m. fl.), att i fråga om kön Biblarnes ej alltid utgöra tillförlitliga källor för fornspråket.

vagh (libra); Isl. *vág, vágar*, pl. *vágir*. Stads L. Kg. B. 25 som *vagh ær j; vidher vaghenne*. Pl., som undgår oss i gamla skrifter, är nu *vágar*.

borgh (borg); Isl. *borg, borgar*, pl. *borgir*. Gottl. Hist. 4 innan *þors borg; gjerþu burg aina*; Cod. Bildst. s. 429 *at borghene*; Kg. Styr. IV. 4: 10 *hvos ok borgr* (borgar); Bonavent. s. 29 *vinna land oc borgher*; Alex. 973 *borghar*. En för- vriden gen. sg. finner man i folkvisornas *borgare* (för *borgar*) *led* (jfr. neutr. *liþ*).

for, fur (fur, fura), Dan. *fyr*. Stark form, ej till finnande uti Isl., är icke heller att anföra ur äldre Svensk skrift än Gust. Es Bibel, t. ex. Es. 55: 13 *fohr skal vpveæa för törne*; 60: 43 *fohr, böök* (bok) *och buæboom*; i Carl XII:s på båda stäl- lena *furu* (rätteligen oblik kasus), hvars pl. *fwror* ses i Gust. Es Bibel 2 Kg. 19: 23. Att man af gammalt haft *fora, fura* (Isl. *fura*), göres troligt af VGL. IV. 10 i *foronæ sæm- greno* (i den femgreniga furan), *or foronne sæmgreno*. All- män är emellertid i Göta rike fem. *for* eller *fur* (det senare hos SPÉGEL), pl. *-er* (Svearne säga företrädesvis *tall*), och TEGNÉR sjunger: III. 30 *ser du holmen, krönt med fur*; I. 430 *en mastfur; då tar han furen till åra skuren*.

ros (ros); Isl. *rós, rosar*, pl. *rósir* (GÍSLASON); Homil. 98: 2 *or enne savmo ros*; men 75: 2 *rosan vææ upp, der rosan*, om ej felskrifvet, skulle, i denne synnerligen gamle codex, kunna anses kvarstå sedan den tid då ordet först öfverflyt- tades från Latinet. Hos oss tyckes detta ord ej ega någon betydlig ålder. Lect. s. 112 *blomstrande roos; sua som rosen vææa plægar*; 118 *rosenne* (dat. sg.); Ivan 349 *mz rosir*; Legend. s. 444 *som blomstrande roser*; Gust. Es Bibel 1 Kg. 7: 19, 22 m. fl. st. *roser*, äfvenså Carl XII:s, STJERN- BJUKLMS Herkules 260 o. s. v. Vid medlet af förra århundra- det, kanske förut, började en och annan skrifa *rosor* (så i LINDS Ordbok af år 1749, men icke i MÖLLERS af 1808),

hvilken origtiga böjning (jfr. *svanor*, *vågor* m. fl.) genom DALIN (jfr. hos honom I. 3 s. 33) vann den vittra skolans tycke, efterbildades af LIDNER och andra, och har äntligen blifvit på den lärda vägen försvarad genom en förment äldre sing. *rosa*, den man försummat att ur någon gammal urkund framdraga. — I sjelfva stafningen blir i Isl. härifrån skildt det neutrala *hrós* (ros, loford).

vat, *vatt*; Isl. *váttir* (vittne) är mask. VGL. I. G. B. 9: 5 *bíþia sva sær* (sig) *guþ holl* (huld) *ok vat sinni* (dat. sg. f., sin vittnes-tolft, sina tolf vittnen); R. B. 8 pr. - - *ok vatt sinni*. I Md. 4: 3 m. fl. st. *bíþia sva sær guþ hull ok uattum sinum* (dat. pl.) kan *uattum* möjligtvis vara af ett mask. *vatter*.

bet, *bait* (bete, betesmark); Isl. *beit*, gen. *beitar*, dat. och ack. *beit* (GISLASON). ÖGL. B. B. 4 pr. *þorf* (behöfver) *bet*; 46 *mæþ mula bet* (mulbete); Gottl. L. 35 pr. *tacr þu hest manz j baitu*; Bonavent. s. 230 i *the betinne*. Man säger *gå i bet* och *dyl*; annars neutralt *bete*. I en vers af GYLLENBORG I. 210 ser man *sit bet i svala skuggan sökt*.

sot, *sott* (sjukdom); Isl. *sött*, gen. *söttar*, dat. ofta *söttu*, pl. *söttir*. VGL. K. B. 4 *hændir þæt sot*; ÖGL. Dr. B. 42 *han do af sylt ok sot*; E. S. 43 pr. i *sotta* (gen. sg.) *siang* (på sotsång); Upl. L. Kg. B. 42: 2 *liggær han j sot allr sarum*; Bonavent. s. 67 *hafðhe ena hardha soot*; 245 *moot tholka sottir* (mot dylika sjukdomar). Utan pl., förekommer nu *sot* allenast i sammansättningar, t. ex. *sotsång*, *lungсот*, *bleksot*, *fallande-sot* o. s. v.

bröt, *braut* (väg); Isl. *braut*, *brautar*, pl. *brautir*. Run-Urk. 797 *lit braut rupia* (låt rödja väg); 749 *ner brautu* (dat. sg., nära vid väg); ÖGL. B. B. 5 pr. *reþ bröt* (anlagd väg); VGL. I. þj. B. 44 *brötur* (gen. sg.) *tak* (ett slags borgen). Liksom uti Isl. *braut*, *á braut*, *i braut*, sedan *brot*, *burt* (bort), *brautu*, sedan *burtu* (borta), nyttjas detta subst. afven i Svenskan adverbialt (jfr. I. 454, noten), t. ex. VGL. I. Forn. B. 41: 2 *vrakær bröt* (vråker bort) *legho man*; II. R. B. ind. 26 *löper brut*; kap. 26 *loper þræl bort*; Upl. L. Kg. B. 9 pr. *skiptis* - - *brot*, var. *bort*; ÖGL. Dr. B. 5: 4 *ær bortu* (borta); Vestm. L. I. B. B. 28 *ær burtu*.

dræt, drætt, drækt (dragning, drägt); Isl. *drátr* (för *dragtr*), efter 3 dekl., är mask. Gamla Ordspr. 4043 *thz ær löös dræt at dragha mz halmskakla*; Upl. L. M. B. 48: 4 *nu kiænnir man bodræt* (bodrägt; enligt SCHLYTER här: en annans husfolks lockande till hustjufnad) *manni*; J. B. 44 pr. *þa hawi kiælkæ dræt j skoghi* (rättighet till kälkdrägt, d. v. s. skogshygge så mycket som ett kälk-läss); Kk. B. 7: 6 *aff - - notæ drættum*, i unga hdskr. *nothadræktthom*: Med. Bib. II. 409 *ther æpther vpwæte j effraym en twædrækt*; *haffdom ena stora twædrækt*; Läkeb. B. 54: 4 *sino drækt* (sendrag, kramp, Isl. *sinadrátr*); Fin. Handl. I. 39 *eendraght*.

makt (mägt); Mös. Göt. *mahts*, som går efter 2 dekl., är fem.; äfven Ny-Isl. *makt*, och det äldre men ändå ej hemfödda *mekt*, pl. *mektir* (GISLASON); hvaremot det vanliga *mátt* (för *magtr*) är mask., och följer 3 dekl., men invid hvilket från Svenska sidan ingen ting är att ordna. Södm. L. Add. 4: 3, art. 4 *eptir makt sinne*; Kg. Styr. II. 4 *med alle sinne makt*; Bonavent. s. 232 *af alle makt*; Cod. Bur. s. 40 *sa noquara* (någon) *mact*. Hvad angår förvexligen af *k* för *g* (se I. 275) jemföre man *drækt*, Upl. L. *lanct, woranct, höctip, sundruct* o. s. v.

frukt, frykt (frukt), af utländsk härkomst, knappt synligt i gammal Isl., men af BJÖRN HALDORSEN tecknadt *fruktr*. m. VGL. I Br. 4 *af aldrahanda fryct*; III. 423 (Lydekinus) *fryct træ*; Södm. L. B. B. 40: 4 *stiel fruct*; Hels. L. Præf. *ath the vm gaa æy* (att de ej må gå om, öfvergå) *þe goþæ fruct*; Cod. Bur. s. 20 *hulikin* (hvilken) *dagh han ate* (åte) *forþupna frukt*; Läkeb. B. 22: 4 *fore fructinna* (fruktens) *sötma skuld*; Med. Bib. II. 274 *thera* (deras) *frukter*. I Gamla Ordspr. 362 *fructsins* (fruktens).

lykt (slut); Isl. *lykt, lyktar*, pl. *lyktir*. Upl. L. þg. B. 7 *kombær æi lykt wiþær* (slut på saken); Gregor. s. 276 *tíl ændelyktinna* (gen. sg.); S. Birg. Up. 4: 37 *tíl ændælyktena* (ack. sg.); Bonavent. s. 30 *i ændelyktinne* (dat. sg.); Gust. Is Bibel Ps. 73: 24 *på endalychtenne*; i Carl XII:s på detta ställe, men icke på andra, *ændalychtone*, hvilken felaktiga böjning sedan blifvit af mången på god tro antagen. Gen. sg. af samma *lykt* är sannolikt att söka i *lyctar witni* (Södm. L. och Vestm. L.), *luctar þing* (VGL. II).

- ækt* (äktenskap). Häraf gifves blott talesättet till *äkta*, som ses först i Kristof. Lands L. G. B. 4 (*tagher han hona till ækta*); troligen efterbildadt Ned. Sax. *to echte*, af *echt* (Hög-T. *ehe*).
- toft*, *topt*, *tompt* (tomt); Isl. *tóft* (äfven *topt*), gen. *tóftar*, dat. *tóftu* eller *tóft*, pl. *tóftir*. VGL. I. J. B. 7: 3 *hawir maþer topt i by*; 44 *af topsto* (dat. sg.); þa *ketir* - - *eig toft*; II. Forn. B. 36 *liggær husæ lös tompt*; *af tomptiane*; ÖGL. B. B. 1: 4 *tomptir*.
- gipt*, *gift* (gåfva, städja, qvinnas bortgifvande till hustru, äkten-skap); Isl. *gipt* eller *gift*, *giptar* eller *giftar*. VGL. I. K. B. 49 *æn presti vill gipt gyvæ* (om man gifver prest gåfva); Upl. L. J. B. 5 pr. *ær gipt o annæþ* (är städja ovunnen, icke förvärfvad); Æ. B. 8: 4 *j giptinni* (i bemsöljden); VGL. II. K. B. 53 *æptir gift* (efter ingånget äktenskap); I. G. B. rubr. *giptar* (gen. sg.) *bolker* (giftermålsbalk); Vestm. L. II. Æ. B. 4 pr. *utan ræz giftar manz* (rätt gütomans) *lof*. Detta ord är oss återblifvet i *afgift*, *utgift*, *hemgift*, *uppgift*, *tillgift*, *eftergift*, *mellangift*; gen. sg. i *giftermål*. De gamle hade ock ett svagt fem. *gipta* eller *gifta* (gifte, äktenskap), hvaraf *giftoman*, *giftorätt*. Isl. *gipta* betyder lycka, *giptumaðr* lyckans man, men *giptingarmaðr* giftoman.
- ært* (ärt). I gammal Isl. brukas endast pluralen, nom. och ack. *ertr*, gen. *ertra*, dat. *ertrum* (GISELSON); i den nya sg. *erta*, pl. *ertur*. Upl. L. M. B. 49: 4 *stæz man* - - *ærtir*; Södm. L. B. B. 10: 4 *ærter*. Dialektiskt förekommer *arta*, och något hvarstädes *ärta*, jemte *ärt*.
- vist* (bostad, mat); *vist*, *vistar*, pl. *vistir* (Sn. Edda 75, hemvist). VGL. I. Forn. B. 44: 2 *af uist* (mat) *sinni*; þj. B. 5 pr. *inuistar* (gen. sg.) *hus* (bonings- och matförråds-hus); Med. Bib. I. 427 *thina ladhur oc thin wista hus*; Upl. L. Præf. *skipvistir* (ett slags utskylder, egentl. skepps-proviant). Häraf *hemvist* (nu neutr.), *visthus*, dial. *visterhus* (jfr. I. 456).
- læst* (stympning). VGL. I. S. B. 4: 8 *æn* (om) *læst ær*; *slikt skal væpæ* (för *væpa*) *læst væræ sun uilia læst*; *læstær* (gen. sg.) *bot*; *kæstir* (nom. pl.); V. S. 3: 2 *mætæ skal* (möta skall man) *þræls læstir* (ack. pl.); Upl. L. M. B. 29: 2 *ær læst i sarum*. Den feminina naturen kan, såsom man af dessa prof erfar, ej dragas i tvifvelsmål, och då i Gloss. till Upl. L. *læst* blifvit som fem. uppgifvet, kan dermed anses

återkalladt det i Gloss. till VGL. gjorda antagande af ett mask. *læster*.

lest (skrift, evangelium). Uti Isl. gáfvos förr två fem., *lest* och *lestr*; nu fins blott ett mask. (GIBLASON). Cod. Bur. s. 135 *at guþlek læst var; þa kom mik ii hugh hælagha læst*; 153 *försto skæl tok han af læstene*; Cod. Bildst. s. 89 *swa som skrifuas j læst iohannis* (Joh. Ev.); Gregor. s. 269 *swa sipher oc han* (Frälsaren) *i læstinne*.

röst (röst); Isl. *raust*, gen. *raustar*, dat. *raustu* eller *raust*, pl. *raustir*. Södm. L. Add. 4: 2 *fyrstu röst agher laghmannen af uplandum*; Gregor. s. 283 *meth höghe röst*. Ofta säges nu, med anspråk på fornåldrighet, *med högan röst*, hvilket är helt barbariskt.

kunnist, konst (insigt, kunskap, konst); Isl. *kunnasta* eller *kunnusta*. Upl. L. Kk. B. 5 *skupæ* (skärskåda, pröfva) *kunnist* (i yngre hdskr. *konst*) *hans*; Södm. L. Add. 4. 3 *eptir kunnist ok bæzsto samuit sino*; Kg. Styr. IV. 7: 15 *hawa konst sik at wäria ok andra sla*; Gregor. s. 245 *i aldir ok konnist maktogast*; i *spadoms konst*; Cod. Bur. s. 181 *sannape han* (bevisade honom) *vara bæstan ok wisastan mæstara pere* (den) *const* (dat. sg.); Med. Bib. I. 568 *kunnisthir* (pl.).

vigsl (vigsel, invigning); Isl. *vigsla*, pl. *vigslur* (Homil. 4: 4 *vigslor*). VGL. I. Br. 2 *fri kirkiu vigsl*; K. B. 6 *havi kirkya viæl sinæ*; Gottl. L. 8: 2 *sum wigslir* (ack. pl.) *hafr brutit*; *wigslum* (dat. pl.) *syrgia* (sörja för invigning); Bonavent. s. 52 *af smauixlomen* (af de andliga småsystlorna).

försl (försel, föræ); Isl. *forsla* eller *færsla*. Upl. Kg. B. 10: 10 *swa at försl* (fora) *spiltis æn þer hanæ utförþin* (om de utförde henne).

skirsl (rening); Isl. *skirsl*, pl. *skirslir*; äfven *skirsla*. Södm. L. Kk. B. 5 rubr. *vm kirkiu wigsl oc skirsl*; 5: 4 *skiaersl*, *fri skiaerslum*, var. *skirsl*, -um; Med. Bib. I. 503 *war en almennelik skirsl*; *skyrðha skirsl* (omskärelse, Isl. *skurðar-skirn*); 444 *skirslir*. Tillika träffas *skirsla*.

göpsl (förbättring; gödsel); Dan. *gödsel* (gödsel). Södm. L. B. B. 40 pr. *þær soal gözl* (tillökning i jord) *fölgkæ*; ÖGL. B. B. 9: 4 *han ma egh göpæsl* (gödsel) *af böle föra*; Lect. s. 54 *gözlæna sammansankadhe*.

burghan, borghan (borgen); Isl. *borgun* eller *borgan*. VGL. I. þj. B. 5: 4 *utæn han far burghæn firir*; II. 30 *utan han fa borghan fri*; ÖGL. B. B. 39 pr. *baþ i borghan*; *uiþ borghaninne* (dat. sg. best.); 39: 4 *baþ i borghanina* (ack. sg. best.); Vestm. L. II. þg. B. 12: 2 *borghana* (gen. sg. obest. för *borghanar*, borgens) *man*, var. *borghanz man*.

vingan (mäklares biträde); Isl. *vingun* eller *vingan* (vänskap). Södm. L. Kp. B. ind. 4 *köp mæþ wingan*; kap. 4 pr. *wingana* (gen. sg. obest.) *mæn* (mäklare).

auærkan. ÖGL. B. B. 8: 2 *nu æn ny auærkan skapa* (om nytt verk skadar) *gamble auærkan: þa a* (eger) *þön gamla auærkanin* (nom. sg. best.) *uitzsorþ*; E. S. 15: 3 *firi iorþa auærkan* (åverkan); *böta firi auærkanina* (ack. sg. best.).

astundan (åstundan); Isl. *ástundan*. Bonavent s. 418 *astundanin*; 68 *for the astundanena*.

forskullan (förskyllan); Isl. *forskuldun*. Bonavent. s. 418 *tappa alla forskullan*; 86 *a forskullaninna* (gen. sg. best.) *vægna*.

sannind (sanning); Isl. *sannendi* eller *sannindi*, n. pl. Upl. L. J. B. 19 *þe sææ aghu sanind um þæt mal letæ*; þg. B. 13 *til syn ok sunnind* (ack. sg.); ÖGL. R. B. 4 pr. *sanninda* (gen.) *mæn*; Eps. 17 *hittir man þær fulla sannind til*; Vadst. Kl. R. s. 11 *hon war sannindinna* (sanningens) *dottir*; Bonavent. s. 406 *forswaradhe sannindena*. I Smål. L. 13: 3 *läses bær swa sanninder till*; *der sanninder tyckes vara skrif-fel för sannind*, eller *bær för bæra*; i Gottl. Hist. 5 *wita* (veta) *mest af sannundum*.

fæghrind (fågring); Isl. *segrð*, *segrðar*, äfven *segrendi* n. pl.; F. Dan. *fæghrind*. Kg. Styr. II. 8 *ok ther til styrer mannenom wärilzlik fikt* (fikande) *ok fågrind*; Cod. Bur. s. 440 *som fæghrind - - hauer*; Alex. 6340 *medh enge fæghrind*; 6369 *aff nakre fæghrind*; Bonavent. s. 430 *gifwir hæne mattona ok fæghrindina*.

Som flertalet af mask. böjer sig efter 4 dekl., så af fem. efter 2 dekl. Utom en mängd enkla ord höra hit afledda på -n, -an, -þ (d). -und, -ind, -t, -ist. Af begge slagen kunna, såsom öfverensstämmande med *eghn*, följande anföras, af hvilka, särdeles bland de abstrakta, åtskilliga sakna plural: *van* (hopp, väntan, vån), *bön*, *ifn* (flit), *leþsn* (ledning, bevisning), *oghn* (fruktan), *lyghn* (lögn), *skipan* (förordnande), *rotan* (rotande,

bökande), *blotan* (offrande),* *ransakan*, *spanan* (lockande), *lokk-an*, *kuskan* (nödgannde), *lovan* (löfte, lofven), *riþ* (Isl. *hríð*, stund, anfall), *sæþ*, *nöþ*, *hæþþ* (jfr. I. 174), *ærþþ* (arf), *seghþ* (fejð, fiendskap), *byghþ* (byggnad, bygd), *dyghþ*, *sryghþ* (fröjd), *tryghþ* (trohet, trygghet), *blughþ* (blygd), *sræghþ*, *hæghþ*, *höghþ*, *deld* (teg, del i åker eller äng), *skuld*, *byld* eller *böld*, *kyld*, *ysæld* (Isl. *vesöld*, *vsöld*, uselhet, elände), *hæmd*, *næmd*, *sömd* (heder), *qvæmd* eller *kömd* (komst i af-, an-, till-, sammankomst), *und* (sår), *stund*, *afund*, *harund* (hud), *tiund* (tionde, annars *tiundi*, m.), *miskun* eller *miskund*, *synd*, *skyrþ* (skärning, skörd), *stærþ*, *rapind* (upptuktelse, se Kg. Styr. III. 53), *svælgind* (svalg, ib. III. 64), *rættind* (jfr. Smål. L. 43: 4), *hialp*, *krus* (kräslighet, läcker mat), *lit* (tillförsigt, jfr. Upl. L. Conf. *alit*, Isl. *hlít*), *æt* eller *ætt*, *löt* (betesmark, Isl. *laut*, jord, liten dal), *ambat* eller *ambut* (trälinna), *akt*, *nakt* eller *nækt* (Isl. *nekt*, nakenhet), *tækt* (enkelt och i *astækt* m. fl., af *taka*, *taga*), *slækt*, *lokt* eller *lukt*, *öpmiukt* (ödmjukhet), *fatökt* (fattigdom), *sylt* (svält, jfr. s. 36 *sulter*), *sæmt* (fem dagars tid, sammankomst på femte dagen), *þiust* (tjufnad), *þorft* (nödort), *gript* (grift), *skipt* (delning, andel, skifte), *skript*, *tylpt* eller *tylst* (tolft), *yrt* (Isl. *urt*, ört), *list* (konst), *rist* (Isl. *rist*, halster), *vrist* (Isl. *rist*, vrest), *most* eller *must*, *næfst* (näpst), *ræfst*, *þienist* (tjänst, jfr. bland svaga fem. *þianosta*), *angist*, *hyllist* (Isl. *hollusta*), *hörsl* o. s. v. För större delen af dessa kan böjningen genom bevisställen ådagaläggas, och der så icke är, lennar ordets daning, i förening med det kända förhållandet i Isl., en säker ledtråd; några, såsom *gæld*, *byld*, *must*, äro der ej brukliga. Isl. har neutral-ändelsen *endi* (*indi*) uti *sannendi*, *segrendi*, *rættendi*; jemväl *-u* (*o*) i dat. sg. af *sótt*, *stund*, *raust* (röst), *mold* (mull), *ull* och andra med radikalt *u* eller *o*, och derpå är ett Svenskt prof i *topsto*. Sällan framträder hos oss *-ist*; då utan böjning och någon gång med uttryckt fem. kön. — I stället för det F. Sv. feminina *-sl*, i mestadels abstrakta ord,

* I Gottl. L. 4 läser man *blotir iru mannum mter frj buþni* (ken i höskr. läsas *frj buþin*), der troligen är blifvit af förseende två gånger skrifvet, så att det bort betä *blot* (n. pl.) *iru* - - *frjubuþin* (jfr. Isl. neutr. *blót* och pappershandskriftens *blót ier mannom mikit forbudit*). I alla händelser kan *blotir* ej föras till *blotan*, hvilket i pl. skulle haft *blotanir*, hvarpå *frjubuþnar* måst följa.

hafva Isl. och F. Norskan vanligtvis fem. *-sla*; eller neutr. *-sl*, såsom *kensl*, *ørsl* (yrsel, raseri), *ørsl* eller *æsl* (svulnad); icke dess mindre är *pinsl* eller *pisl* (pinande) fem. (med pl. *-ir*), stundom ock *skirsl*, *vægsl* (skonsamhet), *þyngsl* m. fl. — Rörande fem. på *-an* må erinras, att något *-un* eller *-on* icke hos oss varseblifves, och ej heller någon pl.; hvaremot *on* (*un*) är i gammal Isl. vanligare, i Homil. den rådande formen, t. ex. 38: 4 *hreinson* (rening), *tíl hreinsonar* (gen. sg.), 5: 4 *heilson* (helsing), 58: 2 *dyrkvunar*, 77: 4 *lœccon*, 400: 4 *íþron*, 90: 2 *íþronar*. — Den från Tyskan hemtade afledningen *het* uppträder först (och blott på få ställen) i Kg. Styr. (se här förut I. xxxiv), men blir ej sällsynt någon tid derefter; utan att likväl i fornspråket kunna aflä någon pl., än mindre någon obest. gen. sg. på *-ar*. Emellertid har Bonavent. s. 122 *vndi siæflichkeitinna* (saktmodighetens, sällighetens) *nampne*; för öfrigt ofta nog det mask. och neutr. s, t. ex. s. 28 *fromhetz*, *fulcomlichkeitzsins*, 409 *gudhlichkeitzsins*.

Neutrum.

land (land); Isl. *land*, pl. *lönd* (*lond*). VGL. I. M. 4 *a land*; 3 *lanz* (för *lands*); R. B. 1 pr. *a landi varu* (dat. sg., i vårt landskap); II M. 8 *-ræþ* (rädde öfver) *landum* (dat. pl.); C. B. *af smalandum* (Småland); Gottl. Hist. 4 *innan all land* (ack. pl.); 6 *ufan a haipin land* (emot hedniska land, länder); VGL. I. pl. *all vtlandin* (nom. pl. best.); Med. Bib. I. 279 *mællan landanna* (gen. pl. best.). — Man skall i det hvardagliga uttalet *Smålen* (för *Småland*) må hända tro sig förnimma det uti Isl. regelbundna öfvergångs-ljudet. Men då afven *Upland*, *Halland* (jfr. Mago. Er. Lands L., i membr. B. 5. b., Kg. B. 44 *aff badhom hallandomen norra oc suthra*), voro i fornspråket pl., utan att detta har något uttryck i det nu gängbara talet, kan det särskilda förhållandet med *Småland* härleda sig från Smålands-dialektens grumlige *a*, hvilket ofta låter som *ä* eller *e*.

þrang (trängsel, trångmål); Isl. har fem. *þröng* (*þrong*, *þraung*). Alex. 1844 *a mat ok dryk var mykith thrang* (mycken brist); Gottl. L. 18: 4 *cufnar barn j þrangi* (dat. sg., qvåfves barn i trängsel); 28 pr. *vian þrang* (n. pl.) *rekin tíl*

(utan att trångmål dertill nödgar); Vestm. L. II. B. B. 9 *æn* (om) *þrang vallda ællir misvæþri*; VGL. II. J. B. 5 *utan henni vræki hunger til - - æller annur þrang*; Södm. L. J. B. 4 rubr. *vm þranga cöp*. Ehuruväl neutr. är obestridligt på de ur Alex. och Gottl. L. anförda ställen, bör dock ej förbises, att *þrang* ofta kan tagas lika väl för fem. som neutr., t. ex. *annur þrang* (nom. sg. fem., eller n. pl.), *þranga* (gen. sg. fem. för *þrangar*, eller gen. pl.); till följd hvaraf möjligheten af ett samtidigt eller äldre fem. ej må förnekas.

lagh; Isl. *lag* (ordo, stratum, modus, societas, ictus), pl. *lög* (*log*, Dan. *lov*, *lex*). Upl. J. B. 16 pr. *læggia mæn bolagh samæn*; *bolax* (för *bolaghs*); Gottl. 23: 3 *stinqua clepi yr lagi* (fåra kläder ur *lag*); VGL. I. þj. B. 19: 4 *sva sum lagh* (nom. pl.) *varu* (så som *lag* var, egentl. voro); 13 *sum lagh sighia*; *mæþ laghum* (dat. pl., enligt *lag*); Vestm. L. I. Kr. B. 9: 6 *gangir lagh* (går man ed); ÖGL. Vap. 35 *þæssin laghin* (ack. pl., denna lagen) *gaf kunung magnus*. Uppfattningen af *lagh* såsom pl., i betydelsen: *lex* (äfvén juramentum), är i fornspråket temligen noggrant iakttagen. Den i det yttre fullkomliga öfverensstämmelsen af nom. sg. fem. med nom. och ack. af n. pl., hvilken i Svenskan ej heller led någon inskränkning genom öfvergångs-ljud, föranledde att, vid den gamla språkbyggnadens länge förberedda sammanstörtning, *lagh*, i bemärkelsen: *lex*, blef fem. sg. i stället för n. pl.,* t. ex. i Gust. I:s Bibel Rom. 3: 19 *alt thet laghen sägher*, *thet sägher hon til them*; 7: 6 *men nu äre wij friyadhe jfrå laghen*, *dödhe jfrå henne*. På lika sätt i de vid 1734 års lag fogade Dom. Regl. (dem man tillägger Ol. Petri) 9 *för the skäl som laghen haffuer medh sigh*, *gillas hon*; 11 *laghen gillar icke alt thet hon icke straffar*; men 19 *all lagh äro insatt*, regelbundet n. pl. Om sider har *lag* (*lex*) blifvit mask., så väl i riks-språket som de fleste dialekter, — ett bevis bland många på den förvirring, som ofta uppstår, när ett gammalt helt sönderbrister. Neutralt är deremot *lag* i öfriga med Isl. gemensamma betydelser, af hvilka blott en (*ictus*) gått förlorad. Hit hör jemväl en hel

* Det gick så äfvén i Danskan (se PETERSEN, Dan. Spr. Hist. I. 11-12).

hop sammansättningar, såsom *bjelklag*, *ordalag*, *samlag*, *dryckeslag*, *bolag*, *tidelag** m. fl.; äfven *bergslag*, fastän n. pl. *bergslagen* slutligen kommit att tagas som ett slags mask. sg., i meningen af bergslags-bygden. Men härifrån skilda äro *enelag* (se mask. *lager* under 3 dekl.), *fastlag* eller *fastlagen* (egentl. karneval, gyckelspel, af T. *fastelabend*; jfr. Hist. Språkforskn. s. 24—25), *tolag* (af Holländska *toelaag*). — Adv. *lagom* är gammal dat. pl. af *lug* (modus), således: med måtta, fog, i lag, hvarken för mycket eller för litet. Böjningen af en oböjlig språkdel är emot all grammatisk grund, och således den af en och annan försökta flexionen *lagomma* långt ifrån efterdömlig. — Särskild uppmärksamhet förtjenar *örlögh*. Det Isl. *örlög* (*orlog*, öde, skickelse, hos BJÖRN HALDORSEN äfven: krig) är till formen n. pl. af *lag*, pl. *lög*, t. ex. Alex. S. s. 19 *Alexander konungr fyllde þat er orlogen hofðo fyrir skipat* (det som ödet hade bestämt), *orlogunna scipan* (ödets bestämmelse); gen. sg. förekommer s. 144 *orlags-þrað* (ödets tråd), 79 *slitit örlagsþraduna* (ödes-trådarna); Dan. har *orlog*, MOLBECHS *Harpestreng* s. 150 *orlugh* (krig). I våra landskapslagar märkes icke detta ord, utom i en yngre hdskr. (se VGL. s. 302, not. 57) *han hafðhe mykith örlögh* (krig). För öfrigt finna vi Cod. Bur. s. 9 *mars var örlögs man*, Med. Bib. I. 275 *æn* (om) *os kan nakath örlögh* (något krig) *til koma*; 279 *oroadho - - mz örlögh*; Kg. Styr. IV. 7: 8 *krig ok örlog*; 7: 13 *sit örlog*; men 7: 14 *örligismän*; Med. Bib. II. 264 *ofridher æller örligh*, 266 *wart* (vårt) *örligh*, 271 *til örligæ*, i Gust. Is Bibel *örligh*. Nu gällande språkbruk upptager *örlig* (krig), men såsom främmande eller fornartadt, öfver hufvud föga begagnadt; *örlog* åter endast i talesättet *till örlogs* och i sammansättningarna *örlogsman*, *örlogsflotta* o. dyl., men ej tillämpadt på land-krig eller om krigshär till lands. Då ordet icke visar sig alltför gammalt, icke till sina radikala beståndsdelar kunnat länge bestå, icke utan för vissa tekniska benämningar ingått i allmänna lifvet, och för allmoget icke lär

* *byþélag* (Upl. L.), *byþulagh* (Södm. L.), *byþalagh* (Vestm. L.), i formlagarne sammanställt med *fæ*, betyder egentligen gemenskap i allmänhet. I anledning af engelns budskap säger sig Jungfru Maria ej veta af *mans thyðholagh* (S. Birg. Up. 1: 10).

vara känt annorlunda än ur Bibeln, kan dess Svenska börd sättas i fråga; och något öfvergångs-ljud från *lagh* torde så mycket mindre vara att tänka på, som *lögh* skiftesvis med *logh*, *ligh*, redan fins i sg. (utöfver hvilken användandet ej synes sträcka sig), och ingår i verbet *örlogha* (jfr. Kg. Styr. IV. 7: 44 *hwa som wil manlika örloga*), sedan *örliga*. Mer än sannolikt är, att man, för det skriftliga föredragets behof, hemtat detta subst. från någon Tysk språkart (jfr. F. Hög-T. *urlag*, fatum, F. Ned. Sax. *orlag*, bellum, A. Sax. *orlag*, fatum, bellum). Ovissare kan tyckas, om så äfven varit med Isländarne, som tidigt gjort sig dermed hemmastadda (jfr Edda Sæm.), och derpå lämpat sina vanliga ljudlagar, hvilket dock ej är sällspordt i utländska ord (jfr. *altari m. fl.*).

bak (bak, rygg)? Isl. och Norska *bak* är neutr.; men i sammansättningar har Isl. mask. *-bakt* (t. ex. *grábakt*, orm, d. v. s. som har grå bak), enligt GISLASON af samma böjning som *brandr*, likväl oftast med dat. sg. *bak*. Vid blicken på våra äldsta urkunder sväfvar man i ovisshet om könet; ack. *bak* och dat. *baki* (t. ex. VGL. I. Md. 8, R. B. 5: 4) anstå ej mindre mask. än neutr. Emellertid dröjer icke mask. länge att gifva sig tydligt till känna, t. ex. Cod. Bur. s. 472 *a sinom bak*, 474 *a sinom baki*, Bonavent. s. 404 *a bakin*, 478 *vm bakin*, Cod. Bildst. s. 804 *bardhe sielswir* (slog sjelf) *sin bak*; Med. Bib. II. 137 *fiændana fulfølgo them oppu baken*, Didrik s. 90 *wændom bakana* (bakarne) *saman*, och så hela vägen. Visserligen råkas ej någon nomin. *baker*, utom i ÖGL. Eps. 32 *aghnabakar* (namn på den, som stjal säd ute på marken), hvilket, liksom Isl. *grábakt*, förefaller som ett härledt ord; men icke heller någonsin ett neutralt *bak*. jemväl för alla Svenska dialekter, så vidt jag vet, främmande, — en omständighet ej utan vikt, i fråga om ett bland de allmännaste ord. En viss märkvärdighet har dessutom det i åtskilliga munarter brukliga adv. *till bakar*, oftare *till bakars* (det senare ej i skrift ovanligt för ett eller annat århundrade sedan), i samdrägt med Norska *te bakar*, *te bakars*, ehuru i strid med Isl. *til baka*, hvilken form visar sig äfven i Svensk fornskrift, fastän ej tidigt. Man kunde af det ena och det andra sluta till ett gammalt, inom de först bebygda Skandi-

naf-länderna mer eller mindre allmänt mask. (jfr. Dan. *bag*, som icke är neutr.), böjdt som *skogher*; och man kunde dervid sammanställa F. Fris. mask. *bek* med F. Ned. Sax. och A. Sax. neutr. *bac*, *bæc*.

tak (tag; qvarstad, borgen); Isl. *tak*, pl. *tök* (*tok*). Hels. L. V. B. 15 *lugha tak* (intagande); VGL. IV. 14: 17 *war oc han goðþær drængær till swærðh oc till alðræ takæ* (gen. pl., alla företag) i *strið*; I. þj. B. 9 *ær eigh tak* (borgen) *laglika gangit*; ÖGL. Dr. B. 3: 2 *síþan skal bo hans i takum* (i qvarstad) *standa* (jfr. det svaga mask. *taki*). Göta landskapen ega ännu *tak*, *takelott* o. s. v.; men Stockholmskan, liksom skriftspråket, har tillegnat sig det Dan. *tag* (jfr. I. 169 verbet *taka*).

mark (märke, kännetecken); Isl. *mark*. VGL. III. 84 *særlect* (särskildt) *mark*; IV. 15: 5 *skotmark* (skottmärke); Med. Bib. I. 503 *thz mark*; *mz oppenbarlikt mark*; Upl. L. V. B. ind. 27 *vm bokumbæl ok annur mark* (pl.). Jfr. fem. *mark* s. 58.

fall, *fiell* (fjell, berg); Isl. *fiell*, pl. *fiöll* (*fioll*). VGL. I. J. B. 12 pr. i *fiall*; II. 25 *a fiell*; Södm. L. Kk. B. 15: 4 *a þingfiellum*, i en nära samtidig membr. *thing falum*, i unga hdskr. *thing fiöloom* (dat. pl., tingshögar). Fastän sing. fortfarande är neutral, brukas i det nyare skaldspråket någon gång en af rimmet föranledd pl. *fiállar*, som till det yttre sammanträffar med pl. af det mask. *fiælder* (se s. 24).

fiæld, *fiæl* (fjäll, Lat. *squama*). Med. Bib. I. 359 *huffwer finu* (fenor) *oc fiæld*; Cod. Bildst. s. 897 *jæmsköt fiol* (genast föll) *af hans öghum swasom annat fiæl*; S. Birg. Up. 4: 1 *finu oc fiöll*; Läkeb. B. 55: 2 *fiska med storo fiel*. Intetdera af systemspråken begagnar för samma begrepp något ord af denna rot (Isl. nyttjar för fiskfjäll *hreistr*, Dan. *skæl*); men Isl. har såsom neutr. *fiall* i *berfiall* (björnhud) och *fell* i *bókfell* (pergament), af hvilka åtminstone det senare hänvisar på ett radikalt samband med mask. *feldr* (hud, föll), motsvaradt af de neutrala Mös. Göt. *fill*, A. Sax. *fell*, F. Fris. *fel*.

vald (våld, magt, rättighet); Isl. *vold*. VGL. I. Md. 1: 1 *þæt ær völd hans* (hans rättighet); þj. B. 7 pr. *mæþ uitu ællær valdi minu* (med min vetenskap eller mitt förvållande); R. B.

- 2 *til valdær*, enligt SCHLYTERS antagande för *til valds* (till valde), i en yngre hdskr. *vals*, II. *wals*. Jfr. *las*.
- giald*, *giæld* (betalning, vedergällning, böter, pålaga, gäld); Isl. *giald*, pl. *giöld* (*giöld*) VGL. I. A. B. 16 pr. *far iki giald* (får icke betalning); ÖGL. B. B. 33 *sifan han hafpe sult giald hanum buþit*; Vaþ. 1: 2 *gangin i gialdit mæþ hanum*; Upl. L. Æ. B. 25 pr. *þa giældis giæld* (betales skuld); *fyrr æn giæld guldin æru* (skulder äro guldna); Södm. L. Æ. B. 5 pr. *epi giældeno* (efter galden); Kg. Styr. IV. 5: 13 *ta hanom minzkas rät kununglikt giæld* (inkomst); *konunglikt ingiæld*; Cod. Bildst. s. 839 *riikt ingiæld*; S. Birg. Avtogr. A. *minske af þera ingælle*; Bonavent. s. 138 *æpte afgælleno*; Gust. Is Bib. 2 Kg. 8: 6 *alt affgællat* (all afgalden) *aff úkrenom*. Fem. är nu *gåld*, samt *afgåld*, *ingåld*, de båda senare stadda i föråldring; neutr. åter det förnämligast i sydligare delen af Sverge brukliga *gäll*, *prestgäll* (prestlägenhet, pastorat), som utan tvifvel är samma ord, hvori ingåld utgjort det bestämmande och ursprungliga begreppet. Man jemföre ÖGL. Kr. B. ind. 40 *klokkara giald* (klockare-lön), S. Birg. Avtogr. A. *taki af honum gælet han hafar af kirkionne*, 1734 års lagbok B. B. 26: 2 *flyttes han* (presten) *ifrån thet gäll*; LIND tecknar *gäll* eller *gåld*. Norska *gjeld* (prestgäll) är likaledes neutr., men *gjeld* (skuld) fem.
- lamb* (lamm); Isl. *lamb*, pl. *lömb* (*lomb*). Upl. Kg. B. 40: 3 *um lamb ett*; ÖGL. B. B. 25: 4 *skapar* (skadar man) *kifi manz ælla lambi*; Med. Bib. II. 343 *lambsens wredhe*; Gottl. L. 42 *cuma bo lamb* (tama lamm); rubr. af (om) *bolambum*.
- ar*, *arr*, *ær* (ärr); F. Isl. *örr* eller *eyrr* (GISLASON), Ny-Is. ör; Dan. *ar*. ÖGL. Vaþ. 6: 5 *syntis ar*; 33: 4 *synis ær* (1607 års uppl.); Gottl. L. 19: 6 *ma er - - sia* (kan man se ärr); Med. Bib. I. 362 *tha ær arret myrkt*; 363 *wardha ar hwiit* (nom. pl.); Bonavent. s. 220 *arrin af vndomen* (af såren). I vissa landskap säges ännu *arr*.
- barn* (barn); Isl. *barn*, pl. *börn* (*born*); Dan. *barn*, pl. *börn*. VGL. I. K. B. 1 *varþær barn til kirkiu boret*; G. B. 6: 3 *dör hun af barni* (i barnsäng); A. B. 7 *þy æghu barn* (pl.); 4: 2 *eghu barn ambut* (trälinna); 4 *ær eig sunærborn* (son-

barn); þa æru sunarbörn; þa ær dottor börn; 5 hun ællær hænær (hennes) börn; 4: 2 frá (från) barnum sinum; Upl. L. Æ. B. 7: 3 æru barn (pl.) aptin; Kk. B. 8 pr. smabörn (sg., litet barn) sum minnæ (mindre) ær æn tolf aræ; 4: 1 fore barnum; ÖGL. Eps. 18 burnit; þa skulu barnin; göma þæt barnumin (dat. pl., åt barnen); E. S. 24 pr. at han orkar egh þön ughurmugla börn (de öfvermaga barn) söþa; G. B. 14: 3 barnum. De äldste lagarne ega sälunda, jemte det allmänna barn, också börn; det senare dock, som det vill tyckas, icke ovilkorligen inskränkt till pl. Då så är, och dat. pl. alltid är barnum, öfvergångs-ljudet ö från a hvarken i runor eller rent Svenska munarter kan upptäckas i detta ords böjning mer än i andra, så har man något skäl att i det skiftesvis skrifna börn (icke inom lagarne begränsadt, jfr. t. ex. Med. Bib. I. 568) misstänka en tillfällig inflytelse från Norge, Danmark eller de i vårt land vistande boksynte Isländare (jfr. vidare land).

las, lass (lass); Isl. hláss. VGL. I. Forn. B. 8 til las; III lass (tre lass); J. B. 7: 3 sex lassa (gen. pl.) æng (äng, som gifver 6 lass hö). Södm. L. företer ett eget lassar, hvilket står som gen. sg.; neml. J. B. 13 pr. fri lassar egn (i en annan gammal codex lassa eng. Vestm. L. I. þg. B. 5: 5 lassa ængh, äng, som bär ett lass hö); der lassar, om ej felskrifvet (liksom egn för eng), ej gerna kan vara annat än förvexling med lassa, och detta, egentligen gen pl., förstådt som ett med eng sammansatt ord (jfr. sex lussa æng = sex-lass-äng). Jfr. vidare vald och bland starka Anomalier spander.

skaf (ätlig växt). Upl. L. M. B. ind. 49 vm -- skaf þiuff; Gottl. 59 scafl alt; rubr. af scaflj; Bonavent. s. 124 ensamt skafwil (»leguminæ»); Läkeb. B. 55: 1 ey -- kaal, ey ærtir, ey bölör oc annat skafwil.

vatn (vatten); Isl. vatn, pl. vötn (votn); Dan. vand. VGL. I. J. B. 17: 3 rændær (rinner) vatn; Med. Bib. I. 240 liw-andis watns adhror; Södm. L. B. B. 20: 2 at watnum; Gregor. s. 272 vatnanna (vattnens); ÖGL. B. B. 4: 2 i uatnumin (dat. pl., i vattnen). Vid sammansättning brukas i allmänhet vatn- (i VGL. II. J. B. 42 vant, jfr. Dan.); men

Vestm. L. I. B. B. 39: 6 har *watu garþa* och *watu garþum*, II. ind. 22 *watutæpur*, Bonavent. s. 404 *til watu kællona*, den Svenske Harpestreng s. 64 *watusot*; på hvilka ställen *watu*, i de båda membranerna af Vestm. Lagarne med tydligt framstående *u*, så mycket mindre behöfver stå för *votn*, som Biblarne hafva många sammansättningar med *watu*, och vi ännu säga *vattusot*, *vattusiktig*, *vattuman* o. s. v., tillika med *vattn-sot* o. s. v.; aldrig annat än *Vattugränd*. En annan form visar sig i Vestm. L. I. B. B. 49: 3 *til waz* (gen. sg., till vatten), Cod. Bur. s. 414 *vaz æmbar* (vatten-ämbar), Med. Bib. I. 170 *watz adhronar* (vatten-ådrorna), 539 *vatz hylena* (vatten-svalget); och detta *vaz* (*vatz*) kan, lika väl som uti Isl. (jfr. Alex. S. s. 167, 174, Sn. Ol. S. s. 163 *til vatz*), stå för *votns* (jfr. hos Egelsson *botz* för *botns*); på samma sätt Göta dialekternas *vass-*, t. ex. *vassgröt*, *vassvälling*, i motsats till Svea *vattgröt* o. s. v. Må vara! Men härmed står *watu-* lika oförklaradt. Ställer man till samman *watu-*, *vatt-*, *vatz*, det i Gloss. till Edda Sæm. II. angifna poetiska *votr*, så är den föreställningen nära, att *n* i *votn* icke från början eller alltid utgjort en stadig aflednings-ändelse, utan kanske, såsom i Mös. Göt. (jfr. Grimm, Gesch. II. 944), varit det gamla åt den svaga substantifböjningen förbehållna *n*. Man kunde då tyda *vatz* som regelbunden gen. sg. till något mask. *vater* eller neutr. *vat*; men för *watu* gifves knappt annat val, än att deruti se en gen. pl. för *vata*, eller ock stammen *vat* (hvaraf äfven *vater*, *våt*, *valli*, *vasle*) och en bindnings-vokal *u*. Under sådana förhållanden hade man att jemföra t. ex. *husuby* (Vestm. L. I. þj. 15) med *husaby*, *hionolag* (II. Kr. B. 22: 4) med *hionalagh*, *þypulagh* (se s. 400) med *þypilagh* och *þyfa-lagh*, *örtogho* (se s. 67) med *örtogha*, samt för öfrigt hänvisa på enskilda ord, i hvilka någon gång *u* står för *a*, t. ex. i ÖGL. *löghurdagher* (= *löghardagher*, se s. 62), VGL. *örtoghor* och ÖGL. *örtughur* = *örtoghar*.

I bredd med *land* kan ställas *band*, *ban* eller *bann* (bann, excommunicatio), *namn* eller *nampn* (Isl. *nafn*), *istaf* (stigbygel), *þak* (tak), *tal*, *far* (spår, sed, sätt), *ax*, *tiald* eller *tiald* (tält, tjäll), *fals* (svek, falsk vara), *fang*, *arf*, *skurn*, *biargh* eller *biærg* (berg), *taghl* m. fl. I Gust. Is Bibel (t. ex. Syr.

45: 11 ses *klang* som neutr., nu mask. (jfr. I. 484). *Uti lamb* håller sig *b* vid magt, hela böjningen igenom (jfr. s. 35, 43).

skip (skepp); Isl. *skip*. VGL. I. A. B. 43: 3 *a skip*; *a enu skipi*; Upl. L. Kg. B. 40: 4 *fughur* (fyra) *skip*. På vissa ställen, i de inre delarne af landet, menar allmogen med *skep* ökstock, roddbåt (jfr. ÖGL. B. B. 28: 3 *niu alna langt skip*).

löp, laup (lopp); Isl. *hlaup*, Dan. *løb*. Såsom enkelt subst. har icke *löp* blifvit af mig antecknad ur fornskrift; men gamla permeböcker upptaga det i *bruplöp* (*bryplaup*), *ivir löps* (till öfverlopps). För öfrigt är *löp* (spring) i vårt hvardags-tal just det allmänna ordet, då deremot den yngre bildningen *lopp* (i Alex. 5607 och i Biblarne *lop*, jfr. Ned. Sax. *loop*) der användes nästan blott i *astlopp*, *upplopp*, *gatlopp* m. fl. sammansättningar, men såsom enkelt sällan ens i det bildade talet, än mindre i folkspråket. Till *löp* svarar, enligt gällande ljudlagar, Isl. *hlaup*, Dalska *lâp*; liksom till impf. *lop* (nu *lopp*) Isl. *hlíop* (jfr. I. 472).

bruplöp, brullöp, bryplaup (bröllop); Isl. *brúðlaup, brullaup, bryllaup*; Dan. *bryllup*. Vestm. L. II. Æ. B. 4 *ær* (som) *bruplöp drucco*; I. G. B. 6 *brydlöp drucku*; VGL. I. Md. 43: 4 *brullöp*; II. G. B. ind. 8 *bröllöp*; Upl. L. Æ. B. 40: 2 *brullöps*, 2 pr. *bryllöps*; Södm. L. G. B. 2 pr. *brölöps*; 3: 2 i *brúðlöpe* (dat. sg.); Bonavent. s. 52 i *brullöpino* (dat. sg., i brölloppet); Gottl. L. 24 *bryllaup*; ind. 24 *af bryplaupum*. Derutöfver ser man former på -i (e), såsom *bruplöpi, bröllöpe*. Jfr. *löp*.

rap; Isl. *ráð* (consilium, senatus, remedium, facultas). Upl. Æ. B. 44: 2 *þæt ær okart* (vårt, begges vårt) *rap*; M. B. 45 pr. *aff kununæ rap* (råd, rådkammare); VGL. I. Br. pr. *mæd uærs* (för vars, vårt) *capituli rap*; Kg. Styr. II. 6 *huor sum áru mang rad* (många rådslag); *ty at ther är god rad* (pl., der är det goda tillfällen); Flores 939 *iac veet her til ængin radh* (pl., inga utvägar, ingen råd); Gust. Is Bib. Ordspr. 8: 42 *iagh kan giffua godh råd* (pl.). Det här framträdande ganska regelbundna n. pl. förklarar de allmänna talesätten *det blir väl någon råd* (utväg), *jag vet mig ingen råd, han har god råd* och dyl., i hvilka man ingalunda får, med våra lexikografer, söka ett särskildt mask., utan ålder-

domliga motstycken till uttrycket *något råd, intet annat råd* o s. v. Jfr. längre fram *þing* och Hist. Språkforsk. s. 43—4.

lip; Isl. *hlíð* (port, grind, led): VGL. I. J. B. 8 *lip*; Forn. B. 3 i *garþum allar* (eller) *lidum*; II. J. B. 19 i *lipum* och i *brom* (broar); Södm. L. B. B. 8 pr. *fri hwart lið*; 7 pr. *lipum*; men Gottl. L. 64 *varþi lipium*. Hit hörer folkvisornas *borgare led* (jfr. s. 91), Isl. *borgarhlíð* (borgport, stadsport). *Led* är icke längre hufvudstads-språk och bok-språk, men för öfrigt allmänligen känt.

bloþ; Mös. Göt. *bloþ* och Isl. *blóð* äro båda neutra. VGL. I. K. B. 24 *æn* (om) *vapa blóð comber*; *mæþ bloþi*; ÖGL. Vap. 20 pr. *til bloþs*; Gottl. L. 20: 2 *þa en gangs bloþ alt* (om allt blod förgås, d. v. s. om ingen bröstarvinge fias); Cod. Bur. s. 72 *mæþ þino bloþe*. Undantagsvis finner man i Vestm. L. I. Kr. B. 9: 4 *synis þær bloþir a blöiu*; sedan Bonavent. s. 192 *wiflöt blodher*; Med. Bib. II. 7 *hans blodher*; Cod. Bildst. s. 864 *blodhin* och *blodit*; Didrik s. 227 *som en blodh*; Gust. Is. Bib. Luc. 22: 20 *j mitt blodh*, men 1 Kor. 11: 25 *j minom blodh*. Detta vacklande i Bibeln, genomgående äfven yngre tolkningar, har säkert bidragit till den fortfarande dubbelheten af kön i detta ord. För närvarande är likväl neutr. öfvervägande i skrift och Svea dialekter, mäs. i Göta; men allmänt säges *varm, kall, ond blod* o. s. v.

guf, *afguf* (hednisk gud); Isl. *goð* eller *guð*; Barlaams S. s. 136 *þa kalla þeir eitt guð sitt ganimedem*; 40 *trua a þau skurguð* (de afguda-beläten); äldre Gulaf. (Norg. Love I. 18) *heiðit guð*. Cod. Bur. s. 134 *eet af guþ som hætt diana*; 203 *afgufet*; Med. Bib. II. 124 *eth affgudh*; Gottl. Hist. 4 *a haifin guþ* (ack. n. pl.); Upl. L. Kk. B. 1 pr. *ængin skal affgufum blotæ*. I senare århundraden är mask. uteslutande antaget också för hednisk gudomlighet. Jfr. mask. *guf* (s. 50).

þiauf, *þiauf* (folk). Mös. Göt. *þiuda* och Isl. *þið* (gen. *þiðar*, dat. *þiðu*, pl. *þiðir*) äro båda fem.; i F. Hög-T. är *diota*, *thiota* fem., men *diot*, *thiot* oftare mask. eller neutr. Run-Urk. upptaga under 1418 *a Svipiaufu*, 1492 *tauf* o *Svopiaufu*, hvilket stämmer med Isl.; men den ena inskriften är från det den tiden Danska Skåne, den andra från Lolland.

Att här i landet namnen *svipiup*, *gopiup* begagnats i äldre tider, vet man icke. Runor upptaga några namn med ingående *piup*, i ÖGL. B. B. 4 pr. förekommer *piup* (i 4607 års tryckta uppl. *thiudz*) *uæghær* (allmän landsväg); i den äldsta hdskr. af Södm. L. M. B. 34 *piup*, men i en nästan samtidig *piuf*, hvilket senare SCHLYTER intagit i texten. Under alla vilkor kan något säkert spår af fem. ej här röjas. Deremot står i Gottl. Hist. 4 *huert þripia þiaup* (hvar tredje person);* Gottl. L. 36: 4 *wipr hus þet sum þiaup* (n. pl) *sufa j* (vid det hus, som människor sofva i, folk sofver i); 55: 4 *huer sum takr hus þiaup* (husfolk); 48 pr. *miþ sieæ þiaupa* (gen. pl.) *aipi* (med sex människors ed). — Det i Vestm. L. II. Kp. B. 3 synliga *þipborin* kan formelt gerna föras till *piup*; och om man med IHRE och SCHLYTER vill ställa det vid Isl. *þipborinn* (af *þyr*, slaf), måste det anses felskrifvet, emedan i *þyr* (Mös. Göt. *þius*) intet slutande *þ* ingår. — Motsvarighet till Isl. *óþióþ* (hopradsadt folk, slödder), Med. Hög-T. *undiet*, gifves i St. Rimkr. 17: 2 *thet hedna vthet*, 18: 4 *the snödo hedna vthet*, 29: 2 *thera drængia ok vtheet*. I Stads L. Rdst. B. 34 *othetes drenge* erinras man om Isl. *óþýði*, i samma mening; men det har någon sannolikhet, att Tyskan inverkat på bildningen af så väl *uthet* som *othete*. När SPIEGEL i sitt Glossar upptager *thiod*, *othiod*, *illthiodes*, och förklarar det sista för *xelakt tyg* eller *thiode*, *argé skalkar*, är det ganska troligt, att han haft Isl. källor i sigte; men det kan icke nekas, att vårt *illty* bra mycket påminner om Isl. *illþýði*, liksom *oty* om *óþióð*. Vi säga ock hvardagligt *fans-ty*, *sat-ty*, *djefvels-ty*, *troll-ty*, *kon-ty*, hvilka af mången uttalas och alltid skrivas *fans-tyg* o. s. v., som SVEDBERG (Schibboleth s. 455) skrifer *gement tyg* (lägre folk), GASLANDER (i den af WESTERDAHL utgifna Beskrifn. om Sv. Allmogens sinnelag etc. s. 30) *älfvar och vättar, och jag vet ej hvad för odens-tyg*; och de fleste torde härvid tänka sig som ursprung *tyg*, helst Danskan brukar i samma betydelse *töi* (pack, egentl. tyg), ja Hög-T. sjelf *zeug*, Platt-T. *tüg*, från hvilket Skandinaverne tvifvelsutan hemtat detta ord i den vanliga bemärkelsen (apparatus, pan-

* Någon gång brukas nu *folk* om person ur lägre klass (jfr. Upl. L.); oftare om ett gift par, t. ex. *ett gift folk*, *ett fattigt folk*.

nus). Detta senare hos oss unga ord utsäges likväl alltid *tyg*, då af det här ifrågavarande deremot *ty* just är det folkartade uttalet, och så mycket hellre kan beteckna *þiup* (om ej *þyþi*), som *iu* ej sällan öfvergår till *y* (jfr. *niupa* med *nypa* o. s. v.), och det slutande *d* vid hastigt tal blir i många ord ohörbart. Ett dylikt antagande skulle ej hindra, att det nyinkomna *tyg* ju har kunnat i vissa användningar förmåla sig med den gamla Svenska roten (jfr. *dumt tyg* med T. *dummes zeug*), hvilken svårligen kan misskännas i *oty* och *illty* (ehuruväl Dan. har *utöi*, skadliga smådjur), och än mindre i den mångenstädes kända interjektionen *jo fans tytt* (*jo pytt! jo vackert!*), som påtagligen är *fans tydet*.

jul (jul). Isl. och F. Nor. *iól* plägar icke brukas utan i pl., neml. neutr.; och då det i Agrip s. 377 säges *oc var af Julne iól calluf*, kan *iól* vara taget blott som namn, utan hänseende till nummer. Ej heller i Svensk fornskrift märkes någon bestämdt uttryckt sing. Upl. L. Kk. B. 6: 7 *um iul*; þg. B. 5: 4 *gen* (mot) *iulum*; VGL. II. K. B. 54 *fraa iula* (gen. pl.) *aptne* (jul-afton); 49 *æptir tolfsta dagh iula*; Hels. L. Kk. B. 6: 4 *at iulum*. Sedan blef *jul* behandladt som fem. sg., hvilket det ännu är, med pl. *jular*. Äfven i Norska folkspråket är *jol* eller *jul* fem.

öl (öl, dryckes-lag, gästabud); Isl. *öl*. VGL. I. G. B. 6 pr. *öl ær giört* (gästabud är hållet); Md. 43: 4 *þær æru þry öl* (tre gästabud); ÖGL. Kr. B. 2 pr. *þriggia þynia öl* (tre tunnor öl); Vadst. Kl. R. s. 20 j - - - - barnsölom. I Vestm. L. I. M. B. 48 *kuma men at öldum saman* behöfver ej *öldum* vara feltecknad för *ölum*, utan kan komma af ett *ölder* (jfr. Edda Sæm. s. 42 v. 45 *avldr*, s. 58 *avþr*) eller *öld*.

qvæld se s. 25 *qvælder*.

sin, *sinn* (gång, vicis); Isl. *sinn*. ÖGL. Kr. B. 44 *et sin um arit*; VGL. I. A. B. 6 pr. *gyptis þridia sin* (giftes för tredje gången); K. B. 4 *mer en enu sinni* (dat. sg.); Upl. L. Æ. B. 20 j *þy sinni* (den gången); V. B. 8 *þrim sinnum* (dat. pl., tre gånger); þg. B. 4 pr. *flerum sinnum*; Cod. Bildst. s. 348 *elleuo* (elfva) *sinnom hundradh thusand*; Gregor. s. 287 *fyra hundradha sinnom tio thusand mæn*; Bonavent. s. 68 *alre nakatsin* (aldrig någonsin); Ansgar. 32: 2 *skulde*

nokot sin hända. För *sin* fins i lagarne jemväl *sinni*. Det nuvarande *någonsin* är antingen n. pl. eller en nyare form af *nokot sin*. Dessutom ega vi adv. *sinom* (t. ex. *tusen sinom tusen*), liksom Danskarne *tresindstyve* (tre gånger 20 = 60) m. fl. (jfr. Hist. Språkforsk. s. 44). Ordet är för öfrigt bortglömdt, så att en och annan lexikograf upptager det ofvannämnda *sinom* under pron. *sin* (hvertill hörer i *sinom tid*), och mången säger *tusen sinom tusen gånger*.

lön, laun (lön); Isl. *laun*, n. pl. Upl. L. J. B. 5 pr. och 13: 3 *þa giwi halff lön* (n. pl.); Södm. L. Kp. B. 4: 3 *taki lön sijn*; Add. 7 *thætta æru thön lön* (n. pl.); Kg. Styr. IV. 2: 5 *til hög lön*; Gottl. L. 40 *taki þing laun* (lön för upplysande på ting). Jemväl i Bibeln synes n. pl. vara åsyftadt. Såsom nu i folkspråket, stöter man på fem. sg. i VGL. IV. 15: 12 *guð gaff hanum þær goðæ lön*; 16: 4 *slíkæ arwuðhis lön skal wp takæ*. Möjligen kan det svårtydda *lönær drotin* (VGL. I. O. 7) här komma i åtanke.

hion, hiön (hjon); Isl. *hiön* eller *hiün*, vanligen i pl.; Ol. Hel. S. s. 84 *bæðe hiun* (båda hjon, makar). VGL. I. R. B. 44 pr. *hion sit* (sitt tjenstehjon); A. B. 46 pr. *siþan ær* (som) *hiön tu* (två hion, man och hustru) *komæ saman*; ÖGL. Vap. 32: 3 *annöþught hiön* (man eller qvinna i trældom; Upl. L. Kp. B. 4 *æncti hiön* (var. *hion*, intet hjon, ingen af husfolket); 44 *þæt hiön* (var. *hion*, person, folk); Vestm. L. I. Kr. B. 7 *nu cuma hiön* (fästeman och fästeqvinna) *til kirkiu beþas wigilsi oc hionalagh bindæ*; ÖGL. R. B. 7 *til husfru hans ælla hionum hans*. Jfr. bland svaga neutra *hiona*.

öþkn se s. 84.

tar se s. 32.

bur se s. 32.

rör (stenrör). Isl. *reyr*, *hreyr* och *hrer* är neutr.; *reyrr*, *hreyrr* och *hrerr* mask., med gen. sg. *-ar* (GÍSLASON). Upl. L. V. B. 18 pr. *þær ær rör sum fæm stenær æru*; J. B. 4: 4 *mæþ ra ok rör*. Af dessa och dylika ställen i fornlagarne vinnes ingen kännedom om könet; men i Med. Bib. II. 23 heter det *eth största steenrör, hwilket steenrör*; liksom i 1734 års lägbok J. B. 42: 2 *ett rör* o. s. v. Södm. L. eger ett neutr. *ring röre*.

gat, *örnagat* (örngått). Vadst. Kl. R. s. 44 och 57 *örnagaat*; Helgona S. s. 15 *et örnegat*; Gust. I:s Bibel Hes. 13: 18 och 24 *örnagått*, Carl XII:s *örnagåt*. På ett annat ställe (Hist. Språkforsk. s. 12) har jag, frånträdande Innes åsigt, anbragt skäl för detta ord återförande till Isl. *gát* (cura). I alla händelser blir felaktigheten af den ej ovanliga skrifningen *örngodt* uppenbar af ofvanstående språkprof. Hos LEOLFOLD II. 357 rätt vid sin drakes *örngått fången*.

lat (förlust); Isl. *lát*. Upl. L. V. B. 25: 4 *atargildi fore lat sitt*; M. B. 54: 4 *hwart æptir sinu lati*. Deraf de gamla *liflat*, *fælat*, *bloflat*; likaså *aflat*, om än på Tysk väg hitbragt. Huruvida mask. *förlåt* har samma upprinnelse, är en annan fråga (jfr. 3 dekl. *luter*).

lat (sätt, åtbörd, beteende). Cod. Bur. s. 444 *skapape hæenna lit* (hennes utseende) *ok lat swa væn* (ack. pl. n., så väna); 457 *for smape* (försmädde) *hans lat*; 395 *mz lek ælla nokrom latom* (dat. pl.); St. Rimkr. 38: 2 *mz blidh ordh ok fagher laat* (ack. pl. n.); Cod. Bildst. s. 402 *som engin lat blygdhis* (blygdes öfver); Vadst. Kl. R. s. VII *thy flydhe hon at löslat ok kæte* (alla fria, lättsinniga åthäfvor och yrhet); *göma sik* (akta sig) *for lösom latom*; Kg. Styr. III. i *ordom ok ögnalatom* (ögonkast). I rim har Alex. flerstädes *lata* för *lat*, — en frihet, som står långt ifrån ensam i våra rimverk från 1400-talet, framför allt i detta. Isl. har n. pl. *læti* (åtbörder, förställning; äfven: läte, ljud), gen. pl. *læta*, dat. *lætum* (Barlaams S. s. 54, i en hdskr. *lætum*); och på lika sätt Kg. Styr. II. 36 *underlæte* (öfvermod? förställning?); 37 *underlatom*. Men *læti* förutsätter *låt*, hvaraf omedelbart *låta*, *lætum*, äfvensom *låtbragð* (åtbörd) m. fl. Vår nuvarande pl. *later* (jfr. STJERNHJELMS Herkules 22 *med lekande lockande later*) är rimligtvis danad efter den Dan. pl. *lader*; och denne, så väl som STJERNHJELMS (Herk. 50) *en åhrbödigh ögn-laate*, SPREGLS *låt* (gestus), *störilat* (jactantia, Isl. *störilæti*), *yfwerilat* (ostentatio, Isl. *yfirlæti*), våra nuvarande *olat*, *låt* (ljud), *grannlåt*, är i sjelfva verket blott det gamla, vanligen pluralt tagna neutr. *lat*, som i Norska *laat* (ljud, läte, fel) kvarstår utan rubbning af kön. Att *læti* utgör en sjelfständig biform till *lat*, ådagalägges af flere här nedskrifna exempel, bland dem *löslat*, hvilket till bemärkelsen är alldeles det

Isl. *lauslæti*. Icke heller saknas i våra fornskrifter *læti*, t. ex. Ansgar. 4: 5 *älskade* — *safängo læte* (n. pl.); 4: 8 *öfwirgifwa all barna læte* (barna-läter); Alex. 2148 *swa löna the thik thin smælik læte*; Kg. Styr. *underlæte* (se ofvan). Att åter det här granskade *lat* utgör blott en annan sida af det först beskrifna *lat* (förlust), inser man vid betraktande af den mångsidiga skiftningen af verbet *lata* (jfr. I. 460—2, 302); jemväl *lat* (förlust) har sin med i (e) utbildade biform, t. ex. Upl. L. *bloþlæti* (blodvite), S. Birg. Avtogr. A. *æpte þino til læte* (tillåtelse, tillståndjande). Deremot är *bilæti* (Bonavent. s. 40 *bilæte*, Cod. Bur. s. 155 *bilætte*) af F. Hög-T. *þiludi*, långt om sider i ny skepnad återkommande såsom *bild*.

sat, forsät (försät, bakhåll). Isl. *sat* är fem., och går lika med *eign* (GISLASON). Vissa ställen i lagarne låta oss välja mellan fem. och neutr. Andra, t. ex. Södm. L. M. B. 26 pr. *sighær annær forsät wara giort, i forsate*, Vestm. L. II. M. B. 7 pr. *sitær man i sate* (var. *sæte*), Bjärk. R. 14: 12 i *forsati*, gifva hänvisning på neutr., som nu är rådande. Men så kan man ej tyda Upl. L. M. B. 7 pr. *sitær man j satu*, Stads L. Dr. n. Vadha ind. 3 *nw star man j sato*, der *satu* (*sato*) antingen är en från Isl. afvikande dat. sg af ett starkt fem. *sat*, eller af ett svagt *sata*, hvilket senare dessutom träder oss till mötes i Stads L. Hgm. 6 *forsato* (ack.) *gör*, Vestm. L. s. 73 (not. 84, ur en gammal codex) *vm forsatur* (pl.), Nun. Bön. s. 24 *forsator*. Slutligen förete lagarne ett neutr. *forsæti*.

mot; Isl. *mót* (möte, fogning, sätt). VGL. I. Md. 4: 3 *hauvir mot* (möte) *mæð hanum*; II. Forn. B. 4 *til förstæ motz*; Södm. L. G. B. 3: 4 i *þy mote* (vid det möte); Upl. L. þg. B. 14: 2, not. 100 i *þriggeria wægha motum*. Af detta *mot* komma de som partiklar begagnade *a mot*, *a moti*, i *mote, mote, mot*, nu *mot*, *emot* (d. v. s. i *mot*). Jfr. det följande:

lipamot; Isl. *liðsmót* (ledfogning, led). Cod. Bildst. s. 874 *hans lidhamot gingo al sundir*; Bonavent. s. 180 *af allom licamans limom oc lidhamotom*. I Gust. Is Bibel Math. 5: 29 *itt titt ledhamoot* (en din ledamot, lem); Job. 47: 7 *all minn ledhamoot* (alla mina ledamöter) *äro såsom en skugge*; 2

Macc. 7: 44 *thenna ledhamoten* (dessa ledamöter). Enligt nyare språkbruk är *ledamot* mask., med pl. *ledamöter*, och betecknar endast: lem, medlem. Danskan. som fasthållit den neutrala egenskapen, inrymmer ej mindre den gamla än den nya bemärkelsen. Jfr. *mot*.

blot (hedniskt offer) se s. 97, noten.

kiöt, kyt (kött); Isl. *kiöt*, dat. *kiötví*; Grågås, FINSSENS uppl. s. 32 *kiot, kiotví*. Landskaps-lagarne ega vid sammansättning *köt-*, VGL. IV. 3 *kiot-*; Stads L. Kp. B. 19 *sæl* (säljer) *köt*; *mz thy kyteno*; Cod. Bur. s. 505 *þæt kiöt af hans kyti* (eller *kiyti*) *ær kumit*; 504 *af sino blöþogha kiuti* (eller *kiyti*).

sköt; Isl. *skaut* (sköte, skört, flik). ÖGL. Æ. B. 10: 4 i *sköt læggia*; Bonavent. s. 489 *kom i mit skööt*; Nun. Bön. s. 7 *lagdo han* (honom) i *thit sköt*; Cod. Bildst. s. 830 *tha han lagdhe sit kapo sköt* (fliken af sin kapp) *iwi böldena*; Upl. L. Æ. B. 11: 2 a *skiöti* (dat. sg.) *halda*; Vadst. Kl. R. s. 58 *skötin aff ærmene* (uppslagen på armen). I Cod. Bur. s. 522 heter det *gönde for helghodoma i sina scöte*, och s. 22 *mæþ sinom mantolsköte*, der *sina* och *sinom* tyckas vara felskrifna för *sino*.

sputt, spott (sputum, ludibrium); Isl. *spott* (ludibrium), Dan. *spyt* (sputum), *spot* (ludibrium), af hvilka det sista ej är neutrum. Bonavent. s. 469 *wræka honom sputtit i ænlitit*; 442 *hafidhe wæet* (vätt) *iordhena mz sputteno*; Läkeb. B. 56: 2 *tha ær spöottit thunnare*; Alex. 214 *utan spot* (spe, hån); 1297 *mz sit spot*. Uti det allmänna språket är *spott*, i egentlig mening, nu för det mesta mask.; i oegentlig stundom neutrum; några fornartade landskapsmål bruka *sputt* eller *spytt*, neutr.

frost (frost); Isl. *frost*; Homil. 78: 4 *friost var mikit* (starkt). Vestm. L. II. B. B. 7 pr. *fori frosti*; Bonavent. s. 42 i - - *sua storo froste*; Gust. Is Bibel Job 6: 16 *rijsfrostet*; 24 7 j *frostenu* (biblisk dat. n. för *frosteno*). I en del dialekter, särdeles de sydliga, är neutr. oförändradt; i andra gäller fem.; i Stockholmskan säges (liksom i Danskan) *frosten, stark frost*, och så hos GYLLENBORG I. 233 *en lycklig frost*, OXENSTJERNA I. 54 *följd af frosters kyla*.

Se. Spr. Lagar.

höst (höst)? Uti Isl. är *haust* neutr. (likväl anföres af GIBLASON *haustartími*), men i Norska allmoge-språket på flere ställen mask. än neutr. I Svensk fornskrift råder ungefär samma förhållande, som s. 44 blifvit anmärkt om *sumar*. Det vanliga talesättet *um höst* yppar ingen ting om kön; och *at höste*, i ÖGL. B. B. 25: 2, gifver intet utslag mellan mask. och neutr. Redan hos Lydekinus (VGL. III 88) och i yngre VGL. K. B. 73: 2 ses visserligen *om hösten*, hvilket skulle anses för mask. sg., i fall det icke möjligtvis föreställer n. pl., såsom Isl. *um haustin*. Långt om sieder gör sig mask. tydligt gällande, t. ex. Alex. 5650 *höstin plæghar nu in ga*; Gust. Is Bib. Syr. 33: 47 *j fullom höst*. Afgjort neutr. upptäckes ingenstädes. Folkspråket har i alla landsändar mask.; så äfven Dalska *äst, ost, öst*; enligt SÄVE Gottländska *haust* (höst), *håist* (skörd).

þing (ting, sak, folkmöte, domstol). Isl. *þing*. Bjark. R. 44: 4 *warþær nokrom þiufnæþær vitær ivir nokot þing* (blir tjufnad någon tillvitad för någon ting); Gottl. L. 40 *til ains þings* (gen. sg., till ett ting, en domstol); VGL. I. Md. 4: 2 *iak var þu a þingi* (dat. sg.); III. 450 *sæl han annur þing* (ack. pl., säljer han andra saker); Stads L. (membr. B. 5. b.) Dr m. Vad. 8 *nu kunno nokor thing* (nom. pl., några ting, någon ting) *sundher bristha*; Cod. Bur. s. 446 *al þing scina i liuse*; S. Birg. Avtogr. A. *ald þing æru þik vitande* (veterliga); Gregor. s. 254 *al thing æru giordh*; Gust. Is Bib. Rom. 14: 14 *ingen ting æro aff sigh sielff meenligh*; Ordspr. 14: 17 *een otoligh menniskia gör galen ting*. — Man ser här af, att de nu alldagliga *någon ting, ingen ting, all ting*, hvilka i språkläran och ordboken vållat så mycket bryderi, endast utgöra lemningar af den gamla n. pl.; med den enda skillnad att *annur, nokor*, nu beta *annan, någon*, i denna förbindelse liksom i öfriga. I Hist. Språkforskn. s. 38—43 har så väl detta, som förhållandet med Bibels *en ting*, blifvit med all fullständighet ådagalagd. Det bör anmärkas, att språkbruket, sig sjelf ovetande, uppdrager en fin skilljegräns mellan *någon ting, ingen ting, och något ting, intet ting*; hvarvid i förra fallet åsyftas något allmänt, i det senare något visst, t. ex. *någon ting verldigt, men något verkligt ting*. Det obestämda och sväfvande, som

ligger i det förra förgreppet, innehåller en hemlig antydning om pl.

höns (höns, tupp eller höna); Isl. *hænsn* (Sturleson III 69, för *hønsn*?) eller *hænsni*, hos BJÖRN HALDORSEN *höns*, n. pl. Upl. L. Kg. B. 40: 3 *ett höns*; Vestm. L. II. Kg. B. 7: 6 *ett höns*; Med. Bib. I 98 *sit höns*; ÖGL. Kr. B. 2 pr. *tolf höns*.

þorn se s. 34.

aldin (ällon); Isl. *aldin* (frukt, trädfukt), dat. *aldni* och *aldini*; Dan. *olden*. VGL. I. F. S. 2 pr. *huggær maþer ek þa* (den *sum aldin bær*; Vestm. L. II. B. B. 7 pr. *scolo aldine* (dat. sg) *varþa* (vårda); Kristof. Lands L. B. B. ind. 44 *allina* (gen. pl.) *skogher*; Sv. Dipl. II. I. 43 (ur en ung hdskr.) *aallan*; ABRAHAMSSON, i anmärkningar till Lands L. B. B. 44, *åldon*. Häraf finner man uppkomsten af *ällon*, ofta skrifvet *ollon*, hvilket GRIMM (D. Wörterb. *ackeran*, *bucheckern*) anser stå för *okorn*, af *akarn*; men äfven detta eger Svenskan, såsom längre fram visas. Jfr., i afseende på ändelsen, *bundin*.

glavin, *glavan* (spjut, glafven); D. *glavind*. Med. Bib. II. 342 *westtade mz sith glaffwin*; Didrik. s. 48 *han tog sit glaffwen*; Hert. Fredr. 1670 i var. *glawanen* (pl. best.). Den äldre formen är *glæfa* (se svagt fem.), äfven det af främmande börd. Änksönt i Bibeln upptaget har *glafven* aldrig ingått i det lefvande språket; men kvarstår, halfförstådt, såsom en prydnad i vers; nu taget maskulint, och vexlande med *glaf*, pl. *glafvar*.

bundin, *bundan*, *bundon* (kärfve); Isl. *bundin*. Upl. L. Kk. B. 7 pr. *hwart tyundæ bundin*, var. *bundan*, *bundhon*; 7: 3 *at þöm skyl ællr bundini* (dat. sg); M. B. 49 pr. *takær man bundin tu ællr þry*; Magn. Er. Lands L. B. B. 12 (membr.) i *bundon binda*.

mæghin (kraft); Isl. *megin* och *magn*, gen. *megins*, dat. *magni*, pl. *megin* och *mögn*. Cod. Bur. 507 *íþart harþa hiarta ok musa mæghin* (muskel-styrka); *uif romara mæghin*; 505 *sins mæghins*; Bonavent. s. 193 *þa fik var frw atir mæghanit*; Med. Bib. I. 34 *æpter sino mæghne* (dat. sg.), 44 *aff thera kragt oc mæghne*.

möþgin (moder och son); Isl. *möðgin*, n. pl. Bonavent. s. 59 *alre sagos annor tholik tw möðgyn*. Vanligare är *möþgini*.

systkin, *syskin* (syskon); Isl. *systkin*; Homil. 34: 4 *systkin*, 24: 4 och 6: 2 m. fl. st. *systken*, 33: 2 *systkyn*, 8: 2 *syskin*; äldre Gulap. L. (Norg. Love I. 48) *syzkin huert*, (49) *systkinna synir*; Dan. *søskende*, *syskende*. Upl. Æ. B. 11 pr. (i en membr. från medlet af 14:de årh. och i 1607 års uppl.) *syskin*; (i den äldste codex) *annærs sizkins* (gen. sg.); Run-Urk. 816 *þau* (de) *sustkun*. Vida mer allmänna äro de på -ini, -ani, t. ex. Upl. L. Æ. B. 11 pr. *ett syzkini*, *swa mang syzkini æru*; 11: 2 *nokot syzkini*; VGL. III. 134 *sitiæ syskini* (nom. pl.); II. Add. 11: 14 *af þeem sizskinum* (dat. pl.); Södm. L. J. B. 17 *hwart syzkine*; *kunnu syzkine*; Vestm. L. II. J. B. 17 *annat systkene*; Æ. B. 9: 1 *kræwia systkene*; 6: 4 *æro flere systcane*, var. *siscane*: *naþa cona systcana sinna*, var. *siscana sinna* (gen. pl.); 19 pr. *samsyskane*; *systcanen*, var. *syskanen*; Gottl. L. 24: 5 *syscana millan eþa syscana barna*; Magn. Er. Lands L. (membr. B. 5. b.) G. B. 24 *syzkane*, Æ. B. 10 *syzkone* (pl.). Äldre VGL. har Br. 5 pr. gen. pl. *mællum syskinæ*, Upl. L. J. B. 3: 4 *sizkinæ aldær* (kull, samsyskon), hvilka lika väl egna sig för -in som -ini.

hælghun, *hælghon* (helgon). Södm. L. Add. 1: 3 och 4: 5 *all hælghon*; Upl. L. V. B. 15: 4 *fore hælghunæ* (gen. pl.) *mæssu*; Gottl. Hist. 4 *mip aldra helguna mamnj*. Isl. lä-rer icke ega något motsvarande, men Dan. har *helgen*.

l *læriþt*, *lærist* (lärt); Isl. *lerèpt* (Homil. 3: 4 *lerept*). ÖGL. Vaþ. 6: 4 *læriþt*; Hels. L. Kg. B. 7 *lærept*; Vestm. L. I. Kr. B. 3: 5 *læriþt*, 5: 3 *lærist*; Gottl. L. 65 *mep hujtum lereptum* (dat. pl.).

Hithörande äro *drap* (Isl. *dráp*), *liup* (Isl. *hlióð*), *sund*, *lif*, *ræf* (Isl. *ræf*, tak; jfr. S. Birg. Avtogr. A. *viþ ræfet*, af *ræfeno*), *bik* (beck), *folk* eller *fulk*, *værk*, *mal*, *bol* (prædium), *þol* (tålmod, jfr. *til tåls*), *fyl* (fö), *gull*, *lim*, *tom* (ledighet), *ran* (Isl. *rán*), *ben* (Isl. *bein*), *men* (Isl. *mein*), *lin*, *tin* (Göta ten, tenn), *vakn* eller *vapn* (Isl. *vápn*, vapen), *skrin*, *ræghn*, *döghn* eller *dyghn*, *iarn* (jern), *ar* (Isl. *ár*), *far* (får, Isl. *fær*-i sammansättning), *diur* (Isl. *dýr*), *spor* eller *spur* (spår), *hus*, *vit* (vett), *samvit* (samvete), *fiæt* (Isl. *fet*), *skut* eller *skot* (skott), *goþs* (*goz*), *dupt* eller *dopt* (*dof*), *hors* (häst i allmänhet, äfven: stod; Isl. *hors*, vanligen *hross*), *örs* (häst) och en mängd

andra. — Inskjutande *v* (söm i Isl. *kiöt*, dat. *kiötv*) märkes icke. — Den nuvarande neutral-ändelsen *on*, i vissa frukt-namn, kommer att tagas i betraktande vid afhandlingen om de svaga fem.

hundraþ (hundra); Isl. *hundrað*, pl. *hundrað* eller *hundruð* (jfr. Schedæ, i Islend. S. I. 379). VGL. IV. 16: 12 *haft-hundrað* (för *halftundrað*); Vestm. L. I. G. B. 11: 3 *fri hvoat* (hvart) *hundraþ*; mangh *hundraþ* (pl.); ÖGL. Eps. 34 *at hundraþ markum*; Södm. L. Add. 1: 8 *þry hundrað arom*; M. B. 35 *mæþ hundraþa marka* (gen. pl.) *bot*; Vestm. L. II. M. B. 44 rubr. *hundraþa gald* (hundra-bot, böter af hundra marker); Cod. Bur. s. 70 *siu hundraþ ok sæmtighi ok tu aar*; 502 *fiughur* (fyra) *hundraþ riddara*; 507 *mz hundraþ portvarþom* (portvårdare, portvakter); Run-Urk. s. 263 *þryhundraþ ara*; Upl. L. Conf. *tuem hundraþ arum*; M. B. 12 pr. *mæþ hundraþum* (dat. pl.) *ok furum tiughum* (fyra tiotal, således: med 440); Præf., not. 39 (1607 års uppl.) *thusand hundradhum tuem - - arum*; Stads L. Kp. B. 34 *helom hundradhom* (i hela hundraden) *sarkias*. Exempler utvisa, att detta ord kan, till och med i samme codex, behandlas än som rent subst. (enligt med Isl.), än som ett oböjligt räkne-ord; hvad särskildt kan tillämpas på *hundraþa*, som, rätteligen gen. pl., snart stelnade till ett kardinal-tal, t. ex. ÖGL. Eps. 33 pr. *at hundraþa markum*, Södm. L. M. B. 27 pr. *at hundraþa markum*, Conf. *thry hundraða arom*, Cod. Bur. s. 189 *tu hundraþa ok þræ-tighi arom*, Gregor. s. 285 *döpte ther mera æn hundradha thusand*, af hvilka förbindelser knappt ens den med *markum* tyckes kunna upplösas förmedelst en egentlig gen. pl. I de tryckta Biblarna finner man, sällsamt nog, i sg. *hundradhe* (troligen kvarlefva af nyssnämnda *hundraþa*), i pl. *hundraþ* (jfr. 4 Krön. 13 i Gust. 1:s Bibel, 12 i Carl XII:s). — Osktadt talspråkets *hundra* har man i skrift temligen länge brukat *hundrade*, såsom räkne-ord, utan åtskilnad för det kardinala och det ordinala begreppet; tills i våra dagar *hundra* börjat användas som kardinalt, och det på sjelfva riksmyntet (riksbankens sedelmynt). Strängt substantift, hvilket i obestämd sg. ej ofta förefaller, skrives både *hundra* och *hundrade*; i bestämd vanligen det senare (t. ex. *halftva hundra-*

det, storhundredet); pl. sällan annat än *hundreden*; *næstan* alltid *århundrade*, pl. *århundraden*. Jfr. *þusand*.

hæraþ; Isl. *herað* (område, landskap, härad), pl. *herað* eller *heruð*; Homil. 29: 1 *heraþ vart er paradís*, 66: 1 *þetta dauþa herað* (dödens rike), 57: 4 i *galilea heraði*. VGL. I. Md. 4: 3 *hæraðs*; *hæraþi* (dat. sg.); Med. Bib. I. 218 *hæradha* (gen. pl.) *mællan*. Jemte *hæraþ* träffas ock *hæraþi*.

afraþ (afrad, vectigal). Upl. L. J. B. 15: 4 *nu kræffwær man affraþ sitt*; 42 pr. *fullt affraþ*; *um rættæn affraz dagh*; Vestm. L. I. B. B. 43 pr. *swa mykit af aþraþi* (dat. sg.); Södm. L. J. B. 3 rubr. *vm aþraþa* (gen. pl.) *giæld*; *þa halde landboe at saktlösu aþraþum* (dat. pl.) *vppi*. Upl. L. Kk. B. 44: 3 *eger ett så lydande ställe: alt þæt kirkiu giuitt wærþær - - swa ok affræþ hænnær* (hennes) *þe sum hun aff iorþum sinum far*, hvarest SCHLYTER antager fem.; sannolikt i anseende till *þe*, hvilket dock kan vara n. pl., lika väl som i 40 § af samma kap. *giuiv þe mal*, och i J. B. 45 pr. just om afrad *æn* (om) *þe æru æi guldin*; *æru þe ok guldin*. I en mera enskild och inskränkt betydelse har Gottl. L. 28 pr. och 5 *afraþr* i nomin., *afraþ* i ack.; således förmodligen mask. Såsom ej mera gängse inom folkspråkets krets, är *afrad* ej till kön bestämbar annorlunda än som icke-neutral. Om det är det samma som Isl. *afraþ* (tributum, vectigal, damnum, consilium certum), skulle det väl härstamma från *raþ* (råd), hvilket ej nuvarande uttalet tillkännagifver. ÖGL. har *afraþe*, vanligen i bemärkelsen af-rad; men B. B. 24 pr. lär dermed förstås hvad som på åker och äng växer efter bergningen; i den senare meningen förenligt med det F. Dan. *afred*, Ny-Dan. *uvred*, Skånska *afred* (Ihms Dial. Lex.), i rent Svenska dialekter motsvaradt af *håf* (Isl. *há*), *nyvälle*, *angrodd* m. fl.

hunagh, *honagh* (honing); F. Hög-T. *honag*, *honig*, *honang*. neutr.; Isl. *hunang* (Homil. 6: 4); Dan. *honning*. Cod. Bur. s. 77 *mz hunagh ok miolk*; Cod. Bildst. s. 644 *litit hunagh*; *aat* - - *hunaghit*; Smål. L. 12 pr. *hunax* (gen. sg.); Bona-vent. s. 244 *honagh*; 245 *sötare æn honaghit*; Med. Bib. I. 349 *mielk oc honigh*. Mask. uppträder senare, t. ex. Med. Bib. II. 348 *honagher*, 349 *honogher*; Gust. I:s Bib. *hannogh*, Dom. 44: 9 *hannoghen*, och i likhet dermed Carl XII:s. Se-

dan har man fått *honing* eller *honung*, afven dessa mask., men förmedelst nasal-ljudet närmande sig Isl. och Dan.

opal, *opul* (jord med full egande-rätt); Isl. *óðal*, pl. *óðol* eller *óðul*, har i dat. sg. både *óðli* och *óðali*, gen. pl. *óðla* och *óðala*, dat. pl. *óðlum* och *óðolom* (jfr. Alex. s. 30, och för öfrigt Muncas F. Sv. Spr. s. 57 med RASKS Anvisn. s. 75). Iagen köns-beteckning ligger i Upl. L. V. B. 24: 4 *opal*, ÖGL. B. B. 8: 4 *opul*; men omisskänligt neutr. i VGL. I. J. B. 47: 3 *at sinu óðalli*, II. 42 *at sino opale*, hvilka ställen emellertid motsägas af ÖGL. B. B. 28 pr. *dela þer (tvista de) um opla sina*.

kærald (käril, kär); Isl. *kærald*, pl. *kerold* eller *keruld*; Alex. S. s. 174 med *kerulldum*. Till ett gammalt *kærald* eller *karald* har man rätt att sluta af Smålands-dialektens *karal*, det i Innes Dial. Lex. upptagna *kjöråhl* (= *körol*, jfr. Norska *kjærald*, *kjöröld*, *kjörelld*), Dal. *kräld*. Afledning i (e) förfinnes uti Vestm. L. II. B. B. 26 pr. *warþr alt takit soman (samman) hand oc kæralde*; i Gust. Is Bibel brukas ömævis *kärill* och *kärille*, t. ex. 1 Kg. 44: 3 *itt kärill*; 2 Kg. 4: 3 *toom kärill (pl.)*; 4: 6 *hemta migh än nu itt kärille*; här är intet *kärille meer*; och förhållandet har i Carl XII:s icke undergått någon förändring, så när som på stafningen *käril*.

heman (hem, boning); Isl. *heima*, oböjligt neutr. (GISLASON). Egen-skäpen af subst. saknar detta ord i fornlagarne. Bonavent. s. 200 *hws oc heman*; Vadst. Kl. R. s. 23 *vmgengilse eller ingang hafua j thera hws ellir heman*; Ansgar. 4: 4 *leddis in i eth ärligit (förnämligt) heman, hwilkith som war giorth aff purpurkläde oc bauldhukijn*; 14: 12 *eth rolighit heman (en lugn bostad)*; 6: 24 *radhande näst hanom ofwer alt hans heman (öfver hela hans hus)*; Legend: s. 666 *hær skal wara mith heman oc boolstadher*. Den nu gällande inskränk-tare betydelsen af *hemman* är ej antagen i Bibeln, men väl i 1734 års lag.

bisman (besman). Bjärk. R. 38: 4 *foræ oræt bisman*; Stads L. Kg. B. 46 *falskar man bisman*; 25 *et bisman*; Vexjö Stadga af år 1444 (hos HADORPH) *bessman*. Denna bildning på *-an*, rådande i Stockholmska munarten och till en del i

skriftspråket, är för öfrigt alldeles fristående (jfr. det svaga mask. *bismari*).

gullfingran (finger-ring af guld). Gamla Ordspr. 607 *goth gulfingran*; Cod. Bildst. s. 730 *sith gulfingran*; för en *han saghe atir gulfingranith*; 803 *gulfingrana* (gen pl.) *dobil* (spel med fingerringar); *ok gaff fatikom all gulfingranin* (ack. pl. best.). Jfr. VGL. *fingrini, gullfingrini*, Södm. L. *fingergull*.

akarn (ällon); Isl. *akarn*, pl. *akorn*; Dan. *agern*. I Svensk skrift ej bevaradt, fins likväl i landskapsmål *akarn* och *aken*. Jfr. s. 145 *aldin*.

þusand, þushundraþ (tusen); Mös. Göt. *þusundi*, pl. *þusundjos*, är fem., dock gifves ett exempel på neutr.; Isl. *þúsund*, som i sg. är fem. och neutr., har i pl. fem. *þúsundir*; Homil. 13: 4 *margar þusunder*, 42: 4 *þusund þusunda þionape honom oc tio þusundum sinna hundraþ þusunda stopo fyr honom*, Barlaams S. s. 53 *þushundir*; derjemte förekommer *þúshundrað*, allt igenom neutralt. I Run-Urk. 4985 heter det *þushundraþ tu hundraþ tiuhu vintr ok atta fra börþ Gus*, således af gammalt datum (1228 eller, i fall storhundra möjligen vore räknadt, 1248); ett sekel senare (jfr. Run-Urk. s. 263 med 282) deremot på en runstaf *sem þusant, tu þusind, siuhur dusind*. Vidare Upl. L. Conf. *þusænd arum*; Södm. L. Add. 1: 8 *thusand arum*; VGL. s. 73, not. 63 *þusand arum*; IV. 19: 5 *þusæn arum*; Cod. Bur. s. 395 *þusand ar*; 177 *fiughur þusand riddara*; 505 *sæm þusand mæn*; 500 *atta þusand manna*; Hels. L. Æ. B. 16 pr. *þusund aar* (i 1609 års tryckta uppl. *tusand arum*); Bonavent. s. 34 *thusanda* (gen. pl.) *thusand* (jfr. Homil. *þusund þusunda*) *thiæna i thino rike*; Alex. 1913 *halff sæmpta thusand*; Kg. Styr. IV. 5: 2 *en af tusend*. Eget är, att *þusund* skall förekomma blott på ett enda ställe, i Hels. L., hvaraf handskriften är full af fel, och öfverflödar af u för a; äfvenså, att ingen fem. pl. står att upptäcka, men väl uttryckligt neutr. (jfr. *fiughur þusand, tu þusind*). Lika med *hundraþa* behandlas *þusanda*, t. ex. Cod. Bur. s. 175 *þusanda ok hundraþa arom*; *þusanda ok tu hundraþ - - arom*; 170 *þusanda ok attatighi arom*; 209 *sænde þusanda mæn*. I Biblarne motsvaras *hundradhe* och *hun-*

- drat af sg. *tusende* och pl. *tusend*. Det i Danskan ännu icke utplånade *-d*, som redan i Alsnö Stadga (VGL. IV. 19) gått förloradt, har annars länge hållit stånd (se t. ex. DALIN III. 414 *bland tusend*, CREUTZ s. 24 *tusend bloss*). I svor-domar har man det gamla *a*, såsom *tusan djestlar*, för *tusan*, så för *tusan*; eljest hvardagligt alltid och i skrift allt mer *tusen* (förr oftast *tusende*) både substantift och kardinalt, *tusende* ordinalt; det skrives ofta till och med *årtusen*, men bestämdt *årtusendet*, hvilket röjer en hemlig känsla deraf att *tusen* betecknar *tusend*, liksom *hundra* betecknar *hundra*.
- landskap* (landskap). Bonavent. s. 44 i *annat landskap*; Södm. L. þj. B. 42: 6 i *lanzscape andru*; Kg. Styr. IV. 4: 3 i *hvario landskapi*; 4: 2 i *hvar landskap* (ack. pl.); Legend. s. 45 j *hvario landscapino* (i hvar landskapet).
- härskap* (här, skara); F. Hög-T. *heriscapt* (militia); Isl. *herskapr*, mask.; Alex. S. s. 6 *með þinom herscap* (krigsmagt) fara, Nials S. s. 45 *herskap konnum* (vi förstå krigssaker). Cod. Bur. s. 436 *alt hans herskap*; 508 *giorþos vt herscap* (nom. pl.) *tel kezarans garþ*; 44 *mæþ ænglom* - - ok *allo himirikiz hærscape*; 507 *vi vilom gærna hærscaþet vt giua tel roma rikes værio*; Mød. Bib. I. 389 *særdhadhos israels sönir*, *hwart herskap æþter sin skipilse*; Kg. Styr. III. 3 *fore sik ok sit hærskap* (följe, omgifning, lifvakt); 4 *styra sit hus ok hwardæw hærskap*.
- værþskap* (följe, gemenskap). Cod. Bur. s. 494 *var hærra tok hans systlunga iacobum zebedei för* (förr) *i sit værþskap*; 508 *hans kumpana* (stallbröder) *ok værþscap*; *talaþe tel værþscapet*. I Gust. Is Bibel 2 Mos. 22: 49 talas om *werdzscap medh någhon booscap* (jfr. s. 400 *þyþilagh*). För ett eller annat århundrade sedan förstods här med värds-kap det samma som i Tyskland med *wirtschaft*, ett slags måltids-maskrad eller teatralt gästabud på hofvet och hos de förnäma.
- sællaskap* (sällskap). Bonavent. s. 4 *mz* - - *hedherlico sællaskapi*; 483 *thz rena sællaskapit*. I Kg. Styr. III. 58 *ont ok orent sælskap*.
- riddaraskap* (ridderskap); Isl. *riddaraskapr*, mask. Cod. Bildst. s. 263 *lazarus hiolt* (höll) *rikt riddaraskap*; S. Birg. Av-

togr. B. af *ridar skapino*. Kg. Styr. har IV. 6: 3 *riddar-skap*, 6: 1 *ridderskup*; Ivan 1109 *riddirskap*, men 3515 *riddæraskap*.

sumar se s. 41.

Neutra på *-af* äro icke många; något flere på *-en*, bland dem *lakun*, *gaman*, *oaran* (Isl. *óáran*, missväxt-år), och vissa med *-in* ombytande (jfr. s. 415, 416). För Isl. antages, att dessa på *-að* och *-an* icke sammandragas; likväl har *gaman* dat. *gamni*. I neutra på *-ar* bortfaller *a* ur dat. sg., gen. och dat. pl.; kanske likaledes i F. Sv., men bevisställen saknas, t. ex. för *æmbar*, som i bestämd form har *æmbarit* (lika med Isl. *sumarit*). De på *-skap*, som Isl. eger gemensamma, heta der *-skapr*, städse mask., i likhet med det stora flertalet hos oss i gamla tider (jfr. s. 57).

hovop, *huvup*, *hafup* (hufvud): Isl. *höfuð* (*hofuð*), dat. *höfði* (*hofði*): Homil. 40: 2 *hofop*, *hofup*, 41: 1 *havsof*. VGL. I. K. B. 40: 1 i *hovop*; S. B. 4: 3 *ur höfpi*; Upl. L. V. B. 7: 6 *tiu howop*; M. B. 22 j *hofpi*, var. *höfpi*; ÖGL. Vap. 1 pr. *takær hand ok huup*; G. B. 29: 2 *hofpa* (gen. pl.) *dyna* (hufvuddyna); Vestm. L. I. Eps. 2: 2 *howd*; M. B. 43 j *höfpi*; Cod. Bur. s. 449 *af hofpe*; 429 *houuþet*, *huuuþet*; *mz flerom dræpna manna hofpom*; 74 *mz höfþum*; Gottl. L. 23 pr. *hafup*; *af - - hafpi*. Utom Gottl. L. varseblifves icke *hafup*. Sammandragning är ej ens i Carl XII:s Bibel försvunnen, t. ex. 3 Mos. 13: 30 *på hofdena* (biblisk dat. för *hofdeno*), men har eljest icke på lång tid egt rum.

timber, *tymber* (timmer); F. Hög-T. *zimbar*, F. Ned. Sax. *timbar*; Isl. *timbr*, Dan. *tømmer*. VGL. I. A. B. 48 pr. *tymber*, II. 26 *tymber*, Add. 4: 3 *timber*; Upl. L. V. B. 44: 1 *tymbær*, var. *timbær*; Södm. L. B. B. 47 pr. *timber*; Bjärk. R. 32: 2 *timbrit*, *alt timbrit*. I Stads L. nämnes om *timber* som stycketal (40 st., enligt LOCCENIUS) vid beräkning af skinn, t. ex. Kp. B. 44 *halpt tymbra tal*, *helom tymbrom*; i 1734 års lag H. B. 4: 1 stadgas för grosshandel med skinnvaror *hela dæcker* (tiotal) *eller timmer* (enligt LIND och SAHLSTRÖM).

- 40 st.).^{*} Detta instämmer med Knyttlinga Saga kap. 69 (Kongl. Bibliothekets i Stockholm cod. chart. N:o 55 i fol.) *foru tyu scinna i timbur* (jfr. Fornm. S. XI. 325); i Dipl. Norveg. I. L. 449 talas om *halft timbr skinna*, och i samma mening brukas T. *zimmer*. Från Tyskan är *fruntimmer*.
- væper* (väder); Isl. *veðr*. Cod. Bur. s. 445 i *væpre* (dat. sg.); 57 i *væpret*; ii *væpreno*; Cod. Bildst. s. 744 *siuk vædher* (nom. pl.); Kg. Styr. IV. 7: 28 *wæderit blas* (blåser).
- sæter, solasæter*; Isl. *setr* (säte), *sólarsetr* eller *sólsetr* (solnedgång). Upl. L. þg. B. 5: 3 *fore solæ sætær*; Södm. L. Kp. B. 5 pr. til *þriþiæ solasætærs*; Kk. B. 17: 4 til *sola sætris*, var. *solasætirs, solsætærs*; VGL. II. Forn. B. 30 innan *solæ sætris*, var. *solasætærs, i solasæter*; Vestm. L. II. þg. B. 24 pr. at *sola sætre*; Hels. L. þg. B. 7: 3 till *sool sætter*.
- silver, sylver, silf* (silfver); Isl. *silfr*, någon gång *sylfr*; Dan. *sølv*. VGL. I. J. B. 6: 4 *gull ællær silvæer*; IV. 16: 9 *sylwæer*; 16: 12 *sæm lifspunð sylfs* (gen. sg.); Upl. L. J. B. 4 pr. *mark silffs*; Gottl. L. 14: 5 at *tolf markum silfs*; Vestm. L. II. Kp. B. 4 pr. *köpir mapær gull ællær silffr*; ind. 4 (s. 77) i *gulli ællær silfri* (dat. sg.); Södm. L. Kp. B. 4: 2 i *silwre*; Æ. B. 2: 4 *gull oc silf*; Cod. Bur. s. 445 *gaf gul ok self*; S. Birg. Avtogr. A. i *gulle oc silfe*. Det afleda r, uti Isl. orubbligt, bortfaller i Svenska fornspråket ofta ur nominat., dat. och ackus., nästan alltid ur gen. sg. och vid sammansättning, såsom *silfkar, silfsmifer*; men är i nyare språket återställt.
- hinder* (hinder). Cod. Bildst. s. 255 *lytis löss ok lasta ok als hindris* (gen. sg., fria från last och lyte och allt hinder).
- mönster* (tempel); Isl. vanligen *musteri*, men Homil. 59: 4 i *salomons mynstre* (jfr. L. *monasterium*), 43: 4 *mustari*, Barlaams S. s. 65 *þat mysteri*. Cod. Bur. s. 5 ii *guz mönstar* (neml. Jerusalem's tempel); 207 *vigþe þat sama mönstar guþi*; 208 *a mönstrens vægiom* (väggar); Cod. Bildst. s. 314 *j gudz mönstre*.
- kumbl, kumbel* (kummel); Isl. *kuml* (framstående märke, hög, hop). Run-Ürk. 4248 *Tusink karpj kumbel*; 875 *let kiara*

^{*} Bland nyare lexikografer sätter ock DALIN antalet till 40, hvilket är räkningen i Norrland; andra uppgifva 10 och 20. I Tyskland vexlar antalet på olika ställen.

kuml; 485 *brutar kuml* (vägkummel, på en väg upprest märke); Upl. L. V. B. ind. 27 *vm bokumbæl* (bomärke) *ok annur mark* (andra märken). Den nuvarande bemärkelsen är sjömärke, vanligen trästapel eller stenhop; bildligt: en ovig och otymplig människa (jfr. i senare hånseendet *kumb*, *kumla* hos AASEN).

tungl, *tungel*; Isl. *tungl* (måne), *himintungl* (himlakropp). Med. Bib. I. 48 *som var för æn solen eller nakath himiltungel*; S. Birg. Up. 4: 15 *himil tunglin*. I några landskaps-mål höres ännu *tungel* (måne).

bezl, *baizl* (betsel); Isl. *beizl* och *beisl*. Vadst. Kl. R. s. 35 *faa* (lemna) - - *stöfla. spora. bezl*; Magn. Er. Lands L. (membr. B. 5. b.) G. B. 7 *beezl*; Gottl. L. 49: 36 *tacr* - - *j baizl*; VGL. I. C. B. i *beszle* (dat. sg.).

Som *timber*, *væper* gå *tiuþer*, *dögher* (Isl. *dögr*, hälft dygn), *under*, *myrker* (mörker), *foster* eller *folster*, *fjælster* (jfr. I. 153) m. fl. Bland de med *l* afleda gifves både *dusl* (Gottl. L.) och *dubil* (Stads L. J. B. 16, dubbel, spel), *tigl* och *tighel* (tegel) o. s. v.

næt (nät); Isl. *net*, gen. pl. *netia*. ÖGL. B. B. 36: † *hauær kan egh næt*; 29 *mæþ næti*; Upl. L. V. B. 46: † *spillir man nætium*.

kjþ (kid); Isl. *kið*, gen. pl. *kiða* och *kiðia*; Barlaams S. s. 35 *kiðium*, var. *kiðum*. Upl. L. Kk. B. 7: 6 *kjþ ok gas*; ÖGL. B. B. 25: † *skapar kipi* (dat. sg.); Lakeb. B. 55: 4 *kidhia köth*.

væþ, *vapþ* (pant, vad); Isl. *veð*, gen. pl. *veðia*. VGL. I. J. B. 6 *læggær maþer annvr væþ* (ack. pl.); *til vapia* (gen. pl.); *at væþium* (dat. pl.); *vapium halþæ* (för *halda*); ÖGL. B. B. 47: † *ueþ*, *uæþium*.

rif (ref, refben); Isl. *rif*, gen. pl. *rifa*. Gottl. L. 49: 49 *rif huert* (hvert); *til fugura* (gen. pl., fyra) *rifa*; Cod. Bur. s. 504 *böþ raka hænnu huld* (hennes hull, kött) *fran rifom*.

næf; Isl. *nef* (näbb, näsa), gen. pl. *nefa*. Gamla Ordspr. 4097 *swa siongher fughil som han hæffwer næff til*; 484 *han faar litit for siuh næff*; Legend. s. 306 *næfwidh ær röt*; 689 *a sina* (för *sino*) *næui*. Dalska och Norrlandska folkspråket eger *näf*, än för *näsa*, än för *näbb*, -än för *näbbfor-*

mig spets; i allmänna språket är denna form alldeles föråldrad, ehuru icke länge sedan GYLLENBORG skref II. 45 *uti sit näf* (näbb). Man brukar nu *näsa* (jfr. s. 66 *nas*) om menniska, *näbb* om fogel; det senare neutralt i Göta dialekter (liksom i Ang. Sax. och Dan. *neb*), mask. i Svea. Gamla Ordspr. 704 har *for sin næb*, mask. sg. eller a. pl. Björn HALDORSEN uppgifver ett mask. *nebbi*.

kyn (slägt, kön, art); Isl. *kyn*, gen. pl. *kynia*. ÖGL. Æ. B. 17 *til kyns*; Dr. 12 *mankyns*; Upl. L. Æ. B. 44: 2 *kyni* (dat. sg.), i 1607 års uppl. *kyniom* (dat. pl.) *kunnæstir* (i slägt närmäst); VGL. II. A. B. 4 *iæmpn kynnum* (lika nära i slägt). Häraf *alzkyngs* (allsköns), *annars kyns*, Läkeb. B. 60: 2 *hwarkyns*, 70: 1 *fyra köns* (slägs) m. fl. (se vidare Hist. Språkforskn. s. 45).

sker (skär); Isl. *sker*, gen. pl. *skeria*. Upl. L. M. B. 54 *hittir man synd i skærium*; ÖGL. Vap. 31: 5 *nu rænis (rånas) man i skipum ok i skærium*.

næs (näs); Isl. *nes*, gen. pl. *nesia*. Hels. L. Kg. B. 9 pr. *foræ næsia* (gen. pl.) *warþ* (vakt på näs); Upl. L. M. B. 44 pr. *utnæsæ* (gen. pl.); Vestm. L. II. M. B. 40 pr. *utt næsa*; Kg. Styr. IV. 7: 34 *a utnæsiom*.

myrk, mörk (mörker); F. Dan. *myrk*. Med. Dæb. I. 53 *swa som myrk*; 47 *the magho hælder heta myrk æn lius*; *gudh skilde liwsit oc mörkith*; 455 *tha waro onde ængla wordhne at myrke* (jfr. 539, ur den yngre hdskr., dock med en till språk äldre text, *tha waro uandhir ænglar vordhnir at myrki*, dat. sg., till mörker); *fra myrkeno* (från mörkret); Bonavent. 206 *myrkianna* (mörkrens) oc *atskilnadzsins dagher*; 480 *i mörkeno ok märkianna valde* (i mörkret och mörkrens våld).

sky (sky); Isl. *ský*, gen. pl. *skýia*; Homil. 7: 2 *yr* (ur) *skýiom* (dat. pl.); Ol. Tryggv. S. s. 14 *æfri skýionvm* (högre än skyarne). Bonavent. s. 410 *ij eet liust sky*; *hördhis i skýno* (dat. sg., skyn); 230 *skyn* (skyarne) *toko han* (honom); Legend. s. 38 *et hwiit sky*; Cod. Bildst. s. 744 *at sky* (nom. pl.) *ok siuk wædher flydhu*; Med. Bib. I. 48 *kom nidher mz skýiom* (dat. pl.); 39 *skýwm*; 305 *aff swa thiokkom skýym*; 352 *wæker bort skýth* (skyn); 397 *for skýsins myrk* (för skyns mörker); 470 *all ræghn skýyn* (skyarne)

aff himpenenom bradhnadh (smuko, smälte); II. 333 *j skyomen* (dat. pl., i skyarne); Gregor. s. 274 *af skyemen* (dat. pl.). I Cod. Bildst. s. 344 står *j skynim*, skrif- eller tryckfel för *skymin*. Det nu gällande mask. har redan i Gust. Is Bibel stadgat sig, t. ex. Syr. 24: 5 *såsom en skyg*; 2 Macc. 2: 8 *j enom molnskyg*; 4 Mos. 9: 46 *j skynum* (dat. sg., i skyn); 2 Petr. 2: 47 *källor vthan watn, och molnskyyr* (molnskyar); Syr. 43: 46 *han gör genom sina macht skynar* (skyarne) *tiocka*.

Som *næt* böjas *æg* eller *ægg* (ovum), *tygh*; sannolikt afven, i endragt med Isl., *bær*, *skæg* eller *skægg* m. fl.; som *sky* må bända *fly*, *my* eller *myg* (mygg).

minni (minne, hågkomst, samtycke); Isl. *minni*. Bjark. R. 33: 3 *blivi i eghendens minni* (d. v. s. han skall bero af ega-rens välbehag); Ivan 5436 *æpter idhart minne* (vilja) *blifua*; Gottl. L. 24 pr. *frir mariu minnj* (före Marie minnes-skål); *minni* (nom. pl., minnes-skålar) *sculu æcnkias*; Ansgar. 30: 6 *thän cellan* (cellen) *kalladhe han* - - *minnins* (för minn-*isins* eller *minnis*) *älskogha*.

kynni (art, sed); Isl. *kynni* (jfr. Edda Sæm. s. 444 v. 3, s. 44 v. 34, 34). Med. Bib. I. 394 *oc ær thz gudhlikæ hugæ kynne*; Cod. Bildst. s. 880 *han hafðhe thz til kynna* (gen. pl., för sed); Gamla Ordspr. 373 *ilth ær kynnom kasta* (afsläggva vanor).

möþgini (jfr. s. 445 *möþgin* och bland svaga fem. *möþgur*). Ran-Urk. 4587 *Kupfastr auk Helgun auk Nanir þaun* (de) *müþkini* (moder och söner?) *litu reisa stein iftir Svein faþur*; Cod. Bildst. s. 443 *koma badhin möðhgine* (fader och dotter); 348 *til thera* (de) *möðhgena* (gen. pl., moder och söner); 729 *ok læto them badum möðgönom* (dat. pl., på moder och son) *skæra næsa aff*; Med. Bib. I. 387 *göra the möðhgene* (moder och son); *som the badhin myðhgene byggia*. Något motsvarande *faþgini*, jemförligt med Isl. *feðgin* (fader och dotter, egentligen föräldrar), har jag ej funnit; men väl *faþghar* (Isl. *feðgar*).

systkini, systkani se s. 446 *systkin*.

klæpi; Isl. *klæði* (pannus, vestis). Upl. L. Kp. B. 2: 4 *ær klæpi upp mætt* (är kläde, tyg, uppmätt); *at klæpit ær*

wærræ (sämre); Æ. B. 40 pr. *iwirklæpi* (öfverplagg); Södm. L. Kk. B. 3 *altaraclæpe*; Gottl. L. 23: 3 *stingua clepi yr lagi* (fara kläder ur lag, komma i oordning); VGL. I. G. B. 9: 4 *þa skal klæpi* (ack. pl.) *miætæ* (då skall man värdera kläder); þj. B. 47 i *klæpum uafþær* (insvept); Alex. 6337 *waar klædhe æra rasklika tald* (våra kläder äro snart räknade); Cod. Bur. s. 144 *fik morþarom klæpen* (lemnade åt mördare kläderna); Bonavent. s. 185 *at klædhin* (kläderna) *rykkias bort*. Till den ur Tyskan öfvergångna pl. på *-er*, som framtränger under loppet af 1400-talet (t. ex. Med. Bib. I. 254 *tw par klædher, fæm par klædher*). gifves ej dessförinnan tecken, om man ej i den VGL. s. 226 uti noten 99 anförda handskriften, från senare hälften af nästföregående sekel, vill läsa *manz klæther*. I Gust. Is Bibel brukas obestämd pl. *klädher*, t. ex. Hes. 46: 40 *medh stickat klädher*; men bestämd *klädhen*, t. ex. 2 Sam. 40: 4 *sknar half klädhen* (halfva kläderna) *aff*; 2 Mos. 29: 5 *tagha klädhen*; och ej annorlunda i Carl XII:s. Man stod då med ena foten på utländsk botten, med den andra på Svensk. Nu åter har bruket uppgjort en skilnad mellan *kläde* (duk, klädes-tyg, ett visst slags ylleväfnad), pl. *kläden*; och pl. *kläder* (klädesplagg, klädes-persedlar) utan sg.

arwipi, arwipi, ærwipi; Isl. *erfiði* (arbete). VGL. II. A. B. 27 *firi sit arwipi*; IV. 45: 45 *hafði mykith arwði*; Upl. L. Kk. B. 8 pr. *fore ærwipi sitt*; ÖGL. Kr. B. 9 *fore arwipit*; Södm. L. B. B. 47: 2 *forwerket arwope sinu*; Vestm. L. I. B. B. 24 *ærwopi*; Hels. L. V. B. 44: 4 *ærwipi*. Den gamla ord-daningen återse vi i *arfvode* (vedergällning för ett visst göromål, uppdrag); den nya *arbete* är från Tyskan.

kryddi (krydder); Isl. *krydd*, n. Ehuru äldre än det radikalt dermed sammanhängande, mera påtagligt från Tyskan lånade *krut* (jfr. *ondt krut*), är *kryddi* hos oss långt ifrån uråldrigt; sannolikt ock i Isl. *krydd*, som är det Ned. Sax. *krud*, F. Hög-T. *chrut* (jfr. Sv. *kryddgård, kryddsäng, dial. krydde-qvast, blomsterqvast, bukett*). Stads L. Kp. B. 93 *salt oc krydde*; 94 *spisseri oc krydde*; Bonavent. s. 204 *dyr krydde* (dyra krydder); *at köpa krydden* (krydderna); den Svenske Berpestreng s. 62 *arnor god (andra goda) krydde*. I Gust.

- Is Bibel 2 Kg. 4: 39 *at hemta krydde*, men 1 Mos. 37: 25 *the förde krydder*, — det sistnämnda en ny plural (jfr. *klädher, stycker* m. fl.), som intill vår tid bevarat sig, i trots af den på 1700-talet uppkomna fem. sg. *krydda*, hvars pl. *kryddor* SAMLSTEDT upptager som dubbelform till *krydder*.
- akkieri, ankari, akkier, ankar* (ancora); Isl. *akkeri*, assimilation af *ankeri*, som är sällsynt. Bjärk. R. 20: 2 *bristæ tugh* (tåg) *ællær akkieri*; 19: 3 *hittir maþær akkier*; *hwiggær maþær akæris streng*; 13 pr. i *akkiers læghi*; Stads L. Skipm. B. 16 *akkare*; ind. 4 *akkara strenger*; i en annan membran af samma lag (B. 5. b.) ind. 15 *akkare*, kap. 7 och 8 *ankare*; Kg. Styr. II. 54 *la ther wid ankara*; Gúst. Is Bibel Ap. G. 27: 29 *syra ankar*, 30 *ankare*. Samma dubbel-former nu af *ankare* och *ankar*.
- hundari, hunderi* (härad). Upl. L. Kg. B. 10: 4 *allt hundæri*; 10: 3 *off hundari hwariu*; 10: 2 *fore hundari*; *hundæriinu*; Gottl. L. 28: 4 *hunderis menn j sama hunderi*.
- forældri* (förfäder)? Isländarne nyttja neutralt *forellri* (jfr. Sturleson I. 144 *allt forellri*, Alex. S. s. 17 *af agæto forellre*) och mask. pl. *forellrar* (Alex. S. s. 83 *forellrar varir*). Ordet är i Svensk fornskrift mera sällsynt. VGL. IV. 14: 17 *for æðri*, i en sats af tvetydigt innehåll, synes ej kunna tolkas i denna riktning; uti lagarne är för öfrigt intet att nämna, utom *forellrom* (dat. pl.), i yngre handskrifter af Södm. L. Kk. B. 1 pr.; Kg. Styr. har några ställen, af hvilka ej alla äro fullt språkriktiga, t. ex. I. 15 *æpte fader ok föräldre sina* (sin?), I. 26 *æpte fadr älla föräldra sina*; *at the hawa tiænt ok lyduge warit fader ok föräldrar (-om?) hans*; *at the äru upfödde undi lydno ok wærio fadurs ok föräldra hans*. — I F. Hög-T. inträffar pl. *eldiron* (parentes) med pl. af komparativen. Så äfven Isl. *forellri* (*foreldri*) med kompar. pl. *ellri* (*eldri*); men icke med neutr. sg. af kompar. (som har *-a*); och dock förekommer substantivet som neutr. sg. — Bemärkelsen af *föräldrar* har större begränsning (= fader och moder); med *våra första föräldrar* menas likväl människoslägtets stamfäder, Adam och Eva.
- epsöri* (ed, edgång; en af konung och rikets herrar aflagd ed att upprätthålla allmän fred). Isl. har det enkla *söri* eller *særi* (ed; jfr. *sörra* eller *særa*, besvärja, och Upl. L. pg. B.

- 5: 1 *ep sört*, var. *eedsworit*, ÖGL. E. S. 8 *a söran dagh*). Upl. L. Kg. B. 4 pr. *kununæ epsöri*; ÖGL. Eps. 1: 1 *hawa brutit epsörit*; VGL. II. Add. 7: 3 *fore ezöreno* (för edsöret). Man får här icke tänka på öre (hvilket dessutom i gamla språket är mask., jfr. s. 47), och alltså ej skriva *eds-öre* (jfr. Hist. Språkforsk. s. 43).
- hæti* (hvete); Isl. *hveiti*. VGL. III. 1 *hwete*; ÖGL. Kr. B. 2 pr. *huetis*; Cod. Bildst. s. 576 *hwetit*, *hwetesins* (hvetets). Jfr. se s. 414 *lat*.
- sæti* (säte); Isl. *sæti*. Södm. L. G. B. 3 pr. i *brupa sæti ganga*; Vestm. L. I. G. B. 2 *dræps kuna i hælghum sætum* (dat. pl., i brudstol); S. Birg. Avtoqr. A. *sört sætit* (påfvesätet) *til sin gamla stap rom*; *sætins koma* (sätets ankomst, flyttning) *til rom gupi kækis* (felskrifvet för *þækis*, tackes).
- sköti* (pil); Isl. *skeyti*. Södm. L. Add. 2 *threa tylpte sköte hana*. Se vidare I. 303.
- inæti* (inellver); A. Sax. *inellæ*, *innilæ*; Isl. *innýfli* eller *innisfli*, n. pl.; Dan. Harpestreng 4 *inyflæ*, 44 *iniulfæ*, 39 *innylæ*, 54 *innulfæ*, i MOLBECHS uppl. *innulf*, *innulæ*, pl.; nyare Dan. *indvolde* (sällan sg. *indvold*). Cod. Bur. s. 524 *at inæluæ* (sg.?) *mate* (kunde) *synas*; 493 *tel inælven* (pl.) *tepos* (till dess inellverna visade sig); Bonavent. s. 9 *swa at al hænnæ inæluæ gafwoos ther vidher* (gafvo sig dervid, qvaldes deraf); Patriks S. s. 47 *at thera* (deras) *in ælfue*, 22 *til thera inelua* (gen. pl.); S. Birg. Up. 6: 4 *inæluin*. I Gust. I:s Bibel läses 2 Sam. 20: 10 *inellfuer*, 3 Mos. 4: 9, 13 *inellfuenar*; i Carl XII:s *inellwer*, *inellwerna*. Detta oakadt skrifer SPREGL *inellwor*, och så de fleste efter honom (men icke LIND); ja SÄHLSTEDT och andre hafva uppstått en sg. *inellwa*, som man utom ordböckerna ej skulle veta af. I dagligt tal heter det *inellver*, undantagsvis i sg. *inellven*, bestämdt.
- athævi* (uppförande); Isl. *athæfi*; Strengleik. och Barlaams S. *atævi*, *atæve*; i Gloss. till Oldn. Læs. *athæfi* (syssla). Kg. Styr. II. 49 *skipa tit* (ditt) *athæwe*; III. 17 *torpara at-hæwe äru thessin*; 4 *af sik ok sinom athæwom*; Bonavent. s. 2 *thera athæfwe*; VGL. IV. 44: 44 *hafþi hoff* (för *hof*)
- Se. Spr. Lagar.

i orðum at (för oc) athawm allum. I Gust. Is Bibel 1 Sam. 25: 33 áthäffuor, Phil. 2: 7 átheffuor; och från denne i bruk komne plural, sannolikt föreställande áthäfver, har man velat sluta till en sg. áthäfva, också i sjelfva verket någon gång begagnad.

típandi, tidhindi (nyhet, tidning); Isl. *tíðendi* (Homil. 45: 2 *típennde*) eller *tíðindi*. Cod. Bur. s. 14 *sagþe þöm* (dem) *típande*; *baro* (buro) *típande*; 205 *þæsse típande como*; Hert. Fredr. 1362 *thæsse tidhande*; Bonavent. s. 11 *ængin tidhinde*.

ærandi, ærindi (ärende); Isl. *erendi, erindi*; Alex. S. s. 6 *örendi*, Sn. Ol. S. s. 53 *konungs örindi, at þu comir fram eyrindum*, Ol. Hel. S. s. 46 *at snuum sumum ærændom* (verser). VGL. I. G. B. 4 *ærandi sit*; Södm. L. Kg. B. 7: 4 *nocot ærende*; Cod. Bur. s. 14 *sagþe þöm típande ok ærande*; Kg. Styr. III. 47 *skipa iwi rikesins árande*; Cod. Bildst. s. 631 *for ærandis skuld*; Bonavent. s. 174 *thz var hans ærinde*; 9 *i thy ærindino*; Flores 292 *the ærindi* (den tilldragelse); Gust. Is Bibel 1 Mos. 24: 33 *werffuat mitt ärende*. Folkspråket har mångenstädes *ärane*.

quighandi; Isl. *qvigendi, kvigindi* (kalf, qviga). Upl. L. V. B. 23: 6 *ko ok quighændi*; Södm. L. B. B. 24: 4 *ko oc quighande*, var. *quiande*; Vestm. L. II. B. B. 23: 5 *quighande*; Hels. L. V. B. 48: 3 (i 1609 års uppl.) *quighandi*.

qvikandi (djur)? Jfr. I. 417. ÖGL. har för samma begrepp mask. *kviki*.

höghindi, höghiandi (hyende); Isl. *hægendi* eller *hægindi* (för *högindi*, bekvämlighet, hyende, jfr. Hist. Språkforsk. s. 12); Homil. 45: 2 *pallar veita hogynde sitiondom*, 65: 4 *leita þeim hogynda* (gen. pl.); Dan. *hynde* (hyende). ÖGL. G. B. 29: 2 *höghinde*; Vadst. Kl. R. s. 44 *eet höghinde*; 57 *höghiande*; Gust. Is Bibel Hes. 43: 48, 20 *hyiende* (pl.). Säkerligen hit hänförligt är Gottl. L. 19: 48 *hugunda* (gen. pl.) *njauta* (njuta sin bekvämlighet, d. v. kasta vattnet). Det här framstående *hugundi* vore oss i så måtto dyrbart, att det, mer än sjelfva Homils *hogynde*, gäfve bekräftelse på GRIMMS med anledning af Tyska språkförhållanden uttryckta förmodan om det Isl. *-indi*, såsom utgånet ur *-undi* (jfr.

erindi med F. Hög-T. *arunti*. F. Ned. Sax. *arundi*, Gram. II. 342—4); så vida detta hos oss enstaka *-und* icke möjligen uppstått genom omedelbar Tysk inflytelse, till hvilken enskilda tecken för öfrigt visa sig i Gottl. L. Å en annan sida förtjenar det uppmärksamhet, att då Isl. har, likmätigt de Tyska fornspråken, *-und* i *þusund*, har deremot Svenskan, med ett enda och föga tillförlitligt undantag, *-and* i *þusand* (jfr. s. 120), såsom i *tíþandi*, *arandi*, *qvighandi*, hvartill sluter sig det participialt bildade *höghiandi*.

aminnlisi (äminnelse). Cod. Bur. s. 12 *græt for söt aminnelse* (pl.) *sins sons*.

undirstandlisi (förstånd, fattning). S. Birg. Avtogr. B. *huru þik æru andelik undirstandilse gifin* (pl.); Bonavent. s. 118 *etan thæsson vndirstandilsin*; 2 i *siælinna vndirstandilsom*. *fanglisi* (fångenskap, fångelse); Isl. *fangelsi*. VGL. III. 116 i *fangelse sætia*; 111 *innævn þem fangilssum* (dat. pl., i den fångenskap); Södm. L. þj. B. 4: 3 *firi fangilse sijn* (ack. pl., för sitt fångslände).

styrlisi (styrelse). Kg. Styr. II. 58 *alt hans styrilse* (sg.); *hawer try styrilse* (pl.).

skiplisi (daning, art). Kg. Styr. I. 3 *mannen äpte sin naturlik skipelse* (pl.); Bonavent. s. 2 *spöria aat piltzins* (piltens) *skipilsum*. I Gust. Is Bibel heter det Phil. 2: 6 *än tå* (fastän) *han war i Gudz skepelse, reknadhe han icke för roof, Gudhi jemliik wara*;* Marc. 16: 12 *syntes han them vthi een annor skepelse*, der det akusativa *een annor*, enligt forn-grammatiken n. pl., möjligtvis föreställer fem. sg., lika väl som 2 Kg. 7: 8 *vthi een annor* (till form nominat. i stället för ack.) *hyddo*.

rökilsi (rökelse); Isl. *reykelsi*; Homil. 5: 1 *reykelse, reykelset*. Upl. L. Kk. B. 7: 4 *wax ok rökilsi*; Gamla Ordspr. 165 *rökilsith*; Lukeb. B. 85: 1 *innan rökilseno* (dat. sg., i rökelsen).

drövilsi (bekymmer, bedröfvelse). Bonavent. s. 11 *nar* (när) *thik koma dröuilse* (nom. pl.); *til dröuilsa* (gen. pl.); *af hat oc dröuilsum* (dat. pl.); 215 *dröuilsanna* (gen. pl.) *sak* (bedröfvelsens orsak).

* Man finner häraf den origtiga användningen af *icke akta för rof*, i mening af: icke förså (jfr. Hist. Språkforskn. s. 27).

riki; Isl. *riki* (rike, styrelse, magt), gen. pl. *rikiá*. Upl. L. Kg. B. 2 til land ok rikis; M. B. 45: 1 j rikisins, var. *rikisins* (rikets) *þiænistu*; VGL. IV. 14: 17 *rikisins*; 19: 2 i *rikinu*; I. C. B. *mællir rikiænnæ* (gen. pl. för *rikianna*, mellan rikena). Hit hörer VGL. I. C. B. *sweriki*, Södm. L. Kg. B. 4 *sweariki*, var. *sueriki*, Gottl. Hist. 6 *suia riki*. Magn. Er. Lands L. (chart.) Kg. B. 1 *swerike*, 6 *swerighe*, Kristof. Lands L. Kg. B. ind. 2 *swerighe*. Af annan rot är deremot Norsk-Isl. mask. *norvegr* (norvegia), *noregr* (egentl. nordväg, norra vägen, norra landet),* nu af Norrmän uttaladt *Norig*, *Noreg*, *Norri* eller *Norje*. VGL. I. C. B. *noregs* (Norges); IV. 15: 17 *han flyðði i noreghe*, var. *til norghe*; Södm. L. Conf. *konunger swearikis ok norghis*; Gottl. Hist. 3 *flyandi af* (från) *norwegi* (dat.); Cod. Bildst. s. 839 *norighis konungæ*; 685 *iwi* - - *sweriki ok norighe*; Ivan s. LXXV *norighis, aff norighe*. I den till språket vanvårdade handskriften af Hels. L. ser man þg. B. 15 *norikis*, men Æ. B. 16 pr. i *sweriki ok norghi*. Ordets selaktiga härledning från *riki*, som framkallat den nu ej ovanliga men missvisande skrifningen *norrige*, har väl icke föranlett den skäligen gamla genit. *norghis*, sedan *norighis*, sannolikt danad af den oftast använda dat. *noreghi*, hvilken redan i VGL. IV. 15: 17 är till begreppet ackus., och sedan som *norghi*, slutligen *norighi*, blef gällande för alla kasus, utom genit.

diki (dike); Isl. *diki*, gen. pl. *díkia*. VGL. I. Md. 15: 4 *fulder maþer i brun ællær diki*; H. R. B. 21 i *dyki*; Upl. L. V. B. 4 pr. til *dikiæ* (gen. pl. för *dikia*), var. *dikis*; 47: 3 *dykum*, var. *dikum*; Södm. L. B. B. 12 pr. *dikum*.

stikki, *stykki* (stycke); Isl. *stykki*, gen. pl. *stykkia*. VGL. I. O. 8 *köststicki*; Cod. Bur. s. 504 *eet stykke*; 417 i *sma stykke* (pl., stycken); ok *las* (plockade) *þa saman al stykken* (alla styckena); Patriks S. s. 16 i *thusanda stykke*; Hels. L. Æ. B. 10 pr. i *allom stykkiom*. Gust. Is Bibel inrymmer i pl. vanligen *-er* (jfr. *klæpi*), t. ex. Susanna 59 *sönderhugga tigh j stycker*; blott undantagsvis det gamla *-e*, såsom Vish. 15: 12 *genom ond stycke*.

* Genom *-e* i genit. afviker det från *vegr* (jfr. s. 84).

mærki; Isl. *merki* (märke, fana), gen. pl. *merkia*. VGL. I. J. B. 46 pr. i *sit mærki*; ÖGL. B. B. 7 pr. *at han var uiddær* (förvillad om) *mals ok mærkia*.

hærberghi (herberge, gästrum, förvarings-rum); Isl. *herbergi* (Homil. 90: 2 *herbirge*), gen. pl. *herbergia*. Vestm. L. I. B. B. 45: 5 *brindir wp stowa ellu hærberghi*; Upl. L. Kk. B. 2: 4 *korn hærberghi*; Cod. Bildst. s. 805 *mællan hærberghia*.

Till samme flock som *minni* föras *vitni*, *dyrni* (dörrpost), *saþerni* eller *saþerni*, *moferni* eller *möþerni*, *liferni*, *lifri* (ide, hide), *qvæþi*, *dömi* (i sammansättning, t. ex. *odömi*, *æptirdömi*, *biskupsdömi*), *æpli*, *mæri* (gräns, i *landamæri*), *viti*, *helviti*, *æmbiti*, *lyti* m. fl. Många med slutande *i*, såsom *sinni* (gång), *systkini*, *gulfingrini*, *afraþi*, *hæraþi*, *kæraldi*, *röri*, *læti*, *forsæti*, äro här förut ställda vid sidan af *sin*, *systkin*, *gulfingran*, *afraþ*, *hæraþ*, *kærald*, *rör*, *lat*, *forsat*; äfvenså *mærki* vid *mark* (se s 58, 402); och på samma sätt äro *kynni* att ställa vid *kyn*, *sköti* vid *skot* eller *skut*, *nöti* (i *öknöti*, *ungnöti*) vid *nöt*. Vissa på *-i* hafva sidobilder af annat kön, och man jemföre i detta hänseende *vætti* (VGL., ÖGL.) med *vat* (s. 92), *eki* med *ek* (se 3 dekl.), *hæsti* med *hasl* (s. 64), *æpli* med *apald* (s. 67), *mænni* eller *mændi* (i sammansättning, t. ex. *spakmænni*, *skyldmænni*) med *maþer* (se starka anomalier). Flera af dessa vexel-daningar hafva betydelsen oförändrad uti den med *i* utbildade formen; andra få den i någon mån jemkad eller närmare bestämd, och vissa uttrycka ett allmänt eller kollektivt begrepp, såsom *eki*, *hæsti*, *mænni*; hvilket särskildt är fallet med några på *-di*, t. ex. *kærlidi* (manfolk, mankön), *qvindi* (qvinfolk, qvinkön), *scyþi* (skodon). Färre äro de på *-ni*, såsom *saþerni*, *moferni*, *möþgini*. — Om hit hörande neutra, med stammar på slutande *k* eller *g*, kan förmodas, att de i öfverensstämmelse med *riki*, *hærberghi* m. fl. och motsvarande Isl. fortplanta i till gen. pl. och dat. pl. Ofta blifva sådana blott singularart använda, såsom *eki*, *læghi*, *löskalæghi*, *løgghi* (löje), *atlögghi*, *envighi*, *manhulghi*. — Orden på *-ilsi* (*else*) äro fastare fot och vidsträcktare område än i Isl. Utom de ofvan behandlade träffas dylika redan tidigt i 14:de århundradet (än flere efteråt), t. ex. *döpilsi*, *wighilsi*, *liknilsi*, *misfyrnilsi*, *framförilsi* o. s. v.; merendels såsom nom. eller ack. (i öfver-

mått hos Bonavent.), med eller utan pluralt tecken; ganska ofta som dat. pl., t. ex. *döpilsom, hæptilsom, kallilsomen*; mera sällan som gen. pl. Gregor. har s. 277 i *döpilsanna vatne* och *meth döpilsinna vatne*; om *-inna*, liksom det uti yngre handskrifter syuliga *-enna*, skall beteckna gen. pl. *-anna* eller gen. sg. fem. *-innar* (ennar), kan man ej vara förvissad. Dessa ords vanliga begagnande i nom. pl. och ack. pl., hvilka kasus för neutrum ej kunna skiljas från fem. sg. på *-i (e)*, har emellertid otvifvelaktigt gifvit första anledningen till den osäkerhet om kön, som snart uppstod, och sedan fortfarit intill våra dagar, då några få äro neutra, men de öfriga fördelade mellan mask. och fem., olika i särskilda landsorter. Så sällsynt, som nu pl., var fordom sg., hvarpå vi dock kunnat uppvisa ett gammalt språkprof (ur Kg. Styr.) och ett par yngre, hvar till vi lägga *prydilset* (Lect. s. 92); *itt spökelse* (Gust. I:s Bibel Math. 14: 26). — Det Romaniska, likligen öfver Tyskland hitkomna *-ari, -eri*, jemförligt med det verbala *-era* (jfr. I. 50 — 51), visar sig i 1400-talets skrifter och de följande; till en början öfverfördt i utländska ord, sedan inympadt på Svenska. Exempelvis anföra vi ur Cod. Bildst. s. 734 *ther fordömdos alla willor ok kiættarie*, S. Birg. Up. 7: 8 *nakat kætteri*, Stads L. Kp. B. 34 *spisseri* (i membr. B. 5. b. kap. 34 *spidzari*), Kristof. Lands L. B. B. ind. 34 *fiskeri*, kap. 34 *fiskerii*, Med. Bib. II. 197 *skalkari*, Gust. I:s Bibel Luc. 16: 2 *gör rekenskap aff titt sögderij*, 16: 3 *tagher jfrå migh sögderijt*, 1 Macc. 10: 38 *the try sögderij*, 10: 30 *the try sögderijn*. — För Isl. må antagas som regel, att med i afledna neutra ega öfvergångs-ljud i stammen, när dennes vokal är tillgänglig för sådant ljudskifte; likväl undantag för *faðerni, möðerni, bróðerni, akkeri* och dylika. För F. Sv. är visserligen samma lag rådande i tvåstafviga enkla ord (också i sammansatta, i fall *athawm* skall utmärka *athævum*); men de i mellanstafvelsen med *r* eller *nd* utbildade förmå der kvarhålla *a*, såsom *hundari, tåpandi, ærandi, qvighandi*; derutöfver finnas *akkiæri, ankare, kæralde, arvipi, arvupi*. — Beträffande *altari*, som, utifrån kommet, både i Isl. och F. Sv. vacklar mellan mask. och neutr., se längre fram bland svaga mask. — Under redogörelsen för *klæpi, kryddi, inelvi, stykki*, ha vi haft tillfälle att hänvisa på en slutligen inträngd Tysk pl. på *-er* (jfr. ock *athævi*).

bo, bu (bo, egendom, boskap); Isl. *bú*, gen. *bús*, ofta *búss*. VGL. I. O. 9 *huggar man bu* (boskap); pl. *helt bo* (distrikt, fögderi); Æ. B. 21 pr. *til bos* (gen. sg., till bo); 21: 4 *at bo sinu* (dat. sg.); 5 *af bono* (dat. sg., boet); IV. 16: 7 *þa waru VII boo* (då voro sju gårdar); 16: 12 *han tok ælliuru bo* (elfva gårdar); Upl. L. Add. 5 *j andrum bom* (dat. pl.).

ta, tæ (bygata, smal väg mellan gårdesgårdar); Isl. *tá* (jfr. Edda Sæm. s. 484 v. 21, s. 266 v. 9). Vestm. L. I. 20: 4 *hwar sum læggir ta a annan*; 19: 4 *havin byamen tæ swa marg* (många) *sum þem sæmbir sielwom wom*; Gust. Is Bibel 4 Mos. 22: 24 *vhi itt trängt tää emellan wijngårdar*. Häraf VGL. *forta* (jfr. MOLBECHS Dan. Gloss. och Dial. Lex. *forte*). Upl. L. *tæbundin*, Gottl. L. *tafastr, tagarþr*. Mångenstädes brukas ännu på landet *tå, tä* eller *te*, i samma mening; Hof angifver *tå* som udde, svinvall, utmark intill by eller gård, mellan gårdesgårdarne.

bi (bi); Isl. *bý*, vanligare *býfluga*. Gamla Ordspr. 904 *som bi faar*; 223 *swa fódher gudh by som biörna*; Södm. L. B. B. 30: 4 *nu swærmæ bi*; ÖGL. B. B. 35 pr. *fylghir hin sinum bium* (dat. pl.); VGL. II. U. B. 14 *bin* (nom. pl. best., bina) *liggiæ*; Alex. 1884 *ther bien skilias fra sin wiisa*. Gottländskan har mask. *bäi*, pl. *bäiar* (bi) och fem. *bäia*, pl. *bäiur* (vise), Helsingskan fem. *bie* (geting), enligt SÄVÆ; och kan man dermed jämföra fem. *pia* i F. Hög-T., *bie* i Med. Hög-T., *beo* i Ang. Sax.

knæ, kni (knä); Mös. Göt. *kniu*, A. Sax. *cneov*; Isl. *knè*, gen. *knès*, dat. och ack. *knè*, gen. pl. *kniá*, dat. pl. *kniám*; Edda Sæm. s. 414 v. 38 *kniám* (Stockh. uppl.), *kneám* (Köpenh. uppl. I. 302). VGL. I. þj. B. 5: 4 *uif knæ*; A. B. 12: 4 *i knæ*; ÖGL. Æ. B. 2 pr. *innan þriþia knæ* (inom tredje släktled); G. B. 7: 2 *innan þriþia kna*, var. *knæ*; Æ. B. 17 *knæm* (dat. pl.); Vestm. L. I. B. B. 39: 6 *knæs*; Gottl. L. 23: 4 *vfan knj*; *milli* (mellan) *knis*; 18: 4 *j knium*; Smål. L. 13: 8 *kneum*; Bonavent. s. 162 *a sinom knæm*; 2 *the standa a knæn* (ack. pl. best., på knäna); Vadst. Kl. R. s. 58 *til knæna* (gen. pl. best.); P. Månsson *knæmen* (dat. pl. best.); Gust. Is Bibel Hes. 47: 4 *gick migh vp til knään* (ack. pl. best.).

træ, *tre* (arbor, lignum); Mös. Göt. *triu*, A. Sax. *treov*; Isl. *tré* går som *kné*; Homil. 72: 2 *a mipli* (emellan) *tria*, 37: 2 *itriom* (för i *triom*): Sn. Edda s. 47 *allra tréa* (Köpenh. uppl. *trea*) *mestr*, *trésins*, 40 *trèin*; Norska *tre*, Dan. *træ*. VGL. I. Md. 42: 4 *faellir* maþer *træ*; III. 423 i *trea-* (gen. pl.) *garþ* (trägård); Södm. L. B. B. 40: 3, not. 4 *threagarz*; Upl. L. M. B. 6: 4 *træ ett* (ett träd); 49: 2 *or* (ur) *træ*; 6 pr. *aff sæghl træ* (mast); þg. B. 9: 4 i - - *trægarpi*; Med. Bib. I. 223 *hugger nidher vng træ* (pl., unga träd); S. Birg. Up. 2: 5 *a faam træm* (dat. pl.); Med. Bib. I. 456 *fruktsamom træem*; ÖGL. B. B. 35: 4 *þa skal han mærkia træt* (trädet); Cod. Bur. s. 74 *þa höghþe sik træt*; VGL. II. U. B. 44 *stande træt*; *hugge eig tret niþer*; *af trænu* (dat. sg., trädet); Med. Bib. II. 368 *træsens* (trädet); ÖGL. B. B. 33 *nu aghær annar træn* (träden); Med. Bib. I. 223 *þa lagdhe han træin*; *the sagho mislita træn* (träden af brokig färg); 376 *træen fyllas*; Alex. 5873 *træmen* (dat. pl., träden); Med. Bib. II. 343 *skadha - - træomen*. Bi-blarne hafva *trää* (trä); och *trään* (trän) är der, såsom i fornspråket, bestämd pl.; men i 1734 års lagbok, der sg. väl är *trä*, är likväl *trän*, liksom i våra dagar, obestämd pl., t. ex. B. B. 13: 5 *bärande trän*, *andre ofruchtbare trän*, 45: 2 *sådana trän*. — Men hvar skall man söka *träd*? Att *d* ej organiskt ingår i roten, erfares strax vid anställd jemförelse af vårt eget fornspråk med icke blott gammal och ny Isl., Norska och Danska, men jemväl Forn-Tyska och andra språk af den Indo-Europeiska stammen (jfr. DIEFENBACH, Vergl. Wörterb. d. goth. Spr. II. 684—3, som också finner formen *träd* »märkvärdig»). Detta *d* kunde till äfventyrs, endast theoretiskt betraktadt, vinna utseende af en aktningsvärd ålderdom, om det sammanställes med den oorganiska stam=utvidgning, som förekommer i en del Grekiska och Latinska ord, t. ex. *pecudis*, af *pecu* (se vidare BOPP, Vergl. Gram. s. 448, 439, 4347); en företeelse, som icke heller för nyare språk är främmande, t. ex. det evfoniska *d* i Fr. *viendrai*, *tiendrai*, *voudrai* m. fl. Må vara, att väljudets fordringar medverkat till stadgande af bildningen *träd*; men sjelfva ursprunget får sökas på annat håll. I fornspråket visar sig *träd* aldrig som obestämd form, men väl slutligen

som bestämd; d. v. s. det betecknar *träet*, *trä*, hvarest *t* är slut-artikel (jfr. längre fram *lekamen*). I Legend. s. 94—96, ur en handskrift från medlet af 1400-talet, möter man *et træ*, *enkte* (intet) *træ*, *træsins*, *træno*, *trææn*; äfven *thz* (det) *træ*, *thz sama træ*; men ock flere gånger *thz sama træth*; vidare enskilda exempel af *thz trædh*, *thz sama trædh*, *om trædh* (om trädet), *widh trædh* (vid trädet). Härvid bör märkas, att i den åberopade handskriften *th* icke i andra ord står för det radikala *dh*; men både *th* och *dh* för det neutrala *-t*,* t. ex. *aarith* (året), s. 95 *thz sama flydh* (flyet, jfr. raderna ofvan och nedan *et fly*, ett kärr). Ej anmärkande i Gust. I:s Bibel, med hvilken vi här skola, för närmare upplysning, jemföra Luthers öfversättning, hvarest likväl på vederbörliga ställen någon gång obestämd artikel finnes använd. Math. 12: 33 *görer antingen trädh* (trädet) *gott* (»inen guten bawm») - - *eller ock görer trädh ondt* (»inen faulen bawm») - - *ty aff fruchtenne kenne man trädh* (»erkennet man den bawm»); Luc. 23: 34 är *thetta skeedt på thet ferska träadh* (»am grünen holtz»); Ap. G. 5: 30 *uphengt på trädh* (an das holtz gehangen»); 13: 29 *togho the honom nedher aff trädh* (»vom holtz»); Joh. Up. 22: 2 *stodh lijzens trää* (»stund holtz des lebens») - - *loffuen off trädh* (»die bletter des holtzes»). I original-upplagan af Carl XII:s Bibel är *trädh* på dessa ifrågavarande ställen så skrifvet, och på lika sätt i Gust. I:s Es. 64: 14 *frödth* (fröet), men 1 Sam. 16: 2 *fäät*. Flere bevisställen torde icke krävas, för att sprida ljus öfver upphofvet till *trä*d, hvilket, i sin obestämda egenskap, tyckes hafva först vid medlet af förra århundradet kommit att oftare vexla med *trä* (båda formerna angifvas i LINNÉ Ordbok, tryckt år 1749). Den af LINNÉ ogiljade teckningen med *d* har från rättskrifningens område inträngt på ordböjningens,** och har hos det nu lefvande skrif-

* Dyläkt är ej utan exempel till och med i Svenske codices af högre ålder, såsom i Södm. L. Kk. B. 14 *banzmald*; icke heller uti F. Isl. ö (allmänt i Ny-Isl.) och RASK anmärker, att *tréb*, för *tréit*, ses i tēmligen goda handskrifter (Vejledn. s. 26); Dalskan brukar icke i neutr. *t*, utan mjukt eller aspireradt *d* (ö).

** Tillkomsten af det i några trakter af Norge brukade *tréd*, best. *trède* eller *trétte*, hörer ej böra på lika sätt förklaras, synnerligast som *d* utgör en hos allmogén rådande egenhet, utsträckt äfven till andra subst. med vokalslut, t. ex. *straad* (strå), *fröd* (frö) m. fl. (jfr. AASEN, Nor. Folk. Ordb.

kunniga släktet vunnit ett afgjort företräde; dock så, att *d* är mera oskiljaktigt i det enkla ordet än det sammansatta (t. ex. *trägård*), mera i bestämd form än obestämd (man ser oftare *trä* än *trä*, *träet*), och icke tillkommer *trä* i bemärkelsen: *lignum*, — en skiljaktighet, som förr befinnes mindre iakttagen (LIND skriver t. ex. *gjord af trä*). Icke dess mindre har man sålunda fått 2:ne böjningar: i skrift merendels *trä*d (arbor), best. *trädet*, *träden*; i tal *trä*, pl. *trä*n, best. *trä*t, *trä*na. — Det ursprungliga *e*-ljudet har, besynnerligt nog, hållit sig allmänt kvar i interjektionen *vass särra tre*, oftast skrifven *vasserra* (hos WESTE *varserra*) *tre* (förkortadt *särra tre*), d. v. s. *vars herra tre* (vår herres trä, kors). Dalskan har *trai*.

Som *bo* går *stra* (strå); säkert ock *frö* m. fl.; men *fæ* följer 3 dekl.

Återblick på första och andra starka deklinationen i Forn-Svenskan.

Sedan af de under 1 och 2 dekl. lydande subst. ett stort antal blifvit, efter behofvets föranledande, mer eller mindre utförligt afhandlade, och vid de särskilde flockarne deras utmärkande drag och skiftningar varit framhållna, återstår för den allmänna öfversigten föga att åtgöra.

Det har visat sig, att neutrum, som i Mös. Göt. äger en dekl. på *a*, men ej på *i* (ifr. tabellen s. 9—10), uti Nordiska språken saknar ett motsvarande böjnings-tecken; ty det *i*, som fullständigt genomgår *riki*, men uti så väl *minni* som *næt* är stäckt på rörlig fot, och i vissa kasus drager sig undan, är det samma afledda som uti mask. *bækker*, *lækir*, fem. *æg*, *myr*; detta *i*, som Ny-Svenskan uppoffrat uti mask. och fem., men, ehuru försvagadt till *e*, med omsorg vårdat uti en del neutra, neml. sådana som i nominat. ha denne vokal till slutpunkt (såsom *minne*, *riki*).

Bland iakttagelser, som göra sig sjelfva vid öfverskådningen af den i det föregående samlade massan, är ock denna, att

och Gram. s. 54, 149); i hvilka *d* (*t*, *u*) tyckes hafva på samma väg uppstått, som hos oss det från den bestämda böjningen härflutna *n* (*en*), hvilket nu stelnat i den obestämda pl. *strån*, *frön*.

de två första deklinationerna ega hvardera en myckenhet mask. och fem. subst., hvaröfver de äro enrådande, den ena med sitt *a*, den andra med sitt *i*; då de åter öfver andra dela våldet sig emellan. Så för Isl., så för Forn-Svenskan. Nyare språket har hos oss hunnit längre att ordna hoparne i 2 skilda grupper, pl. på *ar* och *er*, rätteligen ensamt för mask. och fem.; hvar- emot af neutra endast de konsonantiskt slutande (t. ex. *skepp*), innehafva sitt gamla rum; under det *de*, som i stammen eller afledningen ändas på vokal (såsom *bo*, *rike*), genom sin nya pl. på *n* gjort liksom en eröfring på fältet för de svaga substantiven.

Afledningen *v*, den Isl. låter stiga fram i vissa kasus af alla kön, synes i Svenskan, sedan historiska tider, hafva afstått från allt inflytande på den egentliga böjningen, och inskränkt sin verksamhet till den passiva af en orörlig konsonantisk utbildning, såsom i mask. *spiriter*, fem. *arf*, * pil (jfr. s. 35, 37, 69, 117).

För mask. är lag, att i ord der vokal föregår afledningarna *l*, *n*, *r*, blir han utstött i de kasus, hvilkas ändelse börjar med vokal (jfr. s. 40, 43); af *lykil*, *sapul*, *aptan*, *himin*, *morghun*, *hamar*, *aker*, *fætur* se vi derföre *lyklum*, *sapla*, *aptne*, *himna*, *morghne*, *hambri*, *akri*, *fætre* o. s. v. (jfr. dock s. 42 *bikar*); liksom nu af *himmel*, *afton*, *åker*, pl. *himlar*, *aftnar*, *åkrar*. Sammaledes med fem. på *-r*, t. ex. *næver*, *næfra*; fem. på *-l* saknas (om ej dit kan räknas *apald*); på *-in* gifves endast *alin*, pl. *alnar*; på *-an* flere, men utan sammandragning (jfr. s. 96). Neutra på *-al*, *-in*, vackla; F. Sv. har *opale* (Isl. *óðli* och *óðali*), *aldini* (Isl. *aldni* och *aldini*), *allina*, *bundini*, men *mæghni*; Isl. neutra på *-an* sammandragas ej (enligt regeln, men *gaman* har *gamni*); omvänt de på *-ar*; i F. Sv. brista bovis för *-ar* (jfr. s. 422). Sammandragning eger ock rum för *hovöf*.

I sammanhang härmed må göras en anmärkning, som närmast rörer ljudläran, men icke är utan vigt för kannedomen om ordbildningen och ordböjningen, den neml. att, i vårt nuvarande språk, akut tonvigt på stam-stafvelsen tillkommer sådana med *l*, *n*, *r* utbildade subst., som alltid i Isl., och hvad angår de med

* Såsom ett dylikt stammen vidhäftadt *v* torde man kunna betrakta det som möter oss i Vesterbottiska *sålf* eller *sof*, *sålra* eller *solra* (svala), pl. *solren* (*sölren*, jfr. Jemtlandska *gråsytn*, *gråsparf*); hvarost det radikala *v* är uppslukadt liksom i Dalska *sala* eller *sälå* (svala), men det stammen efteråt vidfogade liknar det i F. Hög-T. *sualawa*, A. Sax. *scalere*, Eng. *swallow*.

l, n, oftast i F. Svenskan skrivas utan föregående vokal, och följaktligen uppträda som enstafviga, t. ex. *gafvel* (F. Sv. *gafsl*), *hassel* (F. Sv. *hasl*), *gissel* (F. Sv. *gesl, gisl*), *axel* (F. Sv. *axl*, humerus), *kummel* (F. Sv. *kumbl*), *betsel* (F. Sv. *bezl*), *botten* (F. Sv. *butn, botn*), *socken* (F. Sv. *sokn*), *öken* (F. Sv. *öpkn, ökn*), *lösen* (F. Sv. *lösn*), *vatten* (F. Sv. *vatn*), *åker* (Isl. *akr*), *ålder* (Isl. *aldr*), *fjäder* (Isl. *fiöðr*), *lefver* (Isl. *lifr*), *timmer* (Isl. *timbr*), *silfver* (Isl. *silfr*) m. fl., dem vi i sjelfva verket uttala nästan enstafvigt, *gavl*, *botn*, *åkr* o. s. v.; hvilket åter alldeles icke är händelsen med *kittel* (Isl. *ketill*, F. Sv. *kætil*), *himmel* (F. Sv. *himil*), *axel* (Isl. *öxull*, F. Sv. *axul*, axis), *sadel* (Isl. *söðull*, F. Sv. *sapul*), *ållon* (F. Sv. *aldin*) o. s. v.; och ej heller för någon del med pl. *rätter*, *vänner*, *syner*, *färder* och dyl. mask. och fem. efter 2 dekl., hvilka uti Isländskan, liksom Forn-Svenskan, hafva *-ir* (*er*).^{*} Häraf kan den slutsats dragas, att om hos oss i gamla tider rättskrifningen varit mera försigkommen, och kunnat bestämdare i skriftecken utmärka ljudet, så skulle man icke emellanåt skrifvit *gawil*, *husil*, *kumbel*; icke vanligen *aker*, *fiæper*, *timber*, utan alltid *akr*, *fiæpr*, *timbr*, såsom de i verkligheten högst sällan förekomma, utom i Gottl. L. och ställvis i Kg. Styr., äfvensom i run-ristningar. Detta blir på ett eget vis bekräftadt af det med *r* utbildade *luper* (se s. 42), hvilket med utstötning af *d* blifvit *lur*, hvars *r* ingalunda tillhör roten, utan afledning. I flere landsorter säges *fjär* (*fjäder*) o. s. v. Man kan gå ett steg längre, och antaga, att också den maskulina nominativen *brander*, *skogher*, *bækker*, *rätter* och likartade, kommit att, under en lyckligare orthografiens ställning, i likstämmighet med Isl. (och jemväl med Mös. Göt.) skrivas *brandr* o. s. v.; och detta så mycket hellre som redan F. Sv. i *dal*, *vin* och dermed jemförliga, Ny-Sv. i *brand*, *skog*, *bäck*, *rätt*, antydt det svaga ljudet af den vokal, som en gång intagit rummet framför det slutligen utplånade *r*. Ytterligare bidrag, till stärkande af den här uttalade sats, hemta vi ur 3 dekl., äfvensom från de med *r* utbildade adj. *fager*, *mager*, *diger*, *säker* m. fl., alla med akut. — Vi återkomma

^{*} Der pl. *-er* är en främmande utväxt, såsom i de unga neutr. *länder*, *ständer*, de uti köpenskap brukade *bräder*, *blader*, *lärfter* m. fl., användes icke den för Svenskan egendomliga grava accenten; icke heller i allmänhet för utländska ord, som i senare tider inkommit.

till en här förut (s 43) vidrörd anmärkning af GRIMM, att det *a*, som i F. Hög-T. utsättes framför flytande konsonanter, vanligen ej utskrifves i Mös. Göt., t. ex. *fugls, akrs* (Gesch. II. 944). BOPP anser så väl detta framför kasus-ändelser merendels bortfallande *a*, som de derur genom försvagande uppkomna *u, i, e*, för en senare tillsats i F. Hög-T. subst. och adj., för att undvika hårda konsonant-möten (Vergl. Gram. s. 4446, 4385). Svenska uttalet åter följer samma regel som Isl. skrifningen. Alltså der Isl. har *-al, -an, -ar*, t. ex. *ǫðal, gaman, hamar, sumar*, fins hos oss icke akut betoning; och då en sådan brukas, t. ex. i sjöspråkets *kabel* (F. Sv. *kufal*, Isl. *kaðall*, se s. 39), kan detta ha sin grund deruti att ordet, i sin nuvarande skepnad, är taget från utländingen (jfr. T. och Holl. *kabel*, Eng. och Fr. *cabl*), och derföre accentueras som *fabel, bibel, adel, sedel* m. fl. af främmande ursprung.

TREDJE KAP.

Tredje starka deklinationen i Forn-Svenskan.

Liksom 4 deklinationens allmänna kännetecken är *a*, den 2:s i (*e*), är den 3:s *u* (*o*), hvilket likväl endast i ack. pl. af mask. tydligt framträder uti Skandiens fornspråk, och följaktligen ej skulle utgjort en tillfredsställande grund för indelningen, om vi ej hade Mös. Göt. att tillgå, och derifrån kunde hemta den nödiga förklaringen. Emellertid redogöra vi i det följande för åtskilliga af de viktigaste hit hänförliga substantif.

Maskulinum.

viþur, viþer (träd, skog, ved); Isl. *viðr*, gen. *viðar*, nom. pl. *viðir*, ack. pl. *viðu*. VGL. II. Forn. B. 12 *huat þæt helðer ær aldin scogher æller vnðir viþur* (nom. sg., i 2 yngre hskr. *vndiruiþa*, träd som ej bär frukt); I. F. S. 2: 4 *firir vndiruiþ* (ack. sg.) *ok - - firir aldinuid* (fruktbarande träd); Forn. B. 8 *til las viþar* (gen. sg., till ett lass ved); J. B. 43: 4 *til vndir viþær*; II. G. B. 42 *mællan æluær* (elf, d. v. s. Göta elf) *ok tiuiþar* (gen. sg., skogen Tived);

- IV. 16: 12 *aff tiwidhi* (dat. sg.); I. F. S. 2 pr. *huggir vndir uifu* (ack. pl.); Forn. B. 8 *flar* (flår) *vndirviþu*; II. Forn. B. 11 *firi aldin vifu oc vndir vifu*; Vestm. L. II. B. B. 24: 2 *som döfwiþær* (trääd som ej bår frukt) *ær*; I. B. B. 19: 3 *til waz oc wipar*; ÖGL. B. B. 34 pr. *lati atær uifin*.
- sifer* (sed); Mös. Göt. *sidus*; Isl. *siðr* böjes som *viðr*. Kg. Styr. II. 32 *thet är thera* (deras) *sidr*; ÖGL. Kr. B. 27 pr. *firi osifa* (gen. sg.) *skuld*; VGL. IV. 19: 1 *aff slicum vsið* (dat. sg.); 14: 7 *fore sinæ vsiðhi* (ack. pl.); Upl. L. Conf. *til at rättæ krankræ mannæ sifi* (ack. pl.); Gottl. L. 4 *fylghir cristnum sifi* (dat. sg.); Gottl. Hist. 4 *þa saghu caupmenn cristna sifi* (ack. pl.). Man letar förgäfvés efter ack. pl. på -u.
- wæpur* (vädur); Isl. *veðr*, gen. sg. och nom. pl. *veðrar* (GISLASON), hörér icke till 3 dekl.; men dit räknas Mös. Göt. *viþrus*. Gottl. L. 43 *cumbr fastr* (osnöpt) *wæpur*; rubr. *af* (om) *fastum wæpuri*; Gottl. Hist. 3 *ormica gaf hanum tolf wæþru* (ack. pl.); Cod. Bur. s. 102 *þa var þar en wæpur*; *ok brr bort löngleka wæpuren döþan*; Med. Bib. I. 201 *en wædhor hænger*; *wædhorin*; *mz thenna wædhrenom*; 554 *wædhurs*; Bonavent. s. 127 *offra wædhra talgh* (jfr. Ol. Hel. S. s. 26 *veðrarhorn*); Gust. Is. Bibel 1 Mos. 22: 13 *sågh en wædhur*; *wædhuren*. Ännu höres *wædur*, fast ej hvardagligt i bruk; *wædher*, hos den Svenske Harpestreng s. 59, är tör hända öfverflyttadt från den Danska urskriften. Nom. pl. är ej att framvisa ur fornspråket, och Gust. Is. Bibel har Asar. 40 pl. *wædhrar*. Egde man ej i Mös. Göt. nom. sg. *viþrus*, i Isl. gen. sg. *veðrar* och i Gottl. L. ack. pl. *wæþru*, så kunde man vara böjd att ställa *wæpur* invid *fiætur* (s. 40).
- döper* (död). Isl. begagnar i allmänhet det svaga *dauði*; stark form träffas blott undantagsvis, såsom Edda Sæm. (Köpenh. uppl. III. 99) *dauþr* (i RASKS s. 49 v. 71 *dauþinn*). Fornm. S. X. 241 *manndauðr*, 242 *manndauðnum* (dat. sg.), hvar-till EGILSSON uppvisar en gen. *dauðar* uti *dauðarorð*, i bredd med *til dauðs* (Edda Sæm. s. 248 v. 32); Norska folkspråket har både *daude* och *död*, Dan. *död*. Våra urkunder innehålla, oberäknadt *döþi* (hvarom under den svaga böjningen), huf-

vudsakligen följande: Vestm. L. I. B. B. 45 *combir j döþir* (nom. sg.) *þera mellan* (dem emellan); II. J. B. 46: 1 *combær siþan döþær þera mællom*; Bonavent. s. 154 *hans pina oc döðher*; Gamla Ordspr. 604 *döðhrin* (döden); Cod. Bildst. s. 476 *döðherin* (döden); Upl. L. V. B. 29: 4 *slar - - til döz*; 23: 6 *far döþ*; Cod. Bur. s. 45 *stop - - up af döþ*; 64 *do brapom döþ*; Södm. L. Kg. B. 44 pr. *döþum dræpin*; Gottl. L. 45 pr. *at dauþum drepin*. Bland dessa exempel, som kunna ur lagarne betydligt ökas med former på *döþ* och *döz*, kan *döþum* (*dauþum*) äfven föras till *döþi* (*dauþi*), ja till adj. *döþer* (*dauþr*). Nom. pl. och ack. pl. blifva ej upp- dagade,* och gen. sg. *döz* (för *döþs*) leder tanken på 4 dekl., som nu råder, ehuru visserligen ej hvardagligt. Emellertid skådas i Upl. L. J. B. 24 *til döþræ daghæ* (till döddagar, dödsdagen), Södm. L. J. B. 47 *til döþeræ dagha*, var. *döðra- dagha*, VGL. II. K. B. 72: 4 *æptir fathurs ælla mothor döthradagh* (dödsdag), var. (i två membraner) *döðþærdagh*; der *döþra* betecknar antingen gen. pl. af adj. *döþer* (jfr. Edda Sæm. s. 97 v. 4 *dauþra*), eller gen. sg. *döþar*, af subst. *döþer*. I senare fallet, och äfven i den händelse att varianterna till VGL. innehålla en riktig läsart, finge man ett *döþardagher* (ännu höres någon gång *till döda dagar*), v- xelbild till *döpsdagher* (jfr. VGL. I. A. B. 40 *a dözsædghi*) och Isl. *dauðadagr*; och i *döþar* en gen. sg på *-ar*, jemlike till den af EGULSSON anförde; hvarigenom en utsigt öppnade sig att bringa *döþer* vid sidan af Mūs. Göt. *dauþus*, efter 3 dekl. Så som BOPP (Vergl. Gram. s. 4402) förklarar ställningen af *dauþus* till Sanskrit och Grekiska, finner man ett etymologiskt samband med det här s. 83 angifna fem. *dan- tigher*, *tiugher* (tiotal); Isl. *tigr*, *tegr* (båda i Homil.), *tugr*, *togr* eller *tögr*, böjes som *vör* (se vidare Räkne-ord). Vestm. L. I. Kr. B. 3 pr. *hvar sum niþir combir hvar tyundi tiughir* (tio-tal, neml. kurfvar, d. v. s. hvar tionde skyl); Upl. L. M. B. 42 *at hundræþum ok firum* (fyra) *tiughum* eller *tiughum firum* (= 40); 44: 4 *böte tiughum attæ*

* Möjligen är ack. pl. i den unga Med. Bib. II. 302 *aminnas the wrangasta döðhana som menlösom barnom war giordher*, i hvilket fall war står för *waro*; men oafgjordt blir ändock, om *döðhana* är af *döðher* eller *döðhi*.

(= 80); 44 pr. *tiughum*, var. (i 1607 års uppl. och i en ung hdskr.) *tighiom*. VGL. IV. 20: 4 har, såsom det vill tyckas, neutralt *fæm tyugh*, hvilket SCHLYTER i Gloss. till VGL. förklarar för: fem tjog; men i Upl. L. s. 454, lika med IRR, antagit att betyda: femtio. Stammen *tigh* (jfr. *tighiom*) är hos oss icke vanlig i subst., men dess mer i grundtal, t. ex. *furatighi* (40). *fæmtighi* (50), slutligen i ordnings-tal, t. ex. *thrætighindi*, *fyretighindi*; *tiugh* åter icke blott i grund- och ordnings-tal, t. ex. *þrætiughu* (30), *þrætiughundi*, utan jemväl i numeraladj., såsom *fiæþertiugher* (af 40), *þrætiugher* (af 30). Ack. pl. efter 3 dekl. är kvarblifven i *þrætiughu*, efter 2 dekl. i *furatighi* m. fl. — Dalskan har ett mask. *tiäg* (tiotal), motsvarande *tigher*; hvaremot Stads L:s *diker* (decker), t. ex. Kp. B. 44 *dikra tal*, *halsuom dikrom*, synes vara bildadt efter Med. Hög-T. *techer*: VGL:s *dikur*, om det skulle ega samma betydelse, vore väl ett försvenskadt *decas*, med hvilket *tigher* likväl till sitt ursprung ytterst sammanhänger. — Förhållandet med *tiughu* (20), *tiu* (10), och vårt nuvarande *tjog* (20-tal), kommer att tagas i skärskådning vid Räkne-ordens granskning.

stigher (stig). Isl. *stigr*, *stigs*, nom. pl. *stigar*, ack. pl. *stiga* och *stigu* (GISLASON). Ur vårt fornspråk har jag ej prof på andra former än efter 4 dekl.

vægher (väg) se s. 54.

limber (lem) se s. 55.

Enligt Isl. skulle *liþer* (led, articulus) och andra följa *viþer*; så ock *qvister*, hvilket dock i Isl. har gen. sg. -s; såsom ock är händelsen med Isl. *smiðr*, gen. *smiðs*, nom. pl. *smiðar* och *smiðir*, ack. pl. *smiða*, *smiði* och *smiðu* (GISLASON). I F. Sv. är ingen ting i ty fall afgörande att förebringa. Se vidare Anomalier.

vander (spö, staf); Mös. Göt. *vandus*; Isl. *vöndr* (*vondr*), gen. *vandar*, dat. *vendi*, nom. pl. *vendir*, ack. pl. *vöndu* (*vondo*). Med. Bib. I. 294 *aarons wander* (nom. sg.) *swolgh* (uppsväljde) *thera wænder* (ack. pl. för *wænde*); 293 *mæstarene kastadho sina wænder*; 316 *mæ wande* (dat. sg.) eller *stawe*; 293 *aff wandom*; 406 *alle wandane* (nom. pl., stafvarne); Vestm. L. II. B. B. 28 pr. *takær alt soman* (samman) *han(d)*

œ wand; Cod. Bur. s. 6 af *huilikins þera vande* (dat. sg.). Någon för böjningen betecknande form af detta ord synes icke till utom i Cod. Bur., der *a* ofta står för *æ* eller *e*, samt i Med. Bib., der språket ej mera har sin fulla fornskrud.

wanter, vatter (vante); Isl. *vötr* (*votr*), *vattar*, pl. *vettir*; Norska *vott*. ÖGL. B. B. 44 i *uat* (var. *want*) *sin*; Upl. L. Kk. B. 44: 40 *læggær man* - - *wantæ* (ack. pl.). Dalfolket assimilerar *ott, utt*; Bohusläningen *vätt*.

lagher; Isl. *lögr* (*logr*, vätska, vatten, sjö, haf), *lagar*, pl. *legir*. Läkeb. B. 32: 1 *wardir henne* (hennes, violblommans) *lager* (vätska, extrakt, dekokt) *lathin i saar*; 67: 4 *ensambir* (ensam) *laghrin*; 47: 2 *laghin aff malyrtinne*; 36: 2 *med laghenom* (dat. sg.). Vi säga ännu *ene-, brygg-lag*. Hos Sturleson heter sjön Mälaren *lögrinn* (äfven *loginn, lauginn*), hvilket af Svenske öfversättare blifvit förvändt till *lögaren*, i stället för *lagen* (sjön).*

magher; Mös. Göt. *magus*; Isl. *mögr* (*mogr*, son), *magar*, pl. *megir*. En gen. sg. af detta annars i våra urkunder ej bemärkta ord (ty *magher*, Isl. *mágr*, hvarom s. 23 är taladt, må härmed icke förblandas) visar sig i Upl. L. Æ. B. 44: 4 *at maghar arffwi* (»arf som tillfaller ett efter fadrens död födt barn»); Hels. L. Æ. B. 43: 7 *at maghær arwi*. I Gottl. L. s. 380 har SCHLYTER, såsom tillägg till Gloss. öfver Upl. L., upplyst, att i Norska Gulap. och Frostap. lagarne betecknar *magar arve* moder, som är sons eller dotters arvinge. Från *maghi*, *mage* (se Gloss. till Upl. L.), med gen. sg. och pl. *magha*, är man af grammatiken förhindrad att härleda det ofvanstående *maghar*, som är stark gen. sg.

valder, waller (vall); Isl. *völr* (*votr*), *vallar*, pl. *vellir*. VGL. IV. 44: 1 *affsæualdær* (nom. sg., namn på en skog); I. Md. 3: 1 *a vighuelli* (dat. sg., på vigvall, stridsvall); S. B. 2 *a vighualli*; IV. 44: 4 *a lincornæ wallum* (dat. pl., namn på en vall); ÖGL. Vap. 32: 2 *nu stial han hæst a ualle*; Upl. L. V. B. 5: 4 *hiörþwaldær* (nom. sg., betesmark); 7:

* Mälaren kallades, i anseende till sin storlek, företrädesvis »sjön», liksom *Lago Maggiore* kallas i nejdén omkring blott *il lago* (af Lat. *lacus*), hvilket till rot och form är alldeles det Sv. *lag-en*, med den enda skillnaden af artikels läge.

- 3 *a hiorþwalli* (dat. sg.); M. B. 12: 4 *hawæ bafir en wighwal*; Vestm. L. II. B. B. 2: 5 *a swina wall*. Vi uttala nu *val* (ej *vall*) i *grundval*; men Isl. har *grundvöllr* af samma böjning som *völlr*, och Dan. *grundvold* af *vold* (vall). I våra fornskrifter läses emellertid: Upl. L. Kk. B. 2 pr. *mæþ grundvali*; VGL. IV. 16: 6 *grawæ grunwal*; Vestm. L. I. Kr. B. 4 *gundwal* (för *grundwal*) *growu*; Gregor. s. 272 *grundualin kan ængin læggia*; S. Birg. Up. 4: 5 *hænna grundual var tron*; nu ær *grund uallin*; Gust. I:s Bibel 1 Kg. 7: 9 *jfrá grundwalen*; 7: 10 *grundwalana woro*.
- varþer* (vård, vårdare, vakt); Isl. *vörðr* (*vorðr*), *varðar*, pl. *verðir*; Sn. Ol. S. s. 82 har gen. *malmavorz* (för *malmavarðar*); Mös. Göt. *dauravards* följer 4 dekl. I landskapslagarne användes ofta nom. och ack. sg., i Upl. L. Kg. B. 12 pr. *sum styriman til warþs* (gen. sg.) *næmpnir*; 12: 1 *j warþi* (dat. sg.); Gottl. L. 54 *af warþi* (om vakthållning). I Run-Urk. 342 läses *vikinka vaurþr*, 4240 *Arinvorþr* (ett namn), men 49 *Hiorwarþr*, 4424 *Hirvarþ*, liksom i VGL. IV. 16: 5 *Adalwarðær*, 16: 7 *Röðolwarðær* o. s. v.
- balker, bolker* (balk). Isl. har vanligen *bálkr, bálks*, pl. *bálkar*; dock finnas lemningar af *bölkr* (*bolkr*) efter 3 dekl. (jfr. EGILSSON); i Norska fornlagar ses *bolkr*. VGL. I har *giptar bolker, arþær bolær* o. s. v.; VGL. II. vida oftare *bolker* än *balker*; andra lagar *balker*, Upl. L. Add. 43 i *wiþærbo balki* (dat. sg.), Smål. L. 18: 1 *kristnu balkrin* (balken), Kg. Styr. Inledning *hawer hon balka fyra*, Södm. L. Prol. vt *merct balkana* (balkarne). När pl. förekommer, är han efter 4 dekl.
- barker, borker* (bark); Isl. *börkr* (*borkr*), *barkar*, pl. *berkir*. Upl. L. V. B. 14: 8 *barkær*; *mæþ barki*; Södm. L. B. B. 46 pr. *barker*; *mæð barke*; VGL. II. Forn. B. 49 *flær maþer bast æller börk*; Add. 4: 5 *flar maþer bast æller bork*.
- katter* (katt); Isl. *köttir* (*kottir*), *kattar*, pl. *kettir*. Pl. har ej i Svensk skrift kunnat skönjas, förr än i den till språk föga efterrättlige Alex., der det 9680 och 9677 talas om *katta, skogskatta* (nom. pl.). I Gust. I:s Bibel. Bar. 6: 21 ses *kattor*, såsom det i senare tider ofta skrives (annars *katter*), och af bokbildadt folk (icke bland lägre stånd) någon gång

uttalas; kanske gammal Svea-brytning, om det utgör annat än den oss välbekanta förvexlingen af *-or* för *-er*, som börjar i Gust. Is Bibel, men först i nästförflutna århundrade tillämpats på ett större antal ord. Annars gifves ett fem. *katta* (katt-hona), hvartill *kattor* vore att föra.

laster (fel, last); Isl. *löstr* (*lostr*), *lastar*, pl. *lestir*. Upl. L. M. B. 24 *lastær* (nom. sg.) *ok lyti*; ÖGL. Vins. B. 5 *mæþ lönda laste* (dat. sg.); Cod. Bur. s. 136 *baþ mik tel fulan last*; Cod. Bildst. s. 255 *lytis löss ok lasta* (gen. sg. för *lastar*, fri från last och lyte); Gottl. L. 33 pr. *lastir fylgia hanum tueir* (två fel följa honom); 49: 20 *lima lastir*.

qvaster (qvast) är utan motstycke uti Isl.; men Norska munarter ega *kvost*, *kost* och *kvast*; Danskan *kost* och *qvast*. I VGL. II. Forn. B. 49 och Add. 4: 5 heter det *bryter pors eller quæsti*, var. *quæste* (jfr. Kristof. Lands L. B. B. ind. 50 *bryther qweste*), *quasta*; der man kunde finna anledning att se ack. pl. af en nom. pl. *qvæstir*, sedan *qvastar* (såsom na), till en sg. *qvaster*; eljest ett neutr. motsvarande Isl. *qvisti* (om till detta, eller till mask. *qvister*, bör räknas Gottl. L. *quisti*, är svårt att säga). Det förra vaxelvalet, som har mest för sig, skulle lämpa sig till både *kvost* och *kvast* i Norskan. P. Månsson har *mz enom kaasth*, att jemföra med Nor. och Dan. *kost*, i hvilka o förhåller sig till *va*, som i pron. *hor*, sedan *ho*, hvilken, af *hvar* (se Hist. Språkforskn. s. 9).

naghl (nagel). Isl. brukar oftast fem. *nögl* (ungvis), *naglar*, pl. *neglr* eller *negl*, i gamla språket mask. *nagl*, *nagls*, pl. *negl* (se Sn. Ol. S. s. 297), hvarifrån man skiljer det svaga mask. *nagli* (clavus); Norska folkspråket behandlar också olika *nagl* (på de flesta ställen mask.), pl. *negler*, mot *nagle*; så äfven Dan. *negl*, pl. *negle*, mot *nagle*, pl. *nagler*. Cod. Bildst. s. 805 *skaar thera neghle* (ack. pl., naglar); 879 *sagho thera klædhe haar næghle ok hy*; 878 *thera haar ok næghla* (nom. pl.) *vaxto ey*; Ivan 274 *kartnæghle* (kartnaglar); Gregor. s. 277 i *naghlom* (dat. pl.) *oc hare*; slutligen Alex. 5430 *the hafdho naghla hwassa som naala*. I Gamla Ord-spr. 984 finner men *dura* (dörr-) *naghel*. I Gust. Is Bib. göres formell åtskilnad mellan de olika orden (ungvis, clavus), t. ex. 5 Mos. 24: 12 *omskära hennes næghler*, men Syr.

27: 2 *nagle* (clavus), Es. 44: 7 *naghtar*. Riksspråket begagnar numera för båda begreppen endast *nagel*, pl. *naglar*; men i flere landskap, särdeles i Göta rike, brukas *nägler* som pl. af *nagel* (ungvis), alltid mask. Att den gamle nom. sg. varit *naght* (ej *naghtil*) kan slutas af den akuta tonen (jfr. s. 140).

vaghn synes visserligen hafva af gammalt egt en med Isl. likartad böjning efter 4 dekl. (jfr. s. 30), men dock ej uteslutande. Märkvärdigt är åtminstone, att den äldste i skrift bevarade pl. hörer till 3 dekl., neml. Södm. L. B. B. 40 pr. *twe vægnir*, hvilken väl egnar sig till Göta-målens pl. *vägner*. SÅVE känner *vagn* som fem. i Helsingskan.

örn, *arn* (örn); Isl. *örn* (Homil. 83: 2 *avrn*), *arnar*, pl. *ernir*; derjemte brukas ett svagt *ari*. Utom det sammansatta *örnæwingæ* (VGL. III. 63 och II. Dr. B. 7) eger man i runor flere hit hörande namn, såsom Run-Urk. 1097 *Arn*, 364 *Aurn*, 1334 *Urn* och andra. Derförutan Cod. Bur. s. 527 en *örn*, Alex. 1628 *örn æller spirff*; 3063 *sulten arn*.

Med Isl. till föresyn vore att till 3 dekl. räknas *galter*, *kaster* (hög, t. ex. *vipakaster*, *löfkaster*), *væxter* eller *væxter*, *mal*, *val* (käpp), *bal* eller *ball* (Isl. *böllr*, klot, boll, manslem), af hvilka få eller ofullständiga exempel äro för handen. Bland de ofvan beskrifna subst. finner man öfvergångs-ljud i pl. *vænder*, *nægler*, *vægnir*, *qvæsti* (under förutsättning att detta kommer af *qvaster*); ur de öfriga kan en plural af nom. och ack. ej förevisas, eller är han utan ljudskifte (t. ex. *lastir*, *balka*, *vantæ*); ack. pl. på -u sökes fåfångt. Öfvergångs-ljud i dat. sg. röjer sig på ett ställe i äldre VGL. (*vighuælli*); men bevisar mindre, enär denne codes på ett annat ställe, i öfverensstämmelse med Upl. L. och ÖGL., har uti samma ord grundljud (*vighualli*), och dessutom ofta utan betydelse ombyter *a* och *æ*; de återstående subst., af hvilka dat. sg. kunnat anföras, qvarhålla *a*, såsom *vande*, *varpi*, *balki*, *barki*, *laste*, de 4 sista i gamla membranor. Å en annan sida förekommer *vorþr*, *vaurþr*, *bork*, *börk*, hvilka, så enstaka de än äro, skulle, såsom spår af en genom *u* åstadkommen, i ordböjningen icke bemärkt, inverkan på stammens *a* (jfr. I. 323—4), vara af högt värde, om man kunde mycket bygga på ett par runstungna namn och på formerna *bork*, *börk* i yngre VGL., hvaraf bandskriften ej är äldre

än från medlet af 14de århundradet. Af större vikt vore onekligen det i äldre VGL. allmänna *bolker*, så vida ej o der (lik-som i *bork*, *börk*) till äfventyrs uttrycker samma genom efter-följande *lk* grumlade *a*-ljud, som Isl. angifver genom *á* i *bálkr*. Det runristade *aur̄n*, som stöder sig på det i skrift allmänna *örn*, och har vid sidan *arn*, vore alravigtigast, om det senare inginge i böjningen, på sitt behöriga rum. Nu uttryckes der-med visserligen en ljudskiftning i ordstammen (jfr. i nästa flock *biörn*), men någon bestämd plats i sjelfva flexionen är emellertid betänkligt att tillerkänna den här antydda vokal-vexling. — Till förevarande flock sluta sig *faþer*, *maþer*, *spander*, hvilka, i anseende till sina afvikelser, upptagas bland Anomala. Närmare medeltidens utgång begynte *staper* (s. 53) få öfvergångs-ljud i pl.; nyare språket har ej blott *städer*, men *bränder* (jfr. s. 22 *brander*), *bokstäfver* (jfr. s. 52 *staver*), mångenstädes ock *stäfver* (tunnstafvar). Den dialektiske pl. *sväner* är s. 54 omtalad.

skiolder, *skiölder* (sköld); Isl. *skiöldr* (*skioldr*), *skialdar*, pl. *skildir*. Upl. L. M. B. 11: 3 *liggær* - - *skiölder* (var. *skioldær*, nom. sg.) *a stampni*; 15 *hvar sum afwghæn skiold förær*; Södm. L. Add. 2 *skiolder* (nom. sg.); Cod. Bur. s. 174 *for skiold*. I äldsta handskrifterna ses ej annan gen. sg. än namnet *minniskiolz* (VGL. IV. 14: 17), och ingenstädes en pl. som utmärker 3 dekl.

miöþer, *miöþer* (mjöd); Isl. *miöðr* (*miöðr*), *miöðar*. Bonavent. s. 124 *viin ok miöðher*; Stads L. Kp. B. ind. 31 *myöðher*; VGL. I. K. B. 2 *drikki myod*; Bjärk. R. 38: 2 *af miöþ*.

I vår tid vill man icke bestämma sig för mask. eller neutr. *kiol*, *kiöl* (köl på fartyg, bergsrygg); Isl. *kiölr* (*kiölr*), *kialar*, pl. *kilir*, Edda Sæm. s. 156 v. 48 *kiölar*, i Köpenh. uppl. *kiolar*. Hels. L. V. B. 14: 2 *flat kiol* (flatköl, enligt Schlytten: flatt land eller sjö på höjden af en bergsrygg). ÖGL. har sammansättningen *kiölsuarf*.

biörn, *biarn* (björn); Isl. *biörn* (*biörn*), *biarnar*, pl. *birnir*. Såsom namn förekomma i Run-Urk. 70 och 395 m. fl. *Biarn*, 282 *Biaurn*, 485 m. fl. *Biurn*, 926 och 4467 m. fl. *Biarnar* (gen. sg.); i Södm. L. Conf. *abiörnsun* o. s. v. Appellatift åter i VGL. I. R. B. 42: 4 *biörn*, Forn. B. 7: 4 *biörn*, 6: 4 *byörn*, Upl. L. V. B. 15 pr. *biörn*; ÖGL. B. B.

36: 4 af *biorne* (dat. sg.); Hels. L. Kk. B. 7 aff *ælghæ ok biorna* (i 1609 års uppl. *ælghi ok biörni*) *hvarium*; Kg. Styr. II. 50 *sultin biorn*; *swasom äru biorne* (nom. pl.) *ok ultva*; Cod. Bur. s. 529 *wrþo* (blefvo) *tue biorna*; Gamla Ordspr. 223 *biörna* (ack. pl.). Såsom upplysande för ljudförhållandet bör ej förbigås en motsvarighet till Isl. *birna* (björnhona), noml. Cod. Bildst. s. 861 *ær ey bætra möta æn the berno som mist hafwer sina vngha*; men exemplet egde högre vitsord, om det vore hemtadt från en äldre urkund, upphöjd öfver misstanken för efterbildning af Med. Hög-T. *berin*. — Dalskan har assimileradt *byenn* (björn); Norska allmoge-dialekter *bjönn* (björn), *bjönna*, *binne* och *bæra* (Isl. *bera*, björnhona).

Sammanstämmande med Isl. vore att hit räkna *forþer* (fjärd, på rikets vestra kust »fjord»), *hiorter* och kanske ännu några. Den äldsta böjningen af de under denne flock inbegripna subst. är öfver hufvud mer än oviss. Ur handskrifna källor stå oss ingen annan gen. sg. till buds än namnet *minni-skiolz*; något senare (kring medlet af 14:de årh.) dat. sg. *biorne*, nom. pl. *biorne* och *biorna*, båda med saknadt *-r*. Ur runor åter, men blott i namn, *biarn* jemte *biurn* (*biurn*), samt gen. sg. *biarnar*; det sistnämnda, tillika med *biarn*, i tillräckligt antal ristningar, för att skydda inskrifternas tillförlitlighet. Äfven med dessa tillgångar kommer man likväl ej i besittning af ämne för Isländarnes ljudföljd *iö* (*io*), *ia*, *i* (egentligen omvändt: *i*, hvaraf brytningen *ia*, genom öfvergångs-ljud *iö* eller *io*), med mindre man inräknar *berna* (= *birna*), som dock är af ringa ålder. Med allt detta, med denna af sväfvande toner uppgjorda skala, erhålla vi ej någon inom sjelfva flexionen rådande ljud-vexling; ty *biarnar* kan föras omedelbart till *biarn*. Vinsten är blott en tonföljd inom särskilda ordstammar, hvilken *i* och för sig kan vara af betydelse för ljudläran, men litet eller intet bevisar rörande tillämpningen på substantif-böjningen; helst tecken dertill (enligt både Sävæs erfarenhet och min egen) ingenstädes uppenbara sig i landskapsmålen, jemväl de äldsta, och för öfrigt dylika enskildheter, som de ofvanför angifna, i sista rummet kunna, lika med vissa orthografiska egenheter i Gottl. L., bero af tillfälliga inflytelser från Island; t. ex. vissa run-former af den tillfälliga härvaran utaf infödde Isländare. Noga räknadt blir den

substantiva ljudställningen här icke säkrare, än den visar sig i *iørþ* (jfr. s. 60, 68), *vorþr*, *bork* och dylika (s. 148).

sun, *sunr*, *son* (son); Mts. Göt. *sunus*. Man plägar för Isl. angifva: *sonr* eller *son*, gen. *sonar*, dat. *syni*, ack. *son*, pl. nom. *synir*, gen. *sona*, dat. *sonum*, ack. *sonu* eller *syni*; således ej i allo regelbundet. Genom tillägg ur Homil. bekomma vi en fullt regelrätt böjning, sådan som hon på tabellen s. 14 blifvit framställd, med förbigående af vissa från vanliga Isl. rättskrifningen alltför afstickande skiftningar, hvilka likväl här icke äro att försumma. Ex. Homil. 8: 1 *sunr* och *svnr*, 56: 2 *sonr*, 13: 2 *sunar*, *sins eigens svnar*, 83: 1 *sonar*, 31: 1 *mep favþor oc syni*, 90: 2 *af seone þinom*, 74: 2 *seoni* och *syni*, 8: 1 *syner*, 74: 2 *seoner*, 16: 1 *søner miner* (vokat. pl.), 13: 2 *suno* (ack. pl.), 85: 1 *sono*. Efter Norska runskrifter antecknas ur Run-Urk. 1467 *sunr*, *sunar* o. s. v. De anförda exemplen ur Homil. visa öfvergångsljuden *y* (från *u*) och *eo* eller *ø* (= *ö*, från *o*). I Svenska runor märkes: Run-Urk. 2009 *sunar* (gen. sg.), 10 *sunir* (nom. pl.), 452 m. fl. *sunu* (ack. pl.), 1276 *sunir* (ack. pl.) o. s. v.; möjligtvis kan något *sunr*, t. ex. 1483, syfta på nom. sg. I handskrifna urkunder står Kg. Styr. I. 26 *sunr* (nom. sg.) ensamt, utan understöd af de äldsta permeböcker-nas vittnesbörd. Ex. VGL. I. A. B. 1 *sun ær faþurs arvi* (arfvinge); *ær eig sun*, 2 pr. *til enge* (intill dess att ende) *sun dör*; 2: 1 *dör enge sun*; 8: 2 *son* (ack. sg.); J. B. 1 *hemgæf sunær* (gen. sg.); K. B. 1 *i namn faþurs oc suner*; A. B. 2 pr. *syna* (gen. sg. eller pl.) *arf*; II. 2 *sunar arf*; ind. 1 *sonar arf*; K. B. 1 *sons*; I. A. B. 24 pr. *svni sinum* (dat. sg.); II. 30 *syni sinum*; *swa skulu dötter* (döttrar) *skiptæ sum synir* (nom. pl.); I. 24 pr. *dötær sum synir*; Upl. L. Kk. B. 11: 1 *i namn faþurs ok sons*; Kg. B. 10: 1 *aff - - bondæ sunum* (dat. pl.); ÖGL. Dr. B. 5 pr. *nu æn* (om) *þæt ær bondans son*; R. B. 13 *sonssins* (sonens); G. B. 25 *synir hans*; 24 *mæþ sunum sinum*; Södm. L. Kk. B. 4 pr. *faþer ok sun*; Hels. L. Æ. B. 15 *nu ær sunar sun* (sonson); Gottl. L. 13 pr. *faþir oc sun*; 28: 8 *giefi* (gifve) *syni þaim* (dat. sg., den son); 20 pr. *iru synir*; 20: 8 *eptir syni* (ack. pl.); *mep synum sinum*; Cod. Bur.

s. 12 *sins sons*; 13 *aff minom syni* (dat. sg.). Efter midten af 1300-talet blir *son* allt mer allmänt, men det går långt om innan pl. *sönir* förmår undantränga *synir* (jfr. Bonavent. s. 102 *syni* och *söni*, Med. Bib. I. 359 *sönir*, *sön-um*). — Allmogen uti vissa orter uttalar i namn *son* som *sa*, t. ex. *Olsa*, *Nilsa*; ej olik Norrmännen i en del nejder.

luter, *loter* (lott, del); Isl. *hlutr*, *hlutar*, pl. *hlutir*, efter 2 dekl. VGL. I. Br. 1 *ingin loter*; A. B. 9 pr. *taki han en lot*; *mæþ sinum lot*; i *sva margha lyti* (ack. pl.); 24 pr. *þa æru tver löter* (nom. pl.); M. 4 *tua löte* (ack. pl.); III. 142 *þa skulu huuud lotene* (nom. pl., hufvudlotterne); IV. 14: 13 i *allæ löte* (i alla stycken, till alla delar); II. Add. 5: 1 at *aprum* - - *lutum*; IV. 16: 17 *mæð allum ærllikum lottom* (medel); Vestm. L. II. J. B. 13: 1 *til hans lota* (gen. sg., lott); ÖGL. Kr. B. 24 pr. *en huwþ lutær*; B. B. 12: 1 *til sins lutss*; Eps. 8 i *þrea lyti* (ack. pl.); Upl. L. Æ. B. 7 pr. *til twæggia lotæ* (gen. pl.); Kk. B. 8 pr. *takin twa löti*; 7 pr. *aff þöm twem lotum*; Gottl. L. 26 pr. *schilin socna menn til lutar* (gen. sg.); 17: 4 *þa falla e tueir lutir*; 14: 2 *all þaun sum lutu* (ack. pl.) *aigu liauta* (som ega att taga arf, arfslotter); 20: 3 *hafr* - - *lutu lutna* (ärfda lotter); 20: 13 *vari schildr viþr lutu*; 25: 2 *tacin* (tage) - - *tua luti*. I språkprofven ser man vaggandet mellan 2 och 3 dekl. — Det kan ifrågasättas, om ej hit bör räknas *förlåt* (förhänge), hvilket väl så vanligen tecknats i senare tider (dock ej af alla), men ofta uttalas så som vore *lott* deraf en beståndsdel. Också skrives i Gust. I:s Bibel 3 Mos. 24: 3 *förlott*, Es. 22: 8 *förlot*, Math. 27: 54 och Luc. 23: 45 m. fl. st. *förloten*; och samdrägtigt dermed i Carl XII:s, med ett par undantag, t. ex. Marc. 15: 38 och Luc. 23: 45 *förlåten*. Och nära denna yngre skrifning ligger *lures* härledning från *läta* (låta), hvilken utan tvifvel kan på rationell väg försvaras, men saknar stöd från andra håll.

foter (fot) har vissa afvikelser, som föranleda dess hänförande till Anomala.

bogher (bog) se s. 23.

Nyare språket har af neutr. bildat ett hit hörande mask. *ledamot*, pl. *ledamöter* (se s. 113).

span (spån); Isl. *spánn*, *spáns*, pl. *spænr*; ofta skrives *spönn* a. s. v., i Ol. Hel. S. s. 80 *spöner*; Norska folkspråket har *spøn*, pl. *spöne*. Från vårt fornspråks bästa tid är ingen ting att uppställa; äfven från ett senare skifte föga, t. ex. Cod. Bildst. s. 775 *eet timber manz barn læk* (lekte) *mz spanom*; *alla spanana* (spånerna), af hvilka exempel det sista, om ack. pl. är afsedd, utmärker 4 dekl.; men i Gust. Is Bibel läses Vish. 13: 12 *spänenar*, i Carl XII:s (orig. uppl.) *spänerna*; och denne pl. sluter sig till den obestämda *späner*, i vissa nejder af Nerike och Södermanland. Under mer än ett århundrade har stor förvirring varit rådande vid detta ords behandling i ordböcker och språkläror, hos skriftställare af alla ordningar. LIND och SAHLSTEDT angifva pl. *spånar* (BERGKLINT skrifer till och med *lärospånar*); BOTIN *spåner*; MÖLLER, WESTE och de yngre *spånor*, med förebild af GYLLENBORG, OXENSTJERNA och andra; i hufvudstaden säges traditionellt *en spån*, pl. *spåner*, men ock *ett spån*, såsom på flere ställen, särskildt i Göta rike (t. ex. *dum som ett spån*); DALIN, BELLMAN, KELLGREN, LEOPOLD, STAGNELIUS skriva *en spån*, *Tegner ett spån*, *de lätta spånen*. Till allt detta kommer ett kollektift sing. *spån* (jfr. B. B. 20: 6 i 1734 års lagbok), särdeles i sammansättningar, såsom *hattspån*, *filspån*, *takspån*, *hufvelspån*, *lärospån*; oftast användt obestämdt, men någon gång bestämdt *-spånen*; jemväl pluralt *lärospånen* (t. ex. *de första lärospånen*), men aldrig *lärospånor*. Det kollektiva *spån* motsvarar Dalfolkets neutrala *späne*. Uti den oorganiske pl. *spånor* göra vi förnyad bekantskap med den bokbildade Stockholmarens fallenhet att i pl. *-er* ana *-or*, och att i allmänhet förvandla mask. till svagt fem. Ett fem. *spåna* fins verkligen i några landsorter, men der uttalas pl. *-or* som *-er*; den, som skrifer *spånor*, nyttjar ingen sg. *spåna*.

þrap (tråd): Isl. *þráðr*, *þráðar*, pl. *þræðir*. Cod. Bildst. s. 788 (*een*) *rödher* (*silkis*) *tradir*; 833 *tedhe folke blodhogha tradhe* (ack. pl.); *alle thradene* (nom. pl., alle trådarne); Gamla Ordspr. 1015 *thradhrin* (tråden); Gottl. L 19: 9 *bier elna langan þrap* (bär en aln lång tråd); Med. Bib. I. 365 *aff twæsköns* (två slags) *thradhe* (dat. sg.). Öfvergångs-ljud röjes icke. I Gust. Is Bibel 2 Mos. 39: 3 pl. *trådhar*.

þatter; Isl. *þáttr* (sträng i rep, tåt; afdelning i en bok), *þáttar*, pl. *þættir*; Dan. *tot* (tått af ull, lin, blåner). Kg. Styr. I. 47 *sica som repet är thes starkarè, at thet är af flerom tatt-om starkliku samansnot; 48 rep af mangom tottom.* Ordet har nu för ögat, örat och tanken sönderfallit i *tåt* och *tått* (oftast tecknad *tott*, i Stockholm uttaladt *tutt*) eller *tåtte* (*totte*). fortfarande mask., men efter 4 dekl.

slatter (slag, slätter). Isl. *sláttr* (= *slagtr*), *sláttar*, pl. *slættir*. Något vederbörigt språkprof ur Svensk fornskrift är jag ej i tillfälle att anföra, om icke ett ur Gottl. L. 47: 4 *vm hoyslet* (höslätter), der *e* kunde förhålla sig till *a* som i det här s. 54 antecknade *slegr*. Emellertid är i ÖGL. B. B. 24: 2 *a slatt*, var. *aslätt*, fem.; i Gottlands-dialekten *slet* (märk, som slås), *hái-slet* (höslätter), likaledes fem., samt *slet* (slag) neutr. (SÄV). Ovisst är, huruvida man bör omedelbart inom samma krets föra Kg. Styr. IV. 7: 26 *vtan slagt* (slagting, strid), möjligen från Tyskan eller ock sammanhängande med det dialektiskt fortlevande neutrala *slätter* (Isl. *slátr*), annars *slagt* (slagtande, slagtadt kött, slagtdjur), på de flesta ställen neutralt. SÄV uppgifver derförutan Dalska *slåter*, Helsingiska *slagter* (slagt, slagtande), mask. Huru härmed må sig förhålla, saknas ej grund till den förmodan, att det till utseendet afleda *r* i *slätter* (höslätter), som förr äfven skrefs och nu ofta uttalas *slått*, *slåtten*, är en senare tillväxt (jfr. s. 52 *staver*), föränledd af gen. sg.; i hvilket fall *slätter* i *slätteröl*, *slätter-karl*, vore = Isl. *sláttar* (jfr. *giftermål* med F. Sv. *giftarmal*).

Att vi också i mask. egt ett till Isl. *æ* (ur *á*) svarande ljudskifte, bekräftas af *späner* och *spänenar*; om man så vill, af de förut upptagna dial. *äser*, *bäser* (s. 32), *sär* (s. 49), af hvilka det första (ehuru ej i samma bemärkelse) har denna ljudvexling i Isl., det tredje i Norskan. Till Isl. *dráttir* (jfr. s. 93 *dræt*), *máttir* (jfr. s. 93 *makt*) felas maskulina sidobilder; hværemot *háttir* återfinnes i Ångermanländska *hátt* (art, tycke).

Femininum.

grind (grind); Isl. *grind*, gen. *grindar*, dat. *grindu*, pl. *grindr*. Upl. L. V. B. 10 pr. *til þæs grind frys* (tillfryser); VGL.

- I. þj. B. 4: 4 *til* - - *grinþær* (gen. sg.); 46 *til grinder*;
 R. B. 5: 5 *a quiggrindu* (dat. sg., enligt SCHLYTER: grind till en qvi, d. ä. säfälla); * II. 9 *a quipgrinðe*.
hind (hind); Isl. *hind*, *hindar*, pl. *hindr*. Cod. Bildst. 754 *en hindh*; *jæghade hindena* (jagade hinden); Gust. Is. Bib. Sal. H. Visa 2: 7 *widh rûår eller widh hinder* (ack. pl., *hindar*); STJERNHJELMS Herkules 468 *rådjur och hinner*; CREUTZ s. 49 *en värnlös flock af skrämde hinder*.
kin, *kind* (kind); Isl. *kinn*, *kinnar*, pl. *kinnr*, Homil. 79: 4 *kipr* (= *kindr*). I lagarne träffas *kin-* uti sammansättning. Cod. Bur., med sitt öfverflödande *a* i ändelser, har s. 400 pl. *kindar*; äfven Bonavent. s. 476 *a kinnana*; men Gamla Ordspr. 686 *kindir*, Vadst. Kl. R. s. 58 *kynnener* (förmodligen = *kinnenar*), och vi säga nu *kind*, pl. *kinder*, det senare med akut betoning, liksom andra fem. efter 3 dekl.
lænd (lånd) se s. 60.
get, *geit* (get); Isl. *geit*, *geitar*, pl. *geitr*. Upl. L. V. B. 6: 4 *fore far ok get*; M. B. 53: 4 *far ællr geit*; Södm. L. B. B. 6: 4 VIII *geter* (8 getter); Gottl. L. 45 pr. *buccum oc gaitum*; Gust. Is. Bib. Dom. 45: 4 *aff geternar*.
gnit (Dan. *gnid*) står icke att till sin forna böjning uppvisa; men har säkert följt 3 dekl., lika med Isl. *nit*, och vårt nuvarande *gnet*, pl. *gnetter*.
sild (sill); Isl. *sild*, *sildar*, pl. *sildir* (Edda Sæm. s. 75 v. 3) och *sildar* (GISLASON). Bjärk. R. 8: 4 *sild ok lin*. I Göta landskap är pl. *sillar* (sillar).

Dat. sg. på *-u* är för *grind* egen. Hos oss har *grind*, ej mindre än *hind*, *sill*, slutligen öfvergått till 4 dekl. De med slutande *t* ha fått detta fördubbladt i pl.; sannolikt för den akuta tonen i stamstavelsen (se härom i Återblicken), hvaraf emellertid ej verkan förnimmes i pl. af *bot* (s. 458).

tan, *tand* (tand); Isl. *tönn* (tonn), *tannar*, pl. *tennr* eller *tenn*; Homil. 76: 2 *teþr* (= *tendr*). Sn. Edda s. 204 *tennur*. Upl. L. M. B. 30: 4 *giældi* - - *tan fore tan*; *sla v* (ur) *tændær twa ællr þræær*; Södm. L. M. B. 9: 2 *slar man tan* - - *böte* - - *firi tan enæ. swa firi andra*; Bjärk. R. 44: 2 *fore*

* På vissa ställen i Norge brukas *grind* i samma mening som *kvi* (se AASEK).

- - *hvarice andræ tan; tender; VGL. I. S. B. 4: 5 lystær* (slår man) *tendær vr höfpi; Gottl. L. 19: 25 slar þu mannj tendr yr haffpi; 17: 4 tanna* (gen. pl.) *spur; 17: 1 tannum* (dat. pl.); Gamla Ordspr. 604 *man seer ængen man længer æn til tannana* (gen. pl., till tänderna). I Gottl. L. 19: 25 är, oansedt den till form feminina sock. pl. *tendr*, detta ord, såsom af sammanhanget erfares, taget maskulint, liksom ännu på Gottland (efter hvad SÄVE upplyser). Då för öfrigt hos de Skandinaviska folken hvarken i tal eller skrift förnimmes annat än fem. (likaledes i Lith. och Franskan, jfr. GRAMM, Gram. III. 400), och handskriften till Gottl. L. är betydligt yngre än till äldre VGL. och Upl. L., synes den maskulina egen-skäpen snarare vara att härleda från Tysk inflytelse, i enskilda delar äfven annars märkbar både i Gottlands gamla lagbok och i dess nu lefvande folkspråk (jfr. *rand*), än från en uråldrig öfverensstämmelse med så väl Forn-Tyska som andra språk af samma stam. Emellertid förtjenar saken all uppmärksamhet.

and (and); Isl. *önd* (*önd*), *andar*, pl. *endr*. Med. Bib. I. 359 *swan oc ænder*.

hand (hand); Isl. *hönd* (*hönd*), gen. *handar*, dat. *hendi*, pl. *hendr*. VGL. I. J. B. 2 pr. *takæ i hand; af hændi* (dat. sg.); 17: 1 *af hande; þj. B. 12: 1 i hændi havir; ÖGL. Vap. 6 pr. mæþ uilia ok ureþs hænde; B. B. 28: 3 haua sik i hande; E. S. 4: 2 til handa* (gen. sg. för *handar*, eller gen. pl.); Gottl. L. 23: 4 *handar* (gen. sg.) *mair* (en hand mer, längre); 28: 6 *combr j hers hendr* (ack. pl.); VGL. I. R. B. 5: 3 *a hændær; þj. B. 10 i handum* (dat. pl.); Vestm. L. I. M. B. 5 *hændir; Bonavent. s. 104 hændrina* (ack. pl., händerna); Cod. Bildst. s. 218 *hændrena*. Af de utmärkande tecknen i Isl. *hendi*, neml. öfvergångs-ljudet och det dativa -i, framträder det förra ej så bestämdt i våra urkunder, hvilka ega skiftesvis *hændi* och *hande*. Qvarblifna ålderdomsminnen äro de allmänna talesätten *till handa* och *i handom*.

rand (rand). Isl. *rönd* (*rönd*) böjes ej mindre som *önd* (ande, se s. 59), än som nyss föregående *önd* (and): och har fölaktligen i gen. sg. alltid *randar*, men i dat. sg. både *röndu* och *rönd*, i pl. både *randir* och *rendr*. Sv. Dipl. IV. 1. 429

- gulrændir* (gullränder). I Gottländskan är *rand* mask. (SÄVE), liksom i Hög-Tyskan, den gamla och den nya (jfr. *tan*).
- strand* (strand); Isl. *strönd* (*strond*) af samma dubbelböjning som *rönd*. Vestm. L. II. M. B. 26: 44 *stens* - - oc *strandær* (gen. sg.); Gottl. L. 36 pr. och 2 *at strandu* (dat. sg.); Cod. Bur. 532 *a strandenne* (dat. sg., på stranden). I Gust. Is Bibel Es. 8: 7 och Bar. 6: 7 är pl. *strander* (stränder).
- siang*, *siæng*, *sæng* (säng); Isl. *sæing* (äfven *sæng*), gen. *sæingr*, dat. *sæingo* (Edda Sæm. s. 249 v. 24) och *sæing* (s. 229 v. 42), pl. *sæingr*. VGL. I. A. B. 8 pr. *gangær* - - i *siang* (ack. sg.); Md. 14 i *siangu* (dat. sg.); II. Dr. B. 22 i *siængo*; Södm L. M. B. 27 pr. *dræpin* i *siang* sinne (dat. sg.); Vestm. L. II. Æ. B. prol. *siangar* (gen. sg.); M. B. 42 rubr. *sængar* (gen. sg.); I. G. B. 44: 5 *sænghar* (gen. sg.); Upl. L. Kk. B. 47: 3 *siængær* (gen. sg.); 42: 2 i *sottæ siæng* (dat. sg.) *la*; Gottl. L. 49: 35 *liggr j seng*.
- tang* (tång, forceps). Isl. *töng* (*tong*), *tengr*, pl. *tengr*, böjes ock lika med *önd* (ande, s. 59). Cod. Bildst. s. 869 *mæ enne tangh* (dat. sg.); Bonavent. s. 470 *tængir* (ack. pl.).
- spang* (spång, gångbro; plåt, spänne); Isl. *spöng* (*spong*), dubbelböjdt som *töng*. VGL. II. Dr. B. ind. 34 *om maþer falðer af spangu* (från spång); kap. 34 *af spango*; Cod. Bildst. s. 743 *gul spangh* (gullspänne); Stads L. G. B. 9 *spenger* (pl., spännen); Gust. Is Bibel Dom. 8: 24, 26 *spenger* (enligt senare uttolckare: halfmånsformiga prydnader).^{*} IVAN har i rimslut 3824 *ther ower gingo lönluka spanga*, 3834 *medhan ij komin over the spanga*. Kanske hithörande är Run-Urk. 906 *sbankar*. I hufvudstaden brukas nu pl. *spångar*, i äldre munarter *spånger*, ingendera synnerligen gängse.
- stang* (stång); Isl. *stöng* (*stong*), af tvåfaldig böjning som *töng*. Upl. L. V. B. 2: 6 *skili þær stang ællr stökkær*; ÖGL. Vap. 23 pr. *mæþ stang* (dat. sg.) *ælla stafre*; Gottl. L. 8: 2 *mæþ stangu* (dat. sg.); Gust. Is Bib. 2 Mos. 35: 42, 43 *stenger* (pl.).

^{*} I samma mening förekommer på flere ställen i Gust. Is Bibel, liksom de följande, *span*, *spenne*; båda neutra, det senare med den tidens nya neutral-plural på *-er* (*spenner*), dock bestämdt *spennen* (jfr. s. 126 *klæði*); och på lika sätt i Med. Bib. II. 95 *gul spænner*, men I 563 *en span-dhír aff gull*: 493 *mæ them gulspannenom* (dat. m.). Luther har på de till våra yngre Bibel-tolkningar svarande ställen *spangen*, *styrnspangen*, *armspangen*.

ek (ek); Isl. *eik, eikr*, pl. *eikr*. VGL. I. Forn. B. 8 *flar maþer enæ ek*; II. U. B. 48 *flar maþer þre eker* (tre ekar); Södm. L. B. B. 46 pr. *huru manga eker barklöptæ* (afbarkade) æru. *tik* (hynda) förekommer ställvis i Svea landskapen, vanligen med pl. *tikar*. Isl. *tik*, gen. *tikr* eller *tikar*, pl. *tikr* (GIBLASON). *mark* se s. 58, 59.

nat, natt (natt); Isl. *nátt* eller *nótt* (Homil. 38: 2), *náttar* och *nætr* (*nótr*), pl. *nætr* (sällan *nótr*). VGL. I. R. B. 5: 5 *nat ok dagher*; K. B. 3 *natter* (gen. sg.); 2 *twar næter* (ack. pl.); 45 pr. *þrer nætær*; II. A. B. 49 *dax ok nattar* (gen. sg.); U. B. 6 *þre nættir*; Upl. L. Kg. B. 9: 3 *nat*; *flere nætær*; ÖGL. Kr. B. 13: 4 *tuæggia natta* (gen. pl.); Södm. L. Kk. B. 7 pr. *niu nata* (gen. pl.); Kg. B. 40 pr. *natum* (dat. pl.); Gottl. L. 9 *a tiu netr*; *a fiurtan natum*. Ett anmärkningsvärdt prof på öfvergångs-ljud i gen. sg. lemnar Bonavent. s. 499 *vm nættir tima* (om nattetid).

Samma böjning som för *ek* har, att sluta af Isl., egt rum för *stek, vik, miolk*; men i ingen af dessa kan jag visa någon gen. sg.; och lika litet någon annan gen. sg. än på *-ar*, i fem. med slutande *g*, om ej Upl. L:s *siængær* möjligtvis kan uttrycka *siænger* (= *siængr*). Emellertid gifves, såsom vi sett, gen. sg. *nættir* i en codex, som väl ej är gammal, men för sin tid med omsorg skriven. De fleste på *-k*, t. ex. *ek, stek, tik, vik*, följa nu 4 dekl.; men *and* och dermed likformiga kvarstå inom den gamla 3 dekl.; hvilket ock gäller *natt, lång, stång*, till en del *spång*. Bland anomala ses längre fram *gas* (gås).

rot (rot); Isl. *rót, rótar*, pl. *rótr* (*rætr*). Bonavent. s. 24 *græs oc rötir* (rötter); 130 *af - - græsrotomen* (dat. pl., gräs-rötterna). I Orsa af Dalarne säges *rot*, pl. *rætir*; i Vämhus *rota*, pl. *rotur*.

bot (bot); Isl. *bót, bótar*, pl. *bótr* (*bætr*); Edda Sæm. s. 450 v. 42 *bótor*, i Kúpenh. uppl. *bótr*, i MUNCHS *bótir*. VGL. I. Md. 4: 5 *bot*; *af ættærbot*; 4: 3 *bötær* (ack. pl.) *biuþa*; II. Þj. B. 48 *fullar þiuþs böter*; I. S. B. 5 *at botum* (dat. pl.); Vestm. L. II. M. B. 25: 4 *til fulldra bota* (gen. pl.); Gottl. L. 7 pr. *bot*; 44 pr. *laga bytr* (böter); 46: 2 *at botum*; ÖGL. Eps. 4: 8 och 2: 4 *bótrina* (böterna). I vissa handskrifter brukas pluralen till betecknande af: *bot, hjelp*, t. ex.

Cod. Bur. s. 205 *ok fík þæn man iam skyt* (genast) *bötar* (för böter); Cod. Bildst. s. 478 *wilde bötir fa*; 408 *beddis* (utbad sig) *böther aff sancto petro*; likaledes uti läkeböcker. I yngre VGL. Add. är på några ställen pl. *böter* sammantaldt med verb i sg., och det tätt invid ett pluralt verb; ett brott mot syntaxen, som ej är alltför ovanligt i en del handskrifter, enkanneligen i den återopade.

not (not, stort nät); Isl. *nót* med samma böjning som *rót*. Upl. L. V. B. 16: 4 *dræghær man not*; *taki* - - *notinæ* (ack. sg., noten); Södm. L. B. B. 20 *notalagh*. Uti fornskrift finnes ingen pl. upptagen; men i några landskap säges *nötter*.

nut, *not* (nöt, nux); Isl. *hnot*, *hnotar*, pl. *hnetr*, stundom *hnötr* och *hnytr*; F. Dan. *nut*. Södm. L. B. B. 28 pr. *iwi* (öfver) *nut oc aldin*; Gamla Ordspr. 861 *een noth*; Upl. L. M. B. 49: 4 *stiæl man* - - *nytær* (nötter); Vestm. L. II. M. B. 26: 44 *takær man nyttær*; Alex. 8444 *nöter*; ÖGL. B. B. 41: 4 *gynum* - - *nuta* (gen. pl.) *skogh*.

glöþ (glöd); Isl. *glöð*, *glöðar*, pl. *glöðr* (*glæðr*); Dan. *glöd*. I Göta dialekter gifves ett fem. *glo*, pl. *glör*, helt säkert återstod af ett gammalt *glöþ*, *glöþer*. Äldsta handskrifna källor sakna detta ord; yngre innehålla: Alex. 2086 *som en glödh*; Med. Bib. I. 279 *bæra fram* - - *heta glödher*; *iæmsköt* (genast) *som glödhirna komo*; *rædhis hun glödhina*; Cod. Bildst. s. 479 *throdh* (trädde) - - *wt a glödhena*; *a brænnande glödhum*. Detta efter 2 dekl.; och efter 4:a Läkeb. A. 474: 4 *eldh glödar* (pl.); Bonavent. s. 222 *oppa glödhana*. I Gust. Is. Bibel förekommer, som kollektift sg. fem., 3 Mds. 46: 42 *tagha ena panno full medh glödh*, Dom. 7: 43 *på glödh lakat*, Es. 44: 42 *arbetar thet j glödhenne*. Man nyttjar nu oftare ett *glöd* för den egentliga bemärkelsen, en *glöd* för den bildliga; dock utan noggrann efterföljd.

bok (bok, liber, codex); Isl. *bók*, *lókar*, pl. *bókr* (*bækr*), Homil. 30: 2 *beocr*. Upl. L. Præf. *bok þessi* (nom. sg., denna); VGL. II. A. B. 27 *sætter sun sin til bokar* (gen. sg.); IV. 46: 42 *gaf* - - *bókær* (böcker); Södm. L. Kk. B. 3 *böker*; Cod. Bildst. s. 382 *scref manga bökir*; *mæ* - - *bokum*; Gregor. s. 245 *i thæssom siu bokom*. — EGILSSON angifver såsom samma ord Isl. *bók* (fagus), hvars nuvarande Norska

- motbild *bok* eller *bök* är mask. (hvad angår F. Tyska språk se GRIMM, D. Wörterb., art. *buch* och *buche*). I Svenskan är äfven trädets *bok*, liksom i Isl., fem.; men har nu pl. *bokar* i riksspråket, hos BOTIN s. 403 *bökar*; i södra Sverige, bokens hemland, på mer än ett ställe *böker*, som likväl må hända utgör pl. till en i dessa trakter temligen allmän sg. *bök*, hvilken dock i Gust. Is Bib. (t. ex. Es. 44: 49 *böök*) är tagen som kollektiv (jfr. Isl. neutr. *bæki*, *beyki*, och Vadst. Kl. R. s. 34 *bökeskoghum*) Ty värr felas äldre bevisstäl-
len. Danskän skiljer mellan *bog* (liber) och *bög* (fagus).
- brok* (byx); Isl. *brók*, *brókar*, pl. *brókr* (Edda Sæm. s. 75 v. 6) eller *brákr*. Bjärk. R. 3 *skiær sundær brok*; Gottl. L. 49: 33 *broc* (i den yngre hdskr. *broker*); VGL. I. þj. B. 5: 4 *brókær* (ack. pl.). Ordet, qvarstående i några landskaps-
mål, är för allmänna språket förloradt, utom kanske i ord-
stäfvet *det är maken till broken*.
- grop* (grop); Mös. Göt. *groba*. Något härmed fullt likställigt lärer icke anträffas uti Isl.; hvaremot F. Den. har *grop*, i vissa nu lefvande dialekter *grob* eller *grov* (dike, graf); Norska allmogen har ett fem. *grop*, pl. *grøper*, och så jemväl den Svenska flerstädes, i de inre delarne af landet. Landskaps-
lagarne äro blottade på allt hit hörande; i Kg. Styr. IV. 7: 33 läses *gropa* (ack. pl.), Patriks S. s. 48 *gropana*, Ivan 3849 *om thz hws gingo gropir thre*; men LIND upptager *grop*, pl. *grøper*.
- flo* (hvarf, lager); Isl. *fló*, *flóar*, pl. *flør* (GISLASON). P. Månsson *flo pa flo*. Ordet är mycket gångbart i Göta land; men i afseende på ljudvexlingen uti pl. vågar jag ingen ting bestämma.
- klo* (klo); Isl. *kló*, *klóar*, pl. *klør* (*klær*). Gamla Ordspr. 724 *wil ey wæta klona* (ack. sg., klon); Patriks S. s. 35 *hans klør* (pl.); Med. Bib. I. 82 *horn oc klöör* (klor); Cod. Bildst. s. 749 *j diafla klom* (dat. pl., klor); Gregor. s. 259 *meth iærn klom*; S. Birg. Up. 4: 9 *af sinom klöm*. I Gust. Is Bib. Dan. 4: 30 *kloor*. I Göta dialekter är pl. *klør*, i Orsa (Dalarne) *kloir* och *klänir*; i Våmhus *klöner*.
- Det nu gällande riksspråket har i pl. af *rot*, *bok*, öfver-
gångs-ljudet qvar, men slut-konsonanten fördubblad (*rötter*, *böc-
ker*), liksom i *nöt*, *nötter*, der öfvergångs-ljudet framträngt re-

dan i sg.; endast *bot, böter*, har bibehållit sin forndragt oförändrad. — Bland anomalierna träffa vi *brun, dyr, hus, mus, ko, so, äfvensom mopfir, dottir*. Angående *klöner, klänir*, se näste flock.

ta (tå); Isl. *tá, tår*, pl. *tær*. Bjark. R. 14: 4 *hvar sum huggær þumul ta* (stortå); VGL. I. S. B. 4: 7 *huggær tær* (pl, tår); *firir tær*; Gamla Ordspr. 998 *tæ* (för *tær*); Stads L. S. m. Vil. 5 *aff fingrom vller tæwm* (dat. pl. för *tam*); Gregor. s. 257 *aat tæwm* (dat. pl. för *at tamen*. åt tårna). I Gust. Is Bib. 2 Sam. 24: 20 *sex tåår*, Dan. 2: 42 *tånar* (tårna). I en del trakter af Dalarne är pl. *täner*, i Orsa *tänir* och *tänir*; jemväl Hor upptager s. 52 *täner* för Vestgötskan, hvilken nu, i likhet med flere andra munarter, har det gamla *tär*.

a (å). Isl. *á* böjes ej som *tá*, utan som *brá* (jfr. s. 79), och har fördenskull gen. *ár*, pl. *ár*. VGL. I. Forn. B. 7: 4 *or a takær* (tager ur å); IV. 11: 4 *almennigs ær* (nom. pl., år); Med. Bib. I. 294 *forbannudhe bodhe æær oc bækkia*; Upl. L. V. B. 48 pr. *j miþium aum* (dat. pl., midt i år); Södm. L. B. B. 23: 4 *innæn awm*; Vestm. L. II. B. B. 23: 3 *j þæmma* (dessa *aom*; Kristof. Lands L. B. B. 27 *aam*. Öfvergångs-ljudets verklighet i pl. bekräftas af *äner* (år), hos Hor s. 52, äfvensom af Norska *æ* och *æna* hos AASEN. Det *åhá* (å), som ses i Sv. Dipl. I. 606, vore, sammanställt med Mös. Göt. *ahva*, såsom kvarlefva af en uråldrig form särdeles anmärkningsvärdt, om det ej råkades i en mycket ung handskrift, tillika med det felet att ega tecken af ett understuckel arbete (det s. k. Helge Andsholmsbeslutet).

vra (vrå); Isl. *rá* böjes som *brá*, också med nom. och ack. pl. *róar* (GISLASON). Bonavent. s. 405 i *hwarie vra* (dat. sg.); Cod. Bildst. s. 549 *vpstodh ij vranne* (dat. sg., i vrån); Vestm. L. II. B. B. 42: 4 (i en gammal codex) *wraum* (dat. pl.), så vida det ej är felskrifvet för *raum*. Nom. eller ack. pl. kommer oss ej till mötes förr än i den inpå 1500-talet afskrifne Med. Bib. II. 343 *vrar*, Gust. Is Bib. Dom. 20: 2 *wråår*, Jer. 49: 32 *wrånar* (vrårna). Folkspråket mångenstädes, särskildt i Göta rike, har pl. *vrär*, hos Hor *vräner*; på vissa ställen i Dalarne deremot *rå, råer*.

Sv. Spr. Lagar.

Uti intetdera af dessa 3 subst. har ljudvexlingen i pl. öfvergått till det nu i skrift antagna språket, hvilket har *år*, men *tår*, både *vråar* och *vrår*. Pluralen på *-ner* i de dialektiska *tåner*, *ånner*, *vråner* (jfr. *klåner*, *klånir* af *klo*, och bland anomala *kåner*, *kyner* af *ko*), blir föremål för närmare granskning vid den svaga böjningens skärskådande.

Neutrum.

fæ (få, egendom); Mös. Göt. *faihu*; Isl. *fè*, gen. *fiár*, (någon gång *fear* eller *feiar*, till och med *fès* eller *fiárs*, jfr. Norr. Gram. s. 47 och EGILSSON), dat. *fè*, nom. och ack. pl. *fè*, gen. pl. *fiá*, dat. pl. *fiám*; Homil. 57: 4 *fuar*, 66: 2 *feet*, *feno*, 44: 2 *feen*. I Svenska handskrifter *fæ*, Gottl. L. *fe*: VGL. I. A. B. 17: 4 och ÖGL. Kr. B. 44 pr. såsom undantag *fu*. Vidare VGL. I. R. B. 8 pr. *fear-* (gen. sg.) *föling* (fädöljande); II. O. 4: 10 *rænrir* (rånar) *man fæiar sins* (gen. sg.); V. S. 44 *ær feier værri* (är sämre i värde); Dr. B. 34 *söker fang ok fiær* (gen. sg.) *gant* (felskrifvet för *gang*, söker vedfångst och fågång, bete); ÖGL. B. B. 17: 4 *til fear sins*; 15: 4 *hans feia* (gen. sg.); Södm. L. B. B. 34: 4 *þæs fea* (gen. sg.); Upl. L. þg. B. 8: 4 *þær fæit* (nom. sg.) *standær inni i*; V. B. 7: 2 *sum fæit a* (eger); ÖGL. B. B. 15: 4 *sum fæit atte* (egde); Vestm. L. II. Kr. B. 23 *ær* (som) *fæit a*. I Run-Ürk. 729 läses *far* (gen. sg.) *aflaþi uti krikum*. Jemtlandingen, i Norges granskap, säger *fe*, *f*.

Något fullt regelbundet neutr. tillhör icke 3 dekl. Rask räknar dit *knè*, *trè*, i anseende till det uti è förborgade *ev* (Vejledn. s. 19). Men Mös. Göt. *kniu*, *triu*, der *u* icke utgör böjnings-tecken, följa 4 dekl.; hvilket ej heller motsäges af den Skandiske gen. sg. på *-s*. Emellertid hafva *knè* och *trè* med *fè* gemensamma formerna af gen. pl. och dat. pl. (*-iá*, *-iám*). I våra inhemska urkunder faller detta mindre i ögonen (jfr. s. 435—6). — Den gen. sg. på *-ar*, som i undantagna fall blifvit bemärkt i ett par neutra (se s. 403, 404 *vald*, *las*), och kan på olika sätt tydas, synes icke vara tillfyllestgörande, för att deraf sluta till en ovanlig böjning för dessa ord. Ej heller kan i denna hänsigt någon uppmärksamhet egnas åt det för ett par

århundraden sedan i Svenskan ur Tyskan inträngda öfvergångs-ljudet, i den oorganiske pl. *länder, ständer*, hvilken, ur den historiska synpunkten, på intet vis är jemförlig med pl. *tänder, stänger* o. dyl.

Återblick på tredje starka deklinationen i Forn-Svenskan.

I Vejledn. s. 49 låter RASK uti paradigmat införa nom. sg. *völlur, fiörður*. beledsagade af den anmärkning, att mask. vanligen skrives blott med *r* (för *ur*), emedan man förbisett, att orsaken till *ö* i föregående stafvelse just är det *u*, som ligger i ändelsen, liksom i dat. pl. (s. 20). Emot förhållandet i de äldste och bäste codices hyser man dock betänklighet att antaga teckningen *ur*, änskönt *völlr* föreställer *völlur* (af *vallur*); af samma skäl som *tönn, sök* förutsätta *tönnu* (af *tannu*), *söku* (af *saku*). I de af RASK utmärkta mask. kan *-ur* anses ega en i ljud-lagarne grundad rättmätighet; men uti Ny-Isländska rätt-skrifningen har icke *-ur*, i det hela taget, den af RASK afsedda betydelse; emedan det för ingen del är inskränkt till mask. subst. af det skaplyne som *völlur, fiörður*, eller ens till subst. i allmänhet. Det skrives t. ex. *brandur* (brand), *bukkur, staður, timbur, veður* (väder), *sannur* (sann), *verður* (varder), *niður* (ned, neder) o. s. v. (i pl. af svaga fem. är *-ur* icke sken, men verklighet). Till och med i äldre skrift ses emellanåt *-or* eller *-ur* för *-r*, och vi ha i det föregående meddelat exempel af *botor* i Edda Sæm., *tennur* i Sn. Edda; än oftare förekommer dylikt hos Sturleson och andre sago-författare, sådana de befinnas i nu tillgängliga afskrifter. Men detta *-ur*, sannolikt angifvande ett i senare tider på Island rådande uttal af det slutande *r*, när icke *a* eller *i* föregår, kan uti ifrågavarande fall ej märkas i de äldsta membranerna, Isländska som Norska; särskildt aldrig i Homil., så vidt jag erinrar mig

Ställningen är icke fullt ut den samma i Forn-Svenskan, der verkan af *u* på vokalen i föregående stafvelse endast i något undantaget fall kan förspörjas (jfr. s. 448, 450), och dessutom en allmännare teckning af *-ur* för *-r* icke ingått i skrifveden.* Deremot kan man, just inom 3 deklinationens om-

* Man kunde häremot anföra Hels. L. och Kg. Styr. (jfr. i denna afhandling I. s. xxxiv), i hvilka ej sällan ett sådant *ur* träffas; men den för öfrigt

råde, hvarest *u* har formell vigt, ur gamla permeböcker uppvisa en nom. sg. *viþur* (träd, ved), i *undirviþur* (s. 141), samt *væþur* (vädur, s. 142). Må vara, att det ej är tidigare än från medlet af 14:de århundradet, och minst lika gammal är nom. sg. *döfviþær*; men att i yngre VGL:s *vndirviþur* misstänka en plural till det ur ett par senare handskrifter uppdykande *vndirviþa*, såsom svagt fem. betraktadt, af hvilket *undirviþu* skulle utgöra den oblika singularen, vore att sträcka tviflet för långt; helst äldre VGL. har de starka formerna *undiruiþ* och *vndirviþær*, af hvilka den förra, i sin afgjorda egenskap af ack. sg., innefattar samma begrepp som det i både äldre och yngre VGL. flerstädes synliga, af mig såsom ack. pl. fattade *undirviþu*, — ett ombyte af sg. och pl., som faller sig helt naturligt i ett kollektift ord. Hvad så *væþur* beträffar, kan afsigtligheten med *u* visserligen ej vara tvifvel underkastad; men *u* innehar — det medgifves — sin plats framför afledt *r* (jfr. Mös. Göt. *viþrus*, F. Hög-T. *widar*), och plägar i andra kasus än nom. sg. ömsom kvarstå (såsom i *vefuri*, ack. *væfuren*), ömsom utgå (såsom i *weþru*, *væðhra*, *væðhrenom*). Anledningen till det ena och det andra må vara hvilken som helst, så gifves intet skäl att i tabellen utesluta *viþur* såsom den ena typen.

Antagandet af en nom. sg. *viþur*, i hvilket *u* emellertid står lika ensligt som *r* i *sonr*, kan icko försvaga den allmänna, ej mindre Isl. än F. Sv. omfattande anmärkningen, att *-u* i ack. pl. af mask. är den egentliga stödjepunkten för 3 dekl. Det är vida sällsyntare i F. Sv., men vi ha ändock sett det i *viþu*, *veþru*, *sunu*, *lütu* och i räkneordet *þrætiuglu*.

Öfvergångs-ljudet har i 3 dekl. en särskild betydelse och större utsträckning. När det kan ifrågakomma, är det hos oss

vårdlösade handskriften af Hels. L. har ofta *u* äfven utan afseende på ett följande *r* (jfr. föret. till samma lag s. iv), och af Kg. Styr. gifves ingen gammal handskrift mer, efter hvilken det står att bedöma utgifvarens försarande, och att afgöra, om det till äfventyrs varit beroende af förkortningarnas upplösning. då texten i allmänhet har *-r* (liksom i Gottl. L.), men emellanåt *-ur*, der annars F. Sv. har *-er* (*ær*, *ír*). De få exemplen på hithörande *-ur* i den Gottländska membranen (t. ex. Gottl. Hist. 2 *fel kunnugur*, *kunnungur*) vore lätt att betrakta som islandism (icke den enda i denne codex) eller annan tillfällighet. Huru man rättast bör anse pl. *tåndur* och *råndur*, hvilka Slävz uppgifver som pl. till de i nuvarande Gottlands-målet mask. *tand* och *rånd*, må tills vidare lemnas oafgjordt; men Gottl. L. har *tendr*.

vacklande i dat. sg. af mask. (jfr. s. 148 och 151), och lika-
ledes i fem. *hændi* (s. 156). I nom. pl. af mask. gifver det
sig till känna, mer eller mindre bestämdt och kringgripande,
genom *vænder*, *nægler*, *vægnir*, *synir*, *spæner*, *bøger*, *lötter*; i
ack. pl. genom *syni*, *lyti*, *löti*:* och deras antal kan ökas med
de nya *bränder*, *stüder*, *stäfver*, *ledamöter*, de 3 första bildade
efter Tyskan, lika med neutra *länder*, *ständer*. Deremot gifves
ingen trygghet för bedömandet af det äldsta vokaliska tillståndet
i *skiolder*, *biorn* och dermed likställda. Femininet, churu allt
jemt i saknad af ett under böjningen framstigande *u* (det, som
dat. sg. *grindu*, *strandu*, *siangu*, *spangu*, *stangu*, ega med
saku, *iorþu* m. fl. af 1 dekl gemensamt, kan ej här ingå i
räkningen), håller sig för öfrigt inom 3 dekl:s gamla råmärken.
Om öfvergångs-ljud i gen. sg., enligt den för en del Isl. fem.
stadgade ordningen, får man väl i våra urkunder ingen vetskap,
vill man ej taga i betraktande ett enstaka och ingalunda ur-
gammalt *nættir*; men pl. räknar *tænder*, *ænder*, *hænder*, *rændir*,
tængir, *spenger*, *næter*, *rötir*, *böter*, *nyter*, *böker*, *bröker*, *klör*,
tær, *ær* m. fl., till ett betydligt större antal än i mask.; och
det tankvärda härvid är, att fem. subst., med konsonantiskt sluta-
tande stammar, ega ännu denna dag sitt ljudskifte (i dialekterna
äfven de vokaliskt slutande), medan alla från forntiden kvarstå-
ende maskulina, undantagandes *söner* och ett par anomala, sedan
länge mist detta kännetecken, och öfvergått till 1:a eller 2:a dekl.

Feminina af 3 dekl. röja också i en annan punkt sin in-
neboende känsla af det gamla, i ty att alla de åt våra dagar
bevarade, förmedelst det akuta tonfallet i grundstafvelsen af pl.,
och den deraf uppkomna lägre och svagare tonen i ändelsen,
för örat uttrycka hvad den äldsta Isländskan gör för ögat åskåd-
ligt, och sålunda kunna sägas gå i tiden längre tillbaka än den
gamla Svenska rättskrifningen. *Kinder*, *änder*, *händer*, *ränder*,
tänder, *stränder*, *tånger*, *stånger*, *böter*, *getter*, *gnetter*, *nätter*,
nötter, *rötter*, *glöder*, *böcker*, blifva neml. af oss uttalade som
vore de skrifna *kindr*, *ändr* o. s. v. (jfr. Isl. *kinnr*, *endr* o. s.
v.).** Så äfven de bland anomala antecknade mask. pl. *fäder*,

* Ack. pl. *lyti*, *löte* förhålla sig till *lutu* som *syni* till *sunu*. Formerna på -*i* (e) stamma med den normale nom. pl. på -*ir*, hvilken rätteligen tillkommer 2 dekl., men der ej verkar öfvergångs-ljud som i den 3:e.

** Angående den olika betoningen af *marker*, i dess olika mening, se s. 59.

bröder, fötter (jfr. Isl. *feðr, bræðr, fötr*), *männer* (Isl. *menn* för *menr*, af *mendr*), *spänner*; * *men icke fuder, broder* (Isl. *faðir, bróðir*); icke heller *söner, katter, laster* (Isl. *synir, kettir, lestir*); eller *moder, dotter, syster* (Isl. *móðir, dóttir, systir*). Man finner då grunden hvarföre det fordom skrefs i bestämd pl. *hændrina, bötrina* (för *hændrinar, bötrinar*), *fædhrene* (för *fædhrener*), *fötrene*, icke *hænderna* o. s. v. Då man i minnet återkallar hvad s. 139—141 redan blifvit i detta ämne yttradt, bör här tilläggas, att akut accent tillfaller alla pres. ind. sg. på *-er*; öj allenast der Isl. har *-r*, t. ex. *brinner, griper, täljer* (räknar); men ock der hon har *-ir* (*er*), t. ex. *bränner, löser*. Subst. och adj. äro således i denna del mera fornartade och följdträta än verbet.

FJERDE KAP.

Starka anomalier.

Till sådana räkna vi icke följande subst. a) de många mellan olika deklinationer vacklande, af hvilka åtskilliga med så allmän dubbelböjning i vissa kasus, att denna kunnat i paradigma uppställas. b) till kön ostadiga, t. ex. *ra* (stång, rå), *lar* (tår), *qvæld*. c) enstaviga på slutande vokal i stammen, med några egenheter i förhållande till de konsonantiskt slutande, men inom sig med en viss öfverensstämmelse, som föranledt deras anordning i böjningsmönster. d) mask., som i nom. sg. förlora *-er* efter *l, n, s* i stammen (jfr. s. 34 - 35), — en afvikelse från den vanliga ordningen för subst. af annan daning, men på sitt eget område af så genomförd lagbundenhet i Svenska urkunder, att t. ex. *sunr*, der det kan spåras, står öfvergifvet af de äldsta handskrifterna. Till anomala föra vi blott sådana undantagna ord, som i sina afvikelser stå alldeles ensligt eller i ringa beröring med andra. I detta ljus kunde man ställa några redan beskrifna, t. ex. *gruf* (s. 50), *dagher* (23), *væpur* (142), *öpal* (119), *hand* (156), *fru* (80), *fæ* (162); om man så vill äfven *alin* och några andra. Särskild behandling på detta rum förtjena de härefter antecknade.

* Sak samma i de nybildade *bränder, städer, stäfver, ledamöter*, hvarvid örat har följt legen för ofvannämnde vokalförvandlande pl. af *mask.* och *fem.*

Maskulinum.

faþir (fader); Isl. *faðir*, gen. *faður* (*faðor*) eller *feðr* (någon gång *faðrs*), dat. *faður* (*faðor*) eller *feðr*, ack. *faður* (*faðor*), pl. *feðr*, *feðra*, *feðrum*, *feðr*; i Homil. öfver hufvud *faþor* eller *soþor* i oblik kasus af sing. VGL. I. K. B. 4 *þa skal faþir ok moðer fa* (lemna) *guðfaþur* (dat. sg.) oc *guðmoþor* oc salt oc uatn; i namn *faþurs* (gen. sg.); A. B. 4 *faþur* (gen. sg.) *faþir* (farfar); *sun ær faþurs* (gen. sg.) *arvi* (arfvinge); Upl. L. Kk. B. 4: 1 *sum goþær faþir*; 44: 1 i namn *faþurs*; Æ. B. 4 pr. *þa ær faþur faþir*; *han skal faþur* (ack. sg.) *hænnær* - - *hittæ* (söka); 7: 1 *mæþ feþær* (dat. sg.); 23: 1 *æpti feþær* (var. *faþær*) *sinum*; *æptir faþur sin dōþæn* (ack. sg.); ÖGL. Vap. 33 pr. *maþær* (för *mæþær*, med) *feþær sinum*; B. B. 42: 1 *mæþ feþær sinum*; Södml. L. Æ. B. 4 pr. *faþurs faþer*, *faþurs broþer*; M. B. 40: 2 *firi scriptæ faþur sinum*; Vestm. L. I. M. B. 4 pr. *dræpir faþur sun sin*, 2: 1 *slar faþur sun sin*, och så ofta i denne lag *faþur* för *faþir*; Gottl. L. 28: 8 af *feþr* (dat. sg.); af *feþir sinum*; Gregor. s. 292 *offradhe gudhi fadhore* (dat. sg.); Upl. L. Præf. *warum forsfeþrum* (dat. pl.). Med slut-artikel VGL. II. A. B. 28 *faþirin* (nom. sg.); Cod. Bur. s. 504 *faþeren*; *tel faþuren* (ack. sg.); Bonavent. s. 474 *til fadhorin*; 473 *af fadhorenom* (dat. sg.); Gregor. s. 268 *fadhorenom*; Bonavent. s. 205 *frygdhadho sik helghe sædhrene*; 204 *til hælgha sædhrena* (ack. pl.).

broþir (broder); Isl. *bróðir*, gen. och dat. *bróður* eller *bródr* (*bræðr*), ack. *bróður*, pl. *bródr* (*bræðr*), *bróðra*, *bróðrum*, *bróðr*; Homil. 45: 1 *breoþr* (bröder), 81: 2 *broþr* oc *systir* (systar). VGL. I. A. B. 4: 2 *faþur broþir*, *faþur broþer*; 1 *broþor* (gen. sg.) *börn*; II. A. B. 4 *bröþer* (gen. sg.) *börn*; IV. 44: 44 *bröþer* (nom. sg.) *hans*; *bröþors sins* (gen. sg.); Upl. L. Æ. B. 4 pr. *þa ær broþir*; Kg. B. 9 pr. *broþors*; Æ. B. 44 pr. *broþor barn*; *aff broþor* (dat. sg.); J. B. 3: 4 *broþir ma kiöþæ aff bröþær sinum* (dat. sg.); ÖGL. Æ. B. 4: 2 *broþir*; *broþurs*; 3: 1 *af bröþrinum* (dat. sg., af brodern); 9: 2 *til ælstu broþrunna* (gen. pl., till äldste bröderne); Södm. L. Æ. B. 4: 1 *broþeren* (brodern); G. B. 5: 3 *þær* (som) *bröþer* (ack. pl.) *hawer flere*; Vestm. L. I. þg. B. 47: 3 *broþiri* (dat. sg.) *witni bæra*; *æi maghu*

two bröfir (pl.); Gottl. L. 43 pr. *sufir oc sun oc brofir*; 14 pr. *eptir safur eða* (eller) *broður*; 24: 5 *gin* (enot) *ainum bryþr* (dat. sg.); 20: 6 *bryþr* (nom. pl.) *takin*; 20: 43 *míþ* - - *bryþrum*; Cod. Bur. s. 484 *tel þera bröfura* (gen. pl.); 545 *þöm þröþrom*. I äldre Vestm. L. står ofta *brofir* för *broður*, och tvert om (jfr. *sufir*).

vinter, vitter (vinter); Isl. *vetr*, gen. *vetrar*, dat. *vetri*, ack. *vetr*, pl. *vetr*, *vetra*, *vetrum*, *vetr*. VGL. I. K. B. 43 *bafi vinter* (ack. sg.) *oc somar*; J. B. 6 pr. *standær hun þrea vinter* (ack. pl., tre vintrar); 43: 4 *a III vitter* (till och med tre vintrar) *ællær III vittrum* (dat. pl.) *længær* (längre än tre vintrar); K. B. 3 *firi tiu vitrum*; *a tiu vittrum*; M. 2 *þrea uettær* (ack. pl.); *þrim vættrum længær*; Upl. L. Kk. B. 7: 6 *um uintær* (ack. sg.); Vestm. L. I. þj. 4: 2 *ens wintra* (gen. sg. för vintrar); II. Kr. B. 6 pr. *om uintrin*; M. B. 26: 42 *þriggia wintra* (gen. pl.); Gottl. Hist. 6 *eptir witr* (ack. sg.); Gottl. L. 3: 3 *þa en* (om) *fram iru gangnir þrir uintr* (nom. pl., tre vintrar); 2: 3 *sieæ (sex) vintir* (ack. pl.); 18: 4 *vm þria vintra* (ack. pl.); 47: 2 *þria vintra* (ack. pl.); 47 pr. *sem vittra* (gen. pl.) *gamal*; Run-Urk. 4985 *vintr* (nom. pl.). Dalfolket, som har benägenhet för assimilering, uttalar *vitter*. Den nye pl. efter 4 dekl. finner man redan i de anförda exemplen ur Gottl. L. 48: 4 och 47: 2.

finger (finger); Isl. *fingr*, * gen. *fingrar* (hos de nyare *fingrs*), dat. *fingri*, ack. *fingr*, pl. *fingr*, *fingra*, *fingrum*, *fingr*; i den Norska hdskr. af Ol. Hel. S. förekommer (liksom ännu på några ställen i Norge) neutralt s. 73 *finngr* (nom. pl.) *hans varo næsta af hoguin*; 74 *stake fingrinu* (dat. sg., stack fingret). Äldre VGL. har mask. S. B. 4: 4 *firi littæn fingær* (ack. sg.); 4: 7 *firir tær sum firi fingræ* (ack. pl.). I andra handskrifter brukas om hvart annat mask. och neutr., t. ex. Upl. L. M. B. 24: 4 *huggær aff tu fingær ællr þry* (ack. n. pl.); *huggær aff all fughur (fyra) fingær* (ack. n. pl.) *ællr nokon lip aff fingrinum hwærium* (dat. m. sg.), var. *fingrinu hwaruu* (dat. n. sg.); ÖGL. Vaþ. 18 pr. *varþær þumul fingær* (tumme) *af huggin* (nom. m. sg.) - -

* RASK och EGILSSON teckna *fingr*.

py at han ær half hand; uarþa all fiughur fingær af huggin (nom n. pl.); Södm. L. M. B. 6 pr. *firi finger .et swa firi annæt* (ack. n. sg.); af *fiugre hwarium* (dat. m. sg.); Vestm. L. II. M. B. 23 pr. *þæt fingær næst ær lilla fingær*; Bjark. R. 14: 1 *en fingær*; al *annur fiughur fingær*; Gottl. L. 19: 40 *fingir huert*; *fingr ir liþ starct* (ledstýft, stelt i led). Cod. Bur. har i allmänhet mask., t. ex. s. 55 *een þrunulfinger: a þem hans fiugre: fingr finggren v brændan* (obränd); 56 *af fingrenom*; Gust. Is Bibel deremot neutr. Någon maskulin nom. eller ack. pl. har i det äkta fornspråket icke varseblifvits, utom VGL:s *fiugræ*. I Göta landskapen är *finger* mask., med pl. *fingrar*; i Svea är neutr. vanligare för sg., mask. för pl.; hvardags-talet begagnar icke pl. *fingren*.

foter (fot); Isl. *fótr*, gen. *fótar*, dat. *fóti* (*fæti*, sällan *fóti*), ack. *fót*, pl. *fótr* (*fætr*), *fóta*, *fótum*, *fótr* (*fætr*); Homil. 31: 1 *fætr* och *fótr*. VGL. II. J. B. 12 *comber annar foter*; Add. 2: 4 och III. 49 *a fôte* (dat. sg.); I. Forn. B. 7: 3 *um fótær* (ack. pl.); II. O. 2: 8 *hendær ok foter*; I. Md. 6 *a fótum*; Upl. L. M. B. 24: 1 *mæþ fote* (dat. sg.); ÖGL. E. S. 4: 1 *fôte*; Vestm. L. I. B. B. 4: 4 *at foti*; Gottl. L. 17: 1 *varþar ai vtun frembra foti*; 19: 15 *haggr af -- beþa* (háða) *fytr*; Cod. Bur. s. 493 *fotum*; Bonavent. s. 185 *thiit fótrene* (fötterne) *skullo fæstas*; 175 *thwadhe fótrena*; S. Birg. Up. 1: 17 *fotanna* (fötternes). Gust. Is Bibel har 1 Mos. 18: 4, 19: 2 *fóter*, men 1 Sam. 14: 13 och 2 Sam. 2: 18 *fötter*. I uttrycket *falla till fota* (Isl. *falla til fóta*) ega vi den gamla gen. pl. Af Hor s. 52 anföres, för Vestgötskän på hans tid, pl. *fütter* (Isl. *fætr*).

maþer, *mander*, *man* (man); Isl. *maðr*, gen. *manns*, dat. *manni*, ack. *mann*, pl. *menn*, *manna*, *mönnum* (*monnom*), *menn*; i Homil. brukas i nom. sg. både *maþr* och runan *Y* (t. ex. 67: 1); Edda Sæm. s. 245 v. 5 i nom. pl. *mæþr* (män), Sturleson III. 137 *nordmedr* (Norrmän), Barlaams S. s. 172 *menner* (i var. *menninir*, *mennirnir*); Ol. Tryggv. S. s. 66 *mennir*, 65 *menninir*; Dan. *mand*. Äldre VGL. har, utom runan *Y*, som icke är inskränkt till nom. sg., i denne kasus *maþer*, *maþær*, *maþar*, tillika med *man*, som uti andra codices får allt mer öfverhand; i vissa träffas, mer eller mindre

som undantag, *mander*, t. ex. Upl. L. þg. B. 7: 5 *huwz-mander*, Södm. L. Kk. B. 9 pr. och 40: 2 *mander*, 2: 3 *laghmander*, 43 *giptermänder*, Add. 5 *fridmander*, Vestm. L. II. M. B. 32 *mandær*, I. þg. B. 4 *lænsmandir*, Gottl. L. 13 m. fl. st. *mandr*, Alex. 909 *nakur mander*. Gen. sg. är *manz*, *manzs*, sällan *maz*; dat. sg. *manni*; ack. sg. *man*, Gottl. L. *mann*; nom. och ack. pl. *mæn*, Gottl. L. *menn*, Run-Urk. 402 *an trabu nurminr* (nom. pl., honom dråpo Norrmän), Upl. L. s. 7 not. 39 (ur 1607 års upplaga) *thær til kalladhus allir flæstir witrir mudher*; gen. pl. *manna*, Run-Urk. 903 *han var miþa* (gen. pl.) *bestr* (den bäste blåt d män); dat. pl. *mannum*. Genom *mander* förklaras *maþer*, *meþr* (jfr. s. 166), *miþa* (för *maþa*?), *mann* (= *mand*). Slut-artikeln förorsakar i nom. och ack. pl. några avvikelser, dem vi få tillfälle att taga i ögnasigte, på det ställe der den bestämda formen upptages till särskild granskning. Nyare språket har ibland *männer* för *mæn*. — Pl. *mæn* är säkert förborgad i de såsom bestyrkande eller nekande partiklar begagnade, i flere landsorter brukliga talesätten *ju män*, *ju ju män* (ja visst, naturligtvis), *jo jo män*, *jo sä män*, *nä nä* (för *nej*, *nej*) *mæn*; i hvilka *mæn* synes ega bemärkelsen: helige män, helgon, såsom i Dan. *jo men*, *jo saa men* eller *mænd*, *hilleænd*, Flores 455 *ok swoor om mæn* (vid helgon).

spander (spann, halftunna eller dyl.); * Isl. och Norska *spann* är neutr.; Ol. Hel. S. s. 60 *spann smiors*; Dipl. Norv. I. 1. 418 *þriu sponn*, *fiughur sponn*. Upl. L. V. B. 6: 4 *sæþis spandær* (nom. sg.): *mæþ sæþæ spanni sinum* (dat. sg.); M. B. 49 pr. *takær man allt samæn æx ok span* (ack. sg.); Kg. B. 10: 4 *sex spæn* (nom. pl.), ÖGL. B. B. 44: 4 *þæt ær haluær spandær korns*; 47 pr. *gialde span*; *firi þre* (tre) *spæn* (ack. pl.); Vestm. L. II. Kg. B. 7: 4 *fiem spæn* (nom. pl.); I. þg. 5: 5 *spanna* (gen. sg. eller snarare pl., jfr. s. 104 *las*) *sæþi oc lassu ængh*; Hels. L. J. B. 44: 4 *halft spanna land*, *tu spannu land*; Bjärk. R. 38: 4 *fore - - orættæn span*; *mæþ merom* (större) *spanni*; Med. Bib. II. 212 *han maat* (mätte) *ther why VI spæn korn*. Med

* Mot medeltidens slut förekommer ock mask. *spander* (spänne), förut vidrördt (se s. 157, noten).

fortfarande manligt kön brukas *spann*, pl. *spänner* (undan- tagsvis *spänn*), på olika ställen med särskilda bibegrepp; all- männast som målkärl, sädesmått, eljest dels som matskrin, dels (t. ex. i Göta rike) som hink (högt och smalt ämbar), i hvil- ken senare mening *spann* är i Gottländskan neutralt (en- ligt SÄVE).

yxn, pl. (oxar); Isl. *öxn* eller *yxn*, i gamla språket vanligen m. pl.; Homil. 96: 2 *eoxn* (nom. pl.) *hliipo*; 95: 1 *at þu hafu tva öxn* (ack. m. pl.); *yfer eoxxna* (gen. pl.) *draumenom* (om oxdrömmen, drömmen om oxarne); Edda Sæm. s. 54 v. 45 *át - - eyxn tvá*; Barlaams S. s. 465 *siðan take þer hin feitastu yxn* (ack. n. pl.); 454 *með yxnum* (dat. pl.); Dan. *öxen* eller *öxne*, pl. Cod. Bur. s. 467 *ii hiorþenne varo enge* (inga) *ygsu* (nom. pl.); *taka ygsn* (ack.) *for vagn*; Cod. Bildst. s. 424 *kiördhe for waghne yghsn*; Gregor. s. 249 *at gifwas skulle - - hwite yxn* (nom. m. pl.) *oc hwite bukka*; Med. Bib. I. 43 *swa tuladho - - asna oc yxn*; Alex. 4957 *yxn ok köör* (kor); Gottl. L. 6: 4 *eptir yxxna* (gen. pl.) *oyk* (oxa-ök, ett par oxar); 33 rubr. (i den yngre hdskr.) *aff yxxna kuupi* (om köp af oxar); Läkeb. B. 70: 2 *yxxna tunghu* (oxtunga, en ört); 55: 4 *geltom* (güllade, ut- skurna) *yxxnom* (dat. pl.).* Vi finna således samma kasus i Svenska som i Isl. och Norska handskrifter; men det mask. könet ger sig i de förra endast hos Gregor. med säkerhet till känna. — Det gäller nu, om man i detta ord har att söka en allmän afledning (utbildnings-konsonant) *n*, sådan som i *vagn* m. fl.; eller ock det i böjningen af det Skandiska subst. framstickande *n*, som utgör kvarleva af den svaga deklina- tionens ursprungliga kännetecken. För det förra vexelfallet var GRIMM i början benägen, i afseende på Mös. Göt. *juka auhsne* (ox-ok, d. v. s. ett par oxar)** hos Luc. 14: 19, och antog en stark nom. sg. *auhsns* (Gram. II. 455); men inrymde snart möjligheten af ett svagt *auhsa* (= Isl. *oxi*), hvaraf gen. pl. *auhsne* för *auhsane* (II. 267), för hvilket senare alternativ han slutligen bestämde sig (III. 325, Gesch.

* Jfr. Frumpart. s. 118 (ur en synnerligen gammal hdskr.) *eoxxn* (= *eoxxn*).

** Detta *juka auhsne* har samma praktiska bemärkelse som det snarlika *yxxna oyk* i Gottl. L.; men det mask. *oyk* är ej samma ord som det neutr. *juk* (ok, Isl. ok), utan hörer till mask. *oykr*, annars *öker*, Isl. *cykr* (se s. 43).

II. 944); och det samma har blifvit omfattadt af GABELENTZ och LÖBE (Gram. d Goth. Spr. s. 67), af UPPSTRÖM (Aivägg. s. 89); äfven af BOFF, som i sitt senast utgifna häfte af Vergl. Gram. s. 4364 sammanställer Mūs. Göt. *auhsan* (nom. *auhsa*) med Sanskrit-stammen *uksan* (tjur); hvaremot SCHULZE, som med andra uppställer ett starkt *auhsus* efter 3 dekl., ej erkänner något svagt, utan frågar, hvarifrån *auhsne* härstammar. Ett svagt *n* lemnar emellertid ingen tydning af öfvergångs-ljudet i *öxn*, *yxn*, såsom pl. af *oxi*, *uxi*, hvilka jemväl ega regelbunden pl. *oxar* (*uxar*), hvaraf gen. pl. någon gång är *oxna*. BJÖRN HALDORSEN angifver ett neutr. sg. *yxn*; och om ett sådant förefunnes i äldre tider, skulle plural-formerna i de Skandiska språken lättast förklaras. Vore åter *öxn*, *yxn* ursprungligt mask., kunde det föreställa *öxnur*, *yxnur*,* hvilket dock illa förliker sig med den svaga pl. -ar (jfr. bland fem. *dyr*).

Femininum.

mofir (moder); Isl. *móðir*, oblikt *móður*, pl. *móðr* (*mæðr*). *móðra*, *móðrum*, *móðr*; Homil. 58: 2 *feþr hennar oc meofr*. VGL. I. A. B. 2: 4 *havir mofir*; 4 *þa takar mofor* (gen. sg.) *mofor*; þj. B. 17 *af mofor* (moders) *spina*; IV. 4 *modþorennar* (moderns); Upl. L. Kk. B. 17: 3 *dræpar man safur ællr mofor*; Æ. 1: 2 *mot safurs wilæ ællr mofor* (gen. sg.); *safurs ok mofor*; ÖGL. G. B. 12 *mofirin* (nom. sg., modern); Æ. B. 1: 2 *safurs ælla mofurs*; G. B. 21 pr. nu *döia barn mofurinna* (moderns); Vestm. L. I. Kr. B. 4 *wars hærra mofir*; M. B. 1: 4 *dræfir mofur dottir sina*, der *mofur* står för *mofir* och *dottir* för *dottur* (jfr. *sufir*, *brofir*); Gottl. L. 20: 15 *taki - - wiþr myþir* (dat. sg.); Cod. Bur. s. 194 *at þera möþar* (för *möþer*, *möðrar*) *varo systar* (för *syster*). Gust. Is. Bib. har t. ex. 4 Mos. 32: 44 den nye pl. *möðhrar*.

dottir, *dotir* (dotter); Isl. *dóttir*, oblikt *dóttur*, pl. *døtr* (*lætr*, sällan *dætr*), *døtra*, *døtrum*, *døtr*; Homil. 27: 1 *deotr* (pl.); Dan. *datter*. VGL. I. A. B. 23 *ær sun til ællær dottir*:

* Om hit kan söras det af Hor upplagna växtnamnet *örner* eller *yxner* (pulsatilla), står i vida fältet; sjelf uttrycker han det med Svearnes *oxöron*.

4 ær eig dottær; dottor börn; 2 pr. þa gange doter; 7 gyptir dotur sinæ (ack. sg.); G. B. 8 pr. hos dottor sinni (dat. sg.); A. B. 2: 4 þa skvlu dötær (döttrar); II. dötter; ÖGL. G. B. 42: 4 dottirin (nom. sg., dottern); Æ. B. 9: 4 dötær (pl.); Gottl. L. 20: 44 þa ier (ær) systir iem ner sum dotir; 20: 1 dydir och dytir (pl.); Vestm. L. I. G. B. 3: 4 hawir bondin döttir flere; Cod. Bildst. s. 574 thre döttir; Med. Bib. II. 408 dottren (nom. sg., dottern); dottherna (ack. sg.); i Gust. Is. Bib. 4 Mos. 28: 4, 2 döttrar (pl.). Såsom ovanliga anmärkas Vestm. L. I. Kr. B. 9 pr. doctir, G. B. 4 pr. och 44 pr. doctur, Stads L. Æ. B. 4 datter. I äldre Vestm. L. råder sannma förvexling af nom. och ack. sg., som förut blifvit omnämnd i fråga om *fafir*, *broþir*, *mofir*. Hvardagligt uttalas nu *doter* (med slutet *o*, såsom Isl. *ó*), annars *dätter*.

systir (syster); Isl. *systir*, oblikt *systur*, pl. *systir*, *systra*. *systurum*, *systir*; Homil. 84: 2 broþir oc *systir*. VGL. I. A. B. 4 *systir*; *systor börn*; G. B. 8 pr. egho systær tua (två systrar) *en man*; ÖGL. G. B. 28 *gipta systur sina* (ack. sg.); Æ. B. 8 pr. nu dela broþær alla *systær* (systrar); Upl. L. J. B. 3: 4 *aff systur sinni* (dat. sg.); ÖGL. Æ. B. 3: 4 *aff systurinne* (dat. sg., af system); Gottl. L. 24: 4 *firir systir senni* (dat. sg., för sin syster); 24: 5 *tuar systirir* (två systrar); Cod. Bur. s. 49 *varo systara döttar* (för *systra dötter*, systerdöttrar); Gust. Is. Bib. Math. 13: 56 *systrar*. I en offentlig handling från år 1444 ses pl. *systror* (Fin. Handl. I. 15, 19), en form, som fortlefver på några ställen i Södermanland (se TÖRNEROS, Bréf II. 438).

gns (gås); Ang. Sax. *gos*, pl. *ges*; Isl. *gás* (nu *gæs*), gen. *gásar*, dat. och ack. *gás*, pl. *gæss*, *gása*, *gásu*, *gæss*. ÖGL. B. B. 25: 4 *firi gambla gas* (ack. sg.); Södm. L. B. B. 6: 4 *firi VIII ges* (åtta gäss); Vestm. L. I. B. B. 39: 6 *coma þa gæs*; *giærþi gasa-* (gen. pl.) *garð*; Gottl. L. 26: 6 *gasa* (gen. pl.) *þa grisa giæti* (värde) *huer sielfr*.

lus (lus); Ang. Sax. *lus*, pl. *lys*; Isl. *lús*, gen. *lúsar*, dat. och ack. *lús*, pl. *lýss*, *lúsa*, *lúsu*, *lýss*; Dan. *luus* i sg och pl. Legend. s. 442 *sua at lys oc madka wullo* (löss och maskar krälade); Läkeb. A. 172: 4 *lyys*.

mus (mus); Ang. Sax. *mus*, pl. *mys*; Isl. *mús* af samma böjning som *lús*; Barlaams S. s. 56 *mys tvær, mysnar* (mössen); Dan. *muus* i sg. och pl. Cod. Bildst. s. 644 *hvit muus; thwa mys* (två möss); Gamla Ordspr. 726 *æta muusin* (ack. sg. för *musina*); 534 *manga mys skulu ey kat bindu*; Kg. Styr. II. 54 *myss; ok tit* (dit) *summo myssena* (nom. pl. för *myssenar* eller *mysnar*); Med. Bib. II. 474 *thy at myssena haffwa krupit wt.*

mus (muskel). Isl. *mús*, i denna mening, skulle väl böjas lika med det föregående (GIBLASON). Cod. Bur. s. 507 *ifart harpa hiarta ok musa mæghin* (muskel-styrka).

brun (bryn); Isl. *brún*, gen. *brúnar*, dat. och ack. *brún*, pl. *bryjun, brúna, brúnum, brýnn*; i den ursprungliga bemärkelsen (ora, margo) har, efter EGILSSONS antagande, pl. varit *brúnir*. Gust. I:s Bib. Job 3: 9 *ögnabrun*; 3 Mos. 44: 9 *ögnabrunen*; Gottl. L. 49: 6 *millan barz epa* (eller) *brunar* (gen. sg., mellan skägg och ögonbryn); Cod. Bildst. s. 250 *hafidhe langa næsu ok sidha brune* (ack. pl.); S. Birg. Up. 4: 4 *vid thina öghnabryne* (ack. pl.). I skrifter från språkjäsningens tid finner man t. ex. Läkeb. B. 42: 4 *rudmar* (rodnar) *bryn* (nom. sg.); Didrik s. 4 *hans bryner* (nom. pl.), men 433 *huffide - - sida brunar* (ack. pl.). I senare tider har neutr. allt mer gjort sig gällande (må hända från Dan.); likväl skriver WALLENBERG (Min Son på Galejan I. 65) *vattenbrynen*, TEGNER (II. 249) *himlabrynen*.

dyr, dör (dörr). Mös. Göt. *daur* är neutr., och derjemte brukas pl. af ett svagt fem. *dauro*. Isländarne använda, enligt regeln, blott pl. *dyrr* eller *dyr*, *dura, durum, dyrr* eller *dyr*; någon gång är gen. *dyra*, dat. *dyrum*; oftare tages ordet som fem. än neutr.; i Homil. är *dyrr* (»*dyrn*») vanligen pl., och neutr. så snart kön finnes uttryckt, t. ex. 37: 2 *þu ero manne upluken himirikis dyrr*, 45: 2 *ero mikel dyrr*, 46: 1 *ero mikil dyrr*, men 90: 4 *sva mon* (sg.) *oc upp-lucasc dyrr*; i Norskan är *dyr* eller *dör* fem. sg. VGL. I. K. B. 4 *firi utan* (utanför) *kirkiu dyr*; II. *for utan kirkyu dör*; I. M. 5 *firi mylnu dorom* (dat. pl.), *firi mylnu dörom*: Upl. L. M. B. 47: 2 *þa slain þer dyrr upp*; Kg. B. 42: 2 *fore durum*; Kk. B. 6 pr. *at opnum durum*; ÖGL. Kr. B. 13 *firi kirkiu dyr*; 24 *i kirkiu durum*; Vestm. L. I.

Kr. B. 4: 2 *luath þa wp kirkiu dyrin* (ack. n. pl., dörren, dörrarna); Gottl. L. 37 pr. *þa iru ohailig* (n. pl.) *dur hans*; 27 *fellu dur* (fall-lucka); 17: 1 *fran durum*. Endast i Gottl. Ls *dur* och Vestm. Ls *dyrin* är neutr. uttryckligen tillkännagifvet: men plural kan äfven på öfriga åberopade ställen förutsättas, efter som *dyr*, *dör* alltid i lagarne blifva motsvarade af dat. pl. *durum*, *dorum*, *dörom*; hvaremot tydliga spår af f. pl. ej kan i dem uppdagas. I S. Birg. Avtoqr. A., som för gen. pl. har *dura*, ser man för nom. pl. *þa lyptas þe hælgho kirkiu dyr*; *þær dyrrena* (dörrarna) *skullo hælþ af hafa*; *dyrrenna hænnu böghia sik*; för ack. *viþ dyrena*; hvarest, i den ovårdade anteckningen, *dyrrena*, *dyrrenna*, *dyrena*, förmodligen utmärka f. pl. *dyrernar* eller *dyrnar*, hvilket ock tör hända må tillämpas på *dörernar* s. 253 i den helt unga hdskr. af Didrik. Öfvergången till fem. sg. dröjer ej länge. Så har Bonavent. (hvaraf hdskr. är minst ett århundrade äldre än af Didrik) väl s. 201 *lukte atir dörren* (ack. n. pl.), i *duromen* (dat. pl.); men 202 *dörrin var stængd* (nom. f. sg.). *til dörrinna* (gen. f. sg.), *uppa dörinne* (dat. f. sg.). Slutligen i Gust. Ls Bib. 2 Kg. 6: 32 *at j lycken dörena igen och klemmer honom medh dörenne*, 1 Kg. 6: 31 *två dörar*, 2 Krön. 4: 22 *döranar* (dörrarna). I de fleste landsorter är fem. allmänt; dock brukar Dalsfolket ställvis neutr. ensamt eller vexlande med fem., t. ex. *jett* (ett) *döre*, *tav* eller *tver dörer*, *miklo* eller *mikler* (stora) *dörer*. Att sluta af ställningen i Mös. Göt., Homil. och våra fornlagar, tyckes neutr. vara äldst; och det råder, från vokal-systemets sida, samma förhållande mellan *daur* och *dyr* till *dur* (i *dura*, *durum*), som mellan *auhsne* och *yæn* (jfr. s. 174—2) till *uz* (i *uzi*). Svårt är likväl, att i ett neutr. uttyda öfvergångs-ljudet i förening med det dubbla *r* (hvad Isl. angår), hvilka båda försvinna i gen. och dat. pl.; och med afseende härfpå skulle man ega skäl att antaga ett ursprungligt fem. sg. *dur* efter 3 dekl., således pl. *dyrr*, *dura*, *durum*, *dyrr* (jfr. *brun*, *ko*), af hvilka former *dyrr*, slutligen *dyr*, blifvit behandlad som neutr., sedan sg. kommit ur bruk.

ko, *kýr* (ko); F. Hög-T. *ku* eller *chuo*, pl. *chuoi*; A. Sax. *cú*, pl. *cý*; Isl. *kú* (jfr. Gloss. till Edda Sæm. III, RASK Vejledn. s. 22), vanligen *kýr* (Sn. Edda s. 7), gen. *kýr*, dat. och ack.

kú, pl. *kýr*, *kúa*, *kúm*, *kýr*; Norska *ku* eller *kyr*, pl. *kýr*: Dan. *ko*, pl. *køer*. Upl. L. V. B. 28: 4 *dræpær* - - *ko* (nom. sg.) *ko* (ack. sg.); *ko ok quighændi*; VGL. I. F. S. 3 *molkær* (mjölkar) *ko*; R. B. 9: 1 *firi ko*; ÖGL. B. B. 25: 4 *nu stanga* (för *stangar*) *ko ko*; Vestm. L. II. J. B. 4 *koa* (gen. sg. för *koar*) *a rek oc soar* (jfr. *so*); I. B. B. 35: 4 *klandes* (klandras) - - *væi ella ko*; Gottl. L. 33: 4 *caupir þu ko*; Gamla Ordspr. 1017 *ve ær konne* (dat. sg., kon). Alltså *ko* ej blott i dat. och ack., men ock i nom. sg.; gen. sg. åter *koa(r)*. Pl. synes icke till i de äldsta handskrifterna; Alex. har 4957 *yæn ok köör*; Med. Bib. II. 446 *köör oc faar*; Gust. Is Bib. 4 Sam. 6: 10 *två vnga deggande koor*; 6: 12 *koonar* (korna) *gingo*. I Dalarne säges på flere ställen *kyr*, pl. *kyner* (kor, korna), eller *kir*, pl. *kiner*; närmare. Norska gränsen, t. ex. i Bohus Län, *ku*, pl. *kyner* (kor), *kyna* (korna); i Jemtland *ku*, pl. *kyn*, *kynan*; på Gottl. *ko*, pl. *kör*, *konar*; i medlersta Sverige *ko*, pl. *kär* eller *köner* (kor), *köna* (korna, hornboskapen).

so (*so*, *sugga*); Isl. *sýr*, enligt GISLASON af samma böjning som *kýr*, men hos BÖRN HALDORSEN neutrum; Norska *su*, Dan. *so*. VGL. II. U. B. 8 *haua eig ko eig soo*; Vestm. L. II. J. B. 4 *koa a rek* (= *arek*) *oc so:tr* (gen. sg., *ko-* och *so-* drift, rättighet till bete för *ko* och *so*). Den i det bildade språket nu för tiden mera godkända formen *sugga*, som icke i fornskrift synes till, och litet eller intet är användt af allmogen, har rimligtvis hitkommit från Platt-Tyskan, snarare än från Norskan, der *sugga* lär vara allmännare än *su*, i den egentliga meningen. Hvad begges rot-trådar beträffar jemföre man med *sugga* Sanskrit. *sukara*, svin (Borr, Vergl. Gram. s. 4347), A. Sax. *suy* eller *sugu*, *sugga*; med *so* Isl. *sýr*, Lat. *sus*, Gr. *ῥῆς*, *σῦς*.

I sjelfva afvikelserna råder en öfverensstämmelse inbördes mellan *sapir*, *bropir*, *mopir*, *dottir*, *systir*; mellan *foter*, *vinter*, *finger*; mellan *mæper* och *spander*; mellan *gas*, *lus*, *mus*; likaledes gifvas beröringspunkter mellan *brun*, *dyr*, *ko* (och *so*?). mindre med *yæn*. Assimilationen är åskådlig uti Isl. *menn*, *brynn*, *dyrr*, *gæss*, *lyss*, *mýss* (för *mendr*, *brynr*, *gæsr* o. s. v.),*

* I några trakter af Dalarne brukas till sg. *gås*, *laus*, *maus*, pl. *gäser*, *lauser*, *mauser*; i andra till *lus*, *mus*, pl. *luser*, *muser*.

af hvilka dock några stundom befinnas skrifna med enkel kenne-bokstaf, såsom i Forn-Svenskan (den nyare rättskrifningen hos oss håller strängt på fördubblingen af *s*) Det ålderdomliga skaplyonet har i det hela ingen ting förlorat uti de nu gångbara pl. *fäder, bröder, män, gäss*; i *fötter* är stammens slutkonsonant fördubblad; i *löss, möss* det gamla *y* öfvergånget till *ö*; men *moder, dotter, syster, vinter, finger* (såsom mask.), *dörr*, ega pl. *-ar*, efter 4 dekl., likväl med öfvergångs-ljud för de deraf mäktiga, *mödrar, döttrar*; der *spann* brukas, har det pl. *spänner*; *bryn*, när det ej är neutralt, pl. *bryner*; *yæn* är utdödt. Vidkommande tonvigten i *fäder, bröder, fötter* se s. 465—6.

FEMTE KAP.

Svaga deklinationen i Forn-Svenskan.

I denna Boks 4 kap., der den allmänna ställningen mellan den starka och den svaga flexionen blef antydd, förklarades *n* som den svaga böjningens kännetecken; och det visades tillika under hvilka förhållanden detta *n* röjt sin tillvarelse i de Skandiska språken, särskildt i Svenskan (se s. 3, 5). Under åberopande häraf lemna vi en framställning af ett större antal svaga substantif, ordnade i skilda flockar, som uttrycka de olika bildningarnas egenheter.

Maskulinum.

andi (spiritus, halitus); Isl. *andi*. Vestm. L. I. Kr. B. 6: 4 *þæs hælgha anda* (den helige andes); 6 pr. *nu ær barn fööt - - dragher anda*. Nom. sg. skönjes icke i lagarne, utom Södm. L. Kk. B. 4 pr. *þæn hælghi anð* (i var. *ande*). Jg. B. 44: 2 *þæn hælghæ anð*; hvilket *anð*, med maskulint adj., ej kan vara det fem. *and* (själ, s. 59), men kanske en förvexling med detta i vårt språk snart föråldrade ord, eller blott felskrifning för *andi*, hvars oblika form *anda* framträder på andra ställen i samma lag, t. ex. Kk. B. 9 pr. *þes hælghi* (för *hælgha*) *anda*. En annan oregelbundenhet, sännolikt utan

betydelse, visar sig i VGL. I. K. B. i *namn faþurs oc suner oc andæs* (för *anda*) *helagha*; hvilket *andæs* finner sin like hos Bonavent. s. 236 *thes hælgha andz*. För öfrigt kvarstår den regelrätta böjningen hela medeltiden igenom, och är så sent som i Carl XII:s Bibel ej rubbad, utom hvad angår den obest. gen. sg., som redan i Gust. I:s är *andus* (t. ex. Es. 38: 16 *mins andas lijff*). På senaste tider har man allt mer velat skilja *ande* (ande-väsande), pl. *andar*, från *anda* (andedrägt, själ, lynne, stämning) utan pl., — en visserligen godtycklig lagstiftning, som TRONER m. fl. icke underkastat sig. Emellertid har *anda* blifvit mycket gängse i den abstrakta bemärkelsen.

vandi (svårighet, fara); Isl. *vandi*. Cod. Bur. s. 29 *hans vaþe* (våda) *ok vaule*; Ansgar. 24: 4 *Ansgarius war studder i thessom wandunom* (dat. sg. m., i detta trångmålet). Hit hörer Vestm. L. I. þg. B. 2 pr. *wanda mal*. I folkspråket är *vände* såsom mask. vidmagthållet; det numera eljest allmänna *våndu* får väl betraktas som fem.

skafi (skada); Isl. *skafi*. VGL. I. F. S. 5: 3 *at meri se skafi gör* (att större skada må vara gjord); IL Forn. B. 49 *gielde ater allun þen skafa*. Liksom *våndu* har *skada*, egentligen oblikt mask., blifvit förvandladt till fem., med pl. *skador*.

laghi (socius) är mig icke känt såsom enkelt ord, men förekommer i några sammansättningar: 1) *sælaghi* (stallbroder), Isl. *sælagi*; Run-Urk. 1403 *iftir Eshjurn selaka sin*, 1640 *ifir Gunnvrv seluhan sin*. 2) *værnalaghi* (delegare i värn, d. v. s. inhägnad jord); Upl. L. V. B. 9 pr. *hvar værnælaghi*, 10 pr. *andri værnælaghær* (nom. pl.). 3) *akralaghi* (delegare i åker); Vestm. L. I. B. B. 22: 2 *mæþ akralaghum sinum*. 4) *ængialaghi* (delegare i äng); Vestm. L. I. 22: 2 *mæþ ængialaghum sinum*. 5) *liiklage* (lek-kamrat), brukligt i Gottländskan. 6) *fölghislaghi* (stallbroder); Cod. Bildst. s. 869 *fölghis laghi*, Ansgar. 6: 12 *fölghislaghi*, Gust. I:s Bib. 2 Kor. 8: 19 *vår fölieslaghe*, öfverflyttadt i Carl XII:s, men sedan förbildadt till det innehållskösa *följeslagare* (jfr. Hist. Språkforskn. s. 24), hvilket, så oförklarligt för tanken och så svårhandterligt, fått allmänna bruket för sig, äfven med åsi-

dosättande af ett annat uttrycksfullt ord, *fölghisbrodher* (jfr. Med. Bib. II 445).

taki (enligt Gloss. till Upl. L. »löstesman, hvilken antingen emottog en sak som sattes i kvarstad, eller ansvarade för en ed som en annan skulle gå»). VGL. I. þj. B. 9 *taki*; Södm. L. þg. B. 5 pr. *a tuka* (gen. sg.) *eþe*; B. B. 18: 4 *þet scal man i taka hænder sætiæ*; J. B. 43 pr. *þen sæti penninga takum* (dat. pl.) *i hænder*. Från forntiden har fallit oss i arf uttrycket *i taka hænder* (jfr. s. 102 *tak*).

thanki (tanke) är ur Tyskan så sent inkommet, att det icke skrives med *þ*, ehuru Cod. Bur. har s. 72 *þænkiæ*. Alex. 3764 och 4328 *thankæ*, 9929 *misthanka*, d. v. s. oblikt; Bonavent. s. 15 *thankom*. Min förmodan, att Ny-Is. *þanki* vore danism, bekräftas af GISLASON.

dvali (dröjsmål, dvala); Isl. *dvali* (enligt BJÖRN HALDORSEN, annars *dvöl*, mora); Norska och Dan. *dvale* (sopor), Dan. *dvælen* (mora). Med. Bib. I. 244 *hafðhe ey thenne dwale* (detta dröjsmål) *warith*; Gust. Is Bib. Ap. G. 10: 10 *kom en dwale* (dvala, sopor) *offuer honom*. I folkspråket är *dvale* (sopor) mask. Jfr. fem. *dvala*.

svali (svalka); Isl. *svali*, enligt BJÖRN HALDORSEN, som derjemte upptager ett neutr. *sval*. Cod. Bur. s. 416 *þin eldar* (för *elder*) *gör mik suala* (ack. sg.) *ok þik sialuom æwinnelekan bruna* (hetta, brand); S. Birg. Up. 6: 39 *hawer han hugnadh oc suala*. — Till det yttre sammanträffar dermed det nästan allestädes i någon mening kända mask. *svale*, pl. *svalar*; hvarmed ofta förstås en i öfre våningen belägen, någon gång utbyggd och åt ena sidan öppen, genomgång (korridor) utanför bonings-rum; afven i allmänhet förstuga, ytter-rum (man har på sina ställen *källarsvale*, *fåhussvale* o. s. v.). Ur forn-skrift vet jag ingen afgjord sg., som är äldre än från medlet af 15:de århundradet, såsom Valentin s. 49 *hwar jomfrun stod j en swala*. Om ack. sg. eller pl. är afsedd i Bjark. R. 33: 5 *hwar sum byggær swalæ iuir þwæræ gatu* (tvers öfver gata), kan icke bestämmas; men nom. pl. är omissockänelig i Stads L. B. B. ind. 7 *huru swala* (för *swalar*) *skulo bygias*, Alex. 4633 *vmganga* (kringlöpande gångar) *ok swala*, Gust. Is Bib. Ps. 144: 12 *såsom beprydde swalar*; dat. pl. i Med. Bib. I. 266 *egiptolandz*

iomfrwr standa i svalom oc windöghom. Uti nya uppteckningar af folkvisor ses äfven *sval* (t. ex. Sv. Forn. I. 236 i *höga lofts sval*), hvartill för öfrigt intet tecken gifves hos oss, men väl i Norska folkspråket, som för samma begrepp har ett fem. *sval* eller *svol* (se AASEN), förenligt med det i gammal Isl. såsom fem. pl. använda *svalir* (jfr. Sturleson I. 47 *geck han út i svalir*) eller *svalar* (GISLASON), af hvilka former den förre är af BJÖRN HALDORSEN angifven som mask. pl. Danskarne åter hafva *svale* = *svalka*, och *svale* = *svale*, i den senare betydelsen något föråldradt. — Med tillgång till dessa data synes man kunna i Skandiska språk förutsätta ett starkt fem. *sval* (Isl. *svöl*, *svol*), jemte ett svagt mask. *svali* (jfr. Isl. *dvöl*, *dvuli*), båda med den egentliga bemärkelsen: *svalka*, samt den oegentliga: *rum*, som ger *svalka*; utan att behöfva för *svali*, i den senare meningen, taga sin tillflykt till T. *söller* (jfr. IHRE), F. Hög-T. *solari*, förmodligen, liksom Lat. *solarium*, af *sol*.

galli (galle, galla); Dan. *galde*; Isl. *gall*, neutr. Alex. 4930 *beskare æn een galle*; Läkeb. B. 24: 4 *gallin*; S. Birg. Up. 4: 30 *gallans dryk*; Lect. s. 122 *gallanom*. I tal säges ofta *galle*, men det skrives nu oftare *galla*. I Helsinge-dialekten brukas neutr. *gall* (SÄVE).

vatti (vasle, vasla), utan jemförelse-punkter i Isl.; men F. Dan. har *vattæ* (jfr. MOLBECHS uppl. af Harpestreng), hvaraf det Ny-Dan. assimilerade *valle*. Uti Företalet till VGL. s. XIII blir ur en codex från förra hälften af 14:de årh. anfördt *vatti*, utan förklaring; men det utgör säkerligen samma ord som Vestgötens *vattle* (se HOF), hvilket vi återfinna i Läkeb. B. 36: 4 med *geta watta*. Af detta *vatti* är det nuvarande *vasle* (mera folkartadt än det i skrift oftare använda *vasla*) blott ett yngre släktes uttal (jfr. *näsla* af *nælla*, *brottslig* af *brutliker*, *köttslig* af *köttliker*). Den af LIND, SERENIUS och andre begagnade alternativa skrifningen *hvasla* har ingen etymologisk grund (jfr. s. 405 *vatn*).

likami (lekamen); Isl. *likami*, Dan. *legeme*. Vida allmännare än den starka formen (jfr. s. 54) är i F. Sv. den svaga, t. ex. Cod. Bur. s. 445 *hans licame*; 435 *a min licama*; 430 *vændes likamen* (kroppen) *tel huwþet ok fæstes hou-*

þet víþ líkaman; 444 líkamans; VGL. III. 433 þa han hawer guzlikamæ; Upl. L. Kk. B. 24: 4 at takæ wars hæræ líkamæ. Redan i Gustaf Is Bibel har fornspråkets bestämda form *lekamen* fått egenskapen af obestämd (jfr. s. 437 *träd*), så att *n*, främmande för sitt ursprung från artikeln, gör tjenst som afledning, och antager ny slut-artikel, t. ex. 1 Kor. 12: 12 *en lekamen är*, 10: 16 *Christi lekamens delachtigheet*. 12: 20 *lekamenen är en*, 12: 17 *om hele lekamenen wore ögha* (i Carl XII:s Bib. på dessa båda ställen *lekamen*): mindre vanligt är neutr., såsom 1 Kor. 15: 44 *itt naturlighit lekamen, itt andelighit lekamen*. I vår tid är *lekamen* uteslutande mask., och kan ej få annan böjning än gen. *lekamens*.

hani (hane); Isl. *hani*. Vestm. L. I. B. B. 46 pr. *wardir hani* (tupp) *manz bani*; II. M. B. 30: 7 *twa hönor oc en hane*; Gottl. L. 49: 23 *et (att) hann huatki hoyrir hund j bandi eþa hanna* (var. *hana*) *a vagla*. — Man frågar sig, om detta länge åldrande *hane* (gallus) är samma ord som det nyare *hane* eller *hanne* (mas, masculus), för hvilket begrepp Isl. icke har något enkelt ord, men Dan. *han*, best. *hannen*, pl. *hanner*, i motsats till *hun* (hona), best. *hunnen*, pl. *hunner*. Hos LIND finner man ej mindre *hanne* än *han af djur eller fiskar, en han af foglar*, hos IHRÉ »hann, masculus», till och med i Gust. Is Bibel Mal. 4: 14 *en han*, hvilket må hända en tid varit skriftställeriets uttryck, nu endast i sammansättningar förekommande, t. ex. *han-kön, han-blomma*, liksom *hon-kön, hon-blomma*; der *han* och *hon* icke uttalas lika med pron. *han* (»hann»), *hon* (»honn»), utan äro långa som stam-stafvelsen i *hane, hona* (femina, skildt från det gamla *hōna, gallina*). Emellertid har man, allt sedan medlet af förra århundradet, vacklat mellan teckningen *hane* och *hanne* (båda för: mas), af hvilka den förra återgifver det allmännaste uttalet, särskildt folkspråkets (på Gottland säges dock *hanni*, efter hvad SÄVÉ upplyser). Skulle man också här ej tänkt sig fogelslägtets tupp i allmänhet (T. *kahn*),** öfverförd på det manliga könet äfven i andra

* På några ställen i Kg. Styr., t. ex. II. 68, III. 15, står *likamens*, kanske genom felsiktig upplösning af förkortningen.

** Begreppen gallus och mas sammanflyta i t. ex. *orrhane, tjäderhane*. Från Gust. Is tid eger man i Fin. Handl. III. 298 *orrhane*, 303 *orhanar*.

- djurarter, utan haft pron. *han* till ögonmärke (liksom i Danskan), så synes man likväl icke ega mindre skäl att skriva *hane* än *hona* (i Danskan är likformighet mellan *han*, *hannen*, *hanner*, och *hun*, *hunnen*, *hunner*). Någon etymologisk grund för det dubbla *n* i *hanne* har hittills icke blifvit förebragt, och det för tillfället mest omtyckta uttalet i hufvudstaden är föga tillförlitligt (man jemföre t. ex. »*jorden är frusen*» med »*hin är frussen*», Dan. *frossen*). Boiviz, som eljest har många eftergifter för bruket i Stockholm och Upsala, skrifer s. 457 *nann* på *hanar*; RASK, Anvisn. s. 487—8 *hanar*, *hanen*.
- vani* (vana); Isl. *vani*. Gamla Ordspr. 376 *wani*; Bonavent. s. 425 *vanin* gör *idhnona* (fliten); *vilin* (viljan) gör *vanan*. Någon gång finner man *sipvani*, oftare fem. *sipvænia*. Den gamla maskulina formen är nu i skriftspråket alldeles utträngd af den nya feminina *vana*, pl. *vanor*; i tal höres väl sg. *vane*, men ej pl. *vanar*.
- hiarni*, *hiærni* (hjerne, hjerna); Isl. *hiarni*. Södm. L. M. B. 27 pr. *flyter saman hör* (linne, egentl. lin) oc *hiærne*; Hels. L. M. B. 9: 4 (i 4609 års uppl.) *skadhar hiarna hinna* (hjernhinna). Sedan DALINS tid omvexlar *hjærne*, pl. *hjærnar*, med *hjærna*, pl. *hjærnor*.
- kiarni*, *kiærni* (kärne, kärna); Isl. *kiarni*. S. Birg. Up. 4: 43 *kærne* (nomin.); *æple utan kærna*; Med. Bib. I. 300 *korn* oc *kærne*; 268 *tha skulo the skilia skaalina* (skalet) *fra kærnanom*; Gamla Ordspr. 864 *kiærnin*. Ingenstädes är *kærne*, pl. *kærnar*, fullkomligt ur bruk; men i skrift har man en tid gifvit företräde åt *kærna* (i synnerhet för den bildliga bemärkelsen: det inre, det väsendtliga, gedigna, bästa delen), pl. *kærnor*. Detta slags feminin sammanträffar med (*smör*-) *kærna*, som en och annan, liksom för att rädda den nye medtäflaren, tagit sig för att skriva *tjærna*; en mindne lycklig utväg, i stället för den naturliga, att teckna det senare *kærna*, Isl. *kirna* (jfr. I. 48, noten, och längre fram bland fem.).
- asni* (åsna); Isl. *asni*. Cod. Bildst. s. 627 *som asne*; Jeronimus forstodh (ansåg) *asnan tappadhan* (ack. sg. mask.); *alla asnans systor*; Med. Bib. II. 24 *uppa asnar* (ack. pl. för *asna*); i Gust. Is Bib. 4 Sam. 25: 18 *ladhe på åssnar*, men 4 Mos. 42: 46 *åssnor*, i motsättning till *åssninnor*. Likväl råkar man *åsnar* så sent som hos DALIN VI. 200.

Nu *ásna*, pl. *ásnor*, fordom uttryckande ásne-honan (t. ex. Bonavent. s. 153 *at the skullen föru honom asnona oc hæenna vnga*, hennes ungar); för hvars utmärkande man snart blef nödsakad att tillgripa den utländska ändelsen *-inna* (jfr. Dan. *aseninde*), sedan den ännu uti Isl. beständande skilnaden mellan *asni* och *asnu* gått förlorad. I det hela är *ásninna*, jemförd till det i form redan feminina *ásna*, en grammatisk orimlighet. Från Dan. *asen* torde det hos oss sällsynta *asn* (se Alex. 7092) härstamma.

fari (farande, resande), liksom Isl. *fari* begagnadt i sammansättning. Run-Urk. 244 *iltir* (efter) *Vipbiurn Kriksfara* (ack. sg., Greklands-farare); ÖGL. B. B. 9: 6 *gæra græsfara* (göra busvill); Bjärk. R. 8: 4 *þo lowaz löfosæ farum* (dat. pl., Lödöse-farare) *sild ok lin*. Hit hörer *gårdfari*.

vari (akt, varsamhet); Isl. *vari*. Eriks af Pommern Gårds Rätt (i membr. B. 23) 24 *taka vara* (vara uppmärksam, taga vara); Flores 22 *tugha ther pelegrima vara* (gifva akt på pilgrimer); STJERNHJELMS Herkules 478 *tagher á wahra*. Nominativen är qvar i det hvardagliga *ta vare*.

skari (skara); Isl. *skari*. Cod. Bur. s. 44 *himirikis skari*; Gregor. s. 279 *diæfla skare*; Alex. 2426 *mz sul fughrom skara*; Gust. Is Bibel 1 Mos. 32: 7 *j två skarar*. Nu *skara*, *skaror*.

hafri (hafre). Isl. *hafrar* är m. pl., men i Köpenhamns-uppl. af Sn. Edda II. 493 läses sg. *ginhafri*; Norska *havre* eller *hagre* mask., *hævre* eller *hagre* fem. Äldre Svenska handskrifter innehålla endast oblik kasus, t. ex. VGL. II. K. B. 36 *sarr* (sår) *hafra*, III. 1 *skilæ at* (åtskilja) - - *haffra*, Gottl. L. 56: 4 *firj rug oc hagra*. På landsbygden är allmänt *hafre*, i några orter *hagre*, *agre*, *ager*. Ståndspersoner bland Upp-Svear tala och skrifva ofta *hafra*, hvilket möjligen kunde betraktas som lemning af den gamla pl., vore det icke allestädes sg. och hade folkspråket till vittne emot sig.

fasi (fasa). VERELIUS, i sin Index, har anfört detta ord ur en Isländsk saga, sannolikt efter en ung handskrift; GIBLASON känner det blott som namn. Med. Bib. II. 6 *thy at myken fasi oc ræddughe* (räddhåga) *ær fallen j os*; Cod. Bildst. s. 908 *mz fasa oc ræddogha*.

falski (fal-aska) afhandlas längre fram; se fem. *aska*.

Till kretsen af näst föregående subst. sluta sig *krabbi* (krabba), *ulvaldi* (kamel), *aghi* (fruktan, tukt, aga), *ovormaghi* (äfven *ughurmaghi*, *urmaghi*, *omaghi*, öfvermage), *bardaghi* (slag, slagsmål), *endaghi* (utsatt dag), *spurdaghi* eller *spordaghi* (spaning, vetskap), *brændaghi* (brinnande längtan), *rakki* (bund, racka), *sali* (säljare), *kafli*, *nafli*, *naghli* (jfr. s. 447 *naghl*), *vaghli*, *bani*, *granni*, *kluvi*, *arvi* (arfvinge), *vaþvi* (se VGL., Isl. *vöðvi*, muskel), *staþvi* eller *staþgi*, *hansski* (för *handski*) och många andra. Flere af de uppräknade äro för det nu levande släktet främmande; andra, t. ex. *krabbi*, *aghi*, *rakki*, äro, lika med några förut granskade, blifna fem. på *-a*; hvad också gäller det ur Tyskan sent inflyttade *fare* (t. ex. Gust. Is Bib. Ap. G. 19: 40 *thet är fare*, 1 Sam. 20: 24 *är ingen fare*, 1 Kor. 16: 10 *othan fara*). Sällan höres *stadge*, i hvars ställe man använder *stadga* för: stadighet, men pl. *stadgar* för: stadgande, statuter. Se vidare anmärkningarna vid näste flock.

timi (tid, timme); Isl. *tími*. Cod. Bur. s. 444 *nu ær time*; *huarn tima* (ack. sg., hvarje tid); Upl. L. Conf. *timin*. Det säges nu oftare *timma* än *timme*, men pl. är allt jemt *timmar*.

fromi (gagn, fromma, dugtighet, styrka), af Tysk börd (jfr. F. Hög-T. *fruma*, f.). Bonavent. s. 82 *æn thot* (änskönt) *ther af kan honom ængin frome tiluaxa* (tillväxa); Hert. Fredr. 34 *ok ther til hafðhe han storan froma* (styrka, tapperhet); Ivan 1848 *ther skulin j ofta wisæ idher froma*.

gumi; Isl. *gumi* (man). Allmän är *brupgumi*, nu *brudgumme*. I Gamla Ordspr. 627 förekommer *æ* (alltid) *liffwer gumme* (gammal man) *mædhan gudh wil*. Det kan förutsättas, att *gumme* haft en biform *gumbe* (jfr. *dumbi*, *stumpli*, *stubbi*), hvilket förmedelst assimilering af *mb* blifvit *gubbe* (jfr. Norska *gubbe*, karl); hvaremot det feminina motstycket *gumma* icke undergått dylik förändring.

blumi, *blomi*; Mös. Göt. *bloma* m., F. Hög-T. *bluomo* m., *bluoma* f.; Isl. *blómi* m.; Homil. 90: 2 *blome*, 75: 2 *blomarner* (blommorna). Dalfolket brukar i olika trakter mask. *blumi*, *bliomi*, *blömme*; men i Gust. Is Bib. 2 Mos. 25: 34, 33 *blomor*.

dumbi (stäm menniska); Isl. *dumbi*, äfven *dumbr*. Bonavent. s. 484 *thigher som dumbe*; 43 *vara blinde, döfwe oc dumba* (pl); Cod. Bildst. s. 830 *j ens dumba* (gen. sg.) *mun*; Gust. Is Bib. Math. 9: 33 *taladhe dumben*; Ps. 58: 2 *ären j tå dumbar*.

vermi, *varmi* (värme, värma); Isl. *vermi* (hos Björn HALDORSEN *vermir*, och enligt honom äfven:) *varmi*; Norska *varmi*, *verme*, *vörme*; Dan. *varme*. Alex. 6180 *hans wærme*, 6182 *angan wærma* (ack. sg.). Uti några landskap säges *varme*. I ordets ursprungliga mening brukas för öfrigt *mask*. *värme*, och det är egentligen i den figurliga som *värma* kan berömma sig af en mera obestridd seger. — Oafgjordt må vara, om man hit bör räkna *värme* (flere landskaps benämning på Vermländing), hvaraf i Södm. L. Kg. B. 4 *wærma* (gen. pl.), Add. 4: 7 *uærmum* (dat. pl.); hvarmed må jämföras Isl. pl. *værmir* (Sturleson III. 153) eller *værmir* (se vidare *SÄVE*, Sn. Sturl. Yngl. S. s. 62).

setmi (fetma); Dan. *fedme*. Lect. 22 *setme*; Gust. Is Bib. Dom. 3: 22 *fettmen*; Es. 34: 6 *aff setma*.

sötmi (sötma); Dan. *södme*. Bonavent. s. 204 *al var glædhi var sötme*; Ansgar. 2: 29 *aff swa storom sötma, hwilken sötme som ghar* (för gar) *öfwir allan sötma*.

stubbi (stubbe); Ned. Sax. *stubbe*, Isl. *stubbi* (hos Björn HALDORSEN), Dan. *stub*. Upl. L. V. B. 14: 9 *stukkær ok stubbi*; Södm. L. B. B. 16: 1 *sipæn ek fran stubba com*. Af IHRE anföres ur en gammal Postilla *gisil off repstubbom* (gissel af repstumpar). Ifr. s. 26 *stumber* och längre fram *stumpli*.

våpi (våda); Isl. *váði*. VGL. I. V. S. 2: 1 *uapi*; 1 pr. *at våpa*. Nu *våda*, pl. *vådor*.

klafi (klåda); Isl. *kláði*. P. Månsson s. 49 *then swedhen oc orolike kladen*; Gamla Ordspr. 739 *opta kombir swidhi æpta sötan kladha*. Gottländskan har *kladi* (*SÄVE*), andra landskapsmål *klåde*, *mask*.

svipi (sveda); Isl. *sviði*. Kg. Styr. IV. 7: 38 *tyrstr swidi ok hungur*; Bonavent. s. 186 *tholde han - - swidha*.

ropi (rodnad); Isl. *roði*, hvaraf *morgunroði*, *qveldroði*; Dan. *røde*, *morgenrøde*, *aftenrøde*. Antecknade exempel eger jag icke äldre än ur Gust. Is Bib. Sal. Höga Visa 6: 9 *upgåår, såsom en morgonrodhe*; 1 Mos. 49: 45 *när nu morgon-*

rodhen vpgick; Amos 4: 13 *han gör morghonrodhan och mörkret*; men Es. 58: 8 *såsom en morghonrodhne*; 8: 20 *så skola the icke få morghonrodhnan*. Af *rodhna* blef *rod-nad* (jfr. i det följande *blani*, *bruni*). det senare utan anledning i fornspråket, men nu så hemmastadt, att säkert mången i våra dagar ser poetisk frihet i *morgonrodnan* hos LIDNER I. 76, *morgonrodnans* hos OXENSTJERNA I. 36, för att ej nämna *morgonrodan* i STJERNEJELMS Fågnesång.

döfi (död); Isl. *dauði*. Våra fornlagar, i hvilka den starka formen användes (se s. 142 *döfer*), förete inga säkra spår efter den svaga, med undantag af VGL. och dit hänfödda anteckningar, der likväl ingen nom. sg. är att skåda, och några tvetydiga ställen finnas; svag ack. sg. visar sig IV. 45: 40 *fek - - döðhæ*. I andra medeltids-skrifter är god tillgång på bevisställen, t. ex. Cod. Bildst. s. 709 *kom ther æpte een mykin (stor) man döðhe*; Cod. Bur. s. 52 *at han vp stoþe af döþa*; 402 *vm han stoþe þriþia daghen vp af döþa* (jfr. Homil. 34: 4 *þa vas iesus cristr risinn up af dauþa*).

gröfi, *grödhi* (gröda); Isl. *gróðr* eller *gróði* (grodd, gröda), Dan. *grøde*. I rätt gamla skrifter har icke detta ord kunnat märkas; i Alex. 4949—50 läses *som baro - - korn ok alla handa gródha*; 1734 års lagbok B. B. 9: 6 är *gröden af-bärgud*; Gust. Is Bib. Amos 7: 2 *bortfråta allan gródhan*.

lindi (gördel, linda); Isl. *lindi*. VGL. II. K. B. 2 *til fa* (skaffa) - - *mæssusærk* (mess-skjorta) oc *linda*; Vestm. L. II. M. B. 25: 9 *ræner* (rånar) - - *boþe lik ok linda* (svepning); Gottl. L. 20: 2 *linda gyrt eþa gyrþlu* (omgjordadt med qvinnobälte eller gördel, d. v. s. af qvinn- eller mankön); *rndir tua linda gyrta* (två qvinnogördlade, två arfvingar å qvinnosidan); Cod. Bur. s. 504 *castaþo þa þerra linda vm þerra hals* (sina gördlar om deras hals). I LINDS Ordbok träffas så väl *linde* som det nu enväldiga fem. *linda*.

ændi (ände); Isl. *endi*, äfven *endir*, dock utom nom. sg. med svag böjning; Homil. 74: 4 *uphaf oc endir*; *gn* (utan) *ennda*. I äldsta Svenska permeböcker möter man ej detta ord; ÖGL. B. B. 14 pr. har *ændin*, yngre skrift *ændi* (*ænde*).

hirþi (herde); Isl. *hirðir* med stark böjning. Alex. 1977 *then hirdhe*, 1972 *then hyrdhe*; VGL. I. F. S. 6: 3 *mæþ hirþæ*;

ÖGL. B. 24: 2 *mæþ hund ok hirþu*. Jfr. i näste flock *hirþingi*.

tiundi (tionde). ÖGL. Kr. B. 9 *spillis tiundi; nu a* (eger) *præstær fri þianist sinu allan kuikan tiunda* (all qvick-tionde); VGL. I. K. B. 15 pr. *fri tyunda sin*; Br. 4 af *tiundanum*. På sistnämnda ställe ses ock de sammändragna *tindan, tindanum*. I yngre hdskr. finner man der och hvar *tiund, tirud*. maskulint; Ansgar. 30: 38 *göra thijt sin tiand; allan thæn quik tiand* - - *lot han skipta*. I Upl. L., Vestm. L. o. s. v. brukas deremot feminint *tiund, tyund, tiond*; i Gottl. L. *tiunt*, Magn. Er. Lands L. (membr.) Kk. B. 6 *tiand*, såsom Isl. *tiund* (jfr. s. 97).

vingi (vinge); Dan. *vinge*; Isl. *vængr*, som böjes starkt, *vængiar* eller *vængs*, pl. *vængir*; Norska *veng* mask., *vengja* fem. Ur lagarne är att anföra blott VGL. III. 63 och II. Dr. B. 7 *en örnæwingæ* (ack. sg.); vidare Gamla Ordspr. 260 *een gasa winge*; Cod. Bur., Bonavent. och andra hafva pl. *vinga*. Stark form undgår oss i skriftliga urkunder; på landsbygden kan man somligstädes få höra *väng*.

bughi, boghi (båge), Isl. *bogi*, förekommer dels enkelt, dels i sammansättningar, bland hvilka:

alnbughi, alboghi, almboghi (arnibåge); F. Hög-T. *elinbogo*, A. Sax. *elboga*; Isl. *alnboði, olnbogi, ålbogi, olbogi*; Norska *olbogje, handbogje*; Dan. *albue*. Gottl. L. 23: 4 *tacr þu vm alnbuga*, i den yngre hdskr *albuga*; Bjark. R. 14: 3 *ovan albhogæ*; Gust. 1:s Bib. 5 Mos. 3: 14 *effter ens manz almbogha*, äfven Gust. Adolfs *almbogha*, men Carl XII:s (orig. uppl.) *armboga*. I Synonymorum Libellus (tryckt år 1587) upptages så väl *almboghe* som *armboghe*. Sedan det ursprungliga begreppet af *alin* (se s. 65) fördunklats, ersatte man det med *arm*, liksom på vissa ställen i Norge med *hand*. I en del munarter heter det ännu *alboge*, i Dalskan med assimilation *abbugå*.

hughi (håg), den svaga bildningen af *hugher* (jfr. s. 57). VGL. II. J. B. 9 *skil þem at hæll* (död) *æller hughi*. Hit hörer Södm. L. Conf. *mæð sua myklum athugha*. Isl. har *åhugi, färhugi* (hat, fara, se EGISSON), *varhugi* (varsamhet), *athugi, åsthugi* (jfr. Homil. 50: 4 *mæþ reocþ oc asthuga*) m. fl.

lughi, loghi (låga); Isl. *logi*, Dan. *lue*. Ansgar. 3: 2 *lughi*; Cod. Bur. s. 505 *lughin*; Lect. 81 *loghe*; 80 *tree logha* (tre lågor). Hos DALIN III. 39 *falska lågar*, 83 *när hjertat står i lågar*; men efter hans tid skrives vanligen, nu alltid, *låga*, pl. *lågor*; ehuru det gamla mask. är i hvardags-talet ingenstädes fullkomligen aflagd, åtminstone i sg.

skugi, skuggi (skugga); Isl. *skuggi*. Cod. Bur. s. 430 *þu tepes hanom fagher skuge* (andesyn, skugga); *talape tel þæn lepa skugan*; 400 *lækte siuka mæ skuga*; Cod. Bildet. s. 648 *gik - - som skugge widh solskin*. Hos CREUTZ s. 52 och GYLLENBORG I. 453 finner man *en skugge*; DALIN I. 2 s. 97 *man såg dem liksom skuggar vandra*. Förhållandet i vår tid är med detta ord det samma som med nästföregående; dock är pl. *skuggar* äfven i folkspråket mindre gängse än *lågar*.

ræddughi, reddoghi (räddhåga). Bonavent. s. 466 *hwat stor ræddoghe thöm kom tha i hiærtat*; 494 *ræddoghin væxir*; VGL. II. Præf. til *redduglm*; Kg. Styr. II. 44 *utan allan rædduga*; Gamla Ordspr. 787 *mæ reddogha*. På otaliga ställen i S. Birg. Up. och på många i andra skrifter från 14:de och 15:de seklen förekommer detta ord, under någon af ofvan antecknade former, men aldrig med *dh*; likaså i mera vårdade handskrifter från förra hälften af 16:de århundradet, t. ex. Legend. s. 435 *ræddoghe*, Med. Bib. II. 6 *ræddughe*. Först i Gust. I:s Bibel framskjuter *h* efter *d*, t. ex. Rom. 3: 48 *reddhoge*, 5 Mos. 28: 67 *reddhuga* o. s. v.; men i den nyss nämnde Synonymorum Libellus tecknas å nyo *ræddogha*. Ur de Skandiska systemspråken är ingen ting att anföra till jemförelse, om ej de af VERELIUS i hans Index vid ordet *fasi* citerade *reddhogi* och *reddhugr* (båda för GISLASON obekanta) ur en Isländsk saga, samt ett Norskt mask. *ræddhug* hos HALLAGER och AASEN, om hvilka man likväl ej vet, huruvida de utgöra suecismer, undantagsvis förekommande, de förra må bända i någon ung papperscodex (såsom flere af VERELIUS begagnade), det senare inom ett mera afskildt område af Norge. Emellertid sammanställer IRE *älskog*, *farhoga* och *ræddhoga*, såsom alla komma från *hog*. och SCHLYTER anser VGL:s *ræddugha* stå för *rædhugha*. Denna uppfattning ligger utan tvifvel närmast, och kan ha

åtskilligt som talar för sig; men hon bör då utsträckas jemväl till andra subst. på *-ughi* (*oghi*), till de här nedanför behandlade, förut icke iakttagna *iævughi*, *bindughi*, *idrughi*. Och man vill i sådant fall fråga sig, hvarföre det anslagna *h* skall kvarstå i *athughi*, Isl. *varhugi* o. dyl. (jfr. *hughi*); men med stor regelbundenhet utgå i de här ifrågavarande.* Bonavent. har s. 424 subst. *hughrædde* (räddhåga), 450 adj. *hughræddir*, 443 *hughrædde* (pl.). När de olika begreppen *hugher* och *ræddi* (rädsla), *rædder* (rädd), här förena sig, hvarföre skulle hos samme skriftställare medvetandet af *hughi* försvinna i det omkastade *ræddoghi*? Sannerligen man i våra urkunder sparar på konsonanter, minst på *h***. Dessutom gifves en med *ræddoghi* jemförlig adjektivbildning i ett visserligen sällsynt *ræddogher* (jfr. Med. Bib. II. 47 oc *wart hær aff hiærtath j almoghanom mykith försæradh oc ræddogth*, s. 79 *an hærran gudh gjorde sisaram ræddoghan*), liksom med *iævughi* i ett icke ovanligt *iævugher* (tvifvelaktig), ännu, fastän med något förändrad bemärkelse, återstående i *jäfvig*. Vore man nödsakad att se ett förstucket *hughi* i alla våra subst. på *-ughi* (*oghi*), så skulle detta verka på bedömandet af det akjektiva *-ugher* (*ogher*), hvilket icke dess mindre sammanhänger med Mös. Göt. *-ags*, F. Hög-T. *ac* (jfr. GRAMM, Gram. II. 290—292), Sanskrit. *-aka* (Bopp, Vergl. Gram. s. 4396, 4398). Utan anförande af mer än det enda *elskugi* (ur Isl.), har GRAMM betraktat detta som ett med *ug* afledt subst., på samma linje som adj. med *-ugr* (Gram. II. 297); och intet skäl synes mig vara, att annorlunda fatta öfriga på *-ugi*, derest ej *h* är i gamla och goda handskrifter verkligen utsatt. En afledning *ughi* kan allt för väl gifvas samtidigt med ett i sammansättning ingående *hughi*, och det sent om sider framspringande, nu tydligt hörbara *h*, i *ræddhåga*, kan vara framkalladt af analogi; såsom af *alnbughi* blifvit *almboge*, sedan *armboge*; af *vartekn* först *vårtecken*, slutligen *vårdtecken*. Se vidare nästföljande ord. *ælskughi*, *ælskoghi* (kärlek); Isl. *elskugi*, F. Dan. *ælskugh*, Ny-Dan. *elskov*, Norska *elskug* eller *elskog*. Bonavent. s. 475

* I S. Birg. 1: 16 läses *hawer jåhrugha j hughenom*; således *-ughi* i tanken åtskildt från *hugher*.

** Man skyr icke ens ett sådant bredvid ett annat, t. ex. Med. Bib. I. 144 *bradkhuzadhan*.

stoor ælskoghe; 209 *thætta giordhe alt ælskoghin*; 240 *nu sta ælskoghane* (kärlekarne) *badhin saman*; Cod. Bildst. s. 537 *han ær min ælskoghe*; Cod. Bur. s. 489 *mæþ gup- lekom ælscogha*. Gust. Is Bib. har Sal. Höga Visa 2: 5 *kranck aff elskogh*. Såsom fornåldrighet har man qvar *älskog*, der o icke uttalas som å i *håg*, utan som o i *billog*, *idog*. Sammanstämmande med ~~lære~~ härleda Isländare och Danskar *elskugi* från *hugr*, hvartill en grund kan sökas i detta ords afskilda ställning uti Isl.: möjligen ock i ett af EGILSSON åberopadt exempel på *elskhugi* (älskling), likväl efter en yngre handskrift (Fornm. S. III. 470); och sannolikt af icke högre ålder än det af VERELIUS (se *ast*) antecknade *elskhuga* (ack.). Det här synliga *h* har icke mer att betyda än det i *ræddhoge* uti Gust. Is Bibel; och om det nyare uttalet har vitsord i fråga om härledning, som det utan tvifvel kan någon gång förtjena, så stå *ræddughi* och *ælskughi* ej på samma plan; ty det senare utsäges icke nu med *h* i någon Skandinavisk tunga, om ej möjligtvis uti Isl., eftersom GISLASON (se Dönsk Orðab. *elskov*) skrifver mot vanligheten *elskhugi*. Större vigt kunde tör hända tillerkännas det af EGILSSON upptagna adj. *ástugr* (*carus*, *amabilis*), jemfördt å ena sidan med det af mig ur Homil. hemtade *ásthugi* (se här förut *hughi*). Å den andra med adj. *ræddogher*, *iævugher*; men *ástugr* behöfver lika litet hänföras till *hugr*, som det dermed till bemärkelsen liktydiga *ástuðigr* lämpligen kan det (jfr. subst. *ástuð*). Någon ting mera afgörande torde alltså krävas, för att omintetgöra den vid *ræddughi* åstadkomna bevisning.

iævughi (tvifvel, misstanke). Cod. Bildst. s. 648 *gik alder iæwghe v* (ur) *hans bryste*; 455 *tha fik zozimas iæfwgha*; Cod. Bur. s. 546 *tok iæwgha*; Med. Bib. I. 408 *han hafðhe ey vnderstandith mera iæfwgha i hans hiarta æn för*; 444 *kænde - - nakan bradhhuædhan iæfwgha*. Jfr. adj. *iævugher*.

bindughi, *bindoghi* (kufvande, tyglände). Cod. Bur. s. 185 *kiöz bindoghe*; *bindoghe þæssa hems* (denna verdens) *tel giri ok pæniga*; Med. Bib. I. 85 *thy at them ær ængin bindoghe* (tygel, band) *bunden*.

iþrughi (ånger). S. Birg. Up. I. 21 *idhrughe æller godher vilie*; 4: 16 *som ær idrughi oc gratir*; *hawer jðkrugha*

j hughenom; Bonavent. s. 441 *thz onda - - hulkit som idhrugin vidherfrestar wdrifwa*; Ansgar. 30: 25 *hasdhe sua storan idhrugha*.

valmughi, valmoghi (vallmo); Dan. *valmue*; jfr. F. Hög-T. *mago*. Synon. Lib. *walmoghe*; Alex. 4475 *han skal döfwa mykin walmogha*; 4447 *walmogho frö*; Svenske Harpestreng s. 62 *æte ena* (för en?) *walmogha æller twa*. STJERNHJELM (Herkules 47) har *walmog*, och likaså LIDNER m. fl.; OXENSTJERNA I. 63 *den vallmog natten strör*, med I. 447 *glömskans vallmo*.

roki (råge, råga); Isl. *hroki* (enligt BJÖRN HALDORSEN: tumor, superbia), äfven *hrokr*, t. ex. Ol. Hel. S. s. 46 *silfrrokcrenn* (silfver-rågen, rågen af silfver); Dan. dial. *roge*; Norska *rok* neutr. I flere Svenska landskap brukas *roke*, hvardagligt annars *råge*, i skrift mestadels *råga*, helst i bildlig mening, såsom till *råga på allt, på olyckan*.

mali (afgift, lön, lega), Isl. *máli*, är ej sällsynt i fornlagarne, så väl enkelt, som sammansatt, t. ex. *fæstninga mali, smör mali* (afgift i smör). Hit hörande är ock:

spanna mali (utskyld i säd). Upl. L. Kg. B. 10 8 *hwat* (ehvad) *pæt ær skipwist spannæ mali etc.*; 10: 2 *allir aghu skipwist ok spannæ nulæ* (i 1607 års uppl. och i en handskrift från slutet af 16:de årh. *spannamal*) *ok andræ utgærpir giöra*; Vestm. L. II. Kg. B. 7: 5 *æi agho bönder vtanz spanna mala æller skipwist föra*. Uti offentliga skrifter från Gust. Is tid träffas t. ex. Fin. Handl. VII. 328 *någen spannemåle*; *lihen spannemåle*; 407 *then spannemåll the skole göre oss utt*; här är *spannemålen fustt dyr, så att spannen gæller gerne nize eller tije öre*; III. 489 *skatte spannemole*; *skatte spannemoll*; 474 *samme spannemål*. 474 *then spannmål*, 488 *köpe sikh spannmål och salt*. Ordet betecknar här oftast säd, som utgöres i skatt; men ock i allmänhet tröskad säd (som mätes i spann, jfr. s. 470 *spander*); och af den här lemnade historik upplyses, att det icke omedelbart härstammar från *mal* (jfr. IRE), utan från *mali*; hvaraf förklaras, att man nu hellre säger *spannemålen* eller *spanmålen* än *spannmål*, icke gerna *en spannmål* eller *dylikt*, aldrig *spanmålet*; fastän Hof s. 49 uppgifver *spannemålet* såsom en på hans tid använd men origtig böjning i Vestgöta munarten.

þiáli, þiáli (tjåle, kåle); Isl. *þeli*, Norska *tele* eller *tale*, Dan. dial. *tæl*. Södm. L. B. B. 4 pr. ær *þiáli* (i en nära samtidig codex *thiáli*) *vr iorþ*; 22: 2 *þiála* (*thiála*) *synir* (syner om vintern); Vestm. L. II. B. B. 47: 4 *þiála* (*þiála*) *synir*. Hof har s. 40, 303 *tåle*. På senare tider skrives merendels *kåle*.

skoli (skole, skola); Isl. *skóli*. Bonavent. s. 76 *Johannes ær dygdhanna* (dygdernas) *scole*; Cod. Bildst. s. 339 *ok wuru ther höghasta scola* (pl. för *scolar*). I 1693 års förordning »angående gymnasier och scholar» nyttjas i sg. *schola*, *scholan*, i pl. *scholar*, *scholarne*. Trots de lærdes bemödande att för könets skull i Grekiska och Latin, hvilket föga bekymrade våre förfäder, emot förhållandet vid ordets införlifvande med Skandinav-språken behandla *skola* som fem., med pl. *skolor*, på sätt nu i skrift är vedertaget, säger man allt jemt *gå* i *skole*, *ta någon* i *skole* (i förhör), *svaltra ur skolen*, i hvilka talesätt *skola* faller sig litet pedantiskt. Utom skolmännens egen krets blir mask. *skole* allt vanligare, ju längre man kommer från hufvudstadens granskap.

humpli (humle, humulus lupulus). Isl. har ett starkt *humall*, Norskan och Dan. ett svagt *humle*. Kristof. Lands L. B. B. 51 som *humble veair vndher*; *epfer thy humblen ther geldher*; Södm L. Kk. B. 7 pr. *af humbla*. Utan skäl och behof blir detta ord af mången skrifer *humla*, som är rätta namnet på en insekt (se fem. *humbla*).

stumpli (stubbe). Gottl. L. 25 pr. *a stumbla*; 25: 2 *millan stumbla oc star þufur* (starrtufvor); Hels. L. M. B. 45: 4 *till stok æller stumblæ*. SCHLYTER nämner i Gloss. till Gottl. L., att Gottlendingen fortfarande använder *stumle* (se IHRD Dial. Lex.). Som *stubbi* synes vara den svaga formen af ett från *stumber* (jfr. s. 26, 185) utgånget assimileradt *stubber*, likaså *stumpli* af ett *stumbl* eller dylikt, motsvarande F. Hög-T. *stumbal*.

blani (blånad); i den Dan. membr. af Harpestreng 6 *blanæn*, 60 *blanæn vm öghæn*. Bonavent. s. 180 *blane lagdhis owir blanadh* (den ena blånaden lade sig öfver den andra). I folkspråket är *blåne* eller *blånne* ingon ting ovanligt; *blanadh* tyckes vara en ur det oblika *blana* utvecklad yngre form

(jfr. s. 185 *ropi* och nedanför *bruni*); äldre än båda är *blami* (se VGL., Vestm. L. och Isl. *blámi*).

spini (spene); Isl. *speni* (se Alex. S.), Norska *spene*. Vestm. L. I. B. B. 34 *ær spini læstir* (skadad); VGL. I. Pj. B. 47 *af moþor spina*; Bonavent. s. 184 *the spina* (pl.) *som ække gafwo diia*.

bruni, bronni (brand, eld); Isl. *brunr*. Södm. L. Kk. B. 2 *kombær* - - *bruni þen* (den eldsvåda) *vp*; ÖGL. Kr. B. 8: 2 *kombær eldbruni lös*; Bonavent. s. 70 *ælskoghans bruni*; 23 *fore sorgh ok bruna oc brændagha* (brinnande åtrå); Med. Bib. I. 284 *aldre kænde hon then bronna som mantzens natwra hafðhe aff kötzsins losta*; 111 *utan kötzsins orena brwna*; 377 *swidha idhert liiff mz soolbrwna*. Man finner sedan *bråne, bråna*, slutligen *brånad*.

agborre (abborre). VGL. s. XIV. *agborre* (från förra hälften af 14:de årh.), hvilket är samma ord som det F. Dan. *agborræ* (jfr. PETERSEN, Dan. Spr. Hist. II. 272, MOLBECH, Dan. Gloss.). I en handling från medlet af 1500-talet skrives *nbbor* (se Fin. Handl. VI. 294), och så ofta sedermera. I vissa dialekter uttalas *abburr*, i Norrbottniskan *åbbarr*; Norskan *aaborr*.

lisi (*lisa*); Dan. *lise*. S. Birg. Up. 1: 29 *ængin ær brændnghans* (åtråns) *huila ælla lise*; 6: 39 *hawer han hugnadh oc suala ok lisa*; Bonavent. s. 190 *utan lisa*.

dosi (*dosa*), Isl. *dósi* (GISLASON, Dönsk Orðab.), *dós* (BJÖRN HALDORSEN), Dan. *daase*, af främmande ursprung. Folkspråket har mask. *dose*, pl. *dosar*, men redan DALIN III. 395 *dosan*.

hiassi? *iæssi* (hjesse, hjessa, vertex). Ty värr framträder detta ord ej så tidigt, att man är säker på dess ursprungliga skapnad. Det läses i Bonavent. s. 190 *fran ilia oc vp til iæssan*; Med. Bib. I. 362 *fra iessa oc til ilia*; 429 *alt fra iæssanom oc til ilia*; flere exempel äro meddelade s. 72 under *il*. — alla utan begynnande *h*, och detta i samdrägt med F. Dan. *jæssæ* (se Lucidarius, Köpenhamn 1849, s. 8) och Ny-Dan. *isse*. Vårt *h*-anslag, nu blott ögonfågnad, har i skrift varit tecknad sedan Gust. 1:s Bibel (t. ex. 2 Sam. 14: 25 *jfrå hans footbielle vp til hans hiessa*), och der må hända uttryck af ett ljud, som, en tid kufvadt, slutligen återvunnit

Se Spr. Lagar.

sitt välde. Man kommer på denne tanke vid jemförelsen med Isl. *hiarsi* (jfr. BJÖRN HALDORSEN med EGILSSON), *hiassi*, Holl. *hersen* (hjerne).

biti (bit; bete, större tand; tverbjelke); Isl. *biti*, Norska *bite*. Gamla Ordspr. 872 *biti* (bit, en bit) *biwdher æ* (alltid) *annan in*; ÖGL. Eps. B. 33: 4 *innan borþæss ok bita* (tverbjelke); Gottl. L. 36 pr. *þrir bitar* (tre tverbjelkar); 19: 25 *miþ bitum* (med betar); Kg. Styr. I. 8 *the hawa - - bite* (ack. pl. för *bita*, betar) *ok hwassa tändär*; Vestm. L. I. M. B. 3: 4 *hittis æi bitu ælla bæni* (sår), der bemärkelsen af *biti* är oviss. I Gust. I:s Bib. Sal. Ordspr. 17: 4 *en torr bete* (bit); Dom. 19: 5 *medh en beta brödh*; Joh. Ev. 13: 27 *effter then betan soor satan in j honom*; Sal. Ordspr. 23: 8 *tina betar* (bitar) *som tu ätet haffuer*. I allmänt bruk är *bete*, oftare pl. *betar* (större tänder, mest om vissa djurs), samt talesättet *efter den betan* (efter den tilldragelsen). Med ringa framgång och utan verkan på talet, har en och annan i senare tider skrivit *beta* (offa), till och med *betor*; i stället begagnas, i tal som skrift, *bit* (pl. *bitar*, Dan. *bid*), okänt i fornspråket, der *bit* (bett) är neutr. I Göta munarter, och äfven i andra, har man för »bit» det gamla *bite* eller *bete*, ännu någon gång sedt hos författare (t. ex. hos ATTERBOM *lockbetar*); i Roslagen och på andra ställen *bette* (roddbänk), på Gottland *bitur* (oxel- eller kind-tänder), men neutr. *bit* (både bett och bit, enligt SÄVE).

hiti (hetta); Isl. *hiti*. S. Birg. Up. 4: 18 *mins gudhdoms hiti*; Med. Bib. I. 108 *sidhan slykkes thenne hiti*; Vadst. Kl. R. s. VII *medh gudhelikæ kærlekæ hita*. I Dalskan och Gottländskan träffar man ännu *hiti*, men i 1734 års lagbok B. B. 15: 1 *hete*, i det allmännare folkspråket *hette*.

milti, *miælti* (mjelte); Isl. *milti* neutr., Dan. *milt*. Skriftliga uppteckningar erbjuda endast den brutna vokal-formen, såsom hos den Svenske Harpestreng s. 64 *til thæs miæltin sætz* (sätter sig, lägger sig); men i Göta-mål höres *miltten*. SÄVE uppgifver från olika trakter af Dalarne *milti* (jfr. Isl.) och *miälta*, båda neutra.

floti (lotte, flotta); Isl. *floti*. St. Rimkr. 43: 2 *the giordho en flota aff tørran wiid*; 17: 1 *at flotane skullo ey a skipin vraka*; Gust. I:s Bib. 2 Krön. 2: 16 *leggia j flottar i haffuet*;

men lagboken B. B. 25: 4 ½ *ther färja eller flota eljest är*. Uti Göta rike heter det *fiske-, tvätte-flote* (klapp-brygga); i Svea hvardagligt *flotte, timmer-flotte, han är vid flotten* (krigs-flottan); men det skrives numera alltid *handels-, örlogs-, linje-, skärgårds-flotta*, oftast *timmer-flotta* o. s. v.

undirsati (undersäte). BJÖRN HALDORSENS *undirsati* är förmodligen bildadt efter Dan. *undersaat*, pl. *undersaatte*, hvilket åter, lika med det Svenska, helt säkert är lån ur någon Tysk språkart. I PERINGSKÖLDS upplaga af Sturleson II. 207 förekommer *af öllum sinum undirsatum*, hvilket SCRÖNING III. 202 upptagit i noten, ur PERINGSKÖLDS text; men i SCRÖNING text finner man ej någonstädes *undirsati*, åtminstone ej i det Stockholmska aftrycket. I Svensk skrift från 1400-talet ser man detta ord, t. ex. Alex. 2501 *ij ærin mine vnder sata*; 3056 *alla mina vundersata* (ack. pl.). På ett annat ställe (Hist. Språkforsk. s. 22—24) äro flere exempel meddelade, äfven på den under värsta fördanskningen inkomna, genom embets-stilen sedan vidmagthållna pl. *undersäter*, som enligt Svensk grammatik hvarken låter förena sig med sg. *undersäte* eller med den allmännast brukade bestämda pl. *undersätarne*. Icke mera antaglig är den af en del författare begagnade pl. *undersätare*, som förutsätter en sg. af samma skapnad, hvilken också en kort tid varit gångbar (jfr. Sjölaggen Sjusk. B. 4 *någon Svensk undersäthare*). För att komma ur denna förbistring lærer ej gifvas annan utväg, än att skriva riktigt *undersäte*, pl. *undersäter*, best. *undersätarne*, så som språklagarne kräfva, fornsed varit, talspråket för det mesta iakttager, och på senaste tider allt flere skriftställare gjort sig till rättesöre.

drotsæti, drotsati; Isl. *dróttseti* (hufding för livvakten och konungens hof). Cod. Bur. s. 5 *tel* (till dess) *guz ængel kom mæþ hænnu söþo ok var hænnu dagheleken drosate ok gufpleken gömare* (hennes daglige skaffare och gudomlige beskyddare); Med. Bib. I. 98 *en marskalk eller drotsati*; Ivan 4490 *op stodh drozatin*; Kristof. Lands L. Kg. B. 6 *drotsæthin eller een annar aff konungænsins radhe*; St. Rimkr. 39: 4 *drotsatin*; 20: 2 *drotsat abiörn*; 22: 4 *til drotsata*; 44: 4 *drotsatara ok forman*. I förkortad form ha vi på senare tider haft *drotsset, riksdrotsset*, ytterligare hopkrumpet

till *drots*, i likhet med Dan. *rigsdrost*, *landdrost*. Ordet är bildadt af *drott*, Isl. *drótt* (lifvakt, menniskor, folk), och det mask. *sæti*, som jemväl förekommer i *hasæti* (Upl. L., Södm. L.), *græssæti* (VGL.).

lusti (lusta); Isl. *losti*. Kg. Styr. II. 34 *hwat ofgiri ok ondruste kræwer; slæk tin lusta*; Bonavent. s. 82 *min luste oc min astundan ær*. Vi ega nu för sg. den gamla oblika formen *lusta*, föga lämplig till pl. *lustar*.

försti (furste). Kg. Styr. IV. 6: 8 *han skal ok wara firi thöm som herra ok förste*; Er. Pom. Gårds Rätt (i samma hdskr. som Kristof. Lands L.) 23 *höghborens första konungs Eriks*; Med. Bib. II. 148 *alle hærra oc förste* (pl.) -- *gingo*; 146 *kallade saman alla syna herra oc första*. Denna substantivering af adj. *fyrster*, sedan *förster*, främmande för landskaps-lagarne, och ej af Isländarne begagnad annorlunda än i titeln *fursti*, samt i *furstariki*, *furstadæmi* och dylika, är säkerligen Tysk efterbildning.

lovi; Mös. Göt. *lofa*, Isl. *lófi* (inre delen af flata handen), Nor. *love*. Run-Urk. s. 284 *pustas* (kindpustas) *mæþ lova*. I Gamla Ordspr. 848 heter det *onth* (svårt) *ær at plukka haar aff loffwa*, derföre att på denna del af handen intet hår växer; 972 *læg eldh a lowa*. Der folkspråket ej är öfvervuxet af nyare begrepp, har *lofve* samma betydelse som i Mös. Göt., Isl., Norskan; och IHRE hade i sitt Dial. Lex. visst icke behöft såsom Upländska ensamt angifva *lofven*: »inre delen af handen»; men har utan tvifvel gjort det med afseende derpå att redan i hans tid Svearnes stads-språk, liksom i våra dagar, med *lofve* förstått handled, -- en bemärkelse, som icke ens af nyare lexikografer är allmänt upptagen (jfr. t. ex. LINDFORS).

nævi (näfve); Isl. *hnæfi*. Gottl. L. 19: 30 *mip næfa*; ÖGL. B. B. 9 pr. *tuæggia næfna* (var. *näfmna*, *næmina*, gen. pl.) *bret* (två näfvar bredt). I anseende dertill att *n* i gen. pl. af mask. är mindre vanligt, och denne bokstaf ofta är i handskriffter svår att skilja från *u*, må anmärkas, att man på ofvan anförda ställe har mera skäl att läsa *næfna* (lika med SCHLYTER) än *næfua*, och att den förra läsarten understödes af *næmna* i en codex från senare hälften af 14:de århundradet, för att ej räkna *näfmna* i gamla upplagan af ÖGL.

oxi, uxi (oxe); Isl. *oxi, uxi*; Homil. 95: 4 *enn meste ocsen* (den störste oxen), *eins ocsa*. VGL. III. 409 *legho oxæ liggi vgilder*; Upl. L. V. B. 28 pr. *stangær oxæ hæst*; ÖGL. Vap. 2 *stangar uææ*; Södm. L. B. B. 24: 4 *uææ*; Gottl. L. 26: 4 *uæi*; VGL. I. R. B. 42: 4 *firi oxa* (ack. sg.); 42 pr. *þæn sum leghir af bondæ hæst ællær öxa*; II. 24 *lester* (stympare) *hest æller oksa*; Run-Urk. 1952 *uksa tvo, uksa fiura* (fyra, ack. pl.); Med. Bib. I. 337 *atergiælda* - - *sæm oxa*; Gamla Ordspr. 88 *mæ uæom akir*. Jfr. s. 474 *yæn. diji? digi* (spene)? Gissningar rörande en sådan bildning äro härförinnan uttalade (I. 420—4). Vi kunna öka exemplen med ett från DALIN III. 3 *ger ständigt rundelig dia*, der ett subst. är bestämdt uttryckt.

liji? ligi? le (lie). Allmännast är uti Isl. den starka formen *liár*, pl. *liár* eller *liáir*. I Stockholmska upplagan af Sn. Edda yttrar RASK s. 85: »kanske har detta ord fordomdags, liksom i Svenskan, hetat *lie*, pl. *liar*»; hvarvid i den Köpenhamnska anmärkes, att det i gammal Isl. heter *le*, liksom i Ny-Dan. *læ*, och att fråga kan vara, om pl. bör skrivas *liar* (ur *lear*) eller *ljár*, det senare understödt af analogien med de neutrala *trè, fè* (Sn. Edda I. 220); i Stockholmsupplagan af Sturleson har man III. 438 genom teckningen *liann* afvikit från den annars följda SCHÖNINGSKA texten, som har *leinn*; i Gloss. till Gisle Surssons Saga (Küpenh. 1849) blir af GISLASON *ljäm* hänfördt till *lè*, och i Dönsk Ordb. ställer han Dan. *lee* vid *lè* i Grågåås. Ur befryndade språk vet jag för öfrigt ingen ting att härmed sammanhålla, så när som Ned. Sax. *lehe*, Nordfris. *lee*. — Bland många saknade ord i våra äldsta urkunder är äfven detta. Först Alex. har 3354 *som græs fore nakan le*; 5295 *som græs fore enom lee*; St. Rimkr. 29: 2 *skæpto* (skäftade, försedde med skaft) - - *thera lee*. I Gust. Is Bibel åter Joh. Up. 44: 44 *en hwass liye*; 44: 46 *högg til medh sin liya*; Es. 2: 4 *göra* - - *sijn* (sina) *spiwot til liyar* (ack. pl.); Joel 3: 10 *aff idhrom liyom* (dat. pl.); 4 Sam. 43: 24 *på liyanar* (liarne). Uti landskap med ursprungligen Svensk befolkning höres icke *le* (men väl i Skåne), hvilket i Alex. och St. Rimkr. kan vara taget från Danskan; på några ställen (såsom i Vermland) säges *leje*, på de ojemförligen flesta *lie* eller *lije*, med afgjordt

vokaliskt och accentueradt *i*. Endast Dalfolket har, så vidt jag känner, ömsom *liå* och *ljå*, pl. *liår* och *ljår*. Den regelbundna böjningen i riksspråket är *lie*, pl. *liar* (jfr. BELLMAN III. 69 *agalliar*, GEIJER, Sv. Folk. Hist. II. 437 *dåliga liar*); men poetiskt nyttjas ofta *lia*, *dödens liu* (jfr. GYLLENBORG I. 240 *lian svänger*, KELLGREN, II. 27 *den grymma lian*), hvilket naturligen framkallat en pl. *lior* (t. ex. hos OXENSTJERNA I. 70 *nötta lior*), ännu dock ej af allmännare bruk, och långt ifrån att hafva nedträngt till deras krets, som själfve begagna redskapet.

dyi (dy), jfr. s. 49 *dyr*.

boi (colonus, incola) ser man icke, såsom Isl. *búi*, ensamt; ofta deremot i sammansättning, t. ex. *landboi* (landbo, arrendator), Isl. *landbúi*. VGL. I. A. B. 24 *dör landboe*; K. B. 4 *landbor* (pl.) *sculu*; II. K. B. 6 *landboar skula*; 4 Br. 2 *mæð lanbom* (dat. pl.); Upl. L. J. B. 15: 4 *nu kan landboe*; Kg. B. 40: 6 *sitiæ landboær*; J. B. iud. 40 *landbom*, var. *landboum*; ÖGL. Eps. 4: 8 *bipi* - - *egh landboan*; Gottl. L. 47: 4 *schiptas land boar vm*; Vadst. Kl. R. s. 34 *widh clostirsins hion oc landbo* (ack. pl. ?); 32 *landbone* (nom. pl. best.); 34 *landbomjn* (dat. pl. best.); Kristof. Lands L. J. B. 24 *nu sigher landboo*, men 25 *engin lanboe*, 22 *abo* (oblikt, åbo). Den sent framträdande sg. *landbo* är väl blott förkortning af *landboe*, och annorlunda lærer man ej böra bedöma VGL. I. *landbor*, pl. *hær taka scanungs bor dalbo* (gen. för *dalboa*) *lot* o. s. v.; likaledes det nuvarande *landbo* (endast hos de lagfarne i bruk), *landtbo* (en som bor på landet), *åbo* och dyl., med pl. *bor*, någon gång *boar* eller *boer*.

floi. I nuvarande Isl. betecknas med *flói* dels myr, kärr, dels en vid häfsbugt, fjärd; uti gamla språket kan man få se det tåget i meningen af en tillfällig vattensamling på marken, såsom hos Sturleson II. 299 *vidir flóar* (vidsträckta vattenflöden). Ännu fortlefver *floe*, i Norska så väl som Göta munarter (hos Svearne mindre gängse); någon gång utmärkes dermed en pöl, oftare en större eller mindre vattenpuss. **INN** (Dial. Lex.) och **HOF** skrifva *floge*.

svear, *svear* (Svear), pl.; Isl. *sviár*. VGL. I. R. B. 4 pr. *svæær*, II. *swear*; Södm. L. Prol. *kunungær swea* (gen. pl.) *ok götæ*; Conf. *suearikis*; Gottl. Hist. 2 *so aigu oc suiár*; *wiþr suia*

kunung; Upl. L. Kg. B. 2 *mæþ upsweum*; Cod. Bur. s. 499 *at ofra marti* (åt Mars) *som suciar calla ofen*; *sueia worþo opta cristne*; *suerike*; Med. Bib. I. 527 (ur den yngre hdskr.) *göthar oc sweiar*. Sg. är ingenstädes att skåda, och visshet gifves ej heller om egenskapen af starkt eller svagt subst. Nyare förslags-meningar om ursprunget har SÄVE upptagit i Sa. Sturl. Yngl. S. s. 38—39.

götar (Götar), pl.; Isl. *gautar* (Sturleson II. 446, Sn. Ol. S. s. 49); i Norska permebref kallas Magnus Noregs *Swia* eller *Swia ok Gota konongr* (jfr. Dipl. Norveg. I. 1. 444, 444 m. fl. st.). Upl. L. Kg. B. 2 *þer skulu östgiötær motæ hanum*; *þær aghu hanum wæstgiötær mötæ*; Södm. L. Kg. B. 2 *þær sculu ösgötæ*; *wesgötæ sculu*; VGL. I. R. B. 4 *til aldragöta* (alla Götars, d. v. s. Vestgötars) *þings*; *östgöta* (Östgötars); *allum götum* (dat. pl.). I Kristof. Lands L. Kg. B. 4 heter det *tuenne* (två slags) *æru gotha j swerike östgöta ok westgöta* (nom. pl.); *aff swea landh ok gotha* (gen. pl.); Med. Bib. I. (ur den yngre hdskr.) 527 *göthar oc sweiar*. Om det Götiska folket i främmande land yttras Cod. Bur. s. 56 *göta drotnug* (drottning) *som vtlændes kallas longobardi. þy at þe lato skæg væxa som ryzom*; Cod. Bildst. s. 646 *om thæn thima komo götha til rom mz örlögh*; 708 *i hans daghum wrdho göta som j yspania bodho rætte cristne mæn*; Med. Bib. I. 526 *sighir ysidorus - - at flæst all* (nästan hela) *europa ær komen aff götom oc götar aff magog suna syni iafeth*. — Isländske skalderne kalla Oden både *gautr* och *gauti* (likaså träffas i Svenska runor person-namnen *kautr* och *kauti*); det senare brukas ock om en person af Götisk stam (Göt), enligt BJÖRN HALDORSEN. I Svensk forn-skrift märkes ingen sg. (utom de runstungna namnen), men man säger nu allmänt *Vestgöte*, *Östgöte*, pl. -ar; DALIN har VI. 459 i rim en *Göte*. Pl. *Göter* (eller *Göther*) innefattar oftast det allmänna folknamn, som Tyskarne beteckna med *Gothen* (sg. *Gothe*). — Med *gautland* förstodo Isländarne vanligtvis vårt Göta rike, i vidsträcktare eller in-skränktare mening; stundom ock något annat eller mera omfattande. I Cod. Bur. s. 404 säges om Kejsar Valerianus, att han van atar vndi rom *götiland ok grekland*; men då det uti VGL. IV. 16: 44 heter i *alt götllanði*, uti ÖGL.

R. B. 3: 2 i *göttlandi*, är dermed på förra stället åsyftadt vårt Göta land eller Göta rike, på det senare Östergötland. Eljest nämnas särskildt *væstragötland*, *östragötland*, i Kristof. Lands L. Kg. B. 4 *östergythland*, hvaraf det nu hvardagliga *Östergyllen*, motsatt *Vestergyllen*.

gutar, *gotar* (Gottlänningar), pl.; Isl. *gotar* (Sn. Ol. S. s. 18, men Sturleson II. 6 *gautar*). Gottl. Hist. 2 *sifan sentu gutar sendumen*; so *gingu gutar*; Upl. L. Kg. B. 2 *mæþ - - giötum* (Götar) ok *gutum*; Södm. L. Kg. B. 2 *mæð - - götum ok gotum*. En gammal gen. pl. med *n* träffa vi i Gottl. Hist. 2 *gutnal þing*, för *gutna alþing* (Gottlänningars All-ting, lands-ting). Gottl. Hist. 4 har karlnamnet *guti*, och *Gute* kallas ännu i vissa landskap Gottlänningen. Ön, af Isländarne nämnd *gotland* (någon gång likväl brukadt i annan mening), kallas i Gottl. L. och Gottl. Hist. *guttland* (så ännu af inbyggarna), i Dan. *gulland*.

faþghar, *fæþghar*, pl.; Isl. *feðgar* (fader och son, fader och söner). VGL. I. G. B. 8 pr. *egho faþghar tver* (två) *ena kono*; þj. B. 2 pr. *stiaelæ tuer faþghær*; Gottl. L. 20: 44 *brinna innj tueir feþgar beþir j ainu husi*. I Run-Urk. 265 läses *Huskarl auk Tiuri faþrkar tuair*; 1634 *hær likkie faþhar tver*; 748 *Lifstan risti runa iifti* (efter) *feþrka tvo*. Ordet förekommer ej i sg., och det är allenast den feminina motbilden *mofþghur* som föranledt bådas upptagande bland svaga subst.

forældrar (jfr. s. 428 *forældri*)?

Vidare kunna uppräknas *slæþi*, *boldi*, *ölbupi* (bjudare till gästabud), *sændibupi* (sändebud), *stighi* (stege), *mughi* eller *moghi* (mängd, jfr. s. 24 *mugher*), *almughi* eller *almoghi*, *hærtughi* eller *hærtoghi* (äfven *hærtugh*, *hærtogh*, liksom Isl. *hertogi* från Tyskan), *træghi* (bedröfvelse), *ungi*, *þungi* (tunga, pålaga, olägenhet), *muli* (mulåsa), *sarpuli* eller *sarpoli* (den som blifvit sårad), *skuli* eller *skoli* (hemulsmän), *brimi* (eld), *svimi* (svimning, dvala, vånsmagt), *somi* (heder), *þumi* (tumme), *hægomi* eller *hæggumi* (fåfänglighet, Isl. *hægómi*), *blami* (blånad, jfr. s. 492 *blani*), *sulmi* (svulnad), *rupmi* (rodnad), *rutmi* (ruttenhet), *mani* (måne), *ikurni* eller *ekorni* (ekorn, ekorre), *köpi*

* SCHLYTER har i Gloss. till Gottl. L. på samma sätt tolkat detta ställe, men funnit svårighet att förklara *n*.

(köpare, köpvittne), *drupi* (droppe), *hæri* eller *hari* (hare), *mosi* (mosse, i folkspråket *mose*), *oviti* (oförnuftig varelse), *vanviti* (vanvetting), *malatti* eller *malsatti* (måsegare), *pavi* (påfve), *rápigi* (rådgifvare), *frælsigi* (frigifven träl), *gisli* (Isl. *geisli*, stråle), *ængsli* (ängslan), *bröpfung* eller *bröplungi* (jemte starkt *bröpfung* o. s. v., brylling, patruelis), *systrungi* eller *systlungi* (*sydlungi*, *syslingi*, sysling, matruelis; jfr. s. 28 *systrunger* och s. 205) m. fl. — Två här frammanför behandlade ord, *nævi* och *gutar*, *ega*, som vi sett, *n* uti gen. pl. *næfna*, *gutna*. — Icke någonstädes på substantivets område har fornspråket undergått en större förändring, än inom de två nyss framstälde flockar af svaga mask. Vi tala ej här om enskilda ord, hvilka förlorat sin forndragt, t. ex. *roþi*, *blani*, *bruni*, som blifvit *rodnad*, *blånad*, *brånad*; eller *drotsæti*, *valmughi*, som först blifvit *drots*, *valmog*, sedan *drots*, *vallmo*. Vi hafva i sigte en mera reomgripande förvandling, neml. en mängd ords mer eller mindre fullständiga öfvergång från mask. till fem., — en rubbning, som hos de svaga subst. har vida mer att betyda än hos de starka, emedan de förra i och med kön-ombytet få ett annat skaplynne. Helt och hållet, de flesta oåterkalleligen, öfvergångna till fem., i folkspråket, särdeles i skriftligt föredrag, äro numera *krabba*, *skada*, *våda*, *klåda*, *sveda*, *gröda*, *linda*, *aga*, *tunga* (s. 200), *skugga*, *låga*, *räddhåga*, *racka* (hundracka), *dvala*, *blomma*, *fromma*, *setma*, *sulma*, *vana*, *åсна*, *fara*, *våra* (i *taga vara*), *skara*, *fusa*, *lisa*, *dosa*, *hetta*, *flotta*, alla med pl. -or, der pl. är bruklig; likaså *penna* (Isl. *penni*, hvardagligt hos oss ofta, i folkspråket alltid *penne*, pl. *pennar*). Nära nog det samma kan sägas om *skola*. I härledd mening omvända finner man nästan alltid *kärna*, *råga*, *värma*, merendels *anda*, *lia* (poetiskt); i den ursprungliga ej sällan *kärne*. pl. *kärnar*; gemenligen *råge*, pl. *rågar*, *lie*, *liar*, *värme*; alltid *ande*, pl. *andar*, i meningen af ande-väsen. Öfver hafvud sväfvande mellan mask. på -e, pl. -ar, och fem. på -a, pl. -or, äro *hjerne* (*hjerna*), *hjesse* (*hjessa*), *vasle* (*vasla*), *galle* (*galla*), de 2 senare endast i sg. förekommande. Till den gamle pl. *lustar*, *stadgar*, som står orubbad, har man en sg. *lusta*, *stadga*, — emot språkets art, men nu af så långvarig häfd, att en återgång till den rätta ordningen är mindre sannolik; ja begreppen ha i denna punkt blifvit så oklara, att t. ex. *lustar* kommit att uti flere ordböcker hänföras till *lust*, fastän med en

antagen olika bemärkelse i pl. Långt ifrån så stelnad är den nye sg. *måna*, *timma*, *dropa*, *tanka*, *ända*, ofta använd i trots af den oskadde pl. *månar*, *timmar*, *droppar*, *tankar*, *ändar*, den ingen dristat vidröra. En och annan författare söker här rädda hvad räddas kan, och förbehåller åt skaldespråket det fria valet mellan *-e* och *-a*, men vill i prosan uppehålla *-e*, der pl. är utan vacklan *-ar*, den skönaste vi ega, och för hvilken man väl må göra en liten uppoffring af godtycket, för att ej i framtiden vinna den klena ersättningen af pl. på *-or*, liksom vi redan erhållit *vanor*, *skaror* m. m. i utbyte mot de vackra, nu oss helt främmande *vanar*, *skarar* o. s. v. Åtminstone bör man icke återropa det af TJÄLLMANN så ofta till försvar anlitade »*dunder a*», när man förlorat på ett håll hvad man vunnit på ett annat.* Svenska språket besitter en tillräcklig rikdom på *a*, att kunna undvara det äfven der ingen mistning i pl. är att befara, t. ex. i *humla* (växten), *hafra*, genom hvilka stadsbon får andra benämningar än landtbon; för att ej nämna den af *humla* onödigtvis framkallade tvetydigheten. Man skulle väl också ej gå nyare tycken allt för när, om man sökte återställa endrögten mellan uttrycken för den egentliga och den oegentliga bemärkelsen af *ande*, *råge*, *kärne* (neml. frukt-kärne), *värme*, *lie*, — alltid skalderne esterlätet, att för rimmet ega tillgång till båda formerna. Utan vankelmod torde man kunna till spillo gifva pl. *kärnor*, *lior*, och framför allt *slädor*, ny, ohörd och sällan skrifven.

vili (vilje, vilja); Isl. *vili*, oblikt *vilia*; Homil. 52: 4 *vile*, *vilenn*, *viliann*, 54: 2 *mef allgoþom vilea*, 53: 2 *vileanom*, 43: 2 *tveir* (två) *ero viljar* (pl.) *guþs*. Vestm. L. II. B. B. 6 pr. *nu can han sæ slu wær* (värre) *æn hans wili wari at*; VGL. IV. 49: 4 *vtæn þæt se* (kan vara) *þerræ goð-wili*; Bonavent. s. 425 *vilin gör vanan*; ÖGL. Eps. 23 *mæþ sinum uilia*. Pl. träffas icke hos de gamle; de nyare,

* Den lätt ursäktliga för kärleken för *a* kan visst ha haft sin andel i den här pågående rörelse; men att han icke är ensam drifkraft, röjes af benägenheten att t. ex., emot språkets natur och det allmänna uttalet, skrifu *svanor* för *svanar*, *undersäter* för *undersåtar*; än mer af den liknöjdhet, hvarmed man för det oroliga nyhetsbegäret uppoffrat de många starka impf. med radikalt *a* (jfr. I. 261), bland dem sådana som höra till vårt språks yppersta väljud.

hos hvilka en yngre maskulin form *vilje* är på utgående (likväl säges *ske guds vilje! ske din vilje!*), hafva slutligen af det nu feminina *vilja* gjort pl. *viljor* (t. ex. BENJ. HÖJER I. 245), ännu icke hvardagligt. Några ålderdomliga munarter ha qvarhållit det gamla *vili*.

nifi, se s. 44.

stæpi (städ, smedstäd); Isl. *steði*, oblikt *steðia*. Vestm. L. II. Kp. B. 4: 1 *til stæpia leþa*. Emellertid har Upl. L. Kp. B. 4: 1 *til stæpiu leþæ*; Södm. L. M. B. 40 pr. *leþer man annæn til stok æller stæpiu*; den senare lagen dessutom Kp. B. 4: 2 *til stæz leþæ*; Cod. Bur. s. 522 *ett stort stæp*; *fram a stæp*; Gust. Is. Bib. Es. 44: 7 *på städhet*. Det har, häraf att döma, fordom gifvits ett mask. *stæpi*, ett fem. *stæpia* (så vida ej till äfventyrs med det oblika *stæpiu* menas *stæpia*), och ett neutr. *stæp*, af hvilka det sista slutligen vunnit allmänna bruket för sig.

veggi, *viggi* (vigge). Isl. har starkt *vegg*, hvilket synes till böjningen sammanfalla med *vegg* (vägg, se s. 70). Hos oss åter läses, i en rätt gammal membran (VGL. s. XIII) *væggi*, »cuneus»; Alex. 9179 *belæggia mz iærnsþika oc hwassa wæggia* (ack. pl.). Detta *wæggia* skulle kunna vara starkt; men icke *wiggia* i Gamla Ordspr. 776, der det heter *man slaar hælst thæn wiggia* (ack. sg.) *som ga wil*. Det fins nu både *vigg* och *vigge*; hos allmogen *vegg*, *vegge*, *vägge*.

heþningi (hedning), Isl. *heiðingi*, Dan. *hedning*, saknas i landskapslagarne. Patriks S. s. 8 *en vsal hedhninge*; Cod. Bur. s. 477 *þa skutu heþninga*; *samnapos* (samlades) *heþninga*; *heþnugane nalkapos*; men St. Rimkr. 44: 4 *enom hedningiu* (dat. sg.).

hirþingi (herde). VGL. I. Forn. B. 40: 1 *þa skal hirþingi*; 10 pr. *fran hirþingiæ*; Vestm. L. I. B. B. 39: 5 *takir -- hirþingia oc hiorþ*; Kristof. Lands L. B. B. 40 *taghor man hórðhingia oc hiordh*. Jfr. s. 186 *hirþi*.

höþpingi (höfding); Isl. *höfðingi*, oblikt *höfðingia*. Södm. L. Add. 4: 8 *mychil (stor) höfðinge*; VGL. I. B. B. 6 *þa skal hæreþshöþpingi*; III. 58 *af -- hæreþshöþpingia*; II. Dr. B. 4 *hærazshöþpingiænom*; IV. 44: 47 *iuir allæ rikissins höfðingia*; ÖGL. Dr. 2: 2 *hærazs höþpingi*, men oblikt *-inga*,

- ingan, -inganum; Cod. Bur. s. 177 *fangaþo* - - *andra flere höfþinga*.
- arvingi, ærvingi* (arfvinge); Isl. *erfingi*, undantagsvis *arfingi*; Dan *arving*. Upl. L. Kk. B. 14 pr. *rættær ærvingi*; at *ærwingiær wiliæ*; Gottl. L. 14: 2 *en* (om) *erfingi ir vngr*; VGL. I. Md. 1 pr. *frasfal aruingiæ sigiæ* (tillsäga arfvinge om frånfälle).
- saksöki* (målsägare); Dan. *sagsöger*. VGL. I. R. B. 4 pr. *saksöki*; G. B. 9: 3 *viþ saksökiæ*; II. K. B. 28 *sacsökianum*.
- bryti* (förvaltare); Isl. *bryti*, oblikt *brytia*. VGL. I. A. B. 4: 2 *æn* (om) *bryti firi sitir*; ÖGL. Dr. B. 14: 5 *nu uarþær dræpin bonda* (bondes) *bryti*; *nu kallar annar brytia* (nu kallar en honom förvaltare) *ok annar* (en annan) *bolæxs man*; Vestm. L. II. M. B. 13 *brytian* (förvaltaren) - - *dræpa*; Södm. L. þg. B. 2 pr. (i en gammal codex) *brytiar* (pl.). I Gloss. till Upl. L. antages en nom. sg. *brytia*, hvilket ej kan grunda sig på något annat ställe än M. B. 15: 1 *nu kan bondæ leghudrængær ællr brytiæ ællr þeræ leghu kona* etc., i Vestm. L. II. M. B. 13 motsvaradt af *nu can bonda leghodrængær ællær brytia ællær þera leghocona*. I anseende till *þera* (*þeræ*, deras) kan svårligen *brytia* (*brytiæ*) fattas annorlunda än som gen. sg., lika med *bonda* (*bondæ*); och denne kasus framstår klar på det i Södm. L. M. B. 36: 1 *återkommande stället kan bonda ællær brytiæ legho drængær* (bondes eller förvaltares legodräng).
- nærikiar* (Nerikesbor). Upl. L. Kg. B. 2 *þær skulu hanum nærikiær mötæ*; 4 *nærikiæ* (gen. pl.); Magn. Er. Lands L. (membr. B. 5. b.) Kg. B. 4 *nærikiæ*. På de till Upl. L. svarande ställen eger Södm. L. Kg. B. 2 *nærkiu* (nom. pl.), 4 *nærkiu* (var. *nærikiu*, gen. pl.). Landskapet, som yngre VGL. kallar i dat. *nærikiu* (jfr. þj. B. 44 *af nærikiu*, från ett *nærikiæ* eller ett starkt fem. *nærik*), heter i Södm. L. Add. 1 pr. *nærke*, Magn. Er. Lands L. Kg. B. 44 *nærike* (jfr. Sturleson I. 48 m. fl. st. *næriki*, Sn. Ol. S. s. 189 *næriki*).
- Hit hänförliga subst. äro ej många, mest de på -*ingi*, såsom *morþingi* (mördare), *höringi* (jfr. VGL. I. B. B. 4 pr. *hörængiær*, åhörare), *ættingi* (först i Stads L., membr. B. 5. b, Ez. B. 19 *ethlinge*, ättling; jfr. Isl. *ættingi*, slägtinge). Dock har F. Sv. det afleda i här oftare utelemnadt än Isl., hvarpå vi

redan sett exempel, särskildt ur Cod. Bur., hvarest man ock finner s. 493 *tuilinga* (tvillingar), men Med. Bib. I. 46 *twill-ingia* och *twiulingia*. Der starka former kunna sättas vid sidan, såsom i *systrungi* och dyl. (jfr. s. 28, 204), kan man i fråga om pl. -*ar* vara tvekande, om denne tillhör en stark eller svag bildning; -*iar* ses icke i subst. på -*ung*, -*lung* (jfr. s. 34).

lekari (spelman, gycklare); Isl. *leikari*; Frumpart. s. 120 *leik-erinn*. VGL. I. L. R. *varþær lekari sargapær; þa skal lekærin; lecara* (gen.) *rætar* (för *ræter*, *rætter*); ÖGL. Dr. B. 18: 4 *lekarans*; Alex. 3309 *pipara ok lekara* (pl.) *waro ther*. I Patriks S. s. 34 synes *lekare* stå för *lekar* (lekmän), pl. af *leker* (laicus), egentligen adjektiv.

lækari, *lækari* (läkare) är den svaga formen af *lækir*. Till de s. 47 anförda bevisställen må läggas Gamla Ordspr. 653 *lækiares*; Cod. Bur. s. 504 *lætín nu cuma sara* (sår-) *læk-iarana* (läkarne).

domari, *domeri* (domare); Isl. *dómari*, äfven *dómandi*. Upl. L. M. B. 44: 4 *hawi domæri æncti wald*; ÖGL. Kr. B. 3: 4 *domarin*; Vestm. L. II. þg. B. 4 *nu scolo domarar* (nom. pl.); *þe domarar*; Södm. L. þg. B. 4 *þe samu domara*; Gottl. L. 19: 4 *ains lanz domera* (en ländtdomares); 19: 35 *þriggia domera* (gen. pl.); VGL. IV. 12 *allum domarum*. *rövare*, *raufæri*; Isl. *raufari*. VGL. III. 70 *röuaræ*; Gottl. L. 39 *raufæri*.

bismari (besman); i Norska lagar *bismari* (jfr. Norg. Love II. 167 *eiga* - - *bismara*), Dan. *bismer*. VGL. II. Forn. B. 45 *rættær bismari*; III. 58 *rætter bismare*; Kg. Styr. IV. 5: 14 *med oröttom spannom ok bismarom*. Om det neutrala *bisman* är förut (s. 119) ordadt; men flerstädes i landsorterna säges ännu maskulint *besmar*, *besmal*, och Dalskan brukar neutralt *bismål*. Rörande detta ords ställning till främmande språk se GRIMMS Wörterb. *besemer*.

altari (altare). Isl. *altari*, i nyare språket neutr., är i det gamla stundom mask.; så ock Homil. 97: 4 *styr altara*, Is-lend. S. I. 390 *a altara*; men Homil. 15: 2 och 42: 4 *af altare*, 45: 2 *yfer altare*, *altares klæpe*, 46: 4 *altares*, Alex. S. s. 20 *var alltare* - - *buet*, Sn. Ol. S. s. 73 *altaris-sins*, således neutr. Ett liknande förhållande eger rum i våra

fornturkunder. VGL. I. K. B. 6 *altare*, 5 *altæræ sten*, II. 30 *fore altara*, ÖGL. Kr. B. 11 *a altaran*, Gottl. Hist. 5 *alteri ainsamt*, *alteris wigsl*, Cod. Bur. s. 63 *en altare*, *eet altare*, *iui altareno*

kjällari (källare); Isl. *kiállari*. Stads L. B. B. 9 *kellare*; Gamla Ordspr. 774 *tombir kjällare*; St. Rimkr. 37: 1 *a kjällara* (pl.).

I vissa af de äldsta Svenska membranerna, der æ uti hvarjehanda lägen innehar platsen för *a*, är svårt att afgöra, om *-æri* i sjelfva verket uttrycker en från *-ari* afvikande typ, såsom i de nys anförda *lekærin*, *domæri*, VGL. II. Forn. B. 50 *möllæri* (mölnare), III. 117 *myllærer* (pl.), IV. 13 *skinnæri* (körsnär, garfvare), 15: 5 *skyttæri* (skytt), Smål. L. 3: 2 och 4: 1 *saltære* (jfr. Legend. s. 94 *psaltarin*). I ÖGL., hvarest *a* håller sig i allmänhet uppe, ser man *borghari* (löstesman), *drapari*, *stekare*, *stallare* (stallmästare, stalldräng), *soknari*, *iorþattarin* (jordegaren), *iorþattara* (E. S. 14: 2), *iorþ attarane* (B. B. 4: 4, jordegarne) o. s. v. Äfven i andra handskrifter är *a* nära uteslutande, och oftast finner man *gangari*, *rinnari*, *skipari* (sjöman, båtsman; Bjärk. R. 20 har pl. *skiparar* och *skiparer*), *riddari*, *koklari* (trollkarl), *romari*, *rættari*, *mæstari*, *bakaramæstari* o. s. v. Att emellertid *-eri* är en gammal vexelbildning till *-ari*, erfares af Homil., der man visserligen träffar *skapare*, *hialpare* m. fl.; men 39: 1 *eins riþera*, 16: 1 *skuldærom* (= 93: 1 *sculdorom*, dem oss skyldige äro), 98: 1 *kennærom* (lärare), 19: 1 *iaterom* (beckännare); i Frumpart. s. 120 — 121 upptagas *stallere*, *rennere*, *scapera*, *alltera*, *leikerinn*, *ridderum*. De i Gottl. L. och Hist. funna *alteri*, *rauseri*, *domæra* äro derföre ej alldeles tillfälliga. Jfr. hvad s. 48 blifvit sagdt om mask. på *-ir*.

eghandi (egare); Isl. *eigandi*. Upl. L. J. B. 15: 6 *eghandi*; M. B. 54: 3 *eghanden*; 54: 1 *sæ eghandanum* (lemne åt egaren); ÖGL. Æ. B. 25 pr. *rætzs æghanda* (gen. sg.); Gottl. L. 57 *vtan luf aiganda*; VGL. II. Ü. B. 6 *malseghænder* (nom. pl.); Südm. L. Kk. B. 1: 1 *iorþ eghander warin allir skyldugher*; J. B. 3 *nu coma eghandar*; *þa scal* (skall man) *alla eghanda suman calla*; Vestm. L. II. B. B. 23: 2 *þa scolo æghander*; 16: 3 *som iorþæghandar æro*. Afvikande böjningar äro VGL. I. K. B. 10 pr. *iardeghendi*, J. B. 15:

4 *tver* (två) *iarpēghændi*, II. Forn. B. 30 *til eghandis*, III. 433 *malseghandonom* (för -anom, dat. sg.).
væghandi (dråpare); Isl. *vegandi*. VGL. I. Md. 4 pr. *þa skal væghandi*; 4: 4 *æn* (om) *væghænder aru* (äro); II. Dr. B. 4 *þa skal væghanðe*; *æn manger æru væghanða til*.
kurandi (kärande). Upl. L. V. B. 29: 4 *kiærændi ok svarændi*; Stads L. (membr. B. 5. b.) Rdst. B. 48 *kerandhenum*. I Kristof. Lands L. Kg. B. 33 heter det som *akærandir ær*.
fandi; Mös. Göt. *fjands* (af *fjan*, hata); Isl. *fandi* (hostis, diabolus), pl. *fandr*; Homil. 77: 4 *fianndinn* (djefvulen), 44: 2 *yrrer osynelega fiandr* (fiender); i Ol. Tryggv. S. s. 44 kallas Thor *fiandin*. Detta ord förekommer ej i landskaps-lagarne, med undantag af Gottl. L. 43 pr. *en so illa cann bieras miþ fianda rafi* (om så illa kan åtbära genom djefvulens inrådan). För öfrigt må antecknas Cod. Bur. s. 490 *iam skyt* (genast) *flyia fiandu* (fiender); Legend. s. 249 (ur en hdskr. från början af 1500-talet) *moth sinom fiandhom*; Ansgar. 44: 8 *sidhan fiandene hafdho fangith stadhen*; men i Gust. Is Bib. 2 Mos. 23: 22 *tina fienders fiende*; Dom. 46: 24 *hassfuer giffuit wår fienda j wåra hender*; Jer. Klag. 3: 46 *alle wåre fiendar gapa*; 2 Mos. 23: 27 *låta alla tina fiender komma på flychtena*; 2 Macc. 40: 24 *fiendanar* (fienderne). I Gamla Ordspr. 674 skrives *fændin* (*unger ængil ær gamal fændin*). Alex. 762 har *vntsighia han ok göra som fana* (hota honom och behandla som fiende?); och om, hvad ej osannolikt är, *fanu* här betecknar *fanda*,* så har man länge brukat det sedan i friare tål så allmänna *fanen*, nu gemenligen uttaladt *faen*, men skrifvet *fan* (Dan. *sanden*), hvari STJERNBJELM, VERELIUS och andre velat se ett föregifvet Mös. Göt. *fan* (herre), som endast utgör en misslyckad upplösning af det i Codex Argenteus någon gång utskrifna, men oftare med förkortnings-tecken öfver *fa* utmärkta *frauja* (herre, jfr. s. 81, noten); hvad redan för längre tid tillbaka en Engelsk lärd anat, och meddelat LERZ (se Gloss. I. 426). Jfr. i denna afhandling I. 405.

Som *eghandi* gå *kyrkiuæriandi* (kyrkvärd), *æptirmælandi* (den som förer talan i dråpmål) och öfriga substantift begagnade

* LERZ antager, att det betyder fâne.

part. pres., hvilkas adjektiva böjning blifvit i förra bandet af detta verk afhandlad (I. 409—413). Bland svaga anomalier upptagas *boandi* eller *bondi*, *frændi*. — Vidkommande i allmänhet den substantiva böjningen af part. pres., är denna visserligen något mera bestämd och följdriktig än den adjektiva. Likväl upptäckas åtskilliga ojemnheter, såsom redan exemplen af *eghandi* tillkännagifva. Här är icke det enda tillfälle då det mångtydiga *æ* blir villsam, och öfver hufvud äro de lösa grundsatserna i den gamla Svenska rättskrifningen till stort hinder, vid uppfattningen af de genomgående språklagarne. — Fornspråket kände ingen neutral behandling af part. pres. i substantif egenskap, såsom de nya *uppförande*, *anseende*, *påstående* m. fl., hvilka merendels uttrycka abstrakta föreställningar. I FornSvenskan ser man knappt någonsin part. pres. användt för dylika begrepp, och när Isl. begagnar det för dessa ändamål, bibehålles vanligen det maskulina könet, hos de nyare; men hos de gamle får ordet ej sällan feminin natur, t. ex. *kveðandi* (sång, skaldekonst), *hyggiandi* (förstånd, jfr. Homil. 72: 2 *hyggiandina*), *biðandi* (Sturleson I. 303 *sú biðandi*, den väntan), *fákunnandi* (fåkunnighet, jfr. Sturleson II. 264 *vissi fákunnandi sina*). Det enda mig veterliga exempel, som möjligen kunde för Svenskan ifrågakställas, vore Vestm. L. II. B. B. 44: 3 *combr a gato oc skriþanda mæþ*, jemfördt med Upl. L. V. B. 14: 3 *kombær a gatu ok skriþænde mæþ*; för den händelse neml. att *skriþanda* står i nom. sg., i hvilket fall det skulle kunna uppfattas antingen som neutr. eller fem.; det förra helst för det slutande *a*, det senare åter med afseende på det nu brukliga fem. *skrinða* (jfr. Norska *skrinde*, korg att bära på ryggen), hvilket ej tyckes derifrån skiljaktigt till bemärkelsen (korgsläde, korgvagn), och kunde anses för ett synkoperadt *skriþanda*.* Huru som helst ha vi här blott en enskild danning, utan jemförlighet till Isländskan.

Femininum.

gata (väg, gata); Isl. *gata*, oblikt *götu* (*gato*); Homil. 29: 4 *fara ena savmo goto* (den samme väg). Vanliga äro i la-

* SÄVE håller det för gifvet, att *skrinða*, Gottländska *skrynda*, bör, i betraktande af den ursprungliga bemärkelsen: flätad slädkorg, hänföras till ett förlorat starkt verb, motsvarande F. Hög-T. *skrinlan*, vara öppen, gisten (jfr. i denna afhandling I. 180).

garne *gata, gatu, gatum*; Bjärk. R. 44 pr. *gatur* (ack. pl.). Gen. pl. på *-na* står icke att träffa (och ej heller någon annan, i de äldsta hdskr.), men kan förutsättas i öfverensstämmelse med *vikna, klokna* och andra. Gottl. L., som emellanåt har en eljest osedd gen. sg. på *-ur*, har ock 26: 9 til *gatur*.

ganga (itus, gång). I samma mening som Isl. har F. Sv. mask. *ganger* och fem. *ganga*, af hvilka endast det förre öfvergått till våra dagar. Vestm. L. I. B. B. 36 *hittir man hæst - - a gangu* (på gåtdg, d. v. s. då han går lös); Upl. L. Kk. B. 45: 3 *sum synt ok sett hawæ til gangu ok framgangu* (ankomst och bortgång); ÖGL. Dr. B. 42 *at þær uar uisþærganga gör* (bekännelse gjord); Kr. B. 34 *i huarre kirkiu gangunne* (var. *hwarium kirkiu gange, kirkiu gangenom*, vid hvarje kyrkegång); Bonavent. s. 197 *gladh ok lustogh var vaar umganga* (vår umgängelse). För begreppet: *vici* brukades i fornspråket hvarken *ganger* eller *ganga*, utan *sin* (*sinn*, se s. 109), *tysvar* (2 gånger), *þrysvar* (3 gånger). Sedan dessa ej mera föllo i smaken, upptog man från Tyskan *resa*, och betjenade sig jemväl af *gång*, t. ex. Gust. Is Bib. Dom. 16: 18 *kommer än en gång*, 16: 28 *styrck migh Gudh j thenna gången*; men i pl. *gångor*, t. ex. 4 Mos. 20: 11 *två gångor*, 24: 10 *tree gångor*. SÄVΞ uppgifver att Gottländskan använder fem. *ganga* (äfvén: *vici*), pl. *-ur*, Dalskan *gaunga*, pl. *-ur* (jag har i Dalskan icke hört annat än mask. *gang*, *fyrst gandjen* o. s. v.), och det kunde i anledning deraf förmodas, att *gångor* kommit ur folkspråket in i Bibeln. Men det omvända förhållandet är lika möjligt, och det har icke liten rimlighet, att *-or*, i det under ingen tidpunkt allmänna och nu nästan afslagda *gångor*, är det oss ofta mötande oorganiska *or* (för *er*), som börjar just i Gust. Is Bibel (i Dom. 16: 15 läses verkligen *tree gånger*), och sedan med stor magt gripit omkring sig; hvad så mycket helre kan förutsättas, som i riksspråket alltid uttalas *gånger*, — en för uttrycket af ifrågavarande begrepp* antagen särskild pl., i stället för den i öfriga bemärkelser gällande pl.

* Hvarken Isl. *ganga* eller Norska *gaanga* brukas i meningen af *vici*.

Sv. Spr. Lagar.

gångar. I alla händelser är *gång* (*vicis*) lika afgjort mask. som *gång* (itus o. s. v.).

aka (åkning, körsl). Uppl. L. Kk. B. 7 pr. *giörlin böndær ængæ aku*; Södm. L. B. B. 8: 3 *ganger engin wiþ* (vidgår ingen) *aku þeræ*. I några landsorter betyder *åka* en liten lastslåde; i andra hvarjehanda åkdon, fordon; på Gottland (enligt SÄVE) *böi-åka* by-körsla, *tors-åka* åska, thordön, det senare föråldradt; hos LIND *tor-åk* thordön (se längre fram *akia*, *asikia*). Uti Isländska poesien har *aka* eller *akka* bemärkelsen pil. I Sn. Edda (s. 25, 26, 49, Köpenhamns-uppl. s. 88, 90, 442) talas om *Öku-þórr*, *Avko-þórr* (i en hdskr. från 15:de århundradet förvrängdt till *Auka-þór*), *Aku-þórr*, af hvilken sammanbindning *thor-åka* förefaller som en omkastning, både till form och tanke.

aska (aska); Isl. *aska*. VGL. I. A. B. 49 i *asku*. Hit hörer väl *falaska* (jfr. Med. Bib. I. 495 *sa rööc oc fallusko*), dock som en yngre sammansättning. Isl. har mask. *fölski* eller *fölskvi*, hvilket synes förhålla sig till adj. *fölr* (F. Sv. *fal*. blek; jfr. *falna*, Isl. *fölna*) som F. Hög-T. *falawisca* till *falo* (jfr. GRIMM, Gesch. I. 396 och Wörterb. *asche*).^{*} I Gust. I:s Bib. Vish. 2: 3 och i Synonymorum Libellus (tryckt år 1587) förekommer i samma mening *falske* (af IARR betraktadt som sammandragning af *fallaska*): i Gottländskan icke blott ett hithörande mask. *fulki*, utan jemväl ett mask. *fuki* och ett fem. *fuka*, dem SÄVE hänförelse till verbet *fuka* (se här förut I. 234).

duala (dröjsmål). Uti Isl. brukas *dvöl* (*dvöl*), gen. *dvalar*; Barlaams S. har, i den ena handskriften, på ett par ställen *duala*. Alex. 8082 *thera dwala monde sidhan wara stunt* (kort); Vadst. Kl. R. s. 35 *utan alla dwalu*, ett uttryck, som i yngre medeltidsskrift ej är ovanligt, särdeles i Ansgar. Ivan har 1987, som rimslut, (*utan*) *dwal*, möjligtvis ett starkt fem., motsvarande Isl. *dvöl*. Jfr. s. 179 *dvali*. *næktirgala* (näktergal); hos BJÖRN HALDORSEN mask. *næturkali*, i Barlaams S. s. 39 fem. *niktigala*, Dan. *nattergal*. I våra fornskrifter blir man ej varse detta från Tyskan överslyttade

^{*} Af andre tillskrifves *salawisca* Romaniskt ursprung, och DIEZ anser Ital. *salavesca* för ett omkastadt *favalesca*, af *favilla* (Etymol. Wörterb. d. Roman. Spr.).

och derföre i Skandinav-språken ej likformiga ord, utom i Cod. Bildst. s. 643 *nektergalan flögh; gripa ena nektergalu; gaf nektirgalunne*. Mask. är nu *näktergal*, som på 1500-talet skrefs *nächtergale* (Synon. Lib.).

væra, vara, Isl. *vera* (väsen, vistelse), brukas någon gång enkelt, oftare sammansatt. VGL. II. Add. 10 *æller lenxtæ wærae hans var* (eller hans längsta vistelse var); Kg. Styr. IV. 4: 14 *thr thöm tikkie wara wænt - - ok sagra waru* (vacker bostad, angenäm vistelse); Upl. L. Conf. *swa ymskæs mannae samwærae* (så ömsas, förändras människors sammanvara); Södm. L. Conf. *manna samwæra*; Kg. Styr. III. 2 *ty är flere manna samwara ä* (alltid bättre; utan flere manna samwaru; Stads L. Æ. B. 11 (membr. B. 5. b.) *som - - manna nerwara wisar*; Bonavent. s. 206 *gladha göri mik thin næruara; thin franuara; 224 mæ licamlie næruarunne*. Det enkla *vara* brukas ej mer, men det säges alldagligen i *min närvaro, frånvaro, under deras sammanvaro* och dyl. Utan känsla af språkets organiska lif har man, på senaste tider, gjort af den oblika formen en vidunderlig nomin. *varo*, t. ex. *hans närvaro verkade mycket; hans frånvaro gjorde dem villrådige*. En afgjord vinst vore återupplifvandet af det för örat angenäma *vara* (såsom hos GYLLENBORG II. 21 *deras lyckliga närvara röjdes*). Om brukets nycker ej skulle sådant medgifva, borde åtminstone *varo* inskränkas till de från äldre tider öfverförda talesätten, i hvilka det eger ett rättmätigt rum (jfr. Hist. Språkforsk. s. 33). — Isl. åtskiljer vederbörligt *vera* från *vara* (merx); icke alltid så F. Sv. Tvetydigt är derföre Kg. Styr. III. 3 *thr han är med waru sinne*; men i Gottl. L. 6: 2 *miþ waru annari* är fråga om *vara* (merx), och i Kg. Styr. IV. 5: 14 synes *med fals wara* beteckna: *med falswaru*.

alvara (allvar), Isl. *alvara*, Dan. *alvor*, har beröringar med F. Tyska språk (jfr. GRIMM, Wörterb. *alber*). Det saknas i våra äldsta urkunder, och när det uppträder, är det med stapplande steg. Gamla Ordspr. 538 *alwara ok gaman faller wæl saman*; 444 *slu gaman til alwara*; Didrik s. 169 *ware* (vore) *thz ether alffwara*; Kg. Styr. II. 35 *med alwore*; St. Rimkr. 1: 2 *a alwora*; Legend. s. 332 (ur en hdskr. från början af 16:de årh.) *ær thæt idart alffwara*;

Gust. Is Bib. Ps. 108: 2 *mitt retta allfuar*; 119: 5 *medh fult allfuar*. LIND har så väl fem. *alfvara* (ännu dialektiskt för handen) som de neutrala *alfvare* och *alfvar*, båda i vår tid temligen allmänna, men blott det sista, nu tecknadt *allvar*, i skrift vedertaget.

havor (egodelar, häfvor). I en af PETERSEN (Dan. Spr. Hist. II. 310) anförd Svensk hdskr. *alla handha rika havor*; Ansgar. 9: 8 *miste - - clenodia oc ärlighe hafwor*; Gregor. s. 247 *meth allom sinom hafwom*. Utan sg. och från Tyskan.

Af samme flock som de ofvanstående äro *sagha* (hvaraf *framsagha*, *laghsagha* m. fl.), *sala* (försäljning, hvaraf *till salu*), *tala* (talan), *bamba* (trumma) o. s. v. — Egen är i Gottl. L. gen. sg. *gatur* (jfr. i samma lag 13: 1 *til bandur*, fredkrets, 59 *til yfru mariu messur*, 23 pr. *af cunur hafpi*, af kvinnas hufvud, 13 *slitr þu snopir cunur*, på kvinna; se längre fram *kirkia*).

vika, *uka* (vecka); Isl. *vika*, Dan. *uge*. ÖGL. Kr. B. 22 i *dymbiluiku* (dymmelvecka, påskvecka); Upl. L. J. B. 20 pr. *niu wikur*; VGL. I. A. B. 4 pr. *tyughu ukur*; IV. 19: 1 *vm sææ vkur*; i þem sææ vikum (var. *vkum*); II. K. B. 49 *innan nio vikna* (Lydekinus *vcnæ*, gen. pl.) *fastu* (före nio veckors fasta); ÖGL. R. B. 12 pr. i *niu uikna fastu*; Södm. L. Kp. B. 11 pr. *þa hawi VI viku* (var. *uikna*) *dagh*. Ej mindre uti F. Sv. än Isl. betyder *vika* äfven sjömil, t. ex. ÖGL. Dr. B. 11 pr. *fran uiku at uatne*; Hels. L. þg. B. 15 XV *wiknæ langum*. LIND upptager *veckusjö*, Hor *vecksjö* (sjömil).

fika (fikon); Isl. *fikia*, F. Dan. (se Harpestreng s. 17 m. fl. st.) *fikæ*, af främmande ursprung. Bonavent. s. 147 *eet fiko træ*; *fikonar*; Med. Bib. I. 404 *paradiis æple* (äpplen) *oc fikor*; Läkeb. B. 55: 2 *fykor*. I de fleste delar af landet är *fika* folkspråkets uttryck. LIND förbigår icke detta fem., och ej heller det neutrala *fikon*, — en Stockholms-brytning, som redan i Gust. Is Bibel är rådande, t. ex. 2 Kg. 20: 7 *itt stycke fikon*; Jer. 24: 2 *woro ganska godh fikon* (n. pl.); *the först moghna fikonen*. Ä. Dan. Bib., hvaraf håndskriften anses vara från senare hälften af 1400-talet, har 4 Mos. 13: 24 *figher*, men 20: 5 *fighenætrææ* α. s. v.; Ny-Dan. *figen*.

Ettdera lärer kunna antagas, att formen på *-on* tagits omedelbart från *T. feigen* (pl), eller närmast från det derefter bildade *Dan. fighen*. Hvad *o* (här uttaladt *å*) angår, igenkänna vi samme hufvudstads-dialektens förkärlek för denne vokal, som vi ofta haft tillfälle att anmärka i fråga om det nya *-or* (för *er*); och *fikon* innehar samma ställning till *fiken* som *ållon* till *allen* (af *aldin*, s. 445), *syskon* till *sysken* (af *systkin*, s. 446); men derjemte stöder det sig på den gamla pl. *fikor*. Jfr. *ploma*, *hiupa*, *pæra*, *ostra*.

klocka, *klukka* (klocka); Isl. *klokka* eller *klukka*. VGL. I. K. B. 40 *hængir klokka*; II. 51 *fra klocna* (gen. pl.) *othensdagh* (dymmel-onsdag, onsdagen i påskveckan, då klockorna bundos); IV. 14: 2 *clocnæ hus* (klocktorn); Upl. L. Kk. B. 3 *klokkur*; Södm. L. Kk. B. 3 *clukkur*.

mänska (menschlighet); Isl. *mennska*. Bonavent. s. 72 *fatar fore vidha godhleksins mænzsko*; Legend. s. 823 *giffwa mina naada gaffwo mz enne owergangandis mænzsko*. I Kg. Styr. II. 66 säges *at thet är ok odygd ok omänska* (ömanlighet) *ey holda ord ok lowan*. Isl. *ömennska* betyder overksamhet, lätja.

yngska (ungdom); Isl. *œska* eller *æska* (jfr. *barnœska*, barn-dom). Gamla Ordspr. 901 *godh ware yngskan ware ey fulskan* (god vore ungdomen, vore ej dårskapen); Kg. Styr. III. 34, 53 i sinne *yngsko*.

flugha (fluga); Isl. *fluga*. Med. Bib. I. 298 *aldre* (aldrig) *en flugha*; all *flughna* (gen. pl.) *plaghan* (flugplågan).

færgha (färg), Dan. *farve* och det derefter danade Ny-Isl. *farvi*, från Tyskan. Ansgar. 2: 13 *war allahanda dyraste liter oc færgha* (der *færgha* står till förklaring af det åldrande *liter*); Hert. Fredr. 364 *fyra handa færgha liws*; Bonavent. s. 96 *nar människian omskiptir færgbona*. Härifrån den ännu emellanåt synliga pl. *færgor*, nu mindre tjenlig sedan mask. *färg* i eg. alldeles utträngt fem. *färga*, och har sin pl. *färger*. Jfr. *reghla*, *grænna*, äfven *ganga*.

föggha (fog, foglighet, lämpa, lägenhet), Dan. *föie*, efter Tyskan, framskymtar under fornspråkets senaste tidskifte, och har därför en osäker hållning; särdeles i rimverken, der den omogna konsten hade att kämpa med rimslut och knittelversens öfriga fordringar. Ivan 5288 *som hon vare idher thærna til alla*

fögga; 5549 *Luneta hafuer mz faghre fögga sangith the visso* (den visshet); Flores 972 *then mwr ær gör til fögghæ* (är gjord med fog, med besked). På dessa ställen stå *fögga*, *fögghæ* för *föggho*; i Med. Bib. II. 320 deremot heter det rätt *fiöl* (föll) *han til föggho*; Alex. 9925 *han kunne aldre fa the föggho* (tillfalle); 635 *han gat thz komith ij the föggho*. Såsom arkaism brukas ännu någon gång *falla till föga* (gifva med sig).

mila (mil), Isl. *mila*, i F. Tyska språk gammalt, men af Romersk börd. Det har icke inkommit i landskaps-lagarne, hvarest man, i de färre fall då väglängd skulle uttryckas, begagnade *rast* (*rost*, se s. 66) eller *vika*; men Kristof. Lands L. Kg. B. 24 har *milor*, och utom lagarne är ordet äldre. Cod. Bur. s. 469 *halua milo* (ack. sg.); 508 *atta milo vægh*; Gust. Is Bib. Math. 5: 44 *om någhor nödhgar tigh ena milo*; Bonavent. s. 444 *attirtan milor*. I åtskilliga trakter af Dalarne, Helsingland, Nerike, Halland o. s. v. brukas neutr. *mil*; på andra ställen fem. *mil*, pl. *milar* och *mil*; i skrift *mil* (sg. och pl.), *milen* (best. sg. och pl.).

reghla (regel), Isl. *regla*, af L. *regula*. Bonavent. s. 76 *rætuisona* (rättvisans) *reghla*; Vadst. Kl. R. s. 9 *thessin* (denna) *eptirscreffna theras reghla*. I Cod. Bur. s. 22 *firi sin reghola tima* finner man det Lat. ordet med Svensk böjning. Af den i förra seklet allt mer sällsynta sg. *regla* kvarstår pl. *reglor*. Den af en del författare nyttjade pl. *regler* kan, sedan sg. *regel* blifvit ensam om värdet, så mycket mindre anses olämplig, som *-er* icke är ovanlig för likdanade subst. af Romanisk härstamning (t. ex. *fabler*, *möbler* m. fl.), och, hvad förevarande ord beträffar, fins allaredan i de med lagboken utgifna *Domare regler*, dem man tillskrifver Ol. Petri. Äfven hos DALIN II. 4 s. 28 *hur dina regler svika*.

humbla (bombus, humla); Norska *humla*, *humble*, Dan. *humle*, T. *hummel*. S. Birg. Up. 4: 44 *humblan nar hon flygher*; Med. Bib. I. 303 *humblø hæ, som ær litit dior*; 304 *swa margha humblor, at the fylto alt egipto land*. Växten *humle* (se s. 492) blir nu af mången orätt skrifven lika med insekten *humla*, såsom i Dan. *humle* båda sammanfallit.

ploma (prunum, plommon); Isl. *plóma*, enligt BÖRN HALDORSEN äfven *plumma*; Dan. *blomme*. Flerstädes, der vårt folkspråk

bär en äldre stämpel, brukas fem. *plomma* eller *plumma*. P. Månsson har *plommor aff æggiom* (ägge-gulor). Den nya formen *plommon* (jfr. T. *pflaumen*, pl.), upptages i Synonymorum Libellus, af år 1587. Se *fika*.

sina (sena); Dan. *sene*. Till det starka fem. *sin* i Isl. lenna våra urkunder ingen ting motsvarigt. Kg. Styr. IV. 7: 7 *stora ok harda sinur*; S. Birg. Up. 4: 32 *sinor*; Bonavent. s. 186 *swa at alla sinona* (senorna) *mattin brista*.

kirna (kerna, smörkerna); Isl. *kirna*. VGL. s. XIII, efter en gammal anteckning, *kirnæ* (»buterula»). Jfr. s. 182 *kiarni*. *thunna*, *thynna*, *tunna*, *tyнна* (tunna), finnas i Stads L. och yngre handskrifter. Jfr. s. 45 *þyn*.

lyþna, *luþna* (lydnad); Isl. *hljóði*, svagt fem. VGL. IV. 16: 4 *till rættæ lyðnu*; ÖGL. B. B. 36: 4 *gar* (gür) *ænga luþnu* (var. *liþno*); Vestm. L. H. Kr. B. 24: 9 *fore olyþno sina*; Kg. Styr. IV. 4: 13 *til ludno*; men IV. 6: 9 *ræzl ok lydne*, kanske för *lydno*. Icke ännu SPJGEL eller LIND, men LARRE har *lydnad*, som till följd af *nad* blifvit mask.. Tale-sättet *till lydno* är väl nu föråldradt, men icke okänt.

skæpna; Isl. *skepna* (skapelse, skapnad, skapat verk, varelse); Dan. *skjebne* (skickelse, öde). Hert. Fredr. 997 *mik thykte thik vara ond skæpna* (skickelse); Gamla Ordspr. 4042 *han faar godha skæpno*; Alex. 7635 *iak monde tha spilla skæpnona* (ödets) *makt*; 7636 *skæpnor* (ödets gudinnor, parker). Det nya mask. *skepnad* (så uttaladt) håller sig, hvad bemärkelsen vidkommer, närmare till Isl. än till F. Sv., på hvilken senare, så vidt af de anförda yngre handskrifterna kan bedömas, Dan. synes hafva inverkat; men det uttrycker likväl ofta, i jemförelse med *skapnad*, något mera sväfvande och okroppsligt (vålnad, hamn).

hiupa (rosa canina, njupon, nypon)? Det enda mig bekanta ställe ur fornskrift är Ivan 261 *hans haar var hwast som hiu-pona thorn* (nypon-torn, törne), hvarest *hiu-pona* snarare kan tydas som gen. pl. (för *hiupna*) af *hiupa* än af *hiupon*, all-deastund det neutrala *-on*, i frukt- och bär-namn, synes vara temligen ungt och för Stockholms-dialekten egendomligt (jfr. *fika*, *ploma*, längre fram *pæra*); hvaremot *hiupa* sammanträffar med Norska *hiupa* (nypon) och F. Hög-T. *hiufo* (tistel), Med. Hög-T. *hiefe* (nypon), Ang. Sax. *hiepe* eller

heope. Från den etymologiska sidan har man vidare att jemföra Dan. *hyben*, Norska *njupe* och *nype* (jemte det ofvannämnda *hiupa*, alla utan motsvarande beteckning i Isl.); de af LIND upptagna *hjupon*, *jupon*, *njupon*; Gottländska *niaupi m.*, undantagsvis *niaupa f.* (SÄVE); andra dialekters *nyper o. s. v.* Ur Svensk synpunkt kunde denna mångfald förenas i ett äldre *hniupa* (jfr. verbet *niupa* I. 234), om blott de F. Tyska formerna vore dermed att förlika. Må hända, att man så väl i Svenskan som Norskan förväxlat de närliggande ljuden *hiu* (*hju*), *ju*, *niu* (*nju*, sedan *ny*).

skæppa (skäppa); Isl. *skeppa*. Gamla Ordspr. 867 *thæn skæppa ær wæl mælh* (mått, måten); VGL. I. A. B. 24 pr. *gialda - - iammarghar* (lika många) *skæppur*; II. K. B. 39 *syu skæpna* (gen. pl.) *tiunde* (tionde af sju skäppor); VIII *skæpna tiunde*.

bora (foramen, litet hål); Isl. *bora*. Ivan 4548 *tha vardh thz var* (bemärkt) *een litin bora*; Bonavent. s. 186 *til thæz hon rækte aat boronne* (hålet) *som borat var*; S. Birg. Up. 4: 47 *boran*; *boror*; *boromen*; 4: 1 *atirlyk næso baarona* (näsborren); Läkeb. B. 23: 2 *swethboronar* (svethålen, porerna); 89: 1 *ath swethburomen*; men 34: 1 i *næsbore*; 83: 2 i *næsa borana*. I vissa munarter höres *bora*, *kisebora* (kindgrop), *näsebora* (jfr. Norska *nasebora*), oftare *näsebor* taget feminint (Dan. *næsebor* är neutr.). Hos LIND och WALLENBERG (Min Son på Galejan I. 65) pl. *näsbåror*; men hos SPEGEL *näseborar*, SERENIUS *näsborar* och *näsbovor*, IHRÉ *näsebor*, SÄHLSTEDT *näsbor* (pl. -ar), MÖLLER *näsbore* (pl. -ar), WESTE *näsborr* (pl. -ar), LEOPOLD II. 224 *näsborrar*. Bruket har ännu ej fullt bestämt sig för *näsbor*, *-borr* eller *-borre*. I äldsta tiderna hade man härför ett enkelt ord: *nas* (se s. 66), såsom ännu Isländaren. Gottlåndingen brukar *nashul* (SÄVE), Dalfolket *näshol* eller *näshol*.

pæra (pirum, päron); Isl. *pera*, Dan. *pære*; T. *birne*, förut *bir*. Läkeb. B. 6: 1 och 55: 2 *pæror*; Svenske Harpestreng s. 58 *pærer*. Det feminina *pæra*, i bemärkelsen dels af verkliga päron, dels af jordpäron, d. v. s. potates (det senare uti de nordliga landskapen, der ej fruktträd växa), är i nästan alla landsorter den folkartade bildningen. Det nya *päron* träffas

i en randglossa till 2 Mos. 22: 29 uti Gust. Is: Bibel, som ock 2 Sam. 5: 23, 24 har *päronaträän*.

åpra (åder, ådra), se s. 69 *åper*.

ostr (ostron); Isl. *ostr*, Dan. *östers*. Der detta djur fångas — vid kusten af Nordsjön —, är i folkspråket *ostr* fem., hvilket var förr i skrift allmännare (jfr. DALIN V. 105 *ett tjog ostror*) än nu, då man för det mesta antagit Stockholmarens neutr. *ostron* (jfr. T. *austern*). utom Svea städerna ej i sg. hvardagligt.

näsa (näsa) är i egenskap af svagt fem. så ungt, att det knappt ens i medeltidens senaste tidevarf kan skönjas, utom någon gång i sammansättning *näso*. I stället brukades *næf* (s. 124) eller *nas* (egentligen näsborr, s. 66), pl. *nasar*, *näsar*, ej sällan (med utelyckt *r*) *näsa*, som hade skenet af ett svagt fem. i sg., hvilket såsom sådant snart blef allmänt, sedan det vunnit inträde i Gust. Is: Bibel.

gränsa (gräns) synes vara ett af de lån från Tyskan, som gjordes under den största språkförvirringen, och blef med Gust. Is: Bibel införlifvadt, t. ex. 4 Mos. 24: 15 *grenssa*; Jos. 12: 4 *til konung Ogs grensso*. Bland de siste, som använt sg., är Fru NORDENFLYCHT (jfr. Qvinl. Tankespel s. 43 *den ingen gräntza innesluter*); men pl. *gränсор* har i det längsta försvarat sig mot den nye pl. *gränser*, dock naturlig till mask. sg. *gräns*.

vissa (visshet); Isl. *vissa*. ÖGL. Æ. B. 23 pr. *san wissa*; Gamla Ordspr. 447 *mz wisso*. Häraf talesätten *med visso*, *till yttermera visso*; hvaremot *för visso* kan uppfattas som dat. n. af adj. *viss* (=för visst).

rätvisa (rättvisa). Jemnlöpande med det Isl. fem. *réttvísi* går ett F. Sv. *rätwisi*, för hvilket längre fram blir redogjort. Samtidigt är det ifrågavarande, t. ex. Kg. Styr. II. 39 *rätwisa är naturlig skipulse*; Södm. L. Add. 1: 3 *at han skal ælskia alla rætuiso*; Prol. *mæð rætwissu*; i var. *wiþer rætuisu*; S. Birg. Avtogr. A. *mot rætuisonne*.

vrångvisa (vrångvisa). Södm. L. Add. 4: 3 *alla uranguisu - - niðir thrykkia*.

saklösa (oskuld); Isl. *sakleysi* neutr. ÖGL. Eps. 28 *a sina saktösu*.

rætlösa (olaglighet). ÖGL. Vaþ. ind. 20 *firi rætlösu*; VGL. II. U. B. 22 *oc ingæ rætlöso giorþe han hanum*. I de båda VGL. skrives i nom. sg. *rætlösæ*, som kan vara *-lösa* eller *-löse* (= lösi); men äldre VGL:s öfverskrift *retlosæ bolcær* synes innehålla antingen ett i sammansättning ingående neutralt *rætlöse*, eller en felskrifning för *rætlöso* (jfr. VGL. s. 261).

mata (mensura, modus). Isl. *máti* (modus) är mask. Bjürk. R. 38: 2 *hwar sum at annare matu sæl* (säljer efter annat mått); *hwar vanmatu* (underhaltigt mått) *giwer af vini*; Kg. Styr. IV. 5: 14 *med orættom spannom ok bismarom, ælla hwario handa mato ælla wægt* (vigt) *thet ær*; Stads L. Kp. B. 28 *vidher samu matona*; Cod. Bur. s. 25 *þæt þyþer* (betyder) *a vart mal* (språk) *vm þænna mato* (följande, på detta sätt); 507 *kesarane læto scriua annat bref til cristet folk vm þænna mato* (af detta innehåll); Bonavent. s. 27 *i hwat matto*; *i undirsami matto*; Ansgar. 7: 6 *i swa matto* (i så måtto); 2: 24 *i nokra mato*; Med. Bib. II. 343 *konungæsens breff lyddhe j swa matto* (sålunda). Nomin. är mera sällsynt, men ses i Alex. 4436 *a thz folk war ængin mata* (mätning, räkning, måtta); Bonavent. s. 429 *mattan* (måtten) *skal hawas i allo*. Säkert tecken till ett mask. *mati* letar man efter utan framgång; Med. Bib. I. 74 *bæxst til matæ* är ungt, och för öfrigt icke rent. Nu brukas neutr. *mått*,* fem. *måtta*, om hvars fornböjning man erinras af uttrycken i så *måtto*, *i hvad måtto*, *i någon måtto* o. s. v.

atta (ega, egendom) förekommer i Gottl. L. 36: 2 *þu aighi þann sir at attu* (då ege den sig till ego). Hit bör ock räknas *wiþratta* (jfr. ÖGL. B. B. 25: 4 *aghas wiþær*, kämpa; 25 pr. *þær - - atus wiþær*, de kämpade, slogos), i Gottl. Hist. 4 *þissun þaira wiþratta* (denna deras strid), och af detta subst. är danadt det *widherattomæn* (motparter), som fins i en membran af Magn. Er. Lands L. (se i denna afhandling I. xxn) J. B. 9. Liksom det mask. *malatti* (II. 204) och det än längre utbildade *iorþattari* (II. 206), är *atta* härstammande från eller jemnbördigt med det svaga impf. *atti* (jfr. I. 276).

* Först i en membran (B. 5. b.) af Stads L. Kp. B. 26, 27 omvexlar neutr. *maath*, *wanmath* med *matho*, *wanmatho*; de förra icke osannolikt från Tyskan. De gamla Svenska benämningarna voro *mal* (nu *mål*) och *mata*.

pianosta, pianista (tjenst); Isl. *þíónosta* eller *þíónasta*; Dan. *tjeneste*. VGL. III. 104 *misti pianosto, 90 taker pianesto, 95 þiænesto*; Vestm. L. II. þg. B. 44 pr. *pianosto* (var. *pianesto, þiænæsto*) *man*; Gottl. L. 6 pr. *guz pianistu at lyþa* (åböra). ÖGL. har *pianist*; Upl. L. och Södm. L. i ack. *þiænist*, i dat. *þiænist* och *þiænistu, þiænistu man*.
orusta, orista (strid); Isl. *orusta* eller *orrosta*. Run-Urk. 864 i *orustu, 4365 i uristu*; VGL. II. A. B. 16 i *enne oresto*; IV. 45: 45 *orostær* (ack. pl.); Gottl. L. Add. 2 i *oristu*.

rova (rofva); Isl. *rófa* (hos Björn Haldorsen). Södm. L. B. B. 40: 2 *taki fem rowor; ganger man ginum rofna* (gen. pl.) *wærk*, var. *rofna uret* (rof-land); Upl. L. þg. B. 9: 4 i - - *rofnae akri*; Vestm. L. II. M. B. 26: 11 *ginom ærta akra ællær böno ællær romna* (=rofna).

forsea (providentia); Isl. *forsia*. Med. Bib. I. 137 *gudz forsea* (försyn); VGL. IV. 44: 47 *mæð myklli snilli oc syalfsins forseo* (varsamhet, förutseende); Hels. L. V. B. 44: 4 *forsea-man* (föreståndare, förman); Cod. Bildst. s. 849 *förseo man*. På 1500-talet kallades en hushållerska *forsea* eller *forsia* (se GRUEN, Sv. Folk. Hist. II. 144; jfr. Fin. Handl. VI. 123 *hustrv ingeborgh fforsye paa steenhwseth*).

mopghur, möpghur (moder och dotter); Isl. *mœðgur* eller *mæðgur*. VGL. I. G. B. 8 pr. *egho mopghur tva en man*; Cod. Bildst. s. 555 *then tima the mödhgor waro for sancte agathe graf*.

Att sammanställa med de här anförda äro *leka* (Isl. *leika*, leksyster), *stikka, ömka* (ömkan), *gudha* (Isl. *gyðia*, gudinna), *egha, gigha* (ett slags strängspel), *qvigha, tunga, dela* (Isl. *deila*, tvist; deraf i *delo, vederdeloman*), *fiþla* (fiol), *blema* (blemma), *koma* (ankomst; vidare *akoma, atirkoma* o. s. v.); *vina* (väninna), *ovina, blena* (blemma), *kona* (*kuno*), *krona* (*kruna*), *höna, kunna* (kunskap), *nunna, brænna* (brand), *heþna* (hedendom, heden tid), *kristna* (kristendom, kristning, kristen tid), *lyghna* (ljungeld; jfr. Med. Bib. I. 302 *haghel oc lyghna oc thordyna bræster, 303 haghel oc lyghnor*), *berna* (björninna), *mylna* (qvarn), *asna* (jfr. s. 482 *asni*), *fora* eller *fura* (jfr. s. 94 *for*), *þura* (dristighet, jfr. S. Birg. Avtogr. B.), *kæra* (kärän), *tiæra, ahöra, nesa* (Isl. *hneisa*, * *nesa*, skam), *husa* (strumpa), *almosa* eller *almusa*,

* I Kgr. Styr. IV. 6: 5 läses *armbr almoga är kunungz nese*; men liksom *almoga* står för *almoge* (se raderne ofvanför), kan förutsättas, att *nese* står för *nesa* (jfr. Vadst. Kl. R. s. 26 *utan stora neso*).

friflösa (fredlöshet), *menlösa* (menlöshet, oskuld), *vatnlösa* (vattenbrist), *vitulösa* (fall af saknad vitsord), *mæghinlösa* (kraftlöshet), *orkolösa* (overksamhet), *havandzlösa* (nödständhet), *mæssa*, *hyrsa* (stod, sto), *vita* (bevisning), *nota* (ton), *muta*, *æta* (mat, ätande), *væta*, *gipta* eller *gifta* (gifte, jfr. s. 94 gipt), *lista* (kant, list), *tysta* eller *thysta* (tystnad), *höva*, *folska* eller *fulska* (dårskap, uppbrusning, sinnesförvirring), *þiuska* (egenskap af tjuf), *þryzska* (tredska), *haviska* (höghet), *höviska* (Isl. *høferska* eller *høferska*, höfviskhet), *savitska*, *vanvitska*, *föþsla* (födelse), *vangömsla* (vanvård), *bröþunga* eller *bröþlunga* (brylling, patruelis), *systlunga* eller *systrunga* (sysling, matruelis) m. fl. Bonavent., Gregor., S. Birg. Up. och påföljande skrifter förete ofta den af mask. -are utbildade feminina ändelsen *irska*, såsom *mæstirska*, *skipirska*, *thwætirska*, *thænriska*, *sorradhirska*, *afgudhirska* (qvinlig afgud, gudinna) och dyl. I Cod. Bildst., Hert. Fredr. och andra träffas *hærtoghinna*, *kesarinna*, *mæstarinna* m. fl., efter Tyskan. — Jemte former på -visa gifvas sådana på -visi, hvarom framdeles mera. Tydliga spår af ett neutralt -lösi (Isl. -leysi) äro icke bemärkta (jfr. *rællösa*); och det må nämnas, att icke heller gammal Isl. saknar exempel på -a, såsom hos Sturleson II. 147 *sidlausá*, *löglausá*, III. 22 *lögleysá*. — Det urgamla n för gen. pl. se vi uti *vikna* (*ukna*), *klocna*, *slughna*, *skæpna* (af *skæppa*), *rofna* (*romna*); sannolikt jemväl i *hiwpona* (för *hiupna*); undantagsvis träffar man *vikna* (gen. sg. för gen. pl.). — I förhållande till det gamla språket röjer det nya flere skiljaktigheter uti enskilda fall, hvilka liksom flockvis ordna sig. Så hafva de ur främmande tungomål hemtade *mila*, *reghla*, *færgha*, *grænsa*, genom förlusten af -a inträdt i de starka substantivens ordning; de 3 sistnämnda bland mask., dock i pl. länge, regel ännu, förrådande sin forna egenskap af svagt fem. Lika med mask. *blani*, *bruni*, hafva fem. *lyþna*, *skæpna* antagit -ad för a; alla till följd deraf, att man förblandat -na med den mera kända slutformen *nad*. Mera anmärkningsvärd är förändringen af fem. *fika*, *ploma*, *pæra*, *ostrá* och sannolikt *hiupa*. till neutra *fikon*, *plommon*, *pæron*, *ostron*, *niupon* eller *nypon*, hvilka stå på samma linje som *smultron*, *hallon*, *långon*, *odon*, *krikon* (T. *kriechen*, pl.), *hjordtron* m. fl. bär- och fruktnamn, alla tillhörande Svea dialekter, hufvudsakligen stadsspråket, i gamla allmogespråk motsvarade af radikalt skilda ord, eller af former

utan *-on*. Vi kunna icke här ingå i närmare undersökning af dessa ord, eller af *siskon* (T. dial. *zieschen*), *sviskon* (i Göta munarter *sveska*, hos LIND *sviska*, hos BJÖRN HALDORSEN *sveskia*, Dan. *svedske*, T. *zweetsche*, *zweschen*), hvilka, lika med *ostron*, befinna sig utom växtriket: vi inskränka oss blott att återropa hvad härförinnan blifvit yttradt om *fika*, *hiupa* m. fl., jemte uttalande af den åsigt, att en stor del af dessa nybildade neutra på *-on* hafva (hvilket i särskilda fall är alltför synbart) tillkommit under intryck från främmande tungor, och de öfriga på analogisk väg; sålunda att det Stockholmska *on* utvecklats sig ur det Tyska *en* (hvilket, såsom *en* i hufvudstaden förbrukad form, nu kvarstår i några nordliga munarter), samt *sg.* ur *pl.*

kirchia, *kyrkia* (kyrka); Isl. *kirchia*. ÖGL. Kr. B. 4 *nu ær kirchia giorþ*; VGL. I. K. B. 4 *til kirkiu*; *til kyrkiu*; 22 *fra kiurkiu*; Upl. L. M. B. 8: 4 *til klostræ ok kirknæ* (gen. pl.); 8 pr. *kirkiu mællum*; Södm. L. M. B. 22 pr. *kirkiu æller cöpstapa mællum*; 22: 3 *til kirkiu oc clostra*; Vestm. L. II. M. B. 8 pr. *kirchio mællom ællær köpunga*; 8: 4 *til clostra oc kirkna*. Exempler förete, jemte den regelbundna gen. pl. på *-na*, en på *-iu*, sammanfallande med gen. *sg.*, såsom Södm. L:s *viku*. Gottl. L. åter har på några ställen i gen. *sg.*, 43 pr. i dat. *sg.*, *kirkiur* för *kirkiu*; så äfven 2 gånger en Gottländsk runinskrift (Run-Urk. 2012).

akia, *ækia* (åkdon, körsel)? I vårt lands nordligaste trakter kallas en släde *akja*, *akje*, *ækja*; särdeles förstås dermed en af Lappar begagnad lastsläde. I några af de sydligare nejderna betecknas med *äcka* körsel (Dan. *ægt*). Härmed må jämföras Homil. 95: 4, der det talas om oxar *til ekio a iorþo þinne*. Se s. 240 *aka* och nedanför *asikia*.

ekia (eka, öka, ökstock); Isl. och Norska *eikia*, Dan. *ege*. VGL. I. F. S. 3 *firi ekiu*; Södm. L. B. B. 22 pr. *stjal sipan baat eller ekiu*; ÖGL. B. B. 27 pr. *nu takær man ekiu*; *þæn sum ekiuna a* (eger ekan). På anförda ställen ur ÖGL. ser man, i en hdskr. från senare hälften af 16:de årh., *ökio* och *ökiona*. Af *ökia* har i Svea stadsspråk uppkommit *öka*, *ökstock*.

asikia, *asikkia* (åska)? VGL. I. Forn. B. 6 *þæssi æru ofævli* (ölycks-händelser) *asikkia. eldær. raan byorn* etc.; II. U. B.

13 *asikiæ elder. ran. biorn*; i en variant *asikyu raan byorn elder*; i en annan *asækyu ella raan byorn*; Cod. Bildst. s. 108 annan *wægh kom thordinna bræstir* (thordöns-knall) ok *asikkia elder*; Gregor. s. 272 *asikkionna* (åskans) röst. Dessa bevisställen äro de enda, som jag kunnat i fornkrift varseblifva af detta för vårt språk egna ord, af *IAH* (som öfversätter VGL:s *asikkia elder* med »åskeld») härledt från *as* (Asa-gud) och *ecka* (transvectio). Äfven *GRAMM* finner *aska* = *ås-aka* (Gottes fahren), och jemförer dermed A. Sax. *þunnorrad* (Gram. III. 353). Om man erinrar sig, att i Sn. Edda s. 25 talas om *Asapórr eþa* (eller) *Ókupórr*, och att derinvid blifvit stäldt icke blott ett subst. *aka, åka*, utan afven *thor-åk* och *thor-åka* i meningen af thordön (s. 210), hvar-till kan läggas det nyss anförda *akia, ækia*, så vinnes deraf en större sannolikhet, att det nu ifrågavarande ordet är bildadt af *as* och någon med verbet *aka* sammanhängande substantif daning. Men hvilken? I händelse äldre VGL:s *asikkia*, yngre VGL:s *asikiæ*, icke är genit. till *elder*, utan fem. nom. sg., såsom *SCHLYTER* tyckes antaga, så erhöles derigenom en motbild till Gregor. *asikkiona*, och då finge väl *asikyu, asækyu*, i varianterna till VGL., anses stå för *-a*. Om deremot *asikkia* (för *-a*) är genit., liksom *asikkia* i Cod. Bildst., så kunde man tänka sig ett svagt mask. *-iki* (eller *-ikki*), gen. *-ikia*, eller möjligen ett starkt *-iker* eller *-ik*, gen. *-ikiar*, hvilka båda former kunnat ega en gen. pl. *-ikia*. Med afseende på här anbragta gissningar kunde inom kretsen af jemförelser indragas det af *EGILSSON* anförda mask. *aki* (qvi vehit, movet) och Norska neutr. *ekkje* (spår efter åkdon eller skidor).

mænniskia (menniska); Isl. *manneskia*. Cod. Bur. s. 208 *ængen mænniskia*; Ansgar. 3: 5 *menniskionar skulu skripta sik. ænkia*; Isl. *ekkia* (enka, qvinna). Run-Urk. 1721 *hans inkia*; Bonavent. s. 66 *földho - - enna ænkio* (en enkas) *dödha son til grawa; varkunnadhe ænkionne.**

* Tillfället må här begagnas, att förklara uppkomsten af den endast inom bildade klasser gällande benämningen *gräs-enka*, hvilken utan tvifvel danats i enlighet med det gamla Ned. Sax. *graswedewe*, af samma betydelse som Hög-T. *strohwillwe*, egentligen: lägrad, ogift qvinna, som på bröllops-dagen bar en krans af halm eller gräs; sedan: hustru, hvars man är bortrest; på skämt så kallad, emedan hon är utan make, och lik-

þykkia (tycke); Isl. *þykkia*. Kg. Styr. I. 20 *hvar vil fylgia tykio* (hos Bonn *thykio*) *ok tarf sinne*; Gust. Is. Bib. 23: 17 *effter sins hiertas tyckio*; Södm. L. Add. 1: 3 *með goðvilja ok samthykkiu*; Bonavent. 118 *vm thu gifwir ther samthykkio til*; *mz samthykkionne*. Den oblika ställningen *godtycko* har länge hållits vid magt (se t. ex. KELLGREN III. 153). Ett neutralt *þykki*, såsom i Isl. *samþykki*, om det i våra fornskrifter gifves, är af mig förbisedt, derest ej hit må räknas Hels. L. Præf. *mæþ samþykkæ* (i 1609 års uppl. *samtyckiä*). Deremot har Bonavent. s. 113 *utan varn* (vår *samthokka*, ack. mask. af ett *samthokki*, som formelt öfverensstämmer med ett på samma ställe synligt *othokke* (at var *othokke skuli hardhare næfsas*, näpsas), såsom det vill synas, i meningen af förgripelse (jfr. Isl. *þpokki* och våra fornlagers *þukki*, *þokki*, *þunki*).

stighia (stiga, stia); Isl. *stia*, undantagsvis neutr. *stí*; Dan. *sti*. Legend. s. 805 *soff j enne swina stighio*. Att Isl. i här förborgar ett äldre *ig*, blir klart icke blott af det anförda exemplet ur Forn-Svenskan, men ock af A. Sax. *stige*, F. Hög-T. *swinstige*.

ormylia, ett öknamn, brukligt i VGL., der det I. J. B. 49: 4 säges *hvar sum brytær vp ren ok sten han hetir i* (ibland *áþrum mannum ormyliæ*; II. 45 *han heter vrmylia*, var. *örmyliæ*. I Gloss. antages manligt kön, i hvilket fall ordet vore abnormalt. Det kan gerna vara fem., enär en del fem. subst. kunna praktiskt användas om personer af båda könen (t. ex. *människia*); i synnerhet när de ega en förklenlig betydelse, såsom nu *käring*. *odoga*. *ásna*, *squaltra*, *kinkblåsa*, *sqvallerbytta*, *nattmössa* (jfr. partinamnen *hattar* och *mössor*) m. fl., hvilka ändock aldrig förlora sin rätta grammatiska könsart. Stundom kan ett formelt fem. uttrycka ett manligt förhållande, t. ex. *beckbyxa* (sjöman), *skinnbracka* (kalkborgare), Isl. *trételgia* (timmerman, egentligen: trä-yxa). Jfr. *urgytia*. *veria* (försvar, vapen, förvar). Isl. *veria* har hos Björn HALDORSEN följande betydelser: *tunica*, *clamys*, *bisaccium*, *lorica* et *cetera arma protectoria*, *amuletum*; om de alla förekomma i gamla språket, är mig okänt. Med. Bib. I. 402 *them ær*

väl ej jungfru (jfr. ADELUNG). Längsökt är IHRES härledning från *grädesenka*, som sammanställes med »*gradig*, *esuriens*» (*gradugher* betyder: vorax).

all væria (skydd, försvar) oc *hiuelp affgangin*; Kg. Styr. IV. 5: 15 *warna um rikesins wærio ok fæste*; II. 26 *undi* (under) *lydno ok wærio sadurs*; Cod. Bur. s. 102 *at (han) vænte han* (ansåg honom) *vara sins lifs wærio*; Alex. 4766 *mz godhe wærio* (vapen) *ok raske hand*. Från tidpunkten af forngrammatikens sönderbrytning anteckna vi ur Didrik s. 177 *the redde sig till wæriæ* (försvar); 88 *kræffde harnisk oc wæriæ* (vapen); 39 *slogx mz then badæ mz blidar* (blidor, en art af kastredskap) *oc annar wæria*; 116 *hwat iak i wæria* (förvar) *haffuer: haffuer iak i myna wæria*. Ordet återstår oss i *wærja* (ett slags mindre svärd) och talesätten i *min* (hans o. s. v.) *wærjo* (förvar), under *Hofrätens* (o. s. v.) *domwærjo* (domsrätt).

urgytia förekommer i Kg. Styr., men uti olika mening, neml. II. 69 *swa är ok urgytia* (slöseri) *annor odygd*; 73 *nu um kunungr kan warda antiggia nidingr* (gnidare) *älla urgytia* (slösare), *swa är urgytia* (hos BURE *urgitia*) *bättre än nidingr*; 68 *warda flere urgytia* (BURE *urgythia*) *ün dygdelika milde*. Möjligtvis kan detta ord, på det sist anförda stället, vara oböjligt adj. på *-a*, lika med *forwæpia* (VGL.), *urpiuwa*, *urpinga* o. dyl. Jfr. *ormylia*.

glævia (jfr. s. 115 *glavin*). Hert. Fredr. 181 *the glæfuia* -- *hon var wæl thriggia alna lang*; 1670 *the glæfuior spindradho* (spilrade sig, splittrades); Cod. Bur. s. 492 *læggar* (för lägger) *glæuio gen dracanom*; Alex. s. 4758 *sina glæfwio wæl bær*.

Lika med dessa har man att anse *drykkia* (drickande, jfr. Kg. Styr. III. 15 *ofdrykia*, öfverdådigt drickande), *krykkia* (krycka), *skykia* eller *skökia* (Isl. *skækia*, sköka), *rynkia* (rynka), *æskia* (liten ask, dial. *äskja*), *fyliskia* (cynism? jfr. Kg. Styr. II. 35), *deghia* (undantagsvis *dighia*, föreständerska, hushållerska), *bylghia* (bölja), *dyngia* (dynga), *plöghia* (plöjning, jfr. VGL. *aplöghia*), *hyggia* (sinne, tanke, mening), *bryggia* (bryggja), *slæggia* (slägga), *sæmia* (äfven *missæmia*, jfr. Södm. L. och i näste flock *-sæmi*), *sifwænia* (sedvänja), *apinia* (apa, spona, fem. till *api*), *færia* (färja), *æsia* (Dan. *esse*, äsja), *flætia* (lätt-sinnighet) m. fl.: af hvilka exempel erfares, att afledningens i ännu ej blifvit ur alla hit hörande subst. utträngd. — Vi återkalla i minnet användningen af *kirkiu* som gen. pl. (i stället för

det regelrätta *kirkna*), och af *kirkjur* som gen. sg. och dat. sg. Af förseende tyckes intetdera uppkommet (jfr. s. 212 *gatur* m. fl.).

glæpi (glädje); Isl. *glæði*; Dan. *glæde*, pl. *glæder*. Cod. Bur. s. 204 *gör hanom sva mycla glæpi*; 395 *mæþ dighre glæfi*; Kg. Styr. IV. 2: 5 *et glädhis hws* (glädjehus); Alex. 8160 *et glædhis ordh*; Legend. s. 826 (i en hdskr. från år 1502) *giffwa them ther fore saa manga glædher* (fröjder). I Gust. Is Bib. Jer. Kl. 5: 15 *wår hiertas glädhe*, Jer. 7: 34 *glädhes*, Ps. 45: 8 *medh glädhennes olio*; i Gust. Adolfs Bibel är böjningen oförändrad, men Carl XII:s har *glädie*, *glädies*, *glädienes*.

bræpi (häftighet, uppfarande vrede); Isl. *bræði* (af *bráðr*). Vestm. L. II. M. B. 24: 4 *hwarsom hoggær ællær dræpær* - - af *bræpe*; Smål. L. 13: 5 *j wrethe oc j bræthe*; Stads L. Dr. m. Vil. 13 *aff brædhe*. Vill man med SCHLYTER i Upl. L:s och yngre VGL:s *bræpæ* (*bræpæ*) *witni* se *bræpa* *witni*, och hänföra *bræpa* till förevarande subst., kan dess slutande *a* ej gerna tagas som gen. sg., utan som gen. pl. eller ock bindnings-vokal.

wrepi, *raipi* (vrede); Isl. *reiði*. S. Birg. Avtogr. A. *þe reta nu guþ till wrepe*; Smål. L. 13: 5 *j wrethe*; Bonavent. s. 149 *giffwa wredhinne rum*; Nun. Bön. s. 30 *længe burit wredhena*. Ensam står Gottl. L., som 8 pr. har i *raipi*. För sammansättningar brukas i lagarne *wreps* (t. ex. *wreps-wili*, *wreps-hand*, *wreps-wærk*). Oäkta och hvar andra motsäggande fornformer äro i Gust. Is Bib. Es. 54: 8 *wredhennes*, Rom. 9: 22 *wredzens*.

siuke (sjukdom); Mös. Göt. *siukei*. Isl. *syki* (BJÖRN HALDORSEN). Dan. *syge*. Hvardagligt nu *sjuke*; annars *sjuka*, och ej dermed i strid är i Gust. Is Bib. Math. 9: 35 *heladhe allahanda siwko*, Luc. 4: 40 *aff allahanda siukor*.

viki (vikande, eftergift)? Ett sådant ord, närskyldt men icke det samma som Isl. *veiki* (vekhet, hvilket på Svenska bort heta *veki*), vill man föreställa sig i det folkartade uttrycket *ge vike*, i skrift *giffwa* (*ge*) *vika*.

Sv. Spr. Lagar.

- snilli* (klokhet, vishet); Isl. *snilli*, oftare *snild*. VGL. IV. 14: 14 *ok snilli hans högðhe han* (honom) *til þæs wælz* (till det välde); 14: 17 *þa huædþi* (begrundade) *han þem mæð myklli snilli*; Kg. Styr. I. 26 *wit* (wett) *ok snille*; II. 6 *hwar sum äru mang rad ok opta, ther är mykil snille*; IV. 1: 1 *swa sigr Salomon wise i snille bok* (Vishetens bok); Med. Bib. I. 137 *swa som scriwas i snillinna book*; Bonavent. s. 220 *hörande the höghelico ordhin af æuærdhelico snillinne* (visheten, ingifvelsen, säges om Frälsaren). Ordet har på senare århundraden varit neutralt, och allt mer fått bemärkelsen inskränkt till uttryckande af Fr. *génie*, både i egenskapen af högre naturgåfva och den begåfvade själf.
- rætvisi* (rättvisa). VGL. IV. 14: 14 *þyænædþi rætwise*; Södm. L. Prol. *wiper* (med) *rætwise*; Kg. Styr. III. 47 *thet är kununglik rætwise*. Jfr. s. 217 *rætwise*.
- kæti*; Isl. *kæti* (munterhet, gladlynthet). Bonavent. s. 42 *i - - kæte oc orkolöso* (overksamhet); Gregor. s. 288 *forsmadhe wærlidinna kæte* (verldens glädje); Vadst. Kl. R. s. VII *thy flydhe hon al löslat ok kæte* (alla lättsinniga åthäfvor och yrhet). I Upl. L. M. B. 6 pr. läses *kliwær man j træ fore kiætis skyld* (för ro skull); Med. Bib. I. 376 *tha skulin i kasta bort gamalt fore nytt, fore kætis skuld*. Att *kætis* i själfva verket är gen. sg. af ett neutr., såsom formen antyder och i Gloss. till Upl. L. antages, är väl mindre troligt, än att *kæti*, ehuru fem, kunnat i gen. sg. tidigt erhålla s (jfr. *glådhis*), här liksom utmanadt af det i *skyld* (*skuld*) anslagna (jfr. *frændsæmis spial* m. fl.). Samma förstärkta och försämrade betydelse som nu *kätia*, har i Gust. Is och Gust. Ads Biblar Jer. 13: 27 *käti*, i Carl XII:s *kätio* (ack. sg. f.).
- læti* (lätja); Mös. Göt. *latei*. Bonavent. s. 215 *vm nakar* (någon) *thyngis ok hindras af twiwæl ælla læti*; Vadst. Kl. R. s. VII *hatade hon læti*; S. Birg. Up. 4: 36 *for læti skuld*. Fastän det fortfarande heter i Gust. Is och Gust. Ads Biblar Sal. Pred. 10: 18 *för læti skol*, Sal. Ordspr. 31: 27 *j læti*, träffas i Nun. Bön. s. 18 *ath thu wærdoghas vpfylla* (godtgöra) *minu glömsko, lætio oc forsumilse*; alltså den böjda formen af det nya *lätia*, som på motsvarande ställen till de äldre Biblarne är användt i Carl XII:s, men i

oblik kasus *lätia*, liksom vore det mask. (jfr. t. ex. s. 204 *bryti*).

ævi (lefnadsålder, lefnadslopp); Isl. *æfi*. Alex. 1180 *huru hans æfwe hafwa warilh*; Med. Bib. I. 66 *swa margh æwe*; 48 *at ængla waro skapadhe mángom æwum* (många mans-åldrar) *fore iordh oc himil*; 220 *aller mæste rikedomber i them æwum* (på de tiderna). Könet är emellertid icke genom dessa exempel bestämdt; vore språket i Alex. noggrannare än det är, så skulle man gissa på n. pl.

Ytterligare kunna nämnas *blifi* (blidhet, mildhet, jfr. S. Birg. Avtogr. A. *oblife*), *blindi* (blindhet), *prydhi* (prydnad), *ræddi* (äfven *hughræddi*, rädsla), *ælli* (ålderdom), *bælli* (någon gång *bælde* eller *bælla*, magt, ståt), *hylli* (huldhet, jfr. Smål. L. *hylli*, tak), *missæmi* (Upl. L., jfr. s. 224 *missæmia*), *frændsæmi* eller *frændsimi* (äfven *frændsim*, frändskap), *varkunsæmi* (medlidande), *giri* (girighet), *hælti* (haltet), *dirvi* (djerfhet), af hvilka några ej brukas uti Isl., men icke derföre äro mindre äkta. — Gen. sg. kan, i Svensk fornskrift, ej alltid hålla sig obesmittad för -s, såsom jemväl är händelsen i Ny-Isl., hvad förevarande substantif-klass vidkommer. Pl. af deruti inbegripna abstrakta ord är mer än sällsynt, och i Svenska urkunder har det ej lyckats mig att upptäcka mer än *glædher*, samt *æwum*, hvari könet likväl ej är säkert. — Ordskapelser, som dessa, så förmånliga genom sin enkla bildning (blott förmedelst ett stammen tillfogadt *i*, som verkar öfvergångs-ljud uti föregående vokal, när denne så medgifver), äro, till förlust för språket, för större delen utdöda. Endast *vrede* är oförändradt; genom tillagdt *j* skiljer sig *glädje* från det äldre skicket; *kätja*, *lätja* hafva, såsom sådana, öfvergått till annan klass, hvilket ock synes vara fallet med *vika*, *sjuka*; slutligen har *snille* blifvit neutralt. Isl. har några på -i, dem F. Sv. har på -a, såsom *kristni*, *hlyðni*, *heiðni*.

Neutrum.

hiarta, *hiæta* (hjerta); Mös. Göt. *hairto*, pl. *hairtona*; F. Hög-T. *herza*, pl. *herza* och *herzun*; Isl. *hiarta*, pl. *hiörtu* (*hiorto*); Homil. 53: 2 *hearta oro* (dat. sg., vårt hjerta); 19: 2 *hiorto or* (våra hjertan). Fornlagarne upptaga ej detta

ord, men i anteckningarna till VGL. IV. 14: 11 läses *hyartæ haveskæ*, d. v. s. *hiarta haveska* (högsinhet, egentl. hjerte-höghet). För öfrigt Cod. Bur. s. 29 *manght hiarta*; 415 *i sino hiarta*; 30 *af saro* (såradt) *hiarta*; *i hiarta*; *ms hiartano*; Kg. Styr. III. 43 *i hug ok hiarta*; Med. Bib. I. 354 *hiarta* (gen. sg.) *træghe* (hertesorg); Bonavent. s. 7 *hiærtans* (hjertats) *frygdh*; 154 *af hiærtans grund*; 99 *som bedröfdh hiarta* (pl.) *hawa*; 165 *idhur hiarta* (edra hjertan) *skulu glædhias*; *ginom stungo thera hiarta*; 166 *vpfyllte sorghin idhur hiarta*; *skæru sondir hiertan thera*; 168 *thy at hær oppinbaras mæst thæn kærlekin hans thær hiertan vaar* (våra hjertan) *skulle allaledhis brænna*; 139 *hiærtanna* (hjertanens) *ransakure*; Lect. s. 105 *hiertan edhur*; Gust. I:s Bib. Ps. 62: 5 *j hiertana* (bibliskt för *hiertano*, hjertat *); 62: 9 *vthgiwter idhor hiarta* (hjertan); 1 Krön. 28: 9 *Herren ransakar all hiarta*. Det är skada, att ingen äldre pl. kan uppvisas än ur Bonavent., hvarest, ej mindre än i Gust. I:s Bibel och mellan dem liggande skrift, den obestämda pl. saknar *-n* (likväl af MUNCÆ antaget så väl för F. Sv. som F. Dan., se här förut I. 347, 349); ty *n* i *hiertan*, på ofvan upptagna ställen, har man ej skal att betrakta som den obestämda pluralens tillhörighet, enär i vissa handskrifter ej sällan, hos Bonavent. ganska ofta, bestämd form användes i stället för obestämd, t. ex. s. 12 *mykyn matin*, 147 *ænga* (ingen) *fruktina*, 72 *swa lillan kærlekin*; och detta företrädesvis när, såsom i nyss anbragta exempel på *hiertan*, det possessiva (eller därför tjänstgörande personliga eller demonstrativa) pronomen sättes efter substantivet, t. ex. *kærlekin hans* (se ofvan), Bonavent. s. 113 *sængena sina*, 135 *öghnonin min*, o. s. v., — ett bruk, som icke är i hvardagstal ännu helt och hållet aflagd. Då dertill kommer, att under andra förhållanden pl. af detta subst. befinnes utan *-n*, har man ringa anledning att i de ur Bonavent. citerade *hiertan* se annat än den vanliga slutartikeln. Icke heller förspörjes något *n* i den enkla gen. pl. eller vid sammansättning, liknande det i *öghna*, *örna*; eller uppgifves af PETERSEN (Dan. Spr. Hist. I. 406) något pluralt

* Eburu denna form är enligt Bibel-grammatiken regelrätt dat. sg., har BOIVIE (s. 140) här funnit pl.

n i äldsta Danskan (den nuvarande har *hjerte*, pl. *hjerter*); och man vet icke ens, om den af honom angifna pl. *hiarto* är mer än theoretisk förutsättning. Dalsfolket har sg. och pl. (*h*)*järta*, men Gottländingen pl. *-un* (SÄV). — I vissa förbindelser allmänt bruklig är den gamle best. gen. sg., såsom *hjärtans kär*, *hjärtans bror*, *hjärtans gerna*, *af hjärtans grund*.

auga, *ögha* (*öga*); Mös. Göt. *augo*, pl. *augona*; F. Hög-T. *ouga*, pl. *ougun*; Isl. *auga*, pl. *augu*; i Homil. 76: 2 *þar scolo augon grata þau er her renna* synes *augon* kunna tagas som obestämdt; men 37: 4 *augo*; den Dan. membranen af Harpestreng har kap. 4 *öghæn*; Ny-Dan. *öie*, pl. *öine* och (i åldrande) *öien*. Gottl. L. 19: 14 *þa en af ir hand eþa fotr eþa auga uti* (om hand eller fot är af, eller *öga* ute); 19: 15 *haggr* (hugger) *af beþar hendr eþa beþa fytr eþa beþin augun ut stingr*; 22 *augum* (dat. pl.) *a sagi* (med *ögon* åsåge, åskådade); ÖGL. Vap. 18: 4 *nu stingær man ögha ut*; VGL. I. O. 6 *stingir vt bæþin öghun - - höggær af baþa fötær*; II. O. 2: 10 *stingæ vt baþin öghon*; Sudm. L. M. B. 6: 1 *öghon oc öron warin i samu gilde* (förhållande, värde); Vestm. L. I. M. B. 23 *mep öghum* (dat. pl.); Patriks S. s. 22 *til öghna* (gen. pl.); Bonavent. s. 204 *vara öghna* (våra *ögons*) *lius*; 43 *öghonin oc öronin*; 135 *öghnonin*; 187 *mz öghomen* (dat. pl., *ögonen*). Hels. L. V. B. 6 pr. har, lika med F. Dan., *öghæn*; Bjärk. R. 14 pr. *öghum* för *öghun*. Det allmänna språket har ännu *ögon* (i ovärdadt tal *ögen*), och *n* i gen. pl. har nära intill våra dagar blifvit öfverfördt i det vid sammansättning ingående, allt mer åldrande *ögn-* (t. ex. *ögnakast*, *ögnamärke*, *ögnablick*), nu för det mesta utbytt af det genom missförstånd ur Tyskan inkomna *ögon-*, som är söga synligt förr än längre fram på 1700-talet; men det talas och skrives fortfarande *ögnasigte*. Tänkvärdt är emellertid, att landskaps-mål af särdeles fornlikt skaplynne sakna i pl. *n*; på Gottland säges *augā*, pl. *augu*; i Kind (Vestergötland) *ögn*, pl. *ögna*; i Dalarne *åga* (*öga*), pl. *ågn*, äfven fem. *ågur* (*åger*), hvartill SÄV uppgifver från Elfdalen ett fem. sg. i *kettil öga* (en insekt).

öra (öra); Mös. Göt. *auso*, pl. *ausona*; F. Hög-T. *ora*, pl. *orun*; Isl. *eyra*, pl. *eyru*; Homil. 27: 2 *eyro*, 27: 4 *eyrnanna* (Öronens); hos Harpestreng 10 pl. *öræn*; Ny-Dan. *öre*, pl. *ören*, sällan *örer*. Upl. L. M. B. 23: 1 *huggær man öra aff manni*; 37 pr. *örun aff hanum skiæræ*; Södm. L. G. B. 4 pr. *næser eller örun*; M. B. 6: 1 *öghon oc öron*; Cod. Bur. s. 420 *örat var brutit af calkenom*; Gregor. s. 264 *kom thetta til örna* (gen. pl. obest.) *dyacleciani*; Läkeb. B. 8: 2 *mellan örnanna* (gen. pl. best.); Bonavent. s. 43 *öghonin oc öronin*; S. Birg. Up. 1: 15 *öromen*. Gottl. L. har 19: 24, i enlighet med der rådande vokal-system, *þa en* (om) *oyra verþr mannj af lagguitt*; 19: 23 *ainu oyra* (dat. sg.). Såsom undantag märkes för öfrigt i Hels. L. *öræn*, Bjärk. R. 11 pr. *örum för örun*. Hvad dialekterna beträffar är ställningen den samma som för *ögha*: i Gottl. *áirä*, pl. *áiru*; Kind *öra* sg. och pl.; Dal. *ära*, pl. *ära*, tillika med fem. *ärur* (ärer). Riksspråket har *öra*, *öron* (ofta uttaladt *ören*); i sammansättning 1) *ör*, t. ex. *örful*, *örhänge*, *örsnibh*, *ör-ring*, *örsprång*; 2) *örn*, t. ex. *örngått*, *örnljud*; 3) *öron*, t. ex. *öronbikt*, *örontaslare*; båda de förra efter språkets art, det ena ordstam, det andra förkortad gen. pl.; men *öron-* är, som *ögon-*, germanism.* Det är alltså en förfelad välmening att, emot bruket i tal och skrift, teckna *örongått*, och dermed öka antalet af osvenska bildningar.

nyra, *niura* (njure). Isl. *nýra* är neutralt, men icke Dan. *nyre*; Norskan har neutr. *nyra*, pl. fem. *nyrur*, i vissa trakter *nyre* sg. och pl. Ur äldre skrift är blott ett och annat, föga gammalt språkprof att anföra, såsom Läkeb. B. 60: 1 i *nyra*, 65: 2 *fore niura sykdom*, der man icke vet, hvilketdera kan vara åsystadt, neutr. eller mask. Men i Göta munarter förekommer temligen allmänt *nyra* som neutrum, och (enligt meddelande från SÄVÆ) likaledes *niura* eller *nyora* i Elfdalen; hvaremot i andra trakter af Dalarne, såsom öfver hufvud i de nordligare landskapen, maskulinet råder (Gottländska *niauri*), i endrägt med skriftspråket. F. Hög-T. *niero* är mask., Ny-T. *niere* fem.

* Från en liknande falsk analogi förskrifva sig *bilder-bok*, *ständer-församling* m. fl. misslyckade nybeter.

nysta (*nystan*) saknas i Isl. och Dan., men motsvaras till betydelse och böjning af Isl. *lnöða*; Norska allmogespråk hafva neutr. *nysta*, pl. *nysto* och fem. *nystur*; äfven *nyste*, pl. *nyste*. I Göta språk brukas *nysta* eller *nösta*, neutr.; af SÄVE anföres ur Gottländskan neutr. *niausta*, pl. *niaustun*, ur Dalskan *niästa*, pl. *niästa*. I HRE skrifer *nysta*, men SPÆGEL *nystan* (nu riksspråkets) eller *nyste*, BOTIN *nöstan*. I Patriks S. s. 48 heter det *hiwlit lop sua snart um kringh at thz sænde af sik sua stora eldz gnistor sua stora som annar (annur?) nyston*. Om *nyston* är hit att räkna, stadnar man i ovisshet, huruvida *-on* är plural-ändelse, eller en redan i sg. inträdande afledning (jfr. s. 419 *heman* med Isl. *heima*), hvilken skulle förklara den nu gällande formen.

hiona (hjon) går i flere fornlagar jembredds med *hion* (s. 440). VGL. I. K. B. 45 pr. *fri hiona huart* (hvert hjon); ÖGL. Eps. 4 pr. *at han wil bondan ælla nakuat hans hiona -- skapa at gæra*; Vap. 32: 3 *frælst hiona*; R. B. 44 pr. *hans daghlikt hiona*; Upl. L. Kg. B. 5: 4 *þæn sum æi ær bondæns hionæ*, var. *hionæ*; Södm. L. Kg. B. 5: 4 *þen ei ær bondans hiona*. — I F. Fris. nyttjas *hiona* eller *hiuna* pluralt; i en Forn-Norsk lag ser man sg. (jfr. Norg. Love I. 349 *frer hiuna sit*). Från Skandinavisk synpunkt kan *hiona* hållas för svag form till det starka *hion*, i händelse icke *hion* sjelf skulle vara svag plural af ett hos oss ej synligt *hio* = Isl. *hiú* (jfr. Edda Sæm. s. 444 v. 47 *hiú*, s. 252 v. 9 *hión*, Köpenhamns-uppl. *hiú*). Emellertid har F. Hög-T. *hio*, pl. *hiun*, A. Sax. *hiv*, pl. *hivan*; och fråga kan nu vara, om man skall fördrista sig att i det nyss anförda *hiona* (*hiuna*) se en ursprunglig pl. till *hio* (*hiv*), en äldre än *hion*, och sådan som i Mös. Göt. *hiartona*. I ty fall måste förut-sättas, att vårt *hiona*, så väl som *hion*, öfvergått från pl. till sg., liksom i senare tider *fikon*, *plommon*, *ostron* m. fl. (s. 224). Sannolikheter finnas både på ena och andra sidan. Här inträder ett förhållande snarlikt det, som eger rum för de med *n* utbildade *namn*, *vatn*, jemförda med Mös. Göt. *namo*, *vato*, i hvilka *n* först under böjningen gifver sig till känna.

míþa, *míþia* (medja), uppgifves af SÁVE som neutralt i Elfdalen (Dalarne), med sg. och pl. lika; i strid med Isl. och med F.

Sv. urkunder, der *míþia* är fem., såsom ännu vårt *medja*.

milta, *miæltu* (mjelte)? Se härom s. 194 *milti*.

míþmunda (middags-tid); Isl. *míðmunda*. ÖGL. R. B. 7 a *míþ munda*.

Ganska ringa är öfver hufvud i Germaniska tungor antalet af svaga neutra; men i alla förekomma motstycken till *ögha*, *öra*. Isl. eger några hos oss ej bemärkta ord (jfr. RASK, Anvisn. s. 67 och Alex. S. s. 116 *auklun*); vidare *lunga*, i Svensk fornskrift sentida och fem. Att såsom svaga neutra uppfatta *hundrapa*, *þusanda* (s. 117, 120), äro skälen ej tillfyllestgörande. — BJÖRN HALDORSEN uppgifver som fem. *auga* och *eyra*, men hans språkprof (af *auga*) innehålla neutr.; för *nýra* säger han neutr. vara rättare än fem. Från en säkrare källa, GISLASON, har blifvit mig välvilligt meddeladt, att *auga*, *eyra*, *nýra* äro uteslutande neutra, så väl nu som i forntiden. Tör hända har språkbruket i Norge verkat på BJÖRN HALDORSENS uppgift; ty enligt AASEN äro Norska *hiarta*, *auga*, *öyra* i sg. neutr., ställvis fem., i pl. normalt fem; hvilket ock gäller *nyra*, *nysta*, som dertill ega en biform *nyre*, *nyste*, lika för sg. och pl. Öfvergången till fem. i pl. har motsvarighet i Dalska *åga*, *ära*, hvilka likväl jemte fem. på *-ur* behållit en neutral pl., men på *-a* och utan *n*. Saknaden af *n*, icke begränsad inom denna dialekt ensamt, företer en skarp motsats till det sedan äldre tider uttryckta *n* i det skrifna språket, och ej mindre i det nu allmänligen talade, neml. hvad angår *ögon* och *öron*; ty *hjertan* kan räkna samma upphof som de i sin obestämda egenskap bevisligen helt unga formerna *riken*, *bon* m. fl., och understödes icke af något oomtvistligt exempel från forntiden; hvaremot ålderdomligheten af *n* i *ögon*, *öron*, utöfver handskrifternas intyg bekräftas af det föregående *o*, som ej kan vara slutartikeln foster. Här af följer likväl ej nödvändigt, att detta *n* skall kvarstå sedan den tidpunkt, då ett sådant genomgick hela eller större delen af den svaga böjningen. RASK, alltid med Isländskan till utgångspunkt, ser i detta Svenskan och Danskans tillfallande *n* blott den vanliga ändelse-artikeln, tillfogad den gamla pl. på *u* (Gram. End. s. 89—91), och ej annorlunda PETERSEN (Dan. Spr. Hist. I. 106). GRIMM åter vill redan i de

Ny-Sv. *ögon*, *öron* (också i *hjärtan*) finna spår af den svaga formen (Gram. I. 744), en mening som MUNCH, med anledning af äldre förhållanden, biträdt (se här förut I. 347—349). Onekligen har RASK, för sin åsigt, vunnit ett af honom säkert opåräknadt stöd af det här framställda skicket i Svenska och Norska munarter, hvilka väl ej i allt förena sig med Isl., men icke dess mindre i uteslutandet af *n*. Vigten häraf försvagas dock af dialekternas vacklan. Det är dessutom af betydelse, att ej mindre i Dansk än i Svensk skrift *n* kvarstått sedan äldsta tider, och åtminstone i den Svenska tidigt nog alstrat en bestämd form *öghonin*, *öronin*: att, så väl i som utom sammansättning, *öghna* och *örna* kunna uppvisas, och i den förra egenskapen varit intill medlet af förra århundradet nästan enrådande hos oss, som ännu säga *ögnasigte*, *örngått*, då deremot intet enda fern. har *n* i behåll. Äfven om det ur Homil. anförda enstaka *augon* skulle vara taget bestämdt, kunna följaktligen skäl vara för handen, att med GRIMM antaga för Svenskan ett böjningen tillhörigt *n*, i de två ifrågavarande subst. För *hiarta* gifves intet inom historiens krets liggande bevis för ett sådant *n*. Hvad åter vidkommer den etymologiska ställningen mellan detta svaga *n* och det som utgör slut-artikelns grund-ämne, blir deråt särskild uppmärksamhet egnad i den Återblick, som kastas öfver den svaga böjningens herradöme.

SJETTE KAP.

Svaga anomalier.

hærra (herre). Isl. och F. Norskan ega 2 svaga mask., *herra* och *sira* (en titel framför presters namn), hvilka redan i nom. sg. fått sig *-a* inrymdt, »på neutralt sätt», såsom GRIMM yttrar sig (Gram. I. 661). Af det senare gifvas hos oss endast oklara tecken i ett par runristningar, på mer än ett vis uttydbara (jfr. Run-Urk. 104 *sira*, 487 *sirin*). Det förra är dess mer allmänt, och förtjenar en synnerlig skärskådning. Det saknas, så vidt jag märkt, i Homil.; men fins redan i Havamal v. 88. Bland in- och utländska heders-

namn (t. ex. *keisari, hertogi*) nämnes i Sn. Edda s. 489 *harri eða* (eller) *herra*, och samme liktydingar förekomma s. 494; *herra* är eljest det vanliga, men *harri* ses i Sn. Ol. S. s. 239, Sturleson III. 24 m. fl. st., och brukas i Färdöskan. På Gottländska runstenar läses Run-Urk. 4786 *var hæra nafri þaira sial*; 4739 *hier hvilis hera Joan Raþars sun*; 4794 *hera Jakuss*. I handskrifna urkunder VGL. I. Br. pr. *min hærræ conong magnus*; II. K. B. *lanz hærra hauer them buth sænt*; VGL. s. 73 not. 63 *æstir wars hærra södslo tima*; III. 448 *syrstu hærræ* (förste herrar); Upl. L. Conf. *æptir wars hærræ byrþ*; Kg. B. 9 pr. *kununx eþsöre ok aldræ höxto hærrannæ* (herrarnes); Södm. L. Conf. *hærra knuter magnussun, hærra thord bonde*; Add. 4: 8 *hærra magnus konunger suerichis*; M. B. 35 *þæs hærrans* (den herrns) *swen*; Kg. B. 9 pr. (var.) *aldræ högstæ herranna* (gen. pl.); ÖGL. B. B. 8: 4 *doms hærra skulu syn til næmna*; Gottl. Hist. 4 *minn herra kunungur* (vok.); Cod. Bur. s. 435 *min hærra* (vok.). Under hela tiderymden för fornspråkets välde finner man i allmänhet för nom. sg. *hærra* eller *herra*; undantagsvis Kg. Styr. III. 37 *herre*, Patriks S. s. 28 *herrin*; men i Gust. I:s Bibel endast *herre*, oblikt *herra*, med regelbunden svag böjning. I några dialekter säges *harre*, annars *herre* (»härre»). Hvardagligt brukas allmänligen *ett herrans väder, många herrans år*. — F. Hög-T. *herro*, någon gång *hero*, har väl blifvit sammanställdt med Lat. *herus*; men blir nu oftare (så i företalet till GRIMMS D. Wörterb. s. LIX) härleddt från komparativen *heriro* (af *her*, hög*), hvilket ock utgör substantivets äldsta skapnad (jfr. GRAFF, Althochd. Sprachschatz IV. 988, 994). Uti Isl. är förhållandet icke det samma; kompar. af *hár* är *hærri* (i Homil. 4: 2 och 34: 4 *hære*), i neutr. sg. och i oblikt kasus af mask. sg. *hærra*, intetdera svarande till subst. *harri* eller *herra* (man ihågkomme skilnaden mellan det Isl. *e* och *æ*). I F. Sv. heter kompar. vanligtvis *höghri*, i Bjärk. R. 44: 46 *höfghri*, i Gottl. L. *hoygri*. Härtill kommer, att Homil. i

* Jfr. Sp. *señor*, Prov. *senhor*, Fr. *seigneur*, Ital. *signore*, af Lat. komp. *senior*; ej heller denna benämning obekant i Norden, såsom man finner af Sn. Edda s. 190 *sinnjor eða senjor*, Sturleson II. 390 *sinnior*, Sn. Ol. S. s. 210 *siniör*.

stället för *herra* har *drottenn* (oftast för beteckningen af Gud, Frälsaren): att bland runor blott de unga Gottländska visa något subst. *hera* eller *hæra*, andra och äldre deremot *trutin* (= *drotin*): att äldre VGL. sjelf icke har *hærra* (endast den i samma membran intagna Bryniolfs stadga af år 1284), utan *droten* eller *lavarfer*, hvilka tyckas hafva på samma sätt blifvit utträngde af *hærra*, som F. Hög-T. *truhtin* af *herro*, *herre* (jfr. GRIMM, Gram. III. 320). Om det kan antagas, att detta F. Hög-T. *herro* (dominus) är ett jemförelsevis ungt ord, synes det med än större skäl kunna sägas om det motsvarande i Skandiska tungor, dit det sannolikt med riddarväsendets föreställningar och benämningar kommit från Tyskland (jfr. i nyss föregående not *sinior*), hvarföre det som en främling länge fortlefvat endast på språkets yta, i skrift och i beröringen med bildade samhällsklasser, utan att än i dag kunna hos den af forntidens ande genomträngde Isländaren vinna ens någon regelrätt böjning. Saken, så fattad, lemnar ej tillfälle till undran öfver den formella endrögheten mellan Isl. *herra* och *sira*, det senare af uppenbar främmande härkomst, fastän tidigt infördt åtminstone i Norge, efter hvad man utroner af ett diplom från tiden omkring år 1280, der *sira Ingimundr ok sira Petr korsbrøðr* omnämnas (Dipl. Norv. I. 1. 63).

boandi, bondi. Isl. *búandi* (jordegare, bonde, husbonde, äkta make), pl. *búendr*, deklineras lika med *eigandi* och andra substantift behandlade part. pres., t. ex. Homil. 52: 2 *þa es* (som) *buandenn reþr fyr cono sinne; hon hlyþer criste sinom buanda*; 26: 4 *hlyþeþer* (lyden) *husbuondom yþrom*; men vanligare är det sammandragna *bóndi* (jfr. I. 139, 404—5), med den afvikande pl. *bœndr* (*bændr*). Run-Urk. 90 *Fastbiurn uk þuruþr litu rita stin þino abtir Inkifast buanta sin*; 187 *Ailif raisti stain þinsu abtir Kalf buanta sin*; 1184 *han var bunti kuþr maþr*; 22 *þora lit raisa stin aftr Kuna bunta sin*. Såsom rent subst. märkes ej i lagarne *boandi* (men väl *boandi mæn*, *boanz mæn*; jfr. I. 418 och hos EGUSSON *búandmenn*), och då det i Södm. L. Add. 4: 2 heter *mēð samthyukiu aldra thera i laghsaghu boander æru*, lærer, enligt den i Gloss. lemnade förklaring af betydelsen, *boander* icke kunna fattas annorlunda än som

predikatift particip i pl. (boende; jfr. I. 410—412). Deremot VGL. I. Forn. B. 11: 2 *bondi*; V. S. 3 pr. *firi bonda*; K. B. 5 *þa sculu bönder*; *bonder giuæ hanum*; R. B. 3 pr. *þy skulu allir bonder*; Br. 4 *böndir skulu*; III. 1 *sua leghemader sum bundæ*; II. Forn. B. 46 (ur yngre handskrifter) *bönderne*; ÖGL. Kr. B. 31 *gangær husfru i kirkiu æfter barn sit ælla bonda* (man, make) *sin*; Dr. B. 3 pr. *böndær ok boande mæn*; Upl. L. Kg. B. 12: 1 *böndær*; Kk. B. 10 *aff bondum*.

friandi, *frændi* (släktinge, frände); Mös. Göt. *frijonds* (vän, af *frijon*, älska), böjdt som *fjands* och andra part. pres. med egenskap af subst. Uti Isl. *frændi*, pl. *frændr* (Homil. 60: 2), lika med *bondi* sammandraget, framlyser ej den participiala härkomsten; och likväl har Isl. qvar ett verb *friá* (älska). Af den äldre daningen torde vara oss en lemning öfrig i Run-Urk. 507 *þai varu freantr.** I lagarne läses: VGL. I. A. B. 9: 1 *skulu frændær*; 15 *þa skal han frændum* (dat. pl.) *bötæ*; III. 106 *hawer eig hær frænder* (ack. pl.); Upl. L. Æ. B. 4 pr. *han skal saþur hænnær ok næstu frændær hittæ* (besöka); ÖGL. Dr. B. 13 pr. *hælgra manna mællum ok frænda sinna* (gen. pl.); G. B. 20 *nu æn* (om) *sæþrinis frændrini* (fäderne fränderne) *æru delu mæn barnanna*; Æ. B. 5 *delir* (tvistar) *mofþrin uifær sæþrinis frændrina*; Dr. B. 7 pr. *firi sæþrinis frændumin*.

Af svaga anomalier äro dessa tre ofvan beskrifna de förnämsta, och af dem hafva *bonde* och *frände* sin väsentliga afvikelse oförändrad. Några andra kunna sättas i fråga, förträdesvis:

skyti, *skytta*, *sköltta* (skytt); Isl. *skyti* (Edda Sæm. s. 435 v. 8), i nyare språket *skytta*. Barlaams S. s. 137 har *skytare goðr* (jfr. i Norska dial. *skyttrar*, *skytt*), och dermed stämmer VGL. IV. 15: 5 *han war goðhær skyttæri*. Från äldre tiderna kan jag ej påminna mig något hithörande, utom i Kg. Styr. IV. 7: 25 *æru flere skytta* (d. v. s. *skyttrar*), hvartill en regelbunden sg. kunde sökas i det under senare århundraden icke sällsynta *skytte* (jfr. Isl. *skyti*), som ock träffas

* Vårt nuvarande *fria* (lagarnes *bifia sær kono*, *bifia kunu*) är ett herrskaps-ord, och är säkerligen taget af Ny-Tyska *freien*, hvilket dock är af samma ursprung som Isl. *friá*.

Didrik s. 54. Men närmare ett århundrade före den tid då sistnämnde codex kan vara skriven, träffas en sg. på *-a*, t. ex. i. en VGL. s. 299 not. 19 anförd hdskr. (sign. D. 4) *han war godh skytta* (utgörande variant till ofvanstående *gōðhær skyttæri*); och i samme codex Alex. 4450 *hwar then skytta* (hvarje skytt); likaså i den vid Kristof. Lands L. fogade Gårds Rätt 5 *knape ellir skötta*, 6 *ær han a wapn ellir skötta*. Hvad mer är, ses i S. Birg. Up. 4: 13 *dyæfwil-in ær liker skytto* (lik en skytt), St. Rimkr. 39: 2 *the skyttor*, Gust. Is Bib. 4 Mos. 24: 20 *och wardt en godh skytta*, 2 Sam. 11: 24 *och the skyttor skutto* (sköto), — alltså fem. (jfr. ofvan *godh skytta* och Björn HALDORSENS *skytta*, f.). För sig sjelf står i Med. Bib. II. 146 pl. *sköttir*. Dessa skiljaktigheter torde kunna förmedlas, om man antager att, till äfventyrs genom utländsk inflytelse (jfr. A. Sax. *scytta*), ett för vårt språk ej sedvanligt mask. på *-a* bildats, hvilket i början haft pl. *-ar* (jfr. *hærra*, pl. *hærrar*), men snart måst vika för analogien med det svaga fem.; dock utan att dermed hindra framträngandet af ett mask. *skytte*, och kanske liktidigt ett mask. *skytter* (*skötter*), pl. *skyttir* (*sköttir*), hvaraf det nu allmänna *skytt*, pl. *skyttar*.

Ett och annat subst. skulle för öfrigt möjligen kunna föras till antalet af svaga anomalier, t. ex. *landi* (VGL. I. þj. B. 43, landsman), *fusti* (Vestm. L. I. B. B. 3, god man vid köp och dyl.), hvilka i allmänhet böjas regelbundet, men undantagsvis hafva stark pl., såsom VGL. II. þj. B. 47 *varir* (våra) *men æller lænder*, Upl. L. Kk. B. 14: 5 *þa skulu þæt fustir* (var. *fastær*, *fastar*) *witæ*. Åt sådana strödda företeelser, kanske oppkomna af felskrifning, kan ej stor vikt inrymmas. Någon stark anledning synes ej heller vara, att i *ormylia* (s. 223), *urgytia* (s. 224), det förra visserligen ur den äldste nu för hand varande codex, se ett anomalt mask. af samma ursprungliga skapnad som Mös. Göt. mask. *arbja* (arfvinge), *gudja* (prest) m. fl. De må dock här antecknas, till deras tjänst, som kunna af dem vilja begagna sig för djerfvare slutföljder, något som i alla händelser ej torde ifrågakomma för Upl. L:s *brytia* (jfr. s. 204). Förr än man inlåter sig i några äfventyrliga förutsättningar, må man egna en blick åt de i 9:de kap. behandlade Person-namnen.

SJUNDE KAP.

Återblick på svaga deklinationen i Forn-Svenskan.

Förr än vi gå att sammanfatta enskildheterna i de före-
teelser, som för de svaga substantiven i Forn-Svenskan äro
egna, må vara i sin ordning att närmare taga i skärskådning
sjelfva det ursprungliga igenkännings-tecknet för den svaga for-
men, detta *n*. som ofta kommit till tals (jfr. s. 3, 5, 177), och i
verkligheten här och der framskyftar. Från ståndpunkten af
det allmänna Indo-Europeiska språkväldet förekommer det ifrå-
gavarande *n* blott som en afledning, ett utbildnings-medel lika
med flere andra, och har derföre af BOPP blifvit betraktadt från
denna sida (jfr. Vergl. Gram. s. 149, 1358 och följ.). Med de
Germaniska tungomålen till egentligt ögonmärke visa sig före-
målen något annorlunda, och man är villig att med GRIMM sär-
skildt framlyfta och, såsom en för det substantiva och adjektiva
deklinations-systemet vigtig utmärkelse, fasthålla detta *n*, hvilket
redan inför RASK, med blicken på Mös. Göt., F. Hög-T. och
Ang. Sax., egde betydelse med hänseende till den »enklare»
(svaga) hufvudflocken af Isl. subst. (jfr. Anvisn. s. 74). Liksom
alla German-språk låter Sanskrit *n* försvinna i nom. sg. (jfr.
BOPP s. 149, 164, 176), Latinet oftast i nom. sg. af mask.
och fem., t. ex. *sermo*, *ratio* (i Romaniska idiom förefaller *n*
såsom återställt, emedan i dem en gammal oblik kasus utgjort
ämne för den oföränderlige sg., t. ex. Ital. *sermone*, *ragione*).
men icke i neutr. *nomen* (Sanskrit. *nama*, Mös. Göt. *namo**) och
likartade. Dessa öfverensstämmelser göra dock ej till fyllest, för
att åt *n* förläna samma vikt för Sanskr. och Lat., som för de
Germaniska tungorna, synnerligast de Tyska, hvilka, med un-
dantag af Nord-Angl. och Fris. (se GRIMM, Gesch. II. 95-1), allt
ifrån den grånade forntiden intill våra dagar låtit *n* djupt in-
gripa ej blott i den substantiva böjningen, men ock i den adjek-
tiva, såsom i Ny-T. *knabe*, *zunge*, *auge*, pl. *knaben*, *zungen*,
augen; des *blinden*, dem *blinden*, die *blinden* o. s. v. —
Hvad ursprunget beträffar, anser GRIMM den svaga (i adj. den

* I vårt *namn* är *n* vanlig aflednings-konsonant, hvarföre ordet eger stark
böjning.

bestämda) formen utgöra ett suffigeradt och inväxt demonstratif, det Mös. Göt. *jains*, F. Hög-T. *ener* eller *gener* (Ny-T. *jener*). Isl. *inn* eller *hinn*, Irl. *an*, Slav. *on*, *ona*, Lith. *ans*, *ana*; samma pronomen, som Isl. begagnar till artikel framför adj. (jfr. vårt *hin onde*) och, sedan känslan af den svaga formens innehåll försvagats eller gått förlorad, ytterligare anslutit både till starka och svaga subst., t. ex. *dagrinn*, *fatit*, *haninn*, *augat*; likväl i så måtto oskickligare att, i motsats till det gamla suffixet, hvilket träder emellan stammen och flexionen (kasus-ändelsen), t. ex. i Mös. Göt. *hanins* (= *han-in-s*), det nya sätter sig efter flexionen, och ställer denna i midten, såsom i Isl. *dagsins* (*dag-s-in-s*), med *s* två gånger utmärkt.* Till stöd för uppfattningen af *n*, såsom ett nominal-stammen vidhäftadt demonstratif, anføres af GRIMM bland annat, att Lithauer och Slaver bruka ett till Lat. och Mös. Göt. *is* svarande pronomen som suffix, för uttrycket af adjektivets bestämda form, men, liksom den Isl. slut-artikeln, vidfogadt kasus-ändelsen (se vidare Gesch. II. 959—965).

I det Skandinaviska adjektivet felas ifrågasvarande *n* helt och hållet,** i substantivet för större delen. Isl. och F. Nor. ega det kvar endast i gen. pl. af svaga neutra och, med vissa undantag (se RASK, Anvisn. s. 73), äfven svaga fem.; samt för öfrigt i de poetiskt förekommande mask. pl. *gumnar* (*gumna*, *gumnum*, *gumna*), *gotnar*, *skatnar*, *bragnar*, mask. gen. pl. *oxna*, *bogna*, alla svaga; slutligen bland starka subst. i mask.

* Inom den svaga deklinationens egen inhägnad kunna såsom prof tagas Isl. *eyrnanna* (*eyr-na-nna*), F. Sv. *örnanna*, *öronin* (*öro-n-in*). En liknande fördubbling af ett och samma pronominal-suffix är den, som BOPP finner i Lat. *amatote* (se här förut I. 377), hvari således begreppet »du» är 2 gånger uttryckt; liksom, enligt GRIMMS åsigt, i *öronin* begreppet »de». Och samma slags fördubbling som i *öronin* förefinnes då i *lekamenen* (s. 181), *trädet* (för *trädet*, s. 137).

** Man må icke ur Ny-Svenskan åberopa sjelfva detta ord, eller *fullmågligen*, *Dansken*, *Fransyskan*, *Tyskarne* m. fl., hvilka utgöra den bestämda formen af det substantiverade adj., likasom *kåranden*, *ordföranden* m. fl. af det substantiverade part. pres. Icke heller kan tagas i beräkning det *-an*, *-en*, som i nya uppteckningar af Svenska och Danska folkvisor, skämtvis äfven utom deras krets, tillämpas likt och olik, utan afseende på kön, bestämd eller obestämd böjning, t. ex. *stoltan Valborg*, i *hågan loft*, på *förgyldan en bår*, i *godan ro*, *en helan mängd*, *D. höjen mast*, *du goden Olger danske* och dylika falska antiker, i hvilka *-an* (D. *-en*), hos de gamle ack. mask. sg. i obest. form, tillkommit för att framkalla ett fornlikt tycke, som för öfrigt saknas (jfr. Hist. Språkforsk. s. 28—29).

vegna, neutra *fylkna* (Sturleson I 279, Ol. Hel. S. s. 59), *klæðna* (Barlæams S. s. 80), och troligen ännu något. F. Sv. urkunder visa i gen. pl. af svaga fem. vanligen *-na*, såsom *vikna* (*ukna*), *klokna*, *flughna*, *skæpna* (af *skæppa*), *rofna* (se s. 220), *kirkna* (221); undantagsvis i gen. pl. af mask., såsom bland svaga subst. *næfna*, *gutna* (s. 201*). bland starka *væghna*, möjligen beledsagadt af en ack. pl. *væghna* och en dat. pl. *væghnum* (s. 54); vidare, bland svaga neutra, i nom. pl. och ack. pl. *öghun* (*augun*), *örun* (huru det rätteligen kan förhålla sig med *hiærtan*, är mera ovisst, jfr. s. 228), i gen. pl. *öghna*, *örna*. Det nu gällande riksspråket har förlorat *n* öfver allt, utom i *vagnar* (der möjligtvis *r* föreställer ack. pl., hvilken kasus allt ifrån Gust. Is Bibel varit för mask. subst. lika med nom. pl.); i *ögon*, *öron* med några få sammansättningar, såsom *ögnasigte*, *örngått* (förut *örnagat*); hvartill kan läggas ett och annat ur dialekterna, t. ex. pl. *nyren* (= *nyron*). Deremot kan *n* i *hjärtan* uppfattas som den gamle slut-artikeln, hvilken det nya språket gjort till obestämd pl. för vokalistiskt slutande neutra, t. ex. *riken*, *byten*, *bon*, *strån*. Sjelfva denna historiska gång för användningen af *n* synes bekräfta GRIMMS mening om identiteten af det demonstratif, som legat till grund för den svaga deklinationen och för den Skandiske slut-artikeln; ** ty *n* i *riken*, *strån*, kan anses vara framdrifvet af samma behof, som fordomdags *n* i *öghun*; och liksom uti fornspråket *öghun* slutligen kräfde en ytterligare bestämning i *öghonin*, har på senare tider den nye obestämda pl. *riken*, *strån*, fordrat en ny bestämd pl. *rikena*, *stråna*. — Likmätigt det af GRIMM uppgjorda förhistoriska paradigma för Mös. Göt. (se här s. 8) förmodar han den Isl. pl. *hanar*, *tungur* hafva sålunda uppkommit, att ur *hananas* blifvit *hanans*, så *hanas*, slutligen *hanar*; på samma sätt ur *tungonos* *tungons*, *tungos*, *tungur* (Gesch. II. 952). Vore ej Ivan ett ungt rimverk (i den nu enda hdskr. från medlet af 1400-talet), hvaråt man ej vågar egna allt för stor tillit, så skulle det s. 215 antecknade *hiwpona*, i egenskap af svag gen. pl. fem., motsvara GRIMMS bästa förhoppningar i

* Angående *tætnar* se s. 38. I ÖGL. E. S. ind. 8 har hufvud-membranen *köpna* (nom. pl. af *kópi*), var. *köpane*, *köpana*, af hvilka läsarter den sista blifvit intagen i den tryckta texten.

** I T. sdj. *des blinden*, *dem blinden* o. s. v. är den förutgående artikeln tagen från ett annat demonstratif.

afseende på den uråldriga och fulla skapnaden. I alla händelser kan ålderdomligheten här göras mera gällande än i gen. pl. *pärorna* ur Gust. Is Bibel; icke blott derföre att det senare låter hänföra sig till ett samtidigt *pärön* (se s. 246), utan och derföre att emellan handskriften till Ivan och den tryckta Bibeln ligger ett helt århundrade, och — hvad mer är — ett helt tidehvarf af språkjäsning och ombildning.

Fråga kan blifva, huru man bör betrakta de här (s. 49, 80, 176, 460, 464) ur dialekterna anförda *skoner* (skor), *broner* (broar), *kyner* eller *köner* (kor), *klöner* eller *kläner* (klor), *äner* (äar), *täner* eller *tåner* (tår), *vräner* (vråar, vrår), hvilka vanligen göra tjänst för både obestämd och bestämd pl., på sina ställen till och med i bredd med en på lika sätt använd pl. utan *-n* (t. ex. *skuir*, *bruir*, *kör*, *kloir*). Har man i *-ner* att söka återstoden af en eljest förgången svag pl för mask. och fem.? Troligen icke. Det har föga rimlighet, att just dialekter, som i nom. pl. uppoffrat det svaga *n* der det kunde väntas, t. ex. i Dal. *åga*, *ära*, *miða*, skulle i mask. och fem. pl. af starka subst. bevarat den svaga deklinationens kännetecken. Man är knappt berättigad till en så dristig slutföljd, då en så enkel och nära liggande förklaring står oss öppen, som att *-ner*, i dessa ord med vokalisk utgång i stammen, är ingen ting annat än slut-artikel,* i mask. och fem. lika, såsom *-nar* i Gust. Is Bibel, hvarur vi på behöriga ställen antecknat pl. *skonar*, *koonar*, *tånar*, *vrånar*, hvilka uttrycka endast bestämd form. Att, skilljaktigt från bibelspråket, landskaps-målen ej begränsa *-ner* till det strängt definitiva begreppet, har en blott skenbar betydighet; emedan just de allmoge-språk, som låta *-ner* ansluta sig till den vokaliskt utgående stammen, pläga i de konsonantiskt ändande subst. låta den vanliga obestämda pluralen (liksom Romarne både sg. och pl.) uttrycka jemväl det bestämda förhållandet, hvilket särskildt är fallet med nom. pl. Man erfår här af, att i enklare lefnadslägen behofvet af den strängare abstrakta åtskilnad, som vi nedlagga i det indefinita och det definitiva be-

* Mer oafgjordt synes, om den för Norrlandska munarter egendomliga pl. på *-an*, *-en*, t. ex. *håstan* (hästar), *fåtan* (fötter). *stijjen* (d. v. s. *sticken*, *flickor*), bör ses ur samma dager, eller kan härleda sig från en öfvergång af *r* till *n* (jfr. I. 319).

greppet, kännes mindre; hvarföre ock den formella gränsen dem emellan, när en sådan slutligen af någon anledning tillkommit, lättare blir öfverskriden. Äfven inom bildningens omkrets kan, af någon tillfällighet, en sådan gränslinje komma att öfverträdas. Exempel derpå ega vi i *lekamen, träd* (jfr. s. 239); egentligen artikulerade, men slutligen gällande som oartikulerade, och mäktiga af en ny bestämning genom samma suffix. Yngre medeltids-skrift sätter stundom slut-artikel, utan att dervid fästa ett definit förhållande, hvarpå vi s. 228 gifvit prof; till och med i gamla Isl. handskrifter kan en dylik betydelslös suffigering någon gång förekomma t. ex. Alex. S s. 29 *ver Serkirnir erom*, Sa. Ol. S. s. 89 *eigi vilíom ver Uppsviarnir* (ej vilja vi, Uppsvear, egentl. Uppsvearne).

Ännu gifves ett antal subst., hvilkas *n* kan ifrågakomma som den svaga deklinationens. Några äro i det föregående be-lysta, t. ex. *yæn* (s. 171), *hion, hiona* (110, 231), *nystan* (231), och ställningen af *vatn* till *vatu* antydd (105); äfvenså af *blu* till *blåner, blånar*, hvilka pluraler kunnat utan betänklighet sammanställas med de ofvan nämnda *skoner, tåner* och dyl., om ej *blån* trädte emellan (jfr. s. 80), och väckt tanken på en afledning *n*, hvilken med än större befogenhet tyckes böra tagas i anspråk för Gottl. L:s fem. *ambatn* (6: 5 *verþr þrel eþa amatn manz vm helgan dagh a verki takin*), dat. *ambætnu* (2: 3 *þa en ambætnu manz uerþr sliet mal kient* (tillvitadt), i den yngre hdskr. *ambatn*, biform till det förut kända *ambat*, som ej brukas i Gottl. L. De nya neutrala *fikon, päron* m. fl. (se s. 220 — 4) befinna sig åter i ett eget läge; ty deras *n* synes härstamma från den svaga deklin. i Tyskan, men har, derigenom att det hos oss om sieder tagit plats äfven i sg., iklädt sig uti Svenskan egenskapen af en vanlig afledning.

I undantagna fall träffas *viku, kirkiu*, för *vikna, kirkna* (s. 212, 221), d. v. s. gen. sg. för gen. pl.; Gottländska fornlemningar ega i fem. flere *-ur* för *u* (s. 212, 221), d. v. s. nom. eller ack. pl. för oblik sg.

Af större och allmännare vigt är tillvaran af en svag form invid en stark, med eller utan förändring af ordets bemärkelse. Oftast är den starka uppenbarligen äldst, men stundom samtida med den svaga. Denna dubbelhet finner man i mask. *döper* och *döpi*, *hugher* och *hughi*, *mugher* och *mughi*, *likamber* och

likami, naghl och naghli, kamar och kamare, bikar och bikare, lækir och lækjare; i fem *for* (pinus) och *fora* eller *fura*, *aper* och *apra*, *sliper* och *slidha*, *piunist* och *pianosta* (*pianista*), *run* med pl. *runar* (*ir*) och *runor*. Emellanåt får man se den starka formen i ett kön, den svaga i ett annat, t. ex. mask. *ganger*, fem. *ganga*; fem. *and* (*själ*), mask. *andi*; neutr. *stæp* (*smedståd*), mask. *stæpi*. Någon gång måste i Isl. sökas den starka, i Sv. den svaga, t. ex. Isl. *humall*, F. Sv. *humbli* (växten humle); Isl. *sin*, F. Sv. *sina* (*sena*); Isl. *dvöl* (*dvol*), F. Sv. *dvali* och *dvala*; Isl. *dís*, *norn*, Ny-Sv. *disa*, *norna*. Ganska ofta innehålla våra inhemska foru-urkunder en stark bildoing, att ordna invid en svag i det nya språket, t. ex. *holmber*, *navar*, *ar. for*, *myr* (*kärr*), *nas*, *öx* (*öxi*, *yxi*), *byrþ* (*byrþi*), vid *holme*, *nafvare*, *åra*, *fåra*, *myra*, *näsa*, *yxa*, *börda*. Sällan har Ny-Svenskan, d. v. s. den skrifna, båda formerna, såsom *vigg* och *vigge*, *holm* (i namn) och *holme*, *myr* och *myra*;* och än färre äro de fall då det nuvarande språket, i motsats till det gamla, innehar den starka platsen; utan så är att den forntida svaga bildningen undergått någon tillfällig förändring, t. ex. då *höfþingi*, *hefþingi*, *drotsæti*, *valmughi*, *spanna mali*, *mila* förkortats till *höfðing*, *hedning*, *drotset*, *drots*, *valmog*, *vallmo*, *spanmål*, *mil*; eller då *blani*, *bruni* (*broni*), *roþi* blifvit förkladda till *blánad*, *bránad*, *roðnad*." Till dessa numera stadgade förhållanden räkna vi icke den nykomne, mer och mindre af språkbruket godkände svage pl. -or, i en del starka subst. Här frammanför hafva flere sådana vunnit nödig belysning, såsom *svanor* (s. 51), *sådor* (59), *vågor* (64), *tarfvor* (64), *blånor* (80), *rosor* (94), *inelfvor* (429), *kattor* (446), *spånor* (453), bland hvilka *sådhor*, *kattor* redan förekomma i Gust. I:s Bibel, men de öfriga fram på 1700-talet. Utom möjligen *vågor* och *rosor*, af hvilka det förra troligen har ett rimslut att tacka för sin tillkomst, har intetdera af de anförda erhållit så fast fot, att det icke kan när som helst återvinna sin rätta ändelse; lika väl som *gångor*, *gränsor*, *färgor* med ringa motstånd, och midt

* Den opåkallade likheten med *myra* (*formica*) är s. 73 anmärkt.

** Samma utvecklings-gång som i *rupmi* (jfr. gen. *rudma* hos Bonavent. s. 215 samt Dan. *rødme*), *rodhne* (Synon. Lib. *rōdhne*), *roðnad* (se s. 185 *roþi*), och i *blami*, *blane*, *blánad* (s. 192), synes vara i *sulmi* (Synon. Lib. och Dalska *sulme*, Läkeb. B. 30: 2 *sulman*, ack. sg. best.), *sulne* (dial.), *sulnad* (i Gust. I:s Bib. Es. 1: 6 *soulnat*).

för våra egna ögon, blifvit utvexlade mot *gång*, *gränser*, *färger*, — en plural, som dock är långt ifrån att ega ålderns anspråk, men är den naturlige till den länge allmänne sg. *gång*, *gräns*, *färg* (jfr. s. 209, 217, 213), hvilket ej mindre låter tillämpa sig på *regler* (s. 214), ehuru man gjort mera svårighet att öfvergifva den under senare århundraden mera gångbare pl. *reglor*. Ett eller annat ord har ej mycket att betyda, men väl en hel mängd; och då vi redan ega i tillräckligt antal sekel-gamla anomalier, sammanvuxna med språkets allmänna utbildning och vår egen uppfostran, hvarföre med ständigt nya, onödiga och godtyckliga, tillskapa en oändlighet af undantag, dem slutligen ingen utländing, knappast infödingen sjelf, skall sammanfatta i minnet?

Jemväl på den svaga deklinationens egen mark har med tiden en rubbning föregått. Hela flocken af de nätta och smidiga fem. på *-i* (*e*) är, i denna gestalt, längesedan utdöd, på *vrede* och *glädje* när; några hafva ingått i ny qvinlig klass, t. ex. *kæti*, *læti*, som blifvit *kätja*, *lätja*; och *snulle* är vorde neutrum. Vida mer omfattande och för ordböjningen betecknande är, i nyare språket, den oafbrutet fortgående förvandlingen af mask. på *-e*, pl. *-ar*, till fem. på *-a*, pl. *-or*, — en omhvälfning, hvilken tyckes aldrig vilja upphöra, liksom språket ännu befunne sig i slyngelåren, och i ett aflägsset fjerran satte tidpunkten för sin rätta stadga. Likväl hade omstörtningen varit mera våldsamt, om ej SVEDBERGS och BOTINS varnande röster låtit höra sig. De i förra seklet särdeles omhuldade *maga*, *haga*, *vinga*, *stega*, *hura*, *näfva*, *stråla*, *skalla*, *skulla*, *laka*, *bunka*, *backa* m. fl. (jfr. Hist. Språkforskn. s. 29—33), vill nu ingen vidkännas: som förlegade kramvaror förefalla de oss osmakliga; till och med *båga*, *stråka*, *strupa*, genom BELLMAN bevarade i hågkomsten, skulle, åtminstone i obunden skrifart, synas oss alltför fria och derföre oädla. Det Svenska örat, som känner, att en pl. på *-ar* förutsätter en sg. på *-e* (förut *i*), och att en sg. på *-a* kräfver en pl. på *-or* (förut *-ur*), har funnit ett missförhållande mellan *maga* och *magar*, och icke velat för en ny sg. uppoffra en gammal väljudande pl. Denna dunkla känsla af det rätta har likväl ej alltid gjort sig gällande (jfr. s. 202). Fråga kan emellertid icke nu vara, att återbörda mask. i de subst., hvilka redan ernått häfd i sin feminina egenskap, såsom *vana*, *skara* m. fl. (se s. 204). I språket, ej mindre än i det

borgerliga samhället, gäller eröfringens rätt, en gång erkänd, utan hänsyn till rättens förnuftiga grund. I och för sig ovanlig är ingalunda öfvergången från ett kön till ett annat, från den ena böjningen till den andra, — en företeelse, som ej är främmande för något tungomål. Det har vidare utgjort en syftning hos flere af Europas nyare idiom, att till typ för sig välja en gammal oblik kasus; så är Ital. *amore, sermone, obblivione* den Lat. ablat. sg., liksom *vana, skara* utgöra oblik kasus till *vane, skare*, af hvilka folkspråket fortfarande betjenar sig. Men allt har en gräns, allt har sin tid. Hvad som är naturligt, så att säga naturnödvändigt, i de dagar då språket arbetar sig till en fullständig ombildning, är det icke i lika grad sedan språket satt sig, och antagit ett bestämdt skaplyne. Den verkande orsaken är ock en annan. I tidskiften då det skrifna ordet, ofta beroende af en aftecknares mer eller mindre klara insigt och säkra hand, egde på modersmålets utveckling ett långt svagare inflytande än det talade, såsom före boktryckets uppfinning: då kunde folk-elementet verka med styrkan och omotståndligheten af en naturkraft, dunkel och hemlighetsfull. Nu åter, när tryckpressens alster dagligen nedtränga ända till samhällets lägsta rymder, och kan stifta förbund med skolan, är det dessa intelligenta medel, som utgöra den närmaste drifkraften: dessa, som i ojemförlig grad innehafva den yttre magten, och derföre lika väl kunna häfda en vanart, som inskräpa det sanna, det äkta fosterländska. På dem ankommer ock i hufvudsaklig måtto, om den utrönte sanningen skall bära frukt, om en grundsats kan uppställas mot tycke och nycker.

ÅTTONDE KAP.

Slut-artikeln i Forn-Svenskan.

Samma demonstratif, som i de Skandiska fornspråken och ännu i Isl. användes till artikel framför adj. (äfvén ordinala räkneord och en del obestämda pron.), begagnas till slut-artikel för subst., — ett för de Skandiska tungorna egendomligt drag,* till uttryckande af den bestämda formen. Detta demonstrativa pronomen är i Forn-Isl. *enn*, *inn* eller *hinn*, i Forn-Norskan och Ny-Isl. *hinn*, i Forn-Sv. *hin*;^{**} af hvilka former *enn* (= F. Hög-T. *ener*, se s. 239) synes vara den äldsta, är i Homil. och Schedæ regel, då *hinn* är undantag; i Edda Sæm. omvexla alla tre. I egenskapen af demonstr. och af fristående artikel är böjningen följande uti Isländskan:

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	<i>enn</i> (<i>inn</i> , <i>hinn</i>)	<i>en</i> (<i>in</i> , <i>hin</i>)	<i>et</i> (<i>it</i> , <i>hit</i>)
G.	<i>ens</i> (<i>ins</i> , <i>hins</i>)	<i>ennar</i> (<i>innar</i> , <i>hinnar</i>)	<i>ens</i> (<i>ins</i> , <i>hins</i>)
D.	<i>enom</i> (<i>inum</i> , <i>hinum</i>)	<i>enne</i> (<i>inni</i> , <i>hinni</i>)	<i>eno</i> (<i>inu</i> , <i>hinu</i>)
A.	<i>enn</i> (<i>inn</i> , <i>hinn</i>)	<i>ena</i> (<i>ina</i> , <i>hina</i>)	<i>et</i> (<i>it</i> , <i>hit</i>)
Pl. N.	<i>ener</i> (<i>inir</i> , <i>hinir</i>)	<i>enar</i> (<i>inar</i> , <i>hinar</i>)	<i>en</i> (<i>in</i> , <i>hin</i>)
G.	<i>enna</i> (<i>inna</i> , <i>hinna</i>)	<i>enna</i> (<i>inna</i> , <i>hinna</i>)	<i>enna</i> (<i>inna</i> , <i>hinna</i>)
D.	<i>enom</i> (<i>inum</i> , <i>hinum</i>)	<i>enom</i> (<i>inum</i> , <i>hinum</i>)	<i>enom</i> (<i>inum</i> , <i>hinum</i>)
A.	<i>ena</i> (<i>ina</i> , <i>hina</i>).	<i>enar</i> (<i>inar</i> , <i>hinar</i>).	<i>en</i> (<i>in</i> , <i>hin</i>).

Vid suffigeringen till subst. är i Isl. och F. Norskan lag, att sjelfva subst. och artikeln blifva båda oförändrade, blott med dessa inskränkningar: a) subst. förlorar i dat. pl. sitt *-m*. b) artikeln mister alltid *h*-anslaget (också efter all sannolikhet organiskt); äfvén alltid sin stamvokal *e* (*i*), när denne följer på substantivets *a*, *i* (*e*), *u* (*o*, hvarföre af dat. pl. *-uminum* blir *-unum*), eller på *r* i substantivets pl. Artikelns stam-vokal plägar ock som oftast försvinna i sådana mask., hvilkas dat. sg. icke vanligen emottaga *i* (*e*). t. ex. Alex. S. s. 32 *dalnom*, Sn.

* Spår deraf finner Rask i den gamla Northumbriska dialektens ofta förekommande gen. pl. på *-ana* (A. Sax. Spr. s. 132), hvilken deremot Garms betraktar som en i starka subst. inträngd svag form (Gesch. II. 666, 951; jfr. Gram. I. 647).

** Till följd af sammanskrifning har *h* försvunnit i Upl. L. Præf. *Erikinum hælgha* = *Eriki hinum hælgha* (dat. sg.).

Edda s. 75 *salnum* (var. *salinum*), Sn. Ol. S. s. 153 *matnum*, 495 *hugnum*; någon gång jemväl i andra subst., t. ex. Sn. Edda s. 33 *úlfnun* (jemte *úlfinun*), Sturleson I. 494 *reyrnum*; ej sällan i ack. sg. af fem. med enkel slutkonsonant i stammen, t. ex. Homil. 39: 2 *tiþna*, Finsens Grågås s. 28 *solna*, 79 *sōcna*, So. Edda s. 47 *rōtna*, Sn. Ol. S. s. 7 *vicna*; öfver hufvud vid sammanstötningen med lång vokal eller tveljud i subst. af vokaliskt slutande stam, neml. i de kasus der artikeln själf är mer än enstafvig: således väl *áin*, *brúin*, *eyin*, *trèit*, *feit* (Homil. *feet*), *fein* (Homil. *seen*), men *snænum* (för *snæinum*), *liánum*, *ánni*, *eynni*, *ána*, *eyna*, *meyna* (Homil. 58: 2), *brúna*, *fénu* (Homil. *fenó*); likväl Sturleson I. 66 *eyinni*. För pl. af *mōðr* gifvas egenheter, dem vi längre fram skola nämna vidröra.

Efter dessa förberedande ord uppgifva vi här ett schema:

Den artikulerade böjningen i Isländskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	brandr-enn (inn)	sok-en (sökinn)	land-et (it)
G.	brands-ens (ins)	sakar-ennar (innar)	lands-ens (ins)
D.	brande-nom (brandinum)	sok-enne (sökinni, unni)	lande-no (landinu)
A.	brand-enn (inn)	sok-ena (sökina, sökna)	land-et (it)
Pl. N.	brandar-ner (nir)	sakar-nar (sakirnar)	lond-en (löndin)
G.	branda-nna	saka-nna	landa-nna
D.	brondo-nom (bröndunum)	soko-nom (sökunum)	londo-nom (löndunum)
A.	branda-na.	sakar-nar (sakirnar).	lond-en (löndin).
Sg. N.	rèttir-enn (inn)	eign-en (in)	rike-t (rikit)
G.	rèttar-ens (ins)	eignar-ennar (innar)	rikes-ens (riksins)
D.	rètt-enom (inum, num)	eign-enne (inni)	rike-no (rikinu)
A.	rètt-enn	eign-ena (ina)	rike-t (rikit)
Pl. N.	rèttir-ner (rèttirnir)	eigner-nar (eignirnar)	rike-n (rikin)
G.	rètta-nna	eigna-nna	riksa-nna
D.	rètto-nom (rèttunum)	eigno-nom (eignunum)	riksio-nom (riksiumum)
A.	rètte-na (rèttina).	eigner-nar (eignirnar).	rike-n (rikin).
Sg. N.	sunr-enn (sonrinn)	rót-en (in)	fè-et (it)
G.	sunar-ens (sonarins)	rótar-ennar (innar)	fiár-ens (ins)
D.	syne-nom (syninum)	rót-enne (inni)	fè-no (nu)
A.	sun-enn (soninn)	rót-ena (ina, na)	fè-et (it)
Pl. N.	syner-ner (synirnir)	rœtr-nar (rætrnar)	fè-en (in)
G.	suná-nna (sonanna)	róta-nna	fiá-nna
D.	suno-nom (sonunum)	róto-nom (rótunum)	fiá-nom (num)
A.	suno-na (sonuna).	rœtr-nar (rætrnar).	fè-en (in).
Sg. N.	ande-nn (andinn)	gata-n	auga-t
G.	anda-ns	golo-nnar (götunnar)	auga-ns
D.	anda-nom (num)	golo-nne (götunni)	auga-no (nu)
A.	anda-nn	golo-na (göltuna)	auga-t
Pl. N.	andar-ner (nir)	gotar-nar (göturnar)	augo-n (augun)
G.	anda-nna	gatna-nna	augna-nna
D.	ondo-nom (öndunum)	golo-nom (götunum)	augo-nom (augunum)
A.	anda-na.	gotar-nar (göturnar).	augo-n (augun).

Den jemförelsevis sena tillkomsten af substantif-artikeln, redan anad af den saknade motsvarigheten i andra German-språk än de Skandiska, blir klarligen ådagalagd af dess sällsynt-het i den äldsta Isl. skaldekonsten. Uti de flesta Edda-qväden har man alls icke, eller så godt som intet, betjenat sig deraf; endast HARRARDS Sång gör ett märkbart undantag. Homil., hvaraf handskriften väl är halft annat sekel äldre, kan visst icke sägas vara öfverflödande med artikulerade former; men eger likväl, till följd af sitt ansefliga yttre omfång, ett rikare förråd, hvaruti knappast någonting hufvudsakligt fattas. Denne ypperlige codex låter oss blicka in i det historiska förloppet med hela artikule-ringen; i ty att samma till artikel begagnade pronominal-böjningar, som vi se framför adj., stundom följa lika fristående efter subst., t. ex. 100: 1 *maþr enn*, 98: 2 *heims ens*, 100: 2 *gofðoms ens*, 96: 2 i *þeim staþ enom*, 77: 1 *dyrþar ennar*. Sammaledes i Schedæ (Island. S. I. 367) *sumar et*, Frumpart. s. LXVI *boc ena*. Starka feminina, som i dat. sg. antaga -o (u). behålla det i Homil., t. ex. *iorþonne*, *hiorþonni*, *solonne*, *meyionni*, medan i andra handskrifter -inni (enne) ej är i ty fall sällspordt. För öfrigt äro formerna de samma, blott uti Homil. med ett afgjordt företräde af e för i, af o för u.

I Svenskan tyckes substantif-artikeln vara så sent inkom-men, och länge i vissa kasus så föga brukad, att några kasuäl-ändelser hunnit föråldras, såsom fallet är med den starka gen. sg. mask. på -ar och dat. sg. fem. på -u. Man har *prouæstær* och *prouasta*, *byiar* och *byar*, *staþær*, *sunar* och *sonar*, till och med i en ung hdskr. *owenar*; men ingen ting annat än *profastins*, *bysins*, *stapsins*, *sonsins*, *vinsins*. Likaledes träffar man *saku*, *iorþu* och *iorþo*, *solu* och *solo*, *topsto* (för *topto*), *siangu* och *siango*, *strandu*; men *sakinne*, *iorþinni*, *solenne*, *tomptinne*, *siangenne*, *strandenne*. Än tankvärdare förefaller det, att gen. sg. fem. -ar (sedan a) ganska länge vidmagthåller sig i det oartikulerade tillståndet, men vid suffigeringen alltid utgår: alltså ingenstädes *sakarinnar* eller dyl. I en ofördelaktig ställning befinner sig F. Sv. deruti, att när om sider slutartikeln kommer riktigt i gång, står det slutande r, i både nominal- och pronominal-ändelser, på en osäker fot; hvilket haft till följd icke blott att artikeln -r gemenligen är försvunnet, men att sub-stantivets, så vida det tillhör böjningen och ej afledningen, städes är borta, undantagandes i nom. sg. af mask. (t. ex. *dagh-*

rin), samt i pl. af några få vokalförvandlande subst., d. v. s. sådana hvilkas oartikulerade pl. uti Isl. saknar vokal framför det slutande *-r*, såsom de bär s. 166 anmärkta *fældhrene*, *fötrene*, *hændrina*, *bötrina*, hvartill kan läggas *glödhirna* (s. 459) och *frændrini*, *bönderne* (s. 236); således blott fem. efter 3:e dekl. och några anomala mask. Fastän uteslutandet af det plurala *r* (i nom. mask., samt nom. och ack. fem.) är i det oartikulerade skicket mera undantag än regel, ega vi af detta *r* intet spår framför slut-artikeln, utom i de nyss anförda orden och kanske ännu några af samma slag. Förhållandet hade må hända telt sig annorlunda, om äldre VGL., till innehåll och afhandlingssätt den mest fornariade bland lagarne och bevarad i den äldsta permeboken, icke, lika med Gottl. L., hvaruti konsonanterne äro bäst vårdade, så mycket undvikit substantif-artikeln, och detta i högre grad än t. ex. Grågås. Bland de i äldre VGL. förekommande artikulerade subst., till sammans knappt uppgående till två tiotal, gifves ej någon gen. sg. svarande till en oartikulerad på *-ar*; eller någon stark dat. sg. fem. svarande till en på *-u* (*o*), eller någon bestämd nom. eller ack. pl. af mask. eller fem. Hvad der upptäckes, är betydelselöst och oomtvistligt; och uti ingen mån annat med den i samme codex intagna Bryniolfs Stadga, som likväl är mycket rikare på suffigerade subst. Äfven Gottl. L. lemnar oss i sticket. Man sväfvär därför mellan två möjligheter: den ena, att den suffigerade böjningen i sjelfva verket en gång förefunnits uti F. Sv. fullständig: den andra, att hon ej uppnått full mognad innan fornspråkets rena former börjat sönderspringa. När så är, och då vi framför allt åsyfta det historiskt gifna och bevisliga, är det i sin ordning att åtskilja möjlighet från verklighet. Med frånräkning af de fall, som ofvanför angifvits, bör deremot ingen betänklighet hindra, att såsom säkra uppställa de artikulerade slutformer, hvilka, om än felande i vissa gamla handskrifter, likväl i de öfrigas samdrägt ega en tillräcklig borgen. Så t. ex. dat. pl. *-umin* (*omen*), liksom Isl. *-unum* förkortning af *-um-inum*, men icke såsom detta synkope, utan apokope; t. ex. *vitnum-inum*, hvilket i Isl. blef *vitnu(mi)num*, men i F. Sv. *vitnumin(um)*. Se här emellertid ett paradigma af faktiskt intygade eller mera sannolika former, till hvilka senare vi räkna 3 deklinationens mask. ack. pl. på *-una*, visserligen ej bestyrkt af språkprof ur de äldste codices, men icke heller i sådana utvexlad af annan ändelse. I fråga om det blott möjliga hänvisas till Isl.

Den artikulerade böjningen i Forn-Svenskan.

Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N. brandr-in (en)	sak-in (en)	land-it (et)
G. brands-ins (ens)	sak-innar (ennar, inna)	lands-ins (ens)
D. brandi-num (brandenom)	sak-inni (enne)	landi-nu (landeno)
A. brand-in (en)	sak-ina (ena)	land-it (et)
Pl. N. branda-nir (ni, ne)	saka-nar (sakinar, ina)	land-in (en)
G. branda-nna	saka-nna	land-anna
D. brandu-min (brandomen)	saku-min (sakomen)	landu-min (landomen)
A. branda-na.	saka-nar (sakinar, ina).	land-in (en).
Sg. N. rætt-r-in (en)	eghn-in (en)	riki-t (riket)
G. rætt-ins (ens)	eghn-innar (ennar, inna)	rikis-ins (riksins, ens)
D. rætti-num (rættenom)	eghn-inni (enne)	riki-nu (rikeno)
A. rætt-in (en)	eghn-ina (ena)	riki-t (riket)
Pl. N. rætti-nir (rætteni, ne)	eghni-nar (enar, ina)	riki-n (riken)
G. rætta-nna	eghn-anna	riki-anna
D. rættu-min (rættomen)	eghnu-min (eghnomen)	rikiu-min (rikiomen)
A. rætti-na (rættena).	eghni-nar (enar, ina).	riki-n (riken).
Sg. N. sun-in (sonen)	rot-in (en)	fæ-it (t)
G. suns-ins (sonsins)	rot-innar (ennar, inna)	fæs-ins (ens)
D. syni-num (sonenom)	rot-inni (enne)	fæ-nu (no)
A. sun-in (sonen)	rot-ina (ena)	fæ-it (t)
Pl. N. syni-nir (synini, ene)	rötr-inar (enar, ina)	fæ-in (n)
G. suna-nna (sonanna)	rota-nna	fæa-nna (fænna)
D. sunu-min (sonomen)	rotu-min (rotomen)	fæa-min (fæmen)
A. sunu-na (synina, ens).	rötr-inar (enar, ina).	fæ-in (n).
Sg. N. andi-n (anden)	gata-n	auga-t (öghat)
G. anda-n	gatu-nnar (gatonna)	auga-ne (öghans)
D. anda-num (nom)	gatu-nni (gatonne)	auga-nu (ögheno)
A. anda-n	gatu-na (gatona)	auga-t (öghat)
Pl. N. anda-nir (ni, ne)	gatu-nar (gatona)	augun-in (öghonen)
G. anda-nna	gatna-nna	augna-nna (öghanna)
D. andu-min (andomen)	gatu-min (gatomen)	angu-min (öghomen)
A. anda-na.	gatu-nar (gatona).	augun-in (öghonen).

Till bestyrkande af här uppgifna mönsterord anteckna vi, ur dels i det föregående meddelade språkprof, dels andra, en följd af artikulerade former från olika tider, med uttryckligt angifvande af äldre VGL. (VGL. I.), skild från den i samma membran upptagna Bryniolfs Stadga (VGL. I. Br.).

Starka substantif:

- 1) m. nom. sg. *daghrin*, *eþrin*, *þiufrin*, *hembren*, *armbrin*, *himinin*, *drotinnin* (ÖGL.), *kiurtilin*, *ludrin* (luren), *lækirin*, *byrin* (staden), *staþrin*, *giæstrin*, *dödhrin*, *saþirin*, *broþeren*, *maþrin* (ÖGL. Æ. B. 3: 2); *dödherin* (för *dödhrin*), *luterin* (för *lutren*, båda i Kg. Styr. II. 58), *præsteren* (VGL. II. K. B. 42 var., för *præstren*); utan *r* i *þridiungin* (VGL. I. þl.), *præstin* (VGL. II. K. B. 42), *biskupin* (Upl. L. Kk. B. 22: 4), *kunungen* (Kg. Styr. II. 70); naturligtvis *bulin*, *vinin* (ÖGL. Vins. B. 6 pr.).
- 2) m. gen. sg. *eþsins*, *karlsins*, *biscupsins*, *siosins*, *bysins* (stadens), *vinsins*, *staþsins*, *iordhmonsens*, *sonsins*, *mansins*; utan *s* (för undvikande af sammanstötingen *sts*) i *præstins* (VGL. I. K. B. 20: 4, Upl. L. Kk. B. 2: 2 o. s. v.), *profastins*.
- 3) m. dat. sg. *daghinum*, *garpinum*, *þriþiunginum*, *aptninum*, *morghonenom* (Cod. Bur. s. 177 för *morghnenom*), *himpnenom*, *diæflenom*, *kiortelenom* (Cod. Bildst., för *kiortlenom*), *bynum*, *sionom*, *vininum*, *wædhrenom*, *sonenom* (Bonavent.), *sadhorenom* (Bonavent. och Gregor.), *bröþrinum* (ÖGL.), *þingrinum*, *manninum*.
- 4) m. ack. sg. *svnnudaghin* (VGL. I. G. B. 9 pr.), *þridiungin* (VGL. I. þl.), *saemtungin* (ib.), *konungin*, *hemen*, *armin*, *halmin*, *kætulin*, *morghunin*, *fiæturin* (Upl. L.), *lækirin* (Upl. L. M. B. 24), *sion* (Bjark. R. 13 pr.), *snioen*, *gestin*, *uifin*, *væþuren*, *saþuren*, *uintrin*, *mannin*; *korn* (VGL. IV, för *korin*).
- 5) m. nom. pl. *klærkane* (Södm. L. Conf.), *karlani* (ÖGL. B. B. 4: 4), *suenane*, *tarane*, *pænningani* (ÖGL. E. S. 46 pr.), *bröþlunganir* (ib. Æ. B. 3: 4), *bröþringane* (ib. var., jfr. s. 204, 205), *diæflane* (Cod. Bur. s. 23), *ludhrane*, *prestener* (Med. Bib. II. 9), *lotene* (Lydekinus), *fiötrene*, *mænninir* (VGL. II. Add. 14: 19), *mænnini* (ÖGL. Kr. B. 43: 2 m. fl. st.).

- 6) m. ack. pl. *brandana*, *epana*, *pænningana*, *nyklana*, *særkiana*, *stædina* (Cod. Bildst.), *mænnena*, *fötrena*, *frændrina* (ÖGL.). Exempel felas på slutartikel efter *u*, enligt 3:e dekl.
- 7) f. nom. sg. *sakin*, *markin*, *liffirin*, *ön* (Upl. L.), *mön*, *broin* och *bron* (ÖGL.), *husfrun* (Upl. L.), *ættin* (VGL. I. Md. 4: 4), *auærkanin*, *astundanin*, *mopirin*, *dottirin* (ÖGL.), *dottren* (Med. Bib. II).
- 8) f. gen. sg. *siallinnær* (själens, VGL. IV. 49: 4), *solinna*, *wærudden*, *husfrunnær* (Upl. L.), *husfrunar* (Vestm. L. II.), *hustronar* (ib.), *husfrunna*, *mönna* (Cod. Bur.), *tronna*, *nempdinnær* (VGL. II. Forn. B. 28), *sannindinna*, *forskullaninna*, *modþorennar* (VGL. IV.), *mopurinna* (ÖGL.).
- 9) f. dat. sg. *sakinni* (VGL. II. þj. B. 42), *iörþinni* (ib. Forn. B. 36, Upl. L. Kk. B. 7: 2), *hiörþenne* (Cod. Bur. s. 467), *solenne* (ib. s. 508), *æzlinne*, *ænginne*, *önne*, *ranni* (Upl. L.), *bronne* och *broenne*, *husfrunni* (Upl. L.), *næmdinni* (VGL. I. G. B. 5: 4), *tomptinne* (VGL. II. Forn. B. 36), *natturrinni* (VGL. I. Br. 5), *borghaninne*, *sianginne* (ÖGL. Efs. 23: 4), *strandenne* (Cod. Bur.), *systurinne* (ÖGL.), *konne*.
- 40) f. ack. sg. *sakina*, *sakinæ* (VGL. I. Md. 5: 6), *annina*, *wæruddena*, *æggina*, *brona*, *trona*, *skylþinæ* (VGL. I. R. B. 7 pr.), *lösnina*, *borghanina*, *auærkanina*, *dottherna* (Med. Bib. II.).
- 41) f. nom. och ack. pl. *siælanar* (S. Birg. Up.), *skalana*, *arana*, *ögna brana*, *kraptentar* (Bonavent.), *dygdhenar* (ib.), *hændrina*, *bötrina* (ÖGL.), *manbötræne* (VGL. II. Add. 11: 19), *glöðhirna*, *systrena* (Bonavent. s. 204).
- 42) n. nom. och ack. sg. *barnit*, *gialdít*, *mæghinit*, *oauranith* (Med. Bib. I. 256), *gulfringranith*, *æmbarit*, *timbrit*, *wæþret* (i Kg. Styr. IV. 7: 28 *wæderit*), *træt*, *fæit* och *fæt*. I Södm. L. Kk. B. 14 *banzmaled*, var. *banzmalet*.
- 43) n. gen. sg. *barnsins* (Upl. L. Æ. B. 11: 4, i Cod. Bur. s. 74 *barnsens* och *barnens*), *lamsins*, *sundsins*, *lifsins*, *skysins*, *mönstrens* (Cod. Bur.), *clostirsins* (Vadst. Kl. R. s. 31), *hwetesins*, *rikisins* och *riksins*, *træsins*.
- 44) n. dat. sg. *landinu*, *raþinu*, *þinginu*, *hæræþinu*, *hundar-eno*, *ærindino*, *rökilseno*, *rikinu*, *bono* (VGL. I. A. B. 5), *skyno*, *trænu*.

- 45) n. nom. och ack. pl. *vtlandin* (VGL. I. 1. pl.), *barnin*, *dæwærkin*, *tunglin*, *gulfingranin*, *systcanen*, *klæþen*, *krydden*, *stykken*, *bin*, *knæn*, *træn* och *træin*.
- 46) m. f. och n. gen. pl. *daghanna*, *stadhanna*, *broþranna*, *foþanna*, *mannanna* (ÖGL. R. B. 24: 4), *miskunanna*, *tannanna*, *landanna*, *dröuilsanna*, *rikiænnæ* (VGL. I. C. B.), *myrkianna*, *knæna* (för *knænna*).
- 47) m. f. och n. dat. pl. *epumin* (ÖGL. Kr. B. 13: 2), *himblomen*, *lutumen* (Cod. Bur. s. 177), *lanz mannumen* (Södm. L. Add. 6), *öyomen*, *iomfrumen*, *rotomen*, *bandumin* (Upl. L. þg. B. 44 pr.), *barnunin* (ÖGL. Eþs. 48), *uatnumin* (ib. B. B. 4: 2), *hallandomen* (jfr. s. 98), *skæriomen*, *skymen* och *skyomen*, *viþnumin* (ÖGL. Dr. B. 3: 2), *hæræþumin* (ib. B. B. 28 pr.), *knæmen*, *træmen* och *træomen*.

Svaga substantif:

- 1) m. nom. sg. *andin*, *vanin*, *timin*, *ælskoghin*, *vilin*, *ærftvingin* (Upl. L. K. B. 44 pr.), *saksökæn* (VGL. I. B. B. 7, Md. 5: 7), *lekærin* (ib. L. R.), *soknarin*, *domarin*, *malseghandin*, *bondin*.
- 2) m. gen. sg. *andans*, *pavæns* (VGL. I. G. B. 8: 4), *likamans*, *almoghans*, *ælskoghans*, *landboans*, *draparans*, *eghandans*, *bondans*.
- 3) m. dat. sg. *pavanum* (VGL. I. G. B. 8: 4), *tiundanum* (och *tindanum*, VGL. I. Br. 4), *andanom*, *sacsökianum*, *hærazhöþþingænom*, *hæræzshöþþinganum*, *draparanum*, *eghandanum*, *bondanum*.
- 4) m. ack. sg. *andan*, *landboan*, *almoghan*, *tiundan* (ÖGL. Kr. 13 pr., i VGL. I. Br. 4 *tindan*), *brytian*, *domaran*, *draparan*, *malseghandan*, *saksöchenden* (för *-an*, VGL. I. K. B. 44: 4), *bondan*.
- 5) m. nom. pl. *grannanir* (VGL. II. M. B. 2), *grannæner* (Foro. B. 32), *ælskoghane*, *höfðingiane*, *soknarane* (ÖGL. Dr. B. 5 pr.), *iorþ attarane* (ib. B. B. 4: 4), *kesarane* (Cod. Bur.), *fiandene*, *frændrini* (ÖGL.), *bönderne* (jfr. s. 236).
- 6) m. ack. pl. *grannana*, *ungana*, *ramarkana* (ÖGL. B. B. 4: 4), *lækiarana* (Cod. Bur.), *grauarana*, *mæstarana*, *frændrina* (ÖGL.).
- 7) f. nom. sg. *konan*, *kirkian*, *glæþin*.

- 8) f. gen. sg. *kununna* (ÖGL. Dr. B. 5 pr.), *kirkiunnar* (VGL. I. Br. 4), *glædinna*, *snillinna*.
- 9) f. dat. sg. *krununni* (Upl. L. Kk. B. 22 pr.), *giptunni*, *kununni*, *foronne* (se s. 94), *gangunne*, *kirkiunni* (Upl. L. Kk. B. 2: 2), *ænkionne*, *wredhinne*.
- 40) f. ack. sg. *quighuna* (VGL. I. L. R). *stæmnuna*, *heþnona*, *asnona*, *acomona*, *kyrkiona*, *ekiuna*, *wredhena*.
- 44) f. nom. och ack. pl. *clocconær* (VGL. IV. 46: 42), *stikkunar*, *sinona* (senorna), *menniskionar*.
- 42) n. nom. och ack. sg. *hiartat*, *öghat*, *örat*.
- 43) n. gen. sg. *hiartans*.
- 44) n. dat. sg. *hiartano*.
- 45) n. nom. och ack. pl. *öghonin*, *öronin*.
- 46) m. f. och n. gen. pl. Exempel på en genom n utmärkt svag gen. pl. af mask. och fem. äro ej att tillgå, och af neutr. allenast *örnanna* (örnens); för öfrigt *aruanna* (ÖGL. Dr. B. 4: 2, arfvingarnes), *mosænnæ* (= *mosanna*, VGL. IV. 40), *hiærtanna* och dylika starka former af svaga subst.
- 47) m. f. n. dat. pl. *grannomen* (VGL. II. M. B. 2), *soknarumin* (ÖGL. Kr. B. 49 pr.), *frændumin*, *stiærnomen*, *bylghiomien*, *öromen*.

En afskild plats må förbehållas den artikulerade pluralen af *mæper*. Angående Isl. anmärker RASK, att i nom. pl. tillfogas *-ir*, i ack. *-i*: alltså *mennir-nir* (sällan *menninir*), *mennina* (Anvisn. s. 96, Vejledn. s. 25). Förhållandet är likväl icke fullkomligen detta. Ack. *mennina* (*mennena*) är allmän; nom. *mennir-nir* träffas ofta i tryckta upplagor af Sturleson, t. ex. I. 24, 345, II. 24, 398 o. s. v. (men III. 432, 464 *menninir*); någon gång i andra skrifter, t. ex. Egils S. s. 476 och i den af RASK besörjda upplagan af Sn. Edda s. 40, 68, 230 (s. 144 *hirdmenninir*), men i den nya Köpenhamnska på motsvarande ställen *menninir*.* I gamla handskrifter (till hvilka de af Sturleson ej kunna räknas) långt oftare, i flere alltid, felas *r* framför slut-artikeln. Så i Homil. 44: 2 och 55: 2 *menener*, 64: 2 *menena* (ack), 75: 2 *menina*; vidare Frumpart. s. LXXIII—IV, Fornm. S. X. 360, Sn. Ol. S. s. 65 *menninir*, Alex. S. s. 89 *mennenir*,

* Skiljaktigheten är sannolikt beroende af det olika sättet att tyda förkortnings-tecknet.

Ol. Hel. S. s. 44 *mennener*. I den Köpenhamnska Sn. Edda blir uppmärksamheten fäst derpå att *menninir* motsvarar det nuvarande allmänna uttalet (*menninnir*), och att det första *i* är epenthetiskt (s. 52, noten). På det hela synes *i*, det nominativa så väl som det ackusativa, förklaradt redan genom den uti fornspråket herskande ordning, att artikelns rot-vokal kvarstår efter substantivets slutkonsonant, undantagandes det plurala *r*; och då till följd af assimilationen pl. blifvit *menn* (jfr. s. 466, 470), så kan deraf anses följa, att den artikulerade formen bör bli *menn-inir*, *menn-ina*: om på anförda ställen i Homil. artikeln ej varit sammanskrifven, hade män troligen fått se *men ener*, *men ena*, *men ina*. Af samma orsak tyckes det vara, som man emellanåt råkar *mennirnir*, af det här och der synliga *mennir* (*menner*, *mæpr*, s. 469). Uti Sn. Edda s. 50 *brýnnar* (för *brýnr-nar*) kan väl *in* snarare anses uteslutet, än *i* tillagdt uti *menninir*; det är här blott återställt till sin ursprunglighet. — I Forn-Svenska språklämningar, der det plurala *r* framför artikeln felas alla subst., kan saknaden deraf uti det nu afhandlade ej väcka uppseende. Man läser i VGL. II. Add. 44: 49 *mænninir*, ÖGL. Kr. 13: 2 m. fl. *mænnini*, Södm. L. Conf. *lanzmænnene*, Cod. Bildst. s. 429 *stazmænnene*, allt nom. pl.; Bonavent. s. 55 *mænnena*, Cod. Bildst. 628 *köpmænnena*, ack. pl. I Gust. I:s Bibel är pl. *männena*; i Carl XII:s *männerna*.

Under öfverskådningen af fornspråkets område, så vidt det kan utstakas efter nu åtkomliga urkunder, vinnes den erfarenhet, att de artikulerade formerna hållit sig äfvenså väl vid magt som de oartikulerade. Der ovårdnad, hvad språkbehandling angår, mera förekommer i ena hänseendet, är det ock fallet i det andra, t. ex. i äldre Vestm. L., än mer i Hels. L. och rimverken. Under hänvisning till nyss meddelade språkprof och till hvad s. 249—250 blifvit yttradt om den allmänna ställningen, stadna vi för ett ögonblick vid den märkliga företeelsen med gen. sg., som vid 1300-talets slut och sedan stundom får i fem. af starka subst. det mask. och neutr. tillkommande *-sins* (d. ä. *s-ins*), såsom Bonavent. s. 4 *ödhmiuktzsens* (se vidare här förut s. 98), Legend. s. 817 *mildhetzsins*, *starkhetzsins*, företrädesvis i ord med den ur Tyskan tagna ändelsen *het*; under förra hälften af 16:de årh. *-ennas* (*enas*), t. ex. Med. Bib. II. 4 *solennas*,

9 *fladhennas, världennas*, Læst. s. 75 *dugrandennas*; i gen. pl. *-annas*, t. ex. Med. Bib. II. 23 *laghannus*. — Med Gustaf I:s Bibel inträda åtskilliga nya förhållanden. Gen. sg. fem. är *-ennes*, såsom *iordhennes, sengennes, bokennes, wijsketennes, wredhennes* (och *wredhsens*), *menniskionnes*. Dat. sg. neutr. slutas på *a* i stället för *o* (hvarigenom han sammanfaller med ack. fem.), t. ex. *årenu, skeggena, hoffdena* (hufvudet), *hiartana*; en afvikelse, som varit förberedd genom vissa handskrifter från medlet och senare hälften af 15:de seklet (t. ex. Kristof. Lands L. Edz. 30 *rikena*, 31 *hæradhena*, Ansgar. 23: 10 *landena*, 23: 16 *folckena*, 16: 14 *öghnablikina*, Svenske Harpestreng s. 62 *husena*); i några skiftevis, men i andra, samtidiga eller till och med yngre, icke alls tillåten. Nom. och ack. pl. af mask. och fem. är *-nar*, t. ex. *fiskanar, hopanar, hedhninganar, drenganar, sönanar, leuiternar, presternar, skynar, skonar, herranar, tiennarenar, arbetarenar, radhanar, stodhernar, höghd-ernar, tånar, stiernonar, gåffuonar*; emellanåt *-na*, till och med i nom. mask., såsom 2 Kg. 22: 4 *dörawachtarena*; blott undantagsvis träffar man den fulla formen *-arnar* (t. ex. 2 Krön. 34: 1 *lundarnar*), men ofta *-ernar*. Gen. pl. uttryckes blott med ett tillagdt *s*, t. ex. *leuiternars, judnars, röffuarenars, siälanars*. I Carl XII:s Bibel eger den förändring rum, att i gen. och dat. sg. af fem. *nn* blifvit *n*; samt att nom. och ack. pl. af mask. och fem. bekommit ett regelbundet *-na*, tillfogadt den fullständige pl. af det obestämda subst., såsom *fiskarna, presterna, arbetarena, radarna, stoderna, stiernorna*; dock med undantag för subst. af vokaliskt ändande stam, i hvilka den äldre bibel-formen återkommer, t. ex. *skynar, skonar, tånar, wårnar*. — Detta bibelverk innehåller de sista spåren af det gamla systemet för substantif-artikeln. Lagverket af år 1734, det förra så tätt i spåren, banar sig ny väg. Likväl tager det ett steg till baka, och återställer den vokaliska skillnaden mellan nom. pl. och ack. pl. af mask., under hvilken senare jemväl det inbegripes; alltså i nom. pl. *arfvingarne, borgenärerne*; i ack. och dat. pl. *arfvingarna, borgenärerna*. Gen. pl. är ömsom *-nes* och *-nas*, t. ex. Ä. B. 9: 4 *arfvingarnes*, R. B. 42: 4 *parternas*. Slut-artikeln är för öfrigt i denne lag föga anlitad.

Inom dialekterna är följande att hufvudsakligen anmärka. Folkspråkets allmännast spridda egenhet är den bestämda formen *-a* för det starka substantivets fem. sg. (i genit. med tillägg af *s*). t. ex. *sola*, *alna*, *axla*, *syna*, *nåda*, *frua*, *kloa*, *rota*, *stänga*, *dörra*; tydlig förkortning af den oftast förekommande ack. *solena*, *axlena* o. s. v. i gamla språket. Sålunda sammanfaller t. ex. den starka artikulerade formen *ådra* (af *åder*). *myra* (af *myr*), *åra* (af *år*), med den oartikulerade svaga, och har otvifvelaktigt på detta sätt ett stort antal svaga fem. uppkommit (jfr. s. 70 *eker*). Svaga fem. substantif sjelfva bli vanligen oförändrade i sin noninatif-form, t. ex. *gata* (både obestämdt och bestämdt). Äldre munarter öfver hufvud betjena sig sparsamt af substantif-artikeln; somliga nyttja honom knappt i pl., utom för vissa vokaliskt slutande subst. (jfr. s. 244). Gottländskan har uti starka fem. sg. *-i* (genit. *-is*); Dalskan *-i* (*e*), dat. *-in* (*en*); för vokaliskt slutande *-ni* (*ne*) eller *na*, dat. *-in* (*en*). Gottl. förvandlar uti svaga fem. det obestämda *-ä* i *-u* (genit. *-us*); Dalskan har först i oblik kasus *-u* (*o*), i ack. äfven *-une*, dat. *-un*. För dat. sg. af mask. har Dalskan i starka subst. *-im* (*em*), såsom *stolim*, *stadim*, *bibelim* (för *stolinum* o. s. v.); i svaga *m* efter det oblika *å* (= *a*), såsom *silåm* (selen); i Elfdalen (enligt SÄVE) för både starka och svaga subst. det gamla dat. pl. *-umin*, sannolikt äfven der blott som undantag; på andra ställen, t. ex. Orsa, *-uma* eller *-umå* (d. v. s. det obestämda *-um* med tillägg af det annars i folkspråket gängse plurala *-a*), t. ex. *båtuma*, *brådruma* (bröderna), *åruma* (årona), *ögumå*, *ik ar sart i ürumå* (jag har ondt i öronen). Bestämd genit. undvikes gerna i Dalskan, men då han måste uttryckas, har jag funnit honom för sg. mask. *-ims*, t. ex. *stolims*, *smidims*, *ingrimis*, *uxims*; för pl. af mask. och fem. i olika Dalmål *-umes*, *-umar* eller *-imar*, t. ex. i Våmhus *smidumes* (smedernes), *ästumes* (hästarnes), *bokumes* (böckernas), *kallumes* (kullornas), *kynumes* (kornas); i Orsa *smidimar*, *ingrimar*, *vittrumar* (vintrarnes), *brådrumar* (brödernes), *gussumar* (gossarnes), *uxumar* (oxarnes), *dumrumar* (domarenes), *källingumar* (hustrurnas), *bokimar*, *kullumar*; vidare *klåmar* (klornas), *brumar* (broarnas). Denne genit. både i sg. och pl. är grundad på dat.,

* NÄSMAN, i *Historiola linguæ Dalecarlicæ*, Upsala 1733, meddelar exempel på *-uma* äfven från Elfdalen och Mora.

liksom *ånuns* eller *ånåms* (hans) på *ånun* (honom), och i sjelfva det nuvarande riksspråket *hvems* på *hvem* (egentligen dat.). Tillägget *-ar* är sannolikt icke fornspråkets obestämda genitif-tecken i sg., för alla starka fem. och vissa mask.; utan snarare utgöres det af Orsa-målet *-a* efter *-um*, samt *r* för *s*, såsom i fornspråkets *-ar* (jfr. s. 9, 40). Det neutrala *ǝ* i Dalskan är förut (s. 137, första noten) omtaladt; i några andra Svea-mål är det knappt hörbart; dat. sg. af neutr. har i Dalskan sällan bestämd böjning, utom i vokaliska subst., t. ex. *traini* (trädet).

Den bestämda böjningens sekundära ställning, för de Skandiska tungorna öfver hufvud taget, röjer sig i vårt nuvarande allmänna språk icke minst derigenom, att slut-artikeln i ingen mån verkar på substantivets tonvigt; så att t. ex. första stafvelsen i subst. *mågen*, *stigen*, *brunnen*, *eggen*, *synen*, *såren*, *fallen*, *fallet*, har samma akuta accent som *måg*, *stig*, *brunn*, *egg*, *syn*, *sår*, *fall*; då deremot den grava alltid förefinnes i de till ytan likdanade verbala (2 pl.) *mågen*, *stigen*, *eggen*, *synen*, *såren*, de participiala *brunnen*, *fallen*, *fallet*; och *anden* af *and* har annan tonvigt än *anden* af *ande*. Det svaga uttalet af artikel-vokalen bidrager att gifva oss en föreställning om dennes primitiva umbärlighet.

NIONDE KAP.

Forn-Svenska namn.

Bland German-språken utmärker sig Isländskan genom rikdom på gedigna former af nomina propria, bundna af vissa lagar, afven för Forn-Svenskan hufvudsakligen gällande, ehuru innehållet af våra urkunder ej föranleder ett så mångsidigt användande af dessa ord i olika lägen (utom i runor och de mestadels på Latin skrifna diplomerna med deras latiniserade namn), och för öfrigt den gamla rättskrifningens allmänna ofullkomlighet, icke mindre än fornformernas tilltagande upplösning, försvårar utredningen i enskilda delar. Vi skola här taga en öfersigt af de inhemska namnen, och spara de utländska till nästa kap. Stor begynnelse-bokstaf tecknas för alla namn, utan afseende på förhållandet i handskrifterna, der små initialer äro vanligare.

Person-namn.

För Isl. är regel, att ett namn, som utgör ett appellatif, eller i hvilket ett sådant ingår som sista beståndsdel, böjes som detta, t. ex. *Ormr, Steinn, Hrafn, Ketill, Hörtr, Biörn, Hel, Hildir, -vindr, -mundr, -viðr, -gnýr, -biörg*; dock med uteslutet *-r* i nominat. af tillnamn på *-son (sun)*. Icke heller de öfriga förneka vid böjningen sitt beroende af den yttre danningen. I allmänhet kan följande anmärkas.

Starka former böjas:

- 1:o mask. på *-r* som *bráendr, konungr*, t. ex. *Ólafr, Haraldr, Hugleikr, þórr (þór)*.
- 2:o mask. på *-llr, -aðr, -undr, -urðr (órðr), -röðr, -an, -on (un)*, som *skógr*, d. v. s. med gen. sg. *-ar*, t. ex. *Ullr, Ullar, Ulli, Ull*; *Starkaðr, Völundr, Sigurðr, þórðr, Guðröðr, Hálfðan, Hákon*; ofta de på *-ur (or)* t. ex. *Gizur (Gizor), Ózur*.
- 3:o mask. på *-inn (enn), -all, -ill (ell), -ull*, som *himinn, kaðall* o. s. v., t. ex. *Óðinn, Óðins, Óðni, Óðin; Hagall, Hagals, Hagli, Hagal*.
- 4:o mask. på *-arr* som *bikarr*, med qvarhållet *a*, men dat. på *-i*, t. ex. *Einarr, Einars, Einari, Einar; Gunnarr, Óttarr*.
- 5:o mask. på *-ir* som *læknir*, t. ex. *Mimir, Mimis, Mimi; Ægir, Fiölnir*.
- 6:o enstafviga fem. utan *-r* vanligen som *eign*, t. ex. *Hlif, Hlifar, Hlif*; men *Ósk, Óskar, Ósku* (Island. S. I. 134) och *Ósk*; de med *i* afleda gå som *egg*, t. ex. *Hel, Frigg, Sif*.
- 7:o fem. på *-r, -nn* och *-ðis* som *myrr*, t. ex. *Hildir, Hildar, Hildi; Sigríðr, Ingiríðr; Þunn, Þunnar, Þunni; þórdís, þórdisar, þórdísi*.
- 8:o andra flerstafviga fem. i gen. starkt, i dat. och ack. svagt, t. ex. *Guðrún, Guðrúnar, Guðrúnu; Ólof, Ólofar, Ólofu; Ingibiörg, Ingibiargar, Ingibiörgu; Signý, Signýjar, Signýju*.

Svaga former böjas:

1:o mask. som. *andi, timi*, t. ex. *Bragi, Agni, Helgi, Snorri, Tryggvi, Vanlandi*; jemväl qvinnonamnet *Skaði*.

2:o fem. som. *gata, vika, kirkia*, t. ex. *Nanna, Helga, Herkia*; så äfven karlnamnen *Sturlu* (hvaraf *Sturluson*) och *Órøkia* eller *Órækia*.

I det väsendtliga är ställningen den samma hos oss. Af appellatif förekomma *Knuter, Ormer* (jfr. s. 27), *Karl, Sven* (i runor *Svain*), *Botn, Kætil, þyrnir* (jfr. s. 34), *Örn* (s. 148), *Naghi* (s. 147), *Gasi* (jfr. dial. *gåse, gåshane, gåskarl*), *Kialki* (Isl. *kiálki, káke, kálke*), *þura* (jfr. s. 219) m. fl. Särskildt må följande anföras.

ulver (Isl. *úlfr, úlf*, pl. *úlfar*, *ulf*, *varg*): i runor *Ulfr*, VGL. IV. 14: 7, 9 *Wluar* och 19: 5 *Vlwar* (de 2:ne senare möjligtvis tillhörande namnen på *-ar*); man finner ock *Rik-ulver, Jærpulver, Astulfr* (Astolf, efter orden: kärleksulf, kärulf), *Biarnulfr* (Run-Urk. 144), ofta *Bryniulver*, hvilka mera handgripligt än Isl. *Bryniólfr, Heriólfr, Þiðólfr, Þiðstólfr* m. fl. (i F. Norska diplom omvexla *-ulfer* och *-ólfr*) hänvisa på sitt ursprung, för dem gemensamt med de i Tyska munarter välbekanta person-namnen på *-vulf, -ulf, -olf* (jfr. GRIMM, Gram. II. 330—334, 537 och FÜRSTEMANN, Altdeutsches Namenbuch, Nordhausen 1856, I. 1339 och följ.): ett antagande, som ej skulle lida intrång från de uti Isl. skaldekonsten använda, af EGILSSON till *ólfr* (ölf, genius) hänförda *bryniólfr* m. fl., om han icke dit räknade äfven *Biörgólfr, Hildólfr* och dyl.

riker, Isl. *rikr*, det vanliga adj., eller ock ett med Mts. Göt. *reiks* (herskare) öfverensstämmande, i Skandinav-språken eljest förloradt subst. af samma skapnad som adj. (jfr. Köpenhamns uppl. af Edda Sæm. III. 149), kan förutsättas i *Eriker* (i VGL. IV. 15: 12 och 17 *Erekær*, i runor *Airikr*), *Röriker*, *Götriker*. I Isl. handskrifter är *-rikr* oftast försvagadt till *-rekr* (liksom *-úlfr* till *-ólfr*); likväl ser man ej sällan *Erikr* (jfr. Sn. Ol. S. s. 94, Ol. Tryggv. s. 8, Islend. s. I. 13).

sten (s. 30): *Sten* (Run-Urk. 870 *Stain*), *Arnsten, Halsten* (Isl. *Hallsteinn*), *þorsten*.

- munder* (s. 36): *Asmunder*, *Emunder*, *Sæmunder*, *Kætilmunder*, *Gismunder* (Run-Urk. 656 *Kismuntr*), *Gupmundr*, *Romunder* (Isl. *Hrómundr*, jfr. längre fram *Romunda boða*).
- gisl* (s. 40): *Gisl* (i runor *Kisl*), *Eringisl*, *Rap̄gisl*, *þorgisl* (Run-Urk. 389 *þurkisl*); likaledes brukas *Gisli* (i runor *Kisli*). Det kan till äfventyrs ifrågasättas, huruvida detta *gisl* är det Isl. *gisl* (obses), eller ett *gisl* (radius, jfr. Cod. Bur. s. 401 *solgisl*, solstråle, och Isl. *geisl*, skidlöpare-staf), annars vanligen *gisli* (Isl. *geisli*); men säkert är likväl, att mansnamnen *Gisl* och *Gisli* så skrivas af Isländare, och väl ofta med *i*, men icke med *ei*, så vidt jag märkt (man jemföre i öfrigt *gisal* hos GRIMM II. 495, GRAFF och FÖRSTEMANN). DIETERICHES härledning af de runstungna *Kisl*, *Kisli*, *þurkisl* (se Runen-Sprach-Schatz s. 439, 65), från Isl. *geisl* (se här förut s. 64 *gesl*, *gisl*) möter samma betänklighet.
- viþer* (s. 444): *Arnviþer* (jfr. Sv. Dipl. I. 453 m. fl. st. i Lat. diplom *Arnvidus*. IV. 390 *Arnvizsson*), *Arviþer* (se Finl. Handl. III. 7, jfr. Registr. Upsal. 166: 4 *Aruidhason*, Sv. Dipl. IV. 443 *Arwidson*), *Holmviþer*, Run-Urk. 996 *Fulkviþr*, 1704 *Botviþr*, 1910 *Botviþar* (genit.), 468 *Finviþr*, 543 *Finviþar* (genit.).
- varþer* (s. 446): *Hiorvarþr*, *Aþalvarþer*, *Hærvarþer*, *Arinvarþr*.
- biorn* (s. 449): *Biorn* (*Biarn*), *Abiorn*, *Arnbiorn*, *Arinbiorn* (Run-Urk. 1063 *Arin biarnar*, 1578 *Arnibiarnar*, genit.), *Styrbiorn* (i VGL. IV. 46: 10 *Störbiorn*, *Storbiorn*), *þorbiorn*.
- hilder* (Isl. *hildir*,* strid, stridsgudinna) saknas i F. Sv. källor, utom i namn, t. ex. Run-Urk. 316 *Kunhiltr* (för *Gunhildir*, *Gunild*, *Gunilla*), 427 *Kuniltr*, 553 *Kunilti* (ack.), 605 *Rahniltr* (Isl. *Ragnhildir*, *Ragnild*), 400 *Rakniltar* (genit.), Cod. Bur. s. 166 *Wluild* (Isl. *Úlfhildir*) m. fl.
- borgh* sammanfaller till det yttre med det vanliga fem. *borgh* (s. 94), t. ex. *Valborgh* (jfr. Södm. L. Kk. B. 5 pr. *Walborgha*, Gottl. Hist. 5 *Walborga*, genit.), *Ragnborgh* (Run-

* Det är på grund af den Ny-Isl skrifningen *-ur*, som man hos oss i senare tider gifvit stridsgudinnan namnet *Hildur*, genit. *Hildurs*: churu afledt r icke förefinnes uti Isl., eller i vårt nya qvinnonamn *Hilda*.

Urk. 925 *Raknburk*, Registr. Upsal. 155: 1 *Rangborg*h), *Ramborgh* (Run-Urk. 1685 *Ramborgar*, genit., jfr. Dipl. Norveg. I. 444 *Ramborghar*). *Ingiborgh* (Run-Urk. 957 *Inkiburk*, Sv. Dipl. III. 88 *Ingeborg*, IV. 319 *Ingiborghæson*). Isl. har *biörg*, genit. *biargar* (hjelp, lifsmedel), uti *Ingibiörg*, *þorbiörg* m. fl. nämn, afvensom i *fingerbiörg* (fingerborg). Så väl *biörg* som *borgh* sammanflätar sina rötter med verbet *biargha* (I. 207).

Andra appellatif ingå jemväl i sammansättning, t. ex. i *Sighsriper*, *Ragnvalder* (VGL. IV. 19: 5 *Rangwaldær*, *Ranwaldær*, var. *Ragwaldær*, i Lat. diplom *Ragnvaldus*, *Rangvaldus*, *Ragvaldus*, Isl. *Rögnvaldr*). *Öpgrimber* o. s. v. Under de för Isl. nyss uppställda hufvudpunkter samla vi ytterligare följande exempel.

Starka former:

- 1:o *Krister* (Kristus), *Ulver*, *Olaver* (Olof, dial. *Ola*, liksom hos Sturleson I. 232), *Gözstaver* eller *Göstaver* (i Lat. diplom *Gödstavus*, *Gözstavus*, *Göstavus*, Gustaf, hvardagligt *Gösta*), *Lumber* (VGL. IV. 14: 1 *Lumber*, 14: 17 *Lums*), *Grimber*, *Öpgrimber*, *Haghbarþer*, *Ingialder* (Run-Urk. 408 *Inkialtr*), *Eriker* (Upl. L. Kk. B. 22 pr. *Eriæ*), *Alguter* (VGL. IV. 15: 15 *Alguz*), *Gauter* eller *Göter* (jfr. Run-Urk. 528 *Kautr*).
- 2:o *Uller* (Run-Urk. 1390 *Ulir*, 1640 *Oler*, jfr. genit. i ortnamnet *Vllarakir*, Registr. Upsal. 143: 1), *Anunder* (Run-Urk. 744 *Anuntar* genit.), *þorþer* (ib. 401 *þorþr*, 1637 *þorþar* genit.), *Sighurþer*, *Hakun* (VGL. IV. 15: 4, *Håkan*, jfr. Run-Urk. 312 *Hakunar*, genit.), *Un* (Run-Urk. 1065, ib. *Unar*, genit.), *Rofþos* (ib. 1592, afven *Rofþosar*, genit.), *Azur* (VGL. IV. 14: 10 och 19: 5 *Aszur*, Run-Urk. 6 m. fl. *Asur*, 719 *Osur*, 207 *Osurar*, gen.). Jfr. s. 262 *munder*.
- 3:o *Open* (Cod. Bur. s. 199), *Æskil*, *Stenkil* (VGL. IV. 15: 5 *Stænkil*, jfr. Isl. *Steinkill*).
- 4:o *Stenar*, *þielvar*, *Ragnar*, *Ivar*, *Ingvar* (Run-Urk. 436 *Inkvar*, 927 *Inkvars*, 2 *Ikvari*), *Fiulvar* (ib. 1062, afven *Fiulvars*). Jfr. s. 264 *Ulver*.
- 5:o *þyrnir*, *þorir*, *Vighir*, *Nænnir*, *Birghir* (s. 48), *Sværkir* (ib.), *Übir* (Run-Urk. 617, ib. 869 *Übis*), *Folkir* (ib. 743 *Fulkir*, jfr. VGL. IV. 14: 19 *Folke*).

- 6:o enstafviga fem. utan *-r* äro inga att förete, utom Run-Urk. 1579 *Heip* (dat. eller ack.), 1182 *Hilf* (Isl. *Hjálp*, egentligen: hjälp), af hvilka dock det förra ej är hit hänförligt, så vida det är identiskt med Isl. qvinno-namnet *Heiðr*.
- 7:o *Astriþer* (Isl. *Ástriðr*, Run-Urk. 459 *Astriþ*, 498 *Estriþar* genit., Södm. L. Conf. *æzstriða* genit.), *Gupriþer* (Isl. *Guðriðr*, Run-Urk. 24 *Kuriþr*, 498 *Kuriþar* genit.), *Ingiriþer* (Isl. *Íngiriðr*, Run-Urk. 300 *Ikriþr*, Ingrid, Sv. Dipl. III. 216 *Ingridha* genit.), *Sighriþer* (Isl. *Sigríðr*, Run-Urk. 236 *Sihriþr*, 322 *Siriþar* genit.), *Ragnfriþr* (ib. 508 *Rahnfriþr*), *Ingigerþer* (Isl. *Íngigerðr*, Run-Urk. 816 *Inkikirþr*, 507 *Ikikerþi* ack. eller dat., i Lat. diplom *Ingigerdis*, Ingegerd). De här med bevisställen styrkta former, som ur runor kunde betydligt ökas till antal (jfr. s. 262 *hilder*), äro oss i synnerhet därför värdefulla, att de vittna om den forna tillvaran af *-r* i nominat. sg. utaf vissa med i utbildade fem. (jfr. s. 79). Hit att räkna är ock Run-Urk. 378 *Rakniþr*, 422 *Rakniþi* ack.; detta namn må komma af *elþer* (elf, s. 75) eller af *hilder*, i hvilket senare fall *f* vore misstecknad för *d* eller *t*. — Af fem. på *-nn* anföras Run-Urk. 89 *þurun* (Isl. *þórunn*), 78 *þorun*, 869 *þurunar* genit.; 150 *Jurun* (Isl. *Jórunn*), 1331 *Jurunar* genit., 648 *Joruna* genit. Sammansättningar med *dis* (Isl. *dis*, dea, femina. soror) hafva icke varseblifvits, med undantag af Run-Urk. 151 *Adis* (jfr. Isl. *Aldis*, *Ásdís*, *Álfdís*); det enkla ordet, såsom namn, blott i Run-Urk. 1074 *Tisi* (ack.), jemte den svaga formen *Tisa* (ib. 813), sedan *Disa*.
- 8:o öfver motsvarigheten till Isl., i fall en sådan förefunnits i afseende på flerstafviga starka fem. med svag dat. och ack., är jag icke i tillfälle att yttra mig.

Svaga former:

- 1:o *Alli*, *Grimaldi*, *Kialki*, *Naghli*, *Ingi*, *Unni*, *Tubbi*, Run-Urk. 1065 *Lini*, 1773 *Kauti* (se i denna afhandling s. 199).
- 2:o *Asa* (Isl. *Ása*), *Auka* (Run-Urk. 1344), *Auþa* (ib. 753), *þura* eller *þora* (hvaraf ib. 1068 *þru*, genit. för *þuru*). Två karlnamn hafva feminin bildning, neml. Gottl. Hist. 3

Ormica och det till Isl. *örorkia* eller *örækia* (s. 261) motsvariga mångskiftande run-namnet, Run-Urk. 116 *Urúkia*, 206 *Aurikia*, 472 *Arikia*, 561 *Orekiu* (ack.).

Ofvan antecknade namn äro, med få undantag, förnamn. Slagtnamn plägade uttryckas genom *son* (*sun*) eller *dottir*; andra tillnamn genom angifvande af boningsort, gårdsnamn, yrke, befattning eller annat utmärkelse-tecken af mera personlig art. Vanliga voro vedernamn, eller till följd af särskilda anledningar undfångna tillnamn, bestående af ett tillagdt adj. eller subst. Så hos Isl. författare *Ari fróði* eller *enn fróði* (den vise, lärde), *Eiríkr* eller *Eirekr hinn sigrsæli*, *Ívarr víðfaðmi* (vidfamne), *Íngialdr illráði*, *Sigríðr stórráða*, *Eyvindr skáldaspillir*, *Eiríkr blóðöx*, *Ragnarr loðbrok*, *Ólafr trételgia*, *Óttarr Vendilkráka*, *Biörn iárnsiða*. I alla dessa fall blir så väl förnamn som vedernamn böjdt efter hvarderas egenskap, t. ex. *Ara prests fróða*, *Eyvindar skáldaspillis*, *synir Eiríks konungs blóðöxar*, *synir Blóðöxar*, *sonr Ólafs trételgio*, *Ívarr Ragnarsson loðbrokar* (Ivar, Ragnar Lodbroks son), *Hróaldr hryggr Biarnar son iárnsiðu* (Roald Rygg, Björn Jernsidas son), *fra Óttari Vendilkráku*. — Utan att ega de Isl. källornas ymnighet, innehålla dock våra nog, för att gifva visshet om den väsendtliga öfverensstämmelsen, t. ex. *hærra Knuter Magnussun*, *hærra Thörchil Andressun*, *hærra Uluer Abiornssun*, *Vlff Lagmansson*, *hærra Eringisl Næskonungssun*, *Magnusær sun minniskiolz* (Magnus Minneskölds son) *aff Bialbo*, *Thorsten aff Sandbro*, *Hagbarþ aff Sudhærby*, *mæstær Andris prouæst aff Upsælum*, *Byrghiri iarli* (dat.), *Hakun laghman*, *Sighurþ domææ*, *Magnus skinnæri* (körsnär, garfvare), *hærra Thord bonde*, *Swærkir gambli*, *Adalwarðær gambli*, *hin hælghi Adalwarþær vngi*, *Erikinum hælghæ* (dat. för *Eriki hinum hælgha*), *Hakun röðhe*, *Wiger spa* (den förutseende, vise), *Æskil skælghæ* (den vindögde), *Olawær skotkonungær*, *Biorn kialki*, *Gudvastær ræuær*, *þorer ræfwar af Gökem*, *Tubbi stallæri* (stallmästare, stalldräng, tillnamn på en grym och vrångvis lagman), *Ion hyrnnæ*, *Emundær* (och *Amundær*) *slemæ*, *Æmunðær colbrænnæ*, *Sven tiuguskiæg*. Exempelen äro utan förändring valda ur VGL. I. C. B. och anteckningarna till VGL., Conf. till Upl. L. och Södm. L.

samt Præf. till Upl. L. — Qvinnors slägtnamn på *-dottir*, t. ex. *Petarsdottir*, *Arvidhadottir*, stå uti Lat. diplom oftast i förening med latiniseradt förnamn, t. ex. Sv. Dipl. III. 78 *Ingridis Swantæpols dotter*, 209 *Ingbirgis Bryniulfs doter*. — Bland de Isl. språkprofven möta vi några i sjelfva verket feminina och såsom sådana böjda ord, lagda till mansnamn: *læðbrók*, *blöðöx*, *trételgia*, *vendilkráka*, *iárnsiða*; bland de Svenska: *hyrna* (Isl. *hyrna*, horn, yxa, jfr. Gloss. till VGL. och IV. 44: 3 *þræhyrnæ*, sjön Trehörningen), *ślema* (Isl. *sleima*, odåga*), *colbrænna* (af *kol* och *brænna*, Isl. *brenna*, brand*), hvilka synas mig alla tre vara fem. subst. Ur samma synpunkt, d. v. s. som ursprungliga vedernamn af feminin egenskap, lærer man ock böra betrakta de Isl. *Sturla* (s. 264, jfr. verbet *sturla*, förskräcka), *Órøkia* (ib., jfr. *røkia*, vårda sig om, älska) och dess Svenska motbild (s. 265), äfvensom Gottl. L:s *Ormica*. Det feminina könet är här lika naturligt som det maskulina i qvinnonamnet *Skaði*, af det appellativa mask. *skaði* (skada, s. 478). Dylika feminina beteckningar, öfverförda på maskönet, stå för öfrigt hvarken i det gamla eller nya språket enstaka (jfr. s. 223—4 *ormylia*, *urgyltia*). Deremot äro Isl. qvinnonamnen *Arnfríðr*, *Hallfríðr* och dyl. (så jemväl Sv. *Ragnfríðr* m. fl.) icke hänförliga till mask. *fríðr* (pax), utan till fem. *fríðr* (nympha).

Folknamn m. m.

Isl. och F. Norska handskrifter bevara en myckenhet namn på folkslag, stammar, invånare i landskap, på Öar o. s. v., t. ex. *Frakkar* (Franker), *Saxar*, *Skotar* (Skottar), *Írar* (Irländare),

* I VGL. I. C. B. läses *Emundær slema*, IV. 15: 3 *Æmundær slema*, i Södm. L. Add. 1: 3 *Emunde slema* (jfr. i Ol. Hel. S. s. 4 den svaga formen *Emundi*). SCHLYTER har i VGL. s. 494 och Södm. L. s. 294 återgifvit *slema* med *sleme*, i VGL. s. 576 och Södm. L. s. 333 med *slema*, af ett adj. *slemer* eller *slember*, »elak, grym»; efter det antagna sättet att förklara detta tillnamn. Möjligheten af det rätta i denna tydning må ej bestridas, ehuru ett dyligt adj. (= T. *schlimm*) icke är mig känt i den rätta F. Sv. eller i F. Isl. (nyare Isl. skrifter upptaga *slæmr* i bemärkelsen svag, dålig. — ett adj., som skulle svara till ett F. Sv. *slæmber*, snarare än *slember*); men minst lika mycket skäl torde finnas för uppfattningen af *slema* som ett subst. *slema*, så tecknadt i den bifogade Lat. texten ur Registr. Upsal. 27: 2 (jfr. Norska fem. *slembe*, »et uskikkeligst Qvindfolk», enligt AASEN). — *Colbrænna* (Registr. Upsal *culbrenna*) är i Gloss. till VGL. väl ansedt för subst., men maskulint («kolbrännare»), hvartill jag icke ser någon anledning.

Englar (jfr. Ol. Hel. S.) eller *Englismenn* (jfr. Ol. Tryggv. S. s. 22, Sturleson III. 179, Engelsmän), *Sviar*, *Gautar*, *Grikkir* eller *Girkir* (gen. pl. -ia, Greker), *Serkir* (Saracener), *Vindir* (Vender), *Eistir* eller *Eistr* (Estländare), *Danir* (Danskar), *Finnir* (Finnar), *Lappir* (Lappar), *Vermir* (s. 185, Vermländingar), *Þrændir* eller *Þrændr* (Thronder i Norge), *Jamtr* (*Jamtir* eller *Jamtar*, Jemtländingar), *Skánungar* (Skåningar), *Íslendingar*, *Hallendingar*, *Flæmingjar* (Flamandare), *Færeyingar*, *Háleygir* eller *Háleyir* (Helgeländingar i Norge), *Vikveriar* eller *Vikverir* (Vikbor), *Rómveriar* (Romare), *Blámenn* (Morer), *Suðrmenn* (Söderländingar, företrädesvis Tyskar), *Norðmenn* (Norges, någon gång hela Nordens invånare), *Austmenn* (Östmän, hvarmed Isländare och Färöingar gemenligen förstå Norrmän, bebyggare af Norge; desse åter åsyfta Svenskar eller andra Östersjö-folk), *Fiönbíar* eller *Fiönbyggjar* (inbyggare på Fyen). Det är mera sällan som en motsvarande sing. begagnas, t. ex. *Íslendingr*, *Færeyingr*, *Blámaðr*, *Austmaðr*; oftare brukas ett adj. med eller utan *maðr*, t. ex. *sornskr* (*sænskr*, *svænskr*, från Svea rike, Svensk), *gauzkr* (från Göta rike), *engskr* (Engelsk), *auströnn maðr*, *norrönn* eller *norrænn maðr*, eller blott *norrönn* (t. ex. Ol. Hel. S. s. 76 *hann var norrönn*, Norsk, Norrman, Sturleson I. 297 *hinn norræni*); *gerzkr* eller *girzkr* (för *gerðskr*, af *Garðar*, Ryssland) *maðr* är i allmänhet Ryss, men i Alex. S. s. 26 betecknar *gerzcr maðr* Grek, då *gerzcr* antingen står för *grikskr* eller för *gerðskr* (af *Garðar*, Byzans); vidare *eistneskr* (Estländsk), *gotneskr* (Gottländsk), *þjóðverskr* (*þýðverskr*, *þýðeskr*, Tysk), *vikverskr* (från Viken i Norge), *pondverskr* (Pontisk, jfr. Homil. 68: 4 *under pondverskom pilato*, under Pontius Pilatus), *rómverskr* (Romersk). Landsman heter *landi*, *samlandi*, *landsmaðr*; inföding *ilendr*, *innlendr*, *innlenzkr* eller *innborinn maðr*; utländig *útlendr*, *útlenzskr* eller *útlendis maðr*. Af *Áss* är pl. *Æsir*, (s. 32), afven kallade *Ása ætt*, *Ása fólk*.

Ur de äldsta Svenska språkkällorna är ej mycket att hemta af ifrågavarande namn, särdeles de enkla subst., och framför allt i nominativen; till och med uti yngre medeltids-verk är ej rikdomen särdeles stor. I det föregående hafva vi upptagit *Svear* (s. 198), *Götar* (s. 199), *Gutar* (s. 200); vi tillägga ur Cod. Bildst. s. 762 *en hedhin Dan* (Dansk), *Dæni* (Danskar), *Ryza*

(Ryssar), s. 625 *Franker* (»the som bygdho j thydiske thungo kalladus franker»), Cod. Bur. s. 3 en *Jupe*, ofta pl. *Jupa*. Som oblik kasus finna vi VGL. I. C. B. *Dana* (gen. pl., jfr. på samma ställe person-namnet *Dan*), Gottl. Hist. 4 *Grica* (gen. pl., och till samma ord må väl ock föras det i Run-Urk. 4180 m. fl. st. förekommande talesättet i *Krikum*, hos Grekerne, i Grekland; jfr. VGL. I. J. B. 49: 4 i *aprūm mannum*, ibland andre män, annat folk), *Ryza* (Gottl. Hist., gen. pl.), Cod. Bur. s. 56 *Ryzom* (Ryssar), Södm. L. Add. 4: 7 *Uirðu* (gen. pl.), *Uirðum* (Värendsbör),* *Uærmum*, Kg. B. 4 *Wærma* (se s. 485, och i *Scriptores I. n. 104*, ur en ung hdskr., *Vermana*, Vermländingarne). Bland afledda och sammansatta må ur lagarne nämnas *Folkongær* (Folkungar, Folkunga-släkten), *Hælsingær*, *Hælsingæ* (gen. pl.), *Nærikiær* (jfr. 204, Nerikesbör), *Uplændingær*, *Smalændingær* (jfr. s. 28), *Smalændingium* och *Smaleningum*, *Ölæningum* (Södm. L. Add. 4: 7, Öländingar, hvilka förmodligen ock åsyftas i Kristof. Lands L. Kp. B. 6 med *öningia*,** en benämning som jemväl förekommer i *Scriptores I. n. 144*, ur en ung hdskr.), *Österlæningia* (se andra noten och längre fram om ortnamn), *Nordhlænninga* (ib.); *Supær* mæper (VGL. I. S. 5, Söderlânding), *Supærman* (ib. Md. 5: 6), *Supærmæn* (Södm. L. Kg. B. 2, Södermanlândingar), *Supærmannum* (Upl. L. Kg. B. 2, i samma mening), *Væstmæn* (Vestmanlândingar), *Anger mæn* (Ångermanlândingar); vidare *Nurminr* (Run-Urk. 402, Norrmän, se här förut s. 470), *Nordmæn* (Cod. Bildst. s. 758), *Normanna* (Södm. L. Prol.), *Scanungs bôr* (VGL. I. pl., invånare i Skånings härad af Vestergötland), *Dalbo* (gen. pl. för *Dalboa*, invånare på Dal, i Dals land, jfr. s. 498); *Romara* (ofta i Cod. Bur.), *Lumbardum* (Cod. Bildst. s. 758, Longobarder, jfr. der s. 707 *Langbard*), *Franzcesa* (ib. 625, Fransmän), *Fran-sesara* (Legend. 758, Fransmän). I sing. är, med få undantag (jfr. ofvan *Supær* mæper, *Supærman*, Hels. L. Kg. B. 6 pr. *Hælsingæ*), adj. rådande, allt ifrån de äldsta permeböckerna, såsom *noræn mæper*, *svænsker* (från Svea rike, sedan från Sverige), *dansker*, *þyþisker* (VGL. I. A. B. 44: 4 *þydiskær*, jfr. Cod. Bur. s. 8 a *þyþisco*, 200 a *þysco lande*, *ænsker* (= æng-

* Jfr. Sn. Edda s. 195 *virþar*.

** Der sammanställas *nordhlænninga* (invånare af det dåvarande Norrland) *Österlæningia* (Finnar) *guia* (Gottlândingar) oc *öningia*.

sker, VGL. I. A. B. 44 pr. *anskær*), *væstgözsker*, *sundrisker* (Söderländsk), *nærisker* (Nerkisk), *gutnisker* (Gottländsk), *ogutnisker*, *smalænzker maper*; eller utan *maper*, t. ex. VGL. IV. 46: 8 *han wur ænskær at ædlum* (Engelsk till börd), 46: 47 *östgözkær at ædlum*, I. S. 3: 4 *danski ok norin æghu bötær*. Det heter i Upl. L. Æ. B. 3 *uplænsk lagh*, Gottl. L. *gutnisc cuna*, Södm. L. Add. 4: 7 *nærisker* (Nerkisk, Nerikes) *lagh-maðer*, i *næriscche laghsaghu*, Dipl. IV. 408 i - - *wærinsko* (Värends) *laghsaghu*, Legend. s. 307 *a göscu thungu* (på Svenska), Cod. Bildst. s. 787 *syra ængliska pæninga*, 625 *the som bygdho i walsko* (Fransk) *thungo kalladus franzcesa*, Legend. s. 335 *walzska* (Italienska?) *milor*, Kg. Styr. IV. 5: 2 *gamul sidwänia Romara ok Franzeska* (hos Romare och Fransmän); i Cod. Bur. och Bildst. är *römsker* (Romersk, Romare) icke ovanligt (jfr. Legend. s. 398, 404, 707); St. Rimkr. 4: 4, 2 har *Lettugha* (Lithauer), förmodligen adj. Ländsman, inföding eller infödd (i hänseende till landskap eller rike), kallas *landi* (jfr. s. 237), *inlændinger* (ÖGL), *inlænder* (VGL), *inlænzker*, *hærlænzker* (VGL), *infödder*; utländig eller utländsk *utlændinger* (ÖGL), *utlænder* (Dipl. I. 669), *utlænzker*. Motstycken till Isl. -*veriar* och -*verskr* har i F. Sv. ingenstädes mött mig, så framt man ej derunder vill inbegripa de först i handlingar från 1500-talet bemärkta uttrycken *Blekingsfarar* eller -*farer* (Blekingsbor), *Hallanzfarer* (Halländingar), hvilka eljest, ehuru med någon förändring i betydelse, synas lämpligare blifva hänförda till det s. 183 afhandlade *fari*. Icke heller upptäckes någon fristående form af *As*, såsom folkstam eller gudomlighet; men ofta ingår *as*, som första eller sista leden, i sammansättning af namn på personer och ställen, och framträder äfven enkelt, t. ex. i qvinnonamnet *Asa* (s. 264) och i gårdsnamnet *Asar* (s. 32). I person-namn häntydes sannolikt på folk- eller guda-beteckningen, i ortnamn på appellativet *as* (ås, bergås, sandås).

Ortnamn.

Verdelarne kallas af Isländare *Norðrhálfa* (eller -*álfa*), *Suðrhálfa*, *Vestrhálfa*. För riken, länder och landskap gifvas flere sammansättningar, såsom *Svíþið* (Svea rike, dels i inskränkare, dels vidsträcktare mening; med *Svíþið en mikla*

eller *kalda* förstods det gamla Schytien), *Dannörk*, *Norvegr* eller *Noregr* (det förra öfversatt i T. *Norwegen*, E. *Norway*, jfr. s. 432), *Austrvegr* (Östersjö-länderna); *Sviaveldi*, *Danaveldi*, *Noregsveldi* (i den Norska hdskr. af Ol. Hel. S. *Noreks vœlidi*); *Sviariki*, *Austrriki* (ungefär = *Austrvegr*), *Garðariki* (Ryssland); *Grikkland*, *Serkland* (Saracenernes land), *Vindland* (Venden), *Frakland* (Frankernes land), *Saxland* (Saxen), *England*, *Flæmingialand* (Flandern), *Ísland*, *Gauland* (s. 499), *Jamtaland* (Jemtland), *Vermaland*, *Halland*, *Helsingialand*, *Síaland* eller *Síland* (äfven *Sælundr* o. s. v., Seland i Danmark), *Siáland* (jfr. Sturleson II. 406, det forna Roden i Sverige). Äfven enkla namn förekomma, såsom *Flandr* (= *Flæmingialand*), *Garðar* (jfr. s. 267), *Lögrinn* (s. 445, Mälaren). Bland städer träffas *Lundr* (Lund), *Skarar* eller *Skarir* (pl., Skara), *Uppsaliir* (pl., Upsala), *Sigtúnir* (undantagsvis *Sigtún*, jfr. Sn. Edda Form. s. 15), *Rómaborg* (äfven *Rúm*, *Róma* o. s. v.), *Lundúnaborg* (äfven *Lundún*, *Lundúnir*, London), *Kantaraborg* eller *Kantarabyrgi* (Canterbury). För städer, gårdar, fjärdar, öar, näs m. m. brukas *-garðr*, *-heimr*, *-hólmr*, *-skógr*, *-dalr*, *-stadr*, *-vællr*, *-fjörðr*, *-ey*, *-byggð*, *-borg*, *-sund*, *-nes*, *-bu* m. fl.; t. ex. *Mikligarðr* (Byzans), *Holmgarðr* (Novgorod och dermed förenade landsträckor) o. s. v. Ofta nyttjas pl. *-staðir*, *-vellir*, *-túnir*, *-lönd* o. s. v. Östersjön benämnes *Eystrasalt*, Medelhafvet *Miðjarðarhaf* eller *-siár*, d. v. s. midjords-sjö. I allmänhet rättar sig deklinationen efter namnets senare beståndsdel.

Svenska urkunder upptaga icke, mig veterligen, någon Svensk benämning för verldsdelar, med undantag af ett (såsom det vill tyckas) till någon del interpolerad ställe i Run-Urk. 878 *var farin víðu um alfur heimsens* (vida omkring i olika verldsdelar, ordagrant: världens halfvor). För öfrigt finna vi *Sveariki* (*Suia riki*) eller *Sveriki* (slutligen *Sverighe*, men lika litet *Sviþiup* som *Gautþiup*, *Götþiup* eller någonting dylikt, jfr. s. 432 med 408), *Danmark*, *Norveger* eller *Noreger* (äfven *Norghí*, sedan *Norighe*, s. 432); *Austrriki* (Run-Urk. 854, förmodligen Östersjö-länderna utom Sverige), *Nærike* eller *Nærke*

* Rörande förhållandet af Sturlesons *Síaland* till de i Sv. Dipl. II. 118 och III. 149, 272 nämnda *Sóhundari* och *Sökundari* se SCHLYTER, Om Sveriges äldsta Indelning i Landskap s. 34—36.

(och *Nærikia*? jfr. s. 204*), *Franka rike* (Cod. Bildst. s. 625, Frankers rike); *Flander* (Stads L. Kp. B. 35, Flandern); *Svea land* (neml. i Kristof. Lands L., der det Kg. B. 4 heter *aff Swea landh ok Gotha. Swea kalladis nordanskogh ok Gotha swnnanskogh*), *Götland* (s. 199—200), *Væstragötland* (sedan *Væstergytland, Vestergylland*, jfr. s. 200 och den s. k. Brasks Kopie-bok på Riks-Arkivet*), *Östragötland* (sedan *Östergytland, Östergylland*, jfr. ib. och Sv. Dipl. I. 595**), *Upland* (pl., landskapet Upland***), *Smaland* (pl., jfr. s. 98), *Supermannia land* (sg., Södermanland), *Væstmannia land, Værma land, Hal-land* (sg. i VGL. I. C. B., sedan pl., såsom i Magn. Er. Lands L., jfr. s. 98), *Hælsingia* eller *Hælsingu land, Gæstrikaland* (så i flere gamla original-diplom m. fl. handskrifter, utan förkortning af *ri-†*) eller *Gestringaland* (jfr. Magn. Er. Lands L.

* SCHLYTER yttrar, att detta landskaps »gamla namn är *Nærikia*, således ej något compositum af rike» (se hans nyss anförda afhandling s. 41). I nominativen har jag icke sett denna form, och i oblik kasus endast det s. 204 upptagna stället ur yngre VGL. af *Nærikiu*, Magn. Er. Test. i *Nærikiu*, Södm. L. Kg. B. 1 genit. *Nærikiu*; det sista ur en gammal hdskr. (i noterna kallad B) såsom motsvarande textens *Nærkiu*, hvilket, stäldt vid sidan af Upl. L., synes beteckna landskapets invånare, alltså utgöra gen. pl. *Nærkia* = *Nærikia*. De ur VGL. och Magn. Er. Test. återopade exemplen innehålla dat. sg. och uttrycka ej ovilkorligen ett svagt subst. Ett sådant, sållsamt som landskaps-namn, vore helt och hållet det latiniserade *Næria*. Emellertid har hdskr. B. af Södm. L. äfven *Nærke* (Ald. I pr.), som är det nu i orten gångbara namnet, hvilket man gerna föreställer sig vara sammandragning af *Nærke*, i den gamla membr. B. 5. h. af Magn. Er. Lands L. och senare skrift, Sturlesons *Nærki*. Sävns härledning från *Isl. ná*, kompar. *nærrí* (närnare, se Sn. Sturl. Yngl. S. s. 52) är åtminstone den man lättast faller på.

** Det hvardagliga uttalet *-en* i *Vestergyllen, Östergyllen*, motsvarar det i *Smålen*, och gifver bekräftelse derpå att i det sistnämnda ingen pl. *lönd* ligger fördold (jfr. s. 98). Östgöta dialektens *e* för *a*, i ändelser, är allmänt bekant, och äfven Vestgöten grumlar stundom *a* till *ä* (jfr. Hof s. 35), churu ej i slutet af infinitiven (se här förut I. 387).

*** Dit hörde, utom *Ropin*, de tre s. k. folklanden, *Tiunda* (VGL. I. C. B. *tindæ*) *land, Attunda land, Fiæhrunda* (i VGL. I. C. B. *fiæörunda*, hos Sturleson II. 106 *fiæbrynda*) *land*, d. v. tio-, åtta-, fyr-hundare (härads)-land. I Vestergötland förstods med *Upland* högländet på Kinnekulle, t. ex. VGL. IV. 14: 8 i *Wplandum*, 16: 16 i *Vpplandum*. Dit hörde *Mædal Upland* (nu Medelplana, jfr. VGL. IV. 16: 12 i *Mædal Wplandum*), *Væstru Upland* (Vesterplana, jfr. Magn. Er. Test. i *Væstru Uplandom*), *Östru Upland* (Österplana, af hvilket ej något exempel ur forn-skrift är mig tillgängligt).

† SÄVZ anser möjligt, att benämningen kommit af *gest-reki*, gästvräkare (se Sn. Sturl. Yngl. S. s. 53), och i sjelfva verket skrives *Gestrekaland* i *Scripta Historica Islandorum*, XII 600; men det hos oss städe framstickande *ri*, än i dag oförändradt, påminner ej om de Skandiska formerna af *træka, reka* (jfr. I. 152).

B. B. 19, samt Stads L. i membr. B. 5. b.), *Angermanna land, Gutland* (s. 200), *Öland, Finland, Österland* (på 1300- och 1400-talet betecknande Finland*); *Estland* (Gottl. Hist. 4 *Aistland*), *Girkland* (se VGL. I. A. B. 12: 2) eller *Grikland* (samtidigt *Grekland*), *Ryza land, Egiptoland* (Med. Bib. I. 266), *pyzka land* (Tyskland, jfr. Stads L. Kp. B. 35 *off - tyskalande*, Cod. Bur. s. 200 i *pysco lande*), *Ængland, Jutland, Sialand* (VGL. I. C. B., men Ivan s. LXXIV *Siæland, Seland*); Run-Urk. 927 i *Sarklanti* (i Saracenernes land), 902 i *Lankbarpalanti* (i Longobardernes land, Lombardiet), 4049 i *Tafstalanti* (i Tavastland, annars *Tavestaland*), Cod. Bur. s. 150 af *Jorsalande* (jfr. der s. 64 *Jorsala haf* och Isl. *Jorsalaland, Palestina*). På 1500-talet skrives *Nordlanden* (Norrland, då inbefattande Helsingland, Gestrikland, Medelpad, Ångermanland och Norrbotten, jfr. Brasks Kopie-bok), *Norrebotn*. Af Medelpad förekommer oblik kasus, t. ex. Hels. L. Kg. B. 7 i *Mæpalpapa* (hvaraf SCHLYTER antagit en nominat. *Mæpalpapi***), Sv. Dipl. IV. 570 in *Mædhalpadha* (jfr. Dipl. Norveg. III.). Någon benämning på landskapet Herjedalen har jag i F. Sv. skrift icke varseblifvit; i Sverres Saga (Fornm. S. VIII. 34) kallas det *Herdalir*, i Dipl. Norveg. förekommer III. 677 *Herredall*, I. 494 i *Heriodaale*, 824 *Herdals mendtt* (män), *Herdaller* (Herjedalare); P. CLAUSSÖN uppgifver det dåvarande *Herdal* vara kommet af *Heriulffdal* (Norriges Bescriffuelse, Köpenh. 1632, s. 404); MUNCH åter skrifer *Herjårdalr*, af *Herjá* (Herje-ån, se Beskriv. over Norge s. 24, 92), hvilket skulle rättfärdiga den stundom hos oss använda teckningen *Herjeådalen*. Varend nämnes VGL. IV. 16: 1 *Wærænð*, i allmänhet *Wærænd* eller *Vær-*

* I otryckta nu i Riks-Arkivet förvarade diplom af åren 1362 och 1376 omtalas en lagman i *Österlande*; i ett tryckt af år 1332 *legifer parcium orientaliu finlandie* (Sv. Dipl. IV. 272); i ett af 1358 *prefecti nostri Osterlandiarum* (PORTEAN, Chronol. Episc. Finl. s. 273); i ett af 1357 *omnes terras Osterlandiarum, videlicet totam diocesin Aboensem* (HANDPÅ, andra delen af Rimkr. s. 46); i ett af 1498 blir Sten Sture d. ä., som hade Finland i förläning, kallad *höffuisman offwer östher landh* (Fin. Handl. VIII. 10). Uti Cod. Bur. s. 199 heter det: *Philippus prædicæpe tiughu ar i sithia som nu callar suerike. fra österlandum ok tel órasund*, hvaraf endast inhemtas, att personer och ställen blifvit förblandade.

** Den senare delen af detta namn skulle möjligen kunna föras till ett eljest hos oss obekant *pad*, af samma betydelse som F. Hög-T. *pad* eller *phai*, Ny-T. *pad* (stig), A. Sax. *pæð* (pl. *padas*), Eng. *path*, Sanskrit. *patha* (väg); då: mellanväg, mellanland.

end, i Cod. Bildst. s. 844 *Værand*, i Lat. diplom *Werendia* eller *Weringia*, Dipl. I. 464 *Warandia*.

Efter appellativet antecknas ytterligare följande.

garper (gårdsel, gård, af samma böjning som *brander*): *Holmgarper* (jfr. Gottl. Hist. 3 j *hulmgarþj*, Novgorad).

roper (rodd); Isl. *róðr*, med afledt *r* (såsom i vårt nya neutr. *roder*, styre), i gen. sg. och nom. pl. *róðrar* (GISLASON). Af appellativet eger man Upl. L. Kg. B. 10 pr. *biupær utt roþ*, J. B. 20: 4 j *utt roþ* (för *utrop*). Södm. L. B. B. 20 5 *roþa rum* (rodd-rum, rum att ro), Kg. B. 44 rubr. *vm roþa ræt* (om sjörrätt), Hels. L. Kg. B. 8 i *otroþir*; af hvilka exempel det sista, dock ur en med ringa omsorg skriven codex, skulle vittna om en med Isl. samfäld afledning. Såsom ortnamn förstods dermed den mot hafvet gränsande delen af Upland (med inbegrepp af Gestrikland) och af Östergötland.* I ÖGL. Dr. B. 14: 1 förekommer *Ropþs bo* (ett i Roden beläget boställe), Upl. L. þg. B. 13 *Ropin*, Conf. *Nyrræ* (norra) *Ropin*, Kg. B. 44 fr. *Ropsins utskyldir*, 44 ind. *vm Ropæ ræt* (Rodens lag), Registr. Upsal. 143: 1 *Rodhin*, Stads L. Kp. B. 36 *aff - - Rodhenom*. Uplands kustbygd, hvars gamla indelning i *skiplagh* (skepps-lag) är bibehållen, kallas nu *Roslagen* (= *Rods-lagen*, jfr. s. 400 *bergslagen***).

hember, *hem* (s. 25), Gottl. *haim*, ses mera sällan i ortnamn med uttryckt *h*, såsom Sv. Dipl. I. 384 *Göchem*, 385 *Berhem*, Registr. Upsal. 28: 1 *Warnhem*; oftare *Gökem*, *Varnem* (VGL. IV), *Hainaim*, *Farþaim* (Gottl. Hist.) m. fl.

malmber (s. 27). Utom sing. *Malm* (jfr. Sv. Dipl. IV. 356, 625), *Nyrralm* (II. 94), ses *Malmum* och *Malma* (III. 256, 340, båda nu *Malma*), det sista troligen för *Malmar* (pl.).

* I afseende på den närmare geografiska bestämningen se SCHLYTERS nyss anförda afhandling s. 15—17, 33—36.

** När denna förklaring faller sig så enkel, och grundar sig på kända historiska förhållanden, måste man afböja GRAYES härledning af *Roslagen* från Finnarnes benämning på en Svensk, *Ruotsalainen* (Gesch. II. 748), hvilken åter icke heller gerna kan, enligt den motsatta föreställningen, härstamma omedelbart från det nyare begreppet *Roslagen*, utan möjligen *-lainein* (uttryckande vårt *-ländinger* i *Upländinger* o. dyl.) vara tillagdt *Rop* eller *Roþs*; i fall annars de båda namnen stå till hvarandra i så nära släktskap, hvarom jag icke vågar yttra mig.

Sv. Spr. Lagar.

- holmber* (s. 27): *Stokholmber*, *Danaholmber*, *Helghaanzholm* (Sv. Dipl. III. 468).
- köpunger* (s. 28): *Faluköpunger* (i Sv. Dipl. IV. 409 *Falakopungh*, Falköping), *Enaköpunger* (Enköping), *Iunaköpinger* (Jönköping), *Superköpunger* (Söderköping), *Liong-* (*Ling-*, *Lyun-*, *Lyn-*)*köpunger* (*köpinger*).
- sten* (s. 30): Sv. Dipl. III. 442 *Wastenar* (pl., *Vadstena*), Magn. Er. Test. i *Vatzstenæ* (gen.) *kyrkiu*, i *Vatzstenom* (dat.), *Vadst. Kl. R. s. 3 j Watzstena clostre*. Man kan här af se ej döma, huruvida den första beståndsdelen är *vap̄* (*vad*) eller *vat* (*vatten*), emedan *z* och *tz* brukas både för *ps* och *ts*.
- as* (s. 32): *Slætas*, *Suntruas*, *Sinuas*, *Hattas* (*Hattåsen*);* pl. *Asar*; sannolikt äfven pl. *Ulfasa* (*Ulfåsa*) m. fl.
- os* (s. 33): *Aros* (Sv. Dipl. I. 260, *Upsala*), *Östraros* (ib. 509, *Upsala*), *Aros* (Vestm. L., *Vesterås*), *Vestraaros* (Sv. Dipl. III. 482, *Vesterås*), sedan *Vesterars*.
- skogher* (s. 35): *Wætorskoger* (Sv. Dipl. II. 85), *Örskogher*, *Lærikiuskogher* (*Lärkeskogen*).
- lunder* (s. 37). Isländare böja *Lundr* (staden *Lund*) lika med *lundr* (*lucus*), således gen. sg. *Lundar*. Jag vet mig icke hafva i Svensk fornskrift mött nominat. här af, men i Magn. Er. Test. *Lund* (dat.), *Lundæ* (gen.) *biscopsdöme*, *til Lundæ kirkiu*; och i detta *Lundæ*, liksom i det nuvarande *Lundagård*, har man anledning att se en gen. *Lundar*. Med afseende på de nuvarande namnen ville man som hithörande pl. räkna *Fröslundir* (Registr. Upsal. 448: 4, *Fröslunda*), *Skalanðer* (VGL. II. M. 8, ett af *Upsala öds-godsen*, nu byn *Skalunda*), *Skalandæ* (gen., VGL. I. C. B.); men pl. hade bort vara *-ar*, och det senare stället skiljer sig också genom vokalen i mellan-stafvelsen.
- morper*, *marper* (tjock skog)? Upl. L. Præf. *Öpmorþæ*, var. *Emorþæ* (gen., skogen *Ödmorden* eller *Tönnebro-skogen* mellan *Gestrikland* och *Helsingland*), Registr. Upsal. 447: 4 *Emordh* (ack.); uti oblik kasus äfven Sv. Dipl. III. 69 *Ömordh* (nu staden *Åmål*), VGL. II. þj. B. 45 *Colmarþ* (skogen *Kolmården*), Magn. Er. Test. *Kulmarþ*, Sv. Dipl. II. 379 *Culmard*; vidare Hels.

* I 3 varianter till VGL. IV. 11: 1 läses *Halleraas*, der *Hatter* synes vara gen. *hattar* af *hatter* (*hatt*), såsom Isl. *hattar* är gen. af *höltir* (jfr. s. 146) och af *hattir* (s. 37, jfr. RASK, *Vejledn* s. 15).

- L. Kg B. 10 *Marþbæk*, 11 *Marbæk*, i 1609 års uppl. *Mordbäck* (nu Tönnebro-ån i Ödmorden). Man har, med för-
 anledande af några bland dessa exempel, uppställt ett subst.
morb eller *marþ* (skog), för hvilket SCHLYTER ifrågasatt fem.
 kön (jfr. Gloss. till Upl. L. s. 378 och till Hels. L. s. 193).
 Från den formella sidan gifves ej i det ofvan anförda något
 hinder för antagande af fem.; men ej heller af mask. (i båda
 fallen står *öþmorbæ*, *emorbæ* för *-ar*, jfr. s. 260, 263 person-
 namn på *-urðr*, *-orðr*), hvilket senare alternativt bättre läm-
 par sig för namn på skog, och öfverensstämmer med mask.
mor (tät och buskig skog) i Dalskan (jfr. Sv. Dipl. III. 674
 i *Morom*, i Mora sokn af Dalarne), — ett ord som, lika
 med *mar* i skogsnamnen *Sveamar* (Sveamo), *Alamar* (Alma-
 ren, se VGL. IV. 11: 1), sannolikt står i radikal förbindelse
 med de förbemälda, vare sig att *-þ* är i den ena grup-
 pen utvuxet eller i den andra afnött. Aflysningen är kanske ej
 heller släktskapen med F. Hög-T. *muor* (kärr), A. Sax. *mor*
 (hed, myr, berg), af hvilka emellertid det första är till be-
 märkelsen vårt appellatif *myr* (s. 72, jfr. i VGL. IV. 11: 1
 skogsnamnet *Ællæmyr* eller *Ællimyr*), men det senare, i sin
 ena betydelse, närmar sig vårt vanliga *mo*, Isl. *mór* (s. 49),
 der likväl *r* numera utgör blott nominatif-tecken. Hög be-
 skrifver *mo* såsom en på någorlunda jemn sandmark växande
 skog. Äfven fornspråket hade *Svenamo*, *Værnamo*, *Clitte-*
moe eller *Klintamo* (VGL. IV. 11: 1, skogen Klyftamon). Det
 gamla *Sveamar* heter nu *Sveamo*.
- sior* (s. 37): *Örsior*, *Sæfiusior* (Säfsjön), *Væxsior* (staden Vexjö,
 jfr. Södm. L. Add. 4 pr. *Uæxsio*, gen.), *Aghborrasio* (Sv.
 Dipl. I. 453, från år 1270).
- aker* (s. 42): *Aker* (Åker), *Vikingaker* (Vingåker), *Thorsaker*,
Odhensaker, *Ullaraker* (s. 263), *Österaker*.
- bækker* (s. 43): *Junabækker*, *Danabækker*.
- byr*, *by* (s. 46): *Visby*, *Husaby* (Husby), *Æluacarlaby* (Re-
 gistr. Upsal. 148: 1, Elfkarleby, uttaladt »Ålkarby»), *Öningeby*
 (på Åland). Det nominativa *-r* märkes icke.
- dal* (s. 49): *Dal* (Dal, Dalsland), *Nordal*, *Sævudal* (Safvedals
 härad); pl. *Dalar* (Dalarne).
- sal* (s. 50): pl. *Upsalir* eller *Upsalar* (Upsala). Man träffar
 Sv. Dipl. IV. 409 dat. *in Salum* (nu staden Sala), och

då det derstädes III. 259 och 283 heter *in Sala*, 282 *in Salæ* (beläget i Vaxala socken af Upland, uti Reg. Upsal. m. fl. st. kallad *Vaxald*). här man ingen grund att der söka fem. *sala* (se härförinnan s. 242), utan en nom. eller ack. pl. af *sal* oförändrad.

stäper (s. 53). I pl. förekomma Sv. Dipl. I. 276 *Hanastathir*, 384 *Almastadum*, III. 428 *Vixstathir* (Viksta), IV. 282 *Ingelstadhi*, VGL. IV. 16: 4 *Agnistoðhum*; Magn. Er. Test. *Halmistapum* (staden Halmstad). I Lat. handlingar finner man ofta *-stadh*, såsom Sv. Dipl. I. 277 *Heslistadh*, *Vidhistadh*; jemväl *-sta*, såsom *Ransta*, *Tensta*, *Knifstu*, *Blaksta* eller *Blaxta*, *Bulingsta*, ja *Blaxstum*, *Balinæstum* (Sv. Dipl. IV. 468, III. 428) o. dyl., alla ur pergamentsskrift från förra hälften af 14:de seklet. Vid åsyn af detta *-sta*, sammansäldt med de af MUNCH (i Beskrivelse over Norge) upptagna *Hrafnista*, *Sónesta*, *Gimista*, om hvilka man likväl ej känner, huruvida de till bildningen äro theoretiska eller verkliga, skulle man lockas att tänka på en daning af samma art som *pianista* och dyl. (se här förut. s. 249); synnerligast som invid t. ex. det yngre *Girista* kan sättas en gammal pl. *Giristir* (Sv. Dipl. I. 497), *Giriste* (539), *Giristum* (II 304). Men denna föreställning kan ej uppehållas vid anblicken af den fulla formen *Giristadh* (ib. III. 399), änskönt från ett annat landskap; än mindre invid *Ballinæstadh* (ib. III. 265), som i verkligheten är det ofvan anförda *Balinæstum*, af *Bulingsta* i Upland. Närmare skådade blifva ej dessa regellösheter mera betydande än många andra uti diplomerna i allmänhet, bland hvilka de på Latin affattade tillika röja svårigheten att efter ett främmande tungomåls fordringar lämpa det vardagliga, ofta missledande uttalet af ett ortnamn, hvaraf allehanda motsägelser och godtyckligheter uppkomma.

viper (s. 444): *Tiviper* (Tiveden), *Vatursviper*, *Synderviper*, *Österviper*, *Holaviper*.

valder (s. 445): VGL. IV. 44: 4 *Affsæualdær*, var. *Axawal* (en skog, nu Axevalla hed), 44: 4 *Lincornæ wallum* (Eckornavallen).

mark (s. 58): *Mark* (Marks härad i Vestergötland), *Danmark* (VGL. I. C. B., jfr. Run-Urk. 4323 i *Tanmarku*); pl. *Danmarkir* (Registr. Upsal. 447: 2, Danmarks socken i Upland).

sæter, ett fem., af samma böjning som *liver* (s. 69), gissar man sig till, om ej af Vestm. Lagarnes *sætra* (gen. sg. för *sætrar*, eller gen. pl.) *lafa* (skogslada), likväl af det ännu dialektiskt brukliga fem. *säter* (fåbod, skogs-äng), pl. *sætrar*, motstycke till det i Norska munarter fem. *sætr*, pl. *sætra*, vid sidan af Isl. och F. Nor. *sætr* eller *setr* (hos BJÖRN HALDORSEN *sætur* och *sætrur*, pl.). Till ett fem. eller ock till ett neutr. (jfr. s. 123) kan man föra staden *Säter*, äfven som Sv. Dipl. IV. 549 *Birkæsæter* (Bjärsäter), 625 *Biærchæsæter* (Bærksäter), båda i Södermanland; Registr. Upsal. 148: 4 *Nysætir* (144: 4 *Nysættrum*, Nysätra), 447: 4 *Sparsætir* (144: 4 *Spar-sættrum*, Sparsätra), båda i Upland, och andra dylika. Men hellre som fem. pl. vill man betrakta det nu flestades förekommande *Sätra*; äfvenså det ställe, som Sv. Dipl. IV. 390 heter i ack. *Sætra*, i dat. *Sætrum* o. s. v.

• (s. 72): *Alnö* (Hels. L.), *Muskö* (Dipl. I. 522), *Værmdö*, *Visingö*. Skåne kallas uti Isl. och F. Nor. handskrifter ömsom och samtidigt *Skáney* och *Skáni*, någon gång *Skán*; Run-Urk. 968 *Skanu*, 1254 *Skenu* Ivan s. LXXIV *Skanö*; men i vår äldsta handskrifna urkund VGL. I. C. B. *Skani*. MUNCH antager med GRIMM, att ändelsen *avia* i *Scandinavia* kommer af ett förmodadt Mös. Göt. *avi*, gen. *avjos*, som vore det Isl. *ey* (ö), gen. *eyiar*, då *Skandinavia* vore = *Skáney* (GRIMM, Gesch. II. 727, MUNCH, Got. Spr. Forml. s. 24, jfr. SÄVE, Sn. Sturl. Yngl. S. s. 58—9); och han ser i *Skáni* ett sammandraget *Skandini* (F. Sv. Spr. s. 20, 26). — I Lat. permehref omtalas ett *Malmö* i Upland och ett i Södermanland; men den i det fordom Danska Skåne belägna staden kallas *Malmögh*, *Malmöghæ*, *-öghe*, *-öghen*, hvilka former, jemförda med Isl. *Malmöghar*, synas antyda ett gammalt *Malmögher* eller pl. *Malmöghar*, d. v. s. sand- eller malm-bög, *-högar* (jfr. s. 27 *malmber*).

hep (s. 73): *Finhep*, *Mildu hep*.

bro (s. 80): *Örabro* (Örebro), *Willærwis bro* (VGL. IV. 16: 12). *tun*; Ang. Sax. *tun* (stängsel, gård, by, stad, Eng. *town*), Isl. *tún* (gårds-äng, i Norge: gård, åbyggnad, gårds-rum), i sg. neutr., men i pl. oftast fem. såsom ortnamn, t. ex. *Túnir*, *Sigtúnir* (undantagsvis *Sigtún*, se Sn. Edda Form. s. 15). Appellativet, som ingår i *tunyarfer* (jfr. Hels. L. V. B. 4 i

tomptum ok tungarþum), återstår oss i dialekternas *tun*, *ton*, *tone* (stängsel, gårdesgård, inhägnad mark). Gamla handskrifter af lagarne inskränka sig till dat. pl. *Sictunum* (Upl. L. Kk. B. 22 pr.), yngre till *Sightuna*, *Eskilstuna*, *Eskilstunom*; Sv. Dipl. III. 674 har *Rumfaratunum* (Romfartuna) o. s. v. Registr. Upsal., nästan ensamt, har bevarat den oskadde nom. och ack. pl., t. ex. 148: 1 *Tunir* (Tuna), *Frötunir* (Frötuna), *Simbatunir* (Simtuna), *Altunir* (Altuna), 147: 2 *Nærtunir* (Närtuna), *Æsatunir* (Estuna), *Östunir* (Östuna), *Skieptunir* (Skeptuna), *Ernatunir* (Erentuna), *Færingiatunir* (Färentuna), 147: 1 *Thorstunir* (Thorstuna), *Solandatunir* (Sollentuna), *Valendatunir* (Vallentuna).

lip (s. 85): pl. *Gusulipir* eller *Kusulipir*, *Harþamars lipir*.

boþ (s. 87): Sv. Dipl. III. 90 *Bodhum* (i Upland), *Karlabodhum* (Karbo), Södm. L. Kg. B. 2 *Romundaboþa* (gen.). Med någon sannolikhet är ock att antaga ett ursprungligt *Falsterboþir* (Falsterbo), med afseende på de i Lat. diplom vanliga *Falsterbodhe*, *-bothe*.

kind, Isl. fem. *kind* (barn, afkomma, stam, slägte). pl. *kindir*. någon gång *kindur*. Endast som namn visa sig hos oss *Kind* (ett härad i Vestergötland och ett i Östergötland), *Kakind* (VGL. I. V. K. *Cakind*, pl. *Cakin*, *Kåkind*s härad), *Skærkind*, *Frökings hæraþ*, *Kindkulle* (Kinne Kulle), *Kindabo* (*Kyndabo*), *Kindastafir*, *Kinna sten*, *Kinda hæraþ* m. fl. större delen i Göta rike.

borgh (s. 94): *Romara borgh* (Cod. Bur. s. 9 och 395, staden Rom), *Helsingborgh*, *þorsborg*.

spang (s. 157): *Spangar* (Registr. Upsal. 147: 1, Spånga), *Spingum* (Sv. Dipl. I. 474).

garn (garn*), Isl. *garn* (enligt BJÖRN HALDORSEN: tråd, nät; jfr. fem. *görrn*, tarm, pl. *garnir*); *Östergarn*, *Akergarn* (jfr. Gottl. Hist. 3 *Aergarna kirchia*), *Vinagarn* (Sv. Dipl. IV. 583, jfr. 437 *Vinagarnum*, *Vengarn*), *Svinagarn* (*Svingarn*).

biargh, *biærgh* (s. 105): *Klokkobiærgh*, *Aldubiærgh* (Ålleberg), *Hundabiærgh* (Hunneberg), *Falkinbergh*, *Vardhberg*. I Cod

* HÄNS antagande af en särskild betydelse (*lacus, mare*), för *garn* i ortnamn har blott ett svagt stöd i det af honom med tveksamhet återopade MÖ-Götl. *ga-rinnan*, som är ett sammansatt ord. Någon ting, som för öfrigt kan stärka hans hypotes, är mig icke känt.

Bildet. s. 787 läses *Cantarbiærgh*, 773 *Canturbergh* (Canturbury, jfr. s. 270).

bol (s. 446): *Karlsbol*, *Sæmunda bol*.

rup, *riup*, *ryp*, i samma mening (afrojd mark) som Isl. neutr. *ruð* (jfr. Sturleson I. 45) och *riðr* (BJÖRN HALDORSEN), det svaga *rupa* (Upl. L., Vestm. L.), och det kanske i något landskapsmål öfverblifna *ryd* (se IHRES Dial. Lex.), är välbekant i ortnamn, såsom *Riudh* och *Rydh* (Registr. Upsal. 447: 4, 443: 2), *Stukkaruth* (Sv. Dipl. I. 277), *Fisloryd* (522), *Æliaryd*, *Askaryth*, *Frinnaryth*. Mycket allmänna äro ännu dylika namn på *rud*, *ryd*, *röd* (*red*). SÅVE gör den anmärkning, att namn-ändelsen *red* icke alltid är ett förderfvadt *röd*, utan ofta nog ett *ed* (Isl. *eið*, landtunga), med föregående *r* af en gammal genitif-ändelse (Sn. Sturl. Yngl. S. s. 48); men då han derpå exempelvis nämner *Elgar-ed* (jfr. här förut s. 46 *ælgher*), har han, enligt enskilda meddelanden, haft i sigte den i Norra Helsingland belägna byn; således icke det af mig anförda stället i Skåne, *Æliaryd*, *Æliaryth* (Sv. Dipl. IV. 520). Mångenstädes lärer väl emellertid icke det genitiva *r* hafva hållit sig vid magt.

sund (s. 416): *Örasund* (Cod. Bur. s. 199, Öresund), *Stralsund* (Sv. Dipl. I. 673, Stralsund), *Askasund* (jfr. der III. och IV.); må hända för *Askarsund*, att döma af det nya stadsnamnet *Askersund*, hvars förra del då vore gammal gen. sg. af trädet *ask*, i de fleste landsorter fem.

þorp (torp): *Finnathorp*, *Lagmansthorp*, *Skafstathorp* m. fl. (se Sv. Dipl.). Med vetskap derom, att *þorp* är både i F. Sv. och Isl. neutr. (jfr. Upl. L. och Gottl. L.), blir man öfverraskad af namnen *Arnbjornæþorppær*, *Olafstorppær* (i VGL. IV. 43); men då *-ær* beror af förkortnings-tecken, kanske i ominne ditkomna, är man af en så ringa tillfällighet ej berättigad att antaga någonting afvikande i kön eller böjning (jfr. s. 462).

hus (s. 416), i namn, plägar beteckna ett slott, en starkare och beboelig fästning, t. ex. *Bagahus* eller *Bavahus* (F. Nor. *Bagahus*, *Bahus*, Bohus), *Abohus*, *Tavestuhus* (Tavastehus). Den gamla fästningen och staden Lödöse nämndes af Isländare och Norrmän *Hliðhús* eller *Liðhús* (egentl. ljuhús, dånande fäste), och förmodligen är hos oss en pl. *Liuphus* förborgad

- i gen. pl. *Lyþosæ* och *Löþosæ* (Bjark. R. 43: 2), dat. pl. *Löþesum* (Magn. Er. Test.), *Lödesom* (St. Rimkr. 36: 4), i Fornm. S. X. 34 och 38 motsvarade af *Liðhúsa* och *Liðhúsum*. Axevalla slott kallades *Nyhuset* (Sv. Dipl. III. 709).
- hult, holt* (skogsbacke, hult, Isl. *holt*): *Svinahult, Fagrahult, Dutharhult* eller *Dudhraholt* (Döderhult), *Sandaholt, Byrsuholt*.
- næs* (s. 125): *Strængianæs* eller *Strænginæs* (Strengnäs), *Hollandanæs* (Hällnäs), *Vraksnæs*.
- hundari, hundæri* (s. 128): *Simbohundæri* (nu Simtuna), *Habohundæri* (Håbo), *Nærdhingiahundæri* (Närdinghundra).
- bo* (s. 135): *Asbo, Bialbo* (Bjelbo), *Lungbo, Vafþsbo, Abo* (staden Åbo, i Södm. L. Add. 4 pr. och Magn. Er. Test. utan förändring i gen.). Någon gång kan *bo* föreställa gen. pl. *boa* af mask. *boi* (s. 198). Jfr. ofvan *boþ*.
- vi, ve* (Isl. *vè*, helgedom, heligt rum), förekommer appellatift i Gottl. L. 4 (*avi* för *a vi*); och som ortnamn dels ensamt, t. ex. i Gottl. Hist. 4, Sv. Dipl. III; dels i sammansättning, t. ex. *Viby, Visby, Visborgh, Skiæþvi, Frövi, þorsvi, Sköþve* (VGL. I. Br. 3, Magn. Er. Test., nu Sköfde).
- fala* (slätt, ljunghed, jfr. s. 210 *fal, falna, fulki, falske*, I. 453 Isl. verbet *fela, fal, falinn*) brukas ännu dialektiskt; *Falan* kallas Falbygden i Vestergötland, och namnet på staden *Falun* kan icke gerna vara annat, om ej förkortning af ack. *saluna*. I VGL. IV. 11: 1 upptagas *Norðfalæ* (norra delen af Falbygden), *Synðærfalæ* (var. *Sudherfala*, södra delen deraf), *Österfalæ* (östra delen). Samma ord ingår i *Faluköpunger* (staden Falköping), *faluskæppa* (Falköpings skäppa, se VGL.). Till ett svagt fem. *fala* lämpar sig ej i Lilla Rimkr. Cod. Verel. s. 498 på *falana* (jfr. hdskr. D. 3 s. 568); men detta uttryck (för *saluna*), i en ung pappershandskrift af ett rimverk, är af underordnad vikt.
- Åtskilliga andra subst. utgöra beståndsdelar i ortnamn, såsom *fors* (s. 34), *hamar* (s. 44), *fiorþer* (s. 150), *hamn* (s. 65), *byghþ* (s. 97), *vik* (s. 158), *vafþ, fiæll* (s. 102, berg), *hæræþ* (s. 148), *mosi* (s. 204), *-lösa* (t. ex. *Væsterlösa, Gerslösa*, jfr. s. 217—218, 220) m. fl.
- Pl. är särdeles omtyckt, såsom *Alir* (VGL. I. pl.), *Alum* (ib. V. K.), *Tranquislir, -um* (VGL. IV. 10, jfr. Gottl. L.

quisl, Isl. *quísl*, gren på träd, af en elf, en slägt), *Valir* (Våla, jfr. hos Munch *Válin*), *Norir* (Nora i Upland), *Löstir* (Löfsta, detta, liksom de närmast föregående, ur Registr. Upsal. 148: 4); *Vartoptær* (VGL. s. 194, Vartofta), *Klyfiar* (se i denna afhandling s. 74) och många förut uppräknade. Jemväl neutra antaga pl., t. ex. *garn. hus*. Ofta blir man brydd vid angifvandet af nominativen, när en sådan ej står att finna från språkets bättre tid Af dat. pl. *Morum* (Södm. L. Kg. B. 4, jfr. s. 275) har man slutat till nom. pl. *Morar* (Mora i Upland); men af gen. pl. eller ack. pl. *Arbugha* (Södm. L. Add. 4: 7) till *Arbughir* (Arboga), ehuru *Arbughar* egnade sig för en härledning från *bughi* (s. 187, jfr. VGL. s. 288 i *hæstubughæ*). Isländare beteckna staden Skara med pl. *Skarir* och *Skarar* (hos Adamus Bremensis *Scarane*, som tyckes vara bestämd form); i Svensk fornskrift möter man gen. pl. *Skara*, dat. pl. *Skarum* (håda VGL. s. 70), äfven i *Scara* (Sv. Dipl. II. (94). Af dat. pl. *Alvastrum* (VGL. IV.) kan slutas till *Alvastrar*; dock ej med säkerhet, emedan namnets senare del möjligen kan vara neutr. Med kändedom deraf, att redan i den äldsta nu tillgängliga Svenska fornskrift det slutande *r* ofta saknas för nom. pl., vore man färdig att i ortnamnens plurala *-a* mera allmänt förutsätta ett *-ar*, efter 4 dekl.; om ej exemplen af *Tunir*, *Valir*, *Norir* m. fl. lade sig emot ett sådant antagande. Det mot medeltidens slut allt mer öfverhandtagande *-a* är otvifvelaktigt i flere fall blott en stelnad gen. pl., så mycket lättare allmän vorden, som socken, stad, by, kloster eller dylikt kunde vara underförstådt. — Särskild pröfning erfordrar ett i pl. ofta förekommande namn: *Kalmar*. Isl. författare omtala, jemte *Kalmars-nes* eller *Kalmarnes*, ett mångskiftande *Kalmarir*, *Kalmarn*, *Calmarnir* (Sn. Ol. S. s. 170, ack.), *Karlmarir*, *Kalmanar*, *Kalmarnar* (Sturleson III. 302), *Kalmarver*, utan att dermed alltid tydligen utmärka staden Kalmar eller Kalmar Sund, det senare af Isländare ock kalladt *Kalmarmar*. I våra landskapslagar finnes härom ingen ting antecknad. Uti Lat. diplom heter det om Kalmar socken i Upland *de Kalmare* (Sv. Dipl. III. 147), *Kalmari* dat. (269); om det till Linköpings domkyrka hörande *in Kalmarum* (IV. 380); en summa testamenteras »sacerdotj *de Kalmar*» (I. 640). Ytterligare anför vi ur Run-Urk. 968 i *Kalmarna sūtum* (= *sundum*). Magn. Er. Test. i *Kalmarnum*,

ett permebref af år 1377 j *Calmarnom* (i Kalmar kloster), Magn. Er. Lands L. (membr. B. 5. b.) Kg. B. 11 j *Karmarnum* (i Kalmar stad), aff *Karmarna foghathy*, Kristof. Lands L. Kg. B. 11 j *Calmarna*, aff *Calmarna fogheti*, St. Rimkr. 9: 2 til en stad heyter *Kalmar*, 34: 2 aff *Calmar*, til *Kalmarna*. Enheten i denna mångfald af både Svenska och Isl. former kan vara en sg. *Kalmar*, med samma böjning som person-namn på -ar (jfr. s. 260, 263); alltså i gen. *Kalmars*, dat. -ari (*are*), pl. -arar, best. -arnir o. s. v. — Ännu ovissare än om detta namns rätta bildning är man om dess ursprung. Den nya härledningen från Eng. *calm*, Fr. *calme*, Ital. *calma*, Ny-T. *kalm* (DIETRICH, Runen-Sprach-Schatz s. 150) synes föga mindre vågad, än den gamla från Ungerska (Magyariska) *kalmar*, köpman. Är man tillfredsställd med blott yttre ljudlikhet, så kan man få den på närmare håll, och derjemte lika mycket inre motsvarighet. Ej långt från Kalmar, i Blekingen, lefver fortfarande ett subst. *kalm* (sten, kummel, stenröse), äfven känt på Gottland; och i fall namnets senare del hvarken är pl. af *kalm* eller afledningen -ar, utan *mar*, så fins detta ord i fornspråket så väl i betydelsen af skog (jfr. s. 275) som haf. I Tyska person-namn är *mar* välbekant, och det framträder i staden *Vismar*. Om accenten kan gifva någon ledning, är *Kalmar*, med akut tonfall på sitt första *a*, hvarken pl. eller sammanställning.

Vissa aflednings-former äro jemväl i ort-namn använda. De mest brukliga äro följande.

-ir (s. 47—48): *Væmir* (Sv. Dipl. I. 668 *wæstan Wæmir*, vester om Venern), *Lyghmir* (VGL. IV. 11: 3 i noten, i texten *Lygni*, sjön Lygnern, 11: 1 *Lygnisuiðær*, en skog), *Öcer* (ib. 11: 3, var. *Öker*, *Öcre*, sjön *Ökern*). *Meser* (jfr. der 10 *Mese* i dat. och ack., sjön *Mäsern*). Några på -i (e) äro möjligen hithörande; andra äro neutra eller svaga mask.

-ur (*or*) i *Vætur* eller *Vætor* (Sv. Dipl. II. 85, 240) kan räknas antingen för maskulin afledning (jfr. s. 40—41, svårligen för feminin, jfr. s. 69), eller möjligtvis för feminint nominativ-tecken (s. 79), liksom -r i *Væmir* är maskulint. I afseende på betänkligheterna vid det sista alternativet hänvisas till hvad s. 77 blifvit ordadt. I Sv. Dipl. II. 85 nämnes *Wætor-skoger* (jfr. Södm. L. s. 336).

- unger (onger), -inger, -ung, -ing** (jfr. s. 28, 69): *Blekonger* (att döma af VGL. I. C. B. *Blecongs*, men Isl. har *Bleiking*, landskapet Bleking, Blekingen), *Skanunger* (i *Skanungsbor*, *Skanungs hærøp*, Skånings härad i Vester-götland, jfr. VGL. I.), *Billinger* (VGL. IV. 44: 2 i var., i texten *Billing*, berget Billingen), *Hising* (Isl. *Hising*, ön Hisingen, af somlige skrifven »Hisingöu», men icke så uttalad på stället eller i granskapet).
- ungi, -ingi, -lingi**: *Hambrungi* (Hamrånge). *Skutungi*. *Skioldungi* (Skylinge), *Östra och Västra Hanungi* (Öster-, Vesterhaninge), *Huddungi*, *Skæningi*, *Byringi*, *Birklingi* (Björklinge). Fastän maskulina substantif-former kunna sättas invid (jfr. s. 204), äro väl dylika namn sällan att uppfatta som svaga mask., enär i oblik kasus intet *-a* vill visa sig, men väl i gen. *-is*, t. ex. *Hambrungis* (Hels. L. Kg. B. 44 pr.), *Skæningis* (Sv. Dipl. I. 668), liksom i starka neutra. Blott undantagsvis går ett starkt mask. i jembredd, t. ex. VGL. IV. 44: 4 *Rislingi* (skogen Ruslingen), i var. *Rislinger*.
- i, -ni**, neutr. (jfr. s. 426, 433). Utom de förestående anteckna vi *Hildi* (skogen Hillet), *Qualni* eller *Qualdne*, *Giænsini* (Gäsene), *Livini* (Lefvene). Jfr. s. 277 *Skani*.
- i**, svagt mask., må sökas i *Mjælki* (VGL. s. 288, Mjölke-sjön), *Friski* (Frisjön), *Gryti* (skogen Gryten), *Asundi* (sjön Åsunden), *Kili* (skogen Kiliamossen) m. fl., af hvilka dock en och annan kan till äfventyrs vara starkt mask. på *-ir*, eller ock neutr. på *-i*.
- a**, svagt fem., i *Lipa* (ån Lidan), *Tipa* (ån Tidån), *Spæta*, *Kiæglu* eller *Kiæggla* (skogen Keglan), *Fala* (jfr. s. 280).

Den under senare århundraden så vanliga bestämda formen af ortnamn var i fornspråket mer än sällsynt, och framträder, under dess bättre tid, nästan blott i *Hopin* (s. 273). Senare märkes *Hallandomen* (s. 98), på 1500-talet *Hiälmaren*, *Trulhättan*, *Ungeren* och andra.

Ännu återstår mycket för forskningen i det för fornhäfderna viktiga ämne, som vi här behandlat, och hvaruti vi föga hunnit utförver uppställandet af de allmänna grundsätserna, här ofta mer än annorstädes svåra att upptäcka i bristfälliga fornlemningar. Fältet är så vidsträckt och i så ringa mån undersökt, att det nog ensamt fordrar sin man att rödja och odla.

TIONDE KAP.

Främmande ord i Forn-Svenskan.

Som ännu om Isländarne kan om våre förfäder sägas, att de vid modersmålets behandling i möjligaste måtto afhöllo sig från inblandning af utländska ord, särdeles af ogermanisk härkomst; men efter sitt lynne omdanade sådana, som, inkomna med nya begrepp och seder, framför allt genom kristendomens införande, icke lätt ersattes af inhemska. En mängd ord, såsom *kor*, *mur*, *diakn* eller *diækn*, *kalker* (*calix*), *klerker*, *prester* (*präster*), *biskuper*, *provaster*, *pilagrimber*, *paskar* (s. 68), *skoli*, *mæssa*, *krona*, *tafla*, *almusa*, *kirkia*, *olia*, *bref*, *kors* (Hels. L., Cod. Bur. s. 439 *corset*, *corsens*, *corseno*, men VGL. I. K. B. 17: 4 fem. *cruszu* gen., 5 *crusszur* pl., Isl. *kross* mask., Lat. *cruæ*), *kloster*, *mönster* (tempel, s. 423), *altari*, ega i utseende och bildning ingen ting, som åtskiljer dem från de på fosterländsk grund upprunna. Vid införlifvandet kunde man tillsätta en inhemska beståndsdel, såsom uti *insighli* (sigill, insegel): eller afsöndra en främmande, såsom *saltari* (s. 206), *spital* eller *spitali* (länge mask., t. ex. Södm. L. Add. 42 *spitalin skal*, Ansgar. 30: 38 *en spetal*, Magn. Er. Test. *hwarium spitala*, men Cod. Bildst. s. 328 *et spital**). Dessa anförda ord äro nästan alla årsbarn med våra äldsta handskrifter, och behandlades helt och hållet som vore de inländska. Mera sällan insmög sig i den Svenska framställningen ett utländskt ord oförklädt, så vida det hade ett med vårt språk oförenligt skaplyne, såsom *inuæntarium* (VGL. II. K. B. 73: 3), *preuilegium* (ÖGL. E. S. 4: 4), *palacium* (Cod. Bur. s. 484), *testament* (VGL. II. K. B. 59, Upl. Kk. B. ind. 44), hvilket då vanligen stod stelt och främmande, eller böjdes enligt sin egen art, t. ex. *capitulum*, *capituli*, *capitulo*. Fans deremot någon snarlikhet med en fosterländsk daning, men främlingen förrådde sig på tonvigten, så blef han väl underkastad ett slags böjning, men en ostadig. Man ser t. ex. Cod. Bur. s. 44 *sinna natura* (sin nature), 40 *pre natura* (tre naturer), 4 *menar* - - *naturonne* (hindrar naturen), VGL. I. Br. 5 *amot natturinni* (emot naturen); Vadst. Kl. R.

* I flere dialekter säges *spetalen* (hospitalet). Italienaren har både *spedale* och *ospedale*.

s. 44 *persona* (nom. sg.), 38 *personar* (pl.), Lect. 3 *personor* och *personer* (pl.), Bonavent. s. 20 i *thinne persona*, 97 *vidh vars herra personam* (ack sg.); 34 *baruna* (baroner); Cod. Bur s. 44 *sinna capellu* (sitt kapells), *hon hafte cappellam* (kapell). Likaledes Cod. Bur. s. 8 *biblia* (nom. sg.), 6 ii *biblia*, VGL. IV. 46: 12 *bibliam* (ack sg.) o. s. v. De färre orden på *-er*, t. ex. VGL. IV. 49: 5 *kanceler*, njöto samma rätt som de på *-ær*, *ner* (s. 52). Sent inkommo *æwintyr* (Hert. Fredr. 418), *maiestat* (Lect. 19), *soldan* (Cod. Bildst. s. 580, Sultan) och andra. Nu okända äro *krismu* (Upl. L., ÖGL., invigd olja), *amia* (frilla, jfr. 1609 års uppl. af Hels. L., Bjärk. R., Hert. Fredr. 2448, Med. Bib. I. 25, 260) m. fl.

Samma lagar, som tillämpades på appellativen, sträckte sig jemväl till namn, hvilka, om än så främmande, kunde alldeles omklädas till Skandinaviska, såsom *Bændikter* (nu *Bengt*, *Benedictus*), gen. *Bændicts* eller *Bændiks* (Sv. Dipl. I. 670); *Pætar* (Isl. *Petar* eller *Petr*, *Petrus*), gen. *Pætars*; *Adambær* (Upl. L. Kk. B. 1 pr.), gen. *Adams*; *Paval* (*Pavel*, *Paal*, *Palle*, *Paulus*), gen. *Pavals*; *Staffan* eller *Staphan* (Södm. L. Conf., *Stephanus*), dat. *Staffane* (ib. Add. 42); *Ælin* (sedan *Elin*, *Helena*, jfr. gen. *Ælinær*, VGL. I. Br. 3), *Cristin* (Sv. Dipl. IV. 390, nu *Kerstin*, *Christina*), *Katrinar* (ib. II. 694, *Katharinas*). När vid öfverflyttningen nominativen ej undergick förändring, kunde den främmande flexionen i vissa fall ensamt herska, i andra vexla med en inhemsk, t. ex. *Longobardi*, *Longobardos* (Cod. Bur. s. 56); *Constantinopolis*, *Constantinopolim*, *Neapolim*, *Tiberim*; *Moyses* (Upl. L. Præf., *Moses*), *Moisi* (Södm. L. Prol.), *Moisen* (Run-Urk. s. 284), *Nero*, *firi Neronem* (Cod. Bur. s. 102), *fore Nerone* (ib. 428); *Magnus* (sedan *Mans*, slutligen *Måns*), *Magni*, *Magno*, och *Magnusar* gen. (VGL. IV. 44: 17 *Mangnusær*), *Magnusi* dat. (Upl. L. Præf.); *Philippus*, gen. *Philippi* och *Philipusær* (VGL. IV. 45: 9); *Maria*, *Marie*, *Mariam* (Cod. Bur. s. 6), *threm* (tre) *Mariis* (Bonavent. s. 444), och *Marius* gen. (Upl. L., Gottl. L.), *thæssa thre* (tre) *Mario*, *twa Marionar* (Bonavent. s. 244, två *Mariorna*). Man finner *Joan*, *Johan*, undantagsvis *Jowan* (Upl. L. s. 7, not. 39), oftast *Jon*, ej sällan den öskortade *Johannes*, *Johannis*, *Johannem* (Cod. Bur. s. 13), och gen. *Johanissa* (jfr. Gregor. s. 284 *inlæggia sancti Johamissa baptiste hælgho doma*); *Laurentius*, *Laurentii*, *Lau-*

rentio, och *Laurens* (*Lafranz*, *Laufprinz*), gen. *Laurinszær* (VGL. I. Br. 4), *Lafrinssa* (II. K. B. 52), dat. *Laufrenze* (Södm. L. Conf.); *Nicolaus* och *Nicles* eller *Nicules*; *Andreas*, *Andream* (Cod. Bur. s. 440), och *Andres* eller *Andris*, *Andressun* (Södm. L. Conf.). Vidare förekomma *Habraam* och *Abraham*, *Salomon*, *Jerosolimam* (Alex. 4058) och *Jerusalem* (Gottl. Hist. 5, i Cod. Bur. s. 54 *Gerusalem*), *Yspania* (Cod. Bildst. s. 708), *Sassan* (ib. 784, Saxen), *Franz* (ib. 763, Frankrike), *Lorin* (ib., Lorraine), *Pul* (ib. 764, Apulien), *Kumen* (ib. 834, Como), *Melan* (ib., Milano), *Fenedi* (Legend. s. 250, Venedig), *Rem* (ib. 758, Reims), *Spaniol* (Cod. Bildst. s. 367, Spanior), *Spaniol landh* (ib. 764, Spanien).

ELFTE KAP.

Substantivets kön i Ny-Svenskan.

På gränsen mellan det gamla och det nya språket uppehålla vi oss, för att närmare taga i sigte ett ämne, som ej väckt ringa bekymmer i språkläran och ordboken, neml. substantivets *kön* (genus).

I subst. skiljes emellan ett *naturligt* och ett *grammatiskt* eller *lingvistiskt* kön: det ena grundadt på verkliga sexual-förhållandet hos lefvande varelser; det andra väl utgåendet från samma iakttagelse, men redan vid språkens första danning öfverfördt på alla subst., äfven dem som uttrycka liflösa föremål och abstrakta begrepp. Denna gång från det sinliga till det öfversinliga låter lätt tänka i fråga om *mask.* och *fem.*, ehuru man ej i de enskilda fallen kan alltid finna den ursprungliga tankegången och begrepps-förbindelsen. *Neutr.* deremot, hvilket från den formella synpunkten visar en blandning af *mask.* och *fem.*, kan uppfattas än som ett alster, än en förening eller ett upphäfvande af båda. *Neutr.* saknas ock i vissa tungomål, t. ex. Hebreiskan, Keltiskan (Galiskan), Lithauiskan (GRIMM, Gram. III. 343, 548), och i Romaniska språk (Spanskan har det likväl i några pron.). Danskan har tretalet qvar endast i det personliga pron. för 3:e pers. (*han*, *hun*, *det*), hvilket i det bildade språket sällan tillämpas utöfver gränsen af den naturliga köns-

utmärkelsen; för öfrigt brukas för mask. och fem. ett gemensamt kön jemte neutr., hvilka båda finna sitt uttryck i artikeln framför eller efter subst., d. v. s. i *den, det*, eller *-en, -et*. Uti Engelskan åter fattas all annan köns-bestämning, än den som betecknas genom det nämnda personliga pron., hvars mask. och fem. emellertid långt mindre än i Danskan är inskränkt till det naturliga könet, synnerligast hos skalden och det lägre folket, begge gerna upplifvande sitt tal med *he* och *she*, om också ej alltid i enlighet med ordens grammatiska kön i forna dagar.

Det naturliga könet kan uppenbara sig dels i särskilda rötter, dels i samma rot, som i ny skepnad återkommer ur det ena könet i det andra. Sålunda:

4:o *man, karl, qvinna, barn, hjon; fader, moder, syskon; häst, märr, föl; bock, get, kid; gumse, hagge, tacka, lamm; konung, drottning; pilt, mö; dräng, piga; gosse, flicka; hjört, hind; hund, tik* (dial. *becka* o. s. v.); *galt, sugga* eller *so, gris* (mask.); *tjur, ox, ko, kalf* (mask.); *tupp, höna, kyckling* (mask.).

2:o *hane, höna, höns; hund, hynda; katt, katta; gås* (fem.), *gåse* (dial., mask.), *gäsling* (dial., mask.); *fåle* (för *fole*, mask.), *föl* (neutr.); *enka* (fem.), *enkling* (mask.); *Erik* (mask.), *Erika* (fem.); *Johan, Johanna; träl, trälinna; sångare, sångerska; prins, prinsessa*.

Men det naturliga könet, strängt taget, har ett ringa omfång, och går föga utom kretsen af människor och husdjur. Hvarest köns-olikheten inom djurverlden är oss obekant eller likgiltig, uppkommer ett s. k. »genus epicœnum», hvilket omfattar ett visst slägte med dess sexual-förhållanden, men är i språket uttryckt med ett enda bestämdt kön. Mask. äro t. ex. *ren, mård, hiller, hare, fisk, lax, ål, hval, åborre, fogel, örn, sparf, fjäril, geting, spindel, mal, mask*; fem. *mus, rotta, sill, gädda, löja, gås, and, anka, dufva, svala, ärla, fluga, humla, myra, lus, gnet*; neutr. *fä, nöt, får, svin, kryp, bi*. Om här i något fall hanen skall skiljas från honan, måste en hvar utmärkas genom sammansättning med ett ord af mera uppenbart kön, t. ex. *renoxe, renko, elgoxe, elgko, gåskarl, ankbonde, dufbonde, orrhane, orrhöna, räfhona, björnhona* (i vitter mening äfven *björninna*) o. s. v.; allenast i dialekterna kvarstå *andrek* (ankbonde),

gåse (gåskar!).* Andra svårigheter yppa sig. Till sina motsvarande mask. och fem. lämpa sig väl t. ex., i egenskap af foster, de neutrala *birn*, *föl*, *lanm*, *kid*; men mask. äro deras jemlikar *unge*, *fölung*, *gåsunge*, *gäsling*, *killing*, *kyckling*, *gris*, hvaremot *kalf* och *qviga* visa mask. afsöndradt från fem. I Svenskan (liksom Isl.) är *menniska* fem., men icke uti andra språk; flere åter bruka med oss neutr. för beteckningen af kollektiven *djur*, *kräk*, *kreatur*. Stundom gifves en uppenbar motsägelse mellan det naturliga könet och det i språket uttryckta, såsom *råd* (innehafvare af råds-embete, t. ex. *kongl. råd*, *riks-råd*, *kammar-råd***), *fruntimmer*, *qvinfolk*, alla tre neutra; vedernamnen *beckbyxa*, *skinnbracka* (jfr. s. 223) upphöra icke att vara fem., fastän de blott på maskönet äro tillämpliga; *stod* eller *sto* (equa), ehuru neutr., är nu i det bildade språket vida allmänare än fem. *märr*; *lejon* är alltid neutr., antingen det motsättes *lejoninna* eller står ensamt. Icke anorlunda i fornspråket, der t. ex. mask. *qvinmaþer* eller *qvinman* (af *maþer* eller *man*, homo) betydde qvinna (se VGL.***) och *qvinðis menn* qvinnor (se Gottl. L.).

Man har icke orätt antagit, att mask. äro männers namn, titlar och förrättningar, fem. qvinnors; men regeln gäller likväl, som man ser, endast så länge som den icke kommer i strid med språkets faktiska tillstånd. En uppdelning af ordens kön på grund af *bemärkelsen*, så vidt denna ej utgår från begreppet man och qvinna, han och hona, blir ännu mindre säker och fruktbringande. Hvad i detta afseende kan sägas, med hänsyn till vårt modersmål nu för tiden, är följande:

1:o *mask.* äro i allmänhet a) sjöars och skogars namn, emedan *skog*, *sjö* eller annat mask. deruti ingår eller derunder förstås (jfr. s. 275). b) dagars namn, emedan *dag* är deraf den senare beståndsdel. c) månaders namn, emedan *månad* är underförstådt.

2:o *fem.* a) namn på inländska elfvar och åar, ofta innehållande det fem. *elf* eller *å*; men utländska floders kön är vacklande.

* Fordom åtskildes *biörn* och *berna* (björnhona, s. 150), *asni* och *asna* (182), *apí* och *apínia* (224).

** I denna mening har Dan. *raaden* (best.), pl. -er. Förr mer än nu brukades äfven hos oss pl. *råder*.

*** Uti Isl. och Norska dialekter förtärfva dessa ord, allt jemt mask., och då i VGL. I Br. 2 säges *hva* om *qvinman*, kan detta lika litet verka på åsigtan om detta ords kön, som i våra dagar *hon* om ett *fruntimmer*.

b) namn på inhemska träd; dock med vissa förbehåll, särdeles för *pil* och *apel* (s. 67), flerstädes mask. (liksom uti Isl.), hvilket kön är mera allmänt för utomlands växande träd, och jemväl för sådana som blifvit sent satta i Svensk jord; *vide* är neutr. (s. 47).

3:o neutr. a) verldsdelars, länders, landskaps, städers, slotts, gårdars namn, utan afseende på ordens skapnad, t. ex. *det brännande Afrika, det tjusande Italien, det vackra Blekingen, det skönt belägna Stockholm, det romantiska Haga, det nyuppygda Sundby, ett Arkadien, ett Utopien*. b) bokstäfver, verb, partiklar, när de substantiveras, t. ex. *ett A, ett O, ett varde, ett gif akt, ett svårt göra* (jfr. I. 500), *ett nej, ett ack, ett men, ditt ve och väl*; så vida ej ordet erhållit en konkret egenskap, t. ex. *en* (oftare än *ett*) *förgätmigej*. Särdeles den första klassen utgör en egenhet för det nya språket, som i denna del säkert rönt inflytelse från Tyskan (jfr. GRAMM, Gram. III. 449); allmogon har föga tillägnat sig den nya seden.

Ganska inskränkt är emellertid området för köns-bestämningen enligt ordets betydelse, ej mindre än efter det naturliga könet. I de ojemförligen flesta fall beror man af det *grammatiska* könet, det för hvart idiom särskildt gällande i verkligheten; visserligen underkastadt språkbruket, detta likväl icke taget i meningen af en godtycklig, öfvergående sedvänja, som här utöfvar en jemförelsevis svag inflytelse; hvilket bevisas deraf att könet, oftast i närskylda språk det samma, vanligen går oförtryckt från slägte till slägte, och i ej ringa måtto låter bestämma sig af ordets ändelse och andra organiska förhållanden. Det är egentligen när denna ledning blir otillräcklig, som man ur språkhistorien och den lefvande traditionen måste fylla luckorna i sitt vetande.

I fornspråket äro de olika könen gemenligen lätt igenkännliga uppå kasual-ändelsen hos substantiven sjelfva eller dermed förbundna artiklar, adjektif eller pronomen; och osäkerhet uppstår först när de tillgängliga språkprofven äro ofullständiga eller inbördes stridiga. Bland landskapsmålen äro de mest fornartade i besittning af flere medel till utmärkande af köns-olikheten. Vid slut-artikeln afhandlande ha vi redan haft tillfälle att föra

uppmärksamheten på detta ämne (jfr. s. 258), och hafva anmärkt såsom ett allmännare drag i folkspråket, att det starka fem. sg. bildar den bestämda formen på *-a*, t. ex. *sola, syna*; i motsats till det maskulina *-en*, som i skrift och i dialektfritt tal utgör den artikulerade böjningen för både mask. och fem. Folkspråket kan ock, ehuru i ringare grad än den äkta forn-skriften, afskilja könen förmedelst artikel, adj. eller pron. Det heter t. ex. *en son, en skog, en sal, en axel* (på vägn), *men e doter, e tann* (tand), *e axel* (skuldra); *en liten mon* (mån), *e låta stunn* (stund); *den hvite oxen, den lille eller lelle ungen, den hvita koa* (kon), *den lilla eller lella skåla*; *venstre foten, högra hann* eller *hanna* (handen); *ingen skilnad, tocken väg, en sån ve* (sådan ved), *min far, er häst, inga synn* (synd), *tocka grop, e såda bok, mi mor, era ko* (jfr. Hist. Språkforskn. s. 60).

Stockholmskan, den nyaste munarten, är för Ny-Svenskan viktigast i så måtto att hon utgör skriftspråkets både grund och verkan, ger skriften på samma gång ton och riktning, som hon själf derifrån emottager intryck, till sitt eget ständiga ombildande i fina skiftningar. Likstämmt med Danskan begagnar hon maskulin-ändelsen jemväl för fem., och demonstrativet *den* i stället för det personliga pronomen; men följdsträngare, ensidigare än både Danskan och Engelskan, tillåter hon sig bruket af mask. ur det personliga pron. äfven för fem., och betjenar sig deraf kanske oftare än af demonstr.; väl sällan i fem. subst. af alltför uppenbart naturligt kön, men eljest vanligen. Hufvudstadens inföding säger derföre hvardagligt *han, honom*, icke blott om starka subst. af en aldrig omtvistad feminin natur, t. ex. *hand, tand, säng, mjölk, nål, jord, sol*; utan ock om svaga subst. med den allbekanta feminina ändelsen *-a*, såsom *näsa, tunga, panna, fluga, skata* o. s. v. Så långt har det icke ännu kommit i skrift, der man, på Danskt vis, hjälper sig fram med det liflösa och färglösa demonstrativet, hvilket dock naturligtvis är att föredraga framför ett enformigt och derigenom meningslöst *han*. Detta bruk var redan på 1600-talet inrotadt, och TJÄLLMANN påstår det hafva på hans tid varit »galant», att säga *han* om *daggen, själen, dörren* (jfr. Hist. Språkforskn. s. 59). Det har, såsom man finner, från början utgjort ett förnämt sätt att skilja sig från mängden, och röjer sig ännu mest bland

ståndspersoner och deras betjening. Ju längre man kommer från hufvudstaden, särdeles in åt landet, dess lilligare har traditionen forplantat genus-begreppet, nu ändock svagare understödt af kasus-ändelser.

Ordformernas aföfning, och deraf följande förvirring i könsbegreppet, ovedersägligen i någon grad beroende af odlingens rörlighet och förnygrings-begär, har likväl i Engelskan, ej mindre än i Danskan, en särskild förklarings-grund i sammanstötningen med främmande tungor; och derifrån är ock att härleda den likartade företeelsen i vårt modersmål, som tidigt erfarit inverkan från Tyskan, sedan från Danskan, slutligen skiftevis från Tyskan och Franskan, i flere omgångar. Starkast skulle detta gifva sig till känna i hufvudstaden, den nya bildningens medelpunkt, samlingsplats för utländingar och för den vackra världen, som icke ogerna i de främmande språken såg ett företräde och ett skiljetecken från den stora massan. Denna rigtning möttes af en annan hos den lärde, och i allmänhet hos skriftstäl-laren, som i sin abstrakta rymd och under umgänget med de utländska tungomålen aflägsnade sig från folklifvet. Fördenskill finner man känslan af ordens köns-egenheter allt mer försvagad, vid hvarje steg uppåt på odlingens och lärdomens trappa; allra-mest i Stockholm och de städer, som dermed stå i oafbruten gemenskap. Bonden, hvar som helst, i hela landet, vet härom mera än den grundläraste man, uppfödd i nyssnämnda trakter.

Vi hafva med dessa inledande ord nalkats frågan, om en verklig skillnad mellan mask. och fem. nu i Svenskan må antagas, utöfver det personliga pronomen och dess användning på vissa subst. med inneboende naturligt kön. I det föregående är ådagalagdt i hvad mån, inom hvilka gränser, ett grammatiskt kön nu är till. Men så många än inskränkningarna här äro, och så oklara begreppen, har man dock hvarken i språkläran eller ordboken hittills dristat tillintetgöra det gamla skiljemärket, förmedelst antagande af ett för mask. och fem. allmänt gällande gemensamt kön eller tvekön. Icke heller har man gerna kunnat det, så länge ett antal författare fortfarande begagna sig af för-månen i de lingvistiska köns-tecknen, och knappast någon enda vill i allo afhända sig rättigheten att dermed någon gång för-höja verkan af den muntliga eller skriftliga framställningen, som deraf onekligen ofta vinner i klarhet, styrka, lif och omvexling

Men vill man ej afstå från användandet af könsbestämningen, så måste man använda henné rätt: derom kan ej vara tu tal. Utan afseende på hvad genom en grundligare forskning, i förening med ett insigtsfullare och sjäfullare skolstudium kan i framtiden möjligen åstadkommas, för att få genus-föreställningen åter lefvande hos den del af befolkningen, som i följd af sin uppfostran och sin ställning blifvit undanryckt traditionens inverkan: utan afseende på denna möjlighet, af hvilken vi ej lofva oss allt för mycket, är det från den theoretiska sidan af vikt, att forskningsresultat blir öfverlemnadt åt allmänheten, för att sätta den vetgirige i tillfälle att inhemta en kännedom, som ej borde saknas hos någon bildad, och derförutan är en nyckel till kunskapen om fornspråket (se vidare Hist. Språkforsk. s. 57—62).

De stödjepunkter man, för vetenskapen om ordens kön i Ny-Svenskan, eger i det naturliga sexual-tillståndet, äfvensom i ordens bemärkelse, äro förut antydda. Den rent grammatiska ställningen återstår nu att skärskåda, och vi vända oss då till sjelfva ordbyggnaden.

Maskulina äro följande slutformer:

1. *dom* (Isl. *dómr*, s. 25): *mandom*, *ungdom*, *träldom*, *kännedom*, *ålderdom*.
2. *lek* (Isl. *leikr*, s. 34): *kärlek*, *storlek*, *tjocklek*, *smälek*, *väderlek*; naturligtvis ock *barnlek*, *fogel-lek*, *fiskelek*, *kortlek*, *kegel-lek* och dyl., i hvilka slutstafvelsen eger fulla betydelsen af subst. *lek*.
3. *ad*, *nad* (Isl. *aðr*, *naðr*, s. 56—7*): *månad*, *fänad*, *hågnad*, *fågnad*, *lefnad*, *ledsnad*, *skilnad*, *kostnad*, *vördnad*, *marknad*. Undantag neutr. *härnad* (s. 448).
4. *skap* (Isl. *skapr*, s. 56—7*): *dårskap*, *boskap*, *vetenskap*, *kunskap*, *vänskap*, *slägtskap*, *skyldskap*, *bekantskap*, *förvandtskap*, *fendskap*, *räkenskap*, *köpenskap*, *vetenskap*,

* I några språkläror och ordböcker finnas subst. på *-nad* och *-skap* tagna som fem., hvilket de likväl under ingen tidpunkt varit, och för närvarande i ingen munart äro. Ofta nog brukas också »hon» om *egenskap*, *vetenskap* (jfr. I 278), hvartill ej gifves annan grund än att T. *eigenschaft*, *wissenschaft*, Fr. *qualité*, *science*, äro fem., hvilket för vårt språk är fullkomligen likgiltigt. Det förhåller sig alldeles på samma sätt med *ungdom*. Det går så, när man skrifer på ett språk, och tanken lefver i ett annat.

*dryckenskap, galenskap, egenskap, fångenskap, qvarlåten-
skap, gemenskap.* Andra äro neutra.

5. *ing* (Isl. *ingr*, *ungr*, s. 34), när dessa uttrycka ett konkret föremål, antingen ett lefvande väsen eller ett dött ting, såsom *viking*, *niding*, *geting*, *lätting*, *tätting*, *strömming*, *kältring*, *galning* (af *galen*), *hedning* (af *heden*), *fjerdning*, *ketting*, *hulling*, *messing*, *penning*, *köping*, *tärning*. Hit höra sammansatta på *-ländig* (angående skrifningen *-länning*, *-ländning* se s. 28). Fem äro *drottning* (Isl. *drottning*, af *drottinn*, s. 38, 69), *käring* (Isl. *kerling* eller *kelling*, af *karl*); somligstädes också *välling* (liksom hos Björn HALDORSEN *velling*, annars Isl. *vellingr*), hvaruti ursprungligheten af det abstrakta begreppet eller det konkreta icke framstår klar.
6. *ling* (Isl. *lingr*, s. 34), med samma omfattning som *ing*, t. ex. *yingling*, *myndling*, *enkling*, *främpling*, *sjukling*, *vekling*, *kyckling*, *hvitling*, *hämpling*, *dymling*, *bärting*. Mask. är ock *mäsling* (af T. *maseln* eller *masern*).
7. *när* (s. 52): *kämnär*, *tullnär*, *körsnär*, *konstnär*, *gäldenär*, *borgenär*.
8. *er* i vissa förklenliga ord, såsom *lufver*, *spjufver*, *njugger*, *visper*, *fnasker*, *smiler*, *slusker*, *vasker*, *stryker*, *tjufstryker*, hvilka äfven brukas utan *-er*, som blott är den gamla nominatif-ändelsen.
9. *e* (Isl. *i* eller *e*, för svaga mask.): *ande*, *drake*, *herre*, *oxe*, *tumme*, *timme*, *tanke*. Hit kunna nu räknas de fordom fem. *glädje* (s. 225), *vrede* (ib.), för ändelsens skull dragna inom den maskulina kretsen. Jfr. neutr.
10. *are* (Isl. *ari*): *jägare*, *ledare*, *mästare*, *tjenare*, *löpare*, *liggare*, *tumlare*, *kikare*, *visare*, *hemtare*, *källare*; nu ock *hammare* (s. 44), *kammare* (ib.), *bägare* (s. 42), *stackare*, *följeslagare* (s. 178). Neutra äro *altare* (s. 205), *ankare* s. 128), äfven *-ar*.
11. *ande* (Isl. *andi*), utgörande substantiverade part. pres., hvilka, när de hänföras till personer, alltid äro mask., t. ex. *handlande*, *sökande*, *studerande*, *ordförande*. Af part. pres. på *-ende* förekommer endast *fiende* som personligt subst. Jfr. neutr.

Feminina äro följande:

1. *het* (s. 98): *vishet, stolthet, billighet, olägenhet, undergifvenhet*.
2. *ing, ning* (Isl. *ing, ung*, s. 69) i abstrakta ord: *aning, mening, näring, förtäring, sägring, vandring, bättring, aktning, bergning, mätning, byggning, gryning, groning*. Af personliga fem. gifvas endast *drottning, käring* (se mask.). Abstrakta ord, tagna som konkreta, frångå icke det fem. könet, t. ex. *byggning* (bus), *klädning, rustning, skoning* (på kläder). Fem. äro ock *linning, våning* (af T. *wohnung*), *boning* (i den nya betydelsen: bostad). Fem. på *ling* gifvas icke, med annat vilkor än att *l* är öfvergånget ur det ord, hvarifrån det på *-ling* härstammar, t. ex. *segling* (= *segling*), *smuggling, förvandling, öfverrumpling*. Det ur Tysskan komma *lifgeding* vacklar mellan neutr. och annat kön.
3. *an* (Isl. *an, un*, s. 96—8): *början, verkan, gamman* (s. 122), *åstundan, predikan, anhöllan*. Jfr. neutr.
4. *sel* (Isl. *sl, sla*, s. 95, 98): *gödsel, yrsel, hörsel, vigsel, blygsel, klädsel* och dylika, mest abstrakta ord. Några med denna slutform äro neutra.
5. *else* (Isl. *ilsi*, neutr., jfr. s. 133—4) i abstrakta ord, såsom *födelse, rättelse, kallelse, villfarelse*. Några konkreta tagas gemenligen maskulint, såsom *hackelse, stärkelse*; och några äro neutra, såsom *fängelse, täckelse, flerstädes bakelse*.
6. *d, t* (Isl. *d, t*, jfr. s. 97), helst i abstrakta ord, när aflednings-bokstafven framträder mera tydligt såsom medel för substantivets bildning: *köld, följd, bygd, dygd, mäld, färd, bredd, längd, vidd, mängd, höjd, tomt, magt, gift* (i *af-, utgift* m. fl., jfr. s. 94), *grift, skrift, drift, vigt, svigt, drägt* (s. 93), *tägt* (i *arf-, intägt* m. fl., jfr. s. 97), *tolft, nödorst*.
7. *st, ist* (Isl. *st, usta* eller *asta*, s. 97), under samma vilkor som nom. 6, blott med större inskränkning till den abstrakta bemärkelsen: *tjenst, konst, vinst, brunst, dunst, gunst, fångst, räfst, näpst, komst* (i *an-, här-, ut-, åter-komst* m. fl., s. 97), *ynnest, ångest*. Mask. äro *jäst* (Isl. *jastr*, jfr. *Eamsson* och I. 157), *törst* (Kg. Styr. IV. 7: 38 *tyrstr* för *pyrstr*, Isl. *þorsti*), *bläst* (jfr. Isl. *blástr*), *tingest* (ett sannolikt från Danskan taget ord).

8. *a* (Isl. *a*, i svaga fem.): *gata, vecka, kyrka, sänja, svalka, fetma, vätska, sångerska, furstinna, abbedissa, prinsessa*. Ett antal neutra undantagas.
9. *i* (vanligtvis ur *ia*), *ion, ur, ik*, i ord af Grekisk, Latinsk eller Romanisk härkomst: *filosofi, komedi, anatomi, poesi, nation, religion, direktion, natur, censur, litteratur, fabrik, musik, taktik*. Neutra äro *parti, geni, baroni, kompani, barbari, faktori, apothek, bibliothek* m. fl.

För öfrigt äro de vokalförvandlande på *and, ång* fem., såsom *and, rund, tand, strand, tång, spång, stång*. Undantag mask. *brand* och neutr. *land*, hvilkas öfvergångs-ljud i pl. är af ungt datum.

Neutra äro följande:

1. *skap* (jfr. mask.): *manskap, landsmanskap, förmanskap, granskap, budskap, herrskap, sällskap, värdskap, redskap, adelskap, brödraskap, äktenskap, fullmäktigskap, svågerskap, presterskap*, och alla i hvilka er utgått från *are*, t. ex. *ridderskap, borgerskap, mästerskap, förmynderskap, förestånderskap*. Vanligen tages *redskap* neutralt.
2. *e* (Isl. *i* eller *e*), hvilka ej äro maskulina: *minne, lynne, rike, snille, ställe, nöje, qvåde, lyte, knyte, näste, äple, lefverne, anlete, umgänge, område, genmäle*. Utländska: *garde, regemente, reglemente, testamente*.
3. *ande, ende* (Isl. *andi*, fem. eller mask., jfr. I. 500, II. 208), d. v. s. part. pres. såsom subst. i abstrakt mening: *jagande, skjutande, anförande, betänkande, utlåtande, leende, afseende, beroende, förtroende, påstående*. Några få ord gifvas med substantif-ändelsen *ende* (Isl. *endi, indi*, s. 430), t. ex. *ärende, hyende*. Utländska: *väsende* (äfven *väsen*), *prebende*. Jfr. mask.
4. *eri* (s. 434): *bageri, rytteri, frieri, fylleri, schäferi, haveri, bodmeri, holländeri, afguderi, bedrägeri, gästgifveri, dagdrifveri*. Det heter nu *lappri* (förut *lapperi*, af *T. lapperei*), *narri* (af *T. narrerei*).
5. *a* (Isl. *a*): *öga, öra, hjerta, dricka* (Stockholmska, * *annars drick*, m. *), *göra* (jfr. I. 500); samt ord af Grek. Lat. ursprung, såsom *drama, thema, schema, paradigma, panorama*.

* Äfven i Sjölagen brukas *dricka*, t. ex. *Skipm. B. 3 vthan dricka, 11 maat och dricka (drick), skipsdricka*. *Biblarne* begagna talesättet *gifva*

6. *an* (isl. *an*, s. 122): *hemman* (jfr. s. 149), *besman* (ib.), *nystan* (s. 234), *pasman* (äfven fem. *pasma*, hos LIND *pass-me* m., hos EGILSSON *basmir*). *fattan* (dial., handtag på ämbar), *nedan*, *lakan*, *sparlakan*, *skarlakan*. Jfr. fem.
7. *on* (jfr. s. 115—116, 220—1): *syskon*, *helgon*, *siskon*, *sviskon*, *ostron*, *ällon*, *fikon*, *krikon*, *plommon*, *hallon*, *nypon* (*njupon*), *lingon*, *päron*, *smultron*, *hjordron*, *odon*, *mjölon*, *tränjon* m. fl. Af utländska fins i Cod. Bur. s. 74 och 526 *leion*, Cod. Bildst s. 627 *leon*, nu *lejon*; unga äro *lexikon*, *pantheon* m. fl. Alla inhemska på *-on* äro neutra, utom *morgon*, *afon*, maskulina.
8. *um*, *ium*, *eum*, i Lat. och Grek. ord, såsom *votum*, *verbum*, *supinum*, *studium*, *opium*, *kollegium*, *gymnasium*, *museum*.

Vid sammanfattningen af dessa i språkbyggnaden grundade förhållanden erfares, att de konkreta subst. i större mängd tillhöra mask., de abstrakta fem. Äfven inom här antydda gränser skall man, det säger sig sjelf, ega mindre lifligt sinne för köns-skilnaden i en del icke just ofta förekommande ord af mera inskränkt bemärkelse eller tillämpning, särdeles utländska af yngre datum, med vårt språk införlivade först efter kasualändelsernas förnötning, och för särskilda behof tillkomna i konster, vetenskaper och slöjder, eller i sällskaps-lifvet; således minst i bruk hos dem, som ega den lifligaste känslan af könets betydelse. Att emellertid de inhemska orden på *-else* hafva en mera osäker hållning, finner man begripligt redan af öfvergången från annat kön. I flere, om ej de flesta fall, är likväl könet oberoende af den nuvarande skapnaden; vare sig att subst. innehåller den nakna stammen, eller att afledning kan inrymma mer än ett genus. Här har man ej annan ledtråd än den yttre erfarenheten om hvart särskildt ord. Min egen, grundad på barndoms- och ungdoms-minnen från en trakt af riket der genus-begreppen ännu äro fullt lefvande, och i vissa delar jemförd med andras från skilda landskap, kommer här att upptecknas under de olika deklinationerna, och med särskild hänsyn till det mera tvifvelaktiga eller ifrågakälda. Huru föga, på det hela,

dricka (jfr. Math. 25: 35, 42 m. fl. st.), der *dricka* möjligtvis kan vara taget substantif, och då förmodligen också *äta* (jfr. i denna afhandling s. 220 *äta*, mat, ännu i folkspråket användt som subst.).

språket häruti skiftat lynne, utrönes vid jemförelse med WALLENH år 1682 utgifna arbete, der omkring 2000 subst. blifvit till kön angifna, bland hvilka blott ett ganska ringa tal skiljer sig från det nuvarande bruket.

I hänseende till fornspråket är någon rubbning märkbar, men jemförelsevis obetydlig. De hufvudsakligaste afvikelser skola här nämnas. Från mask. eller fem. till neutr. öfvergångna äro *kor* (s. 32), *ök* (43 *), *gny* (49), *dån* (51), *fund* (i *påfund*, *samsfund*, s. 55), *fynd* (89), *skal* (63), *vittnesbörd* (75), *värn* (84), *villebråd* (85), *stöd* (88), *hemvist* (94), *fiske* (76), *fäste* (ib.), *öre* (s. 47), *snille* (226); från neutr. till mask. eller fem. *lag* (s. 99), *gäld* (103), *afgud* (107), *jul* (109), *ledamot* (112), *spott* (113), *glasven* (115), *afrad* (118), *honing* (ib.), *gamman* (122), *sky* (125), *skald* (Isl. *skáld*, neutr.), de flesta ord på *-else* (s. 133—4 och 294). Någon gång kan redan i F. Sv. dubbelt kön förekomma, t. ex. *qvæld* och *qvælder* (s. 25), *hember* och *hem* (ib.), *bloþ* och *bloþer* (s. 107), *tar* (32), *bur* (ib.), *öþkn* eller *ökn* (84), *ra* (79), *lön* (110), *finger* (168), *opál* (119), *altari* (205), vissa ord på *-skaper* och *skap* (s. 57, 122); och ställningen till Isl. är ej alltid afgjord, såsom hvad beträffar *kal* (s. 29), *sumar* (41), *var* (66), *bak* (101), *höst* (114); men detta är dock litet i det stora hela. Ansenligare är utan tvifvel skilnaden mellan F. Sv. och Ny-Sv., ofta härledande sig från en ny ord-daning, t. ex. *lydnad*, *skepnad* (s. 215), *sändebud* (200), *näktergal* (210), *allvar* (211), *tycke* (223), *färg* (213), *mil* (214), *gräns* (217), *regel* (214); alla de till svaga fem. förvandlade mask., t. ex. *vana*, *skara*, *vilja* m. fl. (s. 201—2); alla till neutra på *-on* vordna fem., t. ex. *plommon*, *fikon*, *ostron* (s. 220—1). Utan en sådan ombildning är öfvergången från ett kön till annat temligen sällspord. Att *vrede* och *glädje* nu uppfattas som mask., finner man förklaradt deraf att alla öfriga nu gångbara icke-neutrala subst. på *-e* äro af manligt genus. Mera tankvärdt är, att t. ex. *ark* (jfr. s. 58), *hjord* (68), i fornspråket fem., äro mask. uti Gust. I:s Bibel och de senare (angående *hjord* se 1 Pet. 5: 2, 3), hvilket haft inflytande på bruket af de hvardagligt föga begagnade orden, ändock hos WALLENIUS och LIND uppförda som fem.

* Likväl hos ADLERBETH, Ovidii Metam. 12: 432 två par ökar.

Åtskilnad i kön för vissa ord herskar inom olika landskap, och vexlar synnerligast mellan Svea* och Göta rike. I Svea, om ej alltid, dock företrädesvis mask. eller fem., i Göta neutra, äro *bår* (s. 65), *frost* (143), *näbb* (125), *borr* (Norska *bor*, m.), *slagt* (s. 154), *tum*, *bräm*, *syll*, *ankare* (ett mått och ett kärl för våtvaror); men tvert om med *stall* (s. 24), *bås* (32), *lås* (33), *bolster* (42), *årder* (42), *finger* (169), *besman* (149, 205), *brosk* (Isl. *brjósk*, n.), *snus*, *streck* (i Göta *strek* mask. i meningen af dragen linie), *paraply*, *parasol*; Stockholmaren kan säga till och med *ett tok* (en däre). Äfven inom Svea-dialekterna och skrift-språket finnas flere vacklande mellan neutr. och annat kön, såsom *finger* (s. 169), *gissel* (64), *bryn* (174), *glöd* (159), *spån* (153), *mjöd* (149), *blod* (107), *doft* (116), *rö* (82), *töcken*, *mygg* (126), *naf* (Isl. fem. *nöf*, *nasar*, pl. *nafir*, och neutr. *naf*, jfr. Form. S. XII. 27 *nafs*), *ragg* (Norska n.), *draf* (i Norskan och hos Björn HALDORSEN neutr.), *säf* (Isl. *sef*, Dan. *siv*, n.), *lo* (lodjur), *ljung* (Isl. *lyng*, hos Björn HALDORSEN *ling*, n.), *ämbär* (vanligen neutr. som i fornspråket, jfr. s. 122, men hos BELLMAN V. 225 *ämbarn*, liksom i Norskan *ambar* är m.), *bakelse*, *byk* (af T. *beuche*), *snitt* (sannolikt af T. *schnitt*, jfr. dock Isl. *sníð* = snedd), *lägervall* (från Tyskan), *afbräck* (från Tyskan); de mera ögonskenligt utländska *mod* (Fr. *mode*, hos oss numera vanligen neutr. i sg., men pl. *moder*), *quart* (i allmänhet mask., pl. *quarter*; men om timme heter det både en och ett *quart*, *klockan slår quarter*, *slår 3 quart*), *nummer* (förr undantagsvis *numra*, sedan ett och en *nummer*, pl. *nummer* och *numror*, dial. *numrar*), *sits* (kattun), *sammes*, *flanell*, *buldan*, *organ*, *centner* (i pl. alltid *centner*). Ehuru *led* (articulus, jfr. s. 144 *liþer*) är allestädes mask., säges ändock nästan allmänt ett *led* i en krigs-trupp eller ett högtids-tåg och dyl., någon gång ett *slägtled*; men pl. blir ofta *leder* (i Danskan är detta subst. i alla bemärkelser neutr.). I motsats hertill brukas ofta i poesi (sällan i prosa) pl. *fjällar* (för *fjäll*), i anseende till det klingande rimmet; utan att dermed könet i sg. undergått någon förändring. Förut är taladt om huru det rätteligen förhåller sig med *råd* (s. 106) och *ting* (s. 114), när de, ehuru blott skenbart, öfverskrida det neutrala området; och

* Till Svea dialekterna hålla sig i allmänhet, ehuru ej strängt, de Norrländska.

ringa anledning gifves, att på annat sätt uppfatta den under-
 stundom begagnade förbindelsen *ingen under*, kanske ock
ingen tvifvel (jfr. Hist. Språkforskn. s. 44). Den egna ställ-
 ningen för *tid* är s. 86 tagen i öfvervägande. — Ojemohet rå-
 der ock emellanåt vid angifvande af gränsen mellan mask. och
 fem., t. ex. *vår* (s. 66), *gren* (64), *brädd*, *skur*, hvilka nu
 likväl allmännast äro mask.; och så i Svea munarter *hank*
 (se härom i 47 kap. bland feminina anomalier), *val* (80-
 tal, på andra ställen 60-tal, af sill eller strömming, Norska
voll fem., Dan. *ol* eller *oel*), *korg*, *borst* (Isl. *burst*, van-
 ligen *bust* f.), *psalm* (Isl. *sálmr* m.), *perm* (Nor. *pærm* f.),
 hvilka i Göta äro fem. Annars hafva Göta målen ofta masku-
 lint bildade subst., der det nya Svea-språket (d. v. s. Stock-
 holmskan och dess afarter) har feminint bildade, hvilket är hän-
 delsen med ett större antal svaga subst. (jfr. s. 204—2); och
 bland dem en del yngre och utifrån hitlända, t. ex. *penne*,
packe, *trase*; jemväl de starka *palt* (Svea *palta*, Dan. *pjalt*,
trasa), *käng* (Svea *känga*). Sällan blir ett neutr. förvandlat
 till svagt fem., såsom *knippa* (Göta, Dan. och Nor. *knippe* neutr.,
 liksom BJÖRN HALDORSENS *hneppi*, *hnippi*). Dessa och andra
 smärre skiftningar bortskymmas dock af de stora lagarne för
 öfverensstämmelse, gällande för tusentals gamla subst., af samma
 kön i hela landet.

TOLFTE KAP.

Första starka deklinationen i Ny-Svenskan.

Kännetecknet är pl. -ar (jfr. s. 20), öfvergången ur forn-
 språket. Maskulina hafva här en stor numerisk öfvervigt, om
 den öfverskådliga massan af feminina på -ing, -ning, afräknas.

Maskulinum.

dal (s. 49), och af samma böjning: *ark* (jfr. s. 58), *arm* (s.
 27), *ask* (pyxis, arcula), *asp* (fisken, cyprinus aspius), *bak*
 (jfr. s. 404), *bal* (med bomull eller andra varor), *balk* (s. 446),
bank (i *sandbank* o. dyl.), *bark* (446), *barm*, *belg* (46), *best*,
bill (i *plogbill*, s. 24), *bisp*, *bit* (494), *björn* (449), *black*,

blick (men *ögonblick* neutr.), *blink*, *blixt* (i allmänhet pl. *blixtar*, undantagsvis *blixtarar*, i enlighet med folkspråket, jfr. 15 kap. *gnista*), *blund*, *bläs*, *bock* (s. 24), *bof* (förr *bove*, af Ned. Sax. *bove*, Hög-T. *bube*), *bog* (s. 23), *boj*, *boll* (148), *bom*, *brigg*, *brink*, *brodd*, *broms*, *brunn* (22), *brädd* (på färre ställen fem.), *buk*, *bult*, *bundt*, *bur* (32), *burk* (jfr. s. 24 *buþker*), *buss*, *båk*, *bål* (s. 50 *bul*), *båt*, *bäck* (43), *bädd*, *bänk* (44), *dag* (23), *dagg* (sjöfolkets straffmedel), *dam*, *dank*, *deg*, *del* (s. 50), *disk*, *dogg*, *dolk*, *dom* (s. 25), *dragg*, *drick*, *drill*, *drots* (jfr. s. 195 *drotsæti*), *drott* (förkortning af *drotin*, s. 38), *dräng* (s. 45), *dröm* (34), *duk*, *dunk*, *durk*, *dverg*, *dyrk*, *död* (142, 186), *eld*, *elg* (46), *falk*, *fals*, *famn* (31), *fil*, *filt*, *fis*, *fisk*, *fjert*, *fjesk*, *fjäll* (i *urfjäll*, jfr. s. 24), *fjärd* (stundom efter 2 dekl., jfr. s. 150), *flabb*, *flint*, *flock*, *fläck*, *fors* (s. 34), *frans*, *funt* (i *dopsunt*), *fux*, *fyr*, *fyrk*, *fäll*, *fäll* (jfr. s. 102), *gadd*, *galt*, *gam*, *gast*, *gers*, *glaf* (jfr. s. 115 *glavin*), *glop*, *glugg*, *glunt*, *gom*, *gren* (64, 299), *grip*, *gris* (54), *gröt* (37), *gud* (50), *gump*, *gång* (jfr. s. 209, i bemärkelsen *vicis* efter 2 dekl.), *gård*, *gäck*, *gök*, *göl*, *gös*, *haj*, *hals*, *hamn* (vålnad, *skugga*, se s. 54), *hank* (i *slarfhank*, se för öfrigt s. 299), *hatt* (37, 274), *hjälm*, *hink*, *hingst*, *hjort* (150), *hof*, *hop*, *huf*, *hund* (22), *hval*, *håf* (Isl. *háfr*), *häck*, *häl* (s. 29), *här* (46), *häst*, *hög*, *höst* (114), *hök*, *id* (fisken, Dal. *ið* mask., men Gottl. *äid* fem., enligt SÄVE), *il*, *is*, *jarl* (29), *järf*, *kalf*, *kalk* (*calix*, s. 34), *kam* (s. 25), *kamp*, *karl* (30), *karm*, *karp*, *kart*, *kil*, *kim*, *kjol*, *klabb*, *klack*, *kladd*, *klaff*, *klamp*, *klapp*, *klick*, *klimp*, *klint* (äfven *blåklint*), *klubb*, *klump*, *klunk*, *kluns*, *klut*, *kläck*, *kläpp*, *knall*, *knalt*, *knapp*, *knarr*, *knif*, *knodd*, *knopp*, *knubb*, *knuff*, *knut*, *knyck*, *knäck*, *knäpp*, *knöl*, *kock*, *kolf*, *kolt*, *kopp*, *korf*, *kork*, *corp*, *kran* (ställvis fem.), *krans*, *krats*, *krets*, *krok*, *kropp*, *kubb*, *kull* (s. 36), *kur*, *kusk*, *kyss*, *kåk*, *käft*, *käpp*, *köl* (s. 149), *labb*, *lag* (*lex*, s. 99), *lapp*, *lax*, *lek*, *lem* (55), *lof*, *lom*, *lort*, *lots*, *luf*, *lugg*, *lund* (s. 37, 274), *luns*, *lurk*, *lur* (jfr. s. 42 *luþer*), *lur* (*slummer*), *lår* (s. 34), *låt* (jfr. *hornlåt* o. *dyl.*, men *grannlåt* går efter 2 dekl., se s. 114), *lägg* (45), *länk* (44), *läpp*, *lök* (46), *mal* (148), *malm* (i bemärkelsen *sandsfält*, *förstad* [hvaraf *malmgård*] eller *dyl.* efter 1 dekl., t. ex. *Malmarne*,

två af Stockholms förstäder, jfr. s. 27 och 2 dekl.), *mask* (s. 24 *mapker*), *mes*, *mops*, *mudd*, *muff*, *mugg*, *mun* (22), *munk*, *mur*, *måg* (23), *mård*, *mört*, *narr*, *neck* (42), *nock*, *nors*, *nubb*, *orm* (27), *ost*, *pall*, *pall*, *pamp*, *parm* (jfr. s. 27 *farmber*), *patt*, *pell*, *pels*, *pigg*, *pik*, *pil* (sagitta, jfr. Ned. Sax. *piel*, F. Hög-T. *phil*, Ny-Hög-T. *pfeil*), *pilt*, *pip*, *plit*, *plog*, *plugg*, *plump*, *plåt*, *plätt*, *port*, *press*, *prick*, *propp*, *prost* (s. 27), *pryl*, *präm*, *puff*, *puls*, *pump*, *pung*, *puss* (äfven *vattenpuss* o. s. v.), *puss* (kyss), *pust*, *pyts*, *påk*, *pöl*, *qvast* (447), *qvist* (s. 444), *qväll* (25), *rack*, *ram*, *rasp*, *ren* (djuret), *ring*, *risp*, *rock*, *roff* (eller *ruff* på fartyg), *rom* (fisk-rom, Isl. *hrogn*, n.), *rygg* (s. 46), *räf*, *råg* (35), *rök* (46), *rutsch*, *sal* (50), *sarf*, *sik*, *sikt* (att sikta med, ställvis neutr.), *sil*, *sjel* (phoca, 29), *sits* (säte på åkdon), *skalk*, *skans*, *skarf*, *skit*, *skjuts*, *skock*, *skog* (35), *skrubb*, *skrud*, *skruf*, *skräll*, *skurk*, *skur* (s. 299), *skyl* (29), *skylt*, *skymf*, *skymt*, *skytt* (236), *skäck*, *skälm*, *skänk* (skänkdisk, skänkskåp, och i mun-, vinskänk, jfr. 2 dekl.), *skärf*, *skärm*, *sköld* (s. 449), *sladd*, *slaf*, *slant*, *slarf* (eller *slarfver*, *slarf*-vig menniska), *slok*, *slom*, *slump*, *slunt*, *slup*, *slusk* (eller *slusker*), *släng*, *smet*, *smyg*, *smutt*, *smäck*, *smäll*, *snibb*, *snok*, *snut*, *snärt*, *spak*, *sparf* (s. 28), *spark*, *spets*, *spis*, *spjuf* (eller *spjufver*), *splint* (eller *sprint*), *sprätt*, *sqvätt*, *stack*, *staf* (s. 52, jfr. 2 dekl.), *stall* (oftare neutr., jfr. s. 24), *stam* (jfr. s. 34 *stamn* med s. 26 *stumber*), *stamp*, *sten* (30), *stig* (444), *stjelnk*, *stjert*, *stock*, *stol* (s. 29, jfr. s. 88 *hufvudstol*, *likstol*), *stopp*, *stork*, *storm* (34), *stropp*, *strunt*, *strut*, *struts*, *stråt*, *sträng* (46), *ström* (26), *stubb* (ib.), *stuf* (ib.), *stump* (ib.), *stuss*, *stuts* (eller *studs*), *stut* (ung oxe), *stut* (slag på stussen), *stäf*, *stör* (stång), *stör* (fisken), *stöt*, *suck*, *sudd*, *sump*, *sup*, *svamp*, *svan* (54), *svans*, *svål*, *sväng*, *svärm* (34), *syl*, *särk* (44), *söm*, *tafs*, *tagg*, *tamp*, *tapp*, *tarm*, *tass*, *teg*, *ten*, *teln*, *test*, *tipp*, *tjuf*, *tjur* (34), *tofs*, *tok*, *tolk*, *topp*, *torn* (i *liktorn* o. s. v., jfr. s. 34), *torsk*, *trall*, *trast*, *tratt*, *tross*, *trumsf*, *trut*, *tråd* (453), *träff*, *träl* (29), *tull*, *tupp*, *tut*, *tvätt*, *tår* (32), *tåt* (154), *tått* (ib.), *tölp*, *töm*, *törn*, *udd* (34), *uf*, *ugn* (30), *ulf* (264), *vadd*, *vagn* (30, 448), *valk*, *vall* (445), *valp*, *vals* (cylinder, T. *walze*), *vard* (i *nattvard* o. s. v., jfr. s.

55), *varg, vass* (33), *vigg* (jfr. 15 kap. *vigge*), *vind* (37), *vink, vipp, visp, vret, vurm, vålm, vår* (66, 299), *vård* (146), *väf* (46), *väg* (54), *vält, värd, värk* (46), *ymp, ål, ås* (32), *älg* (46), *örn* (148).

Följande, i anseende till saknad plural numera obestämbara till deklination, kunna här på ett ställe upptagas: *bläst, drank, erg* (ställvis fem.), *glans, gråt, halm* (s. 26), *harm, håg* (57), *jäst* (s. 294), *kalk* (calx), *kost* (55, jfr. 2 dekl.), *kramp, kål* (29), *lag* (i *björk-, brygg-, enelag*, samt i de derifrån och inbördes till ursprung skiljaktiga *fastlag, tolag*, jfr. s. 145 och 100), *lank, mat* (55), *merg, mjöd* (ofta neutr., jfr. s. 149), *modd, mott, mäsk, narf, nord, nys, pink, piss, pors, rom* (eller *rum*, en dryck), *ruff* (drift, fart), *sand* (22), *skabb, skorf, skräck, skörbyugg, smak, smuts, snor, snuf, spatt, spott* (143), *stank, stått, svang, svett, svält* (jfr. 36 *sulter*, 97 *sytt*), *sömn* (30), *talg, tof, tran, träck, tvål, törst* (s. 294), *ved* (144), *älskog* (189). *tufver, tölper* m. fl., i hvilka *-er* kan utgå i sg. (jfr. s. 293), och är utan verkan i pl.

konung (s. 28), *honung* (jemte *honing*, s. 148), *ledning* (jemte *leding*), äro de enda nu brukliga på *-ung*.

byting, höfding (s. 203), *esping, köping* (28), *fjerdning* (ib.), *niding* (ib.), *penning, enstöring, enhörning, allmänning, tvemänning, inföding, utländing, Upländing, Smäländing, Bohuslänning* m. fl. på *-ing* (jfr. s. 293).

killung (för *kidling*), *brylling* (för *brydning*, jfr. s. 204), *sysling* (för *systling*, s. 28, 204), *pysling, böklung, förstling, älsklung, ättling* m. fl. på *-ling* (jfr. s. 293).

storlek, kärlek m. fl. på *-lek* (jfr. s. 292).

lärdom, sjukdom, rikedom (eller *rikdom*), *helgedom, egendom* m. fl. på *-dom* (jfr. s. 292).

bombert, häfvert, koffert, puffert, skonert, stickert m. fl. på *-ert*, alla af oskandinaviskt ursprung.

biskop (s. 34), *fänrik, hanrej, hejduk, hertig* (s. 200), *hundsott, lurifax, marskalk, metvurst, näktergal* (s. 210), *spilkum, tallrik, örfil* m. fl. af mer eller mindre ögonskenligen utländsk härkomst, hvilken ock synes kunna tillerkännas *tingest* (jfr. s. 294).

himmel (s. 37, 39), och likaså: *axel* (på åkdon eller dyl., s. 39), *bindel, bygel* eller *bögel, fogel* (40), *gafvel* (ib.), *igel*,

kittel (39), *kjortel* (ib.), *mantel* (40), *nagel* (447), *nyckel* (39), *refvel* (jfr. *sandrefvel*), *sadel* (39), *stapel* (ib.), *tistel*, *vimpel*, *åtel* och i allmänhet flertalet af subst. på *-el*; jemväl *bibel* (jfr. s. 285), *cirkel*, *engel*, *fastel*, *pendel*, *pensel*, *ränsel*, *sabel* och andra med främmande pregel.

Endast i *djesvul* (sällan *djesvel*) kvarstår *-ul* (jfr. s. 39—40). Om *tordysvel* se s. 34. Efter både 4 och 2 dekl. böjes *sportel*. Lika med dessa af utländsk härstamning äro *stöfvel* och *toffel*, det senare nu alltid med pl. *tofflor*, återstående efter ett svagt *toffla*, som fins i Synod. Lib., hos WALLENIUS, SPJEGEL, LIND (det af BJÖRN HALDORSEN upptagna Isl. *taþla* är förmodligen bildadt efter Danska *tøffel*), och var länge rådande jemte ett starkt *toffel*, pl. *tofflar*. På samma sätt kan ej den nye och ingenstädes till folkspråket nedträngde pl. *stöflor* förklaras; ty aldrig har man sett en sg. *stöfla*, men väl en pl. *stöflar* (jfr. Vadst. Kl. R. s. 35, HADORPES Stadgar s. 54), allt ifrån den tid då detta ord införlivades med vårt språk. Bland ståndspersoner i Stockholm och dess nejder uttalas emellertid ej sällan *stöfler* (Dan. *støvler*), hvilket kan jemföras med *fabler*, *muskler* m. fl.; men *stöflor* kan endast hänföras till det skrifna oäkta *-or* (för *-er*), hvarvid vi ofta förut uppehållit oss, och hvartill vi återkomma vid redogörelsen för det svaga fem. Sålunda har man fått en regelbunden pl. *stöflar*, och en oregelbunden *stöflor*, som icke ens gagnar till rimslut; den förre skrives af TJÄLLMANN s. 104, DALIN IV. 489 m. fl. st., SAHLSTEDT, BOTIN, OXENSTJERNA II. 362—3, ASKELÖF och större delen af äldre och nyare författare; den senare af BELLMAN, LEOPOLD II. 439 och någre andre, som stått eller stå omedelbart under inflytande af det Stockholmska uttalet, hvilket väl i skrift borde återgifvas enligt språkets allmänna grunder. — I fornskrift felas exempel på *sjäril* (Isl. *sjárrildi*, i Dalskan *syerålder*, i åtskilliga dialekter *sjäderalde*, *sjäråll*, *sjärafalla*, *färta*, *sefalle*, *seval*, jfr. Ital. *farfalla*), *makril* (af främmande börd), *äril* (jfr. s. 38 *arin*), *rännil* (stundom *rännel*, hos BELLMAN II. 43 *rändel*), hvilka ej pläga sammandragas i pl.; dock brukas poetiskt *sjärilar*, i lagboken B. B. 20: 7 *renlar*.

botten (s. 34), *hvitten*, *myrten*. Hit hörer jemväl *orden*, hvilket likväl förr ofta var i pl. oförändradt, såsom Tessiniana s.

285 *våra orden*, och ännu är det i det officiella uttrycket *riddare och kommandör af Kongl. Maj:ts Orden* (d. v. s. riddare af Serafimer Orden och kommandör af Svärds eller Nordstjerne Orden). — Förut är taladt om *glasven, lekamen* (s. 115, 184), båda otillgängliga för allt slags böjning, utom genit. -s. Lika med *botten* blifva *morgon* och *afton* (jfr. s. 38, 39) sammändragna i pl., och *morgon*, i hvardagstalet utan *g*, förlorar stundom ock i skrift denne konsonant, liksom *födom*.

åker (s. 42), och dermed likställiga: *akter, bläster, bolster* (42), *bäfver, eider, fadder, finger* (jfr. s. 168), *fjetter* (40), *heder, hiller, hummer, hunger, häger, junker, knaster, koller, lager* (lagerträd), *mutter, seger, slummer, svåger, tjäder, utter, vinter* (168), *ålder, ånger, årder* (jfr. s. 298), af hvilka några sakna pl., hvilket ock är händelsen med de substantiverade *söder, vester, öster*, gemenligen med bestämd form. Efter 4 dekl. böjas ock *ceder, feber, theater, magister* och, med få undantag, öfriga utländska på -er. Sällan förändras i pl. *hjerter, klöfver, ruter, spader*; likaledes *daler* och *stufver*, när de i räkning begagnas som abstrakt beteckning. — I *dager* (jfr. s. 23) är icke *r* gammal afledning, och troligen ej heller i *slätter* (s. 154). Exempel på -ur eger man i *vädur* (s. 142), dock föga begagnadt utom bibelspråket; på -ar i *sommar* (pl. *somrar*, jfr. s. 41), samt *koppar* (42), *peppar*, båda utan pl. Bland anomala träffas *fader, broder*.

sjö (s. 37), och dermed lika: *ho* (49), *mo* (ib., ställvis fem.), *by* (46), *sky* (125), *så* (49). Af *bo* (i *åbo, öbo, nabo, landtbo, stadsbo* o. s. v., jfr. s. 198) är pl. nu oftast *bor*, annars *boar* eller (i skrift) *boer*; af *sko* (s. 48) alltid *skor*, af *vallmo* (jfr. s. 194) sällan annat än *vallmor*. Utan pl. är *lo* (lugg på kläde och dyl.),* *dy* (dial. *du*, jfr. s. 49), *hy* (ib.), *snö* (37).

* *Lo*, i denna mening (Isl. *ló*, Dan. *lu*), tyckes vara förkortning af *logg*, nu i riksspråket *lugg*. LIND skrifver *lod*, hvilket dock helt visst är det på landsbygden bekanta fem. *lo* (med mellanljudet *o*, Isl. oaccentuerade *o*, snarlikt Fr. *o* i *école*); af en på olika ställen något skiftande bemärkelse, dock i allmänhet utmärkande det ludna på skinn och dyl.; alltså — Dan. *laad* eller *lod*, Isl. *loð* i *loðbrók*, Mora-folkets neutrala *loð* (jfr. BJÖRN HALDORSEN), SPREKLS *låd*, det Stockholmska *ludd*, nu af mindre omfat-

Allenast pluralt tagna äro *Asar* (Asagudar, likväl ses någon gång *Asen*, jfr. s. 32), *diskar* (efter spisning smutsade bord-kärl), *föräldrar* (428), *goddagar*, *penningar* (i lös-, mantals-, skjutspenningar), *Svear* (s. 199), *vagnar* (54).

Uti *allshärjar-ting* (jfr. s. 46 *hær*), troligen ock i *slätter-öl*, *-karl* (jfr. s. 154), ligger en gammal gen. sg. mask. *-ar*; i det hvardagliga uttrycket *gammal i gårde* (d. v. s. på stället) en dat. sg.

Femininum.

man (dial. *ma*, Isl. *mön*, juba), och så: *agn* (s. 64), *al* (i flere dial. *alder*, *ålder*, fem., Norska *older*, mask.), *alm* (på de flesta ställen fem. som hos WALLENIUS och LIND, på några mask. som Isl. *álmr*), *aln* (s. 65, hos KELLGREN III. 415 *knappt en alen lång*), *ask* (askträdet, fraxinus, undantagsvis mask. i Gottländskan, enligt SÄVE *), *asp* (Isl. *ösp*, aspträdet, populus tremula), *björk*, *bod* (s. 87), *bök* (bokträdet, fagus, s. 159), *borg* (osäkert till kön, men alltid fem. i *fingerborg*, hvars *g* aldrig höres i tal och ej alltid utsättes i skrift, jfr. s. 94 och 263), *brud* (74), *bår* (65), *dörr* (174), *egg* (70), *ek* (158), *elf* (också efter 2 dekl., jfr. s. 75), *en* (47), *flagg* (äfven *flagga*, hvars pl. *-or* är den i skrift antagne), *flik*, *fock*, *fog* (fogning), *gel* (eller *gäl*, jfr. Isl. *geit*), *gjord*, *graf*, *gran* (s. 68), *grind* (154), *grop* (160), *hall* (se *häll*), *hamn* (portus, s. 65), *harf* (75), *has* (Norska *hase*, mask.), *hasp*, *hed* (73), *hind* (155), *hjörd* (numera osäkert till kön, jfr. s. 68 med s. 297), *hud* (88), *hägg*, *häll* (s. 62), *jord* (60), *jul* (109), *klöf* (s. 64 och 71), *krog*, *lagg* (Isl. *lögg*), *lind*, *löt* (i *hjul*, äfven enligt 2 dekl.), *lön* (SÄVE uppgifver Gottl. *lyn* som mask., lika med Isl. *hlynr*), *mil* (s. 214), *myr* (72),

tande betydelse, men hos LIND taget i samma mening som det sist omhandlade fem *lo*. I *ludd* förhåller sig *u* till *d* i *låd*, som *u* i *bud* till *d* i *båd*, för *bod*; och *dd* står här för *d*, liksom i Stockholm *snodd* för *snod* (s. 87).

- * Mask. öfverensstämmar med Isl. *askr*, äfvensom med Vestm. L. II M. B. 11: 1 *aske* (dat.), Södm. L. M. B. 27: 2 i var. *mæþ spiutsaski*, båda i meningen af spjut eller spjutskaft; men Upl. L. M. B. 12: 4 har *mæþ ask*, äfven detta i dativen, såsom man finner af sammanhanget. Att det nuvarande fem. könet icke är tillfälligt, bekräftas af Norska *ask* (fraxinus), som på de flesta ställen är fem., hvaremot *ask* (pyxis, jfr. s. 299) är i Norge som Sverige allmänt mask.

Sv. Spr. Lagar.

märr (73), *naf* (68, s. 298), *nos* (66), *not* (stort nät, s. 159), *nål* (68), *pil* (pilträd, salix, ställvis mask. som Isl. *píll*), *påsk* (s. 68), *qvarn*, *ref* (jfr. *metref* och *dyl.*), *rem*, *ren* (jfr. *åker-ren*, s. 64), *röf* (jfr. Isl. *rauf*), *rönn* (jfr. Helsingiska *röne*, enligt SÄVE mask., såsom Isl. *reynir*), *sax*, *sill* (155), *själ* (62), *skalm* (hos LIND fem., och nu så mångenstädes, jfr. Isl. *skálm*, fem.), *sked* (neutra likväl de från Tyskan hemtade *afsked*, *besked*), *skål* (s. 62), *slang*, *slef*, *sluss*, *sol* (63), *stek* (158), *syll* (63), *säg*, *sälj* (salix, dial. *säl*, Isl. *selia*), *säng* (157), *tall* (68), *tik* (158), *vak* (68, i Gottländskan neutr., enligt SÄVE), *val* (i Svea och Gottl. mask., enligt SÄVE, jfr. s. 299), *ves*, *verld* (67), *vik* (158), *våg* (libra, s. 94), *våm* (68), *vägg* (70), *vätt* (icke fullt säkert till kön, jfr. s. 77), *yx* (76), *år* (åra, s. 65), *äng* (74), *ärm* (också efter 2 dekl., s. 76).

Utan pl. äro: *dagg* (s. 64), *dill*, *drägg* (74), *flit*, *hjälp*, *lut*, *mjolk* (s. 158), *mull* (97), *nöd* (ib.), *skum* (s. 68), *säd* (97), *sot* (sjukdom, 92), *säf* (jfr. s. 298), *tack* (68), *torf*, *tång* (sjö-tång, Isl. *þang*, n.), *ull* (s. 97), *vån* (96), *vört* (vacklande till kön). Några af dessa, t. ex. *hjälp*, *sot*, *tack*, skulle i nödfall kunna få plural, då *-er*. I hvardagstal och i kollegial stil brukas *byx*, stundom ock i poesi (t. ex. LEOPOLD II. 372 som *nånsin byx på låret spände*); pl. *byxor*, hos WALLENIUS angifvet som pl. till *byx*, kan föreställa *byxor*, men ock vara pl. af ett nu nästan obrukligt *byxa*, som återkommer i *beckbyxa*.

drottning (s. 69, 293), och så: *viking* (sjötåg, s. 69), *kärning* (s. 69, 293), *näring*, *irring*, *sanning* (96), *kittling*, *segling* (69), *handling*, *fägring* (s. 96), *mönstring*, *resning*, *spillning*, *träffning*, *gerning* (69), *gödning* (ib.), *lösning* (ib.), *såning* och *dyl.* på *-ing*, *-ning*, till ett obestämbart antal (se vidare s. 294).

axel (skuldra, jfr. s. 64 och s. 20, noten), och af samma böjning: *hassel* (s. 64), *oxel*. Om *apel*, som är ställvis mask., se s. 67. När *gissel* icke är neutr., vacklar det mellan mask. och fem. (jfr. s. 64). Fem. på *-sel*, sådana som *försel* (*in-*, *utförsel*, jfr. s. 95), *känsel*, *skötsel*, *städsel*, *trängsel*, *hörsel* (97), *yrsel* (jfr. s. 294), brukas i allmänhet ej i pl.,

och när dervid ett undantag kan göras, såsom i *körslar*, *städslar*, *vigslar*, röjes en afvikelse från den gamla ordningen (jfr. s. 95, 98).

socken (s. 83), och af samma böjning: *braxen* (dial. *brasma*), *fräken* (oftare *fräkna*, likväl med pl. *fräkna*, jfr. Isl. *frekna*), *fröken*, *göpen*, *töcken* (vanligare neutr., helst i prosa), *öken* (84). Blott i sg. brukas *borgen* (s. 96), *lösen* (84), och de föga begagnade *frågen*, *lofven* (s. 97), *sagen* (65), hvilka för öfrigt, från den historiska sidan, tillhöra 2 dekl.

fjäder (s. 70), och likaledes: *eker* (70), *faster*, *fläder*, *lesöer* (69), *moster*, *syster* (173), *säter* (s. 277), *åder* (69). Endast i sg. numera *näfver* (s. 69), hvars pl. likväl är i vissa munarter bevarad. Bland anomalier upptagas *moder*, *dotter*.

bro (s. 80), och likaledes: *lo* (lodjur, vacklande mellan alla tre könen, ofta neutr., hos WALLENIUS och LIND mask., i flere dialekter fem., och så Dalska *warglōð**), *fru* (äfven *husfru* m. fl., jfr. s. 81), *å* (164), *slå* (och *tverslå*, jfr. s. 82, hos LIND *slåd* eller *slåda*, Isl. *slá*, Dan. *slaa*), *ö* (s. 72). Följande ega blott -r i pl., neml. *ko* (s. 175), *klo* (s. 160), *ro* (höft), *so* (176), *rå* (råmärke, segelrå, jfr. s. 79), *rå* (rådjur, något föråldradt, jfr. s. 79), *slå* (*ormslå*, dial. *slo*, Norska *sloe* enligt HALLAGER, men ej hos AASEN), *tå* (164), *mö* (72), *rö* (när det ej är neutr., jfr. s. 82), *jungfru*, *hustru* (s. 81), pl. *kor*, *klor*, *ror*, *sor*, *rår*, *slår* (*slor*), *tår*, *mör*, *rör*, *jungfrur*, *hustrur*; af *vrå* (164) är pl. både *vråar* och *vrår*. Utan pl. äro *perlemo* (eller *perlemor*, af *perlemoder*, T. *perlemutter*), *ro* (hvila), *tro* (s. 80), *afsky*, *åträ* (jfr. s. 82 *fra*); allenast i pl. brukligt *blår* (s. 80).

* Utan tillgång till någon F. Sv. form af detta ord kan man icke med säkerhet afgöra, huruvida det möjligen må vara af annat ursprung (jfr. s. 304, noten) än Dan. *los*, F. Hög-T. *luhs*, Ny-Hög-T. *luhs*, Ang. Sax. *loa*, Lat. *lynæ*, Grek. *λύγξ*. Isländare och Norrmän bruka i stället *guspa*.

TRETTONDE KAP.

Andra starka deklinationen i Ny-Svenskan.

Kännetecknet *-er* i pl. (jfr. s. 21) är ur fornspråket öfverfördt, så vidt mask. och fem. vidkommer; men i neutr. är det en främmande utväxt, dels omodelbart genom Tysk inverkan, dels genom Dansk mellankomst inbragt i vårt modersmål, hvarest den först mot medeltidens utgång började visa sig, under 16:de och 17:de seklet var i sin högsta blomstring, men sedan nästan med hvart år allt mer förtvinat. Som i 1 dekl. maskulina subst. utgöra, på det hela taget, det långt öfvervägande flertalet, är detta i den 2:a än mera fallet med feminina.

Maskulinum.

vän (s. 56), och af samma böjning: *bild* (jfr. s. 412), *brant*, *drell* (eller *dräll*, vacklande mellan 1 och 2 dekl.), *dryck* (s. 43), *ed* (23), *fint*, *fred* (hvars gamla form *frid* sällan begagnas i pl., jfr. s. 53), *fund* (i talesättet *komma under fund* och pl. *funder*, jfr. s. 55), *färg* (s. 213), *grill* (mest i pl.), *grund*, *gräns* (247), *gång* (vicis, jfr. s. 209, 300), *gäst* (hospes), *halt* (uppehåll, rast), *halt* (innehåll, värde, sällan i pl.), *kant*, *katt* (ofta med pl. *kattor*, jfr. s. 446), *kost* (i *farkost*, jfr. s. 55, 302), *kund*, *käng* (äfven fem. *känga*, jfr. s. 299), *last* (jfr. s. 447, emellanåt taget fem., särdeles i meningen af börda, skeppslast och dyl.,* jfr. Isl. *last* hos GIBLASON, Dönsk Orðab. s. 269), *led* (articulus, jfr. s. 444 *lipor* och s. 298), *lott* (s. 152), *låt* (i *grannlåt*, jfr. s. 444, 300), *låt* (i *förlåt*, jfr. s. 452), *läst* (i *strumpläst* och *läst* = skomakarläst, jfr. Isl. *leistr*, strumpfot), *malm* (mineral. innehållande metall, förr efter 1 dekl., t. ex. DALIN I. 3 s. 50 *som alla malmars värde pröfvar*, jfr. 1 dekl.), *mån* (57), *nyck*. *ort*, *pant* (jfr. s. 34, Isl. *pantr*, pl. *pantar*), *park*, *part*, *plats*, *post*, *pott*, *prest* (s. 284), *punkt*, *rodd* (s. 273), *qvad* (s. 53, mindre brukligt), *rätt* (52), *sats*, *sed* (s. 442, ställvis fem.), *skald* (Isl. *skäld* neutr.), *skatt* (s. 27), *skänk* (gåfva, jfr. s. 304), *smed* (s. 444), *stat*, *stuff*, *sven* (30),

* Dit hörer väl ock *barlast*, Den. *baglast* eller *ballast*, F. Den. *barlast*.

ton, tron (thron), växt (s. 448, ställvis fem.). — Af utländska enstaviga ord finnas, utom vissa här anförda, många af denna böjning. Några äro vacklande, t. ex. *bal* (dans-tillställning), *bank* (penning-anstalt, spelkassa), hvilkas pl. på *-er* hålles för adlare; pl. af *trupp* är *trupper*, men af *tropp troppar*; af *vers* är pl. *versar* (i skrift mindre omtyckt), *verser* och *vers*.

månad (s. 56), *spånad* (l. 479), *byggnad, skapnad, båtnad, väfnad* m. fl. på *-ad, -nad* (jfr. II. 292), hvilken ändelse i några subst. är nyare daning, såsom i *lydnad* (s. 245), *skepnad* (ib.), *rodnad* (485), *blånad* (492*), *brånad* (493). Åtskilliga brukas blott i sg.

kunskap, dårskap, vetenskap och alla på *-skap*, hvilka ej äro neutra (se vidare s. 292). Vissa hafva ej pl.

konstnär, borgenär m. fl. på *-när* (jfr. 52, s. 293).

altan, grobian, basun, kupun, kabal, general, amiral, kamel, juvel, soldat, krabat, possessionat, klient, agent, betjent, president, drabant, figurant, komet, profet, trumpet, kardus, karpus, fiol, prestaf, adjunkt, kastrull, patrull, revers, madrass, musköt, idé, armé och andra utländskt klingande och i sjelfva verket utländska ord med tonvigt på sista stafvelsen (jfr. dock s. 295). Jemväl andra af främmande skaplynne, t. ex. *doktor, rektor, professor, vikarie, notarie, arkivarie, bibliotekarie, referendarie, kommissarie* o. s. v. Efter 2 dekl. går ock nu *pilgrim* (s. 34); äfven *fabel, formel, muskel, parabel, neger, fiber* och några andra på *-el* och *-er*; i afseende på *sportel, stöfvel* se s. 303).

son (s. 454), *spann* (470), slutligen äfven *stad* (53), undergingo redan i fornspråket ljudvexling, hvilken deremot sent uppkommit i *brand* (s. 22), *staf* (tunnstaf, jfr. s. 52, 465, 304), *bokstaf* (52), *ledamot* (s. 443); pl. är *söner, spänner, städer, bränder, stäfver, bokstäfver, ledamöter*. I pl. af *fo*t (s. 470) blir derjemte *t* fördubbladt (*fötter*). Se vidare Anomalier, bland hvilka vi upptaga de sedan gammalt afvikande *man, fader, broder, bonde*, äfvensom *frände, fiende*.

förfäder synes alltid ha varit utan sg.

* I Stads L. Skipm. B. 3, hvaraf handskriften är något yngre än af Bonavent., finner man nominat. *blånadher*. Jfr. s. 243, andra noten, *sulme*.

Femininum.

sak (s. 58), och af samma böjning: *art*, *bön*, *dat* (jfr. I. 494, noten), *elf* (jfr. 4 dekl.), *flod* (II. 73), *fur* (94), *helg* (75), *hytt*, *ked*, *kind* (455), *led* (väg, håll, riktning, hvaraf *far-*, *segel-led*, jfr. s. 85), *lit* (97), *länd* (s. 60), *lögn* (s. 96), *lön* (440), *löt* (betesmark, nu i allmänna språket föräldradt, jfr. s. 97), *mark* (s. 58, 59), *mast*, *not* (i musik), *nåd* (s. 84), *plös. rad* (59), *ros* (nu merendels med pl. *rosor*, s. 94), *röst* (95), *skank* eller *skånk* (stundom efter 4 dekl.), *slätt*, *sorg. stad* (kant på väf m. m., s. 59), *stod* (och *bild-*, *brand-*, *återstod* m. fl., s. 88), *strid* (87), *stund* (97), *syn* (83), *sägn* (afven *sägen*, 83), *tid* (86), *vad* (stort nät, s. 85), *våd* (ib.), *våg* (bölja, nu vanligen med pl. *vågor*, s. 69), *ärt* (94), *ätt. ört* (97). Några användas blott i sg. I pl. fördubblas *t* uti *get* (s. 455), *gnet* (ib.), *nöt* (459), pl. *getter*, *gnetter*, *nötter* (jfr. s. 455, 460).

afund (s. 97), *and* (skörd, s. 60), *blygd* (97), *bragd*, *bredd*, *brygd*, *bygd* (97), *böld* (ib.), *börd* (och *neder-*, *upp-*, *åtbörd*, men ej *vittnesbörd*, nu neutr., jfr. s. 74—5), *dygd*, *däld* (till kön osäkert), *engd* (eller *ängd*, troligen för *egnd**), *fald* (i *en-*, *mångfald*), *fejld* (s. 97), *flärd*, *fräjd* (s. 97), *fröjd* (ib.), *färd* (s. 90), *följd*, *gränd*,** *gäld* (403, jfr. pl. *in-*, *um-gälder*), *gärd* (och *åtgärd*, troligen *hufvudgård*, jfr. s. 90), *hejd* (förut *hägd*), *helgd*, *häfd* (usus, usucapio, sturpum, jfr. I. 474 och snart härefter pl. *häfder*), *hämnd* eller *hämnd*, *höjd* (II. 97), *köld* (ib.), *lejd*, *längd*, *miskund* (97), *mäld*, *mängd*, *nejd* (förut *nägd*), *nämnd* eller *nämd*, *redd* (af Ned. Sax. *reed*, *reede*), *rymd*, *skuld*, *skörd* (s. 97), *slöjd* (förr *slögd*), *snod* eller *snodd* (s. 87), *synd* (s. 97, jfr. s. 73 *syndsflod*), *stöld*, *sådd*, *tyngd*, *töjd* (förut *tögd*), *veld* (s. 88), *vidd*, i hvilka *d* såsom substantif afledning faller mer eller mindre i ögat. Åtskilliga sakna pl. I Biblarne är *skygd*

* Det är sannolikt en utbildning af *egn* (jfr. s. 82), och förekommer i STJERNHJELMS Herkules 431 såsom *ängd*, i samma bemärkelse som *egn*. Föro Gust. I:s Bibel, der det betyder nejld, trakt, landskap, har jag icke blifvit det varse; och der skrives ömsom *egnden* (t. ex. Luc. 3: 1, 3) och *engden* (1 Mos. 13: 10, 11), taget maskulint.

** Pl. *gränder* har vanligen samma akuta tonvigt som den gamla 3 deklts fem. (jfr. s. 165), men Isl. *grend* (granlag, granskap, jfr. VGL.) har pl. *grendir* (GISLASON).

fem., t. ex. Es. 25: 4 *tu äst* - - *een skygd*, 1 Sam. 25: 20 *kom nedher j berghs skygderna*; så jemväl hos LIND, men sedan brukas merendels neutr., t. ex. KELLGREN II. 274 *mit skygd*, OXENSTJERNA I. 35 *ett vänligt skygd*, 26 *i dina skygd*, TEGNER II. 120 *sitt skygd*.

akt, *andakt*, *bikt*, *bugt* (osäkert till kön, hos LIND fem.), *dikt*, *drift*, *drägt* (och *bo-*, *en-*, *not-*, *sam-*, *utdrägt* m. fl., jfr. s. 93), *fart*, *flygt* (*volatus*), *flykt* (*fuga*), *frakt*, *frukt* (ännu vacklande till kön, jfr. s. 93), *fukt*, *gift* (i *af-*, *ester-*, *hem-*, *mellan-*, *till-*, *upp-*, *utgift*, jfr. s. 94), *gikt*, *grift* (97), *hälft*, *höft*, *jagt*, *jukt* (ett slags fartyg, Holl. och Eng *yacht*), *klyft*, *kruft* (s. 36), *luft* (och *fönsterluft*), *lukt* (97), *magt* (93), *nödtorft* (jfr. s. 97 *þorft*), *pligt* (skyldighet, böter, straff, af Ned. Sax. *pligt*, Hög-T. *pflicht*). *plikt* (på fartyg, Ned. Sax. *plicht*), *prakt*, *ridt*, *rykt*, *saft*, *sigt* (i *af-*, *in-*, *om-*, *upp-*, *ut-*, *å-*, *öfver-*, *tillförsigt*). *skrift*, *slägt* (s. 97), *sukt* (i läder, osäkert till kön), *svigt*, *taft* (roddarbänk, Isl. *þópta* eller *þósta*), *tolft* (s. 97), *tomt* (94, 97), *trakt* (osäkert till kön), *tukt*, *tägt* (i *arf-*, *in-*, *kol-*, *lertägt* och *dyl*, jfr. s. 97), *upptäckt*, *ursäkt*, *vakt*, *vigt*, *väkt*, *ändalykt* (93), af hvilka en del utan pl.

borst (vacklande till kön, jfr. s. 299), *brist*, *brunst*, *dunst*, *frist*, *frost* (s. 143, 298), *fångst*, *förlust* (af T. *verlust*), *gunst*, *hast*, *komst* (i *an-*, *bort-*, *dit-*, *hit-*, *här-*, *in-*, *mellan-*, *ned-*, *samman-*, *till-*, *upp-*, *ut-*, *åt-*, *återkomst*, jfr. s. 97), *konst* (95), *kust*, *last* (jfr. mask.), *list* (kant, s. 220), *list* (listighet, s. 97), *lust* (och *vällust*, båda från Tyskan, jfr. s. 196, 204), *läst* (skeppsläst, vacklande till kön, jfr. *lest* hos BJÖRN HALDORSEN fem., hos AASEN mask.), *mast*, *must* (s. 97), *näpst* (ib.), *pingst*, *rust* (s. 66), *rist* (dial., halster, s. 97, jfr. *plogrist*, hvars kön är osäkert), *rost* (på metall, säd, vacklande till kön, hos LIND fem., men hos WALLENIUS mask.), *rost* (galler i spis, halster, underlag för malt vid brygd, osäkert till kön), *räfst* (97), *röst* (ib.), *svulst* (osäkert till kön, från T. *schwulst*), *tjenst* (s. 219), *tröst*, *tvist*, *vinst*, *vrist* (97), *ynnest*, *ångest* (97), af hvilka ett och annat utan pl. Jfr. s. 294.

frihet, *godhet*, *renhet*, *bitterhet*, *vitterhet*, *fastighet*, *hemlighet*, *rättighet*, *höfviskhet* (jfr. s. 220), *allmänhet*, *blygsamhet*,

ödmjukhet, öfverhet och alla på *-het* (se s. 98, 294), af hvilka ett antal utan pl.

ändelse, händelse, döpelse, liknelse, lidelse, rörelse, rökelse, styrelse, skepelse, äminnelse, bedröfvelse, skrifvelse, begärelse, berättelse, förargelse, tacksägelse m. fl. på *-else*, vissa i pl. obrukliga. En del subst. af samma slutform gälla nu som mask., andra som neutra; och det kan sägas, att bland alla Svenska aflednings-former ingen är mera än denna obestämd i afseende på kön, och varit det i flere århundraden (jfr. s. 131, 133 - 4, 294).

dyrkan, fordran, fruktan, spillan (i *blod-, man-, tidspillan*), *ömkun, önskan, afbidun, anmälan* och *dylika* på *-an*, hvilka allenast i sg. blifva begagnade, och icke antaga slut-artikel (jfr. s. 96—8, 294). Nu befinnande sig utom kretsen för de olika böjningssätten, få de ändock här den plats, som likdanade fem. intagit fordomdags.

komedi, teori, religion, natur, fabrik och likartade utifrån komna (jfr. s. 295). Jemförelsevis få utländska ord äro fem., och de flesta så ansedda äro det mera theoretiskt än i allmänna lifvet.

and (anas, s. 156), *hand* (ib.), *rand* (ib.), *strand* (s. 157), *tand* (155), *spång* (157), *stång* (ib.), *tång* (ib., forceps),* *natt* (158), *bot* (ib.), *rot* (ib.), *bok* (liber, s. 159), pl. *änder, händer, ränder, stränder, tänder, spänger* (oftare *spångar*), *stänger, tänger, nätter, böter, rötter, böcker*, hafva alla öfvergångsljudet ur fornspråket; men kännebokstafvens fördubbling i *rötter, böcker*, är en nyare tillsats (jfr. s. 155, 160). Uti alla dessa fem. pl. har stamstafvelsen akut accent (jfr. s. 165). Ljudvexling försiggår jemväl i *gås, lus, mus*, hvilka i anseende till sina öfriga afvikelser återfinnas bland anomala.

fukter (upptåg, konstgrepp, Dan. *figter*), *grönsaker, häfder*,** *in- och um-gälder* (jfr. *güld*), *ränker* (från Tyskan), *tide-*

* Annat ord är fem. *tång* (sjöång, Isl. *þang*, s. 306), äfvensom mask. *tång* i *rumplång*, förr *rumplänge* (coccyx, os coccygis), af ett i flere landsorter känt mask. *tänge* (spets, udde, utnäs, Isl. *tangi*, Nor. *langje*, Dan. *tange*).

** Pl. *häfder, häfderna* (jfr. I. 174), är ung; och då *GEJER* i Sv. Folk. Hist. III 76, med åberopande af Kg. Styr., yttrar, att *sunder medeltiden* kallades Archivet Rikens *Häfdögömma*, så grundar sig detta på en förvexling, ty i Kg. Styr. fins ej detta ord, men väl i *BUREN* företal. Af pl. *häfder* har man emellertid slutligen gjort en sg. af samma bemärkelse (historia), således skild från den vanliga singularens, som dock är oss dyr-

böcker, utskyllder, brukas blott i pl.; och sammaledes med *stofter* (förr äfven sg. *stoft*, n.), *annaler, order, reverer* m. fl. utländska, hvilkas kön ej kan bestämmas.

Gammal gen. sg. *-ar* igenkännes i *ättartal* (jfr. s. 97), *giftermål* (94), *lördag* (62); gen. pl. i *till handa* (456); dat. pl. i adv. *stundom* (97) och talesätten i *löndom* (89), i *handom*.

Neutrum.

trolleri, och af samma böjning: *bryderi, bryggeri, färgeri, gäckeri, kätteri, lotteri, perlstickeri, skrymteri, slafveri, snatteri, spinneri, stuteri, säteri, tryckeri, vingleri* m. fl. på *-eri* (jfr. s. 134, 295). Endast i sg. brukas *narri*, men någon gång *lapprin*, förr *lapprier* (t. ex. hos THORILD); om dessa ord se s. 295.

geni, parti, baroni, kompani, barbari, faktori och andra utländska med accentueradt *i*, de der icke äro fem.

Den med Svenska språklynnnet oförenliga pl. på *-er* för neutra, mera oafslåtigen tillämpad på främmande ord af rent eller blandadt Romaniskt ursprung, egnar sig bäst för dem på slutande *i*, äfvensom dem på *-ium*, hvilka bära främlingskapet öfver allt med sig. Bland öfriga gifves knappast något, som ej med all ledighet låter böja sig lika med ett vanligt Svenskt neutrum, hvarom mera framdeles. Men den neutrale pl. på *-er*, i vissa fall inkommen omedelbart från Tyskland (der den likväl sjelf ej har många århundradens häfd), i andra öfver Danmark,* har icke inskränkt sina anspråk till ord af den antyddade arten. För icke länge sedan skrefs *fälter, läner, mynter, brefver, beslutet, beläter, insegler, embeter, skeppsluger*. Ännu brukas af en och annan, ehuru lika språkvidrigt, *bergslager* (i meningen af *bergslag*, jfr. s. 400), *behofver, förråder, förtager, försla-*

bar, emedan den med intet annat Svenskt ord kan återgifvas. Hos skal- den OXENSTJERNNA, som i språkväg tillåtit sig mycket, heter det t. ex. I. 105 *som din - - häfd bestäcka skall*, II. 289 *all häfd förgåtit*, 292 *häfdens forskningar*. — en frihet, som blifvit med stor benägenhet omfattad af flere efterföljande skalder och vältalare. Både för ljudets och tankens skull lyckligare vald är i den nyare Danska vitterheten *Saga* (historia, historiens sångmö). Jfr. äfven TREGNÉR III. 246 *de döde och Saga sitta och till doms*, IV. 23 *Sagas boning*.

* Man har hos oss tid efter annan sökt undandra sig denne skatt till utlänningen, och skrivit t. ex. *stigderin* (LJUNGBERG s. 55, och detta som regel), *partin* (så LEOPOLD på ett ställe); men denna nyhet, lyckligare än mängen annan, har vunnit ringa efterföljd.

ger, förskotter, statsråder (jfr. s. 288) m. m. Likaså *landskaper, sällskaper, herrskaper, grefskaper, äktenskaper*, hvilken pl., sedan sg. i dessa och några andra ord på *-skap* blifvit neutral (jfr. s. 121—2), icke är mindre olämplig, fastän han låter här lättare förklara sig, såsom tillhörande en slutform, i hvilken *-er* en gång varit rättmätigt, och ännu är det såsom pl. till mask. Mera gångbar är pl. *härader* (s. 448), hvilken dock börjat afläggas; allmännast *länder* (jfr. s. 98), *ständer* (i statsrätlig betydelse), *kläder* (s. 127), *bräder* (jfr. Fin. Handl. III. 286 *brädher*, allmänt i Gust. I:s Bibel, också för bräden). Af dessa hafva *ständer, kläder, bräder*, såsom sådana erhållit en särskild bemärkelse, och äro för öfrigt med språket så införlifvade, att de icke lätt derifrån skiljas, hvilket snarare kunde ifrågakomma för *länder*, som af de fyra är yngst (ännu i Carl XII:s Bibel heter det Es. 44: 26 *all land*, 1 Krön. 29: 30 i *landen* o. s. v.), och emellanåt ombyter med pl. *land, landen*, i samma mening som *länder, länderna*. Men det ligger ingen magt uppå någon enskild redan rotfast oregelbundenhet, då i allt fall flere gamla och nya ej mer kunna aflägnas.* Att till sådana kan räknas *later* (s. 444), torde för de flesta vara en hemlighet; äfvenså, att *inelfvor, åthäfvor*, föreställa *-er*. från ett neutr. *-e* (s. 129). Af större omfattning och derföre större vigt är den ur köpmans-språket — ett slags lingua franca — kringgripande pl. *priser, viner, tyger, lärfter, taster, garner, blader, théer* m. fl., hvilka äro långt ifrån att anbefalla till emottagande i det vårdade språket, der de ock varit af ringa anseende (undantagsvis hos LEOPOLD II. 440 *florer*). Vetenskaps-språket, som ej heller alltid förfar med behörig skonsamhet mot det fosterländska lynnet, har upptagit pl. *salter*. Den främmande bördan förräder sig på tonvigten i dessa pluraler, af hvilka ingen bland de tvåstafviga har den 2 dekl. tillkommande grava accenten på grundstafvelsen (jfr. s. 140, noten).

* Men om man vill bibehålla t. ex. den redan ett par århundraden gamla pl. *ständer*, följer deraf icke, att man skall ha försyn med några nyligen ur Tyska och Danska dagblad mekaniskt öfverflyttade sammansättningar, t. ex. *ständer-församling, -utskott, -beslut*; liksom *bilderbok, bildersal, osvenska*, emedan vårt språk aldrig tillåtit komposition med annan plural än den gamla genit. på *-a* (t. ex. *barnabarn, gudabild, mannavels*). En gen. pl. ligger ock fördold i de Tyska *bilder-, stände-* (jfr. GAMM Gram. II. 539); men gen. pl. i Ny-Svenskan vore *ständers-, bilders-*.

FJORTONDE KAP.

Tredje starka deklinationen i Ny-Svenskan.

Den här antagna deklination, utan motsvarighet i fornspråket, har sitt kännetecken i den med sg. sammanfallande pl. (jfr. s. 6, 24), och omfattar mask. på *-are*, *-ande*, samt neutra med konsonantiskt slutande stam eller afledning.

Maskulinum.

läsare, och af samma böjning *bagare* (danism för *bakare*, kvarstående i Göta-mål), *borgare* (till bemärkelsen olika mot det gamla *borghari*, s. 206), *domare* (205), *gifvare*, *gynnare*, *handlare* (i *bok-*, *kramhandlare* m. fl.), *hökare*, *kapare*, *klockare*, *krigare*, *krögare*, *latinare*, *lektare*, *likare*, *lindare*, *läkare* (205), *makare* (*gräl-*, *prat-*, *kam-*, *kruk-*, *skomakare* m. fl.), *missdådare*, *mäklare*, *mästare* (206), *nämnare*, *psaltare* (206), *redare*, *remmare*, *riddare* (206), *romare* (ib.), *rusthållare*, *rättare* (206), *röfvare* (205), *sjusofvare*, *skapare* (206), *skeppare* (i samma mening har Sjölagen *skipare*, men icke fornspråket, jfr. s. 206), *slagare* (i *bleck-*, *hof-*, *koppar-*, *plåt-*, *repslagare*. jfr. nedanför *följeslagare*), *ståndare*, *tiggare*, *tredäckare*, *tremastare*, *vildbasare*, *visare*, *vårdare*, *välgörare*, *äfventyrare* m. fl. (se s. 293).

Några på *-are* hafva i senare tider genom missbildning tillkommit, såsom *stackare* (egentligen *stafkarl*, sedan *stakkarl*, så *stackar*, hvaraf genit. *stackars*, se Hist. Språkforskn. s. 24), *följeslagare* (ib. och i närvarande afhandling s. 478), *undersåtare* (s. 495); af hvilka det första är allmänblifvet; det andra också gångbart, så föga lyckligt det är i hänseende till sin skapnad; det tredje till det mesta aflagdt, för ofrigt alldeles ofverflödigt och värdt att uppoffra. Uttrycksfulla men barbariska bildningar äro *gåpåare*, *förståsigpåare*, som något smaka af det Grönländska kompositionssättet. Andra hafva på vanlig väg antagit *-are* för *-ar*, d. v. s. öfvergått från starka subst. till svaga, såsom *bägare*, *kammare*, *hammare*, *navvare* (s. 44, 42); de 3 första bevisligen ostadiga redan i fornspråkets senare tidehvarf (jfr. s. 243). Alla fyra hafva derföre nu blifvit underkastade en dubbel böjning i pl.; en neml. efter det nuvarande utseendet;

en efter det gamla på *-rar* (jfr. *somrar*), mest i Svea-städerna, men föga använd för det ock sällan förekommande *navare*. Utan denna anledning har *källare* (s. 206) jemte pl. *källare* äfven *kälrrar* (*källrar*). Dubbelkönet för *ankare* (kärlet, måttet), är s. 298 omnämndt.

efterkommande, handlande, kärande, målsägande, ordförande, resande, studerande, svarande, vederbörande m. fl. substantif begagnade part. pres., bland hvilka intet på *-ende* har full substantif kraft (ehuruval *en troende, en döende* o. s. v. låter säga sig), med undantag af det abnormalt *fende*, hvars participiala egenskap ligger undanskymd (jfr. s. 207, 293).

Neutrum.

skepp (s. 406), och dermed öfverensstämmande: *agg, agn* (lockbete, jfr. s. 64), *arf* (28), *ark* (pappers-ark, Isl. *örk*, fem., jfr. s. 58), *ax, bad, band, barn* (s. 403), *beck* (416), *ben, berg* (405), *blod* (407, 298), *bord, bröd, bröst, bud* (i vissa fall *båd*, F. Sv. *bup, bodh*, jfr. s. 200), *bål, bås* (32), *bär* (126), *djup, djur* (416), *doft* (446, 298), *don* (I. 494), *dråp, dun, dygn* (II. 447), *dåd* (I. 494), *dån* (II. 54), *fall, fel, fett, fjell* (jfr. anom.), *fjäll* (402), *fjät* (416), *fläsk, fog* (skäl, lämpa), *folk, fund* (i på-, *samsfund* s. 55, jfr. s. 308), *fynd* (89), *fång, får* (416), *fält* (jfr. s. 25), *föl* (446), *gagn, garn* (s. 278, jfr. s. 80 *blagarn*), *gift* (förgift, från Tyskan), *glas, gods, golf, gräs, gull* eller *guld, haf, hem* (s. 25), *hjon* (410), *hus* (416, 279), *hvalf, hvarf, hål* (för *hol*), *hår, höns* (415), *jern* (416), *kid, kol, korn, kön* (125), *kött* (443), *lamm* (403), *land* (jfr. anom.), *lass* (404), *lif, lim, lin, ljud, lopp* (406), *lås* (33), *lärft* (446), *löp* (406), *men* (446), *mjöl, mod* (T. *muth*), *mord, mygg* (jfr. s. 426, 298, äfven *mygga*), *mål* (dit hörer ej *spanmål*, jfr. 494), *namn* (405, 234), *näbb* (424), *näs* (425), *nät* (424), *ok* (474, andra noten), *ord, os, qual, qualm, ref* (s. 424, jfr. *refben, sandref*, Isl. *rif, sandrif*, jfr. äfven *magref, bukref, sjötermen ref* samt det troligen efter Tyska *rebe* bildade *ref* i *vinref* och dyl., icke alltid neutralt), *regn, rum, råd* (106, 288), *rån, rör* (82), *rör* (stenrör, 410), *sall, skal* (63), *skinn, skott* (416), *skrin* (446), *skum, skägg* (426), *skär* (425), *smör, spann* (af hästar, jfr. s. 64), *spjern* (i *fo-*, *motspjern*, jfr. I. 209),

spjut, spår (någon gång *sporr*, jfr. II. 446), *stull* (24), *sting* (jfr. I. 485), *stål, stånd* (jfr. anom.), *städ* (II. 203), *stöd* (88), *sund, säll, tag* (402), *tak* (405), *tal. tarf* (64), *tenn* (446), *ting* (444),* *tjog* (444), *tjäll* (105), *torn* (turris, jfr. s. 34), *torp* (279), *träd* (438), *tyg* (426), *ur, vad* (424), *vad* (vadställe), *val, varp* (jfr. I. 209), *vatten* (404, 231), *verk, vett* (446), *väld* (402), *värn* (84), *år, ägg* (426), *ärr* (403), *ök* (43, jfr. s. 297), *öl* (409)** och otaliga andra.

allvar (s. 241), *envig* (s. 133), *försåt* (442), *hemvist* (94), *ordstäf* (jfr. Isl. *stef*, omqvåde), *samqväm* (jfr. 97 *qvæmd*), *villibråd* (s. 85), *örlig* (400), *örngått* (444), i hvilka sista beståndsdelen är såsom enkelt ord obruklig.

afsked, armod, begrepp, behag, misshag, banér, försök, förnuft, anhang, sammanhang, handgemäng, gehäng, gehör, tidsfördrif, tillbehör, underslef, ögonblick (jfr. mask. *blick*, af 4 dekl.) m. fl. öfverflyttningar från Tyskan.

budskap (s. 56), *redskap* (ib. och s. 295), *herrsikap* (jfr. s. 424), *landskap* (ib.), *sällskap* (ib.), *värdsikap* (ib.), *riddersikap* (ib.), *prestersikap, adelsikap* m. fl. (se s. 295).

ämbar (s. 422 och 298), *pansar*. I vissa fall nyttjas *ankar* för *ankare* (428), *altar* för *altare* (205); hvaremot *ämbare*, för *ämbar*, är mera folkartadt.

blomster, buller, decker eller *däcker* (s. 444, vacklande i kön), *etter, foder, foster* (424), *galler, giller, halster, hinder, ister, jufver* eller *jur* (Sn. Edda s. 280 *iur*, annars *jügr* eller *jüfr*, D. *yver*, neutr., jfr. Grimm, Wörterb. *auter*),*** *klander*,

* Då man hvardagligt säger *Distingen, Fastingen*, är det i stället för *Distingens, Fastings* marknad, och det är därför att man af det forna tinget ej har annan hägkomst än den derifrån återstående marknaden, som man deruti ser ett mask.

** Af helt annan rot är, såsom på annat ställe blifvit anmärkt (jfr. Hist. Språkforskn. s. 13), *handsöl*, d. v. s. *hand-öl*, F. Sv. *handsäl* (jfr. P. Månsson *bedhas aff them drykke pønynga eller hansal*) Isl. *handsal* (med handslag bekräftadt löfte), pl. *handsöl*, är af neutr. *sal* (försäljning, betalnings-tid, jfr. *selia*, öfverlemmas, sälja, och VGL. I. A. B. 17: 1 *handsall*, anförtrödt). Vårt nuvarande *handsöl* förhåller sig till Dan. och Eng. *handset* (af samma bemärkelse), som *blöja* till F. Sv. *blea*, som *fönster* till *fenster* o. s. v. Att *handsöl* ej kan vara *hands-öl* befinnas för öfrigt deraf, att *hand* icke komponeras med genitiv *s*; jfr. t. ex. *hand-bref, -bok, -duk, -lag, -penning, -räckning, -yxa, handslöjd* m. fl.

*** Hos oss är detta ord i allmänhet neutr., äfven i poesian, t. ex. TRONÉN I. 21 *jufver, som längta till stäfvän*, ADLEBETAS öfversättning af Virgilii *Georgica* III. 396 *jufren spännas*, J. R. Blom s. 130 *kornas sänkta jur*; men i Boas öfversättning af Kalevala (Suomi för 1850, s. 118) *stinda äro deras jufvar*.

kloster, koger, kyller, lager, lider, ljuster, läder, läger, mönster, mörker, offer, papper, piller, pladder, qvitter, roder (hvardagligt *ror*), *silfver* (s. 123), *skimmer, smicker, socker, squaller, timmer* (s. 122), *tjuder, under, väder* och andra på *-er*.

dobbel (s. 124), *hagel, kummel* (123), *medel, segel, svafvel, tagel* (105), *tegel* (124), *tummel, yngel, betsel* (124), *fängsel, stängsel* m. fl. på *-el, -sel*. Ensamt står *kärl* eller *kärl* (s. 119).

häräd (s. 118, s. 314) återstår af neutra på *-ad*; i *hundra* (417—418) är *d* utgånet. Bland anomalier blir *hufvud* upptaget.

besman, hemman, lakan m. fl. på *-an* (se vidare s. 296). Som subst. förekommer ofta adv. *sjerran*.

helgon, lejon, syskon, ostron, fikon, smultron, ållon, m. fl. (se s. 296), i denna form samtliga tillhörande Ny-Svenskan, undantagandes *helgon* och *lejon*, samt det sent om sider framträdande *syskon* (416).

bäcken, tecken, töcken (jfr. 4 dekl. fem.), *vapen* (416), *vatten* (104). Rörande *tusen* jfr. s. 121. Utländska äro *dussin, russin, quintin* och dyl.

I nästföregående kapitel behandlades det på en del neutra inympade osvenska *-er* i pl., t. ex. *härader* m. fl.

Några lemningar kvarstå af fornböjningen, t. ex. i *lifve* (i *lif*, vid *lif*), *åt åre* (Isl. *at ári*, nästa år), *man ur huse* (mangrant), *med råds råde*, i *vredes mode*, alla innehållande regelbunden datif i obestämd form af neutr., såsom af mask. talesättet *gammal i gårde* (s. 305). Man skrifver nu ofta *åt året, vara i lifvet, man ur huset*, utan att ega öra för den olika betoningen af *lifve* (˘˘), *huse* (˘˘), och *lifvet* (˘˘), *huset* (˘˘) o. s. v., eller sinne för den fina men bestämda skilnaden i begreppen. Utan tvifvel är det i tanke att rätta ett fel, som man sjelf begått ett sådant. — Liksom här dat. sg., är dat. pl. i adv. *lagom* (s. 100) och *sinom* (i talesättet *tusen sinom tusen*, s. 110).

FEMTONDE KAP.

Första och andra svaga deklinationen i Ny-Svenskan.

Fornspråkets svaga mask. och fem. återfinna vi här (jfr. s. 6, 24); neml. mask. på *-e*, pl. *-ar* (men icke de af mig till 3 starka dekl. i Ny-Sv. räknade på *-are*, *-ande*), fem. på *-a*, pl. *-or* (de nu återstående på *-e* äro utan pl., jfr. s. 227, 293, mom. 9).

Första svaga deklinationen (maskulinum).

ande (s. 177), och af lika böjning: *abborre* (s. 193, jfr. s. 275 *Aghborrasio*), *backe*, *bete* (194), *bjelke*, *bulle* (i Stockholm säges ofta *bulla*, dock med pl. *-ar*), *bunke*, *båge* (187, ib. *armbåge*), *droppe* (201), *ekorre* (200), *furste* (196), *granne*, *gubbe* (184), *hafre* (183), *handske* (184), *hane* (184), *hare*, *herde* (48, 186), *herre* (233), *holme* (27), *humle* (192), *jette* (38), *kafle* (184), *kappe* (ett visst mått och målkärl, skrifves ej sällan i räkne-tabeller *kappa*, men uttalas icke så), *kulle*, *käle* (rättare *tjäle*, jfr. s. 192), *lofve*, *lake*, *lie* (197—8, 201), *like*, *lofve* (196), *loge* (tribularium, i Gust. Is Bibel Es. 24: 10 *loghe*, Isl. *láfi*, Dan. *lo*, i flere Svenska dial. *lo*, jfr. Magn. Er. Lands L. B. B. 34 *loo*, Kristof. Lands L. B. B. 44 *lo*, Alex. 9426 *ladha loo*), *mage*, *make*, *mjelte* (194), *mosse* (201), *nafle* (184), *njure* (230), *näfve*, *orre*, *oxe* (197), *påfve* (201), *spade*, *skalle*, *skulle*, *sparre*, *spene* (193), *sporre*, *stege* (200), *stolpe*, *stomme* (26), *strupe*, *stråle*, *stubbe* (185), *svale* (179), *tanke* (ib.), *timme* (184), *tinne*, *tumme*, *unge*, *vante* (145), *vette* (77), *vigge* (203, 302), *vinge* (187), *vise* (48), *ände* (ib.) och en mängd andra, deribland åtskilliga utan pl. (om *glädje*, *vrede* se s. 293). Bland anom. upptagas *bonde*, *frände*, *fiende*.

allmoge (s. 200), *brudgumme* (184), *undersäte* (195), *öfvermage* (184).

arfvinge återstår af gamla mask. på *-ingi* (jfr. s. 203—4), men för *höfdinge* och *ättlinge* säges nu *höfding* och *ättling*; hvardags-tal tillåter *galninge*.

lustar (s. 196, 201), *stadgar* (184, 201), *betar* (s. 194) äro förut nämnda; för sig sjelf står *lifsandar*.

Härförinnan (s. 204—2) är uppstaldt ett större antal mask. ord, hvilka, om än såsom sådana i landskapsmålen mer eller mindre gällande, kunna i vår tid anses föråldrade uti det allmänna språket, som i deras ställe antagit svaga fem. Jemväl antyddes, huru somliga befinna sig på öfvergången från mask. till fem.; andra fortfarande vackla mellan dessa kön i sg., dock med vidhållande af den mask. pl. *-ar* (jfr. s. 349 *bulle, kappe*). Till de dubbelböjda, som förut anförts, kunna läggas *kåre* (Isl. *kári*, vind, vindgud), pl. *kårur* (jfr. TÖRNEROS, Bref I. 474 *vindkårar*), och *kåra*, pl. *kåror*; *såle* (för *sole*, Isl. *sóli*), pl. *sálar*, och *sula*, pl. *sulor*; *spjele*, pl. *spjelar*, och *spjela*, pl. *spjelor*; *packe*, pl. *packar*, och *packa*, pl. *packor*. Bland de allenast singulart behandlade är *grädde*, i egentlig mening, hvardagligt långt allmännare än *grädda*; emellanåt höres *halke* (Isl. *hálka*, fem.), *svalke*, *torke* (Isl. *þurkr*, mask.); sällan *hoste* (Isl. *hósti*, mask.), *styrke* (jfr. s. 46 *styrker*); äfven sällan *ånge* (Isl. *áangi*, mask.), hvaremot ofta *frosse*, men för ingendera är pl. *-ar* gängse. Angående *bete* (bit) se s. 194. I vissa landsorter brukas *knote* (äfven *knot*), *polske* (Dalska och Norrbott-niska *polsk*, polska, Polsk dans), *engelske* (Engelsk dans); i folkspråket temligen allmänna äro *trase*, *fåre*, *smule* (Isl. *moli*). De feminina formerna, utgångna från hufvudstaden, äro i allmänhet mycket unga. LINDS ordbok, tryckt i Stockholm 1749, upptager endast mask. *grädde*, *bete*, *ånge*, *packe*. Pl. *fårar*, som från början tillhör ett starkt fem., är så sent som af WALLIN och VALERIUS begagnad (jfr. s. 66), men det oansedt i detta ögonblick alldeles urmodig. Så förgängliga äro Stockholms-språkets ombytliga behag, ofta beroende af ett infall för dagen (se vidare s. 244—5).

Andra svaga deklinationen (femininum).

gata (s. 208), och äfvenså: *aga* (184), *umma*, *almosa* (219), *apa* (224, och 288, första noten), *aska* (240), *bjelra*, *blemma* (249), *blomma* (484), *blåsa*, *bläddra*, *boja*, *brasa*, *bricka*, *bringa*, *brygga* (224), *brynja*, *bubbla*, *bytta*, *bölja* (224), *böna*, *börda* (74), *deja* (224), *dosa* (493), *drifva*, *drufva*, *dufva*, *duala* (479, 240), *dyna*, *dynga* (224), *ega*, *eka* (jfr. *öka*), *enka* (222, jfr. *gräs-enka*, i noten), *etta*, *fara* (484), *fasa* (483), *fasta*, *femma*, *fena*, *fetma* (485), *flicka*,

finga, flotta (194), *fluga, flundra, fora, frilla, fromma* (184), *frossa* (se s. 320), *fråga, sura* (94, 249), *fyra, fåra* (66), *färja* (224), *glada, gnista* (förr ofta med pl. *gnistror*, såsom hos DALIN II. 4 s. 5, CREUTZ s. 40, BELLMAN II. 188, jfr. här förut s. 300 *blixt*), *grimma, groda, grufva, gröda* (186), *gumma* (184), *gunga, gytja, gåfva, gåta, gädda, halfva, helsa, hetta* (194), *hona* (182), *husva, humla* (insekten, s. 244), *hvila, hydda, hynda, håla* (för *hola*), *häckla, härsva, höfva* (220), *höna* (249), *kanna, kappa, kedja, kerna* (*ljus-, smör-kerna*, jfr. s. 245), *klinga, klinka, klippa, klocka, klunga, klädda* (s. 185), *knippa* (299), *koja, komma* (i *af-, väl-, åkomma*, 249), *kona, krabba* (184), *kratta, kringla, krona, krubba, krycka* (224), *krydda* (128), *kulla, kyrka* (224), *källa, kärra, kätja* (226), *lilja, lindu* (186), *lisa* (193), *lunga* (232), *lycka, låga* (188), *lära, lärka, lätja* (226), *löja* (hos LIND *löga*), *messa, mila, mossa* (*muscus*, dial. *mos*), *musla, muta, myra* (*formica*), *myra* (rättare *myr*, *kärr*, s. 72), *mätta* (248), *nesa* (249), *nia, nunna* (249), *näsa* (247), *näsla* (jfr. s. 24 *mapker*), *olja, otta, panna, perla, piga, planka, plåga, qviga, qvinna, racka* (184), *ranka, remna, ria, ribba, rofva, rotta* (rätta), *runa* (64), *rynka* (224), *ränna, ränta, saga* (242), *sena* (245), *sexa, sida, sjua, sjuka* (225), *skada* (178), *skalra, skara* (183), *skata, skida, skinka, skjorta, skrinna* (208), *skråma, skugga* (188), *skuldra, skälla, skäppa, sköka* (224), *slamra, slida* (69), *slinga, slunga, slägga* (224), *slända, slöja, smedja, smula* (320), *smärta, smörja, suara, snufva, snurra, snäcka, spilra, spira, springa, spruta, squalra, stia* (äfven *mask-sti*, *svinsti*, sällan *stiga*, jfr. s. 223), *sticka, stjerna, strimma, strumpa, stuga* (sällan *stufva*, F. Sv. *stuva, stova*, Isl. *stofa*), *styrka* (s. 46), *stämma, sugga* (176), *sula* (320), *svala, svalka* (320), *sveda* (185), *sämja, sötma*

* *Stuga* pågår i dagligt tal förkortas uti *farstu, förstu* o. s. v. Den af *lmax* ogillade formen »*farstufva*», som i sin förkortning är den i vårt land folkliga, har ingen ting annat emot sig än att icke motsvara Isl. *forstofa*, Dan. *forstue*, T. *vorstube*; men är i Svenskan sedan gammalt gängse. Man jemföre t. ex. Alex. 2332 *til han tha tj farstoffvunna kom*; Nya Testamentet af år 1526, Ap. G. 12 *Petrus clappadhe på farstoffvuo dörena*; Sv. Folkv. III. 122 *lindormen rinner sig dt farstugan in*.
So. Spr. Lagar. 24

(185), *tacka, tana* (i Gottl. L. *pan*, jfr. i denna afhandling I. 79 verbet *pænia*), *tia, tilja, tjuftva* eller *tjuga, tjära, torftva, trana, trappa, trasa* (II. 320), *trea, trilla, trumma, tråta, tufva, tunga* (*lingua*), *tunga* (*onus*, s. 200), *tunna* (45, 215), *täppa, tärna, vagga, vaka, vana* (182), *vara* (211), *vecku* (212), *vidja, vilja* (202), *villa, vipa, vippa, visa, visa* (i *rätt-, orätt-, vrångvisa*, jfr. s. 217), *våda* (185), *vånda* (178), *värja* (223), *våta, yra, yta, yxa* (76), *ådra* (69, 217), *åra* (65), *åska* (224), *åsna* (182), *åtta, ära, ärla, ärta* (jfr. s. 94 *ært*, 340 *ärt*), *äsja* (224), *ödlä, ögla* (dial. *ygla*), *öka* (jfr. *eka* och s. 221) och andra i mängd, en del utan pl.

fogelskräma, fufänga, förmåga, oförmåga, inlaga, upplaga, intaga, odoga, räddhåga (s. 188), *rädisa, rättika, sedvänja* (224), *skinnbracka* (223, 288*), *slagruta, valkyria, villervalla, vindstilla, återvända* (det enkla *vända*, hvarf, gång, brukas i landsorterna), *ärtskocka* m. fl., vissa af främmande härstamning.

känsla, körsla, rädsla (jfr. s. 98).

brådska, bondska, glömska, grönska, ilska, ondska, tredska (220), *våtska, fåvåtska* (220), *spetelska, generalska, förestånderska, hushållerska, månglerska* (icke *mångelska*), *rodderska, sköterska, städerska, svågerska, sångerska, sömmerska, tvätterska* m. fl. (jfr. s. 220). Det gamla *-skia* (jfr. s. 222, 224) förnimmes i uttalet, fastän ej i teckningen af *menniska*.

björninna (jfr. s. 219 *berna*), *furstinna, gudinna* (jfr. s. 219 *gudha*), *herdinna, hertiginna* (220), *kejsarinna* (ib.), *lejoninna* (förut *lejinna*), *prostinna, skaldinna, turkinna, varginna, väninna* (jfr. s. 219 *vina*), *vårdinna, åsninna* (jfr. s. 183), *öfverstinna* m. fl.; äfven *mästarinna* (jfr. Lect. s. 440 *mæsterynna*), hvars sammansättningar gemenligen uttalas *-erinna* (jfr. *-erska*, äfven detta merendels grundadt på mask. *-are*), t. ex. *borg-, hof-, stormästerinna*, ehuru de ej ofta så skrivas. Denna Tyska ändelse (jfr. s. 220), som nästan uteslutande af de bildade klasserna varit använd, har allt jemt svårighet att vinna inträde hos allmogen.

abbedissa, poetissa, baronessa, prinsessa.

* I Synon. Lib. upptages *bracka*, dialektiskt fortfarande uti samma bemärkelse som det närbeslägtade *brak* (s. 160).

kåfvor (s. 242), *matvaror*, *orgor*, *skulor* (hos LIND äfven *skuror*, dock af samma rot som *skölja*) förekomma ej i sg.; sällan också *bannor*, *folor* (äfven *folkfolor*, för *foror*), *skofvor* (jfr. I. 173), *skåfvor* (jfr. Alex. 3286 *skæff*, LIND *skäf*, i några dial. neutr.), *snubbor*, *snäsor*. I *inelfvor* och *åthåfvor* står *-or* för *-er*, men *-er* sjelf för neutr. pl. *e* (jfr. s. 129). Äfven skrives *anor* för *aner* (i STJERNJELMS Herk. 472 och hos LIND *ahner*), *blånor* för *blåner* (s. 80), *sådor* för *såder* (59), *tarfvor* för *tarfver* (61). Troligen sak samma med *faggor*, *lumpor*, *skrankor* och andra (s. 306 är nämnt om *byxor*). Nu är *ränkor* nästan utträngdt af *ränker*.

Oorganisk är pl. *-or* jemväl i åtskilliga här förut skärskådade ord, med stark sg. vid fullt lif, såsom mask. *svan* (s. 54), *katt* (146), *spån* (153), *stöfvel* (303), fem. *våg* (bölja, s. 64), *ros* (94), hvilkas svaga pl., utom det i Gust. I:s Bibel uppträdande *kattor*, är mycket ung, och endast hvad *vågor* och *rosor* beträffar understödt af ett allmännare bruk. I förhållande till sg. *vad* (hos LIND *vada*, men hos MÖLLER *vade*, pl. *-ar*, af T. *wade*), *nummer* (jfr. s. 298), *toffel* (s. 303), förefalla ock pl. *vador*, *numror*, *tofflor* oregelbundna, ehuru de grunda sig på en föregående sg. *-a*. Utan olägenhet skulle de få en pl. *-er*, lika väl som *gångar*, *gränser*, *färger*, hvilka först på senare årtionden blifvit rätt gångbara, och som *regler*, hvilket räknar sin åttlängd högre upp. Oskadlig är en pl. som *anor*, ej innebärande en öppen kränkning af språklagarne, emedan ingen sg. går och galler; men det är icke likgiltigt, om man öfversvämmas af talrika anomalier, när de äro utan gagn eller behof, men genom sin uppenbara laglöshet upprifva språkets stadgade grunder (jfr. s. 243—5).

Den sväfvande ställningen mellan svaga mask. och fem., i ej fåtaliga fall, har nyss vid behandlingen af mask. blifvit i kort-het angifven.

Den gamla ordböjningen i sg. gör sig påmind genom åtskilliga förbindelser och sammansättningar med böjd kasus af svaga fem., som dels i nominativen öfvergått till vår tid, dels icke. Till den förra klassen höra: *af furu* (s. 94, 294), *å sido*, *utan återvändo*, *i förmågo af*, *i min* (hans o. s. v.) *ego*, *i så* (någon, högsta o. s. v.) *måtto*, *varulager*, *gatufred*, *ladulås*, *furubräder*, *sidohugg*, *sysloman*, *syslölös*, *känsofull*,

läroverk, villomening, plågoris, tredskodom, helsokälla, sagolik m. fl.; till den senare: *till salu* (212), *till afsalu*, i *delo* (219), i *värjo* (224), *med visso*, *till yttermera visso* (247), *gistorätt* (220), *förstfödslorätt, vederdeloman, käromål* o. s. v. Hit att räkna är i *min närvaro* och dyl., hvaraf man tillåtit sig att göra en sällsam nominatif på -o (jfr. 244). Alla vid sammansättning förekommande -u (o) kunna likväl ej tydas som böjd kasus af ett svagt fem., t. ex. *vattugränd* (jfr. s. 105) m. fl.

SEXTONDE KAP.

Tredje svaga deklinationen i Ny-Svenskan.

Härunder förstås icke blott de få ur fornspråket öfvergångna neutra på -a, och ett par nya med samma kännetecken; utan ock neutra med -e till afledning eller med vokal-slut i stam, hvilka båda klasser slutligen kommit att med den första ega det plurala -n gemensamt (jfr. s. 6, 24).

Neutrum.

öga (s. 229) och *öra* (230) äro i allmänna språket de enda, som qvarhållit det framför -n gående plurala o (i dial. så äfven med t. ex. *nyra*, pl. *nyren* = *nyron*, jfr. s. 230); i *hjerta* (s. 227) öfvergår -a ur sg. till pl. Enligt språkets nu bestående skick kan *hjerta* hållas för regelbundet, men icke *öga, öra*. De substantiverade verben *göra* och *dricka* (jfr. s. 295) gå ej utöfver sg., och det förkortade *hundra* (för *hundra*, jfr. s. 117—118) blir i pl. merendels, åtminstone uti skrift, behandlad som *hundra*. De utländska *thema, schema* och dyl., när de ej behålla den Grek. pl. -ta, blifva i pl. oförändrade, utan tillagdt -n.

rike (132), och sammanledes: *bete, bräde* (se s. 325), *bälte, dika* (s. 132), *döme* (i *efter-, före-, om-, kungadöme* o. s. v., jfr. s. 133), *fiske* (s. 76), *flöde* (74), *fäste* (76), *följe, före, gille, gifte, gårde, hide* eller *ide* (133), *hvete, kläde* (se s. 325), *knippe* (299), *kynne* (och *okynne*, jfr. s. 126), *linne, lyte, läge* (133), *läte* (144), *löje* (133),

mäle (i *gen-*, *till-*, *vedermäle*), *märke* (433), *mäte* (i *in-*, *lystmäte*), *qvåde* (och *o-*, *omqvåde*), *rede* (i *innan-*, *utan-* *rede*), *sigte* (och *ansigte*), *silke*, *sinne*, *skifte*, *sköte* (443), *slägte*, *smide*, *smycke*, *snille* (226), *spänne* (157, *noten*), *spöke*, *stycke* (432), *ställe*, *säde*, *säte*, *tryne*, *träde* (och *af-*, *an-*, *fram-*, *före-*, *in-*, *samman-*, *till-*, *uppträde*), *tycke* (223), *törne* (34), *vide* (47), *virke*, *vite* (se s. 433 *viti* och *helviti*, *helvete*, *af hel*, *död*, och *viti*, *straff*, jfr. s. 71), *vittne*, *välde*, *värde*, *ylle*, *ämne*, *änne*, *äple* (*äpple*), *öde*, *öre* (47, jfr. s. 428 *det ur annan rot uppspirade edsöre*, *der söre är samma ord som syri* i *Gottl. I. 19: 22 ain syri*, *ordagrant: en-ed*, *d. v. s. enskild*, *egen ed*) *m. fl.*, *hvaraf ett antal utan pl.* *afslinge*, *anlete*, *arbete* (427), *arfvode* (*ib.*), *beläte* (442), *dagsverke*, *embete* (433), *herberge* (*ib.*), *helvete* (*hvardagligt och helvite*, se *ofvan vite*), *landamäre* (433), *område*, *samvete* (446), *tillsfälle*, *umgänge*, *uppehälle*, *åbåke*.

bränsl, *gömsl*, *hängsl*, *skrymsl*.

altare, *ankare* (s. 293). Om *allvare* se s. 214.

fäderne, *lefverne*, *möderne* (s. 433).

hyende (s. 430), *ärende* (*ib.*): *de utländska väsende* (eller *väsen*, jfr. I. 456), *elände*, *prebende*, *arrende*. *Hvad angår tusende* se II. 120—4. *Förr ofta*, *nu sällan*, *har pl. ärender förekommit*.

fallande, *jägtande*, *bedjande*, *bemödande*, *förhållande*, *åliggande*, *hänseende*, *beteende*, *förtroende* *m. fl.* (jfr. s. 208, 295), *part. pres. tagna substantift*, *för uttrycket af abstrakta begrepp.* *värddi* (i *krono-*, *skatte-värddi*, jfr. *Dan. værddi*) *förråder främingskapet genom den jambiska betoningen.* Om *lappri*, *narrri* se s. 295, 343.

lösören, *tomtören* och *dyl*. *sakna sg.*

Utom den regelbundna *pl. bräden*, *kläden*, *gifves en annan i särskild och kollektiv mening: bräder* (*hela och oförarbetade brädlängder*, *sådana som gå i köpenskap och säljas i tolfter*), *kläder* (*klädes-persedlar*, *hvaraf linne-*, *barn-*, *helgdagskläder*), *om hvilka förut* (s. 344) *är taladt.* Äfven brukas *vanligen fängelser*, *täckelser*, *bakelser* (*hvars sg. också icke alltid är neutr.*, s. 294); *men ärender och regement* *hafva på sista tiderna föråldrats*, och *knappt skrives mera förhållanderna eller dylikt.*

bo (s. 135), och af samma böjning: *lo* (lodjur, hvaraf *varglo*, *kattlo*, vacklande i kön, jfr. s. 307), *sto* (equa, sällan *stod*, då i pl. lika), *spe*, *bi* (135), *gli*, *bly*, *bry* (i *hufvudbry*, jfr. I. 425), *fly* (kärr, jfr. II. 437), *fly* (jfr. *ankarfly*), *gny* (s. 49), *gry*, *kny*, *ny* (Run-Urk. 4750 nū, Isl. *ny*), *rå* (troll, jfr. *bergs-*, *sjö-*, *skogs-*, *tomträ*, hos DALIN V. 9 och sedan merendels neutr., men före hans tid och ännu i folkspråket fem. *), *rå* (ett slags bakverk, jfr. *godrå* eller *gorå*, *tunnrå* *), *skrå*, *strå* (138), *få* (162), *knä* (135), *trä* (och *träd*, pl. *träd*, jfr. s. 136—8), *frö* (138), *hö*, *rö* (när det ej är fem., jfr. s. 82, 307), *spö*, *strö*, *tö*, af hvilka några ej brukas i sg.

Det plurala -n, för den obestämda formen, har i neutra af vokalistiskt slutande stam varit mera sentida än i dem med afledt e. Då man i alla delar af landet säger *riken*, *ställen*, *säten*, säges i landsorterna nästan allmänt, och ofta hvar som helst, i pl. *bo*, *bi*, *få*, *knä*, *skrå*, *strå*, *spö*. Der -n mera regelbundet uttalas är blott i Stockholmska munarten, i och utom hufvudstaden; men äfven denna håller sig ibland vid det gamla, t. ex. i talesättet *icke lägga två strå i kors*. Det skrifna språket utesluter numera sällan detta -n, utom i de ur lagboken hemtade, nu öfverflödiga bestämningarna af vissa *par spö*, såsom straff. För ett eller annat årtionde sedan befinnes -n ömsom

* Detta ord, som i Svenskan står ensamt, är ej lätt att tyda. IHNZ hänvisar än på Isl. *ragr* (feg) i förening med *vætr* (troll, jfr. Edda Sem. s. 78 v. 27 *inn ragi*, s. 67 v. 57 *rarg vætr*), än på verbet *ráða* och Dalfolkets *rådend* (spöke). GAMM föreställer sig möjligheten att det annars oförklarliga *rå* ledde sitt upphof från sjöfrun *rån*, under öfversättning af detta ursprungligen haft en allmänare betydelse, och med särskildt afseende på de Nordiska språkens böjelse att apokopera n (D. Mythol., 3 uppl., I. 461—5), hvilket sistnämnda skäl understödes af det dial *ma* för *man* (juba), men icke af det sedan urminnes tider fortlevande neutrala *rån* (Isl *rán*), säkert ur samma rot som det fem. Emellertid är denna gissning kanske mindre vågad än ett par, som fallit mig in; den ena, att *rå* i *tomträ* möjligen vore lagarnes *ra* i *tompta ra*, *tomta ra* (rämärke, jfr. s. 79), och att vid gränsmärket kunnat, liksom vid Romarnes *terminus*, fästas föreställningen om någon ting öfversinligt, slutligen öfverflyttadt på skogar, sjöar och berg; den andra, att *rå* stode i radikal förbindelse med Isl. *kræ* i *krætiós*, *kræfariós*, *kræfareldr* (lyktgubbe), af ett fem. *kræ*, genit. *kræfar* (neutr. *kræ* betyder lik, död kropp).

** Hvarken *tunnrå* eller Dan. *goderaad*, hos LIND *godråd*, lämpar sig för SÆVREKS och IHNZ härledning af *rå*, *gorå*, från Fr. *goffreau* eller *gaufre*, hvilket IHNZ ändock finner vara vårt *vaffla* (nu *våffla*), och detta med allt skäl (jfr. F. Span. *gaufra* o. s. v. hos DIEZ, Etymol. Wörterb. d. Rom. Spr. s. 640). Om deremot det af IHNZ vidrörda F. Tyska *warrat* (annars: *oråd*) vore på något sätt hit hänförligt, så skulle väl dess etymologiska ställning till de Svenska orden lättare förklaras genom *råd* än genom *rd*.

tillagdt och utelemnadt, t. ex. GYLLENBORG I. 189 *ljusa strån*, II. 184 *nakna strå*. I språkläran är det likväl normalt redan hos SARLSTEDT, men ej hos LJUNGBERG; således ej fullt hundra-årigt.

SJUTTONDE KAP.

Anomalier i Ny-Svenskan.

Vi begagna denna öfverskrift för att meddela en samman-
dragen tafla af hvarjehanda mer eller mindre djupt ingripande
afvikelser från den lagbundna ordningen, denna sedd ur syn-
punkten af språkets nuvarande skick. Enär ett större antal af
hithörande subst. härförinnan varit föremål för undersökning, kan
framställningen här i många fall inskränka sig till hänvisningar å
det redan sagda.

mask. 1) *spunn*, pl. *spänner*; *brand*, pl. *bränder*; *stad*, pl. *städer*; *staf*, pl. *stäfver* (tunnstafvar); *bokstaf*, pl. *bokstäfver*; *son*, pl. *söner*; *ledamot*, pl. *ledamöter*; *fo*, pl. *fötter*; alla med ljudvexling i pl., *fo* tillika med fördubbling af känne-
bokstafven (jfr. s. 309).

2) *man*, pl. *män*, gammal och för nästan alla German-språk
gemensam anomali, ehuru icke för alla likartad. I dagligt tal
vanligare är den fulla formen *männer*, icke heller för forn-
språket främmande (jfr. s. 466, 469—470, 256), och stund-
om i poesi använd för rim och meter, t. ex. TEGNÉR II. 207
i *klippan växer jern, och männer deruppå*; OXENSTJERNA
II. 272 *embetsmänner*. I prosa säges *store män, krigsmän,*
landtmän, landsmän, embetsmän, Norrmän; *äkta män* eller
männer; *hon har haft två männer*. Den bestämda formen
afhandlas i nästa kap.

3) *fader*, pl. *fäder*, och *broder*, pl. *bröder*, i flere Germaniska
språk sedan uråldriga tider afvikande (jfr. s. 467, 304). Sg.
kan sammandragas, hvarom mera längre fram.

4) *sko*, pl. *skor*; om *bo* (i *åbo* m. fl.), *vallmo* se s. 304.

5) *bonde*, pl. *bönder* (jfr. s. 235), *frände*, pl. *fränder* (236),
fende, pl. *fiender* (207), alla tre ursprungliga part. pres.
Till *undersåte* brukas, utom den gamla och regelbundna pl.

- undersåtar*, två nya på *-er* och *-are*, hvilka, fastän unga, äro alltför tillfälliga och onödiga för att bli långlivade (jfr. s. 495).
- 6) *äril*, *fjäril*, *makrül*, *rännil* (s. 303) blifva här bemärkta i anseende till sin afvikelse från de med *-el* afledda mask, hvad angår sammandragning i pl., hvilken deremot tillämpas på *djefvul* (eller *-el*), pl. *djeflar* (s. 303); *morgon* nämnes för det emellanåt utstötta *g* i pl. (304), *blixt* för det undantagsvis inskjutna *r* (300).
- Fem. 4) *and*, pl. *änder*; *hand*, pl. *händer*; *rand*, pl. *ränder*; *tand*, pl. *tänder*; *strand*, pl. *stränder*; *tång*, pl. *tånger*; *spång*, pl. *spånger* (jemte *spångar*); *stång*, pl. *stänger*; *natt*, pl. *nätter*; *bot*, pl. *böter*; *rot*, pl. *rötter*; *bok*, pl. *böcker*; alla med ljudskifte i pl., *rot* och *bot* derjemte med fördubblad slut-konsonant (jfr. s. 342). Ställvis i Göta rike har *hank* pl. *hänker* (jfr. s. 299 *).
- 2) *gås*, pl. *gäss* (men *smörgås*, äfvensom *kerngås*, d. v. s. smörgås med kernfärskt smör, har pl. *-gåsar*); *lus*, pl. *löss*; *mus*, pl. *möss*. TJÄLLMANN upptager s. 472 både *gäss* och *gäss*, *löss* och *löss*, *möss* och *möss*. Såsom på ett eller annat sätt oregelbundna träffa vi dessa ord icke blott i Skandiska språk (jfr. s. 473—4, 342), men ock i Ang. Sax. och Eng.
- 3) *moder* (s. 472, 307), pl. *mödrar*, och *dotter* (ib.), pl. *döttrar*, äro urgamla och vidt kringgripande anomalier, likväl nu hos oss inskränkta till ljudförändringen. I sg. kan *moder* sammandragas, såsom främdeles blir beskrifvet.
- 4) *get*, pl. *getter*; *gnet*, pl. *gnetter*; *nöt*, pl. *nötter* (s. 310).
- 5) *ko*, *klo*, *ro* (höft), *so*, *rå* (råmärke, segelrå), *rå* (rådjur), *slå* (ormslå), *tå*, *mö*, *rö*, *jungfru*, *hustru*, med pl. *-r*; alltså *kor*, *tår*, *mör*, *hustrur* o. s. v.; *vrå*, pl. *vrår* och *vrår* (s. 307).
- 6) *fräkn* (sällan *fräken*), pl. *fräknar* (s. 307); *lusta*, pl. *lustar* (s. 496); *stadga* (föreskrift, förordning, t. ex. *stängselstadga*), pl. *stadgar* (statuter; i bemärkelsen stadighet, fasthet, brukas ingen pl., jfr. s. 484), *gnista*, pl. *gnistor* (såsom undantag till den regelbundna pl. *gnistor*, jfr. s. 324).

* Der antyddes detta ords olika kön i Svea och i Göta rike. För mask. talar Hästläkebok *læg hanum en hank*, ÖGL. B. B. 14 pr. a *hankinum*. Äfvensom det svaga Isl. *hanki*; för fem. åter Norska fem. *haank*, pl. *henkr*, samt Isl. *haunk* hos BJÖRN HALDORSEN och RASK, Anvisn. s. 91—2.

7) *våg* (bölja), *ros*, äfvensom de mask. *svan*, *katt*, *spån* (äfvon neutr.), *stöfvel*, hafva i senare tider fått en oorganisk pl. -or, likväl endast för de båda fem. mera allmän. På lika sätt oregelbundna äro *vad*, *toffel*, *nummer*, ehuru deras pl. -or icke saknar historisk grund. Rörande dessa, så väl som åtskilliga andra med pl. -or för *er*, se s. 323.

Neutr. 4) *land* har pl. *länder* egentligen i bemärkelsen: främmande riket, landskap, områden, t. ex. *flera länder*, *i olika länder*, *besöka främmande länder*; det säges äfvon *arfländer*, utan afseende på belägenheten. Också här begagnas någon gång pl. *land*, liksom i andra bemärkelser, och fordom i alla (jfr. s. 344). Deremot brukas *ständer* (pl. af *stånd*) endast i betydelsen af samtliga rikastånden, kollektift *tagna*, t. ex. *riksens* eller *rikets ständer*, *ständerna*, d. v. s. de 4 rikastånden såsom representatif enhet, riksförsamling. Uti särskild mening brukas ock *bräder*, *kläder* (s. 344, 324). Öfriga mer eller mindre ofta förekommande neutra med pl. -er hafva s. 343—4 blifvit upptagna, med antydning om denna forms olämplighet och fullkomliga umbärlighet i de flesta fall.

2) *sjell* eller *själl* (berg, s. 102, 298, 346), har i allmänhet pl. *själl*, i poesi stundom *själlar*, t. ex. GYLLENBORG I. 136 *våra själlar*, FRANZÉN I. 75 *ingen Erato på Thules sjellar*, TEGNER *Götha kom i dans från Seves själlar*. Denna frihet, framkallad af meterns och rimmets behof, har icke samma ursäkt i obunden stil, der hon dock inträngt.

3) *hufvud* (s. 122) har numera blott undantagsvis den regelbundna pl. *hufvud*, utan i stället den bestämda formen *hufvuden*. Så nämligen i skrift. I tal säges merendels *hufve*, pl. -en, best. -et, -ena; således samma böjning som för *rike*, förorsakad deraf att -d ej hvardagligen uttalas i *hufvud*. Poeterne nyttja ofta pl. -un, t. ex. DALIN IV. 195 *påra hufvun bry*, KELLGREN II. 121 *några kälhufvun*, III. 238 *skurkar och dumhufvun*. I köpmans-språket och den kollegiala stilen brukas derutöfver *oxhöfden*, såsom pl. af våtvaru-mättet *oxhufvud* (Ned. Sax. *oxhoofd* och det derefter bildade Hög-T. *oxhoft*). Det vore en fördel, om den rätta pl. *hufvud* kunde åter igen bli allmän, i stället *hufvuden*, som blott är den theoretiska formen af *hufven*, för öfrigt tung och besvärlig.

- 4) *fängelse* (s. 134), *täckelse*, *bakelse*, hvilkas pl. -r (jfr. s. 325) finner sin förklaring i det s. 134 anmärkta förhållande.
- 5) *öga* och *öra*, med pl. -on, regelrätt efter den gamla form-läran, men icke efter den nya. Om *hundra* se s. 147—148, 324.

Vacklande i *kön* äro åtskilliga ord; mellan neutr. och annat genus *blod*, *mjöd*, *spån*, *finger*, *töcken* m. fl, hvilka s. 298 — 9 äro omnämnda, hvarvid de verkliga och de blott skenbart tvekönade blifvit från hvar andra åtskilda. Icke heller äro i det föregående de händelser förbigångna, då ett sväfvande eger rum mellan starka mask. och fem., hvilket nu likväl är i riksspråket af mindre praktisk vigt.

Vacklande i *bildning* och derigenom äfven i *böjning* äro många, t. ex. *trä* och *träd* (s. 138), *sto* och *stod* (326), samt de mellan mask. och fem. sväfvande svaga subst. (jfr. s. 204, 320). Vissa subst. erhålla, utan förändring af singularens skapnad, i olika betydelse olika pl., t. ex. *gång*, *malm* (s. 300, 308); andra under bibehållande af samma bemärkelse, t. ex. *fjärd*, *svan*, *elf*, *ärm*, *sportel*, *bågare*, *hammare*, *kammare*, *källare* (300 — 4, 305 — 6, 303, 315), och några utländska (344); *lund* kan i poesi få pl. *lunder*.

Lika i *sg.* och *pl.* äro några subst., när de begagnas i räkning in abstracto, t. ex. *100 man* (jfr. ordspråket *ju flere man dess bättre lycka*), *6 fot*, *2 riksdaler*, *1000 daler kopparmynt*, *3 skilling*, *6 styfver*; men *silfver-dalrar* eller *riksdalrar*, *några tolfskillingar*, *styfrarne* äro *goda att ha*. Det heter *3 sjerding's väg*; men *3 sjerdingar krut*, *strömming*, *sill* m. m. Äfven der *tum* och *finger* äro mask., heter det alltid i pl. *tum*, ofta *finger*, t. ex. *2 finger bredt*; men *jag känner det på mina fem fingrar*. Fem. *mil* har merendels pl. *mil* (jfr. s. 244); vigt-beteckningen *mark* (skålpund), både i och utom räkning, pl. *marker*, t. ex. *9 marker smör*, *de första markerna voro dryga*; men mynt-beteckningen, der hon ännu gäller, vanligen pl. *mark*, t. ex. *det kostar 9 mark marken*. — Denna oregelbundenhet, hvaraf spåren ej äro att söka allt för långt till baka, torde vara inkommen med här i landet bosatte Tyske köpmän och handtverkare, af hvilka man sedan långliga tider haft ett större antal. I Tyskland började dessa egenheter att visa sig redan under medeltiden (jfr. Grimm,

Gram. IV. 285); för öfrigt omfatta de dels samma subst. som några af de ofvan anförda, dels sådana som hos oss äro neutra, och till följd deraf i pl. oförändrade, t. ex. *pund, fat*.

Förkortning kan ega rum i en del ord, af hvilka vi anmärka de viktigaste.

- a) *far, bror, mor*, för *fader, broder, moder*, af hvilka *fader* och *moder* ej längre brukas oafkortade i första leden af en sammansättning med sig sjelfva, med hvar annan eller med *broder*; alltså icke *fadersfader, fadermoder, moderfader, modermoder, faderbroder, moderbroder*; utan *farsfader* eller *farfar, farmoder* eller *farmor, farbroder* eller *farbror, morfader* eller *morfar, mormoder* eller *mormor, morbroder* eller *morbror*; hvarvid den kortaste formen, städse i umgänget använd, gern väljes i det friare skriftliga föredraget.* Men man säger alltid *faderskap, faderinord, faderlös, moderlif, moderkyrka, moderlös, lifmoder* och dyl., hvilka ej äro af det dagliga talet så utnötta som de förra; ömsom *matmoder* och *matmor*; endast *farsgubbe, morsmessa, morsgris, perlemor* eller *perlemo* (s. 307), *barnmorska* (hos LIND *barn-moder-ska*); endast *mol* (för *mor*) såsom förstärkande partikel, t. ex. *mol allena* (i folkspråket äfven *moders* eller *moderst allena*, jfr. GRAMM, Gram. II. 556 T. *nutter-allein* m. fl.), *mol still, mol rik, mol-supä, mol-tiga*. Det heter *broderkyss, brodermord*; men *brorskäl, brorson, brorsdotter*; hellre *brorsbarn* än *broderbarn*, men både *broderskap* och *brorskap* (skildt från *brödrskap*). *broders-lott* och *brors-lott, dubroder* och *dubror*. Djerfvare än något af de anförda äro *faster, moster*, hvilka ej ens bära dragen af sammansättning eller förkortning.**

* Pl. kan ej förkortas: det måste heta *fäder, bröder, mödrar, farbröder, morbröder*.

** I fornlagarne läses *fa'ur systir* (VGL. I. A. B. 3 pr., ÖGL. Æ. B. 3 pr., Upl. L. Æ. B. 1 pr.), *faburs systir* eller *syster* (Vestm. L. I. G. B. 11: 1, Södm. L. Æ. B. 1 pr.), *mohur* eller *mohor systir* (Vestm. L. I. G. B. 11: 1, Upl. L. Æ. B. 1 pr.), *mohor syster* (Södm. L. Æ. B. 1 pr.), om hvilka man ej må med visshet döma, huruvida de äro sammansättningar eller genitiva sammanställningar. Isländaren skriver emellertid *föðursystir, möðursystir*. I Danskän brukas *faster* och *moster*, men utan etymologisk jemförlighet i andra German-språk (jfr. GRAMM, Wörterb. base). Sent möter man dem hos oss i skrift; dock hafva de troligen varit länge förut gängbara, och synas ha fått sin smidiga byggnad just derföre, att man med ingen annan kunde bli af med de för all dagliga behof otjenliga *farsyster* och *morsyster*.

- b) *ror* för *roder*, *jur* för *jufver* (s. 347). DALIN V. 298 har *solfjär* (*solfjäder*), en nu otillåten synkope. Allmänt och utslutande är åter *lur* för *luder* (s. 42).
- c) *stan* för *staden*, *smen* för *smeden*, *dan* för *dagen*, *dar* för *dagar*, hvardagsvis och i lättare vers, t. ex. FRANZÉN I. 35 *hela dan*, 209 *söndan*, *lördan*; VALERIUS II. 92 i *mina dar*, *ack goda dar*; KELLGREN III. 226 *sommardar*; sällan i prosa, t. ex. EHRENHEIM, Tess. s. 3 i *sina lysande dar*. Man skrifer nu *fan* för *fanen* (jfr. s. 207).
- d) *månen* eller *mån* för *månaden*, *skilnan* för *skilnaden* och *dyl.*, *Smålen* för *Småland*, *Vestergyllen* för *Vestergötland*, *Östergyllen* för *Östergötland* (jfr. s. 274), *Sörmland* för *Södermanland*, *Sörmköping* för *Södermanköping*. — allt hvardagligt och poetiskt, t. ex. KELLGREN II. 469 *ty det var han som skilnan fann*, OXENSTJERNA II. 88 *mognan*, CREUTZ s. 3 *ärelystnans* (man anmärke likväl de fall, då *-nad* står för ett äldre *-na*, jfr. s. 220).
- e) *sto* är nu mycket allmännare än *stod* (*equa*). I talspråket, någon gång i vers, nyttjas *blan* för pl. *blad* (jmförligt med *ston* för *stod*, *hufvun* för *hufvud*), hos DALIN V. 67 *lagerbla'n*. Vidare *förkle* för *förkläde*, *hukle* för *hufvudkläde* (hvaraf *hukla på sig*, ta *hufvudkläde på sig*); *stu* för *stuga*, när detta står sist i en sammansättning, t. ex. *badstu* (*bastu*), *farstu*, *förstu*, *rådstu* (*råstu*, jfr. s. 324, noten). För *menniska* begagnas *stundom* i vers, men icke i tal, *menska* eller *menskja*.
- f) *kejsar* brukas alltid för *kejsare*, framför namn; likasom *herr* för *herre*, framför namn eller titel; t. ex. *Kejsar Napoleon*, *Kejsar Frans*, *Herr Wallin*, *Herr Doktor* eller *Doktorn*, *Herr Grefve* eller *Grefven*. För *herren* säges vanligen *herrn*, utom i biblisk mening.

Lemningar af fornböjningen återstå här och der spridda, och vi återropa i denna del det förut nämnda om *allshärjarting*, *slätteröl*, *ättartal*, *giftermål*, *lördag*; *varulager*, *gatufred*, *furubräder*, *läroverk*, *gistorätt* m. fl. sammansättningar med svag gen. sg. fem.; *gammul* i *gårde*, i *lifve*, *åt åre*, *man ur huse*, *med råds råde*, i *vredes mode*; *till salu*, *af suru*, *å sido*, i *delo*, i eller under *värjo*, i *förmågo af*, i *så mätto*, *med visso*, *till yttermera visso*, i *ego*, i *närvaro*; *till handa*; i *löndom*, *stundom*, *lagom*, *sinom* (jfr. s. 305, 313, 318,

323—4). Man kunde tillägga åtskilliga genitiva förbindelser, såsom *till baka*, *till rygga*, *till väga*. Vi återföra i minnet hvad som är sagdt om talesätten på *färde*, *gå sina färde* (s. 90), *se i syne* (83), *i nåder*, *på nåder*, *till nåder*, *med guds nåde* (85), *falla till föga* (244). Falska antiker äro folkvisornas *sjöare strand* (jfr. s. 37), *bruare säng* (för *brudarsäng*, s. 74), *borgare led* (94); likaså de skämtsfulla *sidovörnad* (för *sidvörnad*), *på sidlyktone* (93) och dylika, till hvilka man bör hänföra den såsom travestering lyckliga barbarismen hos BELLMAN III. 15 *skåder glase-nom på bordenom* o. s. v.

ADERTONDE KAP.

Slut-artikeln i Ny-Svenskan.

Under hänvisning till hvad om substantif-artikeln (eller den bestämda formens) uppkomst och äldre skepnad blifvit s. 246—259 förmält, meddelas här en tabellarisk öfversigt af den nuvarande ställningen.

* Äfven *síd*, ehuru för sig sjelf möjligen förklarligt (jfr. den gamle partikeln *síder*, mindre), är i detta ord ungt. Isl. har *svívirðing* (skam, nesa), Stads L. (1618 års uppl.) Kg. B. 26 pr. *siwyrðning*, Kg. Styr. II. 3 *sá-wirðning*, VGL. IV. 15: 10 *fore þa sáwirðnigh* (d. v. s. *sáwirðing*) *han giordhe allum wástgötum*, Gottl. L. 17: 4 *sue verþarj* (ringare), 19: 37 *sueverþari* (mindre), Bonavent. s. 27 *i sewyrdhom stadh* (på ett ringa aktadt ställe), der *sewyrdhom* är part. preter. af *sewyrdha* (Isl. *svívirða*). Sedan partikeln *si* (*se*, *sæ*, = *sví*) ej mera förstods, tillgrep man *síd*, hvars *d* troligen ej är mera väsendtligt än i *fordne* (för *forne*).

Den artikulerade böjningen i Ny-Svenskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	dal-en	man-en	skepp-et
G.	dal-ens	man-ens	skepp-ets
Pl. N.	dalar-ne (na)	manar-na	skepp-en
G.	dalar-nes (nas).	manar-nas.	skepp-ens.
Sg. N.	bottn-en	sockn-en	vattn-et
G.	bottn-ens	sockn-ens	vattn-ets
Pl. N.	bottnar-ne (na)	socknar-na	vattn-en
G.	bottnar-nes (nas).	socknar-nas.	vattn-ens.
Sg. N.	åker-n	fjäder-n	lagr-et
G.	åker-ns	fjäder-ns	lagr-ets
Pl. N.	åkrar-ne (na)	fjädrar-na	lagr-en
G.	åkrar-nes (nas).	fjädrar-nas.	lagr-ens.
Sg. N.	sjö-n	bro-n	bo-et (bot)
G.	sjö-ns	bro-ns	bo-ets
Pl. N.	sjöar-ne (na)	broar-na	bon-a (boen)
G.	sjöar-nes (nas).	broar-nas.	bon-as (boens).
Sg. N.	vänn-en	sak-en	rike-t
G.	vänn-ens	sak-ens	rike-ts
Pl. N.	vänner-ne (na)	saker-na	riken-a
G.	vänner-nes (nas).	saker-nas.	riken-as.
Sg. N.	ande-n	gata-n	öga-t
G.	ande-ns	gata-ns	öga-ts
Pl. N.	andar-ne (na)	gator-na	ögon-en
G.	andar-nes (nas).	gator-nas.	ögon-ens.

Anmärkningar.

- 1) mask. borde rätteligen få endast *-ne*, fem. *-na*; men det hvardagliga uttalet *na* för båda könen, förmodligen länge allmänt, eftersom det i Biblarne är normalt (från början kanske såsom reaktion mot det Danska *ne*, allt mer påträngande under språk-oredan i första hälften af 16:de seklet), har verkat oordning i skrifsättet, der man numera ej kan fasthålla någon annan grundsats, än att för mask. tecknas *-ne* eller *-na*, för fem. alltid *-na*. Att med en del författare, äldre och yngre, skriva *drottningarne*, *qvinnorne*, är lika mycket mot regeln som uttalet; alltså blott en ögonfägnad för den olärde.
- 2) Ut i subst. på *-en*. ej mindre mask. och fem. än neutra, blir *e* utstött, när slut-artikeln tillfogas, t. ex. *bottn-en sockn-en, vattn-et, vattn-en*; d. v. v. man står här kvar på gammal grund (jfr. s 140). Likväl gäller detta, hvad mask. sg. och fem. sg. beträffar, allenast *botten, socken, öken* och möjligtvis *töcken*, taget feminint; ty öfriga på *-en* blifva i bestämd sg. antingen oförändrade eller obegagnade. Det från Tyskan tagna neutr. *bäcken* har best. *-enet*, pl. *-enen* (angående *tusen* se s. 124); likaså de främmande på *-in*, såsom *dussin-et, -inen*. Mask. på *-on* behålla i sg. sin afledning orubbad, såsom *morgon-en, afton-en*; neutra på *-an* och *-on* både i sg. och pl., såsom *hemman-et, lakan-et, lejon-et, helgon-et*, pl. *-en*; — allt på forntida vis. Deremot är det icke i likställighet med det gamla språket, som det nya uti fem. på *-an*, alla utan pl., motstår slut-artikeln; man kan nemligen icke mera säga *åstundan-en* o. s. v.
- 3) mask. och fem. på *-el, -er*, vidmagthålla nu, vid den bestämda böjningen i sg., merendels afledningens *e*, men bortkasta artikeln; då motsatsen åter är i neutra regel (undantagandes i det utländska ordet *papper, -eret, -eren*, äfvensom i främmande med accent på sista stafvelsen, t. ex. *bantler, revier*), såsom af ålder. För icke länge sedan skrefs ofta, men ingalunda med sträng fullföljd, äfven i mask. och fem. *-len, -ren*, t. ex. GYLLENBORG I. 218 *mantlen*, 223 *tistlen*, CREUTZ *födslen*, KELLGREN II. 4 *tigren*; men nu i allmänhet *manteln, tigern* o. s. v., i enlighet med uttalet. Emellertid har den äldre teckningen en och annan försvarare, någon till

och med som skrifver *adelen, sadelen, nyckelen, bibelen*, i likhet med de gamla *kiurtilin, kætulin* (s. 252). Men bruket har icke fogat sig härefter, utom i det enda ordet *him-melen*, som hela tiden haft i prosa företrädet framför *himlen* eller *himmeln*. Det heter för öfrigt *djesvulen*, någon gång *djesvuln, djesveln*. Till förmån för *-eln, -ern*, ehuru motsats till *-nen* i *bottenen*, kan sägas, dels att *-nen* liksom gör sig sjelf, emedan man eljest måste skrifva *bottenen*, hvilket blefve tungt och ovigt; dels att, historiskt betraktadt, icke fall jemförlighet råder mellan afledningen *n* å ena sidan, *l* och *r* å den andra, i så måtto att fornspråket redan uti den obestämda formen saknar aflednings-vokal framför *n* (jfr. s. 440 *butn, sokn, öpkn*), men endast i vissa fall framför *l* (t. ex. i *gast, gisl, axl*, humerus, men icke i *himil, sapul, axul, axis*), och än mera undantagsvis framför *r*, neml. i Svenska handskrifter. Då sålunda substantivets aflednings-vokal haft större betydelse framför *l* (såsom oftast grundad på ett äldre *i* eller *u*), och i det Svenska skriftsättet jemväl framför *r*, men deremot artikelas vokal-anslag städse måst vika för högre intressen (jfr. s. 246), så synes den med uttalet öfverensstämmande nya teckningen vara fullt rättfärdigad; utan att man ändock behöfver taga i betraktande den härigenom vunna utvägen att undslippa den onödiga likdaningen af t. ex. mask. *lagren* och n. pl. *lagren*, af mask. *adlen, sadlen, reglen, speglen, stämplen, hedren, segren, ångren*, och de verbala 2 pl. *adlen* o. s. v. De jemförelsevis mest brukliga: *fadren, brodern, modren, dottren*, äro i sjelfva verket de minst lagbundna; emedan uti alla Skandiska språk ändelsevokalen i *fader, broder, moder, dotter*, liksom i *syster*, haft i sg. den vigt, att han oeftergifligen måst utsättas (jfr. s. 467, 472—3). — För mask. på *-ar, -ur*, utgår icke vokalen i sg., för neutra på *-ar* hvarken i sg. eller pl., t. ex. *sommar-en, vädur-en, ämbar-et, -en*.

- 4) Som i mask. på *-are* det slutande *e* ofta vid sammansättning försvinner, t. ex. *riiddarhus, röfvarband, bagarbod*, så plägar oek i pl. af dessa ord *e* draga sig undan framför artikeln, t. ex. *läsare, läsarne*, i stället för *läsarene* eller Bibelns *läsarena* (jfr. s. 257), båda onekligen något långsläpiga. Då emellertid i vissa fall tvetydighet kan genom förkortningen

uppstå (t. ex. *fiskarne, domarne, borgarne, skördarne*, hvilka kunna föras så väl till *fisk* som *fiskare* o. s. v.), har man, för sådana fall af dubbeltydning, i nyare språkläror antagit ett inflickande af *r* framför *ar*, under fortfarande uppoffring af det påföljande *e*, såsom *fiskrarne, domrarne* o. s. v. Men dessa fall äro rätt många, t. ex. *drömmarne, gångarne, hökarne, remmarne (na), ringarne, röfvarne (na), stackarne, stormarne, stämplarne, svärmarne, sågurne (na), trafovarne, veaxlarne, väfvarne, vägarne* och flere andra. Vid *murarne* måste den nya regeln upphöra af sig själf, för att ej bilda *mur-rarne*; vid *segrarne* är han otillräcklig, vid *veaxlarne* och *stämplarne* magtlös (ty *veaxlarne, stämplarne* låter knappt uttala sig), vid *vägrarne* och *åkrarne* uppkommer ny tve-tydighet. Man kommer så ur askan i elden. Här vill man derföre behålla det bibliska *-ena*. Men hvarföre då ej så godt vid alla tillfällen, när missförstånd befaras? Att för samme ordflock godkänna två undantags-ändelser, är nog frikostigt. I alla språk finnas ord med dubbelmening, till utseende lika ord men till betydelse åtskilda, såsom *lag, hof, ren, son, rå, hamm* och en myckenhet andra, hvilka man ej får genom stafning missbilda (t. ex. skriva *sohn*, för att skilja honom från *so-n*), eller genom en afvikande böjning våldföra (t. ex. nyttja *rener, renrar* eller *dyl.*, för att åtskilja ren-djur från åker-renar), endast till förebyggande af tillfälliga misstag, dem en skicklig skriftställare ej föranleder och en vettig läsare ej begår, under vanliga förhållanden; och vid de undantagna synes lämpligare, att i nödfall återupplifva en något föråldrad form, än att tillskapa en godtycklig, som ändå ej låter genomföra sig på hela det åsystade området, och ej sällan skulle medföra en nästan outhärdlig sammanstötning af konsonanter (t. ex. *stormrarne, trafrarne, sågrarne, ringrarne*, för att ej nämna *stämplrarne, veaxlarne*. Icke dess mindre tyckes man på senaste tider hafva, i valet mellan *-arene (arena)* af *-arne*, båda i bruk, föredragit det senare, hvilket stöder sig på den Stockholmska böjningen *bagrana* (bagarne, danism för *bakarne, Göta bakarna*), *åkrana* (både åkrarne af *åker*, och åkarne), *stackrana* (stackarene), *hökrana* (hökarene), *tigg-rana* (tiggarne) o. s. v.; — en bestämd pl., som förutsätter

Sv. Spr. Lagar.

en obestämd -rar, hvilken dock ej veterligen under någon tidpunkt varit allmän för hithörande subst.,* men vore en hopdragnings af fornspråkets -arar (i *bakarar*, *domarar*, *skiparar*, jfr. s. 205—6), hvars artikulerade motstycke -ararnir likväl icke är att uppvisa (jfr. s. 254), och kanske aldrig funnits, i anseende till den i Svenskan städse rådande bøjelsen för korta och afrundade former. Att nu återgå till en förhistorisk tid, och för ett blott till hälften upphinneligt ändamål göra språket hårdare än någonsin, genom konsonanternas sammanträngning, synes mindre ändamålsenligt; och än mindre att, efter någre författares sed, blott efter behag inskjuta r, t. ex. *Romrarne*.

- 5) mask. och fem. med vokalslut i stam få uti sg. blott -n, såsom *sjön*, *bron*. Den fulla formen -in (*en*) var här redan i fornspråket ofta uppoffrad, utom i mask. framför det nominativa r (jfr. s. 252—3). Uti sammansättningar med *bo* (s. 304) får man någon gång se -en; kanske derföre att ännu en dunkel aning fortlefver af detta ords äldre skapnad (*boi* eller *boe*, s. 198). — Pl. af hithörande subst. blir -arne (*arna*), eller -rne (*rna*), allt efter den obst. pl., t. ex. *byarne*, *såarne*, *åarna*, *fruarna*; *skorne* (*skorna*), *korna*, *hus-trurna*.
- 6) neutra med konsonantisk utgång i stam eller afledning ega fortfarande pl. -en, såsom *skeppen*, *barnen*, *landskapen*, *ämbaren*, *lagren*, *hemmanen*, *helgonen*. Så nemligen i skrift. I det vanliga umgänges-talet säges deremot ofta, i folkspråket alltid, *skeppena*, *barnena* eller *barna*, *lagrena* eller *lagerna*; och så öfver hufvud med allmänt brukade ord. Det skriftliga föredraget erkänner ej denna frihet, derest icke vardags-talets återgifvande är särskildt ändamål, eller ordet kan höra till deras antal, hvilkas rena neutral-plural har sitt värde tills vidare deladt med en oorganisk på -er (jfr. s. 314); för öfrigt i de utländska orden *fönsterna*, *fruntimmerna*, hvilka dock i vårdad stil hellre böjas -ren. I de färre fall då ett allmänt bruk godkänt pl. -er, blir den artikulerade -erna och

* DALIN skriver undantagsvis i vers IV. 507 *källrar*, *kättare*, II. 4, s. 33 *trägårdsmästrar*; HOF nämner s. 55 som Upländska *tiggrar* och dyl. På samma linje står ej den alternativa böjningen *bågrar*, *hamrar*, *kamrar*, ty hon kan vara kvar efter den starka formen -ar i dessa ord (jfr. s. 315). Snarare kunde *källrar* anföras.

ingen annan, t. ex. *kläderna, bräderna, ständerna*. OXEN-STJERNNA är, bland ansedde författare i senare tider, nästan den ende, som i vers tillåtit sig att skriva *-ena* för *-en*, t. ex. II. 235 *behagena*, 416 *klimatena*, 444 *hafvenus*.

- 7) neutra med slutande vokal i stam erhålla, olika mot mask. och fem., enligt regeln det fulla *-et*, t. ex. *boet, biet, strået, fröet*, hvilket dock mindre gäller subst. på *-ä*, såsom *fät, knät, trät*, stundom apostroferade (*fät*); jemväl de öfriga blifva i tal och vers ofta förkortade. Den nya prosan är i detta hänseende strängare än den gamla (jfr. s. 253). — Den i 6 mom. omförmålta, synbarligen ur analogi med mask. och fem. uppkomna neutral-pluralen *-na* eller *-a*, som för konsonantiskt slutande subst. ej är i skrift medgifven, har slutligen i de vokaliska, ej mindre enstafviga än andra, fått en häfdvunnen rättmätighet. Men det är först efter felslagna försök på andra vägar, som man ernått en fastare ställning på den nu beträdda. HÖPKEN t. ex. skriver *sinnernes* (se hans svar till Tessin, vid dennes inträde i Vetenskaps Akademien), och ända till våra dagar har man skrivit *ärenderna, förhållanderna*, — lemmingar af en pl *-er*. Hos en onämnd författare har jag funnit *dikenen*. SAHLSTEDT åter, i den år 1769 utgifna första uppl. af Sv. Gram., upptager s. 28 för neutra på *-e* en dubbel böjning, den ena *sinnen, stycken, ämbeten*, liksom med den obestämda; den andra *sinnena, styckena, ämbetena*; för enstafviga *binen, bonen, strånen* (detta ord så ännu i MÖLLERS ordbok af år 1808), *knänen, frönen, spönen*. Deremot i andra uppl. af år 1798 s. 27 *bien, boen, stråen* o. s. v., »eller som en del nyare författare bruka: *bina, stråna*» Bland desse nyare är KELLGREN, t. ex. III. 236 *knäna*. Det är också *-en* och *-na*, som mer än ett halft sekel kämpat om öfvermagten, svår att på längden innehafva för den förra, som hvarken är understödd af talet, eller har någon fast grammatisk grund; emedan *boen*, om än möjligtvis synkoperadt ur öfvergångs-formen *bonen*, nu visar sig som identiskt med *bon*, d. v. s. i det gamla språket obestämd pl., i det nya bestämd. Att skilja mellan *boen* och *bon*, men icke mellan *boet* och *bot*, får ingen klarhet för begreppet, som därför söker sig en stödjepunkt i de andra könnens suffix. Det beror helt och hållet på tycke och smak,

att hellre gifva sitt erkännande åt *rikena* (äfven det nyss ansedt betänkligt) än *bona*: båda stå på samma plan, och ega som bestämnings-ändelse blott *a*, tillagdt *riken*, *bon*. Om den skriftliga framställningen kan emot den muntliga uppehålla *-en* i *skeppen*, *barnen*, så är det derföre att icke ens det mest ovärdade tal försökt något anfall mot den obest. pl. *skepp*, *barn* och den stora massan af dylika neutra, ehuru man i några få inrymt den främmande pl. *-er*. — De två pl. *ögon* och *öron*, fastän icke ur den nya grammatikens synpunkt lagbundna, hafva sitt gamla suffix *-en* obestriddt inom författar-verlden, men icke i det mera folkartade talet.

- 8) mask. *man*, fem. *gås*, *lus*, *mus*, sedan urminnes tider afvikande i pl., ega der nu, märkvärdigt nog, ett slags neutral böjning med slut-artikel; i omvänd ordning till vokaliska neutra, som ega en feminin. Det heter neml. *männén* (jemte *männerne*, för vissa fall, förr oftare än nu, t. ex. BOTIN, Sv. Folk. Hist. I. 262 *norrmännen*, *-erna*, EHRNHJEM, Tess. s. 2 *ämbetsmännen*), *gässen*, *lössen*, *mössen*. Det första möta vi i skrifter från medlet af 1500-talet, t. ex. Fin. Handl. III. 272 *lændsmænnen*, *bolmænnen* och *tijende mænnen*, 282 *lændsmænnen*, *bolmænnen*; vidare t. ex. hos HADORFF, i öfversättningen af Visby Sjörett, 37 art. *skiepmænnen*, *kiøpmænnen*; hos ARRHENIUS *männens*, på ett interpolerat ställe (30: 47) i hans uppl. af Ansgar.; i 1734 års lagbok J. B. 3: 4 *bördemænnen*, R. B. 10: 25 *embetsmænnen*, 24: 7 *delomænnen*, 18: 2 *delomännens* o. s. v.; men ingenstädes i Biblarne, af hvilka Gust. Is har *männerar* (jfr. s. 256), 2 Mos. 8: 18 *lössenar*, Judit 14: 12 *mössenar* (jfr. s. 174); Carl XII:s *männerna*, *lösserna*, *mösserna*. Ett halft århundrade derefter finna vi hos LJUNGBERG s. 44, såsom stadgad böjning, *gässen*, *lössen*, *mössen*. — Uti ifrågasvarande fyra ord är, mera uteslutande än i andra, *-en* skriftställeriets tillhörighet, och kan svårligen vara annat än förkortning af det hvardagligt gällande *-ena*, som i fornspråket var ack. pl. i *männena* (jfr. s. 256), både nom. och ack. pl. i de fem. subst., såsom man finner af *myssena* (474). Det i Carl XII:s Bibel inkomna *r* uti *-erna* finner sin be-lysning från det ännu ej obrukliga *männer*, och de fordom någon gång använda *gässer*, *lösser*, *mösser* (s. 328); ehuru-

väl assimileringen *ss* redan betecknar *sr*, och för den skull *gässer* innehåller en dubbel plural-ändelse (*gäs-r-er*), på samma sätt som *rikena* innebär en dubbel slut-artikel (*rike-n-a*). — Oegentlig är visserligen en med neutr. sammanfallande artikel för mask. och fem.; men då han en gång blifvit allmän, har ett förord i sin rättighet, och gäller blott fyra sedan gammalt abnormalt subst., vore utrotandet svårt, och dermed i det hela föga vunnet. Dock må en eftergift åt detta håll ej lända till prejudikat för *brödren*, *föttren* och andra, som nu återstå af det stora antal sålunda böjda mask. och fem., dem skalderna för meters skull bildat, t. ex. ROSENHANS Venerid s. 49 *nättren*, DALIN I. 3 s. 428 *föttren*, CREUTZ s. 4 *örtren*, KELLGREN II. 202 *nymphren*, OXENSTJERNA II. 44 *stängrens*; och på samma vis *böndren*, *händren*, *ändren*, *tändren*, *gettren*, *kindren* m. fl., alla hos ansedde författare, men icke dess efterdömligare för det, emedan ingen är klassisk i sina fel. Skall man tro HOF s. 52, var detta *-en* Stockholms dialekt på hans tid. Om så varit, är det icke så nu. Ett stigande värde öfver versformen har gjort friheter af detta slag allt mer umbärliga, och man har slutligen i det närmaste inskränkt sig till *fädren*, *förfädren*, äfven i den vältaliga prosan någon gång synliga. Emellertid, och änskönt pl. *-ren* (för *-erne* eller *-erna*) är i nyss skärskådade ord yngre och af mera tillfällig egenskap än i de fyra förut omhandlade, skulle han möjligen kunna på lika sätt tydas, neml. såsom apokoperad (jfr. s. 253 *fötrena*, *hændrina*).

- 9) substantiverade part. pres. i mask. (i fem. gifvas inga) antaga väl slutartikel i sg., såsom *studeranden*, *ordföranden*, men icke gerna i pl., utom på embetsvägen, der *sökanderne*, *kärranderne*, *svaranderne*, *handlanderne*, finnas begagnade. Denna släpande form undviker man så mycket hellre, som det framför artikeln befintliga *r* står oförklaradt, sedan det ej längre användes i obestämd pl.
- 10) fornljud höras i *dagsens sanning*, *en ljusens engel*, *riksens ständer*, *herrans smorde*, *ett herrans väder*, *i herrans namn*, *af hjertans grund*, *hjärtans gerna* (jfr. s. 229 med I. 409), *efter den betan* (II. 194), *i andanom*, *i herranom*.

NITTONDE KAP.

Ny-Svenska namn.

Den nya böjningen af namn är, i jemförelse till den gamla, helt enkel. Hufvudgrunderna blifva här angifna, under åberopande af hvad s. 259—283 anförts om forntida förhållanden. Såsom allmän kan den anmärkning göras, att namn öfver hufvud kunna mottaga det genitiva s, utom i här nedanför särskildt undantagna fall.

Manliga förnamn, såsom *Carl, Axel, Erik, Gudmund, Fredrik, Thorsten, Thorbjörn*, hafva öfver hufvud -ar i pl., t. ex. *Carlar, Axlar, Erikar*; men *Gustaf*, pl. *Gustaver*. Qvinnliga förnamn, såsom *Ingeborg, Sigröd, Gertrud, Disa, Hilda, Inga, Thora, Erika*, komma sällan pluralt i fråga; men kunna, om så behöfves, få ej mindre stark än svag flexion, t. ex. *Ingeborgar, Gertruder, Disor*. Förkortning och ombildning eger rum synnerligast för utländska namn, på hvilka sedan den Svenska substantif-böjningen tillämpas. Exempelvis nämnas *Bengt* (Benedictus), *Nils* (Nicolaus), *Mats* (Mathias), *Jan* (äfven *Johan, Jon, Jöns, Johannes*), *Paul* (Paulus), *Per* eller *Peter* (Petrus), *Lars* (Laurentius), *Måns* (Magnus), *Mårten* (Martinus), *Maurits* (Mauritius); *Nisse* eller *Nicke* (Nils), *Janne* (Jan), *Pelle* (Per), *Pälle* (Paul), *Lasse* (Lars, jfr. Fin. Handl. V. 94 *lasse bagge*), *Måje* (Maurits), *Börje* (Birger), *Calle* (Carl), *Olle* (Olof); *Malin* (i folkvisor någon gång *Madelin, Magdalena*), *Kerstin* (Christina), *Karin* (Catharina), *Elin* (Helena), *Lotten* (Charlotta), *Siri* (Sigröd); *Hedda* (Hedvig), *Lena* (Helena), *Lona* (Apollonia), *Lina* (Carolina), *Lisa* (Elisabet), *Lotta* (Charlotta), *Maja* (Maria), *Kajsa* (Catharina), *Mina* (Wilhelmina), *Nora* (Eleonora), *Dora* (Dorothea), *Ulla* (Ulrika), *Malena* (Magdalena). Af dessa omstöpta namn äro de starkt bildade hållna för ädlast; endast några af de svaga fruntimmers-namnen hålla sig i jembredd med de starka, hvilka, såsom mindre begagnade i det förtroliga och alldagliga lifvet, bättre uppburit sin värdighet. Genom slut-konsonantens förnötning hafva *Gösta* och det blott hos allmogen brukliga *Ola* (jfr. s. 263) ett falskt sken af svaga fem. — Hvarken mask. eller fem. emottager slut-artikel i sg., men båda i pl., t. ex. *Carlarne, Gustaverne, Ingeborgarna, Kerstinerna*.

Tillnamnen äro, vida mer än i förötiden, släktnamn i egentlig mening; och detta uteslutande bland ståndspersoner, som väl bibehålla *-son*, men icke *-dotter*. Det förra fogas inera sällan till ett namn med främmande ändelse, t. ex. *Magnusson*, *Elinsson*; sällan ock till ett svagt mask., såsom *Börjesson*. För öfrigt råder stor frihet, t. ex. *Nilsson*, *Paulsson*, *Andersson*, *Mårtensson*, *Bengtsson*, lika väl som *Eriksson*, *Birgersson*, *Gustafsson*, *Arvidsson*; *Johansson*, *Jansson*, *Jonsson* och *Jönsson*; *Petersson* och *Persson*; *Olsson* (icke *Olofsson*). Ofta utlemnas det ena *s*. För öfrigt gifvas släktnamn af många slag, deribland en myckenhet appellativa subst., dels sjelfständiga, dels sammansatta, t. ex. *Alm*, *Björn*, *Borg*, *Dal*, *Ek*, *Eld*, *Falk*, *Gren*, *Grip*, *Hjelm*, *Horn*, *Hult*, *Lind*, *Lund*, *Malm*, *Palm*, *Qvist*, *Ros*, *Raf*, *Ström*, *Svan*, *Ulf*; *Bergfalk*, *Falkenberg*, *Bergström*, *Strömberg* o. s. v.; andra på *-ing*, *-ander*, *-gård*, *-man*, *-sjö*, *-sköld*, *-stjerna* o. s. v. Dessa; nästan samt och synnerligen, hafva pl. *-ar*, oftast jemväl när det enkla ordet eller slut-ordet kan vara såsom appellatif neutralt, t. ex. *Hornar*, *Leknbergar*, *Runebergar*, *Helmfeltur*. Största delen af utländskt accentuerade eller i sjelfva verket utländska erhålla pl. *-er*, såsom *Linné*, *Porthan*, *Franzén*, *Wallin*, *Tegnér*, *De la Gardie*, pl. *Linnéer*, *Porthaner* o. s. v. För dem med *son* sammansatta blir pl. vanligen *söner*, för dem med *man* *männer* (icke *män*), t. ex. *Krikssöner*, *Bergmänner*. Svagt formade namn böjas såsom svaga subst., de må vara mask. eller fem., t. ex. *Sture*, *Bjelke*, *Sparre*, *Bruhe*, *Bagge*, *Stolpe*, *Posse*, *Hjärne*, *Uggla*, *Oxenstjerna*, *Gyllenstjerna*, pl. *Sturar*, *Oxenstjerner* o. s. v.; likväl *Bonde*, *Bondar* (ej *Bönder*).^{*} Umgänges-talet tillåter stundom substantif-artikelns tillfogande; i sg. särdeles vid enstafviga namn eller af svag maskulin daning, t. ex. *Almen*, *Eken*, *Sturen*, *Sparren*; äfven *Bergen*, ehuru *berg* är neutr.; och så behandlade historiska namn äro ock i den högre stilen användbara, t. ex. *Sturen*, men *Oxenstjernen* eller dyl. låter icke säga sig; pl. deremot ej mindre i *Oxenstjerner* än i *Wranglarne*, *Wachtmeistrarne* och nära nog alla släktnamn,

^{*} Jfr. GEIJER, Sv. Folk. Hist. II. 354 »fem Stenbockar, fyra Sparrar, sex Gyllenstjerner, sju Possar, toenne Ribbingar, två Bondar, två Flemingar». Om namnet har oblik mask. form, med utseende af fem, blir det likväl böjdt som mask., t. ex. *Gyllenbåga*, pl. *-ar*.

med inbegrepp af de ur neutrum härkomna, t. ex. *Hornarne*, *Mejerfjellurne*. Till betecknande af bostad, hus, hushåll, begagnar man hvardagsvis slut-artikel i genitiven, t. ex. *Pils* eller *Pilens*, *Smitts* eller *Smittens*, *Lundholms*. Folkspråket, som icke åtnöjes med dessa utvägar, har beredt sig nya genom aflednings-former lagda till namn, såsom *Bergströmskan* (jfr. *BALLMAN* III. 130, 132), *Brobergskan* (qvinnan Broberg). — Uppkallande efter ställe brukas mindre af de högre stånden, utom i genealogisk mening uti en del adliga släkter, för att skilja den ena ätten eller grenen från den andra, t. ex. *Horn af Aminne*, *De Geer till Leufsta*; eller annars i ändamål att för tillfället utmärka en viss person eller familj, t. ex. *N. N. på Hällekis*, *Broby*, *Sätuna*. — Hos bondfolket i större delen af landet uttrycker tillnamn på *-son* icke ett förhållande till släkt, utan blott till fader, såsom det i äldsta tider var uti alla klasser (i afseende på *-dotter* kan ej annat komma i fråga); och ofta är denna personliga beteckning åtföljd af gårdens, byns namn eller dyl., t. ex. *Nils Månsson i Skumparp*, *Peter Jönsson i Träslända*, *Anders Bengtsson på Åsen*. Dal-allmogen i vissa trakter sätter gårdens namn framför dopnamnet och byns sist, t. ex. *Liss* (gården) *Lars Olsson i Vestan-nor* (byn), *Bälter Sven Ersson* (= Eriksson) i *Östnor*, *Kråk Mats Matsson i Utmeland*.

Folks och *invånare*s namn danas på flerehanda sätt t. ex. *Lapp*, *Ryss*, *Turk*, pl. *-ar*; *Finne*, *Skotte*, *Jute*, *Jude*, pl. *-ar*; *Polack*, pl. *-ar* och *-er*; *Göt* eller *Göth* (jfr. s. 499), *Britt*, *Grek*, *Mor*, *Spanior*, *Tartar* eller *Tatar*, *Portugis*, *Kines*, *German*, *Afrikan*, *Amerikan*, *Mexikan*, *Peruan*, *Spartan*, *Indian*, *Morian* (*Mor*), *Mulatt*, *Vandal*, *Savojard*, pl. *-er*; *Athenare*, *Romare*, *Bäjrare*, *Bömare*, *Saxare*, *Preussare*, *Ungrare*, *Schweitzare*, *Tyrolare*, *Österrikare*, *Italienare*, *Zigenare*, *Tartare* (Zigenare i Sverige), *Parisare*, *Wienare*, *Berlinare*; * *Holländare*, *Isländare*, *Irländare*, *Grönländare*; *Norrman*, *Fransman* (ädlare än *Fransos*, pl. *-er*), *Engelsman*, pl. *-män*; **

* Utan skäl och behof tillfogas ofta *-are*, liksom till yttermera visso, t. ex. *Kinesare*, *Portugisare*, *Amerikanare*, i hvilka redan *-es*, *-is*, *-an*, utgöra lämpliga afledningsformer. Man skrifer pl. *Athenienser*, men sällan sg. *Atheniens*, utan i stället *Atheniensare*, som är långt ifrån att föredras; *Athenare*, som i senare tider kommit i bruk, är rätt bildadt. *Florentin* vore bättre än det brukliga *Florentinare* (jfr. *Latinare*, *Latin-lärd*).

** Dock säges *Allemanner*. Det från man radikalt skilda *Muselman* blir detta oaktadt, oftare i pl. böjdt *-männer* än *-maner*.

Egyptier, Belgier, Armenier och några andra med den främmande ändelsen *-ier*, oförändrad i pl. (jfr. nästa kap.); *Tysk, Dansk, Norsk* (jfr. *Norrman*), *Svensk*, pl. *-ar*. Vidare *Nerking* (eller *Nerkesbo*), *Skåning* (från landskapet Skåne, jfr. s. 268), *Bohusläning, Vesterbottning, Norrbottning, Medelpading, Herjedaling* (äfven *Härdaling*, båda namnen gångbara i och omkring Herjedalen, hvars inbyggare blifvit s. 272, kanske något oegentligt, uppkallade efter det på andra ställen hörda »Herjedalare»), *Elfdaling, Fryksduling; Upländing, Norrländing, Jemtländing, Ångermanländing, Vestmanländing, Södermanländing* (förkortadt *Sörmländing*), *Smäländing, Halländing, Vermländing, Gottländing, Öländing, Äländing*; men *Vestgöte, Östgöte, Gestringe* (från *Gestrikland*), *Helsing*; och *Dalkarl* (från *Dalarne*), *Dalbo* (från *Dal, Dalsland*, jfr. s. 49—50), *Blokingbo*. Stads-inwånare benämnas vanligen *bo*, såsom *Upsulabo, Malmöbo, Norrköpingsbo, Geslebo*; men det heter både *Stockholmsbo* och *Stockholmare, Göteborgsbo* och *Göteborgare*. Alla starka på *-ing* och svaga på *-e* hafva pl. *-ar*; som *karl* böjes *Dalkarl*, som *bo* alla dermed sammansatta. Mera att betrakta som öknamn äro *Rospigg* (Roslagsbo), *Hott* eller *Hotte* eller *Nordhotte* (såsom södra Bohusläns inbyggare kalla den norra),* och det nu nästan förglömda *Norrbagge* (på flere sätt uttydt, äfven såsom föreställande det latiniserade *Norvagi. Norbagi. Norrmän*, se *Samlinger II. 409*, jfr. *GEJER, Svea Rik. Häfd. s. 79*: enligt *OUTZEN* af *Fris. baghe*, att *bo*). — Qvinnonamnen slutas till största delen på *-ska*, taget från adj., såsom *Polska, Venetianska, Italienska, Amerikanska, Holländska, Fransyska* (sällan *Franska*), *Spanska* (sällan *Spanjorska*), *Finska, Norska,*

* *HOLMSTED* skrifer, i *Bohusläns Hist. och Beskr. II. 36. »Håttar»*, och härleder det »ifrån fornnordiska ordet *hátt*, - - som bemärker hög, liksom dess ättling *haute* i *Fransyskan*» Som bekant är, har man länge härledt *Fr. haut*, förut *hautt*, från Lat. *altus*, och så är ännu *Dixz'* tanke. Omedelbart med Isl. *hátt* (högt, af mask. *hár*, hög) kan det väl i allt fall ej stå i samband, enär *tt* här utgör endast neutral-tecken, hvilket ock mindre lämpar sig till maskulint bildningsmedel, såsom i det Bohuslänska namnet, hvars första tillkomst, tör hända beroende af en tillfällighet, må vara svår nog att utleta. Man kan gissa hit och dit, t. ex. på *Norska haatt* (skick, utseende, väsen, Isl. *hátttr*) eller *hott* (fjäll-topp, tufva, hårluf, jfr. Isl. *hötttr* eller *hotttr*, hatt), utan att ändå vara viss på sin sak. Med någon sannolikhet torde emellertid kunna antagas, att benämningen varit föranledd af en för öfrigt uti flere afseenden röjd stam-skilnad, mellan den ursprungligen *Norska* befolkningen i norra delen af landskapet och den *Svenska* (*Götiska*) i södra delen.

Svenska, Skånska, Lapska, Blekingska, Gottländska, Stockholmska. Der icke *-ska* egnar sig väl, säges blott från, t. ex. från *Dal, från Upsala, Örebro* o. s. v. En yngre kvinna från Dalarne kallas *Kulla* eller *Dalkulla*, en äldre *Dalqvinna, Dalgumma* eller dyl. Endast i färre fall brukas *-inna*, t. ex. *Grekinna, Turkinna, Romarinna*, icke utbytliga mot *Grekiska* o. s. v. Alla dessa fem. hafva pl. *-or*.

Vid de gamla *ortnamnens* afhandlande hade vi tillfälle att anföra ett större antal af de nu brukliga, med deras ofta från fornskicket afvikande bildning. Här sysselsätta vi oss med öfvervägande af några hufvudsakliga omständigheter, genom hvilka de nya namnen skilja sig från de gamla, eller annorledes utmärka sig, såsom:

1. *neutralt kön* för verldsdelars, länders, landskaps, städers, slotts och gårdars namn, hvarom förut är nämnt (s. 289), under antydan att detta förhållande i betydlig mån framkallats af nyare utländska inflytelser, icke är föranledt af ur-gammal Skandinavisk sed, och ännu icke fullkomligen införlivats med allmogens föreställningssätt. Denna neutralisering går så långt, att hon kan trotsa till och med en i slut-artikeln uttryckt mask. pl., t. ex. *det i så många hänseenden egendomliga Dalarne*. Erinras bör icke dess mindre, att obestämd artikel ej kan ställas framför ett redan med neutralt suffix begäfvadt namn: man kan väl säga *ett Arkadien, ett fritt Italien, det skakade Spanien*; men icke *ett fritt Lombardiet, Turkiet*; snarare *ett fritt Lombardi*. Jfr. 3 mom.
2. *upphörd böjning* i obestämd form, eller dess inskränkning till det genitiva *s*; en förstelning af samma slag som i appellativa substantif. Hvad åter sjelfva genit. *s* angår, så plägar det icke begagnas vid vokalistiskt slutande namn, uti genitiva förbindelser dem bruket stadgat och vanan innött, men i hvilka begreppet ej är strängt genitif. t. ex. *Sala grufva, Upsala högar, Upsala stad, universitet, domkapitel, Örebro marknad, Malmö hamn, Åbo brand*: d. v. s. grufvan vid Sala, högarne vid Upsala, staden Upsala, marknaden i Örebro o. s. v. Är deremot det med namnet förenade subst. mera abstrakt, mera beroende af namnet som genitif, eller i satsen derifrån aflägsnadt genom andra ord, så blir *s* ofta tillagdt, t. ex. *staden Upsalas område, Åbos förhärjning*

genom branden, Solas fätalige invånare, Malmös allt mer tilltagande välstånd. Vid sammansättning försvinner -s, t. ex. *Upsala-bo*, *Visby-skuta*

3. slut-artikel i otaliga namn, t: ex.

- a) verdensdelar, länder: *Asien*, *Australien*, *Polynesien* (men *Europa*, *Afrika*, *Amerika*). *Indien*, *Egypten*, *Syrien*, *Italien*, *Spanien*, *Saxen*, *Flandern*, *Kalabrien*, *Guldkusten*, *Turkiet*, *Lombardiet*, *Tartariet*, *Eldslundet* (men *England*, *Tyskland*, *Frankrike* m. fl.). I vissa fall torde tvifvel väckas derom, huruvida -en (n) kan i sjelfva verket vara artikel eller blott Tysk efterbildning. Sannolikt har böjelsen både för suffigering och för den genom artikeln verkade åskådighet blifvit mött och understödd af det Tyska behandlingsättet med ortnamn. Likväl ega vi från medeltiden *Flander* (s. 274), *Yspania* (286), *Asia* o. s. v.; och *Asia* intager till *Asien* samma ställning som *historia* till *historien*. För icke långt tillbaka voro de båda *Indiernas*, *Indiernas gull* m. m., af skalders och vältalares mycket ålskade uttryck. Jfr. 4 mom.
- b) landskap, bygder: *Blekingen* (någon gång *Bleking*, *Blekinge*), *Herjedalen*, *Roslagen* (jfr. s. 273), *Bergslagen* (400), *Dalarna*. De flesta ställen af detta slag stå likväl obestämdt.
- c) öar, holmar: *Vermdön*, *Lofön*, *Riddarholmen*, *Skeppsholmen*, *Helgeandsholmen*, *Hisingen*, *Cypern*, *Antillerna*, *Färöarna*, *Kanarie-öarna*; men *Visingsö*, *Strömsholm*, *Drottningholm*.
- d) haf, floder och andra vatten: *Medelhafvet*, *Svarta hafvet*, *Atlantiska hafvet*, *Nordsjön*, *Östersjön*, *Storsjön*, *Bodensjön*, *Ladoga-sjön*, *Venern*, *Vettern*, *Mälaren*, *Hjelmaren*, *Boren*, *Burken*, *Aspen*, *Siljan*, *Tidan*, *Nilen*, *Tibern* (men *Rhen*, *Volga* m. fl.), *Clar-elfven*, *Dul-elfven* (men *Göta elf*). *Trollhättan*, *Björksjärden*, *Gransjärden* (men *Rive fjord*), *Bottniska viken*, *Edsviken*.
- e) berg: *Kölen*, *Billingen* (men *Kinne kulle*), *Åreskutan*, *Otterhällan*, *Alperna*, *Anderna*, *Pyreneerna*.
- f) skogar: *Tiveden*, *Kolmården*, *Ödmorden*, *Almaren*, *Keglan*, *Hillet*.

- g) hvarjehanda ställen: *Åsen, Högen, Kullen, Lyckan, Klippan, Masthugget, Lilla Edet*; dock äro de ojemförligen flesta utan slut-artikel.
4. *sammansättning*, hvilken icke låter sig göra med ett artikuleradt namn såsom första ordet. Man kan säga *Venerns vattenstånd, Mälarens flöde, Nilens utlopp, Riddarholmens läge, Kolmårdens längd*; men man måste säga *Vener-skuta, Mälär-trakten, Nilfloden, Riddarholms-kyrkan, Kolmårdsmarmor*, i fall man vill begagna komposition. Nästan oförmodiga af en sådan äro namn på verldsdelar och i allmänhet främmande länder, undantagandes några med Svenskt ord i slutet, t. ex. *Grönlands-sarare*. För främmande städer plägar man stundom tillgripa det Tyska *-er*, t. ex. *Wiener-vagn, Pariser-pojke, Edamer-ost, Bremer-fartyg, Nürnberger-kram, Hamburger-posten*;* och endast i vissa fall kan *-er* här utbytas mot *-s*, t. ex. *Hamburgs-posten, Nürnbergs- (eller Nürnbergare-)kram*.
5. *tonvigten*, som ofta är olika i namn på ställen och namn på personer. Slotten *Carlberg* och *Rosendal* accentueras ej lika med Herr *Carlberg*, Herr *Rosendal*. De förra uttalas nemligen såsom *Carl berg, Rosen dal*, med den högsta och starkaste betoningen på sista ordet; och sammaledes en oändlig myckenhet af andra, såsom *Ulriksdal, Kristiansand, Öregrund, Margretelund, Himmelstalund, Bäckaskog, Elfsborg, Göteborg, Helsingborg, Trelleborg, Sölvihsborg, Kristinehamn, Ulricehamn, Örebro, Fellingsbro, Sturehof, Sirihof*. Också *Laholm, Strömholm, Engelholm, Drottningholm, Mariestad, Borås, Vesterås, Mönsterås, Hellefors, Sturefors, Vilmanstrand, Furusund, Öresund, Gustafsberg, Skinskatteberg, Örbyhus, Tavastehus, Vallstanäs*; men icke *Stockholm, Carlstad, Strömstad, Kristianstad, Fjärås, Underås*,

* Jag kan icke instämma med RASK, då han tyckes vilja såsom gammal genit. på *-ar* uppfatta t. ex. Dan. *Hamburger Post, Nyrnberger-Arbejde* (Gram. End. s 96-7). Detta *-er*, hos oss mycket ungt och nära uteslutande af de bildade klasserna begagnadt, mest i handels- och öfersättnings-väg, må i Danskan vara äldre, d. v. s. tidigare från Tyskland upptaget; men näppeligen lärer en inhemsk ålderdomlig och nära utdöd form (jfr. s. 313) ställas i förbindelse med ett främmande ord (t. ex. *post*), för uttryckande af ett nytt begrepp. Helt annat är med det af RASK sammanförda Isl. *Hamborgar póstr*, ty Isländarne i våra dagar fortifara att böja starka fem. med *-ar* i genit., således *Hamborg, gen. Hamborgar*.

Brattfors, Marstrand, Svansund, Kalfsund, Varberg, Falckenberg, Kattleberg, Bohus, Strengnäs, Ornäs, Dufvenäs; och icke ofta namn med slutorden *hem, bäck, sjö, by, mark, å, torp, ryd (röd, red), hult, land*. Denna olikhet kan ej ega någon annan grund, än att i senare fallet namnet är verkligen sammansatt, t. ex. *Stockholm, Marstrand, Warberg;* i det förra åter från början endast sammanställt, hopskrifvet, liksom *densamme, tillbaka, tvertom, ihjel, öfverallt, omsider, tillstådes* och en stor mängd andra, hvilka nu gemenligen så skrivas och tryckas, * fästän de uttalas *den samme, till baka, i hjel* o. s. v., — långt ifrån det enda fall då uttalet har rätt och skrifningen orätt.

TJUGONDE KAP.

Främmande ord i Ny-Svenskan.

I de många händelser då ett utifrån hemtadt ord, antingen till följd af sin egen skapnad eller den hos oss undergångna omkastelse, ej medförer svårighet vid böjningen, har man ingen ting annat att taga i betraktande, än hvilkendera af deklinationerna det tillhör; och vi hafva uti de föregående kapitlen gifvit häntydningar i dessa afseenden. Hvad nu återstår är blott att sammanfatta de tillfällen, vid hvilka betänkligheter möta, eller bruket ännu liksom besinnar sig. Detta gäller hufvudsakligen följande ändelser:

us, ius, es, as, o. Flertalet utgör namn, i hvilka *-us* någon gång låter förkorta sig, t. ex. *Homer, Plutark, Herodot, pl. -er;* jemväl utan förkortning plägar pl. vara *-er*, t. ex. *Augustus, pl. -er, gen. -ers;* men gen. sg. vill då gerna bli

* Det är en från Tyske och Danske författare tagen osed, som griper allt mer omkring sig, och icke ens skyggar för sådana händelser då olika ord härigenom onödigt förblandas, t. ex. de adverbiala talesätten *öfver hufvud, efter hand*, och subst. *öfverhufvud, efterhand*. Jag hör i denna skrift sökt här och der vänja ögat vid det rätta bruket, och med flit omväxlat med det rådande, för att visa identiteten af de sammanskrifna orden och de upplösta; utan att våga praktiskt drifva satsen allt för långt, helst i fråga om namn, der ändring är mindre att vänta. En hvar måste något skatta till den herskande skrifseden, hvars olater man minst derigenom utsträ, att man på en gång fordrar allt.

den Latinska, och det är endast i undantagna fall som det på Tyskt vis heter t. ex. *S. Magnus' förlag, Venus' (annars Veneris) gördel*. Den latinska böjningen är den vanliga för *Jesus Christus*. Namn på *-ius* blifva numera sällan apokoperade, t. ex. *Virgil*. När ingen stympning medgifves, t. ex. i *Berzelius, Calonius*, undergår namnet ingen förändring i sg, utom gen. *-ii*, och pl. blir *-ier*. Ej ofta uteslutes nu som förr *-es*, t. ex. *Akill (Achill), Sokrat, Demosten*; i sin fulla form förvandlas stundom i gen. *-es* till *-is*, men oftare brukas *-es* eller *-es'*, såsom *Akilles', Herkules', Johannes'*. Det senare sättet användes merendels äfven för *-as*, t. ex. *Pallas'*; ofta för *-eas, -ias*, hvilka annars bekomma gen. *-ee (eæ), ie*, t. ex. *S. Andree Orden, Messie ankomst, Elie mantel, Tobie bok*. Vissa namn på *-o*, med gen. *-os*, återfå i pl. det uti den Lat. nominativen bortkastade *n*, t. ex. *Cato. Plato*, pl. *Catoner, Platoner*, gen. *-oners*; likaså *Otto, Ottoner*. — Hithörande appellatif äro ej många, och blifva allt färre, helst sedan de substantiverade adj. på *-icus* börjat antaga den Tyska formen *-iker*, gen. *-ikers*, pl. lika med sg., t. ex. *akademiker, fysiker, theoretiker*. De på *-arius* äro länge sedan utbytta mot *-arie*, t. ex. *notarie, vikarie, arkivarie* (jfr. s. 309). Dessa alla, äfvensom andra på *-us*, pläga eljest, när de framträda i sin egen skrud; böjas i enlighet med denna uti gen. sg. och i pl., denne likväl alltid den samme och tagen ur nominativen, t. ex. *academicus, modus*, gen. och pl. *-i; casus, -us; genus, generis, genera*. När en nyare ändelse brukas jemte den gamla (t. ex. *radius* och *radius*), rättar sig pl. efter den nya (*radier*). Ofta blir *genus* oförändradt. För egen del har jag antagit oböjlighet icke blott för *genus* och *kasus*, men ock för *modus*, — en nyhet, som kanske möter motstånd. Har ett konstord icke blifvit infördt på den lärda vägen, utan i det yttre lifvet är vordet gångbart man och man emellan, så låter bruket icke besvära sig af ordets egentliga egenskap, och kan böja t. ex. *omnibus, -busen*, pl. *omnibusar, -busarne*. — Ytterst få äro behöfliga ord på *-es*, af hvilka *preses* nu ofta är oföränderligt, och gerna kan vara det, då det med förlusten af *æ* mist sin äkta latinitet. Svårhandterligast af alla är *potates* med sina biformer. I Stockholm säges än *potates* eller *-atis, po-*

tatisen, pl. *potatisar*, *-atisarna*; än *potat*, *-aten*, pl. *-ater*, *-aterna*; än *potät*, af samma böjning som *potat*; i landsorterna flerstädes *potäta*, pl. *-äter*, *-äterna* (i vissa orter *jordpäron*. jfr. s. 246); allestädes kollektift *potäter*, *-äterna*, men i Stockholm äfven i denna mening *potatis*, *-atisen*, då utan pl. Det enklaste af allt vore *potät*, *-äten*, pl. *potäter*, *-äterna*.

a, *ia*, af hvilka det senare vållat oordning i vissa ords flexion, t. ex. *furia*, *-ian* och *-ien*, pl. *furier*, *-ierna*; *linea* (äfven *linie*, *linj*), *linien* eller *linjen* (mycket sällan *linean*), pl. *linier* eller *linjer*, *-ierna* eller *-jerna*; *historia*, *-ien* (aldrig *historian*), pl. *-ier*, *-ierna*; *materia*, *-ien* (icke *-ian*), pl. *-ier*, *-ierna*. Med ringa främgång, utom hvad *linie* vidkommer, har man af dessa ords pl. och bestämda sg. sökt bilda en obestämd sg. *-ie*. FRANZÉN. nitälskande härför, behandlade som utländskt äfven det Isländska fem. *valkyria*, och skref I. 75 i pl. *valkyrierna*, för *valkyriorna*. — Fruntimmers-namn på *-a*, *-ia*, ofta på Svenskt vis böjda allt igenom (d. v. s. med gen. *-s*, pl. *-or*), kunna stundom i gen. sg. böjas antingen efter Lat., t. ex. *Marie bebådelse*, *S. Anne (Annæ) Orden*; eller lika med vokalistiskt slutande ortnamn (jfr. s. 346); t. ex. *Clara kyrka*. *Maria* (eller *Marie*) *församling*. Vid sammansättning brukas t. ex. *Clara-bo*, *Clara-trakten*, *Maria-bo*, *Maria-trakten*, *Kathrina-bergen*; men *Marieberg*, *Mariestad*, *Marie-bild*, *Kathrineberg*. Under sådana förhållanden är *-a* den yngre formen, och är vid komposition icke utbytlig mot *-as*. Man kan säga *fröken Marias hand*; men blommans namn är *Jungfru Marie hand*.

um, *ium*, *eum*, *on*. Ett och annat ord, t. ex. *votum*, tillåter ingen förändring i sg., och pl. är *-a*. Flere, t. ex. *verbum*, *adverbium*, *participium*, hafva gen. *-ii*, *-ei*, pl. *-a*, *-ia*; eller förkortas de till *verb*, *adverb*, *particip*, vanligen med pl. *-er*, hvilken likväl i närvarande skrift uppförs, för ernående af likformighet med öfriga neutra af konsonantisk utgång. Brydsammare äro andra, t. ex. *opium*, *studium*, *privilegium*, *evangelium*, *auditorium*, *gymnasium*, *kollegium*, *konsistorium*, *museum*, med gen. *-ii*, *-ei*, pl. *-ier*, *-eer* (*opium* saknar pl.). I sammansättning heter det likväl *opie-medel*, *studie-plan*, *kollegie-ledamot*, *konsistorie-notarie*, af *privilegienatur*; emellanåt *opiet*, *studiet*, *privilegiet*, *auditoriet*, *mu-*

seet. Så allmänna ord blefve utan denna frihet allt för besvärliga. Men att taga ut steget, säga i obestämd sg. *studie* o. s. v., och sålunda ställa dessa neutra i bred med mask. på *-ie*, såsom *notarie* och andra (s. 309), har man ännu ej kommit sig till. — Utländska ord på *-on* förekomma sällan i pl., utom *lejon*, som går lika med Svenska neutra på *-on*, samt *lexikon*, hvilket inrymmer ej mindre den Lat. än den Svenska pl.; gen. är *-s* i ord af denna ändelse.

em, ment, tet och andra slutformer i neutra hafva länge haft nästan oinskränkt pl. *-er*, men på senaste tider blifvit af mången med fördel behandlade som Svenska med konsonantiskt slut, d. v. s. lika i sg. och pl., t. ex. *system, fenomen, diplom, fragment, element, departement, original, kapital, sekel, klimat, pastorat, motif, substantif, protokoll, universitet, palats* m. fl. Något enstaka ord, såsom *majestät*, väcker till äfventyrs betänklighet; men för ett undantag, om ett sådant må anses nödigt, bör ingen regel gifvas till spillo.

are, i vissa ord af utländsk upprinnelse, såsom *psaltare, altare, ankare*, äro ej de inhemska till förfång. Endast *sekreterare, kamrerare* och *officerare* hafva, vid fördelen af en förkortning i sg., olägenheten af dess saknad i pl. Det heter *sekreter, kamrer, officer*, det sista mest antaget och det första minst; men alla svärja mot en pl. *-are*. Den lilla vinsten är således åtföljd af en oregelbundenhet, hvilken undvikits, om man samtidigt gjort till *-er* en pl. *-erer* eller *-erar*, likasom förut till *-när* pl. *-närer*.

er, när det motsvarar den Tyska maskulin-ändelsen, medgifver ingen förändring i pl., t. ex. *geschwornen, gevaldiger, botaniker, fysiker*; således jemväl *Belgier, Egyptier* och dyl.; likaledes *centner*, som till könet är vacklande (jfr. s. 298). Vid sammansättning förekommer ock *-er* i vissa namn på städer utomlands (jfr. s. 348); stundom äfven i ett appellatif, t. ex. *Serafimer Orden*.

ier fins som pl. i vissa ord utan sg., t. ex. *musikalier, regalier, pastoralier, personalier, repressalier, viktualier, vegetabilier*.

Könet är, i utländska ord af yngre datum, icke allenast ofta obestämbart såsom mask. eller fem., utan sväfvat ock mellan dessa och neutr. (jfr. s. 298).

Slut-artikeln verkar, utom i redan anmärkta fall, sällan någon rubbning eller jemkning i det vanliga sättet, om man ej så vill anse, att *e* i *en* stundom utelemnas vid suffigeringen till ord med slutande accentueradt *-i* eller *-é*, helst det senare, t. ex. *poesin, fén, armén, idén*; och vanligen efter *-or*, alltid efter *-er*, t. ex. *doktorn, assessorn, professorn, magistern, ministern*; men *ministeren* eller *ministèren*, af *ministère* eller *ministèr*. När *inspektor*, efter olika bemärkelse, uttalas med tonvigt på mellanstavelsen, blir den artikulerade formen *-orn*; med tonvigt på sista stavelsen, *-oren* eller *-orn*, med slutet *o* (Isl. *ó*).

TILLÄG.

(Jfr. I. 302—4, 502—9).

- I. XIII och XVIII. Såsom fortsättning af beskrifningen öfver de för detta verk begagnade handskrifter och tryckta arbeten, blifva här följande antecknade:
- Registr. Upsal.** = En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig dyrbar folio-membran af 182 blad, välbekant ibland forskare och för Sv. Dipl. ofta begagnad under beteckningen *Registr. Eccles. Upsal.*; förr äfven citerad efter sin gamla sign. A. 17. Denne enligt anteckning år 1344 skrifne codex (några blad äro likväl af yngre händer), nästan uteslutande på Latin affattad, är af mig sällan åberopad utom för ort-namnen, emellanåt framträdande i Svensk dräkt och någon gång i en för våra fornhäfder icke vanlig renhet.
- Magn. Er. Test.** = Konung Magnus Erikssons Testamente af d. 4 Maj 1346, original-diplom på pergament i patent-format, från Kongl. Bibliotheket år 1847 öfversflyttadt till Kongl. Riks-Arkivet.
- Hästläkebok** = ett quartblad i en Vadstena codex (N:o 54 Benz) på Universitets-Bibliotheket i Upsala, skrifvet, såsom det tyckes, i senare hälften af 1300-talet. I början af ord brukas *þ*; annars blott undantagsvis.
- Läkebok A.** = Läke- och Örtabok, förekommande i Kongl. Bibliothekets redan (I. XVIII) omnämnda pappers-handskrift med sign. A. 49, och derefter af mig anfordr; aftryckt för öfrigt i PET. JON. BERGH inträdes-tal i Vetenskaps-Akademiet år 1758 s. 44—50.
- Läkebok B.** = Läke- och Örtabok, en af Professorn m. m. Herr Dokt. M. HUSS år 1855 till Kongl. Bibliotheket öfverlemnad pappers-codex, af skriftdragen och det synnerligen vackrande språket att döma, från början af 1500-talet. Den af mig följda texten är efter en af Herr F. A. DAHLGREN tagen af skrift, som blifvit mig benäget delgifven.
- Läkebok C.** = N:o 22 Benz. bland handskrifter å Upsala Universitets Bibliothek, utgörande tre pappersblad, sannolikt från medlet af 1400-talet.

- Art. Bönbok = en i Kongl. Riks-Arkivet förvarad liten bönbok på pergament, blott 3 tum hög, möjligen från slutet af 4400-talet.
- Lect. = codex chart. i duodes af 466 sidor, år 1852 af H. Excel. f. d. Stats Ministern m. m. Herr Friherre ALB. IHRH till Kongl. Bibliotheket förarad; innehållande lectier (lectiones), och skrifven senare än år 1542, men troligen ej långt derefter.
- S. Birg. Autograf. A. och B. = tvenne af G. E. KLEMMING år 1854 i tryck utgifna, på Kongl. Bibliotheket bevarade utkast till den heliga Birgittas Uppenbarelser, med sierskans egen hand, enligt hvad man af flere skäl har anledning förmoda.
- Alex. = den af mig I. XXIII omtalade handskrift af Alexanders rimmade historia, men i närvarande häfte återopad efter samma nummerföljd af verser, som i den tryckta snart utkommande upplagan af denna handskrift, hvilken för Svenska Fornskrift-Sällskapet besörjes af J. A. ÅHLSTRAND.
- Fin. Handl. = Handlingar till upplysning af Finlands Häfder, utgifne af ADOLF IWAN ARWIDSSON, Del. I—VIII, Stockholm 1846—56, 8:o.
- Synon. Lib. = Synonymorum Libellvs, ab Elao Petri Helsingio, Stockholm 1587, 8:o; den första tryckta ordbok öfver Svenska språket, ehuru sammanskrifven mera till kändedom af Latinet än af vårt modersmål.
- WALLENIVS = Gabrielis A. F. Wallenii Westmanni Project af Svensk Grammatica, Åbo 1682, 12:o; af värde hufvudsakligen för den deruti innehållna listan å substantif, fördelade efter olika kön (jfr. här förut s. 297).
- Finens Grågå = Grågå, utgifven och öfversatt af VILHEJLMUR FINSEN, Haft. 1, 2, Köpenhamn 1850, 1853; i Nordiske Oldskrifter.
- Ol. Tryggv. S. = Saga Olafs konungs Tryggvasunar, utgifven af P. A. MUNCH, Kristiania 1853, 8:o.
- Sa. Ol. S. = Saga Olafs konungs ens helga, af Snorre Sturleson (utgifven af P. A. MUNCH och C. R. UNGER), Kristiania 1853, 8:o.
- EGLISSON = Lexicon poeticum antiquæ Linguæ Septentrionalis, conscripsit Sveinbjörn Egilsson, Fasc. 1 och 2, Köpenhamn 1854—5, stor oktaf. Andra fasc. kom mig först till handa, sedan en stor del af mitt härvarande häfte var färdigtryckt.

GISLASON, Dönsk Orðab. = Dönsk Orðabók með íslenskum þýðingum, af K. GISLASON, Köpenhamn 1851, stor qvart. När, utan anförande af något tryckt arbete, Professor GISLASON i Isländska litteraturen högt aktade namn åberopas, såsom borgen för rígtigheten af en angifven substantif-böjning uti Isländskan, är det på grund af enskilda mig välvilligt meddelade upplysningar, för hvilka jag ber att här få uttrycka min lifliga erkänsla.

SÄVE, Sn. Sturl. Yngl. S. = Snorre Sturlesons Ynglinga-Saga, tolkad och upplyst af CARL SÄVE, Upsala 1854, 8:o. Äfven vid detta ansedda författare-namn stadnar jag, för att offentligent uttala min förbindelse för emottagna enskilda meddelanden, i fråga om könsbestämningen af åtskilliga ord i en del munarter, särdeles Gottländskan; och har jag tillåtit mig att ställa det till säkerhet för uppgiftens tillförlitlighet, vid de flere tillfällen då min egen erfarenhet varit otillräcklig.

Vid anförande af språkprof från nyare författare har, der ingen särskild skrift uttryckligen åberopas, citationen merendels afseende på första upplagan af samlade arbeten.

- I. 72 *läsa* (tillsluta med lås, obserare). Med anledning af yttradt tvifvel om rígtigheten af formen *läsa*, återkomma vi till ett förut i förbigående vidrördt ämne; och göra det, emedan vi här se en principfråga. — Det är först af betydelse, att i Forn-Svenskan aldrig tecknats *lasa*, eller i Isländskan *läsa*, och att i Ny-Svenskan *läsa* alltid utgjort den normala skrifningen (fastän SERENIUS har *läsa*). Men icke blott att så är, utan så synes det böra vara enligt Svenska ljudlagarne; ty detta verb har städse varit böjdt efter 2 konjug., hvilken ej ens nu inrymmer *å*, utom i de fall då verbet antingen förut varit starkt, såsom *åka*, *råda*, *blåsa*; eller i F. Sv. haft annan vokal än *a* (Isl. *á*), såsom *tåla* (förut *þula*, *þola*); eller genom sammandragning kommit att vackla mellan 1 och 2 konjug., såsom *låna* (äfven *läna*), hvaraf *lånste*, *lånt* föreställa *lånade*, *lånat*, hvilka jemväl brukas (jfr. I. 70, 72, 60). Af denna orsak följer Dan. *lanse* 1 konjug., liksom vårt *såga* (af *såg*), *såra* (af *sår*), *håna* (af *hån*), *skråla* (af *skrål*), *bråka* (af *bråk*), *språka* (af *språk*) o. s. v. Detta de svaga konjugationernas beroende af stam-vokalen framträder i t. ex.

det F. Sv. *ræna* (af *ran*, Isl. *rán*), som gick efter 2 konjug., men genom förlusten af öfvergångs-ljudet *æ* strax kom under 4 konjug., såsom nu *råna*; och af de nuvarande *stånga* och *stänga*, båda af *stång*, går det förra efter 4 konjug., men det senare efter 2:a. När så förhåller sig, och då vårt dialektiska *läsa* icke böjes *läsade*, *läsud* eller *läsat*, visar det sig redan derigenom vara en oregelbundenhet, som man ej har något skäl att, mot allmänna bruket under olika tidskiften, upphöja till regel. Från analogiens sida förhåller sig *lås* till *läsa* som *våt* till *väta*, *mål* till (*för*-, *an*-)*måla* o. s. v. Isländarne, alla Skaudinavers mästare i rättskrifning, veta att på ett både vetenskapligt och praktiskt sätt skilja mellan *läsa* (af *lås*) och *lesa* (samla, läsa, Mös. Göt. *lisan*, samla, jfr. L. 157—8); der den långa vokalen *æ* utgör öfvergångs-ljud af den långa *á*.

157 *gæsa*, *iæsa*? EGILSSON upptager Isl. *jastr* i meningen af jäst och jäsande.

225 *riuta*, *ryta*, blir äfven till bemärkelsen motsvaradt af Isl. *hrióta* (se EGILSSON).

II. 37. I afseende på möjligheten af en Svensk gen. sg. *hattar*, af *hatter* (hatt), se s. 274, noten.

68. Det angifna Isl. *grön* (gran, granträd) är i öfverensstämmelse med GIBLASON, Dönsk Ordb. s. 473. EGILSSON upptager i denna mening neutr. *gran*, pl. *grön*; AASEN i Norskan fem. *graan*, *gran* och *grön*.

73 *flöp*, *flöp*. I S. Birg. Avtograf. A. läses *ifir flöpe*, *ald ifir flöpe*, hvilket, om också sjelf fem., möjligtvis kan innehålla ämne till de nuvarande neutrala *flöpe* och *öfverflöd*.

90 *gærþ* har den för våra forn-urkunder ovanliga bemärkelsen: jäsning, i Läkebok C., der det heter *læth ther nyth öl vtj som thz star j gærdhene* (i jäsningen). I samma mening brukas Isl. *gerð* (se GIBLASON, Dönsk Ordb. *giæring*). Jfr. denna afhandling I. 157 och IHRIS Gloss. I. 642.

415 *höns*, hvartill EGILSSON uppgifver Isl. motbilder i *höns* och *hæns*.

428 *epsöre*, jfr. s. 325.

452 *luter* har en böjning, som skiljer sig från den vanliga för Isl. *hlutr*, af hvilket ord likväl EGILSSON anført ur Grågås en ack. pl. *hluto*, som förträffligt stämmer med Gottl. Lagens *lutu*.

174 *dyr*. Invid de ur S. Birg. Avtograf. hemtade exempel kan ställas ett ur en samtidig handskrift, Magn. Er. Test. *viþer supro* (södra) *dyrnæ* (= *dyrnar*). Då deremot i Med. Bib. II. 120 om *sampson* (Simson) säges, att han *vmgref badha portana mæ theris dyrner oc laasom*, och detta sammanhålles med parallel-stället i Dom. B. 46: 3 i Gust. I:s Bibel *fattadhe bådhå dōranar j stadz porten medh badhen dōr-trään och skottbomen*, torde *dyrner* icke lämpligen hänföras till *dyr*, utan till det här förut s. 433 nämnda neutr. *dyrni* (dörrpost), med den yngre pl. *-r*, som någon gång i neutrala subst. kommer oss till mötes uti handskrifter, samtida till Med. Bib. II.

300 och 304 kunna följande tilläggas: *lock* (hårlock), *nick*, *stim* (i vissa fall neutr.), *säck* (jfr. s. 43), alla mask. och med pl. *-ar*.

Stockholm i April 1857.

Tryckfel.

- I 54 rad. 12 nedifr. *svälla*, läs *prälla*
 482 andra noten *hco* 225(läs och 225)
- II. 4 rad. 14 nedifr. bör *parenthes-tecknet* utgå framför *Stockholm*
- 6 » 8 » *svagas* läs *starkas*
 21 » 19 » *G. läs-are* läs *G. läs-ares*
 40 » 20 » *Isl. gisl* o. s. v. läs *Isl. gisl* o. s. v.
 47 » 10 » *þæt* läs *þæt*
 60 » 15 uppfir. *airpa* läs *airþa*
 64 » 12 nedifr. *böra* och *greinar* utgå
 94 » 13 » *vist, vistar*, läs *Isl. vist, vistar*,
 5 » *möla* läs *möla*
 106 » 12 » *Upl.* läs *Upl. L.*
 110 » 18 » *parenthes* sättes efter *tråldom*
 111 » 5 uppfir. *ord* läs *ords*
 115 » 1 » *förgreppet* läs *begreppet*
 119 » 5 » *Alex.* läs *Alex. S.*
 136 » 3 » *tréa* läs *tréá*
 151 » 4 » *gen* läs *gen.*
 185 » 16 » *vörmir* eller *vörmar* i stället för *vörmir* eller *vörmar*
 223 » 2 » *Gust. I:s Bib.* läs *Gust. I:s Bib. Jer.*
 229 » 19 » *ap* läs *af*
 266 » 9 » *odåga* läs *odoga*
 268 sista raden är *parenthes-tecken* utfallet efter *lande*
 273 rad. 5 uppfir. *Novgorad* läs *Novgorod*
 294 » 7 nedifr. *nom.* för *mom.*
 309 » 10 » utgår *parenthesen*
 317 » 6 uppfir. *104* läs *II. 104*
 328 » 13 » *rot* och *bot* läs *rot* och *bot*
 337 » 7 nedifr. bör vara *parenthes* framför punkten
 351 » 10 » *-ii, -ei* läs *-i, -ii*
 352 » 3 uppfir. *i bred* läs *i bredd*
 19 » *äro* läs *är*

Vid tryckningen har i vissa exemplar punkt-tecknet bortfallit på några ställen, utan att likväl gifva anledning till förvillelse.

SVENSKA SPRÅKETS LAGAR.

KRITISK AFHANDLING

AF

JOHAN ER. RYDQVIST.

ANDRA BANDET.

STOCKHOLM, 1857, 60.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

SVENSKA SPRÅKETS LAGAR.

ANDRA BANDET.

II.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1912

FEMTE BOKEN.

Adjektivet.

FÖRSTA KAP.

Inledning.

Hvad om tal, kön och kasus blifvit med särskildt hänseende till substantivet yttradt (II. 4), är äfven på adjektivet tillämpligt. Jemväl i *deklinationerna* finnas jemförelse-punkter. Som för subst. antages vanligen för adj. en tvådelning, förr oftast med namnen *obestämd* och *bestämd* form, hos GRIMM *stark* och *svag* deklination, i öfverensstämmelse med det för subst. antagna beteckningssätt.* I de Tyska språken har det svaga *n* städse haft samma betydelse för adj. som för subst., men i de Skandiska är det sedan historiska tider spårlöst försvunnet, hvad adj. vidkommer. I afseende på adjektivets starka böjning har man väl förutsatt, liksom för substantivets, att vokalerna *a*, *i*, *u* bilda grundlaget; men icke ens i Mös. Göt. äro för hand varande språklemlingar nog fullständiga, för att innehålla en osviklig norm för de af *i* och *u* beroende böjningssätten. Endast det, som har *a* till underlag, kan i enskildheterna uppehållas af en strängare historisk bevisning, och är för öfrigt det enda, som förefinnes i Skandiska tungor och andra Germaniska, med undantag af Mös. Göt. Ty såsom egentligt kännetecken för särskilda deklinationer har man ej att betrakta de vid böjningen af en del Isl. adj. synliga afledningarna *i* och *v*, hvilka ej verka någon rubbning i den allmänna starka böjnings-ändelsen, och

* Andra benämningar anföras af GRAMM, Gram. IV. 509. Jfr. i närvarande afhandling I. 439, noten.

innehafva samma ställning som uti de med *i* och *v* utbildade subst. af 4 deklinationen.*

Mellan subst. och adj. eger den väsendtliga skilnad rum, att de särskilda subst. i allmänhet hänföra sig blott till ett visst kön och en viss stark eller svag böjning; hvaremot adjektiven vanligtvis inrymma alla tre könen och de båda böjningssätten. Substantivets så väl starka som svaga form har emellertid med adjektivets flere beröringar (jfr. likväl hos BOPP Vergl. Gram. II. 1—2 med 11—12, och här längre fram under Pronomen). Uti Isl. och Forn-Svenskan t. ex. äro ändelserna i de svaga substantivens singular, för alla genus, alldeles de samma som i de svaga adjektivens.

Såsom *instrumental*-form uppfattas af GRAMM det neutrala *-u* i dativen af starka adj. (se Gesch. II. 937).

Antagandet af en obestämd (stark) och en bestämd (svag) deklination åstadkommer ingen förändring i det sedvanliga grammatiska föreställningssättet hos oss; och skälen äro ej tillräckliga, att för det nya språket upprätta en annan fördelning, i enlighet med några språkläror, hvilka för adj. upptaga ej blott tvåfalden af obestämd och bestämd böjning, utan ock två deklinationer, af hvilka den ena innefattar vanliga adj. med fullständig flexion; den andra några undantagna ord, som äro oföränderliga antingen allt igenom (t. ex. *stilla*), eller i den obestämda formens singular (t. ex. *lätt*, *fast*). Egenskapen af oböjlighet bör på sitt ställe anmärkas, men innehåller ej ämne till särskild böjning.

Slut-artikel förekommer endast i det nya språket, vid några af de fall då adj. substantiveras (jfr. I. 451); för öfrigt både i det gamla och det nya, hvad part. pres. beträffar, när detta står rent substantift, hvarom förut är taladt.

Komparationen eller *gradförhöjningen* blir på särskildt ställe afhandlad.

Vid uppställningen af paradigma för positiven välja vi ur Mös. Göt. sådana ord, som med de Skandiska ega jemförlighet.

* Beträffande GRAMMs uppfattning af ämnet bör Gram. I. 742 jemföras med Gesch. II. 918—920. BOPP tyckes fortfarande (se 2 uppl. af Vergl. Gram. I. 277—278) att förneka Mös. Göt. adjektif-stammars utgång på *i*, d. v. s. en deklination på *i*, hvilken antagits af GABLENTZ och LORSE (Gram. d. Goth. Spr. s. 74), äfvensom af UPPSTRÖM (Aivagg. s. 100, 103).

Första starka deklinationen i Mösö-Götiskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. Nom.	god-s	god-a	god-ata (god)
Gen.	god-is	god-aizos	god-is
Dat.	god-amma	god-ai	god-amma
Ack.	god-ana	god-a	god-ata (god)
Pl. Nom.	god-ai	god-os	god-a
Gen.	god-aize	god-aizo	god-aize
Dat.	god-aim	god-aim	god-aim
Ack.	god-ans.	god-os.	god-a.
Sg. Nom.	mid-jis	mid-ja	mid-jata
Gen.	mid-jis	mid jaizos	mid-jis
Dat.	mid-jamma	mid-jai	mid-jamma
Ack.	mid-jana	mid-ja	mid-jata
Pl. Nom.	mid-jai	mid-jos	mid-ja
Gen.	mid-jaize	mid-jaizo	mid-jaize
Dat.	mid-jaim	mid-jaim	mid-jaim
Ack.	mid-jans.	mid-jos.	mid-ja.

Svaga deklinationen i Mösö-Götiskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. Nom.	god-a	god-o	god-o
Gen.	god ins	god-ons	god-ins
Dat.	god-in	god-on	god-in
Ack.	god-an	god-on	god-o
Pl. Nom.	god-ans	god-ons	god-ona
Gen.	god-ane	god-ono	god-ane
Dat.	god-am	god-om	god-am
Ack.	god-ans.	god-ons.	god-ona.

Starka eller obestämda deklinationen i Isländskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	góp-r (góðr)	góp (góð)	got-t
G.	góp-s (góðs)	góp-rar (góðrar)	góp-s (góðs)
D.	góp-om (góðum)	góp-re (góðri)	góp-o (góðu)
A.	góp-an (góðan)	góp-a (góða)	got-t
Pl. N.	góp-er (góðir)	góp-ar (góðar)	góp (góð)
G.	góp-ra (góðra)	góp-ra (góðra)	góp-ra (góðra)
D.	góp-om (góðum)	góp-om (góðum)	góp-om (góðum)
A.	góp-a (góða).	góp-ar (góðar).	góp (góð).
Sg. N.	gam-all	gom-ol (gömul)	gam-alt
G.	gam-als	gam-allar	gam-als
D.	gom-lom (gömlum)	gam-alle (alli)	gom-lo (gömlu)
A.	gam-lan	gam-la	gam-alt
Pl. N.	gam-ler (lir)	gam-lar	gom-ol (gömul)
G.	gam-alla	gam-alla	gam-alla
D.	gom-lom (gömlum)	gom-lom (gömlum)	gom-lom (gömlum)
A.	gam-la.	gam-lar.	gom-ol (gömul).
Sg. N.	heið-enn (heiðinn)	heið-en (heiðin)	heið-et (heiðit)
G.	heið-ens (heiðins)	heið-ennar (heiðinnar)	heið-ens (heiðins)
D.	heið-nom (heiðnum)	heið-enne (heiðinni)	heið-no (heiðnu)
A.	heið-enn (heiðinn)	heið-na (heiðna)	heið-et (heiðit)
Pl. N.	heið-ner (heiðnir)	heið-nar (heiðnar)	heið-en (heiðin)
G.	heið-enna (heiðinna)	heið-enna (heiðinna)	heið-enna (heiðinna)
D.	heið-nom (heiðnum)	heið-nom (heiðnum)	heið-nom (heiðnum)
A.	heið-na (heiðna).	heið-nar (heiðnar).	heið-en (heiðin).
Sg. N.	fag-r	fog-r (fögr)	fag-rt
G.	fag-rs	fag-rar	fag-rs
D.	fog-rom (fögrum)	fag-re (ri)	fog-ro (fögru)
A.	fag-ran	fag-ra	fag-rt
Pl. N.	fag-rer (rir)	fag-rar	fog-r (fögr)
G.	fag-ra	fag-ra	fag-ra
D.	fog-rom (fögrum)	fog-rom (fögrum)	fog-rom (fögrum)
A.	fag-ra.	fag-rar.	fog-r (fögr).

Starka eller obestämda deklinationen i Isländskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	miþ-r (miðr)	miþ (mið)	mit-t
G.	miþ-s (miðs)	miþ-rar (miðrar)	miþ-s (miðs)
D.	miþ-íom (miðium)	miþ-re (miðri)	miþ-io (miðiu)
A.	miþ-ian (miðian)	miþ-ia (miðia)	mit-t
Pl. N.	miþ-er (miðir)	miþ-iar (miðiar)	miþ (mið)
G.	miþ-ra (miðra)	miþ-ra (miðra)	miþ-ra (miðra)
D.	miþ-íom (miðium)	miþ-íom (miðium)	miþ-íom (miðium)
A.	miþ-ia (miðia).	miþ-iar (miðiar).	miþ (mið).
Sg. N.	heil-l	heil	heil-t
G.	heil-s	heil-lar	heil-s
D.	heil-om (um)	heil-le (li)	heil-o (u)
A.	heil-an	heil-a	heil-t
Pl. N.	heil-er (ir)	heil-ar	heil
G.	heil-la	heil-la	heil-la
D.	heil-om (um)	heil-om (um)	heil-om (um)
A.	heil-a.	heil-ar.	heil.
Sg. N.	hrein-n	hrein	hrein-t
G.	hrein-s	hrein-nar	hrein-s
D.	hrein-om (um)	hrein-ne (ni)	hrein-o (u)
A.	hrein-an	hrein-a	hrein-t
Pl. N.	hrein-er (ir)	hrein-ar	hrein
G.	hrein-na	hrein-na	hrein-na
D.	hrein-om (um)	hrein-om (um)	hrein-om (um)
A.	hrein-a.	hrein-ar.	hrein.
Sg. N.	blá-r	blá	blá-tt
G.	blá-s (ss)	blá-rar (rrar)	blá-s (ss)
D.	blá-m	blá-re (rri)	blá
A.	blá-n	blá	blá-tt
Pl. N.	blá-er (ir)	blá-r	blá
G.	blá-ra (rra)	blá-ra (rra)	blá-ra (rra)
D.	blá-m	blá-m	blá-m
A.	blá.	blá-r.	blá.

Svaga eller bestämda deklinationen i Isländskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. Nom.	góp-e (góði)	góp-a (góða)	góp-a (góða)
G. D. A.	góp-a (góða)	góp-o (góðu)	góp-a (góða)
Pl. N. G. A.	góp-o (góðu)	góp-o (góðu)	góp-o (góðu)
Dat.	góp-o (góðu, um).	góp-o (góðu, um).	góp-o (góðu, um).
Sg. Nom.	gam-le (li)	gam-la	gam-la
G. D. A.	gam-la	gom-lo (gömlu)	gam-la
Pl. N. G. A.	gom-lo (gömlu)	gom-lo (gömlu)	gom-lo (gömlu)
Dat.	gom-lo (gömlu, lum).	gom-lo (gömlu, lum).	gom-lo (gömlu, lum).
Sg. Nom.	heip-ne (heiðni)	heip-na (heiðna)	heip-na (heiðna)
G. D. A.	heip-na (heiðna)	heip-no (heiðnu)	heip-na (heiðna)
Pl. N. G. A.	heip-no (heiðnu)	heip-no (heiðnu)	heip-no (heiðnu)
Dat.	heip-no (heiðnu, num).	heip-no (heiðnu, num).	heip-no (heiðnu, num).
Sg. Nom.	fag-re (ri)	fag-ra	fag-ra
G. D. A.	fag-ra	fog-ro (fögru)	fag-ra
Pl. N. G. A.	fog-ro (fögru)	fog-ro (fögru)	fog-ro (fögru)
Dat.	fog-ro (fögru, rum).	fog-ro (fögru, rum).	fog-ro (fögru, rum).
Sg. Nom.	heil-e (i)	heil-a	heil-a
G. D. A.	heil-a	heil-o (u)	heil-a
Pl. N. G. A.	heil-o (u)	heil-o (u)	heil-o (u)
Dat.	heil-o (u, um).	heil-o (u, um).	heil-o (u, um).
Sg. Nom.	hrein-e (i)	hrein-a	hrein-a
G. D. A.	hrein-a	hrein-o (u)	hrein-a
Pl. N. G. A.	hrein-o (u)	hrein-o (u)	hrein-o (u)
Dat.	hrein-o (u, um).	hrein-o (u, um).	hrein-o (u, um).
Sg. Nom.	blá-e (i)	blá	blá
G. D. A.	blá	blá	blá
Pl. N. G. A.	blá	blá	blá
Dat.	blá (blám).	blá (blám).	blá (blám).

För det ursprungliga enkla *r*, i den starka gen. och dat. sg. af fem. och i gen. pl. af alla kön, uti vokalsiska adjektifstammar, må såsom bevisställen anföras Homil. 87: 2 *nyrar*, Edda Sæm. s. 151 v. 12 *gråra*, s. 152 v. 19 *fåra*, STURLESON II. 152 *småra*. Af dat. har jag ej antecknade exempel.

Hvad angår *-um* i dat. pl. af positivens svaga form, afvensom af komparativen, kunna vi åberopa RASK, som upptager ett alternerande *spökum* (af *spakr*), *spökurum* (Vejledn. s. 27, 34), *stærrum*, *minnum*, *slæforom* (Anvisn. s. 284); GRIMM (Gram. IV. 551), anförande ur Edda Sæm. s. 20 v. 81 *enom reginkunnum*, s. 79 v. 42 *þeim inom aldrænom*, s. 62 v. 22 *enom slævorum*. För superlativen tillägga vi ur Homil. 56: 1 i *enom hæstom* (de högste) *hlutum*; i *enom fyrstom bænom*; i FINSENS Grågås är *enom næstom* ej sällsynt (jfr. der I. 249, II. 104, 114 m. fl. st.). I Forn-Svenskan är ett sådant med den obestämda böjningen sammanträffande *-um* i posit. och superl. ingenstädes synligt, under språkets bättre tid; jemväl sedan utomordentligen sällapordt, såsom i Väst. Kl. R. s. 38 *the fræmadhom*. Deremot är *-om*, uti artikuleradt adj., mindre ovanligt i Gust. I:s Bibel och de följande (jfr. I. 445), der fornspråket endast i färre punkter beröres. Förhållandet med part. pres. är antydt I. 410, 412, och hvad komparativen angår blir derom handladt i förening med Gradförhöjningen.

Starka eller obestämda deklinationen i Forn-Svenskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	gop-er (ær, ir, r)	gop	got
G.	gop-s (goz)	gop-rar (ar)	gop-s (goz)
D.	gop-um (om)	gop-ri (re, i, e)	gop-u (o)
A.	gop-an	gop-a	got
Pl. N.	gop-ir (er)	gop-ar	gop
G.	gop-ra	gop-ra	gop-ra
D.	gop-um (om)	gop-um (om)	gop-um (om)
A.	gop-a.	gop-ar.	gop.
Sg. N.	gam-all (l)	gam-ul	gam-alt
G.	gam-als	gamb-lar	gam-als
D.	gamb-lum (lom)	gamb-li (le)	gamb-lu (lo)
A.	gamb-lan	gamb-la	gam-alt
Pl. N.	gamb-lir (ler)	gamb-lar	gam-ul
G.	gamb-la	gamb-la	gamb-la
D.	gamb-lum (lom)	gamb-lum (lom)	gamb-lum (lom)
A.	gamb-la.	gamb-lar.	gam-ul.
Sg. N.	hep-in (en)	hep-in (en)	hep-it (et)
G.	hep-ins (ens)	hep-innar (nar)	hep-ins (ens)
D.	hep-num (nom)	hep-inni (ni, ne)	hep-nu (no)
A.	hep-in (nan)	hep-na	hep-it (et)
Pl. N.	hep-nir (ner)	hep-nar	hep-in (en)
G.	hep-inna (na)	hep-inna (na)	hep-inna (na)
D.	hep-num (nom)	hep-num (nom)	hep-num (nom)
A.	hep-na.	hep-nar.	hep-in (en).
Sg. N.	fagh-er (ær, ir, r)	fagh-er (ær, ir, r)	fagh-ert (ært, irt, rt)
G.	fagh-ers (ærs, irs, rs)	fagh-rar	fagh-ers (ærs, irs, rs)
D.	fagh-rum (rom)	fagh-ri (re)	fagh-ru (ro)
A.	fagh-ran	fagh-ra	fagh-ert (ært, irt, rt)
Pl. N.	fagh-rir (rer)	fagh-rar	fagh-er (ær, ir, r)
G.	fagh-ra	fagh-ra	fagh-ra
D.	fagh-rum (rom)	fagh-rum (rom)	fagh-rum (rom)
A.	fagh-ra.	fagh-rar.	fagh-er (ær, ir, r).

Starka eller obestämda deklinationen i Forn-Svenskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	miþ-er (er, ir, r)	miþ	mit
G.	miþ-s (miz)	miþ-rar (ar)	miþ-s (miz)
D.	miþ-ium (iom)	miþ-ri (re)	miþ-iu (io)
A.	miþ-ian	miþ-ia	mit
Pl. N.	miþ-ir (er)	miþ-iar	miþ
G.	miþ-ra	miþ-ra	miþ-ra
D.	miþ-ium (iom)	miþ-ium (iom)	miþ-ium (iom)
A.	miþ-ia.	miþ-iar.	miþ.
Sg. N.	hel-l (hel)	hel	hel-t
G.	hel-s	hel-lar	hel-s
D.	hel-um (om)	hel-li (le)	hel-u (o)
A.	hel-an	hel-a	hel-t
Pl. N.	hel-ir (er)	hel-ar	hel
G.	hel-la	hel-la	hel-la
D.	hel-um (om)	hel-um (om)	hel-um (om)
A.	hel-a.	hel-ar.	hel.
Sg. N.	ren-n (ren)	ren	ren-t
G.	ren-s	ren-nar	ren-s
D.	ren-um (om)	ren-ni. (ne)	ren-u (o)
A.	ren-an	ren-a	ren-t
Pl. N.	ren-ir (er)	ren-ar	ren
G.	ren-na	ren-na	ren-na
D.	ren-um (om)	ren-um (om)	ren-um (om)
A.	ren-a.	ren-ar.	ren.
Sg. N.	bla-r	bla	bla-t
G.	bla-s	bla-rar	bla-s
D.	bla-m (blaum)	bla-ri (blai)	bla
A.	bla-n	bla	bla-t
Pl. N.	bla-ir (er)	bla-r	bla
G.	bla-ra	bla-ra	bla-ra
D.	bla-m (blaum)	bla m (blaum)	bla-m (blaum)
A.	bla.	bla-r.	bla.

Svaga eller bestämda deklinationen i Forn-Svenskan.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. Nom.	göþ-i (e)	göþ-a	göþ-a
G. D. A.	göþ-a	göþ-u (o)	göþ-a
Pluralis	göþ-u (o).	göþ-u (o).	göþ-u (o).
Sg. Nom.	gamb-li (le)	gamb-la	gamb-la
G. D. A.	gamb-la	gamb-lu (lo)	gamb-la
Pluralis	gamb-lu (lo).	gamb-lu (lo).	gamb-lu (lo).
Sg. Nom.	heþ-ni (ne)	heþ-na	heþ-na
G. D. A.	heþ-na	heþ-nu (no)	heþ-na
Pluralis	heþ-nu (no).	heþ-nu (no).	heþ-nu (no).
Sg. Nom.	fagh-ri (re)	fagh-ra	fagh-ra
G. D. A.	fagh-ra	fagh-ru (ro)	fagh-ra
Pluralis	fagh-ru (ro).	fagh-ru (ro).	fagh-ru (ro).
Sg. Nom.	hel-i (e)	hel-a	hel-a
G. D. A.	hel-a	hel-u (o).	hel-a
Pluralis	hel-u (o).	hel-u (o).	hel-u (o).
Sg. Nom.	ren-i (e)	ren-a	ren-a
G. D. A.	ren-a	ren-u	ren-a
Pluralis	ren-u (o).	ren-u (o).	ren-u (o).
Sg. Nom.	bla-i (bla)	bla	bla
G. D. A.	bla	bla	bla
Pluralis	bla.	bla.	bla.

Starka eller obestämda deklinationen i Ny-Svenskan.

Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. god	god	god-t
Pl. god-e (a).	god-a.	god-a.
Sg. dygd-ig	dygd-ig	dygd-igt
Pl. dygd-ige (iga).	dygd-iga.	dygd-iga.
Sg. gamm-al	gamm-al	gamm-alt
Pl. gam-le (la).	gam-la.	gam-la.
Sg. krist-en	krist-en	krist-et
Pl. krist-ne (na).	krist-na.	krist-na.
Sg. mag-er	mag-er	mag-ert
Pl. mag-re (ra).	magra.	mag-ra.
Sg. fri	fri	fri-tt
Pl. fri-e (a).	fri-a.	fri-a.

Svaga eller bestämda deklinationen i Ny-Svenskan.

Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. god-e (a).	god-a	god-a
Pl. god-e (a).	god-a.	god-a.
Sg. dygd-ige (iga)	dygd-iga	dygd-iga
Pl. dygd-ige (iga).	dygd-iga.	dygd-iga.
Sg. gam-le (la).	gam-la	gam-la
Pl. gamle (la).	gam-la.	gam-la.
Sg. krist-ne (na)	krist-na	krist-na
Pl. krist-ne (na).	krist-na.	krist-na.
Sg. mag-re (ra)	mag-ra	mag-ra
Pl. mag-re (ra).	mag-ra.	mag-ra.
Sg. fri-e (a)	fri-a	fri-a
Pl. fri-e (a).	fri-a.	fri-a.

Gen. har -e, när adjektiv står i stället för substantif, eller såsom binamen följer efter. Vokativen är alltid bestämd.

ANDRA KAP.

Starka (obestämda) och svaga (bestämda) deklinationen i Forn-Svenskan.

För att på en gång vinna en öfversigt af det hela och en närmare bekantskap med smådelarne, följer här i särskilda flockar ett antal adjektif, bestyrkta af urkundliga intyg för de båda böjningssätten.

göper (god); Isl. *göðr*. VGL. II. Præf. *þy at hældar scal ylder* (ond) *oc wrangviis warþa bætre oc göper eig onder*; Kg. Styr. IV. 5: 9 *godr radgiwi* (rådgifvare); Cod. Bur. s. 186 *var hæmma göþ vina* (hennes goda väninna); 189 *slo* (slog) — *göþan karl*; Bonavent. s. 30 *alz gooz grundual* (grundval till allt godt); Södm. L. Add. 4: 7 *goðir mæn*; Bjark. R. 49: 4 *æptir göþra mannæ* (gen. pl) *orþvum*; VGL. III. 50 *taker göþ hus* (ack. n. pl); VGL. I. L. R. *þa skal han hauæ þæn göþa grip* (djur, ack. m. sg. best.). Neutr. af nom. och ack. sg. obest. är gemenligen *got*, t. ex. ÖGL. Vaþ. 37 *þa ær þæt got*, VGL. II. Add. 14: 2 *swa got sum han fik*; men Upl. L., der konsonanter ej sällan fördubblas, har Kg. B. 10: 11 *gott gaghn*. Obest. vokat. träffas i Cod. Bur. s. 135 *gak hæþan göþar* (= *göper*) *man*, Cod. Bildst. s. 350 *godher hærra*; best. i Cod. Bur. s. 495 *var eig ræd göþa guz dotter*. Former med *u*, såsom *gup* (hos LYDEKINUS) och *gut* (Kg. Styr. III. 51), höra till det ovanliga.

leper (led); Isl. *leiðr*. Cod. Bur. s. 189 i *hans namn biuþar iak þik leþe* (vokat. best.) *diawl*.

siper (sid); Isl. *siðr*. Cod. Bur. s. 208 *sit skæg* (sidt, långt skägg); Legend. s. 754 *mz sidhø skiægge*.

moper Isl. *móðr* (trött), är förut afhandladt (I. 101, 429). Af annan bemärkelse är det af SCHLYTER (i öfverensstämmelse med IER) antagna *moper*, »brådskande, angelägen», med anledning af ett i Upl. L. Kk. B. 12 pr. användt komparatif: *præster lataer sik annat mopæri wææ, nu lataer præster sik mopæri barn æn bondæ*, hvilket återfinnes i Vestm. L. II. Kr. B. 44 pr. *præster lataer annat mopære, nu lataer præster mopære barn æn bonda*. Detta adj. (jfr. Dan. dial.

mod, nödvändig, magtpåliggande, och vårt hvardagliga *modd*, hågad) tyckes vara det samma som *moder* i Patr. S. s. 28 *hwi æst thu ey nu hugmoder* (högmodig), och de af Egilsson anförda *móþr*, *hugmöðr* (*animosus*); men icke det samma som *mödder* i Med. Bib. I. 348 *tha wordho* — *höfðhinga hughmödder* (modfælde), och part. preter. *mödder* (mödad, trött, jfr. i denna afhandling I. 104). De båda *moþer* åter ligga, hvad betydelsen angår, ej längre från hvar andra, än möda från bemöda.

döþer, *dauper* (död), med det i Gottl. L. afvikande neutr. *datt*, har I. 436—7 och 429 varit föremål för skärskådning. Här tillägges VGL I. Md. 9 *givi döþum* (dat. m. sg. obest., död) *sak* (anklåg den döde); ÖGL. Dr. B 2 pr. *þæs döþa* (den dödes). Vid läsningen af ett uttryck i Södm. L. J. B. 47 *eptir þem döþum*, kunde man anses berättigad att der se bestämd dat. m. sg. på *-um*, hvilken annars i den äkta F. Sv. icke låter sig märka; men ehuru ordaförståndet, praktiskt betraktadt, är: »efter den döde», lærer dock det gamla talesättet ej böra syntaktiskt så fattas, utan *þem* få tagas som rent demonstratif, icke som artikel; *döþum* åter som obestämd form. Under denna förutsättning har man här absolut datif (jfr. Latinets duo ablativi consequentiæ), hvilken tydligare framträder på samma lagrum i orden *af þem döþum* (sedan den är död), i en annan gammal hdskr. *at hanum döþum* (sedan han är död); likasom absolut accusatif i det strax förut begagnade *eptir han döþæn* (sedan han är död), och i Æ. B. 3: 4 (not. 66) *vm barn the* (de barn som) *eptir faður döðan föðas*. Att jämföra är i samme fornlag G. B. 4: 4 *af þem livandum* (af dem medan de lefvå) och i närvarande skrift I. 442.

snöþer, Isl. *snauðr* (beröfvad, fattig). Cod. Bur. s 77 *þa iorþen var snöþ* (bar); Vestm. L. II. Æ. B. 9 pr. *han can þem fra sic snöþ* (ack. n. pl., oförsörjda, fattiga) *at skiuta*; Upl. L. J. B. 4 pr. *snöþir penningar* (bara penningar). Den närvarande bemärkelsen (fåfänglig, dålig), af det något föråldrade *snöd*, är icke ovanlig i yngre medeltids-skrift, t. ex. Bonavent. s. 488 *o rættir snöðhir forradhare* (vokat. sg.), 458 *the snöðho* (i originalet: pessimi) *pharisei*. I vissa munarter kvarstår emellertid betydelsen: bar, naken, sliten,

- såsom i Gottl. *snavdr*, Norrbottn. *sneod*, *sneodskiten* (barsli-ten), *sneodskällig* (flintskällig).
- galder* (ofruktsam); Isl. *geldr*, Dän. *gold*. Bonavent. s. 434 *thz gaalt oc ofruitsamt ær*. Nära obrukligt i riksspråket, utom i några sammansättningar (t. ex. *gallblomma*), är detta ord i folkspråket allmänt såsom *gall* eller *gåll*, Gottl. *galdur*.
- milder* (mild); Isl. *mildr*. VGL. IV. 14: 49 *miðær*; 14: 11 *mæð myldri hyggju* (dat. f. sg. obest., sinne, håg).
- vilder*, *viller*; Isl. *villr* (vill, vilse). ÖGL. B. B. 7 pr. *at han uar vilder mals ok mærkia* (förvillad om mål och märken); R. B. 8: 2 *wilt epzsöre*; Södm. L. B. B. 3 *at han for willer* (vilse); Cod. Bildst. s. 958 *at hæenna son war vilder wordhen*; Hert. Fredr. 2353 *j wilkan sioo*. Formerna *vilder* och *vilt* sammansmälta med det gamla part. preter. af *villa* (jfr. I. 402).
- snilder*, *sniller*, *snielder*, *snießler* (klok, vis, skicklig); Isl. *sniallr*, Dän. *snild*. Hel. Birg. Up. I. s. 284 *han ær sniller*; Kg. Styr. III. 58 *snieldr ok radugr*; ÖGL. G. B. 49 *osniældær* (oförständig, litet vetande); VGL. IV. 45: 16 *snießlær man*; 49: 4 *mæð sniæltræ* (i en något yngre hdskr. *snitra*, gen. pl.) *mannæ raðþi*. I Run-Urk. läses 878 *sniallr*, 992 *snalir sunir*, 790 *estir* - - *saþur sin snalan* o. s. v.
- fulder*, *fuller* (full); Isl. *fultr*, Dän. *fuld*. VGL. I. þj. B. 3 pr. *fuldær*; II. 3 *full þjuft* (tjufnad); I. J. B. 45: 4 *til fulz byær* (gen. m. sg.); II. þj. B. 6 *til enæ fullær þjuft* (gen. f. sg. för *ennar fullar þjuftar*); 17 *mep fulðre þjuft* (dat. f. sg.); III. 414 *met fulli þjuft*; I. Md. 14: 4 *varþæ þær allir fulir*; II. þj. B. 18 *gælde* - - *fullar þiufts böter* (ack. f. pl.); III. 89 *gvi þem fullt*; Södm. L. Kg. B. 10: 3 *fullt*; Upl. L. V. B. 25: 4 *fullt*; Vestm. L. Æ. B. 20 pr. *til fulldra gællða* (gen. pl.); Hel. Birg. Up. I. s. 330 *nutin* (nöten) *ær allidh ful ok ænkta ær tomt j hæenne*.
- skulder*, *skiulder*, *skylder* (skyld, skyldig); Isl. *skyldr*, kan be-traktas jemväl som part. preter. (jfr. I. 270, 304). Förut meddelade exempel kunna ökas med dessa: VGL. II. Dr. B. 8 *skitðer* (skyld); III. 106 *skyller*; *malsman vskytra cono* (oskyld qvinnas); Södm. L. M. B. 16 *skyldra manna* (gen. pl.) *mællum*. Jfr. I. 447—8 *enskylder*, *enskulder* (enskild).
- sander*, *sanner* (sann); Isl. *sannr* (äfven *saðr*, *saðrar* o. s. v.), Dän. *sand*. VGL. I. R. B. 5 pr. *sandær*, Vestm. L. I. Kr.

B. 5: 6 *sandir*, II. B. B. 25 pr. *sandr*, Upl. L. Kk. B. 4 pr. i not. 79 (ur en ung hdskr.) *sanner*; VGL. II. Þj. B. 2 *at han vet han* (honon) *huarte sanman eller vsanman*; Upl. L. M. B. 8 pr. *mæþ sannu*; 32: 4 *mæþ sannum vitnum*; St. Birg. Up. I. s. 41 *vian al æru the san* (n. pl.). Neutr. sg. i nom. och ack. är för det mesta *sant*; men *sat* träffas i VGL. II. Add. 7: 42 och 25 (i en hdskr. från förra hälften af 44de seklet), äfvensom Alex. 202 m. fl. st., *osat* 2650, *saat* i St. Rimkr. 5: 2.

vander (svår); Isl. *vandr*. Alex. 4730 *han var them ij stridh mykið vander*; 6385 *thz ær een syndh stoor ok wand*: Upl. L. Æ. B. 25 pr. *þa ær want*; Bjark. R. 44: 2 *all vanð lyti* (alla svåra lyten, jfr. dial. adj. *vandytt*). I skyldskap äro *vandi* (II. 478), *vanda* (bry sig om, dial. *vånna* Dal. *onda*), *vandraþi* (fara), det från Danskän tagna *vanskelig*; de dial. *vant* (ovisst), *vånsett* (oviss, jfr. Isl. *vandsettr*), *vånskött* (svår att sköta), *vånråden* (Isl. *vandræðr*, rådvill) o. s. v.

vander, *onder* (ond); Isl. *vánder* (jfr. Homil. 75: 2, Sn. Edda s. 4), *vondr* (i yngre språket). Former utan *v* finnas i landskaps-lagarne på följande ställen: VGL. II. Præf. *onder*; III. 84 *onð iarn*; IV. 45: 9 *mæð ondom dryk*; 44: 44 *fore ondom mannum*; II. Þj. B. 58 *tver* (två) *æru ondestu þiuær*; i var. *þyuær önder*; Södm. L. M. B. 34 *opta coma af ondu orþum gerninga onda*. Ur annan fornskrift, der exempel äro lätta att träffa, anmärka vi blott Patr. S. s. 27 *vndhan*, för den ovanliga vokal-teckningen. Med begynnande *v* gifves, utom hvad möjligen må hiträknas af de under nästföregående adj. anförda språkprof, följande: på nys åberopade ställe ur Södm. L., i en med den för SCHLYTERS text begagnade nära samtidig membran, *wandom*, *wanda*; för öfrigt Alex. 40294 *the ære godh oc ække wand*; Med. Bib. II. 539 (ur en yngre hdskr., men synbarligen skrifven efter en äldre) *at tha varo uandhir ænglar vordhnir at myrki* (jfr. Med. Bib. I. 455 *at tha waro onde ængla wordhne at myrke*, till mörker). Hårtill kan läggas, att i vissa nordliga munarter brukas för ond *vann* eller *vonn*. — Isländarne skrifva olika *vandr* (svår) och *vánder*, *vondr* (ond); i samma mening skiljer Norska allmogen mellan *vand* och *vond*. Hos

oss, der ingen accentuering utmärker lång vokal, är man oförhindrad att antaga en ursprunglig identitet för de båda *vander*; isynnerhet som de i dem nedlagda begrepp ofta ligga hvar andra nära, och stundom kunna utbytas (vi säga t. ex. i allmänhet *det är ondt om penningar*, i samma mening som *det är svårt om penningar*). Öfvergången af *va* till *o*, i *vander* och *onder*, är alldeles den samma som i *hvar* och *ho* (livilken), i verbet *vanda* och (Dal.) *onda*, i Isl. impf. *svaf* och infin. *sofa* (jfr. I. 485 och Hist. Språkforska. s. 9 — 10). En förändring i uttalet kan hafva uti Isl. gifvit anledning till antagande af accent för det ena fallet; för öfrigt i de äldsta skrifterna ej noga iakttaget, t. ex. Homil. 75: 2, der åtskilliga obetecknade *vandr* (ond) följa tätt på hvar andra.

grander, *granner*; Isl. *grannr* (späd, smal, liten, fin, noggrann), Norska *grann* (i samma mening begagnadt). Hel. Birg. Up. I. s. 218 *utan grannan* (noggrann) *forethanka*; Med. Bib. I. 204 *at the waro ekki granne* (nogrånade, gränntyckte) *at dryk eller fódho*. Den gamla betydelsen är kvarblifven i *laggrann*, *noggrann*, *grannsynt*, *granntyckt*, *grannlaga*; folkspråket har adj. *grann* (gränntyckt), hvilket har samma ursprung som det allmänna subst. *grand* och det dial. verbet *granda* eller *granna* (på vissa ställen: skada, Isl. *granda*; på andra: fela, skilja, vålla o. s. v., t. ex. *det är litet som grannar*). Den i riksspråket gällande bemärkelsen af *grann* (sirlig, utstyrd, praktfull) är nyare; men öfvergången är ej djerf från fin, noggrann, till utsökt o. s. v. (jfr. Dal. *fin*, *vacker*, *grann*).

þunder, *tunmer* (tunn); Isl. *þunnr*, Dan. *tynd*. Alex. 1924 *at han ær badhe litin ok thunder*; Läkeb. B. 86: 4 *tha ær thrækin thunir*.

Vidare kunna nämnas *raþer* (Isl. *hræðr*, hastig), *braþer* (bråd), *glæþer*, *breþer* (Gottl. L. *braiþr*), *vreþer* (Isl. *reiðr*, jfr. I. 214 *vriþa*), *bliþer*, *friþer* (vacker), *striþer*, *ofer* (häftig, vild, rasande), *röþer* (jfr. I. 229: 303), *balder* (båld, bål), *falder* eller *faller* (i *ensfalder*, *margfalder* m. fl.), *kalder* eller *kaller*, *ilder* eller *iller* (ond), *gilder* (jfr. I. 496), *blinder*, *harþer*, *værþer* m. fl. — Det i F. Sv. ofta framträdande *d*, efter *l* och *n*, synes i en del adj. vara till ljudets förstärkande framkalladt

af det följande *r* (i nom. m. sg. vanligen föregånget af ett betydelselöst *e*, *æ*, *i*) och *s*, t. ex. *fuldær*, *fuldre*, *fuldra*, *fulz* (= *fuldz*), *sandr*, *thunder*; och detta i öfverensstämmelse med pres. indik. sg. af vissa verb, t. ex. I. 164 *falder*, 195 *scioldr*, 479 *rinder*, *vindær*, *spindir*, 476 *brinder*, 467 *falz*, 479 *winz*. I adj. torde dock vara svårare att bestämma, om *nn* är assimilering af *nd* (i Isl. stundom uttryckt med *ð*), företrädesvis iakttagen vid mötande vokal; eller om *d* är för vällydjet tillkommet. — Svaga part. præter. äro, hvad böjningen beträffar, att räkna till förevarande adjektif-klass, när particip-tecknet är *þ* eller *d*. Språkprof äro förut (I. 422—3) meddelade, ej mindre i afseende på egentliga particip än de som adj. begagnade, af hvilka det nyss behandlade *skulder*, samt *kunder* (I. 268), *siwirdher* (Cod. Bildst. s. 800, jfr. II, 333, noten), *ödhkænder* kunna exempelvis anföras. Jemväl äro sådana fall antydda, då ordet kan ega participial danning och betydelse, utan att kunna ledas till ett gifvet verb; vare sig att motsvarande verbal-form saknas, eller ej kan utgöra närmaste ämne till participet (jfr. I. 447, 449—450). Och dylika ord äro många, t. ex. *render* (omgifven med *ren*, se VGL.), *stender* (utmärkt med *sten*, se VGL.), *enlunder* (Isl. *einlyndr*, egensinnig), *goplynder*, *wæl dygdher* (Med. Bib. I. 383), *enögdher* (se här förut I. 449), *muskögdher*, *doraper* (försedd med dörrar, ÖGL.), *odoraper*, *hovaaper* (försedd med hofvar, Södm. L.), *klövaaper* (försedd med klöfvar), *byrpaper* (beslägtad, Södm. L.), *lösharaper*, *myksilhugaaper* (stolt), *gopviliaper*, *illa viliaper* (Södm. L. B. B. 7 pr. har den till text valda hdskr. *illa wiliaper*), *wæl brynadher* (Legend. s. 232, med vackra ögonbryn) m. fl. Några dylika förtjens särskildt betraktande, såsom:

hænder, Isl. *hendr*, i flere sammansättningar, såsom Cod. Bildst. s. 255 *en hænther*, Med. Bib. I. 26 *langhænder*, II. 76 *twæhænder*. Jfr. I. 450 i denna afhandling.

lænder (som innehar län), Isl. *lendr* (af någre härledt från *len*, af andre från *land*). VGL. I. J. B. 5 *lændær maþær* (vassallus); *lændir mæn*; *mæþ lendum manni*.

lænder, Isl. *lendr* (af *land*), ingående i sammansättning, t. ex. *inlænder*, *ullænder* (se II. 269). Hit hörer Isl. *erlendr* (utländsk, främmande, jfr. partikeln *er* = *or*, *ör*, *ur*), hvartill ett

visserligen mer än sällsynt motstycke gifves i Flores 79 *the fatigha ærkenda* (i var. *vitænske*) *quinna*. Knappast härifrån, utan anarare från Med. Hög-T. *ellende* (afslägsen från hemmet, främmande; äfven: olycklig), förut *ekienti* (af *eli*, *alius*, och *lant*, således: som är från annat land *), torde man böra leda det i Gust. Ls Bib. icke ovanliga adj. *elende*, *elenda* (se t. ex. Ps. 25: 16, 9). Af *leax* citeras, ur en handling från år 1464, ett hit hörande subst. *ælænde* (landsflykt), hvilket äldre Dan. nyttjar i samma bemärkelse, nu i vårt subst. *elände* och adj. *eländig* förändrad enligt förhållandet i Tyskan.

helbryghper (sund, helbregdn); Isl. *helbrigör*. Kg. Styr. II. 84 *at ænkte, ma thet länge helbrykt vara*; Gamla Ordspr. 594 *thæn heelbrogdhe*. Dessa äro de enda af mig antecknade exempel på ren adjektif behandling af detta ord (somligstades i Delarne säges ock *jelbrygd*); annars vanligen i alla lägen med slutande *u* eller *o*, sedan *a*, liksom adverbialt, t. ex. Upl. L. Æ. B. 18 *siuker ællr helbryghpu* (vid helsa); Add. 4 *mepæn han helbryghpu ær*; Vestm. L. II. Æ. B. 13: 2 *siuker ællr helbryghpo*, var. *helbrigþa*, *helbrygho*; Gregor: s. 286 *varo ærlica hele oc helbrygdho heem komþne*; Cod. Bildst. s. 463 *som ey gato gömt* (ej kunnat bevara) *min barn helbrygdho*; Med. Bib. I. 280 *sidhan han kom helbrigdho heem*; Ansgar. 16: 16 *tha wardh han - - helbrygdha*; Med. Bib. II. 29 *alle stridz mæn varo helbrygdha*.

fughurslinder, *fyraslinder*, *-slindadher* (fyrssidig). Med. Bib. I. 168 *hon* (Noaks ark) *skal vara fughurslind*; Bonavent. s. 474 *bordhit var foghur slint*; Hel. Birg. Up. I. s. 404 *fyraslindir sten*; Med. Bib. II. 145 *fyraslindade varo thornane* (tornen); *aff - - fyra slindadhom stenom*. I mer än en dialekt brukas *fyrslind*, *-slint*, i sjelfva hufvudstaden *treslint*, fastän icke bokspråk. Substantift förekommer i Vestm. L. II. B. B. 10 *a hvaria slind* (sida), Med. Bib. II. 145 *hwar slindhen hiött* (häll) *j breddhenne xx föther* (20 fot). I landskapsmålen är icke heller *slind* utdödt.

Enär böjningen af part. preter. i ingen mån skiljer sig från adjektivets, är det blott från ordbildningens och ordledningens

* Bopp förklarar på samma sätt Lat. *pereger* och *peregrinus*, hvilkas förste lem hänföres till Sanskrit. pron. *para*, annan (Vergl. Gram. II. 190).

ståndpunkt, som participialt danade adj. kunna bli föremål för särskild uppmärksamhet. Vi öfvergå till de rena adj.

frægher (fräjdad, ryktbar); Isl. *fræghr*, som emellanåt inrymmer i framsför *a* och *u*. Cod. Bildst. s. 689 *swa hælægher ok frægher*; Med. Bib. I. 167 *waldoghe mæn oc frægher* (pl.) *at ilgerningom*.

högher, haur (hög); Isl. *hár*, fem. *há*, neutr. *hátt*, ofta med *v* eller *f* framsför vokaliskt begynnande ändelse (t. ex. *háva* eller *háfa*, *háfr*, *háfum*); Norska dial. *haag*, *hög* eller *högg*; Dan. *höi*. I äldre VGL. finnes ej ordet begagnadt; i öfriga lägar för olika delar af det landfasta Sverige är *högher* allmänt och uteslutande, hvilket jemvärt är händelsen i nästan all annan Svensk skrift, der man blott undantagsvis ser t. ex. i Cod. Bur. s. 57 *högt*, 422 *höght* (för *högt*). Gottl. L., i mången hänsigt stående ensam, har 26: 5 *utan han sei* (är, må vara) — *half þriþi elna haur* (half tredje ain hög); 34 *sum þing ier haut* (är högt). Emellertid framträder *g* i 49: 9 *ifir fem elna huauga* (för *hauga*, såsom i den yngre hdskr) *ri* (öfver en 5 alnar hög stolpe); äfven i gradförhöjningen, t. ex. 32 *hoygrj* (högre), 42: 4 *hoygstr* (högst), hvarvid öfvergångs-ljud (*oy*, af *au*) gör sig gällande, liksom i Isl. *hærri*, *hæstr* (med *e* ur *á*). Den yngre Gottl. hdskr. har 34, 23: 3 *haucht* (högt). Tecken till *haur* har för öfrigt icke värsablifvits, utom i Run-Urk. s. 284 *þriathli elna hau* (fem., 30 alnar hög), ur en runskrift af år 1328, helt säkert från Gottlond; möjligen ock i VGL. IV. 44: 44 *hyarthe haweske* (för *hiarta haweska*, hjertas höghet, själsstorhet) och Bjärk. R. 44: 46 *höfghri* (högre). — Sammanhåller man *högher* med *haur*, *hau*, *hauga* och de på *haug* (jfr. Dal. *åg* = *haug*) grundade *hoygri*, *hoygstr*, samt dessa alla med Mss. Göt. *hauhs*, så erfares lätt, att ej mindre *haur*, och det Isl. *hár* med sitt undertryckta *v*, än vårt vanliga *högher*, är ett ursprungligt *haugher*.

slögher; Isl. *slögr* eller *slögr* (slug). Cod. Bur. s. 484 *leta en mestara slöghan at dicta* (skicklig, konstefaren att uppbygga) *eet palacium*; Kg. Styr. III. 57 *leta slögan ok röntan mästara*; Bonavent. s. 47 *hon - - vil af androm kallas slögh*; Gust. I:s Bib. Vish. 43: 44 *någhot slögt och konste-*

lighit; Jer. 40: 9 *slögha mänz werck*. I samma mening och på samma ställen som adj. användes hos Bonavent. *slöghin* (skickligheten, händigheten), och icke långt derifrån står bruket af *slöghþ* i ÖGL. Æ. B. 40 pr. *huat þe asla mæþ þianist sinne ulla mæþ köpskat ulla mæþ aprum slöghþrum* (med köpenskap eller andra yrken); ej heller nu det af *slöjd*, betecknande förarbetning af någon ting kroppsligt. Adj. *slög* är i våra dagar föråldradt, men blef icke länge sedan förblandadt med det derifrån radikalt skilda *slö* (se derom längre fram, bland vokalistiskt slutande adj.), t. ex. FRU NORDENFLYCHT (Tankespel s. 15) *de (pilar) komma slöga fram ur qvinfolks veka händer*, GYLLENBORG I. 434 *vår slöga tanka*, LEOPOLD II. 355 *litet slög i vett*. Formen *slug* märkes icke i forn-språket, men stämmer med Dan. *slu* eller *slug*, Tyska dial. *schlug*, och har den i Isl. fortfarande bemärkelsen (klok, listig, förslagen), som gäller immateriella föremål.

trygger (trogen, trofast, trovärdig); Isl. *tryggr* (jfr. I. 425). VGL. IV. 15: 40 *waru þa allir tryggir*; I. S. B. 2 *tryggia manna* (gen. pl.); IV. 49: 4 (not. 32) *fri tryggum hærax manni* (dat. sg. m.); Upl. L. M. B. 47 pr. *mæþ sæx mannum tryggum ok bolfastum*; Södm. L. Add. 4: 5 *a trygga tro*. Alltså blott på det anförda stället ur äldre VGL. ett i böjningen ingående *i*, motsvarande det Isl. *v* uti detta ord.

saker (saker, skyldig); Isl. *sekr*, fem. *sek*, neutr. *sekt*, stundom med inskjutet *i*, t. ex. *sekan*. VGL. I. J. B. 47: 2 *num han se* (utan att han är, må vara) *saker*; Þj. B. 4 pr. *þær æru allir - - sakir* (pl.); ÖGL. R. B. 49 *þa ma. egh saker sakan ueria* (en brottslig värja en annan); Gottl. L. 6: 3 *þan mann clanda eþa sacan vm giara* (göra); ÖGL. Kr. B. 26 *þa ær hon sak*; Dr. B. 3: 4 *þa ær hæreþe* (härad) *sakt*; Vestm. L. s. 84, not. 6 *þæn saki* (den skyldige); Med. Bib. I. 147 *skylloghe oc sake* (pl.). — Anmärkningsvärd är den vokalistiska skiljaktigheten mellan Isl. och Svenskan, hvilken senare städse vidmagthållit *a* i stamstavelsen; de handskrifter undantagna, hvilka i detta ord, som i otaliga andra, låta *æ* omvexla med *a*, företrädesvis tillämpligt på Upl. L. I Ny-Svenskan tillkommer det egenhet, att det fordom i nom. af mask. rättmätiga *-r* stelnat till ett slags afledningskonsonant; dock af ringa betydelse, emedan *saker* nu är nära nog oböjligt.

riker; Isl. *rikr* (mägtig, rik), hvilket hos de gamle tillåter i att framträda under böjningen. Kg. Styr. III. 44 *thet är rikr man then ymno rikedomu hawer*; VGL. IV. 19: 1 *aldrigh æru þer swa rikir at þer willæ eigh gista* (gästa) *fatökræ manna hus*; Upl. Præf. *þafi rikum ok fatökum*.

töker, *tykr*; Isl. *tökr*, *tækr* (antaglig); F. Dan. *tökær*, t. ex. Skåne L. I. 136 *þa ær hin tökær* (då kan han tagas) *sum annar þiuf*. Cod. Bur. s. 4 *at hans böne ok hans almusa waro gupi töka*; Gottl. L. 6: 3 *þa ir byrþ þaun tyc* (då är den börda borttaglig, förbruten); 6: 4 *þa ier tyct werc þet* (då är det arbete förbrutet, då kan det verket fräntagas). Med detta *töker* (af *taka*, *tok*, jfr. I. 169) äro sammansatta *fatöker*, *arf-töker* (arftagande, arfberättigad, se ÖGL.), *muntöker* (smaklig, jfr. Legend. s. 214 *muntökán mat*). Jemväl hörer hit Med. Bib. I. 440. 486 *tökeliher* (väl tagen, jfr. Lat. *acceptus*), Isl. *tækilegr* (antaglig; äfven: som kan tagas, bemäktigas).

fatöker, *fatiker*, *fatugher*, *fatigher* (fattig); Isl. *fatökr*, *fatækr*. Under *riker* äro ett par exempel meddelade, och andra kunna nämnas, såsom Kg. Styr. III. 44 *fatökr man*; *fatekr man*; *fatöke män*; IV. 6: 1 *fatökt ärwodes folk*; Cod. Bur. s. 498 *riks folk(s) ok fatöks*; *særiokarl fatöks folks*; VGL. I. Br. 4 *fatökræ manna* (gen. pl.); Cod. Bildst. s. 803 *fatiko folke*; *gaff fatikom*; Kg. Styr. III. 44 *fatugr*; Hels. L. J. B. 3 *warþær faþur* (för *faþir*) *fatugher*; Kp. B. 7 *fatukt* (var. *fatökt*) *folk*; *þæn fatughu* (var. *fatugha*) *husæ* (hysa); S. Birg. Up. 1: 2 m. fl. st. *fatigh*; Flores 79 *the fatigha quinna*; Med. Bib. I. 340 *widh fatighan*. — Hvad angår första stafvelsen är eget, att det Isl. *á* i *fár* (*paucus*), förestäldt i vårt nya adj. *få*, Dan. *faa*, blifvit *a* i *fattig*. — en hos oss ovanlig öfvergång, likväl icke exempellös, såsom i *nabo* (Isl. *nábu*) och de ur gammal skrift hemtade *Viger spa*, *Havamal*. Då, såsom vi sett, *-töker* snart vexlade med *-teker*, *-tiker*, *-tugher*, slutligen *-tigher*, blef ursprunget undanskyndt, och man var oförhindrad att i ett särdeles gångbart ord förfara efter godtycke, göra *á* till *a*, och fördubbla *t*; liksom man haft för sig ett med *fattas* sammanhängande *fatt-ig*.

þækker, *þæker*; Isl. *þekkr* (angenäm, kärkommen). Cod. Bur. s. 62 *swa væn ok þækar*; Med. Bib. I. 440 *at han maghe wara tökeliker* (jfr. *töker*) *oc thækker i bland hælgha manna*

oc ængla; 486 *thy at gudhliker kænne-domber ær gudhi thækker, oc tøkeliher aff sik siehwom*; Kg. Styr. II. 67 *hun fa hwazke (hvarken) tæcka cella hulla tiærnist*; 36 *glædz huarn tima tu æst otækker ondrom mannum*; Gregor. s. 250 *othækkir (otacksam) aat taknom godhgærningom*; Med. Bib. I. 455 *tha koma gawor swa mykiith thækkare*. I samma mening som *þekkr* brukas Isl *þekkiþegr* (täckelig), och båda, liksom verbet *þekkias*, kunna föras till *þökk*, gen. *þakkar*, F. Sv. *þak* eller *þakk* (II. 68). Ur Bibeln känner man ännu den gamla bemärkelsen af *täck* (gratus), hvilken i allmänna bruket fått en modifikation, med afseende på det yttre behaget (lepidus, bellulus).

þiukker, þiokker (tjock); Isl. *þykkir*, i äldre skrift äfven *þiokkr*, båda med inskjutet *v*. Ansgar. 2: 5 *thiokt*; Cod. Bildst. 318 *thiuccastan*.

Bland adj. med *g* eller *k* till kännebokstäfver anföra vi ytterligare *lagher* (låg), *sagher* (jfr. I. 427, 429, 430), *læggher* (i *ulæggher, gönumlæggher*, ib.), *bliugher* eller *blygher*, *langher* (Isl. *langr*; äfven *långr*), *vranger* (vrång, Dan. *vrang*, Isl. *rangr*), *þranger* (trång, Dan. *trang*, Isl. *þröngr*), *unger*, *þunger* (tung), *fasænger*, *arfgænger* (arfbättigad), *vaker* (vaksam), *spaker*, *leker* (laicus), *liker* (jfr. längre fram adj. på *-liker*), *qviker* eller *qvikker* (lef-vande), *kranker*, *strunker* (rak, jfr. Ansgar. 2: 10 *strunke*), *myrker* (mörk), *siuher* m. fl. — Isl. antager för vissa hit hörande ord, såsom *frægr*, *sekr*, *rikr*, ett inskjutande *i*; uti Homil. ser man 26: 1 *fateokia*, 57: 1 *fateokiom*, Sn. Ol. S. s. 205 *vigiom*, Alex. S. s. 60 *fiarrlegiom* o. s. v. Ur F. Sv. är endast *tryggæ* att anföra; likväl ur vår äldste codex. Alla exempel saknas af det *v*, som så ofta ingår i böjningen af Isl. *tryggv*, *qvikv*, *þykkv*, *myrkv* och andra på *-g* eller *-k*.

kamber (bråd, ifrig), hvaraf ur fornskrift ej kan förevisas någon lemning, undantagandes komparativen *kamare*, hvilken i samma mening som Upl. L:s och Vestm. L:s *mopari* (jfr. s. 370 *moper*) förekommer uti Smål. L. 9: 2, neml. *præster later sik annat kamære vara; nu later præster sæ kamære bondæ æn barn*. Hos Smålands allmogen brukas fortfarande *kamm* eller *kåmm* (bråd), *kammare* (brådare, angelägnare), *kamma sig* (skynda sig). Detta adj. har synbar radikal förbindelse

med det gamla, ännu ställvis i Dalarne begagnade impf. *kam* (kom, jfr. I. 154); äfvensom med Norska *kjem* eller *kjöm* (kommande) i *framkjem* (flink), *snarkjem*, *seinkjem* m. fl. *lamber* (lam). Isl. har svagt *lami* (Ol. Hel. S. s. 80 *lame*) och *lama*. Stads L. Saram. m. Vil. 8 *lamber*; Cod. Bildst. s. 476 *oför ok lamber*.

tamber (tam); Isl. *tamr* och *taminn* (jfr. I. 431). Alex. 535 *thz war en otamber hæst*; Upl. L. M. B. 53: 4 *hittir man hæst manz tamæn ælfr skiut* (sto) *manz tampt*; Vestm. L. II. M. B. 34 *nu hittær man - - hæst taman ælfr skiut tamt*; Cod. Bur. s. 168 *varo - - þiura otami*.

framber; Isl. *framr* (framstående, utmärkt, djerf, dumdristig). Cod. Bildst. s. 594 *Julianus wardh swa framber aff thruldom at han wardh en aff römska* (Romerska) *radhe*. Häraf adv. *swa frampt* (så framt, så vida). Jfr., vid Gradförhöjningen, *fræmbri*, *fræmster*.

skamber (kort); Isl. *skammr*. Cod. Bur. s. 446 *þa en biælle uar of skambar* (för ofskamber, för kort); Ivan 2749 *ij skamman frist* (inom kort tid); 344 *hær ligger een kælda skampt ij fra*.

araber (arm). Isl. *armr* är redan i Edda Sæm. vanligt; men förekommer ej i våra landskapslagar. För öfrigt Kg. Styr. IV. 6: 5 *armbr*; *at the göra ey tin almoga arman*; Cod. Bur. s. 18 *at han var arbar* (för *araber*) *wrþen* (vorden); Bonavent. s. 30 *armbir fane* (fåne).

fromber (fortis, bonus), Isl. *frómr*, från Tyskan (liksom subst. *fromi*, II. 184). Alex. 462 *thu æst fromber ok mykið lærdh*; 452 *han kænde sik wara mykið from*; Hert. Fredr. 520 *the prisæ mik fore een froman man*; Bonavent. s. 30 *göra - - fromz manz gærninga*; Kg. Styr. IV. 4: 8 *med - - fromom radom*.

rumber (rymlig); Isl. *rúmr*. VGL. IV. 19: 4 *en rumæn dagh* (tillräcklig tid) *giwæ*; ÖGL. B. B. 24 pr. *þa lægge domarin sua hanum ruman dagh*; Alex. 4595 *thz* (neml. huset) *war rumpt ok mykið stort*; Hel. Birg. Up. I. s. 94 *rumt*; 384 *j enom rumom iordhinna stadh*. Ordet fortlevver i sjöspråket, t. ex. *rum sjö*. Jfr. VGL. adv. *rum* (ut), *rummi* (ute), dial. *rumme* eller *romme*, Hel. Birg. Up. I. s. 320 *rumlika* (rundligen), 354 *rumgauol* (frikostig).

Hit höra *stamber* (stammande), *grimber* eller *grymber*, *tomber*, *strömber* (ström, strömmande, strid), *ömber* (dålig, usel, olycklig) eller *aumbr* (Gottl. L.); likaledes adj. på *-samber*, såsom *ensamber* (jfr. *ensamin*), *hofsamber*, *mensamber* (menlig, hinderlig), *frifsamber*, *skönsamber* (Isl. *skynsamr*, förständig), *helsamber* (Dal. *jelsam*, d. v. s. *heilsam*, helsosam), *ledhosamber* (ledsam) o. s. v. Vid början af 1500-talet och sedan finnes *-ber* oftast uteslutet (stundom äfven förut), såsom i *gram* (gramse), *harm* (harmsen), *qvæm*, *beqvæm*, *liom* (Gust. 1:s Bib. Joh. Up. 3: 46, i Läkeb. B. 50: 2 *lyomt*). — Det evfoniska *b* efter *m* intager i adj. samma plats som i subst. (II. 35, 43): adj. *armber* och *strömber* ega i skapnaden ingen ting olikt subst. Vid båda språkdelenares jemförande erfares, att *b* följer på *m*, framför *r* eller den förutgående tonlöse vokal, som, ehuru i F. Sv. skrift merendels utsatt, ej är synlig uti Isl. *armr*, *straurmr* o. s. v. Därföre heter det i subst. *strömber*, *hambri*, *hambrom*; i det positiva adj. *strömber*, kompar. *fræmbri*, *skæmbre*, *sæmbra* (se Gradförhöjning). Framför *t* öfvergår *b* i *p*, t. ex. *tampt*, *frampt*, *skampt*, *rumpt*; eller blir det utelyckt. Samma ljud-förhållanden uppenbara sig i verbet, t. ex. I. 154 *kombær*, 302 *nimber*, 507 *simbir* (simmar), 90 *sæmber* (sämjer), 79 *sampt*. Jfr. längre fram *gamal*.

enlöper (ogift); Isl. *einhleyptr*. VGL. II. G. B. 44 *enlöpræ* (I. 6: 4 *en löpæ*, båda för *enlöprar*) *cono legher* (ogift qvinnas lönskaläge).

läsper (läspande). Med. Bib. I. 279 *wardh fore thy sidhan läsper at maale*. Jfr. i denna afhandling I. xxiv.

sater, *satter* (enig, förlikt); Isl. *sátttr*. VGL. I. J. B. 20 *þær æru satti*; II. 45 *þe æru satir*, var. *saatter*; Upl. L. M. B. 29 pr. *þær satir* (var. *sattir*) *komæ samæn ok skiliæis o satti*; Gottl. L. 3: 4 *satir*. Af detta adj. (nu *såt*, t. ex. *såta vänner*) kommer verbet *sætta* (förlika), ej tvert om; såsom man finner af Isl. *sátttr* och *sætta*, der *æ* är öfvergångs-ljud af *á*, liksom i *læsa* af *lás*.

vater (våt); Isl. *vátr*, i nyare språket *votr* eller *votur*. Bona-vent. s. 483 *han var allir vater af blodhino*.

hwater; Isl. *hvatr* (hvass, hurtig, stark). Icke i Svensk forn-skrift att träffa, är *vater* gångbart inom flere dialekter, uti

åtskilliga bemärkelser: flink, skicklig, rask, dugtig, stark, präktig, ståtlig. Derifrån det jemväl dial. *vatt, bål vatt, mol vatt* (märkvärdigt, svårt, dugtigt, ypperligt). Från etymologisk synpunkt tyckes *hvater* förhålla sig till *hvass*, som *viter* till *viss*, *vissi* (för *vit-ti*, *viste*), alla tre af *vita*; och *hvater* till *hvætia* (Isl. *hvætia*) som *hvass* till *hvässa* (Isl. *hvessa*).

nyter; Isl. *nytr* (nyttig, duglig, kraftig). I sammansättning finna vi Cod. Bur. s. 165 *numin* (borttagen, lam) *ok onytar*; Bonavent. s. 127 *vare thin lowan fanyt* (vore ditt löfte af ringa värde); 123 *om the* (neml. djuren) *æru ække matnytt* (matnyttiga). Det nuvarande *nyter* (glad) eller *nyt* (jfr. TÖNNEROS, Bref I. 19 *se nyt ut*) är till äfventyrs, om ej rent af bildadt efter F. Hög-T. *niet* (hvaraf *niedlich*), likväl genom detta till bemärkelsen modifieradt (jfr. Dan. *nydelig*).

skiuter, skioter (snar, hastig); Isl. *skiotr*. Vi hafva förut (I. xxxii—iii) anført exempel af både positiven och komparativen; i Sv. Dipl. V. 377 och Med. Bib. I. 455 fins superlat. *skiotast*. I tilläggen och anteckningarna till VGL. brukas adv. *sköt* (äfven i ÖGL.), i yngre VGL. Fr. B. 43 *sum skötest*; i Hel. Birg. Up. I. s. 263 *skyt*.

rætter (rätt); Isl. *rètr*. VGL. II. þj. B. 44 *rætter almoso mæper*; I. A. B. 24: 1 *fran rættum skæptarva* (laglig arfvinge); ÖGL. R. B. 22 pr. *sum ræt ær*; G. B. 9 pr. *mæþ hui* (lof) *ræts gipta manzs*; Upl. L. Æ. B. 4 pr. *uten rætz giptæ manz orloff*; 40: 1 *skipt rættri* (dat. f. sg), *aff rætti skipt*; Kk. B. 44: 2 *mæþ rættu* (i yngre hdskr. *medh rætta*); Vestm. L. II. Kr. B. 43: 2 *mæþ ræto* (var. *mæþ ræta*). Nom. mask. af detta adj. är till det yttre alldeles den samma som af part. preter. *rætter* (I. 405) och subst. *rætter* (II. 52).

-leter, Isl. *-leitr*, qvarstående i *ljuslett, rödlett* och flere dialektord (jfr. I. 249). Ur fornspråket felas bevisställen.

-litter, Isl. *-litr* (färgad). Med. Bib. I. 488 *enlitr* (enfärgad, motsatt *twælitadher*); 362 *finder prester then sama man allan hwitan oc enlitan*; Hels. L. Kg. B. 7 *ett twælyt* (var. *twælit, trælit*) *skin*. I Legend. s. 992 *halsen litter som gul* (gull) kan *litter* stå för *litter*, eller ock vara svagt part. preter, motsycke till *litadher*. Jfr. I. 249.

Vidare må nämnas *diuper, flater, feter, hviter, lætter, söter, branter* (i flere dial. *bratt*, Isl. *brattr*, Dan. *bråt*), *stunter* (dial.

stutt, Isl. *stuttr*, kort), *næcter* (naken, blottad, jfr. II. 97 subst. *nækt*), *faster* o. s. v. Af främmande härkomst: *blotter* (Kg. Styr. I. 8 *blottär*, Legend. s. 332 *blotta*, jfr. Ned. Sax. *bloot*, Hög-T. *bloss*), *quitter* (Patr. S. s. 17, jfr. Isl. *quitr* eller *kvitr*, redan i 14:de seklet. upptaget), *stoler* eller *stolz* (äfven i yngre Isl. *stoltr*, *stolz*, från Tyskan). — Hvad s. 375 är sagdt om svaga part. preter. med tecknet *p* eller *d*, är i allo tillämpligt på dem med *t*, hvilka följa adj. med slutande *t*. Ex. *prötter* (jfr. I. 405 — 6), *oskipter*, *ogipter*, *laghgipter*, *barsfötter* (Isl. *bersföttr*, *bersfætt*, *barfotad*). Ovisst är, om *lyter* (VGL.) kan vara adj., *lytter* (ÖGL.) part. preter., eller olika teckning af samma sak. Jfr. I. 422—3, 447, 449—450.

siever, *sæver* (saktmodig). Bonavent. s. 34 *han - - var ödhi-miukir oc siefwir*; Legend. s. 689 *han var sua sæfver*; Bonavent. s. 425 *siefware* (saktmodigare); 189 *som siefwasta lamb*. Af samma ursprung är det nu hvardagligt brukade *säflig* (jfr. Legend. s. 332 adv. *sæfflika*), motsvaradt af ett gammalt subst. *siefleker* (saktmod, jfr. Bonavent. s. 425).

halver (half); Isl. *hálfr*. VGL. I. pl. *halft bo*; Md. 3: 2 *at halvri* (dat. f. sg.); ÖGL. VaP. 1: 4 *at halfre bot*; 4: 2 *til halfra bot* (gen. sg.); 25: 4 *mæp haluu* (dat. n. sg.); Bjärk. R. 24 *til alz halves* (gen. n. sg.). I VGL. I. B. B. 7 står *alt* för *halft*, liksom i hdskr. till några lagar subst. *alf* eller *alva* (hälft, sida), — en äfven i Isl. förekommande apheresis.

På *v* utgående äro för öfrigt *river* (VGL., jfr. hos Björn HALDORSEN *rifr*, frikostig), *liuwer* m. fl.

besker (bitter); Isl. *beiskr* (för *beitkr* eller *beitskr*, jfr. I. 249 *bita*). Cod. Bildst. s. 455 *ok brast wt mykil beskir (anger)*; Legend. s. 960 *drak - - then beska dryk*; Cod. Bur. s. 448 *sabina - - besk i tungo*. I Göta munarter och andra uttalas *besk* (nu taget nästan blott i egentlig mening); men i Stockholm *bäsk* (liksom *bäck* för *beck*, F. Sv. *bik*), hvaraf denna missledande skrifning hos så mången.

falsker (falsk); Isl. *falskr*, ej gammalt och ej mycket i bruk. Kg. Styr. II. 20 *han sum är falskr*; Med. Bib. I. 552 *falskan*. Jfr. längre fram *fals*.

dulsker, dylsker (dolsk). Bonavent. s. 10 *ville hon ey dylsk alla forsumol* (trög eller försumlig) *vara*; 402 *mx dufwo ok dulsko thorro hiearta*. Det nuvarande *dolsk* betecknar oftare lömsk än trög. Jfr. *dylia* (dölja, förneka, I. 83).

hemsker; Isl. *heimskr* (dum, dåraktig). Ivan 4173 *thu giördhe som een hemsker* (dåraktig) *man*; Cod. Bur. s. 104 *han fæste sina lygh* (lügen) *for hemsco folke*; 500 *kunugen saghe han* (honom) *hemskan* (dåraktigheten) *haua takit uip hemsco namne*; Bonavent. s. 154 *mænniskian ær heemsk* (försynt) *ok blygh*; *hemska blygdhin*. Den förevisade substantiva motbilden *hemska* är icke sällsynt (jfr. t. ex. Ivan 4219, 4223). Den nu stadgade bemärkelsen af *hemska* (som har eller injagar en hemlighetsfull känsla af bafvan och fasa) är temligen aflägsen från den gamla. LIND öfversätter: »stutzig, unwillig, beschämt, traurig, heimtückisch», hvilket ger en svag antydning om tankeföljden.

svænsker, svensker (Svensk, jfr. II. 267, 268); Isl. och F. Nor. vanligen *sænskr*, stundom *sønskr* eller *sønscr*, äfven *svænskr* (jfr. Ol. Hel. S. s. 12, 13, 59). VGL. I. Md. 5 pr. *dræpær maþar svænskan man*: II. K. B. 43 *gifui fra pænninga suenska*; Vestm. L. II. Kr. B. 9 *offre hwart þera swenskan pænning*; Bjärk. R. 38: 2 *swænst öl*. Författares olika uttydning af *n* i detta adj., sammanställt med subst. *Svear*. Isl. *Sviar* (II. 198—9), är af *SÄVE* vidrörd (Sn. Sturl. Yngl. S. s. 38—9; jfr. Uppströms gissning i Frey för 1847, s. 257—264).

færsker (färsk, frisk); F. Hög-T. *friscer*, Ang. Sex. *fersc*, Holländ. *versch*, Isl. *ferskr*. Upl. L. Kg. B. 6 pr. *a færski giærning*; Cod. Bur. s. 515 *þæt ær færst* (säges om en nyss begrafven Mors lårben); Cod. Bildst. s. 360 *færst watn*; Med. Bib. I. 108 *tha mænniskian ær vng oc færsk*; II. 120 *aff færskom seenom æller adhrom*; Hel. Birg. Up. I. s. 74 *færsk natur*; *vm the natur ware* (vore) *færskare ok starkare* (jfr. s. 284 *tha kötut ok blodhit bætras ok færskas*, uppfriskas, förnyngas). I Med. Bib. I. 359 läses *badhe i hawino oc swa i fræskom watnom*. Uti nyare språket göres åtskilnad mellan *färska* och *friska* (det senare från Tyskan), båda utan tvifvel etymologiskt sammanfallande.

þriozker? þryzker, þrizker (tredsk); Isl. *þriozkr* (för *þriotskr*, jfr. hos BJÖRN HALDORSEN *treiskr*, Norska *treisk*). Adjektiv

form ses ej i landskaps-lagarne, utom i unga handskrifter, såsom Södm. L. s. 40 not. 47 *tresker*, s. 7 not. 34 *tritskom*, båda från medlet af 4500-talet. Annars: Cod. Bur. s. 494 *iak ær miok þrolyndar* (för *þrolynder*) ok *þryscar* (mycket egensinnig och treds); Legend. s. 998 *trytskan* (i en annan hdskr. *trulscan*, trolsk, trollkunnig). I *tredsk*, bemärkt sedan 16:de seklet, står *d* för *t*; i det hvardagliga *trilsk* är *l* evfoniskt. Man bör jemföra F. Sv. verben *þryta* (tredskas), *forþryta* (I. 227—8), *þryzka* (Isl. *þriðzka*); subst. *þryter*, *þriter* (tredska), *þryzka*, *þrizka* (II. 220, Isl. *þriðzka*).

gutnisker (Gottländsk): Isl. *gotneskr*, som ock har den allmänna bemärkelsen af Göttisk. Gottl. L. 45: 4 *tacr gutniscr maþr ogutniscra cumu*; 22 *þa bytir* (böter) *hann gutniscra cumu* (dat. f. sg.). Jfr. II. 267, 269.

Andra på *-sk*, *-isk* äro *lösker* (äfven oböjligt *löska*), *brösker* (bräcklig, svag, Isl. *breyskr*), *trulsker* eller *trolsker*, *glömsker*, *quinsker* (qvinlig), *bærnsker* eller *barnsker* (barnslig), *omænsker* (omenskelig), *karsker* (Isl. *karskr*, *kaskr*, *kerskr*, Ned. Sax. och Nord-Fris. *karsch*), *varsker* (varsam), *spitelsker*, *hövisker* (Isl. *höferskr* eller *hæferskr*, jfr. II. 220). Hit höra *inlænzker*, *utlænzker* och flere adj. till utmärkande af folk, landskap m. m., t. ex. *gözker*, *dånsker*, *þyþisker*, *nærisker* m. fl. (se II. 268—9).

helagher, *hælagher* (helig); Isl. *heilagr* (fem. *heilug*, *heilog* eller *heilög*), hvilket tillåter sammandragning, och då förvandlar *ei* till *e*, såsom *helgir*, *helgar* o. s. v. Run-Urk 1440 *hilagr kristr* (Kristus); Kg. Styr. III. 15 *hælagr man*; Cod. Bildst. s. 648 *en hælagher gamal man*; Cod. Bur. s. 23 *en hælaghar ærmite* (eremit); 4 *hon skal hælagh varþa*; 208 *gør iak þætta hus hælaghat* (för *hælaght*); 5 *mæþ hælgom bönom*; VGL. K. B. 4 *andæs* (jfr. i denna afhandling II. 478) *hælagha*; IV. 46: 2 *hælgfir mæn* (helgon); Vestm. L. II. Kr. B. 4 pr. *hælagh kirkia*; I. þg. B. 43 pr. *ær hælaght*; G. B. 2 *æru hælg hion*; i *hælgum sætum*; Med. Bib. I. 568 *hælaghir* (nom. pl.); Gottl. L. 43: 4 *helgra manna* (gen. pl.). I bestämd böjning: Upl. L. Æ. B. 3 pr. *hin hælgfi erikær kunungær*; Kk. B. 24 pr. *þeræ helghu kirkiu* (den heliga kyrkas); VGL. I. Forn. B. 4 *vm hælgða þorsdagh*. I komparation: Cod. Bur. s. 4 *hælagare*: 494 *hælagastom lifnaþ*;

- Nun. Bön. s. 4 *j thinom hægasta quid*; Gottl. L. 8: 2 *kirchiugarpar iru þrir heghastir*. — Sentida är -igh (t. ex. Legend. s. 954 *hæligher*, Med. Bib. I. 340 *hælight*), och har haft svårt att vinna anseende. Emellertid eger Gottl. L. 37 pr. *ohailig* (n. pl.), kanske germanism.
- salogher, sækugher* (beklagansvärd, arm); jfr. Isl. *sáugr* (affiden, enligt Björn Haldorsen), *sælligr* (säll, enligt Egilsson), F. Hög-T. *salig* (säll, salig). Cod. Bur. s. 165 *en saloghar siukar man*; 104 *lækte mæ tungo mangha salogha sial ok siuka likama*; 205 *v (ur) ens salogs manz munne som innan qualdes af diaflenom*; 135 *Andreas var kunnape saloghom karle*; Cod. Bildst. s. 268 *sækugher karl*; 350 *hvi taler thu swa sækugh fru* (vokat.); Med. Bib. I. 340 *fatighom mannom til hælp oc salghom diwrom*.
- awugher* (afvig); Isl. *öfugr*, hvars *u* kan bortfalla. Södm. L. Kk. B. 4 not. 17 (ung hdskr.) *affwugher*; Upl. L. M. B. 45 pr. *hwar sum awghæn skiold förær*; Æ. B. 49 *gangær awgh or ett (för ætt) sinni*; Vestm. L. G. B. 41: 4 *afgum brandum*. Bildningen og är bibehållen i talesättet *bära afvog sköld*.
- nöþugher, nauþugr* (invitus); Isl. *nauðigr, -ugr*. ÖGL. Æ. B. 7 *will nöþugher*; Upl. L. Kk. B. 14: 7 *æi ma han* (ej må man honom) *nöþughæn aff kirkiu - - ut dræghæ*; VGL. II. K. B. 52 *gifter mæper dotter ælla frænkono nöthga* (var. *nödhgæ, nödhogha*); Upl. L. J. B. 43: 4 *aff landboæ nöþgum*; Legend. s. 974 *aff them nödhgom*; Gottl. Hist. 1 *siþan wildu þair nauþugir bort fara*. I exemplet ur Legend. är *them* demonstr., ej artikel (jfr. II. s. 374 *döper*).
- anöþugher, annöþugher, -ogher* (servus, servilis); Isl. *ánauðigr, -ugr*. VGL. I. Md. 2 *þæn annöþoghær hævir farit* (för varit, jfr. II. Dr. B. 7 *þæn ær anögher hævir varit*); G. B. 6: 4 *bæpe æbornær (ok) annöþogher* (gen. f. sg., jfr. II. G. B. 14 *annoghre*, båda för *anöþoghrar* eller *anöþghrar*); II. Æ. B. 31 *or anöþgom* (för *anöþgom*) *þom* (ur trældom); ÖGL. Dr. B. 21 *nu dræpær annöþughær annöþughan*; Æ. B. 14 *til annöþughæ*; 19 *i annöþughum staþ* (i trældom); ind. 15 *annöþughra kunu* (gen. f. sg.); Vaþ. 32: 3 *annöþught hion*; Æ. B. 15 *þön annöþughu*. — Detta i VGL. och ÖGL. ofta begagnade ord är ingenstädes för öfrigt märkbart i Svensk skrift, och är äfven i tal utdödt. Af de i HERES Gloss. upp-

tagna vexlande förklaringsätten kan härledningen från verbet *anna* eller subst. *ann* (jfr. här förut II. 60) synas hemta stöd från det i våra handskrifter oftast fördubblade *n*; men hon faller för den Isl. formen. Denna åter skulle, stäld invid ett af EGILSSON angifvet *ánauför* (necessitate obnoxius), kunna, blott formelt sett, ledas från *án* (utan) och subst. *auðr* (se II. 36) eller adj. *auðr* (rik, lycklig), eller adj. *auðigr* (af samma bemärkelse), och således en af de hos IRRR omförmålta gissningar (enligt hvilken ordet skulle ursprungligen betyda: inops, och komma af *an*, sine, och *aud*, possessio) vinna bekräftelse. Men utom det att prepos. *án* icke eljest begagnas vid sammansättning, och i F. Sv. ej ens som fristående finnes nyttjad (ty *an*, *and* i *anvarpa*, *andvarpa*, är det Isl. *and*), så har man svårt att förskjuta en tydning, som uti Isl. gör sig sjelf, och hvarken i hänseende till ordets bildning eller betydelse har någon svårighet, neml. förklaringen af *ánaufögr* från partikeln *á* och adj. *naufögr* (invitus); hvarengom det enkla adj. komme att stå i samma förhållande till det sammansatta, som subst. *naufö* (nöd) till subst. *ánaufö* (förtryck, trældom), och verbet *nauföga* (nödga) till *ánauföga* (förtrycka, bringa i trældom).

biltugher (biltog). VGL. III. 111 *biltugher ligger i kyrkiu garþ*; II. Add. 7: 24 *gaf eig biltuglum manni*; 7: 25 *skuku byltughir wara*; Upl. L. Kg. B. 9 pr. *biltughir læggjæs*. Detta ord, för Svenskan egendomligt (det F. Dan. *biltogher* anser MOLBECH, Dan. Gloss., hafva Svensk upprinnelse), vore ej till förevarande flock hänförligt, om det skulle befinnas vara sammansatt; och SCHLYTER (Gloss. till VGL.), så väl som SÄVE (Sn. Sturl. Yngl. S. s. 63, not. 3), godkänner den gamla härledningen från *bil* (mellanrum, mellanskof, dröjsmål) och *tog* (tåg, färd) eller *toga* (färdas); — en vid första påseendet ganska antaglig gissning, vore blott icke *tog* (Ned. Sax. *tog*. Hög-T. *zug*) och *toga*, i denna mening, unga och för F. Svenskan främmande ord,* ännu icke egentligen hvardagliga och föga använda utöfver de bildade ståndens krets. Snarare vore jag böjd, att i *bilt* se en med *bil* (i Sv. dial. *bil*, *bel*) nära beslägtad adjektiv eller participial danning (jfr. Isl. verbet

* Till och med *tugh* (Isl. *taug*, *tåg*, funis) träffas först i Bjärk. R. och Gottl. L., af hvilka handskrifterna äro från medlet af 14:de århundradet.

bila, Sv. dial. *bela*, brista, fela), såsom EsILSSON fattar det Isl. *bilt*. Ett adj. eller part. preter. *biller* kunde neml. intaga samma ställning till *biltugher* som *skylder* till *skyldugher*, *rædder* till *ræddogher* (II. 189), *værper* till *værpugher*. *íþrugher* (ångerfull). Detta till subst. *íþrughi* (II. 190) svarande adj. fins i Hol. Birg. Up., t. ex. I. s. 484 *mz idhrugho hiarta*, 233 *mz ödmiuko ok idhrugo hiarta*.

Af adj. på *-agher* gifves blott *helagher*, och ej heller Isl. har mer än detta. Dess flere äro de på *-ugher*, *-ogher* (af hvilka åtskilliga, såsom vi funnit, tillåta aflednings-vokalens utstötning, i likhet med *helagher*), t. ex. *naþugher*, *graþugher* (glupsk, Mös. Göt. *gredags*, hungrig), *staþugher*, *liþugher* (ledig), *siþugher* (sedig), *bloþugher*, *vildogher* (I. 280), *valdugher* (våldig, -våldig i allsvåldig), *skyldugher* eller *skullugher*, *myndogher*, *kunnugher* (jfr. I. 268), *girugher*, *iævvugher* (II. 189), *aldrugher*, *sundrugher* (söndrig), *þulinmodugher* (tålmodig, jfr. I. 278 och Kg. Styr. II. 38, III. 30) och en stor myckenhet af andra. Sammansättnings-delen *-færþugher*, ehuru ej ursprungligen Skandinavisk, märkes likväl tidigt nog, t. ex. Cod. Bur. s. 450 *höghfærþoghan*, 488 *renfærþokt*, Stads L. Kg. B. 46 *rætfærdugher*, Kg. Styr. II. 85 *rætfærdokt*; och GISLASON (Dönsk Ordb. s. 394) angifver ett Isl. *rætfærdugr* från år 4365. — Det i gamla Isl. och F. Nor. handskrifter långt ifrån ovanliga *-igr* (Mös. Göt. *-eigs*, F. Hög-T. *ic*) är i samtida F. Sv. knappast synligt (jfr. s. 387 om Gottl. Ls *ohailig*). Vid medlet af 1400-talet framskyntar det blott i något enskildt ord, såsom *fætugher* (jfr. s. 379), *hæligher*. Gamla spår kunna möjligtvis uppdragas, men osäkra, t. ex. Run-Ürk. 489 *aifkr*, i fall det, såsom DIETRICI (Run. Spr. s. 244) antager, skulle betyda: *evig* (jfr. II. 227 *ævi*), och icke föreställer *ei-vigr* eller något dylikt; likaså Södm. L. M. B. 3 *manigh* (i en samtidig bdekr. *mang*, n. pl. af *manger*, se Pron.), derest det icke, såsom SCHLYTER håller troligt, är felskrifvet. — Bildningen *-aktogher*, *-aktigher*, säkert utifrån (jfr. GRAM, Gräm. II. 383), är ej mindre sällsynt, t. ex. Legend. s. 811 *liffaktoga*, Ansgar. 27: 9 *waræchtigt* (stridbart). — Nuvarande språket har uteslutande *-ig*, utom i de hvardagligt ej brukade *biltog*, *afvog*, och det skämtvis upptagna *gissug*. SVEDENS, som riktigt anmärker, att man fördom gjort åtskillnad mellan mask. *gammal* och fem. *gammul*,

går för långt då han utsträcker tillämpningen deraf på *ostyrig* och *ostyrug*, *listig* och *listug* (Schibboleth s. 140); ty hvarken F. Sv. eller Isl. uppdrager en af konstillståndet beroende gräns mellan afledningar på *-ig* och *-ug*. Emellertid kan Svedbergs erinran vinna, från den theoretiska sidan, ett slags bekräftelse genom Gamms yttrade förmodan att Isl. adj. på *-ull* skulle hafva uppkommit af fem. *-ul* (ur mask. *-all*), och de på *-ugr* af fem. *-ug* (ur mask. *-agr*, Gram. II. 103, 292, 297). Vid jemförelse med Germaniska språkens stamförvandter finner man dock, utan hänsigt till det för Isl. egna förhållandet med feminin-böjningen, motsvarighet till *-ull*, d. v. s. *-ulr* (jfr. t. ex. Lat. *tremulus*, *stridulus*), lika som till *-ugr*, och det i sjelfva Sanskrit (se Borr, Vergl. Gram. § 939, 949—951).

ærliker (hedervärd, ansedd), som icke torde i gammal Isl. upptäckas, och hvars Svenska börd man kan finna sig föranlåten att betvifla, låter dock hos oss se sig uti handskrifter från förra hälften af 14:de seklet och sedermera, t. ex. VGL. IV. 14: 17 *han hafði oc clærkdom ærlíkæn* (aktningsvärd lärdom); 19: 5 *mangir ærlíkir mæn*; Södm. L. Add. 1: 8 *ærlíks hærra hærtogh eríks son*; Conf. *ualde með sic tolf uara ærlíca riddara*; Sv. Dipl. IV. 389 *giwet minne erlíku* (dat. f. sg. best.) *husfru*. I Sv. Dipl. V. 293 (från år 1344) läses *mina* (för *minæ* = *mine*) *ærlígho böndir*; *ærlíæ safurs*. Detta adj. (sedan någon tid till bemärkelsen förändradt) saknas icke dess mindre i sjelfva texten till de gamla lagböckerna; subst. *æra* upptages i Bjärk. R. och anteckningarna till VGL. Sannolikt hafva begge orden från Tyskland hitkommit med riddarväsendet, liksom några andra, bland dem sjelfva *riddari* (redan på ett ställe i Upl. L. *riddaræ*, gen.), hvars bildning icke förmedelst Svenska grammatiken låter förklara sig.

brutliker (brottslig); Isl. *brötlegr*. Upl. L. Kg. B. 9 pr. *brutlíker* (i en hdskr. från slutet af 16:de årh. *brutzlícher*); Sv. Dipl. V. 376 *æfte* (efter) *brötlíkum pænningum*. I afseende på *s* i stället för *þ* eller *t*, framför *k* eller *l*, är nämnt II. 24; — ett fall, som står nära det förevarande, der *s* har i det nya språket insmugit sig mellan *t* och *l*.

kiötliker, *kiutliker* (köttlig); Isl. *kiötlegr*. Med. Bib. I. 358 *kötliker ælskoghe*; i *kötlikom syndom*; Kg. Styr. II. 67 *tí sin*

kiutlika lusta; Cod. Bur. s. 11 *utan kiötlíkan saþur*; 528 *uaro (voro) kiötleke bröþar*. Jfr. *brutliker*.

iorþliker? *iorðzliker* (jordisk); Isl. *iarðlegr*, annars *iarðneskr*. På 1400-talet, således tidigare än i de två föregående orden, visar sig här *z* (=s) framför *l*, såsom S. Birg. Up. 6: 32 *iorðzlik thing*; Bonavent. s. 127 *iorðzlikit*; *af iorðzlika thinga træk oc dræg*. Jfr. II. 60 gen. *iorðz* och nästföljande.

væruizliker, *væruizliker*, *væruizliker*, *væruizliker* (verldslig); Isl. *veraldlegr*, A. Sax. *voruldlic*. S. Birg. Avtogr. B. *han var væruizliker*; *æpte sino væruizliko* (för *væruizlika*) *valle*; A. *væruizleke klærka*; Kg. Styr. I. 7 *thet är rätter wæruizlikær lifnadr*; III. 44 *then ey hawer godz ella weruizlikan heder*; 35 *weruizlikt godz*; I. 3 *wæruizlik diur* (n. pl.); 49 *weruizlik ting*; 3 *med wæruizlikom diurom*; S. Birg. Up. 4: 2 *wæruizlik thing*; Cod. Bildst. s. 803 *at han var - - wæruizliker*; Bonavent. s. 37 *wæruizlikit*. Bland dessa och flere exempel, med likställighet till de skiftande formerna af *væruiz* (se II. 67), finnes intetdera sakna *z* eller *s* (båda för *ds*), hvilket möjligen icke är det evfoniska *z* i *brutzliker*, utan det hvarken för Isl. eller F. Sv. främmande bindningsmedlet *s*, i sammansatta eller afleda ord utgående från ett feminint subst. (jfr. II. 225 *vrepþvili* m. fl.); hvilket genitiva *s* (*z*) så mycket lättare kunde taga plats i *væruizliker*, som det lika tidigt intagit en sådan i den enkla gen. *væruizdz*, och de förmodligen sammansatta *veruz maþr* (Gottl. L. 7: 2), *mz væruizdz thingomen* (Bonavent. s. 64). Jfr. *iorðzliker*.

æwæruizliker, *æwæruizliker*, *æwæruizliker*, *æwæruizliker* (everldlig). Kg. Styr. III. 35 *æwæruizlikt godz*; 52 *til æwæruizlikt lif*; *til æwæruizlikan död*; 44 *æwæruizlika glædi*; 55 *æwæruizlikt uphælde*; *æwæruizlik gözka* (båtnad, fromma); Upl. L. Conf. *til æwæruizlika* (för *æwæruizlika* eller *-likrar*) *æru*. Oafgjordt må vara, om till förevarande eller nästföljande adj. bör räknas Södm. L. Conf. *til æwæruizlika alit* (esterrättelse), Upl. L. Conf. i yngre hdskr. *æwæruizlika*, Cod. Bur. s. 17 *æwæruizliks lius solskín*, äfvensom det i sistnämnde codex s. 18 upptagna adv. *æwæruizlika*; dock synas de två första snarast stå för *æwæruizlika*. I Kg. Styr. III. 55 *æwæruiz lif*, 49 *i æwæruiz pine* (för *pino*), blir man påmind om *væruizdz* i Cod. Bur. s. 186 *tel*

So. Spr. Lagar.

himirikis lius ok væruldz. — PETERSEN finner det gamla Dan. *everdelig* förklaradt af de till stammen ännu närmare liggande formerna i Kg. Styr., af hvilka han citerar *æwærulz pina* och *til ewærulzlikan död*, från Isl. *æ* (alltid) och *veröld* (verld, egentl. tid, Dan. Spr. Hist. II. 238). SCHLYTER deremot härleder det i Conf. till Upl. L. förekommande *awærlizlika* från *æ* och *væra* (vara, esse), och tror det rättare skrivet, såsom i de unga varianterna till samma ställe, *ewerdzlika*. Till PETERSENS förutsättning återkomma vi under behandlingen af *ewærpiliker*. SCHLYTERS kan synas stödd af det i samma stadsfästelse-urkund använda och af honom återopade adv *ewærpilika*; men afståndet mellan *awærlizliker* och *ewærpiliker* är nog stort, och troligare förefaller, att *liz* är ett omkastadt *ils*, än att det står betydelselöst eller felskrivet för *pi*. Håller man Kg. Styr. för äkta, så försvinna alla betänkligheter. Den hyperkritiker, som anser detta verk för understucket (se här förut I. xxxiv—xxxvii), bör öfverväga, huru föga rimlighet det eger att BURE, i ett från lingvistisk synpunkt så okritiskt tidevarf som hans, skolat, utan föredöme från äldre skrift på något språk, eller ens från den af honom veterligen egda och derföre efter honom uppkallade Cod. Bur., skapa så språkriktiga fornformer, sammanstämmande med andra utan prefigeradt *e* (*a*), hvilka senare, lika oberoende af Isl., dock bestyrkas af S. Birg. Avtogr. och yngre handskrifter. Skulle man åter föreställa sig, att BURE efterbildat eller tillägnat sig äldre nu okände codices, så komme i stället desse att gifva yttersta stödet åt förevarande ordskapelser, hvilka ej rimligen kunna vara på fri hand frambragta af BURE själf, som i egna antikiserade verk till fyllest ådagalagt sin svaga insigt i forn-språkets byggnad.*

* Efter nedskrifningen häraf har SCHLYTERS upplaga af Skåne Lagen utkommit, der man I. 83 träffar adj. (eller participial-adj.) *wærulzsköt* (f. & n.), *wærulzsköt*, i yngre hdskr. *wærlidsköt* »öfverlemnad (genom skötning) till evärdlig egendom». SCHLYTER anser ordets förre del ej kunna hänföras till Isl. *veröld*, — en härledning likväl, som man icke lätt undviker vid sammanställningen af *wærulzskötter* och *ewærulzliker*, i hvilka beständsdelen *wærulz* till det yttre fullkomligt öfverensstämmer med en rätt gammal, ehuru ej ursprunglig genit. af subst. *wæruld*, och för öfrigt, jemte sina biformer, sammanfaller med *wærulz* i de öfver allt tvifvel stälda *wærulzliker*, *werelz mapr*, *wæraldz thing*. Det är sant, 2:ne omständigheter böra tagas i betraktande: 1:o att *wærulz* i *wærulzskötter* har samma kraft som det förstärkte *ewærulz* i *ewærulzliker*; men äfven de enkla orden *hvar*, *hvat*,

eværpiliker, *æværpeliker* (evärdlig); F. Norska *everdeliger* (t. ex. Dipl. Norv. I. s. 600 *til æverdelig ægho*, från år 1452, s. 603 *til euerdæligæ egho*, från 1454); gammal Dan. *everdelig*. I sjolfva landskaps-lagarne är lika litet detta adj., som de två nästföregående, upptaget. Ur öfriga skrifter äro exempel i öfverflöd, t. ex. S. Birg. Avtogr. A. *hel æværpelekar kunugar* (vokat. för *-er kununger*); Sv. Dipl. IV. 389 *sænder iak -- æværðelike quædu* (helsning); Cod. Bur. s. 483 *tel æværpelekt lif*; 487 *han kænde* (lärde) *mik sannan vægh æværpeleks lifs*; Kg Styr. III. 35 *ewærdelikt lif*; Bonavent. s. 35 *æværðelikit*. I ett permebref af år 1344 (se Sv. Dipl. V. 293) träffas *til æværplighæ gupzif-gif* (gudsif-gåfva). Adverbialt nyttjas i Upl. L. Conf. *þæt sum ewærpilike væræ skal*; Södm. L. Conf. *sum euerðelica scal uera*; Add. 6 *utan stande ewærðelica*; Gust. Ls Bib. 5 Mos. 4: 40 *ewerdeligha*. Under det *eværuzliker* med sina skiftningar snart förloras ur sigte, har *eværpiliker* med obetydlig förändring vidmagthållit sig, och länge varit enrådande, tills man om sider började skrifu ömsom *everldelig* och *evärdelig*, begge i fortsarande bruk. Äro de samma ord? För att det vara, förekomma de till sin bildning alltför skilda. åtminstone skulle det rätta ursprunget vara sedan långt till baka fördunkladt, då en så gammal urkund, som Conf. till Upl. L. icke röjer tecken till vetskap om identiteten. Å en annan sida är anmärkningsvärdt, att samma urkund har inom få rader adj. *wærpilike* (värdig) och adv. *ewærpilike* (evärdligt), hvilka ej kunna vara så närskylda som utseendet låter ana, eller som förhållandet synes vara. mellan *væruzliker* och *eværuzliker*. Emellertid tyckas skälen icke ännu vara nog starka, för att tillbakavisa förutsättningen af ett sjelfständigt upphof äfven för *eværpiliker*, antingen det nu må, utan förmedling af *væruuld*, föras till *væra*

hvert tagas ofta i samma mening som *e hvar*, *e hvar*, *e hvert*; 2:o att *væruulz* i Skåne Lagens adj. utgör till bemärkelsen ett slags motsats till *væruulz* i F. Sv. *væruzliker* m. fl.; men vid daningen af det F. Dan. ordet kan en annan tankegång ha legat till grund, såsom i de liktydiga Ny-Sv. *förvågen* och *öförvågen*, *våsen* (buller) och *öväsen*, *föredöme* och *esterdöme*, *lifsstraff* och *dödsstraff*. Huru stor vikt man än må lägga på den i här ifrågavarande ord rådande olikhet, blir likheten ändå svårare att undanrödja; synnerligast som redan subst. *væruuld* innefattar begreppet varande, fortsarande, hvarifrån öfvergången till «evärdlig» ligger nära.

(*vará, esse*), eller till *værþa* (*varþa, fieri*), det senare bäst förklarande *þ*.

kunungliker, konungslíker (konungslig, kunglig); Isl. *konunglegr*. Upl. L. Conf. *aff kunungliku waldi*; æi *kununglika hæmpd þolæ*; VGL. IV. 49: 3 *af allum konungslícum ræt*; Kg. Styr. III. 47 *thet är kununglik rätwise*; II. 47 *med allom kununglíkom athövom*; IV. 4: 4 *wärna - - gamblan kununlíkan ræt*.

hærlígher (härlig, herlig)? Man blir ej detta ord varse, förr än fornspråket kämpade sin sista strid, och *-liker* ej mer stod orubbadt, t. ex. Ansgar. 3: 2 *han war mykit hærlíghin oc langer*; 2: 6 *han war en hærlíghin langer man*; Med. Bib. II. 204 *thy war han badhe hærlíghin oc radelíghen* (angående *-líghin* se Anomala); *aff hennes hærlíga klwdhom*; 183 *hærlígit gæstabudh*; men Helgona S. s. 42 *hærlíghet*. Genom Gust. Is Bibel (jfr. 2 Mos. 15: 44 *herligh*, 15: 4 *herlígha* o. s. v.) blef ordet allmännare spridt. Det kan icke komma af Isl. *hár* (hög, hvaraf *hálegr*), annorlunda än genom komparativen *hærri* (högre), hvilken likväl ej fins i Svenskan. Icke heller omedelbart från *herre* (jfr. II. 234—5**), sannolikt sjelf, liksom F. Hög-T. *herlíh*, af F. Hög-T. *her* (hög). Det dubbla *r* i Ny-T. *herrlich* och *herrschen* är förmodligen beroende af uttalet; men vi säga *härlig*, och borde då nyttja denna teckning (som mången bibehållit), eller *herlig*, i enlighet med *herska*. EGILSSON och BJÖRN HALDORSEN upptaga *herligr*, utan tvifvel från Danskän inkommet.

På *-liker* äro för öfrigt *stapliker* (fast, ståndaktig), *gupliker* (gudomlig), *enliker* (enskild, i Sv. Dipl. I. 668 *enlíkt ærænde*, jfr. Dan. *enlig*, enslig, *** ensam), *ömbliker* (se Bonavent. s. 36, 196 *ömblike*, jfr. ib. 187 *ömkelica*, Ivan 904 *ömkelik*, ömklig, ynklig) eller *ömbleggher* (i VGL. IV. 45: 13 *oc war ömblegh hans fwrð*, Isl. *áumlegr*), *laghtliker*, *daghtliker* eller *daghtlíker*, *möghliker* eller *möghlíker*, *skíallliker* eller *skíalllíker* (*skællliker*,

* Inne tyckes, lika med *PERSEUS*, ej här finna skilda adj.; men han gódkänner den alternativa härledningen från (Isl.) *terold* och *tara* («esse, durare», hvilka dock äro två olika verb). Jfr. Ned. Sax. *iewerle* (umquam), *unwerle* (numquam), Homil. *ei vesande* (se I. 155).

** Dit torde möjligen kunna föras Bonavent. s. 36 *thz herrelíca fölgíht*.

*** Jfr. Ansgar. 30: 6 *enselíka* (adv.).

skæliker, förständig, trovärdig, billig, skälig*), *uskialliker* eller *oskælliker* (jfr. *Bonaavent. s. 40 oskællik diur*, H. Birg. Up. I. s. 404 *oskællika diura fôdha*), *iasliker* (tvifvelaktig, osäker), *særliker* (särskild, synnerlig), *troliker* (trofast, trogen), *ræpiliker* (dial. *râlig*, förskräcklig, fruktansvärd), *pypiliker* (jfr. Kg. Styr. I. 40 *milder oc tydelikur*, foglig), *værpiliker* (värdig), *tökeliker* (jfr. s. 379 *töker*), *hemliker* (enskild, förtrolig, hemlig, Isl. *heimulegr*, förtrolig, jfr. Lat. *familiaris*), *ævinnliker* (Isl. *æfinlegr*), *almænnliker*, *vitrliker*, *sapurliker* (Isl. *fôðurlegr*), *broþurliker*, *ymisliker* eller *ymsliker* (skiljaktig, jfr. VGL. II. Add. 9: 4, 44: 9) och många andra.** *Cod Bur.*, som uti ändelser ofta antager *e* för *i*, *a* för *e* (jfr. I. XXI), har *döþelekar* o. s. v.; likaså S. Birg. Avtogr. *æuarþelekar* o. s. v. Undantagsvis i VGL. I. R. B. 4 *trolekæn*, II. *trolekan* (ack. m. sg., trogen). — Börande formen *-likin*, *-lighin*, se Anomalier. — Lika sent och sällspordt som *-igher* (jfr. s. 389) visar sig *-ligher*, i *hærligher*, *oskæligher* (se Kristof. Lands L. Hgm. B. 44 *oskælighom*); men diplomten, som ej sällan upptaga yngre former, ega också denna temligen tidigt (jfr. *ærliker*, *eværþliker*). I nya språket skiljes mellan *-lik* och *-lig*, af hvilka det förre brukas för den rena bemärkelsen: *similis*, t. ex. *gudalik* (gudomlig), men *gudlig* (gudaktig). Man har äfven *liklig*, Isl. *liklegr* eller *likligr*. — I ställningen till Isl. iakttages det framför F. Sv. adjektiv-ändelsen synliga *z* eller *s* uti vissa ord med *þ* (*d*) eller *g* till kännebokstaf, t. ex. *iordzliker*, *væruzliker*, *konongzliker* (men ej i *stapliker*, *gupliker*, *laghliker* m. fl.); ännu såsom *s* fortfarande i *verdslig*, *konungslig* (jemte *kungslig*), och öfverfördt jemväl till *brottslig*, *köttslig*, *kroppslig*, *barnslig* och ett par andra. Af

* Detta är således icke *skäl-ig*, utan *skäl-lig*, för *skäl-lik* (jfr. Dan *skielig*).

** Vi införa i betraktelsen ett uti den gamla Gottl. handskriften synligt adj., neml. Gottl. L. 6: 2 *mip garlacum mapnafi* (med tillredd mat, matvaror), Hlst. 6 *sculu laifings menn garlaktir* (beredde, färdige) *vara*. Jag har här föreställt mig möjligheten af ett från det i Gottl. L. begagnade *adj. gar* (gjord) utbildadt *garlaktir* (jfr. i samma lag *ann*, för *ainn*), motsvarande ett antaget F. Hög-T. *garalith* (totus, paratus); likasom det F. Sv. adv. *görtika* (sorgfälligt) motsvarar det verkliga F. Hög-T. adv. *garaliho* (alldeles, i grund), Med. Hög-T. *gärtliche*. Utan att afskräckas af den i Ny-Sv. något olika bemärkelsen af *görtlig* (som kan göras), skulle man till äfventyrs med ringare betänklighet godkänna denna gissning, om den Gottl. membranen ej hade *laglica* o. dyl. — Sedan detta skrefs har Sävæ (Gutn. Urk. s. xxvii) i afseende på *garlaktir* hänvisat på de i Iuazs Dial. Lex. upptagna Gottl. *galaker* (vaksam, färdig) och *gallake* (sönderskuret bröd, eller mat), samt Est-Svenske *gällendr* (färdig, gjord).

större vigt är Isl. *-legr*, allmänt från Homil. till den yngsta skrift; mera som undantag motsvaradt af *-ligr* (t. ex. Agrip 377 *risuligr*, reslig, Frumpart. s. LXIX *diofoligo*, STURLESON I. 39 *duganligr*), eller *-likr* (t. ex. Homil. 74: 1 *þæglicr*, Edda Sæm. s. 258 v. 56 *hlæglicr*, s. 262 v. 94 *skaplicr*). Att ställa invid det Isl. och äfven F. Nor. *-legr* har jag intet exempel ur F. Sv., mer än det ofvan anförda *ömbleg* ur anteckningarna till VGL.; och *-ligher* är, såsom nyss sades, hos oss ungt. Af GRIMM är Isl. *-ligr*, *-legr* ansedt som ett försvagadt *likr*, och fördt till Mös. Göt. *-leiks*, F. Hög-T. *-lik*, F. Sax. och Ang. Sax. *-lic* (Gram. II. 657—9). Samma åsigt tyckes vara hyllad af MUNCH och UNGER i Norr. Gram. s. 87, der *-ligr* (*legr*) antages egentligen vara *-likr*; men i F. Sv. Spr. s. 93 anser MUNCH *-legr* vara i F. Sv. förblandadt med *-likr*. Emellertid har så väl uti Svenskan, som Danskan, i hållit sig rent. Rörande Mös. Göt. *leiks* (similis) anmärker BOPP, att det aldrig förekommer enkelt, utan såsom *ga-leiks* (Ny-T. *gleich*), och att det enkla ordet i Skandinav-språken (»Nordischen»), Ang. Sax. och Eng. synes vara stympadt. Han anser det Mös. Göt. suffixet vara identiskt med Grek. *λινος*, F. Slav. *liku*, och jemväl med Lat. *lis* i *talīs*, *qualīs*, i hvilka guttural-ljudet försvunnit (Vergl. Gram. II. 236—240).

- hærutter*; Dan. *haaret* (hårig, luden). Cod. Bildst. s. 250 *nokot hærutter*; Legend. s. 245 *grahærotter*, var. (s. 986) *hærot*; Ansgar. 2: 5 *grahärotter*.
- skallutter* (skallig); Isl. *sköllotr*, Dan. *skaldet*. Cod. Bildst. s. 250 *hafdhe* — *scalluttan nacca*.
- kullutter*, *kollotter* (kullig, utan horn); Isl. *kollotr*; Dan. *kuldet*. Gamla Ordspr. 4079 *kulloth ko*; Med. Bib. I. 355 *kollot diwr*. Dialektiskt förefinnes *kollot* eller *kolloter*.
- stakkutter*, *stakkutter* (kort); Dan. *stakket*. Gamla Ordspr. 4079 *stakktut* (liten) *hund*; Ansgar. 2: 5 *hans boll* (bål) *war stakkoter*; Med. Bib. I. 44 *i stakkit tiidh*; 324 *innan swa stakkitte stund*.
- krokutter* (krokig); Isl. *krökotr*, Dan. *kroget*. Magn. Er. Lands L. B. B. 22 *krokoth*; i en annan membran af samma lag (B. 5. b.) *krokuttare*.
- kringlutter* (rund); Isl. *kringlotr*. Ivan 4458 *kringlutter nædhan som eet hiwl*; Legend. s. 4002 *haua kringhulla krono*.

Vidare *skabbotter*, *stubbetter*, *darotter* (dåraktig), *squallrotter*, *blakkotter*, *mögglotter*, *skorvotter*, *hyrnotter* (hörnig, kantig) m. fl. ur handskrifter från 1400-talet, likasom ofvan antecknade språkprof.* Från det föregående århundradet känner jag ingen ting af detta slag, om ej till äfventyris i Cod. Bur. s. 204 *hans har ær suart ok karot*. Här af att döma synes *-utter*, *-otter*, motsvarande F. Hög-T. *-oht* (utan förebild i Mös. Göt., jfr. GRIMM, Gram. II. 380), hos oss dröjt att inställa sig. Det har en längre tid varit afslagdt, och i det nu gångbara språket gifves ej deraf någon återstod, om icke möjligtvis i *suput*, hos LIND *suputer*; förutsatt då att detta vore ett substantiveradt adj. Danskän deremot har fortfarande *-et* i flere hit hörande ord.

gamall, *gamal* (gammal); Isl. *gamall* (fem. *gomol* eller *gömul*). VGL. I. J. B. 2 pr. *siu nattæ gamall*; Br. 2 *sua engær som gamal*; Upl. L. Kk. B. 7: 5 *sum fyr havær gamul siþwænæ wærit*; Cod. Bur. s. 4 *gamul kærlingh*; 435 *af gamle villo* (dat. f. sg.); ÖGL. B. B. 8: 2 *skapa gamble auærkan* (dat. f. sg.); 25: 4 *fri gamla gäs*; Cod. Bur. s. 457 *at gamblan karl lyste leka*; Upl. L. Æ. B. 11: 2 *gamalt*; Conf. *gamul lagh* (ack. n. pl.) - - *um skiptæ*; *j gamblum laghum*; V. B. 17 pr. *æru gambliur garþær ok fornir*; VGL. I. V. S. 2 pr. *gamblum*; Med. Bib. I. 546 (ur den yngre hdskr.) *gambliur*; Gottl. L. 20: 44 *til et þær* (till dess att de, neml. döttrar) *iru XVIII ara gamlar*; Kg. Styr. II. 55 *thön lag ther god ok gammul äro*. Bestämdt: VGL. IV. 16: 5 *Adahvarðær gambli*; ÖGL. Æ. B. 10 pr. *nu dör gamble karllin*: 9: 2 *til gamla karlsins*; B. B. 8: 2 *þa a* (eger) *þön gamla auærkanin uitzsorþ*; 1: 2 *i gamblu skiptinne* (dat. f. sg.); Upl. L. Conf. *aff þön gamblu laghum*. I ÖGL. B. B. 11: 4 står *a gamblu tomt* och *af gamblu tomt*, der *gamblu* kan vara bestämd form, och äfven obestämd; men i senare fallet föreställande *gamble*. — Då vi här återkalla i minnet hvad s. 390 yttrats om *-all* och *-ull*, fästa vi uppmärksamheten vid den i F. Sv. oförmodade företeelsen af en för femin. gällande ljudvexling (jemväl utsträckt till nästföljande adj.), som

* Ovisst kan vara, om hit må räknas det i Gust. Is. Bib. (l. ex. Es. 20: 2, 3 m. fl. st.) förekommande *nakot*; eller om det utgör en nyare form af *nakudher* (jfr. P. MÄNSSON *nakudher*, Hel Birg. Up. I. s. 116 *nakudhir*), Isl. *nökkridr* (*nekkvindr*), Dan. *nøgen*, Mös. Göt. *naqþa*.

väl blott till hälften sammanträffar med den Isl. (jfr. F. Sv. *gamul* med Isl. *gömul*), men likväl aflägsnar sig från det i vårt modersmål vanliga förhållandet (jfr. F. Sv. *hælagh* med Isl. *heilug*). — Liksom i sammandragna former af *himil* gemenligen *b* intränger sig mellan *m* och *l* (se I. 39), är detta ock händelsen med *gamal* (jfr. s. 382).

vesæll? væsall? usal (olycklig, usel); Isl. *vesæll* (jfr. Alex. S. s. 95), äfven *vesall* (fem. *vesol* eller *vesöl*); F. Dan. *usall*, *usæl*, *ysæl* (se Skåne L.). Ur landskaps-lagarne är blott att anføra VGL. I. K. B. 47 pr. *væslirmæn* (d. v. s. *væslir mæn*, fattige), Br. 4 *væslum* (var. *wæslum*) *mannum*; hvilka pluraländelser blifvit i Gloss. hänförda till nom. sg. *væslir*, *væslir*; kanske med afseende på ett af Björn HALDORSEN uppgifvet *væslir*, hvilket synes vara blott en theoretisk form. Äfven Med. Bib. I. 532 har pl. *væslir* (i den yngre codex, der den äldre har *wæslir*). För öfrigt må nämnas: Cod. Bur. s. 446 se *usal* (vokat., se, olycklige!); *vndistat* (förstå) *vsal*; 495 *ok vit* (vet) *nu vsal mæpar*; H. Birg. Up. I. s. 98 *huru vsald thæn ær*; Cod. Bildst. s. 442 *vsæl man* (vokat.); Bonavent. s. 75 *iak vsul oc vrang syndirsca syrghir oc sukkar*; Alex. 40443 *awi* (ve) *mik vsul qvinna*; Cod. Bildst. s. 476 *vsul ellin* (ålderdomen, nom. f. sg.); *for - - vslan lusta*; Legend. s. 960 *at han gaff æwinnehikit luff arme oc vsle människin* (dat. f. sg.); Run-Urk. s. 286 *iak usla mopær*. I Dalarne säges *visüll* eller *visel*, *tyti* (d. v. s. *tyckia*) *vislan* (tycka synd om, hafva medlidande med). Öfvergången af *ve* eller *vi* till *u* är som i subst. *vika*, *uka* (II. 242), pron. *heilikin*, *hulikin*. Jfr. Cod. Bur. s. 208 *vslande sik*, VGL. IV. 45: 7 *wslæðhis* (beklagade sig) och här frammanföre II. 97 *ysæid*. — Anmärkningsvärdt är fem. *usul* gent emot mask. *usal* såsom *gamul* mot *gamall*.

mykil, *mikil*, *mykin*, *mikin* (stor, utmärkt, mycken); Mös. Göt. *mikils*, Ang. Sax. *mycel*; * Isl. *mikill*, som i neutr. har *mikit* (för *mikilt*), i ack. m. sg. *mikinn* (af *mikiln*, för *miklan*), men för öfrigt går som *gamall*, hvad aflednings-vokalens bibehållande och uteslutande vidkommer; således *mikla* (ack. f. sg. och ack. m. pl.), *miklir* (nom. m. pl.), *miklar* (nom. och ack.

* Häraf Eng. *much*, hvaremot Span. *mucho* är det Lat. *multo*, Ital. *molto* (jfr. Span. *cuchillo* med Lat. *cultellus*, Ital. *coltello* o. s. v.).

f. pl.), *mikillar* (gen. f. sg.), *mikilli* (dat. f. sg.) o. s. v. VGL. IV. 19: 4 *combær* - - *ofti* (ofta) *mykil lifsins wadþi*; 14: 17 *han war mykin mæðþær*; 16: 15 *mykin þægn* (man); II. Add. 6: 3 *at eigh se of mikin mun a* (att derå ej må vara för stor skilnad); I. J. B. 18 *huru mykil hun skal waræ*; II. 43 *huru mikin hun skal waræ*; Add. 2: 10 *huru mykil* (hos Lydekinus *mykin*) *hon ær*; I. O. 6 *æru swa mykil uigh* (n. pl., strider); Forn. B. 10 pr. *viþ swa mykli leghu* (dat. f. sg.); IV. 14: 17 *mæð myklli snilli* (dat. f. sg.); III. 28 *giuæ* - - *swa mykin loth* (ack. m. sg.); II. K. B. 60 *gifuæ* - - *sua mykin loot*; *sua mykit*; I. Md. 5: 5 *mykit*; ÖGL. G. B. 3 *sua mykil omynd* (fem., så stor hemföljd); E. S. 3: 2 *sua mykin eghn*; Væþ. 20 pr. *til sua mykils* (gen. n. sg.); 15: 4 *lytis bötær æru sua mykla* (stora, nom. f. pl.); Kr. B. 11 *sua mykla þianist* (ack. f. sg.); Upl. L. Kk. B. 2: 2 *þorfæ mykin bonæþ* (ack. m. sg.) *wiþ*; M. B. 33 pr. *huru mykit* (stort) *ranit ær*; Kg. B. 10: 3 *komykit nôt* (nötcreatur af samma värde som en ko); Conf. *mæþ swa mykkum alhughæ* (omtanke); Södm. L. Add. 1: 8 *mychil höfðinge*; Cod. Bur. s. 141 *sagþo þolikan man myclan oc mildan ok gopæn kænnefapur* (lärare) *eigh vara værþan dö*; Gottl. L. 19: 32 *mikit*; 22 *miþ so miclu vereldi* (med så stor mansbot); VGL. I. V. S. 3: 2 *sua myklu* (adverbialt); Vestm. L. II. Æ. B. 20: 1 *swa möket* (var. *myket*); Bonavent. s. 400 *i mökle vaku*. Exempel på pl. saknas. — Ur ack. m. sg. *mykin*, som tidigare visar sig än *myklan*, fortplantade sig -n till nominativen af både mask. och fem. (såsom vi erfarit, redan i förra hälften af 14:de århundradet), utan att likväl för ofrigt ingå i böjningen. Liksom uti det nu rådande språkbruket låge en känsla af det mindre rättmätiga i detta *n*, har man ej stor benägenhet för *mycken*, än mindre för *myckna*, under det *mycket* är i ständigt bruk. Ur riksspråket har *l* försvunnit (ännu Carl XII:s Bibel har 2 Krön. 1: 10 *myckla*, 5 Mos. 28: 12 *mycklo*); men Dalskan har, jemte neutr. *mikið*, pl. *mikler* o. s. v. Här står således i invid det Mös. Göt. och Isl., då deremot uti alla Svenska handskrifter, utom den Gottländska, *y* har afgjordt företräde.

litil, *litin* (liten); Isl. *litill* (Homil. 10: 1 *litell*), som följer *mikill* (alltså *litit* för *litit*, *litinn* för *litlan*, *litilli* o. s. v.); endast

deruti afvikande att *i* blir *i* vid sammandragning, såsom *litli*, *lilla*, *lillum*, *lilur* (nom. m. pl.); adverbialt brukas *litt* (Homil. 52: 4 *lit*), Dan. *lidt*. Uti landskaps-lagarne är ingen nom. sg. af mask. eller fem. använd; men *litil*, ehuru ej heller anorstädes synligt, kan med all säkerhet förutsättas såsom den äldsta formen. Vi nedskrifva här: Cod. Bur. s. 79 *sua liten þu vast* (var); *förþe þik liten* (ack.); ÖGL. R. B. 26: 4 *litit mal*; G. B. 49 *litils* (gen. n. sg.); VGL. I. S. B. 4: 4 *firi lilæn fngær* (ack. m. sg.); IV. 44: 5 *lilæ stunð* (ack. f. sg.); Legend. s. 982 *epir lilan tíma*; Upl. L. Kg. B. 5 pr. *þær hött mæþ litlu bött*; Hel. Birg. Up. I. s. 224 *the æru litte* (nom. m. pl.); 342 *ey sparande litlom ellsa storum*; Ansgar. 14: 2 *oc ther med köpte han lilla pilla* (ack. m. pl., små piltar): Gamla Ordspr. 638 *litin suik* (n. pl., små svek). I yngre medeltids-skrift finner man *lit*, t. ex. Alex. 846 *unge daara wita lit*; St. Rimkr. 38: 4 *halla lit* (mycket litet). Bland profven på den obestämda böjningen bör uppmärksamhet egnas åt ack. m. sg. *lilæn* (= *lilan*) i vår äldste codex. Af den bestämda anteckna vi: Bonavent. s. 4 *then litte piltin*; Hert. Fredr. 186 *thæn litte man*; 350 *the lilla drötning*; Vestm. L. II. M. B. 23 pr. *þæt fngær næst ær lilla fngær* (lillfinger); *hoggær mæþær af androm lilla fngær*. I Gust. Is Bibel ser man Ps. 68: 28 *litze*, Marc. 15: 40 *litza*, såsom ännu i Dalskan *lisle*, *lisle*, *liskan* o. s. v. (jfr. s. 390 *brutzlicher*). Att den uti Isl. iakttagna skilnaden mellan stamstafvelsens *i* och *i* är något mer än tillfällighet, visar sig deraf, att då det öfver allt i vårt land uttalas *liten*, med tydligt *i*, säges i flere munarter, företrädesvis af Göta rike, *lelle*, *lella* (jfr. II. 290). Ordet brukas ej mer i pl.

hemul, *-ol*, *-el*; Isl. *heimill*, äfven *heimoll*, *-öll* (rättfängen), hvilket ej sammandrages; Dan. *hiemmel*. ÖGL. B. B. 34 pr. *uarþær hanum egh skoghær hemul* (tillerkänd, genom bevisning tillegnad); E. S. 6 *orkar han egh hemult halda* (försvara sin föryttringsrätt); *hin - - sum ohemult salde* (sålde); Upl. L. J. B. 18 pr. *þæn hawi iorþ sum fangæ mæn gite hemulæ giort*; M. B. 38 *at þe æter fang* (från tjaf återtagna saker) - - *æru hans skier ok hemul* (rena och obestriddliga); J. B. 20 pr. *at ohemulu faldær* (brister åt hemul, i försvar af sin rätt); Hels. L. Kp. B. 3 *brister at hemolo*;

VGL. III. 450 *sæl man vhemulæ iorþ* (jord, som ej kan mot klander försvaras); Gottl. L. Add. 4 (yngre hdskr.) *gieri han tha man* (trä) *thir heimulan*. Utom i lagstil återfinner man sällan detta ord, om ej förblandadt med *hemliker* (jfr. s. 395), t. ex. Bonavent. s. 84 *hwat dæælt oc hemolt* (huru otvunget och förtroget) *the hafdho vmga mz honom*; Gamla Ordspr. 4037 *hemel* (misstänksam) *herra gör otroen hioon*, hvarmed kan jämföras 424 *hemelikan* (*hemelikin?*) *herra gör otroin hioon*. Ifrågavarande adj. är nu kvarstående blott i *ohemul* (otillbörlig); det på några ställen i lagboken begagnade *hemul* är subst., det F. Sv. *hemuld* eller *hemold*, Isl. *heimild*, Dan. *hiemmel*.

Af adj. på *-all* (*al*) ega vi ej urkundliga bekräftelser för mer än *gamall* och *usal*; så vida ej möjligen hit må föras det i sammansättning ingående *mipal-* (Gottl. L., Hels. L.), *mæpal-* (VGL.), *mæpul-* (Vestm. L. L.), hvaraf superl. *midlaster* eller *medlaster* (jfr. Hel. Birg. Up. I. s. 474 *j medlasta pinona*, 364 *af midlasto*), nu *medlerst* eller *mellerst*, kunde vara bildad (Dan. *mellemst* är från partikeln *mellom*); ehuru man visserligen hellre vill här tänka sig ett neutr. subst. *mipal* (*mæpal*), hvaraf Isl. prepos. *mēðal*, á *mēðal*, í *mēðal*, Homil. på fl. st. *míþil*, a *míþil*, a *míþli*, Run-Urk. 692 *míþli*, VGL. i *mælli* o. s. v. Några dialekter hafva bevarat flere adj. på *-al*, t. ex. Vermländskan *blásal* (blåsigt), *regnal* (regnigt), *synjal* (tung, mödosam, jfr. I. 80 *synia*, vägra), *smäckal* (fet, mäktigt, då fråga är om mat), *skrálal* (skral), *slammeral* (stenig, ojemn), Dalska *kostal* (påkostande, besvärlig) o. s. v. — Af *-il* gifvas ej gamla språkprof, utom *mykil* (*mikil*) och det i nom. m. och f. saknade *litil*, samt ett ungt *hemel*. De två första likna hvar andra, hvad beträffar de vexlande *-in* och *-lan* för ack. m. sg., äfvensom det i nom. m. och f. sg. framträngda *-in*. — I fornskrift träffas dereinot af *-ul* (*ol*) flere adj., t. ex. *vamul* (stygg, vämjelig, jfr. Med. Bib. I. 454 *ledhasta synder oc wamwla*, 364 *fore tholkom ledhom oc wamulom gerningom*), *væniol* (kräsmagad, jfr. Gamla Ordspr. 4032 *thw skall ey wara wæmiol om thu wil fröðhin æta*, äta grodan), *forsumol* (Bonavent. s. 40, försunlig), *atgömol* (ib. 5, åktsam), *atvaktol* (S. Birg. Up. 4: 40, Nun. Bön. s. 29, vak-sam), *athogul* (Hel. Birg. Up. I. s. 25, uppmärksam), *bygangol* (som är van att gå i byn, jfr. Gamla Ordspr. 883 *bygangol*

höna faar antigia korn ella knæk i nakka, jfr. Isl. *göngull*, som gerna går), *brungangol* (som ofta går till brunn, jfr. ib. 76 *brungangol kannu kombir suellan heel heem*), *smittol* (Hel. Birg. Up. I. s. 302, smittsam), *rumgavul* (s. 335, 354, frikostig), *stangul* (fallen för att stängas, jfr. Med. Bib. I. 336 *nu war oxsen för stangull*), *blastol* (Läkeb. B. 96: 2, blåsig), *regmol* (ib., regnig), *widhfarul* (Legend. s. 367, Isl. *viðförull*, vidtbest *). Att sluta af *vamula*, *-ulom*, likasom af *hemula*, *-ulan*, *-olo* o. s. v., blir i adj. på *-ul* afledningsvokalen kvarstående.

heþin, *haiþin* (heden); Isl. *heiðinn*. Upl. L. Præf. *heþin* i *heþnum tímæ*; VGL. III. 132 *myrþer conæ barn siuh heþet* (odöpt); Södm. L. Kk. B. 9 pr. *barn æn* (om) *þet heþit* (var. *heðit*) *dör*; Cod. Bur. s. 503 *heþens hærra* (herres) *dotter*; 525 *af heþnom faþer*; Cod. Bildst. s. 618 *at kalla en visan mæstara hedhin* (ack. m. sg.); 658 *samnæde hednan hæer* (ack. m. sg.); Gottl. Hist. 4 *a haiþin guþ* (ack. n. pl.). Bestämdt: Upl. L. Præf. *hin heþne*; Cod. Bur. s. 55 *þe heþno* (notn. pl.) *brændo*; Cod. Bildst. s. 250 *the hedhnu wildu brænna*.

galin (galen); Isl. *galinn*, egentligen part. preter. af *gala* (jfr. I. 472). VGL. I. Md. 7 *dræpir galin man man*; Hels. L. M. B. 2: 4 (i 1609 års uppl.) *fore galin man* (ack. m. sg.); *fore galna kumu* (ack. f. sg.); Cod. Bildst. s. 636 *hwi sagdhe thu mik wara galnan* (ack. m. sg.); Södm. L. M. B. 48 ind. *galins mans*.

dvalin (domnad)? Ett nu allmänt ord är *valen* (Norska *valen*, Dän. *valen* eller *vaalen*, af köld känslöös, domnad), vanligen brukadt endast om händerna, och derföre omväxlande med *valhänd* (Norska *valhendt*). IHRE tyckes gerna velat i detta *valen* se ett af uttalet förmildradt *dvalen*, hade icke SPERGEL efter VERELIUS uppgifvit ett för IHRE eljest okänt *valur*, frost. Missförståndet är för stort, för att icke böra någon gång rättas, till förebyggande af äfventyrliga slutsatser i annan väg. — Uti SPERGELS Glossar s. 548 läses verkligen: »*valen*, Smöland. (Småländska) steelnad, frusen; qvasi liflös. Lat. *gelu rigens*. *Valur*, frost. Ver. ex. H. S.» Hos VERELIUS åter i

* I Norrbotten brukas substantift *farul* (djefvul).

hans Index: »*valur*, Herwar. 15. Gulath. II. cap. 54. Frost. Lanzl. cap. 48. Falco, accipiter; höök, falk.» Om förkortningen upplöses, får man följande mening: *valur*, Hervara Saga cap. 15. Gulathings Lagen Landsleigo Balken cap. 54. Frostathings Lagen Landsleigo Balken cap. 48. Falco, accipiter; höök, falk. Om »frost» (gelu) är således icke fråga. Till yttermera visso införa vi verba formalia på återopade ställen. I VERELII egen upplaga af Herv. S. heter det kap. 45 (s. 152) *Odin flò þá upp i vals ljki* (Oden flög då upp i falks hamn, skepnad); i Gulaf. L. (Kongl. Bibliothekets i Stockholm membran C 20) Landsleigo B. 49 *gas hauka alla ok uale alla. hvar sem þeir uerpa. þa a* (dem eger) *landz drottinn*; Frostaf. L. (samma Bibliotheks membran C 21) Landsleigo B. 49 *gas hauka alla ok uale hvar sem þeir værpa þa a landz drottinn. en ef hann vill selia uale - - konungr ma lata veðða uale - - o. s. v.** — Sälunda befriad från alla band af ett föregifvet *valur* eller *valr* = frost (gelu), blir man mera benägen att taga i betraktande IHRES egen gissning, som står nära; och sådant desto hellre som subst. *dvala* (sopor, jfr. II. 179 *dvali*) ofta i folkspråket uttalas *uale*, liksom *dverg*, *dvergsnüt* (spindelväf) uttalas *värj*, *värnsnüt*. Undantagsvis kan till och med få läsas *dvalhåndt*, såsom i rättelserna till förste delen utaf Bref och Dagboks-anteckningar af TÖRNEROS.

ensamin (ensam); Isl. *einn saman*, hvarsf *einn* böjes, men *saman* icke, t. ex. Homil. 49: 2 *eina saman*, 63: 2 *einni saman*, 26: 2 *einom saman*; F. Dän. *ensamæn* (jfr. Skåne L.), Nj-Dän. *eensom*. Södm. L. B. B. 8: 4 *mera æn han ensamin böte sculdi*; Upl. L. M. B. 25 pr. *þæt a* (eger) *malseghandin enzamin*; 36 *þæt aghær enzamin malseghande*; Kk. B. 7: 7 *æn* (om) *han ænsamæn* (var. *ensamæn*, *ensamin*) *ær*; ÖGL. B. B. 44: 4 *þem a bondin ensamin*; VGL. II. þj. B. 22 *stüel þrel ensammin*; Add. 44: 3 *hans ens samins* (gen. m. sg.); K. B. 37 *saksokianum insampnum* (dat. m. sg.); Kg. Styr. I. 10 *enom ensamnom*; Cod. Bur. s. 7 *þæt lilla orþ*

* Skiljaktigheten i afseende kapitlets hummer beror af olika handskrifter. Mina citationer äro hemtade ur de äldste och bäste codices, som nu vederligen finnas af yngre Gulaf. och Frostaf. L. Jfr. Norg. Love II. 137, der texten är aftryckt efter en något yngre handskrift.

han kunne ensamen læsa; 544 han manape damianum ensamen; 3 þa iupa (Judar) ensamne picanapo guþi; 42 hon - - fan sik vara samstap (på samma ställe) ensamma som hon somnape; 49 þa hauar þæt pris sipan ænsamet. I flere dialekter brukas ensamen, hvilket icke länge sedan blef någon gång äfven i skrift begagnadt, t. ex. SCHRÖDERHEIMS Anteckningar s. 76 lemna honom ensammen. Riksspråkets nuvarande ensam räknar en föregångare i ett gammalt ensamber (jfr. Cod. Bur. s. 205 han var ensambar), hvartill torde kunna föras Gottl. Hist. 5 ainsamt, Kg. Styr. IV. 6: 3 änsamt, 6: 2 än (men) skulden the ensame saman byggia; äfvenså Dal. esamb (Rättvik). I Wämhush och andra trakter af Dalarne har man esum eller jesum (= einsum, jfr. Dal. jekum med Isl. einkum), jesumen. Hof uppgifver för Vestgöta dial. ensammell, esammell, hvilket står i bästa endragt med ett af GISLASON (se Dönsk Orðab. alene) anfördt Isl. einsamall. Deremot gifvas till det Isl. einn saman ej andra Svenska motbilder än det tvetydiga ensamæn, VGL. II. Add. 7: 20 ensammæn, Vestm. L. II. Kr. B. 6: 6 enzoman (var. enzamæn, enzaman, enzamen) och dyl. — Emellertid kan man af denna framställning erfara, att den af GRIMM (D. Wörterb. III. 262) anmärkta saknaden af detta ord i det gamla språket icke är tillämplig på de Skandiska tungorna, hvilka alla ega det i sina äldsta handskrifter.

linin, linnin (Dan. linnet, linne-, af linne), framträder ej tidigt, och är troligtvis föranledt af Tyskan. Legend. s. 985 eth linnit klædhe; Cod. Bur. s. 414 mæþ linno klæþe; Bonavent. s. 196 i thy linna klædhen; Vadst. Kl. R. s. xiv hafðhe hon aldre linin klædhe (n. pl.); Gregor. s. 277 mang linnin klædhe.

opin, ypin, öpin (öppen); Isl. opinn; Dan. aaben. VGL. I. K. B. 13 liggær kirkiugardær alþer open; liggær þridiunger vpen; 7: 4 at opnom dorom; II. 12 at ypnom dorom; ÖGL. Kr. B. 5 at ipnum durum; Upl. L. Kk. B. 6 pr. at öpnnum dorum; M. B. 30: 5 at öpnnum sarum; 47: 4 ær windhöghe a wæggy opit; Gottl. L. 19: 6 ypit; Gotl. Hist. 6 vpit; Gregor. s. 272 himilin var ypin; öpne himilin.

kristin (kristen); Isl. kristinn. VGL. IV. 15: 4 sum cristin war; I. K. B. 4 allær cristnær konongær; Cod. Bildst. s. 618 fik

witha sin son kristin (ack. m. sg.); Bonavent. s. 132 *til iæm-cristins* (medkristens) *gagn*; Cod. Bur. s. 208 *varþ alt cristet*; Run-Urk. 259 *kupþ trutin hialbi ont* (d. v. s. *guf drotin hialpi and*) *alra kristina* (gen. pl.); 1904 *kupþ hialbi antu alra kristina*; 874 (Kristus) *hialb ant kristunia* (utan tvifvel genom fel i läsning eller skrifning, för *kristinna*). I Cod. Bildst. s. 408 läses *the cristine* (nom. m. pl., för *the cristne*).

troin (trodd, betrodd, trogen, troende), hvaraf förut (I. 124, jfr. I. 276, 436) exempel åberopats, hvilka återgifva den skiftande betydelsen, och från den formella sidan rättfärdiga uppfattningen af detta ord som part. preter. Ett par må tilläggas: Södm. L. Add. 1: 5 *at ui sculum hanum hulle ok trone thianisto man uæra*; Hel. Birg. Up. I. s. 123 *iak andwardadhe them thik swa som tronom vin* (vän); Cod. Bur. s. 526 *eigh var han þy* (derföre) *bætre ok chrïsto þæs tronare* (mera troende på Kristus).

Till denna krets höra *aupin* (Gottl. L., af ödet beskärd, af lyckan tillskyndad), *loþin* eller *ludhin* (luden), *lyþin* (I. 437, lydig), *faþhin* (glad), *nakin*, *vakin* (I. 170), *vilin* (I. 280), *mulin*, *ullin* (yllen), *giömin* (I. 437—9), *visin* (vissen), *rotin* (rutten), *þrættin* (Bonavent. s. 111, enträgen, jfr. Isl. *þrættinn*, trätgirig), *þrabetin* (ib., dial. *träbeten*, trä, envis), *möin* (I. 275—276, 508), *boin* (hvaraf *redhuboin* och andra, jfr. I. 122) o. s. v.* Några af dessa, såsom *vakin*, *vilin*, *möin*, *boin* kunna, i likhet med *galin*, *troin*, betraktas som starka part. preter.; ett och annat möjligen som ett till svagt verb hänförligt part. preter. på *-in*, — ett ämne, som härförinnan blifvit undersökt (jfr. I. 436—9). Ej sällan är gränsen mellan adj. och part. preter. svår att uppdraga, så väl här som i vissa förut anmärkta fall, (se s. 375, 384). Praktiskt har frågan ingen vigt, enär vid böjningen ej något afseende göres på ordets olika natur. Samlingen af de I. 440—2 hopställda språkprof på starka part. kan riktas med ett ur VGL. I. G. B. 6: 4 *ætbornær*, ett sällan åtkomligt fullständigare exempel på gen. f. sg; äfvenledes med ett par osammandragna former: Södm. L., G. B. 2: 2 *sum þiit æru rætlïka buþini* (var. *buðni*), Cod. Bur. s. 15 *worþo onyta*

* Af Tysk upprinnelse är i Väst. Kl. R. s. 27 *beskedhin*

ok sua bundana (var. s. 930 *bundna*), hvarmed är att jemföra det ur Cod. Bildst. antecknade *cristine* (för *cristne*). — Slutligen hänvisa vi på den i F. Sv. (men ej i Isl.) med *-in* alternerande ack. m. sg. *-nan*, uti hit hörande adj., liksom i starka part. preter. (jfr. l. 440—442).

fagher (fagher); Isl. *fagr*. VGL. IV. 15: 42 *oppenbaræt mærgþ faghær iærtingni* (n. pl., järtecken). Gamla Ordspr. 829 heter det *bætra ær' vara molakringh æn snutfaghrun* (för *-an*, bättre är vara munvig än snutfager). I Cod. Bur., der ej sällan förlängda och assimilerade former låta se sig (jfr. det nyss anförda *bundana*), finner man s. 6 *han skal fusta faghara* (för *faghra*) *iugfru*, 11 *sa* (såg) — — *þær koma moiok* (uyc-ket) *fagharan* (för *miok faghran*) *skara*, 10 *mæþ faghurum* (för *faghrum*) *skælum*, 54 i *faghorom heþar* (heder).

digher (diger, tjock); Isl. *digr*. I afseende på detta allmänna ord anmärkes blott det afvikande, såsom Cod. Bur. s. 8 *dighara*, 11 och 137 *digharan*, Kg. Styr. IV. 7: 5 *dyger*. På vissa ställen i Norge säges *dig* (för *diger*), och hit hänförligt är det i Göta rike somligstades begagnade *kalf-di* (drägtig, i kalf, med kalf).

siker (säker), Dan. *sikker*, ur Tyskan öfverfördt. Kg. Styr. IV. 1: 25 *at han mage ther med fa sikr wara*; 7: 5 *skal man siker strida*; 1: 26 *ok later sik aldri sikran wara*; Bonavent. s. 180 *ther hona visselica sikra gör*; Cod. Bildst. s. 314 *röktadhe sik* (lagade sig att) *coma sikran*.

Till denna klass har man att räkna *biter*, *viter* (vis, vettig, kunnig) m. fl.; men *saker* (jfr. s. 378) är i gamla språket icke bithörande.

miper (medius); Isl. *miðr*, enligt RASK (Vejledn. s. 29) knappt förekommande i nom. pl. I våra urkunder ses af nom. hvarken sg. eller pl., med¹ undantag af neutr. *mið*, t. ex. Bonavent. s. 160 *mið ij mællan*, 171 *mið mællan*, Kg. Styr. I. 3 *mið mællen*. Andra böjningar äro icke sällsporda, såsom ÖGL. B. B. 2 pr. *ginum mipian by* (midt igenom by); 4 pr. *a mipian uegh* (midt på vägen); Cod. Bur. s. 24 *om mipian nat*; VGL. I. J. B. 17: 3 i *mipri uaturas* (dat. f. sg., midt i vattnets lopp, i strömfåra); Upl. L. V. B. 18 pr. *j mipiu*

(dat. n. sg. af detta adj. eller af subst. *mīpia*, midt i, i midten); *j mīpium aum* (åar) *ællr sundum*; Hel. Birg. Up. I. s. 209 *j midhiom wæghenom*. Bestämd böjning felas uti Isl.; men en sådan synes vara för handen i Cod. Bildst. s. 646 *j midio elfuinne* (dat. f. sg.) — Detta uttrycksfulla ord, till innehåll och skapnad det Lat. *medius*, har hos oss länge sedan kommit ur bruk, så när som det adverbialt tagna *midt*, hvaraf mera hvardagligt superl. *midterst*, vanligare i Danskän. Stammen *mid* är kvarvarande i *midnatt*, *midsommar* o. s. v.; men subst. *midt*, nästan blott bestämdt (*midten*), synes vara från T. *mitte*.

En fullständig motbild till *mīper* saknas uti de åt vår tid bevarade Svenska språklemlningar, d. v. s. ett adj. med afledningen i såsom regelbundet ingående del af böjningen. I *trygger* märkes denna blott som undantag; i *nyr* (se s. 420, bland vokaliska adjektif-stammar) blott som vexelfall.

hell, *hel*; Isl. *heill* (sanus, salvus, integer). VGL. I. K. B. 6 *ligger kamber hell* (ligger takås hel); *er helt dyrni* (dörrpost); Forn. S. 5: 3 *at helum garpi*; II. J. B. 46 *æn* (om) *han hell* (frisk) *ær*; III. 28 *hell oc vsiuiker*; Cod. Bur. s. 524 *far nu hel ok sæl*.

fal (fal); Isl. *falr*. ÖGL. G. B. 44. 2 *nu ær omynd* (hemföljd) *laghlika fal* (nom. f. sg.); Uppl. L. J. B. 2: 2 *nu hawær man æn iorþ fala*; Hels. L. J. B. 1 (i 1609 års uppl.) *later man iord fala*; Södm. L. J. B. 2: 2 *æn* (om) *falt heter*; Kg. Styr. IV. 4: 5 *ther domare älla wittnesmän äru för peninga fali*. I Dalskan betyder *fal* ledig, sysslösl, t. ex. *kulla er fal* (flickan är ledig till tjänst), *qvänni vert snart fal* (qvarnen blir snart ledig till mald).

fal (Isl. *fölr*, blek), om ej att finna i nu öfverblifna forn-urkunder, kan med all säkerhet förutsättas af de I. 210 anförda orden *falna*, *falki*, *falske*, *fal-aska*, samt för öfrigt af *fala* (II. 280), Dalska *falsne* (äfven *fäsen* = *falsen*, *fal-aska*), Gottl. *falme* (äterstod af någon ting förbrändt), *falma* (blekna, vissna).

sval (sväl); Isl. *svalr*. Cod. Bur. s. 488 *sua vart oghnen sval*. *hvil* (uthvilad); F. Dan. *hvil*. Ivan 2645 *tha han war hvil*.

Ytterst sällsynt i fornskrift och i nyare språket föräldradt,

blir dock *hvíl* upptaget i ordböcker, t. ex. WESTES, för att ej nämna LINDS och andra äldre. Den I. 402 gjorda förut-sättningen af ett gammalt *hvil*er har ej vunnit bekräftelse, och kan så mycket hellre återtagas (hvilket ock redan skett I. 429), som, i fall ordet varit i Isl. brukadt, det säkert, i anseende till den långa stam-vokalen, hetat *hvíll*, ehuru visserligen föreställande *hvílr*.

ful; Mös. Göt. *fuls*, Ny-Hög-T. *faul*; Isl. *full* (stinkande, ond, stygg), *ful*, *fullt*. Med. Bib. I. 370 *prestir skal ey sik kono taka, the som ful hawer warúth oc wanfræydhath skökia*; Cod. Bur. s. 136 *baþ mik tel fulan last*; 168 (en man) *hafpe miok fula synd (giorth) ok lepa*; Ivan 1122 *gak thu bort thin fula vætær* (vokat. sg.); Södm. L. M. B. 34 *annur ful namn* (n. pl.). Böjningar af *fulder* eller *fuller* (full, se s. 372) blifva stundom tecknade lika med dem af *ful* (t. ex. fem. *ful*, neutr. *fullt*). Af det senare bildadt är verbet *fylska* (Kg. Styr. III. 44, smutsa, orena), subst. *fylskia* (smuts, jfr. Hel. Birg. Up. I. s. 168 *swa som orenasta kar fullt mz alle fylskio*), *fylská* (ib. s. 73 *skæmmir mz alle fylsko*), *fyliskia* (Kg. Styr. II. 35 *fyliskia ok oren lifnadr*, se här förut s. 224).

hul, *hol* (ihålig, uthållkad); Isl. *holr*, Dan. *hul* eller *huul*. Gust. Is. Bib. Es. 7: 19 *all holl trää* (n. pl.); Jer. 52: 24 *och war jholl* (fem., ihålig); 2 Mos. 27: 8 *at thet bliffuer iholt*; Alex. 4905 *watn ij enom holum steen*.

dæl; Isl. *dæll* (lätt, otvungen, vänlig, foglig). Bonavent. s. 84 *hwat dæælt oc hemolt* (huru fritt och förtroligt) *the hafdho vmga mz honom*. Det i fornskrift sällsynta ordet lefver i några munarter, med bemärkelsen: vänlig, angenäm, treflig; ställvis: trygg.

sæl, *sæll* (säll); Isl. *sæll*, *sæl*, *sælt*. Cod. Bur. s. 524 *sæl æst þu*; 12 *baþ hana* (henne) *mz heþer hela sitia ok sæla*; Bonavent. s. 65 *at fatik mænniskia kallas sæel*; *sæle æru the som andelica æru fatike*; Med. Bib. I. 37 *sik fagheran oc - - sælan*; 215 *nu ær han wordhin wina sæll* (vansäll, Isl. *vinsæll*, allmänt omtyckt, afhållen); Cod. Bildst. s. 367 *wiidh farul* (vidtberest) *ok sigher sæl*. Motstycke till Isl. *ársæll* (lycklig genom upplefvade goda årsväxter, skördar) är icke i F. Sv. bemärkt. Jfr. *vesæll*.

Uti Isl. blir *-r* af nom. m. sg. assimileradt med föregående enkelt *l*, när stam-vokalen är lång eller innehåller tveljud, såsom *fill*, *sæll*, *heill* (för *fílr* o. s. v.); men icke i *fálr*, *svalr*, *fólr*, *holr*, med korta vokaler. Detta torde vara anledningen, hvarföre SCHLYTER, som i Gloss. till ÖGL. skrifvit *fal* (*venalis*), sedan (jfr. Upl. L. s. 454) rättat det till *faler*, hvilken teckning i senare Glossaren fullföljes. Emellertid eger man från medlet af 14:de århundradet *sval*, sedan *van*; men icke *svaler*, *vaner* o. s. v.; och då detta utelemnande af *r* efter *l* och *n* iakttagits jemväl i subst. (jfr. II. 34—35)* samt i præ. indik. af starka och vokalförvandlande svaga verb (jfr. I. 89—90, 247—8), utan afseende på stam-vokalens egenskap, så tyckes den Svenska rättskrifningen, inom historiska tider, hafva med fullt medvetande gått här sin egen väg. — Förvandlingen af *r* till *l* uti ändelserna *-ri*, *-ra*, *-rar*, lika med Isl., kan icke med språkprof styrkas, dock gerna förutsättas (jfr. *ren*).

renn, *ren* (*ren*); Isl. *hreinn*. Smål. L. 4 pr. *renn a then wara guthi scal thænna*; i en samtidig hdskr. *ren agher þen at wara þær gupi* etc.; Vestm. L. II. B. B. 4 pr. *han scal læggia han* (honom, vägen) — *iom renan* (lika *ren*, d. v. s. röjd, jemn); Cod. Bur. s. 62 *guz son sömde* (anstod) *eigh föpas utan af renne mö ok rena mö eigh föpa utan sanpan gup*; 63 *af renne mö*.

klen, *klein* (*liten*, *späd*, *fin*, *klen*), Isl. *klén*; från Tyskan sent infördt och uti Isl. föga brukligt. Bonavent. s. 24 *o kleen*, *stoltir*, *oc ærlikin piltir* (vokat. m. sg.); 43 *modhorin som klen var*; 444 *i swa kleno maki* (kammare); S. Birg. Up. 4: 37 *hafðhe sua kleynan licama*; 4: 34 *ængi limi* (lemmar) *æru kleynare ælla saarare æn öghorin*.

van (*van*); Isl. *vanr*, Strengleik s. 32 *ec em van*. Landskapslagarne ega allenast neutr. *vant*. Kg. Styr. IV. 7: 19 *hwa* (hvilken) *som wan är*, *han är bäter wan*; *thes* (dervid) *är owant*; *the wani äru*; Bonavent. s. 164 *annorledhis æn han var förra* (förr) *van*; Cod. Bildst. s. 834 *som han var van*;

* Emot alla de ojämfaktiga formerna *sun*, *son* (II. 151) har man att ställa endast något osäkert *sunr* i ett par bristfälliga runteckningar (i allt fall kenake af eller öfver en född Isländare), samt ett dylikt i Kg. Styr., till äfventyrs en godtycklig islandism hos utgifvaren eller ett af förkortningen beroende missförstånd, såsom på flere ställen i detta arbete.

Alex. 77 *thy thu er ey ij stridhom wan*. I enlighet med Glossaren till lagarne har jag I. 445 (första noten) angifvit nomin. *vaner*; men i verkligheten fins han icke.

syn (seende, synlig); Isl. *sýnn*. De I. 449 anförda exempel på *syn* och *siælsyn* kunna ökas med Vadst. Kl. R. s. 42 *engoledhis sculu thera sölghior wara aff sylfvir ellir j noghra maatto siællsyna oc forvitna* (sällsynta och anspråksfulla, egentl. förvetna); Med. Bib. I. 362 *thy at malata plagha ær wansyn* (spetelskan är svår att märka); 564 *fram synir* (förutseende) *mæn prophete oc wittre*.

væn (vacker, vän); Isl. *vænn* (sperabilis, idoneus, formosus, jfr. subst. *ván* eller *von*, F. Sv. *van*, II. 96). Cod. Bur. s. 62 *væn ok þækar* (nom. m. sg.); 436 *min moþer sa* (ansåg) *mik vænan*; 54 *eet vænt mönstar* (tempel); Cod. Bildst. s. 908 *en væn vngher swen*; Kg. Styr. IV. 4: 44 *thr thöm tikkie* (tyckes) *wara wänt*.

iamn, *iampn*, *iæmn*, *iæmpn* (jæmn, lika); Isl. *iafn*. VGL. I. J. B. 43: 3 *han a iamna vitu* (lika bevisning); II. 30 *han a iæmpna vitu*; K. B. 72: 3 *iamp* (var. *iampn*, *iæm*) *thry aar* (tre fulla år); *iampn thry aar*; III. 98 *aru þær* (neml. jordarna) *iamnær* (f. pl. för *iamnar*, äro de lika stora); ÖGL. B. B. 4: 3 *þa skal* (skall man) *iamt aruþe a mote iamnu giua* (gifva lika arbete mot lika); 6 pr. *sipan aghu allir attungar iamnir gæras*; Upl. L. V. B. 2: 3 *iæmpt*; J. B. 2 pr. *æru bapir iæmpnir* (var. *iæmpnær*, *iamnær*); Gottl. L. 49: 37 *iemt*; 46: 4 *allir iru iæmnir*. — Mellan *m* och *n* inskjutes ofta *p*, såsom i *hampn* (II. 65); i nom. och ack. af *n*. sg. utgår *n*; i första leden af en sammansättning bibehålles det vanligen framför vokal; framför konsonant blott i undantagsfall (jfr. VGL.), hvaremot den allmänna teckningen är *iam-*, *iamp-*, *iæm-*, *iæmp-*, *iem-*, *iom-* (Vestm. L.), *æm-* (ÖGL. o. s. v.). Ett minne af denna skrifsed har öfvergått till våra dagar, då man plägar i vissa gångbara ord utsluta *n* (t. ex. *jemlike*, *jemföra*), men låter det kvarstadna i andra (t. ex. *jemnhöjd*), der *n* mera höres vid uttalet; man skriver ock adv. *jemt* (ständigt), men neutr. af adj. *jemnt*. — I lagarne är pl. *iæmnær* (= *iæmnir* eller *iæmnar*) ofta svår att skilja från adv. *iæmnær* (= *iæm-nær*), såsom det erfares

af varianterna till Upl. L. J. B. 2. Se härom vid granskningen af *nær* (s. 444).

forn (*priscus, vetus, antiquus*); Isl. *forn*. Upl. L. J. B. 15: 4 *forn ok gamalt*; V. B. 4 pr. j *forni skipt* (dat. f. sg.); 47 pr. *æru gambliur garþær ok fornir*; VGL. I. M. 7 af *fornu fari* (dat. n. sg., från gammal riktning); Södm. L. B. B. 8 pr. *hwarte ny handwirki eller forn* (n. pl.); Prol. af *fornum ræt*. Bestämdt: VGL. II. K. B. 10 *thæt forna*; Gottl. L. 3: 3 *ganga fran hinnj fornu* (dat. f. sg.). — Endast den bestämda böjningen är nu bruklig, och man har deruti inkastat *d* (*fordne, fordna*), hvaraf FRANZÉN gjorde ett obestämdt *forden* (jfr. hos honom L. 83 *en forden* **ande-sfer*), men nästan utan efterföljd. Andre hafva återgått till den gamla riktiga skrifningen (som öfverensstämmer med *fornlid, fornlemning* o. s. v.), hos flere af förra århundradets tongifvande författare bibehållen t. ex. DALIN I. 2 s. 8 *forna tiden*, 31 *forna Swerge*, GYLLENBORG II. 486 *forna dagar*.

norren; Isl. *norrænn* eller *norrænn* (Norsk, jfr. II. 267, 268). Allenast i VGL. läses I. C. B. *noræn conongær*; Md. 5: 3 *dræpar maþer danskan man allæ* (eller) *noræn man*; II. Dr. B. 43 *dræper norenen* (ack. m. sg. för *norenan*). I VGL. I. S. B. 3: 4 heter det *danski ok norin æghu bötær*, hvarest antingen *danski* står för *dansker*, eller *norin* för *noræni* eller *dyl*.

Andra adj. med radikalt eller afledt *n* äro *gen. lin* (len), *giærn* eller *giærn* (begifven på, fiken efter), *sykn* (söcken) m. fl. Fram på 1400-talet märkes *skön*, efter Tyskan. — Det s. 409 sagda om adj. med slutande enkelt *l* gäller ock om dem på enkelt *n*, af hvilka senare kunnat uppvisas exempel på en nom. m. sg. utan *-er* (se *van*), i ord med kort vokal; äfvensom på en assimilerad dat. f. sg. (*renne* = *renre*). Hvad beträffar ord med annan konsonant framför *n*, såsom *iamn, forn, sykn*, följa F. Sv. och Isl. hufvudsakligen samma lagar, i adj. så väl som subst. (jfr. II. 34).

gør, gör, giør, gior (gjord, beredd, färdig); Isl. *görr* eller *gerr*, bland de adj., som vid böjningen antaga *v*. Under bevisnin-

* Detta är ingalunda rättfärdigadt genom det gamla adv. *forþum* eller det sedan uppkomna adverbiala talesättet *fordhom daghom* (Stads L. Æ. B. 18., Isl. *forðum daga*, der *þ* (*ð*) står för *n*, icke för *pn*).

gen af detta ords adjektiva natur hafva vi I. 427—8 uppgifvit ett antal exempel ur F. Sv., i hvilken *gør* är långt vanligare än *gar*, och bibehåller sig i handskrifna rimverk från senare hälften af 15:de århundradet, men är i det följande så godt som försvunnet. Af *gar* anteckna vi ytterligare ur Gottl. L. 6: 4 *a vittr vm gar* (derföre tillvitad, ordagrant: derföre tillvitad gjord); 8 pr. *-sum gart ir* (som gjordt är); 25 pr. *garran* (ack. m. sg.); 53 *af garrum gersesum* (af förfärdigade dyrbarheter). Det dubbla *r* i *garra*, *garran*, *garrum* kan ej gerna tydas annorlunda än som assimilation af *rv*; helst om det sammanhålles med Hels. Ls *garfwæ* (= *garva*). Detta afleda *v*, annars i F. Sv. adjektif-böjningen icke märkbart, finnes qvar i Vesterbottniska *garf* eller *garv* (dugtig, rask, modig*), der likväl *v* *gør* sig gällande redan i nominat., på samma sätt som i subst. *sparf* (jfr. II. 139).

sar; Isl. *sárr* (smärtsam, bitter, sårad), Dan. *saar* (sårad, jfr. adv. *saare*, i hög grad, mycket); i Mös. Göt. träffar man endast subst. *sair* (dolor, F. Sv. *sar*, Isl. *sár*, vulnus); men i F. Hög-T. både subst. *ser* (dolor) och adj. *ser* (dolorosus), i Ang. Sax. subst. *sar* (sår, pina) och adj. *sar* (tung, svår). Under hänvisning till de I. 428 anbragta språkprof kunna följande vidare uppgifvas: Södm. L. M. B. 41 *gør män annæn sاران* (sårad); Hels. L. M. B. 4: 3 *gør man fæ saart*; Cod. Bur. s. 75 *þin pina ær sent tald: horo sar* (svår, smärtsam) *hon var*; Kg. Styr. III 51 *til sara* (sträng) *hæmd*; Hel. Birg. Up. I. s. 104 *at ænge limi* (lemnar) *æru klenare ok sarare* (ömtåligare) *æn öghonin*; 108 *allir hans sare wærkir* (verk) *war honom swa som domfnadhir*; Gamla Ordspr. 1039 *sarast* (värst, smärftfullast) *bither swlthin flugha*. Adv. *sara* (bittert, svårt, högligen) förekommer ofta i yngre medeltids-skrift, t. ex. Hert. Fredr. 1352 *ok sukkade sik tha halla* (= *hardla*) *saara*; Ivan 467 *tha ma iak mik saara kærà* (bekläga); 776 *han hafuer mik swa sara skænt* (skändat); äfven *sarlíka*, t. ex. Ivan 774 *iak ma mik sarlíka fore idher klagha*; 3269 *thz magho vi alla sarlíka kæra*. Ungefär samma förhållande är mellan *sar* och *sara*, som mellan

* Jfr. VGL. IV. 14: 13 *at sær gjør* (försigkommen, ordagrant: åt sig gjør!).

F. Hög-T. adj. *ser* och adv. *sero* (dolenter), Ny-Hög-T. *sehr* (mycket). Hos allmogen *quar* står adj. *sår*, Dal. *sar*, t. ex. *ik ar sart i ågum* (jag har ondt i ögonen), att sammanlikna med Ned. Sax. *sehre Augen*. Jfr. *svar*.

qvar, quarr, quer, qverr, Norska *kvar* (stilla, lugn), hvilkas nära samband med Isl. *kyrr* lättare fattas af ett uttryck i den F. Norska handskriften till Strengleik. s. 77 *fruin la* (frun låg) *kuirr oc vakande*, samt af Norska allmogens *kurr* och *kiörr* i samma mening som *kvar*. ÖGL. E. S. 4 pr. *nu sitær han kuar*; VGL. I. Br. 1 *at han sitær quar vm allæn tindæn* (sitter stilla eller *qvar* med, försummar erläggande af all tionde); II. Add. 7: 26 *sipæn skal malet standæ quart til* (tillhöra) *hieraznempinnæ*; III. 142 *þa skulu huuudlotene* (hufvudlotterne) *stanþæ quarri* (nom. m. pl., vara gällande, bestående); Vestm. L. II. Æ. B. 12: 3 *e mæþan quart ær* (så länge någon är *qvar*, lefver); Kr. B. 6 pr. *þær fore halde bonden fyl tiønd* (föl-tionde) *quarra* (ack. f. sg.); Kg. B. 7: 2 *sitia quarrir* (nom. m. pl.); Upl L. Kg. B. 10: 6 *sitiæ landboær quærrir*; Södm. L. Kk. B. 15: 4 *stande eþer quer* (var. *quar*); 10: 2 *siter quer* (var. *quar*); Gottl. L. 3: 4 *þa scal hann corn tiunt querra laifa* (lemna); 35: 1 *annan querrant* (i den yngre hdskr. *quarran*) *laift*. Ännu 1734 års lagbok har H. B. 47: 3 *quart*; men länge har i allmänna språket *qvar* brukats oböjligt, och då det sedan gammalt var endast såsom predikat använt, har det lätt fått adverbial egenskap. *svar* (tung, svår); Isl. *svarr* (d. v. s. *svar-r*) i Edda Sæm. (jfr. der s. 23 v. 107, s. 219 v. 25), men eljest sällsynt; Dan. *svar* (mest i folkspråket och den högre stilen), *svær*; Mös. Göt. *svers* (honoratus), F. Hög-T. *svar* (gravis, molestus). Det enda af mig antecknade exempel från F. Sv. är ur den unga Med. Bib. II. 136 *oc wart stridhen swaar oc tungh*. Gust. I:s Bib. har Ordspr. 27: 3 *stenen är swdår*. — Med särskildt afseende på adv. *svåra* (t. ex. *svåra rik*), jemfördt med det gamla *sara*, Dan. *saare*, är IHRZ icke obenägen att härleda adj. *sar* (i Kg. Styr.) från *svar*; äfven i Gloss. till Köpenhamns upplagan af Edda Sæm. säges *sárr* kanske komma af *svarr*. Från den Skandinaviska ljudlärans synpunkt kunna

* Begreppet »vigtig» utgör ett slags förmedling mellan »tung» och »betydande, ansedd.»

väl inga hinder möta för en sådan förklaring (jfr. L. 468 *soor* för *svor*, *surin* för *svurin* eller *svarin*), och bemärkelsena stå icke långt ifrån hvar andra; men ställningen i de F. Tyska språken leder tanken på skilda (om än möjligen beslägtade) rötter, — hvad deremot *HERE* synes förutsätta i *sar* (vulneratus) och *sar* (gravis). Hvad *svar* angår, lär det väl antingen varit i den äkta F. Sv. oupptaget, eller blifvit snart föråldradt (jfr. Isl.), ehuru sedan, genom Tysk inverkan åter bragdt till anseende. Jfr. *sar*.

nær (propinquus)? Isl. *nær* är endast partikel, egentligen adverbial komparatif af prefixet *ná* (prope). I det F. Sv. och Dan. *nær* vill man se ej blott en partikel, utan ock ett adj., — som jag tror, utan tillräcklig grund. ÖGL. Æ. B. 47 läses *at han ær þem sua nípium nær ok knæm kunnughær* (efter orden: att han är dem så i släktskap nära och i slägtled känd), i hvilken ordställning man visst kunde taga *nær* för predikatift adj., hvilket *kunnughær* i sjelfva verket är. Men liksom det nya ordet *nära* är i sig sjelf adv., fastän, i brist af ett till propinquus svarande adj., såsom sådant någon gång begagnadt; likaså kan *nær* i ÖGL. vara adv. Attributift användes det aldrig i gamla språket, och i det nya aldrig uti annan form än *nära*, då uppfattligt som ett oböjligt adj., alldeles afsöndradt från *när*. Vore *nær* vanligt adj., så skulle det i predikatift ställning böjas; men detta inträffar icke, hvilket bevisas af ÖGL. Æ. B. 3: 2 *æn (om) bapær æru iam nær* (äro båda lika nära), 3: 1 *æn þær (de) æru bapir æm nær*, Gottl. L. 20: 12 *þa varin allir iem ner**, der nom. m. pl. varit *nærir* (*nerir*); och om mot förmodan *iam nær* o. s. v. skulle här föreställa nom. m. pl. *iamnir* o. s. v. (af adj. *iamn*), så kunde detta i allt fall ej tillämpas på Upl. L. Æ. B. 45 pr. *æru æi bapfi iamnær*, Gottl. L. 20: 3 *en (om) bapfi iru iemner kerldi oc quindj*, 20: 7 *iru bepfi iem ner*, i hvilka tre händelser *bapfi* (*bepfi*) är n. pl. så väl till form som betydelse (ty det är fråga om man och qvinna, dem fornspråket sammanfattar under n. pl.): men n. pl. af adj. *iamn* (*iemn*) är *iamn* (*iemn*). Då sålunda *nær* hvarken brukas attributift, eller kan som predikat böjas, återstode för

* Jfr. Skåne L. I. 56 *alli æm nær*.

möjligheten af dess adjektiva natur endast dess uppfattning som ett abnormt oböjligt adj., i sitt slag stående ensamt. Men detta antagande är opåkalladt, då mot den rent adverbiala egenskapen icke någon ting kan invändas, och denna är allestädes tillämplig. Se vidare Gradförhöjning.

sör (åt edgång upplåten); Isl. *særr* eller *sær* (för *sørr*). ÖGL. E. S. 8 a *söran dagh*; Kr. B. 49 pr. *epsört*. Jfr. II. 428 *epsöre*, 325 *ain syri*.

porr, *pörr*, *pörr* (torr); Isl. *purr*; hos Harpestreng 72 *thiur*, 8 *thiurt*, Ny-Dan. *tör*. Cod. Bur. s. 6 *före pörran vand* (förer torr staf); a *pörröm grenom*; 452 *ok worþo iamskyt* (genast) *pöre grena at gulde* (till guld); Bjärk. R. 49 pr. a *pörro lande*; Bonavent. s. 402 *mz - - þorro hiarta*; Hel. Birg. Up. I. s. 6 *thört*.

Med slutande *r* kunna vidare nämnas: *bar* (Isl. *berr* eller *ber*), *opinbar* (*oppinbar*, *uppinbar*, *yppinbar*, Isl. *opinberr*), *var* (varsam, uppmärksam, var), *snar*, *spar* (sparsam, jfr. I. 429 *ospar*), *skir* eller *skær* (*skær*, I. 428—9), *stor*, *dyr*,* *bær* (i *aldinbær* m. fl.), *kær* eller *kiær*, *ör* (t. ex. Ivan 4248 *galin ok ör*, dial. *ör*, Isl. *ørr* eller *ærr*, delirus), *för* (och *oför*, *vælför* m. fl., Isl. *førr*, *færr*), *skör* (lösaktig, lättsinnig, t. ex. S. Birg. Up. 4: 26 *skör ordh*, Nun. Bön. 34 *fangit sköra oc orena thanka*, jfr. Isl. *saur-*), *skör* (bräcklig, jfr. Legend. s. 459, 4043). Af Lat. eller Romanisk härkomst är *pur* (jfr. Bonavent. s. 49 och 69 *vara puran man*), *klar* (jfr. Cod. Bildst. s. 946); af Tysk det i Gust. Is Bib. brukade *alffuar* (t. ex. Vish. 7: 22, Syr. 49: 23, jfr. här frammanför s. 244 subst. *alvara*).

vis, *viss* (viss, vis); Isl. *viss* (äfven *viss*), *vis*, *vist*. Cod. Bur. s. 524 *var þæs vis* (derom *viss*); Upl. L. Kg. B. 40: 2 *hans vist* (säkra) *umbuþ*; VGL. II. Forn. B. 54 *hans vissum umbuz manni*; Med. Bib. I. 573 *uisir* (vise, förståndige); Hel. Birg. Up. I. s. 98 *the trodho ok giordhos rasklika visse*; Södm. L. Conf. *sum i suðermanna lande uisasti æru*. Hit höra *ovis* (ovis, ovetande), *rætvis* (Upl. L. Præf. *rætvisir*, pl.), *vrangvis* och dyl. I nyare språket göres skilnad mellan *vis*

* I Gottl. L. 19: 25 *sum kann dyrtir ir kan ir* antagas vara af förseelse upprepadt, liksom i samma lag 4 *blotir iru*, för *blot iru* (se här förut s. 97. noten).

(sapiens) och viss (certus), det senare ofta i folkspråket uttaladt med *e* (vess), hvilket icke är händelsen med det förra; olika bemärkelse är ock för *ovis* och *oviss*; alltid heter det *allvis*, *rättvis* o. s. v.

fals (sveckfull, falsk). Med. Bib. I. 40 *en fals propheta*; *fals propheta* (pl.); *falsom prophetis*; 278 *forsma falsan gudh*; Hel. Birg. Up. I. s. 4 *fals thing*; 400 *af false snille*; Kg. Styr. II. 4 *at han hawi sannelika fullan godwilia ok ey falsan*. Gemensamt med subst. *fals* (se här förut s. 405) står det likformade adj. närmare Lat. än *falsker* (s. 384). I de Norska handskrifterna af Barlaams S. och Strengleik nyttjas *fals* som adj.

fræls (fri); Isl. *friáls* (jfr. I. 295, noten). VGL. I. R. B. 9 pr. *hvæt hældær han ær fræls allær fræl*; G. B. 6: 3 *ligger við fralsæ fostro* (frigifven hemmafödd trälinna); K. B. 45 pr. *allum frælsnum mannum*; Upl. L. Kk. B. 2 pr. *utan kunungær giwi þe iorþ frælsæ* (skattfri); M. B. 6: 5 o *frælst* (ofritt) *folk*; *allir frælsir*; Södm. L. Æ. B. 3: 2 *nu kan ofræls* (ofri) *man barn afla með frælse kunu*; Hel. Birg. Up. I. s. 48 *hon hafðhe frælsan vilia*; *at gudh hafwi friælsan ingang*. Formen *friæls* är ytterst sällsynt. Med förändrad betydelse är *frælse* nu oböjligt, i fall det eljest kan betraktas som annat än det gamla subst. *frælsi* (frihet, skattefrihet, förmånsrätt). Jfr. *frir*.

Andra på *-s* äro *hvas* eller *hvass*, *fus* (villig, benägen, hvaraf *framfus*, nu oftare *framfusig*), *lius*, *lös* och dess sammansättningar *skamlös* (oskadd, otadelig, t. ex. Cod. Bildst. s. 390 *wardhe - - min likame ren ok menlös ok scamlös*), *ivrlös* (utan öfverplagg, se VGL.), *forfallalös* o. s. v. Isl. förvandlar *r* till *s* i nom. m. sg. (*viss*, för *visr*), men utelemnar det emellanåt; i öfriga kasus, med begynnande *r*, blir detta ömsom öföändradt, ömsom assimileradt (t. ex. *visrar* eller *vissar*). I F. Sv. har jag icke sett *r* bibehållet. Såsom undantag upptäckes i någon dialekt nominatift *-er*, t. ex. *fösser* (se P. MÖLLER, Ordbok öfver Halländska Landskaps-målet s. 52).

blar (blå); Isl. *blár*, *blá*, *blátt*. Vestm. L. II. M. B. 22: 4 *warþær blar ællær blöfoghær*; I. 42 *warþir blar ella blöfughir*; 14 *slar man blan man* (ack. m. sg., slår man någon

blå); St. Rimkr. 6: 1 *antigia bloduger eller blaar*; Bjärk. R. 42 pr. *warþær þer bla* (nom. m. sg.); *gör han* (honom) *blan*; Cod. Bur. s. 73 *þin bla sifa ok bloþogh hærf* (axel); VGL. I. B. B. 5 *blat ælker bloþukt*; II. Fr. B. I. *blat ok bloþukt*; IV. 46: 44 *til fæm þænniugæ bla* (gen. pl. eller ack. m. pl.); 46: 42 *eigh tok han meræ æn fæm þænniugæ bla* (ack. m. pl.); Upl. L. M. B. 24 pr. ær *blat*; Med. Bib. I. 195 *mæ blam lit* (dat. m. sg., med blå färg); Cod. Bildst. s. 628 *mæ blaam sidhom* (dat. pl.). I St. Rimkr. 3: 1 *Joar (=Ivar) blaa* står *blaa* snarare för *blai* än för *blar* (jfr. längre fram *spar*.) *far* (paucus, rarus); Isl. *fár, fá, fátt*. Gamla Ordspr. 638 *aff litin sniik* (ack. n. pl., små svek) *wardher ffa man riik*; Kg. Styr. II. 38 *tala fatt* (litet); Didrik s. 407 *faat folk*; Upl. L. Conf. *mæþ faum orþom*; Södm. L. Conf. *mæð faum orðom*; Cod. Bur. s. 204 *mæ fam harom*; Kg. Styr. II. 37 *fam hemelikr* (med få förtrogen). Nu brukas *få* endast som oföränderlig pl. — Icke utan sin brydsamhet är frågan, huru vida det gamla, alltid predikativa *fat, afat, affat* (bristande, hvad som fattas), må anses som ett hit hörande neutr. sg., eller som ett annat ord, hvaraf verbet *fatas* (fattas, brista). Se här exempel: VGL. II. Add. 2: 10 *leggi til þæt fat ær*; IV. 46: 42 *sa* (såg) *nokot affat*; ÖGL. Væþ. 4: 5 *þæt sum fat ær*; Upl. L. Kk. B. 3 *bætræ til* (afhjelpa) *þæt fat* (var. *afaat, affat*) *ær*; Præf. *læt affat* (var. *a fat*) *wærw*; Södm. L. Præf. *af fat* (var. *afat, afaat*) *ær*; Kk. B. 3 *warþær hærnocot a fat*; Cod. Bur. s. 446 *böta þæt af fat* (var); Med. Bib. I. 94 *at första mannenom war enkle faat*; 309 *at honom ær dygdh faat*; Legend. s. 94 *tha war en biæлке aafaat*. Om man härmed sammanhåller Isl. *fátt* (paucum, parum), *áfátt* (t. ex. *áfátt er honom*, honom brister), *affátt* (ringtaligt), *riimfátt* (trångt), *ræðfár* (rådvill), *ræðfátt* m. fl., alla hänförliga till *fúr* (paucus), så gifves ej skäl att från annan synpunkt betrakta de Svenska *fat, afat*. Man skall må hända fästa sig vid det ovanliga deruti, att af ett neutralt adj. bildats ett verb, såsom det sällan och sent framträdande *fatas*;* men samma företeelse erbjuder sig i det nya verbet

* T. ex. i unga hdskr. af Upl. L. Kk. B. 3 (not. 77) *fatas*, Med. Bib. II. 56 *ey fatades æltir brast*. I Gloss till VGL. antages ett verb *afata* förefinnas uti VGL. I. A. B. 5 *af uatæ*, II. 7 *afat*; men när på dessa ställen en felskrifning måste förutsättas, kan denna ha varit af annat slag.

förinta, i det hvardagliga *godta sig* (Dan. *godte sig*); och än närmare jemförlighet har man i de af Isländske skalderne upptagna, hos Egnsson anförda orden *fætta* (pauciozem redde-
re), *fættaz* (pauciozem fieri), *fætka* (pauciozem fieri), *fættir*
(qui pauciozem reddit), alla af *fätt*, liksom *småtka* (imminuere)
af *smått*; och några af dessa härledda ord finner man redan
i Sn. Edda. Den vokaliska olikheten mellan *fatas* och Isl.
fätt är den samma som mellan *fattig*, *nabo* och Isl. *fátokr*,
nábúi.

rar (rå); Isl. *hrár*. Bonavent. s. 22 *ato mz honom ran kal*
(ack. m. sg.); Södm. L. B. B. 47: 3 *hogger man ra hasl*
(ack. f. sg.); Upl. L. V. B. 44: 4 *mæþ ra* (var. *rai*, dat. f.
sg.) *hasl*; *aff ra* (var. *rai*) *hasl*.

grar (grå); Isl. *grár*. Cod. Bildst. s. 779 *pauin gaff hanom*
gran kiortil; Vadst. Kl. R. s. 44 *hafua -- een graan kiortil*;
slíta graat midhulmaato got klædhe; 70 *af graa watmale*
(af grått vadmal); St. Rimkr. 6: 2 *the munka the æro graa*
(för *grair*).

smar (liten); Isl. *smár*; Dan. *smaa*. i vissa fall äfven singulart,
t ex. *den smaae*, i *det smaae*. P. Månsson s. 70 *stólha*
the stenen -- smaan som gryn; *aff -- smam quistom*;
Legend. s. 977 *som smat miöl*; Gamla Ordspr 37 *mange*
bækkia oc sma (för *smair*) *göra stora aa*; Alex. 47 *sma ok*
store; ÖGL. Kr. B. 44, not. 84 *twæggia sma pæninga* (gen.
pl., kanske = *smapæninga*) *leef* (bröd). I Cod. Bur. s. 48
at han þorpte væl við (väl behöfde) *þigia* (emottaga, tigga)
smam som förra gaaf ofstorom synes smam vara taget
adverbialt; i yngre medeltidsskrift brukas ofta *smam ok smam*
(småningom).

spar (förutseende, förutsägende, vis); Isl. *spár* (jfr. *forspar*).
Cod. Bur. s. 200 *philipus var firi spa sins döz*; 204 *han*
ær frispa ok vet alt; Ivan 404 *hær war ængin fore spa*;
Flores 557 *the varo ij thz öfrith* (mycket, särdeles) *spa* (för
spair, sannspådde). I Upl. L. Præf. heter det *laghæ yrkir*
(lagförfattare) *war wiger spa*, hvarest *spa* sannolikt står be-
stämdt, för *spai* (jfr. *Ivar bla*), liksom andra vedernamn (se
II. 265).

frir (fri) är främmande för Isl. (med undantag af några i senare
tider inkomna danismer, upptagne hos Björns HALDORSEN), och

jemväl för våra fornlagar; men i Gottl. Hist. 2 läses *at þair mattin frir oc frelsir sykia* (besöka) *suiairiki*, — icke det enda tecknet till Tysk inflytelse i den Gottländska handskriften.* Ännu på 1400-talet ses detta ord blott undantagsvis, t. ex. Ansgar. 2: 11 *til frian ingang*. Kristof. Lands L. Kg. B. 2 talas om *privilegia ok gambla frijhet* (särskild förmån, undantagen befrielse från pålaga).

fror; Isl. *frór* (enligt BJÖRN HALDORSEN); Dän. *fro* (förojd, glad). Ivan 1656 *han var ij sit hiarta fro*; Hert. Fredr. 37 *han var - - mild ok stadhelik gladh ok fro*; St. Rimkr. 27: 1 *ther war mangen man blidh ok froo*. Detta knappt utöfver rimverken synliga ord från den senaste medeltiden, nu lika obegagnadt i skrift som i rent Svenska dialekter, är säkert i vårt modersmål, troligen ock i Isl. (jfr. dock EGILSSON), taget från Danskän, och der från Tyska *froh*, förut *fro*; utan att derföre släktskapen med *fryghþ* må förnekas.

tror (trogen, tillförlitlig); Isl. *trúv*, Dan. *tro*. Flores 1222 *at han skal thik vara hull ok tro*; Med. Bib. I. 234 *wardha minom herra otro*; Bonavent. s. 220 *var ække mistro* (miss-trogen); Cod. Bildst. s. 831 *gen* (mot) *enom vantro* (för vantrom, eller best. *vantroa*) *biscope*. Jfr. I. 124 i noten, och II. 405 *troin*.

frior, frör; Isl. *fríor* eller *frær* (fruktbar), med inskjutande *v* (*f*) framför kasualändelser med begynnande vokal. Med. Bib. I. 132 *at iordhen skulle ey at eno* (allenast) *wara ofrö till got sædhi*. Dialektiskt förekommer ännu *frö* och *ofrö*.

mior (smal, smärt, tunn); Isl. *miör*, med inrymdt *v* såsom i *fríor*. Alex. 5333 *Alexander war mio ok enkte sagher*; Hert. Fredr. 2006 *hon var til mata væxin mio*; Ivan 274 *myo* (för *mioir*?) *ok lange varo hans læggia*. Södm. L. B. B. 33: 2 har sammansättningen *mio hund* (ack. m. sg., liten hund, jagthund).

slior, sliör (slö); Isl. *slíor* eller *slær*, med *v* som i *fríor*; Dan. *slöv*. Nun. Bön. s. 29 *wtan ær iak slio*; Gust. I:s Bib.

* Anmärkningsvärdt är, att änskönt det enkla *frí* icke i de Skandiska fornspråken fått häfd, det ändock ligger förtäckt i det adj., som dessa tungor tillegnat sig för uttryckande af samma begrepp. Isl. *fríðls*, F. Sv. *frøls*; i fall neml. den I. 295 (noten) angifna härledning är grundad, och någon annan har man icke lätt att göra gällande, med kändedom af de äldsta Forn-Tyska formerna (jfr. Mös. Göt. *freis*, *fri*, med *freithals*, frihet).

1 Sam. 13: 24 när äggen (för äggen) på liyanar - - wardt shio; Alex. 2820 handen war week ok swærdhit sliot; Cod. Bildst. s. 255 wart-sliöt. Vokal-öfvergången är både uti Isl. och F. Sv. den samma som i subst. snior (II. 37). Den senare förvexlingen af slö och slög är s. 378 omtalad.

nyr (ny); Isl. *nýr*, med inskjutet *i* som uti *míör*. Upl. L. V. B. 1 pr. *sipæn gangi ny skipt a; aff nyu*; 24 pr. *nu six um nyar uppgiærpir* (ack. f. pl., uppodlingar); ÖGL. Vins. B. 7 pr. *nyt ok onöt*; B. B. 11: 1 *a nyia tomt*; Dr. B. 18: 1 *köpa hanum nyia hanzska ok nyia skoa* (skor); Bonavent. s. 95 *utan röktar sik* (bereder sig) *daghlica nyan ok större hedhir*; Södm. L. Conf. i *nyom* (neml. *laghum*); Cod. Bildst. s. 424 *mz nyiom limum* (lemmar). Bestämmdt: Upl. L. Conf. *gicum wir fullæn laghæ rætt ok krasspt þöm samu nyu laghum*; ÖGL. Æ. B. 2 pr. i *nyiu laghum*.

Verkliga eller, såsom merendels är fallet, blott skenbart vokaliska adjektif-stammar* äro ej många. Till de uppräknade kunna läggas *þrar* (i folkspråket *trå*, Isl. *þrår*, trägen, jfr. Med. Bib. I. 261 *een thra*, enträgen), *lyr* (i några nordliga dialekter *ly*, *løj*, Gottl. *löir*, ljum, Isl. *hlýr***). Gust. Is Bib. Sach. 12: 4 har *skyy* (skygg, af T. *scheu*, jfr. I. 126), hvilket är länge sedan utdödt. — Det under böjningen framträdande afleda *v* (f) uti Isl. *friör*, *míör*, *slíör*, i Ny-Dan. *slöv* en stadigvarande bildning, varseblifves ej i våra urkunder, hvilka emellertid, på de af mig återopade ställen, ej erbjuda mer än ett enda exempel af en kasus, der *v* kunde laglikmätigt intaga sin plats, och det ur en ung codex (jfr. *myo*, ur Ivan), der fornskruden är söndersliten. Äfven *nyr* saknar *i* uti de äldsta handskrifterna, och eger det aldrig uteslutande, men länge som vexelform. Det maskulina nominatif-tecknet *r* återstår endast i sg. *blar* och pl. *frir*, hvilka dock göra till fyllest för uppställningen af ett paradigma.

* Så sammanhänger t. ex. *tro-r* med *trygger*, och än närmare med *trogen* (jfr. I. 124—5), *þrar* med *trägen*. Andras ursprungligen konsonantiska utgång erfarens vid jemförelse med Forn-Tyska idiom.

** Det Stockholmska *løj* (trög och overksam, liknöjd), de bildade stånden ensamt tillhörigt, är tvisfelsutan en omedelbar efterbildning af det med *hlýr* radikalt sammanfallande T. *lau*, som har både den egentliga och den egentliga bemärkelsen.

TREDJE KAP.

Gamla anomalier.

Med ungefär samma inskränkningar, som II. 166 blifvit för substantivet *angifna*, kommer här adjektivet att framställas i sina afvikelser från den vanliga ordningen, ofta bestående endast i obojighet. Någon gång inträffar, att ett adj., såsom *Isl. miðr*, förekommer blott obestämdt; oftare, att ordet eger blott bestämd form, eller ock jemte den obestämda en bestämd af oföränderlig egenskap. Här samlas exempel i ena och andra afseendet, med förbigående af några halft prominala ord, t. ex. *engi* (ende), *enka* och andra, hvilka förbehållas sjetta Boken.

nykil och *litil* äro här förinnan belysta (jfr. s. 398, 399).

iannarri, *-ærvi*, *-arva* (samarfva, lika berättigad till arf). VGL.

I. A. B. 3 pr. *þer eru iannærvi* (nom. m. pl.); II. 3 *þet ær iampn aruæ*; Upl. L. Æ. B. 15 pr. *þe æru all* (n. pl.) *iampn æruæ*; Södm. L. Æ. B. 4 pr. *þön æru all iannarwa*; *þæssin all æru iannarwa*.

samkoll, *-kulli*, *-kulla* (af samma *kull*, jfr. II. 36 *kolder*), *sunderkoll* o. s. v. (af olika *kull*). Upl. L. Æ. B. 43 *æru barn æptir bafi sundær koll* ok *samkoll*; nu *dör ett af samkoll*; *ærsci þa samkoll þre löti* (lotter) ok *sundær koll* (var. *synderkull*) *fiærfung*; 16: 4 *æru þer sunderkollæ* (nom. m. pl.); VGL. II. Add. 8 *hwat* (ehvad) *han ær hælder synderkollæ æller samkollæ* (nom. m. sg.); ÖGL. G. B. 24: 4 *ær egh samkulla til*; nu *æruir aldrigh sundær kulla mæþan samkulla liwa*; Vestm. L. I. G. B. 44: 4 *ær þa sundirkulla broþir til*; *ær til sundirkulla systir*; *ær til sundirkulla systirbarn*. I Södm. L. Æ. B. 2 pr. behandlas ifrågavarande ord som substantif, t. ex. *liwa barn æptir bape sunder kullar* oc som *kullar* (i en nära samtidig hdskr. *sundercolla* ok *samcolla*); *taki lote tva samkullar* oc *þriþiung sunderkullar*; så jemväl i Stads L. Æ. B. 7 *lifuer epter sunderkuller* oc *samkuller*. Man torde här af möjligen hemta anledning att fatta äfven de öfriga formerna som subst.; men det skulle då gifvits ej mindre ett mask. subst. *-koll* än ett neutr. *-koll* och ett *-kolla* (*kulla*); och ändock finge *-kolla* (*kulla*), pluralt ta-

get, stå för *-kollar*, eller utgöra ett svagt neutr. utan *-n*, likställigt med *hierta* (II. 228).

oviti? *ovita?* *afvita* (från vettet, *afvita*), *vanvita* (vanvettig). Stads L. Dr. m. Vadha 15 *nu kan man eller kona ofviti vardha*, der *ofviti* ettdera föreställer *oviti*, annars subst. (jfr. II. 204 med Isl. *óviti*, Södm. L. *ovita gerning*, oförnuftig varelses gerning, Upl. L. M. B. 24 *ovitænum*), eller *afviti*, annars *afvita*, såsom på motsvarande stället ind. 14 af samma balk *nu kan man eller kona affvita vardha*, Södm. L. M. B. 18: 1 *warþer man af wita*, Upl. L. M. B. 2: 1 *wærþer man aff wita*, Cod. Bur. s. 130 *þæn auita var*. Adjektift synes *ovita* vara taget i Södm. L. B. B. 32 pr. *ovita sæ*. Likaså *vanvita* i Med. Bib. I. 294 *hwru mykith fool* (dåre) *ær tha margher syndogher oc wanwita* (jfr. Vestm. L. I. B. B. 39: 5 *setir bondin wanwita til hirþingia*, der *wanwita* kan vara subst.).

lagha (laga, laglig) är väl från början gen. pl., men har tidigt antagit ett slags adjektif egenskap. t. ex. VGL. I. þj. B. 10 *lagha uærn*, B. B. 1: 1 *laghæ buþ*; och denna öfvergång visar sig mera afgjord i *aflagha* (olaga, olaglig), *olagha*.

reþa (beredd. reda)? ÖGL. Vap. 6: 1 *böta -- reþa pænninga*; Upl. L. (1607 års upplaga) *þän - - giwa wil wärd ok pænninga reþhu*; Kk. B. 4 pr. (i en hdskr. från senare hälften af 14:de årh.) *redho pænningha* (ack. pl.); Södm. L. Æ. B. 2: 1 *þættæ æru þe wærþöre sum biþa scal til byrþ. gull oc silf. korn. reþo pænninga*; Ansgar. 30: 39 *i lödhugo silfver oc redhom pænningom*. — Man skulle kunna som adverb betrakta det nuvarande *redo*, i talesätten *vara redo* (färdig, i ordning), *göra sig redo*, motsvarande Legend. s. 90 *redho ær iak*, Väst. Kl. R. s. 4 *huilke redho varin*; der man hade att söka en oblik form till subst. *reþa*, äfven framträdande i Södm. L. Add. 2 *til reþo* (till reds) och participialadjektivet *redhuboin*, Isl. *til reiðu*, *reiðubúinn*. Men dermed är ej ljus spridt öfver *reþa pænninga* (ack. pl.), *reþo pænninga* (ack. pl.), *redhom pænningom* (dat. pl.); eller öfver Norg. Love II. 446 (49) *i ræiðum* (var. *reiðu*) *pænningum*. Antingen har väl subst. *reþa* blifvit missbrukadt som adj., eller har det funnits ett adj. *reþer* (möjligtvis part. preter.

redder, redd, bredd), i samma ställning brukadt ömsevis bestämdt och obestämdt.

æpla (af god härkomst, adel), i likhet med det af Björn HALDORSEN upptagna *ēsla* (adlig), från Tyskan. Kg. Styr. III. 53 *siva som siälin är mere ädla än likamen*; Cod. Bur. s. 494 *bap æpla vngan man*; 525 *sanctus vitus æpla tolf ara barn barpes* (blef slaget); 496 *æpla mæn* (vok. pl.); Hels. L. Præf. *blant æpla' fruct*. Yngre medeltidsskrift har ömsom *ædla* och *ædela* (jfr. Med. Hög-T. *edele*); äfven *ædhel* (t. ex. Med. Bib. II. 218); men Gust. I:s Bibel, liksom de följande, har Luc. 19: 12 *en ädhla man*.

ækta (äkt), från Tyskan, upptäckes först i fornsvenskans sista tidskrift, t. ex. Med. Bib. II. 405 *som war hans rätta ækta hustru*. Jfr. här förut s. 94 *ækt*.

enstaka, *enstika* (enstaka); Isl. *stakr*, *einstakr*. Kg. Styr. I. 18 *en enstaka man*; 44 *ey är got mannum enstaka wara*; i Bures upplaga af samma verk på några ställen *enstika*; Kristof. Lands L. B. B. 24 *eenstika quinnor*.

I lagarne ses *orbota* (VGL. I. O. pr. *orböte*) eller *urbota* (Vestm. L. I. M. B. 10 *urbotar*), *orþiuva* eller *urþiuva*, *orþiuva* (urtjufva), *urþinga* (tingsfri, för tings hållande förliden), *iamskila* (*iamskiäla*, *iomskila*, lika i bevisning, jfr. Isl. *sundrskila*), *alsæla* (som sålt all sin egendom, utsäld), *barþipa* (med bristfällig grind eller större öppning), *forveþia* (förstånden, till inlösen förlorad), *friþætta* (friboren, välättad), *twæböla* eller *twæbola* (som har 2 boningsställen). I annan skrift: *æmfædhra* (Med. Bib. I. 33, fader jemlik), *twæhugha* (Cod. Bildst. s. 744, tvehogsen), *orvana* (ib. 230, misströstande, jfr. II. 96 subst. *van*), *fultaka* (Vadst. Kl. R. s. 4, berättigad), *vanhopa* (Cod. Bur. s. 543, misströstande), *fulstopa* (Bonavent. s. 45, fullkomlig, ymnig), *ovirstopa* (ib. s. 447, S. Birg. Up. 4: 95, öfverflödande). Ofta kan den stelnade formen på *-a* ställas invid en vanlig obestämd, t. ex. *urlænda* (Magn. Er. Lands L. J. B. ind. 8, utrikes vistande, jfr. *-lænder*), *helbrygða* (jfr. *helbrygdher*), *biltugha* (ÖGL., jfr. *biltugher*), *ullæggha* (Cod. Bildst. s. 474, biltog, jfr. *-lægher*), *orsaka* (Med. Bib. I. 496, 336, 337, jfr. VGL. *orsaker*, saklös), *mis-*

* Jfr. Isl. *ofstopa*, af EGILSSON fördt till ett subst. *ofstopi* (tygellöshet).

lika (Med. Bib. I. 223, spräcklig, jfr. *-liker*), *farlama* (ib. II. 218, oförmögen att färdas eller röra sig, jfr. *lamber*), *otama* (Södm. L., jfr. *tamber*), *fulæmna* (Cod. Bur. s. 417, tillräcklig, jfr. *iamn*), *enlita* (Med. Bib. I. 223, enfärgad), *mislita* (ib. spräcklig, jfr. s. 383 *-liter*), *löska* (i Hels. L. M. B. 17 *löska*, jfr. *lösker*). I vissa fall förräder sig härkomsten från gen. pl., t. ex. *lagha*, *villaradha* (kringirrande, husvill, t. ex. Stads L. J. B. 15 *mædhan the villa radha fara*, Ansgar. 15: 4 *foro willeradha*, jfr. *villrådig*, *rådvill*), det i sammansättning brukade *almanna* (allmän). — Äfven Isl. har ett antal oböjliga adj. på *-a*, af hvilka ett och annat får hos de gamle *-i* uti nom. mask. sg., men *-a* i mask. pl. och i fem., t. ex. FINSSENS Grågås I. 495 *samsfeðri bróþir*, *sammøðri brøðir*; *samsfeðra brøðr*, *sammøðra brøðr*; II. 238 *syster samsfeðra*, *systir sammøðra*.

brinnandi, *vitandi*, *boandi* och andra part. pres. hafva i våra urkunder en vacklande böjning, dock i det hufvudsakliga slutande sig till den för Isl. gällande, som öfverensstämmer med komparativens. Detta ämne är redan behandladt I. 410—413, hvarvid nu blott må tilläggas den egenheten, att ÖGL. har i nomin. sg. oftare *moghanda man* än *moghandi man*, der *moghanda* kan möjligtvis vara en genitif sammansättnings-löm.

Vi upptaga här några adj. på *-e* (*-es*, *-is*), af hvilka blott ett går längre upp i tiden, men de öfriga härstamma från den sista tiderymden för fornspråkets herravalde.

öþe (öde, desertus, incultus); Dan. *öde*. VGL. I. M. B. 2 *mylnu staper* (qvarnställe) *ligar öþe*; II. M. B. 2 *mölnostaper ligger öþe*; Forn. B. 34 *ligger öþe bool* (gård, landtogs), hos Lydekinus *bol öþe*. Om ej det predikatift använda *öþe* skulle till äfventyrs vara ett adv., danadt af det neutrala subst. *öþi* (Isl. *eyði*), hvilket senare rätt gerna kan förutsättas i *öþe bol*, än lättare i VGL. IV. 45 *öðhebol*, Upl. L. V. B. 17: 2 *öþis by*, ÖGL. B. B. ind. 15 *a öþe læggia*, kap. 16 *öþi læggia*; så kunde man föreställa sig ett adj. *öþe*, icke formelt motsvarande Isl. *auðr*, men i stället ett med Isl. subst. *eyðir* (förödare) till det yttre sammanfallande uråldrigt adj. *eyðir*, likställigt med F. Hög-T. *odi*, Ny-T. *öde*, samt ett antaget Mös. Göt. *auþis* (enligt GRIMM, Gram. I. 720) eller *auþs* (en-

ligt SCHULZE) eller *aupeis* (enligt UPPSTRÖM, Aivagg. s. 97), hvaraf likväl ingen nom. m. sg. stått att upptäcka. Att *öpe* icke kan vara = *öper*, Isl. *auðr*, synes mig klart af det intill våra dagar fortplantade *-e*, redan i gamla tider tillegnad neutr. Deremot är det uteslutna *-r*, för nom. m. sg., icke svårare att tyda i *öpe* än i subst. *öri* (s. 47); och samma låga accent har nu *ö* i *öde* och *öre* (jfr. s. 440, 465—6), hvilket bevisar, att *e* är = *i*.

donde, *dande*, *dondes*, *dandes* (rätträdig, ärbär, redbar); Dan. *dannis*, i äldre Dän. äfven *dandæ*; BJÖRN HALDORSSENS *dáindi*, *dáindis-*, *dándi-*, *dándis-* äro förmodligen efterbildningar från Danskan. Med. Bib. I. 46 *oc wardher opta annar thera* (den ene af dem) *donde man oc annar* (den andre) *thiwuer*; *tho* (dock) *wardh iacob dondes æn* (men) *esaw wardh onder oc awundzsiwker*; 354 *utan mannin wardher donde*; 53 *hwilkin dondes ær oc tro sinom skapara*; 45 *aff hwars* (hvarje) *dondemantz bryste*; Hert. Fredr. 30 *han var donde* (var. *dandis*) *ok öfrit* (mycket) *riik*; Bonavent. s. 216 *iomfrwr oc donde hustricr*; Legend. s. 332 *fflere hedherlika dandhe quinnor*; St. Rimkr. 12: 2 *en dande man ok wæl sidugh*. Alla dessa exempel äro från 1400-talet. Den yngre handskriften af Med. Bib., ej sällan utmärkt af mera fornartade språkformer, har öfver allt *dugande*, der den äldre har *donde* (jfr. Utgifwarens anmärkning I. 568). — I afseende på Isl. *dándis-maðr* återkommer PETERSEN till en gammal härledning från *dá*, dit jemväl det F. Sv. *donde* (i Hert. Fredr.) hänföres, hvilket skulle vara af annan upprinnelse än *dogande* (Dan. Spr. Hist. II. 238). IHRE tror *dande mæn* vara sammandraget af *dugande mæn*, under det Engelske lexikografer söka för Eng. *dandy* en aktningvärd ålder i dess slägtskap med de Skandinaviska orden. Af dessa är *dugandi* (*doghande*), också af Isländarne brukadt i här förevarande mening, uti F. Sv. och F. Norska handskrifter bevisligen äldre (jfr. I. 279, 446 i noten) än det F. Sv. *donde* och dess vixelbildningar, samt F. Dan. *dandæ* (se MOLBECH, Dan. Gloss.); och om någon gammal källa för BJÖRN HALDORSSENS af GISLASON (se Dönsk Orðab. art. *dannis*) icke godkända *dándi* (*dáindi*) fortfarande skulle saknas, hade man större anledning att taga i öfvervägande IHRES förslagsmening, hvilken lätt framkallas af den i

vår yngre medeltidsskrift vanliga omvexlingen af *donde* (*dande*) med *dughande*. I Ny-Svenskan kvarstår allenast det allt mer åldrande *danneman*, en under senare århundraden af de högre samhällsklasserna antagen högtidligare benämning på bonde.

fræmadhe, *frömadhe* (*främmande*), har härförinnan (I. 406—7) erhållit nödig belysning. Vi inskränka oss nu till några mer utförda språkprof, alla från 45:de årh., såsom St. Rimkr. 42: 2 *en fræmade man*; Valentin s. 36 *the frömadede mæn*; Ansgar. 24: 10 *the frömadhe männene*; Vadst. Kl. R. s. 37 *them frömadhamannom*; 38 *the fræmadhom*; Ivan 3886 *thz frömadha land*. I Göta munarter är, särdeles bland ståndspersoner och dess betjening, icke blott adj. *främmand* mycket gängse, men ock ett subst. *främmand*, best. *främmanden*. Adj. blir numera endast undantagsvis af någon författare upptaget; icke subst.

gyllene (*gyllene*); Dan. *gylden*. Legend. s. 644 *mz gyllene mwnnen*; *gyllene ordh utgaa af thinom mwnne*; S. Birg. Up. 8: 25 *vnderstodh (förstod) gyllene scriptena*; Med. Bib. II. 14 *om gyllene aaret*; VII *gyllenes aars baswner*. Detta för ifrågakomna ord (jfr. I. 408) motsvarar, fastän urartadt och stelnadt, Isl. *gullinn*. — en form, som jag icke bemärkt i Svensk fornskrift, men som är jemförlig med *ullin* och *dyl*. (jfr. II. 405).

varse (*varse*). Legend. s. 455 *iak vardh varse*; Ansgar. 4: 4 *wardh thes (det) warsse*. Förut och samtidigt nyttjas i samma mening *var*; men den adjektiva naturen af *varse* är därför ej gifven.

Bildningar med *-se*, t. ex. *gramse*, *harmse*, *leedhse*; *dogse*, *ångse* m. fl. finnas i Gust. I:s Bibel, stälda predikatift. Något tidigare visar sig *ympse*, hvilket på annat sätt kan betraktas (se Pron.). Yngre Vestm. L. har på ett ställe, J. B. 17, *ær öve löpse ær*, var. *þær yue löpse ær* (som är till öfverlopps*); men B. B. 7 pr. *þæt som yvirlöps ær*, hvilket är samdräktigt med Upl. L. J. B. 24 *þær iwirlöfs* (var. *iwir löps*) *ær*, Magn. Er. Lands L. J. B. 34 *som ofwirlöps ær*, hvaraf man har att sluta till en gen. *-löps* (jfr. här förut II. 406), adverbialt använd; och fråga är, om flere af de såsom adj. ansedda orden

* Jfr. 2 Mos. 16: 18 *wardt them som mykt hadhe intet öfverlöpsse*.

på *-se* i sjelfva verket äro annat än med *e* utbildade genitiva adverb, af hvilka ett eller annat möjligen kunnat öfvergå ur den predikativa ställningen till den attributiva. Antagandet af en rätteligen adverbial daning blir snarare stärkt än försvagadt af den företeelsen, att sist anförda ord, det enda hit hörande F. Sv. af högre ålder, eger till motstycke ett med den i Skandiska adv. inflytelsrika ändelsen *-is*, neml. Bonavent. s. 45 *owirlöpis*. Härtill kommer, att af de nu gångbara *varse*, *ense*, *vilse*, intedera låter med fördel begagna sig attributift, om än någon författare gör dervid ett undantag för *gångse*, såsom i Danskan. Att åter *ledsen*, *harmsen*, *aflägsen* och dyl. nybildningar behöfva ett *-n*, för att vinna fulla rättigheter inom adjektivets eget fält, är i mina ögon blott ett nytt bevis på den bristande adjektiva egenskapen af det oqualificerade *-se*. Hvad mig är bekant af Isl. hit hänförliga ord, är ej heller egnadt att rubba denna föreställning, t. ex. SCHLEGELS Grågås II. 55 *verpa hvinsi* (consterni), Alex. S. s. 70 *vm slict liggr hann hugse* (eftersinnande) *oc vakir*, 45 *þa er ec vacða vm slict hugse*; Barlaams S. s. 73 *at fæðer minn yrði* (blefve) *fullnomse* (fullt underkunnig om). Användningen af de hos MUNCH (F. Sv. Spr. s. 90) upptagna *játsi* (bejakande), *heitsi* (lofvande), *gangs*i (gångse, jfr. F. Fris. *ganse*, *genzie*, *ginse*), har jag icke iakttagit; men EGILSSON angifver *framsi* som subst., i uttrycket *ek rið framsi* (prorsum equito).

ympnin (tillräcklig), utan all motsvarighet i öfriga Skandinavspråk. Hel. Birg. Up. I. s. 87 *aengin pina ær swa besk ællir hardh nær os at hon ær ympnin* (var. *ympnyñ*) *til thinna synda*; 98 *minzsta synd - - ær hænne ympnin* (var. *ympnyñ*) *til fortappilse*; 6 *thu skalt ympnüt hafwa*; Bonavent. s. 22 *thz skulle hawa varit ympnyt*. I Kg. Styr. deremot förekomma II. 54 *werulzlikt godz the thet hawa ympne* (i ymnighet); 53 *ok thes hawom ympna äptedöma*; IV. 5: 44 *um ey är inländes ympno föða*; III. 35 *hawer ympno af fögelük ting*; 44 *then ymno rikedomu hawer* o. s. v. Radikalt samband härmed ega allehanda ord, såsom Hel. Birg. Up. I. s. 402 *til ympningo* (i fullt mått); Vadst. Kl. R. s. 75 *medh ympnyngo goze*; Gregor. s. 294 *ok bödh at them skulle ymninga gifwas*; Bonavent. s. 94 *ympnandis glædhi*; Södm. L. Add. 1: 3 *utan æi ymningis* (vore tillräcklig) *mlænzsker*

almoghe með konunge sinum land i landamære at ueria; Bonavent. s. 34 *skulle hawa ympningatz* (varit tillräckligt); 435 *egh ymnungas idher reghlonna fasta*; 440 *thz ömpnyngas at sighia*; 93 *thz ympningas ække vilianom*. Slägtskapen med det nya *yynnig* behöfver ej antydas.

-likin, -leken, -lighin. Upl. L. Kk. B. 5 *sum fapurlikin* (för *-likan*) *ræt hawær*; Kg. Styr. II. 84 *han skal wara - - gladr ok hemelikin* (för *-liker*, förtrolig); Gregor. s. 289 *konungin var idhkelikin i graat oc fasto*; Magn. Er. Lands L. Th. B. 21 *brutliken ær*; Bonavent. s. 4 *see nu huru værdhelikin thænne daghin ær*; *ihesu christi ok siælanna andelikin samanføghulse*; 204 *sagdho mang annor smælikin* (för *-lik*) *ordh*; 37 *værlzlikit, for thz som æuærdhelikit ær*; Hel. Birg. Up. I. s. 294 *besklekin*, 290 *lustelikin*, 316 *köllikin ok værdzlikin*, 43 *ærlikit*; Cod. Bur. s. 5 *ok var hænna* (hennes) *daghleken drosate* (= *drotsati*) *ok gupleken gömare*; 48 *en miok* (mycket) *ræpeleken (karl) com tel hans* (till honom); 440 *aldre vare människian udöpeleken* (för *-lek*); 3 *tel cristeleken kænnedom* (undervisning). Exempel på *-lighin* visar *hærlighin* (s. 394), Sv. Dipl. V. 165 *wüterlighin, wüterlighit*. Neutr. *-liget* har, i något enstaka ord, t. ex. *veterliget*, länge hållit sig vid lif; men ej adj. *-ligen*.* Alldeles tillfälligt är icke detta *-in*, hvilket vi återfinna i pron. *hvilikin* och *pylikin*, som med de ofvanstående äro fullt jemförliga; för öfrigt i *mykin, litin*, i den verbala 2 pl. (jfr. I. 319**). Det nya språket, som i det rena adjektivet försakat denna slutform, tyckes hafva inrymt den i det adjektiva adv. på *-ligen*, såsom *nyligen, verkliigen, säkertigen, visserligen* (för *visseligen*) och alla öfriga, som föreställa de gamla på *-lika*, sedan *-ligha*, ännu i Carl XII:s Bibel. GRIMM håller troligt, att det adverbiala *-ligen* kan vara ack. m. *-likan* (Gram. III. 404). Den ena förklaringen står icke den andra i vägen; ty ganska sannolikt är, att det akkusativa *-an* gifvit stöd äfven åt det gamla *-likin*.

* I en Norsk handling från år 1454 träffas *heiderligin man* (Dipl. Norveg. I. 608), må hända *suecism*.

** En något liknande företeelse är ock det Dalska *-n* för *-g*, i adj. på *-ug* eller *-ig*, t. ex. *okunnun* (främmande), *knappåndun* (fink, vig, jfr. *knapphändig*), *myelin* (möjlig), *lyelin* (löjlig); de egna *gosklin* (god), *kliensklin* (sjuklig, klen), *visdallsklin* (jfr. s. 398 *visdall*) m. fl.

korteis (belevad, artig), i Hert. Fredr. 1230 *ther* (som) *frome æro oc korteis*, förtjenar att antecknas för sin Romaniska börd (Ital. *cortese*, Fr. *courtois*), så sällspord bland Skandiska adj. Det Isl. *kurteis*, ej ovanligt i beskrifningen af främmande ridderliga äfventyr, behandlas som ett inhemskt ord. Eget är, att vi ega det kvar i Gottlands-dialektens *kurtais*.

FJERDE KAP.

Gradförhöjning i Forn-Svenskan.

I Mös. Göt. uttryckes den vanliga komparativen med *-iza-* eller *oza*, superlativen med *-ists* eller *osts*;^{*} hvilket sålunda förklaras, att komparativens ursprungliga kännetecken är *s*, för läget mellan två vokaler förvandladt till *z*; att det gamla *s* oförändradt öfvergått ur kompar. till superl., der det kommit i förbindelse med *t*; att den föregående vokalen *i* är kort, *o* lång. Det gifves ock en för vissa ord gällande föråldrad och mera undångömd jemförelse-form af *r* för kompar., *m* för superl.^{**} I alla German-språk eger superl. både stark (obestämd) och svag (bestämd) böjning, liksom positiven; men kompar. antager organiskt blott svag, i Mös. Göt. med den egenhet för fem., att detta kön icke, såsom i svaga formen af posit. och superl., har en med subst. *tuggo*, utan med *managei* (jfr. II. 10) öfverensstämmande flexion, t. ex. *blindozei* (se GRIMM III. 566—7 m. fl. st.).

Isl. har kompar. *-ri*, *-ari*, superl. *-str*, *-astr*;^{***} har följaktligen uti kompar. *r* i stället för *s*, och utesluter *i* framför jemförelsetecknet; eller har kort *a* i stället för långt *o* i Mös. Göt., med hvilken Isl. för öfrigt delar så väl likstämmigheten med positivens bestämda böjning i sg. af mask. och neutr., som afvikelsen för fem., i så måtto att den feminina kompar. icke i

* Dessa motsvaras af Sanskr. *-iyas*, *-ista* (se Bopp, Vergl. Gram. II. 32, 42, 44).

** I Sanskrit träffas de fulla formerna *-tara*, *-lama* (se Bopp ib. II. 22). Hvad i vårt modersmål möjligen kan hit föras, blir upptaget bland anomala.

*** I adj. och adv., som grunda sig på ett komparatift adverb, följer ofta *r* med till superlativen, såsom *sibarstr*, *sibarst*, *frammarst*, *ofarst*.

sg. stämmer med *gata*, utan med *glæði* (jfr. II. 45); men Isl. har för plur. uti alla kön och kasus af kompar. slutande i (e), blott undantagsvis för dat. pl. -um (*om*, jfr. I. 440). Hårtill kommer, att det framför *r* och *st* utgångna i af kompar., liksom uti den 2:a svaga konjug. (jfr. *senda* med Mös. Göt. *sandjan* o. s. v., I. 67), oaktadt sin frånvaro verkar öfvergångs-ljud, när stammen är deraf mäktig (jfr. *yngr*, *eldri*, *yngrstr*, *elstr*, med Mös. Göt. *juhiza*, *aldiza*, F. Hög-T. *jungiro*, *altiro*, *jungist*, *altist*). Då i posit. *r* assimileras med föregående *n* eller *l*, sker det äfven i kompar. (t. ex. *hreinni*, *sælli*, för *hreinri*, *sætri*), och i vokaliska stammar blir det komparativa *r* ofta fördubb-ladt. När sammandragning kan ega rum i positiven, är hon ock tillåten i högre grader (t. ex. *auðgari*, *auðgastr*, för *auðugari* eller *auðigari* o. s. v.). Superlativen följer samma lagar som positiven, så väl i den obestämda som bestämda böjningen. Den kortare bildningen på -*ri*, -*str*, är mest fornartad, och är apta-gen i flere af de allmännast förekommande ord. Några adj. hafva båda formerna (t. ex. *dýrri* och *dýrari*, *dýrstr* och *dýrastr*). Åtskilliga ord ega antingen kompar. och superl. af annan rot än posit., eller till posit. ej adj., utan partikel. Båda dessa fall hänföras till Anomala. Komparativens böjning i regelbundna adj. är exempelvis af *ungr*, *hreinn*, *fár*, *hvít* följande:

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. Nom.	yngr-re (ri)	yngr-re (ri)	yngr-ra
G. D. A.	yngr-ra	yngr-re (ri)	yngr-ra
Pl. N. G. A.	yngr-re (ri)	yngr-re (ri)	yngr-re (ri)
Dat.	yngr-re (ri, rum).	yngr-re (ri, rum).	yngr-re (ri, rum).
Sg. Nom.	hrein-ne (ni)	hrein-ne (ni)	hrein-na
G. D. A.	hrein-na	hrein-ne (ni)	hrein-na
Pl. N. G. A.	hrein-ne (ni)	hrein-ne (ni)	hrein-ne (ni)
Dat.	hrein-ne (ni, num).	hrein-ne (ni, num).	hrein-ne (ni, num).
Sg. Nom.	fæ-re (rri)	fæ-re (rri)	fæ-ra (rra)
G. D. A.	fæ-ra (rra)	fæ-re (rri)	fæ-ra (rra)
Pl. N. G. A.	fæ-re (rri)	fæ-re (rri)	fæ-re (rri)
Dat.	fæ-re (rri, rrum).	fæ-re (rri, rum).	fæ-re (rri, rrum).
Sg. Nom.	hvít-are (ari)	hvít-are (ari)	hvít-ara
G. D. A.	hvít-ara	hvít-are (ari)	hvít-ara
Pl. N. G. A.	hvít-are (ari)	hvít-are (ari)	hvít-are (ari)
Dat.	hvít-are (ari, urum).	hvít-are (ari, urum).	hvít-are (ari, urum).

Vidkommande det någon gång bemärkta *-um (om)* i dat. pl. hänvisas till s. 365.

Under bibehållande af sin allmänna ställning till Isl. är Forn-Svenskan i huvuddragen öfverensstämmande; och aflägsnar sig egentligen vid komparativens böjning, hvilken, särdeles i de anomala orden, vida mer än positivens och superlativens, förlorat den säkra fornartade hållningen. Icke blott att kompar. i sina kasus-ändelser närmar sig positivens bestämda form, och således ofta har *-a* för *-i (e)* uti nom. f. sg., *-u* för *-i (e)* uti oblikt fem. sg. och uti hela pl.; men den har ej sällan *-i (e)* för *-a* uti oblikt mask. sg.; någon gång uti nom. n. sg. *-i*, dat. n. sg. *-i* och *-um* ej allenast i dat. pl., utan ock i dat. m. sg.; ett och annat af detta till och med i äldsta handskrifter, det öfriga i andra gamla och värdefulla membraner. Denna allmänna anmärkning torde göra till fyllest; och hellre än att i ett normal-schema uppställa hvad som är oregelbundet, föredraga vi att praktiskt ådagalägga förhållandet i särskilda ord, hvaraf emellertid kan erfaras, att äfven de Svenska jemförelse-graderna blifvit i många omständigheter sitt ursprungliga sköplynne trogne, och i mycket öfverfört det samma intill våra dagar.

ungr, yngri, yngster; Isl. *ungr, yngri, yngstr*. VGL. III. 56 *slar edþre* (för *eldre*) *broþer yngri broþor* (ack. m. sg.); Södm. L. M. B. 26: 6 *warþer yngri* (var. *yngra*) *barn drepi*; VGL. I A. B. 5 *hin yngsti kolder*; undantagsvis III. 73 *þæn vngsti*.

þungr, þyngri, þyngster; Isl. *þungr, þyngri, þyngstr*.

læggher, læghri, læghster; Isl. *læggr, lægri, lægstr*. ÖGL. Vap. 17 pr. *hvat* (ehvad) *þæt ær höghre sak ælla læghre*; R. B. ind. 11 *baþe höghre ok læghre* (neml. *epar*, eder, nom. m. pl.); VGL. IV. 42 *sumær* (somliga) *sakir æru höghre ok sumær læghri* (nom. f. pl.); Upl. L. þg. B. 9 pr. *hvat þæt æru höghri wtni ællr læghri* (n. pl., lägre i antal); ÖGL. B. B. 51 *byrias at þy* (med det) *höghsta ok lyktas at þy læghsta*. Gottl. L. 49: 25 har adverbialt neutral-formen *legra*.

högher, höghri, högster; Isl. *hár, hæri* (Homil. 34: 1 *hære*, Ol. Tryggv. S. s. 47 *høra*) eller *hærri, hæstr*. Upl. L. Kg. B. 12: 2 *ær eldær höghri*; M. B. 29: 3 *konæ ær halu* (= *halvu*) *höghri* (hälften högre i bot) *æn maþar*; VGL. III. 32 *vndi*.

(under) *högere domææ*; II. K. B. 70 *vndir högre domæra*; Bjärk. R. 14: 16 *eig bötes konæ höfghri botum* (dat. pl.); VGL. II. Forn. B. 39 *vndir höstæ* (var. *högstæ*, *höxta*) *domæra*; Upl. L. Kg. B. 4 pr. *aldæ höxtu hærrænæ* (för *hærrænna*, gen. pl.). Gottl. L, som i positiven skiljer sig från andra urkunder, gör det äfvenledes i öfriga grader (se här förut s. 377). — Såsom kompar. adv. brukas i allmänhet *höghra*. I Vestm. L. I. þg. B. 3: 2 *þelli niþær minna væþ þa höghrum væþias* (sörfalle mindre vad, då högre vädjas, högre vad erlægges) har SCHLYTER antagit *höghrum* för adj., med underförstådt *væþium*; det kan ock betraktas som kompar. adverb. på *-um* (jfr. superl. adv. *fyrstum*, *senstum*), motsvarande det på *-a* i Vestm. L. II. B. B. 17: 3 *nu vilia þe höghra væþia*; Hel. Birg. Up. I. s. 301 *höghra oc höghra vpfara*. I båda fallen ega vi ett *-um* i dat. pl. af kompar. (jfr. *far*). — Cod. Bildst. s. 157 och 979 har adv. *högist* (högst), hvilken ovanliga form vore, såsom innebärande ett ursprungligt *i* (lika med F. Tyska språk), af ej ringa vigt, om handskriften räknade en betydligare ålder.

langer, *lengri*, *længster*; Isl. *langr*, *lengri*, *lengstr*; äfven *långr*, *leingri*, *leingstr*. Vi anmärka en ovanlig dat. m. sg. på *-om*, i Hel. Birg. Up. I. s. 247 *j længrom tima*. Man iakttaga vidare, att det adverbialt tagna *langt* har i kompar. *længra* (längre i afseende på rum), men adv. *længi* har kompar. *længer*, Gottl. L. *lengr* (längre i afseende på tid). Uti Isl. är förhållandet det samma med *længra* och *lengr*; hvartill kommer ett pluralt adv. *længrom* (se FINSSENS Grågås II. 123, i längre delar).

þranger, *þrængri*, *þrængster*; Isl. *þröngr*, *þrængri*, *þrængstr*; äfven *þraungr*, *þreingri*, *þreingstr*.

frambr (jfr. s. 384), *fræmbri*, *fræmster*; Isl. *framr*, *fremri*, *fremstr*. Gottl. L. 17: 4 *þa varþar ai ytan frembra foti*; Upl. L. Kp. B. 5: 4 *æu* (om) *þær komæ æþtru fôtær sum fyrræ* (förr) *waru frembru*; Vestm. L. II. Kp. 7 pr. *comæ þær æstro fôtær som fyrra stoþo fræmbri* (var. *fræmbro*); VGL. IV. 49: 2 *aldæ þerræ fræmstu mannæ* (gen. pl.). Ehuru den förkortade formen varit den allmänna och nu är den enda, läser man i Med. Bib. I. 418 *som fræmaster war*,

en *fræmmærste* oc *förste höfdhinge*, 203 til sin *fræmmasta* swen o. s. v.; för hvilken superl. en motbild kan sökas i Isl *framast*. — RASK och andre föra Isl. *fremri* och *fremstr* till adv. *fram*, hvilket återkommer i de gradförhöjda adv. *framrar* och *fremr*, *framast* eller *framarst* (så i Homil. 2: 2, FINSSENS Grågås II. 8) och *fremst*.

skamber (jfr. s. 384), *skæmbri*, *skæmster*? Isl. *skammr*, *skemri*, *skemstr*. Legend. s. 588 *eusebium læt han j kysto* (*leggia*) *skembre en han war langher*. Isl. har adv. *skemr*, Upl. L. *skæmber*.

stor, *störri*, *störster*; Isl. *stór*, *störri*, *störstr* eller *stærri*, *stærstr*. Ett anmärkningsvärdt undantag är i Gottl. L. 41 *cuma storarj sujn* (komma större svin). Den yngre handskriften af samma lag har 63: 3 (not. 44) *styr*a (större).

fagher, *fæghri*, *fægherster*; Isl. *fagr*, *fegri*, *fegrstr*. S. Birg. Avtogr. A. *þessa kirkju má þafin - - fæghre göra*; Gregor. s. 262 *at hvargin kunne finnas hænna fæghre* (att ingenstades kunde finnas någon fagiare än hon); Med. Bib. I. 233 *nu war iosep manna fægherst*; Gregor. s. 292 *byggdo owir hans gráf fæghersto kirkio*.

far (jfr. s. 447), *færi* eller *færri*, *fæster*; Isl. *fár*, *færi* eller *færri*, *fæstr*. Upl. L. V. B. 18 pr. *æi mughu færi stenar bolstapæ skæwl hetæ*; Kk. B. 2: 4 *præstar sighæf þem færri wææ*; VGL. II. K. B. 60 *flere ælla færre*; Forn. B. 28 *giuir færum* (dat. pl.) *sak*; 34 *giuir færrum sak*. Liksom i *höghrum* gifves i *færum* en kompar. dat. pl. på *-um*, den senare afgjort utan adverbial egenskap. Exempel på superl. gifves i Gamla Ordspr. 4018 *hwa* (hvilken, ho) *som lifstær som flæste honum spotta fæste* (paucissimi), äfvensom i de adverbiala talesätten *af fæstu* (VGL. I. J. B. 45: 4), *af fæstu* (II. 36, till det ringaste, åtminstone).

smar (jfr. s. 448), *smæri*, *smæster*; Isl. *smár*, *smæri* eller *smærri*, *smæstr*. Gottl. L. 24: 3 *smeri*; Läkeb. B. 85: 4 *smæsta* (smärsta). Isl. begagnar adverbialt *smærom* (t. ex. FINSSENS Grågås II. 423) eller *smærrum*.

hviter, *hvitari*, *hvitaster*; Isl. *hvitr*, *hvitari*, *hvitastr*.

sander, *sannari*, *sannaster*; Isl. *sannr*, *sannari*, *sannastr*. ÖGL. Eps. 44 *þæt sannasta leta*.

usal, uslari, uslaster. Cod. Bur. s. 130 *fly nu vslasta, vætar* (vok. f. sg.).

hvas, hvassari, hvassaster; Isl. hvass, hvassari, hvassastr.

Det senare bildningssättet (-ari, -aster *) antaga *harper, gilder, liker* och de med *-liker* sammansatta, *spaker, kranker, besker, fatöker, söter, rætter, vis* eller *viss* och de med *-vis* sammansatta, *lös* och dess sammansättningar; *viter, digher* och i allmänhet de med *r* utbildade (utom *fagher*); *valdugher* och andra på *-ugher* (hvad *hælågher* beträffar se s. 386—7); *krokutter* och andra på *-utter*; *fæghin* (glad, jfr. Legend. s. 44 *fæghnare*), *redhuboin* (jfr. Hel. Birg. Up. I s. 44 *redobonare*, 230 *redhobonasta*) och andra på *-in*, samt en stor mängd af allehanda art och daning. Så äfven öfver hufvud starka och svaga part. preter., ehuru detta ej är alltid förhållandet med Isl. (jfr. I. 452). Den kortare formen (-ri, -ster), som i regelbundna adj. ej har så stort omfång, har förlorat i värde med hvart sekel (i Danskan fins deraf knappast spår, utom i några anomala; alldeles som de starka verben i motsats till de svaga, och af samma skal (jfr. I. 264). I det hela taget råder, i afscende på enskilda ords stegrande på det ena eller andra viset, en vacker endragt mellan Isl. och F. Sv. I ett eller annat fall ses olikhet, och någon gång kan i båda språkarterna, eller i endera, dubbelt böjningssätt gälla för samma ord. Se här exempel.

þunder eller *thunner, thundri* eller *thunnari* o. s. v. Isl. *þunnr, þynnri* eller *þunnari* o. s. v. Med. Bib. I. 88 *at thz wardher thyndra oc thunnare; swa myclo thunnare æn adam som watn ær thyndra æn iordh.*

riker, rikari, rikaster; Isl. rikr, rikri, rikstr (Edda Sæm. s. 183 v. 44). Upl. L. Æ. B. 4 *hwat þær (de) æru rikari; Gottl. Hist. 4 ricasca (för ricasta) manz dotur.*

dyr, dyrri eller *dyrari, dyraster; Isl. dyrr, dyrri, dyrstr, och dyrari, dyrastr.* Vestm. L. I. M. B. 48 *kuna ær -- dyrri; 43 þæt ær þrim (tre) markum dyrra; Cod. Bur. s. 454 dyre æn gul (guld); Gottl. L. 28: 6 dyrari (adv.); VGL. II. Add. 6: 3 dyræst.*

* Någon gång kan a försvagas till e (jfr. s. 373 *öndester, ondestu*).

kær (*kiær*), *kærri* och *kærari*; Isl. *kærr*, *kærri*, *kærstr*. Cod. Bur. s. 74 *hans lif - - skal os vara kærri*; *haua han* (honom) *kærare*.

gen, *genni* (för *genri*) eller *genare*, *genster*? *genaster* (jfr. Isl. *gegn*, *gegnsta*, som EGILSSON härleder från Sv. *gin*, med prefixet *g*, *ge*). Upl. L. V. B. 4 pr. *æn þo at muni o genne* (var. *ogenna*) *se* (om han än må vara en mån ogenare, d. v. s. längre); Bonavent. s. 197 *en genare væg* (ack.); Hert. Fredr. 1468 *then genasta vægh* (ack.). Af superl. gifvas för öfrigt exempel i adv. *gensta*, *ginsta*, *genstan*, *ginstan*, *genast* (ÖGL. B. B. 5: 1), *ginast* (ib. i var.), alla i landskapslagarne och i den nuvarande bemärkelsen af *genast* (strax).

sen, *senni*? *senari*, *senster*? *senaster*; Isl. *seinn*, *seinni*, *seinastr* (jfr. dock SCHLEGELS Grågås II. 205 *et seinsta*). Bonavent. s. 22 *hulkin som gaar nakat litit senare*; Gamla Ordspr. 853 *ok ær than skadhi værre som senare komber*; Hels. L. Æ. B. 10: 1 *föpæs þæt senare*; Upl. L. þg. B. 3 pr. *a senæstu* (senaste, sista) *þinginu*; Vestm. L. II. Æ. B. 13 pr. *wet ængen hwar* (hvilken som) *fyrst dör æller senast* (adv.); Stads L. Æ. B. 6 *senast* (i membr. B. 5. b. *senarst*). Af den sammandragna formen har man i lagarne adv. *senna*, *senstum*; äfven *senær*, hvilket kan tydas som *sener* (= *senr*) eller *senar*. Till synnerlig uppmärksamhet är adv. *senestum* (Södm. L. B. B. 8: 4) berättigadt, för den händelse att det icke föreställer *senastum*, utan ett organiskt *senistum*.

Uti Isl. träffar man *hreinn*, *hreinni*, *hreinstr*; *vænn*, *vænni*, *vænstr*; *sæll*, *sælli*, *sælstr* eller *sælastr*; *miör*, *miöri* eller *miörri*, *miöstr* o. s. v.; af *diüpr* både *dýpri* och *diüpari*, *dýpstr* och *diüpastr*. Då dessa ord förekomma hos oss i högre grader, vanligen i yngre handskrifter, ser man blott *-are*, *-aster*; jemväl Cod. Bur. har s. 44 *sælare*, 508 *vænasto*, Upl. L. J. B. 4 pr. *dyupæstæn*. Deremot eger Stads L. Kp. B. 33 *styntre* (kortare, jfr. s. 383 *stunter*, Isl. *stuttr*, *styttri*), Legend. s. 94 *stækkre* (kortare), Med. Bib. I. 215 *fetre* (fetare). Troligt är, att den kortare bildningen haft ett vida större område, än man anar af våra skrifna minnesmärken, bland hvilka de äldsta icke innehålla

* I samma mening som det af honom anförda *hit gegnsta* (brevissimo itinere) kan nämnas ur FINSSENS Grågås II. 91 *et gegnsta*.

någon kompar. eller superl. till mer än ett ringare antal ord, hvad de regelbundna adj. vidkommer.

Part. pres. är otillgängligt för all stegring (jfr. I. 413). I hvad mån en sådan kan ega rum för part. preter., är förut antydt (jfr. I. 452).

Anomalier.

Germaniska språken, i likhet med flere andra, begagna för vissa alldagliga och oundärliga ord de högre gräderna ur annan rot eller stam än positiven, liksom för att åt stegringen gifva ett lifligare uttryck, en starkare färg. Sådana ord äro:

(*goper*) *bætri*, *bæster* eller *bæster*; Isl. *göðr*) *betri*, *bestr* (i äldsta språket äfven *baztr*); Mös. Göt. (*gods*) *batiza*, *batists*. VGL. I. K. B. 9 at *þer* (de) *varu eigh bætri*; 10: 4 *þo* at *hun se* (om hon ock kan vara) *bætri*; ÖGL. G. B. 14: 1 til *batra*; Vestm. L. II. B. B. 27: 1 *þæt bætra ær*; Upl. L. Æ. B. 10 pr. *þæn bæster ær*; *aghi kirkiu klæþi sin* (sina kyrkokläder) *þe bæstu*; Kp. B. *þem bæstu* (dat. pl.); Cod. Bur. s. 504 *mít bæsta barn*. Adv. *bæter*, Isl. *betr*.

(*ilder, vander, onder* *) *værri*, *værster*: Isl. (*illr, vandr*) *verri*, *verstr*; Mös. Göt. (*ubils*) *vairsiza*, (*vairsists*). VGL. I. V. S. 3: 2 *sua myklu sum han ær værri* (sämre); II. 44 *sum han ær feær værri* (sämre i värde); I. K. B. 10: 4 *er hun* (neml. klockan) *værri* (mindre värde) *en þrer marcher*; ÖGL. G. B. 14: 2 *nu hauær han skipt til uærra*; VGL. IV. 46: 7 *aldræ þæghnæ* (af alla fria menniskor) *wærstær*; Upl. L. Æ. B. 10 pr. *aghi kirkiu klæþi sin þe bæstu haldær æn þe wærstu* (sämsta); Þg. B. 14: 2 (i not. 100) *glöpa orða wærster* (värst i skymf-ord). Landskaps-lagarne bruka den adjektiva kompar. endast i meningen af: ringare, sämre, men den adverbiala *wærr*, *vær* och *værræ* (Isl. *verr*, Mös. Göt. *vairs*) i bemärkelsen: mera illa, svårare, värre. — Af *sæmbri* fins i landskaps-lagarne blott dessa ställen: ÖGL. G. B. 14: 1 *þa ma han hænnæ eghn ur staþ köpa* (föryttra hennes jord) *til bætra ok egh til sæmbra*; Vestm. L. I. B. B. 40: 1 *skipta þa batra oc sæmbra*. Superl. har jag icke märkt i F. Sv.;

* Någon gång kan en regelbunden stegring af detta ord varseblifvas (jfr. s. 373).

deremot ses, ehuru ej i äldre handskrifter, adv. *sæmber* (se *læres* Gloss.). Bland German-språk är Ang. Sax. det enda, som har en hit hörande kompar. *sæmra* (superl. *sæmest?*), i hvilken, liksom i några andra ord, RASK ser en radikal förbindelse mellan Ang. Sax. och Svenskan (jfr. Anvisn. s. 115 och Föret. s. 34 till hans Ang. Sax. Spr.). GRIMM åter vill icke antaga ett lån från A. Sax., med hvilken Sv. ej har omedelbar beröring, utan han gifver företräde åt en hänvisning på Isl. *sæmri* (decentior), *sæmstr* (decentissimus), af *sæmr* (decens), med en undergången förvandling i betydelsen (jfr. Gram. III. 606—7 med 580 *). Må vara! Men då har ock en vokalisk förändring egt rum; ty de af GRIMM åberopade ställen i Edda *Sæm*. (s. 173 v. 5, s. 218 v. 13) hafva *sæmra*, *sæmst*, af stammen *sóm*, hvarifrån *sómi*, F. Sv. *sómi* (II. 200), *sömd* (II. 97), Dan. *sømne*, *sømmelig* o. s. v. Isl. visar temligen tidigt en allt mer allmän skrifning *æ* för *o* (afven *sæmr*, decens); men denna är så godt som okänd i F. Sv., hvarest, tvert om, det gamla *æ* eller *e* någon gång öfvergått till *ö*, såsom för de äldsta handskrifternas *blæia* eller *blea* (i Göta-mål *blia*, Isl. *blæia*, Dan. *blee*) de yngre ega *blia*. Ljudlagarne deremot lägga intet hinder för UPPSTRÖMS härledning af *sæmre* från Isl. *sæmr*, mörk, smutsig (Skaldskap-armåla-Quæði Snorra-Eddu, Upsala 1859 s. 41). Från Ang. Sax. ståndpunkt kunde annars *sæmra* hänföras till det i komposition ingående *sám*, F. Hög-T. *sámi* (half), af samma betydelse och rot som Lat. *semi* (och jemväl Sanskr. *sámi*, jfr. Borr, Vergl. Gram. II. 62); så vida *sæmra* (enligt ETTMÜLLER, Lex. Anglosax. s. 658: segnior, pejor *) icke till äfventyrs är blott efonism för det också brukliga *sænra* (segnior) af *sæne* (segnis), hvilket åter liknar sig att vara Isl. *seinn*, Sv. *sen*, hvarmed jämförelsen med vårt *sæmbri* skulle upphöra. Emellertid tyc-

* Han påkallar i detta afseende jämförelse med T. *ziemlich*, egentligen: passande, sedan: medelmåttig. — ett begrepp, som närmar sig det af: klen, dålig.

Lika med GRIMM (Gram. III. 606) har BOSWORTH, i sin äldre och utförligare ordbok öfver Ang. Sax., ej känt mer än komparativen; men i den yngre och sammandragna har han posit. *sæme* (vek, trög, dålig) och superl. *sæmesta*. Om dessa senare, utan bevisställen från urkunderna, äro annat än theoretiska skapelser, och om DIEFENBACH (Vergl. Wört. d. Goth. Spr. II. 192) för sitt *sæme* (segnis) har annan källa, är mig obekant. ETTMÜLLER upptäcker det icke.

kes, med nu befintliga tillgångar, ingen säker utgångspunkt träffas för den etymologiska tydningen af detta ord och för dess ställning till Ang. Sax., äfven invecklad derigenom att det i Svenska fornspråket så sällan begagnas.

(*gamal*) *aldri, ælster* eller *ælster*; Isl. (*gamall*) *eldri* eller *ellri, elztr*; F. Hög-T. *alt, aliro, altist* eller *altost*; F. Ned. Sax. *ald, aldiro, aldist*. VGL. I. M. 4 *þem ælpri fiskigarþi* (dat. n. sg.); Upl. L. þg. B. 4: 4 *utæn hun hawi son ældri æn fæmptæn aræ*; VGL. I. A. B. 5 *hin ælsti kolder*; II. 7 *hin ælsti colðer*; Upl. Æ. B. 16: 2 *mæþ tolff mannum þom ælzstu*.

(*mykil, mikil*) *meri, mæster*; Isl. (*mikill*) *meiri, mestr*; Mös. Göt. (*mikils*) *maiza, maists*. VGL. I. Forn. S. 5: 3 *gialdi - - eigh mera þy at meri se skafi gör* (ej derföre mera, att skada kan vara större gjord); J. B. 6: 4 *at skuld ær eig mere* (större); Upl. L. Æ. B. 10: 4 *iæk ær æi at meru* (dat. n. sg.) *kumin*; ÖGL. Vins. 8: 4 *nu ma egh bondans kona mera* (större) *köp gæra æn til alla pænninga; at meru köpgilder*; Bjark. R. 38: 4 *mep merom* (större) *spanni*; Hel. Birg. Up. I. s. 26 *medh merom gudz ælskogha*; Vestm. L. I. Kr. B. 5: 6 *faldir mæsta* (största) *klucka niþir*; 8 *riþir till mæstu kirkiu*; Upl. L. V. B. 47: 2 *hawi þæn mæst* (mest) *j by sum mæst ma byrþæ*. I Gottl. L. läses 49: 4 *en* (om) *bot ir mairi*; 63: 3 *engti car maira* (intet käril större); 3: 3 *at mairu maki* (till större beqvämlighet); 25 pr. *sum mest a* (eger). Adverbialt har Gottl. L. *maira* och *mair*, öfrige lagar *mera* och *mer*, Isl. *meira* och *meir* (*meirr*), Mös. Göt. *mais*, hvilket Bopp anser identiskt med Lat. *magis* (Vergl. Gram. II. 44). GRIMM, som är af hufvudsakligen samme tanke, och anser *mikils* (jfr. Grek. *μέγας, μυσάλη*; Lat. *magnus*) vara af samma rot, fastän icke samma ord, som *maiza*, finner i Isl. adv. *miök* (F. Sv. *miök*, mycket), den adverbiala enkla (oafleda) posit. till *mikill* (Gram. III. 608—610, 658).

(*litil, litin*) *minni* eller *mindri, minster*; Isl. (*litill*) *minni, minstr*; Mös. Göt. (*leitils*) *minniza, minnists*. VGL. I. Forn. S. 5: 3 *æn* (om) *minni ær skafi gör* (gjord); ÖGL. Vaþ. 12: 4 *far han minne akomu*; Vestm. L. I. þg. B. 3: 2 *minna wæþ* (vad); Bjark. R. 8: 4 *i meru* (större) *skipi æller minnu*;

Gottl. Hist. 1 *smeri þing hafðu mindri blotan*; 6 *j minnum frestum* (inom kortare tid); Cod. Bur. s. 494 *han callas ok mindre iacobus*; Sv. Dipl. V. 375 *minne mæn*; *minne domarom*; Gottl. L. 19: 22 *þet ir handa lestr minstr* (minsta lyte i hand); ÖGL. Vap. 18 pr. *nu hugæis minste fingær*; Vestm. L. II. Kr. B. 3 *til minsto kirkio*; Hel. Birg. Up. I. s. 56 *en minzste madkir*. Adv. är *minna* (minnæ); i äldre VGL. äfven *min* (lika med F. Hög-T.), i yngre skrift *mindra* eller *mindre*; Isl. *miðr*, *minnr*, Mös. Göt. *mins*. Med afseende på det här och der framstickande *d*, qvarstadsnad i nyare Sv. och Dan., kunde möjligtvis en stam *mind* antagas, i hvilket fall *mindri* vore ursprungligare än *minni* (för *minri*), fastän icke bekräftadt af Lat. *minor*, *minus*. Eljest kan *d*, mellan *n* och *r*, vara framkalladt till lättnad vid uttalet (jfr. s. 374—5); om ej till äfventyrs *dr* skulle tillhöra en komparatif-form på *dar* = *tar* (se s. 429, 2 not.). Jfr. *indri*. (*manger*, *margher*, se Pron.) *fleri*, *flæster*, och *flairi*, *flaistr*; Isl. (*margr*) *fleiri*, *flestr*. VGL. I. S. B. 6 pr. *fleri mæn*; Forn. B. 8 *flar mapær* - - III *flere* (ack. f. pl., flere än tre, neml. ekar); *flar han* - - III *flerre* (ack. n. pl., neml. lass); Forn. S. 2 pr. *huggær* - - þrim *flerra* (flera än tre); Cod. Bur. s. 15 *annur flere skæl æru*; 14 *flerum* (åt flere); Vestm. L. I. Kr. B. 8 *flerum*; Bonavent. s. 202 *andra flere quinnor*; VGL. IV. 19: 4 *flæstir*; 16: 12 *flæsta þe þanningæ* - - læt han till (släppte han till); Upl. L. Kp. B. 9 pr. *flæstum*. Gottl. L. har *flairi* och *flairin*; 12: 1 *flaira fulc* (flere menniskor); 20: 6 *j flairum*; 23: 4 *flestar* (neml. qvinnor). Run-
Urk. 1323 *flaistr* är fullkomligt det af GRIMM (Gram. III. 614) theoretiskt bildade Mös. Göt. *flaists*. Möjligtvis fins ett neutr. adj. eller adv. (jfr. Isl. *fleira*, plus) på det annars svår-lösta stället i VGL. I. K. B. 15 pr. *eigh ok flera vaka*; eller står *flera* för *fleri*. I Med. Bib. I. 3 *flæst all* (nästan hela) *europa* kan *flæst* vara obestämd nom. f. sg. eller adv., men endast det förra i samma urkund s. 154 *flæst wærlidin war affgudha*. — F. Tyska språk sakna kompar. och superl. af detta ord; men Mös. Göt. har ett posit. *filu*, F. Hög-T. *filu*, Ny-T. *viel*. Isl. åter har posit. endast i sammansättningen *fiöld-* (mång-), subst. *fiöld* eller *fiöldi* (myckenhet), hvartill

motbilderna i F. Sv. äro ytterst sällsynta, såsom Gottl. Hist. 2 *fiel kunnugur* (mångkunnig), Kg. Styr. IV. 7: 5 *fiælde* (enligt min förmodan, i stället för utgifvarnes »sälde»).

Dessa urgamla anomalier hafva alla samma bildningssätt för högre grader.

En annan afvikelse i gradförhöjningen är komparativens och superlativens grundande på en verkligt eller skenbart positif partikel, i stället för adj. Detta slags stegring, hvarvid det komparativa *r* stundom öfverflyttas till superlativen, förefinnes i följande ord:

(in) *indri* eller *inri*, *inster?* *innarster*; Isl. (*inn*) *innri* eller *iðri* (Homil. 52: 2 *ipre*, *ipra*), *innstr*; Dan. (*ind*) *indre*, *inderst*. Ur lagarne är ingen ting att hemta. På 1400-talet träffas Bonavent. s. 115 *the aktadho yttra renlekin ok ække indra*; Hel. Birg. Up. I. s. 186 *innarste*; 17 *innarsta*. Hvad nyss är sagdt om *mindri* kan ock på *indri* tillämpas (jfr. Sv. Dipl. V. 281, i ett Norskt diplom, *indri*). Uti Isl. brukas adv. *innar*, *innast* och *innst*. Partiklar i positiven äro Isl. och F. Sv. *inni* (*ione*), *innan* (*innan*, *inom*).

(ut) *ytri*, *ytster?* *ytarster*; Isl. (*út*) *ytri* (i Homil. 52: 2 *vtra*), *ytster* eller *yztr*. Lagarne upptaga allehanda böjningar af stammen *utarst*, *ylarst*, *ytærst*, *ylirst*, undantagsvis *öylarst* (ÖGL. s. 216, not. 81); jemväl adv. *ytærst* (jfr. FINSENS Grågås II. 125 adv. *utarst*). Positiva partiklar äro *uti* (*ute*), *utan* (*utan*, *utom*).

(of, jfr. *ovan*, *yvir*, *ivir*), *öfri* eller *yfri*, *efster?* *överster*, *yverster*; Isl. (*of*, * jfr. *ofan*, *yfir*) *efri* eller *öfri* (Frumpart. s. 130 *eofre*, ur en mycket gammal codex), *efstr* eller *öfstr* (Homil. 17: 2 *eofstr*); Dan. (*over*) *övre*, *överst*. Upl. L. Kk. B. 22 pr. *waræ fru dagh þæn öffræ* (senare); V. B. 10 pr. *til öffro* (var. *öffro*, *yfro*) *mariu mæssu*; Vestnæ. L. II. Kr. B. 26 pr. *om öffro mario mæsso*; Gottl. L. 19: 25 *yfru fremstu tua* (ack. pl., neml. tänder); 26: 5 *til yfrsta banda*; ÖGL. Æ. B. 10 pr. *a öuærstu sæmt*; E. S. 8 *til yuærstu sæmt*; 12 pr. *at yuæsti sæmt* (var. *ywarstu sæmt*); Bjärk. R. 14: 2 *öwærstæ*. — Isl. *efster* blir hit hänfördt äfven i bemärkelsen:

* Isl. har icke allenast, i likhet med F. Sv., adv. *of* (mycket, allt för); utan ock prepos. *of* (om, öfver), med egen adverbial stegring, *ofar* (öfre, högre upp), *ofarst* (öfverst, högst upp, jfr. FINSENS Grågås II. 71, Sn. Edda s. 3).

sist, ytterst, t. ex. Homil. 27: 4 *enn efste dagr* (den ytterste dagen), och skrives i Homil. ofta utan *s*, t. ex. 20: 4 *ens efsta doms* (den ytterste domens). Om *efstr* (ultimus, extremus) är samma ord som *efstr* (supremus), och är superl. till *efri* (öfre^{*)}), så får väl det i VGL. förekommande *efster* (I. A. B. 6: 4 i *efstu giftu*, II. 9 i *æfstu giptu*, 8 i *æfstu giptunni*, i sista giftet) betraktas från samma synpunkt, och då icke, såsom i Gloss. till VGL., härledas från *æptir*, hvilket senare likväl bäst förlikar sig med Svenska vokal-systemet. I senare fallet, då deremot *t* efter *p* (*f*) finge anses utesluttet, vore *efster* i sjelfva verket det i Isl. grammatiken antagna *epztr* (för *eptstr*).

{*apter*, *ater*, till baka, åter, jfr. *æptir*, *æfir*) *æptri* eller *æstri*, *æfster*? *æptarster*; Isl. (*aptr*, jfr. *ept*, *eptir*, *efir*) *eptri*, *epztr* (se ofvan), *aptastr*; F. Dan. *æstri* eller *æstræ*, *æfsterster*. Upl. L. I. Kp. B. 5: 4 *æn* (om) *þær komæ æptru fötær*; Vestm. L. I. B. B. 34: 4 *æftru fötir*; Gottl. 26: 4 *a eþtra foti*; ÖGL. B. B. 28: 3 i *æftra stamme* (i bakstam). Någon annan superl. än den nyss anförde *efstr* (*æfstr*), om han är hit att räkna, träffas ej i landskaps-lagarne. I Kg. Styr. II. 58 läses *æptarste luleren* (siste delen).

{*for-*, *fore*, *firir*, *firi*, *fyri*) *fyrr* eller *furri*, *förri*, *fyrster* eller *förster*, oftare *fyrsti*, *försti*. Isl. (*for*, *fur*) *fyrr*, *fyrstr*. Bland talrika och lätt åtkomliga exempel (jfr. Räkne-ord) nämna vi blott ur Upl. L. Kk. B. 22 pr. *vm fyrru mariu messu*. I Gottl. L. utelemnas stundom *r* af superl., t. ex. *fysti*, *fystu*; hvilket någon gång inträffar äfven i andra handskrifter (t. ex. VGL. II. Add. 9 pr., 4). Af adverbiala komparatif-former ses *fyr* (i Upl. L. äfven *fyrr*, Isl. *fyrr*), *för*, *fyrra*, *förra*; jemväl *fyrmer* (redan i Upl. L.), *fyrmer* (VGL. III. 22), båda samtidigt.

{*sip*? jfr. *sipan*) *sipare* (senare), *siparster* (senast); Isl. (*sicc*, sent) *sicari*, *sicastr* eller *sicdarstr* (t. ex. i FINSENS Grågås^{**}). VGL. I. J. B. 46 pr. *sipæri*; II. 37 *sipari*; Upl. L. Præf. *sipærsti* (siste); Vestm. L. I. Præf. *siparste*; Ansgar. 20: 7

* EGISSON angifver för *efri* både bemärkelsen superior och posterior, i senare afseendet anförande exempel, der BJÖRN HALDORSEN inlägger begreppet »förste.»

** Ol. Tryggv. S. s. 15 har till och med *sidarasta*.

thet sidharsta. — Isl. har fullständig gradförhöjning af adj. *siðr* (sid, lång, nedhängande), *siðari*, *siðastr*; äfvenså af adv. *siðo*, *siðar* eller *siðarr* (senare), *siðast* eller *siðarst* (senast, sist), och *siðr* (mindre), *sízt* (för *siðst*, minst). F. Sv. har adj. *síper* (sid), *sípari*, *sípaster*; adv. *sípar* (senare, jfr. Gottl. L.), *síparst* (senast, jfr. Cod. Bur. s. 419 *pæn síparst com*, Gamla Ordspr. 522 *som kombir sidharst*); *síper* (mindre), *sízt* (minst, jfr. Upl. L. Kg. B. 40: 4 *aldra sízt*, Kg. Styr. IV. 6: 2 *maga sízt mista*, kunna minst umbära). Något adj. *síster*, motsvarande det nya adj. *sist*, Dan. *sidst* (senast), märkes ej i den äkta F. Sv., och ej heller i Isl.; men Gust. I:s Bibel har Joh. Up. 4: 47 *then sidste*.

(*fjar?* *fiær?*) *fiarri* eller *fiærri?* *fiærster?* *fiærmaster?* Isl. (*fjrr*) *fjarri* och *fjarnari* (jfr. FINSSENS Grågås s. 47, 201), *fjrrstr*; Dan. *fiern* (jfr. T. *fern*), *fiernere*, *fiernest*; i Dan. i allmogenspråket *fiernere* (om häst till höger för vagn eller plog, motsatt *nærmere*). I F. Sv. känner jag ingen afgjort adjektif kompar. eller superl. af detta ord. Med utseende af komparatif, men betydelse af positif, förekommer *fiarri* (*fjari*), *fiærri*: 1) liksom attributif användt, Run-Urk. 324 *uti fjari laopi*. 2) predikatif, Bjärk. R. 26 *frændær æru fiærri*. 3) rent adverbialt, Run-Urk. 927 *þair sauru* (de foro) — — *fiari*. Vestm. L. I. B. B. 49: 3 *nærr oc fiærre*, Gottl. L. 45: 4 *bindi so fiærri*, Södm. L. B. B. 47 pr. (i en gammal hdskr.) *swa fiærre*. Också Isl. *fiarri* brukas som positif adverb (fjerran, procul, i samma mening som Mœa. Göt. *fairra*, F. Hög-T. *ferro*, af *fer*, procul); om det ock någon gång kan tagas som kompar., t. ex. STURLESON II. 446 *Noregs konungr verdr oss fiarri*, liksom i Dan. Lucidarius s. 29 *fiærræ* är tydlig kompar. Gottl. L. har, förmodligen adverbialt, 49: 38 *en fiarrar ier* (om han är fjermare); 24: 5 *en fiarrar gangir*; men adjektif 28: 5 *fierrar maþr* (fjermare man), — dock äfven här formelt adverb. Öfriga adverbial-bildningar äro: a) för positiven Isl. (undantagsvis) *fiarran*; F. Sv. *fiærran* (ÖGL. R. B. 44: 4), *fiærræn* (Södm. L. B. B. 47 pr.), *fiærrin* (ÖGL. B. B. 46, E. S. 8), *fiærren* (Cod. Bur. s. 3, Med. Bib. I. 94). b) för komparativen Isl. *fjrr* (stundom fattadt som posit.), *fiarr* (af EGILSSON ansedt för posit. adj., remotus, longinquus), *fjrr meirr* (STURLESON III. 476); F. Dan. *fiarmer*,

færmær; F. Sv. merendels *færmer*, annars *færme* (VGL. I. Forn. S. 2: 2, det enda stället i vår äldste codex *), *fæmir* (VGL. II. Forn. B. 5 *), *farmeer* (variant till samma lagrum), *færmær* (Upl. L. M. B. 42: 4, 5), *fæmir* (ÖGL.), *færmer* (Vestm. L. II.). c) för superlativen Isl. *first*; F. Sv. *færst* (Upl. L. Æ. B. 41: 2), *færst* (Sodm. L. Æ. B. 4: 4), *færmast* (Vestm. L. I. G. B. 43). Ny-Svenskan har som posit. adv. *fær* (i det något föråldrade talesättet *nær och fjer*, F. Isl. *nær ok firr*, Ny-Isl. *nær og fjær*), *fjerran*, hvilket senare, i brist af adj., blir i undantagsfall brukadt såsom sådant (t. ex. i *fjerran land*, jfr. Gust. I:s Bib. Es. 8: 9 *j fjerran land*), sannolikt germanism (jfr. GRIMM, Gram. III. 449); både adjektif och adverbialt nyttjas *fjermare*, *fjermast*. Gottlandsdialekten har adj. *fjämare* eller *fjårare* (*fjermare*, äfven: *höger*, då fråga är om förspänd häst), *fjämast*; adv. *fjämär*, *fjämast*. — Så vidt man kan döma af de i alla Germaniska språkarter mer eller mindre oregelbundna formerna af detta ord (jfr. GRIMM III. 449, 625, DIEFFENBACH I. 353), synes den positiva stammen vara *fir*, genom brytning Mös. Göt. *fair*, Isl. *fiar* (jfr. *fiar-* i *fiarlægr* m. fl.), F. Hög-T. *fer*, Eng. *far*; hvaraf en kompar. danats förmedelst tillagdt *r*, men komparativens rättmätiga skapnad blifvit vexlad med positivens, liksom adverbets med adjektivets; hvarvid det egna förhållandet inträdt för *fiarri* (*fiærri*), att det tyckes ena gången föreställa ett kompar. adj. *fiar-ri*, den andra ett adv. *fiar-r-i*, på samma sätt som F. Sv. adj. *nip-ri* (nedre, af *nip*, ned) och adv. *nip-r-i* (nere). Om denna slutledning är grundad, innehåller Gottl. L:s *fiarrar* en dubbel komparatif bildning för adv. (*fiar-r-ar*). Vid jämförelsen med nästföljande ord faller mera dager öfver det förevarande, äfvensom öfver *m* i *færme*, *færmast* m. fl., hvarom för öfrigt särskildt handlas i slutet af detta kap.

(*na-* i *nagranni*) *nærari*, *næmari* och *næmbri*, *næmaster?* *næster*. Till *nå-* (Mös. Göt. *nehv*, *nehva*, F. Hög-T. *nah*) har Isl. ingen oomtvistlig kompar. med adjektif form och bemärkelse,**

* Orden äro på förra stället: *taki af hanum össe allær öknöte þæt ör fiærme ör* (yx eller nö, det som fjermare är, d. v. s. dragaren på bögra sidan); på det senare: *taki - - öknöte þæt sum fæmir örægher* (drager).
** Man skulle i *nánari* (närmare, närkyldare, jfr. FINSSENS Grågå s. 47. 136) finna en sådan, och tillika en motbild till *fiarri*, om ej det förra

men superl. *næstr* (hos BJÖRN HALDORSEN *nærstr*, jfr. Dipl. Norveg. I. 166 *nersta*). Ny-Dan. har *nær*, *nærmere* (hos allmogen: venster, om häst), *nærmest* och *mæst*; i en Dansk fornskrift, Lucidarius s. 29, läser man *thes nærræ* (dess närmare); *sommæ* (somlige) *ærræ nærræ gultz asyn, oc sommæ fiærræ*. Norska dialekter nyttja *næma* eller *nærme* (nära, adv.), *næmare*, *næmaste*; också *nær*, *nærre*, *næst*. — I F. Sv. gifvas bevisställen till stort antal för superl. *næster*, men dess färre för kompar. adj. Bland äldre handskrifter har Gottl. 25: 4 *nifia vünj bier ai nerari* (i den yngre hdskr. *nerar*) *þan farþi fran cumjn* (slägtvittne bär ej närmare släktning än i 4:de led); 28: 5 *þa iru quindis menn* (qvinnor) *nerari*. På 1400-talet träffas Bonavent. s. 45 *han ær gudhi næmbre*, 89 *gudhi næmare*, 128 *thæs næmære*, der formen är eller kan vara kompar. adj.; hvaremot kompar. adv. både till form och betydelse förefinnes i Bonavent. s. 32 *at næmbir ledh aat dödhenom*, Hel. Birg. Up. I. s. 125 *gak fram næmbir*. Allmännare och betydligt äldre är adv. *nærmer* (närmare), *nærme* (VGL. II. Add. 11: 16), *nærmær* (Upl. L.), *nærmi* (Upl. L. Æ. B. 4 pr., i en gammal variant), *næmir* (ÖGL., Södm. L.), *næmer* (ÖGL.). Äfven i F. Dan. brukas *nærmær*, *næmer*; i Isl. eller F. Nor. *nærmeir* (enligt Oldn. Læseb.). Gottl. L. har på ett ställe det adverbialt skapade *nerar*, neml. 17: 1 *varþar ai vtan fremþra foti manninerar* (för *manni nerar*, ansvarar ej utan för främrefoten, mannen närmare, d. v. s. venstre framfoten*). Det nuvarande Gottlandsålet har adj. *nemare* (närmare, äfven: venster, i fråga om förspänd häst*), *nemaste*; adv. *nemar*, *nemast*; Dalskan *næmmer* eller *nämber*, *næmmest* eller *nämst*. Uti alla Skandiska språk brukas *nær* som posit. adv., ehuru egentligen komparat. adv.,** och såsom sådant stundom an-

* vore regelbunden kompar. till *náinn*, (propinquus. pl. *nánir*, ib. s. 158). hvaraf superl. *nánasti* (så väl i Homil. som i Grågå's). Af EGILSSON anføres ett exempel på *ná*, der det kan tagas som fem. adj., men ock som adv.; och den af honom antecknade pl. *náir* kan vara felskrifven för *nánir*, som träffas i en annan läst.

* Jfr. i VGL. *fiærme*, *fiæmir* (till höger). GAMM., som känner de Gottländska *fiarare* (höger), *námare* (venster), de Seländska *fiærmer*, *nærmer*, ställer dem i bredd med Lolländska *framands*, *tilmands*, Skånska (och Halländska) *fråmans*, *temans* o. s. v. (Gesch. II. 996).

** Om betänkligheten af dess uppfattning som posit. adj. är s. 414 ordadt.

vändt i Isl., t. ex. FINSSENS Grågås-II. 39 *nær* (= *nærr*, *när-mare*); uti Isl. vanligen ock som posit. adv. *nærri*, hvilket har formell motsvarighet i F. Dan. (*nærræ*), men ej i F. Sv. Slutligen ses ett F. Sv. superl. adv. *næmast* (Ansgar. 32; 4). — Vid sammanställning af de 2:ne här efter hvar andra följande ords gradförhållanden upptäckes mycken likhet. Så i Isl. *nær* och *firr* eller *fiarr*, *nærri* och *firri* eller *fiarri*, *nærmeir* och *firr meir* (båda troligtvis unga), *næstr* och *firstr*; i F. Sv. *nærar* och *fiarrar*, *nærmer* och *fiærmer* med deras biformer, *næst* och *fiærst*, *næmast* och *fiærmast*; Sv. Dial. *nemare* och *fjämare*, *nemast* och *fjämast*; Ny-Sv. *när* och *fjer*, *närmare* och *fjermare* (båda adj. och adv.), *närmast* och *fjermast* (båda adj. och adv.); F. Dan. *nærræ* och *fiærræ*, *nærmer* och *fiærmer*; Dan. dial. *nærmere* och *fjermere*. I begge orden råder samma osäkerhet i grad-bemärkelsen af fornspråkens formella komparatif. Se mera härom vid slutet af kap.

(*nip*) *nipri*, *niparster*; Isl. (*nið-*, *niðr*) *neðri*, *neðstr* eller *neztr*; Dan. (*ned*) *nedre*, *nederst*. Gottl. L. 19: 25 *nipru tendr* (nedre tänder); Cod. Bur. s. 172 *nipro lima* (ack. pl., nedre lemmar); Bjärk. R. 14: 2 *slar man - - nipærstæ tender*; St. Rimkr. 44: 1 *thz nidharsta rum*. Posit. adv. äro *nip* (ned²), *niper* eller *nipar* (ned, ner), *nipri* (nere, jfr. s. 443 *fiarri*), *nipan* (nedan); Isl. *niðr*, *niðri* (skildt från adj. kompar. *neðri*), *neðan*.

(*norþ-*, *nor*) *nyrri* och *nörri* (*norri*), *norþaster*; Isl. (*norð-*, *nor-*) *nörðri* (jfr. Homil. 23: 4 *neorþre*, 55: 2 *nörþra*) och *nyrðri*, *nörztr* och *nyrztr*, *norðastr*. Upl. L. Conf. j *nyrræ ropin*; Bjärk. R. 39 pr. a *nyrri malmi eller syþræ*; Stads L. B. B. 23 *nörra bro*; Bonavent. s. 97 i *norro sidhomen*; Gottl. Hist. I. laut (fick) *norþasta þriþiung* (jfr. Hel. Birg. Up. I. s. 398 *nordarst*). Adv. *nor* (Run-Ürk. 1065 *nur*, Vestm. L. I. B. B. 19: 2 *rymir noor*, flyttar åt norr, norr ut, Cod. Bildst. s. 859 *oc thz sculde vara nor*), *norþer* (jfr. Med. Bib. I. 179), *norþan* (från norr); Isl. *norðr*, *norðan*. Uti Isl. behandlas *norðr*, *suðr*, *vestr*, *austr* jemväl som neutrala subst., och det redan i Homil., t. ex. 68: 4 i *austre oc i*

* Det af GRIMM blott theoretiskt antagna *nip* (se Gram. III. 258) fins hos oss i verkligheten, allt ifrån äldre VGL, och är ännu i *ned* vid fullt lif.

vestre. i norþre oc i supre. Må hända är så äfven att anse Med. Bib. I. 479 som thu stander nu innan (inom) badhe nordher oc swdher, öster oc väster.

(*sup-* i *super*) *syþri* (*supri*), *sunnarster*, *synnerster*; (Isl. *suð-* i *suðr*) *syðri*, *synstr*, *systr*; Dan. (*syd*) *søndre*, *sønderst*. VGL. IV. 46: 12 *læt scriuæ* (måla) — *syðri kowæn* (södra kappellet); Magn. Er. Test. *viþer supro. dynæ* (vid södra dörren, dörrarna); Gottl. Hist. 4 *laut* (fick) — *sunnarsta* (neml. *þriþung*); 4 *j sunnarnasta* (sannolikt för *sunnarsta*) *þriþungi*; Hels. L. Kg. B. 44: 4 *sunnastæ* (i 1609 års uppl. *sunnarsti*) *höghær*; Stads L. B. B. 23 *thz synnersta*. Adverbialt brukas Run-Urk. 4574 *sunarst*, Cod. Bildst. s. 844 *sunnarst*. I egenskap af positift adv. förekommer *syþer* (jfr. Vestm. L. I. B. B. 49: 2 *syþir*), *super* (jfr. Med. Bib. I. 479 *swdher*, II. 35 *til swdher*, 36 *til swdhers*, 33 *til swdherst*), det senare äfven begagnadt vid sammansättning, der uti namn undantagsvis ock *synder-* eller *sunder-* finnes användt (t. ex. VGL. IV. 44: 1 *Synðæruiðær*, *Synðærfala*, var. *Sudherwidher*, *Sunderuiþer*, *Sudherfala*, *Sunderfala*); för öfrigt *sunnan*; Isl. *suðr*, *suðr-*, *sunnan*; Dan. *syd*, *sønder*, *sønden*. I FINGENS Grågås I. 239 ser man kompar. adv. *sunar* (= *sunnarr*, sydligare). — Att *nn* betecknar *nd*, och är af gammalt datum, har man skäl att sluta från F. Hög-T. *sundar* (åt söder = F. Sv. *super*).

(*öst-*) *östri*, *östaster*? *österster*? Isl. (*aust-*) *eystri*, *austastr*. Södm. L. Add. 4 pr. *östragölland*. Superl. felas i adj., men Cod. Bur. s. 508 har adv. *österst*. Som posit. brukas *öster* (i runor *austr*), *östan*; Isl. *austr*, *austan*. I Med. Bib. II. 36 finner man *til östher*s.

(*väst-*) *væstri*, *væstaster*? *væsterster*? Isl. (*vest-*), *vestri*, *vestastr*. Södm. L. Add. 4 pr. *væstra gölland*; Magn. Er. Test. i *vestru uplandom* (jfr. s. 274, tredje noten). Af superl. saknas exempel. Adv. *væster*, *væstan*; Isl. *vestr*, *vestan*.

(*hinder-*) *hindri*; Isl. (*hindr-*, contra) *hindri* (posterior, jfr. Edda Sæm. s. 23 v. 444 *ens hindra dags*, postero die), *hinstr* (postremus, ultimus); F. Hög-T. (*hintar*, post, retro) *hintaro* (posterior), *hintarost* (postremus); Ny-Hög-T. (*hinter*) *hinterer*, *hinterst*; Mös. Göt. har till partiklärne *hindar* och *hindana* (hinter, jenseits), superl. adj. *hindumists* (der hinterste). ÖGL.

G. B. 10 pr. *a hindra dagh* (dagen efter bröllopet); Södm. L. G. B. 3: 2 *a hindradagh*, var. *hinderdagh*; VGL. II. G. B. 2 *a hindrædaghinum*; Upl. L. Æ. B. 4 pr. *hindræ dæx* (adv.); VGL. I. G. B. 4: 2 *hindradæx gæf* (morgongåfva); Vestm. L. II. Æ. B. 4 *hindradaghs*; i en samtidig codex af denne lag *hindærdaghs gæff*; Magn. Er. Lands L. Dr. m. Vil. 32 *hindir-daghægiff*. Superl. synes ej till i F. Sv., men en partikel *hinder* kan förutsättas i *hinder-*, *hindir-*, *hindær-*, till form motsvarande Isl. *hindr-* (mot), både till form och betydelse F. Norska *hindar* i äldre Guläp. L:s adverbialt brukade *hindar dæx* (Norg. Lové I. 88, 89), så vida ej *hindar* skulle möjligen föreställa *hindra*. Det radikala sambandet med subst. *hinder* och verbet *hindra* gör sig gällande. Från Skandinavisk synpunkt skulle man anse demonstrativet *hin*, Isl. *hinn* (ille, alter) som grundämne, om ej Mös. Göt. *jains*, F. Hög-T. *gener*, här motsvarade (jfr. s. 239, 246), hvilka former ej stämma med dem för nu ifrågavarande ord, hvilket stöder sig på Mös. Göt. *hindar*, enligt Bopp *hin-dar*, en komparatif bildning af demonstratif-stammen *hi* (Vergl. Gram. II. 28). Emellertid visar sig vårt adj. *hindra* som en ren och oskadd form; icke, såsom IRENE antager, en sammangjutning af *hin andra* (jfr. *hindradagher* i Gloss. till VGL.), — en i flere afseenden äfventyrlig gissning.

(*fram*) *fræmbri*, *fræmster*, se s. 432 *framber*.

Särskild uppmärksamhet påkalla de ord, som användas till uttryckande af: höger och venster. Liksom Lat. *dexter* och *sinister* innehålla en kompar. (jfr. GRAMM III. 652, BOPP, Vergl. Gram. II. 25), är detta händelsen äfven med de Skandinaviska orden. I landskaps-lagarne yppas ingenting af detta slag, utom VGL:s förut beskrifna *fiærme* och *fiæmir* (till höger), Göt. L:s *manninerar* (till venster), — ett föråldradt beteckningssätt, som ännu dialektvis förekommer. Det nu allmänna kan i Svenska handskrifter uppsåras från medlet af 14:de århundradet, i Isl. vida längre till baka, såsom här skall erfaras:

höghri (högre); Isl. *högri* eller *hægri*; Homil. 17: 2 *heogre*, 39: 2 *heogra*, 55: 2 *högre*; Dan. *höire*. Cod. Bur. s. 200 *höghra vægh* (ack. m. sg., på högra sidan); 24 *a hans höghro hand*; 525 *mist sina höghro hand*; Kristof. Lands L. Edz.

B. 34 *miste höghre hand sina*; Cod. Bildst. s. 749 (a) *hans hoghro hand*. Ny-Sv. brukar absolut och obestämdt *höger*, såsom till *höger*, *höger om*, på *höger hand*, *hvarken veta hvar höger eller venster är*; men *högre foten*, *högra sidan*, *högra handen*. På de sista tiderna har man efter utländska mönster bildat ett artikuleradt subst. *högern*, *venstern*, såsom namn på de politiska sidorna af en riksförsamling. — *IHRÉ* vill helst föra detta ord till adj. *högher* (altus), hvars kompar. visserligen i Svenskan sammanfaller med den förevarande; men i Isl. är betydlig skiljaktighet mellan kompar. *hæri* (altior, jfr. s. 434) och *høgri* (heogri), båda bevarade i en handskrift, ungefär 200 år äldre än Cod. Bur. (*IHRÉ* här blott en mycket ung källa att åberopa). Från ljudlärans synpunkt gifves deremot intet hinder för den gamla af *RASK* och *GRIMM* biträdda härledningen af Isl. *høgri* från adj. *høgr* (commodus, dexter, jfr. Isl. Spr. Oprind. s. 45, *GRIMM*, Gesch. II. 987), med öfvergångs-ljud af *høgr* (mansuetus, facilis), hvilket senare väl skulle sjelf kunna utgöra positif till *høgri*.

vinstri, *venstri* (venstre); Isl. *vinstri* (Homil. 17: 2 *vinstre*); Dan. *venstre*. S. Birg. Avtogr. A. a *vinstro handena*; Cod. Bildst. s. 749 (a) *hans winstro handh*; Hel. Birg. Up. I. s. 157 *uppa höghre handh ok vinstre*; Cod. Bur. s. 200 *venstra vægh* (ack. m. sg). En och annan ålderdomlig munart, t. ex. Vesterbottniskan, har ännu *vinster*, Dal *vister*. — Den gamla hypotesen om radikal förbindelse mellan F. Hög-T. *winistar* och Lat. *sinister* (*IHRÉ* gifver företräde åt den om en frändskap med *van*, brist) återkommer hos *RASK* (Isl. Spr. Oprind. s. 290). Äfven *GRIMM* har en gång antagit omedelbar beröring dem emellan; sedan funnit hos begge i alla händelser den jemväl i Grek. *ἀριστερός* framstående superlatif- och komparatif-bildningen *st* och *r*,* men derjemte antydt möjligheten af ett samband mellan Isl. *vinstri* och *vænn* (pulcher), *vænstr* (pulcherrimus), då en skyldskap kunde förete sig med Sanskrit. *vama*, som på en gång betyder sinister och pulcher; i hvilket fall likväl för venstra handen skulle begagnas det epithet af »vackra», som i Svenskan och några andra språkarter tillägges den högra (jfr. Gesch. I. 306, II. 987, 989

* Annars uppgifves *ter* i *sinister* som komparatift suffix, att sammanställa med Sanskr. *tara* (*GRIMM*, Gram. III. 652, *BOPP*, Vergl. Gram. II. 25, 22).

—990, 993—4). Från denna motsägelse skulle man be-
frias, om *vinstri* blefve stäldt i närmare slägtskap med subst.
vin (vän), hvartill bruket af det förut anförda *nærar*, *nær-
mere*, *nemare*, till äfventyrs kunde gifva anledning; då venstra
handen blefve den förtrognare (emottagande), liksom högra den
skickligare (handlande).

Adverbets egen gradförhöjning hörer ej till detta rum, utan
så vida hon står i närmare förhållande till adjektivets. Vi upp-
taga blott exempelvis *langt*, *långra*, *längst*; *længi*, *länger*, *längst*;
opt eller *opta*, *optar* eller *optari* (redan i VGL. Br. 2), *optast*;
þikla (ofta), *þiklar* eller *þiklari*; (væl) *bæter*, *bæzt*; (*illa*) *værr*
eller *værra*, *værst*; (*miok*) *mer* eller *mera*, *mæst*; (*giarna*) *hælder*,
hælst.

Lika ingripande på adjektivets som på adverbets område
är det *-n*, som ofta nog finnes vidhäftadt komparativen; erinrande
om det slutande *n*, som vi härförinnan bemärkt i den adjektiva
positif-formen *-likin* (s. 428).

-rin, *-arin*, t. ex. 4) adjektift: Gottl. L. 14: 1 *tueir* (två) —
epa flairin (eller flere); 19 pr. *gierir maþr mannj sar
alt* (ett) *epa flairin*; 36: 4 *rekendr sein* (kedjor vare) *aj
lengrin*: Bonavent. s. 42 *ængin tidhinde kunno the hardharin
höra*; Gregor. s. 262 *var allom them androm* (framför alla de
andra) *fæghre ok ærlicaren*; s. 288 *for thy thin talan ær
os sötarin æn honagh*; Hel. Birg. Up. I. s. 64 *mz beskaren
dödh*. 2) adverbialt: Södm. L. Conf. *thiklaren* (oftare); ÖGL.
Dr. B. 3: 4 *uifarin*; Væþ. 35 *optarin* (oftare); Vestm. L. I.
G. B. 7 *öftærin*; þg. B. 15 pr. *sannarin*; Magn. Er. Lands
L. J. B. 27 *senareen*. Kristof. Lands L. har på särskilda
ställen *dyrrarin*, *rættarin*, *vidharen*, *optaren*, *faiðgharen*.

Före medlet af 14:de århundradet har jag icke varseblifvit
det hit hörande *n*.^{*} Senare träffas, i en del codices, *n* i stället
för sjelfva det komparativa *r*, t. ex. Stads L. Æ. B. 44 *rættane
arfve* (rättare arfvinge), Kp. B. 30 *dyrane*, Rdst. B. 14 *thes
hardhanne*, Kristof. Lands L. Kg. B. 24 *dyrane*. I intetdera
fallet hade *n* en varaktig stad.

* Att, med afseende på detta *n*, tillmäta *flairin* och *lengrin* en större ål-
der, såsom Sävz antager (Gutn. Urk. s. v.), har jag svårt, då det kompa-
rativa *n* är vanligare ju yngre handskriften är, och på 1400-talet n. est
gångbart.

Af större omfattning och betydelse är det adverbiala *-mer* (*me, mæ* o. s. v.) i komparativen, hvarpå vi i det föregående lemnat många prof, och här intaga än flere, för att om möjligt vinna en fastare utgångspunkt vid bedömande af formens rätta art.

etmer (Södm. L. B. B. 20: 5, längre ned, nedantill), *vpmer* (ib., högre upp, ofvantill), *yterm* (ib. Add. 4: 4, längre bort, utanför, ytterligare), *yterm* (Vestm. L. II. Æ. B. 49 pr.), *ytær mer* (ib. var.), *yterm* (ib. var.), *frammer* (Södm. L. M. B. 34: 4, Cod. Bur. s. 4, 6, 72, längre fram, vidare, ytterligare, sedan, jfr. Gottl. L. *frammar*, ytterligare, mera), *frammarmer* (VGL. IV. 49: 3, företrädesvis), *nipærmer* (ÖGL. B. B. 8 pr., längre ned, nedanför)*, *ywærmir* (var. *ywarmer*, längre upp, ofvanför), *sipærmer* (Upl. L. J. B. 42 pr., senare), *sipærmer* (ib. Kk. B. 49: 3), *senærmer* och *senne meer* (ib. var.), *piklærmer* (Upl. L. Conf., oftare). Allt detta från 1300-talet. Sedan *optar mer*, *öpter mer* o. s. v.

Med anledning häraf hänvisa vi derpå, huruledes GRIMM antager ett redan i posit. inkommet komparativt *r* uti vissa tid eller rum betecknande adjektif och partiklar, såsom Isl. partiklarne *aptr* (till baka, åter), *nör*, *yfir*, *austr*, *vestr*, *suör*, *norör*, sannolikt äfven *nær*, *fiærri*, hvilka båda, liksom de andra, i allmänna språkbruket ega positif betydelse; äfvensom han ser ett superlativt *m* i den Mös. Göt. positiven *fruma* (likaledes i Lat. *primus*), hvaraf sedan kompar. *frumoz*, superl. *frumists*; i *astuma* (sist, ytterst), hvaraf *astumists* o. s. v.; i Ang. Sax. *forma*, *formest* eller *fyrnest* m. fl. på *-mest*, hvaraf Eng. bildat ett organiskt *-most*, t. ex. *foremost* (*primus*). Detta förhållande med adj. och partiklar, som uttrycka tid och rum, finner sin förklaring deraf, att en jämförelse, en motsats mellan olika riktningar här gör sig själf, så att redan positiven kan sägas innehålla superlativen, till följd hvaraf de olika graderna kunna utbyta hvar andra, likasom den Lat. posit. *medius* (jfr. här förut s. 406 *miper*) återgifves med Ny-T. *mittlere* och Sv. *medlerst* (jfr. GRIMM, Gram. III. 624—632).” GRIMM tillerkänner ej Isl. någon hit hänförlig form på *m*; de adverbiala *nærmeir*, *fiærmeir*, *fram-*

* På 1400-talet ses detta ord adjektifv begagnadt, Hel. Birg. Up. I. s. 302 *j nidhir meer stadh* (i lägre ställning).

** Hufvudsaktligen samma åsigt byser BOPP (Vergl. Gram. II. 25—29, 91; jfr. här frammanför s. 429, andra noten).

armeir, *siðarmeir*, hvilkas suffix är att sammanställa med Eng.-*mest*, ehuru ej uti Isl. motsvaradt af något *-mest*, synas vara af yngre ursprung, kanske till och med Danskän efterbildade, eller framkallade af den tillfälliga likheten med *meir* (magis); hvaremot Sv. *närmare* och *fjermare* svårligen tydas såsom *närmera*, *fjermara*, utän snarare *närmast* må jemföras med ett förmodadt Mös. Göt. *nehumists*, F. Hög-T. *nahumist*; då åter, enligt hans åsigt, *thiklärmer* m. fl. af HERR (Gloss. II. 169) anförda F. Sv. adv. otvifvelaktigt äro med *mer* (magis) sammanställa, om än betänkligheter uppstå vid *nidhärmer*, *öfvermer*, *itärmer*, *upmer*, *utmer*; men älven vid Ny-T. *ferner*, *fernst*, förtjenar öfvervägas, huru vida deras *n*, som jemväl ingår i positiven, står för stegradt *m* (Gram. III. 634—2).

Det komparativa *r*, i positift använda ord, får en egen betydning genom de F. Sv. partiklarne *viþer*, *mæþer*, *nifer* eller *nifar*, *nordher*, hvilka ej hafva annan bemärkelse än *viþ*, *mæþ*, *nif*, *nor*; liksom Ny-Sv. adv. *ner* (= *neder*) och *ned*. Isl. *undir*, *yfir*, *fyfir*, *eptir*, brukas ej heller i annan mening än de äldre handskrifternas *und*, *of* (*uf*), *for* (*für*, *fy*). *ept* o. s. v.* Större dunkel hvilas öfver de med *m* utbildade formerna i Skandiska tungor. Såsom ett förtunnadt *m* kan *n* betraktas i Isl. *firnari* (ur den gamla handskriften till Grågås), och dymedelst T. *fern* lättare förklaras; men att det vidfogade *meir* har någon hög ålder, är mig ej bekant; *firr meirr* t. ex. är funnet hos STURLESON, hvaraf texten är tryckt efter en ung afskrift från en pappers-codex, som sjelf anses vara afskrift efter en gammal förlorad membran. Vigtigare äro de F. Dan. *nærmær*, *fjærmær* och andra ur gamle codices; likaså de här frammänför upptagna mångskiftande språkprofven ur F. Sv., der visserligen enskilda ord förefalla som sammansatta med *mer* (magis),** men andra

* Det bör likväl anmärkas, att BOPP skrifver för Mös. Göt. *un-dar*, *ni-dar* (af Sanskr. *ni*), och ser i *dar* komparativ-suffixet (Vergl. Gram. II. 27—28). De enstafviga formerna i Skandiska språk vore då förkortade, fastän i skrift äldre. Jfr. *indri*, *mindri* och s. 429 (andra noten).

** Detta kan synas bekräftadt af det i yngre medeltidskrift icke sälleanta adv. *fram bæter*, i samma mening som *frammer*, t. ex. Bonavent. s. 67 *gik økke fram bætir* (längre fram, vidare). Såve uppgifver ur Gottländskan kompar. adv. *indbættir*, *utbættir*, *uppbættir*, *nebbættir* (Jfr. riksspråkets *bättre upp* o. s. v.). I Gust. Is Bib. Jer. 40: 5 *ses fram lenger* (Jfr. *längre fram*). Dessa adverbial-komparativer med *bæter* motsvara de med *baz* i F. Hög-T. (se Graff III. 222, GRAMM, Gram. III. 214) och Isl. *átgangat betr* hos BJÖRN HALDORSEN.

ätminstone undandölja detta förhållande. Det enda exemplet ur vår äldsta urkund (äldre VGL.) är *fiærne*; andra gamla handskrifter hafva *nærmer*, *nærme*, *nærmi*, *næmer*, *næmir*, *fiærmer*, *fiærme*, *fiæmir*, *færmer*, *fiarrmeer*, *fyrmer* (förr), *fyrmer*; Upl. L. *nær-mær*, *fiærmær*; Bonavent., som är yngre, *næmbir*, *næmbre*, *næmare*; äldre Vestm. L. (hvaraf hdskr. är från medlet af 1300-talet) *fiærmast*, Ansgar. (ett sekel yngre) *næmast*. Aldrig blir dock *mer* (magis), såsom enkelt adverb, skrifvet *me*, *mi*, *mir* eller *mær*. Äfven *mast*, intill vår tid qvarstående i *nærmast* och *fjærmast*, är öfverraskande, om det skall föreställa *mest*. Har adv. *mer* under vissa omständigheter förmått sig med en främmande rot, för att uttrycka komparativen, måste denna för- ening, för att tänkas utsträckt till alla här ifrågavarande ord, hafva inträffat i en längst förluten tid, så att minnet af denna förbindelse gått förlorat, hvarigenom åt språk-änden lemnats frihet att ombilda det nya ämnet enligt språkets allmänna lagar. Antagligt synes emellertid, att det af GRIMM, BOPP och andre öfver allt tvifvel satta superlativa *m*, i Mös. Göt. positiven af en del ord, kunnat uti F. Sv. fastna i komparativen, och derifrån fortplanta sig till superlativen; utan att man likväl kan i hvarje enskildt fall med säkerhet afgöra, om den ifrågavarande komparatif-formen har detta ursprung, eller förskrifver sig från ett verkligt adv. *mer*. Att detta *mer* i alla händelser snart blandat sig med ett superlatif *m*, om ett sådant funnits, synes ganska sannolikt (jfr. *frammar* med *frammer* och *frammarmer*). Under förutsättning att det här afhandlade *m* kan, i en del ord- bildningar, ega sin upprinnelse från en inom den Skandiska språk- verlden eljest förgången superlatif, uppkommer ett slags öfver- ensstämmelse med det *r*, som i vissa ord förlorat sitt kompa- rativa värde. Som i *fiærrar*, *nærar*, *nærari*, ett dubbelt kompa- tecken (*r*) innehålles; likaså i *fiærmast*, *næmast*, ett dubbelt su- perl. tecken (*m* och *st*), af hvilka det ena (*m*) är i denna egen- skap främmande för det nuvarande släktets språkkänsla, men är *mer* eller mindre gällande i flere urbeslägtade tungor, för öfrigt välbekant genom Lat. *ultimus*, *optimus*, *minimus*, *plurimus*, *su- premus*, *extremus* m. fl.

FEMTE KAP.

Återblick på Forn-Svenska adjektiv-böjningen.

Öfverskådande adjektivets ställning i gamla tider återföra vi i minnet några allmänna förhållanden.

Afledningen i är. uti adj. vida sällsyntare än i subst. (jfr. s. 380 och 420 med 438). Till det alledda *v*, som under böjningen gör sig gällande i en del Isl. adj. (t. ex. *þykkv*, *þykkvan*, *þykkvir*; *slíór*, *slíóvan* o. s. v., jfr. s. 380 och 420), gifves hos oss intet tecken, utom i *gar* (se s. 444, jfr. dock s. 377 *högher*, samt för öfrigt s. 439). Från annan synpunkt måste man väl betrakta det s. 397 antecknade *nakudher*, motsvarande Isl. *nökkviör*. I alla händelser ej hithörande är det i några fornskrifter stundom synliga *-ur* uti nom. m. sg., såsom i Kg. Styr. *tungur*, *witur* (se här förut l. xxxiv), Gottl. Hist. 2 *fiel kunnugur*; hvilket motsvaras af det i gammal Isl. sällsporda, men i Ny-Isl. allmänna oorganiska *-ur*, äfven för subst. antaget (jfr. s. 463 och noten på samma sida).

Vokalen framför afledningarna *l*, *n*, *r*, utgår, liksom i subst. (se s. 439), jemväl i adj., då ändelsen börjar med vokal; så att af *gamal*, *litil*, *heþin*, *fagher* får man *gamblir*, *litlu*, *heþnom*, *faghran* o. s. v. Likväl kvarstår *u* i *hemul*, *vamul* och kanske andra adj. på *-ul* (se s. 402). I *helagher* och några adj. på *-ugher* kan bildningsvokalen (*a*, *u*) försvinna (jfr. s. 389), men behöfver det icke ovilkorligen.

Nom. f. sg. af *gamal* och *usal* är *gamul*, *usul*, — ett oväntadt närmande till Isländskan.

Mellan adj. och subst. råder full endragt deruti, att det nominativa *-er* af m. sg. bortfaller efter *l* och *n*, utan afseende på stamvokalens beskaffenhet, såsom *sval*, *van* (se vidare härom s. 409, 444). Detta i motsats till det normala förhållandet uti Isl. Öfrige kasus af allehanda adj. utelemna ofta det slutande *r*, till och med i gamla handskrifter, än mer i yngre, tills det slutligen helt och hållet förloras ur sigte. Adj. intager här en underlägsen ställning till subst., som vida bättre upprätthållit detta *-r*, hvilket, en tid på vägen att gå under, i Ny-Svenskan återtagit sitt gamla värde, ja gjort en inkräkning i ack. m. pl., der det fordom ej var laglikmätigt. Emellertid har adj.

i det längsta försvarat denna slutform uti nom. m. sg. af sådana ord, som icke ändas på radikalt *l*, *n*, *r* eller *s*; och en lemning deraf eger man i de någon gång hvardagligt förekommande *goder*, *rasker* m. fl.

Anmärkningsvärd är den afvikelse från Isl., som förefinnes i den med *-in* omvexlande ack. m. sg. *-nan*, uti adj. på *-in* och starka part. pres. (jfr. s. 406), *-lan* i *mykil*, *lättil* (s. 404). Detta F. Sv. *-an* synes ega företrädet i ålderdomlighet och regelbundenhet. Motsatsen eger deremot rum hvad angår den F. Sv. nom. sg. *-in* (för *-il*) uti *mykin*, *lätin* (båda rätt tidiga), äfvensom nom. och ack. sg. *-likin* (jfr. s. 428), samt det komparativa *-rin*, *-arin*, *-ane* (jfr. s. 449). Isl. och F. Sv. gemensamt låta *n* bortfalla i nom. och ack. n. af adj. och partic. på *-in*, såsom *heiðit*, *hepit*.

Vokativen, som Isl. vänligen har obestämd,* har F. Sv. ömsom obestämd och bestämd (jfr. *göper*, *leper*, *snöper*, *salogher*, *usal*, *ful*, *klen*), Ny-Sv. alltid det senare.

Eufoniskt förekommer 1) *d* efter *l* och *n*, då *r* eller *s* följer t. ex. *fuldra*, *sandr*, *fulz* = *fulds* (se s. 374—5, jfr. s. 439 *mindri*, 440 *indri*). 2) *b* eller *p* efter *m*; sålunda nemligen att *b* insattes då *m* skulle sammanstöta med *l* eller *r*, t. ex. *gambla*, *tomber* (= *tombr*), *fræmbri*, *sæmbra*; och *p* då en likadan sammanträffning skulle ske med *n* eller *t*, t. ex. *iampn*, *tampt* (jfr. s. 382, 398, 410). Saken är alldeles den samma i subst. (jfr. s. 35, 40, 43, och 39 *himbla*, 38 *hymnum*, 65 *hampn*, 94 *tompt* o. s. v.).** Äfven i verbet träffas jemförighet (se s. 382). För Isl. är denna konsonant-inskjutning temligen främmande (hvad *ð* = F. Sv. *nd* angår; se s. 375). Icke dess mindre meddelar GISLASON (Frumpart. s. 99), ur den äfven af mig emellanåt anförda gamla urkunden »Agrip», några exempel af *p* efter *m*, framför *n*, *r* och *t*. Jemväl i F. Sv. var denna användning af *d*, *b* eller *p* aldrig strängt genomförd.

Komparativens vacklande och från Isl. ofta skiljaktiga böjning i F. Sv. är så mycket mer begrundansvärd, som afvikelse-

* Exempel gifvas dock på bestämd böjning. t. ex. Alex. S. s. 103 *þv gode konungr*, 129 *sgle fader*.

** En oväntad öfverensstämmelse finner man i de Fr. *humble*, *envermble*, *nombre*, *chambre*, *dompler* m. fl. Ställningen i Lat. och Span. är förut antydd (s. 35, andra noten).

serna äro af annat slag än för *part. pres.* (jfr. I. 440—443 med s. II. 434). Exempel på *-um* för dat. pl. (se s. 365, 430) ega vi i *höghrum, færum, minnum, flerum (flairum)*; för dat. m. sg. i *merom, længrom*, det sista ur en ung handskrift (jfr. s. 374 *döper*, 387 *nöfugher*).

Öfvergångs-ljud i F. Sv., utan magt öfver positiven, har vunnit en sådan öfver komparativen och superlativen, neml. i deras genou uteslutning af jemförelse-vokalen (*i, e*) förorsakade sammanträngda skapnad, t. ex. *yngrri, yngster, störri, störster, af unger, stor* (jfr. s. 430); så förstændes, att *yngrri* står för *yngriri*, af *ungiri*; *yngster* för *yngister*, af *ungister* o. s. v. Till det afseende, som derå kan fästas, böra vi i sammanhang härmed omnämna superl. adv. *högist* och *senestum* (jfr. s. 432, 435); dervid anmärkande, att folkspråket på några ställen af Svea landskapen älskar i superl. omkastning af *a* och *e*, t. ex. *käresta* (*käraste*), *skönesta* (*skönaste*).

Det akuta tonfallet på stamstavelsen af de med *r* utbildade Ny-Sv. adj. *fager* och dyl. är förut (s. 140) anmärkt, och är staldt i förbindelse med ett likadant förhållande i subst. (jfr. s. 465—6). Också befinna sig Isl. *brandr*, F. Sv. *brander*, Ny-Sv. *brand*, på samma linje som Isl. *göðr*, F. Sv. *göper*, Ny-Sv. *god*. Våre förfäder hade derföre, under en högre utbildning af rättskrifningen, säkert kommit att teckna *-r* (i stället för *-er, -ær, -ir*) i nom. m. sg. jemväl af adj., der Isländarne så teckna. Hos oss har man i denna del följt hela tiden, med vissa kända undantag, inhemsk sed. Likasom vi nu skriva *gafvel, betsel*, men uttala *gavl, betsl* (jfr. s. 440—4), skriva vi *ädel, enkel, usel*, men uttala *ädl, enkl, usl*; i dessa ord likväl utan jemförlighet med Isl., och sannolikt blott efter analogi. Deremot finnes låg accent (gravis) i *gammal, kristen* och alla adj. på *-en*.

Berättigadt till särskild hägkomst vore det s. 424 till skärskådning upptagna *öpe*, för den händelse att det finge anses som ett adj. med utgång på organiskt *ir* (*er*), det Mös. Göt. *eis*. Oorganiskt *-ir*, föreställande Isl. *-r*, är mer än vanligt i en mängd yngre handskrifter, och jemväl i den gamla membranen af äldre Vestm. L., der man träffar t. ex. *gildir, rættir, næstir, kunnæstir* m. fl., allt i nom. m. sg.

Sv. Spr. Lagar.

30

Vissa ord, såsom *alder* (*aller*), *manger*, *sliker*, *pylikin*, *svadana*, *enka* m. fl., stående på gränsen mellan adj. och pron., upptagas bland de senare.

SJETTE KAP.

Obestämda och bestämda deklinationen i Ny-Svenskan.

I det föregående (s. 360) äro skälen angifna, hvarföre vi ej heller i det nya språket antaga mer än en deklination, och föra afvikelserna till Anomalier. Under hänvisning till böjningsmönstren (s. 369), samla vi flockvis exempel på olika daningar. *god* (s. 370), och *arm*, *bar* (äfven *dyrbar*, *gångbar*, *stridbar*, *underbar*, *uppenbar*, *valbar*, *ärbar* m. fl.), *blek*, *blid*, *blind*, *blyg*, *bred*, *bråd*, *djerf*, *djup*, *dyr*, *döf*, *fal* (*venalis*), *seg*, *from*, *ful*, *full* (äfven *blodfull*, *lastfull*, *ångerfull* m. fl.), *gen* (någon gång *gin*), *glad*, *grann*, *grof*, *grym*, *hal*, *hel*, *half*, *hvass*, *hvit*, *hård*, *hög*, *jemn* (jfr. s. 410), *kal*, *kall*, *klar*, *klok*, *kär*, *lam*, *len*, *led*, *lik* (äfven *olik*, *jemlik*, *gätlik*, *engalrik* m. fl., jfr. s. 395, och längre fram bland Anom. *lika*), *ljum*, *ljus*, *låg*, *lång*, *lös*, *mild*, *mjuk*, *mör*, *mörk*, *nygg*, *ond*, *quick*, *rak*, *rask*, *ren*, *rik* (äfven *talrik*, *ärorik* m. fl.), *röd*, *sann*, *sank*, *sen*, *sid*, *sjuk*, *skär*, *skum*, *slug*, *smal*, *snar*, *snäll*, *spak*, *stor*, *strid*, *stum*, *sund*, *sur*, *sval*, *svart*, *svår*, *säll*, *söt*, *tam*, *tjock*, *torr*, *tunn*, *trygg*, *tung*, *trång*, *trög*, *tver* (*tvär*), *täck*, *ung*, *van*, *varm*, *vid*, *vild*, *vind*, *vis* (äfven *allvis*, *frågvis*, *näsvis*, *rättvis*, *vrångvis* och andra, men icke adv. *delvis*, *gradvis*, *företrädesvis* och dyl. *), *viss* (och *oviss*), *vred*, *vrång*, *våt*, *värd* (äfven *älskvärd*, *beklagansvärd*, *beundransvärd* m. fl.), *yr*, *öm* och en mängd andra.

goder, *bleker*, *kloker*, *rasker* och några andra, hvilkas ålderdomliga nominatif-form (-er), emellanåt hvardagligt begagnad, men sällan i skrift (med undantag af *dummer Jöns*), liksom fordom är utan verkan på pl. (så jemväl i likdanade sub-

* Dessa senare, såsom partiklar, kunna rätteligen ej böjas (jfr. Hist. Språkforskn. s. 56).

stantif, af hvilka *njugger* torde vara i sjelfva verket adj., jfr. s. 293, 302) och den bestämda böjningen. Angående *nyter* se s. 383; *lösker* (s. 386) är i sjelfva lagspråket, hvartill det nära nog inskränkes, söga användt. Se vidare *mager* och dermed jemförliga.

bränd, dömd, styrd, ledd, född och öfriga svaga part. preter. på *-d*, efter 2:a konjug.; endast med det af rättskrifningen beroende iakttagande, att af *dd* utgår det ena *d* framför *t*, såsom i *ledt, födt* (jfr. I. 446—454). Åt *enskild, särskild* är förut (I. 447—8) uppmärksamhet egnad.

tomhänd m. fl. på *-händ* (jfr. I. 450, II. 375), *sidländ, ömtänd* och dylika sammansättningar (jfr. I. 447—454).

glatt, matt, lytt, lätt, nätt, rätt, trött, ljuslett (jfr. II. 383), *halt, salt, stolt, kort, svart, fast, tyst* och dyl. med *u* eller med *t* efter annan konsonant, i hvilka neutr. ej får något ytterligare *t*, som deremot tillkommer *lat* (i neutr. mindre brukligt), *flat, fet, het, hvit, tüt, slät, blöt* och dyl. med enkelt *t* efter vokal, hvilkas neutr. är *hett, hvitt, tätt* o. s. v. I neutr. *rätt* visar sig den ursprungliga identiteten af adj. *rät* och *rätt* (jfr. I. 105, II. 383). — Samma lagar som adj. följa svaga part. preter. på *-t*, såsom *mött, kränkt, rönt, löst* (jfr. I. 446—454).

besk, falsk, tredsk, glömsk, hemska, frisk, färsk, norsk, dansk, finsk, svensk, tysk, romersk, kättersk, inhemska, utländska, engelska, spetelska, inbilska, fåvitska, nordiska, mordiska, djuriska, krigiska, götiska, turkiska, påfviska, hüdiska, höfviska, hedniska, förrådiska, upproriska, barbariska, m. fl. på *-ska, -iska* (jfr. II. 384—6).

dygdig (s. 369), och dermed likställiga *afvig* (jfr. *afvog*), *blodig, evig, fattig* (jfr. s. 379 *fatöker*), *girig, helig* (i vers nyttjas best. någon gång *helge, helga*), *jäfvig, ledig, kunnig, modig* (och *klen-, svår-, öfvermodig* m. fl.), *-modig* (i *nymodig, urmodig, gammalmodig*, af Fr. *mode*), *nådig, närig, nödig, redig, sedig, stadig, lindrig, väldig, söndrig, åldrig, färdig* (och *lätt-, sen-, ofärdig* m. fl., jfr. 389), *allsväldig, lifaktig, varaktig* (jfr. s. 389) och alla på *-ig*.

afvog (i uttrycket *bära afvog sköld*), *idog, biltog*, alla tre något fornartade, äro de enda i allmänna språket öfvergångna lemnningar af det gamla *-ugher* eller *-ogher* (s. 389). Skämtvis förekommer någon gång *gissug* och kanske något annat.

daglig, dödlig, gudlig, fntlig, hemlig, herlig (härlig, jfr. s. 394), laglig, lycklig, möjlig, rådlig, skälig (och oskälig, icke: osjälig, osjäligt djur, jfr. s. 394 skialliker), trolig (sannolik, jfr. s. 395 troliker), ärlig, ömklig, fiendtlig, ofantlig, erbarmlig, naturlig, tillbörlig, tillförlitlig, oemotståndlig, everldlig (evärdlig, jfr. s. 394, 393), allmännelig, innerlig, evinnerlig (rättare evinnerlig, jfr. s. 395), faderlig, underlig, ridderlig, borgerlig (och medborgerlig, icke: borglig, medborglig, emedan de ej komma omedelbart af borg, utan af borgare), kejslerlig, erforderlig; barnslig, brottslig, köttslig, konungslig och alla på -lig, af det gamla -liker (s. 395).

Det bör anmärkas, att *konglig*, i vissa fall skrifvet och flerstädes alltid uttaladt *kunglig*, i titulatur förkortas till *kongl.*, och vid sådana tillfällen vanligtvis, utan afseende på ordförbindelsen, uttalas *kunglig* (icke -ligt, -lige, -liga), t. ex. *Hans Kongl. Höghet, Kongl. Maj:t, Kongl. Hofrätten, Kongl. Kollegium, Kongl. Statskontoret, Kongl. Nordstjerne Orden*; hvaremot det heter ett *kungligt sätt* o. s. v. Oböjd men oförkortadt är ock i vissa fall *salig*, t. ex. *salig kungen, salig menniskan, salig biskopen, högstsalig Hans Maj:t, min salig far, hans salig mor* o. s. v.; hvilken afvikelse från syntaxen (jfr. s. 460) kanske är danism. Hvardagligt säges ock *den gunsti(g) herrn*.

aktsam, ensam (jfr. s. 382, 403), *kostsam, lelsam, nöjsam, vaksam, bestutsam, helsosam, allvarsam, missunsam, miskundsam, om-tänksam, fägnesam, förbehållsam* m. fl. på -sam.

allmän, gemen, angenäm, förnäm, fäfäng och dyl., de flesta från Tyskan.

elegant, kokett, naif m. fl. ur Franskan hemtade ord, hvilka uti ingen omständighet afvika från den vanliga adjektiv-böjningen.

gammal (s. 369), och af samma böjning *enkel, usel, ädel*. På vägen att föråldras är *ohemul*, som aldrig förlorar *u*, t. ex. *hans ohemula sätt, dessa ohemula tillvitelser*. Oböjligt är *idel* (se Anom.).

kristen (s. 369), och af samma böjning *fiken, kulen, luden, mulen, murken, naken, rutton, sniken, trogen, trumpen, trägen, unken, vaken, vissen, öppen, belägen, förlägen, förvägen, re-debogen, rättskaffen* (jfr. l. 454), *aflägsen* och öfriga på -en

-sen; äfvensom starka part. preter. (jfr. I. 436—9, 446, 450). Hit hörer numera *mycken* (jfr. II. 399), obrukligt i pl. Anomalt är *liten*. Om *valen* se s. 402 *dvalin*.

mager (s. 369), och likaså *bister*, *bitter*, *butter*, *diger*, *fager*, *läcker*, *munter*, *nykter*, *säker*, *tapper*, *vacker*, *vitter*, *yster* och några andra på -er, neml. sådana, i hvilka r utgör afledning, och ej gammal nominatif-form (jfr. s. 456 *yoder*, *bleker* m. fl.). I *saker* visar sig r numera som afledt, i strid med fornspråket (jfr. s. 378).

fri (s. 369), och dermed jemförliga *ny*, *fly*, *kry*, *rå*, *blå*, *grå*, *slö*. Mindre gängse äro *trå*, *skrå*. Bland Anomala återfinnas *bra*, *få*, *små*.

Anmärkningar.

- 1) *obestämd sg.* är för mask. och fem. lika, och är oböjlig, utom i genit. när ordet får substantif egenskap, eller såsom veder-namn sättes efter subst., t. ex. *en kristens pligter*, *alla en lärds mödor*, *Erik segersälls lycka* (jfr. I. 451). Uti neutr. tillfogas -t, hvilket dock a) ej utsättes efter *t* eller *t* följande på annan konsonant, såsom *glatt*, *fast* (jfr. II. 457). b) för-dubblas i vokaliska stammar, såsom *fritt*. c) föranleder ut-stötning af *n* i adj. på -en och starka part. preter., såsom *öppet*, *litet*, *funnet*, för *öppet* o. s. v. (jfr. I. 446).
- 2) *obestämd pl.* har, sedan det slutande r jemte öfriga forn-former blifvit afnött, helt och hållit sammanfallit med den *bestämda pl.*, hvilken i sin ordning blifvit lik den *bestämda sg.* Under samma vilkor som i obest. sg., antages i obest. pl., äfvensom i best. sg. och pl., genitift s, t. ex. *dödliges lott*, *enligt flere lärdes yttranden*, *den frommes vandel*, *den fries tal*, *den blindas gång*, *det förslutnas skatter*, *för det allmännas räkning*, *de rikes förmåner*, *de skönas magt*, *Ivar vidfamnes * fader*, *Ingjald illrådes * död*, *Sigrid storrådas * anslag*, *Carl den stores välde*, *Erik den heliges skrin* (jfr. I. 451, II. 265). Deremot den store *Gustafs segrar*, *Heliga Birgittas uppenbarelser*.

* Dessa adj. brukas nu endast i här förekommande historiska namn (jfr. II. 265).

- 3) *vokativen* är alltid bestämd, vare sig att adj. (partic.) står ensamt, eller i förening med subst. eller substantiveradt adj. (partic.), t. ex. *lycklige! eländige! förvägne! äreförgätne! store konung! högborne furste! ädle man! svage dödlige! store hädangångne! hulda qvinna! sköna okända! min nådiga!* Oaktadt denna regels allmängiltighet i nya språket (i det gamla var obestämd form tidigare i bruk än bestämd), finner man hos en och annan predikant *kristen!* (se t. ex. J. O. WALLIN, Religions-tal I. 474) *unge kristen!* Äfven utan vokat. *den förste kristen*, liksom i Dan. *den sande christen*. Denna danism är likväl ej hos oss allmän.
- 4) Bestämd adjektif- (participial-)form följer ock på en *genitif*, och på ett *poss.* eller *relat. pron.*, t. ex. *fiendens snara ankomst; landets afskilda läge; hans lyckliga stjärna; deras djersva anfall; min gode vän; eder blinda ifver; hvilket för-tidiga löfte han hade svårt att uppfylla; i hvilken öfverdådiga bragd de ej ville deltaga.* Ju äldre fornspråket är, dess oftare har det i dit hänförliga fall obestämd böjning. Jfr. superl. 467 och undantaget för *salig* s. 458, samt för öfrigt Syntaxen.
- 5) *-e, -a*, för obest. pl. och hela den best. formen, är i adj. och partic. preter. (jfr. I. 446) ännu svårare att föra under tillförlitliga regler än i det artikulerade plurala subst. (jfr. II. 335). Stockholmarens sätt, att för alla kön bruka *-a* (t. ex. *unga karlen, den lilla gossen*), har allt mer inbitit sig i skrift, dervid understödt af den temligen allmänt i landet antagne pl. *-a* i obest. böjning äfven af maskul., t. ex. *snälla gossar, hvita hästar*. RASK har rätt, då han i anledning häraf anmärker, att *-e* är vanligare i best. pl., t. ex. *de gamle, de unge, de Grekiske författarne* (Anvisn. s. 99, noten). Också i best. sg. är *-e* icke ovanligt i ett genom personligt förhållande utmärkt maskulin, t. ex. *förmente prinsen, den unge karlen, den lycklige älskaren*; det brukas företrädesvis, i vårdad framställning nästan uteslutande, när mask. adj. står utan subst. eller efter detta såsom binamn, t. ex. *den rike, den fattige, den halte leder den blinde, den vises tankar, den landsflyktiges sáfänga böner, Carl den store, Erik den heliges hufvud*. Vid utrop eller högtidligare tilltal (jfr. mom. 3) kan det maskulina *-e* sällan, med bevarande af uttryckets

ädelhet, utbytas mot det hvardagliga *-a*, t. ex. *store gud! unge man! nådige herre! nådige konung! ädle menniskovän! gode herrar och Svenske män* (Konungens tilltals-formel till Ständerna). Man skrifver också gerna *store män, gode män* (i lagstil) o. s. v. I hufvudstadens samtalspråk deremot heter det utan undantag *kära du! kära bror! din lilla skälm! min lilla vän! min goda farbror!* Sedan hos en stor del af den bildade befolkningen känslan af det grammatiska könet förkolnat, och begreppet om det naturliga genom ovanor förslappats (jfr. s. 290), gifves för tillfället ej annat val, än att till en viss grad åt godtycket och den olika uppfattningen af valljudets fordringar öfverlemna användningen af *-e* och *-a* för mask., alltid med gifvet företräde åt *-e* i personligt mask.; hvaremot ett stadigt *-a* för fem. och neutr. bör kunna upprätthållas, i strid med den rådande seden, särdeles i embetspråket, att ofta nyttja *-e* för både fem. och neutr. (jfr. I. 446, noten), med lika litet stöd af språklagar som det dagliga talet. Att skilja mellan casus rectus och obliquus i mask., såsom i Bibeln, Lagboken och hos en och annan författare i sistförflutna sekel (t. ex. *BOTIN*), kunde visst låta sig göra;* men det kännes stelt, och har med hvar dag allt mindre att påräkna efterföljd. I afseende på den allmänna ändamålsenligheten skulle ock kunna anmärkas, att äfven om genom skolestudiets framsteg möjligen klarare begrepp komme att bibringas mängden, kunde man med skäl ifrågasätta lämpligheten af att, i denna omständighet allena, söka göra gällande en skilnad mellan nominativen och vokativen å ena sidan, samt återstående kasus å den andra; en åtskilnad, som i allt öfrigt är numera utplånad, utom hvad angår det genitiva *-s*, der detta fortfar i sina gamla rättigheter.

- 6) *blå* och *grå* förblifva stundom oböjda i obestämd pl. och i bestämd form öfver hufvud. I Stockholm säges aldrig annat än *Blå Porten*; man säger och skrifver skiftevis *blå bandet* och *blåa bandet* (begge sätten förekomma på samma sida hos ADLERBETH, Histor. Anteckn. III. 9), *blå band* och *blåa band*, *grå hår* och *gråa hår*; i vers *himlen blå, böljor blå*. Denna vid

* Sjelf har jag sökt genomföra detta i ett år 1838 utgifvet arbete: *Resa i Tyskland, Frankrike och Italien*, hvaraf blott förste delen utkommit. Jfr. der s. 317—318.

rå sällan förekommande frihet, att efter *å*, förut *a*, utesluta den följande vokalen, går långt till baka i tiden (jfr. s. 446—448), och finner sin motbild i *få*, *små*.

- 7) *ren substantivering*, d. v. s. fullständig öfvergång till subst., kan ega rum för vissa adj. Viktigast äro 1) folknamnen *Svensk*, *Norsk*, *Dansk*, *Tysk*; best. *Svensken* o. s. v.; pl. *Svenskar*, *Svenskarne* o. s. v. (men *Finsk*, *Rysk*, *Fransysk*, *Turkisk* m. fl. blifva aldrig så behandlade). 2) motsvarande och andra fem., såsom beteckning af person eller språk (det senare blott i sg.), t. ex. *Finska* (Finsk qvinna, Finskt språk), *Finskan*, *Finskor* (Finska qvinnor), *Finskorna* (jfr. s. 345—6). Hvardagligt brukas *lillen* (den lille), *lillan* (den lilla, jfr. Dalska ack. m. *lislän*, kys), *svarten* (den svarte hästen, oxen o. s. v.), *blacken* (den blacke eller blackige hästen o. s. v.), *blackan* (om sto, ko o. s. v.), *rätan* (räta sidan), *afvigan* (afviga sidan). I embetsstil *fullmäktig*, *fullmäktigen*. Om *högern*, *venstern* är förut taladt (s. 448); likaså om part. pres. (I. 454, II. 346, 325, 344).

SJUNDE KAP.

Anomalier i Ny-Svenskan.

Härunder sammanfattas allehanda från adjektivets nuvarande normal-böjning afvikande ord, af hvilka åtskilliga redan hvar för sig utgjort ämne för granskning.

liten, *litet* (uttalas vanligen *lite*), är utan egen pl. (jfr. *små*), och har bestämdt *lille* (af *lille*), *lilla* (jfr. s. 399).

dumner, *goder* och dyl. äro i det föregående nämnda (se s. 456); äfvenså *nyter* vexlande med *nyt*. Utan neutr. är *saker*, och kan anses för oböjligt (s. 378, 459). Det samma må sägas om *lösker* (s. 386, 457), ännu mindre i allmänt bruk än adv. *löske*.

lutter, i nyare språket hemtadt från Ned. Sax. *luter* (Ny-Hög-T. *lauter*), är, nu åtminstone, oböjligt (IHRK har *luttert bedrägeri*), och nyttjas liksom partitift eller adverbialt (jfr. *blott*, *bara*), städse framför substantivet eller adjektivet.

idel, lika ungt, af samma bemärkelse och på samma sätt brukadt som *lutter*, skulle möjligen kunnat hänföras till ett af BJÖRN HALDORSEN upptaget *idull* (continuous, freqvens), om detta egde samma betydelse (GISLASON öfversätter Dan. *idel* med *tómur*, *ember*, *enbar*). Troligen har hyarken det Danska eller det Sv. *idel* anspråk på inhemsk börd, utan är det Ned. Sax. *idel*, Ny-Hög-T. *eitel* (F. Hög-T. *iel*, *tom*, *onyttig*), hvilket stundom begagnas i alldeles samma mening, och då merendels oböjdt,

läck, oböjligt och endast predikatift. Isl. *lekr* tyckes vara ett vanligt adj.; i Dan. kan sägas *et lækt skib*, och äfven hos oss heter det i Sjölagen Skipm. B. 11 *skipit blifuer lækt*.

quar, nu oföränderligt och blott såsom predikat eller adverb användbart, var fordom ett fullständigt adj. (jfr. s. 413).

qvitt (jfr. s. 384), i samma ställning som *quar*.

slägt, i talesätten *jag är slägt med honom, de äro slägt* och dyl. (jfr. KELLGREN III. 229 *alla vetenskaper och konster äro slägt*), skulle tör hända betraktas som ett oböjligt adj., vore det icke i sjelfva verket vårt vänliga subst. *slägt*, i de anförda uttrycken ersättligt genom annat subst. (t. ex. fränder, släktingar), liksom det heter i Smål. L. 13: 8 *sighia them kyn* (i *slägt*) *vara*.

kaj (förskräckt), hvardagstalet förbehållet, har ej obestämdt n. sg., och begagnas ej attributift.

konglig och *salig* kunna under vissa omständigheter förblifva oförändrade (jfr. s. 458).

bra, förkortning af *braf*, är i sg. och pl. oböjligt.

få är nu oböjligt och i sg. obrukligt (jfr. s. 417).

små (jfr. s. 418) brukas i mask. och fem. sg. endast vid kollektiva ord, t. ex. *små fisk, ved, säd*; men i neutr. utan denna inskränkning, t. ex. *smått folk, traf, groll*. Pl. och best. sg. af alla kön alltid *små*.

laga, olaga, reda, äkta, afvita, enstaka, urbot, urtjusva, helbregda, alla oföränderliga, äro här förinnan omförmälta (se s. 422—3, 376); så äfven *nära* (s. 414, 444). Till samma klass höra *noga, ringa, föga, udda* (hos IBER *udde*), *sakta, stilla, lika* (jfr. *lik*), *olika* (jfr. *olik*), *maka* (äfven subst.), *omaka, grannlaga, långväga, samtida* (äfven subst.), *framtida, sentida, lagtima, urtima, samarfva, barfota* (äfven *barfotad*, jfr.

s. 384 *barfötter*). Af samtliga dessa ord på *-a* är knappast något, om ej *reda*, *ringa*, *äkta*, *lika*, *olika*, af strängare adjektif egenskap. Flertalet har ifrån början antingen stått predikatift, ofta rent adverbialt, eller ingått i en genitif sammansättning. Åtskilliga, utom de nyss nämnda, äro attributif användbara, t. ex. *noga karl*, *nära förening*, *lagtima (urtima) riksdag*, *omaka handskar*, *långväga böljor*, *med föga rätt*, *i sakta mak*, *ett stilla väder*, *ett udda tal*, *ett enstaka hus*, *ett grannliga ämne*, *mitt framtida öde* o. s. v.; men bruket är i denna riktning temligen begränsadt, och inskränker sig för det mesta till vissa häfdvunna talesätt, framkallade af behovet eller en lycklig ordvändning hos en ansedd författare. Endast till predikat duga *helbregda*; *urtjufva*, *samarfva*. Ren sammansättning är *barfotamunk*, och såsom sådan både tänker man sig och uttalar *urbota mål*, om också de begge orden skrivas åtskildt. I *åsyna vittne* står *åsyna* för det gamla *asynar*, som är gen. f. sg. (jfr. I. 449, II. 83). Rätt och slätt adv. är *allena* (på 1400-talet hade man både *ena* och *all ena*). Likaså *annorlunda*, *någorlunda*, *ingalunda*; och om *allehanda*, *enahanda*, *mångahanda* och dyl. kunna ställas i omedelbar förbindelse med ett subst., är det icke till följd af deras adjektiva art, utan af samma skäl som *allsköns* och *allt slags* kunna gifva subst. en bestämning (se härom vidare Hist. Språkforskn. s. 56).

öde är, liksom *gyllene*, förut granskadt (s. 424, 426). *forne* (vanligen *fordne*, men orätt, jfr. s. 411 *for*) och *förrige* (mindre brukligt), hvilka äfven antaga *-a*, sakna obestämd form. *varse*, *ense* (i samma mening *ens*, tydligare adv.), *vilse*, *gångse*, äro nämnda s. 426—7, *frälse* s. 416; *afsläpse* och *tvehåpse* blifva i allmänhet utbytta mot regelbundna adjektif-former på *-sen*, en nyhet från senaste århundraden. Sällsynt är *vilsen*, men hos TEGNER III. 49 finner man *den vilsna gästen*. Bland Pron. upptages *ömse*. Afsjordt adv. är *grensle* (förr äfven *grens*), och knappt annat *sams*. Om *rättskaffens* se I. 451. Mot det adjektiva skaplynnat hos *-se* i allmänhet äro II. 427 tvifvel uppkastade.

förre, *norre*, *venstre* och dyl. (egentl. komparatif) igenfinnas i nästa kap.

* Se vidare Pronomen. vid behandlingen af *en*.

kallande, brinnande, flyende och öfriga part. pres. äro oböjliga, utom hvad beträffar det genitiva -s i de fall då ordet föreställer subst., t. ex. *en bedjandes blickar, i de tänkandes ögon* (jfr. I. 409—410). Eget är förhållandet med *främmande* (I. 406—7, II. s. 426).

kallad, hatad, borgad, skummad, älskad, fångad och alla andra svaga part. preter. af 1 konjug., antaga vid böjning endast -e; aldrig, såsom förr, -a. Det heter därför icke blott *älskade föräldrar, den hatade mannen, de jagade björnarne*; men *borgade varor, stålbakade kakor, tveeggade svärd, stic-kade tücken, den fångade flugan, den lerblandade jorden, det älskade barnet, det okammade håret, de dårade qvinnorna, de bleknade banden*. När partic. genom sammandragning öfvergår till 2 konjug., följer det böjningen för denna konjugations particip, t. ex. *förmenten prinsen, det omtallda* (= *omtalade*) ämnet, *obelönta* (= *obelönade*) dygder. Jemväl för part. preter. af 1 konjug. kan genit. -s förekomma i substantif ställning, såsom *fängslades behandling, den förlamadets tillstånd*. Jfr. I. 446—451.

inhyses, inbördes, inrikes, utrikes, urminnes och dyl. äro icke adj., utan genitiva adverb, ehuru de kunna med subst. förbindas, liksom leder af en sammansättning, t. ex. *inhyses* (eller *inhyses-hjon, inbördes krig, inbördes testamente, utrikes ort, urminnes häfd* o. s. v. Utan genitift s brukas *insockne hemman, utsockne hemman* och dyl., hvarmed må jemföras i Upl. L. Kk. B. 14: 6 (not. 36, ur handskrifter från medlet eller senare hälften af 1400-talet) det fristående adv. *utsocknis*, 2: 2 (not. 1, från slutet af 1500-talet) *tve* (två) *utsocknes prester*, ÖGL. Kr. B. 20 pr. (ur en gammal codex) adv. *ut sokna*; af hvilka exempel, sammanhållna med de äldsta handskrifternas *utan soknær* (Upl. L. Kk. B. 14: 6, för *utan soknar*, utom socken), *utan sokna* (ÖGL.), kan slutas, att *utsockne* antingen föreställer *utsockna* eller *utsocknes*. — Den adverbiala naturen är mera framstående i *framdeles* (en omkastning af F. Sv. *framlepis*, Isl. *framleiðis*), *förgäfves*, dem blott en öfivad hand kan, emot det dagliga språkbruket, behandla adjektift. Lika obestridligt adv. är *särdeles*, hvilket dock af en del författare med stor förkärlek begagnas som rent adj., t. ex. *med särdeles nöje, framgång* o. s. v., —

en gammal öfverflyttning från Danskan. Samma ursprung eger det hos oss helt nya försöket med böjningen af adv. *delvis*, *gradvis*, *företrädesvis* (från subst. *vis*, ej af adj., jfr. s. 456), såsom *delvisa*, *gradvisa* o. s. v. (jfr. Dan. *gradvise*, *vexelvis*, *utilfredse* m. fl., T. *das stufenweise* o. s. v.). Äfven om en god författares efterdöme kan vara att i ty fall åberopa, är det icke hans oaktsamhet som bör lända till föresyn. Utörligare är detta ämne afhandladt i Hist. Språkforskn. s. 53—56, hvarest ock s. 45—47 *allsköns* (d. v. s. *alls-köns*, icke *all-sköns*) blifvit vederbörligen belyst (jfr. i närvarande skrift II. 125).

lagom, *enkom*, *rättfram* (d. v. s. *rätt fram*), *ungefär* (från Tyskan), äro oomtvistliga adverb, och böra fördenskull ej böjas eller ställas attributift, hvilket dock händer hos någon. Annat är adverbiala bildningar, sådana som *fordomdags*, och det mera ålderdomliga i *fordomtima* (jfr. s. 444, noten).

sjerran, alltid och fortfarande adverb, har genom Bibel-bruket fått hafd såsom adj. (= aflägsen), i några få talesätt (jfr. s. 443, Hist. Språkforskn. s. 57).

Lenningar af fornböjningen gifvas, både äkta och oäkta. Till de förre kunna räknas i *godo*, *till godo*, *å nyo*, i *ljusan låga*, *på ljusan dag*, i *rättan tid* (jfr. II. 86—87); afvenledes, fastän med undergången förändring från det ursprungliga skicket, *med rätta* (jfr. II. 53). Till de senare deremot, till de falska antikerna, hänföra vi i *rätter nöd*, i *godan ro*, *med högan röst*, i *snöhvitan hand*, i *högan loft*, *vid bredan bord* och andra feminina eller neutrala *-an*, bemärkta i nyare bearbetningar eller uppteckningar af folkvisor (jfr. II. 333, Hist. Språkforskn. s. 28—29).

ÅTTONDE KAP.

Gradförhöjning i Ny-Svenskan.

För nyare språket kan ej antagas mer än ett regelbundet bildningsätt, *-are* i komparativen, *-ast* i superlativen. De ord, som numera ega den sammanträngda formen (med utelyckt *;*), äro ej många, och utgöras till större delen af sådana, som re-

dan i fornspråket hemtade sina högre grader ett dera från annan rot än positionen, eller från partikel; hvarföre de lämpligen alla föras till Anomala, såsom de ock i våra språkläror förekomme.

Som i positiven *-e* och *-a*, foga sig de högre gradernas suffix till adjektif-stammen eller afledning; i senare fallet med vokalens utstötning framför *l*, *n*, *r* (jfr. *enkel*, *trogen*, *bitter*). Oföränderligt är alltid *-are*; jemväl *-re* uti alla regelbundna adj. och de flesta andra. Oböjd är äfven superlativen, när han står absolut, som ensamt predikat och utan artikel, t. ex. *han (hon, det) är (de äro) rikast, störst*; pl. är i denna ställning blott sparsamt använd. Vid öfriga tillfällen har superl. bestämd böjning; d. v. s. *-aste* är oföränderligt (liksom *-ade* i svaga part. preter. efter 4 konjug., jfr. s. 465); men *-ste* och *-sta* vexla, såsom i positiven *-e* och *-a*. Exempel i dessa eller andra afseenden följa: *bäste vän! käraste broder! han är närmaste arfvinge, de äro närmaste släktingar till den döde; minsta barn vet derom att tala; i högsta grad, med största skäl, med djupaste vördnad; min yngste son, hans högsta fröjd, deras bästa råd; förste kämpen, tyngsta bördan, enklaste sättet: han var den främste, hon den senaste; den hvitaste häst, den skönaste qvinna, det starkaste svärd, de ädlaste män, de rikaste godsegare, de magraste kor, de friaste fält; den längste karlen, den trognaste tjenaren, den yngsta flickan, det äldsta barnet, de snabbaste hästarne, de glattaste ytorne, de öfversta lagren. Saken förändras icke, om obestämd artikel sättes framför, t. ex. ett sista försök och dylika med vårt språks lynne föga öfverensstämmande ordställningar, hvilka borde inskränkas till de oundgängligaste fall, såsom en öfverste prest, en förste major.*

Såsom prof på den regelbundna stegringen anföras:
rik, rikare, rikast; glatt, glattare, glattast; dygdig, dygdigare, dygdigast.
enkel, enklare, enklast; trogen, trognare, trognast; bitter, bittrare, bittrast.
fri, friare, friast.

I vers ses någon gång *skönsta* för *skönaste*. Hvardagligt säges i hufvudstaden och dess nejder ofta *skönesta, kärresta, svalesta* och dyl., för *skönaste, käraste, svalaste* (jfr. s. 455). Kansli-stilen brukar *nådigst, nådigste, stormäktigste, underdånigst, -e*, — ett lån från Danskän eller Tyskan.

Anomalier gifvas af 3 slag, i följande ord:

- 1) enligt den nya grammatiken afvikande, fastän regelbundna enligt den gamla, neml.
ung, yngre, yngst; tung, tyngre, tyngst (sällan *tungare, tungast*); *lång, längre, längst*; *trång, trängre, trångst* (äfven *trångare, trångast*).
låg, lägre, lägst (i moralisk mening *lågare, lågast*), *hög, högre, högst*; *grof* (från Tyskan), *gröfre, gröfst* (äfven *grofvare, grofvast*); *stor, större, störst*.
små, smärre, smärst; så färre * (utan superl.).
förnäm (från Tyskan), *förnämst* (i något skiljaktig mening *förnämare, förnämast*).
- 2) af annan rot för positiven än för de högre graderna, neml.
(god) bättre, bäst (hvardagsvis någon gång *godare, godast*);
 (dålig) *sämre, sämst* (sällan *dåligare, dåligast*); (*elak, ond*)
värre, värst (dock med en jemngående regelbunden stegring för *elak*, och äfven för *ond*, särdeles i bemärkelsen: vred, ondsint).
(gammal) äldre, äldst (i hvardags-tal undantagsvis *gamlare, gamlast*); (*mycken*) *mera, mest*; (*liten*) *mindre, minst*; (*mången*) *flere, fleste* (båda endast i pl., det senare utan obestämd form). I obest. sg. är *mest* adv.
- 3) med högre grader bildade ur partikel eller motsvarade af en sådan, hvarvid komparativens *r* merendels afverföres till superlativen, dock så att *re* blir *-er*:
(in) inre, innerst; (ut) yttre, ytterst; (bak) bakre, bakerst (ingendera särdeles i bruk); (*öfver*) *öfre, öfverst*; (*under*) *undre, underst*.
(för) förre, först; (fram) främre, främst.
(när, nära) närmare (äfven *närmre*), *närmast* (äfven *närmst*), oftare *näst*; (*fjer, fjerran*, jfr. s. 443) *fjermare, fjermast*.
(hit) hiterst; (efter) efterst; (bort) borterst; (uppe) ypperst (förmäst, ypperligast *); (*mellan*) *mellerst* eller *medlerst* (jfr.

* I en kongl. förordning af år 1752 heter det *flere eller fjärre års bygnad* (se Lagsaml. I. 218, jfr. 197), der det gamla *fjærre* (fjernäre), om ej här tryckfel, blifvit förblandadt med *færre*.

** Förr brukades stundom *ypper, yppare, yppast*, t. ex. STJERNBJELMS Herkules 68 *yppert*, 144 *yppare*, Sv. Folkv. III. 149 *yppaste*; från slutet af 1400-talet har man *ypperste* (se Sv. Dipl. V. 209). Kanske är adj. *ypper* grundadt på något komparativt adv. *upar* eller *yper*. I stället för *ypperlig* skrefs förut *yppelig* (jfr. *evinnerlig* med *ævnälliker*).

s. 404); (*midt*) *midterst* (mera hvardagligt, jfr. s. 407); (*sedan*) *sist*.

Man har, med stöd från IURE, velat af *sedan* göra en regelbunden och historiskt grundad stegring *sednare*, *sednast*; men fornspråket känner hvarken det af honom förutsatta adj. *siden*, eller något *sipnari*, *sipnaster*, af det verkligen förekommande adv. *sipan*; men väl *sipari* och *sipaster* (af *sip*), äfvensom *senari* och *senaster* (af adj. *sen*), hvilka nyttjades äfven i meningen af posterior, postremus (jfr. s. 444 och 435); hvaremot *sednare* och *sednast*, ännu i 1734 års lag icke synliga, blott utgöra en ung, tillfällig och mycket vacklande skrifning (jfr. Hist. Språkforskn. s. 14—15).

Det komparativa skaplynnnet ligger förborgadt i *höger*, *högre*; *venster*, *venstre*; *öster*, *östre*; *vester*, *vestre*; *söder*, *södre*; *norr*, *norre*. Till uttryckande af högre grad begagnas, för väderstrecken, en bildning på *-lig*: *östlig* (eller *ostlig*), *östligare*, *östligast*; *vestlig*, *-are*, *-ast*; *sydlig*, *-are*, *-ast*; *nordlig*, *-are*, *-ast*.

Komparativens *-re* är i allmänhet oböjligt, men icke i *flere*, *förre*, *nedre*, *öfre*, *undre*, dem Stockholms-dialekten vanligen, skriftspråket i många fall, utbyter mot *flera*, *öfra* o. s. v. Der komparativen äro mindre såsom sådan igenkännes, söker *-a* vinna en allt oinskränktares magt: detta är fallet med *högra*, *venstra*, framför allt med *östra*, *vestra*, *södra*, *norra*. Allmänt och uteslutande är *mera*, hvars gamla form *mere* är länge sedan utdöd. I alla öfriga kompar. är det slutande *a* obrukligt.

Förstärkningen *allra-* (*aldra-*), t. ex. *allrabäst*, *allraskönast*, är gammal gen. pl. (allas, af alla, jfr. pron. *alder*), och uttalas skildt från adjektivet (*allra bäst*). Det osvenska *aller-*, i Kansli-språkets *allernådigtst*, *allerunderdånigtst*, har samma ursprung som *nådigtst*, *underdånigtst* (jfr. Hist. Språkforskn. s. 23, noten).

Omskrifningen genom *mera*, *mest*, eller andra förhöjningsord, hörer icke till ordböjningen. Ej heller angifvande af alla enskilda ord, hvilka till följd af sin betydelse eller bruket äro otillgängliga för högre grader. Dock må anmärkas, att formell stegring (genom gradförhöjnings-ändelse) ej tillkommer: 1) adj. på *-a*, med undantag af *ringa*, *lika* (jfr. *lik*), *olika*, *noga*, *stilla*, *sakta*, *äkta*, hvilkas positiva *-a* försvinner i *-are*, *-ast* (för nära gäller ett eget förhållande). 2) adj. på *-e* och part. pres. på

-ande (jfr. I. 413), -ende. 3) svaga part. preter. på -ad (jfr. I. 452). 4) nästan alla adj. på -isk.

När adj. står för subst., eller som binamn, inträder vid stegringen ingen annan förändring, än den som beror af komparativens och superlativens egen art, t. ex. *en lyckligare, en lyckligares lott, den rikaste* (man, qvinna), *den förre, de förre, den förres, de förres, det förras, Gustaf den förstes bildstod, den äldste, den äldsta* (flickan), *de äldstes, det inre, det yttre, det yttersta, det värsta, del allmänna bästa* o. s. v. Så att säga öfvergånget till egentligt subst. är *nästa* (oblik kasus af det nu för tiden sällan i denna mening brukade *näste*, medmeniska), t. ex. *älska sin nästa, kärleken till nästan*. Än strängare substantif natur har *öfverste* (vid krigsmagten); *furste* har liksom förnekat sin härkomst från superlativen (jfr. s. 196). I folkvisor förekommer *kärasten, allrakärasten, kärstan* (fem.).

Adverbets gradförhöjning, nu formelt sammanfallande med adjektivets, nämnes här blott i förbigående, och exempelvis *ofta, oftare, ofstast; vida, vidare, vidast; fram, främre, främst; (väl) bättre, bäst; (gerna) hellre, helst*. Det adverbiala -er, nu föråldradt, träffas någon gång hos författare från detta århundrade, t. ex. *LEOPOLD II. 227 gladdes ej minder* (mindre), *310 ser man äfven andra minder*, *TEGNÉR I. 99 men lyster det dig länger, 116 ej länger*; dock som rimslut. Allmänna äro *heller, ej heller* (orätt af någre skrivet *ej eller*), *sedermära, yttermära, ytter värre*. En annan gammal komparatif-form återstår oss i *mer, förr* och *ty värre*.

SJETTE BOKEN.

Pronomen.

FÖRSTA KAP.

Inledning.

Pronomen, som börer till språkets äldsta och ursprungligaste former, har en mängd egenheter, hvilka under tidernas lopp blifvit underkastade större eller mindre förändringar. Under det *dualen* gått för alla Germaniska tungor förlorad i så väl substantivet som adjektivet, och i det Skandiska verbet sëmmanfaller med pl. (jfr. I. 345 m. fl. st.), kvarstår han i Germaniska fornspråkens 1 och 2 pers. af det personliga och det possessiva pron. (jfr. II. 4); likväl i oblika kasus af det personliga och i hela possessivet ej såsom särskild böjning, utan blott såsom dual ordstäm, hvilken åter, enligt Bopp's åsigt, i grunden är den samme som pluralens, fastän båda blifvit på olika sätt vanställda (Vergl. Gram., uppl. 2, I. 334). *Instrumental*-form har man, hvad Isl. vidkommer, funnit i de till dat. sg. begagnade neutrala pron. *þvi* och *hvi*, äfvensom i det neutrala *-u* (*o*) för dat. af det starka adj. och adjektiva pron. (se GRAMM., Gesch. II. 937, jfr. Bopp I. 323—5). En sådan är då äfven i Isl. *nekkvi* eller *nökkvi*, hvilket innehåller *hvi* (jfr. 8 kap.).

Böjningen för pron., der denna har någon större regelbundenhet, öfverensstämmer hufvudsakligen med den starka (obestämde) för adj., och det är endast i undantagna fall som den svaga tillämpas. Åtskilliga pron. ega dock flere afvikelser, hvilket framför allt gäller de könlösa personliga, som ock i andra hänseenden än själfva flexionen gå sin egen väg.

ANDRA KAP.

Personligt pronomen i Forn-Svenskan.

Könlöst är i alla Indo-Europeiska tungomål det personliga pron. för 1 och 2 person, samt för den 3:e i reflexif egenskap, der en sådan förekommer. *Dual* är hos de gamle kvarblifven i den 1:a och 2:a. En öfversigt vinnes genom denna uppställning:

Se. Spr. Lagar.

	1 Person.	2 Person.	3 Person (reflexif).
I Möso-Götiskan.			
Sing.	N. ik	þu	
	G. meina	þeina	seina
	D. mis	þus	sis
Dual.	A. mik	þuk	sik.
	N. vit	(jut)	
	G. (ugkara)	igqara	
Plur.	D. ugkis	igqis	
	A. ugkis	igqis	
	N. veis	jus	
	G. unsara	izvara	
	D. unsis (uns)	izvis	
A. uhsis (uns).	izvis.		

I Isländskan.

Sing.	N. ek	þú	
	G. mín	þín	sin
	D. mer	þer	ser
Dual.	A. mik	þik	sik.
	N. vit	it (þit)	
	G. okkar	ykkar	
Plur.	D. okkr (ocr)	ykk (ycr)	
	A. okkr (ocr)	ykk (ycr)	
	N. ver	er (þer)	
	G. vár	yðvar (yðar)	
	D. oss	yðr	
A. oss.	yðr.		

I Forn-Svenskan.

Sing.	N. ik (ek, iak, iæk)	þu	
	G. min	þin	sin (sina)
	D. mer (mæer, mir, mik)	þer (þær, þir, þik)	ser (sær, sir, sik)
	A. mik	þik	sik.
Dual.	N. vit	it	
	G. okar (ukar, okkar)	ikar (ikkar)	
	D. oker (uker, okker)	iker (ikker)	
	A. oker (ukèr, okker)	iker (ikker)	
Plur.	N. vir (vi)	ir (i)	
	G. var (vara)	ipar (idhra)	
	D. os (us)	iper	
	A. os (us).	iper.	

Det här meddelade bestyrka vi med Svenska urkunder, och vilja blott ur Isl. anföra Homil. 78: 4 i ocr, 59: 2 *viþ ycr*, 48: 4 *os*, *eos*, 5: 4 *os*. Uti F. Norska handskrifter må anmärkas de i dem vanliga *mít* (för *vit*), *mer* (för *ver*), endast undantagsvis, synliga uti Isländska (jfr. Alex. S. s. xii och 472), men qvarstående i Norska allmogens *míd*, *mí* eller *me*; hvilka äro att ställa vid sidan af Lith. *mes* (vi) och andra med *m* begynnande former i Lith. och Armeniskan (om dessa se SCHLEICHER, Litauische Grammatik s. 216—217, Bopp, Vergl. Gram. II. 120—2). Ej blott F. Nor., men ock Isl. har ett alternerande *þit* (för *it*), *þer* (för *er*), hvilkas *þ*, annu i Homil. osedt, säkert härleder sig från det verbala *-þ* af 2 pl., såsom *n* i vårt *ní* från det verbala *-n*, (se här förut I. 347, 378—9, Hist. Språkforskn. s. 47—8).

ik, *iak*: Run-Urk. 1974 *ik biþ þik*; Upl. L. s. 275 (ur hednagen) *ek är*; Kk. B. 44: 4 *iæk* (var. *iak*) *döþir þik*; VGL. I. J. B. 2: 4 *bær iak*; *iac tok*; Gottl. Hist. 2 *et* (att) *iecfari*; VGL. II. þj. B. 29 *oc eig galt þu mín* (genit.) *at* (och ej umgälde du för mig, blef lidande genom mig); I. þj. B. 8: 4 *fra mæf* (dat.); 49: 4 *þu giuæf mæf*; R. B. 9 pr. *þu giuæf mæf*; Gottl. Hist. 2 *giefn þa mir*; *mir sielfum*; Upl. L. Kp. B. 4 pr. *þu hauæf mik* (dat., i en variant från medlet af 14:de årh. *mæk*) *stærþ sælt*; Södm. L. þg. B. 7 pr. *þanne stal af mik*; VGL. I. R. B. 5 pr. *at þu kallape mik* (ack.). Ack. *mik*, som redan i Upl. L. utträngt den rättmätige dat. *mæf*, blef snart enrådande i både dat. och ack. — I olika socknar af Dalarne säges *ik*, *ig*, *eg*; på vissa ställen i mellersta och södra Sverge *ick*, *eck*.

vit (vi två), hvarpå exempel äro förut lemnade (se I. 345, 333, 343). Oblik kasus är ytterst sällsynt, och oomtvistliga språkprof äro mig ej tillgängliga ur någon annan handskrift än en ung, som dock ställvis bär synbara tecken att vara skriven efter en rätt gammal codex, neml. den för Med. Bib. II. begagnade membran (sign. A. 1.), der det heter spalt. 244 *hwar okar* (gen., en hvar af oss); 204 *at agher södhe oker badhom* (dat., åt oss båda) *börn*; på hvilka ställen den äldre handskriften har *hwar waara* och *os badhom* (jfr. Med. Bib. I. 496, 184 med 546, 545). Derutöfver kunna 2:ne ställen ur lagarne sättas i fråga: Æ. B. 40: 4 uti Upl. L. *kiöþ okur*

(var. *okkur*) *bæggja* och uti Vestm. L. II. köp *ockor bæggja*, hvarest SCHLYTER tagit *okur (ockor)* för n. pl. af pron. poss., således tillhörande *köp*; hvilken uppfattning, öfverensstämmande med IHRES, låter förklara sig dels af *-ur (or)*, dels af det sätt, hvarpå vi nu skulle tolka satsen (beggas våra köp). Men då *bæggja* är uppenbar gen. pl., synes *okur (för okar)* ganska lämpligt, ja logiskt rättare, dit föras, hvarigenom man finge en gen. *okur bæggja*, motsvarande nom. *vi bapir*. Möjligen torde jemväl *iki* stå för *ukr* i Run-Urk. 4695 *Gup firi lati iki orar sintir*, der man ej med DUTTERION (Run. Wört. s. 44 och 207) kan tyda *iki* som: eder (Isl. *ykkir*), så vida *orar* (våra) är tillförlitligt. — Om det Dalska *við* (vi två eller flere) är förut taladt (I. 345). En ovanlig apheresis märkes i Östnor (Dalarne), der man säger i *skum* (vi skola), i *ståndum* (vi stå); hvaremot i *skulir* (J skolen), i *ståndir* (J stån). Norska allmogem har *mid*, *okka*, *okke*, *okkon* o. s. v., Färöiska *vit*, *okkara*, *okkun*, *okur*.

vir, *vi*, i det föregående med urkundliga intyg bestyrkta (se I. 343, 333, 343, 355—6). Af gen. förekommer Upl. L. Conf. *þa komo mæn atær til war* (till oss); Sv. Dipl. IV. 429 (ur en vidimerad afskrift från år 4440) *holkit wara* (hvilken, egentl. hvilket, af oss); Med. Bib. I. 496 *hwar waara*. Dat. och ack. är *os*, Vestm. L. I. Kr. B. 4 *ws*. — Bland landskaps-målen eger Dalskan *vir* (jfr. I. 345), jemte *oss* äfven *uáss* (jfr. Dan. Lucidarius s. 44 och 44 *woss*), Gottl. *vör* (vi). Det Jemtlandska *mä* eller *me* (vi) är sannolikt från det närgränsande Norge, vare sig till följd af gammal inflyttning eller senare beröring.

þu, allmänt (se I. 330). Cod. Bur. s. 43 *coma en dagh tel þin* (gen., till dig); *þin kære son biþar þin*; VGL. I. R. B. 5 pr. *iak giuar þær* (dat., dig); II. V. S. 42 *æn iak gaui þær slíkæ sak*; Gottl. L. 9 *banda haldr þir engun* (ingen fredskrets håller, d. v. s. skyddar, dig); Upl. L. Æ. B. 40: 4 *þa will iæk sighiæ þik* (dat.); Kk. B. 44: 4 *iæk döþir þik* (ack.).

ú (J två), hvarom är anmärkt (se I. 349, 333), att det ej i handskrift råkas utöfver ÖGL.;* äfvensom att *iß* i vissa

* Då MUNCH uppgifver af Oldsvensk og Angels. *gita* (Det got. Spr. Formlære, Krist. 1848, s. 60), är »Oldsvensk» utan tvifvel feilskrifvet, och sannolikt Olds. (F. Ned. Sax.) äsyftad.

trakter af Dalarne nyttjas om 2 eller flere (I. 347—348). Ingenstädes i våra skriftliga minnesmärken har jag varseblifvit någon hit hörande oblik form, och icke heller i runor, om ej det nyss anförda *iki* skulle föreställa *iker*. För det af mig antagna paradigma hemtas dock skäl af det Dalska *iker* eller *ikker* (eder), hvilka äro att sammanställa med Jemtl. *eck* eller *äck* (eder). Deremot synes *d* i Jemtl. *dä* eller *de* (J), och *däck* (eder), liksom *m* i *mä*, vara kommet från Norskan, som brukar *did* (*di*, *de*); *dikka*, *dikke* och *dikkon*, i likhet med Färöiska *tit*, *tikkara*, *tikun*. Isl. har nom. *þit*, hvars *þ* har samma ursprung som i pl. *þer* (jfr. s. 473).

ir, i, exempelvis anförda I. 346, i sammanhang hvarmed Elf-dalingens *ir* omförmältes (I. 348). I norra trakterna af Vester-Dalarna säges *er* (J), i Ångermanland *ji* (*gi*). För F. Sv. lika främmande som *þit* är Isl. *þer*, hvilkas *þ* är, såsom nyss nämndes, i hänseende till den verbala häckkomsten att förlikna vid *n* i vårt *ni* (jfr. II. s. 473 med I. 345—349). Detta *ni*, i vissa landsorter nedträngdt till allmogen, blir ställvis uti Vermland begagnadt, omvexlande med *ne*, också för: eder. Om det möjliga sambandet mellan pron. *ir* och det verbala *-er*, som i Bibel-översättningarna upptagits för 2 pl. af imperativen, är handladt I. 382—3. — Med undantag af nominat. blir ingen plural kasus använd i lagarne; blott i tilläggen vid Gottl. L. (Add. 4) läses *tha en ider schil vm*. I Cod. Bur. s. 138 och 208 är ej *ipar* genit., utan står för *iper*. enligt skrifsedan i denne codex; deremot ses i Hel. Birg. Up. I. s. 161 *ængin idhar* (ingen af eder), — en form emellertid, som ej var ensam om väldet, såsom det erfares af Bonavent. s. 459 *thæn idhra* (af eder) *som utan synd ær*, Gust. Is Bib. Hes. 20: 39 *hwar idhra* (en hvar af eder).

sin (gen.): VGL. III. 416 *taker maþer in til sin* (till sig); I. J. B. 44 *allir sin i mællin* (sig eller sins emellan); IV. 19: 4 *æn þer þrætæ* (om de tråta) *sin i mællum*; Up. L. Kk. B. 6: 8 *þorff* (behöfver) *bonde præst til sin*; M. B. 34 *barn sinæ mællum* (var. *sin i mællum*); V. B. 8 *skiptin sinæ mællum*; Vestm. L. I. M. B. 4: 8 *dræpas maghar sinæ mællum*; Gottl. L. 20 pr. *et nequar* (att någon) *taki vngan oformaga til sina* (till sig); 26: 7 *bier hann yr haim til sina* (bär han derur hem till sig); 20: 14 *sina mill*; Södm.

L. Kk. B. 15: 3 *sinni mællin* (var. *sin i mællin*); Cod. Bur. s. 13 *nu callar min son mina siel tel sin*; Bonavent. s. 157 *talande sina mællan*. Från språkjäsnngen qvæstår ännu *sins emellan*. Vidare VGL. I. K. B. 10: 2 *varþi sær* (dat., sig) *sialvar*; Md. 1: 3 *bipia sva sær guþ hull*; þj. B. 47 *fra sæ*; II. G. B. 16 *later han ser hem enðaghae çömae*; Gottl. L. 2: 4 *fai miþ sir*; Run-Urk. 1442 (från Skåne) *istir Tuka Kurms sun sar hulan trutin* (= *sær hullan drotin*); Upl. L. V. B. 6: 2 *aff sik* (dat.); VGL. I. Br. 1 *uari* (värje) *sic* (ack.) *mæd sic* (dat.) *oc sinum næstæ grannæ*; K. B. 14: 4 *þa scal han værice sik* (ack.).

Lika allmän som könlösheten för här afhandlade pron., uti Germaniska språk och dermed beslägtade, är stammens olikhet i nomin. och andra kasus af 4 pers. sg., der nom. begynner med vokal, under det gen., dat. och ack. hafva *m*. Denna motsägelse vill GRIMM lösa dymedelst att han förutsätter i nom. ett *m*-anslag, så att Sanskr. *aham* (jag) ursprungligen hetat *maham*; en förmodan, som han finner bekräftad af Finskan, Lap-skan och andra från samma språkgren, der nom. börjar med *m* (Gesch. I. 257—265; jfr. Bopp, Vergl. Gram. II. 410, noten). Skiljaktighet i ordstam förekommer ock mellan 4 personens sg. och pl. uti de flesta beslägtade tungomål, * hvilket Bopp förklarar deraf, att »jag» icke egentligen medgifver någon pl., och att »vi» uttrycker mig och ett obestämdt antal af andra individer; men om det begynnande *a* i Veda-dialektens *asme* (i stället för *vayam*) är stympning af singular-stammen *ma*, så blefve *asme* en sammansättning: jag och de, äfvensom *yusme* (J) blefve: du och de; dual. *avam* (vi två) skulle ordagrant vara: jag och du (Vergl. Gram. II. 408—412). Hvad 2 pl. beträffar, blir den af Bopp härledd från 2 sg. (ib. 412), och han söker förmedla de uti Möss. Göt. framträdande radikala skiljaktigheter mellan dual. och pl., af 4 och 2 personens oblika kasus (I. 334). Vidkommande 3 personens reflexif anmärker han, att det i Zend, lika väl som i Lat., Grek., Lith. och Slav., förenar med singular form äfven flertalets betydelse (§ 703, i 1:a uppl. s. 963, not.). Detta reflexif saknas i Sanskrit (men ej i Prakrit), Keltiska språk,

* De oblika singular-formernas *m*-anslag återfinna vi i F. Nor. pl. *mer*, dual. *mit* o. s. v. (jfr. s. 473).

Ang. Sax. och Eng. (GRIMM, Gesch. I. 259); likväl finner Bopp i Sanskrit en reflexif-stam *sva* ingå i sammansättning och i förening med ett adverbial-suffix, äfvensom i egenskap af possessif ega fullständig deklination (uppl. 2, II. 126—7). I begreppet af reflexif ligger uteslutandet af nominat. (jfr. GRIMM, Gram. IV. 318), och då Rask en gång uppstälde en sådan nominatif uti Isl. *sá, sú, síá*, var det i sammanhang med hans något oklara föreställning om en 4:de person* (jfr. Anvisn. s. 418—120). I Vejledn. s. 38 träffar man endast *sik, ser, sin*.

Ganska anmärkningsvärd är det slutande *a* i de F. Sv. gen. *vara, idhra, sina*, af hvilka de två första visserligen icke i frammanför antecknade exempel uppgå högre än till 1400-talet, men det tredje i de flesta fornlagar är allmänt, och i Upl. L. (hvaraf handskriften är från början af 1300-talet) ombyter med *sin*. Med afseende derpå att vokal-slut ej för genit. fins i de Isl. personliga pron., och ej heller i andra F. Sv. (*min, þin, okar*), eller i *sin* af vår äldsta handskrift (VGL. I), eller i *var* af Upl. L. Conf., så torde mången göra svårighet vid att för dem på *-a* medgifva en äldre och med Mös. Göt. sammanhängande upprinnelse. Handskriftens mindre ålder är likväl, i och för sig, icke alltid bevis på en yngre bildning. Det skulle kunna sägas, att *sina mællum* möjligen föreställa *sin a mællum*; men *a* brukas eljest icke i F. Sv. vid *mællum* (*mælli, mællin, mællan*), såsom i Isl. *á mæðal*, och dessutom har Gottl. L. *til sina*; för att ej nämna de yngre *vara, idhra*. Vidare vore att invända, det formen på *-a* kunde, i en jemförelsevis senare tid, vara framkallad af analogi med gen. pl. af subst. (enligt adj. borde man haft *varra, sinna*, liksom poss.); men pronominal-böjningen håller sig vida närmare till den adjektiva än den substantiva, och för öfrigt är i Gottl. L. *sina* brukadt för sg.; det oberäknadt att 3 personens reflexif icke i något språk har annan flexion än singularens. Till det afseende, som derå må fästas, bör emellertid den iakttagelsen ej förbigås, att Färdiska dual-formerna *okkara* och *tikkara* i genit., hvilka kunde gifva stöd åt F. Sv. på *-a*, ega vid sin sida den oorganiska gen. sg. *hansara* (hans), *hennara* (hennes), liksom hos oss i vissa landskap allmogen har *hansa* eller *hasa* (för *hans*).

* Sannolikt är det med hänsyftning härpå som GRIMM yttrar, att i grammatiken blott tre personer gifvas, ej en fjerde (Gram. IV. 294).

han, så i allmänhet tecknad allt ifrån äldsta tider; endast i Gottl. L. ofta *hann*, VGL. I. A. B. 22 och Forn. B. 41: 2 *an*, i några runor *on*; Upl. L. Kk. B. 4 pr. *til hans* (honom) *komä*; ÖGL. Dr. B. 4: 2 *biþa hans* (afvakta honom); *hans bo*; VGL. II. Þj. B. 48 *mysti hans* (miste honom); I. Md. 4: 3 *mæþ hanum*; Upl. L. Kk. B. 4: 2 *fore hanum*; Vestm. L. II. Kr. B. 44: 2 *honom* (var. *hanum*); VGL. I. A. B. 22 *ær han havir* (som har honom); ÖGL. Eps. 3: 1 *uill han dræpa* (vill dräpa honom); Gottl. L. 46: 2 *frj hann* (för honom). I Run-Urk. 1069 *honis*, 998 *hianis*, 645 *hansa*, alla för *hans*; mera ovisst, om *hantar*, i två Skånska runor (1429, 1430), kan hit räknas.

hun, *hon*. VGL. I. K. B. 40: 3 *þa er hvn vgilð*; A. B. 4 pr. *far hun barn*; *æn hun ær havande*; *hon skal i bo sitta*; Upl. L. Æ. B. 5 *hun war*; *hawær hun*; ÖGL. Kr. B. 3 pr. *hwat hon uill*; VGL. I. A. B. 45 *sun hænnar* (hennes); Vestm. L. II. Kr. B. 43: 3 *affraþ hænnar*; Cod. Bur. s. 42 *tel hænnar*; 5 *mæþ hænnar söþo*; VGL. I. B. B. 4 *böta hænni*; G. B. 7 *bo* (lefva med) *hænni*; *boa hann*; 6: 3 *han skal varþæ hann*; ÖGL. B. B. 4: 2 *undir hæne*; 4: 4 *undir hanne*; Cod. Bur. s. 6 *mæþ hanne*; VGL. I. A. B. 8: 3 *æn (onu) han sæstir hana*; ÖGL. Kr. B. 46 pr. *hana atær döma*; Cod. Bur. s. 42 *baþ hana mæ heper hela sitia*; Södm. L. M. B. 32 *þen hona fangape*; *æpte hona*. Afvikande former äro i Gottl. L. fem. *han*, *hann* och på ett ställe *haan* (hon); VGL. II. Dr. B. 44 *hænnir* (för *hænni*); Smål. L. 3: 2 *höön* (för *hon*), 3 pr. *höna* (för *hona*); Run-Urk. 745 *hanar* (för *hænnar*, om ej möjligtvis för en eljest okänd gen. pl. *hanra*, som bättre lämpade sig till meningen *).

För att göra taflan fullständig bör anmärkas, att i de flesta landsorter säges af allmogen *ho* eller *hu*, i Dalarne *å* eller *o*, på vissa ställen af Gottland *ha*, i Norrbotten *heo* (hon); flerstädes i Göta rike *hasa* (hans), äfven *hansa* (jfr. runorna); i åtskilliga orter *hånåms* (Dal. *ånåms*, *ånåms*), sällan *honnomes* (hans), utgångna från dativen; mycket allmänt *hännas* eller *hænna* (hennes); på sina ställen i sock. *han* eller *ham*. Dalskan har derutöfver *ås*

* -- kirva litu marki at Halftan sapur sin auk at Antisu mopur sina Kup htalbi sal hanar.

(hans), *åna* eller *ona* (henne, ack.); enligt *SÄVE ännere* (hennes), *änne* eller *änner* (henne, dat.). *AASEN* upptager ur Norska folkspråket *hun, haan, hu, ho, ha, u, o, a* (samtliga för *hon*), *hans, hass, honoms*. I Svenska riksspråket uttalas alltid *o* i *hon* såsom slutet (= Isl. *ó*), men i *honom* än som *o*, än som *å*. Alla dessa enskildheter oaktade torde blifva svårt, att bringa detta Skandinav-språken förbehållna pron. till full endrägt med sig sjelf, eller att hitta på dess rena och ursprungliga böjning, hvarom *GRIMM* haft åtskilliga gissningar (jfr. *Gram. I. 786—7*, uppl. 3 s. 435—6). Öfver ordets eget ursprung har han icke bestämdt yttrat sig, men tyckes (jfr. *Gesch. I. 299—300*) vilja sammanställa det med Ang. Sax. *hé, heo, hit* (hvaraf ännu i Eng. kvarstå *hi, his, him, her*), F. Fris. *hi, hii, hit*, hvilka ega beröringspunkter i andra Tyska språkarter. Detta pron. åter, hvilket i Ang. Sax. och F. Fris. gör tjänst som personligt, uppfattar *GRIMM* såsom från början demonstr., och liknande Lat. *hic, hæc, hoc*, för *his-c, hea-c, hod-c*, i analogi med *is, ea, id* (*Gesch. II. 932—3*). Det tematiska *n* i det Skandiska ordet återstår dock att belysa.* Om samband råder med det Ang. Sax. och det F. Fris., båda utgångna från en demonstratif-stam *hi* (jfr. *Bopp II. 214—215*), så kunde man i det Skandinaviska föreställa sig en jemväl uti nomin. inträdd ackusatif-form, på samma sätt som med F. Sv. *þan* eller *þæn*, och som Sanskr. nomin. *aham* (jag), *tvam* (du) m. fl., hvilka *Bopp* finner hafva ackusatif bildning (Vergl. *Gram. II. 436—7*); i hvilket fall *han* och *hun* (*hon*) formellt motsvarade Lat. ack. *hun-c, han-c*, med suffigeradt *c*. Skulle emellertid *han, hun* vara egentligen ackus., så vore visserligen eget, att det akkusativa *n* blefve öfverfördt hela böjningen igenom; men om redan i det urgamla Sanskrit en formell ackus. kunnat intaga plats i nominat., är väl en ännu djerfvare oorganisk behandling icke otänkbar i ett pron. som, vid jemförelsen med andra Germaniska språk, röjer ett yngre tycke, fastän det framträder fullbildadt i äldsta nu för hand varande permaböcker, bland dem *Homil.* — Öfvergifver man en tanke i denna riktning, så har man icke lättare att finna en rimlig härkomst eller ett sammanhang med andra språk. Visst ställer *RASK* *han* i bredd med Finska *hän* (Isl. Spr. Oprind. s. 406); men ögerna

* Det dubbla *n* i Isl. *kann* är att förklara som i *minn* och *dyl*.

vill man i någon ting så allmänt, som ett personligt pron., tänka sig ett lån från ett underkufvadt folk, eller der se afslöjadt ett band mellan för öfrigt långt afsöndrade tungomål, hvilket ej heller GRAMM, som dock känner det Finska ordet (se Gesch. I. 265), synes hafva i här förevarande fall antagit. Ej mindre afventyrligt förefaller det, att anse *han* framkalladt af subst. *hani* (se här förut II. 484), som har många anförvandter inom den Germaniska språkstammen, och förmodas ega samma upphof som Lat. *canere*. Föga mer sannolik vore tydningen af *han* och *hun* såsom biformer till *hin*, isynnerhet som detta, ehuru i F. Sv. rotfast med sitt *h*-anslag, icke i denna omständighet lär göras anspråk på en alltför hög ålderdom (jfr. II. 239, 246). Till afventyrs kan likväl *hin* hafva gifvit en säkrare ställning åt *n* i *han*, *hun*. — Vidkommande uteslutningen af *h* ur *han*, på ett par ställen i VGL. och i runor, kan derpå ingen ting byggas, enär begynnande *h* äfven af andra ord någon gång utelämnas i dessa urkunder. Icke heller må stor vikt läggas på Norrbottn. *heo*, som alldeles är det Ang. Sax. *heo* (hon), — ett sammanträffande, som torde vara tillfälligt och uppkommet deraf, att Norrbottn. *eo* vanligen föreställer *u* eller *ö*. Snarare kunde åt det i Svenska och Norska folkspråket så allmänt försvunna *n*, i nomin. af *hon*, förlänas större betydighet, helst samma företeelse visar sig i nomin. fem. af *min*, *din*, *sin*, under det *n* uttåles i öfriga kasus af fem. och i alla af mask.

is, *ir*, *er* (han)? Vi uppställa här frågan, om hos oss inom historiska tider förevarit ett personligt pron., som radikalt motsvarar Lat. *is*, Mös. Göt. *is* (hvaraf Ny-T. *er*, *ihm*, *ihn*, *es* o. s. v.). Det äldsta Isl. *es*, sedan *er*, liksom F. Sv. *er* eller *ær*, har blifvit betraktadt endast som relativ partikel (som), i hvilken dock GRAMM finner en märkvärdig återstod af det annars i Isl. utslöknade Mös. Göt. *is*, hvaraf det förra skulle utgöra en till partikel hårdnad gen. sg. (Gram. III. 22). I runor förekomma åtskilliga ställen, der *is* (*ir*) synes kunna uppfattas som personligt pron. i nomin. sg., t. ex. Run-Urk. 2 *ristu slain þina aftr Onunt soþur sin is vas austr tauþr*; 38 (på ny slinga) *is vas austr miþ Ikvari trabin*; 740 *raisa*

Den af GRAMM antagna nära släktskapet mellan M. G. pron. *is* och partikeln *ei*, hvilken senare vidhänges ett föregående ord, liksom Isl. *es*, vill BOPP icke erkänna (se Vergl. Gram. II. 169).

stain þínsi aftr Smig sun sin is vas trakia (= drængia) bastur; 1365 þurkil sati stin þasi itir Kuna sun sin ir varþ tuþr i uristu; 1194 eftir - - faþur sin ir buki (bodde) i latunstaþum. Uti andra inskrifter blir han begagnadt i ungefär samma ordställning, t. ex. 623 raistu stain aftr Utrik sun sin han var trabin o Finlont; 121 litu kira marki iftir Iarl faþur sin uk at Kisl uk at Ikimunt han var trabin austr; 605 hon (han) varþ tauþr a Kriklanti; 639 Asur lit raisa stain at Kuna mag sin han vas broþir Kuplaukar; 31 Skifa lit raisa stoin iftir Ulfkitil bonta sin han var faþir Sikr. Utan att fæsta uppmærksamhet dervid, att hos LILJEGREN is är i ofvan åberopade inskrifter utmärkt med stor initial, till betecknande af ny mening, hvilket ej lämpar sig till ett relativt, bör det icke anses äfventyrligt, att här se ett personligt pron., hvilket särskildt väl anstår N:o 740, iuehållande den med grafvården icke ovilkorligt sammanhängande anmärkningen om den af lidnes egenskaper i lifstiden. Å en annan sida må icke undandöljas, att förevarande ord, hvilket utom runorna och i formen ær städse har egenskapen af relativt, jemväl i en del runristningar mer eller mindre tydligt oppträder såsom sådant, t. ex. 1448 usur broþur sin as (=is) nur (norr ut) varþ tuþr; 1184 eftir Uliur iar (=ir) buk (bodde) i Haristaþum han var bunti kuþr maþr; 1764 þa er (då sóm); 799 ir varu (som voro). I alla händelser lærer dock den pronominala upprinnelsen vara gifven (se vidare 7 kap.).

Vid behandlingen af demonstr. (4 kap.) blir föremål för undersökning, om *sar* kan befinnas taget äfven som pers. pron., och huru Dal. *ð* eller *eð* (det) kan vara att betrakta.

TREDJE KAP.

Possesivt pronomen i Forn-Svenskan.

Skandinaviska liksom Tyska fornspråken hafva adjektift behandlade poss. pron., svarande till alla tre personerna i sg., samt till dual. och pl. af 1 och 2 personen. Till böjningsmönster framställas:

	Maskul.	Femin.	Neutr.
I Isländskan.			
Sing. N.	minn	mín	mitt
G.	mins	mínnar	míns
D.	minom (um)	minne (minni)	mino (u)
A.	minn	mína	mitt
Plur. N.	míner (ir)	mínar	mín
G.	minna	minna	minna
D.	minom (um)	mínom (um)	mínom (um)
A.	mína.	mínar.	mín.
Sing. N.	yþvarr (yðarr)	yþor (yður)	yþvart (yðart)
G.	yþvars (yðars)	yþvarrar (yðarrar)	yþvars (yðars)
D.	yþrom (yðrum)	yþvarre (yðarri)	yþro (yðru)
A.	yþvarn (yðarn)	yþra (yðra)	yþvart (yðart)
Plur. N.	yþrer (yðrir)	yþrar (yðrar)	yþor (yður)
G.	yþvarra (yðarra)	yþvarra (yðarra)	yþvarra (yðarra)
D.	yþrom (yðrum)	yþrom (yðrum)	yþrom (yðrum)
A.	yþra (yðra).	yþrar (yðrar).	yþor (yður).

I Forn-Svenskan.

Sing. N.	min	min	mit
G.	mins	mínnar	míns
D.	minum (om)	mínni (ne)	minu (o)
A.	min	mína	mit
Plur. N.	mínir (er)	mínar	mín
G.	minna	mínnar	minna
D.	minum (om)	minum (om)	minum (om)
A.	mína.	mínar.	mín.
Sing. N.	iþar	iþur (or)	iþart
G.	iþars	(iþarrar)	iþars
D.	iþrum (rom)	iþri (re)	iþru (ro)
A.	iþarn	iþra	iþart
Plur. N.	iþrir (rer)	iþrar	iþur (or)
G.	(iþarra)	(iþarra)	(iþarra)
D.	iþrum (rom)	iþrum (rom)	iþrum (rom)
A.	iþra.	iþrar.	iþur (or).

Samma böjning som *minn* hafva *þinn*, *sinn*; som *yðarr* likaledes *okkarr* och *ykkarr* (utan alternerande *v*), samt *várr* eller *orr*; hvilket likväl, såsom redan sammandraget, ej vidare underkastas någon synkope. För *váru*, *várum*, *vára*, *várir*, *várar*, finner man i gammal Isl. icke blott *oro* o. s. v., men stundom *osso*, *ossum*, *ossa*, *ossir*, *ossar*, hvilka stå närmare de Tyska formerna. Jemte *okkart*, *ykkart* gifvas *okkat*, *ykkat*.

min: ÖGL. Kr. B. 49. pr. *hær ær taki min*; B. B. 49 pr. *at iak hugþe mit vara*; 26: 1 *þætta ær mit*; 25 *mins feär* (mitt fäs) *bani*; Upl. L. Æ. B. 44: 2 *lot min wite ok sæþerni minu rapæ*; Cod. Bur. s. 75 *minna* (gen. f. sg. för *minnar*) *mopor möpa*; VGL. I. R. B. 9 pr. *at sæ þit drap mit sæ*; Md. 4: 2 *uallum minum*. Uti den gamla Gottl. handskriften, der Isländsk rättskrifning är i vissa fall antagen, läses Hist. 4 *minn herra kunungur* (vok.).

þin: VGL. I. Md. 4: 2 *mal þit*; R. B. 9 pr. *sæ þit*; 5: 4 *at þv alti mopor þina*; Cod. Bur. s. 43 *þin kære son*; *þins mæstara orþ*; *þin öghon*; 524 *tel þinna falso gupa* (gen. pl.). Gottl. L. 27 har mot vanligheten *j engium eþa* (eller *aig þennj* (dat. f. sg. för *þinni*)).

sin: VGL. I. þj. B. 5: 4 *þiufs sins*; *bonde þæn sins haur mist* (den bonde, som har mist sitt); Md. 8 *sæer sins*; A. B. 8 pr. *fran kono sinni*; IV. 2 *til sinnær husffru* (gen. f. sg.); Upl. L. M. B. 43 pr. *nu klandær man sit*; Æ. B. 8: 4 *aff sinu* (af sitt); *æptir lott sinum*; M. B. 39 pr. *til sak sinnær* (gen. f. sg.); Vestm. L. II. B. B. 2 pr. *nu vilia böndær hus a toptir sinar* (ack. f. pl.) *sætia*. Gottl. L. har, tillika med former på *sin*, äfven sådana på *sen*, t. ex. 3: 3 *scal iemvel kirchia hafa sen lut sum prestr senn*; 6 pr. *um bo sett*; 4 *miþ dryckiu senni*; 13: 4 *til bandur sennjr* (den yngre hdskr. *sinnar*, till sin fredskrets); 20: 4 *þipa luta senna* (gen. pl.). På annat ställe har jag vidrört ett ämne, som egentligen tillhörer syntaxen, neml. användningen af *sin* för oreflexiva fall, och af oreflexift pron. (hans, hennes, dess, deras) för reflexiva (jfr. Hist. Språkforskn. s. 49—53); hvarvid anmärktes, att det senare bruket kommit från Tyskland, omedelbart eller öfver Danmark. Derifrån förskrifver sig väl ock de vid samma tillfalle anförda sällsporda exempel på nomin. af *sin*, neml. Gamla Ordspr. 623 *hvariom ær sin sör*

söth *ok sin anger ledh* (för en hvar är hans smuts söt och hans sorg led), VGL. IV. 19: 4 *py wilium wir at wægh-farænda manni sælis sinær þærwir* (att åt vägfärande man hans behof må säljas); der *sin* och *sinær* liksom i Tyskan användas för: hans. Rätteligen kan icke ett reflexift poss. nyttjas i nomin., utan i egenskap af predikat till en nomin., t. ex. *han är sin egen herre, han har blifvit sin egen* (jfr. GRAMM IV. 340); och till detta enda fall är numera Svenska språkbruket inskränkt, i detta hänseende logiskt renare än Hög-Tyskan och de Ny-Romaniska språken, ja sjelfva Latinet.

Egen är den företeelsen, att då tveljudet *ei* fortplantas genom alla kasus af Mös. Göt. *meins*, *þeins*, *seins*, kommer det dertill svarande Isl. *i* att förlora accenten, d. v. s. bli kort, vid de tillfällen då *nr* assimileras till *nn*, och *nt* till *tt*, såsom *minn*, *minnar*, *minni*, *minna*, *mitt*; äfven då det sista *n* af *nn* är böjnings-tecken, såsom i ack. m. sg. Detta förhållande har ej fått sitt uttryck i F. Sv. skrift, hvilken umbär accenter; men det gifver sig till känna i flere nu lefvande munarter. Dalskan t. ex., som bäst af alla vårdat kasus-ändelserna, har i vissa trakter regelbundet *ai* der Isl. har *i*, men *ä* der Isl. har *i*; följaktligen *männ*, *mai*, *mätt* o. s. v.; en ställning som, ofullständigare och med en oeh annan afvikelse, iakttages också i andra dialekter, t. ex. Jemtlandska *männ*, *mi*, *mätt* (enligt SÄVE); Gottl. *minn*, *män*, *mitt* o. s. v. Uttalet af *i* som *ä* öfverensstämmer med den alternativa skrifningen i Gottl. L. och med det förut anmärkta hvardagliga uttalet *mäj* för *mig* o. s. v., äfven hos bildade klasser öfver allt i landet (jfr. s. 478). — Ej heller oförtjent af öfvervägande är den omständigheten, att Svenska allmogen bortkastar *n* i nom. f. sg. af dessa poss. Det heter derföre i de fleste landsorter *mi*, *di*, *si*; i Norrbottn. *möi*, *döi*, *söi*; i Dalskan *mai*, *dai*, *sai*, jemväl i nom. och ack. af n. pl. Det är sak samma som med *ho* för *hon* (s. 484), *e* för *en*. Förhållandet är icke annorlunda med de Norska fem. *mi*, *di*, *si*, *ho*, *ei*. Man ser häraf, att *n* här försvinner, när det icke är skyddadt af annat *n* eller af påföljande vokal, och att det i Isl. skrift angifna dubbla *n* i mask. *minn*, *þinn*, *sinn*, *hann*, *einn*, ehuru ej i F. Sv. codices uttryckt, icke derföre är hos oss alldeles utplånadt ur traditionen, som aldrig i nom. eller ack. m. sg. uppträffar *n*. — En så väl för skrift som tal lika ovillkorligt gäl-

lande grundsats är, att *n* framför *t* utgår i neutr. *mít*, *þít*, *sít*; hvilket desto mer förtjenar hågkomst, som denna uteslutning icke förekommer i adj. med radikalt *n* (t. ex. *vant*, *vænt*), men väl i adj. och part. preter. på *-in* (t. ex. *heþit*, *bundit*).

ukar, *okar* (begges vår): VGL. I. G. B. 7 *frændsim ukur* (nom. f. sg., vår frändskap); II. 14 *frændzim ocur*; ÖGL. B. B. 9: 2 *þætta uar sæt ukur* (vår öfverenskommelse); Upl. L. Æ. B. 11: 2 *þæt ær okart raþ* (vårt råd); Vestm. L. II. Æ. B. 40: 3 *þæt ær oc occat* (var. *ocart*, *occart*) *raþ*. Dessa exempel äro de enda tillgängliga, om man undantager det förut ur Upl. L. och yngre Vestm. L. anförda *okur*, *ockor*, hvilket synes mig böra helst uppfattas som personlig genitif (jfr. s. 473—4). Lemningar i folkspråket äro mig ej bekanta.

var, *or*: VGL. I. R. B. 4 pr. *a landi varu*; þj. B. 13 *varir landa* (för *landar*, våre landsmän); Br. 3 *um varra* (för *varrar*, gen. f. sg.) *fru föðsludag*; K. B. 1 *i laghum warum*; Upl. L. Conf. *war troin þiænistu man*; *wart buþ*; Kk. B. 24: 4 *takæ wars hærræ likamæ*; Kp. B. 9: 3 *i warn rætt* (ack. m. sg.); Cod. Bur. s. 23 *varra fru* (gen. f. sg.); 58 *vara fru* (ack. f. sg.) - - *sattom vi ü þassa bok för æn van* (ack. m. sg. för *varn*) *hærra sialvan*; 505 *varra bægia* (gen. pl.); Kg. Styr. IV. 1: 15 *i warre frygd* (dat. f. sg.); *hawom allan warn wilia*. Former på *or* upptagas i Gottl. L., t. ex. 4 *et* (att) *vir magin halda cristindomi orum oc tro vari* (för *varri*) *retri oc landi oru bygdu*; äfven i Gottl. runor brukas *or* för *var*, — en sed, som på ön fortfarande i det nu oböjliga *ore* (*oe*, *öä*), hvilket må hända föreställer *oræ*, och då vore en gammal genit. af det personliga pron., motsvarande det s. 474 nämnda *vara*.^{*} I olika Dal-socknar säges *uår* och *or*. Den på landsbygden mest spridda fornformen är *vånu* (= *varn*), somligstädes använd ej mindre för nomin. än ack. m. sg.

ikar, *ikkar* (begges eder) eller någonting liknande har ej kunnat i Sv. fornskrift upptäckas; men dess forna tillvara är fullt betryggad af det ännu i Dalarne ställvis brukliga *iker* eller *icker* (i Wåmhus; i Orsa *iken*), hvilket ofta vid böjningen förlorar *r*, när detta icke är kasus-tecken, t. ex. *iko* (nom.

^{*} Till stöd härför kunde åberopas, att Isländarne numera (enligt RASK, Anvisn. s. 121) nyttja den personliga gen. *okkar*, *ykkar*, *yðar*, i stället för *poss*.

f. sg., nom. och ack. n. pl.), *ika* (ack. f. sg.), *ikan* (ack. m. sg.), *ikum* (dat. m. sg. och dat. pl. för alla kön). Det brukas, liksom det personliga *ið*, både om två och flere, såsom ock är händelsen med Runö-bons (vid Estländska kusten) *iggar*, Jemtlandingsens *äck* eller *äckan*, *däck* eller *däckan* (jfr. s. 475).

ipar: Cod. Bur. s. 138 *þænna hægomma prædicape ipar guþ*; 507 *ipart harþa hiarta*; 204 *som han giorþe iprom guþi*; 174 *vndistop* (förstod) *ipur orþ* (ack. n. pl.); Run-Urk. 1708 *bipir iprar bunir* (ack. f. pl.); Med. Bib. I. 188 *til idhan* (för *idharn*, ack. m. sg.) *sven*. Det enda stället i landskapslagarne är ÖGL. B. B. 54 *nu ær laghsagha ipur* (nom. f. sg.) *lyktap*. Gamla former hafva öfvergått i Gust. I:s Bib., t. ex. Math. 5: 48 *idhar himmelske fadher*, 2 Macc. 7: 22 *idhor modher*, *idhor ledhamoot* (n. pl.), Math. 5: 16 *idhart lius*; i Carl XII:s *edar*, *edor*, *edart*. SÄVE angifver för Elf-dalskan *iðer*, *iðu*, *iðätt*.

I samdrägt med RASK (Anvisn. s. 120, Vejljedn. s. 38) anser GRAMM det adjektiva poss. bildadt ur gen. af det personliga pron. (Gram. I. 783, IV. 338), likväl så att poss. på *-ar*, Mös. Göt. *ugkar*, *unsar*, *iggar*, *izvar*, förråda komparatif form, lika med Lat. *noster*, *vester*, Grek. *ἡμέτερος*, *ὀμέτερος* m. fl. (III. 622); utan att han emellertid dervid antyder förhållandet med den personliga genitiven. Såsom redan (s. 478) är antydt, har BOPP sett dessa Mös. Göt. pron. annorlunda. Han hänvisar på möjligheten icke blott att plural-genit. af de två första pers. *unsara* och *izvara*, till formen identiska med motsvarande possessif-stammar, men äfven singular-genit. *meina*, *þeina*, *seina* (dem han tecknar *mei-na* o. s. v.), vore att fatta som possessiva, med hvilkas thema de äro till ljudet identiska; ja att Sanskr. *mama* och *tava* kunde vara ursprungliga poss. (Vergl. Gram. II. 105, 124—5). I sammanhang med dessa yttranden, och med BOPPs uppfattning af Mös. Göt. *-na* och *-ra* i dessa pron., påkalla vi läsarens hägkomst af den nyss gjorda anmärkningen, med hänseende till det i Svenska och Norska folkspråket försvinnande *n* af fem. *mi*, *di*, *si*, liksom dess allmänna bortkastande i neutr. *mit*, *þit*, *sit*; hvaraf man kunde sluta, att *n* intoge blott en sekundär plats i dessa pron., hvilkas Latinska

motbilder *meus, tuus, suus*, äro i samma saknad af *n* som gen. *mei, tui, sui*. Detta motsäges ej heller af folkspråkets *ho* (hon), all den stund jemväl i detta pron. sannolikt *n* ej är ursprungligt. Större betänklighet väcker tör hända det dial. *e* (en), eftersom *n* i det första grundtalet genomgår så många språk af Indo-Europeiska släkten; dock saknas det i Sanskr., Zend, Pers. (jfr. GRIMM, *Gesch.* I. 239—244, BOPP II. 55—9). Allt för vågadt skulle vara, att drifva satsen ända till anspråk på en nödvändig uråldrighet för den jemförelsevis svaga ställningen af *n* i ofvan bemärkta fall, hvilken till äfventyrs kan vara beroende af senare inträdda förhållanden; och särskildt må det utstötta *r* af Dal. *iker* ej stor betydelse tillerkännas, då det är i en dialekt der konsonanter ej sällan uppslukas; men en afvikelse, hvaruti folkspråket är ense i alla trakter af ett vidsträckt rike (undantagandes Gottland), är ovedersägligen i sin mån betecknande; isynnerhet som pron. i alla språk behållit vissa särdeles fornartade drag, och Dalskan har i några pron. kvar det öfver all Skandisk språkhistoria uppgående *-u* (*o*); som teorien förutsätter i nom. f. sg. af de starka adj. och subst., t. ex. *ollo* (Isl. *oll* eller *öll*, se vidare 40 kap.).

Endast de könlösa personliga pron. ega motsvariga poss. adj. Der dessa ej göra till fyllest, begagnas genit. af 3 personens oreflexiva pron. (*hans, hænmar*) och af demonstr. (*þes, þerra*).

FJERDE KAP.

Demonstratift pronomnen i Forn-Svenskan.

De flesta German-språk ega särskilda ord till uttryckande af: den, denne, den andre. De följa här hvar i sin ordning.

Maskul.

Femin.

Neutr.

I Mösö-Götiskan.

Sg. N.	sa	so	þata
G.	þis	þizos	þis
D.	þamma	þizai	þamma
A.	þana	þo	þata
Pl. N.	þai	þos	þo
G.	þize	þizo	þize
D.	þaim	þaim	þaim
A.	þans.	þos.	þo.

I Isländskan.

Sg. N.	sá	sú	þat
G.	þess	þeirrar	þess
D.	þeim	þeirre (ri)	því
A.	þann	þá	þat
Pl. N.	þeir	þær	þau
G.	þeirra	þeirra	þeirra
D.	þeim	þeim	þeim
A.	þá.	þær.	þau.

I Forn-Svenskan.

Sg. N.	sar (sa, þan, þæn)	su (þe, þön, þaun)	þat (þæt, þet)
G.	þes (þæs, þess)	þeirrar (þerra, þairar)	þes (þæs, þess)
D.	þeim (þem, þöm, þaim)	þeirri (þerri, þairi)	þy
A.	þan (þæn, þen)	þa (þe)	þat (þæt, þet)
Pl. N.	þeir (þer, þe, þir, þair)	þær (þar, þa, þe)	þau (þy, þe, þön, þaun)
G.	þeirra (þerra, þaira)	þeirra (þerra, þaira)	þeirra (þerra, þaira)
D.	þeim (þem, þöm, þaim)	þeim (þem, þöm, þaim)	þeim (þem, þöm, þaim)
A.	þa (þe, þem).	þær (þar, þa, þe).	þau (þy, þe, þön, þaun).

I Svenska minnesmärken gifves ingen motbild till Isl. *siá*, hvilket ersätter både *sá* och *sú*, t. ex. Homil. 40: 1 *sia dagr*, 40: 2 *sia hotiþ* (i Edda Sæm. s. 94 v. 7 tecknas *seá*). Detta *siá* synes mig kunna vara en steltnad form af det blott i fem. återstående Mös. Göt. *si*, F. Hög-T. *siu* (Ny-T. *sié*, hon), hvar-till Borr önskar sig ett mask. *sijs*, för *sjas*, motsvarande Veda-dialektens *syas*, fem. *syá* (Vergl. Gram. II. 148). — I märkvärdig endragt med Sanskr. ser Borr Mös. Göt. ersätta *t* (af pronominal-stammen *ta*) med *s*, i nom. m. och f., der Zend har *h* och Grek. aspiration; hvadan Sanskr. *sa, sá, tat*, M. G. *sa*.

só, thata, *Send hó, há, tad*, Grek. $\delta, \eta, \tau\acute{o}$.^{*} Tänkvard är ock öfverensstämelsen mellan Sanskr., Mös. Göt. och Grek., att afhålla sig från kasus-tecken i nom. m., hvarigenom *sa* står för *sas*; och härtill söker Bopp grunden till en del deruti att detta kasus-tecken sjelf framgått ur stammen *sa*, hvilken ej var benägen att förena sig med sig sjelf; till en del, och kanske än mer deruti, att pron. öfver hufvud finna sig redan genom sig sjelfva så starkt och lifligt personifierade, att de icke behöfva det kraftfulla och lefvande personlighets-tecknet (ib. II. 431, 434—6). Redan i första upplagan af Vergl. Gr. träffar man hos Bopp samma uppfattning af dessa ämnen (jfr. der s. 492, 494). Ungefär samtidigt (år 1837) framkastade äfven Grimm frågan, om ej Mös. Göt. *hvas* fordrade ett *sas* (Gram. IV. 513), och han har sedan blifvit än mer böjd, att af det förra sluta till det senare (jfr. Gesch. II. 946; Von Vertretung männlicher durch weibliche Namensformen, Berlin 1858, s. 65). Uti Lith. fins verkligen *tas*, fem. *ta*; der alltså mask. har *-s*, och jemte fem. begynnande *t*, lika med neutr. Allt detta är oss af vigt för den nu förestående undersökning.

sar, sa. su. Dessa former med begynnande *s* finner man endast i äldre VGL. (vår äldsta hdskr.) och i runor. VGL. I. pj. B. 14 *at griþær sar var fran mæær stolen* (att det fä-kreatur var från mig stulet); J. B. 7 pr. *þa skal sær firi gange ær bol a* (då skall den svärja, som gård eger); Forn. B. 7 pr. *þa a sar vitu ær æng a* (då eger den bevisnings-rätt, som äng eger); *þa a halft sa ær stok hitti ok halft sa ær aghu a* (då eger hälften den som stock hittade, och hälften den som marken eger); J. B. 2 pr. *sa skal iorþ væriæ ær a*; 3: 3 *sa svm iorþ sæl*; pj. B. 19 pr. *sa ær sæl* (den som säljer); 5: 4 *þæ ær sa þiuuær at* (då är hau tjuf); 6 pr. *þa skal sa* (han) *sighiæ*; J. B. 17: 2 *sa byr* (den gård); M. 2 *sa maþer a mylhu stap* (eger qvarnställe) *ær fyrst gær uærk a* (som först derå uppreser byggnad); pj. B. 7 pr. *þa* (då är) *sa bonde bundin við vitu*. I Skånska runor, således ej inom Sveriges gamla gräuser, läses Run-Urk. 1431 *Saksi sati stin þasi huftir* (efter) *Osbiurn*

* RASK deremot anser uppenbart, att mask. och fem. så väl i Grek., som i Mös. Göt., Ang. Sax. och Isl., äro af annat ursprung än neutr. (se Isl. Spr. Oprind. s. 238).

sin *filaki* *Tukas sun sar flu aki* (flydde icke) at *Ubsakum*; 1442 *sar flu aiki at Ubsakum*. Ur Svenska runor hemta vi: 608 *þir brupr alir litu resa stin þina iftir Svin brupr sin sar varþ tuþr a Jullandi*; 913 *sar var austr*; 1327 *sar varþ þrebin* (dräpen); 312 *sar var vikioka vaurþr*; 587 *sar vas vistr uk ustr*; 192 *sar hit* (hette); 220 *sa hit* (hette) *Aki*; 4173 *sa fial* (föll) a *Visbi*; 1354 *sa varþ tuþr i vastr vakum*. På en runsten (624) läser man at *sun sin kufan sas ait* (hette) *Anütr*. Af fem. *su* gifvas endast följande exempel: VGL. I. þj. B. 6: 1 *nu standær sak open su* (den) at *han ær þiuvær kallapær*; A. B. 5 *mapær far sær* (får sig) *apalkono gætær wiþ barn* (afår barn med henne) *dör sv* (dör hon); samt i RICHARD DYBECKS Run-Urk. II. 9 *Hakum karþi bru þisa ian* (=æn, Isl. *enn*, men, och) *su skal haita Kuna(r)s bru ian sar uar sun Hakumar*. — I dessa och andra runskrifter har *sar* (*sas*, *sa*) samma ställning som *is*, hvilket åter, enligt hvad ofvanför (s. 482) blifvit ådagalagdt, i sin ordning motsvaras af *han* på andra ställen. Att *sas* och *sar* föreställa *sa-es*, *sa-er*. d. v. s. utgöra sammandragning af demonstr. *sa* och relativ-partikeln *es*, *er*, har man dock tagit för afgjort, och MUNCH återgifver bemärkelsen med: iste qui, vid de tillfällen då det icke betyder: iste est (jfr. Nord. Runeskrift s. 32, F. Sv. Spr. s. 134—5), hvilket senare är på de af mig åberopade exempel otillämpligt. Ordställningen är verkligen någon gång sådan, att »som» faller sig lättare än »han», t. ex. i LILJEGRENS Run-Urk. 979 *sar visitarla* (för *vistarla*, vester ut) *um varit*; men 944 blir man varse samma ordens ordning: *han uft siklt*, såsom man ännu i dag kan säga: han ofta seglat. I de Skånska runornas *sar flu aiki* (*iki*) har man icke lätt att förklara *sar* som: iste qui; åtminstone kan ej nu sägas: som flydde icke. Men om också i åtskilliga af de Svenska runristningarna *sar* kan tydas som relativ, bör man besinna, att det begagnas alldeles på samma sätt som *sa*, hvilket deremot icke i Skandinav-språken har relativ betydelse*. Mest upplysande

* Man kan icke hit hänföra Dal. *so* eller *så*, *ross*, hvilka, brukade både i egenskap af jämförande och relativa, säkert utgöra förkortning af partiklarne *som*, *såsom*. Dalfolket har ej något likartadt pron., utan säger *dann* eller *dänn så* (den som), *dem så* o. s. v.

är den af DYBECK antecknade runan, hvarest *sar* icke blott motsvaras af *su*, utan dertill är föregånget af partikeln *ian*, som föga lämpar sig till ett relativ; *sar* är här otvifvelaktigt: han, *su*: hon. För öfrigt låter VGL:s af språkforskarne, såsom det vill synas, förbisedda *sar* på intet vis utbyta sig mot ett relativ, hvilket (nemligen *ær*) dessutom finnes i 2:ne lagrum särskildt utmärkt och medelst ett eller flere ord afskildt från *sar*. Detta åter är i VGL., liksom i runorna, till bemärkelsen identiskt med *sa*, hvilket i Forn. B. 7 pr. till och med står i samma mening tätt invid; båda betyda i VGL. antingen: den, denne, eller han; detta och ingenting annat, hvarföre ock *sar* och *sa* i den äldre behandlingen af VGL. är utbytt af *þæn* eller *þen* i den yngre. Följaktligen gifves här intet annat val, än att antingen i *sar* erkänna det af BOPP och GRIMM theoretiskt antagna *sas*, hvilket helt och hållet sammanfaller med det runstungna *sas*; eller ock att anse *sar* för *sa-er*, men då sedan så uråldriga tider sammanmält, att betydelsen af dess senare beståndsdel fullkomligen förgått ur allt medvetande, och slutligen framkallat dennes teckning på ny räkning i VGL., der *sar* efterföljes af *ær* (som). I sig sjelf otänkbart är icke detta, men bra äfventyrligt i sanning; det oberäknadt att Isl. partikeln *er* icke, såsom *es*, blir sammangjuten med demonstr. * Hvad åter det runstungna *sas* vidkommer, tyckes dess uppfattning som ett sammandraget *sa es* (den som) vara föranledd af RASKS uppgift, att hos de gamle Isländarne *sá* och *sú* blifva sammandragna med *es* till *sás*, *sús* (Anvisn. s. 285), hvilket äfven af EGILSSON I. 144 bekräftas. Men RASK säger icke uttryckligen, om *es* är partikeln eller verbet (est); EGILSSON översätter *es* med: qui, men utan att bestyrka det med språkprof. Under denna osäkerhet har jag vänt mig med förfrågan till den lärde Isländaren JON SIGURDSSON, som benäget upplyst, att de enda honom bekanta exempel, der *sás* förekommer i bemärkelsen: ille qui, och *sús*: illa qui, äro i ett par af STURLESON upptagna vers, neml. III. 12 (Mago. den godes S. kap. 9) *sás*, III. 159 (Harald Hårdr. S. kap. 74)

* När någon gång *er* förkortas, såsom i vers, plägar det apostroferas, t. ex. Sn. Edda s. 226 *sá'r* och *sá er* (Köpenhamns uppl. I. 594, 596).

sús”; hvilka dock innehålla osäkra läsarter, såsom det erfares vid jemförelsen med samma ställen i Fornm. S., hvarest det V. 122 heter *sá er*, VI. 336 *sú er*. Vore än *sás* (ille qui) lika oomtvistligt” som de icke sällsynta *þeims*, *þanns*, *þeirs*, *þaz*, så kräfdes för en analogi med de F. Sv. *sas*, *sar*, att dessa alltid stode i nominativen, och icke till sin kasus vore beroende af en föregående sats, såsom i Edda Sæm. s. 16 v. 46 *ef þú átt annan þanns* (= *þann es*) *þú illa trúir* (om du egt annan, den som du illa tror); s. 11 v. 3 *eldz er þavrf þeims* (= *þeim es*) *inn er kominn* (af eld är behof för den, som in är kommen). Vål är *sa* i VGLs *sar* nomin., men icke i runornas, så vida *sar* (*sas*) tydes relativt, i hvilket fall det bort heta *þans* eller *þæns*, så snart det svarar till en föregående ackus. (*sun sin kúpan*, *brúpur sin* o. s. v.) Alltså, om *sar* i VGL. skall förlikas med *sar* i de flesta runor, och begge föreställa *sa-er*, skulle båda beståndsdelarne af *sar* förlorat sin rätta bestämmelse; i VGL. skulle *r* (*ær*, som) betydelselöst fasthängt sig, i runorna skulle nomin. *sa* (af *sa-r*) begagnats till ackus.; i ena fallet uppkomme ett relativt bildadt demonstratiff, i det andra ett demonstratiff bildadt oböjligt relativt. Alla dessa tvungna och invecklade förutsättningar mista sitt yttersta grundlag, om det Isl. *sás* (ille qui), som utan tvifvel framkallat tydoingen af det F. Sv. *sar* såsom *sa-er*, sjelf komme att bortföras ur räkningen. Deremot äro *sas* och *sar*, hvar de än träffas alltid med samma bemärkelse som *sa*, helt lätt tydda, om de antagas vara den fullständiga nomin. till *sa*; och ehuru det visserligen må vara högst anmärkningsvärdt, att i våra språkminnen träffa en full form, som saknas icke blott i Mös. Göt. och Isl., men i sjelfva Sanskrit, så bör det ej väcka större förvåning, att finna den i en Svensk fornlag af mycket förnåldrigt skaplygne och bevarad i en handskrift från slutet af 1200-talet, samt i runor af obestämd ålder, än att upptäcka en ännu renare form *tas* i det Lithauiska, som i våra dagar talas***.

* EGTUNN, i det sedan utkomna 4:de häftet af Lex. Poët., har vid orden *sás* och *sús* ej heller flere än dessa 2 exempel att anföra.

** I Homi. är *sá es* ganska vanligt, och 82: 1 står *gata su es*; men ingenstades har jag der märkt *sas* eller *sus*.

*** Allt Sanskrit stundom företer ganska stympade former, visar sig bäst i dess uttryck af tio-talet uti 60, 70 o. s. v., hvarom mera under Räkne-orden.

þan (*þæn*), *þat*. Det flesta med *þ* anslagna former äro så allmänna och i SCHLYTERS Glossar till lagarne så noggrant upptagna, att vi kunna dit hänvisa; äfvensom, hvad runorna angår, till DIETERICH s. 294—6; derförutan till nästa kap., hvarest artikeln afhandlas. Här inskränka vi oss till betraktande af några särskilda omständigheter. Anmärkningsvärdt är först uppträdandet af ackus. som nomin. redan i äldre VGL., och detta omvexlande med *sar*, *sa*, t. ex. Forn. B. 7: 1 *þæn a ælgh ær fællir* (den eger elg, som faller honom); *þæn a otær ær or a* (som ur å) *takær*; A. B. 24 pr. *hauir af iorþv salt þan ær giptær ær* (har den sålt af jord, som är gift). Vidare VGL. III. 90 *þan sum a at giældæ*; Vestm. L. II. M. B. 26: 18 *þa ware þan* (var. *han*) *opiufwa* (urtjufva); Upl. L. Kk. B. 1: 2 *nu kan man þæn iorþeghandi ær*. Vestm. L. I. þg. B. 5: 6 har mot vanligheten *þærs* (dess). Blott i runor förekommer *þau*, i Gottl. L. *þaim*. Tvejud äro, utom kretsen af dessa urkunder, sällsynta; likväl ses *þeir* i VGL. I. S. 5, *their* i Upl. L. s. 275 (ur hedna lagen). Run-Urk. 1629 har en dat. m. sg. *þeimi* (= *þeim*). För öfrigt gäller den allmänna erinran, att de i paradigmats intagna formerna, så skiftande de äro, ändå ej omfatta hela mångfalden af detta söndersplittrade pronomen, hvilket särdeles i nom. och ack. pl. är regellöst. Man finner *þem*, *þöm*, *þör* (slutligen *thom*) i ack. pl. af alla kön; äldre VGL. K. B. 9 har i nom. n. pl. *þer*, i ack. n. pl. *þem*; yngre VGL. på några ställen *þör* i nom. m. pl., mycket annat att förtiga. — Ofta ställes *þæn* nästan betydelselöst vid annat pron., t. ex. *hvar þæn*, *nakvar þæn*, *ængin þæn*, *annar þæn*. Dat. n. sg. *þy* är mycket vanligt som partikel (derföre, någonsång: ty). — I åtskilliga munarter brukas *derra* (deras); i några *dai* (de), *daisa* (deras). För *þæt* har Dalskan *dä* och *äd* (ställvis *ed*), af hvilka *äd* förmodligen är blott ett omkastadt *dä* (jfr. det vanliga talspråkets *de* = *det*), utan samband med Mös. Göt. *ita* och det s. 481—2 granskade F. Sv. is.

sva (den, sådan, samme)? Uti Isl. nyttjas *svá* (so) blot i egenkap af partikel, men hos oss ser man det begagnadt äfven som ett oföränderligt pron., t. ex. Cod. Bur. s. 11 *iom hænne sua fal* (det fall, den händelse); Vadst. Kl. R. s. 63 *ær ok hon swa* (sådan) *mænniskia ath ey yæfwas om henne lifuer-*

ne; Kg. Styr. II. 70 *än ey swa manne* (men ej åt en sådan man) *som tu äst*; 69 *aff swa manne*: Bonavent. s. 4 i *swa matto* (jfr. närvarande skrift II. 218); Gregor. s. 254 *meth swa skæl*; Cod. Bildst. s. 907 *mz sua skæl*; Stads L. Kp. B. 5 *æru ey sua* (de) *vitne til*; *mz sua manna edhe*; Magn. Er. Lands L. J. B. 5 *mz swa laghum* (i andra hdskr. *mz samu laghum*). Hit hörer ock VGL. II. Add. 14: 6 *for swa wærp* (för det värde, för samma pris) *sum finz meþ skiællikum wînum*; 14: 7 *fore swa wærp sum annar köpte*. Möjligtvis ock ÖGL. Eps. 27: 4 (i den äldste codex) *sua* (enligt SCHLYTER felskrifvet för *hwa*, hvilken) *sum hæmnis*; Hert. Fredr. 946—7 *tha hördhe thæn hertugh rikæ ena quinno swa* (som?) *iæmerlika skre* (skrek). I en mera sväfvande betydelse och liksom pleonastiskt brukas *swa* i Upl. L. Conf. *wi dwaldum nokræ swa stund* (vi dröjde någon tid²), *so* i Gottl. L. 13: 2 *firi þy so et* (derföre att). För Upl. Ls *swa* har i Gloss. med rätta hänvisats på F. Dan. talesätten *nokat swa sötme*, *naghen soo tyme*. För den vidsträcktare pronominala användningen kan jemväl åberopas F. Dan. i *swo madhe*, Ny-Dan. i *saa Fald*, i *saa Henseende*, Ny-Sv. i *så fall*, på *så sätt* och det ännu vanligare i *så matto*. Något gammalt pron. *swa* torde annars icke vara i German-språken gängbart, och äfven om man med GRIMM ville antaga, att Mös. Göt. *swa* (sic) och *sve* (ut) radikalt höra till pron. *sa*, *so* (Gram. III. 43), hvilket Bopp ej håller sannolikt (se Vergl. Gr. I. 324, II. 428), så vore dermed icke den pronominala egenskapen af *swa* ådagalagd. Deremot kunde vårt ofwänför angifna *swa* sammanställas med det formelt identiska Sanskr. *swa*, som enligt Bopp är ett poss. med fullständig deklination, och till hvilket de Mös. Göt. partiklarne låta i hänseende till bördén hänföra sig (ib. II. 427). En så hög härkomst, som en omedelbar härstämning från det Sanskr. (egentligen reflexiva) pron., våga vi emellertid knappast göra på allvar gallande. Det låter tänka sig, att adv. *swa* kan hafva i vissa ordställningar antagit pronominal natur, liksom Hög-T. *so* i egenskap af relativ ersätter *der*, *die*, *das*; och Ny-Sv. adv. *nära* äfven brukas adjektift.

² Också med *þessi* träffas *nokor* i förening, dock ej så betydelselöst, t. ex. VGL. II. K. B. 37 *om nokot þætta mall* (för *mat*); 52 *a nocrom thæna dagh*; III. 17 *a nocrom þæssum daghum* (på några sådana dagar).

För att uttrycka begreppet: denne betjenar sig Mös. Göt. af *sah, soh, patuh*; d. v. s. pron. *sa, so, pata* med suffixet *uh, h*. Närmare F. Hög-T. *deser, desju, diz* eller *dizi*, stå de Skandiska formerna.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
I Isländskan.			
Sg.	N. þesse (i)	þesse (e)	þetta
	G. þessa	þessar (arrar)	þessa
	D. þessom (um)	þesse (arri)	þessu (þvisa)
	A. þenna	þessa	þetta
Pl.	N. þesser (ir)	þessar	þesse (i)
	G. þessa (arra)	þessa (arra)	þessa (arra)
	D. þessom (um)	þessom (um)	þessom (um)
	A. þessa.	þessar.	þesse (i).

	Maskul.	Femin.	Neutr.
I Forn-Svenskan.			
Sg.	N. þessi (þænni)	þessi (þæssin)	þetta (þætta)
	G. þessa (þæssu)	þessar (þæssarar)	þessa (þæssu)
	D. þessum (þæmma, þænna)	þessi (þæssari)	þessu (þæssu)
	A. þenna (þænna)	þessa (þæssu)	þetta (þætta)
Pl.	N. þessir (þæsser)	þessar (þæssar)	þessi (þæssin, þænni)
	G. þessa (þæssara)	þessa (þæssara)	þessa (þæssara)
	D. þessum (þæmma)	þessum (þæmma)	þessum (þæmma)
	A. þessa (þæssu).	þessar (þæssar).	þessi (þæssin, þænni).

Blott någon gång i en del Isl. handskrifter, men dess of-
tare i F. Norska, framträder *r* i första stafvelsen af detta pron.,
såsom *þers, þerse, þersom, þersare*; ännu oftare *þessor* för
þessi, i nom. f. sg. samt i nom. och ack. af n. pl. Angående
þeima uppgifver Rask i första uppl. af Vejledn. s. 244, att det
hos de gamle emellanåt nyttjas för *þeim* (i don af mig vanligen
åberopade 2:a uppl. nämnes derom ingen ting); men i Anvisn.
s. 285 hänföres *þeima* till *þersi* (för *þessi*), och skulle då stå
för *þessum*. Med stöd af den första uppgiften håller Gram den
senare för riktigt uttryckt (Gram. I. 792), och i endragt med
denna föreställning blir i Norr. Gram. s. 64 och i Muncus F.
Sv. Spr. s. 76 *þeima* ansett ersätta *þeim*. Emellertid har i
ordregistret till Ol. Hel. S. det F. Nor. *þema* förklarats = *þessum*.
Det träffas i denna bemärkelse ofta i F. Nor. hdskr. (t. ex. Bar-
laams S. s. 26, 75, 81, 173), och skrives stundom *þæima*

(Strengleik. s. 9). Samma betydelse har Isl. *þeima**, vanligen brukadt i sg. (t. ex. Sn. Edda s. 123, 265); och jemväl F. Sv. *þæmma*.

þæssi, *þænni*. Under åberopande af lag-glossaren är följande att erinra. En nom. m. sg. på -si märkes icke i våra handskrifna urkunder, utom Gottl. Hist. 4 *þissi*; den vanlige är på -ni, och det allt ifrån vår äldste codex VGL. I., som har *þænni*, þj. B. 17 *þanni*. Till sidostycke af det i n. pl. icke ovanliga *þæssin* gifves ock ett i nom. f. sg., t. ex. Kg. Styr. Inledn. *bok þæssin*, Bonavent. s. 113 *þæssin sielin*. I samme kasus eger den gamla Gottl. handskriften *þissun*, — en afvikelse af samma slag som i de båda Vestm. L., af hvilka den yngre har *þæsson*, *þæssom*, den äldre *þæssum*, i nom. f. sg. samt nom. och ack. af n. pl. Gottl. L. och Hist. hafva i första stafvelsen alltid *i*, såsom *þinna*, *þitta*, *þissa*, *þissu*, *þissum*; 62 rubr. *þitta*. Så väl i dat. m. sg. som i dat. pl. af alla kön förekommer uti flere fornlagar *þæmma*, hvilket öfver hufvud uttrycker *þæssum* och deraf i varianterna motsvaras**, men någon gång kan utbyttas mot det till begreppet närestående *þem*; och verkligen brukas i Upl. L. M. B. 41: 4 vexelvis *j þæmmæ friþ*, *j þæssum friþ*, *j þem friþ*, allt inom 2 rader. I Run-Urk. 1632 *þrir likkia* (= *liggia*) *mænn undir þæmmæ stene*, 1680 *Tomas ligær untir þæmæ sten*, är bemärkelsen afgjordt: denne. Bland runornas former i öfrigt äro visserligen många hufvudsakligen de samma som bokskriftens, men andra hafva sina egenheter. För ack. m. sg. finner man t. ex. *þansi*, *þinsa*, *þansa*, *þensi*, *þensa*, *þinasi*, *þinasa*, *þisin* (1657, för *þinsi*?); i ack. n. brukas i förening med *kuml* ej mindre sg. *þalsi* och *þita* än pl. *þisi* och *þaisi* (= *þæssi*), slutligen *þausi*, en annan plural-form, liksom *þisun* (583, 2041) är en sådan, i motsvarighet till Vestm. L:s *þæsson*. För dat. m. sg. ses 1323 *þaimsi*, för dat. n. sg. 1065 *þisuri* (dock troligen genom fel i teckning eller läsning). Gottl. runor ega 1731 *hisan*, 1766 *hissan*,

* Herr JON SIGURDSSON har, med anledning af mina spörsmål, haft godheten meddela ett större antal af exempel på *þeima* i meningen af *þæssum*, bland dem 3 på prosa från 13:de århundradet; och han säger sig icke kunna bestämma, om något *þeima* gifves med en afgjord betydelse af *þeim*.

** I F. Dan., såsom Skåne L., är den äldre formen *þæmmæ*, den yngre *thænne*.

i ack. m. sg. (jfr. 4657 *þisin*), 4840 *hinna*; och ännu brukas på Gottland (enligt SÄVÆ) *dissen*, *hissen* eller *issen*, fem. *dissu*, *hissu*, *issu*, neutr. *dittä*, *hittä*, *ittä*, pl. *dissä*, *hissä*, *issä*. I Öster-Dalarna träffas ett nästan regelbundet *issen* (eller *issn*), fem. *issu* (*isso*), neutr. *itta* (*ittað*, *ita*), nom. pl. *isser*, *isser*, *issu*, dat. pl. *issum* o. s. v. På sina ställen af det Svenska nybygget i Estländska trakten höres *hissen*, *hissa*, *hit*; på andra *tässen* o. s. v. Hvad särskildt vidkommer det här bemärkta *hissen*, hvilket befinner sig midt emellan *dissen* och *issen*, må för det samma icke antagas en urgammal språkrot i (jfr. s. 481) eller *hi* (s. 480); utan kan *h* ganska väl anses kvarstående efter *th* = *þ*, och *h* i sin ordning uteslutet, såsom i flere munarter ofta inträffar, i Dalskan alltid. Äfven Färöiskan har *hesin*, *henda*, *hetta*, pl. *hesir*, *hesar*, *hesi*.

Att förevarande pron. är härleadt eller sammansatt, finner man äfven vid en flygtig granskning. Likaså, att den första stafvelsen står i nära förhållande till det här främst stälda demonstratif, såsom ännu *denne* till *den*. Allt öfrigt återstår att förklara. I F. Nor. bildningar träffas *þer*; men detta, om ej = adv. *þar*, vore väl = *þe-r* (jfr. F. Hög-T. *der*), och en nominatif skulle då hafva öfvergått till andra kasus i *þersa*, *þersom* o. s. v. Detta är icke otänkbart, och låter i någon mån förlika sig med Gamms nyare utläggning af en del F. Hög-T. böjningar; men icke rätt med hans sammanställning af Isl. *þenna*, *þetta*, och Möt. Göt. *þanuh*, *þatuh* (Gräm. III. 27—8, Gesch. II. 930—2). Ingendersa tydningen bekräftas af runornas egendomliga former, hvilka lika litet belysas af *þer* som af *-uh*, men snarare af F. Hög-T. *de-ser*, såsom Bopp delar det. Första leden deraf blir af honom hänförd till Sanskr. stammen *tya* och Tyska artikeln (*der*), den senare till Sanskr. *sa* eller *syá*; hvilka båda beståndsdelar visa sig i omvänd ordning uti Lith. demonstr. *si-tas* (jfr. Vergl. Gr. II. 453—4 med II. 448, 449, I. 535). Den senare lemman af det Skandiska pron. kunde då sammanhänga med det Isl. demonstr. *siá*, i fall min s. 489 uttalade gissning är grundad. Emellertid erbjuda runorna några helt regelrätta former på *-si*, t. ex. *þansi*, *þatsi*, *þaimsi*, *þausi*; andra på ett böjdt *si* eller möjligen ursprungligt *sa*, t. ex. *þansa*, *þensa*, att jemföra med Isl. dat. n. *þvísá*. Särskild uppmärksamhet må egnas åt Gottl. nom. f. sg. *dissu*, *hissu*, *issu*, Dal. *issu*, hvilka

komma ganska nära det i samma kön och kasus brukade F. Hög-T. *desiu*, hvaraf, enligt Bopps framställning, den senare delen är det F. Hög-T. *siu* (Ny-T. *sie*). Åtskilliga former i både runor och öfrig skrift blifva ändå svårtydda; men detta är händelsen med flere pron. Om man erinrar sig inflytelsen af assimilation och andra verkande krafter, tror man sig komma ett och annat på spåren. Liksom nomin. *þæn* är utgången från ack. *þan*, kan *þænni* hafva utgått från *þanna*, och den senare från *þansi*, *þansa*; *þæmma* (F. Nor. *þema*, *þeima*, Isl. *þeima*) från *þeimsi*, *þeimsa*; *þætta* från *þatsi*, *þatsa*. Sjelfva *þisun* och *þæsson* kunde vana ett omkastadt *þaumsi* (af F. Sv. *þaun* = *þau*). Till en full regelbunden böjning kom det aldrig; den skenbart svaga fick öfverhand i sg., den starka i pl., utan fullständig seger för någöndera.

Hvad angår det tredje demonstrativet, har på annat ställe ett schema för det Isl. *enn*, *inn* eller *hinn* blifvit uppstaldt (s. 246). Vid öfversigten af dess utländska förbindelser (jfr. s. 239) bör man ej förbigå Bopps yttrande i Vergl. Gram. II. 191. Forn-Svenskan har följande flexion.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sing. N.	hin	hin	hint (hit)
G.	hins	hinnar	hins
D.	hinum (om)	hinni (e)	hinu (o)
A.	hin	hina	hint (hit)
Plur. N.	hinir	hinar	hin
G.	hinna	hinna	hinna
D.	hinum (om)	hinum (om)	hinum (om)
A.	hina.	hinar.	hin.

hin (den andre, den) behöfver i sin med Isl. gemensamma böjning ej styrkas med språkprof, dessutom upptagna i nästa kap. Endast vilja vi utmärka det omväxlande neutr. *hint* och *hit*, t. ex. Upl. L. Kk. B. 45: 4 *fyr æn hint ær löst*; Æ. B. 10 pr. *hint gangi allt til skiptis*; *hint allt annat*; ÖGL. Æ. B. 3: 2 *hit* (var. *hint*) *ær bakarf*; R. B. 18 *för æn hit* (var. *hint*) *malit ær ut sot* (utsökt); Flores 2089 *hwart thera foor hint annath fra*. I den af detta pron. bildade slut-artikeln försvinner alltid *n* framför *t*. De af DIETRICH (Runen-Wört. s. 169) *hit* förda *hisan* och *hissan* äro nyligen belysta (s. 497—8). Tecken till Isl. *enn*, *inn* gifvas icke;

också skulle *en* sammanflutit med räkneordet, sedan tveljudet i detta upphört. — Af det fordom hos oss så allmänna *hin*, ännu i en och annan dialekt mera gångbart (i vissa landsorter böjes *hin*, *hi*, *hitt*), återstår i det antagna riksspråket *hin onde*, *hin håle* (d. v. s. hårde) eller blott *hin* (djelvulen), på *hinsidan om*. — GRIMMS här förut (s. 238—9) omnämnda antagande, att förevarande pron. utgjort ämne till den svaga nominal-flexionens *n*, vill BOPP, på uppgifne grunder, för ingen del biträda (jfr. Vergl. Gram. II. 42—43).

Demonstrativa utbildningar, såsom *pylikin*, *svadana*, upp- tagas bland obestämda pron. (8 kap.).

I stället för det utgångna *hin* betjenar sig det allmänna språket, för vissa fall, af omskrifningar: 1) *den* (*det*, *de*) *der* (Fr. *celui-là*), motsatt *den här* (Fr. *celui-ci*). 2) *den andre*. Dalskan brukar *dann där* eller *da*. I flere munarter förekommer ett liksom förstärkande *na* (jfr. Isl. *hërna*, *þarna*, Nörska *dennane*, *dettane*, *dessane* o. s. v.), ställvis i mask. *den härne*, *den därne*, fem. *den härna*, *den därna*; i mellersta och södra Sverige härförutan *den häringe*, *den däringe*, fem. *den häringa*, *den däringa*; äfven *den därige* o. s. v. Mångenstädes nyttjas blott *den häre*, *den hära*, *den däre*, *den dära*. I Norrbotten säges *häcken* (*den här*), *häckena* eller *hüjena* (*det här*).

FEMTE KAP.

Artikeln i Forn-Svenskan.

Artikeln, som icke innehåller något sjelfständigt språk-element, och i vissa språk, t. ex. Latin (äfven i Slav., jfr. GRIMM, Gram. IV. 366), helt och hållet saknas, är i de Skandiska af 3 slag: 1) obestämd. 2) bestämd fristående. 3) bestämd suffixerad eller s. k. slut-artikel. De två sista äro till sin härkomst demonstr. pron.

1) till *obestämd* artikel begagnas räkneordet *en* (hvars böjning behandlas i 7 Boken), äfven i pronominal mening gällande. Det obetonade och nästan betydelselösa *en*, som nu är så allmänt till betecknande af ett obestämdt förhållande, användes i det rätta fornspråket mycket sparsamt, länge blott undan-

tagsvis, t. ex. Södm. L. B. 19: 3 *en annær man* (i en gammal variant är en utelemnadt), VGL. IV. 44: 4 i *enom collæ* (kulle). I Cod. Bur. ses det oftare, t. ex. s. 56 *Santillus hæet* (hette) *en man*; 496 *com en galin iuþe*; *af enom galnom iuþa*; 523 *ens* (ett) *hafs sund*. Annars blir artikel ej uttryckt, t. ex. VGL. I. K. B. 48 *bonde dör*; 9 *bær præster messufat*; 10 *hængir klocka i kyrkiu*; 44: 4 *barn far eigh kristnu* (dop) *maþer eigh husl* (nattvarden); Upl. L. M. B. 42: 5 *bor smiþar a landi*; ÖGL. Vaþ. 33: 4 *bindær han þiuþ*. Så alltid i de äldste lagarne, i hvilka *en*, när det framträder, antingen är räkneord eller betyder: samme, ensam, någon eller dylikt. Hvarje sida af nu gällande lag bär fortfarande minnen från denna tid, då man ej kände behöfvat af en obestämd artikel; och dessa minnen äro ej utplånade ens i den vanliga Ny-Sv., hvilken, särdeles när hon har en något fornartad stämning, mer än Tyskan, och ojemförligt mer än de Ny-Romaniska språken, kan umbära denne artikel, som också i logisk hänsigt ofta är temligen öfverflödig.

2) *bestämd fristående* artikel förekommer i Skandiska tungor vid adj., partic., pron. och ordnings-tal; alltid stald framför dessa, i motsats till den åt subst. egnade slut-artikeln. I förra hänseendet brukas i Isl. merendels *enn* (*inn, himn*); någon gång *sá*, t. ex. *sá annar, liáinn þann nýja, þat helga sæti*; ej sällan kan *sá* eller annat pron. blifva till uttryckets förstärkande lagdt till *enn*, t. ex. *sá inn, þvi eno, þenna enn, þetta it*. F. Sv. också inrymmer *hin*, oftare *þan* eller *þæn* och dess böjningar; men icke *nomin. sa, su*, hvilka aldrig förlora sin rent demonstrativa art. I egenskap af artikel äro hos oss *hin* och *þæn* liktidiga uti skrift; båda finnas i vår äldste codex, och gå länge i jembredd. Ex. VGL. I. A. B. 5 *hin ælsti koldær* (kull); *far* (får) *hina þriðiu*; Md. 44: 3 *hin þriði* (den tredje); K. B. 2 *hin þrættandi*; *til quels hins þridia*; H. M. B. 4 *at hinum ælðri fiskigarþi*; Dr. B. 42 i *æt hins ðræpnæ*; ÖGL. B. B. 44: 4 *hin gambla*; Upl. L. Æ. B. 3 pr. *hin hælghi Erikær kunungær*; M. B. 23: 4 *sum all hin annur* (n. pl.); þg. B. 44: 4 *hin annur skiplagh*; Præf. *Erikinum* (för *Eriki hinum*) *hælghæ* (dat. m. sg.); Södm. L. Æ. B. 3 pr. *givi hinum andrum* (dat. pl.); Gottl. L. 3: 3 *fran hinnj fornu*; 5 *hin olerþu* (nom. n. pl.).

Vidare VGL. I. A. B. 6 pr. *þen yngsti koldær*; R. B. 9 pr. *þæt dræpnæ*; S. B. 4 a *þingi þy fyrstæ*; M. 4 *þem ælfri fiskigarþi*; II. Add. 8 *þæn ælsti af þem skuldæstu* (skyldaste); Gottl. Hist. 4 *þann elsti*; ÖGL. Kr. B. 2 pr. *firi þæn annan kustin*; Dr. B. 2 pr. *þæs döþa* (den dödes); Upl. L. Kk. B. 21 pr. *þeræ helghu kirkiu* (den heliga kyrkans); Æ. B. 4: 4 *frændær þer* (de) *næstu*; Conf. aff *þöm gamblu laghum*. Hvarken *hin* eller *þæn* kunde, i likhet med den bestämda artikeln i Tyskan och Roman-språken, såsom fristående ord ställas i omedelbar förbindelse med subst., utan att mista sin rätta egenskap af artikel, och återtaga sin demonstrativa betydelse, i vårt nuvarande tal ofta utmärkt genom betoning af *den* (*det, de*). Också var en framför subst. stald artikel obehöflig, då en suffigerad fans sedan urminnes tid. Detta förklarar ock, hvarföre den med bibel-tolkningen inkomna germanismen *the Romare, the Colosser* o. s. v., stadnat inom bibelverken och kyrkspråket.

- 3) *bestämd suffigerad* eller *slut-artikel* är den Skandinaviske språkgrenen förbehållen, och är grundad på det nyss beskrifna *hin* (se vidare s. 246—259). Artikelens införlifvande med subst. är utan tvifvel en stor förmån, genom den klarhet, korthet och omvexling, som deraf naturligen uppstår. Fördelen af denna subst. ensamt tillhörande form har man i det nya språket öfverflyttat på några substantift begagnade adj., såsom *Svensken, Svenskän, rätan, afvigan, fullmäktigen, nästan* och några andra (jfr. s. 239 i andra noten, och s. 462, 470). För pron. egnar sig ej denna suffigering*. Med GRIMM kan jag icke i folkvisornas till alla kön öfverförda *-an*, såsom *stoltan Valborg, i högan loft, vid bredan bord* o. dyl. se en till adj. ansluten artikel (Gram. IV. 380—4); utan endast den starka maskulina ackusatif-ändelsen *an*, liksom andra gammaldags-bruk utan urskilning tillämpad uti nu för hand varande bearbetningar af folkvisor, i så väl Danmark som Sverige beröfvade nästan alla drag af fornspråkets och allmoge-språkets egendomliga bildningar (jfr. I. 444, II. 239 i andra noten, 333, 466, Hist. Språkforsk. s. 28—9). — Hos de gamle kräfdes ingalunda, såsom oftast hos de

* Likväl har Dölfolket af *äder* (annan) gjort *ädern* (den andre).

nyare, bestämdt subst. (d. v. s. med slut-artikel) i förening med bestämdt (svagt) adj. med sin bestämda artikel; tvert om är motsatsen nästan regel i de äldsta skrifterna, t. ex. *hin ælsti koldær* (icke, koldrin), *þöm gamblu laghum* (icke laghumen). Ett omvändt förhållande eger sedan rum i vissa handskrifter, der bestämdt subst. kan ingå i förbindelse med obestämdt adj., t. ex. *litan kærlekin* (jfr. s. 228, 242).

SJETTE KAP.

Interrogativt pronomen i Forn-Svenskan.

Till uttryckande af Lat. *quis* (hvilken i allmänhet), *quisnam* (hvilken af flere), *uter* (hvilken af två), har man uppstått Mös. Göt. *hvas*, *hvarjis*, *hvaþar*, ett förmodadt Isl. *hvar* och de verkligen förekommande *hœrr*, *hværr*. Gränserna mellan dem äro dock, hvad bemärkelsen angår, ej strängt iakttagna, hvilket ock röjer sig deruti, att de i många fall ersätta hvar andra. Det förstnämnda, endast i sing. brukligt, visar sig i denna skepnad.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
	I Mösö-Götiskan.		
Sg. N.	<i>hvas</i>	<i>hvo</i>	<i>hva</i>
G.	<i>hvis</i>	(<i>hvizos</i>)	<i>hvis</i>
D.	<i>hvamma</i>	<i>hvizai</i>	<i>hvamma</i>
A.	<i>hvana</i> .	<i>hvo</i> .	<i>hva</i> .
	I Isländskan.		
Sg. N.	(<i>hvar</i>)		<i>hvat</i>
G.	<i>hvees</i>		<i>hvees</i>
D.	<i>hveim</i>		<i>hvi</i>
A.	(<i>hvan</i>).		<i>hvat</i> .
	I Forn-Svenskan.		
Sg. N.	<i>hvar</i> (<i>har, hwa, hwo, ho</i>)		<i>hvat</i>
G.	<i>hvas</i> (<i>hves</i>)		<i>hvas</i> (<i>hves</i>)
D.	<i>hvem</i>		<i>hvi</i>
A.	<i>hvan</i> (<i>hven</i>).		<i>hvat</i> .

Som det blott i nomin. sg. af mask. och neutr. qvarblifna Mös. Göt. *hvaþar* (identiskt med det uti Isl. skaldespråket un-

dantagsvis använda) får sina öfriga kasus ersatta ur *hvas*, lånas ur Isl. *hvorr* det bristande i *hvar*. För *hvorr* står ock det af RASK (Anvisn. s. 285) ur en variant till Solarl. 27 citerade *hor* (jfr. Edda Sæm. s. 124 v. 27 *manna hver*), och för *hvar* fem. *hvar* i Havamal v. 54; på båda ställena är bemärkelsen: *quisque*. *hvar* betyder ofta i F. Sv. (och detta hela medeltiden igenom):

quis, men skrives ock i andra bemärkelser lika, och kan i nom. m. sg. ej skiljas från det *hvar*, som motsvarar Isl. *hvárr*. I samma kasus förekommer *har* (t. ex. VGL. I. R. B. 5 pr. *har ær þæt sighir*, Cod. Bur. s. 6 *har som vil vita*), *hva* (se lagarne och Cod. Bur. s. 4 *hva war starkare æn samson*, Bonavent. s. 84 *hva ær then, hva döpte æronna konung*; men *hvar vmgik swa ödmiukkica, hvar tedhe först penitenciam*), i yngre handskrifter *hvo* (jfr. Dan. *hvo*) och *ho* (i dial. *hvar, har* och *ho*). Vidare æ *hvar* (Upl. L. Æ. B. 7: 3, Södm. L. Æ. B. 6: 4) eller *e hvar* (VGL. III. 39), *e hva* (VGL. II.), æ *hvo* (Fin. Handl. I. 35). Ännu, fastän föräldradt, ses någon gång *ho* (rent interrogatif) och *eho*. Att *hva, hvo, ho* skulle utgöra ett jemväl i mask. framryckt fem., det samma som Mös. Göt. *hvo*, har man knappt rättighet att förutsätta, då *-r* i det här afhandlade *hvar* är blott maskulin nominatif-tecken, hvilket i F. Sv. ofta utgår efter vokal, t. ex. i subst. *sio, snio*, adj. *bla*, pron. *sa* m. fl. Emellertid är detta uteslutna *r*, i *hva* och dess skiftningar, ett bevis att de samtliga höra till det här granskade interrog., som icke har *r* i ordstammen. Mest betecknande utan tvifvel vore det med Mös. Göt. helt och hållet sammanflytande *hvas*, i äldre Vestm. L. G. B. 5 pr. *hvas sum giptir dottur*, om det funnes på mer än ett enda ställe och i en tillförlitligare codex. (SCHLYTER anser *hvas* felskrifvet för *hvar*). — Det oss öfver allt mötande *hvat, æ* eller *e hvat*, ännu kvarstående i *hvad, ehvad*, är fullständigare än Mös. Göt. *hva* (för *hvata*). Oomtvistligt är ock dat. m. *hvem**; icke i fornspråkets tid, men väl sedan, liksom nu, brukadt äfven i nomin. Dat. n. *hvi*, till formen rätteligen instrumentalis, nyttjas merendels adver-

* Det i VGL. I. Forn. B. 11: 2 synliga *huemledar*, II. U. B. 29 *huem leper*, torde vara sammansatt af *hvem* och adj. *leper* (led). EKLINSON förklarar Isl. *hvímleidr* (odiosus) för *hveim leidr* (cuique homini ingratus), och härmed är att jemföra *hvarleidr* (ubique exosus, omnibus inivsus) i Edda Sæm. s. 154 v. 36.

hialt, t. ex. Upl. L. V. B. 20: 2 *hwi kom þu*, VGL. I. þj. B. 6 pr. *at spyria hvi* (för hvad, hvarför) *han rannsaksundi* (nekade); men mera pronominalt, likväl absolut, Ansgar. 20: 10 *fore hwi the waro thijt scendhe*, St. Rimkr. 4: 2 *iak sipher for hwi*. — Beträffande genit. må nämnas, att ÖGL. Vaf. 12 pr. har *æ huas man sum han ær* (hvilkens man han än är), B. B. 30 pr. *æ til huas** (var. *hwars*, till hvad helst) *sum þæt ær*, hvilket *huas* på dessa ställen sannolikt ej är ett sammändraget *hwars* (jfr. Upl. L. J. B. 9 pr. *til hwars*, till hvad); -synnerhet som *æ huas* står i endragt med de också i ÖGL. begagnade *æ huat*, *æ huem*. Osäkrare må vara, huru man bör bedöma *huas* i Nun. Bön. s. 15 *alle the huas* (hvilkas) *helgedoma*. Mindre betänkligt synes det som relativt använda *hves* i Gust. Is Bib. (jfr. Dan. *hvis*), t. ex. Job 3: 23 *them manne hves wagh fördold är*, 1 Mos. 41: 14 *hvar sin dröm hwess vhtydning*, 41: 4 *itt torn huess högd*, i Carl XII:s motsvarade af *hvilkens*, *hwars*, *hvilkets*. — I ack. m. märkes VGL. I. R. B. 5 pr. i *hvan* (i hvar, hvarje) *lot*, 5: 2 i *hvan þripung*. Vestm. L. I. Kr. B. 3: 3 *hwan sextanda fitæ* (bundet), *hwan tiunda fisk*, uti hvilka ordställningar man svärfvar i ovisshet, om *hvan* blott är ett synkoperadt *hwarn*, hvilket i sist anförda codex igenfinnes 3: 4 *hwarn tiunda katf*; och så är ock händelsen i Vestm. L. I. B. B. 40 pr. *hwan þe wærie*, ehuru bemärkelsen af *hwan* är: hvilken, men som jemväl är inneboende i det raden förut synliga *hwarn sum þe sælla*; lika så i yngre VGL. R. B. 2 *spiræ hwen* (hvem) *þe haua vilæ*, i den äldre motsvaradt af *spyriæ hwarn þer vilæ haua*.

Isl. *hverr*, *hver*, *hvert* går som *miðr* (s. 363, 406), dock i ack. m. sg. oftare *hvern* än *hverian*; och *hværr*, *hvár*, *hvárt* som *góðr* i stark form, likväl i ack. m. sg. *hvárn*. Blott undantagsvis upptäckes i vanlig Svensk fornskrift *hver* (något oftare *hvær*), som likväl har en betydlig öfvervigt i den Gottl. handskriften, och i Dalskan brukas (*nuærr* eller *nuærn*) såsom interrog. Med uteslutande af pl., hvilken ej lärer vara att träffa i Svenska urkunder**, uppställa vi uti paradigma *hvar*, mera

* Dialektiskt förekommer ännu *te hvass*, till hvad (se t. ex. LEON. Fr. R14r, Ydre-målet, Örebro 1859, s. 35).

** Ett n. pl. skulle kunna antagas i VGL. IV. 20: 4 *hwær fardþæ ar*, och är så uppfattadt i Glossaret; men då pl. bort hafva *fardþu*, och följaktli-

närmande sig böjningen af Isl. *hværr* än *hværr*, men omfattande båda.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N. hvar		hvar	hvert (hvat)
G. hvars		(hvarrar)	hvars
D. hvarium (hvarum)		hvarri	hvariu (hvaru)
A. hvarn.		hvaria.	hvert (hvæt).

hvar, någon gång *hværr* (t. ex. Upl. L. J. B. 20 pr., ÖGL. E. S. 14: 1), oftast i meningen af: quisque, nyttjas dock äfven interrogatiskt, uti indirekt frågande sats, såsom VGL. I. Br. 3 *hvar** (hvilken) *sum sarghær*, ÖGL. E. S. 14: 1 *hværr* (hvilken) *þera sum sannare hauer*, Gottl. L. 20: 2 *hvert sum heldr sei* (ehvad det än må vara), *j hueria quis sum þet cumbri* (i hvilken gren det helst kommer), Upl. L. J. B. 16: 2 *mæþ hvarium* (hvem) *þe hældær wiliæ*, ÖGL. V. B. 7: 5 *hemula hvarium þerra han uill hældær*, VGL. I. R. B. 2 *hvarn* (hvem) *þer wiliæ hava*. För *hvert* är *hvat* sällsynt, t. ex. Vestm. L. I. G. B. 44: 3 *firi hwat* (hvert) *hundrat*, Gottl. 25: 2 *halft hwat*. Dat. m. *hvarum* (Isl. *várum*) ser man i VGL. III., Gottl. L. 24 pr., *hwarom* i Cod. Bur. s. 21, men i allmänhet *hvarium* eller *hvariom*; dat. n. *hvaru* (Isl. *hváru*) i den omskrifne partikeln *þy at hvaru* (*þyt hvaru*, *þy hvaru*, *þo hvaro*, *þot hvaru*, likväl, icke dess mindre), men i allmänhet *hvariu*. Gottl. L. här stundom *hvar*, oftare *hver*, hvilkas böjning håller sig strängare till den Isl.; således *hverium*, *hveriu*, men *hvarum*, *hvaru*. Af gen. f. äro exempel felande. Jfr. det s. 504 afhandlade *hvar*.

hwilkin, *hwilkin*, *hwilkin*, *hulkin*, *holkin* (hurudan, hvilken, hvilken som helst), öfversätter icke blott, såsom Mös. Göt. *hweleiks* och Isl. *hwilkr*, Lat. *qualis* (hvilket är etymologiskt dithörande, jfr. Bopp, Vergl. Gram. II. 240), utan äfven *quis* och *quicumque*, liksom vårt nuvarande *hwilken* både *quis* och *qui*. Icke i äldre VGL. sjelf, men i samme membran, visar sig

gen en felskrifning ändå eger rum, synes den snarare vara att se i *hwærr* för *hwært*.

* Här inträder ett af de många fall, då man icke vet hvilketdera *hvar* som äsytas. Raderna förut läses *hwilkin mæn* (för *man*) *sum sarghær*. På samma sätt i Upl. L. E. B. 17 pr. *wet ængin hwar lænxt liwær*, och *wet ængin hwilkin fyrst dör*.

nominativen på *-in**: Br. 2 *hullin man sum æwir*, 3 *hullin mæn* (för *man*) *sum sarghær man*; liksådes Upl. L. Æ. B. 47 pr. *wet ængin hwilikin fyrst dör*; Kk. B. 4: 3 *hwilikin præster sum kirkain byggir*, M. B. 44: 1 e *hwilikin* (eho) *sum faddær*, ÖGL. G. B. 6: 1 *hulik* (var. *hwilikin*) *sum hana fæstir*, VGL. II. Forn. B. 7 *hullin sifan lugger*; i yngre skrift mest *hullin* eller *holkin*. Också i ack. m. sg. *-in*, såsom Södm. L. Kg. B. 9: 1 *hulik* *þe næmð wær* (värjer); VGL. III. 444 *hullin timæ*; Cod. Bur. s. 20 *hulik* *dagh han ate forbæpna frukt*; och i nom. f. sg., t. ex. Gottl. L. 52 *hulik* *soen* (men 48 *hujlik soen*); och i n. pl., t. ex. Upl. L. V. B. 48 pr. *hwilikin bolstapæ skæl*, Kk. B. 9 pr. *æ hwilikin lys*. För öfrigt Cod. Bur. s. 6 *hwilikins þera* (hwilkenderas), Vestm. L. I. Þj. B. 15 *hwilikis manz*; VGL. IV. 42 i *hwilikum timæ*; I. G. B. 8: 4 *hwilkæ miskun* (ack. f. sg.); Upl. L. Kk. B. 44: 2 *hwilikit þæræ*; VGL. II. Add. 3: 4 *hulkit eet*; ÖGL. Vaþ. 2 *af huliku* (var. *hwiliku*, dat. n. sg.); Upl. L. Kp. B. 9: 3 *at hwiliki* (nom. m. pl.) *sik þær til læte bondum ofriþ giöræ*. Ändelsen *in*, *it* är den samma som i adj. på *-likin* (jfr. s. 428). — Under loppet af 15:de århundradet får detta egentligen frågande pron. äfven relativ betydelse (likasom Lat. *qui*, af *quis*), t. ex. Bonavent. s. 8 *tak thin engæ* (ende) *soen hullin iuk offra thit*; 1 *hulkit the stadheica tredho*; i *brullöpeno i hullo*; *thæne daghin* - - i *hullkom*; 69 i *hedhnisko quinnone i hullera* (i hwilkens) *tro*; Gregor. s. 254 *af hullkins bædhi*; Ansgar. s. 24: 8 *en kirkia* - - i *hwilke*; Hel. Birg. Up. I. s. 3 *the* - - *for hullera* (för hvilkas) *astundan*; 78 *afla barn aff hullera* (hvilkas) *slækt*. Standom blir pron. förstärkt af partikeln *som*, någon gång af *ther*, t. ex. Hel. Birg. Up. I. s. 294 *then krankdom hullin som han hawir*; *frestas af ondrom thankom hulke som manzsins siæl æru til rensilse*; 331 *ær bæsta hwetit hulkit som liknas kärlekenom*; 371 *hullin ther hwar en*; 317 *hulka ther han wet hawæ ont lifwirni*. Undantagsvis kan bruket som relativ äfven i föregående sekel varseblifvas, såsom i ett permebref af år 1343 *for hwilice pæringæ þe soulu wpbæræ alt* (Sv.

* Det nominativa *-r* har ställwis bibehållit sig på de af Svensker bebyggda Estländska äarna, der det säges *hålekur* och *kålekur* (se RUSSEWIK, Elbofolke II. 306).

Dipl. V. 160). Att likväl denna bemärkelse är yngre, röjer sig fortfarande genom svårigheten att intränga i det dagliga talet, der *hvilken* (som) i denna mening knappast förnimmes, och ej heller *hvilket*, derest det icke har afseende på en bel föregående mening, t. ex. *hvilket skulle bevisas*. — Det i många dialekter, äfven Stockholmskan, gångbara *hocken* eller *håcken* (på sina ställen *hucken*, *åcken*, *hvicen*, *hvecken*, de 2:ne sista utan hördt *h*) är i allmänhet blott interrog., men begagnas ej mindre i indirekt än direkt frågande sats. Dalskan har *ucken*; i Wälmhus brukas derjernte *uk* (hurudan). Jfr. 8 kap. *pyliker*.

hurudana (Dan. *hvordan*, Ned. Sax. *wodanig*) varseblifves först i fornspråkets yttersta tid, när *hvilkin* eller *hulkin* förlorat sin ursprungliga bemärkelse. Det är då oböjligt, såsom Sv. Dipl. V. 9 i *hwrrw dana mattha*; Lect. 39 *hurudana aatherlön* (vedergällning), *mz hurudanom pynom*; Gust. 1:s Bib. Jak. 4: 24 *hurudana han war*, Luc. 7: 39 *hoo och hurudana thenna quinnän* är, Marc. 13: 4 *hurudana stenar*; Didrik s. 148 *hwre dane the ære*. — Såve uppgifver för Gottländskan 2:ne interrog. af något skiljaktig betydelse: *hvdanr* (hurudan i afseende på inre egenskaper), *hvasläiqr* (hurudan i afseende på yttre egenskaper, utseende). Det senare skriver han *hva-släiqr*, hvilket då icke vore biform till Isl. *hviliqr*. M. G. *hveleiks*. Runö-boarne i Estland nyttja *hua slikan* i meningen af det interrog. hvilken (se RUSSWURM II. 306). Med afseende på Björn HALDORSENS *þesslegr* (sådan) skulle man väl kunna föreställa sig ett *hvas-laiqr* (jfr. längre fram *pyliker*).

SJUNDE KAP.

Relatift pronomen i Forn-Svenskan.

Ett böjligt relatift pronomen, sådant som Lat. *qui, quæ, quod* (utgående från interrog.), F. Hög-T. *der, diu, daz* (egentl. demonstr.), Ny-T. *der, die, das, welcher*, Ny-Sv. *hvilken*, gifves icke i Mös. Göt. Ej heller i Isl. och den äkta Forn-Svenskan, ehuru i den förra pron. *hværr* kan undantagsvis begagnas relatift (se EGILSSON), och i den senare det samma slutligen inträffat

med *hvilkin* eller *hulkin*, samt med genit. *hves* (jfr. s. 507, 505). Vid ett flygtigt ögonkast på våra fornskrifter skall man tör hända föreställa sig, att jemväl demonstr. *þæn* emellanåt gör tjenst som relativ; men utseendet deraf härleder sig från bruket att i relativa ordställningar framlyfta demonstrativet (såsom i Isl. och Forn-Tyska språk), ofta under bortkastande af relativ-partikeln* *ær* eller *sum*, t. ex. VGL. I. A. B. 6 pr. *lösæ - - iorþ þa* (den jord, som) *ær köpt*; Upl. L. Kg. B. 14 pr. *hwarr þæn sitt æghit bröþ æter*; Kk. B. 4: 2 *nu kan man þæn* (den man, som) *iorþeghandi ær*; V. B. 16: 4 *þa væri saklös þæn* (is cui) *afstæct giörr var*; M. B. 32 pr. *þa fylli þæn ræntær ær*; *til þæs rænti* (till den, som rånade). Förvillande kunna någon gång dylika ställen vara, såsom i Kg. Styr., hvars utgifvare företagit sig att sätta skiljetecken framför demonstr., t. ex. IV. 7: 18 *hans owin, then med hanom wil strida*; 7: 19 *hwarn wägen* (huru vida) *flere äru, þe wani äru wit strid*. Efter närmare betraktande, och vid jemförande med andra ställen i samma skrift och i öfriga, hvarest *þæn* visar sig mera bestämdt som demonstr.**, erfäres snart, att relativt pron. ej dermed varit afsedt***, om än vid något tillfälle ej från den logiska sidan hinder kunnat möta. Äfven i vår tid kan relativ-partikeln utelemnas, t. ex. *den* (den, som) *detta gör*; *den* (den som) *illa gör*, *han illa far*; *det land, jag genomreste*; *kläderna, jag hade på mig*; *den* (den, som) *man agar*, *den älskar man*. Nuvarande behandlingen af *den*, i egenskap af relativt prop. (t. ex. *en grund-sats, den jag icke ville göra allmänt gällande*; *ett sätt, det man icke bör anbefalla till efterföljd*; *pligter, dem man icke godvil-ligt uppfyller*) har sannolikt icke sin grund i detta förhållande, utan fast mer i en yngre efterbildning från Tyskan; hvilken förmodan rättfärdigas af det inskränkta bruket, som icke sträcker sig utöfver skriftställeriets krets, och derinom icke till nominativen eller genitiven, och i sjelfva ackus. och den dermed formelt sammanträffande dat. endast för skrifsättets omvexling förekommer, och alltid sparsamt.

* Exempel derpå ur Isl. lemnas af EGILSSON (Lex. Poët. s. 678).

** T. ex. VGL. I. K. B. 7: 1 *gialdæ skapa apter þæn* (återgålda den skade) *sum kyrkia fik*; Upl. L. M. B. 30: 2 *hwær þæn sum hanum til help*.

*** Annat kan möjligtvis förhållandet vara i F. Dan., t. ex. i den af THORSSEN utgifna run-handskriften af Skåne L. s. 11 *dör manz sun ok hafz han æi barn þæt ræter arfæ ær*, på hvilket ställe SCALYTERS text I. 34 för *þæt* har *thær*.

I brist af relativt pron. nyttjar Mös. Göt. en suffigerad partikel *ei* (jfr. s. 484, not.), och äldsta Isl. ett vid demonstrativets oblika kasus stundom fasthängdt, annars fristående *es*, t. ex. Homil. 4; *2 sell es (är) sa qviþr es (som) þic þar*, 94: 4 *saþer var sa es ert* (se vidare s. 493); men tidigt blef *es* utbytt mot det fristående *er*, och slutligen vexlar detta med *sem*. I F. Sv. brukas för samma ändamål icke allenast *is*, *ir* (båda i runor), *ær*, *sum*, men ock *þær*, hvilka alla, eburu i egenkap af partiklar framträdande, här böra belysas, med afseende på ställningen till pron.

is, *ir*, *ær*. Det har s. 484 blifvit ifrågasatt, om ej runornas *is* och *ir* (äfven *as*, *ar*, *iar*, *er*) vid flere tillfällen kunna uppfattas som personliga pron. På lagarnes *ær* (i äldre VGL. ställvis *ar*, *er*) kan detta ej tillämpas. Det är, fastän i grunden samma ord, alltid partikel, och följer (liksom Isl. *es*, *er*) ej sällan på en annan partikel, t. ex. *þa ær*, *þaghar* (då) *ær*, *síþan ær*, *þingat* (dit) *ær*; i denna hänsigt behandlad lika med *sum*. Detta *ær* (jfr. s. 490, 494) blir tidigt, t. ex. i Södm. L., utträngdt af *þær* och *sum*, i Gottl. L. af *sum* ensamt; men vidmøghålles i de båda Vestm. L.

þær (som), sällsynt i äldre VGL., fins likväl i denne vår äldste codex, såsom i Þj. B. 5: 2 i *luctu ællær læstu kari ark ællær kistu þær havir husprea lykil til* (som hustru har nyckel till). I yngre VGL. och öfrige fornlagar är det allmänt, med undantag af Gottl. L. och den äldsta handskriften af ÖGL. Ex. VGL. II. J. B. 34 *þa aghæ þer* (de) *vitu þær* (som) - - *vilæ* - - *væriæ*; G. B. 3 *giui* - - *þem þer hana* a (åt den, som henne eger); Upl. L. Kk. B. 2 pr. *bol* - - *þær præstr skal a byggæ* (som prest skall bygga på); Kp. B. 9: 4 *hundæri þær han lysti fore* (som han lyste för, inför hvilket han kungjorde); Södm. L. Kp. B. 9: 4 *sac þær kan borghat hafpi fri* (sak, som han hade borgat för); Kk. B. 10: 2 *andehk mall þær ei moghu lekmæn iover döma* (andliga mål, som lekmän ej må döma öfver); Vestm. L. I. G. B. 4 pr. *þæn combir þær a* (som eger); Bjärk. R. 43: 2

* För *er* står någon gång, helst i Norska handskrifter, en (jfr. Alex. s. 107, 145, Egelsson s. 435, Frumpart. s. 209, Gislasons Oldnord. Forml. s. 59). I en gammal cod. af Skånska Kyrkrätten brukas *æthæ* (se SCHLYTZES Skåne L.); annars i F. Dan. *ær*, *þær* eller *sum*.

þe sakir þær brytæs; Cod. Bur. s. 20 *sua at þu gör aldr-
egh noquorum men þær mik þæna*; Kg. Styr. I. 19 *en är
gud ther alt skop*; 16 *älle flere se* (må vara) *the ther alle
rada*; Flores 978—9 *stena gröna ther godhe æru*; Hert.
Fredr. 1501—2 *the vænasta ær the iomfrw godh thær æ*
(som någonsin) *var fød aff kët æller blodh*; Gust. I:s Bibel
3 Mos. 5: 3 *oreenheet ther menniskian kan medh oreen
warda* (hvarmed menniskan kan varda oren); Luc. 20: 27
aff the Saduceer, hwilke ther neka opståndelsen. På sist an-
förda ställe är dubbelt relativt uttryckt, liksom i Hel. Birg. Up.
(se här förut s. 507). I förbindelse med *den* begagnas ännu
der relativt, utan att likväl *den* relativa betydelsen klart fram-
står, t. ex. *såsom den der bättre vet*; *framställa vådor, de
der i verkligheten icke finnas*. Man betjenar sig häraf un-
dantagsvis, förnartadt eller till undvikande af tätt på hvar
andra följande *som* eller *hvilken*. — GRAMM, som icke känt
detta bruk i Svenskan, minst i F. Sv., finner ej behag i Dan-
skarnes såsom relativt pron. tagna *der*, hvilket han emellertid
anser sammanhänga med det F. Hög-T. relativa *dar, de* och
da, samt med Isl. *er* (Gram. III. 474, första noten); hvare-
mot han vill hänföra det jemväl relativa F. Hög-T. *dir* och
der till dat. *dir* (tibi, jfr. III. 20—2). — ett antagande,
hvilket bestrides af GRAFF (Althochd. Spr. V. 55), som ej
mindre i *der* och *dir* än i *dar* ser endast partikeln *dar* (ibi,
ubi, quum). Till samma resultat har jag kommit i hänseende
till F. Sv. *þær*, relativt taget. Till och med i några af nyss
anförda exempel (såsom ur Upl. L. och Södm. L. Kk. B.)
skulle *þær* kunna tydas som det vanliga adv. *þar* (Isl. *þar*
och ställvis i VGL. *þar*, ibi), hvilket senare också kan på
samma vis som det relativa *þær* förbindas med prepos., t. ex.
VGL. I. Md. 45 pr. *þær þær bææ af* (får deraf bææ); J.
B. 16 pr. *þær a byr vitu frir* (derför eger by bevisnings-
rätt); þj. B. 12 pr. *þær a han vitu til* (dertill &c.); Upl. L.
M. B. 19 pr. *havær nokor þær döþ aff lutit* (har någon
deraf lutit döden). Då *þær* skall ersätta pron. relat., synes
demonstr. adverbet *þær* (ibi) vara först taget som relat. rum-
adverb. (ubi); liksom *der* nu kan göra tjänst som relativt, t. ex.
i rummet der (hvaräst, i hvilket) *jag var*. När det nu heter
någon ting, som han tagit döden af, kan det i stället för *som*

och *af* heta *hvaraf*, *deraf*, *af hvilket*; alltså innehafva adv. *hvar* och *der* i dylika ordställningar platsen för pron. relat. Alla partiklar, uti hvilka *der* ingår i förening med prepos., såsom *derom*, *deruti*, *derpå*, *derifrån*, *deröfver* m. fl., kunna ersätta de relativa med *hvar*, såsom *hvarom*, *hvarpå* o. s. v.; och dessa i sin ordning uttrycka *om hvilken*, *om hvilket* o. s. v. Jemväl i F. Hög-T. nyttjas *dar ana*, *dar inne*, både i meningen af Ny-T. *daran* och *woran*, *darin* och *worin* (se GRAFF V. 61). Denna Svenska språkets fullföljda öfverensstämmelse med F. Hög-T., äfvensom med F. Fris. (se RICHTHOFFEN *ther*), vore möjligen att tillskrifva yttre inflytelse, omedelbart från de Tyske anförvandterne eller genom mellankomst af Danskarne, hos hvilka ock *thær* tidigt (redan t. ex. i den gamle codex, som SCHLYTER lagt till grund för sin upplaga af Skåne L.) framträdde såsom ersättande pron. relat. Men då förhållandet visar sig så gammalt, uppstår betänklighet vid antagande af en främmande inverkan. Hvarföre skulle ej i Skandiska språk, lika väl som i Tyska, ett relat. adv. kunna utveckla sig ur demonstrativet? Om, hvad GRIMM sjelf förut-sätter, Isl. *es* (*er*) utgör en återstod af Mös. Göt. pron. *is* (se här förut s. 484), och detta har samma ursprung som åtskilliga demonstr. adv. i andra fornspråk, deribland Lat. *ibi* (se BOPP, Vergl. Gr. II. 461—3), så är från denna synpunkt ställningen ej mycket olika mellan Isl. *es* och F. Sv. *þær*, af hvilka det sistnämnda utgår från samma rot som demonstr. pron. *þæn*.

sum, i ett par runor *sim. sem*, har sin Isl. motbild i *sem*, hvilket blott sällan i gamla språket företräder stället af pron. relat. (jfr. Alex. S. och EGILSSON). Det Svenska ordet är i denna användning lika gammalt som i annan, så vidt nu kan utrönas af öfverblifna språkkällor. Ex. Run-Urk. 50 *at faþur sin Feira sum vestr sat*; VGL. I. K. B. 7: 4 *þa scal prester gialdæ skapa apter þen* (gälda åter den skada) *sum kyrkia fik*; 44 *valdi þer* (råde de) *sum flere æru*; ÖGL. Kr. B. 28 *huat sum*; Upl. L. Kk. B. 4: 3 *hvilikin præster sum kirkiu byggir*; Södm. L. J. B. 7 pr. *nu will þen ei - - taka sum (cui) egn sat war*; Kp. B. 44 pr. *warþer han ei takin a*

* RASK vill dock, att man icke skall förblanda pron. relat. *ther* med partikeln *ther*, *ibi* (Fris. Spr. s. 60).

færste gerning sum (cui) walz gerning witis. Efter annan partikel följer ock *sum*, t. ex. *sva sum*, *hvar sum*, *þa sum*, *þær sum*, *þaghar sum*, *þit sum*, *síþan sum*, *hvi sum*, *huru sum*, *hurvina sum* (hvar som). Sedan århundraden har i skrift *sum* öfvergått till *som* (angående Dalska *so* eller *så* jfr. s. 494, not.). — Egenskapen af jemförande partikel (*ut*, *quam*), hvilken *sum* alltid haft, var utan tvifvel den äldsta, liksom för Isl. *sem* länge den enda. Högst sannolikt äro de till ursprunget nära beslägtade med Isl. *samr* (se nästa kap.), *semia*, Lat. *similis*, för hvilka alla begreppet af likhet synes ligga till grund.

ÅTTONDE KAP.

Obestämdt pronomen i Fern-Svenskan.

Utan att strängt binda oss af öfverskriftens logiska innehåll föra vi hit alla pronomen eller pronominala adj., som icke i något af föregående kap. varit föremål för undersökning.

neqvar, *nakvar*, *noqvar*, *nokor* (någon). Isl. har 1) *nekkverr*, enligt GRIMM från ett eljest obrukligt negativt *nec* och pron. *hverr* (Gram. III. 74, jfr. RASK, Vejledn. s. 42 *), hvaraf *nekkverr* hemtar sin böjning, med undantag af den alternerande nom. och ack. n. *nekkvat* och den någon gång synlige dat. n. *nekkvi* (jfr. Edda Sæm. s. 235 v. 30 *necqvi*), till skapnaden instrumentalis liksom *hvi*. 2) *nakkvarr*, *nokkurr*, *nökkurr*, från ett för öfrigt okänt *nac* samt pron. *hvarr* *.

* UPPRÖM finner Sn. Eddans *nakqva* (för *nakkvat*) vara till ursprung och betydelse fullkomligt lika med ett antaget Mös. Göt. *ní veit hva*, nescio quid (Skaldskaparmåls-Quæði s. 53—4). *Nakkvarr* skulle då motsvara F. Hög-T. *niveiz hverr*, dem GRIMM håller åtskilda (jfr. Gram. III. 72—3). Man kan med afseende på båda hypoteserna säga, att om enligt den ene *nekkvarr* och *nakkvarr* ej kunna tydes utan antagande af ett till det vanliga Isl. *ne* lagdt *k* (c), så frågar man sig vid den andra, hvarifrån *k* i *nakkva* härleder sig, och hvart *t* af *veit* har tagit vägen. I *kk* eller *cg* ser man lättare *k-h* än *t-h*. Behöfves i båda fallen ett *k* (jfr. Mös. Göt. *ní* med *nih*; Lat. *nec*), så blir inläggningen af *veit* öfverflödigt, om ej för att med negationen förlika betydelsen af *nakkvarr*, — ett ändamål, som man på annan väg sökt vinna (se härom längre fram vid granskningen af *angin*).

af hvilket böjningen är tagen, utom n. *nakkvat*, dat. n. *nökkvi* (Edda Sæm. s. 164 v. 13 *nöcvi*, Sn. Ol. S. s. 102 *nockvi*). I Homil. finnas former så väl af *neccuerr* som *nacquarr* och *nockorr*, äfven *nacquat*. Hvad angår böjningen i F. Sv., skiljer sig detta pron. från det med *r* utbildade *hvar* (se s. 506) endast deruti, att det a) icke har *i* framför *a* eller *u*, icke *r* framför *t*, icke alltid *r* framför *n*. b) har regelbunden pl., såsom ett starkt adj. c) tillåter sammandragning, d. v. s. utestättning af *va* eller *o* framför vokaler. Ex. Gottl. L. 3: 3 *en* (om) *nequar väll*, 28: 8 *nequat*; 25: 4 *nequarum* (dat. m. sg.) *mistroa vm nequat*; Hist. 5 *wipr necrum biscupi* (dat. m. sg.); 19: 4 *miþ stainj eþa andru nequaru* (eller något-annat, dat. n. sg.); 34 *en þu nequan* (ack. m. sg.) *finnr*; 61: 1 *nequarar at byrþir* (några händelser, nom. f. pl.); 20: 4 *þa en neccrar* (nom. f. pl.) *iru ogiptar*; ÖGL. Kr. B. 19 pr. *kombær nakuar*; Vap. 32: 1 *nakuat þerra* (något-dera); Kr. B. 23 *dreþær nakuarn* (ack. m. sg.); 13: 2 *nakuara eþa* (några eder, ack. m. pl.); Cod. Bur. s. 56 *noquat*; 55 *noquat*; 61 *hauar han noquara höghþiþ* (ack. f. sg.); 20 *gör aldregh noquorum* (dat. m. pl.) *men þær nuk þiæna*; Södm. L. Conf. *noquara stund*; VGL. I. R. B. 9: 2 *æltir nokor*; 11 pr. *gör nokon skapa*; II. Þj. B. 34 *hittir han nokot sit*; K. B. 52 *a nocrom thæna dagh* (dat. m. sg.); Upl. L. Kk. B. 4: 2 *þryzkæs* (tredskas) *nokor*; 3 *nokot*; Kp. B. 9: 3 *nakors hærræ manz* (någon herremans); Vestm. L. II. Kr. B. 1: 1 *þrykasz nokar* (var. *nocor*); I. Kr. B. 10 *mep nokoru fæ* (dat. n. sg.); Eps. 2 pr. *nokorum* (dat. m. sg.); ÖGL. Kr. B. 18: 1 *nokrum*; Hels. L. Kk. B. 6: 3 *nakur* (var. *nokor*); Magn. Er. Lands L. (membr.) Dr. m. Vad. 3 *nakar*, 4 *nakor*; Smål. L. 5: 1 *nokat* (var. *nokot*). *Themat nequar* ses blott i den Gottl. perneboken; men redan i äldre VGL. och i Upl. L. intet annat än *nokor*, hvilket vexelvis med *nakar* herskade under den senare delen af medeltiden, hvarvid endast de kortare formerna *nokra*, *nokrom*, *nokro* o. s. v. förekomma. Gust. Is. Bib. har *någhor*, hvaraf *g* sedan hållit sig vid magt. — Användningen af *nokor* med *sva* och *þessi* är anmärkt s. 495 (jfr. noten). Hvad angår negationen i *nekvar*, *nakvar*, hänvisas till undersökningen af *ængin*.

sumar (någon), Mös. Göt. *sums*, Isl. *sumr*. Upl. L. Conf. *sumpt ær aff laght*; Söda. L. Conf. *sompt*; Goth. Hist. 4 *sumt*; Upl. L. V. B. 6: 4 *nu fællæ sumir*; 14: 43 *sumir eghandær (egare) wilia*; VGL. II. Forn. B. 38 *sum* (nemk *hus*, n. pl.) *brennir han*. Man ser af sg. endast neutr. Också folkspråket har blott sg. *sumt* eller *somt*, och pl. *summa* eller *somma*. Från detta ord härstammar den jemväl i skrift upptagne pl. *somlige* (jfr. Hel. Birg. Up. I. s. 45 *somlike*, 384 *somlika*, Cod. Bildet. s. 866 *somlekom*, och hos GRAFF VI. 46 *sumlicher*). Boff ställer Mös. Göt. *sums* vid *sama*, Sanskr. *samas*, Gr. *ῥμῶς* (Vergl. Gram. II. 237).

en (en viss, någon, samme, en och samme, ensam), Isl. *einn*. Mös. Göt. räkneordet *ains*, användt som pron., betecknar dels *quidam*, dels *solus*; i den senare meningen äfven med pl. Lat. *unus* har samma utsträckning i betydelsen (*quidam*, *idem*, *solus*), och kan såsom pron. *ega* pl., hvilket ock är fallet med de motsvarande orden i Spanskan, Franskan och Engelskan. Ställningen är icke annorlunda uti Isl. och F. Sv. I den rena verksheten såsom räkne-ord kan icke entalet vara pluralt; dertill fordras ett bibegrepp. Så i Vestm. L. II. Kr. B. 24: 12 *fylghias bafe om en swar* (n. pl., följas båda åt i lika svar, instämna båda i samma svar), VGL. II. U. B. 13 i *enom laghum* (dat. pl., i samma lag), Upl. L. J. B. 10 *utan husum enum* (husen ensamt). Mera inom gränsen af det kardinala begreppet står visserligen förevarande ord i talesätt som dessa: VGL. II. R. B. 44 *böte þrenni sæxatan ortugher enar biscupe ok tuar hæraþe oc kononge*, þj. B. 34 *böte þrenni nio marker enær malsheghanðænum*, K. B. 72: 5 *luki* (erlägge) *all* (alla, neml. barnen) *ena thrættighi þænninga*; men *sæxatan örtugher, nio marker, þrættighi þænningar* voro kända beräkningsätt, ett slags pluralt bildade enheter*. I samma mening kan man tänka sig de af RASK (Anvisn. s. 126) anförda Ny-Isl. *einir skór* (ett par skor), *einar buxur* (ett par byxor), *ein skæri* (n. pl., en sax, alltid bestående af 2 armar). Detta ämne är förut vidrördt i Hist. Språkforskn. s. 41—2, hvarest ock erinrades, att i Gust. Is

* Man träffar här en motsats till nys språkets äfvenledes i räkning förekommande singulara flertals-uttryck *100 man, 10 fot, 6 skilling* o dyl. (se derom s. 330; jfr. W. v. HUMBOLDTS gesammelte Werke VI. 586).

Bibel *een ting* är n. pl. (några), och att vi ännu hvardagligt bruka pl. i uttrycken *hvad för ena* (några), *det är ena skälmar* o. s. v. Uti sg. förekommer, både i gamla och nya språket, en ofta pronominalt, utan att väcka uppmärksamhet, emedan äfven grundtalet kan vid de flesta tillfällen ingå i föreställningen (se vidare Räkne-ord). Mer eller mindre ur pronominal-begreppet utgångna äro de gamla adv. *ens*, *at ens* (Gottl. L. *at ains*, gammal Isl. *eins*, *at eins*, endast), *ena*, *all ena*, *at enust* (endast), *at enosto*, *at enasto*, *enalund* (på samma sätt), *enna handa* o. s. v.; de nya *om ens*, *icke ens*, *med ens*, *allena*, *allenast* (uttalade som *all ena*, *all enast*), *enahanda*.

enhver, *ennor* (någon); Isl. *einhverr*, i hvilket den andre leden alltid böjes, den förste understundom icke (jfr. Edda Sæm. s. 25 v. 12 *einhveriom*, STURLESON I. 94 *einhverri*, med *einnhverri*, *eithvert*, *einshvers* hos EGILSSON s. 426). Detta hos oss i den här ifrågavarande mening sällsynta ord igenfinnes i VGL. I. Md. 14: 1 *værpær enhver full*; Þj. B. 19: 3 *illir* (klandrar) *ennor* (på motsvarande stället II. 57 *illir nokor man*). Uti VGL. I. J. B. 2 pr. heter det vidare *illiz þa ennor stapar* (i II. 4 *illis þa nokrom stap*, någonstädes), för *ennors stapar* (jfr. Isl. *annars staðar*, *annarstaðar*, annorstädes). I Gloss. till VGL. är *ennor* skildt från *enhver*, dem jag utan tvekan håller för samma ord; och det så mycket hellre som *ho* föreställer *hva* (se här förut s. 504), och i äldre VGL. *h* någon gång faller bort, såsom i *ugs* (= *hugs*), *æn* (*han*). — Det nu gällande *en hvar*, liksom *en och hvar*, oftare *hvar och en*, har samma betydelse som det längre på utbildnings-linien stående Mös. Göt. *ainhvarjizuh* (unusquisque). Eget nog, att den nya Svenskan i denna del stämmer med Mös. Göt., den gamla med Isl. (jfr. dock längre fram *hvarin*).

enge (ende, unicus); Isl. *einga* (jfr. Homil. 68: 4 *einga sonr*, 14: 2 *einga sun*, Alex. s. 83 *einga ván*, hos EGILSSON *einga*-

* Detta nya *ens* är samma ord som det i bröderne GRIMMS Wört. III. 259 upptagna T. *eins* (semel); hvaremot det här frammanföre s. 464 vidrörda *ens*, oftare *ense*, alltid *oense*, brukas i samma mening som det i Wört. III. 254 för neutr. af entalet ansedda *eins*; och vårt *öfverens* (uttaladt *öfver ens*) är det T. *überein* (jfr. Södm. L. Conf. *iuir eno*). Men vi åtskilja *vara ense* (sams) från *vara ett* (det samma, identiskt), då Ty-skarne för båda fallen nyttja *eins*.

dóttir och *engadóttir*), obrukligt i nyare språket, som i stället begagnar *eini* (ene, ensamme). VGL. I. A. B. 2 pr. *enge sun dör*; 2: 4 *dör enge sun*; båda ställena lika i VGL. II., som derjemte har i yngre handskrifter af U. B. 2 och ind. 2 *enga gap*, der den äldsta har *enkæ, ængkæ*. Likaså Upl. L. Æ. B. 44 i varianterna (dock ur gamla hdskr.) *engæ barn*, Kk. B. 45: 3 i var. *mæþ engom epe*. Vidare Cod. Bur. s. 26 *enga barn*; 534 *hans enga (barn)*; Bonavent. s. 8 *tak thin enga son*; Med. Bib. I. 199 *tagh sigher waar herra, thin enga son*. Jfr. *ende, enka, enunga*: det sista särskildt i afseende på betydelsen af *g* i *enge*.

ende ses icke i någon codex från 1300-talet, undantagandes Vestm. L. II. Æ. B. 6: 4 *enda barn*; ytterst sällan äfven under loppet af det näst följande århundradet, t. ex. Legend. s. 984 *hans ende son*; men ofta i Gust. I:s Bibel, t. ex. Luc. 7: 12 *tå bars ther vth en dödher, sinne modhers eende son*; 4 Mos. 22: 2 *tagh Isaac tin enda son*; Luc. 8: 42 *ty han hadhe ena eenda dotter*. I Med. Bib. II. 405 läses *hans endasta dotter*, men 408 *hans enasta dotter*. — Formen *ende*, Svenskan uteslutande tillhörig (F. Isl. har *enga*, Ny-Isl. *eini*, D. *eneste*), är väl i grunden ingen ting annat än det nyss afhandlade *enge* (jfr. Run-Urk. s. 290 *enip* i samma mening som *enigh*, s. 288 *ælskup* för *ælskugh* eller rättare *ælskughi*).

enunga, enugha, ainika, enigh (ende). Upl. L. Æ. B. 44 *dör enungæ* (i var. *engæ*, i en hdskr. från 1500-talet *enda barn*; M. B. 34 pr. *enungæ witni*; 48 (i gamla hdskr.) *mæþ enungæ botum* (i den till texten begagnade *mæþ enni bot*); V. B. 24: 2 *aff enongæ* (var. *enungum*) *elde*; *þær ær enongæ bot*; Kk. B. 49 pr. *þa giældin allir enungæ* (var. *enæ*, i unga hdskr. *enoga*) *biskups bot*; 45: 3 *mæþ enungum* (var. *engom epe*); Add. 3 *mæþ enongæ laghum*; Södm. L. Kk. B. 48 pr. *enonga böt*; Vestm. L. II. B. B. 24: 2 *þær ær enonga bot*; *af enongom elde*; Hels. L. Kk. B. 47: 4 (i 1609 års uppl.) *bötin allir enunga biscups both* (i SCHLYTERS uppl. *ena bot*); Cod. Bildst. s. 230 *hans enugha son*. I run-inskrifter läses hos LILJEGREN N:o 378 *ifir sun sin ainika*, hos SÄVE 87 *ainika sun* (Gutn. Urk. s. 44). De af LILJEGREN i Run-Urk. s. 284—290 införda runskrifna bladen, säkerligen ej så gamla

som från den af honom angifna tidpunkt (början af 1300-talet, jfr. ib. s. 262), upptaga skiljaktiga och till en del vanställda former: *min enigh sötne*; *minn eniph glæpe*; *min ening sun*; *þær* (som) *eniph var*; *for minn kerra ehing sun*; *min enihiste* (jfr. ofvanför *enasta, endast*) *sun*. I Gust. I:s Bib. läses 5 Mos. 6: 4 *Herren vår gudh är en enigh* (Luther *eniger*, Vulgata *unus*) *herre*. Afräknas felen i runornas ristning, så kan här, liksom i Bibeln, en stark böjning antagas, då likväl *ening* eller *enigh* vore förkortningar af *eninger*, *enigher*; annars förkortade *eningi*, *enighi*, eller blott ett omkastadt *engi*. Samtliga dessa bildningar sväfva mellan det svaga Mös. Göt. *ainaha* (se derom BOPP, Vergl. Gram. § 954), den F. Hög-T. både starkt och svagt böjda stammen *einag* eller *einig*, A. Sax. *anega*, *anga* (jfr. GRIMM, Gram. III. 9 med GRAFF I. 327—9); alla af samma betydelse, ursprung och daning som Lat. *unicus*. Hvad åter angår den F. Sv. stammens merendels nassala utgång (*ng*), så fins en sådan äfven i ett annat pronominalt adj., som jag ej sett annorstädes än i 1607 års upplaga af ÖGL, neml. *sinungum* (särskilda, se Dr. B. 5: 5 *mædh sinungum vitnum*, i SCHLYTERS uppl. s. 53 *mæþ sinum vitnum*), der *sinung* är att sätta vid sidan af Ny-T. *seinig* (se derom GRIMM, Gram. III. 40); hvartill kunna läggas adv. *ströningium* (strövis, parsim) i Upl. L. Conf., *ströningum* i Södm. L. Conf., *flukninghum* (flockvis) i Cod. Bildst. s. 344, det nuvarande *småningom* (i Göta dial. *småningom*), hvilka alla synas vara grundade på adjektivstammor med *-igh*, i F. Sv. vanligen utbytt mot *-ugh* (jfr. 389)*. Nära det just här afhandlade F. Sv. ordet kommer det af ETTMÖLLER (Lex. Anglosax. s. 54) upptagna Ang. Sax. adv. *anunga*, *aninga*, *aninga* (singulativ); likaså den F. Hög-T. pronominalbildningen *einig*, för *einig* (i bemärkelsen: någon, jfr. GRAFF I. 330). Vårt endast i dat. m. sg. någon gång böjda *enunga*, såsom åtskilliga adj. på *-a* stelnadt (jfr. s. 423), har väl haft en nom. m. *enungi*, och denne utgjort den fullare formen till *engi*, uti Isl. motsvaradt af ett oböjligt *einga*, uti

* Ett prof på folkspråkets sätt att umgås med denna afledning är förut (s. 500) lemnadt i *den därige* eller *den däringe* och dyl. Beträffande det för intet German-språk, utom Mös. Götiskan, främmande *ng*, efter *i* eller *u*, håller BOPP troligt, att *n* är en oväsentlig infogning; således äfven i F. Hög-T. *kun-ing* (Vergl. Gram. § 950), vårt *kununger*.

Ang. Sax. af *anga* (från *an*, unus). Det här framträdande *g* är den allmänna aflednings-konsonanten (jfr. *manger*, *margher*), utan att ega någon vare sig ursprunglig eller härledd betydelse af negation. F. Sv. *enunga* eller *enugha* är således långt ifrån identiskt med Isl. *einugi*, hvilket utgör den äldsta formen för dat. n. sg. (annars *engu*) af *eingi* eller *engi* (nulus), hvarom snart mera. När så väl GRIMM som GRAFF, på nyss återopade ställen, fränkänt de Nordiska (Skandinaviska) språken ett ord sådant som de ofvan anförda F. Tyska, kan man förklara det deraf att Isl. *einga* ej finnes hos BJÖRN HALDORSEN, och för öfrigt i tryckta Isl. skrifter sällan förekommer. Visserligen är *enge* upptaget i Gloss. till den 4827 utgifna VGL.; men *enunga* först i Upl. L., som utkom år 1834, d. v. s. samma år som förste delen af GRAFFS ord-bok, och 3 år före tredje delen af GRIMMS Gram.*

enka (ende, enskild), liksom Isl. *einka* oböjligt (jfr. s. 423). Upl. L. V. B. 23 pr. *allir byæmæn aghu bro at byggja ok æi enka man* (nomin.); Hels. L. Kk. B. 2: 4 *fæller enka man*; VGL. I. K. B. 20: 4 *sar man enka aker*; A. B. 24: 2 *til - - enka eng*; Forn. B. 4 *firi enka. gop*. I *enka* har *k* samma ställning som *g* i *engi*; båda orden brukas hos oss liktidigt och i lika mening, då uti äldre Isl. gerna skiljes mellan *einga* (ende) och *einka* (förmämlig), adv. *einkar* och *einkum* (förmämligast). Våra landskapsmål ega qvar *enka*, det allmänna språket *enkom* (särskildt).

bafir (båda) kommer att afhandlas bland Räkne-orden (3 kap.). *mæper* (man, se II. 469). GRIMM anmärker, att Mös. Göt. alltid nyttjar *man* eller *manna* konkret, aldrig abstrakt, utom i nekande mening *nimanna*; på samma sätt Lat. *homo*, hvilket ej behandlas lika med det deraf komna Fr. *on* (förut *om*, *höm*), artikuleradt *lon*, men väl negativt *nemo* (för *nehomo*); hvar emot F. Hög-T., F. Ned. Sax. och Ang. Sax. inrymma det opersonliga *man*; Edda Sæm. likaledes *mæðr*, åtminstone i

* Ännu i det nyss utkomna häftet af D. Wörterb. (art. *einig*) fortfar GRAMM att i den gamla Skandinaviskan sakna en bit hörande bildning, under förklaring, att det Sv. och Dan. *enig* vore härrning från Hög- eller Platt-Tyskan. Detta *enig* betyder: endrätig, enstämmig; och samma bemärkelse ingår i *tre-enig*.

nekande satser (Gram. III. 6—8, IV. 220—4). Vål också utan negation, t. ex. Edda Sæm. s. 49 v. 76 *maþr er auþigr annar þauþigr* (en är rik, en annan fattig); hvilket är mycket vanligt i prosa, der i sådant fall oftast *mæðr*, emellanåt *men*, begagnas, t. ex. FINSSENS Grågås I. 44 *ef maþr er sótt* (om man är lagsökt), II. 4 *þa scal maþr taca*, I. 26 *ef men lata fe* (om man slaktar, egentl. om män slagta, boskap). Ännu allmännare är detta bruk i de Svenska fornlagarne, hvarest alla kasus af *maþr* förekomma på oräkneliga ställen, i meningen af det obestämda man eller någon, t. ex. VGL. I. Md. 6 *dræpær maþer man* (dräper man någon); 5: 7 *dræpær maþer þrel manss* (någons träl); 9 *far maþer hem at manni* (till någon); II. Forn. B. 30 *takær maþer in fæ manz*; 48 *stempnir maþer manni tu lanz þingh*; Vestm. L. I. M. B. 44 *slar man blan man* (slår man någon blå). Ofta utesemas nomin. *maþer* (liksom i Lat.), och då det VGL. I. S. B. 4 pr. säges *huggar maþer hand af man*, heter det 4: 3 blott *huggær* (hugger man) *öghæ vr höfpi manni* (på någon); 4: 2 *hugger næsær af manni*; 4: 7 *huggær tær* (tår) *af manni*; 4: 6 *gældir man* (snöper man någon), der *man* är ackus., ej nomin. Exempel på pl. äro: VGL. I. Md. 44: 3 *vite mæn eigh* (vet man ej); Þj. B. 3: 2 *þa kallæ mæn þæn lottakææ uææ þiufnæþær* (då säger man den vara deltagare i stölden); Upl. L. Conf. *þa komo mæn atær til war* (oss); Södm. L. B. B. 42 pr. *nv sculu mæn diki græwæ; þorwo mæn* (behöfver man); Sv. Dipl. I. 668 *thær til at mæn mattin* (att man må). Begagnande af upprepadt *maþer* i samma sats, allmänt i Göta lagarne, är mera sällsynt i Upl. L. och Södm. L., der oblik kasus gemenligen är tagen från *annar*, t. ex. Upl. L. Kk. B. 47: 2 *dræpær man annæn*, Kg. B. 5 pr. *riþær man hem at andrum*; så jemväl i Stads L. och Lands Lagarne, om ock må hända ej fullt så ofta. Det nya språket känner icke alls detta opersonliga *man* i någon oblik kasus; 1734 års lag omvexlar äfven för nomin. *man* med *någor*, t. ex. M. B. 13 *dræper eller förgiör någor sig sjelf; kan någor frälsa; finnes någor ligga död; bekänner någor falskeliga*. Gottl. L. har den egenheten att ofta, liksom Lat., i dylika ordställningar använda 2 pers. sg., t. ex. 8: 2 *slar þu mann*; 44 pr. *dreper þu mann; tær þu*

mann j har; 9 banda haldr þir engum (ingen fredskrets skyddar dig).

sialver, siælver (sjelf); Mös. Got. *silba*, med svag böjning; F. Hög-T. *selber*, Ang. Sax. *self*, med både stark och svag; Isl. *siálfr*, endast med stark. I Svenskan som i Isl., t. ex. VGL. I. G. B. 7 *giwær bonde sær* (sig) *siælvær sak*; K. B. 10: 2 *varþi sær sialvar* (vårde sig sjelf, ansvare sjelf derfor); 2 *siahuer han hin þrættandi*; II. Dr. B. 2 *er barn sialft til*; Södm. L. Kk. B. 14 *hvar sum af sialfri kirkiu sial*; Upl. L. Kk. B. 6: 3 *þer siehwir* (de sjelfve). Man anmärke, att i de två första exemplen *sialver* är nominatif, men *sær* datif (jfr. *TERENTIUS sum mihi ipse testis*); att således *sialver* icke är objekt, såsom i vårt nuvarande *sig sjelf*. — I förening med pron. poss. brukar Isl. genit. af *siálfr* till uttryckande af samma begrepp som *eiginn*; i hvilket fall, enligt Norr. Gram. s. 93, poss. alltid i kasus, kön och tal rättar sig efter *siálfr*, t. ex. i *sjálfs þíns kapellu, at sjálfra várra vilja* (efter vår egen vilja). Jag har ej dylika språkprof antecknade ur annan Isl. skrift än Alex. S., och der ser man s. 103 *flyia sialfs mins fylgiara* (följesven), 46 *fire sialfs sins svic*, 133 i *herbuðom yðar sialfra*; men också s. 106 *menn minir sialfs* (mine egne män), 45 *let drepa þionostomenn sina sialfs*, 66 i *herbuðom sinom sialfs*, 102 *tröðe monnom sinom sialfs*, der *sialfs* står ensamt i genit. Förhållandet är enahanda i F. Sv., hvarest i dylika ordförbindelser *sialfs* jemförelsevis oftare drager poss. med sig i genit., men stundom icke. Exempel på ena fallet: ÖGL. B. B. 3 pr. *gæri sik faruægh af sialfs sins* (af sitt eget, sin egen jord); Dr. B. 9 *firi siahura* (= *sialfra*) *sinna* (gen. pl.) *gærþ*; Upl. L. Kk. B. 3 pr. *a siælffs sins kost* (på sin egen bekostnad); Gottl. L. 13: 4 *a boli sielfs sins*; Med. Bib. I. 467 *fore sins siælffs synd*; ännu i 1734 års lag B. B. 24: 2 *med sjelfsins wádaed*. Deremot VGL. IV. 19: 2 *i sit sialfs* (i sitt eget) *hus*; Upl. L. V. B. 14: 10 *j sinum siælfs*; 15: 1 *j skogh annærs manz ællr sin siælfs* (var. *sialffs sins*); 2 pr. *a tompþ sinna*

* Angående Ny-Isl. se GIBLASON, Dönsk Ordb. egen.

** Ex. på *sialfs* utan refl. poss. äro: ÖGL. R. B. 5: 2 *hans sialfs eþær* (hans egen ed); VGL. IV. 15: 16 *hans sialfs maghær* (frände); Sv. Dipl. I. 668 a *þerræ* (deras) *sialfræ lif*; Gregor. s. 263 *hanna sialfra saghrind* (hennes egen fägring).

siælf's; Kk. B. 6: 6 *aff sinum siælf's pænningum*; Gottl. Hist. 4 *miþ siælf's wilia sinum*; Med. Bib. I. 263 i *sino siælf's blodhe*. Begge de här belysta syntaktiska sätten förefinnas i F. Hög-T.; men saknaden af dem i Mös. Göt. och Isl., jemte deras utslöcknande i nyare idiom, medverka hos GRAMM att antaga möjligheten af en efterbildning från Lat. *sui ipsius* och *suus ipsius* (se Gram. IV. 352—362). Fastän här blifvit ådagalagdt, att ifrågavarande ordförbindelser ej mindre i Isl. än F. Sv. äro redan vid början af 14:de århundradet gångbara, har GRAMM's gisning åtskilligt som talar för sig; jemväl det, att båda behandlingarna af VGL., bland fornlagarne den renast Svenska, hållit sig fria från detta bruk, hvilket ock torde kunna sägas om den äldsta Isl. För öfrigt ega vi ett minne af gen. *siælf's* qvar i subst. *sjelfsväld*, hvaraf en äldre form igenfinnes i Vestm. L. II. J. B. 15: 3 *hafwe siælf's wald a* (hafve dertill full rättighet), Kr. B. 7 pr. (ur en gammal codex) *hawæ þar siælf'swald a*, Med. Bib. I. 185 *oc ær thæ thæt siælf's wald* (ditt eget förvållande) *at hon thik forsmar*. — Från den etymologiska sidan anser GRAMM Mös. Göt. *silba* kunna stå för *süba*, hvaraf si tillhörer pron. reflex. (se här frammanför s. 475—6) och *liba* verbet *leiban* (manere); då *silba* skulle betyda: det i sig förblifvande (Gram. III. 6 och 2:a noten). Bopp biträder åsigten om si (Vergl. Gram. II. 64).

eighin, *eghin* (jfr. I. 276, 284), Isl. *eiginn*, böjes lika med adj. och part. preter. på *-in*, men alltid starkt. VGL. I. þj. B. 16 *far sit eighit*; II. 54 *faar sit eghit*; Upl. L. Kg. B. 44: 4 *hwarr þæn silt æghit* (var. *eghit*) *bröþ ætar*; Bjark. R. 2: 4 *sins eghins* (jfr. *siælf's sins*) *garþ* (var. *garþs*); Cod. Bur. s. 207 *sit eighet hærbærghe*; Kg. Styr. IV. 2: 4 *æple sin ægin wilia*. Den ende ack. m. sg. på *-an* är i den värdslösade handskriften till Hels. L. Kk. B. 2: 2 *a sin eghian* (var. *eghin*) *kost*.

sami (samme, jfr. s. 543 *sum*, 545 *sumer*); Mös. Göt. *sama*; Isl. *samr*, *söm*, *samt*, svagt *sami*, *sama*. F. Sv. har i allmänhet, liksom Mös. Göt., svag böjning, t. ex. VGL. II. K. B. 72 pr. *þa skal thæn sami*, 72: 4 *af þem samu pænningum*; A. B. 30 *slikan sama lot* (ack. m. sg.); I. Br. 4 *þæssæ samu wærn* (ack. f. sg.); K. B. 6 *hawi kikyja* (för *kirkia*) *vizl sinæ*

samu; Vestm. L. II. B. B. 44 pr. *hæni oc viþ sliet sama*. Vid den i lagarne omtyckta sammanställningen af *sliker* med *sami* har äldre VGL. *samu* i stället för *sama*, såsom A. B. 24 pr. *slikan samu lot*, Forn. B. 44: 2 *hætti bondi slika samu* (dat. n. sg) *viþer* (böte jordegare lika mycket), hvarest *samu* kunde i det senare exemplet tagas för starkt (jfr. VGL. III. 8 *hættæ viþ sliku samu*), men i det förra icke, hvar-
emot *samu* möjligen vore der felskrifvet för *sama*.

annar, æller (annan). Böjningen af *annar* sparas till behandlingen af ordningstalen. Här anmärkes, att det Skandiska *annar*, liksom Mös. Göt. *anþar*, eger, utom betydelsen: secundus, jemväl den af *alius*, *alter*, * *alteruter*. I Sanskrit förenar sig, enligt Bopp, stammen *ana* med det relativa *ya* i *anyas*, och med komparatif-suffixet *tara* i det såsom slut-led vid sammansättning bibehållna *antara*; af hvilka det förra, med öfvergång af *n* till *l*, motsvaras af Lat. *alius*, Gr. *ἄλλος*, ur samma stam utgångna som Mös. Göt. *alja* och F. Hög-T. adv. *alles*; det senare af Mös. Göt. *anþar* och, med samma öfvergång af *n* till *l*, Lat. *alter* (Vergl. Gr. II. 488, jfr. Grimm, D. Wörterb. *ander*). Förhållandet mellan *anþar* och vårt *annar* blir klart, när det senares böjnings-former sammanställas. Något hit hörande pron. med *l* är i Skandinavisk skrift okänt. Märkvärdigt nog har dock Dalskan ett pron. *äller* (*eller*, *annan*), *jen aller* (en *annan*), adv. *äller väg* (*annorstädes*, jfr. VGL. *annan vægh*, på andra sidan). För öfrigt af samma stam äro de i F. Sv. skrift välbekanta adv. *ællar*, *ællær*, *ælla*, *ællis*, *ællighis*, *ællighær* (*alias*, *alioquin*); konjunktionen *æller*, *ællar*, *ælla* (*aut*, *vel*); ännu fortlevande i *eljest* (*annars*) och *eller* (*aut*) samt dial. *ällas* = Lat. *alias*, F. Hög-T. *alles*, *elles*, Ang. Sax. *elles*, Eng. *else*. Isl. här *ella* (*alias*, *aut*), Homil. 47: 2 *ellegar*, 76: 2 *elligar* (*eljest*), Dän. *ellers*, *eller*.

manger, margher (mången); Mös. Göt. *manags*, F. Hög-T. *manager*, Ang. Sax. *maneg* eller *manig*; Isl. *margr*, *mörg*, *mart*. Formerna på *n* och *r* uppträda hos oss liktidsigt. Vestm. L.

* Äfven då ett upprepat *alter* uttrycker: den ene, den andre, t. ex. VGL. I. A. B. 19 *fari annar broþer köpþerþum ok annar hema i asku sitar*; 13 pr. *liuir annar sua længi astir annan*; Cod. Bur. s. 515 *annar spurþe annan* (den ene sporde den andre).

Kr. B. 9 pr. *mangt*; II. 24: 42 *manct*; VGL. I Br. 2 *æruæ mangir samæn*; II. A. B. 33 *æmmanger* (= *iammarghar*); ÖGL. R. B. 8 pr. *huru mangra manna* (gen. pl.) *eþe han uar taki at*; Upl. L. M. B. 29: 4 *huru mangir þer æru*; Æ. B. 44 pr. *swa mang syzkini* (n. pl.) *æru*; Södm. L. Kg. B. 9 pr. *swa mangi sum þe æru*; Gottl. Hist. 5 *mip bondæhestum so mangum oc ai flairum*. Med. Bib. I. 408 *swa margher man liwer længer*; VGL. I. M. D. 1: 4 *æn væghænder* (om dråpare) *aru marghir til*; A. B. 24 pr. *gialda - - iammarghar skæppur*; ÖGL. Æ. B. 2 pr. *margh ar* (år); Gottl. L. 47: 4 *so margra lassa rum*. Anmärkningsvärdt är Södm. L. M. B. 3 *huru manigh* (var. *mang*, n. pl.) *þe waru*, hvilket *manigh* utan tvifvel kan, såsom SCHLYTER förmodar, vara felskrifvet; men lika väl utgöra återstod af en äldre med Ang. Sax. öfverensstämmande form (jfr. s. 389), hvarest aflednings-vokalen kunnat desto lättare qvarstadna, som n. pl. innehåller den nakna stammen, hvilken ej påkallar sammandragning. Efter *n* förekommer dessutom sällan *gh*.

fleri (flere), Isl. *fleiri*, är ett anomalt komparatif, som i det föregående (s. 439) erhållit nödig belysning.

far (paucus) är likaledes upptaget bland adj. (s. 447).

alder, *aller* (all), Isl. *altr*, har i sin böjning ingenting afvikande från det starka adjektivets, afven hvad *d* vidkommer. Följaktligen ofta *aldri* (dat. f. sg.), *aldra* (gen. pl.), *alz* (för *alds*); men *allir*, *allum* o. s. v. (jfr. s. 372 *fulder*, samt s. 374—5 och 454).

Isl. *eingi* (*engi* o. s. v.) böjes:

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	<i>einge (i)</i>	<i>einge (i)</i>	<i>ekke (i)</i>
G.	<i>einskes (eingis, einkis)</i>	<i>eingrar</i>	<i>einskes (eingis, einkis)</i>
D.	<i>eingom (um)</i>	<i>eingre (i)</i>	<i>ingo (eingu, einugi)</i>
A.	<i>einge (i, an)</i>	<i>einga</i>	<i>ekke (i)</i>
Pl. N.	<i>eingar (ir)</i>	<i>eingar</i>	<i>einge (i)</i>
G.	<i>eingra</i>	<i>eingra</i>	<i>eingra</i>
D.	<i>eingom (um)</i>	<i>eingom (um)</i>	<i>eingom (um)</i>
A.	<i>einga</i>	<i>eingar</i>	<i>einge (i)</i>

Vanligare än *eingi* är *engi*; afven brukas böjningar af *aung*, *öng*; ej sällan inskjutes *v* (t. ex. *engvan*, *öngva*); någon gång

finnes *engr* (Homil. 77: 4), *öngr* (Edda Sæm. s. 485 v. 26), i nom. m. sg. Nyare Isl. har *enginn* (*einginn*), *engin*, *ekkert*.

F. Sv. vacklar på annat sätt. Den normala böjningen kan sålunda uppställas:

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	<i>sengin</i> (<i>ingin</i>)	<i>sengin</i> (<i>ingin</i> , <i>sengun</i>)	<i>sengti</i> (<i>ingti</i>)
G.	<i>sengsins</i> (<i>ingsins</i>)	(<i>sengrar</i> , <i>ingrar</i>)	<i>sengsins</i> (<i>ingsins</i>)
D.	<i>sengum</i> (<i>ingum</i>)	<i>senginni</i> (<i>inginni</i>)	<i>sengu</i> (<i>ingu</i>)
A.	<i>sengin</i> (<i>ingin</i>)	<i>senga</i> (<i>inga</i>)	<i>sengti</i> (<i>ingti</i>)
Pl. N.	<i>sengir</i> (<i>ingir</i>)	<i>sengar</i> (<i>ingar</i>)	<i>sengin</i> (<i>ingin</i> , <i>sengun</i>)
G.	<i>sengra</i> (<i>ingra</i> , <i>senga</i>)	<i>sengra</i> (<i>ingra</i> , <i>senga</i>)	<i>sengra</i> (<i>ingra</i> , <i>senga</i>)
D.	<i>sengum</i> (<i>ingum</i>)	<i>sengum</i> (<i>ingum</i>)	<i>sengum</i> (<i>ingum</i>)
A.	<i>senga</i> (<i>inga</i>).	<i>sengar</i> (<i>ingar</i>).	<i>sengin</i> (<i>ingin</i> , <i>sengun</i>).

ængin, *engin*, *ingin* (*ingen*), af hvilka det första har afgjord öfvervigt, omvexla emellertid alla tre, såsom af lag-glossaren till fyllest inhemtas. Vi dröja blott vid det från Isl. mera skiljaktiga i böjningen. Nom. m. sg. är alltid på *-in*; också ack., t. ex. VGL. I. K. B. 22 *præster ma ængin man fra kirkju vrakæ*; Gottl. L. 35: 4 *laifr* (lemnar) *engin* (*hest*) *atr*. Gen. m. sg. är redan i äldre VGL. *engsins* och *ingsins*, i VGL. II. Add. 7: 20 *engsis*, i en äldre variant *einngæsis*, Upl. L. Æ. B. 4: 2 *ænxí*. Nom. och ack. n. sg. *ængti*, *engti*, *ingti*, *ænkti*, *inkti*, *inte*; Södm. L. Æ. B. 4 pr. *eknte*, Bjärk. R. 14: 44 *ænti*, 28 *enti*, Cod. Bur. merendels *ægte*. I många handskrifter begagnas *ægte* eller *ænkte* i stället för partikeln *ækki*, *ekki*, *ikki* (*icke*), hvilka senare deremot ej, såsom i Isl, brukas till neutr. af pron. (*intet*). - Icke minst afstickande är *ængun* i nom. f. sg. samt i nom. och ack. af n. pl., t. ex. Upl. L. Æ. B. 22 pr. *ær bot ængun meræ* (raden ofvanför *bot ængin*, såsom i var.), på några ställen i Gottl. L. *engun*, på många i de båda Vestm. L. *ængun*, *ængon*. ÖGL. B. B. 14: 4 har i dat. f. sg. *ænginne*, likaså Vestm. L. II. Æ. B. 49: 2. — Med tillgång blott till F. Sv. skulle man haft svårare att komma den rätta härkomsten på spåren, i detta ords oregelbundna utväxter. Det Isl. *eingi* är dock lätt att förklara, såsom sammankommet af *ein-n* (*unus*, jfr. Räkne-ord) och den nekande partikeln *gi*; *ekki* (för *eiki*) af *eit-t* (för *eint*) och det likaledes nekande *ki*; dat. n. sg. *einugi* är regelrätt. Vårt neutr. *ængti*, *engti*, *ingti* kan ej vara annat än ett

omkastadt *entgi*; möjligen ock *ænginni* ett omvänt *ennigi*, så vida ej ur *æng* (för *eing*) den nyssnämnda formen, liksom flere dylika, utvecklade sig efter analogi med böjningen för andra pron. — Förr än vi inlåta oss i tydningen af *ængin* och *ængun*, skola vi redogöra för en hypothes af GRIMM. Väl ser han i *necquar* och *nacquar* en nekande partikel, men betraktar icke det Isl. *gi* såsom från början nekande, utan tror det motsvara Mös. Göt. *hun*, och *eingi*, *mangi* (ingen), *hvargi* motsvara Mös. Göt. *ainshun*, *mannahun*, *hwashun*, de der först genom ett tillagdt *ni* blifva negativa; hväraf kan slutas, att de med *gi* sammansatta pronomen, vanligen uppträdande i förening med negation, om sider kunnat umbära denna, och, fastän ursprungligen positiva, öfvergått till sjelfständigt negativa ord, i motsats till *nacqvar*, der negationen fördunklats; så att det Sv. *ingen* betyder nullus, *någon* ullus, under det deras form gifver den motsatta bemärkelsen till känna (Gram. III. 32—7, 71—2, 722, 739). BOPP förenar sig med GRIMM, hvad beträffar åsigten om *gi*, och han hänvisar, till bestyrkande deraf, på Fr. *rien*,* som äfven allena betecknar: ingen ting (Vergl. Gr. II. 219). Jemväl kunde man såsom hit fullkomligt hänförligt återopa Isl. *vætr*, i de af mig s. 78 ur Edda Sæm. anförda exempel, der det ömsom betyder någon och ingen. Icke dess mindre skulle väl *nacqvar* och *eingi* kunna tydas äfven under erkännande af den negativa kraften hos *nek* och *gi*; det ena såsom: icke en hvar, icke alla, någon; det andra: icke en, icke någon, ingen.** Men vi fästa oss ej härvid, åtminstone hvad *gi* beträffar, utan återgå till GRIMMS mening, som kan synas understödd deraf, att F. Sv. *ængin* emellanåt är beledsagadt af negation, och då kan anses betyda: någon, t. ex. ÖGL. B. B. 14: 4 *þær a ægh* (eger ej) *kunungær af ænginne þriggia öra sak* (någon tre-örs-sak), Upl. L. Kk. B. 7 pr. *ok æi giörin böndær ængæ aku* (någon körsel), Æ. B. 7: 4 *hawi aldrigh ængin wald* (någon rättighet), Vestm. L. II. Æ. B. 7: 2 *hafwe alldre ængen wisorþ*; till och med kan dubbelt *ængin* förekomma, såsom i Upl. L. Æ. B. 25 pr. *ængin*

* *Rien*, förut *ren*, af Lat. accus. *rem*, sak, således: något (jfr. här frammanför s. 78, noten).

** UPPSTRÖMS mening om *nacqva* är här förinnan vidrörd (se s. 513, not.).

hævi wald ængl̥ arfwi (något arf) *skiptæ*. Man skulle ock kunna nämna Isl. *hvegi* (quomodocunque), *hvargi* (ubicunque), *nærgi* (quandocunque), der *gi* icke är nekande, utan gör samma tjänst som Lat. *-que* (jfr. det härefteråt behandlade *hvarium*). — När sålunda *ængin* stundom eger bemärkelsen af Mös. Got. *ainshun* (ullus), hvarföre skulle det ej kunna i sjelfva verket vara detta ord? * Ännu närmare står *ængun*, som icke osannolikt är den äldre formen, hvilken kommit att stadna i nom. fem. sg. och det dermed likdanade n. pl. (se strax nedanför *hvarghin*, *hvarin*, *hvarium*). Skulle hvarken *ængin* eller *ængun* på denna väg finna sin lösning, så återstår att för det här befintliga *-n* träffa samma orsak som i *hvilikin* och dyl., hvarmed dock *u* i *ængun* förblifver oförklaradt, om ej derför kan hänvisas på en analogi med det fem. *annur*, — dock en ganska ofullkomlig, emedan *annur* förhåller sig till *annar* på helt annat sätt, än *ængun* till *ængin*. Och *ængun* (*ængon*) framträder allt för ofta och i skilde codices, för att rimligen vara alster af tillfälligheten.

hvar (*hver*), under användningen utanför det interrogativa området, erfar ingen förändring i sin böjning (jfr. s. 506). Det brukas i åtskilliga förbindelser, såsom 1) *e* (*α*), t. ex. *e hvar*, *e hvarn*, *e hvaria* o. s. v. 2) *annar*, då både *hvar* och *annar* böjas, såsom *hvar annar*, *hvars annars*, *hvert annat*, *hvar annan*, *hvar við annan*, *hvar andrum*, *hvert andro* o. s. v., allt efter meningen. 3) *sin*, på samma sätt, t. ex. Cod. Bur. s. 208 *þa foro þe hvar sin vægh*, Upl. L. J. B. 21 *þa taki hvar* (neml. syskon) *sin lott*, Æ. B. 11: 2 *skiptæ hvarium sin lot*, Cod. Bildst. s. 884 *giordhe hvariom sin ræt*, Alex. 6833 *offru hvariom sit*. 4) *þerra* (gen. pl., af dem), alltid oföränderligt, t. ex. *hvar þerra*, *hvert þerra*, *hvars þerra* (hvarderas). Isl. sätter ofta *annar* och *sinn* framför *hvarr* och *hverr*, såsom *annar hvarr* (*hverr*), *sinn hvarr* (*hverr*). Homil. 79: 2 *a sina havnd hvarr* (på *hvar* sin sida, d. v. s. *hvar* på sin sida); F. Sv. blott undantagsvis, t. ex. Gottl. L. 28: 7 *þa varþar sinum vercum huer* (då ansvarar *hvar* för sina gerningar), 37 pr. *nemnj sinn*

* Också tyckes Gramm ha ansett möjligt, att *-n* i Sv. *ingen* och Ny-Isl. *eingin* bibehållit sig organiskt (se Gram. III. 37, noten).

man hvar (nämne hvar sin man). Bjärk. R. 44: 44 *har annat hwart* i meningen af: hvad annat som helst.

hvarghin, hvarghi (ingendera). Isl. *hvergi*, oftare *hvárgi*, neutr. *hvártki* (*hvárki, hvárgi*), böjes i det närmaste som *eingi*; dock i vissa fall regelbundnare (t. ex. FINSSENS Grågås I. 456 *hueriumgi*, dat. m. sg.), i vissa friare (t. ex. *hvárigu, hvárungi*, dat. n. sg.). VGL. I. A. B. 43: 2, 3 *hvarghi þerra*; J. B. 9: 4 *hvarghin böte*; 46 pr. *þerra skal hvarghum - - kællæ* (ingendera skall man åberopa); II. A. B. 46 *huarghin; huarghin þerra*; Kg. Styr. III. 64 *han fulkomna hwarga thera* (ingendera, neml. af sysslorna); ÖGL. E. S. 15: 4 *til huarghins þerra*; Södm. L. M. B. 6: 2 *at han giter sic ei mæþ hwargho hulpit* (att han ej kan hjälpa sig med någondera, egentl. någotdera); J. B. 6: 4 *hvarghin þeræ*; *at han hwarghum þeræ salt hawer*; Cod. Bur. s. 4 *huargens þera* (ingenderas) *moper*; Hel. Birg. Up. s. 46 *the gita hwarghom thera wæl thiænt*. Den löga vårdade handskriften af äldre Vestm. L. har þg. B. 43 pr. *hvarþing*, för *hvarghin*. Nom. och ack. n. sg. är merendels *hwarti* eller *hwarte*, annars *hvatki, hvazke* (intetdera), VGL. II. A. B. 20 *huarghit*. Såsom partiklar förekomma ej mindre *hvarghi* eller *hvarghin* (ingenstädes, ingalunda), Gottl. L. *hvergi, hvergin, hvargum*; än *hwarti, hvatki, hvatti, hvarki, hvazke, hvarkin, annu hvarken* (neque). Af pron. gifves nu endast dialektiskt *horgen* (ingendera). — Hvad som nyss med afseende på sista stafvelsen ordats om *ængin*, är i allt tillämpligt på *hvarghin*, i förhållande till Mös. Göt. *hwashun*. Det ur Södm. L. hemtade exemplet af *hwargho*, i förening med *-ei* (icke); sluter sig fördelaktigt till kretsen af sådana ordalag, der negation med *ængin* förekommer. Likaledes kan partikeln *hwarti* ställas i förbindelse med negation, t. ex. VGL. I. Forn. B. 3 *a* (eger han) *hwarti i garpum allær* (eller) *lidum eigh eng ok eigh akær*. Upl. L. Kk. B. 7 pr. *æi giörim böndær ængæ aku hwarti biskupi allr præsti*. Icke heller i nyare språket är detta otillåtligt, t. ex. LEOPOLD V. 385 *det var icke författadt hvarken i bunden eller obunden skrifart*.

negation brukas Isl. pron. *hvatki* i meningen af: quidquid (se EGNS-21).

hvarin, hvarium, hverium (hvar och en, hvarje). VGL. I. A. B. 2: 1 *taki slikt hvarin sum annur* (säges om moder och dotter), II. 2 *taki slíkt hvarin þerre sum annur*; Smål. L. Kr. B. 4 pr. *nu kunno halfue* (nom. m. pl.) *hvarin vælæ* (d. v. s. nu kan hälften af socknemännen välja hvar sin prest); Kg. Styr. III. 4 *hvarin sysla*; II. 8 *nu är dygd ok odygd hvarin andre amote* (emot, motsatt); Upl. L. M. B. 44: 4 *hvarium witni* (n. pl.); Vestm. L. II. B. B. 47: 3 *hvarion synin* (hvilkendera synen, syne-nämnden); 23: 3 *hvarion þera* (en hvar af dem, neml. broarna); Gottl. L. 2: 1 *vita scal huerium cuna seng sina*; 18: 4 *so scal huerium cuna*. — I Gloss. till VGL. är *hvarin* ansedt stående för *hvarein* eller *hvaren*; men i Gloss. till Vestm. L. yttras, att *hvarion* kanske är nom. f. sg. till *hvar*, och i Gottl. L. är *hverium* sålunda upptaget under *hver*. I här lemnade språkprof förekommer också endast nom. f. sg. eller n. pl., utom i Smål. L., der *halfue* synes vara nom. m. pl. för *halvir* (jfr. ÖGL. B. B. 2: 1 *nu warþer sua at halui ulia annat ok halui annat*), då *hvarin* antingen vore ack. m. sg. (såsom variantens *hvarn*), eller ock med *halfue* förordt i samma kasus. Huru som helst begriper man lätt, att *hvarin* kan föreställa *hvar ein* (jfr. F. Sv. *ingin* med Isl. *eingi*); men icke så, att *ein* blefve i fem, *iun*, eller att *hvar* blefve *hvarium*. Hellre betraktar jag *hvarium* (*hverium*), möjligen ock *hvarin*, som uråldriga lemningar, motsvarande Mös. Göt. *hvazuh* och *hvarjizuh* (hvar och en), hvilka, sammanhållna med *ainshun* och *hwashun* jemte deras F. Sv. motbilder *ængun* och *hvarghin*, här kunna så mycket snarare återopås, om Mös. Göt. *-uh* är, såsom af GRIMM (Gram. III. 23, 33) och BOPP (Vergl. Gram. II. 213, 219) med stor sannolikhet antages, beslägtadt med *-hun*, Lat. *que*; då *hvarium* vore både till ursprung och betydelse Lat. *quisque*. Att *hvarium* åter kvarstannat allenast i nom. f. sg. och det dermed enliga n. pl., är i full endragt med *ængun*.

væta, væta, pronominalt förekommande, är i sig sjelf subst. (se s. 78), och troligen af samma ursprung som den senare delen af nästföljande ord.

hvætina, hvætina (hvad helst, allting, allt). Isl. har i samma mening (quidquid, omnia) *hvatvetna* (äfven *hotvetna*), dat.

hviætna, Homil. 40: 4 gen. *hversvætna*; jemväl *hvervætna*, dels pronominalt (se EGILSSON), dels adverbialt (likaledes *hvarvætna*, *hvarvætna*, Homil. 75: 4 *horvætna*, hvar som helst, öfver allt). Det af mig kända i F. Sv. utgöres af följande: Kg. Styr. II. 24 *huru han skal hvatvætna tiltaka* (all ting företaga); 33 *hvatvætna redas* (rädas); III. 64 *ta fulkommas hvatvætna i sin naturlik skipilse ta hvatna gör sina syslo*; H. 40 *af hvat wilia* (i hvad uppsåt) *hvatna giort är*; I. 20 *thes mera hvatna skils af höfdes aldri* (från sitt upphof); II. 65 *hvatna thet hanom kan tilkoma* (möta, hända); Med. Bib. I. 527 (ur den yngre hdskr.) *huat wihna* (allt), 534 *hwit wina*, 532 *hui wina* (hvad, hvilket). Adv. träffas uti Gottl. L., men ej i bemärkelsen: ubique, utan: ubi, neml. 8: 4 *hurvina*, af senare hand rättadt till *hurvætna* (jfr. Homil. *horvætna*), hvilket i den yngre handskriften verkligen förekommer (*hur wina*). Den senare delen af så väl pron. som adv. har med skäl antagits vara det här s. 77—8, omständligt behandlade Isl. *vætr* eller *vettr*, F. Sv. *væter*, ofta såsom enkelt ord begagnadt i pronominal syftning. Det i gen. pl. *vætna*, *vætna* framträdande *n* står icke ensamt (jfr. s. 239—240).

hvemleper, hvad det än månne betyda, torde vara uppvuxet på pronominal grund (jfr. s. 504, noten).

ymis? yms? Isl. *ymiss* (omvexlande, hvar för sig), nom. m. pl. *ymisir* och *ymsir*, dat. m. sg. och dat. pl. *ymisum* och *ymsum*. Gottl. L. 28: 5 *selia ymsir* (någre af dem, någre för sin del); Vestm. L. II. B. B. 42: 4 *a ymsa* (å ömse sidor), med underförstådt subst.; Med. Bib. II. 179 *mz ympse karom* (i omvexlande kärl). På sistnämnda ställe finner man samma stelnade form på *-se* som nu i *ömse* (jfr. s. 426, 464). Adverbialt träffar man Isl. *ymist* (vexelvis); i Gamla Ordspr. 556 *ymst* (emellanåt); Med. Bib. I. 40 *oc luttas the wisasta ymst hawa om talath*; *som ymst harva saght*; 42 *tala ther ymst om*; i den yngre hdskr. af samma verk (I. 534) på motsvarande ställen *ymst* (felskrifvet för *ymist*), *ymmist*; Bonavent. s. 93 *ymse* (ömsom) *fara fran ok koma til sicelinna*; *ymse fara ok koma*; 94 *ympse omskipilsin* (omvexlingarna) *quælia tho* (dock) *ok mödha*; Gust. Is. Bib. Ps. 53: 4 *ymsom*. Hit hörer verbet *ymska*, sedan *ymsa*. nu *ömsa*. Att

para invid, Isl. *ymisleg* är i VGL. II. Add. 9: 4 *iaflik witne ok ymislik* (n. pl., osäkra och skiljaktiga vittnen); 11: 9 *iaflik vitni ok ymslik*.

þylikar, þylikar. þoliker, þylikin (dylik); A. Sax. *þuslic, þyllic*; Isl. *þvilikr*, någon gång *þilikr*. VGL. I. þj. B. 12: 2 *þylik lagh ok ræt sum villænskir man (=mæn) göra os. þylikan uilium uir þem göræ*; II. 15 *sticel -- annur (annan?) þilikin fænaf*; 45 *göri þem þilikan ræt*; V. S. 12 *at þolikum ræt*; ÖGL. Eps. 31: 4 *raþit til slíkra gærning ælla þylikra* (gen. f. sg.); Bjark. R. 11: 3 *standi þylikin dom oc þylikin ræt* (ack. m. sg.); 6: 2 *givi ater þylik tu slik* (n. pl., dubbelt så mycket som) *han tok*; Hel. Birg. Up. I. s. 337 *tholikir thanke*; Cod. Bur. s. 497 *þoliks manz þuenist*; 144 *þolikan man* (ack. m. sg.). I yngre medeltidsskrift brukas *tholkin*, slutligen *thokkin* (det nu hvardagliga *token*, jfr. *hocken*, af *holikin*), hvilket på vanlig väg genom assimilering uppkommit, men af BOPP blifvit sammanställt med Lith. *toks* (Vergl. Gram. II. 239—240). Stafvelsen *þy* (Isl. *þvi*) är, liksom *hvi* i *hvilikin*, dat. n., styrdt af *liker*, som vanligen fordrar dat. (jfr. *thesso likt*). Emellertid har BÖRN HALDORSEN *þesslegr* (dylik), hvaraf gen. *þess* är att jemföra med *min* och *þin* i de af EGULSSON upptagna *minlíkt, þinlíkt* (jfr. här förut s. 508 Gottl. *hvasläikr, 394 værulzliker*). I afseende på *-liker* i allmänhet se s. 396; och BOPP II. 236—240, med särskildt betraktande af Gr. *τηλικος*, F. Slav. *toliku*, Lat. *talís*. Beträffande *-likin* jfr. här förut s. 428 och *hvilikin*.

seliker, siliker, sliker, soliker? (slik, sådan); Mös. Göt. *svaleiks*, A. Sax. *swilc* (Eng. *such*), F. Hög-T. *solicher* (Ny-Hög-T. *solch*), Isl. *slíkr*. Det mycket allmänna *sliker*, redan i äldre VGL. gängse, har regelbunden stark böjning; med undantag af n. sg., som ställvis har *slit* (VGL. I. Md. 4: 5, Vestm. L. I. Kr. B. 4 pr., Gottl. L. 65); och ack. m., som i någon handskrift kan ha ett omvexlande *slikin* (se Upl. L.). Sällspordt är begynnande *se, si*, men möter oss i Södm. L. B. B. 32: 4 *selict*, Vestm. L. II. B. B. 27: 4 *silic, silict* (jfr. *aliker*). — Med blicken fäst på M. G. *svaleiks* har man lätt kommit till det antagande, att Isl. *slíkr* stode för *sválikr* eller *solíkr*; men se och *si* i de sist anförda F. Sv. språkprofven, om åt dem kan lemnas större vikt, ligga aflägsnare

- från *sva* än från *si* i *þæssi* (*þansi* o. dyl.), hvilket *si* torde grunda sig på en pronominal demonstratif-stam (jfr. s. 498), liksom *þy* uppenbart gör det.* Annars skulle *se* i *seliker* kunna vara en stympning af Mös. Göt. *sve* (som, Lat. ut), hvarigenom ett nu i detta språk saknadt *sveleiks* (jfr. GRIMM, Gesch. II. 929) möjligen blefve paradt med *hveleiks*. Vid *svaleiks* åter kunde man ställa det i några Göta-mål vanliga *socken* (sådan), hvilket har samma förhållande till ett *soliker*, som *tocken* till *þoliker*. Det i både Svea och Göta munarter allmänna *secken!* *secken en!* är deremot = *se hvilken* (ecce).
- særliker* (synnerlig, särskild) brukas i VGL. m. fl. forn-urkunder, och är samma ord som Isl. *serlegr*. Första stafvelsen är väl det reflexiva pron. *sær* (sibi), hvilket stundom nyttjas adverbialt, t. ex. ÖGL. B. B. 2: 1 *nu ligga þön all sær* (för sig, separativ); VGL. II. K. B. 36 *alt korn skal* (skall man) *skilia aat sær huete oc sær rugh. sær byugh oc sær hafra*. Af samma ursprung äro *særdehis* (adv.), Isl. *serhverr*, *serlyndr* m. fl., hvilka ega motstycken i F. Hög-T. (se GRIMM Gram. III. 44—2, GRAFF VI. 53); vidare våra nu brukliga *särskild* (se här förut I. 447—8), *särdeles*; de dial. *särlynt*, *särsint* och dyl.; det allmänna adv. i *sär* (åtskils); det Dan. till adj. begagnade *sær* samt adv. i *sær*.
- aliker* (likadan), Isl. *álíkr* (af partikeln *á*). Upl. L. V. B. 28: 4 *ær æi a lic oc þylick til*; Södm. L. B. B. 32: 4 *liggær fæ annæt alíkt oc selíct*; Vestm. L. II. B. B. 27: 4 *þær som bape fæ æro alíic oc silíic* (var. *alíic oc slíic*); *ællær ok allíic oc silíic* (var. *alíic oc slíic*).
- somliker* (se s. 545).
- svadana* (sådan), Dan. *saadan*. Sv. Dipl. IV. 129 (ur en hdskr. från medlet af 1400-talet) *med swa dana skæl*; Med. Bib. I. 73 *annath swa dant*; II. 433 *swadana tingh*; Legend. s. 675 (från förra hälften af 1500-talet) *widher swadana oppenbarilse*; Didrik s. 68 *sætia sadana frid*; 38 *funnit sadan höffdingiæ*; Gust. I:s Bib. Michia 7: 48 *hoo är en sådana gudh*; Dan. 7: 45 *sådana syyn förfäradhe migh*;

* SCHLYTER (Gloss. till Södm. L.) föreställer sig *sær* (sibi) såsom ingående i *seliker*; men en demonstratif-stam anstår bättre än en reflexif, då fråga är om ett demonstratif pronominal-adjektiv, hvilket dessutom bör åtskiljas från *særliker* (synnerlig).

7: 9 *sådant sågh iagh*. Lika med *hurudana* (se s. 508) har *svadana* öfvergått från oböjlighet till böjlighet. Ingendera framskyntar före medlet af 15:de århundradet, och båda ega utan tvifvel Tysk börd. I Bröderne GRIMMS-D. Wörterb. II. 740 äro *sådan* och Dan. *ligedan* hänförda till T. partikeln *dann*; men jag har intet skäl att frångå mitt redan i denna afhandling I. 494 (noten), i öfverensstämmelse med J. GRIMMS åsigt (Gram. III. 63), gjorda antagande, att ej mindre *sådan*, *likadan*, *hurudan*, än de hvardagliga *så dann*, *för dann*, och St. Rimkr:s *wældan*, äro samtligen bildade af T. (*ge*)*than*. I en och annan Svensk dialekt brukas ej *sådan*; Dalskan har *slaiker* eller *slaik*.

en *þerra*, *hvar þerra*, *annar þerra*, *hvilikin þerra*, *hvarghin þerra*, *ængin þerra*, i hvilka *þerra* är gen. pl., som blir oförändrad.

hvartvæggia (hvardera, af två), *annattvæggia* (ettdera, af två), *bapitiggia* (båda två), i hvilka senare delen är gen. pl. *tvæggia*, (*twiggia*, *tiggia*, af två). Mest anmärkningsvärdt är *annattvæggia*, hvilket med sina skiftande former (*annattiggia*, *annattingia*, *antviggia*, *antvegia*, *antvingia*, *antingia*) snart stelnade till partikel, och i denna egenskap såsom *antingen* (Dan. *enten*) öfvergått till våra dagar.

NIONDE KAP.

Pronominal-an slutning i Forn-Svenskan.

Här åsyftas icke den långt upp öfver all historisk iakttagelse gående omärkliga inväxt af pronomen, hvarigenom den verbala person-beteckningen uppkommer (jfr. I. 492—3); icke de visserligen och förhistoriska reflexif-tecknen i det Skandiska verbet, från hvilka det nuvarande passivet leder sitt uppskof (I. 462—484); eller den jemväl på pronominal-suffix grundade slut-artikeln i den Skandinaviske språkgrenen (II. 246—259). Föremålet för undersökning på detta ställe är ett slags suffigering af långt inskränkta tillämpning, och hvarvid anslutningen af pronomen är så lös, att språksionet har medvetande af dess tillkomst.

Uti Isl. blir någon gång det förkortade personliga pron. af 1 personen vidhängdt verbet, t. ex. *emk* (är jag), *vark. hugðak*; för 2 pers. kan någon anslutning mindre komma i fråga, de fall undantagna þ af þú röner inverkan af föregående radikalt ð eller t, såsom *qvaxtu, læxtu* (jfr. I. 330); för 3 pers. förekommer ingen rubbning.* I Svenskan är ordningen omvänd: 1 pers. förkortas icke, men väl 3:e. Mer än sällsynt är en stympad och fästhängd datif, såsom i Run-Urk. 415 *kusþ* (för *kups*) *mupir lianum* (förlåne honom) *lius uk baratis* (paradis); men icke ovanlig är nominativen, och än mindre ackusativen, d. v. s. i vissa skrifter, hvaremot i andra ej ringaste tecken dertill skönjes. Exempel ur lagarne äro: ÖGL. Vap. 34: 2 *þa bindran han* (då binder han honom); *þa kiplaran han* (lägger han honom kaffe i munnen); Æ. B. 20: 1 *þa skal þæn æruan* (ärfva honom); Dr. B. 14: 6 *þa skal taka þukka frim* (då skall man taga tucka-bot för honom); R. B. 14 pr. *þa ma han sean* (se honom); 9 pr. *þóttit* (tyckte det, jfr. i denna afhandling I. 73 ** och Sn. Eddas nedan återopade *þóttit*); Upl. L. Kg. B. 5: 1 *biþin* (bedje honom); Kk. B. 2: 3 (i en gammal var.) *fören* (före honom); VGL. II. s. 207 not. 97 *þa söken* (då lagsökte man honom); s. 233 not. 90 *gördþenæ* (gjorde henne), — allt ur gamla handskrifter. Vidare Bonavent. s. 223 *hær vmuændin sik* (vände han sig om); *hær lagdhin* (lade han) *þröttir korsit af sik*; *ok vidh thenna stenin studden* (stödde han) *sik*; 66 *ærit oc thit* (är det ock ditt); *vill ække stædhiat*; 153 *villo stenkan* (ville stena honom); 229 *var hærna rætte vppen* (reste upp honom) *ok kysten*; S. Birg. Up. 4: 26 *bæra barnit ok födat*; Legend. s. 45 *tordhis ekki skilia sic widhina* (vid henne); 46 *iosep kunde huarghin komana in* (kunde ingenstädes föra henne in); St. Rimkr. 31: 2 *tho haffdin* (hade han) *med sik en lækia* (en läkare); 30: 1 *tha matten heller haffua takt* (måtte han hellre hafva tegat); 9: 2 *ok ther med skullet* (skulle det) *tha wara sææt* (förlikt); 40: 1 *summe* (somlige) *villo stingan ok summe slan* (slå honom); 28: 1 *han giordhe som hertoghin badhin*; 27: 2 *barin* (bar honom); 25: 1 *tho at the haffdona*

* Såsom ett undantag torde dock kunna anföras Sn. Edda (Köpenh. uppl.) I. 232 *þóttit* (i Stockh. uppl. s. 95 *þóttit-t*), sammanfallande med ÖGLs.

** Den vid detta ställe gjorda hänvisning till »tredje Boken» har blifvit felande, af det skäl att pronominal-anslutningen icke kommit att behandlas i sammanhang med verbet.

alla bränt (fastän de bränt henne hel och hällen); 7: 4 *fördot til landz* (förde det i land); Gust. Is Bib. Math. 44: 28 *Herre, äret tu* (är det du); 27: 34 *til at korsfestan*; Luc. 23: 46 *ihersföre wil iagh nepsan och sleppan*; Math. 19: 42 *hvilken somi kan taghat, han taghet*. Hvardagstalet betjenar sig mycket af dessa friheter, t. ex. *kalla'n, köpte'n, ta emot'en, ta fatt på'n, ser'na, ta'na, vred ur'na, ge hit'et, skär i sär'et* o. s. v. Så äfven det skämtande skaldespråket, såsom hos DALIN *men jag lät fara't; men raggen och hans mor i år må vara't*; BELLMAN *se ordensperuken, se stjernen på'n; han satt'en bakfram; men nu sofver Judith, som högg'en vid öra*; FRU LENNGREN *drömde ständigt om kvartern, men fick aldrig ut'en*; FRANZÉN *jo pytt! jo pytt! och slög ikring'en*. I den högre poetiska stilen förekommer sällan denna enklitiska behandling; i vårdad prosa nästan aldrig, numera. Den nuvarande Danskan lär icke alls betjena sig af detta medel, som likväl ej var i F. Dan. okänt, såsom man finner af de anförda exemplen hos PETERSEN (Dan. Spr. Hist. I. 418, 254), äfvensom af den Stockholmske membranen till Harpestreng, der det kap. 35 läses of (om) *man drikkærne* (i MOLBECHS uppl. *drykær hennæ*).

Afgjort kan anses, att *-an* i *bindran, kiplaran* är förkortning af *han*, som under hela fornspråkets tid förblifvit lika i nomin. och ackus. I de flesta öfriga fall kan *-n* äfvenså väl lämpa sig till *hin*, hvilket pron. fristående någon gång begagnas i samma mening som *han*; och *barin, badhin, uppen* egna sig bäst för *hin*. Det runstungna *hanum* tyckes innehålla ett pres. konjunkt. li och (*h*)*anum*; men fem. *-na* kan lika väl föreställa *hina* som *hana*, och det förra skulle företrädesvis passa för *widhina* (vid'na, »ve'na»). Likaså kan det neutrala *-t* härstamma ur *þat* (*þæt, þet*) eller *hit*; det senare närmast står *ærit*. Det är nog möjligt, att under tidernas lopp *hin* kunnat här vexla med de personliga *han, hon* och det såsom personligt pron. begagnade demonstr. *þat*, såsom nu *den* med *han* och *hon*. Sannolikare är dock, att *hin* icke här åsyftats, utan att *-in* (*en*), *-ina* (*ena*) blott äro försvagade *-an* (= *han*), *-ana* (= *hana*), såsom i F. Hög-T. *-se* af *sie*. I alla händelser är en klar sak, att icke *-n* och *-na* kunna vara stympningar af *honom* och *henne*, hvilka datif-former först i Gust. Is Bibel, till löga lycka

för vårt modersmål, blefvo allmännare gängse i ackusativen, och för öfrigt icke på naturlig väg kunna hopkrympa till *-n* och *-na*. Lika litet må man i *-n* tänka sig *den*, hvaraf användningen såsom personligt pronomen är ännu yngre.

Uti företalet till Ang. Sax. Spr. s. 44 yttrar RASK, att ett sådant suffix som i F. Dan. *lagd'en*, *iord'æn* (jorde, begrafve honóm), knappast någonstädes eger rum i Germaniska (d. v. s. Tyska) språk. Senare har han likväl i Fris. Spr. s. 52 gifvit derpå flere exempel ur F. Fris. Af GRIMM anföras sådana i ymnighet icke blott ur F. Fris., äldre och nyare Holländska; men äfven, ehuru ej till samma omfång, ur F. Hög-T.; vidare, till ej ringa antal, ur Med. Hög-T., hvarifrån detta fria sätt öfvergått i den nuvarande Tyskan, som har *am*, *im*, *beim*, *zur*, *ans*, *ins* o. s. v.; dock gäller detta nu endast artikeln (se Gram. IV. 363, 368—373). Intet språk har likväl i så rikt mått och med så stor skicklighet tillegnat sig dylika anslutna former som Italienskan, hvilken med dem rört sig, under sin litteraturs alla skiften, lika ledigt som behagligt. Redan hos DANTE ser man *tormentarlo*, *mostrandovi*, *guidavaci*, *raccoglietele* o. s. v., och så hos samtliga hans efterföljare, jemväl prosatörerne BOC-CACCIO, MACCHIARELLI, hvilka fördubbla suffixen, såsom *manifestarghielo*, *ringraziandolne*, *andatosene*, *maravigliandosene*. Italienaren har i jemförelse till oss den store fördelen, att hans vidhäftade pron. och partiklar äro, med liten eller ingen förändring, de samma som de fristående, ehuruval dessa äro i förhållande till Lat. förkortade (t. ex. *lo* af *illo*, *la* af *illa*, *li* eller *gli* af *illi*, *le* af *illæ*). Hos oss deremot brukas icke längre *han* såsom ackus., och *hona* (*hana*) är i denna betydelse för det nya slägtet icke mer lefvande. Här torde man finna orsaken, hvarföre DALIN och hans efterföljare, vid stadgandet af det nu gällande skriftspråket, icke blefvo föranlätne att göra sig fullständigt till godo de ypperliga medlen af *-n* och *-na*, så förmånliga för stilens lätthet, smidighet och sammanträngning, med ett så afgjordt företräde framför den släpande dativen *honom* och *henne*, synnerligast i vers tung och besvärlig. Möjligen skulle på denna tid *-n* tagits för *den*,* men *-na* hade ändå varit oförstådt. När

* Den bokbildade Stockholmare, utan öra för olikheten af mask. och fem., utöfver den personliga köns-skillnaden, kan väl om en flicka säga *ta'na*; men om en *dusva*, *fluga*, *skata*, säger han *ta'n*. Så äfven FRANZÉN (född i Finland), som sjunger: *nog flög hon bra, men jag fick fall'en*.

sedan språket fått sin stadga, och litteraturen uppnått sin mannaålder, lär icke något kunna snart och med fördel tillvägbringas, utöfver hvad som skett i den lättare poesien, hvilken tillagnar sig ett och annat friare drag ur det dagliga talets traditionella, ofta blott dunkelt uppfattade qvarlåtenskap. Åtminstone kräfves, för en längre utsträckning, hofsamhet, säkert öga och fin smak. Ett stort och mäktigt snille kan, i glansen af sina segrar, ett och annat vedervåga, om det vet att beherska sin eröfringslust; men en tung och ovarsam hand skall förstöra verket för långa tider.

TIONDE KAP.

Återblick på det Forn-Svenska pronomen.

I sin regelbundna böjning står pron. mycket nära adjektivet, hvars starka deklination i de Germaniska språken också af Bopp antages hafva uppkommit genom sammansättning med ett pron. (Vergl. Gr. II. 44). Emellertid finnas i åtskilliga pron., särdeles de personliga, flere betydande afvikelser, utan jemförlighet i andra riktningar, en och annan af utomordentlig ålder. De hafva, hvar på sitt ställe, blifvit tagna i betraktande.

Alla rena pron. böjas *starkt* (obestämmt), och blott ett skenbart undantag kan göras för sing. af det ostadiga *þessi*. Verkliga undantag äro de pronominala adj. *enge* (ende), *endi*, *sami*, *fleri* (egentl. komparatift adj.), det vacklande *enunga* och det oböjliga *enka*; för att ej nämna de på gränsen mellan det gamla och nya språket stälda *svadana* och *hurudana*, hvilka från oböjlighet öfvergått till den starka deklinationen. Beträffande *eni* och *ena* se räkneordet *en*.

De enda i F. Sv. förevarande lemningar af *dual* äro de personliga pron. *vit* och *it*, jemte deras böjningar, samt de poss. *ukar* (*okar*), *ikar*. Gammal *instrumental* finner man i *hvi* och *þy*. Såsom sådan uppfattas ock *-u* (*o*) i dat. n. sg. af så väl pron. som adj.

Äfven i en annan vigtig punkt har pron., dock endast i ett par landskapsmål, bevarat vittnesbördet om ett uråldrigt tillstånd, som theorien förutsätter till följd af ljudlagarne, neml. ett

förut tillvarande *-u* i nom. f.-sg. och den dermed likformiga nom. och ack. af n. pl., uti Isl. ord med radikalt *a*; hvilket *u*, fastän bortfallet, röjer spår af sig genom det deraf frambragta öfvergångs-ljud, så väl i subst. som i adj. och pron. Så har af ett förloradt *söku* (från *saku*) blifvit *sök*, af *gömu* (från *gamu*) blifvit *gömul*, af *öllu* (från *allu*) blifvit *öll*. På grund af förhållandet i ett par F. Tyska språkarter har GRIMM utsträckt tillämpningen af ett försvunnet *u* på Isl. ord utan afseende på befintligheten af radikalt *a* (jfr. Gram. I. 656, 659, 737, 802). F. Svenskan har emellertid *sak* och *all*; och då hon i förevarande fall har *gamul*, liksom *usul*, är det en afvikelse från regeln. Deremot brukar Dalskan ej mindre i nom. f. sg. än i nom. och ack. af n. pl. *iku* (eder, edra), *iðu* (eder, edra), *ucku* (hvilken, hvilka), *issu* (denna, dessa), *någu* eller *nogu*, *ällu* eller *ollu*, *ingu*; eller *iko*, *isso*, *ollo* o. s. v.* Likaledes eger Gottländskan i fem., men icke i n. pl. *hwicku* eller *håcku* (hvilken), *dissu* (denna). Hvarken i Dalskan eller Gottländskan förekommer, så vidt jag vet, någon ting jemförligt i adj.

Den alternativa genit. på *-a* uti *vara*, *idhra*, *sina*, såsom personliga pronomen, är värd all uppmärksamhet. Det svaga genitiva *n* i *hvatvina*, hörande till den substantiva delen af detta ord, är utan betydelse för pronominal-böjningen.

Ett slags motsvarighet till den s. 483 och 485 bemärkta skilnaden mellan *i* och *í* uti Isl. poss. *minn*, *þinn*, *sinn*, erbjuder den gamla Gottl. handskriften, der man oftast finner i der Isl. har *i*, men *e* der Isl. har *i*, t. ex. 2: 4 m. fl. st. *sina*, 28: 7 m. fl. st. *sinum*; men *senn*, *senna*, *sennir*, *senni*, *sett*, *þenni* (jfr. s. 484); dock ej alltid, t. ex. 37 pr. *sinn*, 3: 3 *senz*, Hist. 1 *minn*. Några dialekter komma på annan väg till samma mål (jfr. s. 485). — En annan egenhet för Gottl. L. är gen. sg. fem. *sennir* (för *sinnar*), jemförlig med *de* i samma lag befintliga *annir* (för *ainnar*) och *annarir* (för *annarrar*), upptagna bland Räkneord.

Folkspråkets undertryckta *n* i nom. fem. af poss. *min*, *din*, *sin*, liksom af *hon* och *en* (jfr. s. 485), förtjenar hägkomst. Äfvenså det organiskt utvecklade *n* i *hvilikin*, *þylikin*, ordnande sig vid adj. på *-likin* (se s. 428). Af högre betydelse lär *-n*

* Uti Orsa säges äfven *oro* (vår, våra), men i Wåmhus *or*, i Eisdalen (enligt SÄVZ) *wd*.

vara i *hvarghin*, *ængin*, äfvensom *un* i *hvariun*, *ængun*, hvilka samtligen, hvad ändelsen vidkommer, förefalla mera strängt fornliska än de dertill svarande Isl. orden. Osäkrare är ursprunget af *n* i *þaun* eller *þön*, *þæssin*.* I nom. och ack. n. sg. faller alltid *n* bort ur poss. *min*, *þin*, *sin* (jfr. s. 486), stundom ur *hin*.

För runornas *is* har blifvit ifrågasatt en annan bestämelse än den i allmänhet antagna; för *sar*, i runor och i äldre VGL., en fornform af den högsta ålder.

Från Isl. skiljer sig F. Sv. genom begagnande af *þær* såsom relat. part. I det nya bruket af *der*, föregånget af *den*, ingår *der* som ett oförstådt begrepp.

Shut-artikeln, en egenhet för subst., hänförer sig till pron. blott förmedelst sitt ursprung. *Pronominal-anslutning*, i den af mig här tagna betydelse, har en svagare, tillfälligare ställning, och har visat sig umbärlig i det nya språket, som likväl genom hennes försakande gjort en kånbar uppoffring.

ELFTE KAP.

Pronomen i Ny-Svenskan.

Vid sammanfattningen af de förenklade nya pronominal-formerna betjena vi oss, till lättnad för jämförelsen, af samma uppställning som för de gamla.

Personligt pronomen.

	1 Person.	2 Person.	3 Person. (reflex.)
Sg. Nom.	jag	du	
D. A.	mig	dig	sig.
Pl. Nom.	vi	J, " ni	
D. A.	oss.	eder (er).	

* Liksom i Gottl. Ls *lengrin* och *flairin* (se här förut s. 449), anser Sävz det slutande *n* icke blott i *engun*, men ock i *þaun*, vara uråldrigt (se Gutn. Urk. s. v.), utan att nämna anledningen.

** Då detta ord här, såsom i det föregående, tecknas med konsonant (J), är det ej blott för att fasthålla en vedertagen typografisk anordning, utan än mer för att undvika tvetydighet, hvilken i denna skrift lätt skulle uppstå genom begagnande af stor eller liten vokal; den ene till skapnad den samme som en Romersk siffra (I), den andre som en Svensk preposition (i). Jfr. l. ex. s. 474, 476.

Genit. af sedan århundraden försvunnen; *min, din, sin, vår, eder* äro nu endast poss., hvilket bäst visar sig af deras böjning: *mitt, mine, mina* o. s. v. En återstod från öfvergångs-tiden är *sins*, i talesättet *sins (sig) emellan*.

Förut är taladt om *ni*, hvars *n* härleder sig från det verbala *-n* i 2 pl.; alldeles som *þ* i Isl. *þer* (J) från verbets *-þ*, och *n* i T. *neben* från *en-eben*, *p* i vårt nya *på* från *upp-å* (jfr. s. 473, Hist. Språkforsk. s. 47—8). Då i senare hälften af förra århundradet *ni* blef mera upptaget i vårdad skrift, stod det någon gång med pluralt verb, t. ex. KELLGREN II. 254 *tron ni väl, små grift-poeter! ni*; III. 236 *J rysen, mine bröder. ni igenkännen satiren*; GYLLENBORG II. 83 *ni ären*. Behovet af ett tilltals-ord, jemte *du*, i den allmänna förekommande singularon, hade dock redan gjort sig gällande, och bruket fogade snart så, att *ni* hänfördes blott till *en* person och till singulart verb, såsom nu kan anses för regel (t. ex. *hvad ni är; som ni ser; om ni behagar*); då *J*, med verbet i pl., förbehållits åt ett afsedt flertal af personer. Detta nyttiga språkbruk har icke dess mindre, nästan hela tiden, liksom förstulit sig inom den ideala världen och det högtidliga föredraget. Man säger allt jemt på skådebanan *ni* till en furste, i ett lärdt samfund till den högsta uppsatte; men i umgänget och i enskilda skriftliga meddelanden befarar man att dermed säga en ohöflighet. Ett vindkast i sällskapslifvets vanor kan till äfventyrs rubba denna föreställning, och en tongifvande person i den vackra världen kan härutinnan mera verka med sina behagliga nycker, än alla snillen och forskare med samnad hand, understödde af alla vettets vapen. Med förnufts-skäl besegrar man ej en fördom, som har fåfångan till bundsförvandt.

Såsom förr är *sig* oförändradt i pl. Om det hvardagliga uttalet *mäj, däj, säj* jfr. s. 478.

	Maskul.	Femin.
Sg. Nom.	han	hon
Gen.	hans	hennes
D. A.	honom.	henne.

Detta pron., saknande neutr. sg. och hela pl., lånar för dessa begrepp demonstr. *det, de, deras, dem*.

Om bruket af *den*, i stället för *han, hon*, se demonstr.

Possessift pronomen.

Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. min	min	mitt
Pl. mine (mina).	mina.	mina.

På samma sätt *din, sin.*

Sg. vår	vår	vårt
Pl. våre (våra).	våra.	våra.
Sg. eder (er)	eder (er)	edert (ert)
Pl. edre (edra).	edra.	edra.

I afseende på det reflexiva *sin* är förut (s. 484—5) anmärkt, att det allenast i egenskap af predikat är användbart såsom nominatif. Antydt är ock missbruket med *sin*, i annan mening än reflexif. Det bibliska talesättet i *sinom tid* (jfr. s. 86—7) är allmänt.

För 3 personen gifves intet poss. utom det reflexiva *sin*. Vid öfriga behof ersättes poss. med genit. *hans, hennes, dess, deras.*

Det *eders*, som förekommer i tilltalen *Eders Maj:t, Eders Konq. Höghet, ers nåd* o. s. v., i de forne titlarna *Eders Kärlighet* o. dyl., lärer icke vara en personlig genitif i stället för det gamla *ipar*; utan gammal genitif af possessivet, i likhet med förhållandet uti Tyskan (se derom *Gramm, Gram. IV. 307*). I det Fr. *votre* och Eng. *your* ligger deremot ingen genitif, derest icke en sådan skall särskildt utmärkas, såsom i Svenskan *Eders Maj:ts (de votre Majesté)*. — Friare stil tillåter pl. *era*.

När poss. står ensamt, oberoende af subst., brukas i allmänhet ej artikel (såsom i det Franska *le mien*, Tyska *der meinige* o. s. v.). Man säger *det är mitt; tvista om mitt och ditt; jag går hem till mitt; sköta om sitt*. Endast när fråga är om personer, till hvilka man genom släktband eller andra förbindelser står i ett skyddskaps-förhållande, säges i pl. *de mina, de dina, de sina*, gen. *de minas* o. s. v.; sällan *de våra*, aldrig *de edra*.

Ett uttrycksätt i de Skandiska språken, hvilket fäst *Gramms* särskilda uppmärksamhet, är poss. i stället för personligt pronomen främför subst., vid tilltal som utmärker smekning, beklagande eller förakt, t. ex. *min stackare! din lilla engel! din olycksfoget! din djefvul! din skurk! din narr! din slyna! din*

odoga! ditt troll! ditt får! ditt domedags nöt! edra hundar! edra satar! edra bytingar! edra papegojor! GRIMM, som jemväl ur Edda Sæm. och de Isländska sagorna, äfvensom från Danske och Norske författare, uppvisar exempel på likartade sammanställningar, antager, att de hafva uppkommit genom utfallande af *du* framför *din*; således *din narr* från *du din narr* (hvilket senare ock är i bruk), och detta från *du och din narr*; emedan man kanske föreställt sig vara beledsagad af en god och en ond ande, som meddelade ingifvelser (Gram. IV. 295—6; Über den Personenwechsel in der Rede, Berlin 1856, s. 29—33). I F. Sv. ser man, från medlet af 1400-talet, Ivan 4496 *din onde skænde* (skalk), 4422 *thiin fula væter*; från samma tid och samma handskrift, ur ett samtal mellan själen och kroppen (*shuru siælin oc kroppin thrætton*) 465 *thiin fula iordh*, 473 *thiin fula mwld*. Inom folkspråket, och talspråket öfver hufvud, är denna egenhet allmän, och torde väl innehafva en högre ålder än man har anledning att sluta från våra upptecknade minnesmärken, bland hvilka de äldsta sakna alla spår häraf. I den högtidliga framställningen gifver man företräde åt det personliga pron., t. ex. *jag olycksbarn! du hycklare! du fege usling!*

Demonstratift pronomen.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N. D. A.	den	den	det
Genit.	dess (dens)	dess (dens)	dess
Pl. Nom.	de	de	de
Genit.	deras	deras	deras
D. A.	dem.*	dem.*	dem.*

Bruket af detta pron. är femfaldigt: 1:o som egentligt demonstratift. 2:o i stället för personligt (oreflexift) pron. i 3 personen. 3:o i stället för relatift pron. 4:o i stället för poss. sin. 5:o som bestämd artikel.

- 4) Den strängt demonstrativa bemärkelsen förekommer, när pron. står ensamt, substantift, t. ex. *den, som vill*. Det blir ofta i tal utmärkt genom högre betoning, och genit. sg. af mask. och fem. blir vanligen *dens*, hvilken genit. ej användes utan

* Det uttalas hvardagligt alltid *de*; pl. *de* vanligen *di*, och *dem* vanligen *dämm*, hvilket sistnämnda blir af Stockholmaren äfven brukadt i nomina-tiven, liksom *dem* (*dämm*) på flere ställen i Dalarne.

i den rent demonstrativa betydelsen. Jemväl demonstratift, ehuru ej så uttryckligt, är *den* i ställningen omedelbart framför subst., t. ex. *den hjetle, som fallit; den qvinna, jag älskar; det öde, hvaraf man beherskas; de män, som gagnat fäderneslandet*. Också här blir detta pron. ej sällan betonadt i uttalet (jfr. s. 502). Vid denna användning, gemenligen i förening med en relativ sats (med uttryckt eller underförstådt relativt ord), står demonstrativet vid gränsen af den bestämda artikeln, och har med denne i så mätto likhet, att endast formerna *den, det* och *de* äro numera tillåtlige. — Angående förbindelsen med *här, der, andre*, se s. 500. Till utmärkande af någon ting obestämdt brukas *den och den* framför subst., t. ex. *den och den summan; på det och det viset; mot de och de villkoren*. Utan subst. är *den och den* ett lindrigare uttryck för djefvulen, t. ex. *ta mig den och den; dra för den och den* (jfr. s. 500 *hin*, GRIMM D. Wörterb. II. 962 *der und der, 1140 dieser*).

- 2) Förevarande pron. ersätter icke blott, såsom i gamla tider, det felande neutr. sg. och hela den bristande pl. till den oreflexiva eller könbegåfvade 3 personen; men nu äfven ofta mask. och fem. sg. af samma 3 person, med andra ord: *den* och *dess* brukas i stället för *han, hon, honom, henne, hans, hennes*. Detta senare inträffar i de otalige fall då den talande eller skrivande är obekant med det grammatiska könet (jfr. s. 290), och öfver hufvud när fråga är om abstrakta ord. I vers utsträcker detta ock någon gång till verkliga personer, för att dymedelst vinna ett enstafvigt ord, i stället för ett tvåstafvigt; sällan i prosa, utom i kurial-stil, och vid andra tillfällen då man vill undvika upprepande af en titel, i hvilka fall *dess* anses höfligare än *hans, hennes*, t. ex. *jag har äran underrätta, att platser äro aflagde för Herr Kamrarrådet och dess fru; när jag återkallar detta i Herr Biskopens hägkomst, är det icke utan förhoppning att få påräkna dess benägna medverkan*.
- 3) Exempel på relativ behandling äro meddelade s. 509.
- 4) Någon gång nyttjas *dess* för *sin*; oftare *deras* för *sine, sina*, när pron. hänföres till pluralt subjekt. Det är mest i embets-stilen, som detta missbruk har från Tyskan inrotat sig, t. ex. *Konungen (Drottningen) med dess uppvaktning; Stän-*

derna hafva, för deras (=sin) del, beslutit (jfr. Hist. Språkforskn. s. 49—55).

5) Behandlingen af *den* såsom artikel blir nedanför upptagen.

Den gamle dat. n. sg. *þy* kvarstår i *dylik, dymedelst*; för öfrigt i partiklarne *ty* och *ty värr*, samt de något föråldrade talesätten i *ty fall, i ty att, icke för ty*. Gen. pl. *þerra* (deras, af dem) är i sin renhet kvarblifven i *endera, hvardera* m. fl. (se härom längre fram).

Till omvexling nyttjas stundom *det* som konjunktion, i stället för *att*; likväl blott vid finit verb, t. ex. *i ändamål att dermed uttrycka, det han icke bör så handla*. I samma mening F. Sv. *þæt* (se t. ex. Upl. L., Vetm. L.), T. *dass* (för *das*), Eng. *that*.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N. D. A.	denne (denna)	denna	detta
Genit.	dennes (dennas)	dennas	dettas
Pl. N. D. A.	desse, (dessa)	dessa	dessa
Genit.	desses (dassas).	dessas.	dessas.

Genit. *dennes, dettas* o. s. v. kan endast substantiellt ifrågakomma, t. ex. *dennes lycka, den 4 dennes* (i denna månad). När pron. beror af påföljande subst. eller adj., utgår alltid *s*, t. ex. *denne mans dygder, denna kvinnas ömhet, detta barns ålder, desse föräldrars afsigt, denne store fältherres plan*.

I afseende på *hin* och *så* se s. 500, 495.

Artikel.

Obestämd artikel är *en, ett* (se Räkneord), utan tonvigt.

Sedan *hin* så godt som utdött, är den bestämde fristående artikeln inskränkt till demonstr. *den, det*, pl. *de*, hvilka i egenkap af artikel ej annorlunda böjas, och äro alldeles obetonade. Såsom i gamla tider lämpas denne artikel blott till adj., partic. och ordnings-tal, t. ex. *den gode, den älskande, den slagne, den tredje*; eller *den ädle mannen* o. s. v. Utan förmedling konstrueradt med subst., återvinner *den* sin demonstrativa natur, utom hvad angår den fullständiga böjningen (jfr. s. 543). Germanismen *the Romare* är omnämnd s. 502.

Slut-artikeln (se s. 334—344), äfven *han, är* upp vuxen på pronominal grund. Det är endast i några undantagna fall, som denne artikel kan utsträckas till det substantiverade adj.

(jfr. s. 502). Deremot tillkommer den i allmänhet folknamn, t. ex. *Finne, Finnen, Finnar, Finnarne, Finskan, Finskorna* o. s. v. (jfr. s. 344—6); den ingår väsendtligt i bildningen af många ortnamn (s. 347—8), och är i viss mån användbar vid en del person-namn, t. ex. *Carl, Carlar, Carlarne; Sture, Sturen, Sturar, Sturarne* (s. 343—4).

Interrogatift pronomen.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. Nom.	ho, hvem	ho, hvem	hvad
Genit.	hvars, hvems	hvars, hvems	hvars
D. A.	hvem.	hvem.	hvad.

Både *ho* och *hvars* (i egenskap af frågande pron.) äro betydligt föråldrade. Det förra nyttjas mest bibliskt, stundom poetiskt; det senare likaledes, men ock någon gång i hvardagstal. Uppflyttningen af dat. *hvem* i nominativen vann helgd af den vittra skolan i Gust. III:s tid, och har sedan herskat. Samtidig är den något barbariske genit. *hvems* (jfr. Dalska *ånåms* = *honoms*, hans), för hvilken en ursäkt kan ligga i kortheten, vid jemförelsen med det tunga *hvilkens*; men icke vid sidan af *hvars*, som här alla företräden, — rättheten, lättheten, skönheten.

Endast absolut eller substantift, och endast om personer, nyttjas *ho, hvem, hvems, hvars* (såsom interrog.). Substantift är ock merendels *hvad*. Föreningen med mask. eller fem. nomen, t. ex. *hvad fördel, i hvad mån, på hvad grund, med hvad rätt, af hvad orsak, af hvad giltig anledning*, kan betraktas såsom kvarstående från den tid, då *hvat* åtföljdes af datift nomen, såsom i de F. Sv. talesätten *hvat manni, hvad skilnafi, i hvad garfi, hvad þingi, hvad mali, hvad brutum* (hvad, hvilka brott), *hvat epom, hvad utskyldum, hvad husum*. Den formelle dat. är nu ofta utbytt mot en med preposition omskrifvæn, t. ex. *hvad för en karl* (i samma mening som *hvat manni*), *hvad för folk, hvad för slag; ack! hvad för en usel koja*. Äfven i fornspråket kan en datif vara för handen, utan att i böjningen framträda, t. ex. i Upl. L. Kk. B. 20 *hvat iorþ*, Kg. B. 44: 4 *hvat sak*, der fem. *iorþ* och *sak* mycket väl kunna stå i dat. Isl. brukar här nomen än i dat. eller gen. sg.,*

* Jfr. Lat. *quid novi? quid tu hominis es* (hvad är du för en karl)? *quid mulieris uxorem habes?*

än i gen. pl. (angående Tyska språk' se GRIMM, Gram. IV. 454 — 2). Med ett ord, det nya *hvad*, liksom det gamla *hvat*, är alltid neutr. och alltid singulart.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N. D. A.	hvilken	hvilken	hvilket
Genit.	hvilkens	hvilkens	hvilkets
Pl. N. D. A.	hvilke (hvilka)	hvilka	hvilka
Genit.	hvilkes (hvilkas).	hvilkas.	hvilkas.

I våra dagar äro *hvilke* och *hvilkes* föga brukliga uti vanlig skrift; lika så *hvilkets*, så nytt det ock är. I förbindelse med nomen försvinner det genitiva *s*, t. ex. *hvilken gosses hatt är det? hvilken kvinnas hjerta han än må vinna*. Det s. 508 omtalta dialektiska *hocken* böjes, *hocket*, *hockens*, pl. *-a* eller *-na*, *-as* eller *-nas*.

Som obestämdt adj. böjes *hurudan*.

Relatift pronomen.

Sedan 1400-talet har man betjenat sig af interrog. *hvilken* till relatift pron. Den för relatif behandling något obehväma gen. *hvilkens* och *hvilkets* ersätter man gerna med *hvars*, i nödfall af skalderna någon gång utsträckt till pl. I genit. bortfaller *s*, så snart pron. beror af det följande nomen, t. ex. *han syntes hvarken vilja söka rikedom eller ära, hvilka ändamåls uppnående likväl i sjelfva verket utgjorde hans oafslätliga sträfvan; annars icke*.

Exempel på den relativa användningen af demonstr. *den* äro förut lemnade (s. 509); likaså på de af *hvar* och *der* jemte preposition bildade partiklarne *hvaraf*, *deraf*, *deröfver* m. fl., medelst hvilka äfven ett relatift förhållande kan uttryckas (s. 512). Förbindelsen mellan *den* och *der*, i relatif syftning, är s. 544 belyst; på annat ställe (s. 509) utelemmandet af relatif, hvaraf det nya språket har lika många prof som det gamla.

Partikeln *som* är det mest begagnade relatif, och vi hänvisa till *hvad* derom förut är nämndt.

Slutligen må erinras, att med relatift pron. afses här blott det som hänvisar på någon ting föregående; således icke *hvilken* och *hvad* i indirekt frågande mening, eller i en beroende frågsats, t. ex. *jag vet icke hvilken (hvem) som kommer, hvilket*

(hvad) som vore bäst; det är svårt att säga hvad detta betyder, hvad skäl han eger, på hvad sätt det sker; det har visat sig genom hvilka medel han uppsteg till herraväldet. Hit hörer och hvad = det som, t. ex. man talar ej alltid hvad man tänker, der som kan tilläggas efter hvad. Satserna kunna under sådana omständigheter ej sällan omvändas, t. ex. man kan göra hvad man vill, och hvad man vill kan man göra; då i senare fallet hvad börjar meningen, hvilket icke låter tänka sig, om hvad vore ett relativ i den här åsyftade betydelse.

Obestämdt pronomen.

någon, något, någons, pl. *någre, några, någres, någras*. Genit. s tillhör endast den absoluta ställningen.

som är föga gängse i det allmänna språket, der öfriga former äro än mer föråldrade.

en (man, någon), *ens*, pl. *ena*; t. ex. *hvad för en? göra en ond; ta emot en väl; svara en på hvad man frågar; om minnet förgår en; ens egen hatt; ens eget bästa; det är ens eget fel; hvad för ena? hvad är det för ena? det är ena stackare, ena klippare, ena slynglar, ena stygga barn.* För nominativen brukas vanligen *man* eller *någon*. Pl. *ena* är mera folkartadt. Framför räkneord brukas liksom adverbialt *en* (omkring, vid pass), t. ex. *det är väl en 50 personer*; och så äfven i Ny-Tyskan *ein*. Om *ens* se s. 516. Jfr. räkneordet *en*.

ende, enda, endes, endas, pl. *ende, enda, endes, endas*; der *-s*, såsom i andra pron., blott i den substantiva behandlingen kommer i fråga. Fastän till utseendet af bestämd (svag) form, kan detta pron. antaga obestämd artikel, och blir då merendels *enda* äfven i mask., t. ex. *han har en enda son*; men *han är ende sonen*. Hit hörande adv. är *endast*, hvar till den adjektiva motbilden *någon* gång visar sig, t. ex. TEGNER I. 20 *endaste sonen*.

man, uteslutande för nominativen och sg.

sjelf, sjelft, pl. *sjelfve, sjelfva*; bestämdt *sjelfve, sjelfva*. I Danskan är *selv* oböjligt. Detta har må hända i någon mån bidragit dertill, att Svenskan sedan längre tid, både i tal och skrift, mestadels har obest. sg. *sjelf* äfven för neutr., t. ex.

LEOPOLD II. 233 *snillet sjelf*, TEGNER V. 54 *det är dock i sig sjelf något helt annat*, 127 *det förstås af sig sjelf*.^{*} En och annan vacklar, t. ex. BENJ. HÖLJER I. 259 *någonting i sig sjelf likgiltigt*, 277 *samhället sjelf*; men I. 309 *i och för sig sjelft*, 328 *för snillet sjelft*. Det är egentligen Upsala författare, som i senare tider återupplifvat *sjelft*. När man underkastar sig Stockholms-seden i långt betänkligare frågor, så synes föga vunnit med en liten regelmässighet för ögat, hvilken ändå ej lärar bli gjord allmän. Man uttalar alltid *t* i *half*, och då man ej gerna gör det i *sjelft* (folkspråket undantaget i vissa trakter af Svea land), erfares redan deraf, att örat vill af ett pron. kräfva en lättare form än af det mest gångbara adj. (jfr. Hist. Språkforsk. s. 45—6). — Gen. *sjelfs* (se s. 524—2) lever nu blott uti *sjelfsvåld*. I skämtsam hvardags-stil brukas superl. *sjelfvaste*, antagligen efterbildad Ny-T. *selbst* eller Lat. *ipsissimus*.

egen, eget, pl. *egne, egna*. Bestämd form antages icke i allmänhet. Undantag eger någon gång rum, när ordet har en härledd adjektiv betydelse (särskild, utmärkt, besynnerlig), t. ex. *denna egna förmåga, hans egna sätt att vara*; men också i denna mening tages ordet ofta obestämdt, t. ex. *han är mycket egen, det är eget, han har sitt eget hufvud* (är egen). Man säger *det är hans egen stil* (hand, handstil), men *hans egna stil* (egenartade skriftsätt). Absolut förekommer *vara sin egen, taga af sitt eget* o. dyl., men utan genitif.

samme, samma o. s. v., alltid med böjningen af ett bestämdt adj.; vare sig utan best. artikel, eller med en sådan, hvilken plägar hopskrifvas (*densamme*), men utan verkan på accenten, och för öfrigt utan skäl.

annan, annat, hvarom mera under Räkneord.

mången, mångt, mångens, pl. *månge, många, månges, mångas*.

I vers tillåtes *mång*.

flere (se s. 468—9), äfven substantif, och då med genit.

få (se s. 463), äfven substantif, men utan genit.

all, allt, pl. *alle, alla, alles, allas*; af hvilka *alle* och *alles* ej ofta förekomma. Gen. sg. är obrukligt, om ej i det filoso-

^{*} I nya upplagor af TEGNER står emellanåt *sjelft*, men icke i de af honom sjelf besörjda, så mycket jag märkt. Äfven substantif brukas af honom VII. 299 *hans rätta sjelf*.

fiska *allt*, *alltets*. Gammal gen. sg. ligger dock i *allsköns*, d. v. s. *alls-köns* (jfr. s. 425), och i adv. *alls*, hvilket är af ålder, och ingalunda, enligt mångens förmenande, sammandragning af *alldeles*, som är vida yngre, ej sällan af annan betydelse (jfr. *icke alls* med *icke alldeles*), och ofta under ett lika förhållande oanvändbart (man säger t. ex. *ingen alls*, men ej *ingen alldeles*). Tysk efterbildning är deremot *in alles*, tillhörande stadsspråket. Andra kasual-ändelser äro Forn-Svenska, såsom *med allo*, i *allo*, *allt* i *allom*, *det är icke allom gifvet*. Gammal Svensk gen. pl. är *aldra*- eller *allra*-, men Tysk *aller*- (jfr. s. 524).

ingen, *intet*, *ingens*, pl. *inga*; sällan *inge*, *inges*, *ingas*. Ett neutr. *inget*; med sken af regelbundenhet, har man utan framgång sökt bringa upp till värde. Om, hvad som kan förutsättas, det gamla *ængti* eller *engti* är ett omkastadt *entgi* (jfr. s. 525), skulle i det nu skrifna *intet* ett dubbelt neutral-tecken innehållas. Örat, som här följer traditionen, har, från den lingvistiska sidan, utan tvifvel rätt emot ögat eller eftertanken, som fordrar samma slutande *t* som i *eget*; utan aning derom att det neutrala könet redan uti *inte* funnit sitt uttryck. Det i skrift antagna slutande *t* blir sällan uttaladt, och hvardagligt brukas *inte* ej mindre såsom neutr. af *ingen*, än såsom partikel, i stället för de i tal främmande *icke*, *ej*.

hvar (quisque), *hvert*, utan pl. Gen. *hvars*, allmännast som relativ, och ej okänt som interrogativ, brukas ock i sammanställning med *en*, t. ex. *en hvars*, *hvars och ens*; men adjektift blott i något fornartadt talesätt, såsom i *hvars* (äfven *hvar*) *mans mun*, *för hvars mans dörr*. I den adjektiva egenskapen mest gångbart, blir *hvar* i den substantiva allt mer utträngd af de förstärkta *en hvar*, *hvar och en*. Öfriga sammanställningar äro *hvar annan* (*hvarannan*, *hvar ann*), *hvert annat*, *hvar annans*, *hvar andra* (*hvarandra*), *hvar andras*; *hvar tredje*, *fjerde* o. s. v.; *hvar sin*, *hvar sitt*, *hvar sina*, mindre ofta *hvert sin* o. s. v.; *hvar enda*, *hvar endas*, *hvert enda*, *hvert endas*; *hvardera* (se vidare s. 550).

hvarje, i sig sjelf blott en stelnad böjd kasus af *hvar* (jfr. s. 506), men begagnadt jemväl i nominativen; sällan i någon kasus om

personligt maskulin, men väl om fem. och neutr., t. ex. *hvarje* (eller *hvar*) *menniska, qvinna*; *hvarje* (eller *hvert*) *barn*; för öfrigt om abstrakta föremål, utan åtskilnad till kön, t. ex. *hvarje grund, omständighet, ting*. Substantift endast i vissa talesätt, såsom *något af hvarje* (jfr. den gamle dat. n. *hvario*), *litet af hvarje, något i hvarje, litet i hvarje*, det föräldrade *hvarjom och enom* samt i den mindre bruklige nye gen. *hvarjes*, som tillfälligtvis sammanfaller med Mös. Göt. *hvarjis*.

hvem som helst, hvad som helst, hvilken (hvilket, hvilka) som helst; hvem helst, hvad helst o. s. v.

eho, ehvem, ehvars, ehvad, ehurudan, af hvilka blott *ehvad* är mera gängse. Alla uttalas såsom osammanskrifna: *e ho, e hvad* o. s. v.

ömse, oböjligt, såsom *å ömse sidor, händer, håll*. Adv. *ömsom, dylik, slik, sådan, likadan, hurudan* böjas som obestämdt adj. Folkspråkets *tocken (tåcken)*, *-et, -ens*, pl. *-a, -na, -as, -nas*, äro vida spridda.

somlige, somliga, gen. *-s*, saknar singular. Både subst. och adj.

hvilkendera, hvardera, någondera, ingendera, likasom *endera*, hafva könstecknet i första sammansättnings-leden, och kasus-tecknet i den andra. Alltså *hvilkendera, hvilketdera, hvilkenderas, hvilketderas; hvardera, hvardera* o. s. v.; *någondera, någotdera* o. s. v.; *ingendera, intetdera* o. s. v.; *endera, ettdera* o. s. v. Fornspråket deremot böjde fullständigt första lemmen, men aldrig den andra, som också var sjelf gen. pl.; derföre *hvilikins perra*. Rättast nyttjas dessa ord substantift; men bruket har en längre tid godkänt äfven det adjektiva behandlingssättet, för vissa fall, såsom *endera dagen, ingendera delen, vilkendera vägen, på någondera sidan*. Under sådana förhållanden är det genitiva *s* utan tillämplighet. Om *beggedera* se Räkneord (4 kap.).

Till allmän regel kan göras, att pron. numera ej i geniti-ven erhåller *-s*, utan när det står substantift. Äfven såsom sådant saknar det gen. i vissa ord, t. ex. de könlösa personliga pron. (*jag, du, sig, vi, J*), och i *man, sjelf, egen, få*, i sg. af *all*; om man ej vill göra undantag för den i det nya filosofiska språket antagna bestämda formen *jaget, alltet*, den man tillägger *s*.

Det samma inträffar med det abstrakta *intet, intets*. Ligger man härtill *hvilkets, dettas* och de med *-deras* sammansatta, så äro de nya genitiver nämnda, dem neutrum förmått på egen hand alstra, utan att likväl kunna åt dem förläna en allmännare brukbarhet.

I hvad mån *pronominal-anslutning* utöfvar välde inom det nuvarande språket, är ~~visat~~ s. 535—7.

Pronomen är den ende språkdelen, i hvilken ej frammande ord inträngt.

SJUNDE BOKEN.

Räkne-orden.

FÖRSTA KAP.

Grundtalen i Forn-Svenskan.

Af grundtalen blifva i de Skandiska fornspråken, och ännu i Isländskan, 1—4 böjda adjektift; 2—4 med åtskilliga afvikelser, likväl alla inom den starka flexionens gräns för pl. Substantift böjas 400 och 1000; i gammal Isländska likaledes ej mindre den vid sidan af det oböjda *tiu* bestående singulara tiotals-formen *tigr* (*tegr* o. s. v.), än den uti 30—90 ingående plurala, hvilken i Forn-Svenskan tidigt öfvergått till samma oböjlighet, som öfriga tal-ord både der och i Isl. haft, så långt man kan skåda till baka. Mös. Göt. eger böjningar af ett och annat hos oss oböjligt tal, hvaremot fyr-talet är utan könskilnad.

Vid den tabellariska framställningen upptagas för F. Sv. endast de oböjliga tiotals-formerna, såsom de enda allmänna i nu för hand varande språkminnen; för Isl. endast de i gamla språket förekommande.

Grundtal i Mäso-Götiskan.

1. ains	16. (saihstaihun)
2. tvai	17. (sibuntaihun)
3. (preis)	18. (ahtautaihun)
4. fidvor	19. (niuntaihun)
5. fimf	20. tvaitigjus
6. saih8	30. þreistigjus
7. sibun	40. fidvortigjus
8. ahtau	50. fimftigjus
9. niun	60. saihstigjus
10. taihun	70. sibuntehund
11. ainlif	80. ahtautehund
12. tvalif	90. niuntehund
13. (þritaihun)	100. taihuntehund (-taihund)
14. fidvortaihun	200. tvahunda o. s. v.
15. fimftaihun	1000. þusundi.

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Pl. N.	tvai	tvos	tva
G.	tvaddje	(tvaddjo)	tvaddje
D.	tvaim	tvaim	tvaim
A.	tvans.	tvos.	tva.
Pl. N.	(preis)	(preis, þrijos)	þrija
G.	þrije	(þrijo)	þrije
D.	þrim	þrim	þrim
A.	þrins.	þrins.	þrija.

De inom parenthes slutna formerna saknas hos Ulfilas. Det här upptagna *þritaihun* är efter BOPPS gissning (Vergl. Gram. II. 78); GABELENTZ och LÖBBE antaga *þrijataihun* (Gram. d. Goth. Spr. s. 79), mot hvilket GRIMM gör invändningar (se tidskriften Germania för år 1856 s. 21); UPPSTRÖM har *þriataihun* (Aivagg. s. 106).

Grundtal i Isländskan.

1. einn	16. sextán
2. tveir	17. siautían (siaután, seytián)
3. þrír	18. átían (áttián)
4. fjórir	19. nítián
5. fimm	20. tuttogo (tuttugu, tvítían)
6. sex	30. þrír tigir (tegir)
7. siau (siö)	40. fjórir tigir (tegir)
8. átta	50. fimm tigir (tegir)
9. níu (nú)	60. sex tigir (tegir)
10. tíu (tíu)	70. siau tigir (siö tegir)
11. ellifu	80. átta tigir (tegir)
12. tólf	90. níu tigir (nú tegir)
13. þrettán	100. hundrað (tíu tigir)
14. fjögurtán (fjörtán)	1000. þúsund (þúshundrað).
15. fimtán	

	Maskul.	Femin.	Nentr.
Pl. N.	tveir	tvær	tvau (tvö)
G.	tveggja	tveggja	tveggja
D.	tveim (tveimr)	tveim (tveimr)	tveim (tveimr)
A.	tvá.	tvær.	tvau (tvö).
Pl. N.	þrír	þrjár	þrjú
G.	þriggja	þriggja	þriggja
D.	þrim (þrem, þrimr)	þrim (þrem, þrimr)	þrim (þrem, þrimr)
A.	þrjá.	þrjár.	þrjú.
Pl. N.	fiórer (ir)	fiórar	fiogor* (fiögur)
G.	fiogorra (fiögurra)	fiogorra (fiögurra)	fiogorra* (fiögurra)
D.	fiórom (um)	fiórom (um)	fiórom (um)
A.	fióra.	fiórar.	fiogor* (fiögur).

* Ex. Homil. 45: 2 *fiogor guþspiöll*, 8: 2 *fiogorra guþspialla*.

Grundtal i Forn-Svenskan.

1. en	16. sixtan (sæxtan, siæxtan)
2. tver	17. siutan
3. þrir (þrer)	18. attartan (atertan)
4. fiurir	19. nitan (niutan?)
5. fæm	20. tiughu
6. siax (sæx, siæx)	30. þrætighi (þrætiughu, þriatighi)
7. siu	40. fiuratighi (fiuri-, fyri-, fyrtighi)
8. atta	50. fæntighi
9. niu	60. sixtighi (sæx-, siæxtighi)
10. tiu	70. siutighi
11. ællivu (ælliuvu)	80. attatighi
12. tolf	90. niutighi
13. þrættan	100. hundrap (hundrapa)
14. fughurtan (fughr-, fiurtan)	1000. þusand (þusanda, þushundraþ).
15. fæmtan (fæmptan)	

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Pl. N.	tver (tveir)	tvar	tu
G.	tvæggia (tvinggia)	tvæggia (tvinggia)	tvæggia (tvinggia)
D.	tvem (tveim)	tvem (tveim)	tvem (tveim)
A.	tva.	tvar.	tu.
Pl. N.	þrir (þrer)	þriar (þreär, þrer)	þry
G.	þriggia	þriggia	þriggia
D.	þrim (þrem)	þrim (þrem)	þrim (þrem)
A.	þria (þrea).	þriar (þreär, þrer).	þry.
Pl. N.	fiurir	fiurar	fiughur
G.	fiughurra	fiughurra	fiughurra
D.	fiurum	fiurum	fiurum
A.	fiura.	fiurar.	fiughur.

en är redan vidrördt i sina etymologiska förhållanden (s. 488), i sin användning som obestämdt pronomen (s. 515), och jemväl som artikel (s. 500—4). I egenskap af artikel och räkneord är det utan pl., men har för öfrigt, utan afseende på bemärkelsen, samma böjning som poss. *min* (s. 483). Alltså neutr. *et* (Isl. *eitt*), ack. m. *en* (Isl. *einn*), t. ex. ÖGL. R. B. 3: 2 *síþan taki en lut kunungær*, Upl. L. Kk. B. 7: 4 *far æi meræ æn en skul* (skyl). Ett steg från regeln är i Södm. L. Kk. B. 4 pr. *a crist eynan* (var. *enan*, solum) *at troa*, hvarest ack. är jemförlig med det Isl. *einan* (singulum, singularum, se RASK, Vejledn. s. 40). Vidare må antecknas: Upl. L. Kk. B. 7: 8 *mæþ ens sins* (ipsius solius) *eþe*; VGL. II. J. B. 45 *til ennar* (gen. f.) *skipt*; A. B. 46 *i enne* (dat. f.) *oresto* (strid), I. A. B. 43: 3 *a enu* (samma) *skipi*; Cod. Bur. s. 102 *nero böþ enom* (någon) *göra som han baþ*. Tveljud träffas i vanlig skrift högst sparsamt, t. ex. VGL. I. A. B. 48: 4 *eit*, Md. 43: 4 *æit*; men i Run-Urk. 496 läses *han ati ain bu þina*, 4594 *ati totur aina*, 4764 *furlan huntraþ ar ok ainu ari*, af hvilka inskrifter de två sista äro från Gottland.** Upl. L. har emellanåt *æn* (jfr. s. 525 *ængin*, s. 557 *æn*, *æne*, s. 560 *ællivu*), Kk. B. 4: 2 *ætt*; Gúst. Is Bibel i allmänhet *itt*. Uti Gottl. L. råder en regelbunden vokalexling, hvarvid *a* och *ai* motsvara Isl. *i* och *i* af *minn*, *þinn*, *sinn*, enligt den ordning, som s. 485 uppgifvits. Man erhåller följaktligen ett så lydande paradigma:

Sg. N. ann (an)	(ain)	att (af)
G. aina	annir	ains
D. ainum	anni	ainu
A. ann (an).	aina.	att (at).

Man träffar här ett ljufskifte, följande samma lagar som i den Gottl. urkundens poss. *sin*, hvilket jemväl i gen. fem. *sennir* visar samma slut-form som i *annir* (jfr. s. 484, 538). Uti några nu lefvande landskapsmål, der tveljud qvarstå, blir med mer eller mindre fullständighet ett vokalo-ombyte af liknande

* Den Stockholmske membranen af Harpestreng har *ent*, t. ex. 4 *ent kall bloth*, 38 *ent frø af ent trø*.

** På ett runskrifvet pergamentsblad, icke angifvet såsom kommande från Gottland, men uppenbart derifrån (jfr. Run-Urk. s. 282 med 263), läses *sem þusant ar og ains ara minna en tu hundraþ ar*, hvarest *ains* är felekkrifvet, eller ock germanism.

art iakttaget, t. ex. i Gottländskan *en (ann), ain, ätt*; Norrbottn. *in, ei, itt*. Den för de fleste dialekter gemensamma uteslutningen af *n* i nom. fem. *e(n)*, såsom i poss. på *-n*, är s. 485 omförmält. — Allenast som pronomen kan *en* ega pl., hvarpå exempel blifvit s. 515 meddelade. Betecknande: solus träffas förevarande ord icke blott i stark form, såsom VGL. II. A. B. 3 *siva mikit tager þæn en sum allir himir*, I. Forn. S. 5: 4 *gialdi - - þem enum skapæn far* (åt den ensam, som skadan får), Kg. Styr. I. 8 *mannen än*; utan jemväl i svag, t. ex. VGL. II. þj. B. 40 *þér ær ingin mals-eghande utan þen ene*, A. B. 42 *þet ena adalkono barnit* (det äkta barnet ensamt), ÖGL. E. B. 3 pr. *þa taki sua mykit hin ene sum hine flere*, Kg. Styr. III. 52 *ængin wægr ligger til himirikis utan then äne* (ende). Här äro *þæn* och *hin* icke artiklar, utan rena demonstr.; och förhållandet är det samma uti Isl., t. ex. det af RASK (Anvisn. s. 426) anförda *þat eina* (id solum), Edda Sæm. s. 33 v. 20 *þat it eina* (i *þvi eina*, hos EGILSSON s. 426, står *eina* absolut, adverbialt). Hvad nu förstås med *den ene - - den andre*, hvarvid *den* är verklig artikel, blef i fornspråket uttryckt med *annar - - annar*; men äfven uti nya språket kan *en* i den bestämda formen, vare sig med eller utan artikel, ej uppfattas som räkneord (= förste), t. ex. *ena sidan; den ene vill, den andre icke; den ene efter den andre; det ena med det andra*. Jfr. i 3 kap. *enni*.

tver (två), med sina biformer (se s. 555), igenfinnes i glossaren till landskaps-lagarne, af hvilka Gottl. L. inrymmer *tveir* och *tveim*, äfvensom gen. pl. *tyggia*, i andra lagar någon gång *tigia* (jfr. s. 533 *annattvæggia* m. fl.). Run-Urk. 265 har *tvair*. I *tver* och *tvar* saknas emellanåt *r*. Anmärkningsvärd är nom. och ack. fem. *tvar* (för Isl. *tvær*, undantag Homil. 55: 4 *tveir deilder*), neutr. *tu* (för Isl. *tvau* eller *tvö*), båda i äldre VGL.; *tu* äfven i runor, t. ex. Run-Urk. 4985, från förra hälften af 4200-talet (se här förut s. 420); sällsamt är *tug*, på ett ställe i en yngre handskrift af ÖGL. — Dat. *tvem* qvarstår i 1734 års lag H. B. 4: 5 *sälher man tvem ett*; om den gamle genit. har man fortfarande erinran i det visserligen sparsamt begagnade *tveggehanda* (två slags). ARDORFUS (Conspectus grammatices linguæ Dialekticaricæ, Ups.

1818 s. 42) uppgifver för Dalsken *två, tvär, to, tau*; från Wämhüs och Orsa har jag hört *tver* (mask. och fem.), *tav* eller *tu*, dat. *twem*; SÄVE meddelar från Färö (Gottland) *twair, twar, täu*; i andra Svenska dialekter heter det på olika ställen *tva, två, tväu, tau, to*, ofta utan afseende på kön eller kasus. — Till grundtal nyttjas i F. Sv. stundom det egentligen distributiva *twenni*, hvarom mera i 3 kap.

þrir (tre) företer, utom de s. 555 upptagna böjningar, också andra ganska vanliga, neml. med bortfallet slutande *r*, såsom *þri, þre, þria, þrea* (i ÖGL. afven *þreia*, nom. och ack. fem.), i stället för *þrir* o. s. v.; jemte det allmänna *þry* i neutr. eger äldre VGL. þj. B. 5 pr. *þru*, den yngre Fr. B. 14 och Forn. B. 8 *þri*. Öfverraskande är nom. mask. *þreir* i Med. Bib. I. 546, hvilket just uttalar hvad *þrir* och *þrer* (jfr. Isl. *þrir*) föreställa, eller det förmodade Mös. Göt. *þreis*; men vore, såsom befinnligt i en helt ung handskrift (sign. A. 4), mindre att fästa sig vid, om ej denna på flere ställen för-rådde en här och der följd gammal codex, och därför kunde för enskilda ord visa en annorstädes saknad fornskrud (jfr. t. ex. s. 373 *uandhir*, 473 *okar, oker*). Isl. *þrimr* är hos oss lika främmande som *twimr*. — Med *treggehandá* är förhållandet som med *tveggehandá*, och *try* återkommer någon gång i fornliknande skrifart, t. ex. Tegner III. 434 *slár med try þar armar. som Starkotter*. Af SÄVE anføres från Elfdalen *trair, triär, trái*, från Färö *träia, träia, trái*, eller *träir, träia, tröi*; enligt ARBORELIUS heter det i Dalarne *tri, triär, trio*; men på många ställen säger Dalfolket *tri* eller *tre* (samligstädes *trái*) i alla genus, dat. *trem* eller *trim*; i andra landskap är *trai* icke ovanligt. Jfr. 3 kap. *þrænni*.

þurir, med sina s. 555 främställda egenheter, träffas i fornlagarne, af hvilka t. ex. äldre Vestm. L. för öfrigt här att uppvisa *þora* (ack. m.), *þorar* (ack. f.), *þuwr* (ack. n.), VGL. II. Dr. B. 16 *þughræ* (gen.), Gottl. L. *þygyra* (gen.), *þaurum* (dat.). Vidare märkes, i lagarne eller andra skrifter, *þuri, þyri, þura, þyra, þyrar, þyrum*, för *þurir, þurar, þurum*; samt *þur* för *þughur*, och *þura* eller *þyra* för *þughurra*. Elfdalingen säger (enligt SÄVE) *þorer, þorer, þoro*, Färöbon *þäira*. — Det förtjener uppmärksamhet, att då Senokr. *catuor* (= *kyatvar*), Lat. *quatuor*, Mös. Göt. *fidvor*, heptkrum-

pit i Svenska stammen *fur*, likväl de förras *vā*, *uo*, *vo* är förestäldt af *u* i den 2:a stafvelsen af *fuoghur* och *fuoghurra*; under det stamförvandternes *t* eller *d*, i de sistnämnda formerna öfvergånet till *g* (jfr. Mös. Göt. *twaddje* med F. Sv. *twægga*), behållit sitt tung-ljud i det hos oss vid sammansättning nyttjade *fiæper*, *fioper*, såsom det i ÖGL. ofta framträdande adj. *fiæpertiugher* (af 40 bestående, till 40 markers bot uppgående), i samme lag B. B. 4: 4 *til fiæper skiptu* (till fyrskite), var. *til fiædkär sköttu* (fyrhörnigt), Hels. L. M. B. 38 *fiopermæningi* (det samma som i äldre Vestm. L. *furmæninger*, slägtinge i 4:de led), ännu qvarstående i det dialektiska *fjurmæning*; och från samma *fiæper* härstammar ortnamnet *Fiæprunda land* (se här. förut s. 271, tredje noten, och Sv. Dipl. I. 356 *fiædrundraland* i ett Latinskt diplom af år 1252).

fiæm, *atta* och *niu* äro utan varianter; men *siax* (Run-Urk. s. 284 *siahs*, ett omkastadt Mös. Göt. *saihs*), ombyter i äldste Svenske oodices med *siax* (äfven i den Dan. Skåne L.) och *sæx* eller *sex*, af hvilka det sista länge haft öfverhand i skrift och för öfrigt i riksspråket, utan att dock i några mera fornartade munarter, såsom Elfdalskan och Gottländskan, hafva undanträngt *siæx*. I stället för det allmänna *siu* finner man, i ett par membraner af yngre Vestm. L., *siugh*, *siug* (jfr. F. Fris. *siugun*); i Gottl. L. ater *siau*, och så jemväl i det af mig (s. 556, andra noten) såsom Gottländskt antagna runbladet (Run-Urk. s. 282, 284), från år 1328. Detta i Gottlands-målet ännu bibehållna *siau* sammanfaller visserligen med Isl.; men i Gottländsk fornskrift står *iau* äfven annars för *iu* såsom *fiaurum*, *diaupt*, *biaupta* o. s. v. I Dalskan höres tydligt vokalen *i* af *siu*, uti riksspråket uttaladt "schu", på samma sätt som "schuk" (sjuk), "schö" (sjö).

tiu, såsom enkelt räkneord (40), blir icke utvexladt af subst. *tiugher* eller *tigher* (jfr. s. 443—4). Det synes icke vara sammandraget af ack. pl. *tighu*, utan snarare af en till Mös. Göt. *taihun* (Lat. *decem*) svarande form, hvaraf *n* framträder i talen 13—19. Motstycken till de Danska redan i Skåne L. upptagna *ni* och *ti* äro hos oss ytterst sällsporda, och varseblifvas på sin höjd i någon rimdikt från 1400-talet, t. ex. Alex. 1983 *the ganga saman ti ok ti*.

ællivu har jemte sig *ællivu* (se VGL., Upl. L.), *allevo* (Cod. Bur. s. 185), senare *allowo* (Med. Bib. I. 5). Sedan gamla tider är *tolf* oförändrad. I endragt med WACHTER och IHRE härleder RASK Isl. *ellifu* och *tölf* från *en* och *to* samt verbet *leifa* (lemna, låta ofverblifva), Grek. *λειπω*, *λιπω* (Isl. Spr. Oprind. s. 253); och likaledes GRIMM Mös. Got. *ainlif* och *twatif* från *leiban*, manere (Gram. II. 946). Vål har han en gång (jfr. Gesch. I. 246) ofvergått till BORRS länge uttalade och ännu bibehållna åsigt, enligt hvilken *lif* i *ainlif* och *twatif*, afvensom *lik* i Lith. grundtalen 44—49, blott är en vanställning af det i Grek. *ἑνδέκα*, *δωδέκα*, Lat. *undecim*, *duodecim* innehållna tio-tal (Vergl. Gram. II. 78—84); men sedan har han, med frånträdande af BORRS hypotes, återgått till den af honom sjelf först hyllade, för hvilken nya skal blifvit anförda (se GRIMMS uppsats »Über die zusammengesetzten Zahlen» i tidskriften Germania för år 1856 s. 19—20).^{*} Skrifningen *æ* i F. Sv. *ællivu* är att jemföra med *æ* uti Upl. L:s *æn* (se här förut s. 556) och det allmänna *ængin* (ingen); likasom *e* i Isl. *ellifu* med *e* uti *engi* (för *ingi*).

þrettan är, så skrifvet, i lagarne allmänt; äfven det Gottländska runbladet (Run-Urk s. 282) har *þrettan*, men Gottl. L. 36 pr. *þretan* (se vidare ordnings-talet). Man anmärke det jemväl uti Isl. *þrettán* fördubblade *t*, hvilket saknas ej mindre i *siutan* och *nítan* än i *trætighi*. Af *fiughurtan*, *fæmtan*, *siaxtan*, med deras biformer, äro exempel lätta att tillgå. Oförändradt finner man *siutan*; men Gottl. L. skulle förmodligen haft *siautan*, om ordet blifvit begagnadt. Hvad första stafvelsen beträffar, stämmer *nítan* (VGL. IV. 46: 42) med det icke sällsynta ordnings-talet *nitandi*, äfvensom med Isl. *nítán* och *nítándi*. Det är då icke utan tvekan, som jag i tabellen s. 555 uppställt det aldeles enstaka *niutan* (ur Run-Urk. s. 282), hvilket vore af vigt, om det icke möjligen varit utsatt för något vid ristningen eller afteckningen begånget fel, hvilket nog kan vara att befara, enär den skenbart ursprungligare gestalten träder oss till mötes i en ej synnerligen gammal fornlemning, det härförinnan några gånger åbe-

^{*} Tydningen af *ellofva* och *tolf* såsom *enlofva* och *tvålofva* (se ALMQVIST, Svensk Språklära, uppl. 3 s. 40) är förmodligen grundad på den unga och urartade formen *ellofva*.

ropade pergaments-bladet (s. 556, andra noten) af år 1328. Möjligen kan något stöd hemtas från det Färö-Gottländska *nyttan* hos SÄVE. — I en egen skepnad möter oss talet 18, icke förekommande i någon af VGL. (likväl i anteckningarna och tilläggen), eller i ÖGL., Gottl. L., Bjürk. R.; men mångenstädes annars, t. ex. Upl. L. Kk. B. 6: 2 m. fl. st. *atærtan*; VGL. III. 63 *aterlan*; II. Add. 2: 12, 13 *alertan*; Södm. L. Kk. B. 4: 2 *apertan*, var. *attertan*, *alertan*; Hels. L. *alirtan*, *atartan*; Cod. Bur. s. 177 *atartan*; Vestm. L. II. s. 76 *attartan*; J. B. 2 pr. *attaertan* (jfr. VGL. IV. 15: 18 *attertandi*); M. B. 24: 1 *atærtan*. I LILJEGRENS utan angifvön källa uppgjorde run-kalender finner man (Run-Urk. s. 275 och 284) *atrtan*; i den af WORM uti Fasti Danici (1643 års uppl. s. 147) intagne, hemtad ur det af mig återropade runskrifna pergaments-bladet, *atrt*. Oaktadt skiftningen för öfrigt råder dock öfverensstämmelse i det mellanliggande *r*, hvarigenom detta räkneord formelt skiljer sig icke blott från Isl. *átíán* eller *áttíán*, Norska *attan* eller *atjan*, Dan. *atten*; men afveo från Svenska allmogens välbekanta *attan*, det allmänna Gottländska *atten*, Elfdalingens *áttíá*, Orsafolkets *ato*; endast från Färö uppgifver SÄVE *atrættan*. Man må anse *attar* eller *atir*, *ater* eller *atr* för det äldsta och äkta: det blir ändock alltid svårt att nöjaktigt uttyda. Den af KINDBLAD, i 3:e häftet af hans påbörjade Örd bok öfver Svenska Språket, gjorda hänvisning på möjligheten af ett samband med *attaraha* i Prakrit har, utom det något längsökt i denna sammanställning, det emot sig, att *r* i det Prakritska *raha*, liksom i det Hindostanska *rah*, motsvarar *d* i Sanskr. *dasan*, Grek. *δέξα*, Lat. *decem* (jfr. BOPP, Vergl. Gram. II. 83—4), och således det sista *t* i *atertan*. Detta ord är troligen ej urgammalt, och har antagligen bildats i hufvudstaden, samt derifrån öfvergått till Svea-lagarne och slutligen till hela skriftspråket. Liksom åtskilligt annat, hvilket ej låter strängt etymologiskt tyda sig, kan det inskjutna *r* ega en tillfällig uppkomst, och vara följden af någon ställvis antagen välljuds-regel,* en utvidgning af *attatan*, i motsats till det förkortade *attan*, Isl. *áttán*. Evfoniskt får man väl ock förklara både *a* och *d* i

* Man jemföre inskjutningen af *d*, *b*, *p* (s. 454), af *n* mellan vokaler och *g* (s. 518).

det nuvarande *aderton*, jemfördt till *åttu*; och för *a* gäller hvad som s. 379 blifvit sagdt om *fattig*. — Det för alla räkneorden 13—19 gemensamma *tan*, i fornskrift, är i de fleste dialekter uttaladt *tan*, i några *tân* lika med det Ny-Sv. skrifna *ton*; Gottländskan har lika med Danskans *ten* (dock på Färö *tan*, enligt SÄVE); i Elfdalen säges *tå*, i Orsa *to*. Under det i MÖ. GÖT. det enkla *taihun* oförändradt forplantat sig i *fidvortaihun*, *fmftaihun*, liksom det enkla Ny-T. *zehn* i *vierzehn* o. s. v., har *taihun*, eller hvad deremot svarat, i Skandiska språk sönderfallit, och utgjort bildnings-ämne så väl för det enkla *tiu* som det vidfogade *tan*, Isl. *tân* eller *tán*, af hvilket Isl. format afven ett *tvítán* (20). Det slutande *n*, som är afnött i *tiu*, återkommer i *tan*, för att å nyo gå förloradt i Dal. *tå*, *to*.

tiughu finnes så tecknad allt ifrån äldre VGL., och har intill våra dagar undergått ringa förändring; likväl i VGL. III. 72 *tiughi*, IV. 15: 15 och 16: 12 *tyghu*, ÖGL. B. B. 40 *tiugh* (var. *tiughu*). Olika med det för allmoge-språket gemensamma *tiugu* eller *tiuge* är på Färön *tugu*, annorstädes på Gottland *tiäugu* (SÄVE). Jemväl de äldsta Danska handskrifter ega *tiughu*, såsom Skåne L., hvilken på ett ställe (I. 4) har *tiuku*. Uti Isl. träffar man undantagsvis Sn. Ol. S. s. 233 *tiogu*, STURLESON II. 434 *tiogo*; jemväl *tvítán* (jfr. Agrip i Fornm. S. X. 378 *tvítán*); hvilka båda former afvika från det vanliga Isl. *tuttugu*, i äldsta språket *tottogo* (se Islend. S. I. 387), sannolikt sammandragning af *tvá togo*, *ack. pl. af subst. *togr* (annars *tigr*, *tegr*, *tiotal*), med fördubbling af *t* såsom i *þrettán*. Vårt *tiughu* kan, på samma sätt, ej vara annat än stympning af *tva tiughu* eller dylikt. Att det enkla *tiughu* fick föreställa 20, hade väl icke låtit sig göra, om det ej, såsom innehållande en plural af subst. *tiugher* (decas, jfr. s. 143—4), å ena sidan skilt sig från detta i singularen, å den andra från räkneordet *tiu*. Likväl inträffar, att på ett ofvanför anfördt ställe i ÖGL. *tiugh* betyder 20, då i VGL. IV. 20: 4 *fæm tyugh* betyder 50. Det nuvarande neu-

* Jfr. Lat. *viginti* för *äviginti*.

** En likadan förblandning röjer sig i Ny-Dan., der *tyve* betecknar 20, och *tresindstyve* 60 (d. v. s. 3 gånger 20), *firsindstyve* 80, *halvtresindstyve* 50, *halvfversindstyve* 70; men *tredivs* 30, *fyrretyve* 40. Ej mycket an-

trala subst. *tjog* (20-tal, icas), märkes icke i fornspråket. Dalfolket skiljer mellan *jen tiäg* (ett tiotal) och *jet tiugh* (ett tjog). Till ett Svenskt *twitan* gifves intet spår.

prætighi är normalt (se VGL., Upl. L., Cod. Bur. s. 12 o. s. v.); det förutnämnda Gottländska runbladet har ett några gånger upprepadt *priatihi*, ÖGL. Kr. B. 7: 2 *prætiughu*, Smål. L. 7 pr. *ihætiughu*, VGL. IV. 21: 408 *prætiughi*.^{*} Dubbelt *t* förekommer ingenstädes. Utom de s. 555 upptagna vexlingar af *furatighi* gifves *fritighi*, i Gottl. L. *fauratighi*, på runbladet *fauratihi*. Allmänna äro *fæmtighi* (jfr. s. 562 *femtyugh*), *siæx-* (*sæx-*, *siæx-*) *tighi*, *siutighi*, *attatighi*; Vestm. L. I M. B. 4: 7 har *attighi*, runbladet *siæutihi*, *atihi*; Upl. L. Conf. *niu tighi*, Præf. not. 39 (i 1607 års uppl.) *niutighi*. Svensk fornskrift har ej visat något hit hörande grundtal på *-u*, med undantag af ÖGLs *prætiughu* och Smål. L:s *ihætiughu*; men Skåne L. har *fyritiughu* och *fritiughu* 40, *ihætiugu* (i en yngre hdskr.) 30, hvilka former dock böra jemföras med de i nästföregående not anmärkta. Förut är sagdt, att *-u* här är ack. pl. efter 3:e starka substantif-deklination, *-i* efter den 2:a (jfr. s. 444 med 48 och 464); men *prætiughu*, liksom *tiughu*, är taget från substantif-formen *tiugher* (och från samme stam *fæpertiugher* och *prætiugh*, se 3 kap.); deremot *prætighi*, *furatighi* och öfriga på *tighi* från det såsom enkelt ord sällan i F. Sv. förekommande *tigher*, så mycket vanligare uti Isl. (*tigr*). Utom denne i våra handskrifter stelnade ack. pl. brukar Upl. L. dat. pl. *tiughum* (var. *tighiom*) *fiurum* 40, *fiurum tiughum* 40, *tiughum* (var. *tighium*) *atta* 80. Af sg. har man ett exempel, men icke i ordets egentliga mening af abstrakt tiotal (jfr. s. 443), hvilken deremot är qvar i Dalska *tiäg* (decas). Isl. böjer subst. både i sg. och pl., t. ex. Homil. 22: 4 *atta or ens þriþia-*

norlunda i äldre Dan., hvarest man finner t. ex. *half ihæthia tiugh* betyda 50, men *tretiugh* eller *try tiugh* 30 (se PETERSEN, Dan. Spr. Hist. I. 164); vidare Skåne L. s. 459 *fyræsiutiugh* 80, var. *fiætiughæ*; men s. 379 i not. 1 *siu tiugh* och *siu tiughæ* 70.

* Handskriften har *prætighi*, med förkortnings-tecken öfver första *i*. Från den blott paleografiska sidan kan man visst hafva skäl, att med COLLIN och SCHLYTER läsa *prætighi*, felakrifvet för *prætighi*; men antagligare synes, att tecknet åsyftar ett uteslutet *u*, än ett af förseelse tillagdt *n*. Genom min läsning får man ett *-tiughæ*, lika språkligt som *-tighæ*, men både till sin bildning yngre än *-tiughu*.

tegar (8 ur 3:e tiotalet, d. v. s. 28), 40: 2 *fimtiger*, 20: 2 *fioratego daga* (i 40 dagar); Sn. Edda (Köpenhamns uppl.) I. 88 *fórir tigr*; Islend. S. I. 367 *ens setta tegar* (af 6:e tiotalet); Alex. 109 *halvan þriðia tog*, 24 i *fimtegom vagna*; hos Egilsson *sylla annan tog* (alterum decadem, viginti annos complere), *um förum togum* (exempel på *tio tigr* meddelas i sammanhang med *hundrap*). Singularen förbindes, såsom man ser, med ordnings-tal, liksom i äldre Vestm. L. *hvar tyundi tughir* (skyl, tiotal af kärivar). Någon gång blef uti Isl. ack. pl. begagnad för gen. pl., såsom Islend. S. I. 390 *til sextogo hundrapa*, Fornm. S. XI. 204 *giöld - - marka - - fimm tigu*, hos Egilsson *þriggia teo manna*; kanske afven för dat. pl., ehuru det af RASK (Vejledn. s. 45) ur Landn. s. 2 anförda *þriátigi ok fimm árum* har mindre att betyda, enär visserligen Köpenhamns-upplagan af år 1774 eger *siau hundrudum þriátige oc fimm árum*, men ej mindre dess förebild Skatholts-upplagan af 1688, än den nyaste editionen i Islend. S. I. 23, angifver detta årtal med siffror. I Norska diplom från 1300-talet är *-tighi* ofta oberoende af kasus. Ny-Isl. brukar *þrjátíu*, *fjörutíu* o. s. v. Huru länge det hos oss uti de sammansatta dekaderna ingående *tio* kan vara nyttjadt, är icke lätt bestämbar, af det skäl att i yngre medeltidsskrift vanligen, i gammal ofta, de Romerska siffrorna tjena till grundtalens betecknande. Detta är särskildt fallet t. ex. med Cod. Bildst. Likväl kunna vi närma oss vissheten om verkliga förhållandet. I de flesta handskrifter från första hälften och medlet af 15:de århundradet finna vi *-tighi*, såsom Bonavent. s. 23 *thrætighi*, 43 m. fl. st. *fyretighi*, 54 *siutighi*, 23 *siæxtighi*, *niotighi*; Cod. Bildst. s. 725 *thrætighi*; Hel. Birg. Up. I. 308 *fyritighi*; Patriks S. s. 3 *sextighi*, *siæxtighi*, 4 *fyritighi*, *attatighi*; Med. Bib. I. 2 *thrætighi*, *fyretighi*, 22 *fæmtighi*, 65 *siæxtighi*, *niotighi*; Flores 976 *fyretighi*, 985 *fyretighi*, 960 *siwtighi*; Hert. Fredr. 205 *thrætighi*, 294 *fyretighi*, 214 *fæmtighi*. Det är då med en viss förundran som man, vid första mötet med *-tio*, finner det genomgående, neml. i Gregor., ändock af samma hand skriven som Bonavent. och i samme codex. Bland de talrika exemplen ur Gregor. anföras vi blott s. 262 m. fl. st. *thrætio*, 287 *fæmtio*, 270 *siæxtio*, 294 *siwtio*, 269 *niotio*. Att hos

den betydligt senare afskrifvaren af Med. Bib. II. skall s. 49 träffas *fæmtio*, väcker mindre uppmärksamhet, än att s. 303 ses *niotighi*. Med någon sannolikhet må antagas, att den nya formen först i Gust. I:s Bibel vann full stadga. Man finner der *treiyo*, *fyratiyo*, *siutiyo*, *niotiyo* o. s. v., fullt motsvarande de enkla *niyo*, *tiyo*. — Nu uppstår frågan, om detta nya *-tio* (*-tiyo*) föreställer ack. pl. *-tighu*, liksom det Ny-Isl. *-tiu* föreställer *-tighu*, enligt hvad Sävz (se Gutn. Urk. s. xviii) förmodar. Jag skulle, hvad Svenskan beträffar, villigare biträda denna åsigt, om våra fornskrifter egde något *-tighu*, eller af *-tiughu* mer än 2 enstaka exempel (*þrætiughu* och *þrætiughu*), och ej Skåne L:s *-tiugu* blifvit i Ny-Dan. *-tyve* eller *-dive*. När så härtill lägges, att vårt under en lång tidföljd allmänna *-tighi* icke lätteligen hopkrymper till *-tio*, har det för mig mera trolighet, att det här ifrågavarande *-tio* är öfverfördt från det enkla *tio*, och följaktligen blott utgör en af det senare skriftstället ästadkommen analogisk daning, oberoende af traditionen och med förbiseende af hennes skiljaktighets-tecken för det enkla och det sammansatta tiotalet. Deremot vill jag gerna föreställa mig, att det nu hvardagliga *-ti* i *femti*, *sexti* o. s. v. vore förkortning af *tighi*, och ej af *tio*. Detta antagande understödes af flere omständigheter, såsom att F. Sv., lika med de flesta urbeslägtade språk, har ett olika fastän närbeslägtadt uttryck för 40 och för det i 30—90 innehållna tiotal: att i äldsta handskriften af Södm. L. Kk. B. 5 pr. träffas *femtij*, då varianterna hafva *fæmtighi*: att det folkartade *-ti* genomgår alla landskaps-mål, och att äfven det mest ålderdomliga, Dalskan, för öfrigt med flere forndrag i kardinal-talen, eger *tiu* (jemväl *niu*), men *fæmti*, *sæxti*, *åtti* (jfr. i äldre Vestm. L. eller den förr s. k. Dale-lagen *attighi*), *nitti* o. s. v.; hvilket står i bästa endragt med bruket i det allmänna hvardags-talet, som icke förkortar det enkla *tio* (*tie*) till *ti*, i motsatt förhållande till Danskan, hvilken redan i Skåne L. har enkelt *ti*, men icke ens i nyare skrifter öfverflyttat det på 30—90. Med ett ord: den i Ny-Sv. skriftspråket rådande samstämmighet mellan det enkla och det sammansatta *tio*, likasom uti Ny-Isl. mellan *tiu* och *-tiu*, har hela utseendet af ett nyare påfund, till förtydligande af de särskilda uttrycken för dekaderna. Åt sig sjelf lemnadt, för-

far icke språket på detta sätt methodiskt, minst i fråga om räkneorden. Vi erfara detta till och med af Sanskrit och Zend, hvilka just i de här afhandlade tal-orden erbjuda några jämförelse-punkter af egen art, der den yttre likheten är endast bländverk. Om man t. ex. ställer det Svenska talepråkets *sexti*, *sjutti*, *åtti*, *nitti* vid Sanskr. *ṣaṣṭi* (= *sjaṣṭi*, *schaschti*, 60), *saptati* (70), *aṣṭi* (80), *navati* (90), liksom vid Zend *kṣvasti* (60) o. s. v., så skulle man, utan kändedom af dessa ords bildnings-historia och undergångna urartning, kunna med en viss stolthet inbilla sig, att *-ti* vore på alla dessa ställen samma ord; så att Ny-Sv. här, i sin mest vårdslösa skepnad, fullkomligt liknade sine vördnadsvärde anförvandter i den längst aflägsna tid, och att möjligen just *ti*, såsom hos desse till finnandes, vore tiotalets äkta och ursprungliga gestalt. Men likheten är blott synvilla, är tillfällig, herskar blott i det yttre. Uti Sanskrit och Zend är det här förebragta *ti* suffix, liksom i Lat. *viginti*, och utgör i de anförda Sanskr. tiotal-formerna en stympning af det i *vinsati* (*viginti*) förekommande *sati*; detta åter en förkortning af *dasati*, från *dasan* (40) för *dakan*, Lat. *decem*, Grek. *δέκα*, Moa. Gut. *taihun* (40), radikalt sammanhängande med subst. *tigus*;* och Bopp anmärker, att Sanskr. och Zend. *ti* motsvarar *te* i Fr. *trente*, *quarante* o. s. v. (af *triginta*, för *tridecinta* o. s. v.), liksom Sanskr. *sa* i *vinsati* motsvarar *ze* i Fr. *douze*** (Vergl. Gram. II. 77, 86—9, jfr. Gram., Gesch. I. 247). Vårt *ti* (i *sexti* o. s. v.) är deremot förkortning af sjelfva tiotal-ordet, rimligtvis af *tighi*, i hvilket *tig* motsvarar Sanskr. *das* (för *dak*). Icke dess mindre är det öfverraskande, att man för årtusen-den till baka har tillåtit sig i skrift en djerfvere stympning af ifrågavarande räkneord än i vårt nuvarande fria tal, och, med förskjutande af tiotal-formens hela radikala beståndsdel, åtnöjt sig med ett suffix.

hundrap är i F. Sv. än oböjligt, än ett böjligt neutralt subst., och har vid sidan af sig ett oföränderligt *hundrapa* (se vidare s. 417—418). Man räknade stundom stort hundrade = 120 (se gloss. till ÖGL., Upl. L., Södm. L., Vestm. L.).

* Bopp anser troligt, att *tigus*, hvad ursprunget beträffar, är ett ordningstal, och att *d* i *tehund* är ordinal-suffix (Vergl. Gram. II. 87).

** Jfr. Ital. *dodici*.

Isländarne, som än oftare brukade det, utmärkte emellanåt det mindre hundradet (400) med *tió tigr*, t. ex. FINSSENS Grågås II. 205 *ef hann á tíotegø far; sa er a* (den som eger) *X tigo*; STURLESON III. 485 *oc allz* (in alles, till sammans) *drap han tíu-tígi manna*. I Ny-Isl. brukas *tiútiú*. Ingen ting af detta slag blir man hos oss varse. Mös. Göt. har för beteckningen af enkelt hundra *taihuntehund* och *taihuntaihund* (F. Hög-T. *zehanzug*); förkortningen *hund* inträder först i sammansättningen *tvahunda*, *prijahunda* o. s. v. Detta *hund* ställes vid Grek. *κατόν* (i *ἐκατόν*), Lat. *centum*, Sanskr. *sata*, hvilket BOPP anser för stympning af *dasata*, bildadt ur *dasan* (40) förmedelst suffixet *ta*; en stympning af samma beskaffenhet som det ofvan anförda *sati* för *dasati* (Vergl. Gram. II. 86—7). Också GRIMM antager förkortning, men *satam* af *dasadasatam*, *centum* af *decemdecantum* o. s. v. (Gesch. I. 250). För öfrigt fäster han sig vid utbildningen af *hund* i det gamla Hög-T. *hunderod*, det ännu äldre Ang. Sax. *hundred* (centuria), det F. Fris. *hundred* (centum), det redan i Edda Sæm. mötande *hundrað*; vid hvilken bildning man väl kan komma att tänka på *centuria* och *centurio* (af *centum*), F. Hög-T. *huntari*, *hunteri*, men ock på *-ræð* i Isl. *áttæðr* (octogenarius), *níuæðr* (nonagenarius), *tíuæðr* (centenarius), i hvilka dekaden är utelemnad; man träffar här Ang. Sax. *ræd*, F. Hög-T. *rat*, ordo (ib. I. 252—3). Redan WACHTER (Gloss. Germ.) hänförer *hundert* till *rat* (numerus), och IHRRE sammanställer *hundrap* med Isl. *-ræðr*, hvilket emellertid, utan motsvarighet i F. Sv., i gamle Isl. codices företrädesvis eller omväxlande skrives *roðr*, såsom Homil. 70: 2 *tolfreott*, 40: 2 *tolfreott hundrap*; Schedæ (Island. S. I. 364) i den ena afskriften *atræpr*, i den andra *atræpr*; FINSSENS Grågås II. 252 *siauröðum* (sjuttioårige) och *siauræðum*; hvaraf *roð* (*reop*) torde böra närmast ledas till *roða* eller *ræða* (från ett radikalt *roð*), Mös. Göt. *rodjan* (tala). Snarare tyckes *hundrap* kunna betraktas som sidobild till F. Sv. *hundari*, *hunderi* (jfr. här förut s. 428), F. Hög-T. *huntari* (enligt GRAFF: *pagus*, *marca*, *centena*), hvilkas motstycke i F. Fris. betyder *centum*, i Ang. Sax. *centuria*. Man må här erinra sig benämningen på de gamla folklanden i Upland, *Tiunda land*,
Sv. Spr. Lagar.

Attunda land, Fieþprunda land (jfr. s. 274 i 3:e noten, och s. 559), hvarvid man finner att *hund* — vare sig såsom sådant eller såsom förkortning af *hundari* — antagit utseende af det ordinala *und* i *tiunda, attunda*; hvilket åter icke är fallet med de särskilda häradenas namn, *Simbohundæri, Habohundæri* m. fl. (se s. 280).

þusand, þusanda, þushundraþ äro s. 420 granskade, och må här blott tilläggas, att Skåne L. har *þusand, þusande*, att den i Isl. *þúsand* vanligen iakttagna accenten ej brukas i Homl., och att *þushundraþ* förekommer i Agrip (Fornm. S. X. 400), hvaraf handskriften är af betydlig ålder, ehuru satt olika högt (jfr. t. ex. noted i Islend. S. I. s. xi med Fråm-part. s. xxxviii). De Skandinaviska folkens benämning på 4000 har hufvudsaklig öfverensstämmelse i andra Germaniska språk, så väl som i Slaviska, samt i Lithauiskan, Lettiskan och Forn-Preussiskan; men ej i öfriga urbeslägtade tungomål, inom hvilka inbördes namnet på tusentalet icke heller är lätt att bringa till endragt (se Borr, Vergl. Gram. II. 90—94). Vid tydningen af det Germaniska ordet blir den första, fordom liksom i våra dagar af mången omfattade tanken, att i *þus* finna ett förborgadt uttryck af tiotalet, i hvilket fall man likväl, för att vinna samstämmighet med den vanliga dekadformen, måste förutsätta en föregående uråldrig förvandling af *t* till *þ*, hvilken också lättare låter tänka sig, om de Letto-Slaviska folken möjligen kunnat, enligt Borr's antydan, från Germanerne låna ifrågavarande tal-beteckning. Antog man ett förändradt konsonant-anslag, så kunde sägas, att det nu i alla Svenska munarter med *t* uttalade ordet kommit att i folkspråket qvarhålla den ursprungliga konsonanten, samt att *tu* lika väl kunde föreställa *tug* som *dro* föreställer *drog*; då deremot *s* i *tus* (= *tugs*) kunde vara samma adverbiala *s* som i Sanskr. *dvīs, trīs*, Grek. *δύς, τρίς*, Lat. *bis*, Isl. *twisvar, þrisvar*, F. Sv. *tysvar, þrysvar, twäskuna* (2 slags, Kg. Styr. IV. 7: 4) eller *twäskona* (Helg. S. s. 3); *þusund* och *þus-hund*, båda för *tugs-hund*, vore då bokstafligen 40 gånger 400.* Våldsammare rubbningar än denna visa sig inom

* C. A. HOLMBOK kommer till samma resultat, men på annan väg. Han yttrar, att *þusund* säkerligen är danadt af *tugr*, ett antal af tio, och *sund* = *hund* (Sanskrit och Oldnorsk, Kristiania 1846, s. 22). Redan WACHTER

räkneordens område. Det kan dock ej nekas, att konsonantanslagets förvandling medförer sina betänkligheter, lika litet förbisedda af IHAZ,* som af GRIMM (Gesch. I. 253—4) och af BOPP, hvilken sistnämnde af denna anledning ifrågakställer ett annat ursprung, neml. från Sanskrit-roten *tu* (växa), hvaraf det Vediska *tuvi* (mycket), och hvaraf äfven, till följd af vokaliskt slutande rötters benägenhet för utvidgning genom *s* (såsom Sanskr. *ma* och *mas*, mäta, *lu*, Grek. *λυ*, Mös. Göt. *lus*, hvarmed kan jämföras F. Sv. *lusna*, *lossna*), lätt kunnat blifva en utvidgad Mös. Göt. rot *thus*; i hvilken händelse *thusundi* vore ett qvinligt partic. pres. af samma art som *frijondi*, med ursprunglig betydelse af "den växande", sedan "den vuxna, stora" (Über die Sprache der alten Preussen, Berlin 1853 s. 46—7). Den participiala formen skulle kan hända förlika sig med F. Sv. och F. Dan. *pusand*; möjligtvis ock med det vanliga Isl. *þúsund* (eller *þusund* i Homil., hvaraf handskriften antages vara från medlet af 1100-talet); men icke med det Svenska runstungna *þushundraþ* (sjelf angifvande sig från förra hälften af 1200-talet), det Isl. *þushundraþ* (kanske ännu äldre), det F. Norska *þushundir* (i den ganska gamla handskriften tydligen så skrifvet). Utan tvifvel kunna dessa senare former vara urartade; dock hafva gamla urkunder ett högre vitsord i länder med Islands, Sveriges och Norges afskilda läge, än i medlersta delen af vår verldsdel, der främmande folk och tungomål sammanstöta. Hvad åter beträffar sjelfva den af BOPP förbragta språkroten *thus*, skulle hon nog kunna bestå vid sidan af *hund* (jfr. särskildt *þushundir* och *þushundraþ*). En annan fråga är, om man kan gå ännu längre, och förena det förmodade Mös. Göt. *thus* med Ang. Sax. subst. *þysa*, *þyse* (strepitus), Isl. subst. *þys* (tumultus, strepitus), verbet *þysia* (proruere), *þusti*; hvilket ej torde låta sig göra föruten antagande af ett förmedlande begrepp. Om emellertid GRIMM'S af

anser *sund* som förskämning af *hund*. Om så skulle vara, blefve *þushund* och *þushundraþ* lemnade i sitt mörker.

* Han aflägsnar dem ej heller vid anförandet af den honom meddelade uppgiften, att Gottländingen har namnet *sind* för beteckningen af 25 tjog eller 500, hvarigenom *tu sind* blefve *tusend*. Man anar här lätt missförstånd, hvilket ock bekräftas af Prof. SILV, den störste kännaren af Gottlands-målet.

Bopp godkända förklaring af Sanskr. *sahasra* (4000) genom *sahas* (styrka) är grundad, kan en iore motsvarighet dertill sökas i det af Bopp antagna *thus*; då i ena fallet styrka, i det andra tillväxt tjenat till uttryckande af samma talbegrepp. Begrundsvärdt är i alla händelser, att så gamla språk som Sanskrit, Zend, Armeniska, Grekiska och Latino, vid bildningen af det höga talet 4000 tyckas hafva gått utom gränsen för alla föregående tal. Men gissningarna ega derföre ock större spelrum på det af oss här beträdda fält.

Utöfver 4000-talet gå icke de Germaniska språkens egna benämningar (jfr. s. 420). Begreppet million återgafs af Skandinaverne genom uttrycken "tusendens tusen" eller "tusen sinom (gång) tusen" (exempel derpå ses s. 420, 409). — RASK uppgifver Isl. subst. *skokkr* i bemärkelsen af 40,000 (Anvisn. s. 34). I Hels. L. betyder detta ord flock i allmänhet.

När 4—9 läggas till större tal, ställes i F. Sv. det mindre talet först, såsom i VGL. I. V. K. *þrer ok tíughu* (23), *furar oc tíughu, niu oc þrætíghi, síu ok fyrítíghi*, ÖGL. Vap. rubr. *en ok furatíghi*, Upl. L. s. 429 *furi ok fæmtíghi*, Vestm. L. s. 73 *fæm oc þrætíghi*, på det Gottländska runbladet (Run-Urk. s. 282) *att og þriatíhi* (34). Deremot sättes tusendet framför hundralet, och båda framför dekadern, t. ex. Cod. Bur. s. 475 *þusanda ok hundrapá* (4100) *arom*, s. 470 *þusanda ok attatíghi arom*, s. 489 *tu hundrapá ok þrætíghi arom*, Upl. L. M. B. 42: 4 *j hundræþum ok furætíghi, at hundraþum ok furum tíughum*. Annat är, då det mindre talet skall mångfaldiga det större, i hvilken händelse det förra plägar innehafva platsen framför det senare, såsom *siu hundrap, fiughur þusand* (jfr. s. 417, 420), *hundradha thusand* (Gregor. s. 285); dock ej alltid, t. ex. *hundradhum twem* (se s. 574, ur Upl. L. Præf.).

Vid beteckningen af årtal blir subst. *ar* ofta upprepadt, t. ex. Upl. L. Conf. *þuscænd arum twem hundræþ arum niu tíghi arum ok sæx arum* (år 1296), Södm. L. Conf. *thusand arom thry hundræða arom tíughu arom ok síunda areno* (på det 1327:de året), VGL. IV. 19: 5 *þuscæn arum oc tu hundræð oc attatíghi oc fæm arum* (1285). på det Gottl. runbladet (Run-Urk. s. 263) *att þusand ar ok þryhundrap ara ok tíuhu ar ok ata ar* (1328), Med. Bib. I. 2 *twíthwsand aar oc*

twohndrath oc fyra aar oc XL (2244); men icke i Run-Urk. 1985 *þushuntraþ tu huntraþ tíuhu vintv ok átta (1228)*, Upl. L. Præf. not. 39 (ur 1607 års upplaga) *thusand hundradhum twem niutighi ok fäm arum (1295)*, Cod. Bur. s. 70 *siu hundraþ ok fæmtighi ok tu ar (752)*, s. 175 *þusanda ok tu hundraþ ok þrætighi ok átta arom (1238)*, liksom i de nyss ur samme codex hemtade språkprof. Uti yngre medeltidsskrift får man se *thusand* upprepadt, t. ex. Gregor. s. 285 *hundradha thusand oc niotio thusand folk (190,000 menniskor)*, Med. Bib. I. 384 *siæw hundrath thusand oc thry thwsand oc fæm hundrath oc fæmtighi mæn (603,550 man)*, *fretighi thwsand oc siæw thusand oc fæm hundrath (46,500)*.

I stället för 1—9 brukas någon gång 11—19 uti förbindelsen med 20 eller 100, t. ex. ÖGL. Kr. B. rubr. (ur 1607 års uppl.) *ælliwo ok tiughu (31)*, Eps: rubr. *fughurtan ok tiughu (34)*, Södm. L. M. B. rubr. (i en gammal hdskr.) *swtan ok tiughu (37)*, Run-Urk. 1764 (på en Gottl. grafsten) *fiurtan huntraþ ar ok ainu ari minna** (ett år mindre) *en femtigi ar (1449)*. Detta räknasätt är dock sällspordt. Likaså det i ÖGL. några gånger förekommande *siæxtantighi (160)*. Uti äldre Danska träffar man ock *fiurthen oc tywe (34) aar, thrættæn aar oc tywe (33)*, såsom hos Danske allmogen (se РѢТКАСЯ, Dan. Spr. Hist. I. 239).

* Såsom här *minna* brukades i F. Hög-T. *min*, t. ex. *zwei min forzuc* = 38 (se Gammas förut åberopade artikel i Germania s. 25).

ANDRA KAP.

Ordningstalen i Fern-Svenskan.

De Indo-Europeiska språken, hvilka i fråga om räkneorden öfver hufvud hafva inhördes många beröringspunkter, sammanstämma jemväl deruti, att de tagit det 1:a ordnings-talet ur annan rot än grundtalet; hvad, i afseende på det 2:a, kan sägas om flere hit hörande tungomål, och om alla de Germaniska fornspråken (deremot i Sanskr. *dvitvayas*, Ny-Hög-T. *zweite*, Platt. *twede*). För alla ordinalia, med undantag af det 2:a i vissa språk, har man antagit, att de utmärkande tecknen ytterst låta hänföra sig till ett superlatif-suffix, ettdera Sanskr. *tama* (jfr. s. 429, andra noten) eller *ishta* (= *ishta*, *ischta*, ib. första noten). Det ena framträder oafkörtadt i Sanskr. *pratamas* (förste), och med en lätt ljudförvandling i Lat. *vige-simus* (jfr. Sanskr. *vinsati-tamas*); men oftare stympadt, antingen till sin förra eller sin senare beståndsdel, såsom i Lat. *primus*, Sanskr. *ĉaturtas*, Lat. *quartus*, Grek. *τέταρτος*. Det andra suffixet träffas i Grek. *ἑξαστός*, *τριασστός*, F. Hög-T. *drizugosto*, Ny-T. *dreissigste* o. s. v. (Bopp, Vergl. Gram. II. 94—4, ** jfr. GRIMM, Gram. III. 634—645). Bland German-språk, som alldeles afhålla sig från *st*, nämner GRIMM Ang. Sax., Engelskan, Svenskan och Danskän (Gram. III. 645); men icke Isländskän, som dock i sina äldre tidskiften tyckes varit lika fri derifrån, utom hvad angår det 4:a ordinalet, hvilket i alla Nordiska tungor har *st*. Det för öfrigt i Skandinav-språken, likasom i Mös. Götiskan, genomgående märket för alla ordnings-tal, det komparatift bildade 2:a ordinalet undantaget, är *t* eller *d* (*þ*, *ð*), efter vissa välljuds-regler vexlande, men otvifvelaktigt det samma som i Sanskr. *tas* (för *tamas*), Lat. *tus*, Grek. *τος*; hvartill kommer för Ny-Isl. *ast* i talen från och med 20.

I Mös. Göt. böjes *fruma* som komparatift; *frumists* starkt, *frumista* svagt, som superlatift (jfr. s. 450); *anþar* starkt; *þridja*,

* RASK upptager för F. Fris. jemte *other* äfven *twede*, såsom ordnings-tal (Fris. Spr. s. 62). Men det ställe, hvarpå han stöder sig, är, såsom man finner hos RICHTHOFFEN, interpolerad af WIARDA.

** Om afvikelsen i Armeniskan se BOPP II. 97—8.

saihsta, ahtuda, niunda, taihunda, fmtataihunda (15:de) svagt, d. v. s. som svagt adj.; öfriga ordningstal saknas. Böjningen har samma skaplynne i de Nordiska tungomålen, hvilkas kompar. *fyrri* likväl ej kan betraktas som egentligt räkneord, och ej heller innehåller, såsom *frumá* och *primus*, något förtäckt superlatif-suffix. I Skandiska fornspråk gäller alltså regeln, att första ordnings-talet böjes både starkt och svagt, det andra blott starkt, alla öfriga blott svagt, d. v. s. såsom *svaga* (bestämde) adj.; med det tillägg för *pripí*, att det antager *i* framför *a* och *u*.

Ordningstal i Isländskan.

fyrstr, fyrsti	fímtándi
annarr	sextándi
þriði	síautiándi (síautándi, seytiándi)
fiórði	átiándi
fímti	nítiándi
setti (síötti)	tottogundi (-tugandi)
síauði (síöundi)	þritogundi (-tugandi)
átti (áttundi, áttandi)	fertogundi (-tugandi)
níundi	fímtogundi (-tugandi)
tíundi	sextogundi (-tugandi)
ellífti (ellefti, ellepti)	síautogundi (síötugandi)
tólfti	áttatogundi (-tugandi)
þrettándi	nítogundi (-tugandi).
fiögurtándi (fiórtándi)	

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	annarr	onnor (önnur)	annat
G.	annars	annarrar	annars
D.	öþrom (öðrum)	annarre (ri)	öþro (öðru)
A.	annan	áþra (aðra)	annat
Pl. N.	áþrer (aðrir)	áþrar (aðrar)	onnor (önnur)
G.	annarra	annarra	annarra
D.	öþrom (öðrum)	öþrom (öðrum)	öþrom (öðrum)
A.	áþra (aðra).	áþrar (aðrar).	onnor (önnur).

Ordnings-tal i Forn-Svenskan.

fyrster (föster), -sti	fæmtandi (fæmptandi)
annar	sixtandi (sæx-, siæxtandi)
þriþi	siutandi
fiarþi (fiærþi, fiorþi)	attartandi (atertandi)
fæmti (fæmpti)	nitandi
sætti (siatti, siætti)	tiughundi
siundi	þrætiughundi (-tighindi)
attundi	fiuratighundi (fyrtighindi)
niundi	fæmtighundi (-tighindi)
tiundi	siatighundi (-tighindi)
selliþti (selliufti, -uþti)	siutighundi (-tighindi)
tolfti (tolþti)	attatighundi (-tighindi)
þrættandi (-undi)	niutighundi (-tighindi).
fiughurtandi (fiortandi)	

	Maskul.	Femin.	Neutr.
Sg. N.	annar	annur	annat
G.	annars	annarrar	annars
D.	aþrum (andrum)	annarri	aþru (andru)
A.	annan	aþra (andra)	annat
Pl. N.	aþrir (andrir)	aþrar (andrar)	annur
G.	annarra	annarra	annarra
D.	aþrum (andrum)	aþrum (andrum)	aþrum (andrum)
A.	aþra (andra).	aþrar (andrar).	annur.

fyrster (jfr. s. 444) visar sig ej; men i en handskrift från 1400-talet, Hel. Birg. Up. I. 52 *thy skal han wara förster*; som *förstir ær*. Såsom adv. allmänt är det starka neutr. *fyrst*, *först*; äfven gifves adv. *fyrstu*, *fyrstum*, *förstu*, *at förstu*. De gamla handskrifterna ega för öfrigt endast svag form, såsom VGL. C. B. *fyrsti sten*, IV. 46: 4 *fyrsti byskupær*, 45: 4 *fyrsti konongær*, 8 *fyrsta hus*, III 418 *fyrstu herræ* (förnämste herrar); Upl. L. Præf. *fyrsti laghmaþær*; Cod. Bur. s. 99 *Petrus var förste paue*; ÖGL. Vaþ. 35 *första þaufnaþ* (ack. m. sg.); Kr. B. 9 *af första röke* (dat. m. sg., skyl). *annar*, i egenskap af pronomen (alius, alter), är s. 523 vidrördt, och dess etymologiska ställning tagen i betraktande. Vid bestyrkande af den s. 575 framställda böjningen, hvilken gäller både pron. och räkneordet, fästa vi oss blott vid ett och annat mindre allmänt eller mera anmärkningsvärdt. VGL. I. A. B. 8 pr. i *siang annarrar kono* (annan qvinnas); J. B. 47 pr. *gen byær mark annærri* (dat. f. sg.); II. 39 *gen byær marku annarre*; Forn. B. 27 *annara manna* (gen. pl.); I. Forn. S. 6: 3 *annarra manna*. Vid sidan af de med Isl. endrägtiga *afra*, *afrar* (VGL. II. Forn. B. 4 *aðrar*), *afrir*, *afru*, *afrum* (se VGL.), kan man ställa Upl. L. J. B. 4: 5 *sæliæ* - - *lösora andra* (ack. m. pl.); Gottl. L. 43: 2 *kirkiu þa syki hann þau andra* (annan kyrkis besöke han då hkväl); 42 pr. *byt* (böte) - - *andrar* (neml. *marær*); 43 pr. *fræn andrum haimþorpum*; 9 *frþr* (freder) *andrir*; Hist. 6 *at andru ari*; Cod. Bur. s. 483 *þa þe sagþo síþan huart andro* (hvar annan) *drömin*. Uti någon gammal handskrift kan ack. m. *annan* (för *annarn*) vara inträngd i nomina, t. ex. Södm. L. Add. 4: 3 *annan articulus* (se vidare Företalet till samma lag s. xn). VGL. I. Forn. S. 4: har *annut* (för *annat*?) *sinni* (andra gången, en gång till), Gottl. L. 26 pr. *annarir* (gen. f. sg. för *annarrar*, liksom *sennir* för *sinnar*, *annir* för *ainnar*, jfr. s. 484, 556). — I fornspråket nyttjas icke svag form af detta ord, såsom i Ny-Svenskan. Derför i VGL. I. A. B. 5 *hin annær koldær* (den andre kullen); Cod. Bur. s. 545 *annat laret* (andra låret); ÖGL. B. B. 28 pr. *af þöm næstu andrum hæræþumin*, der *næstu* är svagt, men *andrum* starkt. Den i Kg. Styr. begagnade öfverskriften *thön andre balkin* är synbarligen utgifvarens verk (se här

förut I. XXXIII); texten har t. ex. I. inledn. i *androm* (i den andre, neml. balken), II. inledn. *annat*. (för det andra) o. s. v. Gust. Is Bibel vacklar mellan stark och svag böjning; det heter *annat capitel* (andra kapitlet), men *then andra boken*. — Det för nom. fem. sg. samt nom. och ack. n. pl. gemensamma *annur* befinner sig till *annar* som *gamul* till *gamal*, *usul* till *usal* (jfr. s. 398), *ip̄ur* till *ip̄ar* (487), *ukur* till ett med säkerhet antaget *ukar* (s. 486). Det länge sedan föråldrade *annor* blir i vår tids fornlignande skrifart ej sällan framkalladt till tjänst, men då vanligen för missbruk, t. ex. *annor man*, i *annor händelse*, — sammanställningar, som äro alldeles främmande för gammal sed. Missförståndet är icke ungt, t. ex. Gust. Is Bib. 2 Kg. 7: 8 *vthi een annor kyddo*, 4734 åra lagbok J. B. 3: 4 i *samma stad eller annor*. — Dal-skän afviker från andra munarter genom sitt jemte *änner* brukade *äder* eller *äðer* (Ang. Sax. *oðer*, Eng. *other*, jfr. Dal. *äðeruais* med Eng. *otherwise*), oftare substantiveradt *äðern*, i likhet med öfriga ordnings-tal (se vid slutet af detta kap.).

þriþi. Ex. VGL. I. Md. 44: 3 *hin þriði*; þj. B. 43 *m þriþia sala* (säljare); A. B. 5 *far hina þriðiu* (får den tredje, neml. hustrun); ÖGL. Kr. B. 6 pr. *siakuer kan þriþi*; 3: 4 *þa stæmne þriþia þing*; 7: 4 *vm andro* (neml. *nat*) *ok vm þriþiu*. Det här uppstickande i genomgår alla former af Mös. Göt. *þriðja*, Lat. *tertius*, och har jemförlighet äfven i andra urbeslägtade språk, särskildt Sanskrit, som begagnar den motsvarande bildningen jemväl i *dvitayas* (andre, jfr. T. *zweite*) och i *turiyas* eller *turiyas* (biform till *caturtas*, sjerde, se Borr, Vergl. Gram. II. 94—5). Det Ny-Sv. oböjliga *tredje* förhåller sig till *þriþi* som *vilje* till *vili* (s. 202).

fiarþi och *fiærþi* äro allmänna i lagarne och andra fornskrifter; i yngre Vestm. L. läser man *fiorþi*, *fiorþa*, *fiorþo*, men i varianter *fiarþi* o. s. v.

fæmti, i vissa skrifter vexelvis med *fæmpti*; *seæti*, *siætti* (förmodligen assimilation af *siakti* eller *siaksti*, Lat. *sextus*, af *sex*, enligt Borr's gissning ett omkastadt *æes*, i likhet med Zend. *ksas*, Vergl. Gram. II. 74), *siætti*, alla i bruk, det första mest i äldste codices.

siændi, *attændi*, *nimndi*, *tiimndi* pläga ej undergå väsentlig vexling; endast *ati* i VGL. IV. 44: 7 skrifves *syndi*, i den yngre

handskriften af Gottl. L. Add. 4 *siauanda*, på det Gottl. runbladets (Run-Urk. s. 263) *siaundu*. På sina ställen ses *atundi*, *attondi*, *tionde*, *tyundi* eller *tyundi*; men ingen ting motsvarande till Isl. *átti* (t. ex. Homil. 27: 4 *enn átte dagr*).

ælliþti och dess biformer äro ej ofta synliga. Dock i Kg. Styr. III. 54 *ælliþta*, Cod. Bur. s. 185 *ælleþta*, VGL. IV. 44 *æliuþti*, 45 *ælliustu*, 46 *ælliupþti*. Dess vanligare *tolfti*, undantagsvis *tolþti* (Cod. Bur. s. 185 *tolþta*).

þrætandi, i äldre VGL. K. B. 2 och mångenstädes, är det normala skrifsättet; i ett par runskrifter brukas enkelt *t*, hvilket ock kan i bokskrift någon gång låta se sig, t. ex. Vestm. L. II. Kr. B. 26 pr. *þrætanda*, Södm. L. þg. B. 44 pr. (i en gammal membran) *þrætandu*. Texten på sistnämnda lagrum har en annan egenhet *þrætunda*. Ehuru ej i skrift anträffadt, kan *fughurtandi* (Isl. *fögur-*, *fögr-*, *fugur-*, *fugurtandi*, enligt GESLASON) förutsättas af det kardinala *fughurtan*, äfvensom af VGL. IV. 44 *fyghurtanði*; vanligare är *furtandi* (jfr. Edda Sæm. s. 30 v. 22 *fiórtánda*), emellanåt *fyurtandi*. För *fæmtandi* ses stundom *fæmptandi*; för de s. 575 angifna formerna af 46:de finner man VGL. IV. 44, 45 och 46 *sexstandi*, Run-Urk. 2827 *siektando*; för *siutandi* gifves ock *syutandi*. VGL. IV. 44 har *atærtandi*, 45 *attærtandi*; 44 *nitandi*; Södm. L. Add. 4: 8 *nitanda*; Hels. L. þg. B. 44 pr. (i 1609 års uppl.) *vm tiugundi* (för *tiugunda*) *dagh*.

þrætiughundi, med sina skiftningar, är bland tiotalens ordinalia det enda, som kan styrkas med gamla handskrifter, d. v. s. från 1300-talet, såsom Upl. L. Kk. 8 pr. *vm þrætiughunda dagh*, Cod. Bur. s. 72 *a þrætiughunda are*, *a þrætiughunda are*, Södm. L. Kk. B. 44 pr. (i en gammal hdskr.) *þrætiughunda*, (i en ung) *trætyunda*, VGL. II. K. B. 72 pr. *vmæn þrætiunda daghen*, 55 *at þrætiunda dagh*, ÖGL. Kr. B. 7: 2 (i en ung hdskr.) *trætyundha dagh*; slutligen Bonavent. s. 29 *ypþa sit þrætiughinda aar*, Med. Bib. I. 440 *þrætiughindin* (?) *daghin*. Vidare träffas Bonavent. s. 225 *a fyretighinda daghenom*, Med. Bib. I. 373 *fæmptatiunda*, *fæmptationda*, *fæmptationda*, 372 *fæmpta x arith*; Cod. Bildst. s. 943 *sieætionda*. Hvad som i det s. 575 uppställda icke blifvit af nu anförda språkprof bekräftadt, är efter analogi ifyllt; följaktligen underkastadt osäkerheten af all theoretisk bildning. Den an-

märkning torde likväl vara på sin plats, att VGL:s *þrætiunda* sannolikt föreställer *þrætiughunda* (med utelemnadt *ugh*), och således icke utgått från det först ett sekel efteråt bemärkta kardinalet *þhrætio* (jfr. s. 564). Osäkrare kan vara med de yngre handskrifternas *-tyunda* och *-tionda*. Uppseende väcker det ungefär från medlet af 1400-talet härstammande *fæmpta tionda*, hvilket, att döma af Mös. Göt. *fimstataihunda* och det alternativa F. Hög-T. *fimstozehanto*,* skulle betyda 45:de, men i sjelfva verket betyder 50:de. Detta daningsätt, med ordnings-talets form för båda lemmanne af det sammansatta räkneordet, är emellertid så afstickande från det för andra jemförliga ordinal i Skandiska språk antagna, att det, utan ytterligare tillkommande vittnesbörd, ej kan med något skäl tillämpas utöfver här förevarande fall. — Jag är skyldig en förklaring, hvarföre den s. 574 lemnade framställning af Isl. ordinalia, från och med det 20:de, är väsendtligen afvikande från hittills meddelade uppgifter i den Isl. grammatiken. Uti äldre och nyare bearbetningar af denna antager RASK här ingen annan form än på *-tugast*, såsom *tuttugasta*, *þritugasta*, *fertugasta* o. s. v.; och med stöd af honom ej heller GRIMM (Gram. II. 950, III. 644). Af MUNCH och UNGER uppstalles för "Oldnorsk" *tuttugi*** (äfven *twitiandi*), *þritugi*, *fertugi* (äfven *förtugi*) o. s. v., *tuttugandi*, *þritugandi* o. s. v. vid sidan af *tuttugasi*, *þritugasi* o. s. v. (Norr. Gram. s. 58), och i endragt dermed MUNCH i sin jemförande F. Sv. och F. Nor. språklära (F. Sv. Spr. s. 74). Under fullt erkännande af vanskligheten att uppgifva ett på en gång fullständigt och tillförlitligt schema för hit hörande ordnings-tal, i anseende dertill att dessa i Isländska handskrifter kanske ännu oftare än i de Svenska uttryckas med siffror, saknas dock ej anledningar att beträda den af mig valda väg. Mina anteckningar äro ur Homil. 26: 2 *a eno þrettogonnda are* (på det 30:de året), 22: 4 *a eno fertogvnda are*, 40: 4 *enn fimtögunde*, 35: 4 *fimtogondi*, Frumpart. s. CII. *a enom fimtögonda dege*. Prof. GISLASON har ur sina uppteckningar benäget meddelat *þritugundi*, *þritugandi*, *þritugi*, det sista såsom sällsynt;

* GRIMM har, på det nämnda stället i Germania s. 27, ytrat betänkligheter vid dessa Tyska former.

** Dipl. Norveg. har I. 214 m. fl. st. *tyttughta*.

men han säger sig icke i gamla språket vänta den Ny-Is. formen *þritugasti* eller dylikt. Då ingen nu känd Is. eller F. Norsk handskrift lärer öfverträffa Homil i ålder, knappt någon dermed tillä, och derutur hemtade fyra exempel stämma så väl med det äfvenledes mycket gamla språkprovet ur Frumpart. som med ett hos GIBLASON, har ingen tvekan uppstått, att ställa *-togundi* främst, hvarigenom Is. mera ansluter sig till F. Sv., och båda närma sig Ang. Sax. *toentugōða*, *þritugōða*, *feovertigōða* o. s. v. Ur F. Dan. upptager PRÆTERSEN endast *treitughend*, från ett senare skifte (Dan. Spr. Hist. I. 464), och Skåne L. har ej heller mer än det enda *threitughende* (SCHLYTERS uppl. s. 234), ur en handskrift från 15:de århundradet.

Från *hundraf* och *þusand* har icke, så vidt jag märkt, utvecklats sig något ordnings-tal i Svenska fornspråket. Har det funnits, så bör det väl hetat *hundrafþi*, *þusundi*. I stället får man se dessa stora tal i kardinal-form uppträda invid mindre i ordinal-form, äfvensom, när 20—90 förenas med 4—9, det ena kan stå kardinalt, det andra ordinalt, utan afseende på talens storlek, t. ex. Södm. L. Conf. *thusand arom thry hundrafða arom tiughu atom ok siunda areno* (1327:de), Cod. Bildst. s. 913 *syrahundradha oc vppa thridio areno oc siætionða* (163:de), Cod. Bur. s. 72 *a niunda are ok tiughu* (29:de), *a þretughunda are ok tuem arom* (32:de), Gregor. s. 267 *siættu daghin oc tiughu* (26:te), *siunda daghin oc tiughu*-(27:de).

Ej mindre för ordnings-tal än grundtal brukas, om än för de förra ej lika ofta, de Latinska tal-tecknen, såsom i Cod. Bur. s. 22 *d.xx.vii* (527:de) *are vars hærra* (anno domini); s. 28 *d.xx.vv.ii* *ar vars hærra*; Cod. Bildst. s. 250 *a ccclxxvij* *are wars herra*; s. 257 *a cc.xli* *are wars herra*. Vid mindre tal är, i en ordställning som denna, vanlig ordinal-form mest anlitad, t. ex. Cod. Bur. s. 72 *a siutanda are vars hærra*.

Hvad det egentliga ordinal-suffixet beträffar, hvarom förut (s. 572) är handadt, har F. Sv. *st* (af *ist*) blott i *fyrster* (*förster*), *fyrsti* (*försti*). Med frånräkning af *annar* (för *andar*, med komparatift *dar*), hafva alla öfriga ordnings-tal förkortadt superlatif-suffix, antingen *t* (*þ*), eller *d* med föregående *n*. Häraf uppstå 2 klasser, den ena innefattande talen *þriþi*, *þarþi*, *þæmti*, *sætti*, *ælliþti*, *tolfti*; den andra de återstående talen. Vi komma

då till det framför *d* ställda *n*. I *stundi*, *niundi*, *tiundi* skulle det kunna hemta sin naturliga motivering från det i Mös. Göt. kardinalen *sibun*, *nün* och *taihun* qvarblifna *n*, öfvergången i de ordinala *niunda*, *taihunda* (*sibunda* är blott theoretiskt antaget); men vårt *attundi* eger, hvad *n* vidkommer, lika litet stöd i Mös. Göt. *ahtau* som i dess *ahuda*, och måste, för sin förklaring medelst den jämförande språkforskningen, söka sitt fäste långväga ifrån, såsom i Sanskr. kardinalet *astan*, som förekommer jemte *astau*. Lättast kan i talen 13—19 *n* tydas, såsom från det kardinala *-tan* öfverflyttadt, liksom i Mös. Göt. *fimstataihunda*. Uti talen 20—90 stå vi öfvergifna ej allénast af Mös. Göt., från hvilken inga hit hörande ordinalia kommit till vår tids kunskap, men ock af det med Skandiska språken nära beslägtade Ang. Sax., hvilket i alla ordinal saknar det ifrågavarande *n*. Man skulle, det är sant, kunna tänka på den Mös. Göt. kardinal-böjningen i ack. pl. *þrinstiguns*, *fidvortiguns*, *fimstiguns*; och detta med särskild anledning deraf, att F. Sv. *þrætiughundi* och de äldsta Isl. ordnings-talen på *-togundi* tyckas grunda sig på den kardinala ack. *tiughu*, *toqu*, likasom de i Svenska öfvergångs-språket förekommande *-tighindi* på *-tighi* (jfr. s. 144 *). Må så vara; men fråga är, huru långt man har rättighet att begagna det möjliga stödet af de Germaniska språkens äldsta språkart, och om man icke blir föranlåten att för vissa hit hänförliga fall taga sin tillflykt till ett på *r* i *allartan* eller *aterian* tillämpadt förklaringsätt genom lagarne för välljudet (jfr. s. 564); så nemligen till förstående, att det *n*, som i *-tandi* grundar sig på *-tan*, kunde, för uttalets skull och till följd af analogiens lockelser, vara fortplantadt till andra ordnings-tal. I sammanhång härmed bör omnämnas, att Gamn, som väl i Isl. *attundi* förutsätter ett kardinalt *ahun*, icke dess mindre i det senares *n* finner ett förborgadt superlatif *m*, som i vissa språk från några ordningstal öfverförts till grundtalen; så att *m* i Lat. *septem*, *novem*, *decem* förvandlats till *n* i Sanskrit. *saptan*, *navan*, *dasan* (Gram. III. 644); då deremot Bopp, under antagande att *m* i de Latinska kardinalen inträngt från ordinalen, likväl icke ställer

* Svårare biefve, att på detta sätt upplösa *þrætugandi*, enär *tugr* (efter 3:e starka dekl.) väl kan ega ack. pl. på *-i*, men icke *a*, qvexlande med det rättmätiga *-u* (jfr. t. ex. s. 151 *syni* med *suno*, *sonu*). Deremot är *tí* i *þrætugi* att ställa vid *fimti* och dyl.

detta *m* i förbindelse med de Sanskr. grundtalens *n* (Vergl. Gram. II. 74, 77). — Det af Isländarne i senare tider antagna *-tugasti* (se här förut s. 579—580) torde kunna tillskrifvas främmande inflytelse, möjligen från Hög-Tyskan eller Holländskan, eller kanske snarare från F. Fris., som har icke blott *twintigosta* (20:de), *ffifichsta* (50:de), men ock *fuwertindosta* (44:de), *ffitendesta* (45:de), *sextendesta* eller *sextiensta* (46:de), *achtendesta* eller *achtiensta* (48:de), *niugentendesta* eller *niugentiensta* (49:de), jemte *fuwertinda*, *ffitinda*, *sextinda*, *achtatinda*, *niuguntinda* (se RICHTHOFEN).

Vi afsluta detta kap. med den erinran, att ordnings-talen blifva i några dialekter substantiverade, på lika sätt som en del adj. i Ny-Sv. riksspråket (jfr. s. 462, 502). Så i Dalskan *fosten* eller *fursten* (den förste), *åðern*, *triden* eller *tröden* o. s. v. I Gottländskan brukas (enligt SÄVE) substantift *fyst* och *fysten*, *andar* och *andarn*, *trid* och *triden*, pl. *tridar* (de 3:e i ordningen) o. s. v. till och med tolftalet.

TREDJE KAP.

Åtskilliga numeral bildningar och förbindelser i Forn-Svenskan.

De flesta daningar, som här tagas i betraktande, hafva omedelbart utvecklats sig ur grund- eller ordnings-talen, vare sig såsom afleda eller sammansatta. Dock gifvas andra, som äro af de vanliga räkneorden oberoende i etymologisk hänsigt, ehuru de begagnas till utmärkande af ett aritmetiskt förhållande.

I samma bemärkelse som Grek. *ἄμφο*, *ἄμφοτεροι*, Lat. *ambo*, har Ulfilas *bai* och *bajops*, af hvilka det förre, så vidt man af öfverblifna former kan sluta, böjes lika med *twai*; på samma sätt som Lat. *ambo* böjes lika med *duo*. De Skandinaviska språkens hithörande ord påminner, i afseende på sina beståndsdelar, mindre om *bai* än *bajops*. Hvad böjningen angår, sammanträffar det med kardinal-talet (jfr. s. 554, 555) i genitiven, men icke i de öfriga delar, hvilka afvika från den allmänna adjektiv-böjningen, såsom af följande uppställning inhemtas.

Maskul.	Femin.	Neutr.
---------	--------	--------

I Isländskan.

Pl. N. báper (báðir)	bápar (báðar)	bæpe (bæði)
G. beggia	beggia	beggia
D. báþom (báðum)	báþom (báðum)	báþom (báðum)
A. bápa (báða).	báðar (báðar).	bæpe (bæði).

I Forn-Svenskan.

Pl. N. baþir (er)	baþar	baþi (bæþi, baþin, bæþin)
G. bæggia	bæggia	bæggia
D. baþum (om)	baþum (om)	baþum (om)
A. baþa.	baþar.	baþi (bæþi, baþin, bæþin).

Endast pl. förekommer. Ex. VGL. I. A. B. 3: 4 *baþir æru iamnskylðir*; 13 pr. *ligia mæn tver siuker baþir i eno husi*; 16: 2 *baþi hion* (nom. pl.); 16 pr. *æghu þæt bæþi*; 16: 4 *æghu þer baþi*; O. 6 *stingir vt bæþin öghun*; II. O. 2: 10 *baþin öghon*; I. O. 6 *hoggær af baþa fötar* (ack. m.); IV. 16: 12 *gaf baðær clocconær* (ack. f.); I. G. B. 9: 5 *forfal bæggia þerræ* (bådaderas förfall); Md. 3: 2 *at baþum*; ÖGL. 8 ps. 23: 4 *i bæggia þerra siang* (sång); Upl. L. Kk. B. 6: 6 *þe baþir*; M. B. 51 pr. *takær baþi* (ack. n.) *samæn* (utrumque simul capit) *þiuuff ok þyffþti* (tjufigods); Kk. B. 15: 3 *þa wærin þön baþin saklös*; Södm. L. Kk. B. 15: 2 *baþin*; Cod. Bur. s. 15 *foro baþen*. Gottl. L. har *bepir*, *bepi*, *bepin*, tillika med *baþi* och *baþum*. — Det oväsentliga -n i neutr. är oss icke främmande (jfr. I. 349, II. 428, 449, 454, 538—9). Allt ifrån äldre VGL. utbreder det sig, i här afhandlade ord, med tilltagande styrka; men efter Gust. I:s Bibel, der det likväl finnes (t. ex. 1 Mos. 2: 25 *the wåro bådhen naken*), lefver det med litet lif. — Det genitiva skaplynnat af *bæggia* var redan mot medeltidens slut oklart för det allmänna språkbegreppet, så att t. ex. i Med. Bib. I. 147 læses *bæggias thera*. I 1734 års lag har *begge* helt och hållet förlorat sin genitiva bestämmelse; der ses G. B. 11: 3 *begge för en, en för begge*, 2: 8 *begges theras slächt*. Dalfolket säger ännu *båðer*, *båðum* o. s. v.

Distributiva äro Isl. *tvennr* (någon gång *tvinnr*), *þrennr*, *fern* (jfr. Lat. *bini*, *terni*, *quaterni*, mestadels förekommande i pl.), alla af regelrätt stark böjning. RASK vill äfven hit räkna *einn*,

med ack. m. *einan* (se här förut s. 556). Våra fornlemningar uppvisa ingen dylik bildning för fyr-talet. * Hvad vi ega för-tjenar antecknande, om det än blott sällan noggrant återgifver bemärkelsen hos det motsvarande uti Isl.

enni, som icke har något motstycke i Isl., men formelt sluter sig intill de två här följande orden, träffas endast i Vestm. L. I. Kr. B. 8 *hawa - - eenni borð* (ett bord, blott en måltid), II. 3 *uppe halda enne borþ*; på båda ställena motsatt *twænni borþ*, *þrænni borþ*.

twænni, *twanni*, *tvinni*, förekommer allenast med slutformerna i (e) och *um*. Ex. VGL. I. Md. 4: 2 *mæþ twænni tylptum*; J. B. 2: 2 *mæþ twanni tylptum 'ok twanni vitnum*; G. B. 9: 7 *mæþ twannum tylptum*; II. J. B. 27 *vitni latae bærae twænni*; ÖGL. Dr. B. 44 pr. *þa takær - - kunungær twænnæ þrættan markær ok tuenne atta örtughær*; G. B. 9 pr. *nu aghu þe twænni lagha drykkiu* (för -ur?); E. S. 46: 2 *suæria twænnæ fughurtan manna eþa*; B. B. 40 *mæþ twænnæ fughurtan manna eþum*; Hels. L. Kg. B. 40 *twinnum XVI þum*; M. B. 9: 4 (i 1609 års uppl.) *medh twinnum siæxtan örur*; Kristof. Lands L. Kg. B. 1 *tuenne æru gotha* (två slags Gøter gifvas).

þrænni, *þranni*, *þrinni*, alltid med -i (e). Ex. VGL. I. R. B. 4 pr. *þrenni IX marka sak*; 4: 4 *þrenni IX markær*; 5: 4—4 *þrænni sextanortogæ sak*; þj. B. 6 pr. *sakær at þranni sextanortoghom*; II. J. B. 27 *böte þrenni sæxtan örtughær*; ÖGL. Vaþ. 44: 4 *þa uæri sik mæþ þrænnæ tylptum*; *mæþ þrænnæ tolf manna eþum*; B. B. 40 *mæþ þrænnæ fughurtan manna eþum*; Södm. L. M. B. 30 *at þrinni hundræpa markum*; Med. Bib. I. 3 *æpter thera thrænnæ* (3 skilda) *slæktær skiptis all wærliden i thry* (i 3 delar).

Ur F. Dan. må anföras Skåne L. II. 37 *thrænnæ halma* (3 skördar), IV. 45 *bötæs threnne sale* (i 3 afdelningar); uti yngre handskrifter *twenne* och *twændæ*. Ulfilas har Marc. 7: 34 *mip̄ tweihnam markom* (gränser), Luc. 9: 3 *tweihnos paidos* (2

* Må hända vill någon se det Isl *fern* i vårt hvardagliga *sjern-del* (Sjerdel). Men detta blott i köpenskap, egentligen i minuthandel, gångbara ord är hellre att söka i det Ned. Sax. *veerndeel*, hvilket, lika väl som andra Plattyska och Högtyska ord i stor mängd, kunnat inkomma med de sedan århundraden i Stockholm och några andra städer bosatte köpmän och handverkare af utländsk börd.

lifrockar, "kjortlar"), och i samma mening Luc. 3: 14 *tuos paidos*. Den rent distributiva betydelsen, hvilken uttalar sig i det ofvan intagna exemplet ur Kristof. Lands L., är, såsom man finner, ej af Ulfilas strängare iekttagen, * än i våra landskapslagar, af hvilka t. ex. äldre VGL. har Md. 4: 2 *mæþ tvænni tylptum*, i samma åsytan som 14: 3 *mæð tvem tylptum*. Af så väl de sista språkprofven som de flesta öfriga erfäres likväl, att *tvænni* och *þrænni*, ehuru ofta utbytliga med grundtal, ej helt och hållet öfvergått till sådana; hvad ock kan tillämpas på de nuvarande *tvenne* och *trenne*, hvilkas bruk är ganska inskränkt. Liksom i *tvenne afseenden*, på *trenne sätt* är: i tvåfaldigt afseende, på tre slags sätt; likaså kan man i lagarne tänka sig en två- eller trefaldig tolst eller fjortonmanna-ed, ett två- eller trefaldigt belopp af 9 eller 13 marker, 16 ören eller 16 örtugar; och utöfver vittnesmål, edgång eller böter äro de ifrågavarande orden sällan i landskapslagarne begagnade, i några ej alle förekommande. — Hvad åter utgången på -i (e) vidkommer, gifves jemförlighet i Barlaams S. s. 24 *a þesse twenne smiði* (arbeten); 24 *hann let oc i orlkenna* (arken) *mæð Noa af ollum kviquendum goðom oc illum twenne. karllkyns oc kuennkyns*: Dipl. Norveg. I. 143 *ero twinni bresfuen gor*. (gjorda, utfärdade); hos Egilsson s. 434 *twinni ok twinni* (två och två). På alla dessa ställen är *twenni* (*twinni*) n. pl., hvars slutande i Egilsson betraktar som förlängning, af samma art som uti *alþingi* (jfr. här förut s. 133). Hos oss nyttjas emellertid *tvænni* och *þrænni* för alla kön, utan afseende på kasus, allenast i dat. omvexlande med *tvænnum* (*twinnum*).

I sammansättning med andra ord än grund- och ordningstal uppträda de fyra första kardinalen i följande skepnader:

en- (Isl. *ein-*), undantagsvis *æn-*, såsom i pron. *angin* (s. 556).
tvæ- (Isl. *tví-*), sällan *tva-*, i gamla handskrifter sällan *tve-*, i

Gottl. L. 63: 3 *tvi byr*; jfr. längre fram *tysvar*.

þræ- (Isl. *þrjú-*), i gamla handskrifter sällan *þre-*, i den yngre Gottl. *trigildi*; jfr. längre fram *þrysvar*.

fiæper-, *fioper-*, *fiur-* (jfr. s. 559), slutligen *fyr-*, *fyra-* (Isl. *fer-*, i gamla språket undantagsvis *fiór-*); sällan *fughur-* (jfr. s. 376).

* Hos SCHULER äro de enda hit hörande formerna *twéinnasm* och *twéinnos* upptagna under *twái* (jfr. Bopp, Vergl. Gram. II. 63, not.).

Sådant är nemligen förhållandet vid egentlig komposition, d. v. s. med oböjd stam i första leden. Äfven den oegentliga, med gen. pl., kan förekomma; men det är ifrån början sammanflyttning, ej sammansättning i vanlig bemärkelse; i de äldre tiderna skrives *enna handa, friggia handa, fura (fyra) handa*. Med böjningen af kardinalet, hvilken slutar med *4*, upphörer också all vid sammansättning utpreglad egenhet i första leden, hvarest de öfriga talen framställas oförändrade.

Såsom rena kardinal-tal begagnas subst. *hundrap* och *pusand*. Huru saken förhåller sig med vårt subst. *tiugher*, i jemförelse med Isl. *tegr* o. s. v., ha vi sett s. 443—4 och s. 563. Af räkneord bildade subst. äro *fæmt* (5 dagars tid, sammankomst på femte dagen, viss förelagd dag, se ÖGL. och Smål. L., jfr. Isl. *fimt*), *tiund* och *tiundi* (tionde-afgift, jfr. s. 97, 187), *tylpt* eller *tylft*; af hvilka de förra framkallat verben *fæmta* och *tiunda*.^{*} I bredd med Stads L:s s. 144 omtalade *däker*, Skrå-Ordn. s. 18 *däkker*, kan ställas ett F. Nor. *dekor*, t. ex. Dipl. Norveg. I. 120 *lauk* (betalade) — *halfan annan dekor ok priv bukskinn*; *V dekra huða jslenzkra*. — Den katolska messans bönestunder betecknades med namn af Latinskt ursprung, neml. *prim, tærx, sæxt, non* (se t. ex. Smål. L. 8).

För vissa begrepp af sammanfattning eller ordningsföljd har man *-inger, -ingi*, t. ex. *siumættinger* (en tid af 7 dygn, sammankomst på 7de dagen), *siuæring's bäter* (båt med 7 åror), *præmæninger, -ingi* (slägtinge i tredje led), *fiurmæninger, fiopærmæningi*.^{**} Några bråktal uttryckes genom *-unger*, såsom *fiøpiunger, fiarpunger* (*fiærpunger, fiørpunger*, s. 28), *fiæmtunger, siættinger* (*sættunger, siættunger*), *attunger*. Deremot *halva* (jfr. s. 384 adj. *halver*), *hælfninger, halfnaper, halfva, halft*. Två tredje-delar ($\frac{2}{3}$) heter *tvælyti, tvælyti, tvælöti* (ack. pl., d. v. s. 2 lotter, jfr. s. 452).

Till angifvande af innehåll, mått, ålder, nyttja Isländarne adjektift *-logr* (*tugr, tögr*) för 20—70, såsom *tvitogr* (Homil. 94: 2 *tuiteogr*, tjuguårig), *fiitogr, fertogr, fiitogr, sextogr, siatogr* (*siötogr*); men *-roðr* för 80—120, såsom *åttroðr*,

^{*} I Smål. L. 14 märkes ett oböjligt adj. *utiunda* (jfr. s. 423), i talesättet *utiunda silia* (sitta utan att erlagga tionde).

^{**} De s. 205 anmärkta *tuilinga, tuillingia, tuilingia*, torde vara danede efter Platt. *tuilling*.

nirōðr, *tirōðr*, *ellifurōðr*, *tólfrōðr* (jfr. Vejledn. s. 46); FINSKENS Grågå's har väl I. 35 *siautogr*, *-lavgr*, men II. 252 *siaurōðum*, *-ræðum* (se här förut s. 567). I Svenska urkunder, der all motsvarighet till *-rōðr* saknas, gifves till *togr* endast ur ÖGL. det förut s. 559 omförmälta adj. *fiæpertiugher*, samt möjligen Kr. B. 7: 2 *um þrætiugh* (var. *thrætiugh*, på 30de dagen), 8: 2 *til þrætiux* (var. *thrætiungæ*); derest icke *þrætiugh*, liksom det i Upl. L. Kk. B. 6: 5 till uttryckande af samma begrepp använda *þrætiughund*, kan vara subst., hvaraf det har mera utseende. — Det nuvarande *-faldig* har en förebild i Södm. L. Kk. B. 4 pr. *þrefaldugher*; men vanligen brukas *ensfald*, *tvæfald*, *þræfald* o. s. v. (jfr. s. 374). Af öfriga adj. eller partic. kan man nämna *tvætylfter* (bestående af 2 tolfter), *fiæperskipter*, *-skötter* (s. 559), *fughurslinder* (s. 376) m. fl.

I förbindelse med ordnings-tal brukas *hvar* (jfr. s. 527) i samma mening som Lat. *quisque*, för att utmärka urval eller fortlöpande afsöndring; vid hvilket tillfälle pron. och räkneord stämma öfverens i kön och kasus, t. ex. Vestm. L. I. Kr. B. 3 pr. *hvar tyundi tiughir* (skyl), 3: 4 *hwart tiunda lamb*, VGL. I. Forn. B. 2 *firir huarix þriðiu valtran* (för hvar tredje valtring), Upl. L. M. B. 53 pr. *taki - - hvarn atkunda pænnig*. Uti Gottl. Hist. s. 5 finner man *þriþia huert ar* (hvar tredje år), i endragt med Isl., der pron. gemenligen ställes efteråt, såsom *þriði hveerr* (tertius quisque), *fórði hveerr*; någon gång dock ej, såsom *hveerr niundi* o. s. v. — Förenadt med ordnings-tal framträder *halver* (s. 384) än böjdt, än med naken stam, liksom ingående i sammansättning, t. ex. Upl. L. J. B. 24 *halft annæt ar*, ÖGL. B. B. 4: 6 *um hagua andra alin* (half annan aln), Vaþ. 39: 4 *nu snattar man minnæ æn half* (var. *hagua*) *femte* (för *femtu*) *örtugh*, 4: 5 *at - - halfre siundu mark*, VGL. I. Md. 3: 2 *böta haguæ sæmtu mark*, 4: 4 *half sæmtu örtugh*, Södm. L. Kk. B. 5 pr. *hawa - - halwan þriþia þyn* (tunna).

Sjelfständiga adverbial-bildningar finnas för uttrycket af 2 gånger och 3 gånger, neml. ÖGL. R. B. 9: 4 *tyswar*, Vestm. L. II. þg. B. 49 *tyswer*, Smål. L. 9: 4 *tysiwa*, Sv. Dipl. V. 377 *tösvar*, förespråket till Gust. I:s Bibel *tössvar*, Isl. *tvisvar*, *tysvar* (2 gånger); VGL. I. A. B. 4: 2 och III. 32, 95 *þrysva* (äfvén Gottl. L.), VGL. II. A. B. 6 *þrisuar*, Sv. Dipl. I. 670 *þrisua*, Cod. Bildst. s. 794 *thriswar*, Isl. *þrisvar* (3 gån-

ger). BOPP skrifver *tvis-var*, *thris-var*, och ser i s samma adverbial-ändelse som i Sanskr. *dvīs*, *tris*, Grek. *δῖς*, *τρίς*, då åter *var* föreställer Sanskr. subst. *vara* (tid, gång, t. ex. *ekavara*, en gång); enligt hvilken förklaring begreppet: gång befinnes 2 gånger uttryckt, likasom F. Hög-T. *meriro* innehåller 2 gånger komparatif-suffixet (Vergl. Gram. II. 65—6, jfr. GRIMMES tydning i Gram. III. 228, IHRES i Gloss. II. 938). Till och med ett enkelt *tvis*, hit hörande, kan förmodas i Run-Urk. 4592 *uksa tvis kilan* (tvegild ox), äfvensom i de här förut s. 568 anförda *twæskuna*, *twæskona*. Likaledes vore ett enkelt *var* att finna i det Blekingska uttrycket *tu la try vär*, 2 eller 3 gånger (se CIMMERDAHL, Några upplysningar om Folkspråket i Bleking, Lund 1859, s. 30), derest icke *vär* till äfventyrs må vara en förkortning af den i Göta dialekter gångbara pl. *vänner* (se derom vid slutet af nästa kap.). — Vidare träffas i fornspråket *enīma* eller *en tīma* (ackus., en gång). Af mera omfattande bruk är subst. *sin* (Mūs. Göt. *sinþs*, Ang. Sax. *sið*) eller *sinni*, i förening med räkneord eller pron., såsom *et sin*, *enu sinni*, *at fyrsta sinni*, *annat sin* eller *sinni* (andra gången), *þriþia sin* eller *sinni*, *þrim sinnum*, *þrim sinnum tolf*, *flerum sinnum*, i eller *at þy sinni*, *þri hvariu sinni*, *nakat sin* eller *nokot sin* (någonsin, se vidare s. 109). Gottl. dialekten har *amnsin*, *tridsin*. — Ett till begreppet närslägtadt och troligen med *sin* jemväl radikalt sammanhängande ord är *sænder* (Isl. *senn*, någon gång *seðr*, simul, eodem tempore, statim), t. ex. VGL. I. A. B. 13: 2 *baþir sænpær* (båda på en gång), II. Þj. B. 6 *allir sender*, Upl. L. M. B. 3 *tva mæn sændær*, Södm. L. M. B. 13: 4 *warþer man' alt sænder barþer sar gör oc ræntter* (blir man på en gång slagen, sårad och rånad), Gamla Ordspr. 599 *fatigh manz thing koma ey aal sændir*, Stads L. Kp. B. 37 *threm pundom j sænder* (i sänder); Hert. Fredr. 1450 *alt i sænder* (på en gång), 794 *alle ij sæn*. Dalfolket nyttjar *säd*, i *säd*. I Upland och Södermanland, med inberäkning af hufvudstaden, heter det, ehuruval ej uteslutande, *en* i *sönder*, *en om sönder*, *litet om sönder*, *litet i sönder*, genom hvilket felaktiga uttal, i en del ordböcker återgifvet, det nu beskrifna *sænder* blifvit förblandadt med ett helt annat adv., det gamla *sunder* (Cod. Bur. s. 468 *sundor*), *synder* (in partes), det nya *sönder*, Isl. *sundr* (Homil. 3: 4 i *sund*, 57: 4 i *sundr*); Dalska *sund*.

i *sund*, Mōs. Göt. *sundro* (seorsim), Ang. Sax. *sundor* eller *sunder*. Se vidare Hist. Språkforskn. s. 18—19.

FJERDE KAP.

Räkne-orden i Ny-Svenskan.

Hvad nya språket har att sätta vid sidan af det i näst föregående tre kap. anförda, blir här på ett ställe samladt.

Grundtal.

en, ett
två, tu
tre
fyra
fem
sex
sju
åtta
nio (nie)
tio (tie)
elfva
tolf
tretton
fjorton
femton
sexton
sjutton
aderton
nitton
tjugu (ge)
trettio (ti)
fyrtio (fyr, ti)
femtio (ti)
sextio (ti)
sjuttio (ti)
åttatio (åttio, ti)
nittio (ti)
hundra (ade)
tusen (ende).

Ordnings-tal.

förste, första
andre, andra
tredje
fjerde
femte
sjette
sjunde
åttonde
nionde
tionde
elfte
tolfte
trettonde
fjortonde
femtonde
sextonde
sjuttonde
adertonde
nittonde
tjugonde
trettionde
fyrtionde
femtionde
sextionde
sjuttionde
åttionde
nittionde
hundra
tusende.

Anmärkningar.

- 4) Böjning ifrågakommer numera endast vid de två första grundtalen, d. v. s. såsom egentliga räkneord (rörande substantivering af en del sådana se mot slutet af detta kap.). Vid abstrakt räkning är *ett* allena begagneligt; *en* blott såsom hänförande sig till ett maskulint eller feminint subst., vare sig ätt detta är utsatt, t. ex. *det gifves blott en gud, jag har icke mer än en häst, der fans icke en enda människa*; eller underförstådt, såsom då man vid räkning tänker sig famn, aln eller annat bestämdt föremål, eller då *en* eljest gör tjänst som subst., t. ex. *en af oss, en för alla*. Ingen förändring eger i detta hänseende rum, i fråga om hoplagda tal; derföre *tjugu en hästar, alnar, tjugu ett år*. Det är förut erinradt, att den bestämda (svaga) formen af *en*, t. ex. *ena sidan, den ene, det ena, den enes*, ej tillhörer detta ord såsom räkneord, utan såsom pron. (se s. 557); och sammalades med pluralen (s. 515). Angående egenskapen af artikel är ock ordadt (s. 500—4). — För det andra grundtalet är *två* den allmänna beteckningen. Bruket af *tu*, vidsträcktare i Svea än Göta land, är i riksspråket inskränkt till några mera formelartade talesätt, i hvilka dock det neutrala begreppet ligger mer eller mindre afslöjadt, t. ex. *ett tu* (vid räkning af handgrepp, soldaternes steg o. dyl.), *ett tu tre* (ögonblickligt), *i tu* (Isl. *i två*, oftare *i tvau*, *i två*, F. Hög-T. *in zvei*, hvaraf Ny-T. *entzwei*, i 2 stycken, i sär), *taga* eller *ta i tu med* (gripa sig an med), *gifva sju för tu** (gifva igen mer än man fått, betala onda ord med värre), *skrifva sju för tu* (i räkning uppföra till högre belopp än som vederbör), *tu tal* (två eller delade meningar), *tu par* (oftare *två par*). Af det gamla sättet att använda neutr. adj., pron. eller räkneord, när de svara till två subst., af hvilka det *ena* är mask. och det andra fem., har man en hågkomst i talesätten *de unga tu, de tu äro ett*, vanligen sagdt om trolofvade eller gifta. Deremot har man öfverskridit gränsen för den neutrala betydelsen i uttrycken *på tu man hand, klockan tu, klockan är tu* eller *hon är tu* (i Göta rike heter det *klockan två* o. s. v.).

* I Sv. Folkv. I. 230 läses *de ge kvarannan tu för sju*.

— Om *try*, *tveggehand*, *treggehand* är redan taladt (s. 557, 558).

- 2) Orden *tvenne* och *trenne*, utan att blifva sin strängt distributiva natur trogna, hafva ändock hållit sig på ett visst afstånd från de egentliga grundtalen *två* och *tre* (jfr. s. 585), hvilka de i vanlig räkning ej kunna ersätta. Främmande för hvardags-talet brukas de i skrift ganska sparsamt och under vissa vilkor; i prosa för att gifva uttrycket vigt eller omvexling, i vers för rimmets eller versmåttets behof; alltid i sammanhang med subst. eller hvad som föreställer sådant, eller själfva stående substantift, t. ex. *det gifves tvenne fall*; *skälen äro tvenne*; *dertill bidraga trenne omständigheter*; *trenne dylika*; *en af de trenne*; TRGNÉR I 46 och *verlden vet, o Haldan, hvad trenne veta*. Såsom fortsättning af andra tal äro de alldeles obegagneliga (t. ex. *tjuugu tvenne*, *hundra trenne* eller dyl. låter icke säga sig), och om de skola tjena till mångfaldigande af andra tal, måste dessa själfva vara subst., t. ex. *tvenne hundraden*, *trenne tiör*.
- 3) Det slutaude *o* i *nio*, *tio*, liksom *u* i *tjuugu* (sällan *tjugo*), har uti vördad skrift, så vida ej rimmet kan göra sitt kraf gällande, afgjort företråde framför *e*, som är det hvardagliga i *nio*, *ti*, *tjuge*; hvarken tal eller skrift brukar enkelt *ni*, *ti* (såsom uti Danskan). I 30—90 är deremot *-ti* för talspråket allmänt (om det sannolika upphofvet se s. 565); *-tie* blir allt mer afogdt; *fyrte* uttalas *förti*, liksom *kyrka* uttalas *körka*.
- 4) Fördubblingen af radikalt *t* efter vokal, förr endast i *þrettan* och *þrettandi* bemärkt, har fortplantat sig till *sjutton*, *nittion*, *trettio*, *sjuttio*, *nittio*, samt motsvarande ordnings-tal. Denna tillökning är långt mer än hundra-årig, icke i ena fallet mindre oväsentlig än i det andra; i båda föranledd af uttalet, som här kommit att troget återgifvas, liksom i *mätta*, *frött*, *blått* och dyl. (i *åtta* är *tt* assimilering af *kt*, såsom man finner af Mös. Göt. *ahtau*, Lat. *octo*). Icke dess mindre ser man någon gång *tretio*, *sjutio*, *nittio*; men lika litet *sjuton*, *nittion*, som *tretion*.
- 5) Det F. Sv. *-tan* (Isl. *-tán*, *-tján*) är motsvaradt af det nya *-ton* i *tretton*, *sjutton* o. s. v. Men hade snarare väntat *-tán*, i enlighet med uttalet. Att detta *-ton* föreställer 40, har man lätt att förstå redan af det Ny-T. *zehn*; men då vårt

språk, i likhet med alla Germaniska, har en annan form för 11 och 12; är det oförmodadt att äfven i denna träffa tiotalet, ehuru på ett alldeles eget sätt förvridet, efter hvad BOPP gissat (se här förut s. 560). Några af de Romaniska idiomerna hafva ock ett eget och förkortadt uttryck för de närmaste talen efter 10, såsom Fr. *onze, douze, treize, quatorze, quinze, seize*, Span. *once, doce, trece, catorce, quinze*, Port. *onze, doze, treze, quatorze, quinze*; hvaremot Italieniskan, Lat. mera trogen, har den fulla formen *undici, dodici, tredici, quattordici, quindici, sedici*; under det alla dessa stamförvänder använda den oförändrade beteckningen af tiotalet, men på annan plats, i de följande räkneorden, såsom Ital. *dieci-sette* (17), Fr. *dix-sept*, Span. *diez y (och) seis* (16), *diez y siete* (17), Port. *dezaseis, dezasete* o. s. v. I den senare flocken står tian främst; i de Germaniska räkneorden utan åtskilnad efterst.

- 6) Talen 4—9, när de läggas till 20—90, ställas ömsom efter och före; i senare fallet förbundna med *och*, t. ex. *tjuugu en eller ett* (21), *femtio två* (52);* eller *en (ett) och tjuugu, två och femtio*. När 1—99 läggas till 100, sättes 100 alltid främst, t. ex. *hundra ett, hundra tolf, hundra sextio sju*; och vidare så det högre talet framför det lägre. Så jemväl med 1000, hvilket dock, under dessa förhållanden, vanligen får sin egen enhet utmärkt, t. ex. *ett tusen sex hundra nittio åtta*, något som för 100 är mindre af nöden. Då 1000 utgör bestämning för subst., behöfves ej ett föregående *ett*, t. ex. *tusen man, tusen och en natt*. Till mångfaldigande af 100 nyttjas icke blott 4—9, men ock 11—19, hvarigenom inkräkning sker på 1000-talets område, såsom *elfva hundra, tolf hundra ett, aderton hundra sextio*. Deremot icke; såsom i fornspråket, *sexton tio, elfva och tjuugu* eller dylikt.
- 7) Den historiska ställningen af *hundra, -de, tusen, -de*, är förut tagen i betraktande (s. 117, 120, jfr. s. 567, 568—570).
- 8) Den ordnings-talen vidkommande största olikhet mot fornspråket består deruti, att andra talet numera har bestämd

* Den nu af mången efter Tyskan antagne sammanskrifningen *tjuugott, hundraseattiopeju* o. s. v., är i så måtto mindre lämplig, som dermed antydes grammatisk sammansättning. — någon ting som icke är för handen, hvilket bäst röjer sig i uttalet.

böjning: *andre, andra* (i Danskan säges deremot *den anden, det andet*); samt att alla tal, utom det första och det andra, äro oböjliga (med samma förbehåll af substantif behandling som vid grundtal). Likväl bör i förre hänseendet anmärkas, att *annan* har såsom räkneord sin starka fornskrud qvar i *hvar annan* (alternus), *hvärt annat, half annan, halft annat, annandag* (andre helgedag), *annandags* (hvar annan dag återkommande, t. ex. *annandags-frossa*, motsatt *hvardags-, tredje-dags-*). Blott skenbart hithörande äro *en och annan, ett och annat, tid efter annan, gång efter annan, år efter annat*, der *annan* i sjelfva verket icke är räkneord (secundus), utan pron. (alius). Formen *annan*, i och för sig, är gammal ack. m. (jfr. s. 576). Man böjer nu pron. *annan* (i friare stil *ann*), *annat, annans* (efter de gamles sätt undantagsvis *annars*), pl. *andre, andra*; foljaktligen i pl. lika med ordnings-talets siög.

9) Vid hopläggning af ordnings-talen 4—9 och 20—90 intager gemenligen det större talet platsen för det mindre, såsom *tretionde förste (a), femtionde andre (a), åttionde femte*. Merendels pläga båda i skrift utmärkas med ordinal-ändelse; men nödvändig är den icke, och särdeles det friare språket kan undvara den i det större talet, t. ex. *tjuge förste, tretti fjerde*; synnerligast då ett upprepadt *-onde* blefve tungt, såsom *femti nionde, sjutti åttionde*. När 1000 eller 100 eller båda gå förut, få de ou för tiden sällan *-de*, t. ex. *hundra femtionde fjerde året, den sex tusen fyra hundra sjuttionde sjette*. Sällan har ock det lägre ordnings-talet sitt rum framom det högre, och knappast inträffar sådant för mer än de två första talen, t. ex. *han är på första (andra) och tjugonde året*. Lättare kan ett lägre grundtal föregå, såsom *den sju och sextionde, på åtta och nittionde dagen*. Under alla omständigheter måste det sista talet vara ordinal, i fall det hela skall uttrycka ett ordinalt förhållande. Vid årtal, absolut tagna, brukas blott cardinalia, men när *år* följer eller föregår, inträder den allmänna regeln i sin verksambet.

10) I anseende till ordnings-talens bestämda form borde man ej vänta sig, att obestämd artikel kunde vid dem användas. Icke dess mindre säger man *en tredje, en fjerde* o. s. v.; *en tredje person kom in i rummet, ett tredje skäl må anföras* o. s. v.

Att sådant låter sig göra, synes komma deraf att man i ordnings-talen ej nu har någon insigt eller ens någon dunkel känsla af den bestämda formen, som i nya språket innehåller en stelnad svag nom. mask. sg., med undantag af de två lägsta talen, hvilka mera uppfattas såsom best. adj., och derföre mindre tåla obest. artikel. Denne kan blott i några färre fall ifrågakomma, t. ex. *en förste major* (se s. 467), *en andre major*, *en första* eller *andra person i gudomen* eller likartadt; men det säges icke *en andra gång* (jfr. Fr. *une seconde fois*), *en andra person inträdde*, *ett andra skäl kan uppgifvas*, hvilket skulle låta utländskt.

41) Om räkneordens behandling som subst. se nedanför.

42) Ännu oftare, än i fornspråket, få i det nya siffrorna göra tjänst äfven i stället för ordnings-tal, t. ex. *I klassen, 4 pl., 2 konjug., 3. person, d. 20 Dec. o. s. v.* Der någon tve tydighet är att befara, tillägges ordinal-tecknet, såsom *1:ste, 2:dre, 3:dje, 4:de, 5:te*; eller blott *1:e, 2:e, 3:e* o. s. v. På samma sätt förkortas *tvenne (2:ne), trenne (3:ne)*. Det kan häremot invändas, att siffran, tänkt såsom egentlig ersättning för grundtalet, ej alltid uttrycker ordnings-talets yttre bildning (såsom *4:de = fjerde*), icke alltid ens dess radikala innehåll (såsom *2:dra = andra*). Men enär siffran, genom tyst öfverenskommelse, sedan gammalt ansetts beteckna jemväl det ordinala begreppet (jfr. s. 580), vore det en för långt drifven samvetsgränhet, att neka sig förmånen af en frihet, som, rätt använd, ej kan medföra någon olägenhet, och är också i gamla tider tillämpad uti Svensk skrift, t. ex. *Med. Bib. II. 344 in til XXX:de daghen*; än oftare i Lat. diplom; hvaräst man mångenstädes finner *anno domini M^o.CC^o.LXXX°.VI°* eller dylikt.

Allehanda numeral bildningar och förbindelser.

båda och *begge* (jfr. s. 583) stå .nu på samma linje (*både*, för icke länge sedan i bruk som mask., är i våra dagar knäppt mer än partikel), gen. *bådas, begges*. För större eftertryck nyttjas ock *båda två, begge två*, substantift, men utan antagande af gen. -s; *beggedera* (mindre ofta *bådadera*), med gen. *beggederas*, hvaraf första leden innehåller gammal gen. pl., den andra ny (jfr. s. 550, 583).

endera, se s. 550.

tvenne och *trenne* hafva senast förevarit s. 594.

tve- är bibehållet i vissa för större delen äldre ord, såsom *tveböte*, *tvedrägt*, *tveeggad*, *tvegifte*, *tvekamp*, *tvetalan*, *tvetydig*; men i flertalet af nyare brukas *två-*, såsom *tvåbladig*, *tvådubbel*, *tvåsitsig* o. s. v. De öfriga kardinal-talen blifva i sammansättning vanligen oförändrade, med undantag af det fjerde, som merendels förkortas till *fyr-*; dock i några fall *fyra-*, såsom *fyrapundig*, *fyraårig*. Likaledes *åttaårig*, *åtta-dubbel* o. s. v., men *åttkantig*. I *nio-* (*nie-*), *tio-* (*tie-*) försvinner icke sista vokalen; likväl inträffar det, särdeles i den mindre högtidliga stilen, ofta nog vid de sammansatta dekaderna, t. ex. *trettiårig*, *åttiårig*. Oftast *hundraårig*, *tusenårig* o. s. v. Icke heller ordinalia äro från sammansättning utslutna, t. ex. *annandagen*, *trettonde-dagen* (eller *trettondagen*), *trettondags-stjerna*, *tjugonde-dagen* (*tjugondagen*), *tjugondag jul*, *tredjedags-frossa*, *tredje-del*, *fjerde-del* (angående *fjern-del* se s. 584, not.), *femte-del*, *åttonde-del* (*åttondel*), *tjugonde-del* (*tjugondel*), *trettionde-del*, *hundra-de* (*hundra*)*del*, *tusende* (*tusen*)*del* o. s. v., *fjerde-part* m. fl. I saknad af ett ur *två* utgånget ordnings-tal, ersättande det vid sammansättning obegagneliga *andre*, har man funnit sig föranledd att för vissa oundgängliga fall skapa en ny form: *tvåen-del* (mest i musik, t. ex. *tre tvåen-dels takt*), *trettionde-* (*tretti-*)*tvåen-del* o. s. v., hvarom språkläran ej bekymrat sig, emedan förhållandet blir i skrift uttryckt med siffror. I vårdslost hvardagsspråk brukas ock *treen-del*. Både *tvåendel* och *treen-del* äro kanske framkallade af *fjern-del*, med understöd af *åttondel* o. dyl., hvilka ofta uttalas *åttendel* o. s. v.

Från fordom eger man bland subst. mask. *tionde*, fem. *toft*, neutr. *hundra* eller *hundra-de* (s. 417, 324), *tusen* eller *tusende* (s. 424, 325); äfven *decker* (s. 347, 586). Nytt och för Svenskan eget är neutr. *tjog* (s. 563). Vidare har man *skock* (60 stycken, om kålhufvud; annars i allmänhet flock, såsom i Hels. L.), *val* (s. 299, 306), och de utländska *par*, *dussin*, *million*, *billion* o. dyl. Grundtalen 1—12 hafva alstrat feminina subst.,

* Gottländingen har *stäg* (*tjog*), att jemföra med det i Tyska munarter förrekommande *steige*, *stiege* (20-tal).

för att utgöra namn på motsvarande siffra, eller beteckning af talet på sedelmynt, spelkort, tärningar och dyl., neml. *ett*, *två* (någon gång *tua*), *trea*, *fyra*, *femma*, *sex* (äfven en mindre aftonvard, förr intagen vid sex-tiden), *sju*, *åtta*, *nio*, *tio*, *elfva*, *tolfva*; pl. *ettor*, best. *ettan*, pl. *ettorna* o. s. v. Det heter ock *tjugo-ett*, *två* o. s. v., *femti-ett* o. s. v.; jemväl *femti*, till och med *tretti* o. s. v., men icke *tjuga*. För öfrigt kunna alla grund- och ordnings-tal ställas absolut, såsom substantif; dock med den inskränkning, att väl alla ordnings-tal, men knappast mer än några af de vokalistiskt slutande grundtalen emottaga genitift s. Så t. ex. *de två*, *båda två*, *alla tre*, *de fyra*, *alla fyra*, *de nio*, *de nios magt*, *de tios råd*, *de femtios seger*; *den förste*, *den förstes*, *den andre*, *den andres* o. s. v.

Vårt språk har ett eget sätt att uttrycka dekadern och århundradet, förmedelst en åt ordet *tal* förlånad särskild betydelse vid sammansättning. Man säger t. ex. *tjugu-talet* (tiden från och med 20 till och med 29, d. v. s. så länge man täljer 20), *1500-talet* (1500—1599), *1800-talet* (19:de seklet), *1820-talet*. När fråga är om innevarande eller nästföljande århundrade blir, om ej missförstånd kan uppstå, sjelfva århundradet ofta uteslutet, och blott dekadern angifven, t. ex. *det inträffade på 90-talet* (under loppet af åren 1790 och 1799), *han lefde ännu på 30-talet* (1830—1839). Denna beräkning, mest tillämpad på år, kan någon gång sträckas derutöver. Osktadt ifrågavarande bruk kan likväl *20-* (*30-*, *40-* o. s. v.) *talet* jemväl betyda talet eller året 20 (30 o. s. v.), t. ex. *han har öfverlevvat 30-talet* (30:de året); och likaså kan *tio-talet* (*10-talet*) beteckna både talet 10 och antalet af 10 (dekaden); men då fråga är om 100, gör man till undvikande af förvillelse rättast, att ställa *talet* främst, t. ex. *talet 1500*, så vida talet och ej århundradet är afsedt.

Bland afleda bråk-beteckningar har man i riksspråket kvar *fjerding* och *ätting*, båda likväl af inskränkt tillämpning; nära föräldradt är *treding*. Allmänna deremot *hälft* och *halfva*. Öfriga brutna tal uttryckas med *-del*, t. ex. *tredje*, *fjerde*, *femte*, *sjette*, *sjunde-del* o. s. v., oftast förestäldt i taltecken. Nästan blott i växtläran upptagna äro *tvemänning*, *tremänning*, *fyrmenning* och dyl. Yngre äro *twilling* (jfr. dock s. 586, andra not.), *trilling*.

Af det gamla *-falder* återstår adv. *-falt* i *hundrafalt*, *tusenfalt*. Adj. är *-faldig*, såsom *två-, tre-, fyrfaldig*. Af främmande härkomst *dubbel*, *tredubbel* o. s. v.

Man böjer *hvar annan*, *hvert annat*, *hvar (hvert) tredje*, *fjerde* o. s. v.; *half annan*, *halft annat*, *half (halft) tredje*, *fjerde* o. s. v.

I allmänt bruk äro adv. *enahanda* (äfven *alle-*, *många-*, *flerehanda*); mindre *tveggehanda*, *treggehanda*, båda i åldrande tillstånd. I samma mening som det gamla *sin* (qvarstående i *någonsin* och *sinom* (jfr. s. 440, 588) nyttjas nu *gång*, t. ex. *en gång*, *två gånger* (jfr. s. 209); undantagsvis *resa* (s. 209), t. ex. *andra resan stöld*, *sju resor värre*; för särskilda fall *hvarf*, *slag*, *omgång*, *skifte*; i Göta-mål *vänna* (= *vända*, *omgång*, *hvarf*, jfr. Ital. *volta*), t. ex. *ta något i e vänna*, *köra en samn ved i 3 vänner*. För Lat. *singuli*, *binii*, *ternii* o. s. v. har man *en och en*, *två och två*, *tre och tre* o. s. v.; eller *en i sänder* (i Stockholm äfven *en om sänder*, *en i sönder*, *en om sönder*, jfr. s. 588); eller *en åt gången*, *en om gången* o. s. v.

ÅTTONDE BOKEN.

Öfversigt af nominal- och pronominal- böjningen.

FÖRSTA KAP.

Inledning.

Innan ordböjningen med detta häfte avslutas, kan det vara tjenligt att kasta en öfverskådande blick på de senast behandlade massorna, och träffa de hufvudpunkter, der de särskilda ordklasserna sammanlöpa eller sändra sig. Minst komma härvid räkneorden i betraktande, emedan dessa icke inom ordböjningen uppenbara en själfständig verksamhet, utan antingen äro oböjliga, eller böjas i egenskap af adj. eller subst. För vissa räkneord, och än flere pron., gäller dock en annan måttstock än den vanliga, — en lag, hvars grund döljer sig under den omklädnad, som tillkommit genom årtusendens bruk af vissa oombärliga begrepps-utpreglingar. Participet kommer att behandlas i sammanhang med nomen, såsom subst. eller adj.

Den antagna indelningen af nomina i *starka* och *svaga* är i det föregående motiverad (jfr s. 3—5, 359). Likaså är *deklinations-vokalernas* allmänna ställning i German-språken, och enskilda i vårt modersmål, korteligen antydd; hvad beträffar det starka subst. s. 4, 22, 444, 463; det starka adj. s. 359. Hvad pron. vidkommer är s. 474 och 537 dess nära förhållande till det starka adj. utmärkt. Den svaga formens känneärke *n* har ofta varit föremål för uppmärksamhet (jfr. s. 3, 5, 177, 238), och till den ytterligare skärskådning, som här efter följer i nästa kap., har en anledning kommit från Bopp's nya upplaga af Vergl. Gram., hvars andra band ej lemnat presen när det nästföregående häftet af närvarande verk utkom.

Till hvad som s. 4, 359 och 474 blifvit förmält om *tal*, *kön* och *kasus*, lägga vi den anmärkning hos Bopp, att i Sanskrit och systerspråken numerus icke åtskiljes genom en särskild tillsats, betecknande talet; utan genom valet och modifikationen af kasus-stafvelsen, så att i kasus-suffixet tillika numerus igen-

kännes (Vergl. Gram. I. 244). Detta bekräftas långt mera af de gamla språken än af de nya, med deras afnötta ändelser; mera t. ex. af F. Sv. mask. subst. *skogher, skoghi*, pl. *skoghar, skoghum*, mask. adj. *gofer, gopum*, pl. *gofir, gopum*, än af Ny-Sv. *skog*, pl. *skogar, god*, pl. *gode (a)*, af hvilka senare kunde slutas, att pl. af nom. mask. hade i subst. konsonantisk ändelse, i adj. vokalisk.

ANDRA KAP.

Kasus-förhållandet, historiskt betraktadt.

Vi föra här under särskilda kasus till sammans de i ändelserna bevarade kännemärken, som i verkligheten förekomma, mer eller mindre vexlande för olika ordklasser och inom dem rådande afdelningar; och detta med hufvudsäkligt afseende på fornspråket. Vokativen är inbegripen under nominativen,* ablativen under dativen.

Stark böjning.

sg. nom. m. Af det i Mös. Göt. subst. och adj. allmänna *-s* gifves hos oss intet säkert spår, och jemväl i de Isl. *óss, víss* och dyl. kan ss icke gerna förklaras såsom *s-s*, utan såsom assimilering af *s-r*. Emellertid skulle ett ursprungligt och flexionen tillhörande *s* förevara i runornas *is* och *sas*, om den s. 484 och 490—3 gjorda framställning förtjenar afseende; likaledes i det s. 504 omtalade *hwás*, om det ej är felskrifvet. Uti Skandiska språk är eljest det här ifrågasvarande *s* öfver allt förvandladt till *r*, i F. Sv. vanligen föregånget af en såsom kasus-tecken betydelselös vokal (*e, æ, i*, uti vissa handskrifter emellanåt *a*), t. ex. 22 *brandær*, 23 *efer*, 24 *bilder, bildir*, 25 *dombær, domer*, 53 *staper*, 152 *loter*; 370 *gofer, onder*, 524 *sialvar, sialvær*; exempel ur det svaga part. preter. äro I. 426 meddelade. Bland dessa

* Uti den Indo-Europeiska språkstammen, säger Bopp, har vok. *sg.* ettdera alls intet kasus-tecken eller nominativens; i pl. är vok., på accenten när i Sanskrit, allstädes identisk med nomin. (se Vergl. Gram. I. 407, 409, 443).

Sv. Spr. Lagar.

vokal-teckningar äro *æ* och *e* allmänna; *a* träffas någon gång i äldre VGL., ofta i Cod. Bur. och S. Birg. Avtogr., annorstädes sällan; *i* är vanligast uti äldre Vestm. L. samt en del yngre handskrifter, och är ej främmande för den gamla Gottl.,* der likväl merendels vokalslag felas, såsom ock ej sällan är fallet med Kg. Styr. (jfr. s. 140, 155). Ej mera betecknande för deklination, än för kasus, är den framför *r* stälde vokal, hvilken lika litet har betydelsen af Sanskr. *a-s*, *i-s*, *u-s*, som den eger motsvarighet i Mös. Göt., der *a* och *i* undertryckas, och endast *u* kvarstår framför kasus-suffixet, såsom i *sunus*, *handus*, till hvilka dock såsom ett enskildt fall en motbild kan sökas i vårt subst. *vindir-viður*, kanske ock i *væður* (jfr. s. 141, 142, 163—4); men iogalunda i det på några ställen af Gottl. L. och flere af Kg. Styr. bemärkta *ur* i *kunungur*, *tungur*, *witur*, *fiel kunnugur* m. fl. (jfr. s. 28, 163 i noten). Efter enkelt *l*, samt efter *n* och *r* bortkastar F. Sv. nominativ-tecknet, t. ex. s. 49 *dal*, 39 *lykil*, 56 *vin*, 154 *sun* (jfr. s. 35), 38 *himen*, 30 *uagn*, 149 *biorn*, 41 *fætur*; 407 *sval*, *hwil*, 397 *gamal*, 409 *van*, 402 *hepin*, 411 *gör*, 479 *han*, 504 *hin*, 506 *hvar*, 487 *ipar* (angående starkt part. preter. se l. 440). Någon gång kan i F. Sv., liksom i Isl., ett *ll*, *nn*, *rr* framsticka, såsom s. 29 *hæll*, *þræll*, 407 *hell*, 397 *gamall*, 409 *renn*, 506 *hvarr*; men icke alltid är det nominativen förbehållet, t. ex. den s. 29 antecknade ack. *stoll* (se vidare s. 34—5, 409, 453). För *-er* gifves *-in* uti adj. på *-liker* (s. 428, 454), i pron. *hwilikin*, *þylikin* (s. 506, 534, 538); för *-il* gifves *-in* i *mykin* (399), *litan* (400). Vokalsiska stammar lemna *r* stundom kvar, stundom icke, t. ex. 37 *sior*, *snior*, 46 *byr*, 416 *blar*, jemte *sio*, *snio*, *by*, *bla*: så afven pron. *sar* och *sa* (490—3). Redan i äldsta fornlemningar är *guf* (s. 50) utan ändelse, hvilken ock i *konunger* uteslutes, när detta ord ställes omedelbart framför ett namn, t. ex. Upl. L. Kp. B. 9 pr. *konong magnus*, ÖGL. Væp. 35 *kunung magnus*. I Ny-Svenskan är det här ifrågavarande *er* försvunnet, utom i de s. 293 och 456 undantagna fall.

sg. nom. *f.* erbjuder i F. Sv. urkunder ingen motsvarighet till *r* uti Isl. *brúðr*, *elfr* m. fl., om man frånräknar *væter*

* Dock är *dyrir* sannolikt ej hit hänförligt (jfr. s. 415, noten).

(s. 77—9) jemte åtskilliga runstungna qvinno-namn (s. 264). För öfrigt saknar subst. all särskild kasual-beteckning; jemväl adj. (t. ex. s. 370 *gop*, 374 *snöp*, 372 *full*, 386 *hælagh*) och part. preter. (jfr. I. 442 *varp*, *byriad*), samt de regelbundna pron. (t. ex. *all*, *sialf*, *mang*). Endast är att märka det från *a* öfvergångna *u* i sista stafvelsen af *gamul* och *usul* (s. 397, 398), af *ukur*, *ipur*, *annur* (s. 486, 487, 577); i sammanhang hvarmed bör i öfvertagande tagas, att Dalskan i åtskilliga pron. verkligen eger det theoretiskt antagna slutande *u* eller *o* i nom. af fem. sg., hvilket såsom sådant icke eljest visar sig uti Skandinaviska minnesmärken (om icke i pron. demonstr. *su*, s. 489, 494), men kan förutsättas af det derifrån uti Isl. verkade öfvergångs-ljud i stamstafvelsen, äfvensom af det assimilerade *u* i afledningen *ul*, *ur* (se vidare s. 538). Den nyss omförmälta formen *likin* har utsträckt sig äfven till fem. Märker utbreder sig ännu öfver *n* i några pronominala fem., såsom *þaun* eller *þön*, *þæssin* (s. 489, 496, 539), medan det börjat skingra sig öfver *un* i *ængun*, *hvarun* (s. 527, 529). Vi fästa å nyo uppmärksamheten vid den s. 485 omtalade i landskapsmålen rådande egenheten att undertrycka *n* uti fem. *mí(n)*, *dá(n)*, *sá(n)*, *ho(n)*, *e(n)*.

sg. nom. och ack. n. har i adj. (liksom part. preter.) och pron. -t, t. ex. s. 409 *vant* (af *van*), 397 *gamalt*, 417 *blat*, 489 *þat*, 504 *hvat*, 506 *hvat*, 514 *nakual*, 486 *occart*, 487 *ipart*. Det nästföregående *þ*, *d* eller *t* förlorar sig i neutral-tecknet, såsom s. 370 *got*, 406 *mit* (medium), 373 *vant* (af *vander*), I. 442 *skapat*, *föt*, *böt*. Jemväl utgår framför neutral-märket det *n*, som tillhör det adjektivä eller participiala -in, t. ex. II. 402 *heþet*, I. 440 *dræpit*; likaledes *n* i pron. poss., såsom II. 484 *mít* (meum), *þít*, *sít*, samt i *et* (s. 556, hvarvid icke må förbises det i första noten antecknade F. Dan. *ent*); hvaremot pron. *hint* vexlar med *hit* (s. 499). Af -*likin* har blifvit ett neutr. -*likit* (s. 428, 507); i *mykit* och *litit* (s. 399, 400) är bortfallet ett gammalt *l*, hvarom nu ingen påminnelse erhålles från de mask. och fem. *mycken*, *liten*. Såsom frihet i rättskrifningen förefaller *st* för *skt* i adj., t. ex. 385 *swænst* (Svenskt), *færst* (färskt); men uteslutningen af *k* hade troligen sin grund i svårigheten att

utsäga det mellan *s* och *t*, hvarföre skrifningen uttryckte talet, sådant detta fortfarande är, utan att mer återgifvas vid teckningen. I afseende på det neutrala *t* öfver hufvud råder i nya språket samma lagar som i det gamla; blott med den skilnad att man nu, lika med Isländarne, fördubblar *t* i vokaliska adj., såsom *blátt*, *fritt*, samt i poss. *mitt*, *ditt*, *sitt*; men det thematiska *d* eller *t* går ej förloradt i *godt*, *midt* (medium), *skapadt*, *fódt*, *bött*; det enda fall afräknadt då part. preter. betraktas som sopinum, i hvilken händelse *d* utfaller i 1:a och 2:a svaga konjug., såsom *kallat*, *bránt*, och assimileras med neutral-tecknet i den 3:e, såsom *trott* (se I. 457). I stället för det gamla *hvat* säges nu *hvad*. — Det slutande *a* i Mös. Göt. *godata* (godt) saknar all likställighet i de Nordiska språken; ty det kan icke förmodas, att den likhet, som företer sig mellan Mös. Göt. *pata* (det) och vårt *pættá*, kan hit föras (jfr. II. 497—9). Subst. har ej i något Germaniskt språk det här afhandlade *t*.

sg. gen. m. eger till kännetecken *-s* i adj. och part. preter., såsom s. 383 *ræts*, 387 *salogs*, 390 *ærlíks*, 402 *heþens galins*; likaså i mera regelbundna pron. såsom s. 479 *hans*, 484 *mins*, *þins*, *sins*, 502 *þæs*, 505 *hvars*, 507 *hvilíkins*, *hvilíkis*. Gemenligen blir *þs*, *ds*, *ts* förestäldt af *z* eller *tz*. såsom 372 *fulz*, 524 *alz*, 383 *rætz*. I subst. är *s* för de fleste ordfloccar uteslutande; i en del vexlande med *r* föregånget af *a*, t. ex. s. 35 *skogs* och *skoghær*, 454 *sons* och *sunar*; i andra länge ersatt af *ar*, t. ex. 43 *bæckar*, 46 *byar*, 144 *viþar*. Ofta bortfaller *r* af *-ar*. Uteslutningen af *s* i Isl. gen. *fóður* och *bróður* häntyder på en gammal afvikelse, som redan fins i Sanskr. (se Bopp, Vergl. Gram. I. 391); hos oss plägar *s* bli uttryckt, der ej sammansättning kan anses ega rum; alltså s. 467 *faþurs*, *broþurs*, men *faþur* *broþir*, *broþor* *barn*. Ny-Sv. har i subst. alltid *s*; men i pron. och adj. endast när dessa stå sjelfständigt, såsom *hans*, *dess*, *någons*, *en kristens*. Till sin bildning mindre lyckad är *hvems*. En forntida genit. på *-ar* är förstucken i *allshärjar-ting* (s. 305), till hvilket ord motstycket emellertid icke är i Svensk fornskrift att förevisa.

* Från Isl. ståndpunkt kunde *tt* i *mitt*, *þitt*, *sitt* anses för assimileradt *nt*; något som dock ej kan tillämpas på *blátt*, och icke heller kan utsträckas till *heidit*, *dreptit*, i hvilka enkelt *t* ersätter *nt*.

sg. gen. f. i subst. -ar, någon gång -er (= Isl. r); i andra ordklasser -rar. Exempel i förra afseendet äro s. 60 *iorþar*, 65 *alnar*, 70 *eggjar*, 83 *synar*, *soknar*, 80 *broar*, 176 *soar*, 156 *handar*, 58 *marker*.* I det anomala *mofur* ser man s. 172 gen. *mofur* och *mofurs*, och samma förhållande torde vara med de annars på lika sätt afvikande *dottir* och *sysur*, ehuru jag härom ingen ting antecknat. I andra subst.

* I förening med *til* sakna fem. subst. ofta kasus-ändelse, hvartill orsaken väl måste sökas i denna prepositions tidigt röjda vacklande ställning till genitiven. Stundom är kasus omöjlig att med full säkerhet bestämma, såsom i VGL. III. 145 *til fuldra* (för *fuldra*? för *fuldra*?) *þiust*, Upl. L. V. B. 29: 2 *til nokra* (för *nokrar*? för *nokre*? för *nokra*?) *nyt*; och då subst. ej är försedt med vederbörlig genitif-ändelse, är man föga berättigad att här antaga en genit. Men exempel gifvas, då pron. eller adj. gifva genit. tydligare till känna, såsom VGL. IV. 2 *til sinnar hussfru*, II. J. B. 15 *til ennar skipt*, I. A. B. 18 pr. *til sinna iord*, ÖGL. Eps. 31: 1 *til stikra gærning alla þylikra*, Upl. L. J. B. 12 pr. *til iorþ sinnar*, M. B. 39 pr. *til sak sinnar* (var. *sinnar*). Vidare kunna flere fem. stå oböjda invid en genit. af annat kön, såsom Upl. L. M. B. 43: 1 *nu gripær han til lysning ællr wæpætning til lans ællr giff*, 43 pr. *til lysning ællr wæp sætning til skiptis ællr kiöps*; ja ett oböjdt fem. kan ha platsen vid ett böjdt, såsom Upl. L. Præf. *til næst ok ognar*. Någon gång inträffar det samma i förbindelse med prepos. *mællir* (*mællir*, *mællum* o. s. v.), t. ex. VGL. I. J. B. 9: 1 *mællir topt ok akra*, C. B. *mællir swerikis ok danmark*. Man kunde föreställa sig, att det feminina subst. fortföre att i sjelfva verket vara genit., ehuru med förlorad ändelse, om denna ändelse under andra förhållanden saknades, och om ej äfven mask. och neutr. subst. delade med de feminina ödet att befinna sig under samma prepositioners nyckfulla styrelse, t. ex. VGL. I. J. B. 7: 3 *til löf ok lok (ok) vndir rípar* (det sista troligen gen. sg.), II. J. B. 19 *til löf (var. löfs) ok loc ok vndir rípu* (det sista troligen ack. pl., jfr. s. 141, 164), Upl. L. Kg. B. 2 *til land ok rikis*, V. B. 17: 2 *til þæs by*, Vestm. L. I. B. B. 48: 2 *millan lars (lår) oc bogh*, Bjärk. R. 2 pr. *mellam sitt hvs ok sins nagranas*, Upl. L. Præf. *mellum haffs ok saw ströms ok öpmorþa*, tre genit. efter hvar andra, men raderna efteråt *mellum ræt ok oræt*. Otvisfelaktig dat. eller accus. förekommer dessutom på många ställen, t. ex. Södm. L. G. B. 2 *til festikunu sinni*, Vestm. L. I. þj. 7 *til þrea markir*, Cod. Bur. s. 135 *tel gup sialvan*, 497 *tel en mæslan oc mæraflan at frægh rican kunugh*, Kg. Styr. II. 2 *til sit lif*, Vestm. L. I. þg. B. 13 pr. *þingaripum mellan*. Vårdsöshet af vanligt slag kan icke här öfver allt vara. Fast mer låter det tänka sig, att afskrifvaren, förledd af nyare intryck, kan emellanåt ha haft för subst. en annan kasus i sigte än för pron. eller adj. eller haft genit. i minne för det ena subst., men icke för andra, allt efter uttryckets större eller mindre allmänlighet och formelartade natur, liksom det nu heter *til lands och sjös*, men *krigsmakten till lands och vatten*; *till dess*, *inomlands*, *utomlands*, men *till den tiden*. *inom landet*, *utom landet*. När intet annat vittnesbörd lemnas än från någon af de ifrågavarande prepos., synes än mindre anledning gifvas, att i subst. se en genit., i stället för en dat. eller accus., såsom Upl. L. Præf. *til styrsl*, VGL. II. R. B. 2 *til wiæll*, Forn. B. 36 *til tomt*, I. V. S. 5 *til half mark* (= *halfmark*), Gottl. L. 32 och 38 *til marc*; hvarest man hellre har att söka prepositionens omärkliga flytning till annan kasus, än hos subst. en der eljest icke spord förlust af kasus-ändelsen.

skulle man, under fornspråkets bättre tid, öfverraskats af ett fem. *s* i genit., om ej vid sammansättning, och följande på *þ* eller *t*, såsom s. 225 *vreþs værk*, 394 *verelz maþr*, *væruzlíker*; och sjelfva det s. 67 antecknade enkla *væruuldz*, i orden *tel himirikis lius ok væruuldz*, har något tycke af en bruten led ur ett *væruuldz-lius* (jfr. Hels. L. Præf. *hva som agha löös lewer ok lagha*, neml. *lagha-lös*, *laglös*). Knappast är troligt, att *s* i *vreþs* och *verelz* (för *verelds*) härstammar från en tid då *s* ännu i fem. ej var förvandladt till *r*; utan har det sannolikt, såsom det mot slutet af 4400-talet i fem. allt mer allmänna och sedan bibehållna *s*, inträngt ur mask. och neutr., och på denna väg återtagit sina urgamla rättigheter. — Mycket sällsynta äro bevisställen för ett ostympadt *-rar* i adj., part. preter och pron., såsom Run-Urk. 874 *koprar* (för *goprar*) och det här s. 576 anförda *annarrar* ur äldre VGL. Antingen plägar inträffa, att det sista *r* uppoffras, t. ex. s. 382 *enlöpra*, 384 *halfra*, 387 *annöfughra*, 531 *þylíkra*, 524 (i not.) *siælfra*, 479 *hænna*, 484 *minna*; eller att, hvilket någon gång händer, det första *r* undertryckes, t. ex. s. 372 *fullær*; eller att detta *r* assimileras med ett föregående *n*, såsom s. 479 *hænnar*, 484 *sinnær*, 556 *ennar*; eller att båda *r* till spillo gifvas, såsom I. 442 *ogiptæ*; och detta nakna *a* (*æ*) blef i det yngre medeltidsspråket allt mer gångbart, sedan förvandladt till *e*, tills det slutligen blef alldeles undanröjdt. Språkprof felas för vokaliska adjektivstammar, och lika litet har jag att uppvisa ett Svenskt *-innar* (för *-inrar*), i adj. och part. preter. på *-in*; men det kan förutsättas af gen. pl. *-inna* och det sammandragna gen. fem. sg. *-nar* i *æibornær* (s. 405). En egen urartning är i den gamla Gottl. handskriften *-ir* af *sennir*, *annir*, *annarir* (s. 538); så mycket sällsammare som samme membran öfver allt eger *-ar* i det på så många ställen mötande *hennar*, och pappershandskriften 43: 4 *sinnar*, 26 pr. *andri*. Då härtill lägges, att de i membranen synliga tre orden på *-ir*, hvartdera allenast en gång förekommande, stå i förbindelse med *úl*, hvarom s. 603 i noten är taladt, så kunde till och med den genitiva egenskapen af *-ir* dragas i tvifvelsmål, och *r* uppfattas såsom paragogiskt till det dativa *i*, hvilket är fritt från *r* uti den yngre handskriftens *andri*, också utan tvifvel bättre än

annarir lämpande sig till *half mark*. Emellertid har jag, lika med *SCHLYTER* och *SÄVE*, antagit de ifrågavarande formerna såsom genitiva. — Uti det nyare språket har fem. -s der andra kön kunna ega det, såsom i subst., i pron. *hennes*, *dennas* o. s. v. Om gammal genitif vittna *ättartal*, *giftermål*, *lördag*, *till handa* (se s. 313).

sg. gen. n. har, utom i det enda *fear* eller *feiar* (s. 162), allestädes -s, så tecknad eller inbegripet i annan bokstaf, t. ex. 132 *riks*, 135 *bos*, 98 *lanz* (för *lands*), 99 *bolax* (för *bolaghs*); 379 *riks*, *fatöks*, 400 *lütls*, 399 *mykils*, 384 *halfs*, *alz*, I. 440 *dödhburens*, II. 484 *mins*, *sins*, 505 *huas*, *hvars*. Det gamla kännemärket har i subst. öfvergått till våra dagar. Uti vissa pron. sammanfaller, nu som förr, neutr. med mask., t. ex. *dess*,* *hvars*; blott i färre fall har neutr. ett själfständigt lif, såsom i de sällan begagnade *hvilkets*, *hvilketderas*, *ettderas* m. fl. på -*deras*, och det liksom svagt bildade *dettas*, — allt nydanade genit. Adj., såsom sådant, inrymmer ej -s i något kön.

sg. dat. m. är i pron., adj. och part. preter. öfver hufvud -*um* (*om*), t. ex. s. 479 *hanum*, 484 *sinum*, 496 *þessum*, 504 *hinum*, 506 *hvarium*, 507 *hvitikum*, 514 *nequarum*, *nocrum*; 383 *rættum*, 407 *helum*, 387 *annöþughum*, 399 *myklum*, 402 *heþnom*. I. 440 *svornum*, *gangnum*, 442 *skipapum*, *lerpum*; i vokalistiskt utgående ord -*m*, såsom II. 497 *þem*, 504 *hvem*, 447 *blam*; dock i adj. säkert omvexlande med -*um*, liksom för dat. pl. Slutande *a*, liksom i *Mös. Göt. þamma*, *hwamma*, *godamma*, gifves ej hos oss, så vida icke, i enlighet med *GRAMMS* uppfattning af *Isl. þeima* såsom en äldre form af *þeim* (se s. 496), vårt *þamma* på lika sätt betraktas, i hvilken händelse den s. 499 försökta tydningen af *dess* uppkomst skulle förfalla (se längre fram dat. pl.). — Skarpt afsondrar sig subst., som enligt regeln har -*i* (*e*), för en del ord umbärligt, t. ex. s. 22 *brandi*, 35 *skoghi*, 44 *fætre*, *hambri*, 154 *suni* eller *syni*, 23 *daghi* eller *dæghi* och *dagh*, 49—50 *dali* och *dal*, 52 *rætti* och *ræt*. Då stammen slutar på vokal, plägar i falla bort, såsom s. 46 *þem by*; vanligen ock i dat. af de anomala *fapir*, *broþir*, af

* Ny-Danskan åtecknar *dens* och *dets*.

hvilka man dock finner s. 467 *fadhore, broþiri*. En runskrift har demonstr. *þeimi* för *þeim* (s. 494). Det nya språket har bevarat gamla datif-former i *hvem, honom, i sinom tid, gammal i gårde*.

sg. dat. f. af adj., part. preter. och pron. -ri (re), stundom med utfallet r, t. ex. s. 372 *fulðre, fulli*, 383 *rættri, rætti*, 384 *halfre*, 385 *færski*, 406 *mipri*, I. 442 *schiptri*, II. 489 *þerri*, 496 *þæssari* (se Upl. L. Præf. *þæssæri*), 506 *hvarri* (VGL. I. J. B. 2: 2), 524 *sialfri, annarri*. Efter n assimileras r, såsom s. 409 *renne*, 479 *hænni*, 504 *hinny*, 556 *enne*; sannolikt ock efter l, eburu språkprof felas. I paradigm s. 367 har jag upptagit *blari, blai*, utan att för vokaliska adj. flere bevisställen gifvas än s. 448 *rai* och *ra*. Vid sammandragning, äfvensom efter *dd*, försvinner r utan ersättning, t. ex. 397 *gamle*, 399 *mykli*, I. 440 *oguldny* (i en yngre hdskr. *oguldinne*), *vndantakne*, 442 *staddi, omödde*. Subst. har aldrig r, och i (e) endast uti *hændi* eller *hande* (s. 456); annars ingen kasus-beteckning, eller ock -u (o); det senare mer eller mindre uteslutande i ett större antal ord af 4 dekl., och ej få af 3:e, t. ex. II. 58 *saku, marku*, 60 *iorþo*, 62 *lögðu*, 63 *skalv, solu*, 69 *vikinku*, 155 *quiggrindu*, 157 *strandu, siangu, spangu, stangu*. Den egna ställningen för *mofir, dottir, systir* är anmärkt s. 472—3. Den enda feminina datif, som i det nuvarande språket återstår, är pron. *henne*.

sg. dat. n. för subst. -i (e), för öfriga ordklasser -u (o), t. ex. s. 98 *landi*, 103 *barni*, 106 *skipi*, 115 *aldine*, 119 *opale*; 383 *rættu*, 406 *mipiu*, 399 *myclu*, 400 *litlu, ohemulu*, I. 440 *bornu*, 442 *bacafu, læstu*, II. 506 *hvaru, hvariu*, 507 *hwiliku*, 514 *nequaru*. Kasus-vokalen blir än uppslukad af stam-vokalen, än icke, t. ex. s. 135 *at bo sinu*, 418 *af graa vatmale*, 420 *aff nyu*. I pron. *hvi* (s. 505) och *þy* (489*) har man sett instrumental-form (jfr. s. 474), och jemväl i det nyssnämnda -u (s. 360, 537), hvarigenom Skandinav-språken skilja sig från öfriga Germaniska, hvilka senare hafva dat. n. lika med dat. m. Till vår tid öfvergångna forn-

* Såsom undantag finner man VGL. II. Add. 9 pr. och på flere ställen af Gottl. L. *þi*; af *þylikar* finnas böjningar med *þi* och *þo* (jfr. s. 531); i-kasö adv. *þit* (för *þyt* = *þy at*), *þot*, *þo hvaru* (Hkväl) o. s. v.

former äro i *lifve, át åre, man ur huse, med råds råde, i vredes mode* (s. 348), i *godo, till godo, å nyo, i allo, med allo*. Endast adv. är nu *hvi*; angående *ty* s. 544.

sy. ack. m. i subst. utan ändelse (om det egna förhållandet med ack. af *sapir* och *brofir* se s. 167), i adj. och svagt part. preter. -an, såsom s. 370 *göpan*, 397 *gamblan*, 406 *míþian*, I. 443 *signaþan*, *faeldan*; äfven i vokaliska adj. utom dem på a, såsom II. 420 *nyan*, 446 *blan* (blå), 448 *ran*, *gran*. Starka part. preter. och adj. på -in sluta vexelvis på in och nan, t. ex. I. 440 *bundin*, *bundnan*, *dræpin*, *dræpnæn*, *drucken*, *druknan*, II. 402 *hedhin*, *heþnan*; och likaledes träffar man s. 399 *mykin* och *myclan*, 400 *litin* och *littan*, 534 *þilikin* och *þilikin* (se vidare s. 428 adj. på -likin). De egentliga pron. antaga blott -n, såsom s. 486 *warn*, 505 *huan*, 506 *huarn*, 544 *nakuarn*. Nomin. och ackus. sammanfalla i 479 *han*, 494 *þan* (*þæn*), 484 *min* (*þin*, *sin*), 499 *hin*, 507 *hulikin* (= *hvilikin*), samt i de alternativa adj. och part. preter. på -in; hvarvid dock ej må förbises, att Isl. *minn*, *hinn* och dyl. beteckna i nom. *min-r*, *lin-r*, i ack. *min-n*, *hin-n*, samt att F. Sv. *þan*, såsom redan af Isl. inhemtas, utgör i sig sjelf ackusatif-form, fastän hos oss jemväl till nomin. öfverförd; hvad ock vore på *han* tillämpligt, om min s. 480 uttalade gissning kan blifva af en framtida forskning bekräftad.* Den var yttrad, innan jag haft tillfälle att i ett nytt häfte af Deutsches Wörterbuch III. 684—2 se hos Grimm en ny uppfattning af pron. *han*, hvilket nu ordnas invid Mös. Göt. och Lat. is. Angående betydelsen af n utlåter han sig icke, och af sammanställningen med andra Germaniska språkarter, i hvilka h är anslaget, synes min förslagsmening hvarken understödd eller rubbad; mera dock det förra än det senare. — Fornartadt förekommer ännu i *ljusan låga, på ljusan dag, i rättan tid* (jfr. s. 466).

sy. ack. f. är i subst. beröfvad den annorstädes förekommande kasus-beteckning -a, t. ex. s. 408 *fula*, 397 *gambla*, 399 *mykla*, 406 *míþia*, 420 *nyia*, I. 444 *ætborna*, 443 *oeland-apa*, II. 479 *hana*, 544 *noquara*. Beträffande *mofir*, *dottir*, *systir* se s. 172—3.

* Det dubbla n blefve då uti Isl. *hann* lika oväsentligt som i *þann*, och såsom det dubbla r i *blárrar*, *blárri*, *blárri* (jfr. s. 365).

pl. nom. m., utan afseende på ordklass med samma slutande *r*, i 1:a svaga substantif-dekl. föregånget af *a*, eljest af *i* (e).
 Exempel: s. 23 *epar*, *maghar*, 27 *skattar*, 30 *carlar*, 53 *frispir*, 454 *synir*; 370 *goðir*, 446 *frælsir*, 397 *ornir*, *gamblir*, I. 444 *komnir*, 445 *köptir*, II. 524 *sievir*, 524 *mangir*, 558 *furir*, 583 *bapir*. Bland vokaliska ord anteckna vi s. 46 *byar*, 449 *frir*, 474 *vir*, 475 *ir*, 494 *þer* (*þeir*), 557 *tver* (*tveir*), *þrir* (*þreir*). Tidigast bortföll *-r* i de här anförda pron. och räkneord; äfven i andra, såsom s. 507 *hwiliki*. Adj. höll det länge fastare intill sig än subst. mågtade. Bland nu förevarande handskrifter af samma ålder utmärker sig den till Gottl. L. för vidmagthållande af *-r*, den till ÖGL. för motsatsen. Det Ny-Sv. subst., ensamt bland alla ordklasser, har ännu det plurala *r* i behåll, så när som i *män*, redan uti gamla språket assimileradt (jfr. s. 470, 476).

pl. nom. och ack. f. alltid *-r*; i 1:a och 2:a subst. dekl. företrädt af *a* eller *i*, såsom s. 58 *sakar*, *sakir*; 64 *axlar*, 83 *synir*, 84 *nafir*, 94 *rosir*; i 3:e dekl. vanligen af ett oväsendtligt *e* (æ), t. ex. s. 158 *næter* (Gottl. L. *netr*), *böter*, *böter* (Gottl. L. *bytr*), 156 *hændær* (Gottl. L. *hendr*), 172 *möper*, 173 *dötter*, 173 *syster*.^{**} Uti öfriga ordklasser går *a* framför *r*, såsom 372 *fullar*, 397 *gamlar*, I. 445 *borgapar*, *haffar*, II. 487 *iprar*, 544 *nequarar*, 545 *enar*, 558 *furar*. Af vokaliskt utljudande ord nämnas 80 *broar*, *brar*, 84 *frur*, 160 *klör*, 464 *tær*, 489 *þær*, 555 *tvar*, *þrar*. Hvad om nom. pl. af mask. är yttradt, angående det ofta affallna *r* i fornspråket och dess quarsittande i det nya. gällat

* Äfven 3:e subst. dekl. har *-ir*, d. v. s. 3:e dekl. har i nom. pl. m. öfvergått till 2:a dekl. Detta är ej att tillämpa på anomalerna *safir*, *broþir*, *vinter* eller *vitter*, *foter* (s. 167—9), hvilka i nom. och ack. pl. ega *-er* eller *-ær*; en ändelse, som icke föreställer *-ir* (hvad ock det nuvarande uttalet bekräftar, jfr. s. 165—6), utan antyder ett försvunnet, uti isl. af ingen vokal-beteckning ersatt u. framför hvilket dock ett *i* måste haft ett läge fordomdags, hvarigenom öfvergångs-ljudet i *þæper*, *bröper*, *föter* blef oss begripligt. Också har Möss. Göt. *broþrjus* (af *broþrjus*), *foþjus*; der emot i nom. sg. *sadar*, *broþar*, hvaraf det saknade ljudskiftet i stam-stavelsen af F. Sv. *safir*, *broþir*, och tonfallet i de nya *sader*, *broder*. Beklaras. Jfr. nästa not samt ack. pl.

** Betydelselös i den mening, som för nom. m. sg., är likväl icke den uti dekl. af det feminina subst. gående vokal framför *r*, hvilken är af samma natur som i *föter*, *þæper*, *bröper* (se nästföregående not). hvarom upplysning vinnes af Möss. Göt. *svistrjuns*, *handuns* o. dyl. Kan man hade Eddornas s. 163 återopade *bötor* och *tennur* bort undantagas från exemplen på oväsendtligt *-ur*, emedan de möjligen kunne återstå från en äldre tids *bötiur*, *tenniur* (se vidare s. 165—6).

uti hela sitt omfång äfven för fem. Tydligare än i de gamla *gæs, lys, mys* (s. 173—4, 176), framstår assimileringen i de nya *gäss, löss, möss* (328).

pl. nom. och ack. n. utan kasus-ändelse, såsom sg. nom. fem., med hvilken öfverensstämmelsen är så stor, att dessa kasus, från den formella sidan betraktade, helt och hållet sammanfalla i pron., adj. och part. preter. Således när man finner i n. pl. s. 484 *þin*, 524 *mang*, 374 *snöþ*, I. 445 *tald* (räknade), *fordærwæþ*, skulle utseendet ej hindra dem att vara fem. (jfr. Lat. *hæc, ea, bona, amata*). På de ställen i denna skrift, der *gamul, íþur, annur* blifvit såsom nom. f. sg. anförda, träffas de ock i egenskap af n. pl. Det gamla fem. demonstr. *su* (s. 489, 491) är ej det samma i n. pl., men väl *þön, þaun, þe*. Af de endast i pl. uppträdande räkneorden för det 2:a, 3:e och 4:e talet, kunde neutr. *tu, þry, fughur* ej finna gonsvar i fem. sg.; men det pronominalt tagna *en* hafva vi s. 545 sett som n. pl. Det är också blott i sin natur af n. pl., som de nuvarande *all ting, ingen ting, någon ting* få klarhet inför begreppet (jfr. s. 414); och det är sammaledes med *god råd, någon råd, ingen råd* (s. 106); sannolikt ock med *ingen under, ingen tvifvel* (s. 299). I Ny-Sv. fortfar n. pl. af subst. att vara lika med sg., undantagandes några Tyskt bildade pl. på *-er* (s. 313, 329), samt vokalistiskt utljudande, hvilka i pl. öfvergått till den svaga böjningen (s. 21, 324); andra ordklasser hafva numera n. pl. lika med f. pl., *-a*; blott med nyss angifna inskränkningar.

pl. gen. m. f. n., i alla kön den samma, har till kännetecken i subst. *-a*, i andra ordklasser *-ra*, hvaraf likväl *r* kan vara någon gång utfallet, såsom det allt mer blef mot slutet af medeltiden. Exempel: s. 38 *himna*, 45 *þynia*, 46 *bya*, 60 *hærþa*, 156 *tanna*, 158 *natta*, 104 *lassa*, 122 *hosþa*, 124 *vapja*; 370 *gopra*, 372 *snilra, skyldra, fulldra*, 386 *helgra*, 486 *varra*, 489 *þerra* (äfven *þera* o. s. v.), 524 *mangra*, *aldra*, 521 (not.) *sialfræ*, 576 *annarraæ*. Anomala äro *bæggja* (s. 583), *tvæggja, þriggia, fughurra* (555, 559). Assimilation eger rum i *þinna* (s. 484), *kristinna* (405) och dylika. Det forna *-a* har intill vår tid hållit sig uppe i talesätten *till handa* (s. 156), *falla till fotu* (169), samt i några sammansättningar, t. ex. *ordalag, barnabarn, enahanda, mån-*

gahanda (se s. 597); men eljest har singularens -s fortpläntat sig till pl., på det nya stället med samma utsträckning som på det gamla. Värde att bemärka är pron. *deras*, hvaruti *s* blifvit tillagdt en rödan för hand varande men oförstådd gen. pl.

pl. dat. m. f. n., utan hänsende till kön eller annan egenskap, städe -*um* (*om*),* i vokaliska stammar vexlande med -*m*. Exempel: s. 22 *brandum*, 23 *daghum*, 38 *himnum*, 39 *lykhum*, 169 *fohum*, 151 *sunum*, 58 *sacum*, 84 *öknum*, 89 *löndum*, 156 *handum*, 158 *botum*, 99 *laghum*, 98 *landum*, 109 *sinnum*, 107 *lipum*; 373 *ondom*, 407 *mipium*, 400 *lilom*, 484 *minum*, 486 *warum*, 496 *passum*, 514 *noquorum*, 515 *enom*, 558 *furum*, 583 *baþum*; 46 *byum*, 48 *skom*, 72 *öyom*, *möiom*, 79 *raum*, *raam*, 80 *browm*, *brom*, 161 *aum*, *tææm*, 160 *klo*, 135 *knium*, *knæm*, 136 *træm*; 420 *nyom*, *nyiom*, 417 *blaam*, *faum*, *fam*, 418 *smam*, 489 *þem* (*þeim*), 555 *twem* (*tweim*), *prim* (*þrem*). Bevisställen för komparativen finnas s. 455. Skulle *þemma* i dat. m. sg., på grund af sin likhet med Mös. Göt. *þamma*, vara ursprungligare än *þeim* (jfr. s. 605), så vore detta ändock ej fallet i dat. pl., hvilken kasus i Mös. Göt. hvarken för adj. eller pron. har -*a*; utan kunde *þemma* då ej uppfattas annorlunda än såsom flyttadt från dat. sg. m., med hvilken dat. pl. af de Skandiska språkens pron., adj. och part. preter. i allmänhet formelt sammanträffar. Isl. *twimr* och *primr* söka förgäfvos sina likar i F. Sv. Vår samtid har en svag hågkomst af -*om* uti talesätten i *handom*, i *löndom* (s. 156, 89), *allt i allom*, *det är icke allom gifvet* (s. 549), adv. *stundom*, *lagom*, *sinom* (s. 332).

pl. ack. m. uti subst., allt efter olika deklination, med slutande *a*, *i* eller *u*; annorstädes med *a*. Exempel: 26 *ströma*, 24 *bukka*, 27 *halma*, 53 *stapi*, 45 *þyni*, 142 *vndir vipu*, *veþru*, 151 *sunu* (jemte *syni*), 152 *lutu* (jemte *lyti*, *löti*): hvartill äro att lägga *þrætighi* och andra grundtal på -*tighi*. *tiughu* och *þrætiughu* (s. 562—3). Vidare s. 385 *svenska*. 400 *lilla*, I. 441 *wilæsa*, II. 483 *mina*, 496 *passa*. 583 *baþa*. 555 *fiura*. Med ändande stam-vokal äro s. 48

* Förhållandet i Mös. Göt. ses s. 9—10, 361, 489.

scoa, sko, 417 bla, 420 nya, 489 þa, 555 tva, þria. De Skandinaviska fornspråken likna Mös. Göt. (men icke andra Tyska språkarter) i så måtto, att de skilja ack. från nomin. af mask. pl.; men då Mös. Göt. har i ack. ett tillagdt *n* framför slut-konsonanten *s*, hafva de Nordiska tungorna böjnings-vokalen ensam, beröfvad all konsonantisk utgång. Endast några anomala subst. göra undantag, neml. pl. *fæper, bröper, vinter* eller *vitter, föter* (jfr. s. 608, not.), samt de assimilerade *mæn, spæn*, hvilka alla äro i nom. och ack. pl. lika, fästän af skilda orsaker. En historisk vändpunkt visar sig i Gust. Is Bibel, der nominativens under det nästföregående tidskiftet ej sällan uppoffrade *r* icke blott återinsattes, utan jemväl tillades ackusativen, ofta dativen; hvaremot det för andra ordklasser sedan någon tid redan förlorade *r* i nominativen nu i alla kasus försakades. För närvarande göres ingen åtskilnad mellan nom. och ack. eller dat. af något kön, utom i pron. *vi* och *oss*, *J* och *eder*, *de* och *dem*. Ty knappt är att nämna det af en och annan gjorda försöket, att i adj. och pron. öfver hufvud upprätthålla ett på gamla förhållanden grundadt olika uttryck för casus rectus och obliquus (jfr. s. 464). — En för F. Sv. så väl som Isl. högst anmärkningsvärd omständighet är, att de maskulina ack. pl. på *-u* innehålla de enda i ögonen fallande tecknen till en *u*-deklination (jfr. s. 444, 464), eget nog utan spår af sig i nom. pl., troligen i anseende till den befarade sammanstötningen med svaga fem. på *-ur*, någon ting som i sjelfva verket inträffar med *undir-viþur*. Mera invecklad är ställningen för de i nom. och ack. pl. öfverensstämmande *fæper, bröper, vinter, föter*, likasom med fem. *möper, dötter, systur* samt *hænder* m. fl. fem. af 3 dekl., hvilka så väl mask. som fem. blott ofullständigt motsvara de Mös. Göt. formerna (jfr. s. 608 i noterna); och då man i oblik kasus af sg. råkar hos oss *fapur, broþur, mopur, dotur, systur*, men i Mös. Göt. ack. *broþar, dauhtar, svistar*, i Sanskr. *brâtarâm, duhitârâm* (se Bopp, Vergl. Gram. I. 322), kan väl misstänkas men icke med visshet sägas, att det i aflednings-stafvelsen befintliga *u* tillkommit genom assimilering, verkad af ett efterföljande *u*, hvilket i en förhistorisk tid kunnat förevara, liksom det verkliga förefinnes i Mös. Göt. plural-former af dessa ord.

Vid den här lemnade öfversigt hafva vi ej intagit exempel af subst. med *slut-artikel*, hvilken, ehuru tjenande att gifva subst. hvad man kallar bestämd form, dock sjelf har obestämd (stark) böjning, — något som blir rätt öfverskådligt, om pron. *hin* (s. 499) blir hållet vid sidan af de suffigerade subst. (s. 254). Se vidare s. 252—9, 333—341.

Svag böjning.

Denna böjning tillfaller 1:o ett stort antal *subst.*, blott undantagsvis vid sidan af den starka (jfr. s. 242—3). 2:o flertalet af positiva och superlativa *adj.* samt af *part. preter.*, regelmässigt jemte den starka. 3:o alla *ordnings-tal* (så när som de två första), med uteslutande af den starka. 4:o komparativa *adj.*, äfvensom *part. pres.*, jemväl med uteslutande af den starka, såsom regel betraktadt. För att vinna en klar öfverblick af det verkligt regelbundna behöfver man, i hvad som rörer fornspråket, allenast jemföra mönsterorden af subst. (s. 19) med dem af *adj.* i positiven (s. 368). Här af erfäres, att *sg.* är i båda ordklasserna fullkomligt den samma, men *pl.* mera skiljaktig. *Nom. sg.* af mask. *-i* eller *-e* (angående det anomala *kærra* se s. 233—5), af fem. och neutr. *-a*; oblik kasus af mask. och neutr. *-a*, af fem. *-u* (*o*).^{*} *Adj.* och *part. preter.* hafva i *pl.* enformigt *-u* (*o*), för alla kön och kasus. *Subst.* åter i *nom. pl.* af mask. *-ar*, fem. *-ur*, neutr. *-un* (jfr. s. 227—233); i *dat. pl.* af alla kön *-um* (*om*); i *gen.* af alla kön *-a*, framför hvilket ett *n* föregår i fem. och neutr., men sällan i mask. (jfr. s. 239—242); i *ack.* af mask. *-a*, af fem. och neutr. lika med *nomin.* Den svaga subst. pluralens skiljaktigheter från den starka bestå således egentligen deruti, att *nom.* och *ack.* af fem. är *-ur*, neutr. *-un*; *gen.* af dessa kön *-na*.

Part. presens har svag böjning både såsom subst. och *adj.* eller egentligt *particip*; i förra hänseendet något stadigare än i det senare (jfr. I. 409—413, II. 19, 206—8, 424). Ut i den till maskulinet inskränkta substantiva egenskapen håller *part. pres.* jemnare steg med det vanliga subst.; men i den adjektiva, till alla kön utsträckt, skiljer det sig från adjektivets *positif*, och närmar sig komparativen. Men hvarken komparat.

* Rörande ett ifrågakäldt *-ur* i *gen. f.* af subst. se s. 613.

eller det participiala adj. låter binda sig vid stränga regler, och ej heller råder dem emellan den bästa enighet. Vår *komparat.* håller sig mera än den Isl. intill posit., men är i allmänhet något själfsväldig (jfr. II. 434, 454—5). *Ordinal*-böjningen är den samma som det positiva adjektivets, men är mindre följd-rätt. Pron. *enge* (*unicus*), *endi* och *sami* böjas regelbundet som adj. Såsom svaga adj. kan man vidare fatta de vacklande på *-i* och *-a* (s. 424—2), de oböjliga dels på *-a*, dels på *-e* (422—6), äfvensom oböjliga pron. på *-a* (s. 537).

Ny-Svenskan har för *subst.* i sg. mask. *-e*, fem. och neutr. *a*; i pl. mask. *-ar*, fem. *-or*, neutr. *-on*; och såsom svaga neutra behandlas de fordom starka med vokalisk utgång i stammen, nu med pl. *-n* (jfr. s. 24). *Adj.* och *part. preter.* ega sg. och pl. lika, i mask. *-e* eller *-a*, i fem. och neutr. *-a* (s. 369); *part. preter.* af första svaga konjug. dock aldrig annat än *-e* (s. 465). *Part. pres.* är såsom adj. oböjligt (jfr. s. 465); äfven såsom mask. subst. (fem. är derunder begripet), det genitiva s afräknadt (s. 346); men i egenskap af neutr. har det helt och hållet öfvergått till subst. (s. 325). Då det maskulina *part. pres.* står på gränsen mellan den starka och den svaga flexionen, har det neutrala inträdt på den svagas område, sedt från synpunkten af den nya grammatiken, hvilken ej vidkännes andra skiljemärken än dem, som ligga i pluralens beskaffenhet (jfr. s. 6). I samma belägenhet som det mask. *part. pres.* befinner sig subst. på *-are* (s. 24, * 345). *Ordningstalen*, utom de 2 första, hafva stelnat i formen af nom. mask. (*-e*), såsom ock är händelsen med *komparativen*, på några ord när, i hvilka man ej mer igenkänner den komparativa naturen (se s. 469). Lemningar af den svaga fornböjningen träffas, såsom *till salu*, *till spillo*, *af furu*, *å sido*, *i delo*, *gatufred*, *läroverk* och dylika (se vidare s. 323, 332); äfvensom i *vagnar*, *ögnasigte*, *örngått* (s. 230, 240).

Efter redogörelsen för det faktiska tillståndet öfvergå va till ett par theoretiska frågor.

Den ena galler ett af Prof. SÄVE gjordt antagande, att det i Gottländska fornlemningar anträffade *-ur* (för *-u*), i sg. af svaga feminina subst., vore en uråldrig genitif, sammanfallande

* Tryckfelet, hvarigenom *-s* bortfallit från gen. sg. af *läsare*, är länge sedan anmärkt.

med nom. och ack. pl. liksom Mös. Göt. *-ons*. Denna form (*-ur*) för gen. sg. i det svaga fem. är i Gottl. L. alltid iakttagen, utom i sammansättningar, der *-r* städse bortkastas, utom i det enda ordet *waitstur-ols*, samt kanske i en Gottl. runinskrift (Run-Urk. 2012). Samma *-ur* har SÄVE funnit på 4 runstenar i Svea land, neml. hos LILJEGREN N:o 74 och 2014 *Ikur*, 1054 *Runur*, 874 *kunur koprar*; och han anser troligt, att ett hit hörande exempel kan uppvisas i Sn. Edda I. 552 *Eisur-fala*. liksom på Fårö, "Gotlands språktrognaste del", *-ur* ännu såsom genit. brukas i några talesätt och sammansättningar (se Gutn. Urk. s. XIV—XVII). Ämnet, i sig sjelf ej utan vigt från den lingvistiska synpunkten, har fått en särskild betydelse deraf, att den förevarande språk-formen blifvit af SCHLYTER inräknad bland bevisen för Gottlands-lagens jemförelsevis mindre höga ålder, men af SÄVE återberopad till stöd för en motsatt åsigt. Efter den sorgfälliga belysning, som egnats frågans ena sida, torde någon dager äfven böra falla på den andra. — Bevisningen har med allt skäl samlat sin styrka för intygen att det singulara *-ur* i den Gottl. membranen är inskränkt till genitiven, hvarpå öfverensstämmelsen med Mös. Göt. hvilar, emedan denna språkart ej i någon annan kasus af sg. har slutande *s*. Uti anbragta exempel bero de flesta *-ur* af *til*, ett par af *millan*. Frågans afgörande hänger följaktligen till en betydlig del på det oinskränkta välde öfver genitiven, som man vill i den Gottl. urkunden tillerkänna dessa båda prepositioner, hvilkas förhållande till särskilda kasus vi nyligen öfverskådadt (se s. 603 i not.). I ett fall, 13 pr. *til þairj kirchiur*, är dativen uppenbar (såsom jag ock s. 224 antagit), om man ej med SÄVE vill se *þairj* felskrifvet för *þairir*, i enlighet med pappers-handskriftens *teirir*; på hvilket sistnämnda likväl mindre vigt lærer böra läggas, enär det pronominale *-ir*, redan i den gamla handskriften icke såsom genit. höjdt öfver allt tvifvel (se här förut s. 604), är föga rotfast i den nya. Skulle den nya ega här vitsord mot den gamla, så kunde, på ett annat ställe, den förras *andri* göra den senares *annarir* till felskrifning för *annari*. I orden 44: 3 *þa þarf hann huatki vegsl eþa bandur* (hvarken flykt eller fredskrets) har man svårt att se annat än ackus., all den stund *þorfa* eller *þorva* vanligen i F. Sv. (jemförelsevis ej så ofta i Isl.) styr denne kasus, och detta jemväl i Gottl. L. 40 *et bondi þarf þa*

(att bonde behöfver dem); hvartill kommer, att *vegsl* icke har genitif ändelse. I uttrycken 23: 2 *slitr þu snofir cunur*, 23: 4 *slitr þu nast epa nesla cunur*, kan *cunur*, syntaktiskt sedt, lika lätt vara datif (från eller på qvinna) som genit.; på samma sätt som *manni* är dat. i en likadan ordställning 49: 25 *slar þu mannj tendr yr hafpi*. Den uteslutande genitiva egenskapen af *-ur* i Gottl. L. är således icke stäld öfver alla misstankar. Af andra orsaker mindre bevisande förefaller *-ur* i de åberopade runskrifterna, bland hvilka den ena svårligen är hit hänförlig, neml. Run-Urk. 4054 *Anuntr sun Runur at Vi lit rista iftir þurker brupur sin ok Kúpesi mupur sina*, der *Runur* väl måste vara mans-namn, kanske för genit. *Runar*, af ett manligt *Run* (jfr. *mun*, *sun*, *Un*, *Hakun* m. fl.). De runstungna *Ikur* kunna visserligen vara gen. af *Ika*, för *Inka* (= *Inga*), men möjligen ock ett sammandraget *Inkupar*, af qvinnonamnet *Inguþr* (jfr. Islend. S. I. 86). Återstår Run-Urk. 874 *kunur koprar*, hvori *-ur* till äfventyrs mera gäller än i jettinne-namnet *Eisurfála*, som läses i Sn. Edda I. 552, men i en gammal variant *Eipurfála*, lika med II. 555 *eipurfala* (ur samme codex). Dock har väl ej heller ett enstaka runristadt *kunur* mycket att betyda, till och med i förening med ett par *Ikur*; och det är endast det större antalet af singularart *-ur* i Gottl. L., och dess fullföljda genomförande, som förtjenar att tagas i betraktande; ty ett paragogiskt *-r*, af felskrifning eller annan orsak tillvägäbragt, är ingen ting ovanligt, äfven i annan Svensk fornskrift än runor, t. ex. VGL. II. Dr. B. 44 *hænnir* (för *hænni*). R. B. 44 *clæþæ sinnær* (gen. pl. för *clæþa sinna*), Södm. L. J. B. 43 pr. *lassar* (gen. pl. för *lassa*, se här förut s. 404), Gottl. L. 7 pr. *þairar* (gen. pl.), 60 *aprar* (neml. *oyra*, ack. m. pl.); för att ej nämna det öfverflödiga *-ir* i Gottl. L., t. ex. 47 pr. *bierir*, 24: 5 *systrir* och 20: 6 *samsystrir* (må hända dock föreställande *-ar*, då en mycket ung form för *systr*), 20: 44 *dytrir* o. s. v. Det här ifrågavarande *-ur* tyckes mig ega sin egenliga och tör hända enda styrka inom den Gottländska munarten och dess skriftliga uttryck. Änskönt Färd-språket begagnar det vid sammansättning, men Gottl. L. icke (ett enda exempel undantaget), må man gerna här i allmänhet se en åsyftad genitif-form, sedan utsträckt till annan kasus; men deraf följer icke, att

den härleder sig från en tidpunkt då de Skandiska språken stodo Mös. Göt. nära. Ny-Svenskan står henne ännu närmare genom sitt feminina *s*, utan att derföre ha bevarat det sedan urminnes tid (jfr. s. 603—4); vår genit. *hvarjes*, så ung den är, har kommit att sammanträffa med den Mös. Göt. genit. *hvarjis*. Likasom det endast i 2 pers. af pres. sg. organiska *r* (för *s*) i Isl. fortplantat sig till 3 pers., i F. Sv. till både 4:a och 3:e, så kan *-r* af den starka subst. genit. *-ar* meddelat sig åt det svaga fem., — något ingalunda otänkbart i en dialekt, som har en viss svaghet för slut-konsonanter.* En blandning af starka och svaga kasus-ändelser märkes någon gång äfven i andra lagar, såsom t. ex. fallet är med de s. 67 antecknade *örtughur*, *-or*, 105 *husuby*, *hionolag*, *pyfulagh*, *löhurdagher*. Öfverträdandet af gränsen mot andra kasus, i sig sjelf en uti språkhistorien ganska vanlig företeelse, kan vara befördradt af det jenväl i andra rätningar verksamma inflytandet från yngre Tyska språk, t. ex. Med. Hög-T., som har genit., dat. och akkus. sg. af det svaga fem. lika med pl. Man skulle ej öfverraskas af dylikt i en urkund, hvilken, jemte flere högst dyrbara forndrag, har en mängd grammatiska besynnerligheter, af hvilka flertalet synes mig ej vittna om en högre ålder, utan i stället om en på det Gottländska området skedd fristående utveckling, föranledd af landets afskilda belägenhet och i forntiden underhållna vidsträckt handelsförbindelser med främmande folk, särdeles Tyskarne. Här vidrörda omständigheter sammanlagda hafva kommit mig att i det förevarande *-ur* se blott en egenhet, en motsats till det i andra handskrifter, ehuru visst icke så allmänt synliga *-u* för gen. pl. (jfr. s. 242); och om jag ännu hyser betänklighet att öfvergifva denna uppfattning, är det ingalunda under misskännande af förtjensten att bjuda skäl för en skiljaktig.

Ett ämne af allmänare betydelse är den olika tanken om härkomsten af den svaga böjningens *n*. För GRIMMS i senare tider yttrade hypotes, att *n* skulle förskrifva sig från det hos oss under formen *hin* (Mös. Göt. *jains*) framträdande pron., är s. 238—9 redogjordt, och s. 500 är i förbigående yttradt, att

* Man erinra sig komparativet med *-n* (s. 449); det nyss anmärkta *-r*, Gottl. L. 25: 1 *hierin* (var. *hierin*), 35: 1 *querran* (var. *querran*) m., m. Man jemföre ock Gottl. L. 24: 4 *giptur* med *giptar* i andra lagar, Gottl. dial. *hynur-agg* med *gasar-agg*.

BOPP är långt ifrån att godkänna denna mening. Den till stöd för den samma af GRIMM åberopade företeelsen af Isl. substantivformer med slut-artikel, såsom *daggrinn*, är enligt BOPPs föreställning ganska väsendtligen skild från den ifrågavarande, emedan den det Isl. subst. vidhängda artikel i alla punkter stämmer med pronominal-deklinationen, under det att de svaga adj. i alla Germaniska språk, de Nordiska inberäknade, uti alla tre könen på det någaste öfverensstämma med deklinationen af de substantiva *n*-stammarna.* Vore ett pron. verkligen innehållet i de svaga adj., så skulle Mös. Göt., efter all sannolikhet, bland annat hafva dat. m. *blinda-namma*, ack. *blinda-nana*, i stället för de förhandvarande *blindin*, *blindan*, i analogi med subst. I de förnämnda ville BOPP icke dröja att erkänna en suffigerad artikel med utslöcknad betydelse. Men då de svaga adj. sakna icke blott bemärkelsen af bestämda adj., utan äfven alla egenheter för pronominal-deklinationen, så vidblifver han sin förr uttalade åsigt, att de svaga adj. i sitt thema erhållit samma rent fonetiska tillväxt af ett *n*, som flere subst. (se Vergl. Gram. II. 42, jfr. I. 260). — Har jag rätt fattat GRIMMs tankegång, så skulle af pron. *jains* endast *n* ingått i den svaga böjningen, der det trädt emellan roten och flexionen (se Gesch. II. 964); och såsom de kända kasus-ändelserna äro lika i det Mös. Göt. subst. och adj. af svag form, har väl GRIMM föreställt sig den svaga adj. flexionen äfven i en förhistorisk tid sammanfallande med hans theoretiska schema för subst. (jfr. Gesch. I. 945, i närvarande afhandling II. 8); en slutsats, hvartill man är något berättigad jemväl deraf, att *blinda* förklaras = *blindans* (Gesch. II. 964). Är nu detta att förutsätta, så synes den rådande skiljaktigheten hufvudsakligen inskränka sig derhän, att GRIMM ser i den svaga formen ett från *jains* hemtadt *n*, BOPP ett fonetiskt; samt att GRIMM anser den svaga formen i sig sjelf bestämd, men känslan af denna betydelse under tidernas lopp försvagad, så att en särskild artikel slutligen kräfdes för uttrycket af det bestämda förhållandet; då tvert om BOPP, på grund af adjektivets ställning i Lith. och F. Slav., betraktar det med ett pronomen komponerade *starka* adj. i Germaniska språk såsom ursprungligen bestämdt, men med utslöcknad betydelse för det

* Endrægten mellan det svaga subst. och det svaga adj. sträcker sig i de Nordiska språken blott till sg. (se här förut s. 613).

dervid fogade pronomen, stående på ungefär samma fot som den bestämda deklinationen i yngre Slaviska språkarter, särskildt Ryskan (Vergl. Gram. II. 2, 13). GRIMM har af samma fenomen i Lith. och F. Slav. dragit en motsatt slutföljd (se Gesch. II. 963). Utan att tillåta mig förespå, hvilkendera af dessa stridiga åsikter kan komma att segra på det theoretiska fältet, vill jag i läsarens minne återkalla hvad s. 240—2 yttrats om den under vårt modersmåls utveckling röjda benägenhet hos en del subst., att liksom upprifva rågången mellan den svaga böjningens *n* och slut-artikeln (man jämföre Mös. Göt. *augona*, Isl. *auga*, bestämdt *augun*, med F. Sv. *öghun*, bestämdt *öghonin*). — en omständighet, som i och för sig är värd betraktelse.

TREDJE KAP.

Kasual-bildningens ursprung.

I likhet med hvad för person-tecknen i verbet förekommit (jfr. I. 492—3), kastas här en blick på tillkomsten af kasus-ändelserna, uttryckande, såsom BOPP utlåter sig, "det ömsesidiga förhållandet mellan nomina, d. ä. språkverldens personer, förnämligast och ursprungligen ensamt med hänsigt till rummet, och derifrån öfverfördt till tid och orsak" (Vergl. Gram. I. 245). I sitt ursprung äro dessa ändelser, åtminstone för större delen, pronomina (ib.), hvilket kommer att närmare ådagaläggas i det följande, hvarvid frukten af BOPPs forskning på detta område meddelas, så vidt de på vårt ämne hafva omedelbar tillämpning.

- 4) Det nominativa *-s* af *sg.*, i Skandinaviska språk öfvergånget till *r*, har, enligt BOPP, sitt ursprung från Sanskr. pronominal-stammen *sa* (se här förut s. 489), hvaremot formen *ta* gifvit upphof till det neutrala kasus-tecknet *t* (se Vergl. Gram. I. 276—7, 349—320), hvilket vi finna i nom. och ack. neutr. af det Mös. Göt. liksom det Skandiska pron. och adj.*
- 2) Samma härkomst från *sa* räknar det genitiva *-s* (ib. I. 393), hos oss förvandladt till *r* i en del mask. subst. och i fem af alla ordklasser, af hvilka dock pron. och adj. hafva *r* för-

* Under adj. inbegripes ock part. preter. här och i det följande, der ej anmärkande utmärkes.

dubbladt på båda sidor om vokalen *a*, såsom Mös. Göt. har *z* och *s* på sidorna om *ó* i *pixós* (för *pisós*), *blindaixós* (jfr. GRAMM, Gram. I. 804). Att döma af s. 203—4 i 1:a uppl. af Vergl. Gram., blir det Mös. Göt. *z* (för *s*) betraktadt som stympning af ett från Sanskr. pron *sma* utgånget fem. *smí*; och sannolikt är detta fortfarande BORRS föreställningssätt, ehuru i den 2:a uppl. s. 394 § 172 blir (i stället för § 175) återopad, och deraf kunde förmodas, att så väl *s* som *z* vore att anse som stympningar af *smí*, liksom af *sma* de båda *s* i *unsis*.

- 3) Från demonstratif-stammen *rē* ledes Sanskr. *-ē* i dativen (Vergl. Gram. I. 329), hvilket är vårt *-i* uti mask. och neutr. subst. Det förutgående *r* i fem. af våra pron. och adj. motsvarar *z* i Mös. Göt. *pixai*, hvilket *z* (för *s*), liksom i genit. *pixós*, är en förkortning af *smí* (ib. I. 339). Såsom stympning af *sma* uppfattas slut-konsonanten i Mös. Göt. pron. *mis*, *pus*, *sis* (ib. 335—6), och till detta *s* svarar *r* i F. Sv. *mer*, *per*, *ser* (se här frammanför s. 472). På annat sätt ur *sma* utveckladt anses *mma* i Mös. Göt. *þamma* (likasom i *hvamma*), assimileradt af *þa-sma* (Vergl. Gram. I. 335), hvarest man egde förklaringen af det mask. *-m* i dativen af våra pron. och adj. De som instrumentala uppfattade Mös. Göt. neutr. pron. *þé*, *hvé*, äfvensom de F. Hög-T. maskulina och neutrala subst. och adj. med datift *-u*, hänföras till Sanskr. instrumental-ändelsen *á*, såsom BOPP tror en förlängning af pronominal-stammen *a* (ib. 322—5); och man skulle då hafva att der söka härkomsten af slut-vokalen uti de F. Sv. *hvi*, *þy* (*þi*), samt det dativa *-u* i neutr. af adj. och en del pron. (se här förut s. 360, 471). Det dativa *-u* i åtskilliga feminina subst., sådana som Isl. *gjöfu*, *sölu*, har GRAMM ställt vid sidan af *-o* i F. Hög-T. dat. (jfr. Gram. I. 656, 805), utan att sätta i fråga någon instrumental-form, hvilken dock, jemförlig med *á* i Sanskr. feminina subst., ej vore i de Skandiska språken otänkbar. Om i de Tyska tungomålen ingen likställighet härmed förefinnes, är förhållandet alldeles det samma med våra neutrala pron. och adj., hvilkas i dativen inryckta instrumental-ändelse står lika enstaka.
- 4) Pronominal upprinnelse blir likaledes tillagd det för Sanskr., Zend och Lat. gemensamma *-m* i ack. sg. (Vergl. Gram. I.

- 320), motsvaradt af *-v* i Grek., *-n* i det Mös. Göt. och det Skandiska mask. af pron. och adj.
- 5) Nom. pl. af mask. och fem. är i Sanskr. *-as*, hvilket Bopp betraktar som utvidgning af det singulara nominatif-tecknet *-s*, till symbolisk antydning af flerheten; hvaremot *s* felas i neutr., såsom för det samma allt för personligt (ib. 443). I Mös. Göt. substantif sammanflyter ändelsens *a* med stammens, och blir *ó*, hvaraf *vulfós*; uti stammar på *i* och *u* blir genom gunering *ei* och *iu*, hvaraf *gastei-s*, *sunju-s* (för *sunu-s*, af *sunau-s*, ib. 446, 452). Hos oss föreställes *s* af *r*, framför hvilket vokalen är i 1 subst. dekl. *a*, 2 dekl. *i*, hvilket senare ock tagit plats i 3 dekl., som saknar egen vokal uti nom. pl. I Mös. Göt. *veis* och *jus* (F. Sv. *vir*, *ir*) är, enligt Bopp, *s* ej uttryck af kasus-förhållandet, utan är stympling af det i så många förklådnader uppträdande Sanskr. *sma*, hvaraf Veda-dialektens plural-nominatif *smé* i *a-smé*, *vi*, *yu-smé*, *J* (ib. 336). Med afseende derpå att i Sanskr., Zend och Mös. Götiskan maskulina profominal-stammar på *a* ersätta det nominativa *s* med ett till stammen fogadt *i* (t. ex. Sanskr. *tá* = *tai*, Mös. Göt. *þai*, gent emot de fem. formerna *tós*, *þós*), hvilket uppoffrande af *s* utsträckt sig ännu längre i Grek. och Lat. (ib. 446—7), kan ursprungligheten af *r* i våra mask. *þeir* (*þer*) m. fl. pron., *gopir* och öfriga starka adj., sammanhållna med *þai*, *godai* och öfriga pron. och adj. i Mös. Göt., möjligen vara tvifvel underkastad. Troligen bör i alla händelser icke *r* här förklaras på samma sätt som i pron. *vir*, *ir*; men kanske som i Forn-Lat. *s* af *vireis*, *populeis*, *magistres*, jemförda med de klassiska *vir* o. s. v.; antingen nu *s* i *vireis* har en själfständig uppkomst, eller, såsom Bopp håller sannolikare, är bildadt efter 3 dekl. (ib. 447—8). Med tillämpning af det senare alternativet skulle *r* i mask. *þeir* kunna anses öfverflyttadt från fem. *þær*; och samma skulle förloppet varit med *r* i *gopir* och andra mask. adj., samt i kardinal-talen *tver* (Mös. Göt. *twai*), *þrir*, *fiurir*.
- 6) Sanskrit har för gen. pl. af subst. och adj. *-ám*, men i pron. af 3 pers. *-sám*, hvilken senare ändelse Bopp håller för den ursprungliga (Vergl. Gram. I. 487—9). De Germaniska subst. hafva intet konsonant-anslag, men Mös. Göt. pron. och adj. i *-ze* (= *se*), fem. *zo* (= *so*); med öfvergång af *s* till *r* (ik-

som i Lat. *-rum*). F. Hög-T. *-ro*, F. Sv. *-ra*. Mös. Göt. *þize* (fem. *þizo*), det för alla kön gällande F. Hög-T. *dero*, F. Sv. *þeirra* (*þerra*, *þera*), till rot och betydelse de samma som Sanskr. *têsâm*, fem. *tâsâm*, äro till formen urartade, äfven i jämförelse med de radikalt skilda Lat. *horum*, *harum*.

7) Dat. pl. ändas i Sanskr. på *bhâs*, i Lat. på *bus* (hvaraf i vissa dekl. blott *s* kvarstår), åt hvilket Bopp anvisar en mera invecklad släktskap med pron. (se Vergl. Gram. I. 423, 439—440, 484—6). Det Germaniska *m* stode ensamt, om det

ej kunde föras intill Lith. *mus* och Forn-Preussiska *mans* (ib. 424, 427), och genom dem förmedlas med de Sanskr. och Lat. formerna. GRAMM håller Isl. *þrimr*, Lith. *trims* vid Lat. *tribus*, och förutsätter i anledning deraf ett äldre Germaniskt *-ms*, *-mr* (Gram. I. 829).

8) Bopp gillar GRAMMs skarpsinniga gissning, att Sanskr. *-n* i ack. pl. mask. är stymning af Mös. Göt. *-ns*, uti de flesta systerspråken sönderfallande i *n* eller *s*, af hvilka *s* anses för det sannskyldiga kasus- och personlighets-tecknet, liksom i nomin. sg. och pl.; *n* deremot för symbol af flerheten, liksom i 3 pers. pl. af verbet (Vergl. Gram. I. 465—7). F. Sv. har endast för fem. något kasus-tecken i ack. pl., och detta är lika med nominativens.

Tillägg.

(Jfr. I. 302—4, 502—9, II. 354—8).

- I. xxviii. Senare utkomna, här återopade skrifter äro:
- Skåne L. = Skåne-Lagen, i Samling af Sveriges Gamla Lågar, utg. af C. J. SCHLYTER, Lund 1859, 4:o.
- Skrå Ordn. = Skrå-Ordningar samlade af G. E. KLEMMING, Stockholm 1856, 8:o; i Samlingar utgifna af Svenska Fornskrift-Sällskapet.
- Hel. Birg. Up. = Heliga Birgittas Uppenbarelser, utg. af G. E. KLEMMING, Band. I, Stockh. 1857—8, i sistnämnda Samlingar. Till grund för texten i detta band är lagd en annan handskrift, än den af mig under beteckningen S. Birg. Up. återopade (se Sv. Spr. Lag. I. xxiii).
- Bonavent. = Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne, af G. E. KLEMMING år 1859 utgifna i nyss bemälda Samlingar, med begagnande af samma handskrift, som är aftryckt i den af RIETZ besörjda och af mig förut anförda upplaga (jfr. I. xxxvii).
- Gutn. Urk. = Gutniska Urkunder, afhandling af CARL SÄVE, Stockh. 1859, 8:o.
- Ol. Petri Krön. = Olai Petri Svenska Krönika, utg. af G. E. KLEMMING, Stockh. 1860, 8:o.
- xxvii (not.) *bast* bekräftas af Alex. 3720 *ey et bast*.
- 73 *þottit*; jfr. II. 534, text och noter.
- 112 *giæsta, gæsta, gesta*; VGL. IV. 19: 4 *gistæ*, motsvaradt af subst. *gistnigh*, var. *gistning*.
- 120 *difi*. Om det i Legend. s. 4026 ur en god handskrift från senare hälften af 15:de århundradet upptagna impf. *dighde* (didde, diade) har något att betyda, så vore den af mig I. 124 (jfr. I. 154) framkastade hypotesen till hälften besannad.
- 122 *boatu* skall enligt RAFFN (Inscription runique du Pirée, Köpenhamn 1856, s. 458) föreställa *bu attu*, hvilket låter rätt antagligt.
- 123 *gno*; Cod. Bildst. s. 370 *gnoa*.

- 470 *väcka* (spritta till) har på en del ställen impf. *vack*, som jemväl fins i det Norska verbet af samma betydelse (se ÖSTGAARD, En Fieldbygd, Krist. 1852, s. 254, 293).
- 475 kunde må hända äfven *kla* (jfr. I. 430) upptagas.
- 480 *skrinna* har undantagsvis i skrift bevarat starka former, t. ex. A. G. SILVERSTOLPE (uppl. 2) s. 262 *han långt på golfvet skrinner*, 228 *varligt öfver ryggen skran*, 436 *nederskrunnit*, BORG'S öfversättning ur Kalevala (Suomi s. 434) *slädan skran*.
- 494—2 *rækka*; jfr. Norska *række*, som intransitivt har impf. *rakk*.
- 209 *spiaerna*, hos EGILSSON Isl. *sperna* (trampa), *sparn*, assimil. *spenna*, *spann* (jfr. Dalskan); derförutan *spyrna* (sparka). I Svea folkspråket brukas *en sparn* (en spark).
- 249 *lita*. Till det från DALIN hemtade exempel på ett starkt part. preter. af det nu efter 1 svaga konjug. böjda *anlita* kan läggas ett starkt impf. hos GYLLENBORG II. 24 *anlet sänggudinnorna om bistånd*.
- 225 *riuta* (jfr. I. 508, II. 357); Legend. s. 977 *rutu ok thuthu*.
- 228 *prutna*; Hel. Birg. Up. I. 348 *thrutnande* (svällande).
- 234 *tiugga*, enligt SÄVE i Dalskan *tugga*, *tagg*, *tuggum*, *tuggi* (De starka verberna i Dalskan och Gotländskan, Upsala 1854, s. 48). Om det Isl. impf. *tögg* vore Svenskt, förreställande *taugg*, och om det lika uttalet af *ch* i Eng. *chew* och det Ny-Svenska *tj* kunde verka till förmedling af fornspråken, så skulle Ang. Sax. *ceovan* (*tugga*), *ceav*, F. Hög-T. *chiuwan*, *chou*, vara radikalt samma ord som *tiugga*, *tögg*; då betecknande *kiugga*, *kögg*, i omvänt förhållande till det nya *tjusa* för det gamla *kiusa*. Jfr. det nästföljande.
- bryggia* förutsätter ett äldre *brugga*, om detta verb haft den af mig förmodade böjning, den samma som i Ang. Sax. *breovan* (Eng. *brew*), *breav*, Med. Hög-T. *briuwen* (Ny-T. *brauen*), *brou*; men afvikande från det af SÄVE meddelade thema ur Gottländskan: *brägga*, *bragg*, *bruggu*, *bruggi* (anf. st. s. 47), samt ur Svensk-Estniskan på Nuckö: *brigg*, *bragg*, *bruggo*, *bruggi*.

- 269 *skula*. Vid sidan af de s. 274 upptagna *al, ulu*, har män att föra ut den här frammanför citerade *Conspectus gramm. linguæ Dalecarl. s. 47 ida* (skola), *al* (skall), pl. *uhom, ulid; ula; uldä* (skulle); pl. *uldum, uldid, uldä; aläd* (skolat), — allt Elfdalska.
- 279 Mös. Göt. *dauhtar* (dotter); jfr. GRIMM, *Gesch. II. 906, 1004, Bopp I. 299.*
- H. 34 *torn* och *thorn* (*turris*) förekomma, t. ex. *Cod. Bur. s. 188 hauar iak bygkt höght torn*; *Kg. Styr. IV. 7: 36 torn*; *Hert. Fredr. 2285 thz thorn, 2334 thornit*. Ovanligt är mask. kön, såsom i *Med. Bib. II. 445 torna* (för *tornar*), *thornane*.
- 39 *kapal* bör jämföras med det s. 444 omförmäta *kabel*, hvilket träffas redan uti en *Legend. s. 968* anford handskrift från senare hälften af 1400-talet.
- 40 *fughl* är icke blott en theoretisk form, men fins verkligen i *Cod. Bildst. s. 276, Hel. Birg. Up. I. s. 24.*
- 42 *arper* är af mig, liksom af SCHLYTER, räknadt för maskulint, i enlighet med *Isl. arðr*; eburuväl *Södm. L. B. B. 2 arper*, dat. *arpre*, *Vestm. L. I. B. B. 40: 2 ardir* jemväl kunde innehålla neutr., hvilket senare kön obesljudt framträder i *Hel. Birg. Up. I. s. 298 ardhrit*; ett förhållande, som ej bör förbises, enär *årder* nu är i olika landskap mask. och neutr. (jfr. s. 298, 304).
- 46 *löker* (*lök, allium*), *Isl. laukr*, går som *höker* (s. 34), *Isl. haukr*. Annat ord är *Isl. lökr* eller *läkr* (bäck), som har den af mig s. 46 angifna böjning.
- 48 *visir* öfvergick snart till svag flexion, t. ex. *Hel. Birg. Up. I. s. 256 af sinom visq; til wisan; visanom*.
- 49 *sar* (så); *Gust. Is. Bibel 4 Kg. 18: 34 hemter fyra såår*.
- 55 *mater* har qvarlemnadt en fullständig gen. sg. *matar* i en ränå (se *RICHARD DYBECKS Run-Urk. I. 47*) *at tumara* (domare) *millan urp (= orpa?) auk matar* (jfr. *Isl. mator-mildir, gæstfri*).
- 74 *ænginne*, ur ÖGL., hörer ej till subst. *æng*, utan till pron. *ængin* (se s. 526).
- 72 *il*; *Legend. s. 978 hans yliar* (nom. pl.); *Hel. Birg. Up. I. s. 328 fotanna ylia; aff væssanom ok. til ylianna*. Ut

sistnämnda verk läses s. 4 af *foða ilianom* (den af mig begagnade membranen A. 5 a har på detta ställe aff *il*), hvilket, om det vore tillförlitligt, skulle hänföras till ett svagt mask. *ili*, men troligen står för *iliomen* eller möjligtvis *ilinne*.

73 (jfr. 357) *sloþ, flöþ, flöþi*; Hel. Birg. Up. I. s. 394 *j noe flödh; æptir flödhena*; 395 *för æn flöðhin kom*; 397 *j owir flöðhis mat*.

75 *harf*; Hel. Birg. Up. I. s. 29 *som ær arðhir ok harff*.

77 *væter*. Det i Gottl. L. 47: 4 flere gånger upprepade *viþr* (i *oqueþins viþr*, oskäligt djur), som i det. pl. har *vitum*, är i Gloss. antaget för mask och sammanställt med Ang. Sax. *wiht*. Om det är samma ord, så utgör det en biform til *væter* (jfr. STURLESONS *vitta vettr*), och skulle nog kunna, lika med detta, vara fem., såsom Vesterbottenska och Helsingiska *vittr*, vätt (se UNANDER, Allmogemålet i södra delen af Vesterbottens län, Ups. 1857, s. 44).

97 *und* betyder, enligt BJÖRN HALDORSEN, egentligen källsprång, hvilken bemärkelse ej står illa till sammans med den i Upk L. och Södm. L. förekommande: sårets ytterdel eller mynning. Det kunde i anledning häraf sättas i fråga, om något samband eger rum mellan detta ord och det i Göta rike icke ovanliga *unden*, i egenskap af namn på sjöar, t. ex. *Unden, Asunden, Åsunden* (i forspråket *Asundi*). *Algumnen*; i hvilket fall man icke lärer kunna antaga sjelfva det feminina *und* såsom sådant qvarstående, utan fast mer ett med i (e) utbildadt mask., såsom det anstår benämningen på sjö, vanligen i nyare språket med slut-artikel (jfr. s. 283, 288, 347).

98 *þrang*; Cod. Bur. s. 79 *ü þina þranga* (förmodligen ack. f. pl. för *þrangar*).

104 *bak*? Otvetydigt mask. kön röjer sig vidare i Hel. Birg. Up. I. s. 70 *bakir* (nom. sg.), 279 *bakehom*.

107 *svæþi auþu*, af RAFN (anf. st. s. 189) förklaradt som *svæþi auþu*, öppen mark.

108 och 270 antyddes, att *Sviþiup, Gautþiup* eller dylika namn icke låta finna sig i Svensk fornskrift. Beträffande det förstnämnda kunde invändas, att en skymt deraf upp-

täckes i handskrifter från slutet af 4400-talet och början af det följande, såsom i Cod. Reg. I. af St. Rimkr. 9: 2 *fik swidhido*, 27: 2 *j swidhide*; i Cod. Reg. II. s. 286 *swidia*; i *Scriptores I. u. 14: 1 Svidia*, var. *Swidöja*, 33: 4 *Svidia*; likaledes i Ol. Petri Krön. s. 14 *Sverige eller Swidia rijke*. Att *Svidia* är medeltidens Lat. *Svetlia* eller *Svecia*, inses lätt; och samma ursprung torde med allt skäl tilläggas de öfriga formerna, om ock vid deras bildning hågkomsten af den Isl. benämningen *Swiþjóð* kunnat derjemte föresväfva. Något *Gautþjóð*, betecknande vårt Göta land eller Göta rike, varseblifves ej ens hos Isl. författare, och icke heller, så vidt jag kunnat spana, hos någon Svensk före WILDE, som i sina Anmärkn. vid Pufendorfs Inledn. till Sv. Stat. Hist. (Stockh. 1738) I. 302 nämner om "*Gopiod, Giötland*", och s. 286 om de Götiska folkens tåg, "som Jörnandes omtalar, och under vår fabeltid skedt ifrån vårt (*Gopioþ*) Giötland." Tydligare uttalar sig BOTTIN i Utkast till Sv. Folk. Hist. (Stockh. 1757) s. 7 "*Svithiod och Gauthiod* äro tvänne Sveriges inländska namn, hvarmed betecknas Svea och Göta"; ett yttrande sedan i hans Sv. Folk. Hist. I. 8 upprepadt. I endragt härmed läses i 5:te uppl. af TUNELDS Geogr. (Stockh. 1773) s. 242 om "Göthaland", att det "kallades fördom *Gauthiod*". Utan tvifvel har man haft i sigte Isländarnes fabelaktiga *Goðþjóð* (jfr. Edda Sæm. s. 4 v. 24 m. fl. st. anförda hos EGILSSON, Fornald. S. I. 495 ur Herv. S.), omverlande med *Goðsið* (se Fornm. S. XI. 443 ur Sögubrot); om till äfventyrs icke hänförliga till *goð* (gud), dock väl till någon annan Götisk stam (jfr. Mös. Göt. *gutþruda*) än de *Gautar*, som bebyggt *Gautland*, vårt *Gölland*, Göta land (jfr. s. 199, 271). Ville man ock med GRIMM förlägga det nämnda *Goðþjóð* till södra Sverige (se Gesch. II. 739—40, 768—9, I. 445), så gälde det ändå en förhistorisk tid, och bevisade ingen ting i afseende på namnet *Gauthiod*, ej någonstädes i vårt land folkminne, och uti skrift föga mer än hundraårigt, — ett slags nygjord sagobild af samma historiska halt som drottning Disa.

..444 lat. Det här förutsatta Isl. *lát*, i samma mening som *læti*, finnes upptaget i ett sedan utkommet häfte af EENS-

- sons Lex. Jemväl till F. Sv. *löslat* gifves ett motstycke i Hel. Birg. Up. I. s. 335 *hans sidha* (seders) *löslæte*.
- 425 *kyn*; Hel. Birg. Up. I. s. 346 *manga handa köns* (många slags).
- 426 *bær*; Läkebok C. *mz iordhbæriom*; Legend. s. 983 *winbæria qwister*.
- 428 *epsöri* blir nøyaktigt belyst å ena sidan af *ainsyri* (s. 325) och *twæsöre* (jfr. VGL. III. 46 *twæsörez efer*), å den andra af *ezwöre* (jfr. Sv. Dipl. V. 377 *konungs ezwöre*).
- 443 *til döþra dagha* ses på två ställen i Vestm. L. II. J. B. 47; på det ena motsvaradt af *döþa dagha* uti en gammal membran. Äfven Skåne L. har I. 75 *til döþræ daghæ*.
- 469—470 *maþer*; R. DYBECKS Run-Urk. II. 6 *menr* (män).
- 474 *yxn*; Cod. Bildst. s. 969 *annar yxn*; Hel. Birg. Up. I. s. 298 *yxnomen*.
- 476 *so*; i vissa dialekter med pl. *sör*.
- 478 *laghi*; Upl. L. Kk. B. 9: 4, not. 97, *sænnga lagha sin*; Magn. Er. Lands L. K. B. 8 *mister hon mz thy sengalagha sin*.
- 479 *dvali*, uti oblika formen *dvala*, förekommer Legend. s. 990 i den nu gängbara meningen, ett sekel före Gust. Is Bibel.
- 480—4 *likami*. De ur Gust. Is Bib. meddelade exempel äro att jemföra med Hel. Birg. Up. I. s. 320 och 328 *likamanin, likamansins*.
- 485 *fetmi*; Hel. Birg. Up. I. s. 497 *mz nakrom fitma, 286 fitmin*.
- 486 *groþi*; Sv. Dipl. V. 280 *arssgrölhe*.
- 490 *iprughi* bör jemföras med adj. *iprugher* s. 389.
- 492 *blani*. Den i noten s. 309 anmärkta formen *blanadher* torde ej vara så ung. Åtminstone märkes ack. *blanap* 2:ne gånger i afskriften efter en handling från år 1344 (se Sv. Dipl. V. 376).
- 497 *lji*? Hel. Birg. Up. I. s. 490 *mz lia*.
- 200 *slæþi* (Isl. *slæði*) är att sammanhålla med böjningar af *slæþi* uti Vestm. L.
204. Utom *bröþunger* m. fl. här antecknade former gifvas *bröþrunger, broþrunger, bröþlungen* m. fl. (se Gloss. till lagarne), i hvilka den starka böjningen stundom ej står att skilja från den svaga, särdeles hvad pl. angår.

- 202 *vili* eger en pl. i Hel. Birg. Up. I. s. 19 *æru twæ vilia* (för *viliar*).
- 213 *yngska* tyckes vara af annat ursprung än Isl. *örka* (jfr. EGILSSON *örr*, *ori*, *örka*).
- 215 *hiuþona* sluter sig, hvad *h*-anslaget vidkommer, fördelaktigt till Hel. Birg. Up. I. s. 156 *hiuþun*, 157 *hiuþumen*, till det förra äfven i fråga om ändelsen, hvilket åter ick är fallet med det senare.
- 223 *þykkia*; Hel. Birg. Up. I. s. 314 *thukke cella thykkia* 395 *folksins othukke*, 394 *for mannanna othukka*.
stighia; Hel. Birg. Up. I. s. 400 *swina stia*.
ormylia (jfr. s. 265—6). Bland nu gångbara feminina vedernamn är *kruka*; motsats till *beckbyxa* är *landkrabba*. Det här vidrörda ämne har sedan blifvit mångsidigt skärskådadt af GRIMM, i afhandlingen "Von Vertretung männlicher durch weibliche Namensformen", Berlin 1858, der 80 jemväl de af mig företedda feminina tillsammans i Forh. Svenskan åberopats.
- 229 *öghun*, 255 *öghonin*; Hel. Birg. Up. I. s. 340 *ögnana* (*ögonens*).
- 266 *Emundær slema* skrives af Ol. Petri i dess Krön. 53—4 *Amund sleme* (oblikt *slema*), *hin sleme*. Här bli således epithetet uppfattadt som adj., och säges vad Amund tillagdt "ther aff at han sleem och oforstandog war", och "epter thet han så slemligha försägh sig"; hvilket han ock sjelf om sieder fann "dårliga" och "owijsligha handladt.
- 267 *byggjar* (inbyggare), en uti Isl. vanlig sammansättningsform, förekommer ock hos Svenska befolkningen vid Estniska kusten, t. ex. *Aisterbigjar*, *Aimbigjar*, *Gambigjar*, *Rosbigjar* (folket i byn Roslep), af hvilka benämningar de sista åtminstone till det yttre sammanfaller med *Rospigga* (jfr. s. 345). Det må härvid anmärkas, att bland Estniska Svenskarne i vissa trakter går en sägen, att de härstamma från *Rootspikana*, *Ruodspiggana*, *Rospiggarna*, (se ROSSWAM, *Eibofolke* I. 38, II. 4, 303, 347), i hvilka må gerna vill igenkänna ett gammalt *Rofsbyggjar* (Rodesbor Roslagsbor, jfr. här förut s. 273 *Rofas bo*, *Rofin*), sedan kallade *Rodsmæn*. (jfr. Ol. Petri Krön. s. 177 *Rodsmæn*

- na), *Rodskarlar* (jfr. St. Rimkr. i. *Scriptores* s. 73: 2 *Rooskarla*).
- 268 i *Krikum*; på samma sätt begagnadt: har Ol. Petri Krön. s. 28—30 i *Greken, emot Greken, widh Greken*; hvarvid landet afses, och icke folket.
- noræn*; Ol. Petri Krön. s. 198 och 350 *the noriske* (Norrmännen), men annars i samma verk *the nordske* eller *norske*.
- 269 *Lettugha*, liksom i Ol. Petri Krön. s. 427 *Lettogher*, 77 *the Lettoger*, är kanske pluralt subst.
- 283 *Blekonger*; Ol. Petri Krön. s. 487 och 304 i *Blekung*.
- 302 *talg* kan icke till könet bedömas af Upl. L. Kp. B. 2 pr. *kiöpir man flat ælre talgh*, Södm. L. Kp. B. 2: pr. *köper man - - flat æller talgh* (SCHLYTER har här antagit fem.); men Hel. Birg. Up. I. s. 180 har nominat. *talghir* (för *talgher*), — följaktligen mask., såsom nu i särskilda landsorter. Sällsamt är, att LIND i sin år 1749 tryckta ordbok angifver neutr.; hans företrädare WALLENIUS deremot mask. Prof. GISLASON har benäget meddelat, att uti Isl. endast gen. sg. *tólgs* är bonom ur gammal skriftkänd; men att ordet nu, ofta uttaladt med *k* för *g*, brukas i alla tre könen: mask. *tólgr*, gen. *tólgar*; fem. *tólq*, gen. *tólgar*; neutr. *tólq*. Tyska *Talg* är mask. och neutr.
303. En form af *fjäril* har sedan blifvit bemärkt i Svensk fornskrift, fast ej särdeles gammal, neml. Hel. Birg. Up. I. s. 347 *thy liknom vi nu han vidh fædal*: 349 *likastir fædalle*; *fædallin*; *fædalsins lüir* (färg). Enligt GISLASON (Frumpart. s. 218) står Isl. *fiðrildi* (hvaraf härledningen från *fiðr*) för *fiðrildi*, F. Hög-T. *fiðaltra* (jfr. GRAFF III. s. 545). Norska dial. ega *fioreld*, *fyrveld*, *vervel* (se AASEN), *fryvil* (ÖSTGAARD S. 283).
- 305: *allshätjur-ting* (jfr. s. 332, 602) ser man hos oss först i skrift från senaste århundraden. Med *allsheriar*, (hela folkets) *þing* forstå Isländarne, ett riksmöte, en riksförsamling, i allmänhet. STURLESON kallar riksmötet, i Upsala, för *Uppsala þing*, *þing Svía*, *þing allra Svía* (Stockh. uppl. II. 444, 406, 405), *þing allra manna i Svíþjóð* (Sn. Ol. S., d. v. s. Kristiania uppl. af STURLESONS Ol. Hel. S. s. 64); men äfven med anledning af Svenska förhållanden

- nämner han om *allzheriar pingi* och om *dóm allzheriar, þann er görr* (som gjord) var á *Uppsalaþingi* (Stockh. uppl. II. 449, 452).
- 305 *al* (alnus); Isl. *ölr, ullir, elrir*, alla tre mask., men *elri* neutr. (se EGILSSON).
- 308, sista raden, bör *sång* tilläggas.
- 309 i not. *blanadher*, se ofvanför *blani*.
- 310 *länd* ingår icke i *länstol* (efter T. *lehnstuhl*, Dan. *lænestol*), af somlige skrifvet *lændstol*, hvilket är meningslöst (jfr. Hist. Språkforsk. s. 44).
skörd har af förseelse fått sin plats här, i stället för s.
- 306, under 4 starka dekl.
- 314 *rost* (på metall); Gust. I:s Bib. Bar. 6: 23 *affwiskar rosten*.
318. Då om neutra på *-on* yttras, att de i denna form samtliga tillhöra Ny-Svenskan, undantagandes *helgon, lejon* och *syskon*, kan meningen ej vara någon annan, än att dessa subst., med de 3 undantagen, först i nya språket uppträda under formen *-on*, såsom förut blifvit ådagalagdt (se s. 220—4 m. fl. st.). Jfr. dock det s. 628 anförda *hiupun*.
- 376 *ærlända*; Ol. Petri Krön. s. 40 *bleeff ther ælende* (bitog, som främling vistande) i *siw år*; 261 *föggho bettere än en ælende man*.
- 380 *vaker* (vaksam), Isl. *vakr*, F. Hög-T. *wachar*, hade icke bort här upptagas, utan i stället s. 406 invid *fagher*, med hvilket det har afledningen *r* gemensam, såsom man finner af Bonavent. s. 5 *hon - - var vakir*, 458 *iudha höfðingane varo vakre*, 480 *myklo vakrare*. Sedan detta ord i den gamla betydelsen utdött, har det såsom *vacker* återkommit ur Ned. Sax., med den der gällande bemärkelsen (*fager*).
qviker har afledt *v* i det runstungna *at sik kvikvan* (i sin listid, se Run-Urk. 403, 645 m. fl.), *at kvikvan sik* (ib. 292). I enlighet härmed bör jemkas hvad s. 442 och 453 är yttradt i detta ämne.
- 532 *sær*; i några landsorter säges *skalja út sær* (i sær).
- 538 bör, i fråga om det feminina *-u*, jemföras med s. 577 och 604.

Stockholm i Nov. 1860.

Tryckfel.

(Innefattande äfven förut anmärkta).

- I. XVIII rad. 3 uppf. sättes semikolon, i stället för parentes, framför *af*
 XXXIV » 10 » *höro* läs *hörö*
 » 3 nedifr. *Ares* läs *Are*
 29 » 13 uppf. i meljersta parenthesen *ut* läs *dut*
 » 26 » » *it* läs *dit*
 31 » 3 nedifr. *skiöta* läs *skiöt-a*
 49 » 2 i första noten sättes parentes efter *länka*
 52 » 10 uppf. *limm* läs *imm*
 54 » 5 » *öfvervara* läs *öfversfara*
 » 12 nedifr. *svälla* läs *prälla*
 » 8 » *skära* läs *oskära*
 62 » 8 uppf. *insedt* läs *insedd*
 68 » 23 » i några exemplar *vändes*, i andra *n vändes* för
användes
 69 » 17 » *sväfva* läs *qväfva*
 80 » 9 nedifr. *fulghit* läs *fylghit*
 96 » 10 uppf. *sednare* läs *senare*
 » 14 » *göra* läs *gåra*
 105 » 28 » *den* läs *then*
 » 29 » *thy* läs *thy som*
 112 » 11 nedifr. *stört mot* läs *stört imot*
 114 » 6 i första noten utgår parenthesen efter *fl.*
 115 » 6 uppf. uti parenthesen *j-* läs *j*
 120 » 1 i noten *förekomma* läs *förekommer*
 139 » 3 uppf. *2 pl.* läs *2 och 3 pl.*
 142 » 5 i noten sättes komma (,) efter *ιστημι*
 143 » 10 nedifr. *bib-i-a* läs *bip-i-a*
 156 » 10 uppf. *de äldre* läs *äldre*
 172 » 20 » bör vara kolon emellan 12 och 1
 175 » 17 » *þvo* läs *þvoh*
 » 20 » *þoh* » *vloh*
 176 » 9 » *gödde* läs *göddo*
 » 21 » *välla* » *välla*
 182 » 23 » *Kr.* » *K.*
 185 » 22 » *afhuggning* läs *afhuggning*
 195 » 8 » *Götha* läs *Göta*
 214 » 8 » *smider* läs *snider*
 » 9 » *smiden* läs *sniden*
 223 » 15 » *thrifdes* läs *trifdes*
 241 » 11 » bör vara punkt efter parenthesen
 245 » 1 » *ai* läs *ai*
 » 4 » *Isländarnes* läs *Isländarens*
 253 » 5 » *gemenligen* läs *gemenligen*
 257 » 1 » *stryker, stryker,* läs *stryka, stryker,*
 268 » 19 » *tvifla* läs *tvista*
 271 » 14 » i *hdskr.*; hos *Hadorph* läs i *hdskr.* och hos *Ha-*
dorph; hos *Schildener*
 275 » 13 nedifr. *bildadt* läs *bildad*

- 279 rad. 17 uppfir. sättes komma efter *dugat*
 281 » 3 » *turfa* läs *hurfa*
 286 » 2 » uti vissa exemplar är i utfallet framför *skrift*
 290 » 3 » » » » *begår* för *begår*
 296 » 1 » *bildningen*, läs *bildningen*.
 298 » 18 » utgår
 » 4 nedifr. *räcker* läs *räcka*
 311 » 16 uppfir. -*m*, läs -*m*
 314 » 13 » bör vara punkt efter parenthesen
 344 » 15 » *och 1 pers.* läs *och i 1 pers.*
 384 » 6 nedifr. *infin* läs *infin*.
 392 » 4 af noten är det första i af *figia* uti åtskilliga exemplar
 bortfallet
 401 » 8 nedifr. *part. pret.* läs *part. pres.*
 405 » 8 » har *p* af *fighia* i en del exemplar utfallit.
 411 » 7 » *Gup* läs *gup*
 415 » 5 uppfir. *då dödsdagen* läs *på dödsdagen*
 421 » 2 nedifr. *så, till* läs *så till*
 427 » 5 » *3: 1* läs *3 pr.*
 435 i kolumntiteln *part. pres.* läs *part. preter.*
 446 rad. 2 nedifr. tillsätts orden *för svaga verb* framför *kallad*
 463 » 19 uppfir. *skilzc* läs *skilsc*
 480 » 8 nedifr. *låtixt* läs *låtixt*
 482 andra noten *hco 225*(läs *och 225*)
 493 rad. 10 nedifr. sättes komma efter *talen*
 497 i noten rad. 5 *subs.* läs *subst.*
 II. 4 rad. 14 nedifr. bör parenthes-tecknet utgå framför *Stockholm*
 6 » 8 » *svagas* läs *starkas*
 12 » 15 » *hof-op* läs *hof-ops*
 21 » 19 » *G. läs-are* för *G. läs-ares*
 31 » 3 » *lår* läs *lar*
 40 » 20 » *Isl. gisl o. s. v.* läs *Isl. gisl o. s. v.*
 47 » 10 » *þæt* läs *þæt*
 60 » 15 uppfir. *airpa* läs *airþa*
 64 » 12 nedifr. *och greinar* böra utgå
 94 » 13 » *vist, vistar*, läs *Isl. vist, vistar*,
 5 » *möta* läs *möta*
 106 » 12 » *Upl.* läs *Upl. L.*
 110 » 18 » parenthes sättes efter *traldom*
 111 » 5 uppfir. *ord* läs *ords*
 115 » 1 » *förgreppet* läs *begreppet*
 119 » 5 » *Alex.* läs *Alex. S.*
 136 » 3 » *tréa* läs *tred*
 153 » 7 nedifr. *þraþ* läs *þraþer*
 161 » 2 uppfir. *hus* läs *lus*
 178 » 1 » *K. B.* läs *K. B. 1*
 185 » 16 » *værmír* eller *værmár* i stället för *værmír* eller
 værmár
 201 » 12 nedifr. *omvånda* läs *använda*
 212 » 15 uppfir. *13* läs *23: 2*
 223 » 2 » *Gust. I:s Bib.* läs *Gust. I:s Bib. Jer.*
 229 » 19 » *ap* läs *af*
 245 » 8 nedifr. *nedtrånga* läs *nedtrånger*
 261 » 4 » *Eríkr* läs *Eiríkr*
 268 sista raden är parenthes-tecknet bortfallet efter *lande*
 269 rad. 4 nedifr. *verldelarne* läs *verldsdelarne*
 273 » 5 uppfir. *Novgorad* läs *Novgorod*
 286 » 11 nedifr. *tånka* läs *tånka sig*

- 294 rad. 7 nedifr. *nom.* för *mom.*
 309 » 10 » utgår parenthesen
 310 » 14 uppifr. 69 läs 61
 » 5 nedifr. bör skörd jemte citationen utgå
 311 » 5 » röst (sb.) utgår
 316 » 19 uppifr. II. 177 läs II. 116
 317 » 6 » 104 läs II. 104
 326 » 11 » i *sg.* läs i *pl.*
 328 » 13 » rot och bot läs rot och bok
 329 » 3 nedifr. i stället läs i stället för
 337 » 7 » bör vara parentes framför punkten
 352 » 3 uppifr. i bred läs i bredd
 » 19 » äro läs är
 366 » 11 » står i parenthesen i för al
 374 » 11 nedifr. tunnör läs thunner
 375 » 3 uppifr. *fuldz* » *fulds*
 » 11 » 422 läs 442
 380 » 8 » *þekktias* läs *þekkiask*
 386 » 9 nedifr. *VGL.* läs *VGL. I.*
 398 » 5 uppifr. *I. 39* läs *s. 39*
 » 25 » *tyti* läs *tytj*
 401 » 19 » mellom läs mellem
 403 » 12 » *uerþa* » *uerpa*
 412 i noten är *d* af gjord uti vissa exemplar bortfallet
 430 rad. 4 uppifr. *kompar.* läs *kompar. och superl.*
 434 » 12 nedifr. *thundri* » *thyndri*
 436 » 11 uppifr. saknas parentes framför *góbr*
 442 » 15 » i *Dan.* i läs i *Dan.*
 449 » 11 nedifr. sättes parentes efter *oftare*
 458 » 20 » *obójd* läs *obójd*
 467 » 2 uppifr. *positionen* läs *positiven*
 468 » 10 » *få färre* läs *få, färre*
 519 » 20 » *gop* läs *gap*
 524 » 8 » *M. D.* läs *Md.*
 532 » 2 nedifr. *Michia* läs *Micha*
 534 » 4 uppifr. *þ* läs *dá þ*
 544 » 12 » *Vetm.* läs *Vestm.*
 556 i andra noten 282 läs 282
 559 rad. 16 nedifr. *äter* läs *äter*
 560 » 6 uppifr. *aintif* och *tvatif* läs *ainlif* och *tvatif*
 564 » 17 » *Skutholts-* läs *Skaltholts-*
 570 » 14 » *s. 31* läs *s. 131*
 586 » 10 nedifr. *uttryckes* läs *uttryckas*
 597 » 10 uppifr. bör parenthesen framför *jfr.* borttagas
 603 » 13 » i noten *grípær han* läs *grípær han*
 605 » 6 » böra orden *till handa*, jemte föregående skiljetecken, utgå (jfr. s. 609)
 608 » 2 » bör *svaga* utgå

Vid tryckningen har i en del exemplar, särdeles af första Bandet, þ blifvit å några ställen otydligt; oftare pricken öfver det kursiva i gått förlorad, i anseende till typernas skörhet; någon gång äfven ett skiljetecken blifvit föga eller utmärkbart, — olägenheter, som likväl ej torde gifva anledning till missförstånd.

SVENSKA SPRÅKETS LAGAR.

TREDJE BANDET.

ORDBOK.

λ

SVENSKA SPRÅKETS LAGAR.

TREDJE BANDET.

ORDBOK.

SVENSKA SPRÅKETS LAGAR.

KRITISK AFHANDLING

AF

JOHAN ER. RYDQVIST.

TREDJE BANDET.

ORDBOK.

STOCKHOLM, 1863.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

FÖRETAL.

Under utarbetning af den lofvade alfabetiska innehålls-förteckningen, afsedd för de utkomna 2 banden af detta språkverk, har den vanliga gränsen för en sådan blifvit öfverskriden. Till en början befans ändamålsenligt att, så vidt omständigheterna tillåto, bestyrka fornorden med urkundliga intyg, der dylika förut saknades; att här och der gifva de anförda yngre orden stödet af en gammal form; att afrunda det hela genom upptagande af ett och annat ord, som härförinnan icke blifvit fördt inom kretsen af de behandlade, men stäldt inom denna skulle sprida ett klarare ljus öfver den tillhörande gruppen. Härifrån kom man till till ett allmännare och högre syfte, nemligen att i vissa delar närmare än förut bestämma ordens ålder, äfvensom deras inhemska eller utländska härkomst. Utöfver en viss punkt kunde ej denna undersökning sträcka sig i ett arbete, som ej hade något skäl att antaga egenskapen af ett omfattande glossar eller en etymologisk ordbok i större skala; men det syntes i flere hänseenden särskildt påkalladt, att ställa i högre dager vårt modersmåls förhållande till *Tyskan*, såsom låntagare och långifvare.

Genom ett haf skildt från sina Tyska stamförvandter har Svenska folket likväl med dessa haft sedan århundraden en mångsidig beröring. Åtskilliga företeelser falla oss här i ögonen, men som icke ligga inom de äldsta tiderna. Man kan i detta afseende nämna de gång efter annan ur Tyska furstehus valde konungarne (Albrekt af Meklenburg, Erik af Pommern, Kristofer af Båjeru, Kristian af Oldenburg, Carl Gustaf af Pfalz, Fredrik af Hessen, Adolf Fredrik af Holstein), med deras omgifning och betjening; deltagandet i ett 30-årigt krig inom sjelfva Tyskland, en längre tids innehafvande af Tyska landskap, litteraturen och andra mer och mindre tillfälliga, öppet eller hemligt verkande och förmedlande krafter. Längre till baka går den aldrig afbrutna gemenskapen

på handelsn väg, och denna blef af större inflytande genom de åt Tyska städer tidigt beredda stora handelsfriheter, framför allt genom den redan vid medlet af 1200-talet åt Lybeckarne i statsfördrag tillförsäkrade rättighet att hos oss bosätta sig och anses som landets barn. Huru snart och i hvad omfång de beviljade förmånerna buro frukt, känner man ej med visshet; så mycket dock, att åtminstone i senare hälften af 14:de århundradet antalet af hitflyttade Tyskar varit i städerna ganska betydligt, enär den allmänna Stadslagen innehåller en föreskrift om stadsmyndighetens besättande med hälften Tyskar (jfr. Kg. B. 2 *borghamestara skulo alz vara six. thri swenzke oc thri thyzke. radhmen skulo vara XXX alz. halpt af hwarjo*); liksom för Gottland, hvilket till det Svenska väldet hade en mera osäker ställning, var i Visby Stadslag förordnad, att i rådet skulle vara "sex och tretio män af båda tungomålen" (neml. Gottländska och Tyska). Detta tillstånd varade på fasta landet intill år 1470, då af Rikets Råd utfärdades ett bref, hvaruti, efter omförmälände af köpstädernas öfverklagade förpligtelse att hafva "tu tungomål uti sittande råd", blef utländske män förbjudet, att sitta som bergmästare och rådmän, eller att i allmänhet innehafva något viktigt embete i staden. Emellertid hade, af den ena eller andra orsaken, Tyskar i mängd nedsatt sig uti de Svenska städerna: köpmän och handtverkare, slöjd- och konstidkare, tjänstemän och personer af hvarjehanda stånd och vilkor, inkallade eller sjelfvilligt sökande lycka eller utkomst, företrädesvis i Stockholm och Visby.

Så många beröringspunkter med en annan Germanisk stam måste, efter någon tids förlopp, gifva sig till känna i språket, der ett mera företagsamt och på flere af odlingens områden längre framskridet folk kunde gifva intryck, utan att emottaga något. Under Kalmar Unionen, särdeles mot dess slut, verkade ock Danskan, för tillfället i ännu högre grad, och bidrog väl mest till den oreda och förbistring, som uppnådde sin höjd under ett par tiotal af 16:de århundradets första hälft, och under hvilken språkets Svenska skaplynne säkert blifvit tillintetgjordt, om ej en väldig reaktion inträffat, hvarvid det gamla fosterländska ämnet blifvit med stor skicklighet bearbetadt efter inträdda nya förhållanden, och i en Bibel-öfversättning funnit ett lika verkamt medel till spridning som ett frö till framtida utveckling.

Likväl var det mest i ljudsystemet, något jemväl i ordböjningen, som det Danska idiomet röjde sin inverkan. Ordförrådet, så vidt det var nytt, har utan tvifvel i någon mån kommit oss på samma väg till godo; men i större mått tagits ur första hand, från samme Tyskar, som åstadkommit rubbning i den Danska språkbyggnaden, och till hvilka en stor del af vårt land, särskildt hufvudstaden, oftast haft en närmare ställning än till våre Skandinaviske fränder på andra sidan om Sundet. Händelsen gjorde, att i de landsträckor af Tyskland, med hvilka vår fosterbygd hela tiden haft sina liffigaste förbindelser, så väl genom fredens yrken som till följd af eröfring, talades den *Neder-Saxiska* eller *Plattyska* munarten, hvilken, liksom den *Frisiska*, hade i några formella hänseenden en viss skyldskap med vårt tungomål. Att denna, hvad konsonant-systemet vidkommer, går högre upp i tiden, kan slutas deraf att den gäller äfven det gamla Norge och Island*, hvilka dock ej hade samma yttre anledningar till oafbruten samvara med de Neder-Saxiskt talande stammarne (oansedt Hanse-kontoret i Bergen), och icke heller från dem hemtat en så stor ordmassa som Sverige och Danmark. Det säger sig sjelf, att en gammal öfverensstämmelse i ljudlagarne skulle betydligt underlätta införlifvandet af nya ord, der sådant kom i fråga. Icke dess mindre skall det säkert öfverraska mängen, att höra Plattyskan nämnas såsom en allt sedan 14:de seklet allt mer rikt flödande källa för vårt modersmål. Ingen, med kännedom om den viktiga plats i Hanse-förbundet, som Gottland intog, lärer förundra sig, när han ser Visby Stadslag och Visby

* Man jemföre t. ex. F. N. Sax. *dag, dragan, tid, kald, haldan, salt, svart, scip*, F. Fris. *draga (drega), tid, kald, halda, svart, skip*, Isl. *dag-r, draga, tíð, kald-r, halda, salt, svart-r, skip*, med F. H. T. *tag, tragan, sit, kall, kallan, sals, swarz, scif*. Man finner i gammal N. Sax. *fan (van), gam, slan, stan*, F. Fris. *fan* och *fa, gunga* och *gan, slan* och *sla, standa* och *stan*; liksom i Isl. *fá, slá*; i F. Sv. *fanga* och *fa, sla*, redan i 14:de århundradet någon gång *ga, sta*, för *ganga, standa*. Uti vokal-systemet skilja sig redan äldsta N. Sax. och Fris. från Isl., hvad angår tveljudens sammanträngning och öfvergång till enkelt ljud; men de närma sig deremot det Svenska så väl som det Danska bokspråket, så långt som öfverblifna skriftliga minnesmärken gå till baka, med undantag af de i ortens munart affattade, såsom Gottl. L. Detta förhållande är i sig sjelf ganska tänkvärdt, men att inlåta sig i hit hörande invecklade frågor ligger utom gränsen för denna kortfattade öfersigt.

Sjörätt skrifna på Ned. Sax., eller när han finner en med Ned. Sax. uppblandad Tysk öfversättning af den gamla Gottlandelagen. Men att Ned. Sax. ord, i större eller mindre ymighet, inemugit sig i de för det landfasta Sverige beräknade gamla lagverken och annan forskrift, är en tanke, som tör hända nu först bestämdt uttalas. Möjligheten, den naturliga anledningen, är i det föregående antydd; verkligheten visar sig i den här efter följande ordboken.

Det må invändas, att de med Ned. Sax. likljudande Svenska ordformerna kunnat hos oss utbildas sig sjelfständigt, och likheten bero af inneboende äldre frändskapslagar. I hvart enskildt fall lærer vara svårt att bevisa motsatsen, men i de ojemförligen flesta uppträda orden under sådana förhållanden, att ursprungligheten inom våra egna bygder är föga antaglig; och vid dessa tillfällen har man skäl att föreställa sig ett omedelbart upptagande utifrån. Detta torde för öfrigt icke länge hafva inskränkt sig till det Neder-Tyska språkfältet. Från det Hög-Tyska hemtades ock skördar, men, såsom det tyckes, mest på litterär väg, liksom i senare tider. Äfven då det gäller främlingekapet i allmänhet, så vida det hänföres till den ena eller andra Tyska språkarten, kan frågan uppkastas, om ej vederbörande ord till äfventyrs kunna ega en förhistorisk tillvarelse i vårt språk, — ett spörsmål, som endast med all varsamhet och under samvetsgrant afvägande af alla omständigheter bör besvaras. Men det är icke dessa uräldsta tider, denna språkets sago-ålder, som af mig här åsyftas. Jag lemnar helt och hållet derhän, huruvida ett såsom främling betecknad ord kunnat förevara bortom kretsen för våra äldsta minnen. Man har t. ex., och visst icke utan grund, förmodat, att *hæster*, Isl. *hestr*, är blott en sammandragning af de Tyska fornspråkens *hengist*, *hingist*, *hingst*. Då likväl hos oss först i ett Latinskt diplom från 1340-talet, i en förteckning på allehanda dyrbara smycken, klädespersedlar, husgeråd och dylikt, med namn på flere främmande språk, *hingist* träder i dagen (se Tilläggen), men icke är till finnandes i Isländska, icke i våra fornlagar, så kan ej gerna påstås, att detta vårt *hingist* skulle qvarstått sedan en fornålder på andra sidan om den då *hestr* blef danadt. Det må då i den skummaste forntiden hafva funnits eller icke: detta blir vid den här anställda pröfning ej taget i betraktande. Har ett fornord

till den grad förduklats i folkmedvetandet, utplånats i alla hägkomster, att det ej mer är igenkänligt, så kan det vid nytt inträde icke emottagas annorlunda än såsom nykomling.

Om ock bestämmandet af ordens fosterländska egenskap ofta nog må synas godtyckligt, och vara underkastadt det öde, som åtföljer all forskning inom häfderernas mera förborgade områden, der man får åtnöjas med den största sannolikhet, i stället för full visshet, har man dock i nu afsedda fall flere allmänna stödjepunkter af vigt. De såsom främlingar angifna orden saknas gemenligen i gammal Isländska, fastän ej heller denna varit alldeles oberörd af utländska inflytelser, visserligen dock mera af Tyska än Romaniska. Ofta fattas de jemväl i nyare Isl. och ej sällan till och med i Danskan. Inom våra egna landamärens hafva de, af allt att döma, fått sin första tillvaro i stads- och herrskapspråket, och derifrån eller samtidigt inkommit i det skriftliga föredraget, men blott långsamt och med motstånd banat sig väg till landskapsmålen, helst i de inre delarne af landet, der flere af de nya bekantskaperna ännu låta vänta på sig. När fråga är om gamla tider finner man vanligen samma begrepp, som det nya ordet innehåller, i en annan handskrift eller på ett annat ställe återgifvet med ett äkta Svenskt ord, radikalt skildt från det nyförvärfvade. Så hade man både *spilla* och *skæmma* i lika mening som det redan i Upl. L. synliga *fordarva* (F. N. Sax. *farderban*); det sista alltså fullkomligen umbärligt, och blott användt såsom en liten omvexling till det i samma Upl. L. vanliga *spilla*. Stundom händer, att ett Svenskt fornord slutligen ombytt sin gamla skrud i en Tysk, såsom *fiolder*, utträngdt af det till roten identiska *fält*, hvilket har samma bemärkelse; hvarvid någon gång det nya ordet kan ha fått en skiftning i betydelsen, vare sig att det gamla är utgånet, såsom *sløgher* (konsterfaren), nu *slug* (klok, listig); *vaker* (vaksam), nu *vacker* (fager); eller ännu är i behåll, såsom *tjäll* (ett poetiskt uttryck för hydda), af det forna *tiald*, *tiæld*, med samma bemärkelse och af samma ursprung som det ur Ned. Sax. tagna *tält*. Man får ej låta vilseleda sig deraf, att ett misstänkt ord kan ega hela det yttre skenet af ett Svenskt språkster, och helt otvunget kan föras till ett Svenskt rotord eller ställas invid utbildningar af obetviflad Svensk härstamning; ty det inträffar emellanåt, att våra äldsta källor förete vissa daningar af en allmännare Ger-

manisk språkrot, men icke andra, hvilka hos någon eller några af våra språkförvandter burit frukt och blomma. Så t. ex. har Isl. *deila* och *deild*, F. Sv. *dela* och *deld* (i den särskilda meningen af del i åker, äng eller dyl.); men Isl. eger icke ännu ett till F. Ned. Sax. *del*, F. H. T. *teil*, svarande substantif, hvilket vi först närmare midten af 14:de århundradet erhöillo, och då tillegnade oss med samma maskulina kön som i Tyskan (afvikande från det feminina *deild*, *deld*), och med samma oinskränkta betydelse, dessförrinnan uttryckt i *luter* eller *loter* (lott). Subst. *fat*, i vexlande bemärkelse, är för de Skandiska tungorna gemensamt; men det dermed radikalt sammanhängande verbet *fata* (fatta, N. Sax. *faten*), allt jemt saknad i Isl., ser man i våra urkunder ej längre tillbaka än på 1400-talet, förut och oftast efteråt motsvaradt af *gripa*, *taka*, eller (för både den egentliga och oegentliga meningen) af *nima*. I vårt språk upptäckes ett och annat, som mer eller mindre erinrar om Isl. verbet *fría* eller *fríð* (älska); men sjelfva verbet visar sig ej hos oss förr än på senare tider, inkommet från Tyskland och medförande den der uppkomna inskränkta betydelsen, städse kvarhållande egenskapen af ett herrskaps-ord, om ock, liksom andra dylika, somligstädes nedträngdt till lägre stånd, men i denna dag icke ens i hufvudstaden rätt folkartadt, och derföre af den tjenande klassen gerna undviket, när talet är om egna äktenskapslöften.

För öfrigt gifvas i vårt språk uppenbara tecken till införsel utifrån, såsom de i Skandinaviska tungomål icke ursprungliga slutformerna *nær*, *het*, *komst*, *inna*, likasom de öfver Tyskland hemtade egentligen Romaniska *eri* och *era*. Af dessa är *komst* den yngsta; ingendera har vunnit burskap i Isländskan, utom på senare tider *inna*. Äfvenså litet inhemska och uti Isl. aldrig begagnade äro kompositions-partiklarne *an* (neml. skildt från det gamla *and*, *an*, mot), *be*, *bi*, *er*, *ge*, *hän*, *här*, *unt* (sedan *und*); af hvilka *bi* framträder tidigast, men *hän* och *här* först i senare århundraden. Så snart någon af dessa ändelser eller partiklar visar sig, är det ensamt ett ovédersägligt vittnesbörd om en yngre tillkomst, föranledd af främmande intryck (i afseende på *-nær* se II. 52 i noten); om också undantagsvis man ej skulle träffa en fullständig Tysk förebild, såsom fallet tyckes vara med verbet *ernå*, kanske ock med *bevista*, *undvara*. Att vi tillegnat oss partik. *unt* och *hän*, icke de Hög-Tyska *ent* (utom i *entlediga*

och några nu föråldrade ord) och *hin*, icke heller det ur *bi* snart utvecklade *bei*, och lika litet det H. T. -*kunft*, utan i stället -*komst*, ådagalägger jemväl den Ned. Sax. språkartens större inflytelse. Någon gång ha vi tagit å ömse sidor, t. ex. *stikta* och *stifta*, *stolter* och *stolz*. — För den allmänna uppfattningen mera aflägsset, i sig sjelf ofta rätt brydsamt, är bedömandet af den utländska egenskapen från den synpunkten, att ordet ej kan i sina beståndsdelar upplösas eller till sin skapnad förklaras endast med de medel, som kännedomen om Svenska språkbyggnaden erbjuder. Åtskilligt kan, återfördt till sin Tyska källa, bli för en hvar begripligt, t. ex. *vittra*, *försagd*, *förmögen*, *försoffa*, *förtörna*, *rådbråka*, *öfvertyga*; annat icke. Till ett öfvervägande i denna rigtning har det väl ändå ej ofta kommit vid upptagandet af det nya ordförrådet, hvilket, klart eller dunkelt för tanken, vunnit inträde, man vet ej när, ej huru. Såsom särskildt betecknande och hänvisande på ett omedelbart personligt meddelande förekommer, att hos oss handtverks-, köpmans- och sjömansspråket är genomträngdt af Tyska ämnen; och vill man med gamla statshandlingar och lagverk jemföra den af Tyska och Danska former öfvervuxna yngre kansli-stilen och den efter Tyskt mönster danade rättegångs-stilen, så kan man få en föreställning om verksamheten hos de främmande furstarnes skrivare och den halftyska rådstugan. På andra områden har det utifrån komna lyckligare sammansmält med det fosterländska.

Under det öfverflyttningen af utländska ord ej kan i sin helhet förnekas, är naturligtvis tillfälle för olika åsichter hvad de enskilda fallen beträffar. Skulle ock i dessa delar tankarne skilja sig, är dock otvifvelaktigt, att jemförelsen med Tyskan kan utsträckas vida längre, än här förekommit; och detta icke blott i fråga om senare tider, då länen hopa sig, utan i långt framfarna dagar*. Den Tyska upprinnelsen af t. ex. *hanzki* är knappt tvifvel underkastad (jfr. *vanter*), fastän detta ord råkas i ÖGL., i både Sämunds och Snorra Edda. De med *p* begynnande orden, af hvilka flertalet är af ögonskenlig ogermanisk börd, kunna i afseende på sitt Skandinaviska ursprung samtligen misstänkas, ehuru väl böjningar af *piker* och *pænningar* förekomma i äldre

* Den ende ordklass, som alltid varit otillgänglig för utländskt intrång, är pronomnen.

VGL., ja af *pállar* (enligt Ihres gissning stympadt af *Lat. scabellum*) i sjelfva Homil. (se der 45: 2, 46: 1 pl. *pállar*, *setopállar*), der man likaledes finner (13: 1) *postolar* (Apostlar) o. s. v. Hänvisningen på Tyskan är icke företagen i den mening, som vore de af mig i denna hänsigt utmärkta ord de enda att betrakta från samma synpunkt: de äro blott exempelvis anförda såsom för bevisningen mera tjenliga. Ett och annat må gerna falla, utan att saken i sin helhet derföre står på spel. Då de med kristendomen och den katholska kyrkan inkomna nya begreppen redan vid vår historias dagning emottogos i sina för oss främmande benämningar, hemtade från Latinet eller annan icke-germanisk källa (se II. 284), är det föga undransvärdt, att det nya skulle sedan ikläda sig den skrud, som en beslågadt stam medförde under en fortfarande personlig gemenskap. Här af vore visst icke en nödvändig följd, att man, såsom ofta varit händelsen, skulle förskjuta hvad man af ålder egde uttrycksfullt och i allo lämpligt, för att utbyta det mot ett nytt utan något förträde; och det må nog väcka förundran, att ett folk, i alla tider lika ömtåligt om sin yttre sjelfständighet som sin borgerliga ställning, kunnat i andra delar vara så svagt för det främmande: ja man inser knappast, hvarföre de gamle vikingarnes afkomlingar, ett sjöfolk sedan hedenhös, i sitt sjöspråk upptagit Plattyska och Holländska ord och ordalag i oändlighet. Men så är det likväl, denna sanning står ej till att förneka. En företeelse af samma art är ännu alldaglig, och bör icke betraktas förmånligare än som vederbör, om än, särdeles under ett visst tidskifte, en mildrande tydning kan hemtas från det öppna och tillgängliga lynnet hos ett bildsamt folk, i sina egna bygder omgifvet af målsmän för en tingens nyare ordning. Behofvet gjorde ofta gemensam sak med nyhetsbegäret, nycker och tillfälligheter af hvarjehanda slag. En lycka är emellertid, att, i trots af flärden och den ofta opåkallade eftergiften för det utländska, vårt modersmål likväl bevarat i stort så mycket af sin egendomlighet, och så upprätthållit sin formbyggnad, att den Germaniska språkforskningens store mästare kan om Svenskan säga, att hon af alla nuvarande Germaniska ("deutschen") språk kan kallas det mest väljudande, liksom Italienskan bland de Romaniska, och ungefär förhåller sig till det Forn-Nordiska, som Italienskan till Latinet (Grimm, Gram. I, uppl. 3 s. 496).

Det här angifna syftet har varit, att antyda vårt modersmåls ställning till de Tyska språkarterna, i fråga om inverkan från dessa. Dertill har jag och hufvudsakligen inskränkt sammanställningen, utan att lägga vikt på en likadan erinran om Romaniska eller andra tillflöden, hvilka ej hafva samma värde för här ifrågavarande undersökning. Ej heller har jag trott mig böra fördröja arbetets offentlighöjande genom att till hvart enda ord utsträcka en omsorg, som i det hela ligger utom gränsen för mina förpligtelser, och derjemte i någon mån är beroende af en ännu oafslutad forskning i enskildheter. Dess mer har jag låtit mig angeläget vara, att med bevisställen ur fornskrifterna upplysa sådana ord, som alls icke eller blott ofullständigt förekomma i fornlagarne; framför allt när de visa sig före slutet af 14:de århundradet. Urkunderna, lagverken frånräknade, äro då ej många. Vigtigast är Cod. Bur. och, hvad ortnamn vidkommer, Registr. Upsal. I sitt slag högst värdefull är äfven Kg. Styr., men hade mera att betyda, om den förefunnnes i handskrift, så att man kunde göra sig oberoende af den diplomatariska osäkerheten hos utgifvare på 1600-talet*. — Beträffande för öfrigt planen vid citationers anbringande må nämnas, att sådana stundom blifvit, ej mindre i närvarande häfte än dess föregångare, utelemnade, när ordet i lag-glossaren erhållit all äfven för mina ändamål tillfyllestgörande förklaring, eller när det, befintligt i yngre urkunder, vore allmänne känt, eller öfver hufvud icke gäfvade anledning till någon betänklighet. Alldeles förbigånget kan något fornord vara, som i en citat influtit, utan att förråda samband med det granskade ordet. Alla i föregående häften vidrörda nyare ord äro ej förtecknade, derest de icke till följd af kön, böjning eller andra formella hänseenden kräft större belysning, än hvad i hvarje ordbok lemnas. Dessutom äro i allmänhet ej partiklar upptagna, utan så vida de ingå i sammansättning, eller genom sin ställning till adjektivet eller pronomen förut gifvit anledning till skärskådande. Icke heller har skilnaden i ordets bemärkelse förr och nu blifvit vid alla tillfällen angifven, då ej särskilda skäl förefunnits. Den skrift, som här erbjudes allmänheten, kan icke motsvara fordringar, dem hon icke framkallat.

* Frågan om Kg. Styr:s äkthet är upptagen i Anm. 45.

Det är en ovanlig anordning, att i samma alfabetiska följd upptaga det gamla och det nya språket, riksspråket och landskapsmålen. Om denna nyhet, med deraf föranledda typografiska egenheter, vid första påseendet stöter ögat, skall läsaren dock, som jag hoppas, för detta öfvergående obehag finna ersättning i den stora fördelen att se det gamla invid det nya, och båda af hvar andra förklarade; att härigenom få med den största lätthet likasom en öfversättning å ena sidan från det forna språket, å andra sidan från det lefvande, en fortlöpande historia i smått öfver modersmålets utveckling under tidernas lopp; slutligen att inom ett ringa utrymme få en snabb öfversigt af språkets största skatter och mest egendomliga bildningssätt. Ett ökad värde är ock åsyftadt dermed att de utifrån komna orden ofta blifvit försedda med hänvisningar till sina företrädare, vanligen af rent Skandiskt ursprung. Hvad som deremot, med planens bibehållande i det hufvudsakliga, ej medelst någon åtgärd eller något konstgrepp kunnat ernås, var att bringa den ur en innehållsförteckning framvuxna lilla ordboken, omfattande blott en del (om än den viktigaste) af Svenska språket, till ett fullt själfständigt och inom sig slutet helt, utan att i de föregående banden hafva sin stödjepunkt och sin yttersta lösning. För mången och för vissa behof skall detta häfte tör hända ändå uppfylla billiga anspråk; men i frågor af enskildare art och större omfång, kan icke här nödig upplysning väntas. Många punkter äro mera antydda än utvecklade, mera betraktade som ämne för vidare forskning än som slutlig utredning.

Sammanställningen af gammalt och nytt har naturligen framkallat vissa yttre skiljemärken, för att gifva det hela askådlighet och bestämdhet. Orden ur fornskrift äro tryckta med kursif; likaledes de ur dialekterna, men med nuvarande rättskrifning; nu lefvande allmänna ord deremot med vanliga stilar (några förbiseenden, i det ena eller andra, äro anmärkta bland tryckfel). Inga andra än nomina propria (person-, folk- och ortnamn) äro tecknade med stor initial, äfven för dessa sällan eller aldrig synlig i fornböcker eller diplom. Rättskrifningen är för öfrigt den gamla för det gamla språket, den nya för det nya. Der hon i forntiden är vacklande, har öfver hufvud den allmänaste skrifningen blifvit följd, jemväl der denna icke torde vara den ursprungliga, till och med kan ha ringa skäl för sig, såsom

då *æ* föreställer *e*, ofta *ei*, t. ex. *þrætiughu*, *alliou*, *ængin*, *hælagher*, *hæmta*. Någon gång har ett annat förfarande ansetts för vissa ändamål tjenligare; men vid intetdera tillfället går läsaren förlustig om någon anmärkningsvärd form, hvilken ändock visar sig på det ena stället eller det andra. I händelse af tvekan jemföre man *a* med *æ*; *e* med *æ*; *ia* med *iæ*; *gia*, *giæ* med *gæ*; *giö* med *gö*; *kia*, *kiæ* med *kæ*; *kio*, *kiö* med *kö*; *c* med *k*, och *o* med *u*.

Vid sammanträffningen af gamla och nya ord i uppställningen ha vissa åtgärder funnits nödiga, ehuru störande den strängt alfabetiska ordningen. Dessa äro: 1) begynnande *þ* har icke, efter Isländsk sed, i alfabetet fått sin plats närmast efter *y*, utan efter *t*, dit det rationellt hörer, såsom föreställande *th*, med hvilket, likasom med det nuvarande *d* och *t*, det i enskilda fall är att jemföra. 2) inuti och vid slutet af ord (egentligen blott i ordstammens slut) är *þ* (= Isl. och F. Norska från Ang. Sax. hemtade *ð*, likväl ej att träffa i äldsta Isl. handskrifter, t. ex. Homil., der *þ* brukas såsom hos oss) utan åtskilnad stäldt vid *dh* och *d*, d. v. s. detta *þ* är, lika med *dh*, betraktadt som *d*, t. ex. *apruvisu*, *adhuger*, *ipar*, *idas*; så vida ej *þ* är begyn-nelse-bokstaf i en sammansättnings-lem, t. ex. *köp-þing*, *o-þiuva*, *sam-þykkia*, då *þ* har sitt rum efter *t*. 3) *ck* och *kk*, utgörande olika tecken för samma ljud, följa i omedelbart sammanhang, t. ex. det nya subst. *driccka* efter det gamla verbet *drikka*, emedan *ck* är betraktadt som *kk*. 4) likaså är *fv*, så ofta det utgör blott och bart skriftecken för *v*, stäldt invid detta, t. ex. *leva*, *lefva* (= *lefva-a*); men har sitt vanliga rum när *f* och *v* tillhöra olika stammar, såsom *af-vita*, *af-vittra*. 5) i sammansättningar göres ingen skilnad mellan *til* och *till*, *up* och *upp*, t. ex. *till-behör*, *tilbyrliker*, *uppkomst*, *Upland*. Samma grundsatser hade kunnat tillämpas på några andra likartade förhållanden, om icke en strängare fullföljd hade der medfört flere olägenheter än fördelar. Äfven nyss förmälda afvikelser från den sedvanliga ordningen skola må hända ej allmänt godkännas; men dem förutan hade den öfverblick, som varit afsedd med sammanflyttningen af gammalt och nytt, ej kunnat vinnas, utan fast mer ordstammarne blifvit omkastade i den största förvirring. Uti en skrift af så litet yttre omfång, som den förevarande, torde den vidtagna anordningen ej vålla större svårigheter. I sammanhang härmed

behagade läsaren egna sin uppmärksamhet deråt, att skriftecknen *þ*, *dh* (= Isl. *ð*), *d*, *th* (Isl. *þ*), tjena som särskilda uttryck för olika tidskiften, och således ega historisk betydelse. Det urgamla *þ*, utan att i alla de äldsta skrifterna vara noga genomfördt, håller sig likväl för det mesta uppe ännu någon tid efter medlet af 14:de århundradet, hvarefter det snart, om ej försvinner, dock sparsammare användes, utom undantagsvis i någon yngre afskrift från ett gammalt lagverk eller från en offentlig handling (se t. ex. företalet till MELL. s. XXII i noten 13, Sv. Dipl. V. 374). Men äfvenledes der har *þ* sin vikt såsom fornbild, emedan afskrifvaren visar sig hafva följt en gammal text. Vid behandlingen af ord ur Kg. Styr. var att välja mellan det der förmodligen berättigade *þ*, eller Bures *dh* och med *t* vexlande *th*, eller Scheffers vanligen brukade *d* och *t**. Jag har bestämt mig för *þ*, så snart icke ordet eller talesättet är inom parentes noggrant aftryckt. Då saken här öppet tillkännagifves, kunna inga menliga följder uppstå eller obehöriga slutsatser dragas; lika litet som deraf, att jag för sjelfva ordlistan i allmänhet antagit *þ* äfven för de ställen, der det i urkunderna synbarligen blott af tillfällighet eller annat kopistens förvällande uteblifvit. — Hvad *dh* beträffar innehar det ännu i förra hälften af 1600-talet sin gamla plats, men öfvergår derefter i *d*; då åter *th*, jemte *dh* arftagare af *þ*, under ett långvarigt vacklande och missbruk långt kvarstått i några pron. och partiklar (såsom *the*, *then*, *ther*, *thit* o. dyl.), men eljest är motsvaradt af *t*, sällan af *d*.

För begagnandet of ordboken anmärkes ytterligare:

Endast verkligt förekommande eller med all säkerhet antagliga fornformer äro utan vidare omständigheter upptagna; de gissade äro försedda med frågtecken. Romerska siffran utmärker bandet af detta språkverk, den Arabiska tidtalet. Första sifferbeteckningen angifver hufvudstället, der ordet är afhandladt; de i parentes inrymda häntyda antingen på ett paradigma (såsom vid *gripa*, *brander*, *sak*, *goþer*), eller på ett väsentligare tillägg (såsom vid *seia*, *epsöri*), någon gång äfven en närmare förklaring

* Huru föga betydelsen af *þ* och *th* den tiden insågs, kan man inhemta af 1607 års uppl. af ÖGL. Kr. B. 1 *thynia*, 2: 1 *thrim*, *trea*, *triggia*, *tymia*; i 1609 års uppl. af Hels. L. M. B. G: 2 *thär*, *threa*, *tridhiung*, *triskulla*. Alla dessa ställen hade bort ega begynnande *þ* eller *th*.

eller jemkning. Det gamla språket är skildt från det nya förmedelst semikolon (;), utgörande enda gränsmärket i de händelser då rättskrifningen icke förändrat sig, och för öfrigt intet skäl funnits för ordets upprepaude (såsom *bot, rum, ofla, hindra*). Inom parentes slutna eller annars gjorda hänvisningar till Tyskan (T.) i allmänhet (hvarmed ofta förstås Högtyyskan) eller särskildt Ned. Sax.*, hafva icke afseende på en ursprunglig skyldskap, utan på ett senare meddelande, hvad som deremot icke alltid är tillämpligt på hopställningen med Danskan. Jemförelsen i fråga om de Svenska orden inbördes har större omfattning, sträckande sig ej mindre till olikheter än likheter. I grunden åtskilda ord kunna af flerehanda orsaker vara förda intill hvar andra, vanligast för att antyda den historiska gången och vexlingen. I motsats härtill skall man då och då träffa samma ord på mer än ett ställe, neml. om det utgör en annan böjning (t. ex. *magha* och *mughum, ser* och *sik, sar* och *fan, fiurir* och *fiughur*), eller blott uppträder i olika form (t. ex. *fielder* och *fält, lyfa* och *liudha*), eller i betydligt skiljaktig bemärkelse (t. ex. *skal, skål, skal, skal; lagh, ordo, lagh, lex*), eller annars befinner sig i ett sådant läge, att det hela vinner i klarhet genom en behandling uti särskilda artiklar, dock med hvar andra ställda i samband. Enheten, sammanhållningen är vid dessa tillfällen, såsom ofta eljest, att söka på vederbörlig plats i de förelöpande banden.

De här vid slutet intagna *Anmärknningar* tillhöra egentligen föregående häften, och blifva derföre i ordboken återopade, hvilket icke är fallet med de nästföregående *Tilläggen*, sjelfva utgörande en fortsättning af henne.

För att i minnet återkalla hvad förut blifvit på olika ställen anfördt om de Svenska forn-urkundernas ålder, icke i hänseende till det oftast obestämbara författandet, utan blott den för hand varande framställningen, följer omedelbart här efter en taffa, som äfven inbegriper åtskilliga källor, hvilka ej förut kommit att af mig ses från denna synpunkt. Runorna, sällan (utom de Gottländska) daterade, och annars icke till åldern be-

* Vid anförandet af N. Sax. har jag, för det gamla språket efter Heliand, begagnat texterna till Visby Stadslog och Visby Sjörett, "Der Laien Doctrinal" (Braunsch. 1826), "Shigt-Bók der Stad Brunswyk" (ib. 1829), "Die Vier Bücher der Könige" (Oldenburg 1857) m. fl. Särskildt utmärkande af den gamla och nya N. Sax. har icke vid citationen ansetts behöfvt.

räkneliga, äro förbigångna. Också utesluten är Skånelagen, såsom icke innehållande Forn-Svenska, och endast gällande för ett sedan med Sverige införlifvadt landskap. När flere handskrifter för samma verk varit begagnade, hvilket synnerligast är händelsen med Upl. L. och MELL., är det blott den äldsta som af mig är tagen i betraktande.

Stockholm i Maj 1863.

Urkundernas ålder.

(jfr. I. XIX—XXXIX, 502—3, II. 354—5, 622).

VGL. I skrifven i slutet af 1200-talet.

VGL. II från medlet af 14:de århundradet.

VGL. III, Lydekini anteckningar, troligen skrifna omkring år 1300.

VGL. IV, anteckningar till största delen skrifna "omkring år 1325".

ÜGJ. från medlet af 14:de årh.

Upl. L. troligen skrifven år 1300, i enlighet med anteckningen MCCC.

Södm. L. skrifven "ej långt efter år 1327"; Add. 1—11 "ej långt efter år 1335."

Vestm. L. I från medlet af 14:de årh.

Vestm. L. II från förra hälften af samma årh.

Hels. L. från medlet af samma årh.

Smål. J. från senare hälften af samma årh.

Bjärk. R. från år 1345 eller deromkring.

Gottl. I. i den äldsta handskriften från medlet af 14:de seklet (jfr. I. XIX, 502—3). Den yngre är år 1587 afskrifven efter en från år 1470.

MELL., Magnus Erikssons Landslag, af mig förut åberopad efter ett par yngre handskrifter (se I. XXII—XXIII), har under tryckningen af närvarande häfte utkommit från pressen i Schlyters upplaga af fornlagarne, der tryckt efter en membran från medlet af 14:de årh.

Stads L., pergam. hdskr. från början af 15:de seklet (jfr. I. XXII).

Kristof. Lands L., pergam. hdskr. från medlet af samma sekel (jfr. I. 502).

Er. Pom. Gårds R. i samme codex.

Sv. Dipl., hvars på Svenska affattade handlingar, vare sig i urskrift eller icke, uti sin meddelade form ej gå längre till baka än något in på 1300-talet.

- Fin. Handl.* med några diplom från medlet till slutet af 1300-talet; de öfriga yngre.
- Registr. Upsal.*, pergam. hdskr. skriven år 1344 (jfr. II. 354). Konunga-längden, i början skriven af en annan ungefär samtidig hand, är fortsatt af en yngre från slutet af 14:de eller begynnelsen af 15:de årh.
- Scriptores* (Rer. Suec. medii ævi) merendels efter yngre handskrifter.
- Magn. Er. Test.*, original diplom af d. 1 Maj 1346 (jfr. II. 354).
- Kg. Styr.* från trycket utgifven i en språkform, vittnande om den som herskade vid medlet af 14:de seklet och närmast följande årtionden (se Anm. 45). Mina citater äro efter Scheffers upplaga.
- Cod. Bur.*, af mig någon gång citerad efter handskriften från midten af 14:de årh. (jfr. I. XXI), annars efter det af Stephens utgifna *Legendarium*.
- Cod. Bildst.* från förra hälften af 15:de årh. (efter *Legendarium*).
- Legend.*, så angifvet när hvarken *Cod. Bur.* eller *Cod. Bildst.* åsyftas, och då efter handskrifter dels från medlet af 15:de årh., dels senare, ända till första tiotalen af det 16:de.
- S. Birg. Autogr.* kanske från 1360-talet (jfr. II. 355 och H. Birg. Up. IV. s. 177—191).
- S. Birg. Up.*, anförd efter en hdskr. från medlet af 15:de årh. (jfr. I. XXXII), hvarvid siffrorna häntyda på verkets indelning i böcker och kapitel.
- H. Birg. Up. I—IV*, efter Klemmings upplaga, i hvilken banden II och III äro tryckta efter samma handskrift som *S. Birg. Up.*, I efter en något äldre, IV (af mig obegagnadt) till större delen efter yngre.
- Bonav.*, af mig först åberopad efter Rietz' upplaga, sedan efter Klemmings (jfr. I. XXXVII, II. 622). Hdskr. anses vara från år 1420 eller deromkring.
- Gregor.*, likaledes i föregående häften anförd efter Rietz, men i det närvarande efter Klemming (*Fornskr. Sällsk. Saml.* 1860). Ur samma hdskr. som *Bonav.*
- Med. Bib. I* kan hända från åren 1430—50. Hvad som förekommer s. 525—540, 543—554, 559—563, är upptaget ur nästföljande hdskr.

Med. Bib. II, aftryckt efter en af mig förut åberopad och I. XXVIII beskrifven membran, som är afskrifven år 1526, men efter någon codex från en föregående tid och ställvis med språkformer från 1300-talet.

Valst. Kl. R. efter en codex från midten af 15:de årh., neml. stadgarne; hvaremot lefvernesbeskrifningen, som föregår (s. II—XXI), efter en något äldre hdskr.

Ansgar. från midten af 15:de årh. (jfr. I. XXXVIII).

Patr. S. ur Cod. Bildst. och ur Cod. Verelianus af år 1457.

Nun. Bön., fragment ur flere bönböcker, efter medlet af 15:de årh.

Ark. Bön., hdskr. möjligen från slutet af 1400-talet (jfr. II. 355).

Helig. S. från början af 16:de årh.

Lect., hdskr. från midten af 1500-talet (jfr. II. 355).

Häsläkeb. från senare hälften af 1300-talet (jfr. II. 354).

Svenske Harpestreng sannolikt från förra hälften af 1400-talet (jfr. I. 503).

Läkeb. A. från midten af 15:de årh. (jfr. II. 354).

Läkeb. B. från början af 16:de årh. (jfr. II. 354).

Läkeb. C. från midten af 15:de årh. (jfr. II. 354).

G. Ordspr. från förra hälften af 15:de årh.

Flores sannolikt från 1430-50.

Ivan ur samma hdskr.

Hert. Fredr. ur samma hdskr.

Alex., af mig en tid citerad efter handskriften, samma som den näst föregående; sedan efter den tryckta upplagan i Fornskr. Sällsk. Saml. (jfr. I. XXIII, II. 355).

Valentin ur Cod. Verelianus med årtalet 1457.

St. Rimkr. i en hdskr. från senare delen af 1400-talet (jfr. I. XXIV).

Didrik från första tiotalen af 16:de årh.

P. Månsson från början af samma årh.

Skrå Ord. till någon del från 15:de årh.; det öfriga från 16:de och 17:de, mycket uppblandadt af germanismer.

Ol. Petr. Krön. från tiden närmare medlet af 1500-talet.

Gust. Is Bib. tryckt 1541.

Syn. Lib. tryckt 1587.

A.

a, f. II. 161—2, 165; å 307. jfr.
åner.

a, v. I. 276, 92, 307. jfr. *egha*.
abborre, se *agħborri*.

Abiorn, m. II. 262. *Abiornssun*,
265, 149.

Abo, n. II. 280; Åbo 346.

Abolus, n. II. 279.

aboi (Vestm. L.), m. II. 198;
åbo 304. jfr. *boi*.

a boit (derå bott, se 1609 års
uppl. af Hels. L.), p. preter.
jfr. *boa*.

abyrþ, f. II. 74. jfr. *byrþ*.

Apalvarþer, m. II. 265, 146, 262.

Adamber, m. II. 285; Adam.

adel (Syn. Lib. adhel, T. *adel*,
jfr. Isl. *aðal*, natura, indoles,
proprietas, VGL. m. fl. *apal-*),
m. II. 141.

adelskap (T. *adelschaft*), n. II.
317, 295.

aper, *apra*, f. II. 69, 217, 243;
åder, ådra 307, 322.

apertan, aderton, se *attartan*.

Adis, f. II. 264.

apra, *aprar*, *aprir*, *apru*, *aprum*,
pron. & räkn. II. 575—6. jfr.
annar.

aprar (för *apra*), pton. & räkn.
II. 615. jfr. *annar*.

apruvis (VGL. I), dial. *adruvåis*,
dšervais, adv. II. 577. jfr. *-vis*.
apruvisu (*apruvisuð* se VGL. III),
adv. jfr. *visa*.

adhugher (lysten, hungrig, Cod.
Bildet. s. 343, Med. Bib. I. 183),
dial. *adugr*, *adiger*, *ådiger*, adj.
afat, *affat*, adj. n. se *fat*.

afbräck (Dan. *afbræk*, från N.
Sax. *bräk*, ruptura), m. & n.
II. 298.

afdagataga, v. II. 23.

affolster, *affoster*, n. Anm. 7. jfr.
folster, *foster*.

af fyrþr, p. preter. I. 458. jfr. *föra*.
afgipt (Södm. L.), f.; *afgift* II.
311, 94. jfr. *gipt*.

afgifvande, p. pres. I. 415.

af griper, m. Anm. 37. jfr. *griper*.

afguf, n. II. 107; *afgud*, m. 297.
jfr. *guf*.

- afgudhirska*, f. II. 220.
- afgæld*, -gæll, n. II. 103; afgæld, f. jfr. *gæld*.
- afhända*, v. I. 50 i noten; afhända 69.
- afkömd* (afkomma, S. Birg. Avtogr. B., Med. Bib. I. 116, 117), f. jfr. *kömd*.
- af* (vires, copia, se Cod. Bur. s. 12, 492 *mz afle*, med kraft), n.? *avil* (Alex. 5363 *mz fullan avil*, 6269 *aff giri ok fríkt ok storom avil*), m.; afvel (aföda, särdeles husdjurs), m. utan pl. jfr. *avilgardher*, *ökia af*, *æfla*.
- afla* (gignere, procreare, concipere, propagare, acquirere, se Lagarne, Bonav. s. 42, Cod. Bur. s. 149 *afslæpe kristendom*), v.; I. 47. jfr. *aflin*.
- aflagha*, adj. anom. II. 422.
- aflaghat*, p. preter. I. 432—5. jfr. *lægga*, *laghæper*.
- aflat* (Cod. Bur. s. 3, H. Birg. Up. II. s. 163, III. s. 218, N. Sax. *aflat*), n. II. 111; aflat, m. & n. jfr. *lat*.
- aflefva*, f. I. 222. jfr. *leva*.
- afiden*, p. preter. I. 245. jfr. *liða*.
- aflin*, I dual. pres. konj. I. 343—4, 356—8. jfr. *afla*.
- afling* (förvärf, acquisitio, bona adquisita, se Upl. L., Södm. L., Vadst. Kl. R. s. 79), f., gen. *aflinga*; aflinge (bona adquisita), n. (hos Lind m. & n.) II. 325.
- afläggse, adv.; aflägsen, adj. II. 464, 427, 458.
- afraþ*, *afraþe*, n. II. 118, 133; afrad, m. & f. 297.
- afraþr*, m. II. 118.
- afrazdagher*, m. II. 23.
- Afrika, n. II. 289.
- Afrikan, m. II. 344.
- afsig (T. *absicht*), f. II. 311.
- afsked (N. Sax. *afsched*), n. II. 317, 306.
- afskeda (N. Sax. *afscheden*), v. I. 53.
- afsky (T. *abscheu*), f. II. 307.
- Afsævalder*, *Azaval*, m. II. 276; Axevalla.
- afsan*, *afsun*, se *aptan*.
- aftonvard, m. II. 301, 55. jfr. *varþer*.
- afståg (N. Sax. *aftog*), n. jfr. *tåg*.
- afstækt*, f. II. 97, Anm. 37. jfr. *tækt*.
- afund, afundas, se *ævund*, *avundas*.
- afunna*, v. I. 267.
- afvita*, adj. anom. II. 422; 463.
- afvittra (I:o redovisa för kvarlåtenskap och arfskifte, afskilja död makes andel i bo; 2:o afmäta och medelst rågång utmärka afsöndrad mark), v. I. 47. jfr. *vittra*.

- afyttra, v. I. 47. jfr yttra, *foryttra*.
 agg, n. (i Ol. Petri Krön. s. 208, 226 *en agg*) II. 316.
 agha, *aghu*, v. I. 276. se *egha*.
 aghas *viþer*, v. II. 218. jfr. *egha*.
 aghborri, m. II. 193; abborre 319, 287.
 Aghborrasior, *-sio*, m. II. 275.
 aghi (Alex. 1879, 9976, Hels. L.), m. II. 184; aga, f. 320, 201.
 aghn, f. II. 64; agn 305.
 aghnabaker, m. II. 101.
 agn (lockbete), n. II. 316, 64.
 Agvistapir, m. pl. II. 276.
 agriper, *agreper*, m. Anm. 37. jfr. *griper*.
 ahughi, (Kg. Styr. IV. inledn. 1), m. II. 187; åhåga, f. jfr. *hughi*.
 ahõra, f. II. 219.
 ahõrandi, p. pres. I. 412; åhõrande.
 aifkr, adj. II. 389. jfr. *evig*.
 aigha, *aihu*, *aikti*, v. I. 276. jfr. *egha*, *atti*.
 aikon, se *ikurni*.
 Aimbgiar (dial.), m. pl. II. 628. jfr. *-byggjar*.
 ain, räkn. & pron. II. 556. se *en*.
 ain, f. se *enir*.
 ainika, pron. adj. II. 517. se *enunga*.
 ains, adv. II. 516. se *ens*.
 ainsambr, se *ensamin*.
 ainsyri, n. II. 325, 627. jfr. *sõri*.
 Airikr, se *Eriker*.
 Aisterbigiar (dial.), m. pl. II. 628. jfr. *-byggjar*.
 Aistland, se *Estland*.
 ait (för häst), v. I. 163. jfr. *heta*.
 aka, *akit*, v. I. 169, 243; åka 74, 47. jfr. *ok*, *åkið*.
 aka, dial. *aka*, *åka*, f. II. 210, I. 500. jfr. *akia*, *thor-åka*.
 aka, *akva*, v. I. 171. jfr. *hugga*.
 akandi, p. pres. I. 421; åkande, *-des*.
 akarn, *aken* (dial.), n. II. 120.
 aker, m. II. 42—3, 139; *Aker* 275; åker 304 (jfr. 20, 334), 140; Åker.
 Akergarn, n. II. 278.
 akia, *ækia?* dial. *ækja*, *ækja*, f. II. 221. jfr. *asikia*.
 akkiæri, *akkiær*, *akkare*, *ankare*, *ankar*, n. II. 128, 134; *ankare*, *ankar* 325, 293, 317.
 akoma, f. II. 219, 255; åkomma 321. jfr. *koma*.
 akralaghi, m. II. 178. jfr. *laghi*.
 akt, f. II. 97; 311.
 akter (N. Sax. *achter*, efter, bakom), m. II. 304.
 -aktogher, -aktigher i adj. II. 389; -aktig 457.
 al (skall), v. I. 271, II. 624. jfr. *ula*.
 al (Alex. 5229 *aal*), m.; ål II. 302, 287.
 al, f. II. 305, 630. jfr. *alder*.

- ala*, v. I. 171, 50, Anm. 7.
Alamar, m. II. 275; *Almaren*.
alboghi, se *almughi*.
alder, m. II. 42 (se Anm. 28);
 ålder 304, 140 jfr. *möiar alder*.
aldër (Syn. Lib. & dial.), *aldër*
 (dial.), f. II. 305. jfr. *al*.
aldër, *aller*, pron. adj. II. 524,
 456, 538; all 548, 550, 607,
 610; jfr. *ollo*.
aldin, n. II. 115, 139; ållon
 (ollon) 318, 140, 296.
aldinbær, adj. II. 415.
aldinskogher, m. II. 35, 113.
aldinviþur, *-viþer*, m. II. 141.
 jfr. *viþur*.
aldra-, *allra-* II. 469, 549. jfr.
aller-.
aldra handa; *alla handa*; *alle-*
handa II. 464. jfr. *handa*.
aldrugher, *aldrogher* (Cod. Bur.
 s. 64), adj. II. 389; åldrig 457.
Aldubiergh, n. II. 278; Ålleberg.
alf, *alt*, *alva* (för *half*, *halft*,
halva) II. 384. jfr. *halver*, *halva*.
alf (grunden näst under mat-
 jorden, se B&J. *alben*), m. Anm.
 1. jfr. *alvar*.
alf (fabelaktigt naturväsen, Isl.
álfr), m. II. 75, 308, Anm. 1.
Algnunen, m. II. 625.
Alguter, m. II. 263.
alip, f. II. 85.
aliker, pron. adj. II. 532.
- alin*, Gottf. L. *elin*, f. II. 65,
 139, 166; *alm* 305.
Alir, pl. II. 280.
aliti, f. II. 97, Anm. 19. jfr. *lit*.
allaledhis (Bonav. s. 138, 180,
 H. Birg. Up. III. s. 235, 246,
 347, Legend. s. 332, 435, Nor-
 ske dial. *alleleis*, på allt sätt),
 adv. jfr. *aldeles*.
aldeles (Syn. Lib. *aldeles*), adv.
 II. 549.
Allemanner, m. pl. II. 344. i not.
allena, *allenast*, adv. II. 464,
 516. jfr. *ena*, *enast*.
allernådigt, *-underånigt*, adj.
 anom. II. 469, 467, 549.
Alli, m. II. 264.
allshärjarting, n. II. 629, 306,
 332, 602.
allsköns, se *alzkyns*.
allvetenhet (N. Sax. *alvetenheit*),
 f. 278.
allvis, adj. II. 456, 416.
alm, m. & f. II. 305; *Alm*. m.
 343.
almanna II. 424. jfr. *almän*.
Almastafir, m. pl. II. 276.
almogher, m. II. 24. jfr. *almughi*.
almosa, *almusa*, f. II. 219, 284:
almosa 320.
Almstars lifir, f. pl. II. 85, 278.
almughi, *almoghi*, m. II. 200,
 254; *allmoge* 319. jfr. *alm-*
gher.

- almæn* (se Bonav. s. 61. *almænt*, gemensamt), adj.; allmæn II. 458. jfr. *almanna*, Isl. *almenar*, T. *allgemein*.
- almænniliker*, adj. II. 395; allmännelig 458.
- almænningar*, m.; allmänning II. 302.
- almbughi*, *albughi*, *almboghe*, m. II. 187; armbåge 319. jfr. *alin*.
- Alnô*, f. II. 277.
- alster* (jfr. Upl. L. *siengar alster*), n. I. 171, Anm. 7.
- alstra*, v. I. 48, 171.
- alsæla*, adj. anom. II 423.
- altara byrþ*, f. II. 74. jfr. *byrþ*.
- altara klæþi*, n. II. 127; altarkläde.
- altari*, m. & n. II. 205—6, 134, 284, 297; altare, altar, n. 325, 293, 317.
- Altunir*, f. pl. II. 278; Altuna.
- alþing*, n. se *Gutna alþing*.
- al-(all-)valdugher*, *alvaldugher*, adj.; allsvåldig II. 457. jfr. *valdugher*.
- alvar* (H. Birg. Up. III. s. 296), adj. II. 415.
- alvar*, *alver*, *alvur* (dial.), f. & n. Anm. I. jfr. *alf*, Alvaren.
- alvara*, f. H. 211; allvar, n. II. 317, 297.
- Alvaren, Anm. I. jfr. *alvar*.
- Alvastrar*? pl. II. 281; Alvastra.
- Alvur* (*Alver*) *as*, m. Anm. I.
- alz*, adv.; aHs. II. 549; in alles ib. *alzkyns* II. 125, I. 269; allsköns II. 466, 464, 549. jfr. *kyn*.
- alzvaldandi*, p. adj. I. 411.
- alæghin*, p. adj. I. 437—8. jfr. *læggia*.
- am*, *aam* (Stads L. Kg. B. 16, Skrå Ord. s. 202, 207, T. *ahm*, *okm*), n.; åm, m. & n. II. 302, 317.
- ambat*, *ambut*, *ambatr*, f. II. 97, 242.
- Amerikan, m. II. 344; -anska, f. 345.
- amia*, f. II. 285.
- aminnilsi*, n. II. 131; åminnelse, f. 312.
- amma* (Legend. s. 672, från 1520-talet, T. *amne*, jfr. Isl. *amma*, farmor, mormor), f. II. 320. jfr. *foster morþer*.
- an*, v. I. 267, 92, 307. jfr. *unna*.
- an* (T. *an*), partik.
- an*, förkort. pron. II. 534—5, 539.
- an* i adj. (folkv.) II. 502.
- anama*, v. I. 154; anamma 44—5, 53.
- and* (själ), f. II. 59, 68, 177, 243.
- and*, nom. m. sg. (för *andi*); *ant* (Cod. Bur. s. 10), *andz*, *andæs*, gen. m. sg. (för *anda*) II. 177—8.

- and* (fogel, anas), f. II. 156; 312, 165, 287, 328.
- and*, *an* (skörd), f. II. 60, 253; *and* 310.
- and-*, *an-* (Isl. *and-*), oskilj. partik. jfr. *andsvar*, *andvaka*, *andvarpa*, *angrodd*, *anliti*.
- andakt (T. *andacht*), f. II. 311.
- andar* (dial.), räkn. II. 582. jfr. *annar*.
- andel (N. Sax. *andel*), m. jfr. *del*.
- andeliker*, *-likin*, adj. II. 428; *andlig*.
- andfädd, p. adj. I. 254, 451, Anm. 4. jfr. *-fädd*.
- andi*, m. II, 177 (jfr. 15, 19), 243, 248, 251, 254; *ande* 319 (jfr. 21), 334; *anda* 201—2.
- andra*, *andrar*, *andrir*, *andru*, *andrum*, pron. & räkn. II. 575—6. jfr. *annar*.
- andrek*, *andrake* (dial.), m. II. 287.
- Andres*, *Andris*, *-sun*, m. II. 286, 265; *Anders*, *-son* 343.
- andsvar* (svar, genmåle, Cod. Bur. s. 521), *anzvar* (ib. 64, 504), *ansvar*, n. I. 213; *ansvar*. jfr. *svar*.
- andtruten, p. adj. I. 227, 450, Anm. 4.
- andtäppa, f. Anm. 4, II. 322.
- andtäppt, p. adj. Anm. 4, I. 450—1.
- andvaka* (*vaka*, sömnlöshet, se Cod. Bur. s. 141), f. jfr. *vaka*, *andvarpa*, *anzvarpa*, v. I. 257; *antvarda*. jfr. *varpa*.
- anförstro (T. *anvertrauen*), v. I. 54. jfr. *troa*.
- angelägen (T. *angelegen*), p. adj. I. 436, 453.
- anger* (Cod. Bur. s. 29, 30 *anger*), m.; ånger II. 304.
- Angermanna land*, n. II. 272; Ångermanland.
- Angermæn*, m. pl. 268; Ångermanlånding, sg. 345.
- angist*, f. II. 97; ångest 311, 294.
- angrip* (Ol. Petri Krön. s. 291, T. *angrif*), n. pl.; angrepp. jfr. *grip*.
- angrodd* (dial.), m. II, 118. jfr. *gropi*.
- angå (N. Sax. *angan*), v. I. 254, 54. jfr. *ganga*.
- anhang (T. *anhang*), n. II. 317.
- anhålla (T. *anhaltten*), v. I. 54. jfr. *halda*.
- anka f.; ankbonde, m. II. 287.
- ankare*, *ankar*, se *akkicari*.
- ankare (målkärl, mått, T. *anker*), m. & n. II. 298, 316.
- ankomst (N. Sax. *ankumst*), f. II. 311. jfr. *-komst*.
- ankul*, dial. *ankel*, m. II. 39.
- anlita, v. II. 623, I. 219. jfr. *lita*.
- anliti*, (Upl. L., Södm. L., Isl. *andlit*), *anliti* (Bj. R., Cod. Bur. s. 145, 193), n. I, 219; *anlete* II. 325.

- anlöpa (T. *anlaufen*), v. I. 257
—8.
- anmoda (N. Sax. *anmoden*), v.
I. 53.
- anmäla (T. *anmelden*), v. I. 72,
68, 447. jfr. *mäla*.
- ann (*an*), *ain*, *att*, pron. & räkn.
II. 556. jfr. *en*, *annir*.
- annalkande, p. pres. I. 420. jfr.
nalkas.
- annandag, m. II. 593.
- annar, *annur*, *annat*, pron. & räkn.
II. 523, 527, 576 (jfr. 572—5,
Anm. 28), 580, 582, 601, 604;
pron. *annan*, pl. & best. *andre*, -a
548 (jfr. 593, 557), 597; räkn.
andre, -a 589, 593—4, *annan*
593. jfr. *apra*, *andar*, *andra*.
- annarir II. 576, 538, 604, 614.
jfr. *annar*.
- annars *hugha* (utom sig, bestört,
Cod. Bur. s. 16, 19, 129, 145,
se Barl. S. s. 39 *annars hugar*).
jfr. *hughi*.
- annattvægga, *annattigia*, *antvigg-*
ia, *antingia*, pron. räkn. &
konj. II. 533; antingen, konj.
- annir, pron. & räkn. II. 556, 538,
604. jfr. *ann*.
- annur II. 601. se *annar*.
- annurlund, adv.; annorlunda II.
464.
- anor (förut: *ahner*, T. *ahnen*),
f. pl. II. 323.
- anseende (bibl.), p. pres. I. 414.
- ansigte (T. *ansicht*, *angesicht*), n.
II. 325, I. 219.
- anstå (N. Sax. *anstan*), v. I.
254, 54. jfr. *standa*.
- ansätta (N. Sax. *ansätten*), v. I.
54. jfr. *setia*.
- antal (N. Sax. *antal*), n. jfr. *tal*.
- antasta (T. *antasten*), v. I. 53.
- Antillerna pl. II. 347.
- antingen, se *annattvægga*.
- antyda (T. *andeuten*), v. I. 54.
jfr. *pypa*.
- Anunder, m. II. 263, 260.
- anzvar, se *andsvär*.
- anöfugher, *annöfugher*, adj. II.
387.
- apald, *apuld*, *apul*, f. II. 67, 133;
apel, m. & f. 306, 289.
- api, m. II. 224, 288 i l:a noten;
apa, f. II. 320.
- apinia (Med. Bib. I. 360, Alex.
3781), f. II. 224, 288 i l:a
noten.
- aplöghia, f. II. 224.
- appellera, v. I. 51.
- aptan, *aftan*, *aptun*, *aftun*, -on,
m. II. 38, 40, 139, 252; af-
ton 304, 296, 335.
- apter, *ater*, *atter*, adv. II. 441;
åter.
- apter (*ater*) *gialda*, *gölda*, v.;
återgälda I. 196. jfr. *gialda*.
- aptunsanger, m. I. 182. jfr. *sanger*.

ar, n. II. 116, 257, 570; år 317.

at *are* (G. Ordapr. 510, Med.

Bib. I. 63); åt *äre* (nästa år) 318, 332.

ar, f. II. 65, 243, 253; dial. år 306; åra 322.

ar, se *is*, *ær*.

ar, *arr*, *ær*, n. II. 103; ärr 317.

arbets (T. *arbeiten*), v. I. 53, 209.

arbete (T. *arbeit*), n. I. 53 i noten, II. 325, 127.

Arbughar? pl. II. 281; Arboga.

arper, m. & n. II. 42, 624; årder 304, 298. jfr. *æria*.

arpi, *arper*, v. I. 81. jfr. *æria*.

arf (pil), f. II. 61, 69, 139.

arf (arf), se *arver*.

arfängen, p. adj. I. 254. jfr. *fangin*.

arfgænger, adj. II. 380.

arftägt, f. II. 311. jfr. *tækt*.

arftöker, adj. II. 379. jfr. *töker*.

arhigga, f. jfr. *bykkia*.

arghas (stötta sig, taga anstöt, se Bonav. s. 87, 115), v.; förarga, -as I. 55.

argher (Bonav. s. 80), adj.; arg.

Arikia, se *Orekia*.

arin, *ærin*, m. II. 88. jfr. äril.

-*arin* i kompar. II. 449, 454.

Arinbiorn, *Arnbiorn*, m. II. 262.

Arinvorþr, m. II. 146, 262.

ark, f. II. 58; ark (bibl.), m. II. 299, 297.

ark, n. II. 316.

Arkadien, n. II. 289, 346.

araber, m. II. 27, 252; arm 299.

araber, adj. II. 381—2; arm 456.

arabåge, se *alnbughi*.

Armenier, m. II. 345.

armlægger, m. II. 45. jfr. *lægger*.

armod (T. *armut*, Dan. *armod*, hvaraf Ny-Is. *armóðr*, jfr.

Med. Bib. II. 222 *thetta armodh oc förtreet*), n. (i Stjernhjelms

Freds-af 9 intr. all vår armod) II. 317, Anm. 2.

armöþa (betryck, vedermöda, se Cod. Bur. s. 57 *doö ü nöþ ok armöþo*, 141 *mz anduaku gömt ok armöþo*, Isl. *armæða*, *armæði*), f. Anm. 2. jfr. *armodh* (Med. Bib. II. 222), *möþa*.

arn, se *örn*.

Arnbiornæþorp, n. II. 279.

Arnsten, m. II. 261.

Arnviþer, *Arnviþson*, m. II. 262.

Aros, m. II. 274, 33. jfr. *os*, *Væstraaros*, *Östraaros*.

arrende, n. II. 325.

arsäl (Registr. Upsal. 163: 1, med yngre hand, *ericus aarsæle*), adj. II. 408; årsäll.

art (T. *art*), f. II. 310.

arta sig, artas, v. I. 55.

artogh, se *örtugh*.

arver, m., *arf*, n. II. 28, 105; arf, n. 316.

- arvi*, m. II. 184, 255.
Arviþadottir, f. II. 266.
Arviþer, *Arviþason*, m. II. 262;
 Arvid, Arvidsson 343.
arviþi, *arvuþi*, *ærvuþi*, n. II.
 127, 134; arfvode 325.
arvingi, *ærvingi*, m. II. 204, 254;
 arfvinge 319.
arvärjo (dial.), adv. Anm. 28.
as, m. II. 32, 154, 267, 269; ås
 302.
as, se *is*, *ær*.
Asa, f. II. 264, 269.
Asar, m. pl. II. 32, 269, 274.
Asar, m. pl. H. 305, 269.
Asbo, n. II. 280.
aseande, p. pres. I. 412.
Asia, f. II. 347; Asien, n.
asitia? II. 221; åska, f. 322. jfr.
akia.
aska, f. II. 210; 320.
Askaryþ, n. II. 279.
Askasund, n. II. 279; Askersund.
asker (pyxis, arcula, se Smål.
 L., jfr. VGL. med Upl. L. s.
 453), m. II. 305 i noten; ask
 299.
asker (fraxinus), m., *ask*, f. II.
 305 i noten, 279; ask, f. (un-
 dantagsvis m.) 305.
asku ofpinsdagher (onsdagen efter
 fastlagsöndag, se Södm. L.),
 m. Anm. 3; aske-onsdag. jfr.
ofpinsdagher.
- aslat*, *aslætt*, f. II. 154. jfr. *slatt-
 er*, *slet*.
Asmundr, m. II. 262, 36. jfr.
 oamunds-jern.
asni, m., *asna*, f. II. 182—3,
 219, 255, 288 i l:a noten;
 åsninna 322, 201.
asp (fisk), m. II. 299.
asp (träd), f. II. 305.
Aspasund (Stads L. Rdst. B.
 12), n. II. 279.
Aspen, m. II. 347.
Astriþer, f. II. 264.
Astulver, m. II. 261; Astolf.
astundan, f. II. 96, 253; åstun-
 dan 294, 312, 335.
Asundi, m. II. 283, 625; Åsun-
 den.
asyn (Kg. Styr. II. 76), f. jfr.
syn.
asynar vitni, n. II. 83; åsyna
 vittne.
asöri (Södm. L. Vestm. L.), n.
 jfr. *söri*.
at, 2 sg. I. 276, 280, 331. jfr.
egha.
at, p. preter. I. 276. jfr. *egha*.
at, *atu*, *ati*, v. I. 159. jfr. *æta*.
ata (mat, åtande, H. Birg. Up.
 III. 127 *tholik uata*, Cod. Bur.
 s. 207 *mz ato*, Isl. *áta*, mat,
 lockmat, åtel), f. Anm. 22. jfr.
for-, *köt-*, *of-*, *overata*, *atol*,
æta, *iæta*, *æta*.

atbyrþ (fall, händelse, se Gottl.

L.), f. jfr. *byrþ*, åtbörd.

ater, se *apter*.

ater- (*atir-*) *koma*, f. II. 219. jfr.

koma.

ater- (*atir-*) *leva* (qvarlefva, Med.

Bib. II. 32, 37), f. jfr. *leva*.

atertan, se *attartan*.

ater varþa (Södm. L. Kp. B. 7,

återlemna; i samma mening

Med. Bib. I. 243 *vaardha ater*),

v. jfr. *varþa*.

ater- (*atir-*) *vænda* (H. Birg. Up.

III. s. 422 *vtan atirvændo*),

f.; återvända II. 322; utan

återvändo I. 500, II. 323. jfr.

vænda.

atgætz, v. I. 158. jfr. *gætas*, *giæz*.

atgömul, -ol, adj. II. 401. jfr.

gömel.

athavas (Bonav. s. 30), v.; åt-

häfva sig.

Athenare, Atheniensare, m. II.

344.

athughi (omtanke), m. II. 187.

jfr. *hughi*.

athughul, *athoghul*, adj. II. 401

(jfr. H. Birg. Up. II. s. 106

athughule, 139 *athughulare*).

athævi, n. II. 129, 134; åthäf-

vor, f. pl. 323.

ati, se *atti*.

atol (H. Birg. Up. II. s. 210,

Med. Bib. II. 115), *atel* (G.

Ordapr. 307), m.; åtel II. 303.

jfr. *ata*.

atskilnadher, m. II. 57; åtskil-

nad 292, 309.

atta (ega), f. II. 218. jfr. *vipr-*

atta, *malatti*, *iorþattari*.

atta, räkn. II. 559 (jfr. 553—5);

åtta 589, 591, 595.

attan, *ato* (dial.), räkn. II. 561.

se *attartan*.

attartan, *atertan*, *aptertan*, räkn.

II. 561 (jfr. 553—5); aderton

589, 591. jfr. *ättiå*.

attartandi, *atertandi*, räkn. II. 578

(jfr. 572—5), 581; adertonde

589.

attatighi, *attighi*, *atitih*, räkn. II.

563 (jfr. 553—5); åttatio, åtte-

tio, åttio, åtti 589, 566, 591.

attatighundi, -*tighindi*, räkn. II.

578 (jfr. 572—5), 581; åt-

tionde 589, 593.

atti (*ati*), *attu*, v. I. 276, 327.

jfr. *egha*, *aigha*, *boatu*, *ätte*.

attundi, räkn. II. 577 (jfr. 572

—5); åttonde 589.

Attunda land, n. II. 271 i 3:e

noten, 568.

attunger, m. II. 586; åtting 596.

atvaktul, -ol, adj. II. 401.

Auþa, f. II. 264.

aupin, adj. II. 405. jfr. *öðkin*.

auga, n. II. 229. se *ögga*.

auk, *aukva*, v. I. 171. jfr. *hugga*.

- auk*, konj. I. 171; och.
auka, v. I. 170. se *ökia*.
Auku, f. II. 264.
aumbr, adj. II. 392. se *ömber*.
aura, ack. pl. m. II. 47. jfr. *örir*.
Aurikia, se *Orekia*.
Aurn, m. II. 148. se *örn*.
austr, se *öster*.
Austrriki, n. II. 270.
Anstralien, n. II. 347.
avilsgårdher (Vadst. Kl. R. s. 40, Fin. Handl. I. 35 från år 1457), m.; afvelsgård. jfr. *af*.
avita, *avet*, *avitte*, *avitadho*, v. I. 220. jfr. *vita*.
avugher (Isl. *öfugr*), adj. II. 387; afvog, afvig 457, 389; afvigan, f. subst. 462, 502.
- avund*, *avond* (se Lagarne, Cod. Bur. s. 51, 516; på 1400-talet ofta *afvund*, men icke *afund*, Isl. *öfund*), f. II. 97; afund 310, I. 268.
avundas (se ÖGL., Cod. Bur. s. 143; Isl. *öfunda*, -az), v.; afunda, -as, I. 484, 55.
aværkan, f. II. 96, 253; åverkan 312.
ax, n. II. 105; 316.
Azaval, se *Afsævalder*.
Axel, m. II. 342.
axl (skuldra), f. II. 64, 253; axel 306 (jfr. 20 & not.), 140.
axul (på åkdon o. s. v.), m. II. 39; axel 302, 140.
Azur, *Osur*, m. II. 263, 260.

B.

- babbla* (T. *babbeln*, *bappeln*), v. I. 47.
bap, *bapu*, v. I. 150. jfr. *bipia*, *bazt*.
bad (T. *bad*), n. II. 316.
bapi, *bæpi*, konj.; både II. 594.
badhin (bad honom) II. 534—5.
bapir (Gottl. L. *bepir*), *bapar*, *bapi*, *bæpi*, -in, pl. pron. räkn. II. 583—4, 519; båda, begge 594. jfr. *bæggia*.
bapituggia, pron. räkn. & konj. II. 533.
- bapstova* (Södm. L.), *bastuva* (Upl. L.), *bastuva* (Bj. R.), *bastova* (Cod. Bur. s. 195, VGL. IV), *bastugha* (VGL. I), f.; badstaga, *bastu* II. 332.
Bagahus, *Bawahus*, n. II. 279; Bohas.
bagarbod, f. II. 336. jfr. *bakari*.
bagge (gumse, jfr. insektnamnen: skal-, tordbagge m. fl.), m. II. 287; Bagge 343.
baida, se *bipa*.
bait, *baiel*, se *bet*, *bezl*.

- bak, adv. II. 468. jfr. bakre.
baka, v. I. 442; 44.
bakari, m. II. 206, 338; bagare
 (Dan. *bager*) 315, 337.
 bakelse (Dan. *bakkelse*, jfr. N.
 Sax. *bakkels*, *bakkelse*, hvad
 som på en gång bakas i ug-
 nen), m. & n. II. 325, 294,
 298, 330.
baker, m. II. 101 (jfr. 625), 297;
 bak 299. *till baka*, adv. 101;
 till baka 333.
bakki, m.; backe II. 319, 244.
 bakre, bakerst, adj. anom. II.
 468. jfr. bak.
bal (Upl. L., Cod. Bur. s. 134),
 n. I. 152; bål II. 316.
bal (dans-tillställning, Fr. *bal*),
 m. II. 309.
bal (packe, T. *balle*), m. II. 299.
balder, adj. 374; båld, bål.
balja (T. *balge*), f. I. 198.
Balingsta, sg., *Balingstapir*, m.
 pl. II. 276; Balingsta.
balker, *bolker*, m. II. 146, 148
 —9; balk 299.
baller (H. Birg. Up. II. s. 101,
 III. s. 401), m. II. 148; boll
 (båll) 300.
bamba, f. II. 212, Anm. 5.
ban, *bann*, n. II. 105; bann.
band, n. II. 105, 9, 254; 316.
banda, f. II. 212, 242, 614.
baner (Cod. Bur. s. 206, 508,
 Legend. s. 17, jfr. Grimms D.
 Wört. *banner*), n.; banér II. 317.
bank (sandbank o. dyl., T. *bank*),
 m. II. 299.
bank (penning-anstalt, T. *bank*),
 m. II. 309.
bani, m. II. 184; bane.
banna (Cod. Bur. s. 19), v.;
 banna, —as I. 44, 55, 432—3.
banna (Cod. Bur. s. 78, G. Ordspr.
 730), f.; bannor, pl. II. 323.
bant, v. I. 180. jfr. *binda*.
banzmal, n. II. 253. jfr. *mal*.
bar, f. II. 65, I. 156; bår, f. &
 n. II. 298, 305. jfr. *likbar*.
bar, adj. II. 415; 456.
 —bar (T. —bar) i adj. II. 456. jfr.
opinbar.
bar, *baru*, *bari*, v. I. 156. jfr.
bæra, *bart*.
barbent, p. adj. I. 449.
bardaghi, m. II. 184.
barpi, *barper*, v. I. 78. jfr. *barria*.
barföter (Cod. Bur. s. 188, VGL
 II), *barfötter* (VGL. I, Bonav.
 s. 36), p. adj. II. 384; bar-
 fota, adj. anom. 463.
barin (bar honom) II. 534—5.
Barken, m. II. 347.
barker, *berker*, m. II. 146, 148
 —9; bark 299; Bark 343.
barklöpa, v. II. 158. jfr. *löpa*.
barlast (F. Isl. & F. Dan. *bar-*
last), m. & f. II. 308 i noten.

- barliða*, adj anom. II. 423.
- barubr* (Gottl. Hist. 1, Med. Bib. I. 285), m. II. 299.
- barn*, n. II. 103—4, 253, I. 156; II. 316, 340. jfr. *smabarn*, *sunarbörn*.
- barnabarn*, n. II. 609.
- barna læti*, n. II. 112. jfr. *læti*.
- barnmorska*, f. II. 331.
- barnaker*, se *bærnsker*.
- barnslig*, adj. II. 458, 395.
- barnsöl*, n. II. 109.
- bart*, 2 sg. impf. I. 330. jfr. *bæra*.
- bás*, m. II. 32, 154; *bás*, m. & n. 298, 316.
- bast* (VGL. I. J. B. 20), n. I. XXVII i noten, II. 622.
- bata* (H. Birg. Up. III. s. 15, N. Sax. *baten*), v.; *báta* I. 46.
- bater*, m. II. 34; *båt* 300.
- bauð* (dial.), v. I. 229. jfr. *biuþa*.
- baur* (dial.), n., *bäur*, m. II. 32. se *bur*.
- baxna*, -as, v. I. 55.
- baxt* Alex. 6046), 2 sg. impf. jfr. *baþ*.
- be*, v. I. 253, 117, 140. se *bipia*.
- be-* (T. *be-*), oskilj. partik.
- bebos*, v. I. 479.
- bedh*, v. I. 212. jfr. *bipa*.
- bedagad* (T. *betagt*, förut *beta- get*), p. adj. jfr. I. 53, 451.
- beþas*, Gottl. L. *baipás*, *beddis* (Bonav. s. 36), *baddus* (Gottl. Hist. 1), *bedz*, v. I. 464—5, 481.
- bedja*, se *bipia*.
- beþir*, se *baþir*.
- bedröva* (N. Sax. *bedröven*), v. I. 106, 452; *bedröfva* 52, 99. jfr. *dröva*.
- bedröfvelse*, f., se *drövilsi*.
- bedyra* (T. *betheuern*), v. I. 53.
- befala* (Alex. 2202), *befæla* (T. *befehlen*), v. I. 58; *befalla* 70, 67.
- befara* (frukta, T. *befahren*), v. I. 53, 45 i noten. jfr. *fare*.
- befara* (fara på, öfver, T. *befahren*), v. I. 45 i noten, 54 (se 631), jfr. *fara*.
- beflita sig* (N. Sax. *befliten*), v. I. 52.
- befogad* (T. *befugt*), p. adj. I. 451.
- befogenhet*, f. I. 451.
- befordra*, *befodra* (T. *befördern*, förut *befordern*, någon gång *befodern*, *befödern*), v. jfr. *forþa*, *fordra*.
- befrynda* (T. *befreunden*), v. I. 53.
- beganga* (Alex. 3604, 9519), *bega* (ib. 3597, N. Sax. *began*), v.; *begá* I. 54; *begá sig* 478. jfr. *ganga*, *gansas*.
- begava* (Bonav. s. 130, T. *begaben*), v.; *begáfva* I. 53.
- begge*, se *baþir*, *bæggia*.
- beggedera*, pron. & räkn. II, 594, 550.

- begravva (T. *begraben*), v. I. 252, 45, 70, 173, 298. jfr. *grava*.
- begrepp (T. *begrif*), n. II. 317.
- begynna (T. *beginnen*), v. I. 54, 58, 67, 73.
- begära (T. *begehren*), v. I. 69 (jfr. 290, 309), 54, 58, 446.
- behag (äldre T. *behag*), n. II. 317.
- behagha (Alex. 2149, N. Sax. *behagen*), v.; behaga I. 53.
- behalla (Alex. 6370, N. Sax. *beholden*, H. T. *behalten*), v.; behålla I. 54. jfr. *hald*.
- behjerta (T. *beherzen*), v. I. 53.
- behof (Bonav. s. 3, 52, N. Sax. *behof*), n. II. 313 (jfr. 317).
- behöva (Vadst. Kl. R. s. 42, N. Sax. *behöven*), v.; behöfva I. 487, 69.
- bekant (T. *bekannt*), p. adj. I. 453.
- bekantskap (T. *bekantschaft*), m. II. 292.
- beck, se *bik*.
- becka (dial.), f. se *bykkia*.
- beckbyxa, f. II. 223, 288, 306, 628. jfr. *byx*.
- bekräfta (T. *bekräftigen*), v. I. 53.
- bel, se *bil*.
- bela (dial., brista, fela), v. II. 389. jfr. *bil*.
- belevva (N. Sax. *beleven*), v. I. 53.
- belevvad (N. Sax. *beleved*), p. adj. I. 451.
- belevvenhet, f. I. 451.
- belg (bälj), belga (bälja), se *bælgher*, *bælghia*.
- Belgier, m. II. 345.
- beluxa (T. *beluxen*), v. I. 53.
- belz (Cod. Bur. s. 204, jfr. Grimms D. Wört. *belz*), *pælz* (Cod. Bildst. s. 980), m.; pels II. 301.
- belåten (T. *belassen*), p. adj. I. 436.
- belågen (T. *belegen*), p. adj. I. 436, II. 458.
- beläte, se *bilæti*.
- belöpa sig (N. Sax. *belopen*, H. T. *belaufen*), v. I. 257—8.
- bemöta (N. Sax. *bemöten*), v. I. 74. jfr. *möta*.
- ben, n. II. 116; 316.
- Bendikter, m. II. 285; Bengt 342, -son 343—4.
- benlösing, f. II. 69.
- benågen (jfr. T. *geneigt*), p. adj. I. 436, 451.
- beqvæmer (se Bonav. s. 133, T. T. *bequem*), adj. II. 382; beqväm. jfr. *qvæmer*.
- beqvåma (T. *bequemen*), v. I. 54, 69.
- beradder (se Vadst. Kl. R. s. 7 *medh beraddo modh*, N. Sax. *mit beradenem mode*, med berådt mod), p. adj.; berådd I. 444, 451. jfr. *rapa*.
- beradh (Med. Bib. I. 425, N. Sax. *berad*), n.; beråd II. 317.

- berama (T. *beramen*), v. I. 53.
berpr, p. preter. I. 426. jfr. *barria*.
- berg, berga, se *biargh*, *biargha*.
- bergslag, n. II. 100, 313, 347.
- Berlinare, m. II. 344.
- berna, f. II. 219, 150, 288 i 1:a noten.
- bero (T. *beruhen*, hos Luther *berugen*, se Grimms D. Wört.), v. I. 116, 54, 123. jfr. *oroa*, *roa*.
- berätta (T. *berichten*), v. I. 105; berättä 99.
- berömma (T. *berühmen*), v. I. 70, 453.
- besagd (T. *besagt*), p. adj. I. 451.
- besegla (förse med insegel, bekräfta, T. *besiegeln*), v. I. 99, 108. jfr. *sighla*.
- besegla (sjöledes befara, T. *besiegeln*), v. I. 47. jfr. *sighla*.
- besitta (N. Sax. *besitten*), v. I. 54.
- beskaffad (T. *beschaffen*), p. adj. I. 451.
- beskaffenhet (T. *beschaffenheit*), f. I. 451.
- beskaren, kompar. anom. II. 449. jfr. *besker*.
- besked (N. Sax. *besched*), n. II. 317, 306.
- beskedhin (T. *bescheiden*), p. adj. II. 405 i noten.
- besker, adj. II. 384, 434; besk (bäsk) 457.
- besklekin, adj. anom. II. 428.
- beskära (T. *bescheren*), v. I. 54, 69.
- beskärma (T. *beschirmen*), v. I. 53; beskärma sig (göra väsen af, högligen besvära sig öfver). jfr. skärm.
- beslöja (T. *beschleiern*), v. I. 53. jfr. slöja.
- besman, se *bispari*.
- best, m. II. 299.
- bestyra (N. Sax. *bestüren*), v. I. 69. jfr. *styra*.
- bestå (N. Sax. *bestan*), v. I. 254, 54. jfr. *standa*.
- beståndande, p. pres. I. 254, 404.
- bestämma (T. *bestimmen*), v. I. 54, 453.
- besvär (äldre T. *beschwer*), n. II. 317.
- besvära (T. *beschweren*), v. I. 53.
- beså (T. *besäen*), v. 54. jfr. *sa*.
- besätta (N. Sax. *besetten*), v. I. 54. jfr. *setia*.
- besöka (N. Sax. *besöken*), v. I. 54. jfr. *sökia*.
- bet, dial. *bait*, v. I. 219. jfr. *bita*.
- bet, Gotl. L. *bait*, f. II. 92; bet, bete, n. ib., I. 219.
- beta (venari, persequi, pascere), v. I. 219; beta (pascere, coria præparare, inficere) 52, 395.
- betala (Bonav. s. 175, Alex. 9332, N. Sax. *betalen*), v. I. 61; 59—64.

- bete, m. se *biti*.
- bete, n. II. 324, I. 219.
- betjent (T. *bediente*), m. II. 309, I. 63 i noten.
- bett, se *bit*.
- betyda (T. *bedeuten*), v. I. 69. jfr. *þyða*.
- betyga (N. Sax. *betügen*), v. I. 53—4. jfr. *tyghi*, öfvertyga.
- beveka (T. *bewegen*), v. I. 54, 74.
- bevilja (T. *bewilligen*), v. I. 53—4, 280 i noten.
- bevista, bivista, v. I. 52—3. jfr. *vistas*.
- bevåg (N. Sax. *bewag*), n. II. 317.
- bevågen (äldre T. *bewogen*, se Grimms D. Wört. I. 1768), p. adj. I. 436.
- bevändt (N. Sax. *bewendet*, H. T. *bewandt*), p. adj. n. I. 451.
- bevåra (T. *bewehren*), v. I. 53.
- bezl, Gottl. L. *baizl*, n. II. 124; betsel 318, 140, I. 219.
- bi, n. II. 135, 254; 326, 287, 339. jfr. *bie*, *bäi*.
- bi (N. Sax. *bi*, *by*, H. T. *bei*), partik.
- Bialbo*, n. II. 280, 265; Bjelbo. *bialki* (Cod. Bur. s. 417), *bialki*, m. II. 381; bjelke 319; Bjelke 343.
- biargh*, *biærg*, n. II. 105, 278; berg 316; Berg, m. 343; -berg (i namn), m. ib., n. 348.
- biargha*, *biærg*, *byrg*, v. I. 207—8, 244, II. 263; berga I. 55 (jfr. 258), 289, 297. jfr. *burghin*.
- biarghas*, *biærg*, v. I. 207—8, 481. jfr. *burghiz*, *matburghit sik*.
- Biarn*, *Biaurn*, se *biorn*.
- Biarnulver*, m. II. 261.
- biauða*, se *biuða*.
- biblia*, f. II. 285; bibel, m. 303, 141.
- bibelsprängd, p. adj. I. 450.
- biða* (Cod. Bur. s. 169 *bide*, *bido*, för *bidde*, *biddo*), dial. *baida*, v. I. 212, 113; bida 54. jfr. *bedh*.
- bipia*, *bipin*, v. I. 150, 248, 367, 373—4, II. 236 i noten; *bedja* be I. 253, 117, 140, 288, 300. jfr. *baþ*, *obipin*.
- bipim*, 1 pl. imperat. I. 373—4. jfr. *bipia*.
- bipin* (bedje honom) II. 534.
- bie* (dial.), f. II. 135. jfr. *bi*.
- bjelke, se *bialki*.
- bjelra, f. II. 320.
- bierir* (för *bier*), v. II. 615. jfr. *bæra*.
- Bifrost II. 67. jfr. *rast*.
- bigvi*, v. I. 122, 302, 360. jfr. *bos*.
- bihang (N. Sax. *bihang*), n. II. 317.
- bik*, n. II. 116; beck 316.

- bikar*, *bikare*, m. II. 42, 243; bågare 315, 293, 330.
- bikkia*, se *bykkia*.
- bikt* (N. Sax. *bicht*), f. II. 311.
- bilaghþe* (belägrade), *bilaghþer* (Cod. Bur. s. 16, 190), v. I. XXII, XXXIV.
- bil*, *bel* (dial., stund), n. II. 388. jfr. *bela*.
- bild* (T. *bild*), m. II. 308, 112; bild- (orätt: bilder-, af T. gen. pl. *bilder-*) bok, -sal 230 i noten, 314 i noten. jfr. *bilæti*.
- bilder*, m. II. 24, 35; bill, plogbill 299.
- bildstod*, f. II. 310, 88. jfr. *stuf*.
- Billinger*, m. II. 283; Billingen 347.
- biltugher*, *biltugha*, adj. II. 388, 423; biltog 457, 389.
- bilägga* (N. Sax. *bylæggen*), v. *læggia*.
- bilæti* (Cod. Bur. s. 188—9), *bilætte* (ib. 207, N. Sax. *bilithi*), n. II. 112; beläte 325. jfr. bild.
- binda*, v. I. 180, 440—1, II. 406; I. 255, 263. jfr. *bant*, *bundum*.
- bindel*, m. II. 302.
- bindran* (binder han) II. 534—5.
- bindughi*, *bindoghi*, m. II. 190.
- binge* (dial., i några landskap: hop, hög, bundt, t. ex. *hö-*,
- näfverbinge*; i andra: lår, rum till förvarande af en hög, t. ex. *mjöl-*, *saltvinge*, jfr. *bunkti*), m. II. 31. jfr. *molbinge*.
- biorn*, m. II. 149, 150, 165; *Biorn*, *Biarn*, *Biaurn* 262, 149, 260, 265; björn 299; Björn 343.
- Birghir*, m. II. 48, 263 (jfr. 260), 265; Birger, -son, Börje, -son 342—3.
- Birkesäter* II. 277; Bjärsäter.
- Birklingi* II. 283; Björklinge.
- biskuper*, *byskuper*, m. II. 34, 252, 284; biskop 302.
- biskupsdömi*, n. II. 133. jfr. *dömi*.
- bismari*, m., *bisman*, n. II. 205, 119; besman, n. (dial. m.) 318, 296, 298.
- bisp* (Dan. *bisp*), m. II. 299.
- bistä* (N. Sax. *bistan*), v. I. 254, 54. jfr. *standa*.
- bisætia*, *bysætia* (sätta i förvar, se Bjärk. R. 40, Stads L. Kg. B. 24, Rdst. B. 18, 21, N. Sax. *bisetten*, bisätta lik, eg. sätta afsides), v. I. 274; 1:o bisätta, 2:o bysätta (häkta gäldbunden). jfr. *sætia*.
- bit*, n. II. 194; bett.
- bit* (Dan. *bid*), m. II. 194, 299, I. 219.
- bita* (VGL. I. J. B. 20), *bitu*,

- v. I. 219, 260; 251, 262. jfr. *bet, beta*.
- bitas* (Gottl. L.), v.; I. 254, 482—3, 487.
- biter*, adj. II. 406; bitter 459, 467. jfr. *bita*.
- biti*, m. II. 194; bete 319, 320; efter den betan 341 (se 194). jfr. *bita*.
- biupa*, Gottl. L. *biaupa*, v. I. 228—9, 146, 246, 331, 473, II. 405; bjuda I. 252, 288. jfr. *baud, bufum, bözt*, erbjuda.
- biupas* (erbjuda sig), v. I. 481. jfr. *bupiz*.
- biugha?* v. I. 230. jfr. *bögh, undirbughin*.
- biuk*, v. I. 122, 243. jfr. *boa*.
- biur*, m. II. 34; bäfver (T. *biber*) 304.
- bizra, biera*, se *bæra*.
- biærg* o. s. v. se *biarg* o. s. v.
- Bierkæsaeter* II. 277; Barksäter. björk, f. II. 305.
- björklag, m. se *lagher*.
- björnhona, björninna, f. II. 287, 322.
- bla*, f. II. 80, 242; blå, pl. 307. jfr. *blan*.
- blap* (Cod. Bur. s. 7, H. Birg. Up. III. s. 98), n.; blad II. 314 (jfr. 316), 332.
- blagarn*, n. II. 80; blaggarn.
- black*, m. II. 299.
- black*, adj. II. 462; *blacken*, -an, sbst. ib.
- blakkutter*, -otter, adj. II. 397.
- Blaksta* II. 276.
- blaman* (Mor, se Cod. Bur. s. 208, 515, Ivan 253, Cod. Bildst. s. 225), m. II. 267.
- blami*, m. II. 200, 193, 243 i 2:a noten. jfr. *blani*.
- blan*, dial. *blån*, pl. *blåner, blånar*, f. II. 80, 242; blånor (för: blåner) 323, 243. jfr. *bla*.
- blanafer*, m. II. 309 i noten (jfr. 627), 192; blånad 309, 201, 243. jfr. *blani*.
- bland* (blandning, beblandning, gemenskap, jfr. ÖGL. & Södm. L. med Cod. Bur. s. 11, 135), n.? *bland (blant)*, i *bland*, prep. I. xxxiv. jfr. *sambland*.
- blanda* (Kg. Styr. II. 35, 67, Upl. L.), v. I. 165; 45. jfr. *eterblandufer*.
- blani*, dial. *blåne, blånne*, m. II. 192, 243 & 2:a noten. jfr. *blami, blanafer*.
- blar, bla, blat*, adj. II. 416, 420, 600; blå, blått 459, 461.
- blasa, blæsa*, v. I. 165, 241; blåsa 74, 47. jfr. *blås*.
- blastul*, -ol, adj. II. 402.
- blea*, se *blæia*.
- blef*, v. I. 222; blefst (bibl.), 2 sg. impf. 331—3. jfr. *bliva*.

- bleker* (H. Birg. Up. III. s. 134),
adj.; *blek*, *bleker* II. 456.
- Blekingsbo*, m. II. 345.
- Blekingsfarar*, m. pl. II. 269.
- Blekingska*, f. II. 346.
- Blekonger*, -*unger*, m. II. 283,
629; *Blekingen* 347, 289.
- blema*, *blena* (Cod. Bur. s. 145),
f. II. 219; *blemma* 320.
- bliper* (Cod. Bur. s. 9, 62). adj.
II. 374; *blid* 456.
- blipi?* f. II. 227. jfr. *oblipi*.
- blidhka* (Med. Bib. I. 226, 406),
v.; *blidka* I. 49.
- blick* (T. *blick*), m. II. 300. jfr.
öghmablik.
- blikna* (Med. Bib. II. 191), v.;
blekna I. 49.
- blinder* (Cod. Bur. s. 16, 532),
adj. II. 374; *blind* 456.
- blindi* (Bonav. s. 69, 165), f. II. 227.
- blink*, m. II. 300.
- bliughp* (Kg. Styr. II. 35, IV.
1: 16), *blyghp* (ib. 3), f. II.
97; *blygd* 310.
- bliugher* (H. Birg. Up. I. s.
163), *blygher*, adj. II. 380;
blyg 456.
- bliva* (Med. H. T. *bliben*), *blivu*,
-*it*, v. I. 222; *blifva*, *bli* 251,
117, 245, 254, 288, 300. jfr.
blef.
- blixt* (H. T. *blitz*, förut *bliz*, N.
Sax. *bliz*), m. II. 300, 328.
- bloþ*, n., *bloþer*, m. II. 107,
297; *blod* n. & m. 298, 316, 330.
- blodhlat*, n. II. 111. jfr. *lat*.
- bloþlæti*, n. II. 112. jfr. *læti*.
- blodspillan*, f. II. 312. I. 500.
- blodsprängd*, p. adj. I. 450.
- bloþugher*, adj. II. 389; *blodig*
457.
- blommande* (folkv.) I. 406, 408.
- blomster* (Cod. Bur. s. 6, Kg.
Styr. III. 34), n.; II. 317.
- blot*, n. II. 113, 97 i noten, 415
i noten. jfr. Alex. 10344 *enkte*
blot.
- blota*, v. I. 163, 241.
- blotan*, f. II. 97.
- blotter* (N. Sax. *blot*), adj. II.
384; *blott*.
- blumi*, *blomi* (dial.), m. II. 184;
blomma (jfr. Flores 103—4,
1303 *blomor*), f. 320, 201.
- blund* (Isl. *blundr*), m. II. 300.
- blunda* (Med. Bib. I. 308, 312),
v.; I. 46.
- blus* (Cod. Bur. s. 493, Magn.
Er. Test.), n.; *bloss* II. 316.
- bly* (Cod. Bur. s. 529), n. II.
326.
- blyghp*, *blygher*, se *bliughp*, -*er*.
- blyghas*, *blygtz*, v. I. 481; *blygas*
71, 482, 484, 487.
- blygsel*, f. II. 294.
- blå*, *blår* o. s. v., se *blar*, *bla*
o. s. v.

- blås (bibl.), pres. sg. I. 165 & noten. jfr. *blasa*.
- blåsa, f. II. 320.
- blåsal (dial.), adj. II. 401.
- blåst (Isl. *blástr*, andande, ande-drägt, blåst), m. II. 294, 302. jfr. *blæster*.
- blædhra* (H. Birg. Up. II. 207, Med. Bib. I. 299, Isl. *bláðra*), f.; bläddra II. 320.
- blæia*, *blea*, *blöia*, dial. *blia*, f. II. 437; blöja 317 i 2:a noten, 320.
- bläs, m. II. 300.
- blæsa*, se *blasa*.
- blæster* (Cod. Bur. 490 *mz sin etarblandapa blæst*, 506 *sual-afþo hæenna suet mz þerra blæst*, Med. Bib. I. 388 *hædhra blæster*, lurblåsning, *hædher blæstin*), dial. *blæster*, *bläst* (bläst), m.; bläster, bläst (i bergväsendet o. dyl.) II. 304. jfr. blåst.
- blöda, v. I. 69, 114.
- bo*, *bu*, n. II. 135 (jfr. 13, 17), 253, 280; *bo* 326, 139, 334, 339.
- bo*, m. se *boi*.
- boa*, *boua*, *bo*, *bopi*, *boþer*, *bot* (Kg. Styr. IV. 6: 2), v. I. 121—2 & noterna, 175, 241—3, 287, 302, 360, 394, 505; *bo* 116, 479. jfr. *bigri*, *biuk*, *buk*. jfr. *ock boas*, *boatu*, *boin*, *aboi*, silf-bodd.
- boandi*, *bondi*, m. II. 235, 208, 250, 254, I. 139, 405; *bonde* II. 327, 319. *Bonde* 265; 343.
- boandi*, -*is*, p. pres. I. 417—418, 404, II. 235, 424; *boende*, -*es* I. 421, 423, 479.
- boanz maþer*, m. I. 418, II. 235.
- boas*, v. I. 465, 480—1. jfr. *boa*, *boz*.
- boatu* I. 122 (se 622). jfr. *atti*.
- boþ*, f. II. 87, 278; *bod* 305.
- Bopir*, f. pl. II. 278.
- boðræt*, f. II. 93; *boðrægt* 311. jfr. *dræt*.
- bof*, se *bove*.
- bofink* (T. *buchfink*), m. II. 300.
- bogen upp I. 122; dial. *boften upp* (jfr. N. Sax. *boven*, *baven up*).
- bogher*, m. II. 23, 152, 165; *bog* 300.
- boghi*, se *bughi*.
- Bohus, se *Bagahus*.
- Bohusläning, m. II. 302.
- boi*, m. II. 198; *bo* (i åbo, stadsbo m. fl.) 304, 327, 338. jfr. *aboi*, *landboi*, *Dalbor*, *Skannungs bor*.
- boj* (ankarboj, Eng. *buoy*, Holl. *boei*, T. *boie*), m. II. 300. jfr. *boia*.

borin, burin, p. preter. I. 156, 440—1. jfr. *bæra, fri-, þip-, væl-, ætborin, döðhburen, nyburen*.

borker, se *barker*.

borr (N. Sax. *bar*, H. T. *bohrrer*), m. & n. II. 298, 300, 316.

borst (Alex. 7421, Legend. s. 479), *börst* (Alex. 5125, 5127), f.? II. 299; *borst*, m. & f. ib., 311. jfr. *ighilborster*.

bort, bortu, adv. se *bröt*.

borterst, adj. anom. II. 468. jfr. *bröt*.

bortkomst, f. II. 311. jfr. -komst.

bortskolt, p. preter. I. 81. jfr. *skyliá*.

bortviken, p. adj. I. 245. jfr. *vika*.

boskaper (bohag, boskap, bolag, hushåll, se Lagarne och Cod. Bur. s. 3), m.; boskap II. 292.

bot, f. II. 158, 161, 166, 250, 253, 608 i 2:a noten; 312, 328 (se 633),

botn, m. se *butn*.

Botviþr, m. II. 262.

bove (N. Sax. *bove*), m. I. 131; *bof* II. 300.

boz, p. preter. I. 481, 480. jfr. *boas*.

bra, v. II. 129, 211. jfr. *bregþpa*, *brá*, *förebrá*,

brá, f. II. 79 (jfr. 13, 17), 253. jfr. *øghnabra*,

bra (förut: *braf*, T. *braf*, af Fr. *brave*), adj. anom. II. 463, 459.

braþ, f. II. 85. jfr. *villebradh*.

braþa, v. I. 129—130.

braþer, adj. II. 374, I. 130; bräd II. 456.

bragg (dial.), v. II. 623. jfr. *briugga*, *bryggia*.

braghþ (momentum, vicis, se Gottl. L. 9 & Hist. 5), *bragdh* (inventum, Alex. 9077, 9395), n.; *bragd* (facinus, dial. instrumentum), f. II. 310. jfr. *ilbraghþ*, *staþbraghþ*, *mæster-ælskoghs-*, *øghnabraghd*, *fiskebragd*.

Brahe, m. II. 343.

bracka (dial., jfr. Isl. pl. *brækur*), f. II. 322 i noten. jfr. *skinnbracka*.

bran, v. I. 176. jfr. *brinna*.

brander, m. II. 22 (jfr. 12, 16), 248, 251, 253, I. 176; *brand* II. 309, 149, 327.

brandstup, *branstup*, f. II. 88; *brandstod* 310. jfr. *stup*.

brant, m. II. 308.

branter (Bonav. s. 94), dial. *bratt*. adj. II. 383; *brant*.

brasa, f. II. 320.

brast, v. I. 211. jfr. *brista*.

braster, se *bræster*.

brauþ, se *bröþ*.

braut, se *bröt*.

- braen* (Alex. 5229), f.? *braxen* II. 307.
- breþ* (Hels. L.), *bredd* (Bonav. s. 171), f. II. 376; *bredd* 310, 294.
- bredha* (F. Dan. *breide*, *brede*, *stridsyxa*), f. I. 193 & noten. jfr. *gredha*.
- bredaxlad*, p. adj. I. 450.
- breþer*, Gottl. L. *braiþr*, adj. II. 374; *bred* 456, 466.
- bréf*, n. II. 284; 313 (jfr. 316).
- brighþa*, *brighþa* (se Gottl. L.), *brighda*, v. I. 129--130 (jfr. 507), 211, 244, 287, 399. jfr. *bra*.
- brigg* (T. *brigg*), m. II. 300.
- bricka* (N. Sax. *brikke*), f. II. 320.
- brimi*, m. II. 200.
- brims* (H. Birg. Up. I. s. 350 —1), *bryms* (G. Ordspr. 666, T. *bremse*, *brumse*), m.; *broms* (förut: *bröms*), II. 300.
- bringa* (Isl. *bringa*), f. II. 320.
- brink* (N. Sax. *brink*), m. II. 300.
- brinna*, *brenna*, dial. *bränna*, v. I. 176 (se 31, 35), 146, 243, 260, II. 375; *brinna* I. 255 (se 39). jfr. *bran*, *brunnum*.
- brinnandi*, p. pres. I. 411, II. 424.
- brist* (T. *brest*), f. II. 311.
- brista*, *bresta*, v. I. 211, 244; *brista* 256. jfr. *brast*, *brustu*.
- Britt*, m. (sällan i sg.) II. 344.
- briugga?* v. II. 623, I. 231. jfr. *bryggia*, *bragg*, *bruggo*.
- briuta?* *bryta*, Gottl. L. *briauta*, dial. *briota* (*breota*), *brauta*, v. I. 225, 246, 248, 331, 440 —1; *bryta* 256, 247, 289. jfr. *bröt*, *bröst*, *brutu*.
- briutas?* *brytas*, *brotas* (Med. Bib. I. 226), dial. *brotias*, v. I. 225, 56; *brottas* 55—6, 225, 420, 469.
- bro*, f. II. 80, 253, 277; *bro* 307 (se 20), 334. jfr. *broner*.
- brodd* (jfr. Isl. *broddr*), m. II. 300.
- broþir*, m. II. 167, 176, 252, 254, 602, 605, 608 i noterna, 611; *broder* 327, 166, 177, 336; *bror* 331; *broder-*, *bror-*, *-broder*, *-bror* ib. (jfr. N. Sax. *broder*, *bror*).
- broþurliker*, *broþorliker*, adj. II. 395; *broderlig*.
- brok*, f. II. 160 (jfr. 265—6 *löbrök*.)
- broms*, se *brims*.
- broner* (dial.), f. pl. II. 80, 241. jfr. *bro*.
- bror*, se *broþir*.
- brosk*, m. & n. II. 298.
- brotas*, *brottas*, se *briutas*.
- brottslig*, se *brutliker*.
- bruare-sång* (folkv.), f. II. 333, 74.

- bruf*, f. II. 74; brud 305.
brufa sæti, n. II. 129. jfr. *sæti*.
brufþramma, dial. *brurframma*,
 f. II. 74.
brufþgumi, m. II. 184; brud-
 gumme 319. jfr. *gumi*.
bruplöp, *brullöp*, *-löpi*, Gottl. L.
bryþlaup, *bryllaup*, n. II. 106;
 bröllop. jfr. *löp*.
bruf vapir, f. pl. II. 85. jfr. *vap*.
bruggo, *bruggin*, v. I. 231. jfr.
briugga.
 bruk (N. Sax. *bruk*), n. II. 316.
 bruka (N. Sax. *bruken*), v. I.
 46, 60—4.
brun, f. II. 174, 161, 176; bryn,
 f. & n. 174, 177, 298. jfr. *öghna-*
brun.
brunder, m. II. 22; brunn 300.
 • *brungangol*, adj. II. 402.
bruni, *broni*, m. II. 193, 220;
 bránad 309, 201, 243.
brunnum, *-i*, *-in*, v. I. 176. jfr.
brinna.
 brunst (T. *brunst*), f. II. 311,
 294, I. 176.
brusa (Alex. 4351, N. Sax.
brusen, H. T. *brausen*), v.;
 I. 46.
brustu (Cod. Bur. s. 175), *-in*,
 v. I. 211. jfr. *brista*.
brut, n. II. 116; brott 316.
brut, adv. se *bröt*.
brutar kuml, n. II. 124. jfr. *kumbl*.
brutliker, *brotliker*, *-likin*, adj.
 II. 390, 428; brottslig 458,
 395.
brutu (Cod. Bur. s. 501), *-in*,
 v. I. 225. jfr. *briuta*.
 bry, v. s. 125, 116.
 bry, n. se hufvudbry.
 bryderi (N. Sax. *brüderet*), n.
 I. 125, II. 313.
bryþlaup, *bryllaup*, se *bruplöp*.
 brygd, f. II. 310.
brygdha, se *bregghþa*.
bryggia, v. I. 231; brygga 69.
 jfr. *briugga*, *bragg*, *bruggo*.
bryggia, f. II. 224; brygga 320.
 brygglag, m. se *lagher*.
 bryn, se *brun*.
brynja, f. II. 224; brynja 320.
Bryniulver, m. II. 261, 266.
bryst (Isl. *bríóst*, *brysti*), n. II.
 116; bröst 316.
bryta, se *briuta*.
bryti, m. II. 204, 237, 254.
 brá, brás, v. I. 129, 116, 117,
 482. jfr. *bra*.
 brád, bránad, se *braþer*, *bruni*.
 brádd (Dan. *bred*), m. II. 300,
 299.
 bráde, n., i pl. bráden & brá-
 der (N. Sax. *bred*, pl. *breder*,
 H. T. *bret*, pl. *breter*, *-e*) II.
 324—5, 314, 329, 339.
bræþi, f. II. 225.
brækia, v. I. 293; bräka 72.

- bräm (T. *bräme*, *gebräme*), m. & n. II. 298, 308, 316.
- brændaghi*, m. II. 184.
- brænna*, v. I. 33, 29, 67, 260; bränna 69, 38, 114, 176; brännas 482—3, 71.
- brænna*, f. II. 219, 266, I. 500; bränna (i: hals-, solbränna). jfr. *kolbrænna*.
- brænnesten*, m. I. 152, 231.
- bränsle, n. II. 325, I. 176.
- bræster*, *braster* (H. Birg. Up. III. s. 411, 412), m. II. 51.
- brätta* (dial.), v. I. 239, 437.
- brätte* (dial.), n. I. 239.
- brätten* (dial.), adj. I. 437—9.
- bröþ*, Gottl. L. *brauþ*, n. I. 442; bröd II. 316.
- brödraskap, n. II. 295, 317.
- bröþrunger*, *-inger*, *bröþunger*, *-ungi*, *bröþlungur*, *-lungi*, m. II. 201 (jfr. 627), 252; brylling 302.
- brödhska*, f. II. 63. jfr. *skal*.
- bröllop, se *bruþlöp*.
- brösker*, adj. II. 386.
- bröst*, 2 sg. impf. I. 331. jfr. *briuta*.
- bröst, n. se *bryst*.
- bröt*, dial. *braut*, v. I. 225. jfr. *briuta*.
- bröt*, *braut*, f. II. 92.
- bröt*, *brut*, *brot*, *bort*, *bortu*, *burtu*, adv. II. 92; *bort*, *borta* 468. jfr. *borterst*.
- bu*, n. se *bo*.
- bubbla (N. Sax. *bubbel*), f. II. 320.
- buþ*, *bodh*, n. II. 316; bud, båd ib.
- budiz*, p. preter. I. 481. jfr. *biuþas*.
- budhker*, m. II. 24; burk 300.
- buþskaper*, m. II. 56; budskap, n. 317, 295.
- buþum*, *-i*, *-in*, v. I. 229, II. 405. jfr. *biuþa*.
- bugha* (Alex. 975, 1317), v; buga I. 46, 230,
- bughi*, *boghi*, m. II. 187, I. 230; båge 319, 244.
- bughin*, se *undirbughin*.
- bugna*, *bogna* (dial.), v. I. 230, 48—9.
- bugt (N. Sax. *bugt*), m. & f. II. 311, I. 230.
- buk*, *buku*, *buki*, v. I. 122, 360. jfr. *boa*.
- buker* (bål på kropp, se Smål. L., Cod. Bur. s. 489, Isl. *búkr*; i yngre medeltidsskrift, t. ex. H. Birg. Up. II. s. 236, är *buker* mage, liksom N. Sax. *buk*), m.; buk (image) II. 300.
- bukker*, m. II. 24; bock 300.
- bul*, *bol*, m. II. 50, 252; bål 300.
- buldan. m. & n. II. 298.
- buldra* (Med. Bib. II. 91, N. Sax. *bullern*), v.; bulra I. 48.
- bulen* (dial.), p. adj. I. 48, 198.
- bulghin*, p. adj. I. 198. jfr. *bælghia*.

- buller (N. Sax. *gebuller*), n. II. 317.
- bulli* (rundt dryckeskärl, se ÖGL., Gottl. L.), dial. *bolle*, m.; bulle (rundt, mjukt och kulrigt bröd) II. 319, 320. jfr. bål.
- bulna, v. I. 48, 198.
- bulnad, m. I. 198, II. 309.
- bulster*, *bolster*, m. II. 42; bolster, m. & n. 304, 298.
- bult (N. Sax. *bult*, *bolte*), m. II. 300.
- bundin*, *bundan*, *bundon*, n. II. 115, 139.
- bundt (T. *bund*), m. II. 300.
- bundum*, -i, -in, v. I. 180, II. 406. jfr. *binda*.
- bunkabitær* (sjöröfware, se VGL. I), m. Ordet är af Ihre miss-tänkt och af VGL:s utgifvare förklaradt som *bunkabritær* eller *bunkabrytær*; jfr. dock hos Egilsson Isl. *brjótr* med *bíttr*, samt Upl. L. *bita*.
- bunkabrytari* (sjöröfware, se VGL. II, Add. 5 pr.), m. jfr. F. Dan. *bunkæ brut* (våldsgerning mot någon i hans eget fartyg).
- bunki* (skeppsdäck, lastrum, se Med. Bib. I. 168, P. Måns-son; Isl. *bínki*, *búlki*, skepps- last, däckslast, Färöiska *aa bunkan*, på däck), dial. *bunke* (hög, hop, bundt, jfr. Upl. L. i en ung hdskr.), m.; bunke (mat- eller tvättkärl, t. ex. mjölk-, fot-, tvättbunke, fil- bunke: bunke med filmjök; således samma dubbel-begrepp som i *binge*) II. 319, 244. jfr. *næfrabunki*.
- bur*, m. & n., dial. *baur*, n., *bäur*, m. II. 32, 110, 297; bur, m. 300. jfr. *fatabur*.
- burabref* (Stads L. Kg. B. 15), n.; burbref. jfr. *bure*.
- burþe*, *bordhe*, v. I. 97—9. se *bör*.
- burþe*, *bordhe*, *bordher*, *burt* (Cod. Bildst. s. 879), v. I. 82. jfr. *byria*.
- bure* (stadsbo, se Cod. Bur. s. 175, 136, Med. Bib. I. 318, Legend. s. 972; Isl. *búri*, borgare, bonde, N. Sax. *bur*, borgare, bonde), m. jfr. *burabref*.
- burskap*, *borghari*, *bya mæfer*.
- burghan*, se *borghan*.
- burghin*, *borghin*, p. preter. I. 207 (se 302); burgen 208. jfr. *biargha*.
- burghiz*, -is, p. preter. I. 207. 481. jfr. *biarghas*, *matburghit sik*.
- burin*, se *borin*.
- burk, se *budhker*.
- burskap* (Stads L. Kg. B. 15. N. Sax. *burschap*), n.; II. 295.

- burtu*, adv. se *brót*.
- buss* (1:o T. *bursch*, 2:o tugg-buss, tobaksbuss), m. II. 300.
- butn*, *botn*, m. II. 31, 34; *Botn* (karlnamn) 261, (ortnamn) 31; botten 303 (jfr. 20), 140, 334—5.
- by*, se *byr*.
- by* (N. Sax. *buy*, vindstöt, skur), m. II. 46, 304.
- bya mafer*, *bymafer*, *bya-* (*byia-*) *man* (1:o byaman, 2:o stadsbo, se Lagarne), m. jfr. *byr*, *bure*, *borghari*.
- bygangol*, adj. II. 401. jfr. *byr*.
- bygel*, bögel (T. *bügel*), m. II. 302.
- byggia*, v. I. 122 (jfr. 1:a noten), 367, 426; bygga 69, 122 i 1:a noten.
- byggjandi*, p. preter. I. 412.
- byggjar*, m. pl. II. 628. jfr. *Aimbigjar*, *Aisterbigjar*, *Gambigjar*, *Rofsbyggjar*.
- byggjad*, m. II. 309.
- byghp*, f. II. 97. 280; bygd 310, 294.
- byk* (förut: *byke*, N. Sax. *büke*), m. & n. II. 298.
- bykkia*, *bikkia* (hynda, Isl. *bikkia*, *bykkia*, jfr. Grimms D. Wört. *bätze*), dial. *bikja* (*bitja*), *bicka*, *becka*, *böcka*, f. II. 287. jfr. *argbigga*.
- bykkiuhvalper* (VGL. I.), *bikiu-* *hvalper* (VGL. II, hundvalp), m. jfr. *hvalper*.
- byld*, *böld*, f. II. 97, I. 198; böld 310.
- bylghia*, f. II. 224, 255, I. 198; bölja II. 320.
- byr*, *by*, m. II. 46, 249, 252, 275, 600, 605; by 304. jfr. *bya mafer*, *bygangol*.
- byr*, *bör* (god vind), m. II. 45, I. 82. jfr. Grimms D. Wört. *büren*.
- byrþ*, *byrþi*, f. II. 74—5, 243, I. 156; börð II. 310; börða 320, 75, 79. jfr. *abyrþ*, *atbyrþ*, *altarabyrþ*, *öxa-* (*öxa-*) *byrþi*, *vitniabyrðh*, *neder-*, *upp-*, *átbörð*.
- byrþaper*, p. adj. II. 375.
- byrþugher* (högbörðig, Kg. Styr. IV. 6: 5, Isl. *burðugher*), adj. jfr. *vælbyrðugher*.
- byrghia*, se *biargha*.
- byria*, v. I. 82, 442; börja 55, 64. jfr. *burpe*, *tilböria*.
- byriar*, v. I. 466. jfr. *byria*.
- Byringi* II. 283.
- Byrsuholt*, n. II. 280.
- byta*, se *böta*.
- byta* (fördela, Med. Bib. I. 267 — 8, 433, N. Sax. *büten*), v.; byta (skifta, vaxla) I. 73.
- byting (jfr. T. *wechselskind*), m. II. 302.

- bytta*, f. II. 320. jfr. *sqvaller-*
bytta.
byx, *byxa*, pl. *byxor* (N. Sax. *bozen*, *buzen*, Dan. *buzer*,
 hvaraf Ny-Isl. *buxur*), f. II.
 306, 323. jfr. *beckbyxa*.
båd, se *bup*.
båda, *både*, se *badir*, *badi*.
båge, se *bughi*.
båk (N. Sax. *bak*, *bake*), m. II.
 300.
bål, π. se *bul*.
bål (Eng. *bowl*), m. II. 300. jfr.
bulli.
bål, n. se *bal*.
bål, *båld*, adj. se *balder*.
båll (boll), se *baller*.
bål vatt (dial.), adj. II. 383. jfr.
balder, *hwater*.
bås, se *bas*.
båt, *båta*, se *bater*, *bata*.
båtnad, m. II. 309.
bådd (Isl. *bēðr*), m. II. 300.
bæpi, *-in*, se *bapir*.
bæggia, pron. räkn. II. 583, 609;
 begge 594. jfr. *bapir*.
bägare, se *bikar*.
bäi, m., *bäia*, f. (dial.) II. 135.
 jfr. *bi*.
Bäjrare, m. II. 344.
bäcken (T. *becken*), n. II. 318, 335.
bækker, m. II. 43 (jfr. 13, 17),
 138, 140, 275; *bäck* 300.
bældi (Med. Bib. I. 95, 204),
- bælli* (Bonav. s. 24, 165, Greg.
 s. 322), f. II. 227. jfr. *balder*.
bælgher (H. Birg. Up. II. s. 15),
 m. II. 46, I. 198; *belg* (*bälj*)
 II. 299.
bælghia? v. I. 198; *belga* (*bälja*)
 54. jfr. *bulghin*.
bælia (Cod. Bildst. s. 534, Legend.
 s. 983), v.; *böla* I. 52.
bælti, n.; *bälte* II. 324.
bænker, m. II. 44; *bänk* 300.
bær, n. II. 126 (se 627); *bär* 316.
bær (*bör*, tillkommer), *bar*, *bare*,
 v. I. 97—9, 287. jfr. *bæra*,
bör, *till bær*, *vidher bær*.
-bær, i adj. II. 415.
bæra, *biæra*, *biera*, v. I. 156.
 97—9, 239—240, 286, 330,
 440; *bära* 256, 240, 244, 258,
 288, 487. jfr. *bar*, *bart*, *borin*,
bær, *bierir*.
bæranz træ, n. I. 418, 419.
bæria (slå), v. I. 78, 80 i 2:a
 noten, 89, 210, 426. jfr. *barpi*,
berþr.
bærnsker, *barnsker*, adj. II. 386.
bæter, *bæzt* (*bæst*), adv. II. 436,
 449; *bättre*, *bäst* 470.
bætri, *bæzter* (*bæster*), adj. anom.
 II. 436; *bättre*, *bäst* 468.
bäfver, se *biur*.
bögel, se *bygel*.
bögh, v. I. 230. jfr. *biugha*.
böghia, v. I. 230; *böja* 69, 438.

<p><i>bökeskogher</i>, m. II. 160; bokskog. jfr. bok.</p> <p><i>bökling</i> (T. <i>bückling</i>), m. II. 302.</p> <p><i>böla</i>, se <i>bælia</i>.</p> <p><i>böld</i>, <i>bölja</i>, se <i>byld</i>, <i>bylghia</i>.</p> <p><i>Bömare</i>, m. II. 344.</p> <p><i>bön</i>, f. II. 96; 310.</p> <p><i>böna</i>, f. II. 29; 320.</p> <p><i>bönhas</i> (N. Sax. <i>bönhase</i>), m. II. 302.</p> <p><i>bör</i>, m. se <i>byr</i>.</p>	<p><i>bör</i>, <i>burpe</i>, <i>bordhe</i>, v. I. 97—9; böra 99 (se 291), 67, 69—70, 78, 86, 307, 309, 399, 479. jfr. <i>bær</i>, <i>tilbör</i>.</p> <p><i>börd</i>, <i>börda</i>, se <i>byrþ</i>.</p> <p><i>börja</i>, se <i>byria</i>.</p> <p><i>börst</i>, se <i>borst</i>.</p> <p><i>böta</i>, Gottl. L. <i>byta</i>, v. I. 340, 351, 442; <i>böta</i> 294, 74.</p> <p><i>bözt</i>, 2 sg. impf. I. 331. jfr. <i>biuþa</i>.</p>
---	--

C.

<p>Carl, Calle, se <i>Karl</i>.</p> <p>ceder, m. II. 304.</p> <p>centner, m. & n. II. 298.</p>	<p><i>cirkil</i> (H. Birg. Up. III. s. 375, 425), m.; <i>cirkel</i> II. 303.</p> <p>Cypern II. 347.</p>
--	---

D.

<p><i>dadh</i> (Alex. 10451 <i>daadh</i>, N. Sax. <i>dad</i>, jfr. Isl. <i>dáð</i>), f.? I. 494 i noten; <i>dåd</i>, <i>råd</i> och <i>dåd</i>, n. II. 316. jfr. <i>hjelte-</i>, <i>miss-</i>, <i>nidings-</i>, <i>öfverdåd</i>, dat.</p> <p><i>dagg</i>, <i>dagh</i>, f. II. 61, 69; <i>dagg</i> 306.</p> <p><i>dagg</i> (<i>skeppedagg</i>, T. <i>dagg</i>), m. II. 300.</p> <p><i>dagher</i>, m. II. 23, 9, 166, 252, 254; <i>dag</i> 300, 288; <i>dager</i> 304.</p> <p><i>daghfiælat</i>, p. adj. I. 432. jfr. <i>fiala</i>.</p> <p><i>daghfulghit</i>, p. adj. I. 431—2, 506. jfr. <i>fiala</i>.</p>	<p><i>daghliker</i>, <i>daghlaker</i>, <i>-leken</i>, adj. II. 394, 428; <i>daglig</i> 458.</p> <p><i>daghsværki</i>, n. II. 254; <i>dags-</i> <i>verke</i> 325.</p> <p><i>daghþinga</i> (se Cod. Bur. s. 522 <i>daghþingande</i>, N. Sax. <i>dag-</i> <i>dingen</i>, <i>degedingen</i>, Dan. <i>dag-</i> <i>tinge</i>, hvaraf Ny-Isl. <i>daghþinga</i>), v.; <i>dagtinga</i> I. 52.</p> <p><i>daghþingan</i> (Kg. Styr. IV. 5: 16 <i>dagtingan</i>), f.; <i>dagtingan</i> II. 312.</p> <p><i>daghwarper</i>, <i>daghurper</i>, <i>davarper</i> (Cod. Bur. s. 151), dial. <i>dagol</i>, m. II. 55. jfr. <i>warper</i>.</p>
--	--

daig, *daila*, se *degger*, *dela*.
dal, m. II. 49 (jfr. 13, 17), 35, 140, 275, 600; 299 (jfr. 20);
 Dal (Dahl) 343, -dal 348.
Dal, m. II. 49, 275; Dal, Dalsland.
Dalar, m. pl. II. 50, 275; Dalarne 346—7.
Dalbor, m. pl. II. 198, 268;
 Dalbo (från Dal), sg. 345. jfr. *boi*.
daler (N. Sax. *daler*), m. II. 304, 330.
Dalkarl (från Dalarne), m. II. 345. jfr. *karl*.
Dalkulla (från Dalarne), f. II. 346. jfr. *kulla*.
damber, m.; dam II. 300.
dan? f. II. 83. jfr. *danar arf*.
Dan, m. II. 267—8. jfr. *dansker*.
dana (svimma, se Cod. Bur. s. 491, Alex. 2885), v.; dåna I 46.
dana (Dan. *danne*), v. I. 494 i noten, 44. jfr. *dann*.
Danabækker, m. II. 275.
Danaholmber, m. II. 274.
danar arf, *dana arf*, n. II. 83; *dana-arf* jfr. *dan*.
dande, se *donde*.
dangla (N. Sax. *dangeln*), v. se *dingla*.
dank, m. II. 300.
Danmark, f. II. 276, 270.

dann (för *dann*, så *dann*), adj. I. 494 i noten, II. 533. jfr. *likadan*, *vældan*, *hurudana*, *svadana*.
danneman, m. II. 426. jfr. *donde*.
dansker, adj. II. 386, 268—9;
 Dansk, adj. & sbst. 457, 345, 462. jfr. *Dan*.
dar (spe, se Legend. s. 586), n.
dara (Cod. Bur. s. 19, 495), v. I. 162; dåra 46.
dare (Cod. Bur. s. 27, 187, N. Sax. *dor*, H. T. *thor*), m.; dåre II. 319.
darotter, adj. II. 397.
darra (Bonav. s. 107), v.; I. 51.
darskaper (Kg. Styr. III. 44, Bonav. s. 190), m.; darskap II. 309, 292.
dask, m. & n. I. 210, 50.
daska, v. I. 210.
daskig, adj. I. 210.
dat (T. *that*), f. II. 310, I. 494 i noten. jfr. *dadh*.
datt, se *döper*.
datt (dial.), v. I. 204. jfr. *detta*.
daupr, se *döper*.
dauen, *dâen* (dial.), p. preter. I. 136—7. jfr. *dôia*.
dauga (dial.), se *dôia*.
de (dial.), pron. se *dâ*.
de, pron. se *peir*.
degger (H. Birg. Up. II. s. 64, Läkeb. B. 54: 2), m., Gottl.

- dial. *daig* n. (enligt Säve);
deg, m. II. 300.
- degħia, digħia*, f. II. 224; *deja* 320.
- deker*, se *diker*.
- del* (F. N. Sax. *del*), m. II. 50;
300. jfr. andel, fjerndel, *for-*
del. jfr. ock *luter*.
- dela*, v. I. 101; 52, 59—64, 99.
- dela*, Gottl. L. *daila*, f. II. 219,
I. 499; delo-, i delo I. 101 i
2:a noten, II. 324, 332, 613.
jfr. *viperdelu mapar*.
- deld*, f. II. 97.
- delvis*, adv. II. 456. jfr. -vis.
- den, det, se *pan*.
- denne, detta, se *passi*.
- der, se *pær*.
- deraf, -om, -på m. fl. adv. II.
512, 546.
- deras, -dera, se *peirra*.
- det, konj. se *pæt*.
- detta, dätta* (dial.), v. I. 204. jfr.
datt, dattet.
- di, m.? se *dighi*.
- dia, dya, di, dipi*, v. I. 120—1
(se II. 622 & Anm. 29); di
116, 101 i 1:a noten, dia 53.
jfr. *dighde, dighi*.
- diakn, diækn*, m. II. 284.
- diarver, diærver* (Cod. Bur. s.
499), adj. II. 384; *djerf* 456.
- diavul, diævul* (Cod. Bur. s. 20,
23, 144, 203), m. II. 252;
djevul 303, 328, 336.
- djerfvas*, se *dirvas*.
- dig*, se *pik*.
- dighde*, v. I. 622, Anm. 29. jfr.
dia.
- digher*, adj. II. 406, 434, Anm.
29; *diger* 459.
- dighi? diji?* m. II. 197, I. 120
—1; di. jfr. *dia*.
- dighia*, f. se *degħia*.
- dika*, v. I. 101; 54, 99.
- diker, dikker, deker* (Med. Bib. II.
370), m.? II. 144 (jfr. 586);
decker (däcker), m. & n. 317,
595.
- diki*, n. II. 132; *dike* 324.
- dikt* (ingivelse, förestavande, se
Med. Bib. I. 113 *mz thæs*
hælgha anda dikt, jfr. Alex.
4662 *sannind ok ænga dikt*,
uppfinning, T. *gedicht*, förut
dicht), f.; II. 311.
- dikta* (uttänka, författa, bereda,
förfärdiga, se Upl. L. Conf.
ny dictæp naml. *lagh*, Med.
Bib. I. 319 *een sanger wæl*
diktadher, diktadhe a hebreisko
tungo, 82 *dikta sik bætre klæ-*
dhe, Kg. Styr. IV. 3: 5 *oræt*
dichta ok städia, Cod. Bur. s.
510 *domaren dictape rædelekt*
hiul, 181 *dicta hanom eet pa-*
lacium, jfr. Lat. *dictare* och
Grimms D. Wört. *dichten*), v.
II. 377; I. 51.

- dikta (skeppsbygg., T. *dichten*, af *dicht*, tät), v. I. 51.
 dill, f. II. 306.
 dimp, se dändimp.
 dimpa, v. I. 256 (jfr. 202), 263.
 din, se *pin*.
 dingla, dangla, v. I. 47, 181. jfr. dangla.
dirve (Cod. Bur. s. 493, Kg. Styr. III. 19), f. II. 227.
dirvas, *dyrvas*, v.; djerfvas I. 71, 484.
Dis, *Disa*, f. II. 264; *Disa* 342, 243.
Disaping (se Upl. L.), n.; Dis-ting, m. II. 317 i 1:a noten.
diska, *deska* (dial.), v. I. 210, 52, 221.
diska vatn (Legend. s. 586), n.; diskvatten I. 210.
disker (bord? fat, tallrik, jfr. Upl. L. s. 309, 454 och Vestm. L. med Bonav. s. 172, Hert. Fredr. 384, Alex. 2304, 8188, Isl. *diskr*, fat, catinus), m.; disk (bord, N. Sax. *disk*, jfr. Stads L. Rdst. B. 6) II. 300, I. 210; diskar, pl. II. 305.
disputera, v. I. 51.
diss, *disse*, *dise* (dial.), m. I. 120—1.
dissen (dial.), pron. II. 498, 538. jfr. *pæssi*.
 ditkomst, f. II. 311. jfr. -komst.
- diunga* (se VGL.), v. jfr. *dänga*.
diup, n. II. 116; djup 316.
 djupande (folkv.) I. 406—9.
diuper, adj. II. 383, 435; djup 456.
diur, n. II. 116; djur 316, 288.
do, *doe*, v. I. 136. jfr. *döia*.
dobbla (Cod. Bur. s. 156, N. Sax. *dobbeln*), *dufta* (Gottl. L.), v.; *dobbla* I. 47. jfr. *dubil*.
doblare (Smål. L., N. Sax. *dobelar*), *dublare* (ib. var.), m.
dofna, se *dufna*.
doft (Med. Bib. I. 346), *dopt* (Bonav. s. 104), *dupt* (Läkeb. B. 66: 1), n. II. 116; doft, f. & n. 298, 311, 316.
dogg (Eng. *dog*), m. II. 300.
dogha, *doghandi*, se *dugha*, *dughandi*.
dogse (bibl.) II. 426.
dok (N. Sax. *dok*, duk), n. II. 316. jfr. *duker*.
dolk (se Grimms D. Wört. *dolch*), m. II. 300.
dolsk, se *dulsker*.
domari, *domeri*, m. II. 205, 254, 338; domare 315, 337.
domber, *domer*, -*domber*, m. II. 25; dom 300, -dom 302, 292.
domna, se *dumna*.
dampa (dial.), v. I. 202. jfr. *dumpa*.

- don (jfr. N. Sax. *don*, göra), n. II. 316, I. 494 i noten.
- donde, *dande*, *-des*, adj. II. 425. jfr. *dughandi*, danneman.
- donde, v. I. 79. jfr. *dynia*.
- dopfont, se *fonter*.
- dor, se *dyr*.
- Dora, f. II. 342.
- doraper, p. adj. II. 375.
- dose (dial., se Grimms D. Wört. *dose*), m. II. 193; *dosa*, f. 320, 201.
- dottir, *dotir*, *doktir*, f. II. 172 (jfr. 279, II. 624), 161, 176, 253, 266, 603, 608, 611; *dotter* 328, 166, 177, 307, 336. jfr. *dytrir*.
- dra, se *dragha*.
- draf (H. Birg. Up. I. s. 353, III. s. 354, G. Ordspr. 915), n.; *draf*, m. & n. II. 298.
- dragande, p. pres. I. 415.
- dragg (N. Sax. *dragge*), m. II. 300.
- dragha, *draghin*, v. I. 169, 243, 286; *draga*, *dra* 252, 45, 117, 254, 288, 300, 374; *dragas*, *dras* 255, 483. jfr. *dro*, *trou*, *dreghit*.
- drak, v. I. 191. jfr. *drikka*.
- draki (Cod. Bur. s. 470, 71), m.; *drake* II. 293.
- drank (N. Sax. *drank*), m. II. 302, I. 191.
- drap*, n. II. 116; *dráp* 316.
- drap*, *-um*, i, v. I. 154. jfr. *drapa*.
- drapari*, m. II. 206, 254; *drápäre*.
- drapt*, 2 sg. impf. I. 330. jfr. *drapa*.
- draumbr*, se *drömber*.
- draup*, *dráp* (dial.), v. I. 234. jfr. *driupa*.
- dref*, v. I. 222. jfr. *driva*.
- dreghit*, p. preter. I. 169. jfr. *dragha*.
- drif* (urväder, Cod. Bildst. s. 158, Isl. *drif*), n.? f.? I. 222.
- drift (N. Sax. *drift*), f. II. 311, 294, I. 222.
- drick (Dan. *drik*), m. II. 300. jfr. *drykker*.
- drikka*, v. I. 191, 48, 243, 260, 302, 438, 440; *drieka* 255, 257, 263. jfr. *drak*, *drukka*.
- drieka*, n. II. 324, 295, I. 500.
- drikkia*, f. se *ofdrikkia*.
- drill (Ital. *trillo*), m. II. 300.
- drinkare* (Smål. L.), m.; I. 191.
- driugher* (Isl. *driúgr*)? Gottl. I. *driaugr*, dial. *driog*, adj. II. 389; *dryg*.
- driupa*? *drypa*, dial. *driopa* (*dre-
opa*), v. I. 234, 260; *drypa* 257, 247, 289, 299. jfr. *draup*, *drupu*.
- driva*, *drivo*, v. I. 222, 244; *drifva* 251. jfr. *dref*.

- drifva, f. II. 320. I. 222.
- dro, drogh, v. I. 169. jfr. dragha.
- drotin, drotin, m. II. 38, 40, 235, 252.
- drotning, f. II. 69; drottning 306 (jfr. 20), 293—4.
- drotsæti, drotsæti, drotzet, m. II. 195, 243; drotset, drots 300, 201.
- drott, m. II. 300. jfr. drotin.
- drukku (Vestm. L. I), -in, v. I. 191, 438, 440. jfr. drikka.
- drukkinskaper (Kg. Styr. III. 15, Alex. 6781), m. I. 278; drycenskaper II. 293.
- drukna, drunkna (Gottl. L., Cod. Bur. s. 57), v. I. 48, 191; drunkna 48.
- drupi, m. II. 201, I. 234; droppe II. 319, 202.
- drupu (Cod. Bur. s. 56), v. I. 234. jfr. driupa.
- drufva (N. Sax. druve, jfr. Med. Bib. II. 92 windrujwa), f. II. 320.
- dryg, se driugher.
- drykker (Alex. 6134), m. II. 43; dryck 308. jfr. drick.
- drykkia, f. se ofdrykkia.
- drypa, se driupa.
- dråp, se drap.
- dræg, drægg, f. II. 71; drægg 306.
- dräll, drell (N. Sax. drell), m. II. 308.
- drænger, m. II. 45; dräng 300, 287, Anm. 8 i noten.
- drænka, v. I. 302, 191, 260; dränka 72.
- dræpa, dræpin, v. I. 154, 330, 440; dräpa 253, 288, 298. jfr. drap, drapt.
- dræt, drætt, drækt, f. II. 93, 154; drägt 311, 294. jfr. bo-, käelka-, notadræt, sino-, tvædrækt, endraght, sam-, utdrägt.
- dröfdhaster, p. preter. I. 452. jfr. dröva.
- dröghia, v. I. 69; dröja.
- drömbær, Gottl. Hist. draumbr, m. II. 34, I. 114 i l:a noten; dröm II. 300.
- dröma, Gottl. Hist. droyma, v. I. 114 i l:a noten; drömma 70.
- dröpa (Cod. Bur. s. 502), v. I. 234—5, 260.
- dröva (oroa, störa, N. Sax. dröven), v. I. 106, 452. jfr. bedröva.
- drövilsi (Kg. Styr. IV. 6: 4), n. II. 131, 254; bedröfvelse, f. 312.
- du, pron. se þu.
- dua, v. I. 53, 139 i noten.
- dubil (N. Sax. dobbel), dufl, n. II. 124; dobbel 318. jfr. dobbla.
- Dudhraholt, Dudharhult, n. II. 280; Döderhult.

- dugla*, se *dobbla*.
- dufna*, *dofna*, v. I. 302; *dufna* 48. jfr. *dumna*, *duvin*.
- dugha*, *dogha*, v. I. 279 (jfr. 267, 280—2); *duga* 287 (jfr. 279), 46, 70. jfr. *dög*.
- dughandi*, *doghandi*, p. pres. I. 279, 416 i noten, II. 425. jfr. *donde*.
- duka* (N. Sax. *duken*, böja sig, *dyka*), v. I. 234; *duka* under *ib.*, 46. jfr. *dyka*.
- duka* (till måltid), v. I. 46.
- duker*, m. II. 34; *duk* 300. jfr. *dok*.
- duldi*, v. I. 83; *dolde*, *dold* 290, 452. jfr. *dylia*.
- dulsker*, *dylsker*, adj. II. 385; *dolsk*.
- dum*, *dummer*, adj. II. 456, 462.
- dumbi* (Cod. Bur. s. 174), m. II. 185.
- dumna*, *domna*, v. I. 302, II. 412; *domna* I. 48. jfr. *dufna*.
- dumpa* (dial.), v. I. 202. jfr. *dompa*.
- dun* (H. Birg, Up. I. s. 223, II. s. 40), n.; II. 316.
- dunk*, m. II. 300.
- dunst* (T. *dunst*), f. II. 311, 294.
- dupst*, se *doft*.
- dur*, se *dyr*.
- durk*, m. II. 300.
- dusk*, n. I. 210.
- duska*, v. I. 210, 50.
- dusker* (dial.), m. I. 210.
- duskig*, adj. I. 210.
- dussin*, n. II. 318, 335.
- duttet*, p. preter. I. 204. jfr. *detta*.
- duva* (Cod. Bur. s. 6), f.; *dufva* II. 320; *dufbonde*, m. 287.
- duvin* (Bonav. s. 138, Ark. Bön-bok), adj.; *dufven* I. 48. jfr. *dufna*.
- dvala* (mora, Kg. Styr. IV. 5: 16 *utan alla dvalu*), f., *dvali* (mora, sopor), m. II. 210, 179 (jfr. 627), 243; *dvala* (sopor), f. 320.
- dvaldi*, -um (Upl. L. Conf.), *dvalt* (Alex. 5487), v. I. 83. jfr. *dvælia*.
- dvalin?* adj. II. 402; *valen*, *valhänd* 459.
- dvergsnät*, dial. *värnsät*, m. II. 403.
- dvælia* (dröja, Cod. Bur. s. 520; transit. i Kg. Styr. III. 47 *dvælia sina wrede*, fördröja, sakta, återhålla), *dvælias* (uppehålla sig, vistas), v. I. 83, 89, 90, 367, 465, 482 i 1:a noten; *dväljas* 290, 70, 78, 85, 93, 337, 482. jfr. *dvaldi*.
- dværgher* (Hert. Fredr. 575), dial. *dyrg*, *dyerg*, *värj*, m.; *dverg* II. 300, 403.
- dy* (*dyr?*), *dvi*, dial. *du*, *di*, m.

- II. 49, 196, 304; dy 304. jfr. *döe*.
- dya*, v. se *diä*.
- dyghþ* (Göd. Bgr. s. 74, Kg. Styr. II. 8, 11), f. II. 97, 253, I. 279; *dygh* I. xxii; dygd II. 310, 294.
- dyghþelikar* (Kg. Styr. II. 1), adj. II. 394—5.
- dygdig, adj. II. 457 (jfr. 369), 467.
- dyghn*, se *döghn*.
- dyka*, v. I. 297 (jfr. 234), 59, 73, 256, 289. jfr. *duka*.
- dylia*, v. I. 83, 88—9; dölja 290, 70, 78—9, 84, 90, 93. jfr. *duldi*.
- dylik, se *þylikar*.
- dymbilvika* (påskvecka, se ÖGL.), f.; dymmelvecka Anm. 3.
- dymedelst, adv. II. 544.
- dymmel-onsdag (onsdagen i dymmelveckan), m. Anm. 3.
- dylsker*, se *dulsker*.
- dyn*, *dön*, m. II. 51; dån, dön, n. 316, 297.
- dyna*, f.; II. 320.
- dyngia*, f. II. 224; dynga 320.
- dynia*, v. I. 79; dāna, döna 46, 99. jfr. *donde*.
- dyr*, *dur*, *dör*, *dor*, n. & f. II. 174 (jfr. 358), 176; dörr, f. 305.
- dyr*, *dyrri*, adj. 415, 434; dyr, -are, -ast 456. jfr. *dyrir*.
- dyrari*, -arin, -ane, -ast, adv. II. 434, 449; dyrare, -ast.
- dyrir* (för dyr), adj. II. 415 i noten, 600 i noten.
- dyrk (Dan. *dirik*, *dirk*, af N. Sax. *dierker* eller H. T. *dietrich*, *dietrich*), m. II. 300.
- dyrka (uppläsa med dyrk), v. I. 55.
- dyrka* (vörda, tillbedja, stegra, se Upl. L., P. Månsson), v.; I. 49.
- dyrköpt, p. adj. I. 451.
- dyrni*, dial. *dörne*, *döne*, n. II. 133, 358.
- dyster (T. *düster*), adj. II. 459.
- dytrir* (Gottl. L.), f. pl. II. 173, 615. jfr. *dottir*.
- däð* (dial.), adj. I. 136. se *döper*.
- däd*, se *dadh*.
- däen*, se *dauen*.
- däi* (dial.), v. I. 136. se *döia*.
- dålig (Isl. *dålagr*, Dan. *daarlig*), adj. II. 468.
- dån, dāna (döna), dāna (svimma), se *dyn*, *dynia*, *dana*.
- dåndimp, m. I. 202, II. 300.
- dāra o. s. v. se *dara* o. s. v.
- dā*, *de* (dial.), pron. pers. II. 475. jfr. *ü*.
- dā* (dial.), pron. demonstr. II. 494. jfr. *þan*.
- dāa*, *dāja* (dial.), v. I. 136, 429 i 2:a noten, 460. jfr. *döia*.

- däfna**, v. I. 48. jfr. däfven.
däggande djur, däggdjur (som uppföda sina ungar med di), n. I. 101.
dægga, *degga* (gifva di), v. I. 101 & 1:a noten, 120—1; **dägga** 99.
däka (dial., Isl. *dækia*), f. Anm. 8 i noten.
däck (dial.), pron. pers. II. 475. jfr. *skar*.
däck, *däckan* (dial.), pron. poss. II. 487. jfr. *ikar*.
däck (N. Sax. *dek*), n. II. 316.
däcker, se *diker*.
dæl, adj. II. 408.
dæld (Isl. *dæld*, f.), m. & f. II. 310.
dämna, v. I. 69, 114.
dänga (Isl. *dengia*), v. I. 54. jfr. *diunga*.
dängandes I. 421.
däre, *den däre*, *-ne*, *-inge* (dial.), pron. II. 500, 518 i noten.
däfven, adj. I. 48. jfr. däfna.
döda, v. I. 54, 99, 100, 114 i 1:a noten.
dödande (folk.) I. 408—9.
dödhburen, p. adj. I. 440. jfr. *borin*.
döper, run. *taupr*, *tuþr*, Gottl. L. *daupr*, *datt*; dial. *däð*, adj. II. 371, I. 136—8, 429 & 2:a noten; 440; **död** 137, 429. jfr. *döia*.
döper, m. II. 142 (jfr. 627), 242, 252; **död** 300. jfr. *döpi*.
dödfödd, p. adj. I. 450.
döpi, m. II. 186, 142. jfr. *döper*.
döpsliker, *döpsleker*, adj. II. 395; **dödlig** 458—9. jfr. *odöpsliker*.
dödsstraff, n. II. 393 i noten.
döpsriper (se Upl. L.), *döpsriper*, m. II. 142, 164. jfr. *viþur*.
döe, *döii* (dial.), m., *döa*, *döja*, f. II. 49. jfr. *dy*.
dög (dial.), v. I. 279. jfr. *dugha*.
döggher, n. II. 124. jfr. *dögghn*.
dögghn, *dyghn*, n. II. 116; **dygn** 316.
döia, *döa*, *dögga*, dial. *däuga*, *däa*, *däja*, *däi*, v. I. 135—8, 171 i noten, 176; 429, 460, 506; **dö** 254, 116, 287. jfr. *do*, *dauen*, *döper*.
döit (dödt, H. Birg. Up. III. s. 451), p. preter. jfr. *döia*.
dölja, se *dylia*.
döma, v. I. 336 i 1:a noten; 69.
dömi (exempel, Med. Bib. I. 376), n. II. 133; **-döme** 324. jfr. *odömi*, *biskups-*, *æptirdömi*.
dön, *döna*, se *dyn*, *dymia*.
dön (lukt, H. Birg. Up. III. s. 93, 244, Läkeb. A. 175: F), m. II. 51 i noten, 45.
döpa (VGL. I. & II. K. B. 1), v.; I. 73.
döpsli, n. II. 133—4; **döpselse**, f. 312.

dör, *dörr*, se *dyr*. | 106, 114 i 1:a noten; *döfva*
döva (Cod. Bur. s. 414), v. I. | 52, 99.

E.

e, *æ* (semper), adv. II. 392.
 jfr. *e-*, *æ-*.
edha (smärta, G. Ordspr. 591,
 875, Bonav. s. 161), v. in-
 pers. jfr. Isl. *æða*, *σða* (rasa),
 af *ðör*.
eþer, m. II. 23, 252—4; ed 308.
eder, pron. pers. & poss. se *íþar*.
eþsöri, *ezvöre*, n. II. 128 (jfr.
 627), 325, 357, 415; edsöre
 325. jfr. *söri*.
eþsört, adj. n. II. 129, 415. jfr.
sör.
 efter, efterdöme, se *æptir*, *æptir-*
dömi.
 eftergift, f. II. 311, 94. jfr. *gipt*.
 efterlevven, p. preter. I. 433 i
 3:e noten.
efster, *æfster*, adj. anom. II. 441.
 egendom (N. Sax. *egendom*, H.
 T. *eigenthum*), m. II. 302.
 egenskap (T. *eigenschaft*), m. 293,
 282 i noten, 309.
 egg, se *æg*.
egha, *eigha*, *aigha*, *ægha*, *agha*,
egku o. s. v., v. I. 276—7
 (jfr. 265—7, 280—2), 327, 331;
 ega (*äga*) 69. jfr. *a*, *at*, *atti*,
aigha, *aghas*, *äga*, *ær*. | *egha*, *aigha*, *ægha*, f. II. 219, I.
 277, 499; ega (*äga*) II. 320,
 323, 332.
eghandi, *aighandi*, *æghandi*, m.
 II. 206 (jfr. 15, 19), 254;
 egande (*ägande*), p. pres. I.
 415.
eghin, *eighin*, *aighin*, *æghin*, pron.
 II. 522, I. 276, 281; egen II.
 548, 550. jfr. *egha*.
eghn, *eighn*, f. II. 82—3 (jfr.
 13, 17), 248, 251, I. 277. jfr.
 engd, Dan. *egn* (trakt, nejd).
eghna (Cod. Bur. s. 519), v. I,
 277; eгна 48.
Egyptoland, n. II. 272; Egypten
 347.
 Egyptier, m. II. 345.
 ehurudan, pron. adj. II. 550.
e hvar, *e hva*, *e hvo*, *e hvað*,
æ hvar o. s. v., pron. II. 504
 (jfr. 527); eho, ehvad, ehvars,
 ehvem 550.
 eider, m. II. 304.
eigha o. s. v. se *egha* o. s. v.
ein, se *en*.
ek, pron. se *ik*.
ek, f. II. 158, 133; 305; Ek, m.
 II. 343.

eker? f. II. 70; ek, eker 307.
eki, n. II. 133.
ekia, f. II. 221, 255; eka, öka
 (föret ökia) 320, 322.
eck, äck (dial.), pron. pers. II.
 475. jfr. *ikar*.
eck, äck, -an (dial.), pron. poss.
 II. 487. jfr. *ikar*.
ekki, se *ækki*.
eckla, -as, v. I. 47, 55.
ekorni, se *ikurni*.
elak (Isl. *lakr*, dålig), adj. II. 468.
elder, m. II. 34, 221—2; eld
 300; Eld 343.
 Eldslandet II. 347.
eldsto, f. II. 88 i noten. jfr. *sto*.
eldstod, f. II. 88, 310. jfr. *stup*.
elf (flod), se *ælf*.
elf, elfva (natur-ande), f. II. 75.
 Elfdaling, m. II. 345.
elg, se *ælgher*.
 Eliasson, m. II. 343.
elin, se *alin*.
 Elin, f. II. 342.
eljest, se *ællis*.
eller, se *æller*.
elfva, elfte, räkn. se *ælliou, ællipti*.
elfva (siffran och talet 11), f.
 II. 596.
elände, n. II. 325, 376.
elände (bibl.), adj. se *ælende*.
embete, se *æmbiti*.
Emorper, se *Öpmorper*.
emet, se *mot*.

Emunder, Æmunder, m. II. 262,
 265, 266 i noten, 628.
en, ein, ain, ann, æn, et o. s. v.,
 dial. *ain, an, in, jen, a*) räkn.
 II. 556 (jfr. 553—5), 485,
 488, 538. b) pron. 515, 557.
 c) art. 500; en, ett a) 589
 —590, 593, 597. b) 547. c)
 544. d) en, adv. 547. jfr. *ain*,
ann, annir.
en, f. se *entir*.
en-, æn- i sammansättning II.
 585; en- 595.
-en, -in, -ena, -ina, förkort. pron.
 II. 534—6, 539.
ena, all ena, adv. II. 464, 516.
 jfr. *allena*.
Enaköpingen, m. II. 274; En-
 köping.
enalund, adv. II. 516.
enast, enust, enost, at enast, at
enasto o. s. v., adv. II. 516,
 517. jfr. *allenast*.
endaghi, m. II. 184.
endast, adv. II. 547.
ende, pron. adj. II. 517, 537,
 613; 547. jfr. *enge*.
endera, pron. II. 550, 595. jfr.
 533 *en þerra*.
endraght (N. Sax. *endragt*), f.
 II. 93; endragt 311.
enelag, m. se *lagher*.
enfald (T. *einfalt*), f. II. 310.
 jfr. -fald.

enfaldet, enfaller, adj. II. 374, 587. jfr. *-faldet*.
enfödd, p. adj. I. 447.
engd, ängd (förut: *egnd, ägnd*), f. II. 310 & 1:a noten), jfr. *aghn*.
enge (ende), pron. adj. II. 516, 421, 537, 613. jfr. *enigh*, *enunga*.
engel, se *ængel*.
Engelsk, England, se *ænglisker*, *ænsker*, *Ængland*.
Engelske (dial.), m. II. 320.
Engelsman, m. II. 344.
engin (ingen), se *ængin*.
engsins, engsis, eingsins, pron. II. 525. jfr. *ængsins*.
engti, se *ængti*.
enivar, ennor (aliquis), pron. II. 516; en hvar (quisque) ib., 549.
enhyrningar (H. Birg. Up. II. s. 3), m.; enhörning 302.
enhænder (Cod. Bildst. s. 255 *enhæther*), p. adj. I. 450, II. 375; enhånd 457. jfr. *-hænder*.
enhörna (ensamt hörn, se Bonav. s. 171), f. jfr. *hyrna*.
enig (endrägtig, D. *enig*, T. *einig*), adj. 519 i noten. jfr. *tre-enig*.
enigh (ende), pron. adj. II. 518. jfr. *enunga*, *enge*.
enir? dial. *jene*, m., *ain*, f. II. 47; en, f. 305.

enka, pron. adj. II. 519, 421, 537.
enkel (Holl. *enkel*, N. Sax. *enkeld*, Dan. *enkelt*, jfr. Grimms D. Wört. *einbel*), adj. II. 458, 455, 467.
enkia, f. se *ænkia*.
enki (enkling, se Didrik s. 235, Isl. *ekkill*), m.
enkling, m. II. 287, 293.
enkum, adv. II. 519; *enkom* 466.
enliker, adj. II. 394; *enslig*.
enläter, enlåta, adj. II. 383, 424.
enlunder, p. adj. II. 375.
enlöper, adj. II. 382.
enna handa II. 516, 586; *enahanda* 464, 597. jfr. *handa*.
enni, räkn. II. 584.
ennor, se *enivar*.
eno (*enu*), *at eno* (ätminstone, Cod. Bur. s. 15, 168, jfr. Upl. L.), adv. II. 516. jfr. *ivir eno*.
ens, at ens, Gottl. L. *at ains* (Isl. *eins*, *at eins*, *endast*), adv. II. 516; *ens* (T. *eins*), om *ens*, icke *ens*, med *ens*. ib. & noten.
ens (Alex. 2123, 5837, T. *eins*), adv.; *ens*, *ense* II. 464 (jfr. 516 i noten), 427.
ensamin, ensamber (se ock Ansgar. 6: 18), Gottl. Hist. *ainsamt*, Kg. Styr. IV. 6: 3 *ænsamt*, dial. *esamb* o. s. v., pron. adj. II. 403, 382; *ensam* 458.

- ensetika*, adv. II. 394 i 3:e noten.
- enskylder*, *enskyller*, *enskalder*, p. adj. I. 447—8, Anm. 39; enskild ib., II. 457. jfr. *skylder*.
- enstaka*, *enstika*, adj. anom. II. 423; *enstaka* 463.
- enstöpfring* (se Vestm. L.), dial. *ainstyding*, m.; *enstöding* (föräldr.). jfr. *enstöring*.
- enstöring* (hos Lind *enstöhling*, *enstökning*), m. II. 302.
- enthra*, adj. II. 420. jfr. *prar*.
- entima*, adv. II. 588.
- enunga*, *enugha*, run. *ainika* (ende), pron. adj. II. 517, 537. jfr. *enge*, *enigh*.
- enust*, *enost*, se *enast*.
- en valdugher* (Upl. L. Præf.), *envaldogher* (Cod. Bur. s. 150), *en vældugher* (Södm. L. Præf.), adj. II. 389; *enväldig*. jfr. *valdugher*.
- envøten* (dial.), p. adj. I. 277.
- envigli*, n. II. 133; *envig* 317.
- enögdher* (Med. Bib. I. 475), p. adj. I. 449, II. 375; *enögd*. jfr. *ögdher*.
- er*, v. se *ær*.
- er*, rel. part. se *ær*.
- er* (dial.), pron. pers. II. 475. se *ir*.
- er*, pron. pers. & poss., se *ipar*.
- er-* (T. *er-*), oeskilj. partik., ännu icke i Syn. Lib. upptagen.
- erbjuda* (T. *erbieten*), v. I. 54. jfr. *biuþa*.
- erfara* (T. *erfahren*), v. I. 54. jfr. *fara*.
- erg*, m. & f. II. 302.
- erga*, -as, v. I. 55.
- erhålla* (T. *erhalten* i bem. obtinere), v. I. 54. jfr. *halda*.
- Erika*, f. II. 342, 287.
- Eriker*, *Ereker*, run. *Airikr*, m. 261 (jfr. 632), 246 i 2:a noten, 263, 265, 501; *Erik*, *Eriks-son* 342—4. jfr. *arsæl*, *sighersæl*, *vædherhatter*.
- Eringisl*, m. II. 262, 40, 265.
- erinra* (T. *erinnern*), v. I. 53.
- erläggande* (T. *erlegend*, *solvens*), p. pres. I. 415.
- Ernatunir*, f. pl. II. 278; *Eren-tuna*.
- ernå* (bland Skandiska språkarter endast Ny-Sv. tillhörigt, och i sin helhet utan känd Tysk förebild), v. I. 54. jfr. *na*.
- ersätta* (T. *ersetzen*), v. I. 54. jfr. *sætia*.
- ertappa* (T. *ertappen*), v. I. 53.
- ertaug*, se *örtogh*.
- eröfra* (N. Sax. *erövern*, H. T. *erobern*), v. I. 53.
- esping* (skeppsbåt, N. Sax. *espink*), båt m. II. 302.
- Eskilstunir*, f. pl. II. 278; *Eskiltuna*. jfr. *Æskil*.

Estland, Estaland, Gottl. Hist.

Aistland, n. II. 272.

eta (dial.), v. se *æta*.

eta (dial., krubba, Isl. *eta*, mat, ätande, krubba), f. jfr. *iæta*, *æta*.

eter (gift, Cod. Bur. s. 145, 494, H. Birg. Up. II. s. 101, III. s. 287—8), n. II. 124; etter 317.

eterblandaper (Cod. Bun. s. 490), p. adj. jfr. *blanda*.

etta, f. II. 320, 596, Anm. 4.

everdzliker, adj. II. 391. jfr. *værdzlikin*, *æværzliker*.

evig, adj. II. 457. jfr. *aifler*.

evinnelig, se *ævinneliker*.

eværpiliker, *æværpeliker*, *-likin*, adj. II. 393, 395, 428; eværdlig 458.

eværuzliker, *eværuz-*, *æværuz-*, *eværdliker*, adj. II. 391; everdlig 458. jfr. *væruzliker*, *everdzliker*, *æværzliker*.

examit (Ivan 840, Hert. Fredr. 323, Med. Grek. *ἔξάμιτος*), n.? sammet (T. *sammét*), m. & n. II. 298.

F.

fa, v. I. 126—7; fä 254. se *fanga*.

fabel, m. II. 141, 303.

fadder (N. Sax. *vadder*), m. II. 304.

faperni, *fæderni*, n. II. 133—4; fæderne 325.

fapghar, *fæpghar*, m. pl. II. 200.

fapir, m. II. 167, 149, 166, 176, 250, 252, 602, 605, 608 i noten, 611; fader 327, 165—6, 177, 304, 336, 341; far 331, Anm. 16; fader-, far-, -fader, -far. ib. (jfr. N. Sax. *vader*, *var*). jfr. *forfadher*.

fapurliker, *-likin*, adj. II. 395, 428; faderlig 458.

fajænger (Kg. Styr. III. 34, 59, IV. 4: 1), adj. II. 380; fäfang 458.

faggor, f. pl. II. 323.

fagher, *fæghri*, *fægherster*, adj. II. 406, 433, 453; fager, -rare, -rast 459, 455.

faghni, *fagna*, se *famn*, *fangna*.

faghna (Cod. Bur. s. 14), v.; fägna I. 48. jfr. *fæghin*.

faghnaper, m. II. 57; fägnad 292, 309.

Faghrakult, n. II. 280.

fai, pres. konj. I. 127. jfr. *fanga*.

fajid, *faiid* (dial.), p. preter. I. 127, 134. jfr. *fanga*.

- fälvorden* (dial.), p. adj. I. 206.
jfr. *varpa*, *vulen*.
- fal*, adj. II. 407, 409; 456.
- fal* (blek)? adj. II. 407, 210, 280, 409.
- fal*, dial. *fall*, v. I. 164. jfr. *falla*.
- fala*, f. II. 280, 283, 407. jfr. *Norþ-, Synder-, Österfala*.
- Falan* (dial.), f. II. 280.
- falaska*, f. II. 210, 407. jfr. *falske*.
- fald (T. *-falt*), f. II. 310. se *en-*, *mångfald*.
- falder*, *faller* (se *Bonav.* s. 72—3), m.; *fäll* II. 300. jfr. *klæpa falder*.
- falder*, *faller*, i adj. 374, 587; -*falt*, adv. 597. jfr. *en-*, *mang-*, *tvæ-*, *þræfald*.
- faldugher*, i adj. II. 587; -*faldig* 597. jfr. *þræfaldugher*.
- falke* (Med. Bib. I. 359), m.; *falk* II. 300; *Falk* 343.
- falkenær* (Med. H. T. *valkener*), m. II. 52; *falkener*, *falkenere*.
- falki* (dial.), m. II. 210, 407. jfr. *falske*.
- Falkinbergh*, n. II. 278; *Falkenberg* (stadsnamn), n. 349, *Falkenberg* (slägtnamn), m. 343.
- fall*, *fal*, n. II. 105, I. 164; *fall* II. 316.
- falla*, *fallin*, v. I. 164, 241, 260, 286, 438, 466—8; 251, 242, 438. jfr. *fal*, *fil*, *fial*, *fioll*, *fiæl*. jfr. ock *fallas*.
- fallande-sot* (T. *fallende sucht*), f. I. 415. jfr. *sot*.
- fallas*, v. I. 467—8, 464. jfr. *falz*, *fallis*, *fiollis*.
- fallis*, pres. konj. I. 467—8.
- falma* (dial.), v. II. 407.
- falme* (dial.), m. II. 407.
- falna* (Cod. Bur. s. 152, 183), v. II. 210, 407; I. 49.
- fals*, n. II. 105.
- fals*, adj. II. 416.
- fals* (T. *falz*), m. II. 300.
- falske*, m. 210 (jfr. *noten*), 183, 407. jfr. *falki*, *falaska*.
- falsker* (T. *falsch*), adj. II. 384, 416; *falsk* 457.
- falsne* (dial.), m. II. 407.
- Falsterbopir*, f. pl. 278; *Falsterbo*.
- Faluköping*, m. II. 274, 280; *Falköping*.
- Falun* II. 280.
- faluskæppa*, f. II. 280.
- falz*, pres. sg. ind. I. 466—8, 92. jfr. *fallas*.
- famn*, *famn*, *fangn* (H. Birg. Up. III. s. 236, 281), *faghn*, dial. *fangn*, *fang*, *fagn*, m. II. 31; *famn* 300. jfr. *fangna*, *umfæmna*.
- fan*, v. I. 177. jfr. *finna*.

- fan*, *fana*, 3 pl. pres. konj. I. 347 & 1:a noten, 465. jfr. *fanga*.
- fan* (djefvulen), m. II. 207, 332. *fans-ty*, *-tytt* 108—9. jfr. *fandi*, *þyfi*.
- fane* (Bonav. s. 30), m. II. 207 i noten; *fâne*.
- fang*, n. II. 105, 31, Anm. 37; *fång* II. 316, Anm. 4.
- fanga*, *fa* (fånga, få, bringa, lemna), st. v. I. 126—7, 167, 241—2, 248, 286, 347, 441, 465; få 254, 242, 288, 300. jfr. *fai*, *fan*, *fik*, *fikt*, *finngu*, *fangin*, *fajnið*, *untfanga*, *viþfas*, *vidherfangitz*, *-fädd*.
- fanga* (se Södm. L. M. B. 32 *fangape*, Kp. B. 11 pr. *fangapu*, VGL. II. þj. B. 58 *fangat*), sv. v.; fånga I. 46—7, II. 465.
- fangils*, n. II. 131; fångelse 325, 294, 330.
- fangin*, *-it*, p. preter. I. 127; fången 254. jfr. *arf-*. *rätt-*, *undfången*. jfr. *fanga*.
- fagn*, m. se *famn*.
- fagna*, *fagna*, *fängna*, *fägna* (dial., *famna*, *omfamna*), v. jfr. *famn*, *umfamna*.
- fanter* (gosse, tjenare, se Bonav. s. 13 *en raskir fantir*, VGL. III. 147 *fantær*), dial. *fant*, *fante* (dåre, dumhufvud, tölp, mes, tiggare, skålm), m. II. 34. jfr. *fänta*.
- fanyter*, adj. II. 383. jfr. *nyter*.
- far* (spår, sed), n. II. 105.
- far*, n. II. 116; får 316, 287.
- far*, *fara* (resa), f. II. 65.
- far*, *fat*, *færi*, *færri*, *fæster*, pron. adj. II. 417, 433, 455, 524; få, färre 463; 459, 468, 548, 550. jfr. *fat*.
- far*, m. se *fapir*.
- fara*, *farin*, v. I. 167 (jfr. 30, 34, 506), 146, 243, 260, 331, 464; 251, 45, 254, 262, 288, 309. jfr. *for*, *fort*, *furs*, *fri-faras*, *forfaras*, *befara*, *erfara*, *vederfaras*.
- farande*, p. pres. I. 421 i noten.
- farandes* (Legend. s. 332, från år 1503—5).
- farbogen* (resfärdig), p. adj. I. 122. jfr. *boin*.
- Farþaim* II. 273.
- fare* (Alex. 2065, N. Sax. *fare*, jfr. Isl. *fár*), m. II. 184; *fara*, f. 320, 201. jfr. *befara*, *för-fära*, *villfara*.
- fari*, m. II. 183; *-farare*. jfr. *Griksfari*, *græs-fari*, *Löþose-fari*, *gårdfari*.
- farkoster*, m.; *farkost* II. 308, 56.
- farlana*, adj. anom. II. 424. jfr. *lamber*.

farled, f. II. 310. jfr. *lep*.
farmber, m. II. 27. jfr. *parm*.
Faroy, f. II. 72; Fåröa. jfr. *ö*.
farstuva, f. II. 321 i noten; farstuga, farstu 332. jfr. *stuva*,
förstuva, F. Norska *Farstofa*.
fart (T. *fahrt*), f. II. 311, I. 167.
fartyg (N. Sax. *fartüg*), n. II. 317. jfr. *tygh*.
farul (dial.), m. II. 402 i noten.
-farul, i adj. II. 402. jfr. *vidhfarul*.
faru skiaut (Gottl. L.), n. II. 65. jfr. *skiut*.
farvæghe (*farvæx*) *ra*, f. II. 79. jfr. *ra*.
fasi, m. II. 183; *fasa*, f. 320, 201.
fastu, v.; I. 45.
fasta, f. I. 500; II. 320, Anm. 3.
fastande, p. pres. I. 415.
fastelaghen (karneval, karnevals-upptåg, groft skämt, fastlagsnarr, N. Sax. *fastelavend*, H. T. *fastelabend*, Dan. *fastelavn*), m. Anm. 3; fastlagen II. 100, 302. jfr. fastlags-.
faster, adj. II. 384; *fast* 457.
faster, f. II. 307, 331 & noten.
fasti, m. II. 237.
Fasting, m. II. 317 i 1:a noten.
fastlagsbulle (fet-tisdags semla till hetvegg), m. Anm. 3. jfr. *bulli*.

fastlags-predikan (orätt begagnadt såsom betecknande predikan i fastan), f. Anm. 3.
fastlagsris (utsiradt ris, som på lek användes om fet-tisdag), n. Anm. 3.
fastlags söndag (söndagen i fastlags-veckan, söndagen näst före fastan), m. Anm. 3. jfr. *kötsunnudagher*.
fastlagsvecka (vecka, hvaruti fet-tisdag inträffar), f. Anm. 3.
fastna (Vestm. L. I), v.; I. 49.
fat (dolium, se Bjärk. R.), n., *fat* (vestis, se VGL.), n. pl. Anm. 4; *fat* (catinus, dolium) II. 331. jfr. *fatapur*.
fat (bristande), *afat*, *affat*, adj. n. II. 417 (se *far*), Anm. 4. jfr. *tafatt*, *fatas*.
fata (Cod. Bildst. s. 917 *fatadhe*, Bonav. s. 189 *fatat*, 94 *fatas*, N. Sax. *fatén*, H. T. *fassen*), v. II. 213, Anm. 4; *fatta* I. 44, 483.
fatapur, m. & n. II. 32; *fatbur*, m. jfr. *bur*.
fatas, v. II. 417 & noten, Anm. 4; *fattas* I. 55, 420, 483.
fatigharen, komparat. II. 449.
fatt (beskaffad), adj. Anm. 4. jfr. *folkefatt*, *hundfatt*, *ofatt*.
fatt (få fatt, taga fatt), sbst.? Anm. 4.

- fattan* (dial), n. II. 296, 318.
fatöker, fatiker, fatugher, fatigher,
 adj. II. 379 (se Anm. 4), 380,
 389, 434; fattig 457. jfr. *töker*.
fatökdomber (Cod. Bur. s. 152,
 416), m.; fattigdom II. 292.
fatökt, f. II. 97.
fävitska, f. II. 220; fävitska 322.
fe, se *fæ*.
fearföling; f. II. 162. jfr. *fæ*,
fiala.
feber, m. II. 304.
fefälle, feral (dial.), m. II. 303,
 629. jfr. *fædhal*.
feghþ (Vestm. L. II., Sv. Dipl. V.
 377, N. Sax. *feide*, Med. H.
 T. *vehede*), f. II. 97; fejd 310.
feja (T. *fegen*, Dän. *feie*, nyare
 Isl. *fægja*), v. I. 52. jfr. *lan-*
dafægghir.
fek, v. se *fik*.
fel (T. *fehl*), n. II. 316.
fela (dial.), se *fipla*.
fela (T. *fehlen*), -as, v. I. 55,
 60—4, 469, 482. jfr. *misfelas*.
felogher (Sv. Dipl. V. 377, Alex.
 3691, N. Sax. *felig*), adj. I. 270.
fem, femton, femtio o. s. v., se
fæm o. s. v.
femma, f. II. 320, 596.
femtia, f. II. 596.
fena, se *fina*.
Fenedi II. 286; Venedig.
ferma (*færma*), v. I. 51, 58.
- feter, fetre*, adj. II. 383, 435;
 fet, -are, -ast 457.
fetlagd, p. adj. I. 450.
fetmi, se *fitmi*.
fett, n. II. 316.
fiaper, fiæper, f. II. 70; fjäder
 307 (jfr. 20), 140, 334. jfr.
struz fiædher.
fial, v. I. 164. jfr. *falla*.
fiala, fiæla (Alex. 5861 *fiælar*,
 2292 *fiæde*), v. I. 153 (se
 Anm. 7), 240, 431—2, 506.
 jfr. *daghfiælat*, *daghfulghit*,
infulghit, *fearföling*, *fiæster*,
folster.
fiall, fiæll (berg), n. II. 102, 280;
 fjell (fjäll) 316, 298, 329. jfr.
þingfiæll.
fiæster, fiæster, n. II. 124, I.
 153, Anm. 7. jfr. *fjæster*.
fiandi, m. II. 207, 254, I. 405;
 fiende II. 327, 293, 319. jfr. *fan-*
fiarþi, fiærþi, fiørþi, räkn. II.
 577 (jfr. 272—5), 580; fjerde
 589, 594.
fiarþunger, fiærþunger, fiørþun-
ger, m. II. 28, 586; fjerding
 302, 293, 330, 596.
fiærner, se *fiærme*.
fiærri, fiæri, fiærri, fiærrar, fiærst,
 adv. II. 442—3, 445, 452;
 fjer 443.
fiæuratighi, se *fiuratighi*.
fiþla, dial. *fela*, f. II. 219, Anm. 5.

- fiende, se *fiande*.
- fiendskap, m. II. 292, 309.
- fjerde, fjerding, se *fiarpi*, *fiarþunger*.
- fjerma, v. I. 55, 58. jfr. *fiærka*.
- fjermare, fjerran, se *fiærme*, *fiærran*.
- fjern del (N. Sax. *verndel*, *fern-del*), m. II. 584 i noten, 595. jfr *del*.
- fjert, fjerta, se *fiærter*, *fräta*.
- Fiyloryþ*, n. II. 279.
- fik*, *fek*, *fæk*, *fiks*, *fæks*. v. I. 127, 465. jfr. *fanga*.
- fika*, f. II. 212, 220; *fikon*, n. 318, 242, 296.
- fiken* (Cod. Bur. s. 153). adj. I. 293; 437—9, II. 458.
- fika*, v. I. 292—3; *fika* ib., 54, 74, 113.
- ficka* (N. Sax. *fikke*), f. II. 320.
- fikt* (Cod. Bur. s. 152—3, Kg. Styr. I. 5), f. I. 293, II. 97.
- fikt*, 2 sg. impf. I. 330. jfr. *fanga*, *fik*.
- fil*, *fila*, se *fæl*, *fæla*.
- fil*, v. I. 164. jfr. *falla*.
- filt* (N. Sax. *filt*), m. II. 300.
- fiwa*, f. II. 102; *fena* 320.
- fiuger*, m. & n. II. 168, 176, 252, 297; 169 (jfr. 304, 330), 177, 298.
- fingerborg*, f. II. 305, 263.
- fiugergull*, n. II. 120.
- fiugrini*, n. II. 120, 133. jfr. *gullfiugrini*.
- fiingu* (*fiingo*, i Cod. Bur. s. 25 *fiingo* fångade), *fiingit*, v. I. 127. jfr. *fanga*.
- Finheþ*, f. II. 277, 73.
- Finland*, n. II. 272.
- finna*, v. I. 176—7; 255. jfr. *fan*, *funnum*.
- finnande*, -des I. 421—2.
- Finnaporp*, n. II. 279.
- Finne* (Isl. *Finnar*, Sn. Ol. S. s. 18 *Finnir*, pl.), m. II. 344, 267, 545.
- Finsk*, adj. II. 457, 462; *Finska* sbst. f. 345, 545.
- finspunnen*, p. adj. I. 450.
- fint* (T. *finte*, af Fr. *feinte* eller Ital. *finta*), m. II. 308.
- Finviþer*, m. II. 262.
- fiuþer-*, se *fiæþer-*.
- fiuþermæningi*, m. II. 559, 586. jfr. *fiurmæninger*, *fjærmæning*.
- fiol*, f. se *fiöl*.
- fioll*, *fiöll*, *fiollu*, v. I. 164. jfr. *jalla*.
- fiollis*, impf. konj. I. 467—8. 164. jfr. *fallas*.
- fiora*, -ar, räkn. II. 558. jfr. *fiurir*.
- fiordh*, i *fiordh* (Med. Bib. I. 63 i *fiordh aar*), adv. I. 111 i noten, 206; *fjor-*, i *fjor*, *fiol-*, i *fjol*. jfr. *Frostaþ*. (Norg. Love I. 245) *i fjorð*, Grimms D. Wört. *fert*.

- fiorper*, dial. *fjord*, m. II. 150, 163, 280; *fjärd* 300, 330; -*fjord*, -*fjärd* (i namn) 347.
- fiorpi*, räkn. se *fjarpi*.
- fiorpunger*, se *fjarpunger*.
- fjorton*, -de, se *fiughurtan*, -di.
- firisfaras*, *fjorfaras* (Bonav. s. 175), v. I. 464; *förfaras* 255. jfr. *fara*.
- firin* (för honom) II. 534.
- firir*, *firi*, *fyri*, prep. II. 441, 451. jfr. *for*.
- firisitit* (ÖGL. Vins. B. 6: 6), p. preter. jfr. *sitia*, *forsitin*.
- firispar*, -*spa*, *forespa*, adj. II. 418. jfr. *spar*.
- fis* (G. Ordspr. 96), m.; 300.
- fisa*, *fes*, *fisit*, dial. *faisa*, *fäisa*, (Isl. *fäsa*), v. I. 251.
- fiskari* (Bonav. s. 57, 174—5), m.; *fiskare* 337.
- fiskebragd* (dial.), mest i pl. -er (fiskredskap), f. jfr. *braghþ*.
- fisker*, m. II. 34; *fisk* 300, 287, 337. jfr. *stokfisker*.
- fiskeri*, n. II. 134; 313, 295.
- fiski*, f. II. 76; *fiske*, n. 324, 79, 297.
- fiskia* (VGL. I & II, Bonav. s. 57), v.; *fiska* I. 52.
- fiskeleker* (Upl. L.), m. II. 34; *fiskelek* 292, 302. jfr. *leker*.
- fistel* (Lat. *fiatula*), m. II. 303.
- fetmi*, *fetmä*, m. II. 185 (jfr. 627); *fetma* f. 320, 201.
- fiughur*, -ra, räkn. II. 558—9, 609. jfr. *fiurir*.
- fiugurslinder*, *fyra-slinder*, -*slind-adher*, dial. *fyrslind*, -*slint*, p. adj. II. 376, 587. jfr. -*slinder*.
- fiughurtan*, *fiughertan*, *fiurtan*, räkn. II. 560 (jfr. 553—5), 571; *fjorton* 589, 591.
- fiughurtandi*, *fiur-*, *fiortandi*, räkn. II. 578 (jfr. 572—5), 581; *fjortonde* 589.
- fiuk*, *fyk* (dial.), n. I. 231. jfr. *fuki*.
- fiuka*, *fyka*, v. I. 231, 303, II. 210. jfr. *fök*.
- Fiulvar*, m. II. 263, 260.
- fiur*, -a, -i, räkn. II. 558. jfr. *fiurir*.
- fiura handa*, *fyra handa* II. 586. jfr. *handa*.
- fiuratighi*, *fiuri-*, *fyri-*, *fyr-*, *firi-tighi*, Gottl. L. *fiuratighi*, räkn. II. 563—6 (jfr. 553—5), 144, 570; *fyratio*, *fyratio*, -ti 589, 591.
- fiuratighundi*, *fyratighindi*, räkn. II. 578 (jfr. 572—5), 144, 581; *fyrtionde* 589, 593.
- fiurir*, *fiurar*, *fiughur*, räkn. II. 558 (jfr. 553—5), 609, 620; *fyra* 589. jfr. *fiora*, *fiughur*, *fiur*, *fyra*.
- fiurmänninger*, m. II. 559, 585; *fyrmäning* 596. jfr. *fiorper-mäningi*, *fjärmäning*.

- fjurtan*, -di, se *fiughurtan*, -di.
fiædhal, m. II. 629. jfr. *sefalle*,
fjæderalde, fjäril.
fiæper, f. se *fiaper*.
fiæper-, *fioper*-, *fiughur*-, *fiur*-,
fyr-, *fyra*-, II. 585; *fyr*-, *fyra*-
 595. jfr. *fjärmänning*.
fjæderalde, *fyerålder*, *fjäärål*, m.,
fjäärafalla, *färla* (dial.), f. II.
 303, 629. jfr. *fiædhal*.
fiæperskipter? II. 559, 585.
fiæperskötter? II. 559, 585.
fiæpertiugher, adj. II. 559, 144,
 563, 587.
Fiæprunda land, n. II. 271 i
 3:e noten, 559; Fjerdhundra.
fiæl, v. I. 164. jfr. *falla*.
fiæl, f. se *fiöl*.
fiæl, *fiæld* (sqvama), n. II. 102;
 fjäll 316.
fiæla, se *fiæla*.
fiælder (mark, solum), m. II.
 24; fjäll (i ur-, vingårdsfjäll).
 jfr. *flut*-, *urfiælder*, fält.
fiældi, m.? II. 440.
fiælkunnugher, adj. II. 440, 453,
 600. jfr. *kunnugher*.
fiæll, *fiæster*, se *fiæll*, *fiæster*.
fjämär, -ast (dial.), adv; *fjäm*-
mare, *fjäärare*, *fjämast* (dial.),
 adj. II. 443, 444 i 1:a noten,
 445. jfr. *fiærme*.
fjård, se *fiørper*.

Sv. Spr. Lagar.

fiærpi, *fiærþunger*, se *fiærpi*,
fiærþunger.

fjäril, m. II. 303, 287, 328. jfr.
fiædhal.

fiærka sik (afslägsna sig, H. Birg.
 Up. I. s. 233, II. s. 198,
 Gregor. s. 272), *fiærkas*, dial.
fjærka, -as (afhålla sig, sky,
 frukta, tveka), v. I. 58 i no-
 ten. jfr. *fjerma*.

fiærme, -mer, *fiærmer*, *fiærmer*,
fiærmir, *fiæmir*, *færmer*, *fiær*-
mast, adv. II. 443, 445, 447,
 450—2, I. 58 i noten; *fjer*-
mare, -ast, adv. & adj. anom.
 II. 468. jfr. *fjämär*.

fjärmänning (dial.), m. II. 559.
 jfr. *fiøpermæninge*, *fiæper*-

fiærran, -in, adv. II. 442; *fjærran*
 466.

fiærri, se *fiærri*.

fiærter (G. Ordspr. 96, Isl. *frætr*),
 m.; fjert II. 300. jfr. *fræta*.

fjask (fjesk), fjäsker, m. II. 300,
 293, 302.

fjæster, *fjælster* (dial.), n. I. 153.
 jfr. *fiæster*.

fiæt, Vestm. L. *fæt*, n. II. 116;
 fjät 316.

fiætur, m. II. 40 (jfr. 12, 16),
 139, 252, 600; fjetter 304.

fiöl, *fiol*, *fiæl*, f. II. 68; fjöl 305.

fiöll, v. I. 164. jfr. *falla*, *fioll*.

- fla*, v. I. 130 (jfr. 506), 175, 243, 287; flå 116. jfr. *flogh*, *flaghin*, *flåen*.
- flabb* (N. Sax. *flabbe*), m. II. 300.
- flagg*, *flagga* (T. *flagge*), f. II. 305.
- flaghin*, dial. *flågen*, *flåen*, p. preter. I. 130, 243. jfr. *fla*.
- flairi*, -in, *flaistr*, pron. adj. anom. II. 439. jfr. *fleri*.
- Flander*, m. II. 271, 270; Flandern 347.
- flanell* (Fr. *flanelle*), m. & n. II. 298.
- flater* (H. Birg. Up. I. s. 57, Med. Bib. I. 405, Alex. 8840), adj. II. 383; flat 457.
- flatkjol*, m. II. 149. jfr. *kiol*.
- flauta*, se *flauta*.
- fleri* (Gottl. L. *flairi*, -in), *flæster*, run. *flaistr*, pron. adj. anom. II. 439 (jfr. Anm. 6), 449, 455, 524, 537, 539 i 1:a noten; flere, fleste 468, 548.
- fliaugr* (Gottl. L.), v. I. 230. jfr. *flugh*.
- flik*, f. II. 305, Anm. 8.
- fliker* (smicker, se Kg. Styr. IV. 5: 10, II. 22), n. Anm. 8.
- flicka*, f. II. 320, Anm. 8.
- flikke*, n. Anm. 8.
- flikra* (smickra, Kg. Styr. II. 20, 36, jfr. N. Sax. *flikkern*, glän-sa), v. Anm. 8.
- flikrare* (smickrare, Kg. Styr. III. 29, IV. 5: 10), m. Anm. 8.
- flinga*, f. II. 321.
- flint*, m. II. 300.
- flit* (N. Sax. *flit*), f. II. 306.
- flugh*? *flygh*, dial. *fliega*, v. I. 230; flyga 256—7, 289. jfr. *fliaugr*, *flögh*, *flughu*.
- flauta*, *flyta*, dial. *fliota*, *flauta*, v. I. 225, 246; flyta 256—7, 247, 289. jfr. *flöt*, *flutu*.
- flo*, f. II. 160.
- flop*, *flöd*, f. II. 73, 357, 625; flod 310. jfr. *flöpi*.
- flopgiuta*, f. II. 73.
- flogh*, -o, v. I. 130, 506. jfr. *fla*.
- flöi*? dial. *flöe*, *flöge*, m. II. 198.
- flokker*, m. II. 34; flock 300.
- flor* (T. *flor*), n. II. 314 (jfr. 316).
- Florentinare, m. II. 344 i noten.
- floti*, dial. *flöte*, *flötte*, m. II. 194; flotta (sällan: flötte), f. ib., 321, 201.
- flotmosi* (kärr, Kg. Styr. IV. 7: 31), m. jfr. *mosi*.
- flu*, *flupi*, v. I. 125—6. jfr. *flyia*.
- flugh* (volatus, H. Birg. Up. II. s. 129, Alex. 2440, 5060, Isl. *flug*), n.?
- flug*, f. II. 213, 220, 240; fluga 321, 287.
- flughu*, -i, -in, v. I. 230. jfr. *flugh*.
- flukninghum*, adv. II. 518.
- flukt* (fuga, volatus, Alex. 7393,

- 9099), *flogt* (volatus, H. Birg. Up. I. s. 301), f. jfr. flygt, flykt.
- fundra* (se VGL. s. XIV, Alex. 5229), f.; II. 321.
- flutfælder*, m. II. 24. jfr. *fælder*.
- flutte*, *flutt*, v. I. 79. jfr. *flytia*.
- flutu*, *flute* (Med. Bib. I. 44), -in, v. I. 225. jfr. *fluita*.
- fly* (kærr), n. II. 126, 137; 326.
- fly* (ankarfly), n. II. 326.
- fly* (jfr. Isl. *fleygr*, Dan. *flyg*), adj. II. 459.
- flyandi*, p. pres. I. 126, 414, *flyandis* 404; flyende 116.
- flyens*, 3. pl. pres. konj. I. 465. jfr. *flyia*.
- flygha*, se *flyugha*.
- flyghandi*, p. pres. I. 421 i noten; flygande, -des 421.
- flygt (volatus), f. II. 311. jfr. *flugh*, *flukt*.
- flyia*, *flya*, v. I. 125—6, 175 (jfr. 631), 287, 347 i 2:a noten, 379, 414, 465; fly 116 (jfr. 39), 374. jfr. *flu*, *flyens*.
- flykt (fuga), f. II. 311. jfr. *flukt*.
- flyta*, se *fluita*.
- flytia*, *flytte* (Cod. Bur. s. 99), v. I. 79, 90—1, 99; flytta 54, 83. jfr. *flutte*.
- flå*, *flåen*, se *fla*, *flaghin*.
- flåder* (N. Sax. *flieder*), f. II. 307.
- flågen*, se *flaghin*.
- fläck* (jfr. T. *fleck* med Isl. *flekkr*), m. II. 300.
- flærþ*, f. II. 97; *flærd* 310.
- flæsk* (se ÖGL. Kr. B. 2 pr., Södm. L.), n.; *flåsk* II. 316.
- flætia*, f. II. 224.
- flöpa*, v. I. 292; *flöda* 54, 69, 113, 114.
- flöpi* (se *ivirflöpi*); *flöde*, n. II 324, 74.
- flögh*, v. I. 230. jfr. *flyugha*.
- flöghia*, v. I. 69; *flöja* ib.
- flöt*, v. I. 226. jfr. *fluita*.
- fnask*, *fnasker*, m. II. 293, 302.
- fniusa?* dial. *fniosa* (*fneosa*), v. I. 236; *fnysa* 257, 289, 299. jfr. *fnås*, *fnusið*.
- fnusið* (dial.), v. I. 237.
- fnås* (= *fnaus?* dial.), v. I. 237.
- foper* (pabulum, se VGL.), n.; *foder* II. 317.
- fodher* (beklädnad, Alex. 7674, 7677, N. Sax. *foder*), n.; *foder* II. 317.
- fodhra* (gifva *foder* åt djur, Vadst. Kl. R. s. 37), v.; *fodra* I. 48.
- fodhra* (bekläda, Vadst. Kl. R. s. 58, Bonav. s. 16), v.; *fodra* I. 48.
- fog* (fogning, N. Sax. *fog*, H. T. *fug*), m. & f. II. 305.
- fog* (skäl, lämpa, N. Sax. *foge*, H. T. *fuge*), n. II. 316. jfr. *föggha*.

- fogel (fågel), se *fughl*.
foghle, se *fyghli*.
 fock (N. Sax. *fokke*), f. II. 305.
fol (se VGL. I. þj. B. 15 i *fol*,
 Dan. i *fol*, i *föl*), n.? jfr. *fyl*.
foli (VGL. II. þj. B. 50 i *folæ*,
 i *föl*), m.; fåle II. 287. jfr.
örsa foli.
folk, fulk, n. II. 116, 257; folk
 316, 108 i noten.
folkfatt (dial.), adj. Anm. 4. jfr.
fatt.
Folkir, m. II. 263, 260; Folke.
Folkongar, Folkungar, m. pl. II.
 268.
Folkviþr, m. II. 262.
folor (für: foror), folkolor, f.
 pl. II. 323. se *fora*.
folska fulska, f. II. 220, 213.
folster, n. II. 124 (obs. Anm. 7).
 jfr. *foster, affolster, fala*.
folster faþer (fosterfar), m. Anm.
 7.
folster moþer, f. Anm. 7. jfr.
foster moþer.
folster son, m. Anm. 7.
folstra, f. Anm. 7. jfr. *fostra*.
fonter (se VGL.), m.; funt, dop-
 funt II. 300.
for (sulcus), f. II. 66, 243; fåra
 321, 320.
for, fora, f. II. 91, 219, 243,
 255; fur, fura 310, 321; furu-
 af furu 323, 332, 613
- for, forum, -i*, v. I. 167. jfr.
fara, fort.
for, fore, prep. II. 441, 451; för,
 före. jfr. *firir*.
fora (vectio, vectura, jfr. Alex.
 3404 *mz rikom forom*, Nor.
for, Isl. *för*), f. II. 321, I.
 167.
fora (föräldr., sätt, uppförande,
 se föreg. ord & Script. Suecici
 3: 81 i *allom thinom forom*),
 f. jfr. *folor*.
forata (G. Ordspr. 691, förmål,
 föregående måltid), *fore æta*
 (ib. 773), f. jfr. *ata, æta*.
forbarma (Alex. 6722, N. Sax.
verbarmen), v.; förbarma I.
 53.
forbradhó, 3 pl. I. 130. jfr.
förebrá.
forþa (befordra, Södm. L., Bjärk.
 R., Kg. Styr. IV. 4: 1 *forda*
ok fulkoma), v. I. 386.
fordel (Bonav. s. 5, Alex. 2146,
 N. Sax. *vordel*), m.; fördel.
 jfr. *del*.
fordon, n. I. 167. jfr. *don*.
fordra (hvardagl. *fodra*, T. *for-*
dern, någon gång *fodern*), v.
 I. 86, 48. jfr. *befordra, forþa*.
forþum, fordhom daghom, for-
dhom daghs (Alex. 3386),
 adv. II. 411 i noten; *fordom*,
fordomdags 466.

- fordæpa*, f. I. 494 i noten.
- fordærva* (Upl. L., Kg. Styr. I. 20, III. 15, Med. H. T. *verderben*, Dan. *fordærve*, hvaraf Ny-Isl. *fordiarfa*), v. I. 53, 443; förderfva 53.
- fordærvin*, I. pl. pres. konj. I. 343—4, 356—8; *-ins*, 3 pl. 465. jfr. *fordærva*.
- fore*, prep. se *for*.
- forelopit*, *forlopit*, p. preter. I. 173. jfr. *löpa*, förlöpa sig.
- forespa*, se *firispar*.
- forethanki*, m. II. 374. jfr. *thanki*.
- fore æta*, se *forata*.
- forfadher* (stamfader, Med. Bib. I. 89, 105, 312), pl. *forfæper* (Upl. L., Södm. L., Med. Bib. I. 68), m.; förfäder, pl. II. 309, 341. jfr. *fapir*.
- forfallalös*, adj. II. 416; förfalllös.
- forfaras*, se *firisfaras*.
- forfat*, -o (Alex. 2262), v. I. 159.
- forfæta* (Kg. Styr. II. 37, N. Sax. *vorgeten*), v. I. 159; förgæta 253, 288. jfr. *forfat*.
- forlust* (Magn. Er. Test., F. H. T. *forlust*), f.; förlust I. 303, II. 311.
- forlæst*, 2 sg. impf. I. 331. jfr. *lata*, *læst*.
- formagha*, *-matti*, *-mat*, *-maghit*, v. I. 273—6, 281; förmå 116, 274. jfr. *magha*.
- formun*, *-mon* (Med. Bib. I. 83), m. II. 57; förmån 308. jfr. *mun*.
- formætin* (Flores 5, N. Sax. *vermeten*), p. adj.; förmäten I. 436.
- forn*, adj. II. 411; forn-, forne, fordne 464.
- fornema* (Alex. 7249, T. *vernehmen*), *-nima* (ib. 9568), *-nam* (ib. 9454), *-nomo* (ib. 8100), v.; förnimma I. 256, 148, 240, 244. jfr. *nima*.
- forraþa*, *-raþ*, *-raþin*, v. I. 163; förråda 70. jfr. *raþa*.
- forraþare* (Cod. Bur. s. 100, S. Birg. Avtogr. B.), m. II. 371; förrådare.
- forradhirska*, f. II. 220; förräderska.
- fors*, m. II. 34, 280; 300.
- forsat* (jfr. Legend. s. 809 *forsaather*, H. Birg. Up. II. s. 223 *foresatir*, III. s. 154 *foresaater*), f. & n., *forsata*, f. II. 112, 133; försåt, n. 317, I. 159. jfr. *sat*, *forsati*.
- forsea*, f. II. 219.
- forseoman*, m. II. 219.
- forsitin*, p. preter. I. 159; försutten (försuten). jfr. *sitia*.
- forskullan*, f. II. 96, 253; förskyllan 312.

- forsla*, v. I. 167, 47—8.
forsleghin (utpiskad, se Bjärk. R.), p. adj. jfr. *slaghin*, förslagen.
forsma, v. I. 131, 139, 374; försmå 116.
forsmande, p. pres. I. 131, 139, 404; försmående.
forstanda (Kg. Styr. II. 2, 3), *forsta* (Alex. 4882), *forstop* (Cod. Bur. s. 63), v.; förstå. jfr. *standa*.
forstandande, p. pres. I. 414; förstående, -des 421—2. jfr. välförståendes.
forsuma (F. H. T. *fersuman*), *forsyma* (Alex. 7394, 10200). v. I. 53; försumma ib.
forsumelse, n. I. 53; försummelse, f.
forsumul, -ol, adj. II. 401.
forsvima (svimma, Alex. 4140), v. jfr. svimma.
forsæti, n. II. 112, 133. jfr. *forsæt*.
forsökia (Alex. 585, 9168, N. Sax. *vorsöken*), v. försöka. jfr. *sökia*.
fort, 2 sg. impf. I. 331. jfr. *fara*, *for*.
forta, n. II. 135. jfr. *ta*.
forthryta, *forthrot* (Alex. 5026), -*throtin*, v. I. 227; förtryta 256, 289. jfr. *þryta*.
- forvarpa* (förgå, förgås, se Kg. Styr. I. 1, II. 84, III. 15, Barl. S. *firirverða*), *forvordho* (förgingos, Cod. Bildst. s. 834, 876), v. I. 206. jfr. *forvurdhin*, *varpa*.
forvet, v. I. 220, *forvitto* 130. jfr. *vita*, *förevida*.
forvitin, p. adj. I. 277, 281; förveten. jfr. *vita*.
forvurdhin, dial. *förvulen*, p. preter. I. 206, 507. jfr. *forvarpa*.
forvæpia, adj. anom. II. 423, 224.
forvæva (Alex. 9701, 10479, N. Sax. *vorwarven*, H. T. *erwerben*), v.; förvärfva I. 295, 55, 69, 210. jfr. *væva*.
forytra (Fin. Handl. I. 17, från år 1441, N. Sax. *verütern*), v.; förýttra. I. 47. jfr. *yttra*, *afyttra*.
forældri (förfäder, se Magn. Er. Test. *vars forældres*), n.; *forældrar* (Cod. Bur. s. 9), m. pl. II. 128, 200; föräldrar (fader och moder, i samma mening H. Birg. Up. II. s. 283 *födhas aff ærlicom forældrom*), m. pl. 305.
fost, se *fyst*.
foster, n. II. 124 (se Anm. 7); foster 317. jfr. *folster*, *afoster*.

- foster möper* (amma, Upl. L.),
fostermodher (Med. Bib. I. 206),
 f. Anm. 7. jfr. *folster möper*.
fostra, f. Anm. 7. jfr. *folstra*.
fotapaller (Alex. 4634, H. Birg.
 Up. III. s. 438), m.; fotapall
 (bibl.), fotpall. jfr. *paller*.
fotatrodh, -*trudh* (Med. Bib. I.
 450, 89, Kristof. Lands. L. Sar.
 m. Vil. 19, Legend. s. 542),
 dial. *fo-tträäd* (fotsteg, vagns-
 steg), n. jfr. *tropa*.
foter, m. II. 169, 166, 176, 250,
 252—4, 608 i noten, 611; fot
 309, 166, 177, 327, 330, 341,
 515 i noten, 609.
 fotspjern, se *spjärn*.
fra, v. I. 152. jfr. *fragho*, *fræ-*
gha, *fræghna*.
fradha (skum, fradga, H. Birg.
 Up. I. s. 121, Läkeb. C., Isl.
fröða), f. I. 50.
fradga, -as, v. I. 50, 55, 469.
fradga, f., fradge, m. jfr. II.
 320.
fraganga, f. II. 209 (genom
 tryckfel står der *frangangu*
 för *fragangu*). jfr. *ganga*.
fragha (Cod. Bur. s. 414, Legend.
 s. 637 *wt fraagha*, F. H. T.
 fragen), v.; fråga I. 46. jfr.
frægha.
fragho, v. I. 152. jfr. *fra*.
frakt (T. *fracht*), f. II. 311.
fram, adv. II. 447, 433, 470.
 jfr. *frammar*, *fræmbri*.
framaster, *frammarster* (Magn.
 Er. Test.), adj. II. 432.
framber (i Kg. Styr. IV. 7: 16
 pl. *främi*, *dristige*), adj. II.
 381—2, 432. jfr. *fræmbri*.
fram bæter, adv. II. 451 i 2:a
 noten.
 framdeles, se *framlepis*.
framfus, adj. II. 416; framfusig.
 jfr. *fus*.
framförüsi, n. II. 133.
fram laghat, p. preter. I. 432—5.
læggia, *laghaper*.
framlepis, adv. II. 465; fram-
 deles.
 fram länger (bibl.), adv. II. 451
 i 2:a noten.
frammar, *framsner*, *frammarner*
 (jfr. Magn. Er. Test. *som hær*
skulu næfnæs frammarneer,
 längre fram), adv. II. 450—2.
frampt, *sva frampt*, partik. II.
 381; så framt.
framsagha, f. II. 212. jfr. *sagha*.
framsyn, adj. II. 410. jfr. *syn*.
framsæghn, f. II. 83. jfr. *sæghn*.
framt, *fræmt*, p. preter. I. 79.
 jfr. *fræmia*.
 framtida, adj. anom. II. 463.
Franka rike (Cod. Bur. s. 54),
 n. II. 271; Frankrike 347.
Fransker, m. pl. II. 268, 266.

- frans (T. *franse*, Fr. *frange*), m. II. 300.
- Franz* (Frankrike, Cod. Bur. s. 55, Flores 30), II. 286.
- Franzén, m. II. 343.
- Franzeis* (Hert. Fredr. 1229), m., *Franzesar*, m. pl. II. 268; Fransos, sg. 344; Fransman ib. *franzesker*, adj. II. 269; Fransk, Fransysk, adj. 457; Franska, Fransyska (språket), Fransyska (qvinna från Frankrike), sbst. f. 345—6, 462.
- franvara*, f. II. 211; frånvara (se Dalin III. 7 s. 160), i — frånvaro ib., 324, 332.
- frat (jfr. N. Sax. *frat*, H. T. *frass*), n. I. 160.
- frata* se *fräta*.
- fraus* (dial.), v. I. 237. jfr. *friusa*.
- fredagher*, *friudagher*, *fredagher*, m.; fredag. jfr. *Freya*.
- fred, freda, se *friper*, *fripa*.
- Fredrik, m. II. 342.
- Freya?* f. II. 81 & l:a noten; Freja (förut: Fröja). jfr. *fru*, *husprea*, *-froyia*, *-fröa*, *fredagher*.
- Freyr?* *Froyr* (Registr. Upsal. 163: 1), m. II. 81 i l:a noten; Frej.
- fri, adj. se *frii*.
- fri*, v. I. 138. jfr. *fripa*.
- fria (liberare, T. *freien*), v. I. 52, 139 i noten, 404.
- fria (connubium petere, N. Sax. *frien*), v. I. 52 (jfr. II. 236 i noten), 404—5.
- friandi*, m. II. 236, I. 405. jfr. *frændi*.
- friboren*, p. adj. I. 440. jfr. *borin*.
- friþa*, v. I. 138; freda 54. jfr. *fri*.
- friþer*, m. II. 53. 57; fred, frid 308.
- friþer* (Cod. Bur. s. 14), adj. II. 374; frid (föråldr.).
- friþla*, *frilla*, f.; frilla II. 321.
- friþlösa*, f. II. 220.
- friþmander*, m. II. 170. jfr. *maþer*.
- friþsamber*, adj. II. 382; fredsam.
- friþs* (*friiz*) *mönster*, n. II. 53.
- friþætta*, adj. anom. II. 423.
- frieri (N. Sax. *frierie*), n. II. 295, 313.
- frihet* (immunitas, T. *freiheit*), f. II. 419; 311. jfr. *fransi*.
- frilika* (fritt, se Kg. Styr. IV. 1: 6), *frileca* (Fin. Handl. I. 17), *frijligha* (Gust. I:s Bib. Pred. 9: 10, jfr. Bellman III. 15 *friliga*, *kära systrar!* *fri-liga*, *mina bröder!* jfr. T. *freilich*), adv. (föråldr.).
- frilla*, se *friþla*.
- Frinnaryþ*, n. II. 279.
- frior?* *frör?* dial. *frö*, adj. II. 419, 420. jfr. *ofrö*.

- frir, fri* (Kg. Styr. II. 30, F. H. T. & N. Sax. *fri*), adj. II. 418, 419 i noten, 420; *fri* 459, 369, 467.
- frisk, se færsker.*
- Friski*, m. II. 283; Frisjön.
- frist se fræst.*
- friusa? frysa*, dial. *friosa, (freosa)*, *frausa*, v. I. 237, 260, 438; *frysa* 257, 289, 300. jfr. *fraus, frusu.*
- friusi (frioese)? fryse* (köld, Legend. s. 267), m.; *frosse*, m. II. 320, *frossa*, f. 321. jfr. *kaldasot.*
- frodas*, v. I. 46, 55, 483.
- fromber* (T. *fromm*), adj. II. 381; *from* 456.
- fromhet*, f. II. 98; 311.
- fromi*, m. II. 184, 381; *fromma*, f. 321, 201.
- fror? fro* (Dan. *fro*, T. *fro, froh*), adj. II. 419.
- frossa, se friusi.*
- frost*, n. II. 113; *frost*, f. & n. 298, 311.
- fru, frugh, frugha*, f. II. 81, 166; *fru* 307, 338. jfr. *husfru, husfrugha, Freya.*
- frukost* (Skrå Ordn. s. 16. *frokoster*, N. Sax. *froukost*), m., i pl. *frukostar*. jfr. *koster.*
- frukt, frykt*, f. II. 93; *frukt*, m. & f. II. 311.
- frukta* (N. Sax. *fruchten*, H. T. *fürchten*), v. I. 52.
- fruntimmer* (förr: *fruentimmer*, N. Sax. *frouentimmer*, *frustaga*, T. *frauentimmer*), u. II. 338, 123, 288.
- frusu* (H. Birg. Up. III. s. 201), *frusin* (ÖGL. B. B. 26 pr.), *frosen* (Alex. 9148), v. I. 237. jfr. *friusa.*
- fryghþ*, f. II. 97, 419, *frygh*, I. XXII; fröjd II. 310.
- Fryksdaling*, m. II. 345.
- frysa, se friusa.*
- fråga*, v. se *fragha.*
- fråga*, f. II. 321.
- frågen*, f. II. 307.
- frægha? dial. fræga*, v. I. 151 —2, 286. jfr. *fra, fragha, fragho, fræghna.*
- frægþ*, f. II. 97; fräjd 310.
- frægher*, adj. II. 377, 380.
- fræghna*, v. I. 151—2. jfr. *fræggha.*
- fräken, fräkna*, f. II. 307, 328.
- fræls*, adj. II. 416, 419 i noten; frälse 464.
- frælsa*, v. I. 294—5; frälsa ib., 41, 72.
- frælsivi*, m. II. 201.
- frælsi*, n. II. 416 (jfr. 133); frälse.
- främädhe, frömadhe* (F. N. Sax. *fremethi*, F. H. T. *framadi*), dial. *främäd*, adj. I. 406

- 7, II. 426; främmande I. 406—9, II. 465, jfr. *fræm-mat*.
- fræmbri*, *fræmster*, adj. II. 432, 447, 454; främre, främst 468. jfr. *fram*, *framber*, *framaster*.
- fræmia*, v. I. 79, 99; främja 546. jfr. *framt*.
- främling (T. *fremdling*), m. II. 293, 302.
- fræmmat* (dial., gäster), m. II. 426; främmande, n. jfr. *fræmadhe*.
- frændi*, m. II. 236, 250, 253—5, I. 405; frände II. 327, 319. jfr. *friandi*.
- frændsim*, *-simi*, *-sæmi*, f. II. 227. jfr. *sæmi*.
- fræst* (VGL. IV, Upl. L., Vestm. L., Alex. 8202), *frest* (Gottl. L. & Hist., Cod. Bur. s. 491), *frist* (Upl. L. i en gammal membr.), f. (utmärkt i Gottl. L. & Hist. och Alex., Isl. *frest* n. & f.); *frist* II. 311.
- fræta* (pedere, Isl. *freta*, *frat*), *frata* (hos Arborelius Dalska *fråtå*), *frat*, *fråtö* (dial., se Säves Starka Verb. s. 12), v. I. 160; fjerta 51. jfr. *fiærter* och Grimms D. Wört. *farzen*.
- fræta (N. Sax. *freten*, H. T. *fressen*), v. I. 72—3, 160.
- frö*, n. II. 138, 137; 326, 339. *frö*, adj. se *frior*.
- fröjd, se *fryghþ*.
- fröjda, -as, v. I. 51, 55.
- fröken (N. Sax. *froichen*, *fröken*), f. II. 307.
- Frökings hæraþ*, n. II. 278.
- frösa*, v. I. 237, 260.
- Fröslundir*, pl. II. 274; Fröslunda.
- Frötunir*, f. pl. II. 278; Frötuna.
- Frövi*, n. II. 280, jfr. *vi*.
- fughl*, *fughul*, *fughil*, m. II. 40 (jfr. 624), fogel (fågel) 302, 287. jfr. *spefogel*. *fughli*.
- fuki*, m., *fuka*, f. (dial.) II. 210. jfr. *fiuk*.
- fukt (T. *feuchte*, jfr. N. Sax. adj. *fucht*, fuktig), f. II. 311.
- fukter (i dial. & Dan. *fagter*), pl. II. 312.
- ful*, adj. II. 408, 454; 456. jfr. *fullika*.
- fulbordha* (se Legend. s. 291—2, N. Sax. *vullborden*, *gilla*), v.; fullborda I. 53.
- fulder*, *fuller*, adj. II. 372, 375, 408, 454; full, -full 456.
- fulghþi*, *-þu*, v. I. 80, 337. jfr. *fylghia*.
- fulgör* (fullvuxen, försigkommen, se Bonav. s. 2), adj. jfr. *gör*.
- fulk*, se *folk*.
- fulkoma*, *-kuma* (fullborda, fylla

- se Cod. Bur. s. 18, 185, Magn. Er. Test.), *fulkom* (Ivan s. xcviij), *fulkomin* (VGL.), v. I. 170. jfr. *koma*.
- fulkomlikhet*, f. II. 98; fullkomlighet.
- fulkomna*, -*kumna* (se VGL. IV, Vestm. L. I), v. I. 338, II. 530; fullkomna I. 48.
- fullika* (stinkande, vidrigt, H. Birg. Up. II. s. 139), adv. jfr. *ful*.
- fullmächtig (N. Sax. *vullmächtig*), adj. II. 462, 502, I. 451.
- fullmäktigskap, n. II. 295, 317.
- fulsighet*, p. preter. I. 432—5. jfr. *sighia*.
- fulska*, se *folska*.
- fulstopa*, adj. anom. II. 423.
- fultaka*, adj. anom. II. 423.
- fulämnna*, adj. anom. II. 423.
- funder*, Gottl. L. *fyndr*, m. II. 55; fund (i: komma under fund & pl. *funder*) 308; fund (i: på-, samfund), n. 316, 297. jfr. *koppofunder*, *samfunder*.
- funnum*, -i, -in, v. I. 177. jfr. *finna*.
- funt (dopfunt), se *fonter*.
- fur, fura, se *for*.
- furubräder, f. pl. II. 323, 332.
- furs*, v. I. 167. jfr. *fara*.
- furst*, -en (dial.), räkn. II. 582. jfr. *fyrster*, *fyst*.
- furste*, m. se *försti*.
- fus*, adj. II. 416. jfr. *framfus*.
- fux* (rödlett häst, T. *fuchs*), m. II. 300.
- fyfa*, se *föpa*.
- fyerälder* (dial.), se *fjäderalde*.
- fyghli* (fjäderfå, foglar, se Med. Bib. I. 359. jfr. Egilsson *fygli*), *foghle* (Gregor. s. 275), n. II. 133. jfr. *fughl*.
- fyk*, *fyka*, se *fiuk*, *fiuka*.
- fyl*, n. II. 116; föl 316, 287. jfr. *fol*, fölung.
- fylghþ* (hemföljd), f. II. 97; följd 310, 294.
- fylghi*, *fölghi*, n.; följje II. 324.
- fylghia* (*fölghia*), *fylghþi*, *fylghit*, *fylght*, v. I. 80 (se II. 631), 337, 367, 436 & noten; följa 70. jfr. *fulghþi*.
- fylla*, v. I. 336 i l:a noten; 69, 114.
- fylska*, v. II. 408.
- fylska*, *fylskia*, *fyliskia*, f. II. 224, 408.
- fynd*, f. II. 89; fynd n. 316, 297.
- fyndr*, se *funder*.
- fyr*, *för*, *fyrra*, *förra*, adv. II. 441; förr 470.
- fyr-*, *fyra-*, räkn. se *fiæper-*.
- fyr (N. Sax. *fyr*, eld), m. II. 300. jfr. *fyrbåk*.
- fyra*, v. se *föra*.

- fyra*, -ar, -i, -um, räkn. II 558.
 jfr. *fiurir*.
fyra, f. II 321, 596.
fyraslinder, -slindadher, se *fiugh-
 urslinder*.
fyrbåk (T. *feuerbake*), m. II
 300. jfr. *fyr*, *båk*.
fyri, prep. se *fiurir*.
fyrk (sannolikt, såsom Ihre an-
 tager, af T. *viereck*, eller af
 något T. *vierchen*), m. II 300.
fyrma, v. se *misfyrma*.
fyrmer, *fyrmer*, adv. II 441,
 450—2.
fyrmäning, se *furmænninger*.
fyrr, *fiurri*, *förri*, *fyrster*, *förster*,
 adj. anom. II 441; förre, först
 468—9, 464. jfr. *fyrster*.
fyrst, -u, -um, adv. II 576. jfr.
först.
fyrster? *fyrsti*, *förster*, -i, räkn.
 II 576 (jfr. 572—5), 580,
 582; förste 589, 594. jfr. *fyrr*,
fyst, *furst*.
fyrtighi, *fyrtighindi*, se *fiura-
 tighi*, -tighundi.
fyst, *fost*, -en (dial.), räkn. II
 582. jfr. *fyrster*, *furst*.
få, v. se *fanga*.
få, pron. adj. se *far*.
 -fådd, fått, p. preter. I 254. jfr.
 andfådd, igen-, återfådd.
fågel, se *fughl*.
fåle, se *foli*.
- fäll*, se *faldir*.
fång, *fånga*, *fången*, se *fang*
 o. s. v.
fångenskap, m. II 293.
fångst (N. Sax. *fangst*), f. II
 311, 294, Anm. 37.
får, n. se *far*.
fåra, f. se *for*.
favitska, se *favitska*.
fæ, *fe*, n. II 162 (jfr. 10, 14,
 18), 166, 248, 251, 253; få
 326, 287, 339. jfr. *fearföling*.
fæþerni, *fæþghar*, se *fæþerni*,
fæþghar.
fæghin (Cod. Bur. s. 14, 19),
 adj. II 405, 434. jfr. *faghna*.
fågna, *fågnad*, se *faghna*, *fagh-
 naper*.
fæghri, *fægherster*, se *fagher*.
fæghrind, f. II 96; fågning 306.
fæk, *fæks*, v. se *fik*.
fækta (Alex. 5340, T. *fechten*),
fæktas (Bonav. s. 137), v.;
fækta I 51.
fæl (Cod. Bur. s. 130, Legend.
 s. 956, jfr. Isl. *þiöl*), *fil* (se
 Rietz, N. Sax. *file*), m.; fål
 II 300.
fæla (Legend. s. 956), *fila* (se
 Rietz, N. Sax. *filen*), v.; fåla
 I 52.
fælaghi, m. II 178. jfr. *laghi*.
fålas (för: *fårdas*), v. I 52, 55,
 206.

- fælat*, n. II. 111. jfr. *lat*.
- fælder*, m. II. 102; fäll 300. jfr. *skinfælder*.
- fälen* (dial.), adj. I. 437—9.
- fälla*, v. I. 260, 443, 467; fälla 69, 114, 164. jfr. *ofælder*.
- fälle* (jfr. in-, skogs-, vindfälle), n. I. 164. jfr. *tilfælle*.
- fält* (T. *feld*), n. II. 316, 25; -fält, -felt (i namn), m. 343—4. jfr. *fiælder*.
- fæm* (VGL. I. V. K.), *fem* (ib. & S. B. 15), räkn. II. 559 (jfr. 553—5); fem 589.
- fæmt*, f. II. 97, 586.
- fæmtan*, *fæmptan*, räkn. II. 560 (jfr. 553—5); femton 589.
- fæmtandi*, *fæmptandi*, räkn. II. 578 (jfr. 572—5), 581; femtonde 589.
- fæmta* (*fæmpta*) *tiundi*, räkn. II. 578.
- fæmti*, *fæmpti*, räkn. II. 577 (jfr. 372—5), 580; femte 589.
- fæmtighi*, -*tij*, -*tio*, räkn. II. 563—6 (jfr. 553—5), 144, 570—1; femtio, -*ti* 589, 596.
- fæmtighundi*, -*tighindi*, räkn. II. 578 (jfr. 572—5), 581; femtionde 589, 593.
- fæmtunger*, m. II. 586, 252.
- fænaþer*, m. II. 57; fænad 292, 309.
- fängelse, se *fängils*.
- fängna*, *fägna* (dial.), se *fangna*.
- fängsel, n. II. 318.
- fänrik (T. *fährnich*), m. II. 302.
- fänta* (dial.), f. Anm. 8 i noten. jfr. *fanter*.
- færþ*, f. II. 90, I. 167, Anm. 28; färd II. 310, 294; på färde, gå sina färde 90, 333.
- færþaboin* (Vestm. L. II), p. adj. I. 122. jfr. *boin*.
- færþas* (Cod. Bur. s. 171), v. I. 167; färdas 51, 55, 420. jfr. *fälas*.
- færþugher*, i adj. II. 389; -färdig 457.
- færgha* (Magn. Er. Test.), f. II. 213, 220; färg, m. 308, 243, 297.
- færi*, *færri*, se *far*.
- færia*, f. II. 224; färja 321, I. 167.
- Færingiatunir*, f. pl. II. 278; Färentuna.
- färla* (dial.), f. II. 303. jfr. *fjäderalde*.
- færna*, se *ferna*.
- færsker*, adj. II. 385, 601; färsk, frisk (T. *frisch*) 457.
- fæst*, *fæsti*, f. II. 76; fäste, n. 324, 297.
- fæsta*, v. I. 113, 426, 443; fästa 74—6, 49 i I:a noten, 73, 114, 296. jfr. *kors*-, *stapfæsta*, *jordfæsta*.

- fæsta*, f. II. 76, 426; *fästa*.
fæster, se *far*.
fæstnaper, m. II. 56.
fæstningamali, m. II. 191. jfr. *mali*.
fæt, se *fætt*.
fætil, m. II. 39, Anm. 4.
föpa, Gottl. L. *fyþa*, v. I. 442,
 336 i 1:a noten, Anm. 7;
 föda 69.
föpa, f. II. 500, 151; föda.
födhat (föda det) II. 534.
föpela, *fözla* (Cod. Bur. s. 61
 —2), f. II. 220. jfr. *först-*
födslo-rätt.
föþaludagher, m. II. 463.
föga (N. Sax. *fege*, *föge*), adj.
 anom. II. 463.
fögderi, n. II. 134, 295, 313.
fögga (N. Sax. *föge*), f. II. 213;
 falla till *föga* 333. jfr. *fog*.
fök, v. I. 231, 303. jfr. *fiuka*.
föl, se *fyl*.
fölghi, *fölghia*, se *fylghi*, *fylghia*.
fölghisbrodher, m. II. 179.
fölghislaghi, m. II. 178; följe-
 slagare 315, 293. jfr. *laghi*.
följd, f. se *fylghþ*.
fölunge, m. II. 288. jfr. *fyl*.
fönster (förut äfven: *fenster*,
 Svenske Harpestreng s. 62
finsther, T. *fenster* af Lat.
fenestra), n. II. 317 i 2:a no-
 ten, 338. jfr. *vindögga*.
fönsterluft, f. II. 311. jfr. *lopt*.
- för*, adj. II. 415; *för* (i arbets-
 dom-, tal-, vapenför m. å.)
 I. 167. jfr. *oför*, *vansför*.
för, förr, adv. se *fyr*.
för, prep. se *for*.
föra, Gottl. L. *fyra*, v. I. 260,
 167; föra 69. jfr. *af fyrþr*.
förande, p. pres. I. 415.
förarga, -as, se *arghas*.
förbarma, se *forbarma*.
förbluffa (N. Sax. *verbluffen*), v.
 I. 53.
fördel, förderfva, se *fordel*, *for-*
dærrva.
fördhot (förde det) II. 535.
före (jfr. VGL. IV. 16: 12 i
göðho fore med Isl. *færi*, *föri*),
 n. II. 324, I. 167. jfr. *menföre*.
före, prep. se *for*.
förebrå, v. I. 129—130, 116.
 jfr. *bra*, *brå*, *forbradho*.
föredöme, n. II. 324, 393 i no-
 ten. jfr. *dömi*.
fören (före honom) II. 534.
förena (N. Sax. *verenen*), v. I.
 52, 59—64.
förestånderskap. n. II. 295, 317.
förete, v. I. 116. jfr. *teia*.
företeende, p. pres. I. 420 i noten.
företträdesvis, adv. II. 456, 466.
förevara, v. I. 253. jfr. *vara*.
förevetande, n. I. 279.
förevita, v. I. 52, 294. jfr. *for-*
vet.

- förfalllös, se *forfallalös*.
- förfaras, se *firifaras*.
- förfäder, se *forfadher*.
- förfära (N. Sax. *vorfären, ver-fären*), v. I. 53. jfr. *fare*.
- förfördela (T. *vervortheilen*), v. I. 53.
- förgifta (T. *vergiften*), v. I. 51.
- förglömmande, -des I. 421—2.
- förgrymma sig, v. I. 53.
- förgyllande (folkv.), I. 409 i 2:a noten.
- förgå sig (N. Sax. *sek vergan*), v. I. 469 i noten, 478, 483. jfr. *gangas*.
- förgås, v. I. 255, 117, 469 i noten, 478—9, 483. jfr. *gangas*, Södm. L. *forganga*.
- förgäta, se *forgæta*.
- förgätande, -des I. 422.
- förgätves (N. Sax. *vorgheves*), adv. II. 465.
- förgöra, -gjord, v. I. 206, 494 i noten.
- förhållande, n. II. 339.
- förinta, v. I. 418.
- förklara (N. Sax. *verklaren*), v. I. 53.
- förkläde, n. II. 332.
- förlag (T. *verlag*), n. II. 313 (jfr. 317).
- förliden, p. preter. I. 245. jfr. *lipa*.
- förlisa (N. Sax. och Holl. *verliesen*), v. I. 303, 74.
- förljudas, v. I. 255. jfr. *liudha*.
- förlora (T. *verlieren*, p. preter. *verloren*), v. I. 303, 46.
- förlust, se *forlust*.
- förlåt, m. II. 308, 152.
- förlägen (T. *verlegen*), p. adj. I. 436, 151, 453, II. 458.
- förläsen, p. preter. I. 251.
- förlöpa sig (T. *sich verlaufen*), v. I. 257—8. jfr. *löpa, forelopit*.
- förmanskap, n. II. 295, 317.
- förmena (prohibere), v. I. 64, 60—3. jfr. *mena*.
- förmena (putare, T. *vermeinen*), v. I. 64, 60—3, II. 465. jfr. *mena*.
- förmoda (N. Sax. *vormoden, vermoden*), v. I. 53.
- förmynderskap (T. *vormund-schaft*), n. II. 295, 317.
- förmå, se *formagha*.
- förmåga, f. II. 322—3, I. 274.
- förmån, se *formun*.
- förmåla (omtala, T. *vermelden*), v. I. 72, 68, 447. jfr. *mæla*.
- förmåla (gifta, T. *vermählen*), v. I. 69, 68, 447.
- förmåten, se *formætin*.
- förmögen (N. Sax. *vermögen*, H. T. *vermögend*), p. adj. I. 274, 436, 451, 453.
- förmörka, v. I. 100. jfr. *myr-lia*.

- förlimma, se *fornema*.
- förluft (N. Sax. *vornuft*), n. II. 317.
- förluya, v. I. 52, 392 i noten.
- förlüm (T. *vornehm*), -are, -ast & -st, adj. II. 458, 468.
- förlöyckas (T. *verunglücken*), v. I. 53. jfr. lyckas.
- förlörsaka (T. *verursachen*), v. I. 53. jfr. örsaka.
- förlörlätta (T. *verunrechten*), v. I. 53.
- förlöra, förlö, adv. se *fyr*.
- förlöri, adj. se *fyrri*.
- förlörlige (T. *vorig*, Dan. *förlörlige*), adj. II. 464.
- förlörlåd (N. Sax. *vorråd*, H. T. *vorrath*), n. II. 313 (jfr. 317).
- förlörlåda o. s. v., se *förlörlåpa* o. s. v.
- förlörsagd (T. *verzagt*), p. adj. I. 451.
- förlörsaka, se *saka*.
- förlörsen (dial.), p. adj. I. 119, 449.
- förlörsigla (T. *versiegeln*), v. I. 99, 108. jfr. *sighla*.
- förlörskott (N. Sax. *vorschott*), n. II. 314 (jfr. 317).
- förlörskräcka (N. Sax. *verschrecken*), v. I. 72.
- förlörskyllan, se *förlöskullan*.
- förlörsköna (T. *verschönern*), v. I. 53.
- förlörsförl, f. II. 95; förlörsförl 306.
- förlörsförl (T. *vorschlag*), n. II. 313 (jfr. 317).
- förlörsförlagen (N. Sax. *verlagen*, H. T. *verschlagen*), p. adj. I. 436. jfr. *förlörsleghin*.
- förlörsförlå, se *förlörsma*.
- förlörsförlåda (N. Sax. *versmaden*), v. I. 54, 99—100.
- förlörsförlåffa (T. *versaufen*, p. preter. *versoffen*, förlörsförlåffad, nu till bemärkelsen åtskildt från: förlörsförlåsupen), v. I. 53.
- förlörsförlåsona (T. *versöhnen*), v. I. 60—4.
- förlörsförlåst, -u, adv. II. 576, Anm. 28. jfr. *förlörsst*.
- förlörsförlåster, adj. & räkn. se *förlörsförlåri*, *förlörsförlåster*.
- förlörsförlåstförlådslo-rätt, m. II. 324. jfr. *förlörsförlåla*.
- förlörsförlåsti, m. II. 196; förlörsförlåst 319, 470.
- förlörsförlåstling, m. II. 302.
- förlörsförlåstora, v. I. 53.
- förlörsförlåstuva (neml. i Med. Bib. I. 488 *förlörsstoffuo*, sannolikt för *forstoffuo*), f.; förlörsförlåstuga, förlörsförlåstuga II. 332. jfr. *förlörsstuva*.
- förlörsförlåstå, förlörsförlåstående, se *förlörsförlåstanda*, *förlörsförlåstandande*.
- förlörsförlåstånd (T. *verstand*), n. II. 317.
- förlörsförlåståsiggpåare, m. II. 315.
- förlörsförlåstöra (N. Sax. *verstören*), v. jfr. *störa*.

- försomma, se *forsuma*.
- försutten (försuten), se *forsutin*.
- försvinna (N. Sax. *verswinnen*, H. T. *verschwinden*), v. I. 180, 255.
- försynt, p. adj. I. 449.
- försät, se *forsat*.
- försäljning, f. I. 87 i 2:a noten.
- försämra, v. I. 53.
- försök (N. Sax. *versök*), n. II. 317.
- försöka, se *forsökia*.
- förtegen, förtigen, p. adj. I. 217.
jfr. *phighia* med T. *verschwiegen*.
- förtena (N. Sax. *vertinnen*), v. I. 52. jfr. *tin*.
- förtjena, v. I. 60—4. jfr. *piana* med N. Sax. *verdenen*, H. T. *verdienen*.
- förtigande, -des I. 421—2.
- förtret (Med Bib. II. 222, N. Sax. *verdret*, *verdreit*); förtret, m. (numera utan pl., men skalden Dalin skref II. 4. s. 139 "med alla verlds-förtretter") II. 302.
- förtryta, se *forthryta*.
- förtälja (Dan. *fortælle*, N. Sax. *wortellen*, *vertellen*), v. I. 70, 79. jfr. *tælia*.
- förtörna (N. Sax. *vertörnen*, af *torn*, H. T. *zorn*, vrede), v. I. 53, 48.
- förundra, as, v. I. 55—6, 483.
- förunna, v. I. 293. jfr. *unna*.
- förvandtskap (T. *verwandschaft*), m. II. 292.
- förveten, se *forsutin*.
- förvilda (göra vild, T. *verwilden*, *verwildern*), v. I. 53. jfr. *vilder*.
- förvilla (vilseföra, förvirra), v. I. 52. jfr. *villa* med T. *verwilden* (i den äldre bemärkelsen), Dan. *forvilde*.
- förvittra (T. *verwittern*, af *wetter*), v. I. 47. jfr. *vittra*.
- förvulen (dial.), se *förvurdhin*.
- förvägen (dial., förvägen, T. dial. *verwogen*, Dan. *forvooven*), p. adj. (se Tegnér I. 88 "förvägen viking", II. 206 "förvägna klippan").
- förvåna, -as, v. I. 55—6. jfr. *van* (väntan, hopp).
- förvägen (T. *verwegen*, hvaraf *verwogen* är en annan form), p. adj. I. 436.
- förvälla (N. Sax. *verwellen*), v. I. 69, 194. jfr. *vælla*.
- förvärfva, föryttra, föräldrar, se *forcærva* o. s. v.
- fözla, se *föpsla*.

G.

- ga*, v. I. 128. se *ganga*.
gadder (Cod. Bildst. s. 896), m. II. 34; *gadd* 300.
gaf, *gafs* (gaf sig, Cod. Bur. s. 7, 524), v. I. 149. jfr. *giva*, *gaft*.
gafsl, *gavil*, m. II. 40; *gafvel* 302, 140.
gaft, *gafst*, 2 sg. impf. I. 331—3. jfr. *gaf*.
gaghn, n; *gagn* II. 316.
gajš (dial.), p. preter. I. 128, 134. jfr. *ganga*.
gait, se *get*.
gak (H. Birg. Up. I. s. 194 *gag*), imperat. I. 128, 367; *gack* 368. jfr. *ganga*.
gala, v. I. 172; 252, 45, 70, 288, 298, 309. jfr. *gol*, *galin*.
galder (Cod. Bur. s. 494, Cod. Bildst. s. 104), m. II. 42, I. 172. jfr. *orna galder*.
galder, dial. *galdur*, *gall*, *gáll*, adj. II. 372.
galenskap, m. II. 293, 309.
galin, p. preter. & adj. I. 172, II. 402; *galen* I. 252, 453.
gall, v. I. 193. jfr. *galla* (sonare).
gall, v. I. 196. jfr. *gialda*, *galt*.
gall, n. II. 89.
galler, n. II. 317.
galli (Cod. Bur. s. 139), m. II. 180; *galle*, m., *galla*, f. 201.
galning, m. II. 293, 302, 319.
galt, v. I. 196. jfr. *gialda*, *gall*.
galtier, m. II. 148; *galt* 300, 287.
gam, 1 pl., *gan*, 2 pl. I. 128. jfr. *ganga*.
gamall, *gamul*, *gamalt*, adj. II. 397 (jfr. 362—8), 401, 453, 538, 600; *gammal* 458 (jfr. 369), 455, 468.
gaman, n. II. 122, 139; *gamman*, f. 294, 297, 312.
gamber (se Magn. Er. Test., H. Birg. Up. II. s. 98), m.; *gam* II. 300.
Gambigiar (dial.), m. pl. II. 628. jfr. *-byggjar*.
ganga, *ga*, *gangin*, v. I. 127—8, 141, 240—1, 242 (jfr. not.), 248, 286, 367, 374, 379, 380, 440—1; *gå* 254, 116, 288, 368, 374; *gånga* 254. jfr. *gangas*, *gak*, *gam*, *gik*, *gingu*, *gajš*, *beganga*, *umganga*, *angå*, *undgå*.
ganga, f. II. 209, 255. jfr. *fra-*, *kirkiu-*, *um-*, *višerganga*.
gangan I. 248. jfr. II. 534.
gangandi, p. pres. I. 419, 421 i noten; *gående*, *-des* 421, 423, 479.
ganganz fæ, *foter*, I. 418, 419, 422 i noten.
gangari, m. II. 206; *gångare*.

- gangas, ganga sik*, v. I. 465, 479 (se vidare Gloss. till Gottl. L.). jfr. gå ner sig, begå sig 478, förgå sig, förgås.
- ganger*, m. II. 209, 243; gång 300, 308, 323, 330, 597. jfr. *kirkiuganger, umganger*.
- gangiz, gangit sik*, p. preter. I. 479. jfr. *gangas*.
- gangom*, adv. Anm. 28.
- gap*, n. II. 517, 519 (jfr. 633).
- gapa* (se VGL. s. XIV), v. I. 44, 113.
- gar*, adj. se *gör*,
- gara*, v. I. 96. jfr. *gæra*.
- garper*, m. II. 273, 252; gård 300, 305, 318, 332, 606.
- garpto*, f. II. 88 i noten. jfr. *sto*.
- garlacr*, adj. II. 395 i not.
- gar*, n. II. 278; 316, 314.
- garva*, adj. II. 412, 453 (se 630, Anm. 11). jfr. *gör*.
- garva*, v. I. 45, 395.
- gar*, f. II. 173, 158, 176; gås 312, 177, 287, 328, 340—1.
- gar* (dial.), n. I. 157.
- gar* (dial.), v. I. 157.
- garvinge*, m. II. 187; gåsvinge. jfr. *vingi*.
- gar*, m. II. 261, Anm. 8. jfr. *gäse*.
- gar* (A. Sax. *gast*, Eng. *ghost*, T. *geist*), m. II. 300.
- gar*, *gatu*, -e, v. I. 159. jfr. *gita*.
- gar*, f. II. 208 (jfr. 15, 19), 242, 248, 251; 320 (jfr. 21), 334.
- gatubodh*, f. II. 87.
- gatufred*, m. II. 323, 332, 613.
- gatz, gatis* (Gottl. L. Add. 4), v. I. 302. jfr. *gætas*.
- gaut* (dial.), v. I. 224. jfr. *giuda*.
- Gautr, Gauti*, m. se *Göter*.
- Gauthiod*, n. II. 625, 108, 270.
- gava*, f. I. 179; gåfva II. 321, 61, I. 149.
- gavil*, m. se *gafl*.
- gavum, gave*, v. I. 149, *gavos* (gåfvo sig) 465. jfr. *giva*.
- ge-* (T. *ge-*), oskilj. partik.
- ge*, v. I. 253. jfr. *giva*.
- gehäng* (T. *gehenk, gehänge*), n. II. 317.
- gehör* (T. *gehör*), n. II. 317.
- geit*, f. se *get*.
- gek*, v. se *gik*.
- gel* (gäl), f. II. 305.
- gemenskap* (T. *gemeinschaft*), m. II. 293.
- gen, genni, genari, -aster*, adj. 411, 435; *gen, -are, -ast* 456. jfr. *gensta, ogen*.
- genmæli*, n.; *genmäle* II. 325. jfr. *mæli*.
- genomde* (dial.) I. 408—9.
- genomläsen*, p. preter. I. 251.
- genomskinande* (bibl.), p. pres. I. 409 i 2:a not.
- gensta, -stan, -ast, ginsta, -stan, -ast*, adv. 435; *genast*. jfr. *gen*.
- German*, m. II. 344.

gerna, adv. se *giarna*.

gers, m. II. 300.

Gertrud, f. II. 342.

geschworne (T. *geschworener*), m.

II. 352.

gesl, *gisl*, f. II. 64; gissel, m.

f. & n. 306, 140, 298.

gespa (se VGL. s. XIV *gespær*,

G. Ordspr. 650 *gespar*, Cod.

Bildst. s. 713 *gespadho*, Isl.

geispa), Est. Sv. *gaispa*, Ny-

länd. *geispa* (Russwurm II.

325), v.; *gäspa* I. 52.

Gestringe, m. II. 345. jfr. *Gæ-*

strikaland.

get, *geit*, *gait*, f. II. 155, 287;

get 310, 165, 328, 341.

getunger (se Med. Bib. I. 297,

H. Birg. Up. I. s. 258), m.;

getting II. 287, 293.

gevaldiger (T. *gewaltiger*), m. II.

352.

gia-, jfr. *giæ-*, *gæ-*.

giæf, f. se *gif*.

giald, *giæld*, *gæll*, n. II. 103, I.

196; *gäld* (skuld), f. II. 310,

253; *gäll* (pastorat), n. 103.

jfr. *af-*, *ingjæld*, *umgälder*.

gialda, *giælde*, *giälla*, v. I. 196,

244, 440; *gälda* (solvere) 258,

59, 289, 297; *gälla* (valere)

69, 194, 258, 261. jfr. *gall*,

galt, *guldu*, *apter gialda*.

giarn, *giærn*, adj. II. 411. *giærnt*

(gerna, Kg. Styr. II. 78, 83),

adv.

giarna, *giærna*, adv. II. 449;

gerna 470.

giata, *giæta*, *gæta* (afsa, omtala,

gissa), v. I. 158. jfr. *giä*,

gætas.

giera, *gierva*, v. se *gæra*.

gif, *giæf*, *giæf*, f. II. 60, 9, 11.

jfr. *tilgæf*, *vingiæf*.

gift (T. *gift*), n. II. 316. jfr. *eter*.

gifte, n. II. 324.

giftorätt, m. II. 94.

gigha, f. II. 219, Anm. 5; *giga*

(mungiga).

gik, *gek*, *gøsk*, v. I. 128, 242.

jfr. *ganga*.

gikt (T. *gicht*), f. II. 311, Anm.

12. jfr. *ikt*.

gilda (se Vestm. L.), v.; *gilla*

I. 52, 196.

gilder, adj. II. 374, I. 196; *gill*.

jfr. *karlgilder*.

gildi (Kg. Styr. IV. 1: 21), n.;

gille II. 324.

gildri, n.; *giller* II. 317.

giltig (T. *gültig*), adj. I. 196.

gingu, *-in* I. 128. jfr. *ganga*.

ginsta, *-stan*, *-ast*, se *gensta*.

gior, *giör*, adj. se *gör*.

giordh (G. Ordspr. 878), f. II.

68; *gjord* 305.

giordha, se *giurpa*.

gipt, *gift*, f. II. 94; *gift* (i ef-

tergift, utgift m. fl.), 311, 294, I. 149. jfr. *afgipt*.
gipta, gifta, v. I. 442—3; *gifta*, -as, 74, 44 i noten, 149, 469. jfr. *lagh-*, *oyipter*.
gipta, gifta, f. II. 220, 94, 255, I. 499.
giptarmaper, gifter-, *giftomaper, mander*, m. II. 94, 170; *giftoman*.
giptarmal, giftarmal, n. II. 94; *giftermål* 313, 332. jfr. *mal*.
giri, f. II. 227.
Giristadhir, m. pl. II. 276; *Girista*.
girugher, adj. II. 389; *girig* 457.
gisl (*gislan*), m. II. 40, 262.
gisl (*gissel*), f. se *gesl*.
Gisl, Gisli, m. II. 262.
gisli, m. II. 201, 262. jfr. *solgisli*.
Gismundr, m. II. 262.
gissug, adj. II. 457, 389.
gista, giæsta, gæsta, v. I. 112 (jfr. II. 622), 100; *gæsta* 55.
gisten (Med. Bib. II. 25), adj.; I. 48.
gistna, v. I. 48.
gistning, gistnigh, giæstning, gæstning, f. II. 622.
gita, v. I. 158—9, 286, 302; *gitta* 253, 288. jfr. *gat, giata, gætas*.
giurpa, gyrpa, giordha, v. I. 109; *gjorda* 46, 100. jfr. *lösgiurper*.
gius (se VGL. s. XIV *gyus*); *gös* (*perca lucioperca*), m. II. 300.

giuta, v. I. 224; *giuta* 252, 247, 288. jfr. *gaut, göt, guto*.
giva (*geva, giefa*), *givin*, v. I. 149 (jfr. 30, 34), 146, 239—240, 248, 330—3, 414, 440; *gifva*, *ge* 253, 117, 148, 288, 300. jfr. *gaf, gast, gavum, govo*.
gifva, gefva (dial.), f. II. 61.
givandi, p. preter. I. 414.
givanz man, m. I. 418.
giæ-, jfr. *gia-*, *gæ-*.
giæf, se *gif*.
giæld, giærn, se *giæld, giarn*.
giærs (*gör sig*), v. I. 464. jfr. *gæra*.
Giæsini II. 283; *Gäsene*.
giæz, v. I. 158. jfr. *gætas, atgætz*.
gið-, se *gð-*.
glada, f. II. 321.
gladdi (Cod. Bur. s. 177 *glados*, för *gladdos*), v. I. 83. jfr. *glæpia*.
gløper (Cod. Bur. s. 140, 501), adj. II. 374; *glad* 456.
glädlynt, p. adj. I. 450.
gladz, p. preter. I. 481. jfr. *glæpia*.
glaf, m. II. 300. jfr. *glavin*.
glans (T. *glanz*), m. II. 302.
glas (H. Birg. Up. III. s. 65, Vadst. Kl. R. s. XI), *glar* (Cod. Bildst. s. 350, Läkeb. B. 76: 1, Isl. *gler*), n.; *glas* II. 316.
glatt (T. *glatt*), adj. II. 457, 467.
glavin, glavan, n. II. 115; *glaf-veð*, m. 304, 297.

gli, n. II. 326.

glida (N. Sax. *gliden*), v, I. 250, 213.

gloa, v. I. 123; glo 116.

glop? *glöp* (Cod. Bur. s. 416 a *glöpom*), dial. *glo*, f. II. 159, 250, 253; *glöd*, f. & n. 298, 165.

glop (Isl. *glöpr*, jfr. Säve, Starka Verb. s. 22—3 *gliopa*, *gläupa*), m. II. 300.

glugger, m.; glugg II. 300.

glunt (dial.), m. II. 300, Anm. 8 i noten.

glæpi, f. II. 225 (jfr. 15, 19), 227, 254—5; glädje, m. 293, 297, 319.

glæpia, -as (Cod. Bur. s. 18), v. I. 83, 88—91, 465, 481; glädja, -as 290, 70, 78, 85, 93—4, 483. jfr. *gladdi*, *gladz*.

gläfsa, v. I. 294, 54, 72.

glänsa, v. I. 72, 49 i I:a noten.

glänta, v. I. 295, 57, 73.

glævia, f. II. 224.

glöp, se *glop*.

glöma, v.; glömma I. 70.

glömsker, adj. II. 386; glömsk 457.

gnagha, *gnaghin* (H. Birg. Up. III. 62, 139), v. I. 169, 506; gnaga 70, 45. jfr. *gnog*.

gnall (dial.), v. I. 194. jfr. *gnälla*.
gnet, f. se *gnit*.

gnidha (Svenske Harpestreng s. 58, 59, jfr. Säve, Starka Verb. s. 20—1), v. I. 213; *gnida* 250.

gnista (Cod. Bur. s. 130, 208, Isl. *gneisti*, *neisti*, m.), f.; II. 321, 328.

gnistra, v. I. 47, 485.

gnit? f. II. 155; gnet 310, 165, 237, 328.

gnoa, v. I. 123, 167 (jfr. 302), 241—2; gno 116.

gnog, *gno* (dial.), v. I. 169. jfr. *gnagha*.

gnola, v. I., 194, 46.

gnugga (P. Månsson s. 47, Isl. *nugga*), v.; I. 123, 46.

gnull, *gnullit* (dial.), v. I. 194. jfr. *gnälla*.

gnya, v. I. 126; gny 116, 194. jfr. *kny*.

gnyr? *gny*, m. II. 49; gny, n. 326, 297.

gnälla, v. I. 194, 69. jfr. *gnall*, *gnull*.

goddagar, m. pl. II. 305.

gofer, adj. II. 370 (jfr. 361—8), 436, 454—5, 620; god 456 (jfr. 369), 468; i *godo*, till *godo* 466, 607.

goplynder, p. adj. II. 375; godlynt I. 450.

godrä, se *gorå*.

gops, *goz*, n, II. 116; gods 316.

- godta sig, v. II. 418.
- gopvili*, m. II. 202, 223. jfr. *vili*.
- gopviliaper*, p. adj. II. 375.
- gol*, v. I. 172. jfr. *gala*.
- golf*, n. se *gulf*.
- gomber* (H. Birg. Up. II. s. 15), m.; gom II. 300.
- gorå*, *godrå*, n. II. 326 (se 2:a noten). jfr. *rå*.
- gosklän* (dial.), adj. II. 428 i 2:a noten.
- gosse*, m. II. 287, Anm. 8.
- Gotar*, m. pl. se *Gutar*, *Götar*.
- Gottlånding*, m. II. 345; -låndska, f. 346.
- govo* (för *gavo*), v. I. 149, 239 i noten. jfr. *giva*.
- grafugher* (Kg. Styr. III. 4, Cod. Bildst. s. 343), adj. II. 389, 223 i noten.
- gradvis*, adv. II. 456, 466. jfr. -vis.
- graf*, f. II. 61; 305.
- grahærotter*, adj. II. 396.
- gramber*, *gram*, adj. II. 382; sbst. (djefvul, se Cod. Bildst. s. 887, Bonav. s. 49); gram, adj. (fornart., se Tegnér I. 203 "en kämpe så gram").
- gramse*, adv.? II. 426.
- gran* (Södm. L., Legend. s. 92), f. II. 68 (jfr. 357); 305.
- grand* (G. Ordspr. 340), n. II. 374. jfr. *solagrand*.
- granda* (skada, Alex. 4004), dial.
- granna*, v. II. 374.
- grander*, *granner*, adj. II. 374; *grann* 456.
- grankott*, m. se *kott*.
- granni*, m. II. 184, 254—5; *granne* 319. jfr. *nagranni*.
- grannlaga*, adj. anom. II. 463, 374.
- grannlåt*, m. II. 308 (se III, I. 162). jfr. *lat*.
- granntyckt*, p. adj. I. 437—9, II. 374. jfr. *pykkia*.
- granskap*, n. II. 295, 317.
- grar*, adj. II. 418; *grå* 459, 461.
- grata*, *gratet* (Cod. Bur. s. 74), v. I. 162, 147, 241, 260, 331, 415; *gråta* 251, 47, 242. jfr. *gret*, *grät*, *græst*.
- gratandi*, p. pres. I. 415; *gråtande*.
- grater* (Cod. Bur. s. 519, Bonav. s. 209), m.; *gråt* II. 302.
- grava* (*græva*), *gravin*, v. I. 173; *gräfva* 252, 69, 298. jfr. *grof*, *begräfva*.
- gravari*, m. II. 254; *gräfvare*.
- grebbe* (dial.), m., *grebba*, f. Anm. 8 i noten.
- gredha*, *grædha*, f. I. 193 (jfr. noten). se *bredha*.
- grefskap*, n. II. 314 (jfr. 317).
- gren*, m. & f. Anm. 35, II. 64

- (jfr. 632); gren, m. 300, 299, Anm. 36; Gren II. 343.
- grena sig, v. I. 52, Anm. 36.
- grensle (förut: grens), adv. II. 464, Anm. 36.
- grep, v. I. 211. jfr. *gripa*.
- grepe, m. I. 211.
- grepp, se *grip*.
- gret, *gretu*, v. I. 162. jfr. *grata*.
- grezker (Alex. 7604, H. Birg. Up. III. s. 347—8), adj. II. 267, 269, 386; Gresk (föråldr., se Fru Lenngren: "sångens Greske fader"), Grekisk 457.
- grip*, *gruf*, f. II. 87.
- grift, se *gript*.
- Grikir, m. pl. II. 268, 267, 629; Grek, sg. 344; Grekinna, f. 346.
- Grikfari, m. II. 183. jfr. *fari*.
- Grikland, Girkland, Grekland, n. II. 272, 199, 270; Grekland.
- grill (T. *grille*), m. II. 308.
- grima, f.; grimma II. 321.
- Grimaldi, m. II. 264.
- grimber (VGL. IV, Kg. Styr. IV. 1: 17), *grymber* (Cod. Bur. s. 19, 175, 529), adj. II. 382; grym 456.
- Grimber, m. II. 263. jfr. *Öp-grimber*.
- grina, v. I. 52, Anm. 36.
- grind*, f. II. 154 (jfr. 14, 18, Anm. 36), 155, 165, 305.
- grip*, dial. *grep*, n. Anm. 37; grepp II. 316. jfr. *angrip*, *handgrip*, begrepp, tillgrepp.
- gripa*, *gripu*, -in, v. I. 211 (jfr. 31, 35), 146, 244—5; 250 (jfr. 39), 262. jfr. *grep*.
- griper* (Isl. *gripr*), m. Anm. 37, II. 370. jfr. *gripr*, *afgriper*, *agriper*.
- griper* (gryphus, Magn. Er. Test., Med. Bib. I. 359, Alex. 8703, 8717, Isl. *gripr*), m.; grip II. 300; Grip 343.
- gripr* (grepp, Gottl. L. 23), m. Anm. 37. jfr. *griper*.
- gript*, *grift*, f. II. 97; grift 311. 294.
- gris*, m. II. 51; 300, 287—8, Anm. 8 i noten.
- groa*, v. I. 123 (jfr. 341), 167, 242, 286; gro 116.
- groda (Norska *gro*, jfr. T. *kröte*, T. dial. *krot*), f. II. 321.
- gropi?* *grödh*, m. II. 186, 627; gröda, f. 321, 201. jfr. *angrodd*.
- grof* (Smål. L.), *grovu*, v. I. 173. jfr. *grava*.
- grop* (Cod. Bur. s. 129), f. II. 160; 305.
- grover* (H. Birg. Up. III. s. 214, 330, N. Sax. *grov*), adj.; grof II. 456, 468.

gruf, se *grif*.

grun, *grund*, n. Anm. 38; *grund* II. 316.

grund, adj. II. 450.

grunder, m. Anm. 38; *grund* II. 308.

grundvalder? *grundval*, m. II. 146; *grundval*, pl. -ar. jfr. *valder*.

gruva (*grop*, se Vestm. L. I, Patr. S. s. 35), f.; *grufva* II. 321.

grufva sig (jfr. Didr. s. 170, 267, N. Sax. *sek gruen*, *grouwen*), v. I. 46.

gry, v. I. 126; 116. jfr. Isl. *gríjandi* (se Gislason, Dönsk Orð. s. 177).

gry, n. II. 326.

grymber, se *grímber*.

gryning (Med. Bib. I. 557), f.; II. 294.

Gryti, m. II. 283; *Gryten*.

grå, adj. se *grar*.

gråsyln (dial.), pl. II. 139 i noten. jfr. *solf*.

gråt, se *grater*.

grädde, m., *grädda*, f. II. 320.

gråla (N. Sax. *grölen*, *skråla*, *larma*), v. I. 52.

græmia, v.; *gråma* I. 69.

grænd (*granlag*, *granskap*, se VGL. III. 130, H. Birg. Up. III. s. 18), f. II. 310 i noten; *gränd* 310.

græmia, v. Anm. 36.

gränsa (föräldr., T. *grenze*), f. II. 217, 220; *gräns*, m. 308, 243, 297, 323.

græs (VGL. I *græss*, Isl. *gras*), n. II. 158; *gräs* 316.

gräsenka, f. II. 222 i noten. jfr. *ænkia*.

græsfari, m. II. 183. jfr. *fari*.

græsrot, f. II. 158. jfr. *rot*.

græst, 2 sg. impf. I. 331. jfr. *grata*.

græt (Cod. Bur. s. 133), *græto*, v. I. 162. jfr. *grata*.

grätten (dial.), adj. I. 437.

grödhi, se *grofi*.

grön (Cod. Bur. s. 13), adj.; II. 456.

Grönländare, m. II. 344.

grönsaker, f. pl. II. 312.

grönska, -as, v. I. 50, 55.

gröta (*bedröfva*), v. I. 162, 260.

gröter? m. II. 37; *gröt* 300.

gubbe, m. II. 319, 184.

guf, m. & n. II. 50, 107, 166, 600; *gud*, m. 300. jfr. *afguf*.

gudha (Gregor. s. 271, 274), f. II. 219.

gufdomber (Cod. Bur. s. 63, 103), m. II. 25; *gudom*.

gudinna, f. II. 322.

gufleker (Cod. Bur. s. 62—3), -*leken*, *gudhliker*, adj. II. 394,

428; *gudalik*, *gudlig*, 395, 458.

gudhlikhet, f. II. 98.

- Gupmundr*, m. II. 262; Gudmund 342.
- Gupripr*, *Guripr*, f. II. 264.
- Gupvaster*, m. II. 265.
- Guldkusten II. 347.
- guldsmidd, p. adj. I. 450.
- guldstickad, p. adj. I. 450.
- guldu*, *gulde*, *guldin*, v. I. 196. jfr. *gialda*.
- gulf* (se Gottl. L., Cod. Bur. s. 5, S. Birg. Avtogr. A., Magn. Er. Test.), n.; golf II. 316.
- gull*, *gul* (Cod. Bur. s. 415), n. II. 116; guld, gull 316. jfr. *fingergull*.
- gull-* (*gul-*) *fingran*, *-fingrini*, n. II. 120, 133, 253—4. jfr. *fingrini*.
- gullu*, *gullin*, v. I. 196. jfr. *gialda*.
- gullu*, *gullin*, v. I. 194. jfr. *gælla* (sonare).
- gulringer* (Cod. Bur. s. 512), m. jfr. *ringer*.
- gumi*, m. II. 184. jfr. *brupgumi*.
- gumma*, f. II. 321, 184.
- gump* (Isl. *gumpr*), m. II. 300.
- gumse*, m. II. 287.
- gunga*, f. II. 321.
- Gunhildr*, *Gunnildr* (Sv. Dipl. V. 165), f. II. 262; Gunild, Gunilla.
- gunst*, *gunstig*, se *gynst*, *gönst-ogher*.
- Gusulipir*, f. pl. II. 278, 85.
- Gutar*, *Gotar*, m. pl. II. 200—1, 240, 267, 268 i 2:a noten; *Gute* (dial.), sg. 200.
- Gutland*, n. II. 272, 200; Gottland.
- Gutna alþing*, n. II. 200. jfr. *Gutar*.
- gutniskr*, adj. II. 269, 267, 386.
- guto*, *gutin*, v. I. 224. jfr. *giuta*.
- Gyllenbåga II. 343 i noten.
- Gyllenstjerna II. 343 (jfr. noten).
- gyllene*, adj. II. 426, I. 408; II. 464.
- gyma*, se *göma*.
- gynna* (äldre T. *günnen*), v. I. 54.
- gynst* (Alex. 5266, T. *gunst*), *gönst* (Vadst. Kl. R. s. 38), f.; *gunst* II. 311, 294.
- gyrþa*, v. se *giurþa*.
- gyri*, v. I. 97. jfr. *gæra* (*göra*).
- gytja*, f. II. 321.
- gå*, v. se *ganga*; *gå* ner sig I. 478.
- gående*, *-des*, se *gangandi*.
- gång*, *gånga*, se *ganger*, *ganga*.
- gåpåare*, m. II. 315.
- gård*, se *garþer*.
- gårdfari* II. 183. jfr. *fari*.
- gårdvard* (hvardagligt: *gårdvar*, *-val*), m. jfr. II. 301. se *varþer*.
- gås*, f, se *gas*.
- gåsa* (dial.), v. I. 177.
- gåse* (dial.), m. II. 261, 287, Anm. 8. jfr. *Gasi*.

- gåskarl, m. II. 287.
 gåsunge, m. II. 288.
 gåta, f. II. 321.
 gåfva, f. se *gava*.
 gå-, jfr. *gia-*, *giæ-*.
gådda, *giædda* (se VGL. s. XIV, Alex. 5229, Cod. Bildst. s. 730, Isl. *gedda*), f.; *gådda* II. 321, 287.
gæk, v. se *gik*.
gäck (se Kg. Styr. IV. 1: 5 *giäk*, Alex. 1921 *gæk*, T. *geck*), m. II. 300.
gåld (furor), f. II. 89, I. 172.
gåld (skuld), f. se *giald*.
gålda, v. I. 103; *gålla* (snöpa) 54, 99.
gålda (betala, jfr. återgålda), v. se *gialda*.
gåldenär, m. II. 293, 309.
gåll (pastorat), n. se *giald*.
gålla (sonare), v. I. 193—4, 261; *gålla* 69. jfr. *gall*, *gullu*.
gålla (valere), v. se *gialda*. jfr. um-, vedergålla.
gångse, adv. II. 427, 464.
gånta, *jänta* (dial.), f. Anm. 8 i noten.
gåra, *giæra*, *gierva*, *göra*, *giöra*, *giörpi* o. s. v., v. I. 95—7, 287, 307, 327, 394—5, 427, 436; *göra* 291, 67, 69—70, 78, 86, 309, 496. jfr. *gara*, *karva*, *gærid*, *giærs*, *gyri*. jfr. ock I. 157 *gåra sig* (dial.).
gårb, f. II. 90 (jfr. 357); *gård* 310. jfr. *hofdagarb*.
gårbä, v. I. 109; *gårdä* 52, 100,
gårbä, n. II. 133; *gårdä* 324.
gærid, p. preter. I. 96, 436. jfr. *gåra*.
gåring, -nung, f. II. 69; *gåring* 306.
gårsimi, *görsimi*, *giörsimi*, f. II. 77.
gåsa, v. se *jäsa*.
gåslinger (ÖGL.), dial. *gåsling*, m. II. 287—8.
gåskall, *gållkall* (dial.), m. I. 159.
gåspa se *gespa*.
gåsta o. s. v., se *gista* o. s. v.
gåster, *giæster*, m. II. 252; *gåst* 308.
Gæstrikaland, *Gæstringaland*, n. II. 271 (jfr. 4:e noten); *Gæstrikland*.
gåta (vakta), v. I. 159.
gåta (afsa m. m.), v. se *giata*.
gåtas (behaga), v. I. 158. jfr. *giæz*, *gatz*, *giata*, *atgætz*.
gåa, *gå* (skälla), v. I. 176, 138.
gåba (se ÖGL.), v. I. 114; *gåda* 69.
gåpning, f. II. 69; *gådning* 306.
gåpsl, f. II. 95; *gådsel* 294, 306.
gåk, m. II. 300.
Gökhem, *Gökem* II. 273, 265.

- göl, m. II. 300.
göma, giöma (Kg. Styr. III. 50 *gyma*), v. I. 437; *gömma* 69.
göma, f. I. 500; *gömma*.
gömel (aktsam, H. Birg. Up. III. s. 334), adj. jfr. *atgömul*.
gömen, I dual. pres. konj. I. 343—4, 356—8.
gömin, giömin, adj. I. 437, II. 405.
gömsle, n. II. 325.
gönst, se *gynst*.
gönstogher (Bonav. s. 159, T. *günstig*), adj.; *gunstig* II. 458.
gönum laghafer, laghat, p. adj. I. 429, 432—5. jfr. *læggiä, laghafer*.
gönum lægher, adj. I. 427, 429 (jfr. 3:e noten), II. 380.
göpen (Isl. *gaupn*), f. II. 307.
gör, giör, gior, gar, adj. II. 411, 453 (jfr. 630), 600, I. 427—8. jfr. *garva, fulgör*.
göra, v. se *gæru*.
göra, n. II. 324, 295, I. 500.
görande, p. pres. I. 414.
görþenæ (gjorde henne) II. 534.
görlig, adj. II. 395 i 2:a noten.
görlika, adv. II. 395 i 2:a noten.
görsimi, se *gærsimi*.
gös, m. se *gius*.
göt, v. I. 224. jfr. *giuta*.
Götär, Giötär, Gotär, m. pl. II. 199, 267; *Göt* (*Göth*), sg. 344. jfr. *Væst-, Östgötär*.
Göteborgare, -borgsbo, m. II. 345.
Götland, Gotaland, n. II. 199, 271; *Göta land* 200. jfr. *Væstra, Östra götland*.
Göter, Gautr, Gauti, m. II. 263—4, 199.
Götriker, m. II. 261; *Götrik*.
gözker, adj. II. 269, 267, 386; *Götisk* 457. jfr. *væst-, öst-gözker*.
Göztaver, Göstaver, m. II. 263; *Gösta, Gustaf* 342, *Gustafsson* 343.

H.

- ha* (dial.) II. 479, pron. pers. se *hun*.
ha, v. se *hava*.
Habohundæri, n. II. 280, 568; *Håbo*.
hap (hån, Cod. Bur. s. 77, 167, Ivan 127), n.? I. 114 i l:a noten.
haf, n. II. 603 i noten; 316, I. 174; i namn II. 347.
haf vrak, -rek, se *vrak*.
hafpi, -per, v. I. 77, 443. jfr. *hava*.
hafðhin (hade han) II. 534; *hafðhona* (hade henne) ib.

hafn, f. se *hamn*.

hafri (Gottl. L. *hagri*), m. II.

183; hafre 319, 202.

hafuf, *hafpi*, se *hovof*.

hagga, v. se *hugga*.

hagvin, p. preter. I. 171, 394.

jfr. *hugga*.

Hagbarper, m. II. 263, 265.

haghi, m.; hage II. 244 (jfr. 319).

haghl (Cod. Bildst. s. 878), *haghil*

(Alex. 5294), n.; hagel II. 318.

hagtorn (Med. Bib. II. 98), m.

II. 31. jfr. *þorn*.

haj, m. II. 300.

haj, adj. II. 463.

haiþin, se *heþin*.

haim, n. se *hem*.

Hainaim II. 273.

haita, v. se *heta*.

haka, *hakva*, v. se *hugga*.

hackelse, m. II. 294, 312.

hakul, se *mæssuhakul*.

Hakun, m. II. 263, 260, 265;

Håkan.

hal, *hall* (sal), f. II. 62.

hal, *hall*, *hæll*, f. II. 62; häll

305. jfr. *hælla*.

hal (H. Birg. Up. III. s. 144,

Patr. S. s. 19), adj.; II. 456.

halda, v. I. 164, 241, 286; hålla

251, 47, 242, 262; hållas 254,

483—4. jfr. *hiolt*, *hælt*, *hieldu*,

hiöllis, *behalla*, an-, *erhålla*.

jfr. ock: *hushålla*.

haldandi, p. pres. I. 415.

halfnaper, m. II. 586.

halka (Ansgar. I: 6, H. Birg-

Up. III. s. 215), f. II. 320.

Halland, n. II. 271, 98, 254, 283.

Hallanzfarar, m. pl. II. 269.

hallon, n. II. 296, 220, 318.

Hälländing, m. II. 345.

halmber, m. II. 26, 252; halm

302.

Halmstafir, m. pl. II. 276; Halm-

stad.

halp, v. I. 199. jfr. *hialpa*.

hals, m. II. 34; 300.

halsbrytande, p. adj. I. 409.

halsbränna, f. se *brænna*.

Halsten, m. II. 261.

halster, n. II. 317.

halt (innehåll, T. *halt*, *gehalt*),

m. II. 308.

halt (uppehåll, T. *halt*), m. II.

308.

halta (Cod. Bur. s. 196), v.; I. 45.

haltan, f. I. xxiv.

halter (Med. Bib. I. 226, 370),

adj.; halt II. 457.

halva, f. II. 586, 384; halfva

321, 597.

halver, adj. II. 384, 587; half

456, 593, 597.

hamar, m. II. 41, 43, 139, 280,

382; hammare 315, 293, 330;

Hammar, -hammar (i namn)

41. jfr. *yxar hamar*.

- hamber, hamþn*, m. II. 51; hamn (umbra) 300.
- Hambrungi*, n. II. 283; Hamränge.
- hamn, hamþn, hafn*, f. II. 65, 280, 454; hamn (portus) 305.
- han*, pron. pers. m. II. 478—481 (jfr. 607), 535, 600; 540, 606. jfr. *hanum*.
- han, hann, haan* (Gottl. L.), pron. pers. f. II. 479. jfr. *hun*.
- hana*, pron. pers. f. II. 479. jfr. *hun*.
- Hanastadhir*, m. pl. II. 276.
- hand*, f. II. 156, 10, 165—6, 253, 606, 611; 312, 165, 317 i 2:a noten, 328; till handa 313, 332, 609 (jfr. 633); i handom 313, 610.
- handa*, gen. pl. II. 586. jfr. *aldra, enna, fiura, tvæggiá, þriggiá handa*.
- handfallen*, p. adj. I. 450.
- handgemäng* (T. *handgemenge*), n. II. 317.
- handgrip*, n. Anm. 37; handgrepp. jfr. *grip*.
- handhafva* (T. *handhaben*), v. I. 77—8, 433 i 3:e noten. jfr. *hava*.
- handla, hanna* (handtera), v. I. 51; handla (T. *handeln*) 47.
- handlande*, m. II. 316, 293, 341.
- handling* (N. Sax. *handling*), f. II. 306.
- handlofve*, m. se *lovi*.
- handsal* (i Legend. s. 269 anførtrott gods), *hanzal*, n. II. 317 i 2:a noten; hand-söl (ej: hands-öl).
- handsalt*, p. preter. II. 317 i 2:a noten.
- handski, hanzski*, m. II. 184; handske 319.
- handvirki*, n. II. 208. jfr. *virki*.
- handviti*, m. II. 77.
- hanegæld* (föråldr.) II. 89.
- hang*, v. I. 166. jfr. *hængia*.
- hani*, m. II. 181; hane 319, 287.
- hank* (i slarfhand), m. II. 300 (jfr. noten).
- hank* (dial.), v. I. 166. jfr. *hængia*.
- hanker*, m., *hank*, f. II. 328 i noten; *hank*, m. & f. 328, 299, I. 166.
- hannogh* (bibl.), m. se *hunagh*.
- hanrej* (T. *hahnrei*), m. II. 302.
- hanum*, pron. pers. II. 479. jfr. *han*.
- Hanungi* (Vestra, Östra) II. 283; Vester-, Öster-Haninge.
- har*, n. II. 116; hår 316.
- har*, pron. se *hvar*.
- Harþamars lifir*, f. pl. II. 278, 85.
- hardharin, -ane*, kompar. II. 449.
- harþer*, adj. II. 374, 449; hård 456.
- harþna* (Cod. Bur. s. 130), v.; hårdna I. 49.

harf, *harvi*, *harva* (Med. Bib. I. 135), f. II. 75, 625; *harf* 305. jfr. *hærvi*.
hari, m. se *hæri*.
harmber (jfr. Cod. Bur. s. 18, 29), m.; harm II. 302.
harm, adj. II. 382.
harmse (bibl.), adv., harmsen, adj. II. 426—7.
harre (dial.), m. se *hærra*.
harund, f. II. 97.
has, f. II. 305.
hasl, f. II. 64, 133; hassel 306, 140.
hasp, f. II. 305.
hast (Med. Bib. II. 266, N. Sax. *hast*), f.; II. 311.
hat (VGL. IV. s. 293, Isl. *hatr*), n.; II. 316.
Hattas, *Hatteras*, m. II. 274 (jfr. not.); Hattåsen.
hatter, m. II. 37 (jfr. 274 i not.), 357; hatt 300, 223. jfr. *vædherhatter*.
haukva, v. se *hugga*.
haur, adj. II. 377. jfr. *höggher*.
hava, v. I. 77—8, 432—5, 488 i 1:a noten; hafva 76—7, 70, 117, 290, 486. jfr. *haffpi*, *havat*.
havandi (prægnans), p. pres. I. 174 i noten; hafvande.
havanzlösa, f. II. 220, I. 418.
havat, p. preter. I. 432—5. jfr. H. Birg. Up. I. s. 274 *hafvadan* (= *hafðhan*).

haveska, f. II. 220, 377.
havor (T. *habe*), f. pl. II. 212; hâfvor 323.
havuþ, n. se *hovuþ*.
heþ, *heþi*, f. II. 73, 277; hed 305.
heþer, m. jfr. II. 42; heder 304.
heþin, *heþin*, *haiþin*, adj. II. 402, 453—4, 600.
heþna, Gottl. L. *haiþna*, f. II. 219, 227, 255.
heþningi, m. II. 203, 243; hedning 293.
Hedvig, Hedda, f. II. 342.
Heiþ, f. II. 264 (jfr. 260).
hejd, f. II. 310.
hejda, se *hæghþa*.
heþin, se *heþin*.
hejduk, m. II. 302.
heimul, adj. se *hemul*.
heita, v. se *heta*.
hel (död), se *hæl*.
hel, *hell*, adj. II. 407; hel 456.
hela (se Södm. L., Bonav. s. 72 *helde*, 95 *heelz*), v.; I. 52.
helagher (helig), se *hælagher*.
helbryghþer, p. adj. II. 376.
helbryghþu, *-dha*, adv. II. 376, 423; helbregda 463.
helg, *helgd* o. s. v., se *hælgli*, *hælgþ* o. s. v.
helga, v. I. 49 (jfr. 2:a noten).
helgedom, m. II. 302 (jfr. 25).

- heller, hellre, hêlst, se *hælder*.
helsa, v.; I. 49.
helsa (Magn. Er. Test., Med. Bib. I. 366), *hailsa* (Gottl. L.), f.; *helsa* II. 321.
helsamber, adj. II. 382.
helsokälla, f. II. 324.
helsosam, adj. II. 458.
helviti, se *hælviti*.
hem (Gottl. L. *haim*), n., *hember*, m. II. 25, 252, 273, 297; *hem*, n. 316. jfr. *Manz hember*.
heman, n. II. 119; *hemman* 318, 296, 335.
hemgift (i en ung hdskr. af VGL. II), f.; II. 311, 94.
hemliker, -*likin*, adj. II. 395, 401, 428; *hemlig* 458.
hempta, *hemta*, v. se *hæmta*.
hemska, f. II. 385.
hemsker, adj. II. 385; *hemsk* 457.
hemsokn, f. II. 84.
hemtare, m. II. 293.
hemul, -*ol*, -*el*, *heimul*, adj. II. 400, 453. jfr. *ohemul*.
hemuld, -*old*, f. II. 401; *hemul*.
hemvist, n. II. 317, 94, 297, I. 156. jfr. *vist*.
hemväfd, p. adj. I. 450.
heo (dial.), pron. pers. f. II. 479, 481. se *hun*.
herde, m. se *hirpi*.
here, *hele* (dial.), m. Anm. 8 i noten.
- Herjedalen, -*daling*, se *Hærdal*, -*daling*.
herlig, adj. se *hærlighin*.
herre, m. se *hærra*.
herrelik, adj. se *hærreriker*.
herska (T. *herrschen*), v. I. 50, II. 394. jfr. *hærras*.
hes (H. Birg. Up. I. s. 134, Isl. *hás*, Dan. *hæs*), adj.; II. 456.
Heslistadher, m. II. 276.
heta, *heita*, *haita*, *het*, *hetin*, v. I. 163, 241, 286; *heta* 254, 59, 288, 298. jfr. *ait*, *hit*, *het*.
heter (Med. Bib. I. 79), adj.; *het* II. 457. jfr. *hiti*.
hetvegg (N. Sax. *hetwege*, *hetwek*), m. Anm. 3.
hiak, *hiaku*, *hieku*, v. I. 171, 242. jfr. *hugga*.
hialmber (Cod. Bur. s. 501), *hialmber* (H. Birg. Up. III s. 116, MELL.), m.; *hjel* II. 300; *Hjelm* 343. jfr. *hvalmber* med *Ihres Dial. Lex. hjelm* (tak öfver löf eller hō).
hialp, f. II. 97; *hjelp* 306. jfr. *Hlf*.
hialpa, *hialpa*, v. I. 198, 244; *hjelpa* 255, 72, 299, jfr. *halp*, *hulpum*.
hiarni, *hiærni*, m. II. 182; *hjerne*, m., *hjerna*, f. 201; *Hjärne* 343.
hiarta, *hiarta*, n. II. 227 (jfr. 15, 19), 232, 240, 257; *hjerta*

- 324, 295; hjertans 229, 341; hjertandes I. 409.
- hiassi?* se *iæssi*.
- hiþi* (Isl. *hið*, hos Bj. Haldorsen *hýði*), n. II. 133; ide, hide 324.
- hjel (i hjel), se *hæl*.
- hieldu*, v. I. 164, 241. jfr. *halda*.
- hjelm, se *hialmber*.
- Hjelmaren, m. II. 347, 283.
- hjelp, hjelpa, se *hialp*, *hialpa*.
- hjelteðað, se *dadh*.
- hjerne, hjerta, se *hiarni*, *hiarta*.
- hjerter, m. II. 304.
- hjertnupen, p. adj. I. 450, 263. jfr. *niupa*.
- hjesse, m., hjesa, f. se *iæssi*.
- hik*, v. I. 171, 242. jfr. *hugga*.
- hikka* (se VGL. s. XIV), v.; hicka I. 52.
- Hildi*, n. II. 283; Hillet.
- hildr* (i namn), f. II. 262 (jfr. not.), 260; Hilda 342.
- Hilf*, f. II. 264. jfr. *hialp*, *hialpa*.
- hiller, m. II. 304, 287.
- hilpa?* v. I. 198. se *hialpa*. jfr. *Hilf*.
- himil*, m. II. 39, 40, 254, 454; himmel 302 (jfr. 20), 336. jfr. *himin*.
- himiltungl*, -*tugl* (Cod. Bur. s. 153), n. II. 124.
- himin*, m. II. 37 (jfr. 12, 16), 40, 139, 252, 454, 600.
- himlabryn, f. & n. II. 174. jfr. *brun*.
- hin*, *hint* och *hit*, pron. II. 499 (jfr. 239, 246), 501—3, 539, 600—1, 616—618; hin 500, 544.
- hind*, f. II. 155; 305, 287.
- hinder* (Up. L. Kk. B. 8 pr., 9 pr.), n. II. 123; 317.
- hindra* (VGL. IV. 12), v. II. 447; I. 47.
- hindradagher*, m. II. 447.
- hindri*, adj. anom. II. 446.
- hingist* (G. Stadgar hos Hadorph s. 20 *örs celler hingist*, St. Rimkr. 35: 1 *örs ok hingæsta*, N. Sax. *hingst*), m.; hingst II. 300.
- hink, m. II. 300.
- hinna, v. I. 177—8, 255, 114.
- hinsida, f. II. 500.
- hio*, *hiog*, *hiögg*, *hiöggv*, v. I. 171, 242. jfr. *hugga*.
- hiolt*, *hioldu*, *hiolle*, v. I. 164, 241. jfr. *halda*.
- hion*, *hiön*, n. II. 110; hjon 316.
- hiona*, n. II. 231, 242.
- hionalagh*, n. II. 110, 105, 616; hjonalag. jfr. *lagh*.
- hiorþ*, f. II. 68, 253; hjord m. & f. 305, 297.
- hiorþvaller*, *hiörþvalder*, m. II. 145. jfr. *valder*.

- hiorter* (Alex. 3060, 1508), m. *hiörn*, n. se *hion*.
 II. 150; hjort 300, 287.
hjortron, n. II. 296, 220, 318.
Hiortvarþr, m. II. 262, 146.
hírpi, *herpe* (Cod. Bur. s. 129),
 m. II. 186, 9, 48; herde 319.
hírpíngi, *hórdhíngi*, m. II. 203.
hísan, *híssan*, dial. *híssen*, pron.
 II. 497—9, Anm. 13. jfr. *þæssi*.
Hísing, f. II. 69, 283; Hisingen
 347.
hisna (H. Birg. Up. III. s. 327,
 Patr. S. s. 16), v.; I. 49.
hissa (N. Sax. *hissen*), v. I. 52.
historia, f. II. 351.
hit, v. I. 163. jfr. *heta*.
hit, adv.; II. 468; hiterst, adj.
 anom. ib.
hitkomst, f. II. 311. jfr. -komst.
hiti (Cod. Bur. s. 174), m. II.
 194; hetta, f. 321, 201.
hitta, v. I. 104, 177 i noten;
 52, 99.
hiu, *hiuk*, v. I. 171, 242. jfr.
hugga.
hiul (se Vestm. L. I. þj. 17: 1,
 Cod. Bur. s. 505, 510, Isl.
hvel), *híaul* (Gottl. L.) n. II.
 116; hjul 316.
hjulbent, p. adj. II. 449.
hjalpa o. s. v., se *hjalpa* o. s. v.
hiupa? *hiupun?* II. 215 (jfr.
 628), 220, 240. jfr. nypon.
hiöllis, v. I. 164. jfr. *halda*.
- hliom* (doft ljud, se Stjernhjelm
 Herk. 452), n. (Isl. *hlióm*,
 m.), dial. *ljom*, *lom*, *ljum*, m.
 & n. jfr. *ljomhörd*.
hlioma (hos Stjernhjelm), dial.
ljomna, *lomna*, *ljumma* (ljuda
 doft, susa), v. I. 46.
ho (dial.), pron. pers. f. II. 479,
 485. se *hun*.
ho, pron. interr. II. 503—4; 545.
 se *hvar* (*har*).
ho, m. se *hor*.
hof (Gregor. s. 415), v. I. 174.
 jfr. *hæfia*.
hof, m. se *over*.
hofþagærf, f. II. 90; hufvud-
 gärd 310.
hofpi, -*þa*, -*þum*, se *hovop*.
hofsambær (Kg. Styr. III. 24, IV.
 I: 9), adj. II. 382; hofsam.
hofsæmi (hofsamhet, Kg. Styr. II.
 15, 17, 18), -*sæmia* (ib. 2, 34).
 f. jfr. -*sæmi*, *sæmia*.
hocken (*håcken*), *hucken*, *hwicken*
 (dial.), pron. II. 508, 538, 546.
 jfr. *hvilikin*, *ucken*.
hol, n., *hol*, adj. se *hul*.
Holaviper, m. II. 276.
hold, n. se *huld*.
Holdanæs, n. II. 280; Hållnäs.
holkin, pron. se *hvilikin*.
 Holländare, m. II. 344; Holländ-
 ska f. 345.

- holmber, holme* (MELL.), m. II. 27, 43, 274; *holme* 319, 243; *Holm*, -holm (i namn) 27, 347—8.
- Holmgårder*, m. II. 273.
- Holmviper*, m. II. 262.
- holt*, n. se *hult*.
- hon, hona*, pron. pers. f. II. 479. se *hun*.
- honagh*, n. se *hunagh*.
- honing, honung*, m. se *hunagh*.
- hop* (Cod. Bur. s. 29), *hup* (H. Birg. Up. I. s. 387), n.; *hopp* (förhoppning).
- hopa* (N. Sax. *hopen*), v. I. 56; *hoppas* 55, 47, 420, 482—4.
- hoper* (se Bonav. s. 2, N. Sax. *hop*), m.; *hop* II. 300; *till* *hopa*, allt i *hop* (N. Sax. *to hope, altohop*).
- hopkrumpen*, p. adj. I. 263.
- hoppa* (Cod. Bildst. s. 879), *huppa* (Bonav. s. 80, N. Sax. *huppen*), v.; *hoppa* I. 46, 420, 483.
- hor?* m. II. 49; *ho* 304.
- horgen*, se *hvarghin*.
- horn*, n.; II. 316; *Horn*, m. 343—4.
- hornvipa* (Med. Bib. I. 359), f. jfr. *vipa*.
- hors*, dial. *hors*, n. II. 116.
- hosa* (Med. Bib. I. 181, 414), *husa* (Gregor. s. 275), dial. *hosa*, f. II. 219.
- hosgående*, p. adj. I. 410.
- hosin aka*, v. I. 123, xxvii i noten. jfr. *akoa*.
- hosta* (se VGL. s. xiv), v.; I. 46.
- hosta*, f. II. 320.
- Hott* (*Hätt*), *Hotte*, *Nordhotte* (dial.), m. II. 345 (jfr. noten).
- hovårder*, p. adj. II. 375.
- hover*, m. jfr. II. 34; *hof* 300.
- hovof, huvuf, hafuf*, n. II. 122 (jfr. 12, 16), 139, 257; *hufvud* 329, 318, 332. jfr *hoffi, höffi*.
- hovofsmåder, huvuzmander, -man*, m. II. 170. jfr. *måder*.
- hovudhgæld*, f. II. 89.
- hoy*, se *hø*.
- hoygri, hoygstr*, adj. II. 377. jfr. *högher*.
- hoysetr? hoyset?* II. 154. jfr. *slatter, slet*.
- huf*, f. II. 88; *hud* 305.
- Huddungi* II. 283; *Huddinge*.
- hufstruka* (för *hufstriuka?*), *hufstrika* (Bjärk. R.), *hufstryka* (Cod. Bur. s. 521), v. I. 233; *hudstryka*. jfr. *striuka*.
- huf*, se *huver*.
- hugga, hugga, haka, hakva, hankva, huggin, haggvin*, v.-I. 171, 241—3, 286, 394, 507; *hugga* 252. jfr. *aka, akva, auk, hio, hiu, hiak, hik, iak, iuk*.
- huggande*, p. pres. I. 414.

- huggas*, v. I. 255. jfr. *munhuggas*.
hughþi, se *hyggia*.
hugher, *hogher*, m. II. 57 (jfr. Anm. 2); *bug* (fornart.), *håg* 302.
hughi, m. II. 187, 242. jfr. *ahughi*, *athughi*, *tvæhughi*, *varhughi*, *annars hugha*.
hughmodh (Patr. S. s. 28), *hughmodh* (Alex. 3552), *hoghmodh* (ib. 2904, 4345), n. Anm. 2. jfr. *mop*, *høghmop*.
hughmodher, adj. II. 371, Anm. 2 i noten.
hughmöpa (Kg. Styr. II. 76, III. 44), *hoghmöpe* (ib. I. 21), f. Anm. 2. jfr. *möpa*, *høghmöpe*.
hughmödder, p. adj. II. 371 (jfr. Anm. 2 i noten).
hughnaþer (Cod. Bur. s. 101, 149), m.; *hugnad* II. 309.
hughrædde, f. II. 189, 227. jfr. *rædde*.
hughrædder, p. adj. II. 189.
hughundi, n. II. 130.
hughstor (VGL. IV. 15: 10 *huzstor*), adj.; *hugstor*. jfr. *stor*.
hul (Södm. L.), *hol* (Hels. L.), n. II. 116; *håll* 316.
hul, *hol*, adj. II. 408. jfr. *ihol*.
hula (Gregor. s. 284, Cod. Bildst. s. 900), f.; *håla* II. 321.
huld, *hold*, n. II. 124; *hull*.
hulder (MELL. Þg. B. 1, Kg. Styr. III. 47), *hull* (VGL. I. Md. 1: 2), *hol* (ib.), *holl*, adj. II. 92; *huld*.
huldi, *hulder*, *holdi*, *holder*, v. I. 78. jfr. *hylia*.
hulikin, *hulkin*, pron. se *hvilikin*.
hulling, m. II. 293, 302.
hulpum, -i, -in, v. I. 199. jfr. *hialpa*.
hult, *holt*, m. II. 280; *Hult* 343.
humbla, f. II. 214; *humla* (insekt) 321, 287.
humbli, Gottl. L. *umbli*, m. II. 192, 243; *humle* (växt) 319, 202.
hunmer, m. II. 304.
hun, *hon*, *hona*, pron. pers. f. II. 478—481 (jfr. 607), 485, 488, 538; *hon* 540, 606. jfr. *ha*, *han*, *hana*, *ho*, *hænnar*.
hunagh, *honagh*, n., *honagher*, -ogher, bibl. *hannogh*, m. II. 118; *honing*, -ung, m. 302, 297.
Hundabiærgh, n. II. 278; *Hunneberg*.
hundari, -eri, n. II. 128, 134, 253, 280.
hundbiten, p. adj. I. 450.
hunder, m. II. 22; *hund* 300, 287.
hundfatt, adj. Anm. 4. jfr. *fatt*.
hundrap, -apa, n. II. 117 (jfr. 12, 16), 232, 566 (jfr. 553—5), 570—1, 580, 586; *hun-*

- dra, -ade 324, 318, 589, 592, 595; hundratals, adv. Anm. 28.
- hundsfoth (T. *hundsfoth*, för *hundsvoft*, *hundfogde*), m. II. 302.
- hungor (Cod. Bur. s. 76 *hungor*, Kg. Styr. IV. 7: 38 *hungur*), m. II. 304.
- hurudana, pron. adj. II. 508, 533, 537; hurudan 550, 546. jfr. dann.
- hurvin, p. preter. I. 209. jfr. *hwæra*.
- hurvitna, *hurvina*, adv. II. 530. jfr. *vittr*.
- hus, n. II. 116, 257, 279; 316; man ur huse 318, 332, 607.
- husa, se *hosa*.
- Husaby, m. II. 275 (jfr. 105, 616 *husuby*); Husby.
- husfru, -fro, -tru, -tro, f. II. 81, 253; husfru, hustru 307, 81—2, 328, 338. jfr. *fru*.
- husfrugha, *froyia*, -fröa, -frua, -frugh, f. II. 81. jfr. *fru*.
- hushålla (T. *haushalten*), -ade, -at, v. I. 53—4, 251. jfr. *halda*.
- husla, v. I. 386.
- husprea, f. II. 81. jfr. *Freya*, *husfrugha*, -fru, *freadagher*.
- hustru, f. se *husfru*.
- huva, f.; hufva II. 321.
- huver (se Upl. L.), m.; huf II. 300.
- huvup, n. se *hovop*.
- hufvudbry, n. II. 326, I. 125.
- hufvudgård, f. se *hoffpagærp*.
- hufvudklåde, n. II. 332.
- hufvudstol, m. II. 301, 88.
- hwadanr (dial.), pron. II. 508.
- hval? m. II. 34; 300, 287.
- hvalf, n. I. 201; II. 316.
- hvalmber (hos Spegel, Lind, Möller *hvalm*; i samma mening Isl. *hiålmr*, annars: *hjelm*, jfr. Sturleson II. 202 och Egilsson)? vålm (Svea), m. II. 302. jfr. *hwælma*, *hiålmbær*, *hövålm*.
- hvalper, se *hwælper*.
- hvan, pron. II. 505. jfr. *hvar* (*har*).
- hvar, *har*, *hva*, *hvo*, *ho*, *hvat*, pron. II. 503—5 (jfr. Anm. 9), 545; ho, hvem, hvad 545, 550, 606. jfr. *hvas*, *hves*, *hvem*, *hvi*, *hvan*, *hven*.
- hvar, *hver*, *hvert*, *hvert*, pron. II. 506 (se Anm. 9), 527, 587, 600; hvar, hvarje, hvert 549, 516, 545, 593, 597. jfr. *hvarn*, *hvars*, *enhvar*.
- hvaraf, -om, -på m. fl. adv. II. 512, 546.
- hvardera, pron. II. 550; jfr. 533 *hvar þerra*.
- hvarf, v. I. 209. jfr. *hwæra*.
- hvarf, n. II. 316, 597, I. 210. jfr. *tidehvarf*, *værf* och Isl. *hvarf*.

- hwarghin*, -ghi, -ghit, dial. *horgen*,
pron. II. 528, 539. jfr. *hwarti*.
- hwarghin*, -ghi, *hverghi*, -ghin,
adv. II. 528.
- hwarghum*, adv. II. 528.
- hvarin*, *hvarium*, *hverium*, pron.
II. 529, 539.
- hwarkin*, konj. se *hwarti*.
- hwarkyns* II. 125. jfr. *kyn*.
- hvar lænzker* (från hvad land, Le-
gend. s. 985), adj. jfr. -*lænzker*.
- hvarn*, *hwart*, pron. II. 506, 587.
jfr. *hvar* (*hver*).
- hvars* (H. Birg. Up. III. s. 213,
217), pron. rel. II. 505; 546.
jfr. *hvar*.
- hwarti*, *hwatki*, *hwazke*, pron. n.
II. 528. jfr. *hwarghin*.
- hwarti*, *hwatki*, *hwatti*, *hwazke*,
hwarkin, konj. II. 528; *hvarken*.
- hwartvæggi*, pron. II. 533.
- hvaru*, at h., þo h., þyt h., partik.
II. 506.
- hvas* (nomin.)? pron. II. 504,
599. jfr. *hvar* (*har*).
- hvas* (genit.), pron. II. 505. jfr.
hvar (*har*).
- hvas*, *hvass*, adj. II. 416, 434;
hvass 456.
- hvasläükr* (dial.), pron. II. 508,
531.
- hvass* (*hvas*?), *vass*, m. II. 33; 302.
- hvat*, hvad, pron. n. II. 545. jfr.
hvar (*har*).
- hwater*? *vater*, *vatt* (dial.), adj.
II. 382. jfr. *bål vatt*, *mol vatt*.
- hvatvitna*, *hvatna*, pron. II. 529,
538. jfr. *vittr*, *hvi vitna*.
- hvem*, pron. II. 504. jfr. *hear*
(*har*).
- hvemleper*, adj. II. 504 i noten.
530.
- hven*, pron. II. 505. jfr. *hear*
(*har*).
- hverghi*, se *hwarghin*.
- hverium*, se *hvarin*.
- hves*, pron. II. 505. jfr. *hvar*
(*har*).
- hvete*, n. II. 129, 253; 324.
- hvi*, pron. II. 504, 471, 537,
619. jfr. *hvar* (*har*).
- hvi*, adv. II. 504.
- hvil*, (H. Birg. Up. II. s. 331,
Alex. 4523), adj. II. 407, 600,
I. 102. 429.
- hvila*, v. I. 102; 52, 59 i noten,
99. *hvilas* (Cod. Bur. s. 71),
hvilaz I. 481.
- hvila*, f. II. 321.
- hvilikin*, *hvilkin*, *hulikin*, *hulkin*,
holkin, pron. II. 506, 423,
508—9, 538, 600; *hvilken* 546.
jfr. *hocken*, *hålekur*, *ucken*.
- hvilkendera*, pron. 550. jfr. 550.
hvilikin þerra.
- hvilken* som helst, pron. Ann.
10, II. 550.
- hvina* (Alex. 5505), *hvinu* (ibid.)

- 9300), v. I. 218; hvina 251, 298.
- hvirfvel, m. I. 210. jfr. *verfvel*.
- hvíska (Cod. Bildst. s. 85, H. Birg. Up. I. s. 313), v.; I. 52.
- hvíta sunnudagher (första söndagen i fastan, se Södm. L.), dial. *hvitsöndag*, m. Anm. 3. jfr. *sunnudagher*.
- hvítavapír, f. pl. II. 85. jfr. *vap*.
- hvítar, adj. II. 383, 433; hvít 456—7.
- hvitling (Nor. *kviting*, Dan. *hvidling*, N. Sax. *witlinge*), m. II. 293, 302.
- hvitnen (N. Sax. *witte*, jfr. Skåne L. *hvidt*), m. II. 303.
- hvi vitna, hvít hvitna, pron. II. 530. jfr. *vit*, *hvatvitna*.
- hvo, pron. II. 504. se *hvar* (*har*).
- hvorvin, p. preter. I. 209. jfr. *hværva*.
- hvalma (se Vestm. L. I, hos Lind *hvalma*), v.; vålma (Svea) I. 46. jfr. *hvalmber*.
- hvalper (Svenske Harpestreng s. 59, dial. *vålp*, Isl. *hvelpr*, *hvolpr*), *hvalper* (Bonav. s. 111, G. Ordspr. 1074), m.; valp II. 301. jfr. *bykkju*-, *bikiu*-*hvalper*.
- hvalva? v. I. 200—1; hvålfva 69.
- hværva, v. I. 209—10, 244. jfr. *hvarf*, *hurvin*, *hcurvin*, *kring-hvorvin*, *værva*.
- hvässta, v. I. 72, 114, II. 383.
- hvætia, v. II. 383.
- hydda (T. *hütte*), f. II. 321.
- hyde, n. Anm. 13. jfr. *ilhyde*.
- hyende, n. se *höghindi*.
- hyggia (tänka), *hugfi*, v.
- hyggia, f. II. 224.
- hyl (Med. Bib. I. 124, 156, 539), f. (men ib. 158 m., liksom Isl. *hylr*, djup, svalg, haf). jfr. *vatz hyl*.
- hyllia, v. I. 78—9, 89; hölja 70, 87, 328. jfr. *huldi*.
- hyllle (huldhet, Alex. 7799, 9631, Isl. *hylli*), f. II. 227.
- hylli (tak), n.? II. 227; hölje, omhölje.
- hyllist, -est (Hels. L., Ansgar. 28: 9), f. II. 97; hyllest (föråldr.).
- hynda (ÖGL. B. B. 51 i en gammal hdskr.), f. II. 321, 287.
- hyr? hy II. 49; hy 304.
- hyra (N. Sax. *hüren*), v. I. 69.
- hyrna (ÖGL.), f. II. 266; *Hyrna* 265; dial. *hörna* (hörnekgla). jfr. *enhörna*, *þrælyrna*.
- hyrnotter, adj. II. 397.
- hyrsa, f. II. 220.
- hysa, v.; I. 73, 114.

hytt (T. *hütte*), f. II. 310.
 håf, m. II. 300.
 håf (dial.), f.? II. 118.
 håfvor, pl. se *havor*.
 håg, m. se *hugher*.
 Håkan, se *Hakun*.
 hål, håla, se *hul, hula*.
 hålekur, kålekur (dial.), pron. II. 507 i noten.
 hålla, -as, v. se *halda*. jfr. *hus-hålla*.
 hånåms, honnomes (dial.), pron. II. 479. jfr. *han*.
 här, n. se *har*.
 hård, adj, se *harper*.
 hårdlifvad, p. adj. I. 449.
 hårdnackad, p. adj. I. 450.
 hårdragas, v. I. 255, 469, 483.
 hårdsaltad, p. adj. II. 450.
 hårdsmält, p. adj. I. 451.
 hått (dial.), m.? II. 154.
 Hått, -e (dial.), m. se *Hott*.
 hædha, v. I. 100 (jfr. noten, och 114 i 1:a noten); häda 54, 99.
 hæfþ, f. II. 97, I. 174; häfd II. 310; häfder (pl., tideböcker), poet. & rhetor. häfd 312 (jfr. 2:a noten).
 häfdegömma, f. II. 312 i 2:a noten.
 hæfia, v. I. 173—4; häfva 252, 69, 298. jfr. *hof*.
 hæfta, v. se *hæpta*.

hægg, f. II. 305.
 hæghþa (Cod. Bur. s. 153, Legend. s. 966), v.; hejda I. 51.
 hægher (G. Ordspr. 49, 50, Isl. *hegri*), m.; häger II. 304.
 hæghnaper, m. II. 57; hägnad 292.
 hægomi (Cod. Bur. s. 140, 151), hæggumme (Med. Bib. I. 121), m. II. 200.
 häck (T. *hecke*), m. II. 300.
 häckla, f. II. 321.
 häkta, v. se *hæpta*.
 hæll, hæll, m. II. 29; hæl 300.
 hæll, hel (död), f. II. 71; i hjel ib. jfr. *hælviti*.
 hæl (dial.), f. se *hærþ*.
 hælagher, helagher, adj. II. 386, 389, 434, 453; helig 457. jfr. *ohailigr*.
 hælder, hæltz, adv. II. 449; hellre, helst 470; heller, ej heller ib.; hvem, hvilken, hvad som helst, pron. 550, Anm. 10.
 hælfningar, m. II. 586.
 hälft, f. II. 311, 596.
 hælg, hælg, f. II. 75; helg 310.
 Hælghaanzholmber, m. II. 274; Helgeandsholmen 347.
 hælgþ, f. II. 97, 76; helgd 310.
 hælgun, -on, n. II. 116; helgon 318, 296, 335.
 hæll, f. se *hal*.

- hælla*, v.; hälla I. 69.
hælla, f. II. 62. jfr. *hal*, *iarn-hælla*, *Konungshælla*.
hæl-lut (dial.), adj. II. 60. jfr. *hærf*.
Hælsinga land, *Hælsingia land*, n. II. 271; Helsingland.
Hælsingar, *-iar*, m. pl. II. 268; Helsing, sg. 345.
Hælsingborgh, f. II. 278; Helsingborg 348.
hælt, v. I. 164. jfr. *halda*.
hælti, f. II. 227.
hælviti (VGL. IV. 12, Cod. Bur. s. 28, 153), n. II. 133; helvete (folk. "hälvite") 325. jfr. *hæl*, *viti*.
hæmd, *hæmpd* (Isl. *hefnd*), f. II. 97; hämnd (hämnd) 310.
hæmna, *hæmpna*, v. I. 108; hämna, -as 48—9, 55, 100, 420, 483.
hæmpling, m. II. 293, 302.
hæmta, *hæmpta*, *hempta*, *hænta*, *henta*, v. I. 111 (jfr. 50 i noten); hemta 100, 50. jfr. Dal. *jempta*, Isl. *heimta*, A. Sax. *hametan* (af *ham*, *hem*). jfr. *ohæmpter*.
-hænder, p. adj. I. 450, II. 375; -hånd 457. jfr. *en-*, *lang-*, *tvæ-hænder*.
hængia, v. I. 165—7, 260, 414; hänga 69, 256, 299. jfr. *hænk*, *hank*, *hang*.
hængiandi, p. pres. I. 414.
hænk (Cod. Bildst. s. 871, Isl. *hèkk*), v. jfr. *hængia*.
hænnar, *hænni*, pron. pers. f. II. 479, 604, 606. jfr. *hun*.
hænnir (för *hænni*), pron. II. 615.
hæpen, adj. I. 48.
hæpna, v. I. 48.
hæpta, *hæfta*, v. I. 111; häfta 51—2, 100; häkta 51.
hæptils, n. II. 134.
hær, m. II. 46, 9; här 300. jfr. *stylda hær*.
hæraf, *hærfi*, n. II. 118, 253—4, 257, 280; härad 318, 314.
hærafshöfpingi, m. II. 203, 254; häradshöfding.
hærbærghia (Cod. Bur. s. 15), v. I. 51.
hærbærghi II. 133, 522; herberge 325.
hærf (skuldra), dial. *hærd*, *hæl*, f. II. 60. jfr. *hæl-lut*.
hærd (T. *herd*), m. II. 300.
hærpa, v. I. 109; härda 52, 100.
Hærdal? *Hæriardal?* m. II. 272; Herjedalen 347.
Hærdaling (dial.), m. II. 345; Herjedaling.
hærda mattul, m. II. 60, 40.
hærdhabredher, dial. *hælebred*, adj. II. 60.

- häre*, den *häre*, -*ne*, -*inge* (dial.), pron. II. 500, 518 i noten.
- hæri*, *hari*, m. II. 201; *hare* 319, 244, 287.
- härkomst* (Ned. Sax. *herkunst*), f. II. 311. jfr. -*komst*.
- hærlighin* (F. H. T. *herlik*), adj. II. 394 - 5, 428; *härlig*, *herlig* 458. jfr. *hærreliker*.
- hærlænzker*, adj. II. 269. jfr. -*lænzker*.
- hærra* (F. H. T. *herro*), dial. *harre*, m. II. 233, 265; *herre* 319, 332, 341. jfr. *iunkhærra*, *drotin*, *lavarper*.
- hærras* (herska, H. Birg. Up. III. s. 351), v.
- hærreliker*, adj. II. 394 i 2:a noten (jfr. H. Birg. Up. II. s. 11 *förstelikit* oc *herrelikit*, III. s. 54 *hærrellica gerninga*, 245 *hærrelik pallacia*); *herrelik*.
- hærskap*, n. II. 121.
- hærtoghinna*, f. II. 220; *her-tiginna* 322.
- hærtugli*, -*togli*, -*tugh*, *togh* (F. N. Sax. *heritogo*), m. II. 200; *hertig* 302.
- hærutter*, -*otter*, adj. II. 396.
- hærfva*, f. II. 321.
- Hærvarper*, m. II. 262.
- hæri*, f.? n.? II. 75. jfr. *harf*.
- hæsl*, n. II. 133.
- hæsta sven*, m. II. 30. jfr. *sven*.
- hæster*, m. II. 34; *häst* 300.
- hæt*, *hæto*, v. I. 163. jfr. *heta*.
- häfvert*, m. II. 302.
- hævil*, m. I. 174.
- hö* (VGL. I. J. B. 20), Gottl. L. *hoy*, n. jfr. II. 138; *hö* 326.
- höfpi*, -*þum*, se *hovop*.
- höfþingi*, m. II. 203, 243, 254; *höfding* 302, 319.
- höft* (T. *häfte*), f. II. 311. jfr. *lænd*, *miædhm*.
- höghp* (Cod. Bur. s. 168), f. II. 97; *höjd* 310, 294.
- högher*, Gottl. L. *haugr*, m. II. 34; *hög* 300.
- högher*, *höghri*, -*ster*, adj. II. 377, 431, 453, 455; *hög*, -*re*, -*st* 456, 466, 468. jfr. *haur*, *hoygri*, *högist*.
- höghfærþ* (S. Birg. Avtogr. A.), f.; *högfärd*. jfr. *færþ*.
- höghfærþogher*, adj. II. 389; *högfärdig*.
- höghia*, v. I. 69; *höja* ib. jfr. *höghin*.
- höghin*, I pl. pres. konj. I. 343 —4, 356—8.
- höghindi*, *höghiandi*, n. II. 130, I. 406; *hyende* II. 325, 295.
- höghist*, adv. II. 432, 455, Anm. 31; *högst*.
- höghmop* (Cod. Bur. s. 153, Kg.

- Styr. II. 37), n. Anm. 2; hög-
mod. jfr. *mop*, *hughmodh*.
- höghmöpe* (Kg. Styr. III. 44),
f. Anm. 2. jfr. *möpa*, *hugh-*
möpa.
- höghmöpelika* (Kg. Styr. III. 44),
adv. Anm. 2.
- höghmöpen* (Kg. Styr. III. 44, för
höghmöper, *-mödder?*), adj.
Anm. 2.
- höghmöpogher* (Cod. Bur. s. 508,
Kg. Styr. II. 76, III. 44),
hoghmodhogher (Bonav. s. 233),
adj. Anm. 2; högmodig.
- höghra*, *höghrum*, adv. II. 432;
högre.
- höghri* (dexter), adj. anom. II.
447; höger, högre, -a 448,
469; sbst. 462.
- höghtip*, f. II. 86; högtid.
- högljudd*, p. adj. I. 229. jfr.
liudha.
- högrafvande*, p. adj. I. 410.
- högättad*, p. adj. I. 450.
- hökare* (T. *höker*), m. II. 337.
- höker*, m. II. 34; hög 300.
- hölja*, v. se *hylia*.
- höna*, f. II. 219; 321, 287.
- höns*, n. II. 115, 357; 316, 287.
- höns gala?* *-galla?* f. II. 89.
- höns gäld*, *-gäll*, n.? II. 89.
- hör* (lin, se Södm. L. och unga
hdskr. af Upl. L., Isl. *hörr*,
D. *hör*, ställvis Norska *horr*,
F. H. T. *haru*), Göta och
sydliga dial. *hör*, m. jfr. *lin*.
- höra*, v.; I. 69.
- hördhingi*, se *hirpingi*.
- höringi*, m. II. 204.
- hörna*, se *hyrna*.
- hörsel*, f. II. 97; hörsel 306, 294.
- höst?* *höster?* II. 114, 297; höst,
m. 300.
- höta*, v. I. 442; 294, 74.
- höva*, f. II. 220; höfva 321.
- höviska* (Kg. Styr. III. 60, Bonav.
s. 42), f. II. 220.
- hövisker*, adj. II. 386; höfvisk 457.
- hövålm* (Isl. *heyhiálmr*), m. jfr.
hvalmber.

I, J.

- i*. pron. pers. se *ir*.
- i* (dial.), pron. pers. II. 474. jfr.
vü.
- iafliker*, adj. II. 395.
- Iufur*, *Iofur*, *Iufur*, m. II. 41.
- iajha* (MELL. i gamla var., F.
H. T. *iagon*), *iajha* (MELL.,
Cod. Bildst. s. 614), v.; jaga
I. 44. jfr. *beta*, *sköghia*, *vepa*.
jagt (T. *jagd*), f. II. 311.
- iak*, jag, pron. pers. se *ik*.
- iak*, v. I. 171. jfr. *hugga*.

jakt (fartyg, Holl. & Eng. *yacht*),
f. II. 311.

iam-, *iamp-*, *iæm*, *iom-*, *æm-*,
II. 410; jem- ib. jfr. *iamn*.

iamfædhra, adj. anom. II. 423.

iamka, v. I. 49; jemka.

iamn, *iampn*, *iæmn*, *iæmpn*, adj.
II. 410, 454; jemn 456. jfr.
fulæmna.

iamna, *iampna*, *iæmna*, *iæmpna*,
v.; jemna 48.

iamnarvi, *-arva*, adj. anom. II.
421.

iam nær, *iem ner*, adv. II. 414.

iamskila, *-skiala*, adj. anom. II.
423. jfr. *skil*.

iamskyt, adv. II. 415. jfr. *skyt*.

ja män, se *män*.

iaqvæpi (Upl. L., ÖGL.), n. jfr.
qvæpi.

iar, se *is* och *ær*.

iarþ, *iarpeghandi*, se *iorþ*, *iorþ-*
eghandi.

iarl, *iærl*, m. II. 29, 265; jarl
300.

iarn, *iærn*, n. II. 116; jern 316.

iarnhælla, f. II. 62. jfr. *hælla*.

iarnkamber, m. II. 25; jernkam.

iarnviþia (se Kg. Styr. IV. 7:
35 med järn widiom, jern-
kedjor), f. jfr. vidja, Isl. *iárn-*
viðia.

iatun, *iætun*, m. H. 38, 240 i
I:a not. jfr. *iætti*.

iava, *iæva* (tvifla, misstänka),
v.; jäfva (förklara för miss-
tänkt, partisk, ogiltig) I. 54.
ibland, se *bland*.

ip (Gottl. L.), f. II. 71; id.
id (fisk), m. II. 300.

ipar, *idhra*, *iper*, pron. pers.
II. 475 (se Anm. 30), 477,
538; eder, er 539. jfr. *ir*.

ipar, *ipur*, *ipart*, pron. poss. II.
487, 483, 538, 600—1; eder,
er 541—2; eders, ers 541.
jfr. Anm. 11 *ydvart*, *ydvat*.

idas, *ids*, v. I. 291, 71, 117,
486.

ide, n. se *hipi*.

idel (N. Sax. *idel*, H. T. *eitel*),
adj. II. 463.

ipkeleka (Cod. Bur. s. 55), adv.;
idkeligen.

idhkelikin, adj. II. 428.

ipka (Kg. Styr. II. 1, Med. Bib.
II. 14), v.; idka I. 49.

idhn (flit, Bonav. s. 28, H. Birg.
Up. I. s. 54, Isl. *iðn*), f. II.
96.

idog, adj. II. 457.

idhrugher, adj. II. 389.

idhrughi, m. II. 190, 627.

ipur, pron. poss. II. 601. jfr.
ipar.

jem-, jemn, jemka, jern, se *iam-*,
iamn o. s. v.

Jemtlanding II. 345.

- jene* (dial.), m. se *enir*.
ifir, se *ivir*.
igel, m. II. 302.
igenfädd, p. preter. I. 254. jfr. -fädd.
iggar (dial.), pron. poss. II. 487. se *ikar*.
ighelborster (igelkott, Legend. s. 1015), *ighilbyrst* (Ivan 4463), m. jfr. *borst*.
ighulkutter (Cod. Bildst. s. 479), *ighilkutter* (H. Birg. Up. III. s. 29, 201), m. igelkott II. 300. jfr. kott.
ihol, adj. II. 408. jfr. *hul*.
ji (dial.), pron. pers. II. 475. se *ir*.
jita (dial.), v. I. 159. se *æta*.
ik, *ek*, *iak*, *iæk*, pron. pers. II. 472—3, 476, 478; jag 539, 542, 550. jfr. *min*, *mer*, *mik*.
ik, *iku*, v. I. 171. jfr. *hugga*.
ikar, *ikkar*, *iker*, dial. *iker*, *eck* (*äck*), pron. pers. II. 475. jfr. *it*, *däck*.
ikar, *ikkar*, *iker*, dial. *iker*, *iggar*, *eck* (*äck*), -an, pron. poss. II. 486, 484, 537—8. jfr. *däck*, och Anm. II *ikkvan*.
iki, pron. pers. II. 474—5.
ikki, se *ækki*.
ikt, f. Anm. 12. jfr. *gikt*.
Ikur II. 615.
ikurni, *ykorni*, *ekorni*, Dal. *aikon*, m. II. 200; ekorn, ekorre 319.
il, *yl* (fotblad), f. II. 72, 624.
il (Alex. 5294 *iill*, Isl. *el*), n.; il, m. (dial. n.) II. 300.
ilbraghþ (se VGL.), n.; illbragd, f. jfr. *braghþ*.
ilder, *iller*, adj. II. 374.
ilhydhe (för *ilthydhe?*), n. Anm. 13. jfr. hyde, *þyþi*.
illa, adv. II. 449.
illane (folk.) I. 408—9.
illamående, p. adj. I. 410, 274.
illa viliaper, *viliþer*, p. adj. II. 375.
illråde, adj. II. 459, 265.
illty, n. II. 108—9. jfr. *ilhydhe*, *þyþi*.
ilvædher (Med. Bib. I. 428), n.; ilväder. jfr. dock Isl. *illviðri* (oväder).
impa (se Cod. Bur. s. 515 *blamans ben impapes i sama stapen*, Morens ben insattes på samma ställe, Eng. *imp*, T. *impfen*), v. ympa I. 54.
in, adv. II. 440; 468.
-in, *-en*, *-ina*, *-ena*, förkort. pron. II. 534—6, 539.
inbyrþis (MELL., Kg. Styr. I. 18), adv. II. 465, I. 423.
inbätter (dial.), adv. II. 451 i 2:a noten.
India (Alex. 2503); Indien 347.
Indian, m. II. 344.

- indri*, *inri*, *innarster*, adj. anom. II. 440, 454; inre, innerst 468.
- infulghit*, p. preter. I. 431 -2, 506. jfr. *fiala*.
- inföper*, -födder, p. adj. II. 269; infödd.
- inföding, m. II. 302.
- införsel, f. II. 306, 95.
- Inga, f. II. 342.
- ingalunda, se *ængalund*.
- Ingelstapir*, m. pl. II. 276.
- ingendera, pron. II. 550. jfr. 533
ængin þerra.
- Ingi*, m. II. 264.
- Ingialdr*, m. II. 263, 265; Ingjald 459.
- Ingiborgh*, f. II. 263, 266; Ingeborg 342.
- Ingigerþr*, f. II. 264.
- ingin*, pron. se *ængin*.
- Ingirifr*, *Ingrifr*, f. II. 264, 266; Ingrid.
- ingiæld*, -gæll, n. II. 103; ingälder, f. pl. 310, 312. jfr. *giald*.
- ingsins*, pron. II. 525. jfr. *ængsins*.
- ingti*, *inkti*, se *ængti*.
- Ingvar*, m. II. 263 (jfr. 260).
- inhyses, adv. II. 465.
- inkastatz*, p. preter. I. 481; inkastats. jfr. *kasta*.
- inkia*, se *ænkia*.
- inkomst (N. Sax. *inkumst*), f. II. 311.
- inlaghat*, p. preter. I. 432—5. jfr. *læggia*, *lagaper*.
- inlænder*, p. adj. II. 375, 267, 269.
- inlændinger*, m. II. 269.
- inlænzker*, adj. II. 386, 269; inländsk. jfr. -*lænzker*.
- in-, innanmäte, n. II. 325. jfr. -*mæti*.
- inna*, v. I. 177 (jfr. 267).
- innan*, prep. & adv. II. 440; innan, inom.
- innehafva, v. I. 77—8, 433 i 3:e noten. jfr. *hava*.
- innehafvande, p. pres. I. 415.
- innelyckt, p. preter. I. 83. jfr. *lykkia*.
- inni*, adv. II. 440; inne.
- inrikis*. adv.; inrikes II. 465, I. 423.
- insighladher*, p. adj. I. 108. jfr. *sighla*.
- insighli*, n. II. 284; insegel.
- insigt (T. *einsicht*), f. II. 311.
- inskränka (T. *einschränken*), v. I. 72, 453.
- insockne, -es, adv. II. 465.
- intyg, n. se *tyghi*,
- intækt* (*intekt*), f.; intägt II. 311. jfr. *tækt*.
- invistar hus*, n. II. 94. jfr. *rist*.
- inælv*, n. II. 129; inelfvor (för: -er), pl. 323, 243, 314.
- Iofur*, se *Iafur*.

- Johanna, f. II. 287.
Iohannes, Iohan, Ioan, Ion, m. II. 285, 265; *Johan, Jan, Janne, Jon, Jöns* 342, 287, 456; *Johansson, Jans-, Jons-, Jönsson* 343—4.
iomfru, se *iumfru*.
jo män, se *män*.
iorþ, *iarþ*, f. II. 60, 68, 249, 253, 257; *jord* 305.
iorþa, v. I. 367; *jorda* 46.
iorþattari, m. II. 206, 254. jfr. *atta*.
iorþeghandi, iarþeghandi, m. II. 206, 60, I. 403.
jordfästa, v. I. 75—6. jfr. *fæsta*.
iorþliker, iordzliker, adj. II. 391, 395.
iorþmun, -mon, m. II. 57, 252; *jordmån* 308.
Iorsaland, n. II. 272.
Iorsala haf, n. II. 272.
Iorun, Iurun, f. II. 264.
ir, i, dial. *er, ji*, pron. pers. II. 475, 472, 476—8, 538, 620; *J* 539—540, 550, 611. jfr. *ipar*. jfr. ock *ne, ni*.
ir, se *is* och *ær*.
ir, ier, iær, iru, ieru, v. I. 155. jfr. *vara, ær, is*.
Irländare, m. II. 344.
irring (T. *irring*), f. II. 306.
is, m. II. 34; 300.
is (är), v. I. 156. jfr. *vara, ir,*
- is, as, ir, iar*, rel. part. (& pron.?) II. 481, 510, 539, 599. jfr. *ær*.
Isländare, m. II. 344.
issen (dial.), pron. II. 498, 538. jfr. *þæssi*.
istap, n. II. 105.
ister (Cod. Bur. s. 532, H. Birg. Up. I. s. 180, Didrik 268), n.; II. 317.
it, pron. pers. dual. II. 474, 472, 478, 537, I. 319, 333. jfr. *ikar, dä*.
-it, förkort. pron. II. 534—6.
Italien II. 347, 289, 346.
Italienare, m. II. 344; *-enska*, f. 345.
itta, -að (dial.), pron. II. 498. jfr. *þæssi*.
Iupi, m. II. 268, 501; *Jude* 344; *Judinna*, f. 346.
Iufur, m. se *Iafur*.
iuk, iuku, iogo, v. I. 171, 242. jfr. *hugga*.
iul, n. pl. II. 109; *jul*, f. sg. 305, 297.
iumfru (Södm. L. Add. 1: 3, 5, MELL.), *iomfru, iungfru* (var. af MELL.), *iugfru, iuffru*, f. II. 81, 254; *jungfru* 307, 82, 328.
Iunabækker, m. II. 275.
Iunaköping, m. II. 274; *Jönköping*.
jungfrubur, m. II. 32. jfr. *bur*.

- iunkhærra* (Hels. L., Bonav. s. 166, 196, F. H. T. *jungherro*),
ionkara (Cod. Bur. s. 414),
ungkara (Kg. Styr. III. 15, 34), *ungara* (ib. 7, 59), m.;
 junker n. 304. jfr. *hærra*.
Jute, m. II. 344.
Jutland, n. II. 272.
jufter, jur, n. II. 317, 332, Anm. 16.
Ivar, II. 263 (jfr. 260); 459.
ifver (N. Sax. *iver*), m. II. 304.
ivir, *yvir*, *over*, prep. II. 440, 451; öfver.
ivir eno, *over eno* (Ansgar 24: 21), adv. II. 516 i noten. jfr. *eno*, öfver ens.
ivirflöpi, *ifirflöpi*, *ovirflödhi*, f.? II. 357, 625; öfverflöd, n. 73. jfr. *flöpi*, *overflöps vatn*.
ivirklöpi, n. II. 127.
ivirlöps, *yvirlöps*, *-löpse*, *ovirlöps*, *övelöpse*, adv. II. 426, 166. jfr. *löp*.
ivirlös, adj. II. 416.
jägare (T. *jäger*), m. II. 293, 315. | *iægha*, se *iagha*.
iæk, jag, se *ik*.
iæmn, se *iamn*.
iæmber (T. *jammer*), m. II. 89; jemmer.
Iærpulver, m. II. 261.
järt, *järst*, *jäst* (dial.), 2 sg. I. 330—1. jfr. *vara*, *art*.
iærver (se Hels. L.), m.; järf II. 300.
jäsa, v. I. 72—3, 157, II. 357. jfr. *jäst*.
iæssi, m. II. 193; hjesse, m, hjessa, f. 201. jfr. *hiassi*.
jäst, m. II. 294, 302, 357. jfr. *oiæstader*, *jäsa*.
jäta (dial.), v. I. 159. se *æta*.
iæta (krubba, Bonav. s. 4, Legend. s. 46, 33, Ny-Isl. *jata*), dial. *jeta*, f. jfr. *æta*, *æta*.
iætti, m. II. 38; jette 319. jfr. *iatun*.
iæva, v. se *iava*.
iævugher, adj. II. 389, 189; jäfvig 457.
iævughi, m. II. 190.

K.

- kabel*, m. II. 624; 141 (se 302—3). jfr. *kapal*.
kapal, m. II. 39, 624.
kafli, m. II. 184; kaffe 319. | *Kakind* II. 278; Kåkind.
kal, m. II. 29, 297; käl 302
 Kalabrien II. 347.
kaldasot (Legend. s. 447), *kal-*

- losot* (Bonav. s. 70, H. Birg. II. s. 114, Isl. *kalda*, *frossa*), f. jfr. *kuldi*, *friusi*.
kalder (Cod. Bar. s. 188), *kaller*, adj. II. 374; *kall* 456.
kalfidi (dial.), adj. II. 406.
kalk (calx), m. II. 302.
kalcker (calix), m. II. 34, 284; *kalk* 300.
kalkslå, v. I. 221. se *sla*.
kall, m. se *karl*.
kalla, v. I. 33, 29, 338, 426, 443, 465; 44 (jfr. 38, 42), II. 465.
kallas (säga sig), v. I. 465.
kallilsi, n. II. 134; *kallelse*, f. 312.
kallskål (T. *kaltschale*), m. II. 63.
kalm (dial.), m. II. 282.
Kalmar II. 281—2.
kalver, m. II. 34; *kalf* 300, 287—8.
kalvi (Gottl. L., Didr. s. 52, Isl. *kälvi*), m.; *benkalf* (vad), *benkaffe* (föråldr.).
kam, *kvam*, v. I. 154. jfr. *koma*.
kamar, -are, m. II. 41, 243; *kammare* 315, 293.
kamber, m. II. 25; *kam* 300.
kamber, adj. II. 380.
kamma, se *kremba*.
kamp (häst), m. II. 300.
kan, v. I. 92, 307. jfr. *kunna*.
- kanceler*, m. II. 285; *kansler* jfr. 309.
kanna, f. II. 321.
kant, 2 sg. I. 268, 331. jfr. *kunna*.
kant (T. *kante*), m. II. 308.
Kantarbiægerh, *Kanturbergh*, n. II. 279; *Canterbury*.
kapa (Isl. *kápa*) f.; *kåpa*, *kappa* II. 321.
kappas, v. I. 44, 55, 113, 420. jfr. *käppas*.
kappe, m. II. 319, 320.
kar, n. I. 442, II. 438; 316. jfr. *löghakar*, *silfkar*.
karl, *kall*, m. II. 30, 34, 252; *karl* 300, *kar* Anm. 14. jfr. *karmaper*.
Karl, m. II. 261; *Carl*, *Calle* 342, 545.
Karlabopir, f. pl. II. 278; *Karbo*.
karlgilder, adj. II. 47. jfr. *gilder*.
Karlsbol, n. II. 279.
karm, m. II. 300.
karmaper (för *karlmåper*), m. Anm. 14. jfr. *karl*, *måper*.
karot (för *karogt*? jfr. *karughet*), adj. II. 397.
karp, m. II. 300.
karaker (Patr. S. s. 20, Legend. s. 332—3, Alex. 7699), adj. II. 386; *karak*.

- kart (jfr. Legend. s. 670 *karter*),
 m. II. 300.
kartnaghl (Isl. *kartnögl*), m. II.
 147. jfr. *naghl*.
karughet (karghet, Alex. 6321,
 Dan. *karrighed*, T. *kargheit*).
 jfr. *karot*.
karva, *kiarva*, *kirva*, *kerva*, v. I.
 96—7, 287, 394—5. jfr. *gøva*.
karfva (N. Sax. *karven*), v. I.
 45, 395.
kasta, v. I. 338; 45. jfr. *inka-*
statz.
kaster, dial. *kast*, m. II. 148.
 jfr. *löf*, *viþakaster*.
Katrin, *Katherin* (Vadst. Kl. R. s.
 65), f. II. 285; Karin, Kajsa 342.
katta, f. II. 147.
katter, m. II. 146; katt 308, 243,
 287, 323, 329. jfr. *lækatter*.
kattlo, m. f. & n. II. 326, 307.
kaup, *kaupa*, *kaupunger*, se *köp*
 o. s. v.
ked, f. II. 310.
kedja, f. II. 321.
kejserlig, adj. II. 458.
kerna (Isl. *kirna*, Dal. *kinna*), v.
 I. 48 (jfr. 2:a noten), 49, 113.
kerna, f. se *kirna*.
kerngås, f. II. 328.
bertil, *kirtel* (se Hästläkeb.), m.;
 körtel II. 303.
kerva, v. se *karva*.
kesa (utkora, Fin. Handl. I. 17,
 Med. Bib. II. 273), v. I. 236.
 se *kiusa*.
kesa (discursare), v. I. 74.
kesari (Cod. Bur. s. 419), *ki-*
sari, m. II. 254, *kesar* Ann.
 15; kejsare 332.
kesarinna (Cod. Bur. s. 419), f.
 II. 220; kejsarinna 322.
ketting, m. II. 293, 302.
kialki (se ÖGL.), *kiälki*, m.;
Kialki II. 261, 264—5; kälke
 I. 180. jfr. *kiälkadrat*.
kiarni, *kiærni*, m. II. 182; kärne,
 m., kärna; f. II. 201—2, I.
 48 i 2:a noten.
kiarva, v. se *karva*.
kip, n. II. 124; kid, 316, 287.
kiplinger, m.; killing II. 302,
 288.
kif (Legend. s. 809, N. Sax.
kif), n. II. 316.
kikare (Ned. Sax. *kiker*), m. II.
 293, 315.
kikna, v. I. 49.
kil (N. Sax. *kil*), m. II. 300.
Kili, m. II. 283; Kiliamossen.
kim (N. Sax. *kimm*), m. II.
 300.
kin, *kind*, f. II. 155; kind 310,
 165.
Kind II. 278.
Kindkulle, m. II. 278; Kinne
 kulle.
Kindabo, n. II. 278, 280.

- Kinda hæræþ*, n. II. 278, 118.
Kindastafir, m. pl. II. 278, 276.
Kines, m. II. 344.
Kinna sten, m. II. 278, 274.
kinpuster, m.; kindpust. jfr. *puster*.
kiol, *kiöl*, m. II. 149; *köl* 300.
 jfr. *flatkjol*.
kjol, m. II. 300, Anm. 16.
kiortil, m. se *kiurtil*.
kiot, n. se *köt*.
kiplaran II. 534—5.
kippa, v. I. 113; 52.
kirkia, *kyrkia*, f. II. 221 (jfr. 15, 19), 224—5, 240, 242, 254—5, 284; *kyrka* 321.
kirkiudrotin, m. II. 38. jfr. *drotin*.
kirkiuganga, f., -*ganger*, m. II. 209; *kyrkegång*, m. jfr. *ganga*, *ganger*.
kirkiu (*kyrkiu*) *væriandi*, m. II. 207.
kirna, f. II. 215, 182, I. 48 i 2:a noten; *kerna* (ljus-, smör-) II. 321.
kirtel, m. se *kertil*.
kirva, v. se *karva*.
kisebora (dial.), f. II. 216. jfr. *bora*.
kitla (Isl. *kitla*)? *kitzla* (Bonav. s. 133, T. *kitzeln*), dial. *killa*, *kella*, v.; *kittla* I. 47.
kittel, m. se *kætil*.
kittling, f. II. 306.
kiurtil, *kiortil*, Gottl. L. *kurtil*,
- m. II. 39, 40, 252; kjortel 303. jfr. *kjol*.
kiusa, *kesa*, v. I. 235—6. jfr. *kora*, *kusen*, *tjusa*.
kiva (Björk. R., N. Sax. *kiven*), v.; *kifva*, -as I. 55, 482.
Kiægla, f. II. 283; *Keglan*.
kiælki, se *kialki*.
kiælkadræt, f. II. 93. jfr. *dræt*.
kiöp, *kiöt*, se *köp*, *köt*.
kiötliker o. s. v., se *kötliker* o. s. v.
kla, v. I. 130, II. 623; *klå* I. 116. jfr. *klaua*, *klog*.
klabb, m. II. 300.
kladd (N. Sax. *kladde*), m. II. 300.
klæfi, m. II. 185; *klåda*, f. 321, 201.
klack (jfr. Med. Bib. II. 41, 97) m. II. 300.
klack, v. I. 193. jfr. *kläcka*.
klaff, m. II. 300.
klamp (N. Sax. *klamp*), m. II. 300.
klanda (*klandra*), v. I. 465, II. 176. jfr. *oklandaper*.
klander, n. II. 317.
klang (T. *klang*), m. II. 106, I. 184.
klang (Alex. 5353), v. I. 184. jfr. *klinga*.
klapp, m. II. 300.
klappa (G. Ordspr. 1090, jfr. Gottl. L.), v.; *klappa* I. 44, *klappas* 55, 482.

- klar*, adj. II. 415; 456.
klatsch (T. *klatsch*), m. II. 300.
klava (dial.), v. I. 130. se *kla*.
klavi, m. II. 184; *klafve*.
klen, *klein* (N. Sax. *klen*, H. T. *klein*), adj. II. 409, 454; *klen*.
klerkdomber, m. II. 390.
klærker, *klærker*, m. II. 34, 252, 284.
kliensklin (dial.), adj. II. 428 i 2:a noten.
klick (N. Sax. *kliks*, H. T. *kleck*, *klecks*), m. II. 300.
klimp (jfr. Cod. Bildst. s. 574 och H. Birg. Up. III. s. 401 ackus. *gulklimp* med N. Sax. *klimp*, *klint*), m. II. 300.
klinga (Alex. 2441, T. *klingen*), v. I. 183—4; 258, 52, 59, 297. jfr. *klang*, *klungo*.
klinga (T. *klinge*), f. II. 321.
klingande, p. pres. I. 415.
klingsklang (T.), I. 145 i noten.
klinka, v. I. 52, 193.
klinka (N. Sax. *klinke*), f. II. 321.
klinter (Cod. Bur. s. 516, Bonav. s. 86, Med. Bib. II. 149, 155, jfr. N. Sax. *klint* med Isl. *kleittr*), m. (men i Gottl. Hist. 4 *firj nifan clintu*, nedanför *klinten*); *klint* II. 300.
Klintamo, *Klittemoe*, m. II. 275; *Klyftamon*.
- klipa* (knipa, dial., se *Säve*, *Starka Verb.* s. 21 i 3:e noten, Isl. *klípa*), *klep*, v. I. 212. jfr. knipa, klipsk.
klippa (Gottl. L., H. Birg. Up. III. s. 109), v.; I. 74.
klippa (T. *klippe*), f. II. 321.
klipsk (knipslug), adj. jfr. *klipa*, *klippa*.
klitsch klatsch (T.) I. 145 i noten.
kliuva? *klyva* (Södm. L.), dial. *kljofva*, *klaufva*, v. I. 238; *klyfva* 257, 247, 289. jfr. *klurina*.
kliva, v. I. 222; *klifva* 251, 238.
klo, f. II. 160, 165; 307, 328. jfr. *klöner*.
klog (klådde), *kloge*, *klöji* (dial., se *Säve*, *Starka Verb.* s. 25), v. jfr. *kla*.
kloker (Cod. Bur. s. 101, 196, 206, N. Sax. *klok*), adj.; *klok* II. 456.
klokka, *klucka*, f. II. 213, 220, 240, 255, I. 193; *klocks* II. 321.
klokkara gald, n. II. 103. jfr. *gald*.
Klokkobiærgh, n. II. 278.
klokskaper (Cod. Bur. s. 143, VGL. II. Præf.), m. II. 55.
kloster, n. II. 284, 253; 318.
klovi (se *Hels. L.*), m. I. 238; *klofve*.
klubb (Eng. *club*), m. II. 300.

- klump (N. Sax. *klump*), m. II. 300.
- klunga, f. II. 321.
- klungo, v. I. 183. jfr. *klinga*.
- klunk (Norska *klunk*, jfr. N. Sax. *klunker*, kluns), m. II. 300, I. 193.
- kluns (N. Sax. *klunt*), m. II. 300.
- kluter (Cod. Bur. s. 76, Med. Bib. I. 403, Ivan 4153, Alex. 7432, Norska *klut*, Dan. *klud*), m. klut II. 300.
- kluvin (Gottl. L.), *klovin*, p. preter. II. 61. jfr. *kliuva*.
- klöf, f. II. 71, I. 238; klöf II. 305.
- klöfia, v. II. 71; klöfja I. 64.
- Klyfiar*, pl. II. 281, 71.
- klyft, f. II. 311.
- klyfta, f. I. 238.
- klyva*, v. se *kliuva*.
- klåda, f. se *kläpi*.
- klæpa, v. I. 442; klåda, 69; klä (förkort.) 116, 117, 298.
- klæpa falder* (Cod. Bur. s. 194), m. jfr. *falder*.
- klæpi, n. II. 126; klåde 324; klåder, pl. 325, 314, 329, 339.
- klädning, f. II. 294.
- klådsel, f. II. 294, 307.
- kläck, m. II. 300.
- kläcka (ova, pullos excludere), v. I. 72.
- kläcka, v. impers. I. 255 (jfr. 193), 72, 298. jfr. *klack*.
- klæpper*, m.; kläpp II. 300.
- klöf, f. II. 61, I. 238; II. 305.
- klöf, f. se *klyf*.
- klöner*, *kläner* (dial.), f. pl. II. 160, 162, 241. jfr. *klo*.
- klövaper*, p. adj. II. 375.
- klöfver (N. Sax. *klever*), m. II. 304.
- knall (T. *knall*), m. II. 300, I. 194.
- knalla, v. I. 194, 44.
- knalla* (dial.), v. I. 194, 44.
- knalt, m. II. 300.
- knaper* (Vestm. L. I, Hert. Fredr. 469, Vadst. Kl. R. s. 11, 12, 58), *knapper* (Flores 982, Greg. s. 298), m.; knapp II. 300.
- knappändun* (dial.), adj. II. 428 i 2:a noten.
- knarr, m. II. 300.
- knaster, m. II. 304.
- kneka (jfr. ÖGL. *knek*), v. I. 49.
- knekt (T. *knecht*). m. II. 300.
- knep (N. Sax. *knep*), n. I. 212, 189.
- kni*, n. se *knæ*.
- Knifsta* II. 276.
- knick knack I. 145 i noten.
- knip, n. I. 212.
- knipa (N. Sax. *knipen*), v. I. 250 (se 212), 189. jfr. *klipa*.
- knippa*, f. II. 321, 299, I. 212.

- knippe* (dial.), n. II. 299, I. 212.
kniuta? I. 226. jfr. *knyta*.
kniver, m. II. 34; knif 300.
knodd, m. II. 300.
knopp (N. Sax. *knop*), m. II. 300.
knota (Isl. *hnúta*, *knúta*), f. I. 226.
knubb (N. Sax. *knubbe*), m. II. 300.
knuff (T. *knuff*), m. II. 300.
knula (knöl, Svenske Harpestreng s. 61), *knyla* (Med. Bib. I. 235), f.
knuter (se Hels. L.), m.; *Knuter* II. 261, 265; knut 300, I. 226; Knut.
kny, n. II. 326.
kny (knota, Med. Bib. II. 29), v. I. 138, 126. jfr. *gnya*.
knyck, m. II. 300.
knysta, v. I. 295, 73, 75.
knyta, v. I. 226; 256, 247, 289. jfr. *kniuta*.
knyta, n. I. 226.
knæ, *kni*, n. II. 135, 162, 254; knä 326, 339.
knäck, m. II. 300.
knäpp, m. II. 300.
knäppa, v. I. 72, 114.
knäskal, f. II. 63; knäskäl. jfr. *skal*.
knöl, m. II. 300. jfr. *knula*.
ko, dial. *kyr*, f. II. 175—6, 161, 253; ko 307, 328, 338 jfr. *kyner*, *köner*.
kopf, v. se *kvat*.
koffert (T. *koffert*), m. II. 302.
kofna (H. Birg. Up. III. s. 244), Gottl. L. *kufna*, v. I. 174. jfr. *qvamna*.
koger, n. II. 318.
koja, f. II. 321.
koka (Bonav. s. 133, Med. Bib. II. 113, Dan. *koge*, T. *kochen*), v.; I. 60—4. jfr. *siuþa*, *vælla*.
kock (T. *koch*), m. II. 300.
koklari, m. II. 206.
kol (H. Birg. Up. I. s. 70, II. 162, Isl. *kol*), *kul* (Cod. Bur. s. 208, Bonav. s. 176, Dan. *kul*), n.; kol II. 316.
kolande (folk.) I. 408—9.
kolbrænna, *kulbrænna*, f. II. 265—6 (se not.). jfr. *brænna*.
kolder, m. se *kulder*.
kolf, m. II. 300.
kolli, m. se *kulli*.
kollotter, se *kullutter*.
Kolmarper, *Kulmarper*, m. II. 274; Kolmården.
kolt, m. II. 300.
koltägt, f. II. 311. jfr. *takt*.
koma, *kuma*, *kom*, *kum*, v. I. 154 (se Anm. 24), 240, 248, 286, 441; komma 254, 47, 240, 288; komma sig, k. af sig, k. till sig, k. sig af, för, till, upp, ifrån.

- undan, bort 478. jfr. *kam, kwam* (quam), *komt, kamber* (adj.), *fulkoma*.
- koma* (Cod. Bur. s. 71, 139, 184), f. II. 219, 129; -komma (i af-, väl-, åkomma). jfr. *akoma, aterkoma*.
- komana* (föra henne) II. 534.
- koma skolande*, part. pres. I. 270.
- komst* (i an-, dit-, här-, väl-, åtkomst m. fl.), f. II. 311, 294. jfr. N. Sax. *kumst, ankumst* o. s. v.
- komt*, 2 sg. impf. I. 330. jfr. *koma*.
- komykil*, -in., adj. II. 399.
- kona, kuna*, f. II. 219 (jfr. Anm. 8), 212, 254—5, 615; *kona* 321.
- konst*, f. se *kunnist*.
- konstencær*, m. II. 52 i noten; konstnär 309, 293.
- konunger, -onger, kununger*, m. II. 28, 252, 518 i noten, 600 (se Anm. 15); *konung, kung* 302 (jfr. 20).
- Konungshælla, Konunghælla*, f. II. 62; Kongelf 73 i noten. jfr. *hælla*.
- konungslïker*, se *kununglïker*.
- kopar, kupar*, m. II. 42; *koppar* 304.
- kopp*, m. II. 300.
- koppofunder*, m. II. 55. jfr. *funder*.
- kor* (Cod. Bur. s. 11), m. II. 32, 34, 252, 284; kor, kör 32.
- kora, koro*, v. I. 235—6; *kora* 46. jfr. *kiusa, utkorin*.
- korg* (se Med. Bib. II. 85, T. *korb*), m. & f. II. 299, 300. jfr. *löper*.
- kork*, m. II. 300.
- korn*, n. II. 116; 316.
- korper* (H. Birg. Up. II. s. 208, Isl. *korpr*, Norska *corp*), m.; *corp* II. 300. jfr. *ramn*.
- kors* (*cors*), . n. II. 284. jfr. *krussa*.
- korsfæsta* (Cod. Bur. s. 138, 207), v.; *korsfæsta* I. 75—6, 444. jfr. *fæsta*.
- kort* (N. Sax. *kort*), adj. II. 457. jfr. *skamber, stunter, stakkutter*.
- korteis*, dial. *kurtais*, adj. II. 429.
- korthalsad*, p. adj. I. 449.
- kortsynt*, p. adj. I. 449.
- korver* (G. Ordspr. 226, jfr. Isl. *kurfr*, *trunculus*, *fragmentum*), m.; *korf* II. 300.
- kostal* (dial.), adj. II. 401.
- koster, kuster*, m. II. 55; *køst* 302, 308. jfr. *farkøster*, *frukost*.
- kostnad*, m. II. 292, 309.
- kott, kotte*, m. II. 300, 319. jfr. *ighulkutter*, *gran-*, *tallkott*.
- koven* (dial.), adj. I. 174.
- krabbi* (Alex. 8835 *krabbe*, Isl.

- krabbi*, jfr. VGL. s. XIV *craba*), m. II. 184, I. 219; *krabba*, f. 321, 201.
- kraffi*, *-per*, v. I. 83. jfr. *kræfia*.
- krafla* (Isl. *krafla*), v. I. 195 (jfr. 47).
- kraka* (Med. Bib. I. 359, Alex. 9693), f.; *kråka* II. 321.
- krall* (dial.), v. I. 194. jfr. *krælla*.
- kralla*, v. I. 195 (jfr. 44).
- krama*, v. I. 44, 113.
- kramp* (N. Sax. *kramp*), m. II. 302, I. 203.
- krampa* (dial.), f. I. 203.
- krampe*, *krappe* (dial.), m. I. 203.
- kran* (N. Sax. *kran*, H. T. *krahn*), m. & f. II. 300.
- krankas*, *krænkas*, v. Anm. 17. jfr. *krænkia*.
- kranker*, adj. Anm. 17, II. 380, 434; *krank*.
- krans* (T. *kranz*), m. II. 300.
- krapp* (dial.), adj. I. 203.
- krapter*, *krafter*, m. *krapt*, f. II. 36, 253; *kraft*, f. 311.
- kras* (Bonav. s. 93, 107, 117, Cod. Bildst. s. 159, Isl. *krás*), f. II. 97. jfr. *kræsen*.
- krasmæti* (kræslighet, Kg. Styr. III. 13), n. jfr. *-mæti*.
- krats* (T. *kratze*), m. II. 300.
- kratta*, f. II. 321.
- kreatur*, n. II. 288.
- krets* (T. *kreis*, jfr. Valentin s. 37 j. *kreysen*, i *kretsen*), m. II. 300.
- krikon* (T. *keriechen*), n. II. 296, 220, 318.
- krilla* (dial.), v. I. 194.
- krimpa?* v. I. 202—3. jfr. *krympa*.
- kringhvoorvin*, p. preter. I. 209. jfr. *hværova*.
- kringhværfva*, v. I. 69. jfr. *hværova*.
- kringla* (Isl. *kríngla*, *orbis*), f. II. 321.
- kringlutter*, adj. II. 396.
- kriplinger*, m. se *krymplinger*.
- kripp* (dial.), m. I. 203.
- krisma*, f. II. 285.
- krista*, se *krysta*.
- Krister* (VGL. I. K. B. 1, Upl. L. Kk. B. 1), m. II. 263; Kristus 350; *Krister* (dopnamn).
- kristiliker*, *-leken*, adj. II. 428; *kristlig*.
- kristin*, adj. II. 404, 406; *kristen* 458, 455, 460.
- Kristin*, f. II. 285; *Kerstin* 342.
- kristna*, f. II. 219, 227.
- kriupa?* *kryppa*, dial. *kriopa*, v. I. 235; *krypa* 257, 289. jfr. *króp*.
- krog* (N. Sax. *krog*), f. II. 305.
- kroker*, m. II. 34; *krok* 300.
- krokutter*, *-otter*, adj. II. 396, 434.
- krona*, *kruna*, f. II. 219, 255, 284; *krona* 321.

- krona, krana*, v. I. 58; *kröna* 73.
- kropper* (MELL., Bonav. s. 133, H. Birg. Up. I. s. 63), m.; *kropp* II. 300.
- kroppelig*, adj. II. 395.
- krubba* (Legend. s. 46, N. Sax. *krubbe*), f. II. 321. jfr. *eta, iæta*.
- kruka* (Isl. *krukka*, N. Sax. *kruke*), f. II. 628, 321.
- krulla* (dial., N. Sax. *krullen*), v. I. 195, 46.
- krullu, krullit* (dial.), v. I. 194.
- krumpin*, p. preter. I. 202; *krumpen*.
- krumpna*, v. I. 203.
- krussa* (*crussa*), f. II. 284 jfr. *kors*.
- krut* (N. Sax. *krut, krud*), n. II. 127.
- kry*, adj. II. 459.
- kryddi*, n. II. 127, 254; *krydda* 321.
- krykkia*, f. II. 224; *krycka* 321.
- kryl* (dial.), m.? I. 195.
- krympa*, v. I. 257 (jfr. 202—3), 73, 239, 289, 300. jfr. *krimpa*.
- krymplinger* (Cod. Bur. s. 100), *kriplinger* (Cod. Bildst. s. 108), *krömplinger* (ib. 653), *kröplinger* (ib. 463, 634), dial. *kröppling*, m. I. 203; *krympling* II. 302.
- ryp*, n. II. 287.
- kryppa*, v. se *kriupa*.
- kryppas* (dial.), v. I. 203.
- krysta, krista* (Bonav. s. 210, jfr. Isl. *kreista, þrýsta*), v. I. 295; *krysta* 73, 75.
- kræfia*, v. I. 83 - 4, 91; *kräfva* 291, 69, 78, 85—6, 337. jfr. *kraffi*.
- kräk*, n. II. 288.
- krælla* (dial.), v. I. 194—5; *kræla* 52. jfr. *krall, krullu*.
- krämpa* (dial.), v. I. 203.
- krænkia*, v. Anm. 17; *kränka* I. 72, 58.
- kräppa* (dial.), v. I. 203.
- kräsen* (dial.), adj. I. 437—9. jfr. *kras*.
- kräsmagad*, p. adj. I. 449. jfr. *kras*.
- kröna*, v. se *krona*.
- kröp* (Cod. Bildst. s. 694), v. jfr. *kriupa*.
- kröplinger* dial., m. se *krymp-linger*.
- kubb*, m. II. 300.
- kul*, se *kol*.
- kulder* (ÖGL.), *kuller, kolder* (VGL.), *koller* (Upl. L.), m. II. 36; *kull* 300. jfr. *sam-, sunderkuller*.
- kuldi* (Kg. Styr. III. 2, Cod. Bildst. s. 614, Isl. *kaldi, kuldi, köld*), m. jfr. *kyld, kaldasot*.

- kulla*, f. Anm. 8 i noten, II. 321, 407. jfr. *Dalkulla* 346.
- kulli* (se *Kindkulle*), *kolli* (se VGL. IV. 14: 1, 2), m.; *kulle* II. 319.
- kullutter*, *kollotter* (kullig, utan horn), adj. II. 396.
- kult* (dial.), m. Anm. 8 i noten, II. 300. jfr. *rorkult*.
- kulta* (dial.), f. Anm. 8 i noten.
- kulting* (dial.), m. Anm. 8 i noten.
- kuma*, v, se *koma*.
- kumbl*, *kumbel*, n. II. 123; *kummel* 318, 140. jfr. *bo-*, *brutar kumbl*.
- Kumen* II. 286; *Como*.
- kuna*, f. se *kona*.
- kund* (Dan. *kunde*, af T. *kunde*, m. & f.), m. II. 308.
- kunder*, p. adj. I. 268, 281, II. 375. jfr. *kunna*, *kunnaster*, *valinkunder*.
- kunna*, v. I. 268—9 (jfr. 265—7, 280—2), 284, 304, 331; 268, 46, 59, 287. jfr. *kan*, *kant*, *kunnu*. jfr. ock de svaga verben *miskunna*, *varkunna*.
- kunna*, f. II. 219.
- kunnaster*, adj. I. 268, 452, II. 125.
- kunnast*, *kunst* (Kg. Styr. II. 81), *konst*, f. II. 95, I. 268; *konst* II. 311, 294.
- kunnu*, -e, -i, v. I. 268. jfr. *kunna*.
- kunnugha*, v. I. 51, 268.
- kunnugher*, -ogher, adj. I. 268, II. 389; *kunnig* II. 457, I. 268 i 3:e noten. jfr. *fiolkunnugher*, *okunnugher*.
- kunskap*, m. II. 309, 292.
- kununger*, m. se *konunger*.
- kunungliker*, *konungliker*, adj. II. 394—5; *kunglig*, *konglig*, *konungslig* 458, 463.
- kupar*, m. se *kopar*.
- kar*, m. II. 300.
- kus* (Bonav. s. 189), m.; *kys* II. 300.
- kusen*, p. preter. I. 236. jfr. *kiusa*.
- kusk* (T. *kutscher*, se *Stjernhjelms Virt. repertæ* s. 7 *kutsch*), m. II. 300. jfr. *köresven*.
- kuska* (uödgä, se VGL., ÖGL.), v. I. 338.
- kuskan* (se ÖGL.), f. II. 97.
- kust* (Dan. *kyst*, T. *küst*), f. II. 311.
- kuster*, m. se *koster*.
- kv-* jfr. *qv-*.
- kvat*, *kop*, 2 sg. impf. I. 150, 331. jfr. *qvæpa*, *qvæp*.
- kvam* (jfr. *qvam*), v. se *kam*.
- kvikvan*, adj. II. 630, Anm. II. jfr. *qviker*.
- kvikændis* I. 417. jfr. *qvikandi*.
- kyklinger* (Bonav. s. 67), *köklin-*

- ger (H. Birg. Up. II. s. 42), m.;
kyckling II. 293, 287—8, 302.
kyld, f. II. 97; köld 310, 294.
jfr. *kuldi*.
kyller, n. II. 318.
kyn, kön, n. II. 125, 9, 133,
463, 627, I. 268—9; kön II.
316. jfr. *alz-*, *hvar-*, *man-kyns*,
qvinköns.
kymer (dial.), se *köner*.
kynni, n. II. 126, 133; kynne
324.
kyr (dial.), f. se *ko*.
kyrkia, kyrka, se *kirka*.
kyss, se *kus*.
kyssa (Cod. Bur. s. 519, Gregor.
s. 311), *kössa* (Bonav. s. 174,
233, H. Birg. Up. II. s. 164,
186), v.; kyssa, -as I. 73—4,
469.
kysten (kyste honom) II. 534.
kyt, n. se *kiot*.
kåk (N. Sax. *kak*, jfr. Visby
St. L. och Skåne L.), m. II. 300.
kål, m. se *kal*.
kålekur (dial.), se *hålekur*.
kåpa, f. se *kapa*.
kåre, m. kåra, f. II. 320.
kæfter (Bonav. s. 14), *kæpter*
(ib. 134), m.; käft II. 300.
kælda (Cod. Bur. s. 65), *kiælda*,
f. I. 211; källa II. 321.
kæle (tjåle), m. se *piåli*.
kæledegg (dial.), m. I. 101.
kælke, se *kiåliki*, *kiæliki*.
kællari, m. II. 206; källare 316,
293, 330.
kælta (Bonav. s. 137), v.; kælta
I. 54.
kæltring (Dan. *kjeltring*), m. II.
293, 302.
kæmba (Cod. Bur. s. 524), v. I.
113, 114 i l:a noten; kamma
44.
kæmæner (N. Sax. *kämener*), m.
II. 52; kæmnär 293, 309.
kæng, m., känga, f. II. 308, 299.
kænna (i Cod. Bur. s. 187, 521
låra), v. I. 268; kænna 69.
kænnas *viþ*, *viþer*, v. I. 465;
kænnas vid 71. jfr. *viþ kæn-
nas*.
kænnidomber (undervianing), m.
II. 25; kænedom 302.
kænnifapir, m. II. 399.
kænnisven (lärjunge, H. Birg.
Up. II. s. 115, 116), m. jfr.
ven.
kænsel, f. II. 306.
kænsla, f. II. 322.
kænslofull, adj. II. 323.
kæpper (se MELL., H. Birg. Up.
III. s. 136, Alex. 609), m.;
kæpp II. 300.
kæppas (dial.), v. I. 113; kappas.
kæpsir, m. II. 48.
kæer, *kiær*, *kærri*, *kærari*, adj.
II. 415, 435; kær, -are, -ast

- 456, 455, 467, 470. jfr. *kæri-*
ster.
- kæra*, (VGL. o. s. v., Cod. Bur.
s. 135 *kærpe sina nöf*), *kiæra*,
v. I. 104; *kära* 54, 99.
- kæra*, f. II. 219, I. 500; *käran*
II. 312.
- kærald*, *-aldi*, n. II. 119, 133
—4; *käri*, *kärl* 318.
- kærandi*, *kiærandi*, m. II. 207;
kärande 316, 341.
- kærister*, adj. Anm. 31; *kära-*
sten (m.), *-estan* (f.), *subst.* i folkv.
II. 470.
- kærlidi*, n. II. 133.
- kærlsker*, *kiærlsker*, m. II. 34;
kärlek 302, 292. jfr. *-leker*.
- kærling*, f. II. 69; *käring* (*kär-*
ring) 306, 293—4.
- kärna*, *kerna* (*ljus-*, *smör-*), f.
se *kirna*.
- kärna*, v. se *kerna*.
- kärne*, m. se *kiarni*.
- kæromal*, n.; *käromål* II. 324.
- kærra* (*kerra*, Gottl. L.), f.; *kärra*
II. 321.
- kæti*, f. II. 226 —7; *kätja* 321, 244.
- kætil*, m. II. 39, 40; *Kætil* 261,
260; *kittel* 303, 140.
- Kætilmunder*, m. II. 262.
- kættari*, *kætteri*, n. II. 134; *kät-*
teri 313, 295.
- köl*, m. se *kiol*.
- köld*, f. se *köld*.
- kömd*, I. II. 97, I. 218. jfr. *af-*
tillkömd, *qvæmd*.
- kön*, n. se *kyn*.
- köner*, *kyn* (dial.), f. pl. II.
176, 241. jfr. *ko*.
- köp*, *kiöp*, Gottl. L. *kaup*, n.;
köp. jfr. *yarna kaup*.
- köpa*, Gottl. L. *kaupa*; v. I. 367,
443, 465; *köpa* 73.
- köpande*, p. pres. I. 414.
- köpas viþ* (*viþer*), v. I. 481. jfr.
viþer köpas.
- köpenskaper* (Stads L. Kp. B. 18,
N. Sax. *kopenschap*), m.; *kö-*
penskap II. 292. jfr. *köpskaper*.
- köpgilder* (berättigad att afsluta
köp), adj. II. 438.
- köpi*, m. II. 200 (jfr. 240 i I:a
noten).
- köpruf* (brytande af *köp*), n. jfr. *ruj*.
- köpskaper* (Kg. Styr. III. 5, Isl.
kaupskapr), m.
- köpslagha* (N. Sax. *kopslogen*),
v. I. 53 (jfr. 131—3), 45 i
noten; *köpslä* 297. jfr. *sla*.
- köpstaper*, *kiöpstaper*, m. II. 53;
köpstad. jfr. *staper*.
- köpping*, *kiöpping* (marknad, Upl.
L., Södm. L.), n. jfr. *þing*.
- köpunder*, *-inger*, Gottl. L. *kaup-*
ungr, m. II. 28, 274; *köping*
302, 293.
- köresven* (Cod. Bur. s. 168), m.;
körsven. jfr. *sven*.

- kørsel, f. II. 307.
 körsla, f. II. 322.
 körsnär (N. Sax. *körsner*), m. II. 293, 309. jfr. *skinnari*.
 körtel, se *kertil*.
 kôt, *kiôt* (Upl. L. Kk. B. 16: 1), *kiot*, *kyt*, n. II. 113; kött.
 kôt *ata* (köttmat, köttätande, Upl. L., Hels. L.), f. jfr. *ata*.
 kötlîker, *kiötlîker*, *-lîken*, adj. II. 390, 428; köttalig 458, 395.
kötstîkki, n. II. 132; köttstycke. jfr. *stykki*.
köt- (*kiot-*) *sunnudagher* (fastlags-söndag, se VGL.), m. Anm. 3. jfr. *sunnudagher*.
kötvis (köttmat, Med. Bib. I. 390, 393), f. jfr. *vis*.
köfva (dial.), v. I. 174.

L.

- la* (låg), v. I. 159. jfr. *liggia*, *lagh*.
labb (jfr. Isl. *löpp*, f.), m. (så äfven Norska *labb*) II. 300.
lapa, *lapin*, v. I. 168.
lapa, f. I. 211; lada.
ladulås (i Magnus *Ladulås*) II. 323.
lag (i enelag o. dyl.), m. se *lagher*.
lag (i tolag), m. II. 100.
lag (i fastlag), se *fastelaghen*.
lager (*laurus*, i Syn. Lib. *lagher-bäär*, *-trää*, T. *lorber*), m. II. 304.
lager (hvarf, varu-upplag, T. *lager*), n. II. 318, 334, I. 151.
lagg, f. II. 305.
lagh (*ordo*, *modus*, *stratum*, *cietas*), n. II. 99—100;
 (äfven i bergs-, bjelk-, bo-, dryckes-, orda-, sam-, tidelag m. fl.) I. 151, II. 316. jfr. *bo-*, *hiona-*, *nota-*, *pypilagh*.
lagh (*lex*, *juramentum*). n. pl. (i Hel. Birg. Up. III. s. 152 och 252 omvexlande sg. *laghit* med pl. *laghin*, *lagen*) II. 99, 257; *lag* (*lex*), m. sg. (i Bibeln f.) 300, 297.
lagh, *-um*, *-i*, v. I. 150. jfr. *liggia*, *la*.
lagha, adj. anom. II. 422, 424; *laga* 463.
laghaper, *laghat*, p. preter. I. 432—5, 84. jfr. *læggia*, *af-*, *fram-*, *gönum-*, *inlaghat*.
laghpi (i Södm. L. B. B. 6: 3 *lapfi*), *laghper*, v. I. 83, 95. jfr. *læggia*.
laghdin (*lade han*) II. 534.

- lagher*, m. II. 145; (lag i björk-, brygg-, enelag) 302.
lagher, *læghri*, *læghster*, adj. II. 380, 431; låg, lägre, lägst 456, 468.
laghgipter, p. adj. II. 384; laggift. jfr. *gipta*.
laghi, m. II. 178, 627. jfr. *akra-*, *fæ-*, *fölghis-*, *laik-*, *sænga-*, *værna-*, *ængialaghi*.
laghkallaper, p. adj. I. 455.
laghliker, adj. II. 394; laglig 458.
laghmafer, -mander, m. II. 170; lagman. jfr. *mafer*.
Laghmansson, m. II. 265.
Laghmansþorp, n. II. 279.
laghsagha, f. II. 212, 487. jfr. *sagha*.
laghschilder, p. adj. I. 447.
laghstandin, p. adj. I. 133; lagständer 254, 450. jfr. *standin*.
laghtakin, p. adj. I. 441. jfr. *takin*.
lagom, adv. II. 100, 318, 332, 466, 610.
lagtima, adj. anom. II. 463.
lagvadd, p. adj. I. 81—2. jfr. *væfria*, *vaddis*.
laipa, v. se *lepa*.
laipinger, m. se *leþunger*.
laifa, v. se *leva*.
laiklage (dial.), m. II. 178. jfr. *laghi*.
lak (dial.), n. I. 152.
- lak*, v. I. 152. jfr. *laka*.
laka, v. I. 44, 152.
lakan, n. II. 122; 318, 296, 335.
lake (liquamen), m. II. 244, I. 152.
laker? m. I. 152.
laki (VGL. s. XIV), m.; lake (gadus lota) II. 319.
lamb, n. II. 103, 106, 253; lamm 316, 287.
lamber (Cod. Bur. s. 499, MELL.), adj. II. 381; lam 456. jfr. *farlama*,
lana, *læna*, v. I. 61; låna (låna) 59—64, 47, 54.
lanardrotin (Isl. *lónardrottinn*), m. se VGL. I. A. B. 24: I. *landrotin* VGL. II. A. B. 34, Add. 5 pr. jfr. *landdrotin*, *lónardrotin*.
land, n. II. 98 (jfr. 12, 16). 248, 251, 253—4, 257; 316. 329, 163, 165, 314.
landafæghir (landstrykare, se ÓGL. *lurkar landafæghir* -*fæghi*, Isl. *fæghir*), m. jfr. *fejja*.
landamæri, n. II. 133; landamäre 325. jfr. *mæri*.
landboi, -bo, m. II. 198, 254: landbo (förråldr.). jfr. *boi*, *landtbo*.
land drotin, *landzdrotin* (Isl. *lanulsdrottinn* hos Björn Hal-

- dorsen och i Gislasons Dönsk Orð. s. 192), m. II. 38. jfr. *lanardrotten*.
- landi*, m. II. 237, 267, 269.
- landkrabba, f. II. 628.
- landskap*, n. II. 121; 317, 295, 314.
- landsmenskap, n. II. 295, 317.
- landtbo, landsbo, m. II. 198, 304.
- landtman (T. *landmann*), m. I. 450.
- länga* (längta, Ivan 220, Alex. 2421), v. I. 50.
- länga* (se VGL. s. XIV), f.; *länga* II. 321.
- Langbarpaland*, n. II. 272; Lombardiet 347, 346.
- Langbarper*, *Lumbardher*, m. II. 268, 285; Longobard jfr. 199.
- länger*, *længri* (-in), *længster*, adj. II. 380, 432, 449, 455, 539 i 1:a noten; *lång*, *längre*, *längst* 456, 468.
- langhænder*, p. adj. I. 450, II. 375. jfr. -*hænder*.
- langleker* (längd, Stads L. Kp. B. 33), *langlaikr* (Gottl. L.), m. jfr. -*leker*.
- langlivadher* (Med. Bib. I. 333), p. adj.; *långlifvad* (af *lång lifstid*).
- langt*, *længra*, *længst*, adv. II. 449; *längre*, *längst* 470; *längre fram* 451 i 2:a noten. jfr. *længri*.
- lank*, m. II. 302.
- Lapp*, m. II. 344 (jfr. 267 pl. *Lappir* ur Sn. Edda s. 370, annars Isl. *Finnar*); *Lapska*, f. 346.
- lapp* (T. *lappen*), m. II. 300.
- lappri* (N. Sax. *lapperije*, jfr. Skrå Ordn. s. 87 *lapparij*, 247 *lapperij*, fusk, qvacksalveri), n. II. 313, 295, 325.
- lar*, n. II. 576; *lår* 316.
- lar*, m. II. 31 (jfr. 632); *lår* 300.
- las* (Cod. Bur. s. 7, läste), *laso*, *lase*, v. I. 157—8. jfr. *läsa* (legere).
- las*, m. II. 33; *lås*, m. & n. 316, 298.
- las*, *lass*, n. 104, 162, 615; *lass* 316.
- laster* (Kg. Styr. III. 10—15 *lastr*), m. II. 147—8; *last* m. & f. 308, 311.
- lat* (förlust), n. II. 111. jfr. *blodh-*, *fæ-*, *liflat*, *læti*. jfr. ock *aflat*.
- lat* (sätt, åtbörd, läte), n. II. 111—112 (jfr. Ivan 4165), 626; *låt*, m. II. 300, I. 162. jfr. *lös-*, *til-*, *under-*, *öghnlat*, *olat*, *later*, *læti*, *grannlåt*.
- lat*, *latu*, *latin*, v. I. 160. jfr. *lata*.
- lata*, *læta*, dial. *läta*, v. I. 160—2 (jfr. 30, 34), 241—2, 248,

- 302, 330—1, 506; låta 251, 372, 374—6. jfr. *lat, let, lit, lot, læt, læst, latas*.
- lata sig, latas* (låtjas), v. I. 55, 482.
- latandi*, p. pres. I. 414.
- latas, lata sik*, v. I. 162; låtas, låts (låtsa), 291, 117, 255, 304, 486. jfr. *lata*.
- later* (VGL. s. XIII *latter*), adj.; *lat* II. 457.
- later* (Kg. Styr. II. 35, IV. 1: 5, Cod. Bildst. s. 867, Isl. *hlútr*, skratt), m. jfr. II. 42.
- later*, pl. II. 111, 314, I. 162. jfr. *lat*.
- lathin*, se *laphin*.
- Latinare*, m. II. 344 i 1:a noten.
- lauh* I. 429 i 3:e noten.
- laun*, se *lön*.
- laup, laupa, laupr*, se *löp, löpa, löper*.
- Laurens, Laufrinz, Lafranz*, m. II. 286; Lorens, Lars, Lasse 342.
- laus*, adj. se *lös*.
- laut*, v. I. 224. jfr. *liuta*.
- lauta* (dial.), v. I. 228. jfr. *luta*.
- lavarper* (Isl. *lavarær*, Ang. Sax. *hlafeard, hlaford*, Eng. *lord*), m. II. 235.
- lafve*, m. II. 319.
- lax* (Hels. L.), m.; II. 300.
- le* (lie), dial. *leje*, m. II. 197. jfr. *lighi*.
- lea*, le, v. se *leia*.
- lea, læa, læ* (utlåna), v. I. 138, 404 i noten.
- led* (dial.), n. se *lip*.
- led*, m. se *liper*.
- lep* (väg, rigtning, sätt), f. II. 85, I. 212; *led* II. 310. jfr. *far-, segel-led*.
- lepa*, Gottl. L. *laipa*, v. I. 212, 336, 367, 426; *leda* (föra), 70.
- leda* (röra leden), v. I. 54.
- ledamot*, m. se *lipamot*.
- ledare*, m. II. 293.
- lepas* (se Södm. L., Bonav. s. 193), v. Anm. 21; *ledas, leds* I. 291, 70, 117, 486—7.
- leper*, adj. II. 370, 454, I. 212; *led* II. 456.
- ledhosamber, ledhsamber*, adj. II. 382 (jfr. H. Birg. Up. II. s. 60); *ledsam* 458.
- lepsaghare* (vägvisare, lots, Cod. Bur. s. 133, 166, 523, Stads L. Skipm. B. 13, Sjölagen Sjösk. B. 7, Isl. *leiðsögumaær*), m.; *ledsagare*.
- ledse* (bibl.), adv.? II. 426—7; *ledsen*, adj. 458.
- lepsn, lezn*, Gottl. L. *laipzn*, f. II. 96, Anm. 21.
- ledsna*, v. I. 48, Anm. 21.
- ledsnad*, m. II. 292, 309.

- leþunger* (Upl. L. o. s. v.), *leiþ-*
ingr (Gottl. L.), m. II. 395
i 2:a noten; ledung, -ing 302.
- ledvriden, p. adj. I. 450.
- lefnad, m. se *lifnaper*.
- legþi*, *legt* (Gottl. L.), v. I. 83.
jfr. *læggi*.
- legþa*, f.; *lega* II. 321.
- legþia*, v.; *lega* I. 70.
- legþudrænger*, m. II. 45, 204.
- legþuruf*, n. I. 238. jfr. *ruf*.
- Lehnberg, m. II. 343.
- leia*, *lea*, *le*, v. I. 118, 147, 176,
287, 485; *le* 254, 116, 262,
288, 331. jfr. *lo*, *logst*, *logho*.
- lejd (N. Sax. *leide*), f. II. 310.
- leion*, *leon*, n. II. 296; *lejon* 318
(jfr. 630), 288; *lejoninna*, f.
322; *lejinna* (föräldr.) ib.
- leka*, v. I. 164, 241, 506; 74.
jfr. *læk*.
- leka*, f. II. 219.
- lekamen, m. se *likamber*.
- lekari*, m. II. 205—6 (jfr. 15,
19), 254.
- lekatter*, se *lækatter*.
- leken* (dial.), adj. I. 164.
- leker*, m. II. 34; *lek* 300, 292.
jfr. *fiskeleker*.
- leker*, i sbst. II. 34; -*lek* 302.
jfr. *kær-*, *lang-*, *rösk-*, *sicþ-*,
stor-, *vidh-*, *viterleker*.
- leker*, adj. II. 380; subst. 205.
- lem, m. se *limber*.
- lemna (för *lefna*?), v. I. 48, 222.
jfr. *leva*.
- len, adj. se *lin*.
- Lena, f. II. 342.
- lerblandad, p. adj. I. 450, II.
465.
- lertækt* (MELL.), f.; *lertägt* II.
311. jfr. *tækt*.
- let*, v. I. 160. jfr. *lata*.
- let* (dial.), m. se *liter*.
- leta*, v. I. 104; 52, 99.
- leter*, i adj. II. 383; -*lett* I. 219.
- Lettugþar*, m. pl. II. 269 (jfr.
629); Lithauer.
- leva* (Cod. Bur. s. 509, 519),
Gottl. L. *laifa* (lemna), v. I.
48, 222.
- leva* (Legend. s. 495, 1018, Isl.
leif), f.; *lefva* (i *af-*, *qvar-*
lefva) I. 222. jfr. *aterleva*.
- lefva*, v. se *liva*.
- lever* (brödkaka, se *Lagarne*,
Cod. Bur. s. 417, Med. Bib.
I. 90, 189, Isl. *hleifr*), dial.
lef, m. I. 179.
- lefver, lefverne, se *liver*, *liværne*.
- lianum* II. 534.
- liar*? dial. *liá* (lie), m. II. 627,
197—8. jfr. *lighi*.
- liauta*, v. se *liuta*.
- liþ*, dial. *lid*, f. II. 85.
- liþ*, dial. *led*, n. II. 107.

- lipa*, *lipu*, v. I. 212; *lida* 250, 245. jfr. *af-*, *för-*, *nästliden*.
- Lipa*, f. II. 283; *Lidan*.
- lipamot*, n. II. 112; *ledamot*, m. 309, 152, 297, 327. jfr. *mot*.
- lipar*, m. II. 144, I. 212; *led* II. 308, 298.
- lider*, n. II. 318.
- lipugher*, adj. II. 389; *ledig* 457.
- lie*, m. se *lighi*.
- lif*, n. II. 116, 253, I. 222; II. 316; i *lifve* 318, 332, 607.
- lifaktogher*, adj. II. 389; *lifaktig*.
- lifdaghar*, m. pl.; *lifs dagar*. jfr. II. 305.
- lifgeding* (T. *leibgedinge*), n. II. 294.
- liflat*, n. II. 111, I. 161. jfr. *lat*.
- lifnaper* (*lefnad*, *uppförande*, *kloster-orden*), *limnaper* (Cod. Bur. s. 193, 418), m. Anm. 18. I. xxxii; *lefnad* II. 292, 309.
- lifsandar*, m. pl. II. 319.
- lifspund*, n. II. 123, I. 151; *lispund*. jfr. *pund*.
- lifsstraff*, n. II. 393 i noten.
- lighi?* *lij?* m. II. 197, 627; *lie* 319, 201. jfr. *le*, *liar*.
- liggande*, -des I. 421, 479.
- liggare*, m. II. 293.
- liggia*, *ligia*, *lighat*, v. I. 150—1, 260, 286; *ligga* 254, 59, 240, 288; *ligga af sig*, *till sig* 478; *ligga i hjel*, *ut* 479. jfr. *la*, *lagh*.
- lika*, -*ligha*, i adv. II. 428; -*ligen* ib.
- likadan*, pron. II. 550, 553. jfr. *dann*.
- likamber*, *likami*, m. II. 51, 180, 242, 254, 627; *lekamen* 304, 242.
- likbar*, f. II. 65. jfr. *bar*.
- like* (H. Birg. Up. II. s. 289), m.; II. 319.
- liker*, adj. II. 380, 434; *lik* 456; *lika*, adv. & adj. 463, 469.
- liker*, i adj. II. 394—6, 434; -*likin*, -*leken*, -*lighin* 428, 454, 538, 600—1; -*lik* 456.
- liknalsi*, n. II. 133; *liknelse*, f. 312.
- liksto*, f.? II. 88; *likstol*, -*stod* 301.
- liktorn* (N. Sax. *liekdorn*), m. II. 301. jfr. *porn*.
- lilia* (Cod. Bur. s. 7), f.; *lij* II. 321.
- lim*, n. II. 116; 316.
- lima*, v. I. 103; *limma* 52, 99.
- limber*, m. II. 55, 144; *lem* 309.
- limnaper*, m. se *lifnaper*.
- lin* (i Svea lagarne, *lika* med Isl. *lín*, både *lin* och *linne*; *linum* & *lin-teum*, i VGL och ÖGL. blott: *linne*), Göta dial. *lín* (*linneremsa* till *bindmossa*

- m. m.), n. II. 116; lin (linum, i skriftspråket samt Svea och Norrl. dial.) 316. jfr. *hör*.
- lin*, adj. II. 411; len 456.
- Lina, f. II. 342.
- lind, f. II. 305; Lind, m. 343.
- linda* (se ÖGL., åker, som ligger i linda), f.
- lindi*, m. II. 186; linda (gördel), f. 321, 201.
- lingon, n. II. 296, 220, 318.
- Lini*, m. II. 264.
- linia* (H. Birg. Up. III. s. 427, Lat. *linea*), f.; linia, linie II. 351.
- linin*, *linnin*, adj. II. 404; linne-.
- linkande, -des I. 421.
- Linkorna vallir?* m. pl. II. 276, 145.
- linne, n. II. 324.
- Linné, m. II. 343.
- linning, f. II. 294.
- ljom*, *ljomna*, se *hliom*, *hlioma*.
- liomer* (Läkeb. A. 170: 1), adj. II. 382; *ljum* 456. jfr. *hliom* (för det fall att ljudets svaghet kan vara öfverflyttad på värmens), *lyr*.
- ljomhörd (föråldr., hos Gyllenborg I. 100 *ljumhörd*), lomhörd, p. adj. I. 447.
- Liöngköpungen*, Gottl. Hist. *Leonkopungr*, m. II. 274; Linköping.
- lipa (N. Sax. *lipen*), v. I. 54.
- Lisa, f. II. 342.
- lisi*, m. II. 193; lisa, f. 321, 201.
- list* (konst, Cod. Bur. s. 206, Med. Bib. I. 223, 563, T. *list*), f. 97; list (listighet) 311. jfr. *boklist*.
- lista* (Hert. Fredr. 158, 429, N. Sax. *liste*), f. II. 220; list (kant) 311.
- listig, adj. II. 390.
- lit* (se *alit*)? f. Anm. 19, II. 97; lit 310.
- lit*, adv. II. 400; litet.
- lit*, *litu* (Gottl. Hist. 4, 5), v. I. 160. jfr. *lata*.
- lita*, v. I. 219 (se Anm. 19); 251, 52, 297. jfr. *anlita*.
- lita* (färga, Cod. Bur. s. 49), v. I. 219, II. 383.
- liter* (färg, hy, utseende), dial. *let*, m. I. 219, Anm. 19.
- liter*, i adj. II. 383, I. 219. jfr. *en-*, *tväliter*, *mislita*.
- litol*, -in, -it, adj. II. 399, 401, 421, 428, 453—4, 600; liten, -et, best. lille, -a 459, 468; lillen, -an, sbst. 462, I. 451.
- liup*, n. II. 116, I. 229; ljud II. 316.
- liudha*, *lydha*, *ludha*, v. I. 229; ljuda 252. jfr. *lypa*, förljudas, högljudd, *overlut*.
- Liuphus?* *Lypos*, *Lōpos*, *Lōpes*, n. pl. II. 279—280; Lödese.

- liugha*, v. I. 230, 246; *ljuga* 254, 247, 262. jfr. *lõgh*, *lughi*, -in.
- liugn elder* (H. Birg. Up. I. s. 221), *liongn elder* (Alex. 10338), *lygne elder* (Cod. Bur. s. 136, 185), *lygn elder* (Gregor. s. 316, jfr. Norska *ljøn*, *ljøn*, *lygneld*, Dan. *lyn*, Isl. *liómi*), m.; *ljungeld*. jfr. *lyghna*.
- ljum*, se *liom*.
- ljung*, f. & n. II. 298.
- lius*, n.; *ljus* II. 341.
- lius*, adj. II. 416; *ljus* 456, 466, 607.
- liusa*, v. se *lysa*.
- ljusande* (folkv.) I. 407—8.
- ljuskerna*, f. se *kirna*.
- ljuslett*, adj. II. 457, 383. se -leter.
- liusta*, *lysta* (slå), v. I. 239. jfr. *lustin*.
- liustra*, *lystra*, f.; *ljuster* (Isl. *lióstr*), n. II. 318, I. 239.
- ljustra*, v. I. 239, jfr. 47—8.
- liuta*, *lyta*, *liauta*, v. I. 224, 246, 466; *ljuta* 252. jfr. *laut*, *lõt*, *lutin*.
- liute*, se *lyti*.
- liuver*, adj. II. 384; *ljuf*.
- liva*, *lifpi*, *livat* (Cod. Bur. s. 4), v. I. 287, 222, 296, 433—4; *lefvä* 290, 59, 70.
- livandi*, -dis I. 412, 417—418; *lefvande*.
- liver*, f. II. 69 (jfr. '12, 16), 253; *lefvär* 307, 140.
- Livini* II. 283; *Lefvene*.
- liværne* (Kg. Styr. II. 1—3, H. Birg. Up. III. s. 276, Bonav. s. 11), n. Anm. 18, II. 133; *lefværne* 325.
- lo* (Cod. Bur. s. 414), v. I. 118. jfr. *leia*, *logho*.
- lo* (loge), m. II. 319. jfr. *loghe*.
- lo* (dial.), f. se *loč* (ludd).
- lö* (lugg på kläde o. s. v.), m. II. 304.
- lo* (lodjur, lynx), m. f. & n. II. 307 (jfr. not.), 298, 326. jfr. *varglöč*.
- loč* (dial.), n., *lo* (dial.), f. II. 304 i noten; *ludd*, m. jfr. *varglöč*.
- lodha*, v. se *luša*.
- lopin*, *ludhin*, adj. II. 405; *luden* 458.
- lof* (tillåtelse), *luf*, n.; *lof* II. 316.
- lof* (pris, beröm, Kg. Styr. II. 38, 41, Bonav. s. 104), n.: II. 316.
- lof* (jfr. T. *luf*, Dan. *lur*, Eng. *loof*), m. II. 300.
- loghe* (tribularium), m. II. 319; *loge*. jfr. *lo*.
- loghi* (låga), m. se *lughi*.
- logho* (Alex. 1785), v. I. 118. jfr. *leia*, *lo*.

- logst (bibl.), 2 sg. impf. I. 331.
jfr. *leia*.
- loj (N. Sax. *loi*), adj. II. 420 i
2:a noten. jfr. *lyr*.
- loka, f. I. 233.
- lokin, p. preter. I. 233. jfr. *luka*.
- lock (operculum), se *luk*.
- lokka, *lukka* (Gottl. L., Cod. Bur.
s. 501, 524), v.; locka I. 46.
- lokkan, *lukkan* (Cod. Bur. s. 528),
f. II. 97.
- lokker, m.; lock (hårlock) II.
358.
- lokt, f. se *lukt*.
- lom (Isl. *lómr*), m. II. 300.
- lom, *lomma*, se *hliom*, *hlioma*.
- lombörd, se *ljomhörd*.
- Lona, f. II. 342,
- lop, v. I. 173, II. 106. jfr. *löpa*.
- lop (N. Sax. *lop*), n. II. 106;
lopp 316. jfr. *löp*.
- lopt (se VGL. *vp a lopt*, upp i
luften, Isl. *lopt*, höjd, loft, luft),
lupt (Cod. Bur. s. 173 *fallen*
af lupte, från höjden, i var.
s. 971 *aff loffte*), n.; loft, n.
II. 316; luft, f. 311. jfr. *fön-*
sterluft.
- Lorin II. 286; Lorraine.
- lort, m. II. 300.
- losna, v. se *lusna*.
- lost, se *lust*.
- lot, v. I. 160. jfr. *lata*.
- loter, m. se *luter*.
- lots (N. Sax. *lots*), m. II. 300.
jfr. *leþsaghare*.
- lott, m. se *luter*.
- Lotta, Lotten, f. II. 342.
- lova (permittere, promittere,
laudare, se Lagarne, Kg. Styr.
II. 38), Gottl. L. *lufa*, v. I.
338, 414; lofva 46.
- lovan, f. II. 97; lofven 307.
- lovandi, p. pres. I. 414.
- lovanz man, m. I. 418 (jfr. 419
i 2:a noten). *lovans gudh* ib.
- lovi (inre delen af flata handen),
m. II. 196 (jfr. Bjärk. R.,
Gottl. L.); handlofve 319.
- loysa, v. se *lösa*.
- luþa, *lodha*, v. I. 291—2; låda
(vidlåda) 47, 70, 113.
- ludha, v. se *liudha*.
- ludd, m. se *löð*.
- luþer, m. II. 42, 140, 252; lur
300, 332, Anm. 16.
- ludhin, se *loþin*.
- luþna, se *lyþna*.
- luf, lufver, m. II. 300, 302.
- ludhra blæster, se *blæster*.
- luffa, v. I. 50.
- lufsa, v. I. 50.
- luft, se *lopt*.
- lugg (Norska *lugg*), m. II. 300,
304 i noten.
- lugha, v. I. 231; låga 46.
- lughi, *loghi*, m. II. 188; låga,
f. 321, 201.

- lughí, lughin*, v. I. 230. jfr. *liugha*.
- lughn* (Patr. S. s. 22, H. Birg. Up. II. s. 61, Isl. *logn*), n. ?; *lagn*, n. II. 316.
- lughn* (i Cod. Bur. s. 489 *lunct*, Bonav. s. 71 *lunkt*, Isl. *lygn*), adj.; *lugn* II. 456.
- luk* (operculum, finis, se Flores 293, ÓGL., Isl. *lok*), n.; *lock* I. 233.
- luka, lukin*, v. I. 233, 228, 246, 260. jfr. *lokin*.
- luka* (port, dörr, se Cod. Bur. s, 137, 416, Cod. Bildst. s. 602, Vadst. Kl. R. s. 39, Legend. s. 266), *loku* (Upl. L., Cod. Bildst. s. 256), f.; *lucka* I. 233. jfr. *portluka*.
- lukka, -an*, se *lokka, -an*.
- lukka*, f. se *lykka*.
- lukku, lukkjöð* (dial., se Säve, Starka Verb. s. 16), v. jfr. *løka*.
- lukt, lokt*, f. II. 97; *lukt* 311.
- luktar þing*, n. II. 93. jfr. *lykt*.
- lukti, -tu, -ter*, v. I. 79, 442. jfr. *lykkia*.
- Lumbardher*, m. se *Langbarþer*.
- Lumber*, m. II. 263.
- lampor* (T. *lumpen*), f. pl. II. 323.
- lunder*, m. II. 37, 274; *lund* 300, 330; *Lunder* 274, 270; *Lund* (staden) ib., *Lund* (slägt-namnet) 343.
- lunga* (Svenske Harpestring s. 59), f.; II. 321.
- Lungbo*, n. II. 280.
- luns*, m. II. 300.
- lupu, -in*, v. I. 507, 173. jfr. *löpa*.
- lur*, m. se *luper*.
- lur* (slummer), m. II. 300.
- lura* (N. Sax. *luren*), v. I. 46.
- lurifax*, m. II. 302.
- lurker* (se ÓGL., jfr. Isl. *lurkr*, påk, med H. T. *lurk*, N. Sax. *lorck*, padda), m.; *lurk* II. 300. jfr. *landaføghir*.
- lus*, f. II. 173, 161 (jfr. 632), 176; 328, 177, 287, 312, 340—1.
- lusna, losna*, v. I. 303; *lossna* 49.
- lust* (VGL. IV. 12, Cod. Bildst. s. 614, T. *lust*), *lost* (MELL., Alex. 1499, 9797), f.; *lust* II. 311. jfr. *vällust*.
- lusteliker, -in*, adj. II. 428.
- lusti* (Cod. Bur. s. 142), m. II. 196; *lusta*, f.; *luster*, m. pl. 201, 319, 328.
- lustin*, p. preter. I. 239. jfr. *liusta*.
- lustmæti* (Kg. Styr. IV. 7: 20), n.; *lystmæte* II. 325. jfr. *-mæti*.
- lut* (Med. Bib. I. 321), f.; II. 306.
- luta*, v. I. 228, 246; 46, 113. jfr. *lutin*.

- luta*, v. I. 338; lotta 47.
luter, *loter*, m. II. 152, 164—5, 252, 254, 357, 586, I. 224; lott II. 308. jfr. *lytir*, *lötir*.
lutin (dial.), p. preter. I. 228; luten. jfr. *luta*.
lutin, p. preter. I. 224, II. 152. jfr. *liuta*.
lutter (N. Sax. *luter*), adj. II. 462.
lypa (höra, hörsamma), v. Anm. 20, I. 229, 291; lyda 69. jfr. *liudha*.
lydhas, dial. *lyas*, v. Anm. 20 och 21, I. 291, 117, 486; lyss ib.
lypin (Kg. Styr. IV. 6: 7), adj. II. 405, I. 437—9.
lypna, *lypna*, f. II. 215, 220, 227; lydnad, m. 309, 297.
Lypos, se *Liuphus*.
lyfta, se *lypta*.
lyghp, *lygh* (lögn), f. I. xxii.
lyghn, f. II. 96; lögn 310.
lyghna, f. II. 219. jfr. *liugn elder*.
Lyghnir, m. II. 282; Lygnern.
Lyghnisvipper, m. II. 282.
lykil, m. II. 39, I. 233. jfr. *nykil*.
lycka, (dial.), f. I. 253.
lycka (förr: *lyckia*, *ögla*, Isl. *lykkia*), f. II. 321.
lycka (fortuna, se Cod. Bur. s. 489), *lukka* (G. Ordspr. 1077, N. Sax. *lukke*, *lücke*), f.; lycka II. 321.
lyckas, v. I. 55. jfr. *förolyckas*, *misslyckas*.
lyckt, innelyckt, p. preter. I. 83. jfr. *lykkia*.
lykkia (stänga, tillsluta), v. I. 79, 83, 90, 233, 260, 442. jfr. *lukti*.
lykt, f. II. 93, I. 233. jfr. *ændalykt*, *luktarping*.
lykta, v. I. 51, 233.
lyktar vitni, n. II. 93.
lyn (dial.), m. II. 305. jfr. lönn.
lynd, f. se *lönd*.
lynne, n. II. 295, 324. jfr. *skaplynde*.
lypta (jfr. Gottl. L.), v. I. 296, 49 i I:a noten; lyfta 74—6, 73, 113.
lyr? dial. *ly*, *løj*, *lör*, adj. II. 420. jfr. loj.
lysa, *lyusa*, dial. *lysa*, v.; lysa I. 73.
lyss, v. se *lydhas*.
lyssna, v. I. 49, 486, Anm. 21.
lysta (slå), *lystra*, se *liusta*, *liustra*.
lysta, v. impers. II. 397; I. 73.
lysten, adj. I. 437—9.
lystmäte, se *lustmæti*.
lytu, v. se *liuta*.
lyter, *lytter*, adj. II 384; lytt 457.
lyti, *lyute* (se Vestm. L.), n. II. 133; lyte 324.
lytir (pl. af *luter*) II. 152. jfr. *tva-*, *tvælyti*.

- lyzn*, f.? Anm. 21.
lyznu varþer, m. Anm. 21. jfr. *varþer*.
låða, v. se *lupa*.
låg, adj. se *lagher*.
låg, v. se *la*, *lagh*; lågst (bibl.), 2 sg. impf. I. 331—3. jfr. *liggia*.
låga, se *lugh*, *lughi*.
långlånd, p. adj. I. 450. jfr. *-lænder*.
låna, v. se *lana*.
lång, *lång*, se *langer*, *tanga*.
långfingrad, p. adj. I. 450.
långgrund, adj. I. 450.
långlifvad (lång i lifvet), p. adj. I. 449. jfr. *langlivadher*.
långnäst, p. adj. I. 449.
långväga, adv. & adj. II. 463.
långörad, p. adj. I. 449.
lår, *lås*, se *lar*, *las*.
låsa (dial.), v. se *læsa* (obserare).
låso (bibl.), v. I. 158. jfr. *læsa* (legere), *las*.
låt, m. se *lat*.
låta, v. se *lata*.
låtas, *låts*, v. se *latas*.
låtom, 1 pl. imperat. I. 374—6.
låtsa, v. I. 162, 304. jfr. *latas*.
læa, *læ* (låna ut), v. se *lea*.
lågervall (N. Sax. *legervall*), m. & n. II. 298.
lægger, m. II. 45; lægg 300. jfr. *arnlægger*, *ætta lægger*.
læggia, *lægia*, v. I. 83—4, 67, 90—1, 151, 260 (jfr. noten), 367, 426, 429, 432—5, 464; lægga 291, 49 i 1:a noten, 69, 77 i noten, 78, 95, 114, 337. jfr. *laghþi*, *legþi*, *lagh-aper*, *lægs*, *alæghin*, *utlaghþer*, *bilægga*.
lægher, n.; læger II. 318. jfr. *lön-durlægher*.
-lægher, i adj. II. 380. jfr. *gönum lægher*, *utlægher*.
læghi, n. II. 133, I. 151; læge II. 324.
læghra, adv. II. 431.
lægs (lägger sig), v. I. 91, 464. jfr. *læggia*.
læk, v. I. 164, 152. jfr. *leka*.
læka, v. I. 152; läka, läcka (stillare) 72. jfr. *lak*, *læk*, *lukku*.
lækatter, *lekatter* (MELL.), m.; lekatt. jfr. *katter*.
lækia, v; läka (mederi) I. 72.
lækjari, *lækjari*, m. II. 205 (jfr. 47), 243, 254; läkare 315.
lækir (läkare), m. II. 47—8 (jfr. 13, 17), 138, 243, 252.
läck, adj. II. 463, I. 152.
läck (N. Sax. *lek*, *läcka*), n.? I. 152.
läcka, f. I. 152.
læna, v. se *lana*.
lænd, f. II. 60, 155, 165; länd 310.
*lænd*a (Alex. 607, jfr. Gottl. L.) v.; lända I. 69, 114.
lænder, p. adj. II. 375.

- lænder*, p. adj. II. 375; -lånd (i lög-, sidlånd), I. 450. jfr. *in-*, *ut-*, *ærlænder*, *urlænda*.
- længd* (Flores 1240, Alex. 4925, 7327), f.; *längd* II. 310, 294.
- længi*, *længer*, *længst*, adv. II. 432, 449; *länge*, -re, -st 470; *länger* (föråldr.) ib.
- længri*, -ra, se *langer*, *langt*.
- lænker*, m. II. 44; *länk* 300.
- lænhta* (H. Birg. Up. III. s. 350), v.; *längta* I. 50. jfr. *langa*.
- länsmåper*, -mander, m. II. 170; *länsman*.
- länstol* (T. *lehnstuhl*), m. II. 630.
- lænzker*, i adj. II. 269, 386. jfr. *hoar-*, *hær-*, -in-, *utlænzker*.
- læpi* (se H. Birg. Up. II, s. 15, III. s. 34, Dan. *læbe*, *lippe*, T. *lippe*)? dial. *läpe*; *läpp*, m. II. 300.
- læra* (Cod. Bur. s. 185, Alex. 5971, 6904, F. H. T. *leran*), v.; *lära* 69 (se noten). jfr. *lærper*. jfr. ock *nima*, *kænna*.
- lära*, f. II. 321.
- lærper*, p. preter. I. 442—3; *lård* 451—2, II. 459. jfr. *boklærper*.
- lærdomber* (H. Birg. Up. II. s. 32), m.; *lårdom* II. 302.
- lærikia* (se Synon. Lib.) f.; *lärka* II. 321.
- Lærkiuskogher*, m. II. 274; *Lærkeskogen*.
- læript*, -ept, -ift, n. II. 116; *lärift* 316, 314.
- lärjunge* (T. *lehrjunge*), m. II. 319. jfr. *kænnisven*
- läroverk*, n. II. 324, 332, 613. jfr. *lära*, f.
- læsa* (Isl. *læsa*, obserare), dial. *låsa* (Dan. *laase*), v. I. 72 (jfr. noten), 442, II. 356—7, 382; *läsa* I. 72.
- læsa* (Isl. *lesa*, legere, samla, läsa), v. I. 157—8, 441; *läsa* 251, 72—3, 298. jfr. *up-*, *saman læsa*, *las*, *läso*, *olæsin*, *utlæsin*, *förläsen*, *genomläsen*.
- läsare*, m. II. 315 (jfr. 21 med 632), 336.
- læspær*, adj. II. 382, I. xxiv.
- læst*, *forlæst*, 2 sg. impf. I. 330 —I. jfr. *lata*, *lätst*.
- læst* (skrift, evangelium), f. II. 95.
- læst* (stympning), f. II. 94.
- læst* (skeppsläst, se Stads L. Kp. B. ind. 38 *köpas helom læstom*)? läst, m. & f. II. 311.
- läst* (sko-, strumpläst), m. II. 308.
- læta*, *læt*, -u, -e, -in, v. I. 160. jfr. *lata*.
- læti*, f. II. 226—7; *lätja* 321, 244.
- læti* (beteende, later, läte), n. II. 111—2, 129, 133, 627, I. 162; *läte* (ljud) II. 324. jfr. *barna-*, *lös-*, *til-*, *underlæti*, *lat*.

- læti*, n. II. 112. jfr. *blöplæti*, *lat.*
- lætias* (Legend. s. 92, jfr. ÖGL.), v.; *lätjas*, v. I. 55, 64.
- lätst* (bibl.), 2 sg. impf. I. 331 —3. jfr. *lata*, *læst*.
- lætta*, v. I. 105; *lätta* 54, 99.
- lættar*, adj. II. 383; *lätt* 457.
- lätftotad*, p. adj. I. 450.
- lätting*, m. II. 293, 302.
- lättsmält*, p. adj. I. 452.
- lättsöfd*, p. adj. I. 450.
- löda* (Syn. Lib. *lödha*, Alex. 4031 *lödder*, N. Sax. *löden*), v. I. 69. jfr. *lupa*.
- löpugher*, *-ogher* (MELL.), adj. II. 422; *lödig*.
- Löpos*, *-es*, se *Liuphus*.
- löposæ fari*, m. II. 183. jfr. *fari*.
- löf* (Cod. Bur. s. 13, 185), n.; II. 316.
- löfkaster*, m. II. 148. jfr. *kaster*.
- Lögaren* (Isl. *Lögrin*), m. II. 145 (jfr. noten).
- lögh*, v. I. 230. jfr. *liugha*.
- lögh*, f. II. 62, 68.
- löghakar*, n. II. 62. jfr. *kar*.
- löghardagher* (ÖGL. *löghurda-gher*), m. II. 62, 105, 616; *lördag* 313, 332.
- löghi*, n. II. 133; *löje* 324.
- lögn*, f. se *lyghn*.
- löj*, *löjr* (dial.), se *lyr*.
- löja*, f. II. 321, 287.
- löker*, *loker* (Isl. *laukr*), m. II. 46 (jfr. 624), 603 i noten; *lök* 300.
- lön*, Gottl. L. *lausn*, n. pl. & f. II. 110, 297; *lön*, f. 310.
- lön* (latebra, occultatio), f.? I. 114 i l:a noten.
- löna* (dölja), v. I. 114 i l:a noten.
- löna* (vedergälla), v. I. 61; 54, 59—64.
- lönardrotten*, m. II. 110. jfr. *lönardrotten*.
- lönd*, Gottl. L. *lynd*, f. II. 89; i löndom 313, 332, 610.
- löndarlæggher*, n. II. 89.
- löndaskript*, f. II. 89.
- lönn*, f. II. 305. jfr. *lyn*.
- löp*, Gottl. L. *laup*, n. II. 106, 316. jfr. *lop*, *bruplöp*, *ivirlöps*.
- löpa*, *laupa* (Isl. *hlaupa*), v. intrans. I. 172—3, 241—3, 260, 286, 485, 507, II. 106; *löpa* I. 257—8, 289. jfr. *lop*, *lupa*, *-in*. *forelopit*, *anlöpa*, *belöpa* sig, *förlöpa* sig.
- löpa* (Isl. *hleypa*), *löpti*, *-ter*, v. trans. I. 173, 260, II. 69. jfr. *barklöpa*.
- löpare*, m. II. 293.
- löper* (korg, se Flores 1297, 1302, 1307, 1329, 1333), *laupr* (sädsmått af $\frac{1}{2}$ tunna, se Gottl. L., Isl. *laupr*, korg, smörmått), m. jfr. dial. *löp*, *laup*, *lop*, MELL. *sæpa löper*.

<p><i>lördag</i>, m. se <i>löghardagher</i>. <i>lös</i>, <i>laus</i>, adj. II. 416, I. 114 i 1:a noten, 303; <i>lös</i> II. 456. <i>lösa</i>, Gottl. L. <i>loysa</i>, v. I. 114 i 1:a noten, 303, 426, 465; <i>lösa</i> 73 (jfr. 38). <i>-lösa</i>. f. II. 217—218, 220, 280. <i>lösgiurder</i>, p. adj. I. 109. jfr. <i>giurpa</i>. <i>lösharaper</i> (VGL.), p. adj. II. 375. <i>lösing</i>, -ning, -nung, f. II. 69. jfr. <i>benlösing</i>. <i>löska</i> (förr: <i>luska</i>), v. I. 49. <i>löskalæghi</i>, n. II. 133; <i>lönskaläge</i>.</p>	<p><i>lösker</i>, <i>löska</i>, adj. II. 386, 424; <i>lösker</i>, -e (föräldr.) 457, 462. <i>löslut</i>, -<i>læti</i>, n. II. 111, 627. <i>lösen</i>, f. II. 84, 253; <i>lösen</i> 307, 140. <i>Löstir</i>, pl. II. 281; <i>Löfsta</i>. <i>lösöre</i>, m.; <i>lösöreu</i>, n. pl. II. 325. jfr. <i>örir</i>. <i>löt</i>, Gottl. L. <i>laut</i>, v. I. 224. jfr. <i>liuta</i>. <i>löt</i> (betesmark), f. II. 97, 310. jfr. <i>talaut</i>. <i>löt</i> (i hjul), f. II. 305. <i>lötir</i> (pl. af <i>loter</i>) II. 152. jfr. <i>tvælöti</i>.</p>
--	--

M.

<p><i>ma</i>, v. I. 273, 92, 307. jfr. <i>magha</i>. <i>maþer</i>, <i>mander</i>, <i>man</i>, m. II. 169 (jfr. 627), 133, 149, 176, 252, 254—6, 611; <i>man</i> 327, 166, 177, 330, 340—1, 515 i noten, 608; -<i>man</i> (i namn) 343. jfr. <i>friþ-</i>, <i>giptar-</i>, <i>hovops-</i>, <i>kar-</i>, <i>lagh-</i>, <i>læns-</i>, <i>mals-</i>, <i>qvin-</i>, <i>styri-</i>, <i>supermaþer</i>, <i>skæmda man</i>, <i>vülherattoman</i>, <i>Normæn</i>, <i>Væst-</i> <i>mæn</i>. jfr. ock <i>mænninir</i>. <i>maþer</i>, <i>man</i>, pron. II. 519; <i>man</i> 547, 550. <i>maþker</i>, m. II. 24; <i>mask</i> 301, 287; <i>mask</i> (föräldr.). <i>magh</i>, -<i>um</i>, -<i>i</i>, v. I. 274. jfr. <i>magha</i>.</p>	<p><i>magha</i>, <i>mogha</i>, v. I. 273—6 (jfr. 265—7, 280—2), 331, 399, 508; <i>må</i> (befinna sig) 274, 116, 128; <i>må</i>, <i>måtte</i> (hjälpverb) 274—5, 116, 128, 287, 399. jfr. <i>ma</i>, <i>magh</i>, <i>maghin</i>, <i>mam</i>, <i>mat</i>, <i>matti</i>, <i>mattin</i>, <i>moghu</i>, <i>mughum</i>, <i>mughin</i>, <i>moïn</i>, <i>formagha</i>, <i>illa-</i>, <i>vålmående</i>. <i>maghandi</i>, <i>moghandi</i>, p. pres. I. 411, 274, II. 424; <i>mogaude</i> I. 404. <i>maghar arf</i>, n. II. 145. <i>magd</i> (dial.), f. Anm. 8. <i>magher</i> (Isl. <i>mögr</i>), m. II. 145, I. 274. jfr. <i>maghar arf</i>.</p>
---	---

- magher* (Isl. *mágr*), m. II. 23, I. 274; *måg* II. 301.
- magher* (H. Birg. Up. III. s. 14), adj. II. 406; *mager* 459, 369.
- maghi*, m. II. 145; *mage* 319, 244.
- maghin*, I pl. pres. konj. I. 343—4, 356—8. jfr. *magha*.
- Magnus, Mans, Magnussun, -son*, m. II. 285, 265; *Magnus, Måns, Magnusson, Månsson* 342—4.
- maiestat* I. 285; *majestät*, n.
- mair, mairi, -a*, se *mer* o. s. v.
- mak*, n. II. 438; 316.
- maka*, adj. anom. II. 463; subst. f. *ib*.
- maki* (Upl. L. s. 275 i noten 100 *mans maki*, H. Birg. Up. III. s. 73 *quinköns maki*), m.; *make* II. 319.
- makril*, m. II. 303, 328.
- makt*, f. II. 93, 154, I. 274; *magt* II. 311, 294.
- maktugher, -ogher* (Kg. Styr. I. 23, Cod. Bur. s. 495), *maghtogher* (Cod. Bur. s. 63), *mæktogher* (Alex. 1898), adj. II. 389; *mägtig*.
- mal* (Läkeb. B. 48: 1), m. II. 148; 300, 287. jfr. *mar*.
- mal*, n. II. 116, 218 & noten; *mål* 316. jfr. *banz-, giptar-, skriptar-, vapmal*.
- mala, malin*, v. I. 172, 248; 252, 45, 70, 254, 288, 298, 309. jfr. *molo*.
- mala* (H. Birg. Up. II. s. 337, T. *malen*), v.; *måla* (*pingere*) I. 46. jfr. *skriva*.
- malaruf* (*brytande af lega*), n. jfr. *mali, ruf*.
- malat*, n., *malata*, f. Anm. 22, II. 410.
- malatti, malsatti*, m. II. 201. jfr. *atta*.
- mali*, m. I. 191. jfr. *fæstninga-, smör-, spannamali*.
- Malin, Malena*, f. II. 342.
- malmber*, m. II. 27, 273; *malm* 300, 308, 330.
- Malmber, Malm, m., Malma* II. 273, 27; *Malm* 300, 343, *Malma* 27.
- malmförande*, p. adj. I. 409.
- malmgård*, m. II. 300.
- Malmhöggher* (m.)? *-högghar* (pl.)? *Malmögh, -öghæ* II. 277; *Malmö* (staden) 346—7.
- Malmö*, f. II. 277.
- malseghandi*, m. II. 206, 254, I. 403.
- malsmaßer, -man*, m. II. 372; *målsman*.
- maltidh*, f. II. 86; *måltid*.
- malvarßer*, m. II. 55. jfr. *varßer*.
- malyrt*, f. II. 145; *malört*. jfr. *yrt*.
- mam*, I pl. I. 274. jfr. *magha*.

- mamme* (dial.), m. I. 120—1.
man, mander, m. se *maþer*.
man (juba, Alex. 5579, 9303, 9456), dial. *ma*, f. II. 326 i l:a noten; *man* 305 (jfr. 20), 334.
mana, v. I. 61; 59—64, 44, 296, 447. jfr. *sjelfmant*.
manaper, m. II. 56—7; månad 309, 288, 292, 332.
manadagher, m.; måndag.
man dödhe, m. II. 186. jfr. *döþi*.
manger, margher, pron. adj. II. 523, 439, 456; mången 548, 468. jfr. *manigh*.
mang- (*margh-*) *falder*, adj. II. 374. jfr. *-falder*.
mangrahanda; mångahanda II. 464.
manhælghi, f. & n. II. 76, 133.
moni, m. II. 200; måne 202.
manigh, pron. adj. II. 524. jfr. *manger*.
mankyns (af *mankön*) II. 125. jfr. *kyn, qrinköns*.
manninerar, adv. II. 444, 447. jfr. *nær*.
manskap (nit, trohet, tillgifvenhet, H. Birg. Up. III. s. 213, Sv. Dipl. V. 210, jfr. Isl. *mannskapr*, tapperhet), n.? *manskap* (tropp), n. II. 295.
manspillan, f. II. 312 (jfr. I. 500).
mantul, mattul, m. II. 40; mantel 303.
Manz hember (se Cod. Bur. s. 9 af *manz hem*)? *Manhem* (Cod. Bildst. s. 926); *Manhem*. jfr. *hem*.
mar (mal, se Bonav. s. 96, H. Birg. Up. III. s. 245, Läkeb. A. 175: 2 *maar*), m.? jfr. *mal*.
mar, m. II. 275, 282. jfr. *mor*.
mara (Registr. Upsal. 163: 1, Ol. Petri Kr. s. 24), f.; II. 321.
Marþbækker, Marbækker, m. II. 275.
marþer? m. II. 274. jfr. *morþer*.
marþer (MELL., Alex. 7679, Flores 496), m.; mård II. 301, 287.
marðlskin (Stads L. Kp. B. 14), n.; mårdskiinn.
margher, se *manger*.
Maria, f. II. 285; *Maria, Maja* 351, 342.
mark (jord), f. II. 58, 68, 158, 253, 276; 310.
Mark, f. II. 276.
mark (i vigt eller penningar), f. II. 59, 158; 310, 165 i 2:a noten, 330.
mark (märke), n. II. 102. jfr. *ramarkar*.
marknadher (Sv. Dipl. V. 207,

209, Isl. *markaðr*), m.; marknad II. 292, 309. jfr. *köpfung*.
marskalk (Cod. Bur. s. 518, jfr. MELL.), m.; II. 302.
marssvin (VGL. s. XIV, G. Ordspr. 232), n. jfr. *svin*.
mask, m. se *mapker*.
mast (T. *mast*), f. II. 310. jfr. *sæghltræ*.
mat, 2 sg. I. 273—4, 331—2. jfr. *magha*.
mat (förmått, H. Birg. Up. I. s. 163, II. s. 78), p. preter. I. 273—4; mått (bibl.) ib. jfr. *magha*.
mat, *matu*, v. I. 160. jfr. *miceta*.
mat, n. II. 218 i noten; mått 218 i texten, I. 160. jfr. *vanmat*.
mata, f. II. 218; mätta 321, mätto 323, 332. jfr. *mati*.
matburghit sik, v. I. 207. jfr. *biarghas*.
mater, m. II. 55, 624; mat 302.
mati (sätt, mätta, se Cod. Bur. s. 17, Flores 278)? m. II. 218. jfr. *mata*, *umata*.
matk (föråldr.), m. se *mapker*.
matnyter, adj. II. 383. jfr. *nyter*.
Mats, -son, m. II. 342, 344.
matta, -as, v. I. 44, 55.
matten (måtte han) II. 534.
matti, -um, v. I. 274, 179. jfr. *magha*.

mattin, I pl. impf. konj. I. 356 —8. jfr. *magha*.
matkul, m. se *mantul*.
matvaror, f. pl. II. 323.
matäta (mat, dial.), f. jfr. *ceta*.
Maurits, Måje, m. II. 342.
me (dial.), pron. se *mā*.
medborgerlig, adj. II. 458.
medel (T. *mittel*, D. *middel*), n. II. 318. jfr. *mipal*.
Medelhafvet II. 347.
Medelpading, m. II. 345. jfr. *Mæpalpapi*.
Medelplana, se *Mæpal Upland*.
medhlaster, se *midhlaster*.
medveten, partic. I. 278.
medvetenhet, f. I. 278.
meg, se *mig*.
Melan II. 286; *Milano*.
mellangift, f. II. 311, 94. jfr. *gipt*.
mellankomst, f. II. 311. jfr. -*komst*.
men, n. II. 116; 316.
mena (prohibere), v. I. 61. jfr. *förmena*.
mena (putare, N. Sax. *menen*), v. I. 61, 297; 59—64, 52. jfr. *förmena*.
menföre (olägenhet, hinder, Upl. L., MELL.), n.; *menföre* (klent före, dåligt väglag). jfr. *före*.
menlös (oskadd, se Cod. Bur. s. 168, 188, 506), adj. II. 416; *menlös* (oskyldig).
menlösa, f. II. 220.
menniska, f. se *människia*.

mensamber, adj. II. 382.

mensvöri (mened, MELL.), n.
jfr. *söri*.

mer, *mær*, *mæ*, *mír*, pron. pers.
II. 472—3, 619. jfr. *ik*.

mer, *mera*, *mair*, *maira*, adv.
II. 438, 449; *mer*, *mera* 470.

-mer, *-me*, *-mi*, *-mír*, *-mær*, i
kompar. II. 450—2. jfr. äldre
N. Sax. *fordmer* med det ny-
are *forder*, *vorder* ("ferner").

meri, *mairi*, *mæster*, adj. anom.
II. 438, 455; *mera*, mest 468
—9.

merg, se *mærgher*.

mes, m. II. 301.

Meser, m. II. 282; *Mäseru*.

mestjudande, p. adj. I. 409.

metvurst (se *Skrå Ordn.* s. 80
två metwooster, N. Sax. *met-
wurst*), m. II. 302.

Mexikan, m. II. 344.

mípal-, *mæpal-* II. 401; *medel-*
jfr. *mípli*, *mídhlaster*, *Läkeb.*
B. 51: 2 *mídhla matto* (me-
delmåttigt).

míper, adj. II. 406 (jfr. 361—7),
450, 601. jfr. *midt*, adv.

mípia, f., dial. *míða*, *míðia*, n.
II. 232, 407; *medja*, f.

mídhlaster, *medhlaster*, adj. II.
401; *medlerst*, *mellerst* 468,
450. jfr. *mípal*.

mípli, *millan*, *mølli*, *-in*,
-ir,

-um, *-an*, prep. II. 401, 477,
601 i noten, 614; *mellan* 468.

míþmunda, n. II. 232.

míþsumar, *mæþsumar*, *-somar*,
m. II. 41, 407; *midsommar*.

midt, adv.; *midterst*, adj. &
adv. II. 407, 469. jfr. *míper*.

midt (T. *mitte*), m. II. 407.

mig, *mí*, *meg*, *mjeg* (dial., urin), n.

migha (G. *Ordspr.* 967, 410),
dial. *miga*, *maiga*, v. I. 215.

mik, pron. pers. II. 472—3, 478;
mig 539, 540. jfr. *ik*.

míkil, *-in*, se *mykil*.

míla, f., dial. *míl*, n. II. 214, 220,
243; *mil*, f. 305, 297, 330.

míla (kolmíla), f. II. 321.

mílder, adj. II. 372; *míld* 456.

Míldu hef, f. II. 277, 73.

míltá? míalti, m., dial. *mílti*, *míálta*,
n. II. 194, 232; *mjelte*, m. 319.

mín, pron. pers. II. 472—3, 487.
jfr. *ik*.

mín, *mít*, pron. poss. II. 483—6,
487, 538—9, 601, 607; *mín*,
mítt 541—2.

mín (Cod. Bur. s. 50 *mínn*),
mínna, *míndra*, adv. II. 439,
455; *míndre* 470; *mínder* (för-
áldr.) ib.

Mína, f. II. 342.

mínna (påmínna, påmínna sig,
jfr. Cod. Bur. s. 174, 499 med
VGL. II & III), *mínnas* (Cod.

- Bur. s. 185, 100, Södm. L. Add.), v. I. 465; minnas 70—1, 67, 273, 420, 469, 483. jfr. påminna.
- minna* (kyssa, Hert. Fredr. 2022, Ivan 1779, Flores 550, F. H. T. *minnon*), *minnas* (kyssas, Flores 1394), *minnas við* (Cod. Bur. s. 519 *minnes við*, Isl. *minnaz við*), v.
- minni*, n. II. 126 (jfr. 13, 17), 138, I. 273; minne II. 295, 325.
- minni*, *mindri*, *minster*, adj. anom. II. 438, 455; mindre, minst 468.
- Minniskjölder*, m. II. 265, 149.
- minnska* (ÖGL. Vap. 6: 5, Södm. L.), v.; I. 50.
- miöper*, *miödher*, m. II. 149; mjöd, m. & n. 302, 298, 330.
- miok*, adv. II. 438, 449.
- miolk*, Gottl. L. *mielk*, f. II. 158; mjölk 306.
- mior*, *mio*, adj. II. 419, 420. *miörre* (H. Birg. Up. III. s. 475), kompar.
- mír*, pron. pers. se *mer*.
- mischmasch* (T.) n. I. 145 i noten.
- misfelas* (Bonav. s. 139), v. jfr. fela.
- misþyrma*, *-firma* (misshandla), v. II. 81 i 2:a noten; miss-*ärma*. jfr. *misþyrma* och Vestm. L. I. B. B. 48: 1 *fyrmir* (miss-handlar).
- misþyrmúsi*, n. II. 133; miss-firmelse 312.
- miskun*, *-kund*, f, II. 97, 254; miskund 310.
- miskunna* (Cod. Bur. s. 504), v.; miskunda sig I. 46, 53. jfr. *varkunna*.
- miskundsambr* (Kg. Styr. II. 37), adj. II. 382; miskundsam 458.
- mislika*, adj. anom. II. 424.
- mislita*, adj. anom. II. 424.
- missdåd, n. I. 494 i noten. se *dadh*.
- missdådare, m. II. 315, I. 494 i noten.
- misshag, n. II. 317. jfr. behag.
- misshaga (N. Sax. *mishagen*), v. I. 53.
- misslyckas (N. Sax. *mislukken*), v. jfr. lyckas.
- misstrogen, adj. I. 438. jfr. *troin*.
- missunna, v. se I. 293. jfr. *unna*.
- missæmi* (Upl. L. Conf.), *-æmia* (VGL. I. Br. pr.), f. II. 227, 224; missämja. jfr. *-æmi*, *æmia*.
- mista*, v. I. 296, 113; 74—6.
- misthanki*, m. II. 179; misstanke.
- mistror*, *-tro*, adj. II. 419. jfr. *tror*.
- misþyrma* (jfr. Kg. Styr. IV. 6: 6 *mistyrne*, förolämpar)? v.

II. 81 i 2:a noten. jfr. *misfyrma*.
misvyrda, v. I. 110. jfr. *virpa*.
miuka? dial. *mōka*, v. I. 101;
 mjuka 99. jfr. *ōdhmiuka*.
miædhm (Isl. *miðm*, länd, höft),
 Dalska *myrm*, f. se Med. Bib.
 I. 547, 551 (ur den yngre
 hdskr.) *miædiu*, *miædhnunne*,
 för *miædm*, *miædhminne*.
Mielki, m. II. 283; Mjelke-
 sjön.
mielti, m. se *milti*.
miæta, *mæta*, -in, v. I. 160, 441;
 mäta 72 3. jfr. *mat*.
*miætan*z *mafer*, m. I. 418. jfr.
*mætan*z.
miætskal, f. II. 63. jfr. *skal*.
 mjöd, mjölk, se *miofer*, *miolk*.
miöl (Cod. Bur. s. 189), Gottl.
 L. *miel*, n.; mjöl II. 316.
 mjölon, n. II. 296, 318.
 mo, m. & f. se *mor*.
moþ (Cod. Bur. s. 72, Vadst.
 Kl. R. s. x, jfr. N. Sax. *mod*
 med Isl. *móðr*, m.), n. Anm.
 2; mod II. 316; i vredes mode
 318, 332, 607 (se *beradder*).
 jfr. *hughmodh*, *höghmoþ*, *tho-*
lomodh. jfr. ock *armodh*.
 mod (Fr. *mode*), n. II. 298.
 modd (N. Sax. *modder*), m. II.
 302.

moþer, adj. II. 370, I. 101.
 moder, moderst (folk.) II. 331.
 jfr. mol.
moþerni, *mōþerni*, n. II. 133—4;
 möderne 325.
moþghur, *mōþghur*, f. pl. II. 219.
 jfr. *mōþghin*.
mopir, f. II. 172, 161, 176, 253,
 603, 608, 611; moder 328,
 166, 177, 307; mor 331; mo-
 der-, mor-, -moder, -mor ib.
 (jfr. N. Sax. *moder*, *mor*).
modugher, -ogher (Bonav. s. 31),
 adj.; modig, -modig II. 457.
 jfr. *þulinmoþugher*.
modhstulin (lam, se Cod. Bildst.
 s. 444), p. adj.; modstulen
 (modfäld; i folkspråket: ha-
 stigt öfverfallen af magtlöshet
 till följd af hemlig inflytelse).
 jfr. *stolin*.
 mogen, mogna, se *moin*, *monas*.
mogha, -u, -i, v. I. 273—4. jfr.
magha.
moghandi, se *maghandi*,
mogher, *moghi*, m. se *mugher*,
mughi.
 mognad, m. II. 332.
moin, *moen*, adj. I. 275—6, 508,
 II. 405; mogen.
Moises, *Moyeses*, m. II. 285;
 Moses.
 mol II. 331. jfr. moder.

- molbinge* (G. Ordspr. 141), dial.
mjölbinge, m. jfr. *binge*.
mold, f. se *muld*.
molka (F. Isl. & F. Nor. *mólka*),
 v.; mjölka I. 49, 55.
moln (Alex. 5704, Med. Bib. II.
 282), n.? *moln*, n. jfr. Hof s.
 49, 54.
molna (se G. Ordspr. 593, Ivan
 411), v.; *mulna* I. 48. jfr. *mulin*.
molnstod, f. II. 88, 310.
molo (bibl.), v. I. 172. jfr. *mala*.
mol vatt (dial.), adj. II. 383. jfr.
mol, *hvater*.
mon-, *-om*, v. I. 271—2, 92. jfr.
muna.
mon, m. se *mun*.
mona, v. se *muna*.
monas, v. I. 275; *mogna* 48.
mops (T. *mops*), m. II. 301.
mor (dial.), m. II. 275. jfr. *mar*.
mor? *mo* (Ivan 3884) II. 49,
 275; *mo*, m. & f. 304.
mör, f. se *möpir*.
Mor, Morian (N. Sax. *morjan*),
 m. II. 344.
Morar? m. pl. II. 281 (jfr. MELL.),
 275.
morþ, n.; *mord* II. 316.
morþer? m. II. 274. jfr. *marþer*.
morþingi, m. II. 204.
morghun, *-on*, *-in*, m. II. 38,
 139, 252; *morgon* 304, 296,
 328, 335.
- mormessa* II. 331.
morsgris, m. II. 331.
mos (Alex. 4136, Legend. s. 672),
mus (Alex. 2334), dial. *mos*,
 n. (liksom Dan. *mos*); *mossa*
 (*muscus*), f. (hos Lind: *mosse*,
 Isl. *mosi*, m.).
mosi (se Vestm. L. I, Cod. Bildst.
 s. 614), m. II. 201, 255, 280;
mosse 319. jfr. VGL. IV. 10
 (om ortnamn). jfr. ock *flotmosi*.
most (Ivan 228, Alex. 1011,
 2268, T. & Dan. *most*, jfr. Lat.
mustum) II. 97; *must*, f. 311.
 jfr. *lagher*.
moster, f. II. 307 (jfr. 331 och
 2:a noten).
mot, n. II. 112; *a mot*, *a moti*,
i mote, *mote*, *mot*, prep. &
 adv. ib.; *mot*, emot. jfr. *lipa*,
vægga mot.
mot (Läkeb. B. 48: 1, T. *motte*),
 m.? *mott* II. 302.
motspjern, n. II. 316. jfr. *spjärn*.
moy, f. se *mö*.
mudd, m. II. 301.
muff (T. & Eng. *muff*), m. II. 301.
mugg (Eng. *mug*), m. II. 301.
mugher, *mogher*, m. II. 24, 242.
 jfr. *almogher*.
mughi, *moghi*, m. II. 200, 242.
 jfr. *almughi*.
mughin, 1 pl. konj. I. 343—4,
 356—8. jfr. *magha*.

- mugham*, -i, v. I. 274. jfr. *magha*.
mucka (T. *mucken*), v. I. 46.
mulabet, f. II. 92; *mulbete*, n.
Mulatt, m. II. 344.
muld (Cod. Bur. s. 141—2),
mold (Hels. L.), f. II. 97; *mull*
 306.
muldværpel (*mullvad*, Med. Bib. I.
 360), *mulværpel* (H. Birg. Up.
 III. s. 61—2, hos Lind *mull-*
værp, Dan. *muldværp*, Isl. *mold-*
varpa, f.), m. jfr. *værpil*.
muli, m. II. 200.
mulin (se Cod. Bur. s. 489),
 adj. II. 405; *mulen* 458.
mullsock, *mullsurk* (dial., *mull-*
vad), m. jfr. *sock*.
mullvad, m. & f., i pl. -ar & -er.
mulna, v. se *molna*.
multen, adj. I. 48.
multna, v. I. 48.
mumbla (Cod. Bildst. s. 869,
 Bonav. s. 82, 101, N. Sax.
mummeln), v.; *mumla* I. 48.
mumsa, v. I. 50.
mun, *mon*, m. II. 57; *mån* 308.
 jfr. *formun*.
mun, -u, v. I. 272, 307. jfr.
muna.
muna, *mona*, v. I. 271—3 (jfr.
 265—7, 280—2), 397—8, 508.
 jfr. *mon*, *mun*, *munt*, *munu*,
mån, *månde*.
munder, m. II. 22, *mun* 301.
- munder* (*dos*, *manipulus*, m. II.
 36, 262. jfr. *Asmundr* m. fl.
mungats tipir, f. pl. I. 441, 443.
 jfr. *tip*.
mungiga, se *gigha*.
munhuggas, v. I. 255.
munker (Gottl. L., Cod. Bur. s.
 22—3), m.; *munk* II. 301,
munskänk (T. *mundschenk*), m.
 II. 301. jfr. *skænke*.
munt (Cod. Bildst. s. 209), 2 sg.
 I. 330. jfr. *muna*.
munter (T. *munter*), adj. II.
 459.
muntöker, adj. II. 379. jfr. *töker*.
munu, *mono*, impf. infin. II. 397.
 jfr. *muna*.
mur (Bjärk. R., Kg. Styr. IV.
 7: 36), m. II. 301.
murken, adj. II. 458, I. 48.
murkna, v. I. 48.
murskedh (*murslef*, H. Birg. Up.
 II. s. 254, Dan. *muurskee*), f.
 jfr. *skedh*.
mus, f. II. 174, 161, 176; 328,
 177, 287, 312, 340—1.
mus (*muskel*), f. II. 174.
musa mæghin, n. II. 115, 174.
Muselman, m. II. 344 i 2:a no-
 ten.
Muskö, f. II. 277.
muskögdher (Med. Bib. I. 370)
 p. adj. II. 375. jfr. *ögdher*.
musla, f. II. 321.

- must**, f. se *most*.
muta, f. II. 220; 321.
mutter (skrufmutter, T. *mutter*,
schraubenmutter), m. II. 304.
muza (Södm. L., harnesk), *musa*
 (Hels. L.), *myssa* (ännu hos
 Ihre, N. Sax. *mutze*, H. T.
mütze), f.; mössa II. 223, 321.
 jfr. nattmössa.
myelin (dial.), adj. II. 428 i 2:a
 noten. jfr. *möghäliker*.
myg (Med. Bib. I. 295—6), n.
 II. 126; dial. *my*, *mygg*, n.;
mygg, f.? pl. -ar 298; *mygga*,
 f., pl. -or (jfr. Gust. I. Bib.
 Math. 23: 24 *myggior*) 316.
mykil, -in, *mikil*, -in, adj. II.
 398, 401, 421, 428, 438, 454,
 600, 607; *mycken* 459, 468.
mykilhughafer, p. adj. II. 375.
myklu, adv. II. 399.
myllari (VGL. III.), *möllari*
 (ÖGL., MELL.), m. II. 206.
 jfr. *mylnare*, *mölnare*.
mylna, *mölna*, f. II. 219.
mylnare (*mölnare*, var. till
 MELL.), m.
myknustaper, *mölnostaper*, m. II.
 53, 424. jfr. *staper*.
myndling (T. dial. *mündling*),
 m. II. 293, 302.
myndogher, adj. II. 389; *myndig*.
myr, *myri*, f. II. 72 (jfr. 13,
 17), 138, 275; *myr* (kärr)
- 305, *myra* (?) 321, 243 (jfr.
 noten).
myra (*formica*, H. Birg. Up. II.
 s. 83), f.; II. 321, 73, 287.
myrpa, v. I. 110; *mörda* 52,
 100.
myrk, *mörk* (Cod. Bur. s. 499),
 n. II. 125, 254.
myrker, n. II. 124; *mörker* 318.
myrker, adj. II. 380; *mörk* 456.
myrkia, v. I. 110. jfr. *förmörka*.
myrm, se *micædhn*.
myrten, m. II. 303.
må, v. se *magha*.
måg, m. se *magher*.
måga, -e, -en, v. I. 274. jfr.
magha.
mål, *måla*, se *mal*, *mala*.
mån, m. se *mun*.
mån, *månde*, *månne*, v. I. 273,
 70, 274, 282. jfr. *muna*.
månad, *måne*, se *manaper*,
mani.
mången, se *manger*.
mångfald, f. II. 310. jfr. -fald.
månglerska, f. II. 322.
mård, se *marper*.
Mårten, m. II. 342; *Mårtensson*
 343.
måste, *måst* (N. Sax. *moste*,
most, H. T. *muste*, *gemust*),
 v. I. 275, 74, 282.
mått, *måtta*, se *mat*, *mata*.
mæ, pron. pers. se *mær*.

- mä, me* (dial.), pron. pers. II. 474—5. jfr. *vir*.
- mæþ, mæþer*, prep. II. 451; med.
- mæþal-*, se *míþal-*.
- Mæþalpapi?* II. 272 (jfr. 2:a noten); Medelpad.
- Mæþal Upland*, n. pl. II. 271 i 3:e noten; Medelplana. jfr. *Upland*.
- mæghin*, n. II. 115 (jfr. Bonav. s. 80 *hvat mæghin manne*, *quantus vir*), 139, 253.
- mæghinlösa*, f. II. 220.
- mæla*, v. I. 442. jfr. *an-*, *för-mäla*.
- Mälaren*, m. II. 347—9.
- mæld* (MELL.)? f., *mælder* (ib. i var., *Spegels Gloss.* s. 282 *mälder*, *Isl. meldr*), m.; *mäld*, f. II. 310, 294.
- mæli*, n. II. 36; -*mäle* (i *gen-*, *till-*, *vedermäle*) 325. jfr. *gen-*, *tilmæli*.
- mælli*, -*in*, -*ir*, -*an*, -*um*, se *mípli*.
- män, jo män, jo jo män, jo så män, ja män, ja ja män, nä nä män* (dial.) II. 170.
- mängd*, f. II. 310, 294.
- mændi, männi*, n. II. 133. jfr. *spak-*, *skyldmænde*.
- männinir*, pl. II. 255—6; *männ-nerne, männen* 340. jfr. *mæþer*.
- människia*, f. II. 222, 255, 257; *menniska* 322, 288, 332.
- mænska* (virtus, *humanitas*), f. II. 213. jfr. *omænska*.
- mær*, pron. pers. se *mer*.
- mær*, (herlig, ypperlig, *fräjdad*), *mæraster*, adj. se *Cod. Bur.* s. 74, 12, 99.
- mær, mæri*, f. II. 73; *märr* 306, 288.
- mærgher* (*H. Birg. Up.* I. s. 71), *mærgher* (ib. III. s. 444—5), m.; *merg* II. 302.
- mæri* (rykte, nyhet, se *G. Ord-spr.* 385), n. jfr. *nymæri*.
- mæri* (gräns, se *Legend.* s. 292, 585), n. II. 133. jfr. *landamæri*.
- märkandes* I. 421, 423.
- mærki*, n. II. 133; *märke* 325.
- mærkia*, v. I. 367; *märka* 73, 49 i 1:a noten.
- mäsk* (*T. meisch*, *T. dial. mätsch*), m. II. 302.
- mäsling*, m. II. 293.
- mæssa*, f. II. 220, 212, 242, 284; *messä* 321.
- mæssing* (se *Cod. Bur.* s. 144)? *mæssinger* (se *Med. Bib.* II. 334)? *messing* m. II. 293.
- mæssuhakul* (messshake), m. II. 39.
- mæssu stærker*, m. II. 44.
- mæstari*, m. II. 206, 254; *mæ-*

stær 265 (se Anm. 15); *mästare* 315, 293; *mäster* (framför namn).
mästarinna, f. II. 220; *mästarinna* 322.
mæster, mest, se *meri*.
mæster bragdh (Alex. 1958). jfr. *braghþ*.
mästerskap, n. II. 295, 317.
mæstirska, f, II. 220.
mæta, v. se *miæta*.
mætanz orþ, n. I. 418. jfr. *miæ-tanz*.
-mæti; *-mäte*, n. II. 325. jfr. *kras-*, *lustmæti*, *in-*, *innanmäte*.
mætter (Cod. Bur. s. 175), adj. II. 384; *mätt* 457. jfr. *umætter*.
mö, Gottl. L. *moy*, f. II. 72 (jfr. Anm. 8 i noten), 253; *mö* 307, 287. jfr. *möiar alder*, *smamö*.
möþa, v. I. 101, II. 371; *möða* I. 54, 99. jfr. *omödder*.
möþa (Cod. Bur. s. 75, 76, MELL.), f. Anm. 2; *möða* II. 321. jfr. *armöþa*, *hughmöþa*, *höghmöþe*, *þolomöþa*.
möþerni, se *mofþerni*.

möþghin, *-ini*, n. II. 115, 126, 133.
möþghur, se *mofþghur*.
mögghlíker, *mögghlíker*, adj. II. 394, I. 508; *möjlig* 458.
mögghlotter, adj. II. 397.
mögla, *-as* (jfr. Legend. s. 670 *moghlados*, Isl. *mygla*), v. I. 55, 482.
möiar (*möar*) *alder*, m. II. 72.
möka (dial.), v. se *miuka*.
möllare, *mölna*, *mölnustapfer*, se *myllari*, *mylna* o. s. v.
mölnare (var. till MELL., Cod. Bildst. s. 771), m.; *mölnare*, *mjölnare*. jfr. *myllari*.
mönster (tempel), n. II. 123, 253, 284. jfr. *friþs mönster*.
mönster (N. Sax. *munster*), n. II. 318.
mönstring, f. II. 306.
mör (Med. Bib. I. 189, Isl. *meyr*), adj.; II. 456.
mörða, v. se *myrþa*.
mörk, *mörker*, se *myrk*, *myrker*.
mört, m. II. 301.
mössa, se *muza*.
möta, *-as*, v.; I. 74, 469, 482 jfr. *bemöta*.

N.

-n, *-na*, förkort. pron. II. 534
 —6, 539.
na, v. I. 128, 138 (jfr. noten),

167, 186, 436; *ná* 116. jfr. *nait*, *erná*.
na-(*inagranni*) II. 443; *na*-(*inabo*).

- nabo, m. II. 304.
- naf*, f. II. 84; nåd 310; i nåder, på nåder, till nåder, till nåda, med guds nåde 85, 333.
- nafpugher*, -ogher (Cod. Bur. s. 9, 134), adj. II. 389; nådig 457, 467, 469, Anm. 23.
- naf*? II. 68 (jfr. 298); naf, f. & n. 306.
- nafli*, m. II. 184; nafle 319.
- nafn*, se *namn*.
- nafsa*, v. I. 50.
- naghl*, *naghil* (Vadst. Kl. R. s. XIV), m. H. 147—8, 165, 243; nagel (ungvis) 303. jfr. *kartnaghl*.
- naghla* (Cod. Bur. s. 528), *næghla* (ib. 532, Run-Urk. s. 286), v. I. 114 i 1:a noten, 113; nagla 47.
- naghli* (jfr. Cod. Bur. s. 528), m. 147, 184, 243; *Naghli* 261, 264; nagel (clavus) 303. jfr. *varnagel*.
- nagranni*, m. II. 443. jfr. *granni*.
- nait*, p. preter. I. 138 i noten. jfr. *na*.
- nakin* (Cod. Bur. s. 402), adj. II. 405; naken 458.
- nakt*, f. se *nækt*.
- nakudher*, adj. II. 397 i noten, 453; nakot (bibl.).
- nakvar*, *neqvar*, *noqvar*, *nokor*, *nakar*, -vat-, -ot, pron. II. 513, 495 (jfr. noten), 526, 538, 601; någon, -ot 547.
- nal*, f. II. 68; nål 306.
- nalkas* (se Cod. Bur. s. 23, 177), v. I. 49 i 2:a noten, 481; 55, 420, 469. jfr. *annalkande*.
- nam*, n. I. 154.
- nam*, *namoni*, *name* (H. Birg. Up. I. s. 272, lärde), *nome*, v. I. 154, 302. jfr. *nima*.
- namn*, *nampn*, *nafn* (Sv. Dipl. V. 374), n. II. 105, 231; *namn* 316.
- nappa* (Upl. L., Vestm. L.), v.; I. 50; *nappas* 55, 469.
- narf* (N. Sax. *narwe*), m. II. 302.
- narr* (T. *narr*), m. II. 301.
- narra*, -as (N. Sax. *narren*), v. I. 55, 483.
- narri* (N. Sax. *narrije*), n. II. 313, 295, 325.
- nas*, *næs*, *nos*, f. II. 66, 216—7, 243; *nos* 306; *näsa* 321, 217. jfr. *næsa*-.
- nashul*, *nāshol* (dial.), n. II. 216.
- nat*, *natt*, f. II. 128, 165; *natt* 312, 165, 328.
- nattmössa*, f. II. 223. jfr. *muza*.
- nattstånden*, p. adj. I. 254. jfr. *standin*.
- natura*, f. II. 284, 253; *natur* 312.
- natvarþer*, -værþer, -order, dial.

- nattol*, m. II. 55; *nattvard* 301.
jfr. *varper*.
- naupugher*, se *nöfugher*.
- navar* (H. Birg. Up. II. s. 226),
navor, m. II. 42, 243; *naf-*
vare 315.
- ne*, *ni* (dial., *ni*, *eder*), pron.
-pers. II. 475. jfr. *ir*.
- ned*, *nedan*, se *nip*.
- nedbätter* (dial.), adv. II. 451 i
2:a noten.
- nederbörd*, f. II. 310, 75. jfr. *byrþ*.
- nedkomst*, f. II. 311. jfr. -*komst*.
- nedre*, adj. se *nipri*.
- negh*, v. I. 215. jfr. *nigha*.
- nejd* (N. Sax. *nägde*), f. II. 310.
- neka*, v.; I. 49.
- necker* (folkv.), *neck*, m. se *niker*.
- nemar*, -*ari*, se *næmare*.
- nequar*, pron. se *nakvar*.
- ner*, *ner*, se *nip*.
- nerari*, se *nævari*.
- Nero*, m. II. 285.
- nesa*, f. II. 219; 321.
- ni*, pron. pers. II. 539—540, 473,
475. jfr. *ir*, *ne*.
- nia*, f. II. 321, 596.
- niaupi*, m., *niaupa*, f. (dial.) II.
216.
- niausta*, *niästa* (dial.), n. II. 231.
jfr. *nysta*.
- nip?* f. II. 44.
- nip*, *nipar*, -*er*, -*ri*, -*an*, adv.
II. 445, 443, 451; *ned*, *ner*,
ner (Leopold VI. 288 "nedre"),
nedan.
- nip*, *nipar*, *nipa*, *nepa*, *næpar*,
nidhan (Isl. *níð*, *níðar*), n.;
nedan 296, 318.
- niper*, *nipi*, m. II. 44, 203.
- nipinger*, m. II. 28, 224; *ni-*
ding 302, 293. jfr. *nipskaper*,
nizker.
- nidingsdåd*, n. se *dadh*.
- nipra* (nedsätta, Cod. Bur. s.
138, 204, 206, Kg. Styr.
IV. 7: 6), *nidhras* (minskas,
Stads. L. Æ. B. 21) v.; *för-*
nedra I. 47.
- nipri*, *niparster*, adj. anom. II.
445; *nedre*, *nederst* 469, Ann.
23.
- nipskaper* (nidskhet, Kg. Styr.
II. 69, Alex. 6321, H. Birg.
Up. I. s. 154), m. jfr. *nipün-*
ger (i bem. *gnidare*, ännu hos
Lind), *nizker*, Isl. *nízka*, Dan.
gniskhed.
- nipærmer*, adv. II. 450—2.
- nigha*, *negh*, *nighu*, v. I. 215,
485; *niga* 251.
- niker?* i folkv. *necker*, m. II.
42; *neck* 301.
- nick* (T. *nick*), m. II. 358.
- nickblad*, -*blom* (dial.), n. II. 42.
- Niklas*, m. II. 286; *Niklas*, Nils,
Nicke, *Nisse* 342.
- Nilen* II. 347—8.

- nima*, v. I. 153—4 (jfr. 302), 69 i noten, 146, 260, 286, 303, 437, II. 382. jfr. *nam*, *numin*, *ninunen*, *næma*, *for-nema*.
- nimmen* (dial.), adj. I. 437—9.
- nitan*, *nintan*, räkn. II. 560 (jfr. 553—5); nitton 589, 591. jfr. *nyttan*.
- nitandi*, räkn. II. 578 (jfr. 572—5), 581; nittonde 589.
- nin*, räkn. II. 559 (jfr. 553—5); nin, nie 589, 591, 595—6.
- njugg*, -er (Isl. *hnöggur*), adj. II. 456—7, 293.
- njundi*, räkn. II. 577 (jfr. 572—5), 581; nionde 589.
- njupa*, v. I. 234; nypa 257, 247, 263, 289, 299; nypas 258, 482—3, 487. jfr. hjertnupen.
- njupa*, f.; njupon, n. se nypa, nypon.
- njura*, *nyra*, n. II. 230, 232, 240, 324; njure, m. 319. jfr. Cod. Bildst. s. 796 *thine nyura*.
- nysa*, v. I. 236, 246, 485; nysa 257, 247, 263, 289, 299. jfr. *nusu*.
- niuta*, *nyta*, Gottl. L. *niauta*, v. I. 225, 374; njuta 252, 247. jfr. *nöt*, *nutum*.
- niutighi*, *niotio*, räkn. II. 563—6 (jfr. 553—5), 571; nittio, -ti 589, 566, 591.
- niutighundi*, -*tighindi*, II. 578 (jfr. 572—5), 581; nittionde 589, 593.
- nizker* (H. Birg. Up. III. s. 168), adj.; nidsk, nisk. jfr. Isl. *nízkr* och N. Sax. *nidsk* med Dan. *gnidsk*. jfr. ock *nipinger*, *nipskaper*.
- noga*, adv. & adj. II. 463.
- nock* (1:o hake på spinnrocksrulle, Isl. *hnokki*; 2:o änden på segelrå, N. Sax. *nokk*), *nocke*, m. II. 301.
- nokor*, pron. se *nakvar*.
- nome*, v. se *nam*.
- noqvar*, pron. se *nakvar*.
- nor* (i run. *nur*), *norþ-*, *norþer*, -*an*, adv. II. 445, 451; norr, nord-, nordan 469. jfr. *nyrri*.
- Nora* (qvinnonamn), f. II. 342.
- nord*, m. II. 302.
- Nordal*, m. II. 275.
- Norþfala*, f. II. 280. jfr. *fala*.
- Nordhlanden*, n. pl. best. II. 272; Norrland, sg. obest.
- Nordhlændingar*, m. pl. II. 268 (jfr. noten); Norrländing, sg. 345.
- nordlig, adj. II. 469.
- Noregher*, m. se *Norvegr*.
- Norir*, pl. II. 281; *Nora* (ortnamn).
- norisker*, adj. II. 629. jfr. Norsk. *Normæn*, *Nordlmæn*, i run. *Nur-*

- minr*, m. pl. II. 268, 170, 267; Norrman, sg. 344.
- norna, f. II. 243.
- Norrbagge, m. II. 345.
- Norrbottning, m. II. 345.
- Norrebotn*, m. II. 272; Norrbotten.
- norri*, *norpaster*, se *nyrri*.
- nors* (VGL. s. XIV.), m.; II. 301.
- Norsk, adj. & sbst. II. 457 (se 629), 345, 462. jfr. *norisker*, *noræn*.
- Norvegr*, *Noregher*, *Norgh*, *Norgh*, m. II. 132, 270; Norrige, Norge (icke: Norrige).
- noræn*, adj. II. 411, 268—9, 267.
- nos*, f. se *nas*.
- not* (nät), f. II. 159; 306.
- not* (nöt), f. se *nut*.
- nota* (ton), f. II. 220, I. 164; not (i skrift och musik) II. 310.
- notadræt*, *-drækt*, f. II. 93; notdräkt 311. jfr. *dræt*.
- notalagh*, n. II. 159. jfr. *lagh*.
- notskal*, f. II. 63; nötskal, n. jfr. *skal*.
- notvarp, n. I. 209. jfr. *varp*.
- nubb, m. II. 301.
- numin*, p. preter. I. 154. jfr. *nima*.
- nummer, f. & n. II. 298, 323, 329.
- nunna* (Cod. Bur. s. 183, 418), f. II. 219; 321.
- nur*, *Nurminr*, se *nor*, *Normen*.
- nusu* (Cod. Bildst. s. 713), v. jfr. *niusa*.
- nut*, *not*, f. II. 159, 165, I. 226; nöt II. 310, 160, 328.
- nuta skogher* (nötskog, hasselskog), m. II. 159.
- nutum* (Cod. Bur. s. 76), *nutin*, v. I. 225. jfr. *niuta*.
- ny* (VGL., Upl. L.), n.; II. 326.
- nyburen*, p. adj. II. 450. jfr. *borin*.
- Nyhus*, n. II. 280.
- nykil*, m. II. 39, 25; nyckel 303. jfr. *lykil*.
- nyck (jfr. N. Sax. *nukk* med Gottl. L. 19: 37 *nych*, ryckning, Alex. 920 *thas gif thino hærta ey en nyk*), m. II. 308.
- nyligen, adv. II. 428.
- nymæri* (rykte, nyhet), n. se Cod. Bur. s. 128. jfr. *mæri*.
- nypa*, -as, v. se *niupa*.
- nypa*, *njupa*, f. I. 234.
- nypon*, *njupon*, n. II. 296, 231, 318, I. 234. jfr. *kiupa*.
- nyr*, *ny*, adj. II. 420, 407; ny 459; å nyo 466, 607.
- nyra*, n. se *niura*.
- nyrakad*, p. adj. I. 450.
- nyrri*, *nörri*, *uorri*, *norpaster*,

- adj. anom. II. 445; norre, -a 469, 464. jfr. *nor*.
- nys, m. II. 302.
- nysa, v. se *niusa*.
- nysmurper*, p. adj. I. 443, II. 48. jfr. *smyrja*.
- nysta* (H. Birg. Up. II. s. 101 *eet kringlot nysta, 95 j nysta*), n. II. 231—2, 242; *nystan* 296, 318.
- Nysætir* II. 277.
- nyt* (nytta), f. II. 72.
- nyta*, v. se *niuta*.
- nyter*, *nytter* (MELL.), adj. II. 383. jfr. *fa-*, *mat-*, *onyter*. -
nyter, *nyt*, adj. II. 383, 457, 462.
- nytia*, v. I. 337; *nyttja* 64.
- nytia nôt*, *fæ*, n. II. 72.
- nyttan* (dial.), räkn. II. 561. se *nitan*.
- nyvälle* (dial.), u.? II. 118.
- nåd*, *nådig*, se *nap*, *napugher*.
- nådaval*, n. II. 85.
- någon*, se *nakvar*.
- någondera*, pron. II. 550.
- någonsin*, adv. II. 110, 597. jfr. *sin*, n.
- någon som helst* (!) Anm. 10.
- någorlunda*, adv. II. 464.
- nål*, f. se *nal*.
- nä nä män* (dial.), se *män*.
- næb*, m.? II. 125; *næbb*, m. & n. 298, 301, 316. jfr. *næf*.
- næþar*, n. se *níp*.
- næf*, n. II. 124. jfr. *næb*.
- næfhol* (dial.), n. II. 216.
- næfrabunki*, m. II. 69. jfr. *næver*, *bunki*.
- næfsa*, *næpsa* (Kg. Styr. III. 45), v. I. 367, II. 223; *näpsa* 73.
- næfst*, *næpst* (Kg. Styr. III. 51), f. II. 97; *näpst* 311, 294.
- næghla*, se *naghla*.
- nækt*, *nakt*, f. II. 97.
- næktirgala* (F. H. T. *nahtigala*), f. II. 210; *näktergal*, m. 302, 297.
- næma* (panta), *næmde*, *næmt*, v. I. 154, 260. jfr. *nima*.
- næmare*, *næmbre*, adj. anom. II. 444, 450—2; dial. *nemare*, -*aste*, adj. ib.; *nemar*, -*ast*, adv. ib. jfr. *næmer*, *nærmer*.
- næmd*, f. II. 97, 253; *nämnd* (nämnd) 310.
- næmer*, -*ir*, -*bir*, -*ast*, adv. II. 444—5, 450—2; dial. *nämmer*, -*ber*, -*est*, -*st* ib. jfr. *næmare*, *nærmer*.
- næmna*, *næmpna*, *næfna* (Smål. L., Magn. Er. Test.), v. I. 49, 44 i noten, 67, 114; *nämna* 69.
- nænna* (rådighet, oförtrutenhet, se Kg. Styr. IV. 7: 5, 23), f. II. 219.
- nännas*, v. I. 71, 487.

- Nænnir*, m. II. 263, 48.
næpsa, *næpst*, se *næfsa* o. s. v.
nær, *nærar* (*nerar*), adv. II. 414, 444, 447, 452; när, nära. jfr. *manninerar*.
nærari (*nerari*), adj. anom. II. 444, 452.
Nærpingiahundæri, n. II. 280; Nårdinghundra.
nårgången, p. adj. I. 438, 450, 453.
Næriki, *Nærke*, n., *Nærikia?* f. II. 270—1, 204; Nerike, Nerke.
Nærikiar, m. pl. II. 204, 268; Nerking, Nerkesbo, sg. 345.
nåring (N. Sax. *nåring*), f. II. 306.
nærisker, adj. II. 269, 386; Neriskisk.
nårma, -as, v. I. 55, 58, 420, 482—4.
nærmer, -e, -ir, adv. II. 444—5, 450—2, I. 58 i noten; når-mare, -ast, -st, adv. & adj. II. 468. jfr. *næmer*.
nårsynt, p. adj. I. 449.
nårsöken (dial.), adj. I. 437—9.
Nærtunir, f. pl. II. 278; Nærtuna.
nærvara, f. II. 211; nårvara ib.; i - - nårvaro 324, 332. jfr. *vara*.
næs, n. II. 125, 280; nås 316.
næs (nåsa) o. s. v., se *nas* o. s. v.
- næsabora*, *næsobora*, f. II. 216; nåsbor, -borr, -borre, m. ib. jfr. *bora*.
Næskonungssun, m. II. 265.
nåsla, f. se *nætla*.
næster, adj. anom. II. 444; nåst 468; nåste, -a, subst. 470.
nåstliden, p. adj. I. 245. jfr. *lipa*.
nåsvi (N. Sax. *nåsewis*, H. T. *naseweis*, jfr. Lat. *nasutus*). adj. II. 456.
næt, n. II. 124 (jfr. 13, 17); nåt 316.
nætla (Bonav. s. 145, Isl. *netla*, jfr. Hels. L. *nællær*), f. II. 24; nåsla 321.
næver, f. II. 69; nåfver 307. jfr. *næfrabunki*.
nåfverbinge (dial., nåfverbundt). m. jfr. *binge*.
nævi, m. II. 196, 201, 240; nåfve 319, 244.
nöp, f. II. 97; nöd 306.
nödjuden, -buden, p. adj. I. 450, 453.
nöpa (nödga, Isl. *neyða*), dial. *nö*, v. Deraf p. preter. nödd.
nöpgha, v. II. 388; nödga I. 49.
nödlidande, p. adj. I. 409.
nödståld, p. adj. I. 450.
nödh thorpt (i var. till MELL.); nödortft, f. II. 311, 294 I. 269. jfr. *porft*.

nöpugher, Gottl. L. *naupughr* (in-
vitus), adj. II. 387; nödig 457.
nöghia (Södm. L., Bj. R., Kg.
Styr. II. 34), v. I. 69; nöja ib.
nörri, se *nyrri*.
nöt, *nöto* (Cod. Bur. s. 195, för
nuto), v. I. 225. jfr. *niuta*.

nöt, f. se *nut*; nötskal, se *not-
skal*.
nöt, Gottl. L. *naut*, n. II. 72,
133; *nöt* 287.
nöti, n. II. 133. jfr. *ungnöti*,
öknöti.

O.

o-, jfr. *-u*.
oaran (Kg. Styr. IV. 5: 14), n.
II. 122, 253.
obebodd, p. adj. I. 451.
obelönad, -lönt, p. adj. II. 465.
oberäknad, -adt, p. adj. s. 421.
obipin, p. adj. I. 150. jfr. *bipia*.
objuden, *obuden*, p. adj. I. 447.
oblipi, f. II. 227. jfr. *blipi*.
oboin, p. adj. I. 122. jfr. *boin*.
odå (dial.), v. I. 169, 485. *sevapa*.
opal, *opul*, *opil* (Vestm. L. I),
n. II. 119, 139, 166, 297.
odda (Med. Bib. I. 169, jfr. Norska
& Dan. dial. *odde*), adj. anom.;
udda II. 463—4.
odder (VGL., Upl. L.), *udder*
(ÖGL.), m. II. 34; udd 301.
oper (se Cod. Bur. s. 168, Le-
gend. s. 930, Ivan 2411), adj.
II. 374. jfr. *edha*.
Opin, *Open*, m. II. 263 (jfr. Med.
Bib. I. 68mz *odhine*), 199; Odep.
Opinsaker, m. II. 275.

opinsdagher (ÖGL., Cod. Bur.
s. 61), m. II. 213; onsdag.
jfr. *asku opinsdagher*.
odon, n. II. 296, 220, 318.
odoraper, p. adj. II. 375.
odöpiliker, *odöpeleken*, adj. II.
428. jfr. *döpiliker*.
odömi (oerhörd sak, Cod. Bur.
s. 136), *udömi* (elakt efter-
döme, VGL. IV), n. II. 133.
jfr. *dömi*.
oense, se *ense*.
of (Cod. Bur. s. 150 *alt of*, allt
för), adv. II. 440 (jfr. *noten*),
451.
of ata (frässereri, Cod. Bur. s. 397,
Alex. 6865, Isl. *ofát*), *ofæta*
(Kg. Styr. II. s. 67, III. 60,
IV. 7: 11), f. jfr. *ata*, *æta*,
ofætugher.
ofatt, adj. Anm. 4. jfr. *fatt*.
ofdrykkia, *ofdrikkia* (Kg. Styr.
II. 67, IV. 7: 11), f. II. 224.
jfr. *drykkia*.

- offer* (se *Lagarne*), *offor* (Cod. Bur. s. 503, 508, 520), n.; offer II. 318.
- offra* (Cod. Bur. s. 3, 503 *ofra*), v. I. 426; *offra*.
- ofn*, m. se *ughn*.
- ofrö* (dial.), adj. II. 419. jfr. *frior*.
- ofskamber*, adj. II. 381. jfr. *skamber*.
- ofta*, se *opt*.
- ofælder*, *ufælder*, p. adj. I. 442; *ofäld*. jfr. *fælla*.
- ofæta*, se *of ata*.
- ofætugher* (glupsk), *ovætugher* (se Kg. Styr. III. s. 8, 11), adj.
- oför* (Cod. Bur. s. 525), adj. II. 415. jfr. *för*.
- oförvaraundes*, se *ovarandis*.
- oförvit* (lagb.), p. adj. I. 220. jfr. *vita* (Isl. *vita*).
- oförvägen*, p. adj. I. 436, II. 393 i noten.
- ogen* (Bonav. s. 116), *ogenni*, adj. II. 435; *ogen*. jfr. *gen*.
- oghn*, m. se *ughn*.
- oghn* (fruktan), f. II. 96.
- ogiorper* (oarbetad, se Södm. L.), *ugiordher* (oförrättad, jfr. G. Ordspr. 1075 i *vgiorth wædher*, i *ogjordt väder*, i *otid*), p. adj.; *ogjord* I. 450.
- ogipter*, p. adj. I. 442, II. 384; *ogift*.
- oguldin*, p. adj. I. 440. jfr. *gialda*.
- ogutnisker*, adj. II. 386.
- ohailigr*, adj. II. 387, 389. jfr. *hælagher*.
- ohemul*, *uhemul*, -ol, adj. II. 400; 458. jfr. *hemul*.
- ohæmptér*, p. adj. I. 112. jfr. *hæmta*.
- ohörd*, p. adj. I. 444.
- ojäsen*, adj. I. 157.
- oiæstadher* (Med. Bib. II. 85), p. adj. jfr. *jäst*.
- oisa* (dial.), v. se *ösa*.
- ok*, n. se *uk*.
- ok*, *oko* (Cod. Bildst. s. 713), v. I. 169. jfr. *aka*.
- okallad*, p. adj. I. 450.
- okaummad*, p. adj. II. 465.
- okar*, *okkar*, -er, pron. se *ukar*.
- oklandaper*, p. adj. I. 443. jfr. *klanda*.
- okunnugher* (okänd, främmande, Cod. Bur. s. 526 *han sagþe sik havu set okunnogha gupa*, Kg. Styr. III. 26 i *bland okunnuga män*), dial. *okunnug*, *oknug*, *okunnun*, *okunnugt*, *oknutt*, adj. I. 407, II. 428 i 2:a noten; *okunnig* (olärd, ovetande) I. 268 i 3:e noten. jfr. *kunnugher*.
- okänd, p. adj. I. 450.
- oköpanandes, adv. I. 421.
- ol* (se Upl. L.), f. II. 68.

ol, m. se *val*.

ola, *olia*, v. I. 386; olja.

Olafspörp, n. II. 279.

olagha, adj. anom. II. 422; olaga 463.

olat, f.? II. 111. jfr. *lat*.

Olaver, dial. *Ola*, m. II. 263, 260; Olof, Olle 342; Olsson 343—4; dial. *Olsa* 152. jfr. *trætælgia*, *skotkonunger*.

olda (dial.), v. I. 485. jfr. *valda*.

olia, f. II. 284; olja 321.

olik, adj., olika, adv. & adj. II. 463, 469. jfr. *liker*.

oll (dial.), m. se *valder*.

ollo (dial.), pron. adj. II. 538. jfr. *alder*.

ollon, n. se *aldin*.

olovandis, *ulovandis*, adv. I. 416—417, 403, 423; olofvande, -des 421.

oltin (dial.), p. preter. I. 200. jfr. *valta*.

olæsin (osamlad), p. adj. I. 158. jfr. *læsa*.

om, *omn*, m. se *ughn*.

omaghi (Hels. L.), m. II. 184. jfr. *ovormaghi*.

omaka, adj. anom. II. 463.

omata, se *umata*.

omhölje, se *lylli*.

omistande (föråldr.), p. pres. I. 414.

omqvåde, n. II. 325. jfr. *qvæþi*.

område, n. II. 325.

omsigt (T. *umsicht*), f. II. 311. jfr. *sigt*.

omynd, f. II. 407, 399.

omænska, f. II. 213. jfr. *mænska*.

omænsker, adj. II. 386.

omödder, p. adj. I. 442. jfr. *möþu*.

onda (dial.), v. I. 485. se *vanda*.

onder, adj. II. 373. se *vander*.

onnin (dial.), p. preter. I. 179, 244. jfr. *vinna*.

onyter, *unyter* (VGL.), *onytter* (Legend. s. 930), adj. II. 383. jfr. *nyter*.

op, adv. se *up*.

op a, *oppa*, se *up a*.

op (rop), n. II. 116. jfr. *öpa*, *rop*.

opin, *ypin*, *öpin*, adj. II. 404; öppen 458.

opinbar, *uppinbar*, *yppinbar*, adj. II. 415; *uppenbar* 456. jfr. -bar.

opt, *opta*, -ar, -ari, -arin, *öftærin*, *optast*, adv. 449; *ofta*, -are, -ast 470.

optar mer, *öpter mer*, adv. II. 450.

opvita (vetta upp, H. Birg. Up. III. s. 435), *opvetir* (vetter upp, ib.), v. jfr. *vita*, *vetta*.

oqvalder, p. adj. I. 443; *oqvald* 450. jfr. *qvælia*.

oqvåda, v. I. 53—4, 253.
 oqvæpi (se ÖGL.), n.; oqvåde
 I. 53. jfr. qvæpi.
 or, pron. poss. II. 486. se var.
 or-, se ur-.
 orþ, n.; ord II. 316.
 ordalag, n. II. 609.
 -orþer, dial. -ol, m. II. 55. se
 varþer, -urþer.
 order, pl. (sällan sg.) II. 313.
 ordförande, m. II. 316, 293, 341.
 ordin, orden (kloster-orden, Vadst.
 Kl. R. s. 1, 5), m.; orden II.
 303. jfr. lifnaper, liværne, ren-
 livi.
 ordstäf, n. II. 317.
 orþu, v. I. 205. jfr. varþa, urþu,
 vurþu.
 Orekia, Arikia, Aurikia, f. II.
 265, 261, 266.
 organ, m. & n. II. 298.
 organist, orgnist (icke: orgelnist),
 m. jfr. II. 309.
 orghor (Med. Bib. I. 164), f.
 pl.; orgor II. 323.
 orka, v. I. 208; 47.
 orkolösa, f. II. 220.
 Orknöyar (Isl. Orkneyiar, af orkn,
 phoca, sjel), f. pl. II. 72; Or-
 ken- (Orkadiska) öarna. jfr. ö.
 orna galder (Cod. Bur. s. 506),
 m. jfr. galder.
 ornber, orner, m. II. 27, 43;
 Ormv 261, 260; orm 301.

Ormica, f. II. 266 (jfr. 261).
 ormslå, se sla.
 ormstungen, p. adj. I. 450.
 ormylia, f. II. 223, 237, 266,
 628.
 oro (H. Birg. Up. III. s. 201),
 f.; II. 307. jfr. ro.
 oroa (Med. Bib. I. 431, Bonav.
 s. 137), orogha (H. Birg. Up.
 I. s. 252), v. I. 100; oroa 53,
 374, 404. jfr. roa, bero.
 oroväckande, p. adj. I. 409.
 orre, m. II. 319; orrhane (orr-
 tupp), m., orrhöna, f. 287 (jfr.
 181 i 2:a noten).
 orsaka, se ursaka.
 orsaka (N. Sax. orsaken), v. I.
 44. jfr. förorsaka.
 orsaker (saklös), -a, adj. II.
 423 (jfr. MELL.).
 orsækt, se ursækt.
 ort, p. preter. I. 79. jfr. yrkia.
 ort (ställe, trakt, landskap, gruf-
 gång, T. ort), m. II. 308.
 ort (vigtdel, $\frac{1}{100}$ af ett skålpund,
 N. Sax. ort, ord, $\frac{1}{4}$ af ett
 quintin, af en daler, af en
 kanna o. s. v.), m. sg. & pl.
 ortin (dial.), p. preter. I. 206.
 244. jfr. varþa.
 orusta, orista, f. II. 219.
 orvana, adj. anom. II. 423.
 os, us, dial. væss (uäss), pron. pers.
 II. 474, 472, 478; oss 539. jfr. rir.

- os, m. II. 33, 34, 274. jfr. *Aros*.
 os (nidor), n. II. 316.
 osain, p. adj. I. 129. jfr. *sain*.
 osander, usander, osat, adj. II. 373. jfr. *sander*.
 osater, osatter, usatter, adj. II. 382. jfr. *sater*.
 oska barn, n. se *uskabarn*.
 oskadder, p. adj. I. 80; oskadd 82. jfr. *skapa*.
 oskipter, uskipter, p. adj. II. 384, I. 442—3; oskipt. jfr. *skipta*.
 oskir, uskir, adj. I. 428—9. jfr. *skir*.
 oskirðher, oskærðher, p. adj. I. 293—4. jfr. *skira*.
 oskylder, uskylder, p. adj. II. 372. jfr. *skylder*.
 oskælliker, uskiælliker, adj. II. 395; oskælig 458. jfr. *skialtiker*.
 oskåra (orena, vanhelga), v. I. 294, 54 (obs. II. 631). jfr. *skira*.
 osmunds-jern, n. II. 36. jfr. *munder*, *Asmunder*.
 osniælder, adj. II. 372. jfr. *snilder*.
 ospar, adj. II. 415, I. 285, 428 — 9. jfr. *spar*.
 oster, Gottl. L. *ustr*, m. II. 34; ost 301.
 stlig, se *östlig*.
 oste (Cod. Bur. s. 13), *östo*, v. I. 111. jfr. *önakia*.
- ostr* (dial.), f. II. 217, 220; *ostron*, n. 318, 296.
ostraffande, p. adj. I. 414.
ostyrig, adj. II. 370. jfr. MELL. *ostyrliker*, *ostyria* (i var., *ostyrighet*).
Osur, m. se *Azur*,
osurin, *osvurin*, p. adj. I. 440; *osvuren*. jfr. *sværia*.
osæld (osællhet, olycka, Alex. 7257), f. jfr. *ysæld*.
osæll (Med. Bib. I. 91, Bonav. s. 124—5, Isl. *ósæll*, *úsæll*), adj.; osæll. jfr. *sæl*, *usal*.
otalliker, *utalliker*, *-leker* (Cod. Bur. s. 508, 177, Isl. *ótallgr*, Dan. *utalig*), *otaliker* (Gregor. s. 272), adj.; otalig (för: otalig, jfr. *oskælliker*).
otamber, *otama*, adj. II. 381, 424; *otam*.
oter, m.; utter II. 304.
othete, n. II. 108. jfr. *uthet*, *oty*.
othol (otålighet, Bonav. s. 186), n. jfr. *pol*.
othukki (otacksamhet, H. Birg. Up. I. s. 366, 395), *othokki* (ib. II. s. 118), m. II. 223, 628. jfr. *pukki*, *thukki*, *pykkia*.
othykkia (H. Birg. Up. II. s. 116, otacksamhet; men förtörnelse, vrede i Vadst. Kl. R. s. XIV fore sagdhe them dicærflika gudz

othykkio ok hæmd), *othokkia* (H. Birg. Up. II. s. 116, otack-samhet), f. jfr. *othukki, pykkia*.
otror, otro, adj. II. 419. jfr. *tror*.
ott (dial.), m. se *vanter*.
otta, f.; II. 321.
ottu sanger, m. I. 182; ottesång.
oty, n. II. 108. jfr. *pypi*.
opiuvva, adj. anom. II. 423.
opolandi (otolande), p. adj. I. 414.
opyrster (otyrster), p. adj. I. 440. jfr. *pyrster*.
opækker (otækker, oangenäm, otacksam), adj. II. 380; otäck (frånstötande, vederstygglig). jfr. *pækker*.
ovan, adv. II. 440; ofvan.
ovarandis, p. adv. I. 417—418; oförvarandes (N. Sax. *unverwarens, unwarendes*) 423.
oveldig (oväldig), adj. I. 280. jfr. *vildogher*.
over, se *ivir*.
over ata (Alex. 6111, omättlig förtäring), f. jfr. *ata*.
overflöps vatn (öfversvämmande vatten, MELL.), n. jfr. *ivirflöpi*.
over lut (Alex. 1991, 8436), adv.; öfverljudd I. 229. jfr. *liudha*.
ovin, uvin, oven, m. II. 56—7; ovän. jfr. *vin*.

ovina (Bonav. s. 125), f. II. 219; ovän. jfr. *vina*.
ovirflödhe, ovirflöps, se *ivirflöpi* o. s. v.
ovirstopa, adj. anom. II. 423.
ovis, uvis, adj. Anm. 34, II. 415; ovis 456. jfr. *vis*.
ovis, ovissari, adj. Anm. 34, II. 415; oviss 456. jfr. *vis*.
ovitandi, -dis I. 417—418; ovetande, -des, 421.
oviti, m. 201, 422.
ovormaghi (VGL. I & III, Upl. L.), *oformaghi* (Gottl. L.), *uermaghi* (Cod. Bur. s. 176), *ughurmaghi* (ÖGL., Kg. Styr. I. 27), *oghormaghi* (VGL. II), *urmaghi* (MELL. J. B. 8, 18, i membr. N:o 43), m. II. 184; öfvermage 319. jfr. *omaghi*.
oväsen, n. II. 393 i noten. jfr. *väsende*.
ozabyrpi, f. II. 74. jfr. *byrp*.
oxel, f. II. 306.
Oxenstjerna II. 343.
oxhufvud (N. Sax. *oxhofd*), n. II. 329.
oxi, uxi, m. II. 197; oxe 319, 287. jfr. *yen*.
oxöron (dial.), n. pl. II. 172 i noten.
oy, f. II. 72. se *ö*.
oykr, se *öker, yxna oykr*.
oyra, n. II. 230. se *öra*.
oyri, m. II. 47. se *örir*.

P.

- pa*, på, se *up a*.
paising (dial.), m. Anm. 8 i
 noten. jfr. *päs*.
packe (Fr. *paquet*, T. *pack*,
packen), m., *packa*, f. II.
 299.
paller (se Hert. Fredr. 370), m.;
pall II. 301. jfr. *fatapaller*.
palmqvister (Cod. Bur. s. 13),
 m.; *palmqvist*. jfr. *qvister*.
palt (maträtt), m. II. 301.
palta, f., *palt* (dial., Fris. *palt*,
 N. Sax. *palte*, Dan. *pjalt*), m.
 II. 299.
pamp, m. II. 301.
panna (lebes, sartago, Cod Bur.
 s. 494, Med. Bib. I. 480), f.;
panna (äfven: frons, liksom
 N. Sax. *panne*) II. 321.
panter (ÓGL., Upl. L., N. Sax.
pand), m. II. 34; *pant* 308.
 jfr. *væp*.
panzari (Södm. L. Add.), m.;
pansar, n. II. 317.
pappe (dial.), m. I. 120—1.
papper, n. II. 318, 335.
paraply, m. & n. II. 298.
parasol, m. & n. II. 298.
Parisare, m. II. 344.
parker (MELL.)? *park*, m. II.
 308.
parm, m. II. 301. jfr. *farrmbef*.
- part*, m. II. 308.
parfvel (dial.), m. Anm. 8 i
 noten.
paskar, f. pl. II. 68, 284; *påsk*
 sg. 306.
pasma, f., *pasman*, n. II. 296,
 318.
patt (Dan. *patte*), m. II. 301.
Paval, *Pavel*, *Paal*, *Palle*, m.
 II. 285; *Paul*, *Pål*, *Pålle* 342;
Paulsson 343.
pavi, m. II. 201, 254; *påfve* 319.
pels, se *belz*.
pendel, m. II. 303.
penna, f., *penne* (dial.), m. II.
 201, 299.
pensel (F. Hög-T. *pensil*), m.
 II. 303.
peppar, se *pipar*.
perlomodher (P. Månsson, T.
perlemutter), f.; *perlemo*, -mor,
 f. II. 307, 331.
perm, m. & f. II. 299, 301.
pers (omställning af: *press*, lik-
 som Holl. *pers*, *pars*, N. Sax.
parse), m. II. 301. jfr. *præs*,
vinpers.
persona, f. II. 285; *person* 312.
Peruan, m. II. 344.
Petar, *Pætar*, m. II. 285; *Peter*,
Per, *Pelle* 342; *Peterson*,
Pettersson, *Persson* 343.

- Petarsdóttir*, f. II. 266.
Philippus, m. II. 285; Philip.
 piff paff puff (T. *pif paf puf*)
 I. 145. i noten.
pigger (se Nun. Bön. s. 26 *piggom*)?
 pigg, m. II. 301.
pika (se G. Ordspr. 778), f. Anm.
 8 i noten; piga II. 321, 287.
 jfr. *päikā*.
piker (*staf*, se VGL., Patr. S.
 s. 5), m.; pik (Fr. *pique*) II.
 301.
 pick och pack, n. I. 145 i noten.
pil (sagitta, se Cod. Bur. s. 502,
 N. Sax. *pil*), m. II. 34; 301.
 jfr. *arf*, *stral*.
 pil (pilträäd), f. II. 306; Pil, m.
 344.
pilgrimber, m. II. 34, 284; pil-
 grim 309.
 piller, n. II. 318.
pilter (Bonav. s. 7—8), m. Anm.
 8 i noten; pilt II. 301.
pina, v. I. 103; 52, 99.
pina (Cod. Bur. s. 73, 75), f.;
 II. 321.
pinaskolandis I. 419, 424.
 ping pang (T. *pink pank*) I. 145
 i noten.
pingiz (*pingist*?), f.? pingst, f.
 II. 311.
 pink (jfr. N. Sax. *pinkeln*, pinka),
 m. II. 302.
 pip, m. II. 301.
 pipa, v. I. 250, 211—212.
pipa, f. I. 164; II. 321.
pipar (Bonav. s. 133, Lat. *piper*);
 peppar, m. II. 302.
pis (Läkeb. B. 17: 2, 95: 1, Dan.
pis, N. Sax. *pisse*), n.; piss,
 m. II. 302. jfr. *mig*.
 pladder (N. Sax. *pladdern*), n.
 II. 318.
 pladdra (N. Sax. *pladdern*), v.
 I. 48.
plagha (MELL., Med. Bib. I. 295,
 298, T. *plage*), f.; plåga II.
 321.
planka (Alex. 1771, 4430, T.
planke, Lat. *planca*), f.; II.
 321.
planta (plantera), v. I. 51.
platz (Med. Bib. I. 158, T.
platz); plats, m. II. 308.
plikt (straff, se VGL. IV. 12,
 Sv. Dipl. I. 668, Med. Bib. I.
 59, N. Sax. *pligt*), f.; pligt
 (skyldighet, böter) II. 311.
 plikt (på fartyg, N. Sax. *plicht*),
 f. II. 311.
pliktugher (Magn. Er. Test.), adj;
 pligtig.
 plira (N. Sax. *pliren*, *plüren*),
 v. I. 52.
 plit (N. Sax. *plite*), m. II. 301.
plogher (Med. Bib. I. 135, N.
 Sax. *plog*)? plog, m. II. 301.
 plogrist, m. & f. II. 311. jfr. *rist*.

- plocka* (Södm. L., N. Sax. *plukken*), v.; plocka I. 46.
- ploma* (dial., N. Sax. *plumme*), f. II. 214, 220; plommon, n. 296, 318.
- plugg (N. Sax. *plugge*, jfr. H. Birg. Up. III. s. 271 *mz smam trasplöggom*), m. II. 301.
- plump, m. II. 301.
- plåga, se *plagha*.
- plågoris, n. II. 324.
- plåt (jfr. N. Sax. *plate*, H. T. *platte* med Södm. L. Add. *plata*, harnesk), m. II. 301.
- plagha* (Cod. Bur. s. 8, Stads L. Kg. B. 20, Hert. Fredr. 51, 53, N. Sax. *plegen*), v.; plåga I. 54.
- plätt (Dan. *plet*, T. *plätte*), m. II. 301.
- plöghia* (Med. Bib. I. 135), v. I. 129; plöja 69.
- plöghia*, f. se *aplöghia*.
- plös (T. dial. *pleuse*), f. II. 310.
- pojke, m. Anm. 8 i noten.
- Polack, m. II. 344.
- Polsk, adj.; Polska, adj. & sbst. f. II. 345, 320; dial. *Polsk*, *Polake*, m. 320.
- Polynesian II. 347.
- pors* (VGL. II. Forn. B. 49, Add. 4: 5, Södm. L., Läkeb. B. 79: I *fersker pors oc stampadher*, Isl. *pors*, m.), m. II. 302.
- portancær* (Flores 1162, 1292), m. II. 52.
- porter* (H. Birg. Up. III. s. 188 *porter*, Cod. Bur. s. 133 *æt öpnom porte*, Ivan 4167 *till portin*), m. (Isl. *port*, n.); port II. 301. jfr. *lip*, n.
- Porthan, m. II. 343.
- portluka* (Kg. Styr. IV. 7: 35), f. jfr. *luka*.
- Portugis, m. II. 344 (jfr. noten).
- portvarper*, m. II. 117. jfr. *varper*.
- Posse, m. II. 343 (jfr. noten).
- post, m. II. 308.
- pott, m. II. 308.
- prakt (T. *pracht*), f. II. 311.
- prata (N. Sax. *praten*), v. I. 44.
- prebende, n. II. 325.
- presentera*, v. I. 51.
- press, prest, se *præs*, *präster*.
- presterskap, n. II. 317, 295.
- Preussare, m. II. 344.
- prick (N. Sax. *prikkt*), m. II. 301.
- pricka (N. Sax. *prikken*), v. I. 52.
- pris* (1:o värde, Alex. 4440, Cod. Bildst. s. 732; 2:o lof, beröm, Cod. Bur. s. 49, 100), m.; pris, n. II. 314 (jfr. 316).
- propp (N. Sax. *propp*), m. II. 301.
- provaster*, *proastr*, m. II. 37, 249, 252, 284; prost 301.

- prydhi*, f. II. 227.
prydhi, n. II. 134.
 pryl, m. II. 301.
 pråm (N. Sax. *pram*), m. II. 501.
prædikan (Cod. Bur. s. 519), f.; predikan II. 312.
præs (H. Birg. Up. I. 161, 180, Gregor. s. 302, af romaniskt ursprung), m.; press II. 301. jfr. pers, *vinpers*.
præster, *prester*, m. II. 284, 252; prest 308.
 psalm, m. & f. II. 299, 309.
psaltari, m. se *saltari*.
 puff (T. *buf*, *puf*), m. II. 301.
 puffert (T. *puffer*), m. II. 302.
Pul II. 286; Apulien.
 puls, m. II. 301.
 pump, m. II. 301.
pund (Upl. L., Södm. L., A. Sax. och N. Sax. *pund*), n.; II. 331. jfr. *lifspund*.
punger (Läkeb. A. 174: 1, P. Månsson, N. Sax. *pung*), m. II. 34; pung 301. jfr. *siuper*.
punkter (Södm. L. Conf., H. Birg. Up. II. s. 207, III. s. 119), m.; punkt II. 308.
pur, adj. II. 415.
 puss (kyss, jfr. Grimms D. Wört. *bus*, *bussen*), m. II. 301.
puster (slag med handen, örfil, se Upl. L., Cod. Bur. s. 182, 511), m.; pust II. 301. jfr. *kinpuster*.
putz (vattenpuss, H. Birg. Up. III. s. 150, Kristof. Lands L. B. B. 3, T. *pfütze*), m.; puss II. 301.
pys, m. Anm. 8 i noten.
 pysla, pyssla (N. Sax. *püsseln*), v. I. 47.
 pysling, m. II. 302.
 pyts (T. *pütze*), m. II. 301.
 på, se *up a*.
 påfund, n. se *funder*.
 påhafvande, p. pres. I. 415.
 påk (jfr. N. Sax. *pok*, knif, dolk), m. II. 301.
 påminna, v. I. 70, 67, 273. jfr. *minna*.
 påsk, f. se *paskar*.
 påstå, -ås, v. I. 479. jfr. *standa*.
 påfve, m. se *pavi*.
pæl, *pæll* (Hert. Fredr. 147 *dyrt pæll*), *pell* (Gottl. L.), n. I. 221; pell, m. II. 301.
päikä (dial.), f. Anm. 8 i noten. jfr. *pika*.
päis (dial.), f. Anm. 8 i noten. jfr. *paising*.
pæninger, *pænninger*, m. II. 252 —3; penning, 302, 293, 305.
pæplinger (skolgosse, studerande, ÓGL., Med, Bib. I. 93), dial. *pæpling*, m. Anm. 8 i noten.

pæra, f. II. 216, 220, 241; *pæron*,
n. 296, 318.

pærla (se Magn. Er. Test.), f.;
perla II. 321.

pöl (vattenpöl, N. Sax. *pul*,

pol, Holl. *poel*, jfr. Isl. *pollr*),
m. II. 301.

pöl (valsformig hufvudkudde. N.
Sax. *pöl*), m. II. 301,

Q.

qv-, jfr. *kv-*.

qvap (jfr. *kop*, *kvat*), *qvapu* (Gottl.
L.), v. I. 150. jfr. *qvæpa*.

qvapa (Cod. Bur. s. 505, P. Månsson, Isl. *kvöða*), f.; *kåda*
II. 321.

qvaf, n. I. 174, 238.

qvaf, adj. I. 174.

qväl (ÖGL. E. S. 3: 1 *kual*),
n.; II. 316.

qvaldi (se Cod. Bur. s. 205), v.
I. 83. jfr. *qvælia*.

qvalm (T. *qualm*), n. (förr m.)
II. 316.

Qvalni, *Qvaldne* II. 283.

qvam (jfr. *kvam*), *qvamu*, *-i*, v.
I. 154. jfr. *koma*.

qvamna, *qvænna* (dial.), v. I.
174. jfr. *kofna*.

qvær, *qværr*, *qvær* (*qvær*), *qværr*,
adj. II. 413 (jfr. Alex. 82 *thagðhe*
qvær, teg stilla); *qvær* 463.

qværléfa. f. I. 222. jfr. *leva*.

qværlätenskap, m. II. 293.

qværn, f. se *qværn*.

qvart, m. & n. II. 298.

qvaster (se var. af MELL. s.
196 i 2:a noten), m. II. 147;
qvast 301.

qvipa, v. I. 213; *qvida* 250.

qviper, m. II. 53; *qvæd* 308.

qviggvind, *qvippvind*, f. II. 155.

qvigha, f. II. 219, 255; *qviga*
321, 288.

qvighandi, n. II. 130—1, 134.

qvikandi? II. 130. jfr. *kvikændis*.

qviker, *qvikker*, adj. II. 380, 630;
qvick 456. jfr. *kvikvan*.

qviki, m. II. 130.

qvild (dial.), n. II. 25. jfr. *qvæld*.

qvindi, n. II. 133.

qvindis mæn (*menn*), m. pl. II. 288.

qvínfolk, n. II. 288.

qvinkyns (af *qvinnokön*, Med. Bib.

I. 169 *badhe karlkyns oc swa*
qvinkyns), *qvinköns* (H. Birg.
Up. III. s. 73 *ormin oc hans*
qvinköns maki, *hona*). jfr. *kyn*,
mankyns.

qvínmaþer, *-man*, m. II. 288 &
3:e noten, I. 172. jfr. *maþer*.

qvinna, f. Anm. 24; II. 321.

- quinsker, quinzker* (Kg. Styr. IV. 7: 20), adj. II. 386.
- qvintin*, n. II. 318.
- qvial*, f. II. 281. jfr. *Tranaqvistlar*.
- qvister* (Cod. Bur. s. 500, Cod. Bildst. s. 614), *quester, qvæster* (MELL.), m. II. 144, 147; *qvist* 301; *Quist* 343. jfr. *palm-, vipiqvister*.
- qvitra* (Med. Bib. I. 366, N. Sax. *qvittern*), v.; *qvitra* I. 47.
- qvitter* (MELL. i var.), adj. II. 384; *qvitt* 463.
- qvitter*, n. II. 318.
- qvæpa*, v. I. 150, 331; *qväda* 253, 288. jfr. *qvap, kop, kvat*.
- qvæpi*, n. II. 133; *qväde* 325. jfr. *iaqvæpi, oqvæpi, omqväde*.
- qvæfia, -ias*, v. I. 174, 83; *qväfva* 69 (jfr. 631).
- qvæld*, n., *qvælder*, m. II. 25, 109, 297; *qväll*, m. 301. jfr. *qvild*.
- qvælia*, v. I. 83, 88—90; *qvälja* 290, 70, 78, 84, 93, 114, 337. jfr. *qvaldi, oqvælder*.
- qvällsvard*, m. II. 301, 55. jfr. *varper*.
- qvæmd* (Gottl. Hist. 5, Alex. 5653, 8851), f. II. 97. jfr. *samqvæmd, tilqvæmd*.
- qvæmer* (P. Månsson, Bonav. s. 61, 130, Vadst. Kl. B. s. 11), adj. II. 382. jfr. *beqvæmer*.
- qvæn* (Isl. *qvæn, qven, qvon, qvæn*, hustru), f. Anm. 24. se *sona qvæn, suna qværn*.
- qvængas* (Med. Bib. I. 546, Isl. *qvænaz, qvongaz, gifta sig, qvæntas* (ib. 545), v. jfr. *qvæn*.
- qvær*, adj. se *qvar*.
- quærn*, f.; *qvarn* II. 306.
- qvæster, qvæsti*, se *qvister, qvisti*.

R.

- ra*, m. & f. II. 79, 253, 297; *rå* (stång), f. 307, 328. jfr. *farvæghs-, sköt-, tomptra ra*.
- ra*, f. II. 79; *rå* (rådjur) 307, 328.
- rap*, f. II. 59; *rad* 310.
- rap*, n. II. 106 (jfr. Med. Bib. I. 336 *fughla radh*, spådom), 253; *råd* 316, 288, 298; med råds råde 318, 332, 607; god, någon, ingen råd, 106, 609.
- rap, rapu, -in*, v. I. 163. jfr. *rapa*.
- rapa*, v. I. 163—4 (se 302), 69 i noten, 241, 367; *råda* 70, 47; *rå* (förkort.) 116, 117, 140, 298. jfr. *rap, rep, rip, riap, ræp, forrapa, beradder*.

- rada*, v. I. 44.
radher (Alex. 764, 4830, 7919),
 adj. II. 374.
Rafpgisl, m. II. 262, 40.
rafpgivari (MELL., Magn. Er.
 Test., Sv. Dipl. V. 374), m.
 I. XXXIII; rådgifvare.
rafpgivi, m. II. 201.
rafbind, f. II. 97.
rapstuva, -stoca, f.; rådstuga II.
 332. jfr. *stuva*.
ragg, f. & n. II. 298.
Ragnar, m. II. 263 (jfr. 260).
Ragnborgh, *Ramborgh*, f. II.
 262—3.
Ragnfriþr, f. II. 264, 266.
Ragnhildr, f. II. 262; Ragnild.
Ragnilfr, f. II. 264.
Ragnvalder, *Rangvalder*, *Rag-*
valder, m. II. 263.
raipi, f. se *vrepi*.
raitu, v. I. 220. jfr. *rita*.
rak, adj. II. 456, I. 192.
rak, *raku*, v. I. 153. jfr. *vraka*.
rak, n. se *vrak*.
raka (Med. Bib. II. 134, N. Sax.
raken), v.; råka I. 46.
raka (Cod. Bur. s. 149, 504—5),
 v.; I. 44.
rack (dial.), v. I. 192. jfr. *rækka*.
rack, m. II. 301.
rackare (N. Sax. *rakker*), m. II.
 315.
- rakki* (Cod. Bur. s. 492), m. II.
 184; *racka*, f. II. 321, 201.
 jfr. Upl. L. och Egilsson *rakki*.
ram (infattning, N. Sax. *ram*),
 m. II. 301.
ramarkar (råmärken), m. pl. II.
 58, 254. jfr. *mark*.
ramber (se Cod. Bur. s. 493 *mz*
clodiura ramum ok fotum, Isl.
hrammr); *ram* (björnens och
 lejonets klo), m. II. 301.
ramn, *rampn* (G. Ordspr. 35,
 307, Alex. 890), *rafn* (Didrik s.
 8, Isl. *hrafn*, korp), *ram* (Patr.
 S. s. 35), m. jfr. ramsvart.
ramsvart (Isl. *hrafnevartr*), adj.
Ramsta II. 276.
ran (Cod. Bur. s. 506), v. I.
 178. jfr. *rinna*.
ran, n. II. 116; rån 316.
rand, f. II. 156, 257; rand 312,
 165, 328.
randa, -as, v. I. 45, 55, 482.
rang (dial.), v. I. 181, 507. jfr.
ringa.
rangel, n. I. 181.
rangla, v. I. 181.
rank (N. Sax. *rank*), adj. I. 188.
ranka, v. I. 188.
ranka (T. *ranke*), f. II. 321, I.
 188.
ransakan, f. II. 97.
rant, 2 sg. impf. I. 179, 330.
 jfr. *rinna*.

- rapa* (se VGL. s. XIV, Bonav. s. 139), v.; I. 44.
- rappa* (N. Sax. *rappen*), v. I. 44, 221.
- rar*, adj. II. 418; rå 459, 462.
- raskare*, -ara (Kg. Styr. I. 17, 18, H. Birg. Up. I. s. 334), adv.; raskare.
- rasker* (H. Birg. Up. I. s. 292, Alex. 558, Isl. *röskr*), adj.; rask, -er II. 456.
- raskleker* (VGL. IV *raslekær*, verksamhet, kraft)? m. jfr. *röskleker*.
- rasp*, m. II. 301.
- rast*, *rost* (vägstycke), f. II. 66; rast (jfr. T. *rast*) 311. jfr. Bifrost.
- rauseri*, *ruukr*, se *rövari*, *röker*.
- reþ*, v. I. 213. jfr. *riþa*.
- reþ*, v. I. 163. jfr. *rapa*.
- red (i ortnamn), se *ruþ*.
- reþa*, v.; reda I. 70.
- reþa*, f. II. 422; reda.
- reþa* (jfr. N. Sax. *rede*), adj. anom. II. 422; reda 463.
- redd* (N. Sax. *rede*, *reide*), f. II. 310.
- reþe* (redskap), n.; -rede (i innanrede o. dyl.), n. II. 325.
- repakaper*, m. II. 56; redskap, n. 317, 295.
- redst* (bibl.), 2 sg. imp. I. 331 —3. jfr. *riþa*.
- redhubuin*, p. adj. I. 122, 276, II. 405, 434; redebogen 458. jfr. *boin*.
- ref*, v. I. 221. jfr. *riva*.
- ref* (metref), f. II. 306.
- ref* (sandref), n. II. 316.
- ref* (refben), n. se *rif*.
- ref* (bukref), n. II. 316.
- ref* (sjöv., N. Sax. *reff*), n. II. 316.
- ref* (vinref, T. *rebe*), n. & f. II. 316.
- reghla*, f. II. 214, 220; regel, m. 244, 297, 323.
- regn, regna, se *ræghn*, *ræghna*.
- rek*, *reka*, se *vrak*, *vraka*.
- rem*, f. jfr. II. 34; 306.
- Rem* II. 286; Reims.
- remna*, v. se *rifna*.
- remna*, f. II. 321.
- ren*, f. II. 64; ren (åker-ren) 306.
- ren* (rendjur), m. II. 301; reo-oxe, m., renko, f. 287.
- ren*, *renn*, adj. II. 409, 411, 600; ren 456.
- render*, p. adj. II. 375.
- renfærþogher*, adj. II. 389.
- renlivi* (kyskhet, kloster-orden, Cod. Bur. s. 27, H. Birg. Up. I. s. 401, II. s. 14, Vadst. Kl. R. s. 1, 5), n. jfr. *lifnæper*.
- rensa*, v.; I. 49.
- rep* (ÓGL., Upl. L.), n.; rep (funis) II. 316.

- repa* (mäta jord med rep, VGL.), v.; refva I. 52.
- res*, v. I. 219. jfr. *risa*.
- resa* (erigere, excitare), v. I. 260, 219; resa (äfven: iter facere, T. *reisen*), 74, 415.
- resa*, *reisa* (T. *reise*), f. Anm. 28; resa II. 209, 597.
- resande, p. pres. I. 415.
- rese, m. I. 219.
- resenär* (ryttare), m. II. 52; resenär 293, 309, I. 219.
- resning, f. II. 306.
- rest*, *ret*, 2 sg. impf. I. 213, 212, 331. jfr. *ripa*.
- reta*, v. I. 104; 52, 99.
- refva (om segel, N. Sax. *reffen*, Holl. *reeven*), v. I. 52.
- refva (mäta), se *repa*.
- refva, f. se *riva*.
- refvel (sandrefvel), m. II. 303.
- ria, f. II. 321.
- riap*, v. I. 163. jfr. *rapa*.
- ribba, f. II. 321.
- riþ*, v. I. 163. jfr. *rapa*.
- riþ* (se Vestm. L., Hert. Fredr. 1169, Isl. *hríð*), f. II. 97.
- riþa*, *riþu*, v. I. 212—213, 331; rida 250, 180. jfr. *reþ*, redst, *rest*.
- riþandi*, *riðhandis*, p. pres. I. 421 i noten; ridande, -des 421.
- riddaraskap*, -arskap, -irskap, n. II. 121; ridderskap 317, 295.
- riddarhus, n. II. 336.
- riddari*, m. II. 206 (jfr. 390); riddare 315.
- ridt (T. *ritt*, jfr. Isl. *reið*, Gottl. L. *magha raip*, släktingars ridt vid bröllop), f. II. 311.
- rif*, n. II. 124; ref (refben) II. 316, I. 222.
- riflika* (H. Birg. Up. III s. 357, frikostigt), adv. jfr. *river*.
- rifna* (H. Birg. Up. II. s. 236), v. I. 48, 222; reinna 48.
- rigta, rikta (syfta, mätta, T. *richten*), v. I. 51.
- rika?* v. I. 192. se *rækka*.
- rikedom, rikdom (N. Sax. *rike-dom*, *rikdom*, Isl. *rikidæmi*), m. II. 302. jfr. *rikt*, *öper*.
- riker* (mächtig, rik, se Cod. Bur. s. 30, 144 och Lagarne), adj. II. 379, 380, 434, I. 192; rik, -rik II. 456, 467.
- riki*, n. II. 132 (jfr. 13, 17), 138, 248, 251, 253, 257; rike 324 (jfr. 21), 139, 334, 340—1.
- riksdaler (T. *reichsthaler*), m. II. 330. jfr. daler.
- rikt* (rikedom, Alex. 2667, 6101), f.
- rikta (göra rik), v. I. 50.
- Rikuver*, m. II. 261.
- rinnin*, p. adj. I. 436—9.
- rin*, kompar. II. 449, 454.

rinda, v. I. 181. jfr. *rundit*.
ringa, *ringia*, v. I. 181—2 (jfr. 507); *ringa* (med klocka) 70. jfr. *rang*, *rungit*.
ringa (N. Sax. *ring*, *ringe*), adj. & adv. II. 463—4, 469.
ringer (Vestm. L., Hels. L.), m. II. 301. jfr. *gulringer*.
ringia (cingere, Cod. Bur. s. 509), v.; *ringa* (röra ring), omringa I. 52. jfr. ÖGL. *ringaper* (rund).
ringrör, *-röre*, n. II. 110. jfr. *rör*.
ringslunga sik (slingra sig i ring, se H. Birg. Up. III. s. 74), v. jfr. *slinga*.
rinka? v. I. 187—8. se *rykkia*.
rinna, *rænna*, v. I. 178—9, 181, 243, 260, 330, II. 375; *rinna* I. 255, 415; *ränna* (springa) 169. jfr. *ran*, *rant*, *runno*.
rinnande, p. pres. I. 415.
rinnari, m. II. 206.
risa (uppstiga), v. I. 218, 260. jfr. *res*, *riso*.
Rislinger, *-lingi* II. 283; *Ruslingen*.
riso (Med. Bib. I. 268), v. I. 218. jfr. *risa*.
riap, m. II. 301.
rist (Cod. Bur. s. 524, 416), f. II. 97, 311. jfr. *plogrist*.
rista (skära), v. I. 223—4; 295, 74.

rista (skaka, Gregor. s. 261), dial. *rysta* (jfr. Gottl. L. 19: 37 *ryst*, skakning), v.; I. 295, 73.
rita, *rit*, *ritu*, v. I. 219—220; *rita* 52. jfr. *raitu*.
riup, n. se *rup*.
Riup II. 279.
riupa, v. I. 229—230, 303, 331, 508. jfr. *röt*.
riuka, *ryka*, v. I. 231—2, 246, 260; *ryka* 256, 232, 247, 289, 299. jfr. *rök*, *rukit*.
riuta, *ryta*, *röta*, v. I. 225 (jfr. II. 357), 508; *ryta* 256, 247, 263, 288. jfr. *röt*, *rutu*.
riuva, *ryva*, v. I. 237—8, 246. jfr. *rovin*, *ruvin*.
riva, *riuvu*, v. I. 221—2; *riva* 251, 245; *rifvas* 487. jfr. *ref*, *sönderrifven*.
riva (Bonav. s. 193), f.; *refva* I. 222.
river, adj. II. 384. jfr. *riflika*.
Rive fjord, m. II. 347. jfr. *fjorper*.
ro (VGL. IV. 15: 12, 15, Södm. L. B. B. 33: 3, Kg. Styr. II. 84), *roda* (Kg. Styr. II. 24), f.; *ro* (hvila) II. 307. jfr. *oro*.
ro (höft), f. II. 307, 328.
roa, v. I. 122—3, 167, 242, 286, 496, 506; *ro* 116, 374, 404. jfr. *roen*.

- roa (folk. roga), v. I. 53, 374, 404. jfr. *oroa*, bero.
- ropa rum*, n. II. 273.
- ropa rætter*, m. II. 273.
- roper*, m. II. 273; rodd 308. jfr. *utroper*.
- Roper, Ropin*, m. II. 273, 271 i 3:e noten, 283.
- roder, ror (N. Sax. *roder, roer*, Dan. *ror*), n. II. 318, 332. jfr. *stjorn, styri*.
- Ropfos*, m. II. 263.
- rodhi*, m. II. 185, 201, 243.
- rodhna*, v. se *rudhna*.
- rodhne* (bibl.), m. II. 186, 243 i 2:a noten; rodnad 309, 201, 243.
- Ropolvarper*, m. II. 146, 262.
- Ropsbyggjar?* dial. *Rosbigjar, -piggjar, Rotspikar*, m. pl. II. 628. jfr. *Rospigg*.
- Rodskarlar*, m. pl. II. 629.
- Rodsmæn*, m. pl. II. 628.
- roen* (dial.), p. preter. I. 123, 506. jfr. *roa*.
- rof* (Gregor. s. 280, Med. Bib. I. 421, H. Birg. Up. II. s. 198, N. Sax. *rof*), n. I. 238 (se noten); II. 131 (se noten & Anm. 25). jfr. *ruf*.
- roff, ruff* (på fartyg, N. Sax. *rof*), m. II. 301.
- roffa*, v. I. 238 (jfr. noten).
- rofna aker* o. s. v. II. 219. jfr. *rova*.
- roki?* dial. *roke*, m. II. 191; råge, m., råga, f. II. 201—2.
- rokker* (spinnrock, Bonav. s. 14, 33, Cod. Bildst. s. 707, 805 *rok* i dat. & ackus., Isl. *rokkr*), m.; rock II. 301.
- rokker* (klädesplagg, Alex. 7356, T. *rock*), m. II. 301. jfr. *vakn-rokker*.
- roliker* (lugn, stilla, Med. Bib. I. 123, H. Birg. Up. I. s. 47), *roligher* (Vadst. Kl. R. s. 14), adj.; rolig II. 458.
- rolikhet* (lugn, Bonav. s. 125), f.; rolighet.
- rom* (fisk-rom), m. II. 301.
- rom, rum* (spritdryck), m. II. 302.
- Romara borgh*, f. II. 278; Rom.
- Romrarar*, m. pl. II. 268—9, 206, 267; Romare, sg. 344, 315, 338; -inna, f. 346.
- Romersk, se *römsker*.
- romna*, gen. pl. för *rofna* II. 219. jfr. *rova*.
- Romundabopfir*, f. pl. II. 278, 262; Bodarna.
- Romunder*, m. II. 262.
- rop* (Stads L. Eds. 12, N. Sax. *rop*, jfr. Isl. *hróp*, calumnia, convicium), n.; II. 316. jfr. *op*.
- ropa* (diffamare, i var. till ÖGL. Kr. B. 27: 2, lika med Isl. *hrópa*; men clamare i H. Birg.

- Up. III. s. 42, Boñav. s. 116, lika med N. Sax. *ropen*), v.; ropa (clamare) I, 46, 60—I. jfr. *röpa*, *öpa*.
- roppa* (VGL. I), *rumpa* (VGL. II, MELL.), f.; *rumpa* II. 321.
- rorkult (stång på roder), m. jfr. *kult*.
- ros*, f. II. 91; 310, 243, 323, 329; Ros, m. 343.
- ros* (loford, jfr. Kg. Styr. II. 71 a *rosom*, för beröms skull, för att viuna loford, Isl. *hrós*), n. ?; *ros*, n. II. 72. jfr. *rosn*.
- rosa* (Kg. Styr. II. 38, Isl. *hrósa*), v.; I. 46.
- rosende, rosenblommande (folkv.) I. 406—9.
- Roslagen II. 273 (jfr. 2:a noten), 347.
- rosn* (loford, H. Birg. Up. I. s. 319, 331, Isl. *hrósan*), f.
- Rospigg, m. II. 345. jfr. *Ropsbyggjår*.
- rost*, f. se *rast*.
- rost (på metall, säd, T. *rost*), m. & f. II. 311, 630. jfr. *rudher*.
- rosta*, -as, v. I. 55.
- rosti* (se Stads L. B. B. 22 *quinor som vaka ofuer brygningom sinom eller rosta*, jfr. Isl. *hrosti*), m.; *rost* (vid brygd o. s. v.) II. 311.
- rot*, f. II. 158 (jfr. 14, 18), 165, 248, 251, 254; 312, 160, 165, 328. jfr. *græsrot*.
- rotan*, f. II. 96.
- rotin*, *rutin*, adj. II. 405; ruten 458. jfr. *rutna*.
- rotta*, *rätta* (N. Sax. *rotte*), f. II. 321, 287. jfr. *mus*.
- rova*, f. II. 219, 220, 240; *rofa* 321. jfr. *röfna*, *romna*.
- rovin*, p. preter. I. 237. jfr. *riuva*.
- royna*, v. se *röna*.
- rup*, *-riup*, *-ryp* II. 279; *-rud*, *-ryd*, *-röd*, *-red* (i ortnamn).
- rupa*, f. II. 279.
- ruddi*, -er, v. I. 78, 426. jfr. *ryfia*.
- rudher* (rost, rubigo, H. Birg. Up. II. s. 90, III. s. 383, Isl. *ryð*, *ryðr*), n. II. 124.
- rupmi*, m. II. 200, 243 i 2:a noten.
- rudhna*, *rodhna*, v. I. 508, 230, 303; *rodna*.
- ruf* (Isl. *rof*), n. I. 238. jfr. *köp*, *legghu-*, *mala-*, *val-*, *værnaruf*. jfr. ock *rof*.
- ruff, se roff.
- ruff (drift, fart, Eng. *ruff*, lyftning), m. II. 302.
- rugher*, m. II. 35; råg 301. jfr. *vinterrugher*.
- ruckit* (dial.), p. preter. I. 232. jfr. *riuka*.
- ruckit* (dial.), p. preter. I. 192. jfr. *rækka*.

- rulla (N. Sax. *rullen*), v. I. 46.
rum, n.; II. 316.
rum, *rummi*, adv. II. 381.
rumber, adj. II. 381—2; *rum* (sjöv.).
Rumfaratunir, f. pl. II. 278; Romfartuna.
rumgavul, adj. II. 402, 381.
rumlika, adv. I. 381.
rumpa, se *roppa*.
rumptång, m. II. 312 i l:a noten. jfr. *tånge*.
run, *runa*, f. II. 64; *runa* 321.
runa (mumla, Alex. 5637), v.
rundit, p. preter. I. 181. jfr. *rinda*.
rundskuren, p. adj. I. 450.
Runeberg, m. II. 343.
rungit (dial.), p. preter. I. 181. jfr. *ringa*.
runka, v. I. 46, 188.
runno (Cod. Bur. s. 12, 172), *-in*, v. I. 179. jfr. *rinna*.
Runur II. 615.
rusande, *-des* I. 421.
russin, n. II. 318.
rustning, f. II. 294, 306.
ruter, m. II. 304.
rutin, adj. se *rotin*.
rutmi, m. II. 200.
rutna, v.; *ruttna* I. 48.
rutsch (T. *rutsch*), m. II. 301.
rutscha (T. *rutschen*), v. I. 46.
- rutu* (dial., se *Säve*, *Starka Verb.* s. 22), v. jfr. *riuta*.
ruvin, p. preter. I. 237. jfr. *riuva*.
-ryp, se *-rup*.
Ryp II. 279.
rypia, v. I. 78, 79, 89—90, 328, 426; *rödja* 290, 70, 79, 85—6, 88, 94, 328, 337, 368. jfr. *ruddi*.
rygger, m. II. 46; *rygg* 301; till *rygga* 333.
ryka, v. se *riuka*.
rykkia, v. I. 187—8, 234; *rycka*, *-as* 299, 73—4, 256, 289. jfr. *röck*.
rykt, f. II. 311.
rykta, v. se *rökta*.
ryma, v. II. 445; *rymma* I. 69, 114, 180.
rymd, f. II. 310.
rynkia, v. 188, 295; *rynka* 295, 54, 73, 180.
rynkia, f. II. 224; *rynka* 321, I. 188.
rysta (*skaka*), v. se *rista*.
ryta, *ryva*, se *riuta*, *riuva*.
Ryzar, m. pl. II. 267—8; *Ryss*, sg. 344.
rå, v. se *rapa*.
rå (dial.), f. se *vra*.
rå (*stång*), f. se *ra*.
rå (*rådjur*), f. se *ra*.
rå (*troll*), n. II. 326 (jfr. I:a noten).

- rå (gorå, tunnrå), n. 326 (jfr. 2:a noten).
- råd, råda, se *rap*, *rapa*.
- rådbråka (N. Sax. *radbraken*), v. I. 53.
- rådslag (T. *rathschlag*), n. I. 132—3.
- rådslå, v. I. 132—3. jfr. *sla*.
- rådstuga, se *rapstuga*.
- rådvill, adj. jfr. *vilder*, *villaradha*.
- råg, råge, råga, se *rugher*, *roki*.
- råir (dial.), f. II. 82. jfr. *rör*.
- råka, se *raka*.
- rån, råna, se *ran*, *ræna*.
- ræp*, *ræpo* (Cod. Bur. s. 26, 27), v. I. 163, 302. jfr. *rapa*.
- rædha* (förskräcka, Bonav. s. 227, Alex. 5346), *ræpas* (Cod. Bur. s. 497, VGL. IV, MELL.), *rætz*, v. I. 482 i 1:a noten, 367, 374, 481, 485; *rædas* 291, 71, 482, 484. jfr. *rædder*.
- ræpandis* (Sv. Dipl. V. 374), p. pres.; *rædandes*.
- rädda (N. Sax. *redde*, T. *retten*), v. I. 51.
- rædde* (MELL., Kg. Styr. IV. 4: 5, 7: 5, 6, Sv. Dipl. V. 376), f. II. 227. jfr. *hugh-rædde*.
- rædder* (Cod. Bur. s. 498), p. preter. (se *rædha*) II. 389; *rædd* I. 484. jfr. *hugh-rædder*.
- ræddogher*, adj. II. 189, 389.
- ræddugli*, -*oghi*, m. II. 188 (se ock MELL.); *ræddhåga*, f. 322, 201.
- ræpeliker* (Kg. Styr. IV. 2: 4, 6: 4), *ræpeleker* (Cod. Bur. s. 497, 526), -*leken*, dial. *rælig*, adj. II. 395, 428.
- rædiða* (N. Sax. *reddies*, *radius*), f. II. 322.
- ræpzl*, *ræzl* (Cod. Bur. s. 18, Kg. Styr. IV. 1: 13, 6: 9, VGL. IV), f. I. 230; *rædsla* II. 322.
- ræf* (tak), n. II. 116.
- ræfst*, f. II. 97; *ræfst* 311, 294.
- ræghn*, *regn* (Kg. Styr. IV. 7: 34), n. II. 116; *regn* 316.
- ræghna* (Med. Bib. I. 300, 322), v. I. 113; *regna* 48, 49.
- rægnul*, dial. *regnal*, adj. II. 402, 401.
- ræka*, *reka*, v. I. 152—3. jfr. *vraka*.
- rækinskaper* (MELL., Magu. Er. Test., N. Sax. *räkenschap*), m.; *räkenskap* II. 292.
- rækka?* *rækkia*, v. I. 191—2, II. 623; *ræcka* (förslå) I. 255, 72—3, 298. jfr. *ræck*, *ruckil*.
- rækkia*, v. I. 81, 192; *ræcka* (sträcka) 72.
- rækna* (VGL. II, ÓGL, F. H. T. *rechenen*), v.; *rækna* I. 48. jfr. *tækia*.

- räkning* (Upl. L., Gottl. L., Kg. Styr. III. 54, F. H. T. *rechenunga, rehnunga*), f.; räkning II. 306.
- ræna*, v. I. 113, 114 i l:a noten, II. 357; råna I. 46—7.
- ränker* (T. *ränkø*), f. pl. II. 312, 323.
- rænna*, v. intrans. se *rinna*.
- rænna*, v. trans. I. 178—9, 260; rænna 69.
- rænua*, f. II. 321, I. 179.
- rännil*, m. II. 303, 328, I. 179.
- ränsel* (T. *ränzel*), m. II. 303.
- rænta* (Vadst. Kl. R. s. 40, H. Birg. Up. III. s. 430, T. *rente*, af Fr. *rente*), f.; ränta II. 321.
- rætfærbuher*, adj. II. 389; rättfärdig.
- rætikia* (se Läkeb. C., T. *retich*), f.; rättika II. 322.
- rætlösa*, f. II. 218.
- rætta*, v. I. 105; rätta, rätta 54, 99.
- rættari*, m. II. 206; rättare 315.
- rættarin*, -ane (MELL. B. B. 21: I i var.), kompar. II. 449.
- rætter*, m. II. 52 (jfr. 13, 17), 140, 248, 251; rätt 308; till rätta, inför rätta 53.
- rætter*, adj. II. 383, 434, 449; rät, rätt 457; med rätta 53, 466; i rätten tid 466, 607; rätan, f. sbst. 462, 502. rätt fram, adv. II. 466. rättfången, p. adj. I. 254. jfr. *fangin*. *rættind* (rätt), f. II. 97. rättrogen, p. adj. I. 438. jfr. *troin*. rättskaffen, -ens (T. *rechtschaffen*), p. adj. I. 451, II. 458. rättskaffenhet, f. I. 451. *rætvís*, adj. II. 415; rättvís 456. jfr. *vís*. *rætvísá*, -vísí, f. II. 217, 220, 226; rättvísá 322. *ræver*, m. II. 34; räf 301; räf-hona 287. *Ræver*, m. II. 265; Räf 343. *rö*, f. II. 82; rö, f. & n. 307, 298, 326, 328. jfr. *rör*. -röd (i ortnamn), se *-rup*. *röper*, adj. II. 374, 265, I. 229, 303; röd II. 456. *rödja*, v. se *rypia*. *rödlett*, adj. II. 383, I. 219. jfr. -leter. *röf*, f. II. 306, I. 238. *röghía* (angifva, anklaga, yppa, Cod. Bur. s. 136, 528, Bonav. s. 181, Alex. 6329), v.; röja I. 69. *rök*, v. I. 231. jfr. *riuka*. *röker* (Isl. *reykr*), m, II. 46, I. 231; rök II. 301.

- röker*, Gottl. L. *raukr* (Isl. *hraukr*), dial. *rök* (skyl), m. II. 46.
- röka* (för: ryka, Isl. *riúka*), v. intrans. se *riuka*.
- rökia* (Isl. *reykia*), v. trans. I. 260; *röka* 231—2.
- rökäsi*, *rökelse* (Cod. Bur. s. 503), n. II. 131, 253; *rökelse* 312.
- röck* (dial.), v. I. 188. jfr. *rykia*.
- rökta*, *rykta*, v.; *rykta* I. 51.
- römsker*, adj. II. 269, 267; Romersk 457.
- röna*, Gottl. L. *royna*, v. I. 114 i 1:a noten, 367, 426; *röna* 73. jfr. *utrönter*.
- röni* (se Hert. Fredr. 544 *vnder een röna*)? dial. *röne*, m. II. 306; *rönn*, f. ib.
- röpa* (diffamare, ÖGL. Kr. B. 27: 2), v. jfr. *öpa*. jfr. ock *ropa* med Mös. Göt. *hropjan* (clamare).
- rör*, *röri*, n. II. 110, 133; *rör* 316. jfr. *ring-*, *stenrör*.
- rör* (arundo), n.? II. 82; n. 316. jfr. *råir*, *rö*.
- röra* (VGL. I. Br. pr., ÖGL., Cod. Bur. s. 101, jfr. Isl. *hræra* = *hrorra* med F. N. Sax. *hrorian*, sedan *rören*), v.; I. 69.
- Röriker*, m. II. 261.
- rörpipa*, f. II. 82.
- rörtegher*, *rötegher*, m. II. 82.
- rörvass*, m. II. 33, 82.
- rösevisla* (lekatt, Med. Bib. I. 360, Isl. *hreyvisla*), dial. *roslevesla*, *russeviska*, *reslevesla*, *rötevisla*, f. jfr. *visla*.
- röskeleker* (frimodighet, hurtighet, raskhet, Cod. Bur. s. 422, Isl. *röskeleker*), m. jfr. *rasker*, *raskleker*, *-leker*.
- röst*, f. II. 95; 310 (jfr. 633).
- röt*, 2 sg. impf. I. 229, 331. jfr. *riupa*.
- röt* (Alex. 4418), v. I. 225. jfr. *riuta*.
- röta* (ryta), v. se *riuta*.
- röta* (putrefacere, VGL.), v.; I. 74.
- röva* (VGL. III, Bjärk. R., N. Sax. *röven*), v. I. 238 i noten; *röfva* 52, 238.
- röfvarband*, n. II. 336.
- rövari* (VGL. III, Cod. Bur. s. 7, N. Sax. *röver*), *rauferi* (Gottl. L.), m. II. 205, I. 238 i noten; *röfvare* II. 315.

S.

- sa*, pron. se *sar*.
sa, v. I. 128—9, 167, 242, 286, 379; så 116. jfr. *sae*, *sain*, *besä*.
sa (såg), v. I. 119. jfr. *seia*, *sat*.
sa (dial., skall), v. I. 271. jfr. *skula*.
sa, m. se *sar*.
sabel, m. II. 303.
sap (furfur), f. II. 59; sådor, pl. 323, 243.
sadelbruten, p. adj. I. 450.
sapul, *sadhil*, m. II. 39, 40, 139; *sadel* 303.
sae, v. I. 129. jfr. *sa*.
saft (T. *saft*), f. II. 311. jfr. *lagher*.
sagh, f. I. 221; såg II. 306.
sagh, *saghu*, -e, v. I. 119. jfr. *seia*.
sagha, f. II. 212; *saga* 321; *Saga* 313 i 1:a noten. jfr. *fram-*, *laghsagha*.
saghaper, p. preter. I. 429, 432—5. jfr. *sighia*.
saghpi, -per, v. I. 83—4. jfr. *sighia*.
sagher, adj. I. 427, 429—430, II. 380 (se ock S. Birg. Avtogr. A. *sagh*). jfr. *unden sagher*.
sghn, f. II. 65; *sagen*. jfr. *sæghn*.
sgolik, adj. II. 324.
- sain*, p. preter. I. 129. jfr. *sa*, *osain*.
sak, f. II. 58 (jfr. 12, 16), 68, 163, 248—9, 251, 253, 538; 310 (jfr. 21), 334.
saka, v. I. 49; *försaka* 44.
saker, adj. II. 378, 406; 459, 462.
sacka (dial.), v. I. 44, 189.
saklösa, f. II. 217.
sakna (Alex. 8495), v.; I. 49.
saksöki, -*sökiandi*, m. II. 204, 254.
sakta (T. *sachte*), adv. & adj. II. 463—4, 469.
sal, m. II. 50, 275; 301. jfr. *Iorsalir* (se Anm. 41), *Upsalir*.
sal, f. se *sial*.
sala, f. II. 212; till *salu*, *afsalu*, *salu-* (bod o. s. v.), 324, 332, 613.
Salar, m. pl. II. 275; *Sala* 346—7.
sald (ett slags mått, se Med. Bib. I. 368, Isl. *sáld*), n.; såll (grof sikt, P. Månsson *sald*, sikt, Isl. *sáld*) II. 317. jfr. *sælda*.
saldi, -der, v. I. 84. jfr. *sælia*.
sali, m. II. 184.
salogher, *sælugher*, adj. II. 387, 454; *salig* 458.

salt (VGL. I. K. B. I), n.; II. 316, 314.
salta, v. I. 45, 147.
saltari, *psaltari*, m. II. 206; *psaltare* 315.
salter (Cod. Bur. s. 505, MELL.), adj. II. 383; *salt* 457.
saltstod, f. II. 88, 310.
sam, v. I. 201, 507. jfr. *sima*.
saman, adv. II. 403—4; *samman*.
saman læsa (plocka i hop, samla, Cod. Bur, s. 152), v. I. 158. jfr. *läsa*.
samansnot, p. preter. I. 124. jfr. *snoa*.
samarfva, adj. II. 463.
-samber, i adj. II. 382; *-sam*.
sambland (beblandelse, Upl. L. i yngre hdskr.). jfr. *bland*.
samdi, *sampt*, v. I. 79. jfr. *sæmia*.
samdrägt, f. II. 311.
samfunder? *samfund* (MELL.) II. 55; *samfund*, n. 316. jfr. *funder*.
samfäld, p. preter. I. 448.
sami, pron. adj. II. 522, 537, 613; *samme* 548.
sanka, *sanka*, v. I. 50 i noten; *samka*.
samkolli, *-kulli*, *-kulla*, adj. anom. II. 421.
samkuller (MELL.), m. II. 421. jfr. *kulder*.

samla (T. *sammeln*), v. I. 47—8.
sammanhang (T. *zusammenhang*), n. II. 317.
sammankomst (N. Sax. *sambikumst*), f. II. 311. jfr. *-komst*.
sammæt, se *examit*.
sammanskott, n. Anm. 26. jfr. *skot*.
samna (*samla*, se VGL. IV. 16: 16, Cod. Bur. s. 140, Isl. *safna*, sällan *samna*), v. II. 402; jfr. med *sannad hand*.
samqvæmd (ÖGL. Kr. B. 27 pr., Kg. Styr. IV. 1: 21, H. Birg. Up. I. s. 80), f. II. 97; *samqväm*, n. 317. jfr. *qvæmd*.
sams, adv. II. 464.
samthokki, m. II. 223. jfr. *samþykkia*, *thukki*.
samtida, adj. & sbst. II. 463.
samþykkia, *-as* (Södm. L. Add., Upl. L.), *-þykki*, *-þykter* (Sv. Dipl. V. 377—8), v.; *-þykkinn*, p. preter. I. 73, 436—9; *samtycka*. jfr. *þykkia*.
samþykkia (Södm. L. Add., MELL., Magn. Er. Test.), f. II. 223; *samtycke*, n. jfr. *þykkia*.
samvara, *-væra*, *samvara* (Cod. Bur. s. 193), f. II. 211. jfr. *vara*.
samvist (umgänge), f. se VGL. jfr. *vist*.

- samvistas* (hafva umgänge), v. se VGL. jfr. *vistas*.
- samvit* (medvetande, förstånd, jfr. VGL. II. Add. och Kg. Styr. I 2, II 76, med Upl. L., Södm. L., MELL.), n. II. 116; samvete 325. jfr. *vit*.
- Sandaholt*, n. II. 280.
- Sandbro*, f. II. 265, 277.
- sander*, m. II. 22; sand 302; Sandarne, pl. 22.
- sander*, *sanner*, adj. II. 372, 375, 433, 454; sann 456. jfr. *osander*.
- sang*, v. I. 182. jfr. *singa*.
- sanger* (Cod. Bur. s. 25), m. II. 35, I. 183; sång II. 630. jfr. *aptunsanger*, *ottu-*, *örnasanger*.
- sank*, v. I. 188—9. jfr. *sinka*.
- sank*, i sank I. 189.
- sank* (N. Sax. *sank*, sjunkande), adj. II. 456, I. 189.
- sannarin*, kompar. II. 449.
- sannind*, f. II. 96, 253; sanning 306.
- sannspädd*, p. adj. I. 451.
- sar*, *sa*, m. II. 49, 154, 624; så 304.
- sar*, *sas*, *sa*, pron. m. II. 489—493, 539, 599, 600, 618. jfr. *su*, *þan*.
- sar*, adj. II. 412, 413, I. 428; sår (föräldr.) jfr. *svar*.
- sar*, n. II. 412; sår.
- sara*, adv. II. 412. jfr. *svar*.
- sarbetter* (Isl. *sárbeitt*), adj. II. 24.
- sarþ*, v. I. 207. jfr. *særþa*.
- sarþuli*, *-þoli*, m. II. 200.
- sarf*, m. II. 301.
- sargha*, v. I. 426; sarga 45.
- Sarkland*, n. II. 272, 270.
- sarlíka*, adv. II. 412.
- sas*, pron. se *sar*.
- Sassan* II. 286; Saxen 347.
- sat* (Cod. Bur. s. 502), *saat*, 2 sg. impf. I. 331. jfr. *seia*, *sa*.
- sat*, f. & n., *sata*, f. II. 112 (se ock MELL.). jfr. *forsat*.
- sat*, *satom*, *-i*, v. I. 159. jfr. *sitia*.
- sater*, *satter*, adj. II. 382; sät. jfr. *osater*.
- sats* (T. *satz*), m. II. 308.
- satti*, *-er*, v. I. 84, 426; *sattis* (satte sig), *-os* 465. jfr. *sætia*.
- Savojard*, m. II. 344.
- sax*, f. II. 306.
- Saxare*, m. II. 344.
- Schweizare*, m. II. 344.
- se*, *sei*, *si*, pres. konj. sg. (må vara) I. 155, 341; *se*, *sein*, *sen*, 3 pl. 345, 347. jfr. *vara*.
- sea* (se), v. se *seia*.
- sean* (se honom) II. 534.
- seandi*, *-dis* II. 119, 404.
- sed*, *sedan*, *sedermåra*, *sedig*, se *siper*, *sipan* o. s. v.

- sedel (äldre T. *zedel*), m. II. 141, 303.
- segpi*, *segt*, v. I. 84. jfr. *sighia*.
- segel-led, f. II. 310. jfr. *lep*.
- segh*, v. I. 215. jfr. *sigha*.
- segher* (Med. Bib. I. 175, Isl. *seigr*), adj.; seg II. 456.
- seghl* (Södm. L.), *sæghel* (Alex. 8707), n.; segel II. 318. jfr. *sighil sten*, *sæghl træ*.
- segla, segling, seger, se *sighla* o. s. v.
- seia*, *sea*, *sia*, *se*, dial. *sid*, *si*, v. I. 118—119 (jfr. 505), 160, 286, 318, 367 i noten, 374; se 254 (jfr. 505), 116, 240, 262, 288. jfr. *sa*, *sagh*, *sat*.
- secken*, *sicken* (jfr. Bellman III. 53 *ack*, *si'cken en*), fem. *secka*, *sicka* (dial.) II. 532.
- Seland, n. se *Sialand*.
- self*, *selke*, se *silver*, *silki*.
- seliker*, *siliker*, pron. adj. II. 531. jfr. *sliker*.
- sem*, se *sum*.
- semp sik*, *semp sik*, p. preter. I. 480. jfr. *sæmia*.
- sen*, pron. poss. II. 484, 538. se *sin*. jfr. *sennir*.
- sen*, *senari*, *-aster*, adj. II. 435, 469; *sen*, *senare*, *-ast* 456, 469; *sednare*, *-ast* 469. jfr. *senna*.
- sena*, f. se *sina*.
- senarmer*, *senne mer*, adv. II. 450—2.
- senast*, *senarst*, adv. II. 435; *senast*.
- senestum*, *senstum*, adv. II. 435, 455.
- senka* (dröja), v. I. 49; *sinka*.
- senna*, *senær*, *senare*, *-aren*, adv. II. 435, 449.
- sennir*, pron. poss. II. 484, 538, 604. jfr. *sin*.
- sentida*, adv. & adj. II. 463.
- ser*, *sir*, *sær*, *sæ*, pron. pers. reflex. II. 476, 472, 619.
- sevyrdher*, se *sveverper*.
- sex*, *sexton*, *sextio* o. s. v. se *siax* o. s. v.
- sexa*, f. II. 321, 596.
- si* (må vara), pres. konj. se *se*.
- sia*, v. se *seia*.
- sial*, *siæl*, *sal* (anima), f. II. 62, 68, 253; *sjæl* 306.
- Sialand*, *Siæland*, n. II. 272, 270; Seland.
- sialfs* (*siælfs*) *sins*, pron. II. 521. se *sialver*.
- sialfsvald*, n. II. 522; *sjelfsvald* 548.
- sialfviliandi*, *-dis* I. 417.
- sialver*, *siælver*, pron. II. 521; *sjelf* 547, 550. jfr. *sjelf-*.
- siang*, *siæng*, *sæng*, f. II. 157—8, 165, 249, 253, 257; *säng* 306.

siar, m. se *siör*.
siatti, räkn. se *sætti*.
siattunger, *siættunger*, *sættunger*,
 m. II. 586, 34.
siæu, *siæundi*, *siæutihi*, se *siu*
 o. s. v.
siæx, *siæx*, *sæx*, räkn. II. 559
 (jfr. 553—5); *sex* 589.
siæxtan, *siæxtan*, *sæxtan*, räkn.
 II. 560 (jfr. 553—5); *sexton*
 589, 591.
siæxtandi, *siæxtandi*, *sæxtandi*,
 räkn. II. 578 (jfr. 572—5),
 581; *sextonde* 589.
siæxtantighi, räkn. II. 571.
siæxtighi, *siæxtighi*, *sæxtighi*, *sæx-*
tio, räkn. II. 563—6 (jfr. 553
 —5); *sextio*, -ti 589, 566, 591.
siæxtighundi, -*tighindi*, -*tiondi*,
 räkn. II. 578 (jfr. 572—5),
 581; *sextionde* 589, 593.
siþa, f. II. 417; *sida* II. 321;
sido-, å *sido* 323, 332.
siþan, adv. II. 441; *sedan* 469.
siþar (senare), -*arst*, adv. II.
 442,
siþari (senare), -*arster*, adj. anom.
 II. 441, 469.
siþarmer, adv. II. 450—2; *se-*
dermera 470.
siþer (mindre), *sizt*, adv. II. 442;
sist (senast), adv. & adj. 469.
siþer, adj. II. 370, 442; *sid* 456.
siþer, m. II. 142; *sed* 309.

sidlykt (föråldr.), f. II. 333.
sidländ, p. adj. I. 450. jfr. -*länder*.
siþon (!), I pl. I. 357 i I:a
 noten.
siþugher, adj. II. 389; *sedig* 457.
siþvænna, f. II. 224; *sedvänja*
 322.
sidvördnad, m. II. 333 (se no-
 ten). jfr. *sævirþing*, *siuirdher*.
siel (sjödjuret), m. se *siæl*.
sjelf, se *siælver*.
sjelfmant, p. adj. I. 447. jfr.
mana.
sjelfskrifven, p. adj. I. 453.
sjelftagen, p. adj. I. 450.
sigha, -*u*, v. I. 215, 508. jfr.
segh.
sigher, m. II. 42; *seger* 304.
sigherlikæ (säkert, tryggt, se Sv.
 Dipl. I. 668), adv. jfr. *siker*.
sighersæl (Cod. Bur. s. 9, i Rø-
 gistr. Upsal. 163: I med yngre
 hand *ericus sighirsæle*), adj.
 II. 265, 408; *segersäll*.
Sighjriþer, m. II. 263, 53; Sig-
 frid.
sighia, *sæghia*, dial. *siu*, v. I.
 83—4, 91, 367, 429, 432—5;
säga 291, 67, 77 i noten, 78,
 86, 95, 337, 486. jfr. *saghþi*,
segþi, *saghaper*, *sagher*, *ful-*
sighat, *untsighia*.
sighla, v. jfr. *insighladher*, be-
 försegla.

- sighla*, v. I. 107—8, 304, 426; *segla* 47—8, 57, 99. jfr. *besegla*.
- sighil sten* (magnet, H. Birg. Up. I. s. 10, 400), m.; *segelsten* (föråldr.). jfr. *seghl*.
- sighling*, f. II. 69; *segling* 306.
- Sighripr* f. II. 264—5; *Sigrid*, *Siri* 342.
- Sightunir*, f. pl. II. 278; *Sigtuna*.
- Sighurper*, m. II. 263, 260, 265; *Sigurd*.
- signa* (MELL.), v. I. 113, 445; 48. jfr. *velsigna*.
- signa* (sjunka), v. I. 48, 215.
- sigt* (T. *sicht*), f. II. 311. jfr. *af-*, *insigt* m. fl.
- sigte*, n. II. 325.
- sik*, pron. pers. reflex. II. 476, 472, 478; *sig* 539—540, 550.
- sik*, m. II. 301.
- siker* (MELL., F. H. T. *sichur*, N. Sax. *seker*, af Lat. *securus*), adj. II. 406; *säker* 459. jfr. *sigherläkä*.
- sikerleker* (trygghet, säkerhet, Kg. Styr. III. 2, IV. 7: 33), m. jfr. *-leker*.
- siok* (dial.), m. I. 120—1.
- sicka* (dial.), v. I. 189. se *sinka* (*siunka*).
- sicksack* (T. *zikzak*) I. 145 i noten.
- sikt* (cribrum), m. II. 301.
- sikta* (se Hästläkeb.), v.; I. 51.
- sil*, m. II. 301.
- silä* (Med. Bib. I. 321, H. Birg. Up. I. s. 402), v.; I. 52.
- sild*, f. II. 155; *sill* 306, 287.
- silf*, n. se *silver*.
- silfbodd*, -bebodd, *sölfbodd* (folkv.), p. adj. I. 122 i 2a noten, 444. jfr. *boa*.
- silfkar* (Cod. Bur. s. 170 *selfcar*), n. II. 123.
- silfsmiper*, m. II. 123. jfr. *smiper*.
- Siljan* II. 347.
- siliker*, pron. adj. se *seliker*.
- silki* (Smäl. L., Gottl. L.), *selke* (Cod. Bur. s. 152), n.; *silke* II. 325.
- sill*, f. se *syll*.
- silver*, *syilver*, *selver* (Cod. Bur. s. 18), *silf*, *self*, n. II. 123; *silfver* 318, 140.
- silfverne* (folkv., T. *silbern*) I. 408.
- sim*, se *sum*.
- sima*, *simma*, v. I. 201—2 (jfr. 507 och MELL.), II. 382; *simma* I. 256, 52, 59, 297. jfr. *sam*, *summo*, *sumit*.
- Simbatunir*, f. pl. II. 278; *Simtuna*.
- Simbohundæri*, n. II. 280, 568; *Simtuna*.
- sin*, *sina*, pron. pers. reflex. II. 475 (se Anm. 30), 472, 477—8, 487, 538. jfr. *sins*.
- sin*, *sen*, *sit*, *sett*, pron. poss. II.

- 484—6, 487, 538—9; sin, sitt 541, 606. jfr. *sennir*.
- sin*, *sinni* (gång, vicis), n. I. 109, 133, 588, Anm. 28. jfr. *sinom*, *någönsin*.
- sin* (Vadst. Kl. R. s. x, H. Birg. Up. I. s. 63, 153, II. s. 134, 276, T. *sinn*, Dan. *sind*, *sinde*), *sinne* (Flores 108, 464), n.; *sinne* II. 325.
- sina*, f. II. 215, 243, 255; *sena* 321.
- singa*, *siunga*, v. I. 182—3, 239, 287; *sjunga* 252, 244, 247, 254, 261—2, 288, 415. jfr. *sung*, *sungo*.
- sinka*, *sicka* (dial.), *siunka*, v. I. 188—9 (jfr. 507), 239, 260, 287; *sjunka* 252, 244, 247, 254, 261, 288. jfr. *sank*, *sunko*, *söck*, *suckin*.
- sinka* (dröja), v. se *senku*.
- sinuær* (för *si-na*), pron. poss. II. 615. jfr. *sin*.
- sinodræt*, f. II. 93. jfr. *dræt*.
- sinom*, adv. II. 110, 318, 332, 597, 610. jfr. *sin*.
- sins*, pron. pers. refl. II. 476, 540. jfr. *sin*.
- Sinuas*, m. II. 274.
- siunga?* pron. adj. II. 518.
- siulip*, f. II. 85. jfr. *lip*.
- sior*, *sio*, *sjar*, m. II. 37, 252, 275; *sjö* 304 (jfr. 20), 288, 334; *-sjö* (i namn) 347; till *sjös* I. 131 i 2:a noten.
- sioskal*, f. II. 63. jfr. *skal*.
- sir*, pron. pers. refl. se *ser*.
- siskon* (T. dial. *zieschen*), n. II. 221, 318.
- sist*, se *siper*.
- sitia*, *sittia*, *sitin*, v. I. 159, 260; *sitta* 256, 240, 244, 288, 297. jfr. *sat*, *sätt*, *firisitit*, *for-sitin*.
- sits* (säte, T. *sitz*), m. II. 301.
- sits* (kattun, T. *zits*), m. & n. II. 298.
- siu*, *siugh*, *siau*, räkn. II. 559 (jfr. 553—5); *sju* 589.
- sjua*, f. II. 321, 596.
- siupa*, v. I. 230, 246; *sjuda* 252. jfr. *söþ*, *sufu*.
- siuper* (Upl. L., Vestm. L., penningpung), m.
- siugha?* se *sugha*.
- siukdomber*, m. II. 25; *sjukdom* 302.
- sjuke* (dial.), f. II. 225, 227; *sjuka* 321.
- siuker*, adj. II. 380; *sjuk* 456.
- sjukling*, m. II. 293, 302.
- sjukna*, v. I. 49.
- siundi*, *syndi*, *siaundi*, räkn. II. 577 (jfr. 572 -5), 581; *sjunde* 589.
- siunga*, v. se *singa*.
- sjungande*, p. pres. I. 415.

- siunka*, v. se *sinka*.
- siuncættinger*, m. II. 586.
- siutan*, räkn. II. 560 (jfr. 553—5), 571; sjutton 589, 591.
- siutandi*, räkn. II. 578 (jfr. 572—5); sjuttonde 589.
- siutighi*, *siautihi*, *siutio*, räkn. II. 563—6 (jfr. 553—5); sjuttio, -ti 589, 566, 591.
- siutighundi*, -*tighindi*, -*tiondi*, räkn. II. 578 (jfr. 572—5), 581; sjuttionde 589, 593.
- siuærings bater*, m. II. 586.
- sira* (dial.), v. I. 149. se *sova*.
- sivirdher*, *sevyrdher*, se *sveverper*.
- sizkin*, n. se *systkin*.
- siaefleker*, m. II. 384. jfr. *siæver*.
- siaeflikhet*, f. II. 98, 256; säfflig-het. jfr. *siæver*.
- sial* (sjödjuret phoca, Hels. L., Bjärk. R., Isl. *selr*), *siel* (Stads L. Kg. B. 17), dial. *säl*, m. II. 29, 34—5; sjel, själ (icke: skäl, skjäl), 301.
- siurl* (anima), f. se *sial*.
- siællsyn*, *siælsyn*, adj. II. 410, I. 449; sällsynt 452. jfr. *syn*.
- siælver*, sjelf, se *sialver*.
- siæng*, f. se *siang*.
- siætti*, sjette, se *sætti*.
- siæver*, *sæver*, adj. II. 384.
- sjö*, m. se *sior*.
- sjöare strand* (folkv.), f. II. 333, 37.
- skabber* (Med. Bib. I. 362, Läkeb. B. 70: 1), m.; skabb II. 302.
- skabbutter*, -*otter*, adj. II. 397.
- skapfa*, *skaddi* (Cod. Bur. s. 502), -*er*, v. I. 80, 99; skada 44, 296. jfr. *oskadder*.
- skapfi*, m. II. 178, 266; skada, f. 321, 201.
- skaf*, n. I. 173.
- skafsl*, *skavil*, m. II. 104.
- Skafstaporp*, n. II. 279.
- skaka*, v. I. 44—5 (jfr. 170).
- skaktavel* (schackspel, Sv. Dipl. IV. 710 från år 1340, Hert. Fredr. 419, 421, Flores 1177, Isl. *skáktafl*), *skap-*, *skajtar-* (Hert. Fredv. i var.), n. I. 164. jfr. *tavel*.
- skal* (skall), v. I. 270, 92, 307. jfr. *skula*.
- skal*, f. II. 62, 68; skål 306. jfr. *brödh-*, *knæ-*, *miætskal*.
- skal*, f. (H. Birg. Up. II. s. 106 f. & n.) II. 63, 253; skal. n. 316, 297. jfr. *not-*, *sioskal*.
- Skalander* II. 274; Skalunda.
- skald*, m. II. 308, 297.
- skaldra* (H. Birg. Up. III. s. 136 v.); skalra I. 48.
- skalf* (H. Birg. Up. II. s. 264 v. I. 201. jfr. *skialtra*.
- skalf* (i jordskalf), n. I. 201.
- skalkari*, n. II. 134.
- skalker* (Alex. 716, Bonav. s. 82

- 190, T. *schalk*), m; skalk II. 301.
- skall*, *skal*, n.; skall I. 195.
- skall*, v. I. 261. jfr. *skälla*.
- skalla*, v. I. 44, 195.
- skalle*, m. II. 319, 244.
- skallutter*, -*otter*, adj. II. 396.
- skalm*, f. II. 306.
- skalt*, 2 sg. impf. II. 270, 331. jfr. *skula*.
- skam* (skada, blygsel, vanheder, se VGL., Gottl. L., Cod. Bur. s. 18, 182), f. II. 68; 306.
- skamber*, *skæmbri*, adj. II. 381 —2, 433, I. 50. jfr. *ofskamber*, *skæmbær*.
- skamlös* (utan skada, okränk), adj. II. 416; *skamlös* (utan skam, utan blygd, T. *schamlos*). 625, Isl. *skammaz*, dial. *skammas*, v. jfr. *skæmma*.
- Skani*, *Skano* II. 277, 283; Skåne.
- skanisk* (Magn. Er. Test.), adj. II. 386; Skånsk; Skånska, f. sbst. 346.
- skank*, *skånk* (Dan. *skank*, F. Fris. *skonk*, N. Sax. *schunke*), f. II. 310.
- skans* (T. dial. *schanz*), m. II. 301.
- Skanungar* (H. Birg. Up. II. 260), m. pl.; Skåning, sg. II. 345.
- Skanungs bor*, m. pl. II. 268, 198, 283. jfr. *boi*.
- Skanungs hæræp*, n. II. 283; Skånings härad.
- skapa*, v. I. 172, 61, 426, 442; 44—5, 60. jfr. *skop*.
- skapande* (folk.) I. 409 i 2:a noten.
- skapare* (Södm. L. Præf.), m. II. 206; 315.
- skaplynde* (Cod. Bur. s. 395, Cod. Bildst. s. 299, Kg. Styr. II. 65), n.; *skaplynne* II. 324. jfr. *lynne*.
- skapnad*, m. II. 309.
- skar*, *skaro*, -*e*, v. I. 156. jfr. *skæra*.
- Skarar*, pl. II. 281, 270; Skara.
- skarf*, m. II. 301. jfr. Upl. L. *skarfwom* (skärvor).
- skari*, m. II. 183; skara, f. 321, 201—2, 245.
- skarlap* (Gottl. L., Med. H. T. *scharlat*, *scharlach*), *skarlakan* (Flores 1997); *skarlakan*, n. II. 296, 318.
- skarn* (G. Ordspr. 192), n. II. 105.
- skarra* (Med. Bib. II. 15, T. dial. *scharren*, Dan. *skurre*), v.; skorra I. 51.
- skata*, f. II. 321.
- skatter*, m. II. 27; skatt 308.
- skaut*, n. se *sköt*.
- skava*, *skavin* (Med. Bib. I. 167 —8), v. I. 173; skafva 252, 45, 70, 298. jfr. *skof*.

- ske* (N. Sax. *sken*), v. I. 119 (jfr. 505), 426; 116.
- skedh* (Läkeb. B. 46: 2, 57: 2, Isl. *skeið*), f.; sked II. 306. jfr. *murskedh*.
- skel*, n. se *skial*.
- sken*, v. I. 218. jfr. *skina*.
- skepelse, skepp, skeppare, se *skip* o. s. v.
- skepnad, m. se *skæpna*.
- skial*, *skial*, *skæl* (skilnad, gränsmärke, urskilning, bevis, vilkor, Isl. *skil*), n. II. 507; skäl 316; dial. *skel*, *skæl* (den medelst trampan på väfstolen åstadkomna öppning mellan trädarne, genom hvilken skottspolen går, Isl. *skil*). jfr. *skil*, *bolstapa skial*.
- skialliker*, *skialliker*, adj. II. 394 (jfr. I:a noten); skälig (för: skäl-lig) 458. jfr. *oskialliker*.
- skida*, f. II. 321.
- Skieptunir*, f. pl. II. 278; Skeptuna.
- skifta*, -te, se *skipta*, -ti.
- skil* (se ÖGL. Eps. 19 *til skils*, *til skials*), n. (men Ivan 1300, 1438, 3705 *miz rættan skil*) = *skial*. jfr. *iamskila*.
- skilia*, *skildi*, -der, v. I. 83, 88—9, 90, 442; skilja 290, 70, 78, 86—7, 93, 328.
- skilias*, *skilia sik* (Upl. L.), *skil-*
dis (Cod. Bur. s. 519 *skelias*, 149 *skeldos*), *skildz* v. I. 465, 481; skiljas I. 71, 482—3.
- skillinger* (se Upl. L., Vestm. L. II), m.; skilling II. 330.
- skilnaper*, *skialnaper*, *skialnaper*, m.; skilnad II. 292, 332, I. 87 i 2:a noten.
- skilsmessa, f. I. 87 i 2:a noten.
- skimmer (T. *schimmer*), n. II. 318.
- skin*, n.; skinn II. 316.
- skin*, *schin* (Gottl. L.), v. I. 119—120 (jfr. 505).
- skina* (glänsa, synas); *skinu*, v. I. 218 (jfr. 505); skina (glänsa) 251, 262, 298. jfr. *sken*.
- skinfælder* (G. Ordspr. 429, Alex. 7350, Vadst. Kl. R. s. 11), m.; skinnfäll. jfr. *fælder*.
- skinka* (N. Sax. *schinke*), f. II. 321.
- skinnari*, m. II. 206, 265.
- skinnbracka*, f. II. 223, 288, 322. jfr. *bracka*.
- skiolder*, *skiölder*, m. II. 149 (jfr. 14, 18), 165; sköld 301.
- Skioldungi* II. 283; *Skyllinge*.
- skiurta* (Hert. Fredr. 965). *skyrta* (Gottl. L. & Isl.), f.; skjorta II. 321. jfr. *særker*.
- skip*, n. II. 106, 139; skepp 316 (jfr. 21), 334, 338.
- skipa*, v. I. 356, 442—3; 54.

- skipaþin*, I pl. impf. konj. I. 356—8.
- skipan*, f. II. 96.
- skipari* (sjöman, båtsman, se Upl. L., Södm. L.), m. II. 206; skeppare 315.
- skipilsí*, n. II. 131; skepelse, f. 312.
- skipirska*, f. II. 220.
- skipt*, f. II. 97.
- skipta*, v. I. 111, 50; skifta 296, 100. jfr. *oskiptar*.
- skipti*, n.; skifte II. 325, 597.
- skipvist*, f. II. 94, 191. jfr. *vist*.
- skir*, *skiær*, *skær*, adj. II. 415 (jfr. I. 293 i noten, 428—9); skär 456. jfr. *oskir*.
- skira*, *skiæra*, *skæra* (rena), v. I. 293—4; skira ib., 52, 70, 113. jfr. *oskirðher*, *oskæra*.
- skirsl*, f. II. 95. jfr. *skyrðha skirsl*.
- skit* (N. Sax. *schite*), m. II. 301.
- skita* (jfr. Isl. *skíta* med N. Sax. *schiten*), v. I. 251.
- skiul*, m. se *skyl*.
- skjul* (Upl. L.), n.; skjul II. 316.
- skiulder*, se *skylder*.
- skiut* (häst, sto), dial. *skut*, n. jfr. *faru skiaut*.
- skiuta*, Gottl. L. *skiauta*, v. I. 224 (jfr. 31, 35), 246, 303; skjuta 252, 148, 254, 288. jfr. *sköt*, *skutu*.
- skiuter*, *skioter*, adj. II. 383, I. 224. jfr. *skylt*, *sköt*.
- skjuts*, m. II. 301.
- skiuva*, *skuva*, v. I. 238—9, 246, 508. jfr. *sköf*, *skovo*, *skuvu*.
- skiæ-*, jfr. *skæ-*.
- Skiæþvi*, n. II. 280.
- skiael*, n. se *skæl*.
- skiaelgher*, *skaelgher*, adj. II. 22, 265.
- skiaelva* (Gregor. s. 399), v. I. 201; skälffa 256, 69, 299. jfr. *skalf*, *skulvo*.
- skiaembær*, adv. II. 433. jfr. *skamber*.
- skiaepter* (försedd med skaft), p. adj. I. 442.
- skiær*, *skiæra*, se *skir*, *skira*.
- ska*, m. se *skor*.
- skoa*, v. I. 123; sko 116. jfr. *hosin sko*.
- skoþa*, v. se *skupa*.
- skof* (dial.), v. I. 173. jfr. *skava*.
- skof*, n. I. 238.
- skoffu* (dial.), f. I. 239.
- skogher*, m. II. 35 (jfr. 12, 16), 140; skog 301, 288.
- skoja*, v. I. 50.
- skojta*, v. I. 50.
- skokker* (flock), m. 595; skock (jfr. T. *schock*) ib., 301.
- skola*, v. se *skula*.

- skolande*, p. pres. I. 270, 414 i I:a noten. jfr. *koma skolande*, *vita skolande*.
- skoli*, m. II. 192, 284; skole, m., skola, f. 201.
- skoli*, m. se *skuli*.
- skona* (Alex. 1742, 2434, T. *schonen*), v.; I. 46, 60—4.
- skoner* (dial.), m. pl. II. 49, 241. jfr. *skor*.
- skonert* (äfven: *skonare*, T. *schoner*), m. II. 302.
- skoning*, f. II. 294.
- skop*, v. I. 172. jfr. *skapa*.
- skor*, *ska*, m. II. 48 (jfr. 13, 17), 257; *ska* 304, 327, 338. jfr. *skoner*.
- skorin*, *skurin*, p. pret. I. 156, 441. jfr. *skæra*.
- skorra*, se *skarra*.
- skorta*, v. I. 272.
- skorver* (Läkeb. A. 177: 2, B. 70: 1, N. Sax. *schorf*), m.; *skorf* II. 302.
- skorvutter*, -*otter*, adj. II. 397.
- skot*, *skut*, n. II. 116 (jfr. Anm. 26), 133, I. 224; *skott* II. 316.
- Skota land* (Hert. Fredr. 1547), n. II. 272; Skottland 347.
- Skotar* (Hert. Fredr. 1397), m. pl. II. 266, 268; Skotte, sg. 344.
- skothvænger*, m. II. 45. jfr. *pvænger*.
- skotkonunger*, *skötikonunger*, m. II. 265, Anm. 26. jfr. *Olaver*.
- skovil* (H. Birg. Up. III. s. 88—9), m.; *skofvel* I. 238.
- skovo*, *skovin*, v. I. 238. jfr. *skiuva*.
- skofvor*, f. pl. II. 323, I. 173.
- skra* (pergament, skrift derå, stadga), f. se Gottl. L., Skri Ord. s. 13, 31, 219; *skri* (handverksgille), n. II. 326.
- skral* (Dan. *skral*, Holl. *schraal*), adj. I. 50. jfr. *skrålal*.
- skralna*, v. I. 50.
- skralta* (dial.), v. I. 50.
- skrankor* (T. *schranken*), f. pl. II. 323.
- skrann* (dial.), v. I. 180, II. 623. jfr. *skrinna*.
- skredh* (H. Birg. Up. III. s. 144), v. I. 214. jfr. *skriþa*.
- skref*, v. I. 223. jfr. *skriþa*.
- skri* (Med. Bib. II. 171—2), n.; II. 326.
- skria* (se Bonav. s. 181, Gregor. s. 291, N. Sax. *schrijen*), v. I. 218; 52.
- skriþa*, v. I. 214, 359; *skrida* 251, 180. jfr. *skredh*.
- skriþanda* n.? f.? II. 208.
- skrika*, v. I. 251 (jfr. 218).
- skrimpa?* v. I. 203. se *skrympa*.
- skrin* (VGL. IV. 16: 12), n. II. 116; 316.

- skrinnda, f. II. 208 (se noten),
321. jfr. *skripanda*.
- skrinka*? v. se *skrynkia*.
- skrinna* (dial.), v. I. 180 (se
623). jfr. *skrann*, *skrunnit*.
- skript*, f. II. 97; skrift 311.
- skriptar-* (-er, -a) *mal*, n.; skrif-
termål II. 313. jfr. *mal*.
- skriuta*? v. I. 227. se *skryta*.
- skriua* (bem. måla i VGL. IV.
16: 12, H. Birg. Up. I. s. 392),
skrivaper, *skrivin*, v. I. 222,
58, 287, 445; skrifva 251. jfr.
skref. jfr. ock *rita*.
- skrok*, *skruk*, n., I. 189; skrock.
- skrub*, m. II. 301.
- skrufer*, m.; skrud II. 301.
- skruppen*, p. preter. I. 48, 203.
jfr. *skrympa*.
- skrumpna*, v. I. 48.
- skrunkin*, p. preter. I. 189. jfr.
skrynkia.
- skrunnit* (dial.), p. preter. I. 180,
II. 623. jfr. *skrinna*.
- skruver* (ÖGL., MELL.), m.;
skruf (jfr. N. Sax. *schruwe*)
II. 301.
- skrymma*, v. I. 69, 180, 227.
- skrympa* (N. Sax. *schrumpen*),
v. I. 257 (jfr. 203), 73, 180,
239, 289, 300. jfr. *skruppen*.
- skrymsle*, n. II. 325.
- skrynkia*, v. I. 189 (jfr. 507),
- 180; *skrynka* 295, 55, 73. jfr.
skrinka, *skrönk*.
- skryta*, v. I. 256 (se 227), 289.
jfr. *skriuta*.
- skrä*, n. se *skra*.
- skrå* (Dan. *skraa*, N. Sax. *schräd*,
H. T. *schräg*), adj. II. 459.
- skråla* (N. Sax. *schrälen*), v. I. 46.
- skrålal* (dial.), adj. II. 401. jfr.
skral.
- skråma* (T. *schrämme*), f. II.
321.
- skräden* (dial.), adj. I. 437—9.
- skräfla* (skräflare, jfr. Norska
skravl), f. II. 223.
- skräck* (T. *schreck*), m. II. 302.
- skräll* (jfr. N. Sax. adj. *schrell*,
skarp i ton och smak), m. II.
301.
- skrönk* (dial.), v. I. 189. jfr.
skrynkia.
- sku*, *skum*, *skuö* (dial.), v. I.
271. jfr. *skula*.
- skupa*, *skopa*, v. I. 58; skåda 46.
- skuff*, m. II. 301. jfr. Södm. L.
M. B. rubr. 33 *scuf*, N. Sax.
schuf, *schup*.
- skuffa*, v. I. 238.
- skuggi*, *skugi*, m. II. 188; skugga,
f. II. 321, 201.
- skul*, m. se *skyl*.
- skula*, *skola*, v. I. 269—271 (jfr.
265—7, 280—2), 304, 307,
331, 366, 395—9, 400, 508;

- skola 271, 46, 59, 287, 479.
jfr. *skal, skalt, skulu, skulum, skulim, skulit, skuldi, skylder, skolande, sa, su, sku, al, ula.*
- skuld, skyld, f. II. 97, 253, I. 271; skuld II. 310. jfr. *ut-skyld.*
- skulder, se *skylder.*
- skuldi, skuldu, skullu, v. I. 270.
jfr. *skula.*
- skuldra (H. Birg. Up. III. s. 273, N. Sax. *schulder*), *skultra* (Med. Bib. II. 102), f.; skuldra II. 321. jfr. *aæl, hærp.*
- skuli, skoli (hemulsman), m. II. 200.
- skulim, 1 pl. pres. konj. I. 343—4. jfr. *skula.*
- skulit, skulat, p. preter. I. 270.
jfr. *skula.*
- skulle (höskulle), m. II. 319, 244.
- skullet (skulle det) II. 534.
- skullu (skalrade, H. Birg. Up. II. s. 131), 3 pl. impf. jfr. *skælla.*
- skullu, 3 pl. se *skuldi.*
- skulor, f. pl. II. 323.
- skulu, skullo, impf. infin. I. 397—8 (se ock H. Birg. Up. I. s. 97 *the thing som iak sagdhe thik at göras skullo*). jfr. *skula.*
- skulum, skolu, v. I. 270. jfr. *skula.*
- skulvo, skolvo, v. I. 201. jfr. *skialva.*
- skum (N. Sax. *schum*), n. II. 316. jfr. *fradha.*
- skum, adj. II. 456, I. 50.
- skunda, v. se *skynda.*
- skur (G. Ordspr. 735, H. Birg. Up. I. s. 222), m. II. 301, 299.
- skurk (N. Sax. *schurk*), m. II. 301.
- skut, se *skot.*
- skutu, -i, -in, v. I. 224. jfr. *skiuta.*
- Skutungi II. 283.
- skuva, skuvo, v. I. 238. jfr. *skiuva.*
- sky, n. II. 125, 253—4, 257; sky, m. 304, 297.
- sky (bibl., N. Sax. *schu*, H. T. *scheu*), adj. II. 420, I. 126; skygg
- sky (T. *scheuen*), v. I. 126.
- skyfi, n. II. 133.
- skyffel (N. Sax. *schüfel*), m. I. 239.
- skyffla (N. Sax. *schäufeln*), v. I. 47, 239.
- skygd, n. (förut f.) II. 310.
- skygga (gifva skygd), v. I. 292, 69.
- skygga (visa skygghet), v. I. 292, 69.
- skykia, f. se *skökia.*
- skyl, skul, skiul, m. II. 29, 35; skyl 301.

- skyla (sätta i skyl), v. I. 54.
 skyla (dölja), v. I. 419; 69.
 skyld, f. se *skuld*.
 skylda (se Södm. L.), *skylla*,
 v.; *skylla* I. 69, 271. jfr. und-
 skylla.
 skylder, *skulder*, *skiulder*, p. adj.
 I. 270 (jfr. 304), 452, II. 372,
 375, 389; skyld. jfr. *enskylder*,
oskylder, *skulu*.
 skyldmæne, *skylmænde* (skyld
 person, se olika membr. af
 Stads L. Æ. B. 20), n. II.
 133. jfr. *mændi*.
 skyldskaper (Cod. Bur. s. 194),
skylskaper (Södm. L.), m.;
 skyldskap II. 292.
 skyldugher, *skullugher*, adj. II.
 389; skyldig I. 271.
 skylia, v. I. 80—1; skölja 70.
 jfr. *bortskolt*.
 skylt (T. *schild*), m. II. 301.
 skymf (T. *schimpf*), m. II. 301.
 skymfa (T. *schimpfen*), v. I. 54.
 skymla, v. I. 47, 50.
 skymma, v. I. 69, 50.
 skymt, m. II. 301.
 skymta, v. I. 50.
 skyn (urskilning, pröfning, se
 Gottl. L.), *skön* (Bonav. s.
 65), n. jfr. *skönsamber*.
 skynda, *skunda* (se Med. Bib. I.
 227), v. I. 107; skynda 54, 99.
- skynia* (urskilja, pröfva, se Gottl.
 L.), v. I. 58; skönja 70—1.
skyrp, f. II. 97; skörd 310 (obs.
 630), 337.
skyrdha skirsl (omskärelse), f.
 II. 95. jfr. *skirsl*.
skyrta, se *skiurta*.
skyt (Cod. Bur. s. 137), adv. II.
 383. jfr. *skiuter*, *iamskyt*.
skyti, m., *skytta*, *skötta*, f. II.
 236—7; skytt, m. 301, I. 224.
skytel, *skötel* (dial.), m. I. 224.
skyttæri, m. II. 206, 236.
skyfve (dial.), n. I. 239.
 skåda, se *skupa*.
 skål, se *skal*.
 Skåne o. s. v., se *Skani* o. s. v.
skæf (Alex. 3286), pl. *skævar*
 (se H. Birg. Up. II. s. 200,
 III. s. 152 *skæfwa*), f.? skäf-
 vor, f. pl. II. 323.
skæg, *skægg*, *skiæg* (Cod. Bur.
 s. 56), n. II. 126, 257; skægg
 316. jfr. *tiughuskiæg*.
 skäck (T. *scheck*), m. II. 301.
skæl, n. se *skial*.
 skäl (!), m. se *siæl*.
skælla (klinga, skalra), v. I.
 195, 261, II. 375; skälla I.
 69. jfr. *skall*, *skullu*.
skælla (Södm. L.), f. I. 195;
 skälla II. 321.
 skålm (T. *schelm*), m. II. 301.

skälfa, v. se *skælva*.

skæmbri, se *skamber*.

skæmd, *skæmd* (skam, skamlig
gerning, Isl. *skemd*), f. se
skæmda gæster, man, skæmdar
döfi.

skæmda gæster (gycklare, H. Birg.
Up. II. s. 116, 117, III. s.
458, 469), m. jfr. *gæster*.

skæmda man (ärelös man, MELL.,
Sv. Dipl. V. 378), m. jfr. *ma-*
þer.

skæmdar (skæmdar) döfi (van-
hederlig död, VGL. IV), m.
jfr. *döfi*.

skæmma, skæmma (förkorta,
förderfa, utskämma, vanhe-
dra, se VGL. II, Bjärk. R.,
Gottl. L., Isl. *skemma*), v. I.
50; skämma 69. jfr. *skam,*
skamber.

skæmmas (blygas, Bonav. s. 218),
v.; skämmas I. 69, 71, 487.
jfr. *skam, skamma sik*.

skæmpta sik (roa sig, egentl. för-
korta tiden, se Upl. L.), *skæmta*
sik (Didrik s. 240, Isl. *skem-*
ta), v. I. 113; skämta 50. jfr.
skamber.

skænda (T. *schänden*), v. I. 107;
skända 69.

skænde, m. II. 542.

Skæningi, n. II. 283; Skeninge.

skänk (skänkdisk, -skåp, T.
schenke), m. II. 301.

skänk (gåfva, N. Sax. *schenk,*
H. T. *geschenk*), m. II. 308.

skænke (en som iskänker, Alex.
2285, 2291, T. *schenke*), m.
jfr. *mun-, vinskänk*.

skænkia (iskänka, Flores 574.
Cod. Bur. s. 494, Alex. 2679,
jfr. Isl. *skenkia* med T. *schen-*
ken), *skenkias* (Gottl. L.), v.;
skänka I. 72.

skænkjare (munsänk, Cod. Bur.
s. 182), m.

skæpna, f. II. 215, 220; skep-
nad, m. 309, 297.

skæppa, f. II. 216, 220, 240;
skäppa 321.

skær, adj., *skæra*, v. se *skir,*
skira.

skær, n. II. 125, 254; skär 316.
skæra (secare), v. I. 156, 240,
286, 441; skära 256, 240, 244,
258, 288, 631. jfr. *skar, skorin.*
Skærkind II. 278.

skärm (N. Sax. *scherm*), m. II.
301.

skærver (Vadst. Kl. R. s. 57,
H. Birg. Up. II. s. 193, jfr.
Isl. *skerfr* med T. *scherf*), m.
(Alex. 2570 *et skærff*); skärf
II. 301.

Sköfve, n. II. 280; Sköfde.

sköf, v. I. 238. jfr. *skiuva*.

- sköghia* (jaga, Vestm. L. I), v.
skökia, *skykia*, f. II. 224; *sköka*
 321.
sköld, se *skiolder*.
skölja, se *skyliä*.
skön, n. se *skyn*.
skön (T. *schön*), adj. II. 411;
 467.
skönsamber, adj. II. 382; *skön-*
sam (hos Thorild IV. 95). jfr.
skyn.
skör (oren, lättsinnig, se Cod.
 Bur. s. 28, 135), adj. II. 415.
 jfr. *skörlifnadher*.
skör (bräcklig), adj. II. 415; 456.
skörbjugg, m. II. 302.
skörd, se *skyrp*.
skörlifnadher (Ark. Bönbok. s.
 34), *-limnadher* (H. Birg. Up.
 III. s. 16), m.; *skörlefnad*.
sköt, v. I. 224, 246. jfr. *skiuta*.
sköt, Gottl. L. *skaut*, n. II. 113,
 I. 224; *sköte* II. 325.
sköt (Cod. Bur. s. 137, Kg. Styr.
 I. 1), adv. II. 383. jfr. *skiuter*.
skötel, *skötta*, se *skytel*, *skyti*.
sköti (pil), n. II. 129 (jfr. I.
 303), 133.
skötikonunger, se *skotkonunger*.
skötra, m. & f. II. 79. jfr. *ra*.
skötsel, f. II. 306.
sköve (dial.), n. I. 239.
sla, v. I. 131—3, 139, 175, 287,
 331, 347 i 2:a noten, 379,
 380, 404—5; slå 254, 116,
 210, 288. jfr. *slas*, *slo*, slogst,
slaghin, *slande*, *köpslagha*,
kalkslå, *rådslå*.
sla (*anguis fragilis*, se Cod. Bur.
 s. 506 *tua slar*, ack. pl.), f.
 II. 82; slå (ormslå, dial. *slo*)
 307, 328.
sladd, m. 301.
slaf, m. II. 301.
-slagare (i hof-, repslagare m.
 fl.), m. II. 315. jfr. *fölghislaghi*.
slagh (*ictus*, se ÓGL., Upl. L.),
 n. II. 51; slag I. 132, 210,
 II. 597.
slagh (*genus*, se Cod. Bur. s. 72
mz angom androm slagum, N.
 Sax. *slag*), n.; slag II. 464
 (jfr. Hist. Språkforsk. s. 17).
slaghin, *slæghin*, p. preter. I.
 131. jfr. *forsleghin*, förslagen.
slaghin, 3 pl. pres. konj. I. 131,
 441.
slagter (dial.), m. II. 154; *slagt*,
 m. & n. II. 154, 298. jfr.
slatter.
slagval, *slagol*, *slaol* (dial., skaft
 på slaga), m. jfr. *val*.
slaiker, se *sliker*.
slammeral (dial.), adj. II. 401.
slamra, f. II. 321.
slan (slå honom) II. 534.
slande, p. pres. I. 131, 139,
 404—5; slående. jfr. *sla*.

- slang* (dial.), v. I. 184. jfr. *slinga*.
slang (T. *schlange*), f. II. 306,
 I. 185.
slank, v. I. 255. jfr. *slinka*.
slank, m. I. 189, II. 301.
slankig, adj. I. 189.
slant (Didr. 70, 218), v. I. 190
 —1. jfr. *slinta*.
slant, m. II. 301, I. 191.
slanthorn (slån-buske), m. II. 31.
 jfr. *þorn*.
slarf, *slarfver*, m. II. 301—2.
slap (Didrik s. 110), v. I. 204.
 jfr. *slippa*.
slapp (N. Sax. *slapp*), adj. I. 204.
slas, v. I. 131, 465; slås (icke:
 slåss) 131 i 2:a noten, 117,
 469, 483—4. jfr. *sla*. jfr. ock
slos.
slask, n. I. 210.
slaska, v. I. 211.
slatter? m. II. 154; slåtter, slått
 304. jfr. *slagter*, *aslat*, *slet*, *hoy-*
sletr, slåtterkarl, -öl, slåttand.
slef (Isl. *sleif*), f. II. 306.
slegr, m. II. 51, I. 449.
slekia (se Cod. Bur. s. 506 *slekto*),
 v. I. 292; sleka ib., 74. jfr. *slicka*.
slema, f. II. 265—6 (jfr. noten),
 628.
slet, v. I. 221. jfr. *slita*.
slet (dial.), f. & n. II. 154. jfr.
slatter, *hoyseletr*, MELL. B. B.
 30 *slæt* (ackus.).
- sliper*, *slidh*, *slidha*, f. II. 69,
 243; *slida* 321.
slipi, se *slæpi*.
sliker, dial. *slaiker*, pron. adj. II.
 531, 456, 533; *slik* 550. jfr.
seliker.
slicka (N. Sax. *slikken*, Dan.
slikke), v. I. 292, 52. jfr.
slekia.
slikt, p. preter. I. 232. jfr. *slykia*.
slind, f. II. 376.
-slinder, *-slindadher*, p. adj. II.
 376. jfr. *fughurslinder*, *tre-*
slind.
slinga, v. I. 184—5, 260; 52.
 jfr. *slang*, *slungo*, *slyngo*, *ring-*
sliunga.
slinga, f. II. 321, I. 185.
slingra, v. I. 47, 185.
slinka (jfr. N. Sax. *sek slin-*
ken, *slingra sig*), v. I. 255
 (se 189), 263. jfr. *slank*,
slunko.
slint, slå *slint*, I. 191.
slinta, v. I. 190—1; 255, 263.
 jfr. *slant*, *slunto*.
slior, *slio*, *sliö*, adj. II. 419, 420,
 453 (jfr. 630); *slö* 459.
slipa (Cod. Bur. s. 176, H. Birg.
 Up. II. s. 74, Alex. 3744),
slæpa (Cod. Bur. s. 138), v.;
 släpa I. 54.
slipa (jfr. Isl. *slípa* med N. Sax.
slípen), v. I. 54.

- slippa, slæppa*, v. I. 204, 244, 260; *slippa* 256. jfr. *slap*, *sluppu*, *undslippa*.
slipprig (jfr. Dan. *slibrig*, N. Sax. *slibberig*), adj. I. 204.
slisk, n. I. 210.
sliska, v. I. 52, 211.
slita, slitu, -in, v. I. 221; *slita* 251; *slitas* 254, 482. jfr. *slet*.
sliuuka? se *slykia*.
sluunga, sliunga, v. I. 184—5, 239; *slunga* 46.
sluunga, f. I. 184; *slunga* II. 321.
slo, slogho, slogho eik (slogos), v. I. 131. jfr. *sla*.
slo (ormslo), se *sla*.
slogst (bibl.), 2 sg. impf. I. 331. jfr. *sla*.
slok, sloker (jfr. N. Sax. *sloks*), m. II. 301—2.
slocken, slockna, se *slukin, slukna*.
sлом, m. II. 301.
slopa (N. Sax. *slopen*), v. I. 46.
slos (blef slagen, se H. Birg. Up. I. s. 58, Gregor. s. 276), v. I. 131 i 2:a noten. jfr. *slas*.
slota, slotta (dial.), v. I. 228.
slotten (dial.), adj. I. 191.
slug (T. *schlau*, T. dial. *schlug*), adj. II. 378, 456. jfr. *sløgher*.
sluka, sluko, -en, v. I. 233—4; 252, 46, 59, 74, 297. jfr. *slök*.
slukari (Kg. Styr. III. 9, 11), m.; *slukare*.
- slukin*, dial. *slocken* (slocknad), p. preter. I. 232. jfr. *slykia*.
slukna, v. I. 508, 232; *slockna* 48.
slummer (T. *schlummer*), m. II. 304.
slump (N. Sax. *slump*), m. II. 301.
slunga, se *sliunga*.
slungo, -e, -in, v. I. 184. jfr. *slunga*.
slunk (dial.), m. I. 189.
slunko, -it, v. I. 255. jfr. *slinka*.
slunt (dial.), m. II. 301, I. 191.
slunta (dial., jfr. N. Sax. *sluntern*, vara vårdslös), v. I. 191.
slunto, -it, v. I. 255, 190. jfr. *slinta*.
slup (N. Sax. *slup*), m. II. 301.
sluppu, -i, -in (Cod. Bildst. s. 613), v. I. 204. jfr. *slippa*.
slusk, slusker, m. II. 301—2, 293, I. 210.
sluska, v. I. 211.
sluss, f. II. 306.
sluta (N. Sax. *sluten*), v. I. 253 (se 228), 46, 247, 297. jfr. *slöt*.
slutt, adj. I. 228.
slutta, v. I. 46, 228.
slykia, slykkia (Magn. Er. Test., Med. Bib. I. 174), *slökia, slæk-kia*, v. I. 232; *släcka* 72—3. jfr. *slöck, slukin, sliuuka, slikt*.
slyngel (T. *schlingel*), m. I. 185.

- slyngo*, v. I. 361 i noten. jfr. *slinga*.
- slå, slås, slätter, se *sla* o. s. v.
- slå (jfr. tverslå), f. II. 307, I. 210.
- slåttand (höbergning, se Lind), f. jfr. *slatter*, *and*.
- slätterkarl (i Syn. Lib. slätterkarl), m. II. 305 (jfr. 154).
- slätteröl, n. II. 154, 305, 332.
- slæpi*, *slipi*, m. II. 200 (jfr. 627 och MELL.); slåde 202.
- slæggia* (Cod. Bildst. s. 650), *slægja* (Cod. Bur. s. 522), f. II. 224; slägga 321.
- slägte, n. II. 325.
- slägtskap, m. II. 292.
- slækkia*, se *slykia*.
- slækt* (MELL., Cod. Bur. s. 493, F. H. T. *slahta*, N. Sax. *slecht*), f. II. 97; slägt 311, 463.
- slända, f. II. 321.
- släng, m. II. 301.
- slängd, p. adj. I. 184.
- slængia*, v. I. 260, 185; slänga 69.
- slänt* (dial.), m. I. 191.
- slæppa*, v. se *slipa*.
- slæppa*, v. intrans. se *slippa*.
- slæppa*, v. trans. I. 204, 260; släppa 72, 114.
- slæt*, *slætt* (Med. Bib. II. 32, 145, 148—9), f.; slätt II. 310.
- Slætas*, m. II. 274.
- slætter* (Cod. Bur. s. 533, Med. Bib. I. 388, II. 32, H. Birg. Up. II. s. 197, Isl. *slætt*), *slæter* (Vadst. Kl. R. s. 58, Alex. 9989), adj. I. 162; slät II. 457.
- slö, se *slior*.
- slögþ*, f. II. 378; slöjd 310.
- slögher*, adj. II. 377. jfr. slug.
- slöja (T. *schleier*, Dan. *slør*), f. II. 321.
- slök, -o, v. I. 252. jfr. *sluka*.
- slökia*, v. I. 232. se *slykia*.
- slöck* (dial.), v. I. 232. jfr. *slykia*.
- slösa, v. I. 294, 74.
- slöskodd, p. adj. I. 451.
- slöt, -o, v. I. 253. jfr. sluta.
- smabarn*, -*börn*, n. II. 104. jfr. *barn*.
- smaker* (Bonav. s. 133, H. Birg. Up. I. s. 146, 237, N. Sax. *smakk*), m.; smak II. 302. jfr. *þover*.
- Smaland*, n. pl. II. 271 (jfr. 2:a noten), 98; Småland, Smålen 332.
- small (Alex. 9136 *smal*), v. I. 195, 255. jfr. smälla.
- smalt* (dial.), v. I. 200, 255. jfr. *smelta*.
- Smalendingiar*, m. pl. II. 28, 268; Småländing, sg. 302, 293, 345.

- smälänzker*, adj. II. 269; Smäländsk.
- smam*, adv. II. 418.
- smamō* (liten flicka, Bonav. s. 5), f. Anm. 8 i noten. jfr. *mō*.
- smar*, *sma*, *smæri* (Alex. 9886 *smærre*), *smæster*, adj. II. 418, 433; små, smärre, smärst 463, 459, 468.
- smasven* (gosse, pilt, page, Cod. Bur. s. 22, 134, 499, Bonav. s. 14, Er. Pom. Gårds R. 5, 6), m. Anm. 8 i noten. jfr. *sven*.
- smed* (dial.), v. I. 213. jfr. *smiþa*.
- smed*, *smedja*, se *smiþer*, *smiþia*.
- smeka* (smickra, hos Bonav. s. 42, N. Sax. *smeken*), v. I. 292; 74.
- smet*, dial. *smait*, v. I. 221. jfr. *smita*.
- smet*, m. II. 301 (jfr. I. 221).
- smeta*, v. se *smita*.
- smiþa* (Cod. Bur. s. 168, 505), dial. *smaida*, *smäida*, v. I. 213 (se 507); *smida* 250, 70, 298. jfr. *smed*.
- smidhe* (Stads L. G. B. 9), n.; *smide* II. 325, I. 213. jfr. *tavel-smidhe*.
- smiþer*, m. II. 144, I. 213; *smed* II. 308. jfr. *silfsmiþer*.
- smiþia*, f. I. 213; *smedja* II. 321.
- smier*, se *smör*.
- smiker* (Bonav. 40, 140), n.; *smicker* II. 318.
- smiler*, m. II. 293, 302.
- smi* (Cod. Bur. s. 63), f.? *smitta* II. 321.
- smita* (Med. Bib. I. 307), dial. *smäita*, v. I. 221; *smeta* 52.
- smita* (smyga sig, slå, jfr. N. Sax. *smiten*, *kasta*, *slå*), v. 251 (se 221). jfr. *smet*.
- smiter* (dial.) m. I. 221.
- smitta* (se Cod. Bur. s. 17, 64, Bonav. s. 42), v.; I. 52.
- smittol*, adj. II. 402.
- smiugha*, *smygha*, v. I. 231 (se 508), 260; *smyga* 256, 260—1, 263, 289, 299. jfr. *smög*, *smugen*.
- smola*, *smula* (Bonav. s. 111, H. Birg. Up. I. s. 222, II. s. 243), f.; *smula* II. 321.
- smugen*, p. preter. I. 256. jfr. *smiugha*.
- smuggla* (N. Sax. *smuggeln*, Eng. *smuggle*), v. jfr. I. 47.
- smule* (dial.), m. II. 320. jfr. *smola*.
- smullo*, -it, v. I. 195, 255. jfr. *smälla*.
- smult* (dial.), n. I. 200.
- smulto*, -ti (H. Birg. Up. II. s. 297 *smolte*), -in, v. I. 200. jfr. *smelta*.

- smultron, n. II. 318, 220, 296.
smurpi, *smurper*, *smordhi*, -er,
 v. I. 83. jfr. *smyria*.
 smuts (T. *schmutz*), m. II. 302.
 smutt, m. II. 301.
 smyg, m. II. 301.
smygha, se *smiugha*.
 smycke (N. Sax. *smuck*), n. II.
 325.
smyria, v. I. 83, 90; smörja 291,
 70, 78, 86, 93, 221, 337. jfr.
smurpi, *nysmurper*.
 små, se *smar*.
 småningom, adv. II. 518.
 smädha (bibl., N. Sax. *smaden*),
 v. I. 100; smäda 54, 99.
 smäck, m. II. 301.
smäckal (dial.), adj. II. 401.
 smäle, m. II. 292.
smælikin, adj. II. 428.
 smäll, m. II. 301.
 smälla, v. intrans. I. 195, 193,
 255, 260—1, 299. jfr. *small*,
smullo.
 smälla, v. trans. I. 69, 195, 260.
smælt (liquefiere), v. intrans.
 I. 200, 260 (se noten), 261;
 smälta 255, 72—3, 299. jfr.
smalt, *smulto*.
smælt (liquefacere), v. trans. I.
 200, II. 37 (se Kg. Styr. III.
 9 *smältr*); smälta 72, 74.
 smärta (N. Sax. *smert*, *smart*), f.
 II. 321.
- smög, -o, v. I. 256. jfr. *smiugha*.
smör (Upl. L. Kp. B. 2 pr., Kg.
 B. 11 pr., ÖGL. Kr. B. 2 pr.),
smior (Sv. Dipl. V. 375, Isl.
smiör), *smier* (Gottl. L. 6: 2,
 jfr. N. Sax. *smeer*, fett, smörja),
 n.; smör II. 316.
 smörgås, f. II. 328.
 smörja, f. II. 321.
 smörkerna, se *kirna*.
smörmali, m. II. 191. jfr. *mali*.
 snappa (Alex. 1860, 2878, N.
 Sax. *snappen*), v.; I. 44.
 snaps (N. Sax. *snapps*), m. II.
 301.
snar, adj. II. 415; 456.
snara (Cod. Bur. s. 130), *snæra*
 (ib. 26, Vestm. L. I), f. I.
 179; snara II. 321.
snardhi, -er, v. I. 83. jfr. *snæria*.
snarka (VGL. s. XIV, G. Ordspr.
 1102), v.; I. 50.
 snarsticken, adj. I. 255. jfr. *stic-*
ken.
snæudr, se *snöper*.
snepa, v. se *snöpa*.
 snibb (N. Sax. *snibbe*), m. II.
 301.
 snida (jfr. Isl. *sníða* med N.
 Sax. *sniden*), v. I. 250—1,
 214 (obs. 631).
 sniken, adj. I. 437—9.
 snicksnack (N. Sax. *snicksnack*),
 n. I. 145 i noten.

- snilder*, *snicælder*, *snitæller*, adj. II. 372; snäll 456. jfr. *osnicælder*.
- snilli*, f. II. 226, 255; snille, n. 325, 244, 297.
- snior*, *snio*, *snior*, m. II. 37, 252, 600; snö 304.
- snipp* *snapp* *snorum* (N. Sax. *snip snap snur*) I. 145 i noten.
- suitt* (T. *schnitt*), m. & n. II. 298.
- sniiuta?* se *snyta*.
- sniiuva* (Läkeb. B. 83: 2, N. Sax. *snöve*), f.; *snufva* II. 321, I. 50. jfr. *snuf*.
- snioĝha* (Gust. I:s Bibel, Spegel), *snioä* (Läkeb. B. 9: 1), *snioĝha* (Ol. Petri Krön. s. 322), v.; *snioĝa* (i skrift någon gång: *snöa*) I. 49.
- snoa*, v. I. 123—4 (se 506), 167, 241—2; *sno* 116. jfr. *samansnot*.
- snop*, f. II. 87, 212; *snod* (*sno*), *snodd* 310.
- snok* (G. Ordspr. 492), m.; *snok*, *snoker* (en som *snokar*) II. 301.
- snoka* (jfr. N. Sax. *snökern*), v. I. 46.
- snor* (Gotl. L., Läkeb. B. 45: 2, Norska *snor*, *snör*, n.), n.? *snor*, m. II. 302.
- snubba* (Med. Bib. I. 229, 230), *snobba* (Bonav. s. 150), *snybba* (Cod. Bur. s. 27, 103, 138, Kg. Styr. II. 36), v.; *snubba* I. 51.
- snubba?* *snybba* (Cod. Bur. s. 3), *snymba* (ib. 78), f.; *snubbor*, pl. II. 323.
- snuf* (Holl. *snof*, N. Sax. *snöve*, jfr. *snuwen*, insupa väder, nosa), m. II. 302, I. 50. jfr. *sniuva*
- snukta*, v. I. 50.
- snurra* (T. *schnurre*), *snorra* (jfr. N. Sax. *snarre*, nystfot), f. II. 321.
- snurra* (T. *schnurren*), v. I. 51.
- snus* (jfr. N. Sax. *snuss*, nos, *snut*), m. & n. II. 298.
- snushane* (N. Sax. *snushaun*), m.
- snut* (N. Sax. *snute*), m. II. 301, I. 227.
- snuten*, p. preter. I. 256. jfr. *snyta*.
- snufva*, se *sniuva*.
- snyfta*, v. I. 50.
- snyta*, v. I. 226—7; 256, 289. jfr. *sniuta*, *snöt*, *snuten*.
- snyta* (dial.), f. I. 227.
- snyte*, n. I. 227.
- snäcka* (T. *schnekke*), f. II. 321.
- snäll*, se *snilder*.
- snæria*, v. I. 83; *snärja* 70. jfr. *snardhe*.
- snärt*, m. II. 301.
- snäsor*, f. pl. II. 323.

- snö, se *snior*.
snöþer, dial. *snaudr*, adj. II. 371, 454; snöd.
snögga, se *snögga*.
 snöhvit, adj. II. 466.
snöpa (Upl. L., Södm. L.), *snepa* (Vestm. L. II, Hels. L. M. B. 15 pr.), v.; snöpa I. 73. snöt, v. I. 256. jfr. *snyta*.
 so, f. II. 176 (se 627), 161; 307, 287, 328. jfr. *sugga*.
 so, adv. se *sva*.
 so, *så*, *soos*, *såss* (som, såsom, dial.), jemf. & relat. partik. II. 491 i noten.
sodh, se *sup*.
sock (dial.), v. I. 189. jfr. *sicka*, *sinka*.
socken (dial.), pron. se *soliker*.
 socker (Syn. Lib. *sucker*, T. *zucker*), n. II. 318.
sokn, f. II. 83, 140, 465; socken 307 (jfr. 20), 334—5.
soknari, m. II. 206, 254—5.
sol, f. II. 63, 68, 249, 253, 256; 306. jfr. *sunnu*-.
solagrand (H. Birg. Up. II. s. 181), *solgrand* (ib. III. s. 293), dial. *solegrann*, n.; solgrand. jfr. *grand*.
Solandatunir, f. pl. II. 278; Sol-lentuna.
solasæter, n. II. 123. jfr. *sæter*.
solbruni, m. II. 193. jfr. *bruni*.
 solbränna, f. se *bränna*.
 solbränd, p. adj. I. 450.
soldan, m. II. 285; sultan.
soldenær, *sollaner*, m. II. 52.
soldera, v. I. 51.
solf, *solva* (dial.), f. II. 139 i noten. jfr. *svala*, *gråsyln*.
solgisl, m. II: 262 (i H. Birg. Up. III. s. 424 *solgisle*). jfr. *gisl*.
soliker (*solikin*)? dial. socken, pron. adj. II. 532.
som, *somar*, se *sum*, *sumar*.
somi, m. II. 200.
somliker, pron. II. 515, 532; somlige, pl. 550.
somna (Cod. Bur. s. 11), v.; 48.
somt, *somma*, se *sumer*.
son, se *sun*.
sona qvæn (sonhustru, se H. Birg. Up. III. s. 205, Egilsson s. 487 *sonarkvön*), f. jfr. *qvæn*, *sunuqværn*.
sopa (se H. Birg. Up. II. 257), v.; I. 46.
sor, *sorin*, v. I. 168, 244. jfr. *sværia*.
sorgh, f.; sorg II. 310.
sork (dial., mullvad, äfven: gosse; i förra meningen Alex. 5189 *sorkor*, pl.), m. Anm. 8 i noten. jfr. *mullskork*.
soos (dial.), se *so*.
sot (Gregor. s. 277), n. jfr. II. 316.

- sot, sott* (sjukdom), f. II. 92, 68; *sot* (jfr. blek-, röd-, lung-sot, fallande-sot, söka bot der man tagit sot) 306. jfr. *kal-dasot*.
- sotta siang* (*siæng, sæng*), f. II. 92, 157; *sotsäng*.
- sotti, sotter*, v. I. 74, 275. jfr. *sökia*.
- sova, sof, sovo* (Bonav. s. 188), -in, -it (ib.), v. I. 149, 240, 260, 286, 438; *sofva* 254, 47 (jfr. noten), 288. jfr. *svifva, svaf, syfva*.
- soybr*, m. se *söper*.
- spa*, v. I. 133; *spå* 116.
- spa?* f. II. 82.
- spader*, m. II. 304.
- spadhi* (H. Birg. Up. III. s. 88—9, N. Sax. *spade*), m.; *spade* II. 319.
- spaiä*, se *spya*.
- spak*, m. II. 301.
- spaker*, adj. II. 380, 434; *spak* 456.
- spakmænde* (fredsamt folk, Kg. Styr. IV. 1: 15, 3: 3, 5: 13), *spakmænni* (VGL. II. Add. 9: 1), n. II. 133. jfr. -*mændi*.
- span* (Bonav. s. 14), v. I. 179. jfr. *spinna*.
- span*, m. II. 153—4 (jfr. 14, 18), 165; *spån*, m. & n. 298, 243, 323, 329, 330.
- span* (spänne), n., *spander*, m. II. 157 i noten, 170 i noten.
- span*, f. II. 64; *spann* (längd-mått), f. & n.
- spana* (locka), v. se ÖGL., Södm. L.; *spana* (etterforska) I. 44.
- spanan*, f. II. 97.
- spander*, m. II. 170, 149, 176, 611; *spann* (målkärl o. s. v.) 309, 166, 177, 327.
- spang*, f. II. 157, 165, 278; *spång* 312, 165, 328.
- Spangar*, f. pl. II. 278; *Spånga*.
- Spania* (Alex. 9619), *Yspania* II. 286; *Spanien* 347.
- Spaniol*, m. II. 286; *Spanior* 344.
- Spaniol land*, n. II. 286. jfr. *Spania*.
- spann* (anspann), n. II. 316.
- spannannali*, m. II. 191, 243; *spanmål* 191. jfr. *mali*.
- Spansk*, adj. II. 457; *Spanska*, adj. & sbst. 345.
- spar*, *spa* (Med. Bib. I. 369, Isl. *spár*), adj. II. 418, 265. jfr. *firispar*.
- spar* (Isl. *sparr*), adj. se *ospar*.
- spara*, v. I. 285 (jfr. 304), 92, 296, 508; 285, 70, 288, 294.
- spark*, m. II. 301.
- sparka* (Gottl. L.), v.; I. 45.
- sparlakan* (H. Birg. Up. II. s. 61—2), n.; II. 296, 318.

- sparn*, *spann* (dial.), v. I. 209. jfr. *spizærna*.
- sparre* (Isl. *sparri*, oftare *sperra*, f.), m. II. 319; Sparre 343.
- Sparsætir* II. 277; Sparsätra.
- Spartan, m. II. 344.
- sparver*? se *spirver*.
- spatt* (N. Sax. *spat*, *spatt*), m. II. 302.
- spe* (jfr. N. Sax. *speie*, spotsk), n. II. 326, I. 175.
- spea*, v. I. 175, 139 i noten.
- spefogel* (N. Sax. *speivogel*), m. se *fughl*.
- spetil* (Kg. Styr. II. 85, H. Birg. Up. I. s. 139, liksom N. Sax. *spiegel*, af Lat. *speculum*), *spöghil* (Bonav. s. 33, 64, 74, 208), m.; *spiegel* II. 303.
- speken*, *specken*, *spicken*, adj. I. 437—9.
- spela* (N. Sax. *spelen*), v. I. 59—64, 296. jfr. *leka*, *dobbla*.
- spene*, se *spini*.
- sperra* (T. *sperren*), v. I. 51, 113.
- Speta*, f. II. 283.
- spetz* (Bonav. s. 247, Med. Bib. II. 21, T. *spitz*), m.; *spets* (förr: *spits*) II. 301.
- spia*, v. se *spya*.
- spjele*, m., *spjela*, f. II. 320, I. 49.
- spiker* (Bonav. s. 209—10, H. Birg. Up. II. s. 15, jfr. VGL., ÓGL., Cod. Bur. s. 532), m. II. 41, 203; *spik* 301.
- spilla*, v. I. 500; 70.
- spilla*, f. I. 500; till *spillo* 613.
- spillan* (i blod-, man-, tidspil-
lan), f. II. 312, I. 500.
- spillning*, f. II. 306.
- spilra*, f. II. 321.
- spini*, m. II. 193; *spene* 319.
- spinna*, v. I. 179, II. 375; I. 255. jfr. *span*, *spunno*.
- spinnil* (Läkeb. B. 31: 2, Med. Bib. II. 121, T. *spinne*), m.; *spindel* (T. *spindel*) II. 287, I. 179.
- spira* (Cod. Bildst. s. 876), f.; II. 321.
- spirna*? se *spizærna*.
- spirver*, dial. *sperf*, *spärf*, *sparr*. m. II. 28, 139; *sparf* 301, 287.
- spis* (eldstad, Norska *spis*, *speis*), m. II. 301.
- spis* (föda, mat, D. *spise*, T. *speise*, T. dial. *speis*), m. utan pl.
- spis* (boktr., T. *spies*), m. II. 301.
- spisa* (Alex. 3097, T. *speisen*), v.; I. 52.
- spisseri*, *spidzari* (T. *spezereri*). n. II. 134; *speceri* 313, 295.
- spital*, m. & n., *spitali*, m. II. 284; *hospital*, n.

- spitelsker*, adj. II. 386; *spetelsk* 457.
- spjuf*, *spjufver*, m. II. 301—2, 293.
- spiut*, n.; *spjut* II. 317.
- spjelka* (Bjark. R., Cod. Bur. s. 501), v.; *spjelka* I. 49.
- spjárn* (dial., spark), m. II. 623 (der genom tryckfel *sparn*); *spjern* (i fot-, motspjern), n. II. 316.
- spicarna*, dial. *spienna*, *spänna*, v. I. 209 (jfr. II. 623), 244; *spjerna* 48, 49. jfr. *sparn*, *spurnin*.
- splint*, *sprint* (N. Sax. *splint*), m. II. 301.
- split* (jfr. N. Sax. *spliten*, klyfva), m. & n. jfr. II. 298.
- splittra* (N. Sax. *splittern*), v. I. 47.
- spole*, *spoling* (dial.), m. Anm. 8 i noten.
- spor*, *spur*, n. II. 116; *spår* 317.
- spori* (Hästläkeb., Hert. Fredr. 2626), *spuri* (Cod. Bur. s. 156), m.; *sporre* II. 319.
- sporrstreck*, i *sporrstreck* (Stjernhjelms Lycksaal. Årepr. *sporenstreks*, T. *sporenstreichs*), adv. jfr. *streck*.
- sportel* (T. *sportel*), m. II. 303, 330.
- spot*, *sput*, n. (dock Cod. Bur. s. 14 *tel var spot*) II. 113; *spott*, m. 302, 297.
- spotta* (Legend. s. 995 *spiwta oc spotta*), *sputta* (Cod. Bildst. s. 342), v.; *spotta* I. 47, 175.
- sprak*, v. I. 302. jfr. *springa*, *spricka*.
- spraka*, v. I. 44.
- sprang* (se H. Birg. Up. III. s. 15), v. I. 302. jfr. *springa*.
- sprang* (H. Birg. Up. I. s. 343, Alex. 4353), n.; *språng* I. 187. jfr. Gottl. L. 19: 7 *suarp sprang*, örsprång.
- spratt*, v. I. 256. jfr. *spritta*.
- spratt*, n. I. 204, 157.
- sprattla* (N. Sax. *sparteln*), v. I. 204, 47.
- spredha* (N. Sax. *spreden*), *spri-dha* (Gust. I:s Bib.), v. I. 214 (jfr. 507), v.; *sprida* 251, 70, 298.
- spricka*, v. I. 255, 187, 244. jfr. *springa*, *sprak*.
- spricka* (*springa*), f. II. 321.
- springa* (H. Birg. Up. I. s. 343), v. I. 186—7, 260, 302; 255, 244. jfr. *spricka*, *sprak*, *sprang*, *sprungo*. jfr. ock Cod. Bur. s. 6 *spriggas* (för *springer*, *spricker*).
- springa* (H. Birg. Up. II. s. 199), *spryngia* (ib. I. s. 312, II. s. 155), f.; *springa* II. 321.

- springande, -des I. 421.
- spritta, v. I. 204 (jfr. 256), 157, 244, 260. jfr. spratt, sprutto.
- sprungo (Gregor. s. 299), -in, v. I. 255. jfr. *springa*.
- spruta (N. Sax. *sprutten*), v. I. 46.
- spruta, f. II. 321.
- sprutta (dial.), f. I. 204.
- sprutto, -it, v. I. 256. jfr. spritta.
- spryngia, f. se *springa*.
- språk (Syn. Lib., N. Sax. *sprak*), n. II. 317.
- språka, v. I. 46, 60—4.
- språng, se *sprang*.
- spräcka, v. I. 72, 187 i noten, 260.
- sprængia (VGL., Upl. L.), v. I. 260, 187; spränga I. 69, 49 i l:a noten, 114.
- spränglård, p. adj. I. 450.
- sprätt, m. II. 301.
- sprätta, v. I. 74—5, 204, 260.
- sprunno, -in, v. I. 179. jfr. *spinna*.
- sprudaghi (Kg. Styr. IV. 5: 3, Cod. Bur. s. 205), *spordaghi* (Södm. L.), m. II. 184.
- spurfi (VGL. IV. 14: 11), -fer (Kg. Styr. IV. 5: 6), v. I. 83. jfr. *spyria*.
- spuri, se *spori*.
- spurnin, *spunnin* (dial.), p. preter. I. 209. jfr. *spiærna*.
- spya?* *spia*, dial. *spaiä*, v. I. 126 (jfr. 175—6); *spy* 116.
- spyria*, *spöria* (VGL. II. K. B. 23), v. I. 83, 88, 90; *spörja* 291, 70, 78, 86, 93—4, 309, 337. jfr. *spurfi*.
- spån, se *span*.
- spånad (förr: *sponad*, jfr. Isl. *spuni*), m. II. 309, I. 179—180.
- spång, se *spang*.
- spånkraka (dial.), f. I. 179—180.
- spånrock (dial.), m. I. 179—180.
- spånstol (dial.), m. I. 179.
- spånvagn (dial.), m. I. 179.
- spædher (Cod. Bildst. s. 565, H. Birg. Up. III. s. 114), adj.; späd II. 456.
- spækia (Kg. Styr. IV. 3: 6), v.; spåka I. 72.
- spænna (tendere, Kristof. Lands L. Eds. 5, 12, Alex. 8236), v. I. 209; spænna 69.
- spænna (dial., sparka), v. I. 209. jfr. Egilsson *spenna*.
- spænne, n. II. 325, 157 i noten.
- spänta (dial.), v. I. 55, 209.
- spänntorn (se Flores 535 i var.), m. II. 31, 301. jfr. *þorn*.
- spö, n. II. 326. I Gust. Is Bib. Es. 28: 27 itt *spöðdh*.
- spöka (N. Sax. *spöken*), v. I. 54.

spöke, n. II. 325.
spökelse (bibl., D. *spögelse*), n.

II. 134.

spöria, se *spyria*.

squvalder (Alex. 2724, 10455),
squvaller, n. I. 465.

squvaldra (H. Birg. Up. II. s.
40), v.; *squvalra*. jfr. 48.

squvallerbytta, f. II. 223. jfr.
bytta.

squvallrotter, adj. II. 397.

squvalpa (Läkeb. B. 38: 1, 40:
1, jfr. N. Sax. *schulpen*), v.;
I. 45.

squvalra, f. II. 321, 223.

squvamp (dial.), v. I. 203.

squvatt (dial.), v. I. 204. jfr.
squvitta.

squvimp (dial.), m. I. 203.

squvimpa, v. I. 203, 54, 74, 295.
jfr. *squvamp*, *squvumpen*.

squvitta (dial., se Säve, Starka
Verb. s. 25), v. I. 204, 260;
squvätta (intrans.) 256, 73, 263,
299. jfr. *squvatt*, *squvuttu*.

squvumpen (dial.), p. preter. I.
203. jfr. *squvimpa*.

squvuttu, -*it* (dial.), v. I. 204.

squvätt, m. II. 301, I. 204.

squvätta (trans.), v. I. 72, 260.

sta, v. se *standa*.

stad (kant), *stada*, *stöda* (dial.),
f. II. 59; *stad* 310.

stapbraghþ? *staparbraghþ?* n.

Anm. 27; *starbrak*, *stabrak*.
jfr *braghþ*.

staddi, -*er*, v. I. 83, 442. jfr.
stæpia.

staper (ställe, tillstånd, stad),
m. II. 53, 57, 249, 252—4,
276, I. 134; *stad* II. 309, 149,
327, 332. jfr. *bol-*, *köp-*, *mylnur-*,
þingstaper.

stapfæsta, v.; *stadfæsta* I. 75—
6. jfr. *fæsta*.

stapga, v.; *stadga* I. 50. jfr.
stapva.

stapgi, m. II. 184; *stadga*, f.;
stadgar, m. pl. ib., 201, 319,
328. jfr. *stapvi*.

stapin (Gottl. L. 6: 2, jfr. Egils-
son s. 773), p. preter. I. 134,
431, 506. jfr. *standa*.

stapliker, adj. II. 394.

stapna (se Cod. Bur. s. 172,
ÖGL.), v.; *stadna*, *stanna* I.
49, 50.

stapugher, adj. II. 389; *stadig*
457.

stapn timi (solståndstid), m.
Anm. 27. jfr. *stapbraghþ*.

stapva, v. I. 394. jfr. *stapga*.

stapvi, m. II. 184. jfr. *stapgi*.

Staffan, *Staphan*, m. II. 285.

stafkarl, m. II. 315; *stackare*
ib., 293.

stagit, *staji* (dial.), p. preter. I.
134—5. jfr. *standa*, *stog*.

- staig* (dial.), v. I. 216. jfr. *stegh*.
stain, se *sten*.
stak (H. Birg. Up. III. s. 5), v. I. 185. jfr. *stinga*, *sticka*.
stackare, se *stafkarl*.
stakker, m. II. 34; *stack* 301.
stakkutter, -*otter*, -*itter*, adj. II. 396.
stakt (H. Birg. Up. III. s. 142), 2 sg. impf. I. 330. jfr. *stinga*, *stak*.
stal (H. Birg. Up. II. s. 229, 5), n.; *stål* II. 317.
stal, *stalo*, *staale* (Med. Bib. I. 129), v. I. 153. jfr. *stiala*.
stallari, m. II. 206, 265.
staller, m., *stall*, n. II. 24, 35; *stall*, m. & n. 298, 301, 317.
stalp, v. I. 507, 199. jfr. *sticlpä*.
stalp, n. I. 199.
stalpig, adj. I. 199.
stals, v. I. 423. jfr. *stialas*.
stam (T. *stamm*, jfr. Isl. *stofn*), m. II. 301. jfr. *bul* (*bol*).
stamber (Bonav. s. 180), adj. II. 382.
stamn, *stampn*, m. II. 31; *stam* (på fartyg) 301.
stamp, m. II. 301.
stampa (Upl. L.), v.; I. 44, 51.
stand (dial.), 2 sg. imperat. I. 367 i noten. jfr. *stat*.
standa, *sta*, v. I. 133—5, 141, 142 i noten, 175, 243, 286, 367, 379, 431, 506; *stå* 254, 116, 288, 300; *stå sig*, *stå af sig*, *stå på sig* 478, 475, jfr. *stop*, *stog*, *stapin*, *standin*, *stagit*, *städið*, *stånd*, *stat*, *forstanda*, *undirstanda*, *anstå*, *bestå*, *bistå*, *påstå*.
standin, p. preter. I. 133; *stånden* 254. jfr. *laghstandin*, *upstandin*, *nattstånden*, *öfverstånden*.
stang, v. I. 507; 255. jfr. *stinga*.
stang, f. II. 157—8, 165, I. 185; *stång* II. 312, 165, 328.
stanga, v.; *stånga* I. 46, 185, II. 357.
stangul, -*ol*, adj. II. 402.
stank (Bonav. s. 117, Nun. Bön. s. 23), v. I. 190 (se 394, 507). jfr. *stingva*.
stank (Alex. 3333 *fore pila stank*), n. I. 190; *stänk*.
stank, v. I. 255, 190. jfr. *stinka*.
stank (N. Sax. *stank*), m. II. 302, I. 190.
stanka (Bonav. s. 197, Alex. 8912), v.; *stänka* I. 46.
stappla (N. Sax. *stappeln*, *stuppeln*), v. I. 47.
stapul, m. II. 39; *stapel* 303.
starkhet, f. II. 256.
starkna (*stelna*, H. Birg. II. s. 134), dial. *starkna*, *startna*, v. jfr. *storkna*.
stat, 2 sg. imperat. I. 133, 367

- (jfr. noten); statt 368. jfr. *stand*, *undirstat*.
- stat (T. *staat*), m. II. 308. jfr. *stät*.
- statsråd, n. II. 314 (jfr. 288, 316).
- stava*, v.; *stafva* I. 44.
- staver*, m. II. 52; *staf*, pl. *stafvar* 301; pl. *stäfver* (N. Sax. *stäve*), 309, 149, 165, 327. jfr. *bokstaver*.
- stege*, m. se *stighi*.
- stegh*, *stægh*, dial. *staig*, v. I. 215—216. jfr. *stigha*.
- stegla*, se *stægla*.
- stek* (Cod. Bildst. s. 317), f. II. 158; 306.
- stekari*, m. II. 206.
- stekia* (Cod. Bur. s. 524, H. Birg. Up. III. s. 114), v.; *steka* I. 74.
- stelker* (Gottl. L., i Göta dial. *stèlk*), *stærker* (Med. Bib. I. 492), m.; *stjelk* II. 301.
- stelna*, v. I. 49.
- sten*, *stain*, m. II. 30, 34, 274; *Sten*, *Stain* II. 261, 260; *sten* 301; *Sten*. jfr. *sighil sten*.
- Stenar*, m. II. 263, 260.
- stender*, *stenaþer* (Vestm. L. II. B. B. 10), p. adj. II. 375.
- stenka* (*stena*, ÓGL.), v.
- stenkan* (*stena* honom) II. 534.
- Stenkil*, *Stænkil*, m. II. 263.
- stenrör*, n. II. 110; 316. jfr. *rör*.
- sti*, *stia*, se *stighia*.
- stiala*, *sticla*, *støla*, v. I. 153, 239—240, 286; *stjåla* 256, 240, 244, 258, 288, 309. jfr. *stal*, *stolin*, *stulo*.
- stialas*, *stielas* (*stjåla* sig, *smyga* sig), *stielandis*, v. I. 423, 418, 464. jfr. *stals*.
- stiarna*, *sticærna* (Cod. Bur. s. 13), f. II. 255; *stjerna* 321; *-stjerna* (i namn) 343.
- stjernbeströdd*, p. adj. II. 451.
- stigha*, *stighu*, *-i*, *-in*, v. I. 215; *stiga* 251, 245, 262. jfr. *stegh*, *ålderstigen*.
- stigher*, m. II. 144; *stig* 301.
- stighi*, m. II. 200; *stege* 319, 244.
- stighia*, *stia*, f. II. 223 (se 628); *stiga*, *stia* 321; *sti*, m. ib. jfr. *svina stighia*.
- stik* (H. Birg. Up. III. s. 437), imperat. I. 185; *stick!*
- sticka* (Gust. I:s Bib. I Krön. 22), v. I. 255 (se 185), 187, 244, 263; *stickas* 258, 482—3, 487. jfr. *stinga*, *stak*, *stucko*.
- sticka* (*strumpor*, *täcken* o. *dyl*, T. *sticken*), v. I. 52, II. 465. jfr. *guldstickad*.
- stikka* (Cod. Bildst. s. 255, Med.

- Bib. I. 318), f. II. 219, 255; sticka 321.
- sticken, adj. I. 255, 437—9. jfr. snarsticken.
- stickert, m. II. 302.
- stikki, n. se *stykki*.
- stickna, -as, v. I. 48, 55.
- stikta (Vadst. Kl. R. s. 5, Med. Bib. II. 204, Fin. Handl. I. 14, N. Sax. *stichten*, H. T. *stiften*), v.; stifta, instikta I. 51.
- stilla (Gust. I:s Bib.), v. I. 102 (jfr. noten); 52, 99.
- stilla (T. *still*, *stille*, jfr. Med. Bib. II. 29 *stille*, m. pl.), adv. & adj. II. 463, 469.
- stillane (folk.) I. 408—9.
- stillasittande, p. adj. I. 409, 415.
- stillaa, v. I. 49.
- stilpa? se *stjalpa*.
- stim (Bonav. s. I, 104), n.; stim, m. & n. II. 358.
- stima (Bonav. s. 154), v.; stimma I. 52.
- stinga, v. I. 185, 260, 287, 303—4, 507; 255, 244. jfr. sticka, stak, stakt, stang, stungu.
- stingan (stinga honom) II. 534.
- stinger, stiunger (jfr. Sv. Dipl. V. 376 *styungh*, MELL. *styngh*, ackus.), stionger, m. (i H. Birg. Up. II. s. 134 *stiungit*, men III. s. 21 *stiungir*) I. 185; sting, styngh, stygn, n. II. 317.
- stinka (gifva elak lukt ifrån sig, T. *stinken*), v. I. 255, 190. jfr. stank, stunko.
- stingva, stinka (i yngre hdkr. af MELL.), stionka, stionka (hoppa, studsa, frusa, stänka), dial. *stinka*, v. I. 189—190, 260, 394, 507; stänka (intrans.) 190, 73. jfr. stinka, stank, stunko.
- stinta, stänta (dial.), f. Anm. 8 i noten.
- stiorn (styre, styrelse), f. (så Isl. *stiörn*)? se VGL. *stiornfaster*, Hels. L. i *havitæ stiorn* (ett ortnamn).
- stirra (T. *stieren*, jfr. dial. *sterra*, smådarra), v. I. 51.
- stiugger, se *stygger*.
- stiunger, stionger, stionka, se stinger, stingva.
- stiupa? se *stupa*.
- stiupbarn, styfbarn, n. I. 235; stjufbarn, styfbarn.
- stjufafir, m. I. 235; stjuffader, styffader.
- stjala, -as, se *stiala*, -as.
- stjalcker, se *stalker*.
- stjalpa, dial. *stälpa*, v. I. 199—200 (se 507), 260; stjelpa 255, 72—3, 299. jfr. *stälpa*, stalp, stulpum.

- stiarna*, se *stiarna*.
- stierter* (G. Ordspr. 585, Alex. 5108, Isl. *stertr*), m.; stjert II. 301.
- sto*, f. II. 88 i noten. se *eld-garþato*.
- stop*, f. se *stup*.
- stop* (equi, grex equorum), n.; sto, stod (equa) II. 326, 288, 330, 332.
- stop*, *stopu*, -i, v. I. 133. jfr. *standa*.
- stoft*, n. II. 317.
- stoft*, pl. II. 313.
- stog*, -o (dial.), v. I. 135. jfr. *standa*, *stagit*.
- stokfisker* (VGL. s. XIV, Södm. L.), m.; stockfisk. jfr. *fisker*.
- StokholMBER*, m. II. 274; Stockholm 289.
- stokker*, Gottl. L. *stukkr*, m. II. 34; stock 301.
- Stockholmare, -holmsbo, m. II. 345; Stockholmska, f. 346.
- stol*, *stoll*, m. II. 29, 34; stol 301.
- stolin*, *stulin*, p. preter. I. 153. jfr. *stiala*, *modhstulin*.
- stolpi*, se *stulpi*.
- stolter* (se Cod. Bur. s. 512), *stolz* (N. Sax. *stolt*, H. T. *stolz*), adj. II. 384; stolt.
- stom*, se *stumn*.
- stomme*, m. II. 319 (jfr. 26).
- stop* (Bjark. R., N. Sax. *stop*, jfr. Isl. *stauþ*), n. I. 235, II. 317.
- stopp*, m. II. 301.
- stoppa*, se *stuppa*.
- stor*, *störri*, *störster*, adj. II. 415, 433, 455; stor, större, störst 456, 468. jfr. *storari*, *styra*, *hughstor*.
- storari*, (större), adj. II. 433.
- Storbiorn*, *Störbiorn*, se *Styrbiorn*.
- storker* (Med. Bib. I. 279, 359), m. II. 34; stork 301.
- storkin* (stelnad, Bonav. s. 211), adj. I. 48.
- storkna* (qvävas), dial. *storkna* (stelna, Isl. *storkna*), v. I. 48. jfr. *starkna*.
- storkleker* (H. Birg. Up. II. s. 326), m.; storlek II. 292, 302. jfr. *-leker*.
- stormber*, m. II. 34; storm 301.
- stormächtig*, adj. II. 467.
- storråda*, adj. II. 459.
- stova*, se *stuva*.
- stru*, n. II. 138; strå 326, 339.
- stral* (pil, sagitta, se H. Birg. Up. I. s. 146, II. s. 5, 50, F. H. T. *strala*), m. II. 34; stråle (Ny-Isl. *striáli*, af Dan. *straale*), 319, 244. jfr. Hels. L. *stral-fiski*. jfr. ock *arf*, *sköti*, *giski*.
- Stralasund*, n. II. 279; Stralsund.

- strama, stramma (N. Sax. *stramen*, *strammen*), v. I. 44.
- strand, f. II. 157, 165, 249, 253; 312, 165, 328.
- stratt (dial.), v. I. 204. jfr. *stritta*.
- stred, v. I. 251. jfr. *striþa*.
- streck (T. *strick*, *strich*, *streich*, Dan. *strikke*, *streg*), n. II. 298. jfr. sporrstreck.
- striþ, f. II. 87; strid 310.
- striþa (Cod. Bur. s. 134), v. I. 215 (jfr. 507); strida 251, 70, 298.
- stridande (folkv.), I. 406—9.
- striþer (Cod. Bur. s. 65, 141), adj. II. 374; strid 456.
- strik, strek (dial.), m. Anm. 8 i noten.
- strimma (T. *strieme*), f. II. 321.
- stritta (dial.), v. I. 204, 260. jfr. *stratt*, *struttu*.
- striuka? stryka (Cod. Bur. s. 414), v. I. 233; stryka 257 (jfr. II. 631), 221, 289. jfr. *strök*, *struku*, *husþstruka*.
- stropp (N. Sax. *stropp*, Holl. *strop*), m. II. 301.
- struku (Alex. 9398), -in, v. I. 233. jfr. *striuka*.
- strumpa (T. *strumpf*), f. II. 321.
- strumpläst, m. II. 308.
- strunker, adj. II. 380.
- strunt (N. Sax. *strunt*), m. II. 301.
- strupi (Cod. Bur. s. 130, 532, H. Birg. Up. I. s. 68), m.; strupe II. 319, 244.
- struter (topp af kapuchon på munkkåpa, se Vadst. Kl. R. s. 12, Isl. *strútr*, styf haleduk), m.; strut II. 301.
- struts, m. II. 301.
- strutta (Stockh. dial., T. dial. *strutten*), v. I. 204.
- struttu, -in (dial.), v. I. 204 (se vidare Säve, Starka Verb. s. 19). jfr. *stritta*.
- struz fjædher (Alex. 5594), f.; strutsfjäder. jfr. *fiaper*.
- stryka, se *striuka*.
- stryker, m. II. 293, 302.
- strå, se *stra*.
- strái (dial.), se *ströia*.
- stråke, m. II. 244 (jfr. 319).
- stråle, se *stral*.
- stråt (jfr. Bjärk. R. *strata*, ib. & ÓGL. *strate*), m. (i Gust. I:s Bib. f., t. ex. 4 Mos. 20: 19) II. 301.
- sträf (N. Sax. *stref*), adj. II. 456.
- strænger, m. II. 46; sträng 301.
- strængia, v. I. 108; stränga 54. 100. jfr. *thrastrængdher*.
- Strængianæs, Strænginæs, n. II. 280; Strengnäs.
- strätta (dial.), v. I. 204, 260.
- sträfva (N. Sax. *streven*), v. I. 54.

- strö, n. II. 326.
- ströia*, *strö*, dial. *strái*, v. I. 138; strö 116.
- strök* (Cod. Bur. s. 520), v. I. 233. jfr. *striuka*.
- strömber*, m. II. 26; ström 301; Ström 343.
- strömma, v. I. 54, 113.
- strömming (Skrå Ord. s. 306 strömingh, strömling), m. II. 293.
- ströningum*, *-ingium*, adv. II. 518.
- stubb, m. II. 301 (jfr. 26).
- stubby*, m. II. 185 (jfr. 26); stubbe 319.
- stubbutter*, *-otter*, adj. II. 397.
- stup*, *stop*, f. II. 88; stod (stautna, samt i brand-, återstod m. fl.) 318, 88; stöd, n. 317, 297. jfr. *brandstup*.
- studdé*, *stodde*, *-er*, I. 80. jfr. *styfia*.
- studden* (stödde han) II. 534.
- studera*, v. I. v. 51, 338.
- studerande, m. II. 316, 293, 341.
- studs, stuts (T. *stutz*), m. II. 301.
- stuff (T. *stufe*, T. dial. *stufte*, *stueff*), m. II. 308.
- stugha*, f. se *stuva*.
- Stukkarup*, n. II. 279.
- stucko, *-e*, *-en*, v. I. 255, 437. jfr. *stinga*, *sticka*.
- stulo*, *-e*, *en*, v. I. 256. jfr. *stiala*, *stalo*, *stolin*.
- stulpi*, *stolpi*, m. I. 199; stolpe II. 319; Stolpe 343.
- stulpum*, *stulpin*, *stolpen* (dial.), v. I. 199. jfr. *sticelpa*.
- stum (T. *stumm*), adj. II. 456. jfr. *dumbi*.
- stumber?* m. II. 26.
- stumbli*, m. II. 192 (jfr. 26).
- stumn* (stubbe), *stombn* (stomhemman, i en handling af år 1687, på Rike-Arkivet), m. II. 26, 31; stom 26 (jfr. 301).
- stumpa, flickstumpa, f. Anm. 8.
- stumper* (Alex. 2337, N. Sax. *stump*), m. II. 26; stamp 301.
- stund*, f. II. 97; 310.
- stunda* (Smål. L.), v.; I. 46.
- stundum*, adv.; stundom II. 313, 332.
- stungu*, *-i*, *-in*, v. I. 185. jfr. *stinga*.
- stunko*, *-it* (dial.), v. I. 190. jfr. *stingva*.
- stunko, *-it*, v. I. 255, 190. jfr. *stinka*.
- stunter*, *styntre*, dial. *stutt*, adj. II. 383, 435.
- stupa, v. I. 235. jfr. *stöp*, *stupit*.
- stupit* (dial.), p. preter. I. 235.
- stuppa* (Cod. Bur. s. 532), *stoppa* Alex. 9184, Legend. s. 663, N. Sax. *stoppen*), v.; stoppa I. 47.
- Sture, m. II. 343, 545.

- stursk** (N. Sax. *stursk*), adj. II. 457.
- stuss** (T. dial. *steuss*), m. II. 301.
- stut** (slag på stussen, jfr. N. Sax. *stütt*, *stuss*), m. II. 301.
- stuter** (Alex. 6824, 7754, Dan. *stud*)? m., *stut*? n.; *stut* (ung oxe), m. II. 301.
- stutt** (dial.), se *stunter*.
- stuva**, *stova*, *stugha*, f. II. 321; *stuga* ib., -*stu* 332. jfr. *baþ-far-*, *raþstuva*.
- stucer** (stubbe), m. II. 26; *stuf* (N. Sax. *stuve*, i samma mening Stads L. Kp. B. 34 *stuf-uom*), 301.
- stypria**, v. I. 80, 114 i 1:a noten; *stödja* 290, 70, 78, 85, 93—4, 337. jfr. *studde*.
- styf** (N. Sax. *stüv*), adj. II. 456.
- styfbarn**, -fader, se *stiupbarn*, -*fapir*.
- styfna**, v. I. 49.
- stygger** (Cod. Bur. s. 130 *styggar*, men *omstyggar* = Isl. *andstyggur*, vederstygglig), *stiugger* (H. Birg. Up. I. s. 388, Legend. s. 69), adj.; *stygg*.
- stygiar** (Cod. Bur. s. 13, 64, 497, 130), *styggias* (Kg. Styr. IV. 7: 21), v.; *styggas* 71, 484.
- stykki**, n. II. 132, 254; *stycke* 325, Anm. 8. jfr. *kötstikki*.
- styld**, f. I. 153; *stöhd* II. 310.
- stylda hæer** (Cod. Bildst. s. 658), m. I. XXVII i noten. jfr. *hær*.
- styng**, *stygn*, se *stinger*.
- stymia**, dial. *stönja*, v. I. 79; *stöna* 54.
- styra**, v. I. 289—290; 69. jfr. *bestyra*, *utstyra*.
- styra** (*större*), adj. II. 433. jfr. *stor*.
- Styrbiörn**, *Storbiörn*, *Störbiörn*, m. II. 262; *Styrbjörn*.
- styri**, *styre* (Cod. Bur. s. 166, 523), n.; II. 325.
- styria** (VGL. s. XIV *styriæ*, F. Isl. & Norska *styria*), f.; *stör* (*sturio*, Dan. *stör*, Ny-Isl. *styr*, jfr. Egilsson *stör*), m. II. 301.
- styrioi**, n. II. 131; *styrelse*, f. 312.
- styriman** (se Upl. L., Södm. L.), run. 220 *sturimaþr*, m. II. 146; *styrman*. jfr. *maþer*.
- styrker**, m. II. 46; *styrka*, f. 321, 320.
- styrkia** (VGL. Upl. L.), *störkia* (Cod. Bur. s. 177), v.; *styrka* I. 73, 49 i 1:a noten. jfr. *stærkia*.
- styrta**, *störta* (T. *stürzen*, N. Sax. *störten*), v. I. 112; *störta* 51—2, 100.
- styfver** (N. Sax. *stüver*), m. II. 304, 330.

- stå, se *standa*.
 stående, -des I. 421, 420, 423, 478—9.
 stål, se *stal*.
 stålbakad, p. adj. I. 450, II. 465.
 stånd (T. *stand*), n. II. 317; pl. ständer (riksstånd, efter Dan. *stænder*, af T. *stånde*) 329, 165, 230 i noten, 314 (jfr. noten), 339.
 stånda, -en, se *standa*, -in.
 stång, stånga, stånka, se *stang* o. s. v.
 ståt (T. *staat*), m. II. 302. jfr. *stat*.
 stæpi, m., *stæpia*, f., *stæp*, n. II. 203, 243; städ, n. 317.
 stæpia, v. I. 83, 89—91, 134, 431, 442, 466; städja 290, 78, 85, 93—4, 337. jfr. *staddi*, *stæz*.
 stædhiat (tillstädja det) II. 534.
 stædiö (dial.), p. preter. I. 133. jfr. *standa*.
 stædsel, f. II. 306.
 stæf (på fartyg, N. Sax. *stevn*), m. II. 301. jfr. *stamn*.
 stæghla (ÖGL., Upl. L., MELL.), v. I. 108; stegla 47.
 stæig (dial.), m. II. 595 i noten.
 stækkia (Vestm. L.), *stækia* (S. Birg. Avtogr. B.), v.; stäcka I. 72.
 stækkere, kompar. adj. II. 435.
- stæla*, se *stiala*.
 ställa (T. *stellen*), v. I. 69, 336.
 ställe (T. *stelle*), n. II. 325. jfr. *stæper*.
stæmma, *stæmpna*, f. II. 255, I. 499; stämma (i bem. röst jfr. N. Sax. *stemme*, H. T. *stimm*) II. 321.
stæmpnodagher, m. II. 23.
 ständer, pl., se stånd; ständerförsamling, -utskott o. dyl. II. 314 i noten, 230 i noten.
 stängel (T. *stengel*), m. I. 185.
 stængia, v. I. 260; stänga 69, 49 i I:a noten, 185, II. 357.
 stängsel, n. II. 318, I. 185.
 stänk, n. se *stank*.
 stånka, v. intrans. se *stånqua*.
 stænkia, v. trans. I. 260; stänka 72.
Stænkil, se *Stenkil*.
 stærkelse, m. II. 294, 312.
 stærkia (VGL., Upl. L.), v.; stärke II. 73, 49 i I:a noten. jfr. *styrkia*.
 stæz, v. I. 91, 466. jfr. *stæpia*.
 stöd, stödja, se *stuf*, *stypia*.
 stöda, se *stad*.
 stöna, se *stymia*.
 stöp (dial.), v. I. 235. jfr. *stupa*.
 stöpa, v. I. 73, 235.
 stör (sturio), se *styria*.
 stör (sudes, palus), Gottl. L. *staur*, m.; stör II. 301.

- störa (T. *stören*), v. I. 69. jfr. förstöra.
- störta, se styrta.
- stöt (N. Sax. *stot*), m. II. 301.
- stöta (MELL., Södm. L., Alex. 9195, N. Sax. *stöten*), v.; I. 74.
- stövel (N. Sax. *stevel*), m. II. 303; stöfvel ib., 323, 329.
- su, pron. f. II. 489—493, 609. jr. *sar*.
- su (dial., skola), v. I. 271. jfr. skula, sö, sulle, sölle.
- sup, sodh, n. II. 59; sod.
- sudd (jfr. T. *sudler*), m. II. 301.
- super, syper, synder-, sunder-, adv. II. 446; söder 469; subst. 304. jfr. *syfri*.
- Superby, m. II. 265, 275.
- Superköpungen, m. II. 274; Söderköping.
- Supermafer, -man, m. II. 268, 267. jfr. Söder-
- Supermannaland, n. II. 271; Södermanland, Sörmland 332.
- supu, -in, v. I. 230. jfr. *siupa*.
- sug (dial.), m. I. 120—1.
- sugga (N. Sax. *suge*, *söge*), f. II. 321 (se 176), 287. jfr. *so*.
- sugha, v. I. 230; suga 252, 247, 262. jfr. *siugha*, *sögh*.
- suck (Dan. *suk*), m. II. 301.
- sukka (Flores 578), sokka (Bonav. s. 189, Dan. *sukke*, A. Sax. *sican*, Eng. *sigh*), v.; sucka I. 46.
- suckin (dial.), p. preter. I. 189. jfr. *sinka*.
- sukt (i läder), m. & f. II. 311.
- suku (= *sviku*), v. I. 218. jfr. *svika*.
- sula (se Skrå Ordn. s. 20), f. II. 321, 320. jfr. såle.
- sulgho, *svulgho*, v. I. 198, 244. jfr. *svælgghia*.
- sulle (dial., skulle), v. I. 271. jfr. *skula*, *su*.
- sullu (se Säve, Starka Verb. s. 19), *sullin*, *sollin* (dial.), v. I. 195, 244. jfr. *svälla*.
- sulmi, dial. *sulme*, *svulne*, m. II. 200 (jfr. 243 i 2:a noten); *svulnad* 309, I. 196.
- sulter (svält), m. II. 36. jfr. *sytt*, *svykt*.
- sultin, *soltin*, p. preter. I. 200, 244. jfr. *svälla*.
- sum, *sim*, *sem*, konj. & rel. part. II. 512; som 546.
- sumar, *somar*, m. (& n.?) II. 41, 43, 122, 249, 297; sommar 304. jfr. *mi/sumar*.
- sumar tenlunger (Upl. L.), *somar-tenlunger* (ÖGL.), *sumar-tenlunger* (Vestm. L. I), *somar-tenonger* (Vestm. L. II), n. "gris, lamm eller kidling som blifvit född samma sommar eller år." jfr. *tenlunger*.

- sumer*, dial. *somt*, *somma*, pron. II 515, 547.
- summo* (Alex. 8832 *samo*), *sumit* (Gregor. s. 299), v. I. 201. jfr. *sima*.
- sump* (N. Sax. *sump*), m. II. 301.
- sun*, *son*, m. II. 151—2 (jfr. 10, 14, 18, 35), 164—5, 248—9, 251—2, 409 i noten, 600, 620; *-sun*, *-son* (i namn) 265; *son* 309 (jfr. 21), 166, 327; *-son* (i namn) 343—4, 152.
- sunagværn* (sonhustru, se VGL. II. s. 120), f. jfr. *sona gvæn*.
- sunar arf*, *sonar arf*, n. II. 151.
- sunarbörn*, n. pl. II. 103—4. jfr. *barn*.
- sunar sun*, m. II. 151; *sonson*.
- sund*, n. II. 116, 253, 279; 317, 348—9.
- sund* (N. Sax. *sund*), adj. II. 456.
- sunder*, *synder*, dial. *sund*, adv. II. 588; *sönder* ib., 597.
- sunder-* (*söder-*), se *super*. jfr. *synder-*.
- sunderkulli*, *-kulli*, *-kulla*, *synderkulli*, adj. anom. II. 421.
- sunderkuller*, m. II. 421. jfr. *kulder*.
- sundi*, *-der*, v. I. 80. jfr. *synia*.
- sundriska*, adj. II. 269.
- sundrugher*, adj. II. 389; *söndrig* 457.
- sunnan*, adv. II. 446.
- sunnarster*, se *sybri*.
- sungo* (Cod. Bar. s. 25), *-in*, v. I. 182. jfr. *singa*.
- sunko*, *-in*, v. I. 188. jfr. *sinka*.
- sunnudagher*, i Vestm. L. *synnu*, *sonnodagher*, m. II. 252; *söndag* 332. jfr. *köl-*, *hvita sunnudagher*.
- Suntruas*, m. II. 274.
- sup* (se Alex. 6566 *ther bleff aff watn ey en sup*, jfr. Med. Bib. I. 480 *til soops*, 563 *til sups*), m. II. 301.
- supa*, dial. *saupa*, v. I. 253 (se 235), 646. jfr. *söp*.
- supande*, *supan-mat*, m. I. 414, 418.
- suput* (N. Sax. *sup-ut*), m. II. 397.
- surin*, *sorin*, p. preter. I. 168. jfr. *sværia*, *osurin*.
- surna*, v. I. 49.
- susa* (N. Sax. *susen*), v. I. 46.
- sva*, *so*, adv. (& pron.?) II. 494; *så* 495, 544.
- svadana*, pron. adj. II. 532 (se I. 494 i noten), 456, 537; *sådan* 550. jfr. *dann*.
- svaf*, *svafvu* (dial.), v. I. 149. jfr. *sova*, *svifva*.
- svagher* (Med. Bib. II. 120, T. *schwach*), adj. II. 456.
- svagsint*, p. adj. I. 450.

- svaja (N. Sax. *swajen*), v. I. 44. jfr. vaja.
- swaid (sved, dial., se Säve, Starka Verb. s. 23), v. jfr. *svipa*.
- svaig, se *svæg*.
- sväl, adj. II. 407, 409, 453, 600; 456.
- sväl (folkv.), f.? II. 180. jfr. *sväli*.
- svåla (Cod. Bur. s. 506), v.; I. 44.
- svåla, f. II. 321 (se 139 i noten), 287. jfr. *sof*.
- svälgh, v. I. 198. jfr. *svälghia*.
- svälgh (H. Birg. Up. I. s. 80, II. s. 243), n. I. 198.
- svåli (Cod. Bur. s. 142, 494), m. II. 179; svåle 319. jfr. *sväl*.
- svålka, v. I. 150.
- svålka, f., dial. *svälke*, m. II. 321, 320.
- svåll (dial.), v. I. 195. jfr. *svälla*.
- svåll, n. I. 196.
- svålla, v. I. 44, 196.
- svålna, v. I. 49.
- svålt (Cod. Bildst. s. 694), v. I. 255. jfr. *svälla*.
- svamp (N. Sax. *swamp*), m. II. 301.
- svan, m. II. 51, 149, 301; poet. pl. svånor 51, 243, 323, 329, 330; Svan 343.
- svång (dial.), v. I. 185. jfr. *svinga*.
- svång (T. *schwang*), m. II. 302, I. 186.
- svans (T. *schwanz*), m. II. 301. *Swantapolker*, m. II. 266.
- svår (Alex. 1613, N. Sax. *swar*), adj. II. 413; svår 456; svåra adv. 413. jfr. *sar*, *sara*.
- svår, n. jfr. II. 105, 515; 317. jfr. *andsvår*.
- svåra, v. I. 168; 44.
- svårande, m. II. 316, 341, I. 451.
- svårper (Isl. *svördr*, jfr. Gottl. L. 19: 7 *suarp sprang*, hufvudsvals bristning), m.; svål II. 301.
- svåria, v. I. 167—8. se *svåria*.
- svåro, -it, v. I. 168. jfr. *svåria*.
- svårter (Cod. Bur. s. 182, 208), adj.; svart II. 456; sbst. 462, I. 451.
- svårtna, v. I. 49.
- svåvil (Alex. 1752, N. Sax. *swewel*); svåfvel, n. II. 318. jfr. *brännesten*.
- Svea land, n. II. 271.
- Sveamar, m. II. 275; Sveamo.
- Svear, Sveiar, Svjar, m. pl. II. 198, 267, 385; Svear 305. I. XI. jfr. *Upsvear*.
- Sveariki, Svja riki, Sveriki, Sverighe, n. II. 270 (se 132), 199; Sverige, Sverge I. XI. jfr. *riki*.

- sveda*, se *svipa*, *svipi*.
svedja, v. I. 290, 70, 78, 80, 85, 99, 292.
svæg, *svaig* (dial.), m. I. 216.
svæglén (dial.), adj. I. 216.
svægryggig (dial.), adj. I. 216.
svæipa, v. se *svæpa*.
svekt (H. Birg. Up. III. s. 105), 2 sg. impf. I. 330. jfr. *svika*.
svela (dröja, se Gottl. L.), v.; söla I. 52. jfr. *syla*.
svema (röra sig, sväfva, Ivan 279, Isl. *svæina*), v. jfr. *svimma*.
sven, m. II. 30, 252, Anm. 8 i noten; *Sven*, *Svain* II. 261, 265; *sven* 308; *Sven*. jfr. *hæsta-*, *kænni-*, *köre-*, *smasven*. jfr. ock *tiughuskiegg*.
Svenamo, m. II. 275.
svenaker, se *svænaker*.
svæpa (Cod. Bur. s. 25, 76, 152), dial. *svæipa*, v. I. 165, 241; *svæpa* 74. jfr. *svöp*.
svetas (se Bonav. s. 188 impf. *svettis*), v.; *svettas* I. 55.
svetbora (svetthål, por), f. II. 216. jfr. *bora*.
svæter (se Cod. Bur. s. 506, H. Birg. Up. I. s. 118), m.; *svett* II. 302.
svæter (svettig, Alex. 8262), dial. *svætt*, adj.
svæverper, *svæirdher*, *svæyrðher*, p. preter. II. 333 i noten, 375. jfr. *svæirþing*.
Svæiar, se *Svæar*.
svæipa (dolere, adurere), *svæipin*, v. I. 214; dial. *svæida* (dolere) ib.; *svida* 251; *sveda* 70, 290. jfr. *svæid*.
svæipi, m. II. 185; *sveda*, f. 321, 201.
svæige (dial.), m. I. 216.
svæighu, *svæighin*, v. I. 216.
svæigna (dial.), v. I. 216.
svæigt, f. II. 311, 294, I. 51 i noten.
svæigta, v. I. 51 (jfr. noten), 216.
svæik (Kg. Styr. II. 32, Cod. Bur. s. 167), n.; *svekt* II. 317.
svæika, *svæiku*, *svæikin*, *svæikvin*, v. I. 218, 394; *svæika* 251. jfr. *svekt*, *suku*.
svæill, se *svyll*.
svæimi (Ivan 3365, Alex. 8638), m. II. 200.
svæimma (N. Sax. *svæimen*, *svæimen*), v. I. 52, 201. jfr. *for-svæima*, *svæma*.
svæin, n.; II. 287. jfr. *svæin*.
Svæinagarn, n. II. 278; *Svæin-garn*.
Svæinahult, n. II. 280.
svæina stighia (H. Birg. Up. III. s. 352), f. II. 223, 628; *svæinstia*, f., *svæinsti*, m. 321. jfr. *stighia*.

svinavalder, -valler, m. II. 146.

jfr. *valder*.

svindel (T. *schwindel*), m. I. 180.

svindlande, p. pres. I. 415.

sving (dial.), m. I. 186.

svinga (T. *schwingen*), v. I. 185

—6, 52, 260. jfr. *svang*, *svungen*.

svingel (dial.), m. I. 186.

svinna, se *försvinna*.

sviskon (T. *zweische*, T. dial.

zweischen), n. II. 296 (jfr. 221), 318; dial. *sveska*, f.

Svithiod, n. II. 625, 107—8, 270.

sviva (sväfva, röra sig)? dial.

svifva (svänga, Norska *sviva*), v. I. 223. jfr. *svæva*.

svifva (dial.), v. I. 149. jfr. *sova*, *svaf*.

svolghin, p. preter. I. 302. jfr.

svælghia.

svor, *svoru*, -in, v. I. 168. jfr.

sværia.

svulgho, se *sulgho*.

svullu, -in (dial.), v. I. 195 (jfr.

Säve, Starka Verb. s. 18);

svullen 438. jfr. *svälla*.

svulna, v. I. 48, 196.

svulnad, se *sulni*.

svulst (T. *schvulst*), m. & f. II.

311, I. 196.

svulto, *svulten*, v. I. 255, 438.

jfr. *svälta*.

svungen (dial.), p. preter. I. 186.

jfr. *svinga*.

svylt, se *sytt*.

svåger (T. *schwager*), m. II. 304.

svågerskap, m. II. 295, 317.

svål, se *svarper*.

svår, *svåra*, se *svar*.

svårtydd, p. adj. I. 450.

svæfia (återhålla, dämpa, söfva)?

v. se ÖGL., Södm. L., MELL.

jfr. *svæva*, *söva*.

svælghia (VGL. s. XIV), v. I.

198 (se 302), 244; *svälja*

255, 69, 299. jfr. *svalgh*, *sul-*

gho, *svolghin*.

svælgind, f. II. 97.

svälla (MELL. i var.), v. I.

195—6, 244, 261; *svälla* 69,

438. jfr. *svall*, *sullu*, *svullu*.

svält, m. II. 302. jfr. *sulter*, *sytt*

svälta (hungra), v. intrans. I.

200, 260 (se noten); *svälta*

255, 73, 299, 438. jfr. *svakt*,

svulto, *sultin*.

svälta (uthungra), v. trans. I.

72, 49 i I:a noten.

sväng, m. II. 301.

svänga (N. Sax. *svengen*, H. T.

schwingen), v. I. 69, 186, 260.

svænsker, *svensker*, adj. II. 385,

267, 601; Svensk, adj. & subst.

457, 462, 502; Svenska, f.

346, 502.

sværi, n. se *söri*.

- sværia, svaria*, v. I. 167—8, 244, 248, 286, 316, 440; *svärja* 257, 243, 289, 309. jfr. *sor*, *svor*, *svaro*, *surin*, *svorin*.
- Sværkir*, m. II. 48, 263, 265; Sverker.
- sværma* (Södm. L.), v.; *svärma* I. 55.
- sværmbær*, m. II. 34; *svärm* 301.
- svæva* (N. Sax. *swoeven*), v. I. 223; *sväfva* 54—5. jfr. *sviva*, *svæfia*.
- svöp* (dial.), v. I. 165, 241. jfr. *svæpa*.
- svöri*, se *söri*.
- sy*, v. I. 116 (jfr. 125).
- syþer*, se *super*.
- sydlig*, adj. II. 469.
- syþri*, *supri*, *synnerster*, *sunnarster*, adj. anom. II. 446; *södre*, -a 469. jfr. *super*.
- syfta*, se *sypta*.
- sykn*, adj. II. 411; *söcken*.
- syl* (Patr. S. 35), m.; II. 301.
- syla* (smutsa, se H. Birg. Up. II. s. 114), v.; *söla* (N. Sax. *sölen*) I. 52. jfr. *svela*.
- syll*, *sill*, dial. *svill*, f. II. 63; *syll* 306.
- sylt* (svält, se ÖGL., Kg. Styr. IV. 7: 26, Med. Bib. I. 169, 209), *svylyt* (Cod. Bur. s. 489, 530), f. jfr. *sulter*.
- sylyt*, m. & n. II. 298 (jfr. I. 147).
- sylta* (N. Sax. *sulte*), f. I. 147.
- syilta*, v. I. 54, 147.
- syilvera*, v. I. 51.
- symn*, se *söfn*.
- symnskæmma*, f. II. 30.
- syn*, f. II. 83; 310; i *syne* 83, 333. jfr. *asyn*.
- syn*, adj. II. 410, I. 449. jfr. *fram-*, *siæll-*, *vansyn*, *syn-aster*.
- syna*, v. I. 103—4; 73, 99, 293; *synas* 74.
- synaster* (se Flores 169 at *hon kunne honom thz synasta radha*, råda det likligaste, bästa), superl. af *syn*.
- synd*, f. II. 97; 310.
- syndaflod*, f. II. 73 i noten.
- synder* (sönder), se *sunder*.
- synder-* (söder-), se *super*.
- Synderfala*, *Sudher-*, *Sunderfala*, f. II. 280, 446. jfr. *fala*.
- Synderviþer*, *Sudhervidher*, *Sunderviþer*, m. II. 276, 446. jfr. *viþer*.
- syndi*, se *siundi*.
- syndirska*, f. II. 398; *synderska*.
- synia*, *sönia* (vägra), v. I. 80, 89, 90. jfr. *sundi*.
- synjal* (dial.), adj. II. 401.
- sypta* (Med. Bib. I. 122), v.; *syfta* I. 51.
- syra*, v. I. 294, 69, 289.

syrghia, *sörghia*, v. I. 70, 337;

sörja ib., 114.

syri, se *söri*.

Syrien II. 347.

sysloman, m.; *syssloman* II. 323.

syslölös, adj. II. 323.

systir, f. II. 173, 176, 253, 603, 608 (se 2:a noten), 611;

syster 307, 166, 177. jfr. *systrir*.

syskin, *syzkin*, *syskin*, *sizkin*, *sustkun*, n. II. 116, 133; *syskon* 318, 296.

syskine, *syskene*, *syzkini*, *syskane*, *-kone*, n. II. 116, 126, 133, 254.

systrir (Gottl. L.), f. pl. II. 615. jfr. *systir*.

sysstranga, *sysstrunga*, *sysstringa* (Fin. Handl. II. 14), f. II. 220.

sysstrunger, *sysstrunger*, m. II. 28, 205; *sysstring* 302.

sysstrungi, *sysstrungi*, *sysstrungi*, *-lingi*, m. II. 201, 205.

syfva (dial.), v. I. 149. jfr. *sova*.

så, v. se *sa*.

så, m. se *sar*.

så, adv. se *soa*.

sådan, se *svadana*.

sådd f. (jfr. Isl. *sáð*, n.) II. 310.

sådor, se *sap*.

såg, v. se *sa*, *sagh*; *sågst* (bibl.), 2 sg. impf. I. 331—2. jfr. *seia*.

såg, f. se *sagh*.

såle (föret: *sole*, T. *sohle*), m. II.

320. jfr. *sula*. jfr. ock *il*, *tå-il*.

såll, *sålla*, se *sald*, *selda*.

sång, se *sanger*.

såning, f. II. 306.

sått (dial.), v. I. 159; *såto* (bibl.) ib. jfr. *sitia*.

sæ, pron. pers. reflex. se *ser*.

sæp, f. II. 97; *säd* 306.

sädesbärande, p. adj. I. 409.

sæpi, n.; *säde* II. 325.

säf, f. & n. II. 298, 82, 306.

Sæfusior, m. II. 275; *Säfsjön*.

säflig, adj., *sæflika*, adv. II. 384. jfr. *sæflighet*.

sägandes, *så* till *sägandes*, adv. I. 421.

sæghia, se *sighia*.

sæghl træs (mast, Upl. L., Södm. L.), *sæghltræs* (H. Birg. Upl. II. s. 171), n. II. 136. jfr. *seghl*.

sæghn, f. II. 83; *sägn* 310. jfr.

sæghn, *fram-*, *till-*, *untægn*.

sægnarþing, n. II. 83.

Sæhundari, n. II. 270 i noten.

jfr. *Söhundari*.

säker, se *siker*.

säkerligen, adv. II. 428.

sækker (Upl. L.), m. II. 43;

säck 358.

säl, m. se *sial*.

sæl, *sæll*, adj. II. 408, 435; *säll*

456. jfr. *ar-*, *eigher-*, *vinasæl*, *vesæl*, *osæll*.
- sælda* (H. Birg. Up. I. s. 399, III. s. 351), dial. *sælla* v.; sælla I. 46. jfr. *sald*.
- sældi*, *-der* (Gottl. L. *seldi*, *selt*), v. I. 84. jfr. *sælia*.
- sælj* (sælg), f. II. 306.
- sælia*, v. I. 84, 85 i 1:a noten, 89, 336, 466; sælja 290, 70, 85—6, 93—4. jfr. *sældi*, *sældi*.
- sællaskap*, *sælskap*, n. II. 121; sällskap 317, 295, 314.
- sällspord*, p. adj. I. 451—2.
- sällsynt*, se *sællsyn*.
- sælugher*, se *salogher*.
- sæmber*, adv. II. 437; sëmre.
- sæmbri*, adj. anom. II. 436—8, 382, 454; sëmre, sëmst 468.
- sæmi*, f. II. 227. jfr. *frænd-*, *hof-*, *mis-*, *varkunsæmi*.
- sæmia*, *-as*, v. I. 79, 88, 90, 464, 466, II. 382; sëmjas I. 290, 70—1, 85, 93, 337, 483. jfr. *sæmdi*, *sempt sik*.
- sæmia*, f. II. 224, I. 500; sëmja II. 321. jfr. *hof-*, *mis-*, *vin-sæmia*.
- Sæmunda bol*, n. II. 279.
- Sæmunder*, m. II. 262.
- sænda*, v. I. 67, 336; sända 69, 71.
- sænder*, i *sænder*, i *sæn*, dial. *sæd*, adv. II. 588; i sänder (icke: i sönder, jfr. *sunder*) ib., 597.
- sændibufi*, m. II. 200; sändebud, n. 297.
- sæng*, se *siang*.
- sængalaghi*, m. II. 627. jfr. *laghi*.
- sænkia*, v. I. 189 (jfr. 174), 260; sänka 72, 49 i 1:a noten.
- sær*, pron. pers. reflex., se *sær*.
- sær*, adv. II. 532, I. 447 i noten; dial. *ät sær* II. 630; *sär-*, i *sär* 532.
- særpa?* v. I. 207. jfr. *sørp*.
- særdelis*, adv. II. 532; särdeles 465, I. 447 i noten.
- særker*, m. II. 44; särk 301.
- særliker* (Upl. L.), *særleker* (Cod. Bur. s. 61), pron. adj. II. 532, 395.
- særlynt* (dial.), p. adj. II. 532.
- särsint* (dial.), p. adj. II. 532.
- särskild*, p. adj. I. 447—8, II. 457, 532.
- sæter*, f. II. 277; dial. *säter* 307.
- sæter*, n. II. 123. jfr. *solasæter*.
- Säter* II. 277.
- sæti*, n. II. 129, I. 159; säte II. 325. jfr. *brufa sæti*.
- sætia*, v. I. 84, 49 i 1:a noten, 67, 90—1, 159, 260, 336, 426, 465—6; sätta 291, 78, 86, 95, 114, 337. jfr. *sætti*,

- sætter*, *sæz*, an-, be-, er-, und-sätta, *bisætia*.
- sætra lapa*, f. II. 277.
- Sætrar?* f. II. 277; Sätra.
- sætta*, *sæta* (förlika), v. I. 382.
- sättande, -des I. 421.
- sætter*, p. preter. I. 84. jfr. *sætia*.
- sætti*, *siatti*, *siætti*, räkn. II. 577 (jfr. 573—5), 580; sjette 589.
- sæver*, se *siæver*.
- sævirþing* (*sævirþonigh*), *sivyrðning*, f. II. 333 i noten. jfr. *virþning*, *sveverþer*, sidvördnad.
- Sævudal*, m. II. 275; Säfvedal.
- sæx*, *sæxtan*, -*tighi* o. s. v., se *siax* o. s. v.
- sæz* (sätter sig), v. I. 466. jfr. *sætia*.
- sö* (dial., skola), v. I. 271. jfr. *skula*.
- södh*, v. I. 230. jfr. *siuþa*.
- söþer*, Gottl. L. *soyþr*, dial. *sö*, m. II. 53.
- söder*, se *super*.
- Söderlånding, m. II. 268.
- Södermanlånding, Sörmlånding, m. II. 345, 268, 332.
- söfn* (G. Ordspr. 579), *sömn*, *symn*, m. II. 30, I. 150; sömn 302.
- söfnhus*, *sövin-*, *sömpn-*, *symphanus*, n. II. 30.
- sögh* (Legend. s. 663), v. I. 230. jfr. *sugha*.
- Söhundari*, n. II. 270 i noten, 280. jfr. *Söhundæri*.
- sökande, m. II. 293, 316, 341.
- söken* (lagsöke honom) II. 534.
- sökia*, Gottl. L. *sykia*, v. I. 74, 91, 275, 437—9; söka 73. jfr. *sotti*, *besöka*, *forsökia*.
- söcken, se *sykn*.
- söla* (smutsa, sudda, dröja), se *syla*, *svela*.
- sölbodd (folkv.), se silfbodd.
- sölle* (dial., skulle), v. I. 271. jfr. *skula*, *su*.
- söm, m. II. 301, I. 114 i la noten.
- söma* (Cod. Bur. s. 204, Bonav. s. 14, Isl. *sauma*, *seyma*), v. I. 125, 114 i l:a noten; sömma 54.
- söma* (anstå, hedra, Cod. Bur. s. 138, 167, Kg. Styr. II. 3, 75, Isl. *söma*, *sæma*, *söma*), *sæma* (Kg. Styr. II. 70), *syma* (Gottl. L.), v. II. 409.
- sömd*, f. II. 97.
- sömn*, se *söfn*.
- söndag, se *sunnudagher*.
- sönder, söndrig, se *sunder*, *sundrugher*.
- sönderrifven, p. preter. I. 245. jfr. *riva*.

sönia, se *synia*.

söp, v. I. 253. jfr. *supa*.

sör (smuts, Cod. Bur. s. 183, 129, Run-Urk. s. 286, Isl. *saur*), m. II. 484.

sör, adj. II. 415, 129. jfr. *epsöri*, *söri*.

sörghia, v. se *syrghia*.

söri, *svöri*, *sværi*, *syri* (ed), n. II. 128, 627. jfr. *asöri*, *ep-*

söri, *ezvöri*, *mensvöri*, *tvæsvöri*, *tvæsværi*, *ainsyri*, *sör*.

sötarin, kompar. II. 449.

söter (Cod. Bur. s. 182, 14, N. Sax. *söt*), adj. II. 383, 434, 449; *söt* 456.

sötmi, m. II. 185; *sötma*, f. 321, 201.

sötna, v. I. 49.

söva (Bonav. s. 5), v. I. 260, 150; *söfva* 69. jfr. *svæfia*.

T.

t, jfr. *th*, *þ*.

-*t*, förkort. pron. II. 534—6.

ta, *tæ*, dial. *tå*, *tä*, *te*, n. II. 135. jfr. *forta*, *tafastr*, *-garþr*, *-laut*, *tæbundin*.

ta, f. II. 161 (jfr. 14, 18), 165, 257; *tå* 307, 328. jfr. *täner*.

ta, v. se *taka*.

tafastr (belägen vid väg, Gottl. L.), adj. II. 135.

tafatt, adj. Anm. 4. jfr. *fat*.

tafelsmidhe, se *tavelsmidhe*.

tafta (se VGL. IV. 16: 12, Lat. *tabula*), f. II. 284.

tafs, m. II. 301.

taft, n. II. 314 (jfr. 316).

tagarþr (gårdesgård vid väg, Gottl. L.), m. II. 135.

tagg (N. Sax. *takk*), m. II. 301.

taghl, n. II. 105; *tagel* 318.

taja (dial.), se *þighia*.

tak, n. II. 102; *tag* 317.

tak, n. se *þak*.

taka, *takin*, v. I. 169 (jfr. 506), 243, 330, 440—1; *taga*, *ta* 251, 45, 117, 254, 262, 288, 300; *tagas*, *tas* 255. jfr. *tok*, *laghtakin*.

taki, m. II. 179; jfr. i *taka* händer.

tack, se *þak*.

tacka, f. II. 322, 287.

tal, n. II. 105; 317; *-talet* 596; *-tals*, adv. Anm. 28. jfr. *antal*.

tala, v. I. 338; 296, 44—5, 59—64, II. 465; *talas víþer* eller *viþ* I. 465, 481; *talas* vid 55, 469.

- tala*, f. II. 212, I. 499.
- talan* (Cod. Bur. s. 144), f. II. 449; I. 500.
- talaut* (jord vid väg, Gottl. L.), f. jfr. *ta*, *löt*.
- aldi* (se Cod. Bur. s. 177), *talder* (ib. 75), v. I. 78—9, 443. jfr. *tælia*.
- talgher*, m. II. 629; talg 302.
- tall* (Isl. *þöll*, f., *þollr*, m.), f. II. 306, 68.
- tallkott*, m. se *kott*.
- tallrik* (Dan. *tallerken*, T. *tellerchen*), m. II. 302.
- tamber*, adj. II. 381—2, 454; tam 456. jfr. *otamber*.
- tamdi*, *tamder* (MELL. þj. B. 34 pr.), v. I. 83. jfr. *tæmia*.
- tamp* (N. Sax. *tamp*, tågstump), m. II. 301.
- tan*, *tand*, f. (i Gottl. L. och Gottl. dial. m.) II. 155 (jfr. 14, 18), 163, 165, 254, 608 i 2:a noten; *tand* 312 (jfr. 21), 165, 328.
- tana*, f. se *þan*.
- tang*, f. II. 157—8; tång 312, 328.
- tanig*, adj. I. 79 i 2:a noten.
- tanke*, se *thanki*.
- tankspridd*, p. adj. I. 447.
- tapa*, *tappa* (förlora), v.; *tappa* I. 44.
- tapp* (N. Sax. *tappe*), m. II. 301.
- tappa* (N. Sax. *tappen*, H. T. *zapfen*), v. I. 44.
- tar*, m. & n. II. 32, 110, 252, 297; tår, m. 301.
- tarf*, *tarfva*, se *þarf*, *þorva*.
- tarm*, se *tharmber*.
- Tartar*, *Tatar*, *Tatare*, m. II. 344.
- Tartarriet* II. 347.
- taslan* (Kg. Styr. II. 31), f. jfr. *tissla*.
- tass* (T. *tatze*), m. II. 301.
- tatter*, se *þatter*.
- taus* (dial.), f. se *tös*.
- taut* (dial.), v. I. 225. jfr. *þiuta*.
- tavel*, -il (spel, Hert. Fredr. 420, 426, 431, Flores 1182, Isl. *tafl*, jfr. Lat. *tabula*), n. jfr. *skak-*, *vardtavel*, folkvis. *gulltafvel*. jfr. ock *tafla*, *täfla*.
- tavalsmidhe*, *tafelsmidhe* (bordprydnad, Alex. 2273, 2277), n. jfr. *smidhe*.
- Tavestahus*, n. II. 279; *Tavastehus*.
- Tavestaland*, *Tafstaland*, n. II. 272; *Tavastland*.
- tea*, *te*, v. se *teia*.
- tegher*, m.; *teg* II. 301.
- tegel*, se *tighl*.
- Tegnér*, m. II. 343.
- teia*, *tea*, *te*, v. I. 119; *te* 116. jfr. *tez*, *förete*.
- teirir*, pron. II. 614. jfr. *þan*.
- tekn* (Cod. Bur. s. 10, 63, 206

- jfr. VGL. IV. 16: 12 *hoffoð tekn*, N. Sax. *teken*), n.; *tecken* II. 318. jfr. *vartekn.* jfr. ock *mark.*
- teknā* (Cod. Bur. s. 10, 63), v.; *teckna* I. 48.
- teln*, m. II. 301.
- telninger* (Legend. s. 92, 93), *telonger* (H. Birg. Up. III. s. 65, jfr. N. Sax. *telen*, föda, *teling*, födelse, *telge*, *tellich*, *telning*), m.; *telning* II. 293, 302. jfr. *sumar tenlunger* och Barl. S. s. 100 *teinung.*
- ten* (Cod. Bur. s. 5, G. Ordspr. 44), m.; II. 301.
- ten*, *tenn*, n. se *tin.*
- Tensta* II. 276.
- test* (hårtest, jfr. Grimm, D. Wört. II. 1030—2 *dest, test*), m. II. 301.
- tez* (tett sig), p. preter. reflex. I. 481. jfr. *teia.*
- thagh sik* (tiggde sig), *thagho*, v. Anm. 29. jfr. *þiggia, thigdhe sik.*
- thagdhe* (teg), *thakt*, v. I. 217. jfr. *þighia.*
- thagho* (i Klemmings uppl. af Bonav. s. 87 rätt *thagdho*), v. I. 217. jfr. *þighia.*
- thakt*, se *thagdhe, þakt.*
- thanki* (H. Birg. Up. II. s. 276), m. II. 179; *tanke* 319, 202. jfr. *forethanki, misthanki.*
- tharmber* (se Patr. S. s. 22, Cod. Bildat. s. 589 *tharma*, pl.), m.; *tarm* II. 301.
- tharva*, v. I. 269. se *þorva.*
- thé*, n. II. 314 (jfr. 326).
- thigdhe* (teg), se *þighia.*
- thigdhe sik* (tiggde sig, Legend. s. 584), v. Anm. 29. jfr. *þiggia, thagh sik.*
- thighna*, v. I. 217.
- thilia* (se Alex. 8002, Isl. *þilia*); *tilja*, f. II. 322.
- thiukker, thiokker*, adj. II. 380, 453 (jfr. 630); *tjock* 456.
- thiædher* (Läkeb. B. 80: 2 *thiædhurs*), m.; *tjäder* II. 304; *tjäderhane* (-tupp) 181 i 2:a noten.
- thiænirska*, f. II. 220.
- tholkin* (tocken), se *þyliker.*
- tholomodh* (H. Birg. Up. III. s. 38, II. 206), *tholamodh* (ib. II. 265), *tholimodh* (Bonav. s. 197), n. Anm. 2; *tålomod* II. 316. jfr. *moþ, þolomoþa, þolughmoþa.*
- thorf*, v. se *þorf.*
- thorft*, 2 sg. impf. I. 330. jfr. *þorva.*
- thorftogher* (Bonav. s. 43), adj.; *torftig* I. 269.
- thorit*, p. preter. I. 269. jfr. *þora.*

- thorn*, se *torn*, *þorn*.
thor-åka, *thors-åka* (dial.), f. II. 210, 222. jfr. *þor*, *åka*.
thotte, v. I. 73. jfr. *þykkia*, *þottit*.
thrabetin, dial. *tråbeten*, adj. II. 405. jfr. *þrar*.
thrana (Bonav. s. 109, 204), v.; *tråna* I. 46.
thranadher (Bonav. s. 96), m.; *trånad* II. 309, 292.
thrask, v. I. 211. jfr. *þriska*.
threfs, v. I. 223. jfr. *þrivas*.
thrifnadher (H. Birg. Up. II. s. 30), *thrimnadher* (ib. III. s. 147), m.; *trefnad* II. 292, 309. jfr. *þrivin*.
thrivos (H. Birg. Up. III. s. 99), *thrivist*, v. II. 223. jfr. *þrivas*.
thrukti (H. Birg. Up. II. s. 113, 62, 95), v. jfr. *þrykkia*.
thruskin, *thryskin*, p. preter. I. 211, 302. jfr. *þriska*.
thrutna, dial. *trutna*, v. II. 623, I. 228. jfr. *þrutin*.
thrækker (H. Birg. Up. II. s. 257—8), m.; *træck* II. 302.
thrcæncta (Cod. Bildst. s. 268, Bonav. s. 36), v.; *trængta* I. 50.
thrcæstrængdher, p. adj. I. 108. se *strængia*. jfr. *þræ-*.
thrcætio o. s. v., se *þrcætighi* o. s. v.
thrcættin, adj. II. 405. jfr. *þrcætta*.
thrcæva (H. Birg. Up. I. s. 312), *thrava* (Med. Bib. I. 296, 428), v. I. 223; *trefva* 52.
thrcöt (*tröt*), v. I. 227. jfr. *þryta*.
thrukki (tycke), m. II. 628, 223. jfr. *þukki*, *othukki*, *samthokki*.
thunna, *tunna*, *thynna* (Isl. *tunna*, *tönnna*), f. II. 215; *tunna* 322. jfr. *þyn*.
thut, n. I. 217; *tjut*.
tufva, se *þuva*.
thvandi, p. pres. I. 135, 139. jfr. *þva*.
thvo, se *þvo*.
thvætirska, f. II. 220; *tvätter-ska* 322.
thvætter, se *þvater*.
thykkia, se *þykkia*.
thynninger (se Gregor. s. 324); *tinning*, m. II. 293, 302. jfr. Grimms D. Wört. *duninge*, *felsenbein*.
thysta (Vadst. Kl. R. s. 82, H. Birg. Up. I. s. 103, II. s. 14, *tystnad*), f. II. 220.
thyster (G. Ordspr. 439, jfr. Grimms D. Wört. *dus*), adj.; *tyst* II. 457.
thystlika (Bonav. s. 74), adv.
thystna (Vadst. Kl. R. s. XI), *thysna* (Legend. s. 70), v.; *tystna* I. 49.
thærna (G. Ordspr. 332), f. II. 213 (jfr. Anm. 8 i noten); *tærna* 322.

- thater* (Alex. 3333, Cod. Bildst. s. 244, Isl. *þætr*), adj.; tät II. 457.
- thaver*, *thöver*, se *þaver*.
- thökn* (Alex. 5432, jfr. Isl. *þoka*), f.? *tökna* (Gust. I:s Bib. Job 10: 21, 22), f.; töcken, f. & n. II. 298, 307, 318, 330, 335.
- thörka* (Med. Bib. I. 237, II. 88), f. jfr. *þorka*, *þorker*.
- thörni*, n. se *þyrnir*.
- tia*, f. II. 322, 596.
- tiald* (Sv. Dipl. IV. 711, Cod. Bur. s. 508), *tiald* (Med. Bib. I. 185), n. II. 105; tjäll 317. jfr. *tält*.
- Tibern* II. 347.
- típ*, f. II. 86—7 (se Anm. 28), I. 443; *tid* II. 310, 299. jfr. *mungats típir*.
- Típa*, f. II. 283; *Tidan* 347.
- tíþandi*, *tíðindi*, n. II. 130, 134.
- tideböcker*, f. pl. II. 312.
- tidevarf*, n. I. 210. jfr. *hvarf*.
- tidelag*, se *þypilagh*.
- tidsfördrif* (T. *zeitvertreib*), n. II. 317.
- tidspillan*, f. II. 312, I. 500.
- tjena*, *tjenst*, se *piana*, *pianosta*.
- tjenare*, m. II. 293.
- tiga*, *tigga*, se *þighia*, *þiggia*.
- tigher*, *tiugher*, dial. *tiäg*, m. II. 143, 563, 586—7.
- tighl* (Kg. Styr. IV. 7: 33), n. II. 124; tegel (N. Sax. *tegel*) 318.
- tjik*, *kik* (dial.), m. II. 120—1.
- tik* (dial.), f. II. 158, 287, 306.
- tick tack* (jfr. Stjernhjelm's Herk. 156, T. *ticktack*) I. 145 i noten.
- tíl*, prep. II. 603 i noten; till. tillbehör (N. Sax. *tobehör*), n. II. 317.
- tílbyrliker* (S. Birg. Avtogr. B.), adj.; tillbörlig I. 99 i noten.
- tílbær*, *-bör*, *-boret*, v. I. 97—9; tillbör; *-bort* 99. jfr. *bær*, *bör*.
- tílböria* (*börja*), *tílburdho* (H. Birg. Up. III. s. 303), v. I. 82. jfr. *byria*.
- tílfälle* (Bonav. s. 15, 17, Vadst. Kl. R. s. VII), n.; tillfalle II. 325. jfr. *fälle*.
- tíllförsigt* (T. *zuversicht*), f. II. 311.
- tíllgift*, f. II. 311, 94.
- tíllgrepp*, n. jfr. *grip*.
- tílgæf*, f. II. 61. jfr. *gif*.
- tílja*, se *thília*.
- tíllkomst*, f. II. 311. jfr. *-komst*.
- tíl* (*till*) *kömd* (*antråde*, *tíllkomst*, Södm. L. Add.), f. II. 97. jfr. *kömd*, *tílgvæmd*.
- tíllat* (H. Birg. Up. II. s. 77, 114, 30), *tíllæti*, n. II. 112. jfr. *lat*, *læti*.

tilmæli, n.; tillmæle II. 325. jfr. *mæli*.

tillqvæmd (ankomst, tillkomst,

ÖGL., Gottl. L. 5), f. II. 97.

jfr. *qvæmd*, *tillkömd*.

tillsæghn, f. II. 83. jfr. *sæghn*.

tällvita, v. I. 294, 52, 74. jfr. *vita*.

tillvälla, v. I. 293, 69.

tima, v. I. 103; 52, 99.

timber, *tymber*, n. II. 122 (jfr.

12, 16, Anm. 28), 253; timmer 318 (jfr. 595).

timi, m. II. 184 (jfr. 15, 19),

254; timme 319, 202.

tin, n. II. 116; ten, tenn 317.

jfr. *förtena*.

tina (Isl. *þýðna*), v. I. 48.

tinder (Isl. *tindr*)? *tinni* (N. Sax.

tinne)? m. se ÖGL., Södm.

L.; tinne II. 319.

ting, tingta, se *þing* o. s. v.

tångest, m. II. 302, 294.

tinning, se *thynningar*.

tjog, se *tiug*.

tjock, se *thiukker*.

tjocklek, m. II. 292, 302.

tipp (N. Sax. *tipp*), m. II. 301.

tisdagher (Med. Bib. I. 68, i Fin.

Handl. III. 9 *thisdaghin*), m.;

tisdag.

tiss (dial., jfr. Syn. Lib. & Stjern-

hjelms Cupido 8 intr.), m. I.

120—1.

tissla, tassla (jfr. N. Sax. *tissen*,

tateln, H. T. *zischeln*), v. I. 145 i noten. jfr. *taslan*.

tistel, se *pistil*.

tiu, räkn. II. 559 (jfr. 553—5);

tio, tie 589, 591, 595—6.

tiuper, n. II. 124; tjuder 318.

tjuf, se *þiuver*.

tiug (dial.), n. II. 563; tjog 317,

144, 595; tjogtals, adv. Anm.

28.

tiugga? v. I. 231, 623. jfr. *tugga*.

tiugh, räkn. II. 562, 144.

tiugha (G. Ordspr. 43, 331), f.;

tjuga, tjufva (furca) II. 322.

jfr. *tiughuskiæg*.

tiugher, se *tigher*.

tiughu, *tiughi*, *tyghu*, dial. *tugu*,

räkn. II. 562 (jfr. 553—5),

570, 580; tjugu, tjuge 589,

591.

tiughundi, räkn. II. 578 (jfr.

572—5), 581; tjugonde 589,

593; tjugonde-, tjugon- 595.

tiughuskiæg, n. II. 265. jfr.

Sven.

tiund, f. II. 97 (jfr. 187), 586.

tiunda, v. I. 586.

Tiunda land, n. II. 271 i 3:e

noten, 567.

tiundi, räkn. II. 577 (jfr. 572

—5), 581; tionde 589.

tiundi, m. II. 187, 254, 586;

tionde 595.

tjur, se *þiur*.

- tjusa, v. I. 294 (jfr. 236), 46, 74. jfr. *kiusa*.
- tjut, tjuta, se *thut*, *piuta*.
- Tiviper, m. II. 276; Tiveden.
- tjäder, se *thiædher*.
- tiäg (dial.), se *tigher*.
- tjåle (kåle), se *piåli*.
- tjåll, se *tiald*.
- tiæra, f. II. 219; tjära 322.
- tjärna (!), f. se *kirna*.
- tof (Isl. *þófi*), m. II. 302.
- toffel (i Syn. Lib. toffla, N. Sax. *toffel*), m., men f. pl. tofflor II. 303, 323, 329.
- tofs, m. II. 301.
- toft, se *topt*.
- toft (roddarbänk, Isl. *þófta*). f. II. 311.
- tok, -um, v. I. 169; tokt, 2 sg. impf. 330. jfr. *taka*.
- tok, m. II. 301.
- tocken (dial.), se *pyliker*.
- tolag (N. Sax. *tolage*, Holl. *toelaag*), m. II. 302 (jfr. 100).
- toft, räkn. II. 560 (jfr. 553—5, 633); 589, 592.
- tolft, se *tylpt*.
- tolfti, *tolpti*, räkn. 578 (jfr. 572—5), 580; tolfte 589.
- tolka (N. Sax. *tolken*), v. I. 47.
- tolker (Legend. s. 1003, Alex. 1908, N. Sax. *tolk*), m.; tolk II. 301.
- tolfva, f. II. 596.
- tollare (tullnär, H. Birg. Up. III. s. 45), m.
- toller, se *tuller*.
- tom, n. II. 116.
- tomber, adj. II. 382, 454; tom.
- tomhånd, p. adj. I. 450, II. 457.
- tompt, se *topt*.
- tompta ra, m. & f. II. 79. jfr. *ra*.
- tomtören, n. pl. II. 325.
- ton (Alex. 4629), m.; II. 309.
- topper (hästman, se Hels. L.; spets, se Alex. 1603, 4926, jfr. 9456 *maan oc top*), *tuppr* (qvinnomössa, se Gottl. L.), m.; topp (spets) II. 301.
- topt, *toft*, *tompt*, f. II. 94, 97, 249, 253, 454; tomt 311, 294.
- tordas (dial.), v. I. 95, 399. jfr. *þora*.
- tordbagge (dial.), m. II. 31.
- tordyvil (Isl. *tordýfill*, A. Sax. *tordwifel*, jfr. *wifvel*)? *tordövil* (se Med. Bib. II. 64 *tordöffla*, pl.), m. II. 31; tordyffel (icke: torndyffel) 303.
- torf (se VGL. o. s. v.), n. (så ännu i vissa dial. och i Isl.); f. II. 306.
- torftig, se *thorftogher*.
- torgh (VGL. I & II, Upl. L.), n.; torg II. 317.
- torka, se *þorka*, *þorker*.
- torn, n., *thorn*, m. & n. II. 624, 31; torn, n. 317.

- torn (i hag-, lik-, spänntorn),
 m. se *þorn*.
 torp, torr, se *þorp*, *þorr*.
 torsk, se *þyrsker*.
 torva, f.; torfva II. 322.
 totter, se *þatter*.
 tradh, v. I. 150. jfr. *tropa*.
 trai (dial.), n. se *træ*.
 trakt, m. & f. II. 311.
 trall, m. II. 301.
 tralla (T. *trallen*), v. I. 44.
 trampa (N. Sax. *trampen*), v.
 I. 51—2.
 tran (N. Sax. *tran*), m. II. 302.
 trana, f. II. 322.
Tranaqvistir, f. pl. II. 280. jfr.
qvist.
trappa, *trapa* (trappsteg, grad,
 se Cod. Bur. s. 5, 185, Bonav.
 s. 41, T. dial. *trappe*), f.;
 trappa II. 322.
 trasa, f. II. 322; dial. *trase*, m.
 320.
 trast, m. II. 301.
 tratt (D. *tragt*, T. dial. *trachter*),
 m. II. 301.
tre, n. se *træ*.
 tre, tre-, se *þrir*, *þræ*.
 tree, f. II. 322, 596.
 tredje, se *þriþi*.
 treding, se *þriþiunger*.
 tredsk, tredska, -as, se *þryzker*,
þryzka, -as.
 tredskodom, m. II. 324.
- treendel, m. II. 595.
 tre-enig, adj. II. 519 i noten.
 jfr. enig.
 treffig, adj. I. 223.
 trefnad, se *þrifnadher*.
 treggehanda, se *þriggia handa*.
 trenne, se *þrænni*.
treslind, -slint (dial.), p. adj. II.
 376. jfr. -slinder.
 trettia, f. II. 596.
 tretton, trettio o. s. v., se *þræt-*
tan, *þrætighi* o. s. v.
 trettonde- (tretton-) dag, m. II.
 595.
 trefva, se *þræva*.
 trefven, se *þrivin*.
trid, *tred*, -en (dial.), räkn. II.
 582. jfr. *þriþi*.
 trilla (jfr. N. Sax. *trille*, *trissa*),
 f. II. 322.
 trilling (T. *drilling*), m, II. 596.
 trilsk, se *þryzker*.
 tripp trapp trull (N. Sax. *trip*
trap trul), adv. I. 145 i noten.
 trifvas, se *þrivas*.
 tro, f. II. 80, 253; 307.
troa, *tro*, v. I. 124—5, 167, 286,
 297; tro 116. jfr. *troin*, an-
 förtro.
tropa, *trop*, *trodhin*, v. I. 150,
 146—7; tråda, tråda 47, 69;
 trä (förkort.) 298. jfr. *tradh*,
trudhit, *fatatrodh*.
troin, p. preter. I. 124 (jfr. 506),

- 276, 436, II. 405; trogen, adj. II. 458, 467, I. 453. jfr. *troa*, miss-, rättrogen.
- trol*, *trull*, n. II. 51; troll.
- trolldomber*, *trullbomber*, m.; trolldom.
- troliker*, *-leker* (trofast, se VGL.; trolig, se Kg. Styr. II. 20), adj. II. 395; trolig (sannolik) 458.
- trolleri, n. II. 313, 21.
- Trollhättan, f. II. 347, 283.
- trolsker* (Cod. Bildst. s. 486), *trulsker* (ib. 370, 568), adj. II. 386; trolsk.
- tror*, *tro*, adj. II. 419, 420 i 1:a noten, I. 124 i noten. jfr. *misror*, *otror*, *vanror*.
- tross (T. *tross*), m. utan pl.
- tross (skepps-, T. *tross*), m. II. 301.
- trou* (= *droghu*), v. 169. jfr. *dragha*.
- trudhit*, p. preter. I. 150. jfr. *tropa*.
- trumba* (H. Birg. Up. I. s. 394, P. Månsson, N. Sax. *trumme*), f.; *trumma* II. 322. jfr. *bamba*.
- trumf* (N. Sax. *trumf*), m. II. 301.
- trumpen, adj. I. 48.
- trumpna, v. I. 48.
- trupp (Fr. *troupe*), pl. -er, tropp, pl. -ar, m. II. 309.
- trut, m. II. 301.
- trutna*, se *thrutna*.
- try (föråldr.), räkn. II. 558, 591. jfr. *prir*.
- trygger*, *tryggiare* (H. Birg. Up. III. s. 169), adj. II. 378 (jfr. MELL.), 420 i 1:a noten, 380, 407; trygg 456.
- tryghp*, f. II. 97.
- trycka, se *prykkia*.
- tryne (Isl. *trýni*), n. II. 325.
- tryta, se *pryta*.
- trå, tråd, tråda, se *pra*, *prafer*, *tropa*.
- tråka (Isl. *þroka*), v. I. 113, 46 —7 (jfr. not.).
- tråna, se *thrana*.
- trång, se *pranger*.
- trångbodd, p. adj. I. 451—2.
- trångbröstad, p. adj. I. 449.
- træ*, *tre*, dial. *trai*, n. II. 136, 162, 253—4; trä 326, träd 317 (jfr. 137—8, 242, Anm. 40), 330. jfr. *sæghl træ*.
- træpa* (plöja, se Upl. L., Södm. L.), v.; tråda, v. I. 69. jfr. *træpi*.
- tråda (tråda), se *tropa*.
- træpi*, n.; tråde II. 325. -tråde (i an-, tilltråde m. fl., N. Sax. *trede*, H. T. *tritt*), n. II. 325.
- träff (T. *treff*), m. II. 301.
- träffning (T. *treffen*), f. II. 306.
- trägen (jfr. Egilsson *þráinn*),

- adj. II. 458, 420 i 1:a noten.
- træghi* (Södm. L., Cod. Bur. s. 141), m. II. 200.
- träck, se *thrækker*.
- träl, se *þræl*.
- tränga, -as, se *þrængia*.
- trängsel, f. II. 306.
- trängta, se *þrænktá*.
- tränjon, n. II. 296, 318.
- träta, se *þræta*, *þrætta*.
- trætælghia* (Registr. Upsal. 163: 1, med yngre hand, *olauer trætælghia*), f. II. 223, 265—6.
- trög (Isl. *tregr*), adj. II. 456.
- trögläst, p. adj. I. 451.
- tröska, tröskel, se *þriska*, *þri-skuldi*.
- tröst (förtröstan, trygghet, se VGL., Södm. L.), f.; II. 311.
- trösta (stadfästa, i Upl. L. Conf. och Södm. L. Conf.), Gottl. L. *troysta*, v. I. 112, 114 i 1:a noten; trösta 52, 100.
- trötta, trött, se *þröta*, *þrötter*.
- tu, räkn. se *tver*.
- tubba* (Med. Bib. II. 289, N. Sax. *tobben*, *draga*, *rycka*), v.; I. 51.
- Tubbi*, m. II. 264—5.
- tugga*, *togga*, v. I. 231; *tugga* 46. jfr. *tiugga*, *tyggia*.
- tugh*, n. II. 388 i noten; tåg (*funis*).
- tugu*, se *tiughu*.
- tukt* (Alex. 6643, N. Sax. *tucht*), *tokt* (ib. 3112), f.; takt II. 311. jfr. *tyktomæstari*.
- tuller* (se ÖGL., Gottl. Hist.), *toller*, m.; tull II. 301.
- tullnär, m. II. 293, 309. jfr. *tol-lare*.
- tum, m. & n. II. 298, 330.
- tumlare (T. *tummler*, *tümmler*), m. II. 293.
- tumme, se *þumi*.
- tummel (T. dial. *tummel*), n. II. 318.
- tun, f.? II. 277. jfr. *Tunir*.
- tung, se *þunger*.
- tunga* (lingua), f. II. 219 (se 10. 11); II. 322. jfr. *yana tunga*.
- tunga* (onus), se *þungi*.
- tungarþer* (inhägnad gård), n. II. 277. jfr. *tun*.
- tungboon* (dial.), p. adj. I. 122. jfr. *boin*.
- tungl*, n. II. 124, 254. jfr. *himil-tungl*.
- tungriden, p. adj. I. 450.
- sungrodd, p. adj. I. 451.
- Tunir*, f. pl. II. 278; *Tuna*. jfr. *tun*.
- tunn, tunna, se *þunmer*, *ihunna*.
- tunnklädd, p. adj. I. 450, 452.
- tunnrå, n. II. 326 (se 2a noten). jfr. rå.
- tunnsådd, p. adj. I. 451.

- tupp (Norska *tupp*, jfr. Sv. dial. *typp*, *typpa*, hōna, Eng. dial. *tup*, gumse), dial. *tåpp* (hos Wallenius *topp*), m. II. 301, 287. jfr. *tuppr*, *hani*.
- tuppr*, m., se *topper*.
- Turk, m. II. 344; Turkinna, f. 346.
- Turkiet II. 347, 346.
- tusen, -de, se *þusand*.
- tut (se Grimms D. Wört. *dute*, *dutte*), m. II. 301.
- tuva, se *þuva*.
- tvæ-, se *tvæ-*.
- tvagen, se *þvaghin*.
- tvæl (Stads L. Kp. B. 34); tvål, m. II. 302.
- tvar, se *tver*.
- tve-, se *tvæ-*.
- tveeggad, p. adj. I. 450, II. 465, 596,
- tveggehanda, se *tvæggi handa*.
- tvehåge, adv.; tvehågsen, adj. II. 464. jfr. *tvæhugha*.
- tveka, se *tvæka*.
- tvemanning, m. II. 302, 596.
- tver, *tveir*, *tvar*, *tu*, rækn. II. 557 (jfr. 553—5), 620; två, *tu* 589—590, 597.
- tver, adj. se *þvær*.
- tverslå (Isl. *þverslá*), f. II. 307.
- tví-, se *tvæ-*.
- tvilingar, *twillingar*, *twinkingiar* (N. Sax. *twilling*, Med. H. T. *zwinelinc*, *zwillinc*), m. pl. II. 205, 586 i 2:a noten; *twilling*, sg. 596.
- tvíuga, se *þvinga*.
- tvís-, *tvæs-*, *tys-* II. 587—8, 568.
- tvíst (N. Sax. *twist*), f. II. 311.
- tvívil (Sv. Dipl. V. 379, N. Sax. *twivel*), n.; *twifvel* II. 299, 318, 609.
- två, v. se *þva*.
- två, två-, se *tver*, *tvæ-*.
- tvåa, f. II. 596.
- tvændel, m. II. 595.
- tvål, se *tvæl*.
- tvång, se *þvang*.
- tvæ-, *tva-*, *tve-*, *tvi-* II. 585; *tve-*, *två-* 595.
- tvæbólu, -bola, adj. anom. II. 423.
- tvædrægt (Vadst. Kl. R. s. 5), *tvædrækt*, f. II. 93; *tvedrægt* 311. jfr. *drækt*.
- tvæfaldar, adj. II. 587. jfr. -faldar.
- tvæggi, *twiggia*, *tigia*, rækn. II. 555, 533, 557, 609. jfr. *tver*.
- tvæggi handa (Kg. Styr. II. 56); *tveggehanda* II. 557, 591, 597.
- tvæhugha (Cod. Bildst. s. 711 *han var tvæhugha*, Kg. Styr. IV. 7: 5 *med -- tvæhuga mannom*), adj. anom. II. 423.
- tvæhughi (tvekan, se Kg. Styr. IV. 7: 5 *med rædde oc tvæhuga sinom*), m. jfr. *hughi*.

- tvåhänder*, p. adj. II. 375; tve-
händ. jfr. *händer*.
- tvæka* (tviða, Kg. Styr. II. 21,
Bonav. s. 218, 237), v.; tveka
I. 54, 49.
- tvæliter*, *-litadher*, p. adj. II. 383.
- tvælýti*, *tvalyti*, *tvalóti* II. 586.
jfr. *luter*, *lytir*, *lötir*.
- tvæninga* (två slags), se Legend.
933 (i Cod. Bur. s. 21 *tuænn-
ga*).
- tvænni*, *tvinni*, *tvanni*, räkn. II.
584—5, 583; tvenne 591.
- tvæskuna*, *-kona* II. 568, 588.
jfr. *tvís*.
- tvæsöri* (VGL.), *tvæsværi* (ÖGL.),
n. II. 627. jfr. *söri*.
- tvätt*, *tvätterska*, se *fvater*, *thvæ-
tirska*.
- ty*, *ty värr*, se *þy*.
- ty* (i: fans-ty, illty, oty, sat-ty
m. fl.), n. II. 108. jfr. *þyfi*.
- ty* (dial., räcka till, jfr. Isl. *týja*,
hjelpa), v. I. 138.
- tya sig* (= *tyða sig*, Isl. *þýðaz*),
ty sig (dial.), v. I. 437, 138.
jfr. *þyða*, *þypilagh*, *þypiliker*.
- tyen* (= *tyden*, dial.), adj. I. 437
—9.
- tyggia?* v. I. 231. jfr. *tugga*.
- tygh* (G. Ordspr. 3, i Magn.
Er. Test. *mef fullum tyghum*,
Cod. Bildst. s. 307 *mz--silke
tyghium*, N. Sax. *tüg*), n. II.
108, 126; tyg 317, 314. jfr.
fartyg.
- tygha* (bevisa med vittnen, in-
tyga, se var. af MELL., N.
Sax. *tügen*), v. jfr. *betyga*,
öfvertyga.
- tyghi* (vittne, se Bjärk. R., N.
Sax. *tug*, *tüge*), *tygh* (Krist.
Lands L. Tj. B. 1), n.; in-
tyg.
- tyken* (dial., Isl. *þykkinn*), adj.
I. 437—9.
- tycka*, *tycke*, se *þykkia*.
- tyckmycken*, adj. I. 437—9.
- tykr*, se *töker*.
- tyktomastari* (Cod. Bur. s. 526,
Kg. Styr. III. 53), m. jfr.
tukt.
- tylpt*, *tylft*, f. II. 97, 586; toft
311, 294, 595.
- tynga*, v. I. 69, 49 i 1:a noten.
114.
- tyngd*, f. II. 310.
- typp*, se *tapp*.
- tyrni*, *tynni*, se *þyrnir*.
- Tyrolare, m. II. 344.
- tyrva* (VGL. IV, Upl. L., Run.
Urk. s. 286, Cod. Bildst. s.
282), *törva* (Cod. Bur. s. 196,
198), v.; torva till I. 47.
- Tysk o. s. v., se *þyþiaker* o. s. v.
tyst o. s. v., se *thyster* o. s. v.
tyssvar, *tössvar*, *-va*, adv. II. 587.
568.

- tå, se *ta*.
- tåg (funis), se *tugh*.
- tåg (förr: tog, iter, N Sax. *tog*, jfr. Egilsson *tog, toga*), n. II. 388. jfr. *af-*, *an-*, *in-*, *upp-*, uttåg med N. Sax. *af-*, *an-*, *in-*, *up-*, *uttog*.
- tåga (förr: toga), v. I. 46 (jfr. II. 388).
- tå-*il* (dial., fotsåle), f.? II. 72. jfr. *il*.
- tål, tāla, se *pol, pola*.
- tålomod, se *tholomodh*. jfr. *polomopa*.
- tång (forceps), se *tang*.
- tång (sjögräs), se *þang*.
- tånge (dial., Isl. *tangi*), m. II. 312 i 1:a noten. jfr. rump-tång.
- tår, se *tar*.
- tåras, v. I. 55.
- tårsa, se *törsa*.
- tåt, tått (tott), se *þatter*.
- tæ, n. se *ta*.
- tæbundin, p. adj. II. 135.
- tåfla (Isl. *tefla*, spela, *tefla skák*, spela schack), v. I. 47. jfr. *tavel*.
- täck, täcka, täckas, se *þækker* o. s. v.
- täckelse, n. II. 325, 294, 330.
- tækt (G. Ordspr. 856, Vestm. L. I), f. II. 97; tågt (i *in-*, våld-
- tågt m. fl.) 311, 294. jfr. *af-*, *in-*, *ler-*, *valdtækt*.
- tælgia (Med. Bib. I. 486, 168, 334, jfr. Södm. L., Gottl. L.), v. I. 69; tälja (skära) ib.
- tælia, v. I. 78—9 (se 29, 33), 61 i noten, 65, 89, 336, 367, 443; tälja (räkna) 70, 79, 83. jfr. *taldi*, förtälja.
- tält (N. Sax *telt*, H. T. *zelt*), n. II. 317. jfr. *tiald*.
- tæmia, v. I. 83; tånja 290, 70, 78, 85, 93, 337. jfr. *tamdi*.
- tæmptra, v. I. 51.
- tænda, v. I. 81, 336 i 1:a noten; tända 69.
- tæner, tånir (dial.), f. pl. II. 161—2, 241. jfr. *ta*.
- tånja, tänka, se *þænia, þænka*.
- tæppa, v.; tåppa I. 72.
- tåppa, f. II. 322. jfr. *vatn-*, *væghatæppa*.
- tæra (Cod. Bur. s. 415 *tæras*, N. Sax. *teren*), v.; tåra I. 69.
- tårna, se *thærna*.
- tærninger (Isl. *teningr, tenningr*, se Sn. Ol. S. s. 90, Norg. Love II. 165, 266, jfr. Grimms D. Wört. *derling*)? tærning (H. Birg. Up. III. s. 26), f.; tårning, m. II. 293, 302.
- tåt, se *thæter*.
- tätting (sparf, småfogel, Isl. *tít-*

- lingr*), dial. *täkling*, *täkting*, m. II. 293, 302.
- tö (Isl. *þeyr*, m., Gottl. dial. *täi*, m. & n. enligt Säve), n. II. 326.
- töa (Isl. *þeyia*), v. I. 52.
- töghia (Isl. *tegia*), v. I. 69; töja ib.
- töjd, f. II. 310.
- tökeleka (Cod. Bur. s. 183), adv.
- tökeliker, adj. II. 395, 379, 380.
- töker, Gottl. L. *tykr* (jfr. Alex. 1259 *tykt*), adj. II. 379. jfr. *arf-*, *fa-*, *muntöker*.
- töcken, f. & n. se *thökn*.
- tölþ, tölþer (Stjernhjelm's Herk. 438 *tylþer*, jfr. Grimms D. Wört. *dölþ*), m. II. 301—2, 293.
- töma (H. Birg. Up. III. s. 211), v.; tömma I. 70, 114.
- tömber (Södm. L.), m.; töm II. 301.
- tör, töras, se *þora*.
- törn (N. Sax. *törn*), m. II. 301.
- törne, se *þyrnir*.
- törsa (töras), *tårsa* (dial.), v. I. 304. jfr. *þora*.
- törst, törsta, se *þyrster*, *þyrsta*.
- törva, se *tyrva*.
- tös, *taus* (dial.), f. Anm. 8 i noten.
- töfva (N. Sax. *töven*, Dan. *töve*, jfr. Isl. *tefia*), v. I. 52, 113.

þ.

- þa*, pron. II. 489. jfr. *þan*.
- þa*, *þagh*, v. I. 121, 151. jfr. *þiggia*, *thagh*.
- þaim*, se *þeim*.
- þaimsi*, pron. II. 497—9. jfr. *þæssi*.
- þaira*, -ar, -i, se *þeirra* o. s. v.
- þairar* (gen. pl. för *þaira*), pron. II. 615. jfr. *þan*.
- þaisi*, pron. II. 497—9. jfr. *þæssi*.
- þak*, n. II. 105; tak 317.
- þak* (Upl. L., Södm. L., Isl. *þökk*), pl. *þakkir* (jfr. H. Birg. Up. III. s. 251, 256 *thakke* med Cod. Bur. s. 25 och 145 *þakkom*, 72 *þakom*), f. II. 68; tack 306.
- þakka*, *þaka* (Cod. Bur. s. 414), v.; tacka I. 44.
- þakt*, p. preter. I. 79. jfr. *þækkia*.
- þall?* se tall.
- þan*, *þæn*, *þat*, *þæt*, pron. demonstr. II. 494 (se 489). 501—3, 509, 539, 607, 620; den, det 542—4, 509, 546, 605 i noten, 611; den der (relat.) 511, 546; den der (demonstr.) 500, 543; den och

- den 543. jfr. *þa*, *þau*, *þe*, *þeim*, *þeimi*, *þeir*, *þeirra*, *þeirrar*, *þeirri*, *þes*, *þy*, *þær*, *dá*, *úd*. jfr. ock *sar*.
- þan*, f. ? I. 79 i 2:a noten; *tana*, f. II. 322.
- þandi* (se Cod. Bur. s. 521), *þander*, v. I. 79, 426. jfr. *þænia*.
- þang* (se ÖGL., VGL.), f. ? tång (sjögräs), f. II. 306, 312 i 1:a noten.
- þanni*, pron. se *þæssi*.
- þansa*, -si, pron. II. 497—9. jfr. *þæssi*.
- þar*, se *þær*.
- þarf*, v. I. 269, 92, 307. jfr. *þorva*.
- þarf*, f. II. 61, I. 269; *tarf*, n. II. 317; *tarfvor* (för: *tarfver*), f. pl. 323, 243, 329.
- þat*, se *þan*.
- þatsi*, pron. II. 497—9. jfr. *þæssi*.
- þatter* (*tatter*), *þotter* (*totter*), m. II. 154; *tåt*, *tått* (*tott*), *tutt* 301.
- þau*, *þaun*, *þön*, pron. II. 494, 489, 539, 601. jfr. *þan*.
- þausi*, pron. II. 497—9. jfr. *þæssi*.
- þe*, pron. II. 489. jfr. *þan*.
- þeim*, *þem*, *þöm*, *þaim*, pron. II. 494, 489, 605, 610; *dem* 542. jfr. *þan*.
- þeimi*, pron. II. 494, 606. jfr. *þan*.
- þeir*, *þer*, *þe*, *þir*, *þair*, pron. II. 489, 494, 620; *de* 542—3. jfr. *þan*.
- þeirra*, *þerra*, *þera*, *þaira*, pron. II. 489, 494, 533, 609, 621; *deras* 542—3; -*dera* 544, 550. jfr. *þan*.
- þeirrar*, *þerra*, *þera*, *þairar*, pron. II. 489. jfr. *þan*.
- þeirri*, *þerri*, *þeri*, *þairi*, pron. II. 489. jfr. *þan*.
- þem*, se *þeim*.
- þensa*, -si, pron. II. 497—9. jfr. *þæssi*.
- þer*, *þær*, *þir*, pron. pers. II. 474, 472, 619. jfr. *þu*.
- þer*, pron. demonstr., se *þeir*.
- þerra*, *þera*, *þerri*, *þeri*, se *þeirra* o. s. v.
- þes*, *þess*, *þæs*, *þæss*, pron. II. 489; *dess*, *dens* 542—3.
- þessi*, se *þæssi*.
- þi*, se *þy*.
- þiali*, *þiæli*, dial. *tyli* (Dal.), *tæle*, m. II. 192; *tjæle* (kåle) 319.
- þiana*, *þiæna*, v. I. 61; *tjena* 59—64, 54. jfr. *förtjena*.
- þianen*, 1 pl. pres. konj. I. 343—4, 356—8.
- þianist*, *þiænist*, f. II. 219, 97; *tjenst* 311, 294.

- pianosta*, -esta, -ista, *pianesta*,
f. II. 219, 243.
- piapf*, se *piupf*.
- piaborin*, p. adj. II. 108. jfr.
borin.
- piaggia*, *piagia* (Cod. Bur. s. 18,
56, 139), *piaghat*, v. I. 151,
121, 286; *tigga* 70. jfr. *pa*,
thagh sik, *thigdhe sik*.
- piaghia*, *piia* (dial. *taja*), *piaghpe*,
v. I. 216, 287, 415; *tiga* 251,
59, 63 i noten, 114, 254, 288.
jfr. *thagdhe*, *thagho*, förtegen.
- piaghiandi*, p. pres. I. 405, 411,
415; *tigande*.
- pik*, pron. pers. II. 474, 472,
478; *dig* 539—540. jfr. *pu*.
- pikla*, -ar, -ari, -arin, adv. II.
449.
- piklarmer*, adv. II. 450—2.
- pin*, pron. pers. II. 474, 472.
jfr. *pu*.
- pin*, *pit*, pron. poss. II. 484—
6, 487, 538—9; *din*, *ditt* 541.
- pinasa*, *pinasi*, *pinsa*, pron. II.
497—9. jfr. *pæssi*.
- ping*, n. II. 114, 253; *ting* 317
(se I:a noten) 298; *all ting*,
ingen ting, *någon ting* 114,
609. jfr. *Disaping*, *Gutna al-*
ping, *köpping*, *Fasting*.
- pingfiell*, -fiäl, n. II. 102. jfr.
fiäll.
- pingstaper*, m. II. 53. jfr. *staper*.
- pingta*, *pinkta*, v.; *tingta* I. 50.
- pinna*, se *pæssi*.
- pir*, *pirr*, se *per*, *peir*, *porr*.
- pissi*, se *pæssi*.
- pistel* (temo, se Södm. L. B. B.
8: 5 *pistlar*, ack. pl. för *pist-*
la), *pistil*, *pizil* (*carduus*, se
Hels. L. Præf., Med. Bib. I.
132, H. Birg. Up. I. s. 246),
m. II. 31; *tistel* (temo, *car-*
dus) II. 303.
- pit*, *pitta*, se *pyt*, *pæssi*.
- piupf*, Gottl. L. *piapf*, n. II.
107.
- piufnaper*, *piumnaper* (Cod. Bur.
s. 170), m.; *tjufnad* II. 309.
- piufska*, f. II. 220.
- piuft*, f. II. 97.
- piur*, m. II. 34; *tjur* 301, 287.
- piuta*, v. I. 225, 246; *tjuta* 252
247. jfr. *pöt*, *taut*, *putu*.
- piuver*, m. II. 28, 252; *tjuf* 301.
- piälvar*, m. II. 263 (jfr. 260).
- piæmist*, *piænesta*, se *pianist*.
pianosta.
- piænisto mö*, f. II. 72.
- pokki*, se *pukki*.
- pol* (Kg. Styr. II. 4), *ful* (ib. II.
78), n. II. 116; jfr. *gifva sig*
tål, *till tåls*. jfr. *othol*.
- pola*, *pula*, v. I. 284—5, 92,
296—7, 307, 414; *tåla* 288,
47, 68, 70.
- polande*, p. pres. I. 414.

- þoliker*, se *þylikar*.
- þolomofa* (Cod. Bur. s. 521),
þolughmofa (ib. 499), f. Anm.
 2. jfr. *möþa*, *tholomodh*, *þu-*
linmofugher.
- þor* (i *þordyn*, *þorsdagher* m.
 fl., Med. Bib. I. 68 *thoor*), m.
 I. 304, II. 210, 260.
- þora*, *þura*, v. I. 269 (jfr. 265
 —7, 280—2), 95, 304, 399,
 508; tðr, torde, tðras I. 95
 (jfr. 287), 67, 70, 78, 86, 282,
 309. jfr. *tordas*, *tðrsa*, *thoril*.
- þora*, *þura*, f. II. 219, (namn)
 264; Thora 342.
- þorbiorn*, m. II. 262; Thorbjörn
 342.
- þorþer*, m. II. 263, 260, 265;
 Thord.
- þordyn*, -ðøn, m. II. 51; thor-
 ðøn, n. jfr. *þor*, *dyn*.
- þorf*, v. I. 269, 92, 307. jfr.
þorva.
- þorft*, f. II. 97, I. 269. jfr. *nðdh*
thorpt.
- þorgial*, m. II. 262.
- þorir*, m. II. 263, 260, 265;
 Thore.
- þorka* (Gottl. L.), *þyrka*, *thðrka*
 (Bonav. s. 75), v.; torka I.
 50.
- þorker* (Isl. *þurkr*)? dial. *tork*,
torke, m. II. 320. jfr. *thðrka*.
- þorkil*, *þðrkil*, m. II. 265; Thor-
 kel.
- þorn*, m. II. 31, 34, 115; torn
 (i hag-, lik-, spänntorn 301).
 jfr. *slanthorn*.
- þorp*, n. II. 279; torp 317.
- þorr*, *þðrr*, *þirr*, adj. II. 415;
 torr 456.
- þorsaker*, m. II. 275.
- þorsborgh*, f. II. 278.
- þorsdagher* (Cod. Bur. s. 61),
 m. II. 386; thorsdag.
- þorsten*, m. II. 261, 265; Thor-
 sten 342.
- þorstunir*, f. pl. II. 278; Thors-
 tuna.
- þorsvi*, n. II. 280.
- þorun*, *þurun*, f. II. 264.
- þorva*, *þurva*, v. I. 269 (jfr.
 265—7, 280—2), 330, 399,
 II. 614; tarfva I. 45, 113.
 jfr. *þarf*, *þorf*, *tharva*, *thorft*.
- þottit* II. 534, 622, I. 73, 275.
 jfr. *þykkia*.
- þra*, v. I. 135; åtrå 116.
- þra* (Flores 1138 *thra*), f. II.
 82; åtrå 307.
- þraþer*, m. II. 153 (obs. 632);
 tråd 301.
- þralynder*, p. adj. II. 386, 375.
- þrang*, f. & n. II. 98, 625, I.
 187.
- þranger* (Vestm. L. I, Cod. Bur.

- s. 152), *þrængri*, *þrængster*?
 adj. II. 380, 432, I. 187; träng,
 trängre, -st II. 456, 468.
- þrar*? adj. II. 420; trå 459. jfr.
enthra.
- þre-*, *tre-*, se *þræ-*.
- þrer*, *tre*, se *þrir*.
- þriþi*, räk. II. 577 (jfr. 572
 —5, Anm. 28), 580, 582;
 tredje 589; tredje- 595—6.
 jfr. *trid*.
- þriþiunger*, m. II. 252, 586;
 treding 596.
- þriggia*, räk. II. 555, 609. jfr.
þrir.
- þriggia handa* II. 586; tregge-
 handa 558, 591. jfr. *handa*.
- þringa*? v. I. 187. se *þrængia*.
- þrir* (*þreir*), *þrer*, *þriar*, *þrear*,
þry, räk. II. 558 (jfr. 553
 —5), 620; tre 589—591 (jfr.
 try), 597. jfr. *þriggia*.
- þriska*, *þryskia*, v. I. 211, 302;
 tröska 52. jfr. *þrask*, *þru-*
skín.
- þriskuldi* (ÖGL.), *þriskulli* (VGL.
 II. G. B. 5, i 1609 års uppl.
 af Hels. L. *triskulli*), *þreskulli*
 (VGL. II. M. 2, J. B. 12,
 Isl. *þresköldr*, *þreskiöldr*), *dræ-*
skulli (VGL. I. M. 2), m.;
 trökel II. 303.
- þrisvar*, *þrysvor*, -va, adv. II.
 587, 568.
- þriuta*? *þriuter*? se *þryta*, *þry-*
ter.
- þriuzka*? *þriuzkas*? se *þryzka*,
þryzkas.
- þriuzker*? se *þryzker*.
- þrivas*, v. I. 223, 439; trifvas
 254, 70, 298. jfr. *þrefts*, *þri-*
vos, *þrivin*.
- þrivin* (Cod. Bur. s. 24), p. adj.
 I. 223, 439, 441 i noten;
 trefven.
- þrutin* (Isl. *þrutinn*), adj. I. 228.
þry, se *þrir*.
- þrykia* (S. Birg. Avtogr. A.),
þrykkia (Södm. Add. I: 3,
 F. H. T. *drukjan*), v.; trycka
 I. 73. jfr. *þrukkti*.
- þryskia*, se *þriska*.
- þrysvor*, se *þrisvar*.
- þryta*, v. I. 227—8, 50, 246, II.
 386; tryta I. 256—7, 263, 289.
 jfr. *þriuta*, *þröt*, *forthryta*.
- þryter*, *þriuter*, m. II. 386, I. 50.
 jfr. *þriuter*.
- þryzka*, *þrizka*, f. II. 220, 386;
 tredska 322. jfr. *þriuzka*.
- þryzkas*, v. II. 386, I. 50; tredskas
 I. 55. jfr. *þriuzkas*.
- þryzker*, *þrysker* (MELL. i var.
 Cod. Bur. s. 494), *þriusker*.
 adj. II. 385; tredsk, trilsk ib.
 457. jfr. *þriuzker*.
- þræ-*, *þre-*, *tri-* II. 585; tre-
 595. jfr. *þræ-*.

präfaldar, adj. II. 587. jfr. *-faldar*.

präfaldugher, adj. II. 587; trefaldig.

prähyrna, f. II. 266; Trehörningen. jfr. *hyrna*.

präel, *präell*, m. II. 29, 600; träel 301.

präemänningar, *-ingi*, m. II. 586; tremänning 596.

präengia, v. I. 187; tränga 69; trängas 71, 482—3.

präenni, *präanni*, *präinni*, räkn. II. 584—5, 583; trenne 591, 595.

präta (Isl. *präta*)? *prättia* (VGL. IV. 19: 1, ÖGL, Bjärk. R., jfr. Norg. Love II. 166 *prättast*, 266 *prättast*), v. II. 542; träta I. 72. jfr. *thrættin*.

präta (Vestm. L. I, i Kg. Styr. III. 43 *träta* och *trättä*), f.; träta II. 322.

prätiogli, *-tiughu*, *-tiughi*, *prätihi*, *thrætio*, räkn. II. 563—6 (jfr. 553—5), 144, 164, 570—1; trettio (tretio), tretti 589, 591.

prätiugh, *-tiughund* II. 587, 144, 563.

prätiughundi, *-tiundi*, *-tighindi*, räkn. II. 578—580 (jfr. 572—5), 144, 581; trettionde 589, 593.

prättian, Bjärk. R. *prästan*, Gottl. L. *prätan*, räkn. II. 560 (jfr. 553—5); tretton 589, 591.

prättandi, *-undi*, *prättandi*, räkn. II. 578 (jfr. 572—5), 581; trettonde 589; trettonde-, trettont- 595.

präta, v. I. 105—6; trötta 54, 99.

prättar (Cod. Bur. s. 174 *prätar*, för *-er*), p. preter. I. 105—6, II. 384; trött 457.

prä, pron. II. 474, 472, 478, 487, I. 330; du II. 539, 542, 550. jfr. *pin*, *per*, *pik*.

präkki, *präkki*, *präunki* (skymf), m. II. 223. jfr. *thukki*, *präkkia*.

präul, *präula*, se *pol*, *pola*.

präulinnopugher, adj. II. 389, I. 278, 285, Anm. 2; tålmodig. jfr. *polomofa*.

präumi, m. II. 200; tumme 319.

präunger (Upl. L. & Södm. L. Conf.), *prängri* (Cod. Bur. s. 499), *prängster*? adj. II. 380, 431, 453, 600; tung, tyngre, *-st* 456, 468.

präungi, m. II. 200; tunga (onus) 322, 201.

präulika (tunt, se Cod. Bur. s. 79), adv.

präunner (Cod. Bur. s. 74), *thunder*, *thyndri*, adj. II. 374—5, 434; tunn 456.

- þura*, *þurun*, *þurva*, se *þora*
o. s. v.
- þusand*, *þusanda*, *þushundraþ*,
n. II. 120, 232, 568 (jfr. 553
—5), 570—1, 580, 586; tu-
sen, tusende 121, 318, 325,
335, 589, 592, 595; tusentals,
adv. Anm. 28.
- þutu*, dial. *tutu*, *tutit*, v. I. 225.
jfr. *þiuta*.
- þuva* (se Gottl. L. *star þufa*),
f. I. 199; *tufva* II. 322.
- þva*, *þvafi*, *þvaghin*, v. I. 135
(jfr. 506), 139, 175 (se II.
631), 287; två 254, 116, 288,
300. jfr. *þvo*, *thvandi*.
- þvang*, v. I. 186. jfr. *þvinga*.
- þvang* (Gottl. Hist. 4, 5), f. eller
n., *thvang* (Bonav. s. 104, 139,
197, 205), f.; tvång, n. I. 186.
- þvater* (Cod. Bur. s. 522), *thvæ-
ter* (Med. Bib. I. 507), m.;
tvätt II. 301.
- þvinga* (Gottl. L., MELL., F.
N. Sax. *thwingan*, F. Fris.
thvinga), v. I. 186; *tvinga*
258, 52, 289, 297. jfr. *þvang*.
jfr. ock *kuska*, *nöþa*, *nöþgha*.
- þvo*, *thvogho*, v. 506, 135. jfr.
þva.
- þvanger?* se *skoithvænger*.
- þvær*, adj.; tver (tvär), II. 456.
- þy*, *þi*, pron. II. 489 (se 606
samt noten), 471, 537, 619;
ty 544. jfr. *þan*.
- þy*, partik. II. 494; ty 544, ty
værr ib., 470.
- þyþa* (tolka, beteckna, se S. Birg.
Avtogr. A., Cod. Bur. s. 17,
21, 63), v.; tyda II. 69. jfr.
tya sig, *antyda*, *betyda*.
- þyþi?* II. 108, Anm. 13. jfr. *il-
hydhe*, *othete*, *uthet*, hyde, ill-
ty, oty, fans-tytt.
- þyþilagh*, *þyþu-*, *þyþalagh*, n.
II. 100 i noten (se Anm. 8),
105, 616; tidelag 100. jfr.
lagh.
- þyþiliker* (foglig, Isl. *þýçlegr*),
adj. II. 395. jfr. *tya sig*.
- þyþisker*, *þysker*, adj. II. 268,
267, 386; Tysk, adj. & sbst.
457, 345, 462.
- þyþiskland* (Cod. Bur. s. 508),
þyzka land, n. II. 272; Tysk-
land 347.
- þykkia*, *þykia*, v. I. 73—4, 91,
275, 287, 327, 336 i 1:a no-
ten, 436—9; tycka, -as 73—
4. jfr. *thotte*, *þottit*, *þytti*,
samþykkia, *granntyckt*.
- þykkia*, *þykia* (Isl. *þykkia*, tycke,
förtrytelse, förnärmelse), f. II.
223, 628; tycke, n. 325. jfr.
othykkia, *samþykkia*, *þukki*,
thukki.
- þylikar*, *þi-*, *þoliker*, -in, *tholka*,

- pron. adj. II. 531, 428, 456, 538, 600, 606 i noten, 607; dylik 550, 544; dial. *tocken* 550.
- þyn*, m. II. 45. jfr. *thunna*.
- þyrnir*, dial. *tyrni*, *tynni*, m. II. 261, 263 (jfr. 48, 260), 31; *thörni*, n. 31; Törne, m.
- þyrsker* (VGL. s. XIV, Isl. *þorsker*), m.; torok II. 301.
- þyrsta?* se *þörsta*.
- þyrster* (Kg. Styr. IV. 7: 38), *þörster* (Cod. Bur. s. 76), *thorster* (H. Birg. Up. III. s. 50, Isl. *þorsti*), dial. *tvorst* (Dalska, enligt Säve), *torst*, m. II. 294; törst 302.
- þyrstet* (jfr. *opyrster*, Isl. *þyrstr*), *thörster* (H. Birg. Up. I. s. 116, törstig), adj.
- þyt*, *þit*, adv. II. 606 i noten.
- þytti*, v. I. 73. jfr. *þykkia*.
- þæfka* (smaka, se Cod. Bur. s. 185, Kg. Styr. III. 61), v. jfr. *þæver*.
- þækker*, *þæker*, adj. II. 379; täck 456. jfr. *opækker*.
- þækkia* (Björk. R., Södm. L. B. B. 18: 7), *thækia* (Stads L. B. B. 14, Isl. *þekia*, tegere), v. I. 79, 90; täcka 72. jfr. *þakt*.
- þækkias* (Isl. *þekkiar*), *thæktz* (H. Birg. Up. II. s. 201), v.; täckas I. 74, 482.
- þæmma*, pron. II. 496—9, 605, 610, 619. jfr. *þæssi*.
- þæn*, pron. se *þan*.
- þænia*, v. I. 79 (se 426); tänja 70. jfr. *þandi*.
- þænkia* (Cod. Bur. s. 72, 144, 497, F. N. Sax. *thenkian*), v. II. 179, I. 379, tänka I. 72. jfr. *thanki*.
- þænni*, se *þæssi*.
- þær*, pron. pers. se *þer*.
- þær*, *þar*, *þa*, pron. demonstr. II. 489. jfr. *þan*.
- þær*, adv. & rel. partik. (i Gottl. L. *þar*, adv.) II. 510, 539; der 456, 539.
- þæssi*, *þæssi*, *þissi*, *þænni*, *þanni*, *þinna*, *þætta*, *þetta*, *þitta*, pron. II. 496—9, 495 i noten, 537, 539, 602, 605, 610; denne, denna, detta 544, 551. jfr. *þaimsi*, *þaisi*, *þansa*, *þatsi*, *þausi*, *þensa*, *þinasa*, *þæmma*, *dissen*, *hisan*, *issen*, *itta*.
- þæssin*, pron. II. 496, 539, 601. jfr. *þæssi*.
- þæt*, pron. se *þan*.
- þæt*, konj. II. 544; det ib.
- þætta*, se *þæssi*.
- þæver*, *thöver* (smak), m. II. 45. jfr. *þæfka*.
- þöm*, *þön*, se *þeim*, *þau*.

þórsta, v. I. 113; tórsta 55, 100. | þót, v. I. 255. jfr. þiuta.
jfr. þyrsta.

U.

u-, jfr. o-.

Ubir, m. II. 263.

udder, udda, se oiddar, odda.

udömi, se odömi.

udöþeleken, se odöþilikar.

uf, se uver.

ufælder, se ofælder.

uggla (G. Ordspr. 102, Isl. ugla, jfr. N. Sax. ule), f; Uggla II. 343.

ughn, ofhn (Cod. Bur. s. 188, 506), ofn, omn, dial. om, ðm, m. II. 30; ugn 301.

ughurmaghi, se ovormaghi.

uk (Södm. L., MELL., H. Birg. Up. I. s. 352, Bonav. s. 108), ok, n. II. 171 i 2:a noten; ok 316.

uk (dial.), pron. II. 508.

uka, f. se víka.

ukar, okar, okkar, -er, pron. pers. II. 472—3, 537. jfr. vit.

ukar, okar, okkar, -ur, -art, -at, pron. poss. II. 486, 484, 537, 601.

ukur, okur, okkor, pron. II. 473—4.

ucken (dial.), pron. 508, 538. jfr. kvíðkin, hocken.

ul (Bonav. s. 14, Alex. 7356), ull, f. II. 97; ull 306.

ula (dial.), ulu, v. II. 624, I. XX i noten, 271 (se II. 681), 318, 485. jfr. skula, al.

Ulfasa II. 274; Ulfasa.

Ulfhilder, Ulvild, f. II. 262.

Ulla, f. II. 342.

Ullaraker, m. II. 263, 275.

Ullarvis bro, f. II. 277.

Uller, m. II. 263, 260.

ullin (Vadst. Kl. R. s. 43, H. Birg. Up. III. s. 280—1), adj. II. 405; yllen.

ullit, p. preter. I. 197, 244. jfr. valda, vullit.

ullo, v. I. 194, 244. jfr. valka, vullo.

ulovandis, se olovandis.

ulti, ultu, v. I. 197. jfr. valda, vulti.

ulu, se ula.

ulvaldi (Cod. Bur. s. 515), m. II. 184.

ulver, m. II. 261, 150, I. 225; Ulver II. 261, 263, 265; ulf 301; Ulf 343. jfr. ylva.

umata (omåttligt, Cod. Bur. s.

- 414), *omata* (Ivan 4332), adv. jfr. *mati*.
- umbæra* (tåla, fördraga, Isl. *umbæra*), *umbar* (Bonav. s. 192), *-burit* (Cod. Bur. s. 28), v. I. 367. jfr. *bæra*.
- umbära* (undvara, i var. till Flores *ombæra*, hos Bonav. s. 15 *vubar*, Holl. *ontberen*, T. *entbehren*), v. jfr. *bæra*.
- umfæmna* (omfamna, Bonav. s. 210, 212, H. Birg. Up. III. s. 158), *umfængna*, *omfæghna* (Bonav. s. 37, 118), v. jfr. *fængna*.
- umganga* (Bonav. s. 28, 30), *omganga* (Ansgar. I: 2), v.; *umgås* I. 255, 117, 482, 484. jfr. *ganga*.
- umganga*, f. II. 209. jfr. *ganga*, f.
- umganger* (Med. Bib. II. 15), m. II. 179; *omgång*. jfr. *ganger*.
- umgälder* (N. Sax. *ungeld*, vanligare pl. *ungelder*), pl. II. 310, 312. jfr. *giäld*.
- umgälla* (Dan. *undgielde*, N. Sax. *untgelten*, Holl. *ontgelten*, se Grimms D. Wört. *entgelten*), v. I. 196. jfr. *gälla*.
- umgänge*, n. II. 325.
- um hværft*, p. preter. I. 210. jfr. *hværvæ*.
- umvændin* (vände han om) II. 534.
- umætter* (Smål. L.), adj.; *omætt*. jfr. *mætter*.
- Un*, m. II. 263, 260, 615.
- und*, f. II. 97, 625.
- und-*, se *unt-*.
- undantagande*, -des I. 421.
- undantakin*, p. preter. I. 440—L. jfr. *taka*.
- unden sagher* adj. I. 429, 427. jfr. *sagher*.
- under*, n. II. 124; 318; ingen under 299, 609.
- underslef* (T. *unterschleif*), n. II. 317.
- undfalla* (N. Sax. *untfallen*, H. T. *entfallen*), -falleu, v. I. 438. jfr. *falla*.
- undfly* (N. Sax. *untflien*, H. T. *entfliehen*), v. jfr. *flyia*.
- undfå*, se *utfanga*.
- undfägna*, v. jfr. *faghna* med *utfanga*.
- undgå* (N. Sax. *untgan*, *entgan*, H. T. *entgehen*), v. I. 254, 54. jfr. *ganga*.
- undir*, prep. II. 451; under 468.
- undirbughin*, p. preter. I. 230. jfr. *biugha*.
- undirdan* (Alex. 768, 1103, 2898 *vnderdaan*), -dane (Kg. Styr. II. 3, T. *unterthan*), m.
- undirdanogher* (H. Birg. Up. II. s. 176, T. *unterthäniger*), adj.; underdånig II. 467, 469.

- undirlat, *-læti*, n, II. 111. jfr. *lat, læti*.
- undirsati (N. Sax. *undersate*), m. II. 195; undersäte 319, 315, 327.
- undirstanda, *undirstop* (Cod. Bur. s. 157), v. I. 133, 367, 465.
- undirstandandi, p. pres. I. 414.
- undirstandilsí, n. II. 131.
- undirstars, v. I. 465—6 (se äfven H. Birg. Up. III. s. 383).
- undirstat, 2 sg. imperat. I. 367. jfr. *stat*.
- undirvipur, *-vipur*, m. II. 141 (se 164), 611. jfr. *vipur*.
- undo, undin, v. I. 181. jfr. *vinda, vundo*.
- undra, v. I. 338; 48.
- undre, underst, adj. anom. II. 468—9.
- undseende (af ett nu mest af-lagdt: undse, Holl. *ontzien*, N. Sax. *entseen*, ha försyn, vara försynt), n. II. 325.
- undskylla (N. Sax. *untschuldigen*), enskylla (föråldr., H. T. *entschulden, entschuldigen*), v. jfr. *skylda*.
- undslippa (Holl. *ontsluipen*, T. *entschiefen, entschlüpfen*), v. jfr. *slippa*.
- undsäga, se *untsighia*.
- undsätta (Holl. *ontzetten*, T. *entsetzen*), v. jfr. *sætia*.
- undvara, v. I. 253. jfr. *vara med T. entwähren*.
- undvika (N. Sax. *untwiken*, T. *entweichen*), v. jfr. *vika*.
- ungefär (T. *ungefähr*), adv. II. 466.
- unger, *yngrí, yngster*, adj. II. 380, 430—1, 455; ung, yngre, yngst 456, 468.
- Ungern II. 283 (jfr. 347).
- ungi, m. II. 200, 254; unge 319.
- ungkara, ungara, se *iunkhærra*.
- ungnöti, n. II. 133. jfr. *nöti*.
- Ungrare, m. II. 344.
- unken, dial. *ucken, jucken*, adj. I. 48.
- unkna, v. I. 48.
- unna, v. I. 267 (jfr. 265—7, 280—1), 304; 293, 46, 70. jfr. *an, afunna, förinna, missunna, avundas*.
- unnet (se Cod. Bur. s. 501 *at þe unet hava christum*)? *unet!* p. preter.
- Unni, m. II. 264.
- unno, unnin, v. I. 179. jfr. *vinna, vunno*.
- unska, se *önskia*.
- unst (välbehag, Alex. 2029), f.? jfr. *ynnest*.
- unt- (N. Sax. *unt-*, förut *and-*. Holl. *ont-*, H. T. *ent-*, förut *ant-*), oskilj. partik.; und- jfr. *and-*.

- unfanga* (Alex. 343, i Hert. Fredr. 2636 *vntfingo*), *unfa* (Flores 72, N. Sax. *unfan*, H. T. *empfangen*), *unfanga* (Ivan 192 *vnfanga*, 194 *vnfingo*), v.; undfå, undfången I. 254, 54, Anm. 4. jfr. *fanga*.
- untkoma* (H. Birg. Up. II. s. 316, N. Sax. *untkomen*, H. T. *entkommen*), *undkoma* (ib. III. s. 15), v.; undkomma. jfr. *koma*.
- untsighia* (Alex. 762, Kristof. Lands L. Hgm. B. 13, N. Sax. *untseggen*, H. T. *entsagen*), *undsæghia* (Med. Bib. II. 293, Ol. Petri Kr. s. 273), v. II. 207; undsäga (hota). jfr. *sighia*.
- untsæghn* (hotelse, se Kristof. Lands L. Hgm. B. 13), f. jfr. *sæghn*.
- up*, *op*, adv. II. 468; *upp*.
- up a* (se Lagarne), *upa* (Bjärb. R., Kg. Styr. III. 60), *uppa* (Södm. L., Vestm. L.), *op a* (Vestm. L., Flores 500), *opa* (Ivan 98, Alex. 931), *oppa* (Vestm. L.), *pa* (Ivan 38, Alex. 66, 504), prep.; *uppå*, *på* II. 540.
- uppbätter* (dial.), adv. II. 451 i 2:a noten.
- uppbörd*, f. II. 310, 75. jfr. *byrb.*
- uppen* (upp honom) II. 534.
- uppinbar*, se *opinbar*.
- uppgift*, f. II. 311, 94. jfr. *gipt*.
- uphaf* (Gottl. L.), *uphof* (Kg. Styr. I. 20, Vadst. Kl. R. s. 57), n. I. 174; *upphof*.
- uphældi* (Gottl. L., Magn. Er. Test., Kg. Styr. II. 34), n.; *uppehålle* II. 325.
- uppkomst* (N. Sax. *upkumst*), f. II. 311. jfr. *-komst*.
- Upland*, n. pl. (i MELL. äfven sg.) II. 271 (jfr. 3:e noten); *Upland*, sg. jfr. *Mæpal*, *Væstru*, *Östru Upland*.
- Uplændingiar*, m. pl. II. 268; *Upländing*, sg. 302, 345.
- uplænzker*, adj. II. 269, 386; *Upländsk*.
- up læsa* (upplocka), v. I. 157. jfr. *læsa*.
- upmer*, adv. II. 450—2.
- uppror* (N. Sax. *upror*), n. jfr. II. 317.
- Upsalir*, *Upsalar*, m. pl. II. 50, 275, 265; *Upsala*, n. sg. 346. jfr. *sal*.
- uppsigt*, f. II. 311. jfr. *sigt*.
- uppskof*, n. I. 238.
- upstandin*, p. preter. I. 440; *uppstånden* 254. jfr. *standin*.
- Upsvear*, m. pl. II. 199. jfr. *Svear*.
- uptakin*, p. preter. I. 441; *upptagen*.

- upptåg (N. Sax. *uptog*), n. jfr. *us*, pron. pers. se *os*.
 tåg.
 upptäckt, f. II. 311.
 upvondit, p. preter. I. 181. jfr. *usal*, *usul*, adj. II. 398, 401, 434, 453—4; *usel* 458, 455.
vinda. jfr. *osæll*, *vesæl*, *uslas*, *ysæld*.
ur-, jfr. *or-*.
ur (T. *uhr*), n. II. 317.
urarfva, adj. anom. II. 463.
urbota, *orbota*, adj. anom. II. 423; *urbota* 463.
-urþer, *-orþer*, dial. *-ol*, m. II. 55. jfr. *varþer*.
urþu, *-i*, *-in*, v. I. 205, 244. *usk*, *önsk* (Med. Bib. I. 217), *onsk* (ib. 261), f. I. 111 & noten. jfr. *önskia*.
urfiælder, m. II. 24; *urfiäll* 300. *uskabarn*, *oska-*, *öskabarn*, n. I. 111; *önskebarn*.
 jfr. *varþa*, *orþu*, *varþu*.
urfiælder, m. II. 24; *urfiäll* 300. *uskir*, *uskialliker*, *uskylder*, se *oskir* o. s. v.
 jfr. *varþa*, *orþu*, *varþu*.
urfiælder, m. II. 24; *urfiäll* 300. *uslas*, *usla sik*, v. II. 398. jfr. *usal*.
 jfr. *varþa*, *orþu*, *varþu*.
urfiælder, m. II. 24; *urfiäll* 300. *usling* (Isl. *veslingr*, *vesalingr*), m. II. 293, 302.
 jfr. *varþa*, *orþu*, *varþu*.
urfiælder, m. II. 24; *urfiäll* 300. *ut*, adv. II. 440; 468.
urfiælder, m. II. 24; *urfiäll* 300. *utalliker*, se *otalliker*.
urfiælder, m. II. 24; *urfiäll* 300. *utan*, prep. & konj. II. 440.
urfiælder, m. II. 24; *urfiäll* 300. *utan*, utom.
urfiælder, m. II. 24; *urfiäll* 300. *utbätter* (dial.), adv. II. 451 i 2:a noten.
urmaghi, m. se *ovormaghi*.
urminnes, adv. II. 465. *utdrägt*, f. II. 311. jfr. *dræt*.
ursaka (ÖGL., MELL.), *orsaka* *utförrel*, f. II. 306, 95.
 (H. Birg. Up. I. s. 142), v.; *ursaka* (ursäkta) I. 53, 44.
urskilning, f. I. 187 i 2:a noten. *utgift* (Gottl. Hist. 2), f.; II. 311, 94. jfr. *gipt*.
ursækt (Kg. Styr. II. 40), *or-sækt* (Alex. 7900), f.; *ursäkt* *uthet*, n. II. 108. jfr. *othethe*.
 II. 311. *uti*, adv. II. 440; *ute*.
urtima, adj. anom. II. 463. *utiundæ*, adj. anom. II. 586 i 1:a noten.
urþinga, adj. anom. II. 423, 224. *utkomst*, f. II. 311. jfr. *-konst*.
urþiuva, *orþiuva*, adj. anom. II. 423, 224; *urtjufva* 463. *utkorin*, p. preter. I. 236. jfr. *koru*.
urvædher (Alex. 3335), n.; *ur-væder*. jfr. *væþer*. *utlaghþer*, p. preter. I. 429. jfr. *læggia*.

<i>Utländ</i> , n. pl. II. 254.	<i>utskyld</i> , -skuld (Södm. L.), f.;
<i>utlefvad</i> , p. adj. I. 450.	utskylder, pl. II. 313. jfr. <i>skuld</i> .
<i>utlægher</i> , -a, adj. I. 429, II. 380, 423. jfr. -lægher.	<i>utsökna</i> , <i>utsökris</i> , adv. II. 465;
<i>utländer</i> , p. adj. II. 375, 267, 269. jfr. -länder.	utsockne, -es ib., I. 423.
<i>utländinger</i> , m. II. 28, 269; utländing 302, 293.	<i>utstyra</i> (N. Sax. <i>utstüren</i>), v. jfr. <i>styra</i> .
<i>utlänzker</i> , m. II. 386, 269; utländsk 457. jfr. -länzker.	<i>utt</i> (dial.), m. se <i>vanter</i> .
<i>utlæsin</i> (utvald), p. preter. I. 441. jfr. <i>læsa</i> (legere).	utter, se <i>oter</i> .
<i>utmer</i> , adv. II. 450—2.	uttåg (N. Sax. <i>uttog</i>), n. jfr. tåg.
<i>utmärkt</i> , p. preter. I. 452.	<i>utvalder</i> , p. preter. I. 426. jfr. <i>vælia</i> .
<i>utnæs</i> , n. II. 125; utnäs.	<i>ut varpa</i> (utlemnna, Södm. L.), v. jfr. <i>varpa</i> .
Utopien II. 289.	<i>utvidha</i> (utvidga, H. Birg. Up. I. s. 193), v.
<i>utrikis</i> , adv. I. 423 i noten; utrikes II. 465.	<i>utö</i> , f. II. 72. jfr. <i>ö</i> .
<i>utroper</i> , m. II. 273. jfr. <i>roper</i> .	<i>uver</i> (Med. Bib. I. 359), m.; uf II. 301.
<i>utrönter</i> , p. preter. I. 426. jfr. <i>röna</i> .	<i>uvernaghi</i> , se <i>ovormaghi</i> .
<i>utsigt</i> , f. II. 311. jfr. <i>sigt</i> .	<i>uvin</i> , <i>uvis</i> , se <i>ovin</i> , <i>ovis</i> .
	<i>uwæmpter</i> , p. adj. I. 108. jfr. <i>væmpto</i> .
	<i>uwi</i> , se <i>ozi</i> .

V.

<i>va</i> , <i>vah</i> , v. I. 151. jfr. <i>vægha</i> , <i>vag</i> , <i>vogh</i> .	(vadställe, Alex. 1378, 2536, Cod. Bildst. s. 805, Isl. <i>vað</i>), n. I. 168, II. 280; vad 317.
<i>vap</i> , dial. <i>vad</i> (stort nät, i yngre hdskr. af MELL. <i>vadh</i>), f. II. 85; våd 310. jfr. <i>brufvapir</i> , <i>hvitavapir</i> .	<i>vap</i> (pant), n. se <i>væp</i> .
<i>vap</i> (uppgången gräns), <i>vadh</i>	<i>vad</i> (T. <i>wade</i>), f. II. 323, 329. jfr. <i>kalvi</i> .
	<i>vapa</i> (dial. <i>odå</i>), <i>vapit</i> , v. I.

- 168—9, 485; vada 44—5. jfr. | 524, T. *wagen*), v.; våga I.
vodh. 46. jfr. *viper vagha.*
- vadd (T. *watte*, N. Sax. *wade*, | *vaghli*, m. II. 184; vagle, vagel.
 E. *wadding*), m. II. 301. *vaghn*, m. II. 30 (jfr. 148), 34,
vaddis, v. I. 81. jfr. *væpia*, lag- | 165, 600, I. 151; vagn II.
 vadd. 301.
- vapi*, m. II. 185; våda, f. 322, | *vaja* (N. Sax. *wajen*), v. I. 44.
 201. jfr. *svaja.*
- vapmal*, n. II. 85; vadmal, val- | *vak*, f. II. 68; 306.
 mar. jfr. *mal.*
- Vapsbo*, n. II. 280. *vak* (vakande), n. I. 170.
vapvi, m. II. 184. *vaka*, v. I. 170 (jfr. 506), 260,
vaf, *vavo*, v. I. 150. jfr. *væva*, | 296—7; 297, 44, 252.
vof. *vaka*, f.; II. 322. jfr. *andoaka.*
- vafpi*, *vafper*, v. I. 80, II. 127. | *vaker* (vaksam, Cod. Bur. s.
 jfr. *væfia.* 498), adj. II. 380 (jfr. 630);
vaffla, se *våffla.* *vacker* (N. Sax. *vakker*) II.
 630.
- vag* (dial.), v. I. 151. jf. *vægha.* | *vakin*, adj. II. 405, I. 170; va-
vagga (VGL. s. XIII), f. I. 151; | ken II. 458.
 II. 322. *vack* (dial.), v. I. 623. jfr. *väcka.*
- vagga* (Bonav. s. 5), v.; I. 44. | *vackn*, se *vapn.*
- vaggu barn* (Vestm. L.), n. *vakna* (Cod. Bur. s. 21, 28), v.;
vagh (libra, se Cod. Bur. s. 420; | I. 48.
 i H. Birg. Up. III. s. 401, *vaknrocker*, se *vapnrocker.*
 432 pl. *vaghir*, 146 *vaagha*), | *vakt* (T. *wacht*), f. II. 311, I.
 f. II. 91, I. 151; våg II. 306. 170.
- vagh* (unda, Flores 659, 658 *ga* | *vakta*, v. I. 170; 50.
for vind ok vagha, gå vind
 för våg, T. *woge*, jfr. Isl. *vdgr*), | *val*, dial. *vall*, v. I. 194. jfr.
 f. II. 61; våg, pl. vågor (för: | *vælla.*
 våger) 310, 243, 329, I. 151. *val* (dial., käpp, liten stång),
vagha (Södm. L. s. 119 i en | ol (Skån.), m. II. 148. jfr.
 gammal hdskr., G. Ordspr. | *slagval.*
 577, Ivan 28, Hert. Fredr. | *val* (ett visst antal, se Skrå
 . Ordn. s. 290 "en waal ström-

- ming", 306 "twå waalar"), m. & f. II. 299, 306, 595.
- val, n.; II. 317.
- Valborgh, f. II. 262; Valborg.
- vald, n. II. 102, 162; våld 317.
- valda (dial. *olda*), valt, valdit, v. I. 196—8 (se 302), 244, 287, 485; vålla 293, 47, 70. jfr. *ulti* (*vulti*), *volte*, *ullit* (*rullit*).
- valder, *valler*, dial. *oll*, m. II. 145, 148, 163, 276; vall 301. jfr. *grund-*, *hiorp-*, *svina-*, *righvalder*.
- valdi, valder, v. I. 83. jfr. *vælia*, *utvalder*.
- valdtækt (H. Birg. Up. III. s. 472), f. II. 97; våldtäkt 311. jfr. *tækt*.
- valdugher, *vældugher* (Södm. L.), adj. II. 389, 434; våldig 457. jfr. *al-*, *envaldugher*.
- valen, valhånd, se *dvalin*.
- Valendatunir, f. pl. II. 278; Vallentuna.
- valinkunder, p. adj. I. 278. jfr. *kunder*.
- Valir, pl. II. 281; Våla.
- valk (T. *walke*), m. II. 301.
- valkyria, f. II. 322, 351.
- Wallin, m. II. 343.
- valmoghi, m. II. 191, 243; vallmo 304, 201, 327.
- valp, m. se *hvalper*.
- valruf (se ÖGL.), n.? I. 238. jfr. *ruf*. jfr. ock Egilsson *valrauf*, *-röf*.
- vals (cylinder, T. *walze*), m. II. 301.
- vals. (dans, T. *walzer*), m. II. 301, 309.
- valsker, adj. II. 269; Välsk.
- valt, v. se *valda*.
- valt (dial.), v. I. 200. jfr. *væltä*.
- valtra (VGL. II), v.; vältra I. 47.
- vamb (G. Ordspr. 674), f. II. 68; våm II. 306.
- vami (vämjelse, Med. Bib. I. 393), m.
- vamul, *-ol*, adj. II. 401, 453.
- van, v. I. 179. jfr. *vinna*.
- van, f. II. 96; vån 306.
- van (Cod. Bur. s. 171), adj. II. 409, 453, 600; 456, l. 429.
- vanda (bry sig om, se VGL. IV. 19: 4, Med. Bib. I. 414, H. Birg. Up. I. s. 134, Isl. *vanda*), dial. *onda*, v. II. 373—4; vända, vånna (folk.) I. 485. jfr. *vandas*.
- Vandal, m. II. 344.
- vandas, v. I. 102; våndas 55. jfr. *vanda*.
- vander (svår, Isl. *vandr*), adj. II. 373.
- vander, *onder*, dial. *vann*, *vonn*,

- uond* (Isl. *vánder, vóndr*), adj. II. 373, 436; *ond* 456, 468.
- vander* (Isl. *vóndr*), m. II. 144 (jfr. 14, 18), 148, 165.
- vandi* (Isl. *vandi*, svårighet), m. II. 178, 373; *vånda*, f. 322.
- vandi*, v. I. 83. jfr. *vænia*.
- vand lyti*, n. II. 373.
- vandræpi* (se VGL., Gottl. L.), n. II. 373.
- vanför*, adj. II. 415. jfr. *för*.
- vangömsla*, f. II. 220.
- vanhopa*, adj. anom. II. 423.
- vani*, m. II. 182, 254; *vana*, f. 322, 201—2, 244.
- vanlytt* (dial.), adj. II. 373.
- vanmat*, n., *vanmata*, f. II. 218 i noten. jfr. *mat*.
- vanskas* (brista, lida brist, Bonnav. s. 60, 88—9, 139, H. Birg. Up. III. s. 238), v. II. 55.
- vanskelig*, adj. II. 373.
- vansyn*, adj. II. 410. jfr. *syn*.
- vant*, v. I. 181. jfr. *vinda*.
- vanta* (brista, fela, Bonnav. s. 65), v.
- vanter*, *vatter*, dial. *ott* (*utt*), *vätt*, m. II. 145; *vante* 319.
- vantror*, *-tro*, adj. II. 419. jfr. *tror*.
- vanvita*, adj. anom. II. 422.
- vanviti*, m. II. 201, 422.
- vanvitska*, f. II. 220.
- vanvyrda*, v. I. 110; *vanvörda*. jfr. *virpa*.
- vapn*, *vakn*, n. II. 116; *vapen* 318. jfr. *vighanz vakn*.
- vapnrokker* (Sv. Dipl. IV. 711), *vaknrokker* (H. Birg. Up. III. s. 383), m.; *vapenrock*. jfr. *rokker*.
- var*, adj. II. 415.
- var*, *or*, pron. poss. II. 486, 484, 538 i noten; *vår* 541.
- var*, *vara*, *varra*, pron. pers. II. 474 (se Anm. 30), 477—8, 538. jfr. *vir*.
- var*, f. (& m.?) II. 66 (jfr. Fin. Handl. III. 4, orig. från år 1352, *vm varena*), 297; *vår*. m. 302, 299.
- var* (pus, se H. Birg. Up. II. s. 16, 96, Läkeb. B. 69: 2), n.? (jfr. Isl. *var*, *var* i ögat): *var*, n.
- var* (öfverdrag, t. ex. bolster-örngåttvar, Isl. *ver*), n.; II. 317. jfr. Sv. Dipl. IV. 710 (orig. från år 1340), *höghurdeswar*, Vadst. Kl. R. s. 57 *örnagaat samuelsdhis warat* (öfverdraget) *medh læroft*.
- var?* II. 587—8. jfr. *tyrvar*. *prisvar*.
- vara* (*væra*, Gottl. L. *vera*, Isl. *vera*, i Homil. *vessa*, *esse*), *vå*. *varu*, *vari*, *varit* (*værit*, *verit*).

- v. 155—6 (se 283—4), 330
—1, 341, 345, 367, 373, 378,
475 (se noten); vara 253,
45, 287. jfr. *ir, is, æm, ær,*
ara, æst, ært, järt, æri, vas,
vast, vart, se, vare sig, före-
und-, öfvervara.
- vara* (cavere, monere, Isl. *vara*),
v. I. 296, 338.
- vara* (durare, N. Sax. *waren,*
H. T. *währen*), v. I. 44.
- vara, væra* (varande, vistelse,
Isl. *vera*), f. II. 211, I. 500;
i frånvaro o. s. v. 324, 332.
jfr. *fran-, nær-, samvara.*
- vara* (merx, Isl. *vara*), f. II. 211;
322.
- varaktigher* (stridbar), adj. II. 389.
- varþa* (*varþa*, Isl. *verða*), *varþ,*
v. I. 205—7, 244, 284, 287,
367, 485, 507; *varda* 257, 45,
289. jfr. *orþu* (*vorþo*), *urþu*
(*vurþu*), *vurti, ortin, for-*
varþa, jailvorden, vulen.
- varþa* (Isl. *varða*), v. I. 414;
vårda 46. jfr. *andvarþa, ater*
varþa, ut varþa.
- varþandi*, p. pres. I. 414.
- Vardhberg*, n. II. 278; *Varberg.*
- varþer* (custos, custodia), m. II.
146, 148, 262; *vård* 302. jfr.
lyznu varþer, portvarþer, vi-
kinga vaurþr, gårdvard, vår-
dare.
- varþer, værþer, -orþer, -urþer,*
dial. *-ol*, m. II. 55; *vard* (i
afton-, natt-, qvällsvard) 301.
jfr. *dagh-, mal-, natvarþer.*
- varþi, varþer*, Gottl. L. *verþr*,
v. I. 78, 442. jfr. *væria.*
- varþnaber* (vård, hushåll, familj,
anhörig, se Lagarne, Cod. Bur.
s. 422, 519, Upl. L. Kg. B.
12: 2 *havær döþæn warþnæþ*
fore durum, har död anhörig
i huset), m.; *vårdnad* II. 309.
jfr. *vålnad.*
- vardtavel* (brädspele, Hert. Fredr.
427), *var-, vortavel* (ib. *var.*),
n. jfr. *tavel.*
- varþveta* (vårda), dial. *vardvaita,*
vålveta, v. I. 386.
- vare sig*, v. refl. I. 475. jfr. *vara.*
- varf, varvum*, v. I. 210. jfr.
værra.
- vargher*, m. II. 34; *varg* 302.
- varglöð* (dial.), f. II. 307; *varg-*
lo, m. f. & n. 326. jfr. *lo.*
- Vargsnæs*, n. I. 174, II. 280.
- varhughi?* m. II. 187, 189; *var-*
hoga; -håga (föräldr.), f. jfr.
hughi.
- vari*, m. II. 183; *vara* (i: taga
vara, till vara) 201. jfr. Gottl.
L. *likvari.*
- vark* (dial.), v. I. 208. jfr. *værkia.*
- vark, m., varkia*, v. se *værker,*
værkia.

- varkund* (medlidande, H. Birg. Up. III. s. 319), f.
- varkunna* (Cod. Bur. s. 74, 135, 144), v.; *varkunna* sig. I. 46, 53. jfr. *miskunna*.
- varkunsamber* (H. Birg. Up. III. s. 319), adj.
- varkunsæmi* (Kg. Styr. III. s. 4), f. II. 227. jfr. *-sæmi*.
- varmber*, adj.; *varm* II. 456.
- varmi*, se *værmí*.
- varnagel* (varning, varnande föresyn, Isl. *varnagli*, stor försigtighet, egentl. nagel i förvar till kommande behof), m. jfr. *naghli*.
- Varnhem*, *Varnem*, n. II. 273; *Varnhem*.
- varp*, v. I. 209. jfr. *værpa*.
- varp* (dial., ränning i väf, Isl. *varp*, n.), m. I. 209.
- varp* (notvarp), n. II. 317, I. 209. jfr. *varpa* och i *var*. till MELL. *fiske varp*.
- varpa* (dial., nät, Isl. *varpa*), f. I. 209. jfr. Upl. L. och MELL. *varpum skipta*.
- varpen*, *värpen* (dial., värpt), p. preter. I. 209. jfr. *værpa*.
- varse*, adv.? II. 426; 464.
- varsker*, adj. II. 386.
- varsko* (dial., N. Sax. *warechouen*), v. I. 138, 438.
- vart* (*vært*), *varst*, 2 sg. impf. I. 156, 330—1. jfr. *vara*.
- vartekn* (Ansgar. 23: 1, Helg. S. s. 24, N. Sax. *wartekn*, H. T. *wahrzeichen*), n. II. 189; *vårtecken* (*vårdtecken*). jfr. *tekn*.
- Vartoptær*, pl. II. 281; *Var-tofta*.
- varulager*, n. II. 323, 332.
- vas*, *vast* (ÓGL., Cod. Bur. s. 79, 140), v. I. 156. jfr. *vara*.
- vaska* (tekniskt ord, N. Sax. *wasken*, H. T. *waschen*, jfr. hos Egilsson *vaska*), v. II. 34.
- vasker*, *vask*, m. II. 293, 302.
- vasle*, *vasla*, se *vatti*.
- vass*, m. se *hvass*.
- vass-* (dial.), *vatt-*, *vatten-* II. 33, 105. jfr. *vatz*.
- vasserra tre*, interj. II. 138.
- vat*, *vatt*, f. II. 92, 133.
- vater*, adj. II. 382, 105; *våt* 456.
- vater* (dial.), se *hvater*.
- vatti*, m. II. 180, 105; *vasle*, m., *vasla*, f. 34 i noten, 201.
- vatn*, n. II. 104, 33, 231, 242, 254; *vatten* 318, 140, 334—5. jfr. *vatz*, *vaz*.
- vatnfynd*, f. II. 89.
- vatnlösa*, f. II. 220. jfr. *-lösa*.
- vatn tappa* (*vatten-uppdämning*, Upl. L., MELL. B. B. 26 ind.), f. jfr. *täppa*, *vatutæppa*.

- vatt, böll vatt, mol vatt* (dial.), II. 383. se *hwater*.
- vattenbryn, f. & n.* II. 174.
- vatter, se vanter*.
- vattra* (N. Sax. *watern*, af *water*, *vatten*), v. I. 48.
- Vattgränd, f.* II. 105, 324.
- vattuman, m.* II. 105.
- vattusiktig, adj.* II. 105.
- vatugarper, m.* II. 105.
- vatusot, f.* II. 105; *vattu-* (*vatten-*) *so*t.
- vattutæpa* (se *vattutæppa*), f. II. 105.
- vatz adhra, f.* II. 105; *vattenädra*.
- vatz hyl, f.* II. 105, jfr. *hyl*.
- vatz (vaz) æmbar, n.* II. 105; *vattenämbar*. jfr. *æmbar*.
- vax* (Upl. L. Kk. B. 7: 4, 9: 1, i Cod. Bur. s. 166 *vaks*), n.; II. 317.
- vaxa* (*væxa*, Isl. *vaxa*), *vax, vaxin* (*væxin*), v. I. 174—5, 507; *växa* 256, 72—3, 243—4, 299, 438, 444. jfr. *vox, vuxo, öxla*.
- vaxa* (*cerare*, Isl. *væxa*), v. I. 113 (jfr. *noten*).
- Vaxald* II. 276; *Vaxala*.
- vaxter, växter, m.* II. 148; *växt* 309.
- vaz, til vaz* II. 105. jfr. *vatn, vatz*.
- Vaxstenar, Vastenar, m. pl.* II. 274; *Vadstena*.
- ve* (*ondt, pina, olycka*, Cod. Bur. s. 19 *for alt þæt ve hon gör mik*, Alex. 7307 *idhardt ve*, H. Birg. Up. II. s. 92 *til æuerdhelikiti ve*, Run-Urk. s. 288 *mæp ve*, jfr. Isl. *vá, f.*), n.; *ve* (i: *ve* och *väl*).
- ve* (Cod. Bur. s. 495 *öpte sik ve*, VGL. II. Præf. *wee ær þem domaræ*, Kg. Styr. IV. 3: 5 *we ær thöm*, Bonav. s. 124 *vee mik oslom*, H. Birg. Up. III. s. 371 *ropa we ovir ve*, G. Ordspr. 1023 *ve wardhe*, Run-Urk. s. 288 *ve æn mik*, s. 290 *o vih*, Isl. *vei*, jfr. Grimms Gram. III. 292), *interj.*; *ve!*
- ve, se vi*.
- ved, se vipfur*.
- vepa* (*jaga*, se Hels. L., Cod. Bur. s. 206), v.
- veder-*, se *viper-*, *vidher-*.
- vederbärs, v.* I. 97. jfr. *vidher bær*.
- vederbör, v.* se *vidher bær*.
- vederbörande, p. pres.* I. 99 i *noten*.
- vederbörlig, adj.* I. 99 i *noten*.
- vederfaras, v.* I. 255, 420, 482 —4. jfr. *fara*.
- vederfås, v.* I. 255, 117, 288,

- 300, 484. jfr. *viðfas*, *viðherfangitz*.
- vedergälla, v. I. 196. jfr. *gjalda*.
- vedermäle, n. II. 325. jfr. *mæli*.
- vef (ställvis i Norge *veiv*, annars *sveiv*), f. II. 306. jfr. *vefva*.
- veit*, *veita*, se *vet*, *veta*.
- vek*, v. I. 218; *veks* (Cod. Bur. s. 166, *vek undan*, *gaf sig*). jfr. *vika*.
- veker* (Alex. 4282), adj. I. 218; *vek*.
- veke* (Cod. Bur. s. 11), m.; I. 218.
- vekia* (göra *vek*, mjuk, se Cod. Bur. s. 72 *iak gitor þæt eigh vekt*, jag kan ej uppmjuka det, jfr. Isl. *veikia*, försvaga, Dan. *vege*), v. Hit kunna räknas de föga gångbara: *veka*, *veka* upp, men icke: *beveka*, Dan. *bevæge*.
- veck*, n. I. 218.
- vecka*, f. se *vika*.
- vekling*, m. II. 298, 302.
- veld*, f. se *vild*.
- veliom*, vele, *velat*, v. I. 280. jfr. *vilia*.
- Venetianska, f. II. 345.
- venster*, se *vinstri*.
- vepta* (H. Birg. Up. III. s. 137), v.; *vefta*, *vifta* (Dan. *vifte*) I. 51.
- verka*, verklig, se *virka*, *virlika*.
- verld*, verldslig, se *værudd* o. s. v.
- vers*, v. se *værs*.
- vers* (Cod. Bur. s. 8, Alex. 7329), m.; II. 309.
- verfoel* (dial.), m. I. 210, 214. jfr. *hvirfvel*.
- vest*, 2 sg. impf. I. 277, 331. jfr. *vita* (*veta*).
- vest-*, *vestan*, *vester* o. s. v., se *væst-* o. s. v.
- Vesterbottning, m. II. 345.
- vestlig*, adj. II. 469.
- vesæl?* *væsal?* dial. *visæl*, *risæl*. adj. II. 398. jfr. *sæl*, *usæl*.
- vet*, *veit*, v. I. 277, 92, 307. jfr. *vita* (*veta*).
- vet* (i *avet*, *forvet*), v. I. 220. jfr. *vita* (Isl. *vita*).
- veta*, v. se *vita*.
- veta*, Gottl. L. *veita*, *vaita* (tilldela, göra, egna, Isl. *veita*), v. I. 220, 278.
- vetenskap* (N. Sax. *wetenschap*), m. I. 278 (jfr. *noten*), II. 292 (jfr. *noten*).
- vetskap* (N. Sax. *witskap*), m. II. 292. jfr. *vita*.
- vett*, n. se *vit*.
- vetta* (*vergere*), v. I. 278—9 (se 508), 59, 287. jfr. *vita* (*veta*), *opvita*.

- vetta*, *vettane* (dial.), pron. se *vætta*.
- vette*, m. II. 77, 319.
- vefva*, v. se *væfia*.
- vefva* (vrida omkring vef, Isl. *veifa*), v. I. 52, 99. jfr. vef.
- vefva* (uti talesätten: i samma vefva, i den vefvan, d. v. s. vid samma tillfälle), f. jfr. Isl. *veif*, n., *veifan*. f. (motus, vibratio).
- veyt*, *veyst*, v. I. 277, 331. jfr. *vita* (veta).
- vi*, *ve* (Isl. *ve*, domicilium, locus sacrosanctus), n. II. 280. jfr. *Frö-*, *Skjæp-*, *Sköþ-*, *þorsvi* (*ve*), *Viby*, *Visborgh*, *Visby*.
- vi*, pron. se *vir*.
- Viby*, m. II. 280.
- vip*, *viper*, prep. II. 451; vid.
- vipa* (Cod. Bur. s. 51, 57), adv.; *vida* 470.
- vipakaster*, *vipkaster*, dial. *vedkast* (vedtrafve), m. II. 148. jfr. *kaster*.
- vipar* (Södm. L.), *-ari*, *-arin*, adv. II. 449; *vidare* 470.
- vidd* (Isl. *vidd*), f. II. 310, 294. jfr. *vidhleker*.
- vide*, se *vipir*.
- viper*, se *vip*, *vipur*.
- vidherattoman*, m. II. 218. jfr. *vipratta*.
- vidher bær*, v. I. 97; *vederbör*,
- borda*, *-bört* 99. jfr. *bær*, *bör*, *vederbärs*.
- viperdelu maþer*, *-man*, m.; *vederdeloman* II. 219, 324. jfr. *dela*, f.
- vidherfangitz*, p. preter. I. 127, 481; *vederfåtts*. jfr. *vip fas*, *vederfås*.
- viperganga*, f. II. 209. jfr. *ganga*, f.
- viper köpas*, v. I. 465. jfr. *köpas vip*.
- viper vagha* (MELL.), v.; *vedervåga*. jfr. *vagha*.
- vidfamne*, adj. II. 459, 265.
- vidhfarul*, *-ol*, adj. II. 402. jfr. *-farul*.
- vip fas*, v. I. 127, 465. jfr. *fanga*, *vidherfangitz*, *vederfås*.
- vip* (*viper*) *kännas*, v.; *vidkännas* I. 71. jfr. *kännas vip*.
- vidga*, v. I. 49. jfr. *utvidha*.
- vidja*, f. II. 322. jfr. *iarnvipja*.
- vidhina* (vid henne) II. 534—5.
- vidhleker* (vidd, Bonav. s. 78, Med. Bib. I. 175), m. jfr. *-leker*.
- vipiqvister*, m. II. 47. jfr. *qvister*.
- vipir?* dial. *vaide*, m. II. 47; *vide*, n. 325.
- Vipistaper*, m. II. 276.
- vidlåda*, v. se *lupa*.
- vipratta*, f. II. 218. jfr. *atta*, *vidherattoman*.
- vipur*, *viper*, m. II. 141 (jfr.

- 14, 18), 164, 252, 262, 276, 600; ved 302. jfr. *aldinvipur*, *undirvipur*, *döþvipur*, *Botvipur*, *Holavipur*, *Tivipur* m. fl.
- Wienare, m. II. 344.
- vifta, se *vepta*.
- viggi, m. se *vægger*.
- vigh (strid, dráp), n. II. 399, I. 179.
- vighanz vakn, n. I. 418. jfr. *vapn*.
- vighia, v. I. 273, 386; viga 70.
- vighilsi, n. II. 133.
- Vighir, m. II. 263, 48, 265.
- vighvalder, -valler, m. II. 145—6, 148. jfr. *valder*.
- vigsl, f. II. 95; vigsel 307, 294.
- vigt, f. se *vikt*.
- vih, interj. se *ve*.
- vik, f. II. 158, 280, I. 218; vik II. 306; -vik (i namn) 347.
- vika? vikit (Alex. 1996), v. I. 218; vika 251, 245. jfr. *vek*, *undvika*, *bortviken*.
- vika, uka, f. II. 212 (jfr. 15, 19), 220, 240, 242; vecka 322.
- viki? f. II. 225, 227; vika (i: gifva vika).
- viking (sjötåg), f. II. 69 (jfr. 12, 16); 306.
- viking, m. II. 293, 302.
- Vikingaker, m. II. 275; Vingåker.
- vikinga vaurþr*, m. II. 146. jfr. *varþer*.
- Vikstapir, m. pl. II. 276; Viksta.
- vikt (MELL., Stads L. Kg. B. 16, H. Birg. Up. I. s. 235, 237, II. s. 30, N. Sax. wigt, Ny-Isl. vigt), vigt (Skrå Ord. s. 160), vicht (ib. 161), f.; vigt II. 311, 294, I. 151. jfr. *vægt*.
- vikt (djur, pysling, T. wicht), f.? II. 78. jfr. *væter*, *vitr*.
- vild, f. II. 88, I. 280; veld (væld, partiskhet) II. 310.
- vilder, viller, adj. II. 372; I. 102 i I:a noten; vill, vild II. 456. jfr. *rådvill*, *förvilla*.
- vildogher (Kg. Styr. II. 56, MELL.), adj. II. 389, I. 280. jfr. *oveldig*.
- vili, m. II. 202 (jfr. 628 med 15, 19), 254; vilje, m., vilja, f. II. 203, 322. jfr. *gopvili*.
- vilia, vil (vill), vildi (ville), vili, vilit, villit, v. I. 279—280 (jfr. 267, 282—3), 88, 307, 316, 331; vilja 280, 59, 70, 78, 93. jfr. *vilt*, *veliom*, *bevilja*.
- viliþer*, *viliþer*, p. adj. II. 375. jfr. *gopviliþer*.
- viliandi, -is I. 417—418.
- vilin, adj. II. 405, I. 280.
- villa, v. I. 102; 52, 99. jfr. *förvilla*.

- villa*, f.; II. 322.
villande (folkv.) I. 415.
villaradha, adj. anom. II. 424.
 jfr. villrådlig, rådvill.
villebradh, f. II. 85; villebråd, n. 317, 297. jfr. *bråþ*.
villfara (T. *willfahren*, morem gerere, se Grimms D. Wört. III. 1258), v. I. 45 i noten, 54, 251 i 2:a noten, 297. jfr. *fare*.
villomening, f. II. 324.
vilse, adv.? *vilsen*, adj. II. 427, 464.
vilt, 2 sg. I. 279, 283, 331. jfr. *vilia*.
vimla (T. *wimmeln*, jfr. Isl. *hvima*, cito movere), v. I. 47.
vimpel (T. *wimpel*), m. II. 303.
vin, *ven* (Cod. Bur. s. 519), m. II. 56, 35, 57, 140, 249, 252, 600; vän 308 (se 21, 334).
 jfr. *ovin*.
vin (omsorg), *vinn*, f. II. 83. jfr. lägga sig vin (vinn) om, vinlägga sig.
vin (vinum, se Bjärk. R., Cod. Bur. s. 72), n.; II. 314 (jfr. 317).
vina (väninna, Cod. Bur. s. 186), f. II. 219. jfr. *ovina*.
Vinagarn, n. II. 278; Vengarn.
vinasæl, *-sæll*, adj. II. 408; vänsäll. jfr. *sæl*.
vinda (Alex. 9849), v. I. 181, 260, 303; 52. jfr. *vant*, *undo* (*vundo*), *upvondit*.
vinddrifven, p. adj. I. 450.
vindel (dial.), m. I. 181. jfr. *vondel*.
vinder, m. II. 37; vind 302.
vindögd, p. adj. I. 449. jfr. *ögdher*.
vindögha, f. II. 70.
vingan, f. II. 96.
vingi (Cod. Bur. s. 143), m. II. 187; vinge 319, 244. jfr. *vænger*, *gasa-*, *örnavingi*.
vingiaf, *-gæf*, f. II. 61, I. 233.
vingskjuten, *-skuten*, p. adj. I. 450.
vingårdsfjäll (bibl.), m. II. 25, 300. jfr. *fjälder*.
vink (T. *wink*), m. II. 302.
vinliker (Kg. Styr. II. 82), adj. II. 395; vänlig.
vinna, v. I. 179, 69 i noten, 178, 244, 465, 485, II. 375; I. 255. jfr. *van*, *unno* (*vunno*), *onnin*.
vinnas (förslå, räcka till), v. I. 179, 465, II. 375. jfr. *vinna*.
vinpers (Med. Bib. II. 363), *vinpræs*, m.; vinpress. jfr. *pers*, *præs*.
vinskaper (Kg. Styr. II. 80, MELL.), m.; vänskap II. 292, 309.

- vinskänk (T. *weinschenk*), m. II. 301. jfr. *skänke*.
- vinst (N. Sax. *winst*), f. II. 311, 294.
- vinstgifvande, p. adj. I. 409.
- vinstri*, *venstri*, adj. anom. II. 448; venster, venstre, -a ib., 469; sbst. 462.
- vinsæmia* (vänskap, MELL., H. Birg. Up. III. s. 142), f. jfr. *sæmia*.
- vinter*, *vitter*, m. II. 168, 176, 252, 608 i 1:a noten, 611; vinter 304, 177.
- vinterrugher*, m. II. 35; vinter-råg. jfr. *rugher*.
- vipa* (G. Ordspr. 1071), f.; II. 322. jfr. *hornvipa*.
- vipp (T. *wippe*), m. II. 302.
- vippa (T. *wippen*), v. I. 52.
- vippa, f. II. 322.
- vir*, *vi*, dial. *vir*, *vör*, pron. pers. II. 474, 472, 620, I. 313, 333, 343, 355—6; vi II. 539, 550, 611. jfr. *var*, *os*, *mä*.
- virþa*, *vyrdha*, *vördha* (värdera), v. I. 110, 51, 465; vörda 52, 100. jfr. *mis-*, *vanvyrdha*, *værþa*.
- Virþar*, m. pl. II. 268.
- virþe*, n. se *værþ*.
- virþning* (hedersbevisning, vördnad, Kg. Styr. II. 85, IV. 1: 13), f. jfr. *sævirþing*.
- virka* (arbета, se ÖGL.), *værka* (odla, Med. Bib. I. 173), v. I. 208; *virka* (*texere*, T. *wirken*) 55, *verka* (*efficere*) ib.
- virki* (se Södm. L., Gottl. L.), n. I. 208; *virke* II. 325. jfr. *handvirki*.
- virklika* (Hels. L.), adv.; verkligen II. 428.
- virrvarr* (T. *wirrwarr*), n. I. 145 i noten.
- vis* (*sapiens*), adj. Anm. 34, II. 415, 434; *vis* 456. jfr. *ovis*, *rælt-*, *vrangvis*.
- vis* (*certus*), adj. Anm. 34, II. 415, 434, I. 220; *viss* II. 456. jfr. *ovis*.
- vis* (i del-, grad-, företrädes-, vixelvis o. dyl.), adv. II. 456. jfr. *apruvis* och T. subst. *weis*.
- visa*, v. I. 61 (se Cod. Bur. s. 50 *visat*, men 498 *vistar*, för -er), 302; 59—64, 296.
- visa* (*vis*, sed), f. Anm. 43. jfr. *apruvisu*.
- visa* (Med. Bib. I. 319, N. Sax. & M. H. T. *weise*), f. Anm 43; II. 322.
- visa*. -*visi*, f. II. 220; -*visa* 322. jfr. *rælt-*, *vrangvisa*.
- visare*, se *visir*.
- Visborgh*, f. II. 280, 278.
- Visby*, m. II. 275, 46, 280; u. 347.

visket, f. II. 294, 257.
Visingsö, f. II. 277; 347.
visn, adj. II. 405; vissen 458, I. 48.
visir, *visi*, m. II. 48, 624; vise 319, visare 315, 293.
visla (Cod. Bildst. s. 710), f.; vesla (hos Gyllenborg II. 78 "vissla") II. 322. jfr. *vöe-visla*.
visna (H. Birg. Up. III. s. 64), v.; vissna I. 48.
visp, m. II. 302.
visper, m. II. 293, 302.
viss, se *vis*.
vissa, f. II. 217; med visso, till yttermera visso 324, 332.
visserligen, adv. II. 426.
vissi, *vissu*, v. I. 277, 281, 304. jfr. *vita* (veta).
vist, f. II. 94, I. 156. jfr. *hemvist*, *kötvist*, *samvist*, *skipvist*, *vistahus*, *invistar hus*, *vistas*, *vistelse*.
vistahus, *visthus* (Upl. L., Södm. L.), dial. *viaterhus* (för *vistarhus*), n. II. 94; *visthus*.
vistas, v. I. 55 (se 156), 52, 420, 482, 484. jfr. *samvistas*, *bevista*.
vistelse, f. I. 156.
visti, *vist*, v. I. 277, 304. jfr. *vita* (veta).
visäl, *visl*, se *vesel*.

við, dial. *við*, pron. pers. dual. II. 472—3, I. 315, 333, 343. jfr. *i*, *ukar*.
vit, n. II. 116; vett 317, I. 220. jfr. *bok-*, *samvit*.
vita (Isl. *vita*), *vitit* (S. Birg. Avtogr. B.), *vitat*, v. I. 277—9 (jfr. 265—7, 280—2), 220, 304, 331, 414, 415, 508; *veta* 277, 59, 287. jfr. *vet*, *veit*, *veyt*, *vest*, *vissi*, *visti*, *opvita*, *vetta*, *forvitin*.
vita (Isl. *vita*), *vitu* (Cod. Bur. s. 78, kanske för *vittu*, 3 pl. impf.), *vitit*, *vitter*, v. I. 220, 278. jfr. *væt*, *arita*, *forvet*, *före-*, *tillvita*.
vita (vetskap), f. I. 449, 220.
vita (bevisning, rättighet, vitsord), f. II. 220, I. 449, 220.
vitandi, p. pres. I. 412, 414, 415, II. 424; *vetande*.
vita skolande, p. pres. I. 271, 414 (jfr. I:a noten).
viter (kunnig, vettig, klok), adj. II. 406, 434, 453, 600, I. 220; *vitter* 459.
viterleker (klokhet, förutseende, Kg. Styr. II. 10), m. jfr. *-leker*.
viti, n. II. 133, I. 220; *vite* II. 325. jfr. *hälviti*.
vitråker (Upl. L. Conf.), *vitråker* (Södm. L. Conf.), *vitrå-*

- likit* (Fin. Handl. III 5, orig. från år 1353), *-lighin*, adj. II. 395, 428; veterlig.
- vitna*, v.; vittna 48.
- vitni*, *vittni* (se VGL. I), n. II. 133, 83, 250, 254, I. 220; vittne II. 325.
- vitnisbyrdh*, f. II. 75; vittnesbörd, n. 310, 297, I. 156. jfr. *byrþ*.
- vittr*, dial. *vittr*, f. II. 625. jfr. *vater*, *hvatvitna*, *hvi vitna*, *hurvitna*.
- vittra* (göra veterligt, tillkännagifva, bevisa, se ÓGL., Gottl. L., Cod. Bur. s. 138 *viste sin döþ ok vittraþe sinom kænne suenom*, 139 *viste ok vittraþe sina forraþara komo*, sina förrådares ankomst), v. jfr. afvittra.
- vitta* (dial.), se *vætta*.
- vitter*, m. se *vinter*.
- vittra*, v. se förvittra.
- vitulösa*, f. II. 220.
- vodh*, *vodho*, v. I. 168. jfr. *vapa*.
- vof*, *vovo*, v. I. 150. jfr. *væva*, *vaf*.
- vogh*, *vogho*, *-e*, v. I. 151. jfr. *vægha*, *va*, *vag*.
- volte*, *volto*, v. I. 197, 302. jfr. *valda*, *vulti*.
- vondel*, *våndel* (dial., Isl. *vöndull*, *vendill*), m. II. 181. jfr. *vindel*.
- vorþo*, *vorþen*, v. I. 205. jfr. *varþa*, *orþu*.
- voæ* (dial.), *voæen*, v. I. 175 (se 507), 444. jfr. *vaxa*, *vaxo*.
- vra*, dial. *rå*, f. II. 161; vrå 307, 257, 328. jfr. *vræner*.
- vrak* (Bonav. s. 31, jfr. ÓGL. *haf' vrak*), *rak* (Björk. R.), *rek* (se Gottl. L. *hafrek*), n. I. 153; vrak.
- vrak*, *vrakt*, *vrakin*, *vrækin*, v. I. 152—3, 330.
- vraka*, *vræka*, Hels. L. *ræka*, Gottl. L. *ræka*, v. I. 152—3, 88, 286, 330, 485; vråka 252, 72—3, 298. jfr. *vrak*, *vrok*, *rak*.
- vraka* (N. Sax. *wracken*, H. T. *wracken*), v. I. 153, 44.
- Vrakænes*, n. II. 280.
- vranger*, adj. II. 380; vrång 456.
- vrangvis*, adj. II. 415; vrångvis 456. jfr. *vis*.
- vrangvisa*, f. II. 217; vrångvisa 322. jfr. *-visa*.
- vred*, *vrede* (dial.), n. I. 214.
- vrefþ*, v. I. 214. jfr. *vriþa*.
- vrefþas* (vredgas, Alex. 6223 *wredhas*, i Cod. Bur. s. 189 och 501 *vredes*, 510 *vredos*, för *vreddes*, *vreddos*), v. I. 214, 485.
- vrefper*, adj. II. 374, I. 214; vred II. 456.

- vredgas, v. I. 49, 55, 214, 469, 484—5. jfr. *vrepas*.
- vrepi*, Gottl. L. *raipi*, f. II. 225, 255; vrede, m. 293, 244, 297, 319.
- vrepshand*, f. II. 225.
- vrepshvili*, m. II. 225.
- vreps værk*, n. II. 225, 604.
- wrenskas* (Vadst. Kl. R. s. XII, N. Sax. *wrenskan*), v. I. 55.
- vreter*, m. II. 219; vret 302.
- vriða*, *vridhu*, v. I. 214; vrida 251, vriden 214. jfr. *vrep*.
- vridka*, *vricka* (N. Sax. *wrikken*), v. I. 49, 214.
- vrickla*, *vreckla* (dial., N. Sax. *wrickeln*, *vricka*), v.
- vrist* (MELL.), f. II. 97; vrist, vrest 311.
- vrok*, *vroko*, v. I. 153. jfr. *vraka*.
- vrå*, se *vra*.
- vræka*, se *vraka*.
- vråner* (dial.), f. pl. II. 161—2, 241. jfr. *vra*.
- vrangia* (MELL.), v.; vrånga I. 69 (jfr. 485), 49 i 1:a noten.
- vulen*, dial. *vuren*, Dal. *ortin* (Isl. *orðinn*, *vorðinn*, jfr. Skåne L. III. 13 *sva urpit mál*, så beskaffadt mál), p. preter. I. 205—7, 507. jfr. *varpa*, *fåilvorden*, *forvurdhin*, *förvulen*.
- vullit*, p. preter. I. 197, 244. jfr. *valda*, *ullit*.
- vullo*, v. I. 194, 244. jfr. *vælla*, *ullo*.
- vulti*, *vultu*, v. I. 197. jfr. *valda*, *ulti*, *volte*.
- vultu*, *vultit* (dial.), v. I. 200. jfr. *væltu*.
- vundo*, *vundin*, v. I. 181. jfr. *vinda*, *undo*.
- vunno*, *vunnin*, v. I. 179, 244. jfr. *vinna*, *unno*.
- vrurpu*, -i, -in, v. I. 205, 244. jfr. *varpa*, *urpu*.
- vrurket* (dial.), p. preter. I. 208. jfr. *værkia*.
- vurm* (T. *wurm*), m. II. 302.
- vrurpo*, *vrurpen* (dial.), v. I. 209. jfr. *værpa*.
- vurte* (dial., = *vrurpe*), *vurti* (= *vrurpit*), v. I. 205, 207. jfr. *varpa*.
- vuxo*, -e, -en, -it, v. I. 256, 438. jfr. *vaxa*, *vox*.
- vyrdha*, v. se *virpa*.
- våd, våda, se *vap*, *vapi*.
- våfla (förut: *vaffla*, T. *waffel*), f. II. 326 i 2:a noten.
- våg (libra), f. se *vagh*.
- våg (unda), f. se *vagh*.
- våga, v. se *vagha*.
- våld, se *vald*.
- vålla, se *valda*.
- vålrm, se *hvalmber*, *hövålrm*.
- vålnad (för: *vårdnad*), dial. *vålna*

- (hos Lind äfven: *vål*, vård, vålnad), m. II. 309. Bemärkelsen förr: spiritus familiaris, nau: umbra, species; i förra mening hos Aasen s. 606 Norska *vor* ("egentlig *vord*, G. N. *vörðr*, en vogter"). jfr. *varþnaper*.
- våm, vån, vända, se *vamb*, *van*, *vanda*, *vandi*.
- våning (T. *wohnung*), f. II. 294.
- vånråden (dial., Isl. *vandráðr*), p. adj. II. 373.
- vånssett (dial.), p. adj. II. 373.
- vånskött (dial.), p. adj. II. 373.
- vår, vård, vårda, se *var*, *varþer*, *varþa*.
- vårdare, m. II. 315. jfr. *varþer*.
- vårtecken, se *vartekn*.
- väss, uäss (dial.), pron. pers. II. 474. jfr. *os*.
- våt, se *vater*.
- væþ, vap (pant), n. II. 124; vad 317.
- væþer, n. II. 123, 253; väder 318. jfr. *il-*, *urvædher*.
- vædherhatter (Registr. Upsal. 163: 1, med yngre hand, *ericus wædherhattir*), m. se II. 265—6; väderhatt. jfr. *hatter*.
- væderlek, m. II. 292, 302.
- væþia, v. I. 81, 88; vädja 54, 64, 99. jfr. *vaddis*, lagvadd.
- væþur, dial. *være*, m. II. 142, 164, 166, 252, 600; vädur 304.
- væf, væfva, se *væver*, *væva*.
- væfia (insvepa, inveckla, Isl. *væfa*), v. I. 80, 150, 260 (se noten); vefva 52, 99. jfr. *væffi*, vefva
- væfnad, m. II. 309.
- væft (dial., Isl. *væftr*), m. I. 150.
- vægg, vægg, f. (Isl. *veggr*, m.) II. 70; vägg 306.
- væga (göra väg), v. I. 54.
- vægger (Isl. *veggr*)? *væggi*, *viggi*, dial. *vegg*, *vegge*, *vægge*, m. II. 203; vigg, vigg 302, 319.
- vægha (svänga, väga, fähta, döda), v. I. 151 (se 506), 239, 286, 441; väga 252, 69, 298. jfr. *va*, *vag*, *vogh*, öfverväga, *væghandi*.
- vægha mot, n. II. 112. jfr. *md*.
- væghandi, m. II. 207.
- vægha tæppa (vägsperning, MELL.), f. jfr. tæppa.
- vægher, m. II. 54, 144, 240, 151; väg 302; till väga 54, 333. jfr. *væghna*.
- væghfarandi, p. pres. I. 403; vägfärande.
- væghia, v. I. 69; väja.
- væghna, gen. och ack. pl. II. 54, 240; vägnar 305, 613. jfr. *vægher*.
- vægra (T. *weigern*, T. dial. *wegern*), v. I. 47. jfr. *ægnia*.
- vægt (Isl. *vætt*, *vett*, Dan. *vægt*),

- vækt* (Flores 673), f. II. 218.
jfr. *vikt*.
- vækia* (Cod. Bur. s. 524), *væk-
kia*, v. I. 170, 260; *väcka* 79,
72.
- väcka* (dial., spritta till), v. I.
170, 623. jfr. *vack*, *väcken*.
- väcken* (dial.), adj. I. 170, 437
—9.
- vækna*, se *væpna*.
- vækt*, f. II. 311.
- væl*, adv. II. 449; *väl*.
- vælboin*, p. adj. I. 122. jfr. *boin*.
- vælborin* (Cod. Bur. s. 510, Kg.
Styr. IV. 1: 7, 18), *vælburin*
(Cod. Bur. s. 7, 11, 134), p.
adj.; *vælboren*. jfr. *borin*.
- vælbyrþugher* (Kg. Styr. IV. 1:
8, 18); *vælbördig*. jfr. *byr-
þugher*.
- væl brymæther*, p. adj. II. 375.
- væld* (veld), se *vild*.
- vældan*, adj. I. 494 i noten, II.
533. jfr. *dann*.
- vælde* (væld, MELL.), n.; *vælde*
II. 325.
- vældig*, se *valdugher*.
- væl dygdher*, p. adj. II. 375.
- vælför*, adj. II. 415. jfr. *för*.
- vælförståendes*, p. adv. I. 421.
jfr. *förståndande*.
- vælgörande*, p. adj. I. 409.
- vælia*, v. I. 83, 67, 88, 89, 336,
414; *välja* 290, 70, 78, 84,
93, 114, 115, 143, 337. jfr.
valdi.
- væliandi*, p. pres. I. 414.
- væl komin* (H. Birg. Up. III. s.
237); *välkommen*, p. adj. I.
450.
- välkomst* (N. Sax. *willkumst*), f.
II. 311. jfr. *-komst*.
- vælla* (Cod. Bur. s. 65), v. I.
194, 244, 261; *välla* 69. jfr.
val, *ullo*, *vullo*, *förvälla*.
- vællinger* (Läkeb. B. 39: 1, 58:
1, Med. Bib. II. 210), m.;
välling, m. & f. II. 293.
- vællust* (T. *wollust*), f. II. 311.
jfr. *lust*.
- vælmående*, p. adj. I. 404, 274.
- vælsigna*, v. I. 443, 445; *väl-
signa* 48. jfr. *signa*.
- vælsinnad*, p. adj. I. 450.
- vælt*, m. II. 302.
- vækta* (volvi, volutari, se VGL.
I), v. intrans. I. 200, 244,
260; *välta* 72—3. jfr. *vakt*,
vultu, *oltin*.
- vælta* (volvere, se Upl. L., Vestm.
L.), v. trans. I. 260; *välta*
72, 200.
- væltra*, se *valtra*.
- væl ögdher* (begåfvad med vackra
ögon, Cod. Bildst. s. 232), p.
adj. jfr. *ögdher*.
- væmia* (VGL. s. XIV, Med. Bib.
I. 411), v. I. 58; *vämjas*

- 290, 69, 70, 85, 93. jfr. *væniul*, -ol, adj. I. 401.
- væmplo* (= *væpnto*), *væmppter*, v. I. 108. jfr. *væpna*, *uvæmppter*.
- væn*, adj. II. 410, 448; *væn*. jfr. *vænister*.
- væn*, m. se *vin*.
- væna*, v. I. 50.
- vænda*, v. 181, 260, 336 i l:a noten; *vända* 69.
- vænda* (förevändning, se Med. Bib. I. 313), dial. *vända* (hvarf, omgång), f. II. 322, 597. jfr. *atervænda*.
- vændelkraka* (Registr. Upsal. 163: I, med yngre hand, *egill wendelkraka*), f. II. 265—6.
- vænger* (Isl. *vængr*, *vengr*)? dial. *väng*, m. II. 187. jfr. *vingi*.
- vænia*, v. I. 83, 80, 90, 115 (se noten); *vänja* 291, 70, 78, 85, 93, 114, 337. jfr. *vandi*.
- væninna*, f. II. 322. jfr. *vina*.
- Vænir*, m. II. 47, 282; Venern 347.
- vænister*, adj. Anm. 31. jfr. *væn*.
- vænkte*, *væncter*, v. I, 108. jfr. *væpna*.
- vänskap*, se *vinskaper*.
- vænta*, v. I. 112; *vänta* 50, 55, 57, 100.
- væpna*, *vækna*, v. I. 108, 304; *våpna* 48, 100. jfr. *vænkte*, *væmplo*.
- væra*, v. & f. se *vara*.
- værþ*, *værþi*, *virþe* (Hels. L.), n. I. 89; *värde* II. 325.
- vård* (N. Sax. *werd*), m. II. 302.
- værþa*, se *varþa*.
- værþa* (värdera), v. I. 110; *värdes*, *värdens*, defekt. 71 (se 110 och l:a noten), 69, 484. jfr. *virþa*.
- værþer*, adj. II. 374, 389; *värd*, -*värd* 456, I. 110 i l:a noten.
- värdera* (N. Sax. *wärderen*), v. I. 51.
- værþi*, se *værþ*.
- värði* (krono-, skatte-*värði*, jfr. Dan. *værði*), n. II. 325.
- værþiliker*, *værdhelikin*, adj. II. 393, 395, 428.
- værdhoghas*, v. I. 51; *värdigas* 50.
- værþskap* (lag, följe, N. Sax. *werdskop*), *værðskap* (gästbud, Valentin, s. 5), n. II. 121; *värðskap* 317, 295.
- værþugher*, -*ogher* (i Cod. Bur. s. 3 *wærþoghar*, för *uærþogher*), adj. II. 389; *värdig*.
- værdzlikin* (verldslig), adj. II. 428. jfr. *værulzliker*, *æverdliker*, *æværzliker*.
- væreld*, se *væruuld*.
- værelz* (*værelz*) *maþr* (i Gottl.

- L. verldslig man, lekman; i Kg. Styr. IV. 4: 5 synes *wärulz män* och *wärulzmän* betyda: verdens barn, menniskor, dödlige), m. II. 391.
- værf* (förrättning, värf, Kristof. Lands L. Kg. B. 19, Alex. 7928), *værf* (hvarf, Med. Bib. II. 15 *giordho the sic værff om staden gangandis*, N. Sax. *wærv, werv*, hvarf, värf); värf, n. II. 317. jfr. hvarf, *værova*.
- væria*, v. I. 78—9, 67, 88—9, 336, 442, 464—5; värja 70 (se 83), 87, 328. jfr. *værs, varpi*.
- væria*, f. II. 223; värja 322; i värjo 324, 332, I. 500; under värjo, domvärjo 224.
- væriksi* (värn, Kg. Styr. IV. 7: 35), n.?
- værinzker*, adj. II. 269, 386.
- værk*, n. II. 116; verk 317.
- værka*, se *virka*.
- værker* (Cod. Bur. s. 76), m. II. 46; värk 302. jfr. *örnæværker*.
- værkia* (dolere, Bonav. s. 139), v. I. 208; värka 73. jfr. *vark, vurket*.
- værma*, v. I. 336 i noten; värma 69, 114.
- Værmaland*, n. II. 271; Verm-land.
- Værmar*, m. pl. II. 185 (jfr. 632), 267—8; dial. *Værme*, sg. 185; Vermländing 345.
- Værmdö*, f. II. 277; Vermdön 347.
- værmi*, *varmi* (Cod. Bur. s. 489, Greg. s. 277), dial. *varme*, m. II. 185; värme, m., värma, f. 201—2.
- værn*, f. II. 84; värn, n. 317. 297.
- værna*, v.; värna I. 48.
- værnalaghi*, m. II. 178. jfr. *laghi*.
- Værnamo*, m. II. 275; Vernamo.
- værnaruf*, n. I. 238. jfr. *ruf*.
- værpa* (kasta)? v. I. 209, 244; värpa (ova edere) 73. jfr. *varp, vurpo, varpen*.
- værpil* (jfr. i Grågås *verpill*, tärning)? *værpli* (band, snara, se VGL. I)? m., *værpla* (VGL. II), f. I. 209. jfr. *muldværpel, værpa, varp, varpa*.
- værr*, *vær*, *værra*, *værst*, adv. II. 436, 449; värre, ty værr 470, 544.
- værri*, *værster*, adj. anom. II. 436; värre, værst 468.
- værs* (värjes, värjer sig), v. I. 89, 464—5. jfr. *væria*.
- vært*, 2 sg. impf. I. 156, 330. jfr. *vara, vart*.
- væruld*, *værald*, *værild*, *væreld*, f. II. 67, 253, 257, 604; verld 306.

værlzliker, væruldliker (Kg. Styr.

II. 15), værilzliker, værlzliker, adj. II. 391, 393, 395, 428, 604; verldslig 395. jfr. værdzlikin, eværlzliker.

værrva (T. werben), v. I. 210; värfva 55. jfr. varf, hværrva, forværrva.

Værrænd, Værrænd, Værrænd II. 272—3; Værrænd.

værrsal, se værræl.

værrsænde, værrsæn (F. H. T. wesanti, wesenti, wesini, Ny-H. T. wesen), n. II. 325, 295, 393 i noten, I. 156. jfr. oværrsæn.

værrsnas, v. I. 48, 55.

værrst-, værrster, adv. II. 446; vest-, vester 469; sbst. 304.

værrstan, adv. II. 446; vestan.

Værrstgötar, m. pl. II. 199 (se ock Med. Bib. I. 3); Vestgöte, sg. ib., 345. jfr. Götar.

værrstgözker (VGL., Med. Bib. I. 548—9, 582, ur den yngre lidskr.), adj. II. 269, 386; Vestgötsk. jfr. gözker.

Værrstmannaland, n. II. 271; Vestmanland.

Værrstmän, m. pl. II. 268; Vestmanlånding 345.

Værrsttra aros (i MELL. Værrsttra-arus), Værrstterars, m. II. 274, 33; Værrstterås. jfr. Aros.

Værrsttra götland, Værrsttergötland

(var. till MELL.), Værrsttergytland, Værrsttergylland, n. II. 271, 200, 446; Værrsttergötland, Værrsttergyllen 332. jfr. Götland.

værrstri, adj. anom. II. 446; vester, -a 469.

Værrsttra Upland, n. pl. II. 271 i 3:e noten, 446; Værrstterplana. jfr. Upland.

værrt (bevisar), v. I. 220. jfr. vitta.

værrta, f. II. 220; värrta 322.

værrter, værrtter, f. II. 77, 79, 530, 600, 625; värrtt, m. & f. 306. jfr. vikt, vittr, værrtta, hværrttina.

Værrstterskogher, m. II. 274, 282.

værrtska, værrtska (Greg. s. 277, H. Birg. Up. I. s. 60), f.; värrtska 322.

værrtska sig, v. I. 50.

værrtt (dial.), m. se vanter.

værrtta, værrta, værrtti, pron. (eg. sbst.) II. 78, 529; dial. värrtta, värrtta, värrttans, värrttans, värrttane 78. jfr. værrter, vittr, hværrttina.

værrtti (vittnesbörd), n. II. 133.

Værrsttur, Værrsttor II. 282, 77; Værrstttern 347.

Værrsttursriper, m. II. 276, 77.

værrva, værrvin (Greg. s. 303, 311. Med. Bib. I. 365), v. I. 150, 260 (se noten); värrfva 69. jfr. vaf, vof.

væver (Cod. Bur. s. 5), m. II.
46, I. 150; väf 302.

væxa, se vaxa.

Væxsiör, Væxio, m. II. 275;
Vexiö.

væxter, se vaxter.

vör (dial.), pron. pers. II. 474.
se vir.

vördha, se virþa.

vörduad, m. II. 292.

vört (Isl. *virtr*, *virt*, Norska
vyrtter, *vyrt*, N. Sax. *wört*),
m. & f. II. 306.

Y.

ydhla, se öpla.

ydvart, ydvot, se ipar.

yfri, yverster, se öfri.

ykn, se ödhn.

ykorni, se ikurni.

yl, f. se il.

yllen, adj. se ullin.

ylva (Valentin s. 6, ulfhona,
varginna), f. jfr. ulver.

ymis, yms, pron. adj. II. 530
(se vidare Med. Bib. I. 466
ymsom lundom, på olika sätt).
jfr. *ymse*, *ymst*.

ymisliker, ymsliker, adj. II. 395,
531.

ymnig, adj. II. 428. jfr. *ympnin*,
ympningar.

ymnungas, *ympningar*, *ympnin-*
gatz, v. II. 427—8, I. 481.

ymp, m. II. 302.

ympa, se inpa.

ympnandis, p. pres. II. 427.

ympnin, adj. II. 427; *ympno*,
ymno, *ympne*, adv. ib.

ympningar, *ympningar*, adj. II.
427; *ymninga*, adv. ib. jfr.
ymnig.

ymse, *ymse*, pron. adv. & adj.
II. 530, 426; ömse (jfr. Bonav.
s. 204 *æ ömsa vægna*, än åt
den ena, än åt den andra si-
dan), adj. 550, 464. jfr. *ymis*.
ymska (Upl. L., Södm. L.), *ymsa*,
v. II. 530; ömsa I. 50.

ymsom, adv. II. 530; ömsom
550.

ymst (ännu i Stjernhjelms Herk.
122), *ymist*, *ymmist*, adv. II.
530. jfr. *ymis*.

ymgel, n. II. 318.

ymgling (Isl. *unglingr*), m. II.
293, 302.

ymgska, *ymska*, f. II. 213 (jfr.
628).

ymnest (Dan. *yndest*), f. II. 311,
294, I. 268. jfr. *unst*.

ymskia, v. se önskia.

ypin, *ypna*, se *opin*, *öpna*.

yppa, v. I. 104; 54, 99.

ypper, *yppare*, *yppast* (förrädr.),
adj. II. 468 i 2:a noten; *ypperst* (N. Sax. *upperste*) 468.

ypperlig (förut: *yppelig*), adj. II.
468 i 2:a noten.

yppinbar, se *opinbar*.

yr, adj. se *ör*.

yra (Med. Bib. II. 292 *yrðho*),
v. I. 294; 289, 54, 69.

yra, f. II. 322.

yrkia (arbета, odla), *yrkt*, v. I.
79—80, 91, 208, 287; *yrka*
(fordra) 55, 99. jfr. *ort*, *örkt*.

yrkir, m. II. 48.

yrsel, f. II. 306, 294.

yrt, f. II. 97; ört 310. jfr. *mal-*
yrt.

yския, v. se *önskia*.

Yspania, se *Spania*.

ysta, v. I. 73, 49 i 1:a noten,
114.

ysæld (Cod. Bur. s. 171, Bonav.
s. 222, Med. Bib. I. 161), pl.
ysældir (H. Birg. Up. III. s.
49), f. II. 97, 398. jfr. *osæld*,
usal.

yta, f. II. 322.

ytarmer, *ytermer*, *-mera*, adv. II.
450—2; *yttermera*, adv. & adj.
470, 332.

ytri, *ytarster*, *utarster*, adj. anon.
II. 440; *yttre*, *ytterst* 468.

ytter värre, adv. II. 470.

ytttra (N. Sax. *üterren*, *ütern*),
v. I. 47. jfr. *forytttra*, *af-*
ytttra.

yftva sig, *yftvas*, v. I. 294, 69,
469.

yvir, *yvir-*, se *ivir*, *ivir-*.

yværmer, *-mir*, adv. II. 450
—2.

yxar hamar, m. II. 76; *yxham-*
mare. jfr. *öx*, *hamar*.

yxi, se *öx*.

yxn, *yghen*, pl. II. 171 (och 1:a
noten), 176, 627. jfr. *oxi*.

yxna kaup, n. II. 171. jfr. *yxna*,
köp.

yxna oykr, m. II. 171 (och 2:a
noten). jfr. *yxna*, *öker*.

yxna tunga, f. II. 171; *oxtanga*
jfr. *yxna*, *tunga*.

yxner (dial.), se *öxner*.

Z.

Zigenare, m. II. 344.

å, f. se *a*.
 åbo, m. se *aboi*.
 Åbo, n. se *Abo*.
 åbåke, n. II. 325.
 ådagalägga, v. II. 23.
 åder, ådra, se *åper, åpra*.
 åçer, åder (dial.), pron. II. 577,
 502 i noten, 582. jfr. *annar*.
 åçervais, adv. II. 577. se *åpruvis*.
 åga (dial.), v. I. 277. se *egha*,
ätte.
 åka (dial.), f. II. 210. se *aka*.
 åka, åker, se *aka, aker*.
 ål, se *al*.
 ålder, åldrig, se *alder, aldru-*
gher.
 ålderdom (N. Sax. *alderdom*),
 m. II. 292, 302. jfr. *ælli*.
 ålderstigen, p. adj. I. 447, 245.
 åldras, v. I. 55, 484.
 ållon, n. se *aldin*.
 Ålånding, m. II. 345.
 åm, se *am*.
 åm, åmm (dial.), m. se *ughn*.
 åminnelse, se *aminnlssi*.
 ånga, f. II. 320.
 ånger, Ångermanland, se *anger*
 o. s. v.
 ångest, se *angist*.
 ångse (bibl.), adv.? II. 426.

år, åra, årder, se *ar* o. s. v.
 ås, m. se *as*.
 åsigt, f. II. 311. jfr. *sig*.
 åska, f. se *asikia*.
 åsna, åsninna, se *asni*.
 åstundan, se *astundan*.
 åsyna vittne, se *asynar vitni*.
 åtbörd, f. II. 310, 75. jfr. *byrþ*,
atbyrþ.
 åtel, se *atol*.
 åter, återgålda, se *apter, apter*
giakla.
 återfådd, p. preter. I. 254. jfr.
 -fådd.
 återkomst, f. II. 311. jfr. -komst.
 återstod, f. II. 310, 88. jfr.
stup.
 återvända, f. se *atervända*.
 åtgärd, f. II. 310.
 åthäfvor, se *athævi*.
 åtkomst, f. II. 311. jfr. -komst.
 åträ, se *þra*.
 åtta, åttatio o. s. v., se *atta*
 o. s. v.
 åtta, f. II. 322, 596.
 åtte (dial.), v. I. 277. jfr. *åga*,
atti.
 åttiå (dial.), räkn. II. 561. jfr.
attartan.
 åverkan, se *aværkan*.

Æ.

æ, adv. se *e*.

ād (dial.), pron. II. 494. jfr. *þan*.

æpla, adj. anom. II. 423; ädel 458, 455.

æpli, æple (Cod. Bur. s. 493, 500), n. II. 269.

æfla, v. I. 107, 304; äflas 55, 48, 56, 99. jfr. *afl*, *æfti*.

æfni, se *æmni*.

æfster, se *efster*.

æftir, æftri, se *æptir*, *æptri*.

æg, ægg, f. II. 70 (jfr. 13, 17, 138, 253; egg (kant) 305.

æg, ægg, n. II. 126; ägg (ovum) 317.

ægha, æghu, se *egha*.

æghin, se *eghin*.

æ hvar o. s. v., se *e hvar* o. s. v.

ækia, f. se *akia*.

äkið (dial.), p. preter. I. 169.

jfr. *aka*.

äck, äckan, pron. se *eck*.

ækki, ekki, ikki, neg. part. II. 525; icke.

ækt (N. Sax. *egt*, *echt*, H. T. *ehe*), f. II. 94; till äkta.

ækta (T. *echt*), adj. anom. II. 423; äkta 463, 469.

ächtaskap (Lect. s. 68, N. Sax. *echtschap*), n.; äktenskap II. 295, 314, 317.

ældri, ælster, ælster, adj. anom. II. 438; äldre, äldst 468.

ælende, adj. anom. II. 376 (se 630); elände (bibl.). jfr. *ær-lænder*,

ælf, f. II. 75; elf 305, 310, 330; -elf (i namn) 347, 74. jfr. elf. *æfti*, *æft* (för *æfti*, *æft*), v. I. 107. jfr. *æfla*.

ælgher, m. II. 46; elg 300; elg-oxe, m., elgko, f. 287.

Æliaryþ, n. II. 279.

Ælin, Elin, f. II. 285; Helena

ælla, ællar, ællær (annars), adv. II. 523.

æller, ælla, ællar, konj. II. 523; eller.

äller (dial., annan), pron. II. 523.

äller väg (dial.), adv. II. 523.

ælli, f. II. 227.

ælliþti, ælleþti, ælliufþti, ælliþti, räkn. II. 578 (jfr. 572—5), 580; elfte 589; ellofte (för-äldr.).

ællis, ællighis, ællighær, dial. ällas, adv. II. 523; eljest (föret: eljes).

ællivu, ælliuvu, ællevo, ællövu, räkn. II. 560 (jfr. 553—5, 633), 571; elfva 589, 592; ellofva (föräldr.), 560 i noten.

- Ællæmyr, Ællimyr* II. 275.
- ælska* (MELL. Kg. B. 5: 1, 2, Cod. Bur. s. 141, 187, 206, Kg. Styr. II. 67, 69, Ísl. *elska*), *ælschia* (Södm. L. Add. 1), v.; *älska* I. 50, 171, II. 465. jfr. *ælsté*.
- ælskas* (älska hvar andra, Bonnav. s. 177), v.
- älskling, m. II. 302.
- ælskoghi* (Cod. Bur. s. 140, 146), m. II. 189, 254; älskog 302.
- ælskoghs* (*elskogx*) *braghð* (Alex. 170, 172). jfr. *braghþ*.
- ælsté* (älskade, se Run-Urk. s. 288), v. jfr. *ælska*.
- Ælvakarlabý*, m. II. 275; Elfkarleby.
- æm*, 1 sg. I. 155, 309—310. jfr. *vara*.
- æm-*, se *iam-*.
- æmbar* (Cod. Bur. s. 414, Stads L. B. B. 22, Svenske Harpestreng s. 61, F. H. T. *einpar*, *eimpar*, F. N. Sax. *embar*, *ember*), *æmber* (Bjærk. R.), dial. *änbar*, *ämmar*, *ämmer*, n. II. 122, 253; ämbar 298, 317. jfr. *vatz æmbar*.
- æmbiti*, n. II. 133; embete 325.
- ämna (jfr. Isl. *efna*, fullgöra), v. I. 48, 49, 113.
- æmni*, *æmpni* (VGL., Upl. L. o. s. v.), *æfni* (Vestm. L. I., Isl. *efni*), n.; ämne II. 325.
- Æmunder*, se *Emunder*.
- æn*, räkn. II. 556—7. se *en*.
- ænda*, v. I. 107; ända 54, 99.
- ændalykt*, f. II. 93; ändalykt 311. jfr. *lykt*.
- ændi*, m. II. 186; ände 319, 202; till ända, till den ändan.
- äner* (dial.), pl. II. 161—2, 241. jfr. *a*.
- æng*, f. II. 71 (se 624); äng 306.
- ängd, se *engd*.
- ængalund* (Cod. Bur. s. 491), adv.; ingalunda II. 464.
- ængil*, *ængel* (Cod. Bur. s. 49, 133, VGL. IV., H. Birg. Up. III. s. 236), m.; engel II. 303.
- ængialaghi*, m. II. 178. jfr. *laghi*.
- ængin*, *engin*, *ingin*, *ængun*, pron. II. 524—7 (se Anm. 33), 538—9, 624; ingen 549, 551. jfr. *ængsins*, *ængti*.
- Ængland*, n. II. 272; England 347.
- ænglisker*, adj. II. 269; Engelsk 457. jfr. *ænsker*.
- ængsins*, *ænxins* (Kg. Styr. IV. 1: 18), *ænxí*, pron. gen. m. & n. II. 525. jfr. *ængsins*, *ingsins*.
- ængti*, *engti*, *ænkti*, *ægte*, *ingti*, *inkti*, *inti*, pron. n. & neg.

- part. II. 525; intet, inte 549, 551. jfr. *ængin*.
- angali* (Bonav. s. 201, 216, H. Birg. Up. I. s. 118), *angali* (H. Birg. Up. III. s. 142, 273), m. II. 201.
- enkia* (VGL. o. s. v.), run. *inkia*, f. II. 222, 255; enka 320. jfr. gräs-enka.
- ænni* (Cod. Bur. s. 193, 208, 505, Vadst. Kl. R. s. 58), n.; ännu II. 325.
- ænsker*, adj. II. 268—9, 267. jfr. *ænglisker*.
- æpli* (VGL. III. 123), n.; äpple 325.
- äppelkastad, p. adj. I. 450.
- æptir*, *æftir*, prep. II. 441, 451; efter 468.
- æptirdömi* (S. Birg. Avtogr. A. och Kg. Styr. II. 85 *æptedöme*), n. II. 133; efterdöme 324, 393 i noten. jfr. *dömi*.
- æptirmælandi*, m. II. 207.
- æptir æta* (G. Ordspr. 773, eftermåltid), f. jfr. *æta*.
- æptri*, *æftri*, *æptarster*, adj. anom. II. 441; efterst 468.
- ær* (*er*), *ærum*, v. I. 155. jfr. *vara*, *ir*, *is*.
- ær* (*aer*), dial. *er* (*eger*), v. I. 277. jfr. *egha*.
- ær*, *er*, *ar*, *iar*, rel. part. II. 510, 482, 490, 494. jfr. *is*.
- ær* (*ärr*), n. se *ar*.
- æra* (F. H. T. *era*), f. II. 390; ära 322.
- æra* (*för æru*), v. I. 283. jfr. *vara*.
- ærandi*, *ærindi*, n. II. 130—1, 134, 253; ärende 325, 339, 295.
- ärelystnad, m. II. 332, 309.
- ärestod, f. II. 88, 310. jfr. *stup*.
- ærff*, f. II. 97.
- æri* (*må vara*), pres. konj. I. 155. jfr. *vara*.
- æria* (*plöja*), v. I. 81, 89, 156—7. jfr. *arpi*.
- äril, m. II. 303, 328. jfr. *arin*.
- ærin*, m. se *arin*.
- ærit*, äret (bibl., är det) II. 534—5.
- ärila, f. II. 322, 287.
- ærliker* (F. H. T. *erlih*), *ærlekart* (Cod. Bur. s. 188), adj. II. 390; ärlig 458.
- ærlikaren*, kompar. II. 449.
- ærlænder?* *ærlænda?* adj. II. 376, 630. jfr. *urlænda*, *ælende*, *-länder*.
- ærm*, dial. *ärme*, f. II. 76; ärm 306, 310, 330.
- ærmakapa* (*kappa med ärm*, MELL.), f. jfr. *kapa*.
- ært*, f. II. 94; ärt, ärta, 310, 322.
- ært?* 2 sg. I. 330. jfr. *vara*, *ær*, *järt*.
- ærva*, v. I. 414; ärfva 69, 114.

- ærvan* (ärfva honom) II. 534.
ærvandi, p. pres. I. 414.
ærvingi, se *arvingi*.
ærvopi, se *arvopi*.
äsa (dial.), v. I. 173. se *ösa*.
Æsatumir, f. pl. II. 278; Estuna.
æsia (Patr. S. s. 35), *æssia* (H. Birg. Up. III. s. 107), f. II. 224; äsja 322.
äska (N. Sax. *esken*, Eng. *ask*), v. I. 52, 110. jfr. *æsta*.
æskia (G. Ordspr. 468, Isl. *askia*), dial. *äskja*, f. II. 224.
Æskil, *Eskil* (Alex. 1677), m. II. 263, 265. jfr. *Eskilstunir*.
æst, 2 sg. I. 156, 330—1; äst (bibl.) 284. jfr. *vara*, *ært*.
æsta (äska), v. I. 110. jfr. äska.
æt, *ætt*, f. II. 97, 253; ätt 310.
æta, *ætin* (Cod. Bur. s. 140), dial. *eta*, *jäta*, *jäta* (jfr. Vestm. L. I *iættir* och Grimms D. Wört. III. 1160), v. I. 159, 506; äta 251, 240. jfr. *at*.
æta (Isl. *eta*), f. II. 220, Anm. 22. jfr. *fore æta*, *matäta*, *ofæta*, *æptir æta*, *ata*, *eta*, *iæta*.
- ætande tidh*, *vara*, *ætantidh*, *ætansvara*, f. I. 414, 418.
ætborin, p. adj. I. 440—1, II. 405. jfr. *borin*.
ætikia (Cod. Bur. s. 77, 532), f. II. 224; ättika.
ætlinger (MELL.), m.; ättling II. 302, 319.
ætlingi, m. II. 204.
ætta lægger (ÓGL.), *ætalægger*, *ætlægger* (MELL.), m.; ättelägg, ättlägg. jfr. *lægger*.
ættarbot, f. II. 158.
ättartal, n. II. 313, 332.
ævi, f.? II. 227.
ævinneliker, *-leker* (Cod. Bur. s. 64, 128, 183, Med. Bib. I. 442), adj. II. 395; evinnelig, evinnerlig (jfr. Sv. Dipl. V. 207, ur en ung hdskr.) 458.
ævintyr, n.? II. 285; äfventyr.
æværpeliker, se *eværpiliker*.
æværleka, adv. II. 391.
æværleker, adj. II. 391.
æværlizliker, adj. II. 391. jfr. *eværulzliker*.
æværulz II. 391.
æværulzliker, se *eværulzliker*.
æværzliker, adj. II. 391. jfr. *everdzliker*, *værdzlikin*.

Ö.

- ö, Gottl. Hist., *oy*, f. II. 72, 253
—4; 307; -ö (i namn) 347.
jfr. *utö*, *Furoy*, *Orknöyar*.
- öbo, m. II. 304. jfr. *boi*.
- öþa, v.; öda 69.
- öþe, öþi (solitudo, status desertus,
se ÖGL., Isl. *eyði*), n. II.
424. jfr. Stjernhjelm's Lycks.
Årepr. 2 intr. "vthi sitt första
chaos och oskapade öde."
öþe, öþi (desertus, jfr. Isl. *auðr*),
adj. II. 424, 455; öde 464.
- öde (fatum), n. II. 325. jfr.
ödhin (*aupin*), *ödhna*, *öþer*,
Smål. L. *öþe* (at öthe sinne,
på eget bevåg?), Isl. *auðr*.
- öþebol, n. II. 424.
- öþe (öþi) *læggiä*, v. II. 424;
ödelägga.
- öþer, m. II. 36.
- Öþgrimber, m. II. 263. jfr.
Grimber.
- ödhin (se St. Rimkr. 8: 2 *ok
hertoganom var ther ödith at
wyna*, af ödet beskärtdt att
vinna), adj. jfr. *aupin*.
- öþis by, m. II. 424.
- ödhkn, ökn, ykn, f. & n. II. 84,
110, 297; öken 307, 140, 335.
- ödhkænder (Bonav. s. 130), p.
adj. II. 375; ökänd I. 450.
- öþla (Cod. Bur. s. 506, H. Birg.
Up. III. s. 136, Cod. Bildst.
s. 614, jfr. den Norska hdskr.
af Ol. Hel. S. s. 27 *æyðlar*,
pl.), *ydhla* (Ivan 280), f.;
ödla II. 322.
- öþmark, öþe mark (Cod. Bur. s.
169), *ödhemark* (Isl. *eyði-
mörk*), f. II. 58; ödemark.
- ödhmiuka, v. I. 101. jfr. *miuka*.
- öþmiuker (Cod. Bur. s. 54, 145),
adj. II. 389; ödmjuk.
- öþmiukt (S. Birg. Avtogr. A.),
f. II. 97, 256.
- Öþmorþer, *Emorþer*, m. II. 274
—5; Ödmorden.
- ödhna (skickelse, öde), f. se
Cod. Bildst. s. 352—3, Isl.
auðna.
- ödhnolagh (ödets lagar), n. pl.
se St. Rimkr. 38: 1, H. Birg.
Up. II. s. 81.
- öfri, yfri, *överster*, *yverster*, adj.
anom. II. 440; öfre, öfverst
468.
- öftærin, adv. II. 449. se *opt*.
- ögdher, p. adj. I. 449, II. 375.
jfr. *en-*, *musk-*, *væl ögdher*,
vindögd, *öghia*.
- ögha, Gottl. L. *auga*, n. II. 229
(jfr. 15, 19), 232, 240, 248.

- 251, 255 (se 628 & Anm. 32), 618; öga 324 (jfr. 21), 295, 334, 340.
- öghia* (skåda, Alex. 4040), *öghit*, v. I. 449. jfr. *ögdher*.
- öghnablik* (Cod. Bildst. s. 879, T. *augenblick*), n. II. 257; *ögonblick* 317. jfr. *blick*.
- öghnabra*, f. II. 79. jfr. *bra*.
- öghnabragdh* (ögonkast, -blick, se Med. Bib. I. 127, 266, H. Birg. Up. III. s. 262), n. jfr. *braghþ*.
- öghnabrun*, f. II. 174; *ögonbryn*, f. & n. jfr. *brun*.
- öghnalat* (Alex. 2261), n. II. 111. jfr. *lat*.
- ögla*, *ygla*, f. II. 322.
- öгна*, v. I. 48.
- öгна-*, *öгон-* II. 229, 240.
- öгнаsigte*; n. II. 240, 613.
- öka* (ökstock), f. se *ekia*.
- öken* (hafvande, prægans), p. preter. I. 170, 302. jfr. *ökia*.
- öker*, Gottl. L. *oykr*, m. II. 43, 171 i 2:a noten; *ök*, n. 317, 297 (se noten). jfr. *ökia afl*, *yzna oykr*.
- Öker*, *Ökerrer*, m. II. 282; *Ökern*.
- ökia*, Gottl. L. *auka*, v. I. 170 —1, 302, 241; *öka* 293, 54, 73. jfr. *öken*.
- ökia afl* (copia iumentorum, se Smål. L. 2: 1 *akæ æfte ökiæ afl*, var. *ökia afl*), n.? jfr. *öker*, *afl*.
- ökn*, se *ödhkn*.
- öknöti*, n. II. 133, 443 i 1:a noten. jfr. *nöti*.
- ökänd*, se *ödhkänder*.
- öl*, n. II. 109; 317.
- Öland*, n. II. 272.
- ölbupi*, m. II. 200.
- ölbænker*, m. I. 239.
- ölder* (se Egilsson s. 620 Isl. *öldr*)? *öld*? II. 109.
- öldrykkia* (Södm. L.), *öldrykia* (MELL., dryckeslag), f. jfr. *drykkia*.
- Ölendingar*, *Öningiar*, m. pl. II. 268; *Ölending*, sg. 345.
- ömber* (Södm. L., Alex. 2901), *aumbr* (Gottl. L.), adj. II. 382; *öm* 456.
- ömbliker*, *ömbleker* (se Cod. Bur. s. 508), *ömbleger*, adj. II. 394, 396.
- ömka* (Bonav. s. 131), v.; I. 49.
- ömka* (Bonav. s. 208), f. II. 219; *ömkan*.
- ömkeliker*, *önkeliker*, adj. II. 394; *ömklig*, *ynklig* 458.
- ömsa*, *ömse*, *ömsom*, se *ymska*, *ymse*, *ymsom*.
- ömtänd*, p. adj. I. 450, II. 457.
- Öningeby*, m. II. 275.
- önsk*, f. se *usk*.
- önskia*, *unska*, *ymska* (Med. Bib.

- I. 414), *ynskia* (ib. 91, 258),
yskia (H. Birg. Up. III. s. 32),
öskia (ib. II. 81), v. I. 110
 —111; *önska* 100. jfr. *oste*,
önte, *öxste*, *usk*.
- önte* (Legend. s. 929). jfr. *ön-*
skia.
- öpa* (ropa), v. I. 193. jfr. *op*,
ropa, *röpa*.
- öpin*, se *öpin*.
- öpna* (Cod. Bur. s. 495 *öpnafes*),
ypna (ib. 531 *ypnafe*); v.
öppna I. 48.
- öpter mer*, se *optar mer*.
- ör*, dial. *ör*, adj. II. 415, I. 294;
 yr II. 456.
- ör-*, *örn-*, *öron-*, II. 230, 240.
- öra*, Gottl. L. *oyra*, n. II. 230,
 232, 240, 255; *öra* 324, 295,
 330, 340.
- Örabro*, f. II. 277; *Örebro* 346.
- Örasund*, n. II. 279; *Öresund*.
- örfil*, m. II. 302, 230.
- örhänge* (T. *ohrgehänge*), n. II.
 230.
- örir*, *öri*, Gottl. L. *oyri*, m. II.
 47; *öre*, n. 325, 297. jfr. *lös-*
öre, *aura*.
- örkt*, p. preter. I. 79. jfr. *yrkia*.
- örlogh*, *örlögh*, *örligh*, n. II. 100;
örlig, *örlog* ib., 317.
- örlogha*, v. II. 101; *örliga* I. 53.
- örloghis-* (*örlighis-*) *man* (kri-
 gare, se Kg. Styr. IV. 7: 14,
 16), m. II. 100; *örlogsman*
 (nu vanligen: krigsskepp).
- örn*, *arn*, m. II. 148—9; *Örn*,
Arn, *Aurn* ib.; *örn* 302, 287;
Örn 343. jfr. *örnavingi*.
- örnagat*, n. II. 111; *örngätt*
 (icke: *örngodt*, *örngott*) 317,
 230, 240, 613. jfr. *öra*.
- örna sanger* (Läkeb. A. 175: 2,
 susning för *öronen*), m. jfr.
sanger.
- örnavingi* (ett mynt), m. II. 187,
 148; *örninge* (vinge af en
örn). jfr. *vingi*.
- örnaværker* (Läkeb. A. 170: 1),
 m.; *örvärk*. jfr. *værker*.
- örnljud*, n. II. 230.
- öronbikt* (T. *ohrenbeichte*), f. II.
 230.
- örontasslare*, m. II. 230.
- örning* (T. *ohrring*, Isl. *eyrna-*
hringr), m. II. 230.
- örs*, n. II. 116.
- örsa foli* (Alex. 4869), m. jfr.
foli.
- Örskogher*, m. II. 274.
- örsnibb*, m. II. 230.
- örsprång*, n. II. 230. jfr. *språng*.
- ört*, se *yrt*.
- örtogh*, *artogh*, Gottl. L. *ertaug*,
 f. II. 67, 105, 616; *örtug*.
- ösa* (H. Birg. Up. II. s. 216).
 dial. *oisa*, *äsa*, v. I. 173, 241;
ösa 73—4.

- öska barn, öskia, se uskabarn, önskia.*
öst-, öster, run. austr, adv. II. 446; öst-, öster, 469; sbst. 304.
östan, adv. II. 446.
Österaker, m. II. 275.
Österfala, f. II. 280. jfr. fala.
Östergarn, n. II. 278.
Österland, n. II. 272.
Österlændingiar, m. pl. II. 268.
Österrikare, m. II. 344.
österst, adv. II. 446.
Österviper, m. II. 276.
Östgötar, m. pl. II. 199; Östgöte, sg. ib., 343. jfr. Götar.
östgözker (VGL. IV), adj. II. 269, 386; Östgötsk. jfr. gözker.
östlig, ostlig, adj. II. 469.
Östra aros, m. II. 274. jfr. Aros.
Östra götland, Östergötland (MELL.), Östergylland, Östergylland, n. II. 271, 200, 446; Östergötland, Östergyllen 332. jfr. Götland.
östri, östaster? österster? adj. anom. II. 446; östre, -a 469. jfr. österst.
Östru Upland, n. pl. II. 271 i 3:e noten; Österplana. jfr. Upland.
Östunir, f. pl. II. 278; Östuna.
öva (Kg. Styr. IV. 7: 10, N. Sax. öven), öfdhe, öft (Med. Bib. II. 250), v. I. 106; öfva 52, 99.
övelöpsa, se ivirlöps.
öfver, se ivir.
öfverdåd (N. Sax. overdad), n. I. 494 i noten. jfr. dadh.
öfver ens (T. überein), adv. II. 516 i noten. jfr. ivir eno.
öfverflöd, se ivirflöpi.
öfverhet (N. Sax. overhed), f. II. 312.
öfverljadt, se over lut.
öfvermage, se ovormaghi.
öfversigt, f. II. 311. jfr. sigt.
öfverste, m. II. 470.
öfverständen, p. preter. I. 254. jfr. standin.
öfversvämna (T. überschwemmen), v. I. 53.
öfvertyga (N. Sax. overtügen), v. I. 53—4. jfr. tygha, betyga.
öfvervara, v. I. 253. jfr. vara.
öfverväga (öfvertänka, N. Sax. overwegen, Dan overveie, hvaraf Ny-Isl. yfirvegu), v. I. 292.
öfverväga (väga öfver, N. Sax. overwegen, H. T. überwiegen), v. I. 292.
öx, öxi, yxi, dial. yxe, f. II. 76, 243; yx, yxa 306, 322. jfr. yxar hamar.
öxabyrþ, -byrþi, f. II. 74. jfr. öx.
ösla (fortplanta, föröka, Isl. æsla, ægsla, øsla, Homil. II:

<p>2 <i>æzla</i>)? <i>öxlas</i> (fortplanta sig, Med. Bib. I. 544), <i>ögælas</i> (ib. 169, 174, 3), v. jfr. I. 174 Isl. <i>öæ</i> (växte).</p>	<p><i>öæner, yæner</i> (dial.) II. 172 i noten. <i>öæste</i>, v. I. 111. jfr. <i>önskia</i>.</p>
---	--

Tillägg.

- apruvis*, adv. se vidare Anm. 43.
- allaledhis, allaletis* (Fin. Handl. II. 15, orig. från år 1392), adv.
- anstygger*, adj. se *stygger*. jfr. *and-*.
- barlast* (i äldre Dan. *barlast*). jfr. Stads L. Skipm. B. 9 *the skip som barlestat* (i en annan membran *barlasth*, *barlastade*)
- æro*.
- behöva*, v. jfr. *þorva*.
- betyga*, v. jfr. *tygha*.
- bild*, m. jfr. *likn*.
- binge* (Cod. Bildst. s. 426), m. I. 302.
- blanaper* (MELL.), m.
- brimi* utgår.
- bringa* (T. *bringen*), v. I. 296, 59, 291.
- bröpfung*, *bröplunga* (VGL.), f. II. 220.
- den der, den här*, pron. II. 500, 543. jfr. *þan*.
- derhän* (N. Sax. *derhen*, H. T. *dahin*), adv. jfr. *hän-*.
- drykkia, drykia*, f. se ock *öldrykkia*.
- engd*, f. se vidare Anm. 42.
- ent-* (T. *ent-*), oskilj. partikel, i de nu föråldrade: *entsätta*, *enskylla* m. fl. jfr. *unt-*.
- entlediga* (T. *entledigen*), v. I. 50.
- faghna*, v. jfr. *undfägna*.
- fata* (*fatta*), v. jfr. *gripa, nima, taka*.
- felogher* (MELL.), adj.
- fiorþer?* m.
- floti* (Upl. L., MELL.), m.
- fordra*, v. jfr. *kræfia, æsta*.
- fordærra* (F. N. Sax. *farderban*), v. jfr. *spilla, skæmma*.
- fragha* (*fråga*), v. jfr. *spyria*.
- franzesker*, adj. se *Fritzuer fransiskr*.
- frisker* (*färsk*, undantagsvis i MELL. þj. B. 35 *i salto vatne ællæ frisko*), *fræsker*, adj. II. 385. jfr. *færsker*.
- ful*, adj. se Anm. 44.
- fulder*, adj. se Anm. 44.
- færþogher* (i en hdskr. af MELL. från slutet af 14:de årh. *væl færþoghe*, m. pl., F. H. T. *fartic, fertic*, Holl. *veerdig*), adj. se *-færþugher*. jfr. *boin, för*.

- förlåt (N. Sax. *vorlat*, se Visby St. L.), m.
- förmyndare (N. Sax. *vormynde*, *vormyndere*), m. II. 315.
- förmynderskap (N. Sax. *vormynderscap*), n.
- förståndiga (T. *verständigen*), v. I. 50.
- gildi*, *gille* (Sv. Dipl. II. 691), n.
- gumma*, Est. Sv. *gubba* (se Russwurm II. 327), f. jfr. *gumi*, *gubbe*.
- hes* (Run-Urk. s. 288 *hees*), adj. *hingist?* *hingister?* se Sv. Dipl. IV. 710 (orig. från 1340-talet) *hingistæ sathull* (sadel).
- hiul* (Isl. *hvel*, äfven *hiöl*), n.
- huxa* (tänka, betänka, öfvertänka, uttänka, se Lagarne, Cod. Bur. s. 187, Kg. Styr. IV. 1: 23, 5: 11, 12), dial. *hugsa*, *hogsa* (betänka, ihågkomma), v. jfr. *hugher*, *hyggia*.
- häfdegömma*, f. Anm. 45.
- hän* (af *hæþan*, *hädan*), adv. t. ex. gå *hän*.
- hän-* (liksom Dan. *hen-* af N. Sax. *hen*, H. T. *hin*), oskilj. partikel, icke ännu af Spegel upptagen. jfr. *derhän*.
- hänföra* (T. *hinzuführen*), v. se *föra*.
- hängifva sig* (N. Sax. *sek hengeven*, H. T. *sich hingeben*), v. se *giva*.
- hänrycka* (T. *hinrücken*), v. se *rykkia*.
- hänseende* (T. *hinsehen*), n.
- hänsigt* (T. *hinsicht*), f. se *sig*.
- hänityda* (T. *hindeuten*), v. se *þyða*.
- hänvisa* (N. Sax. *henweisen*, H. T. *hinweisen*), v. se *visa*.
- hær* (hic), run. *hiar*, Gottl. L. *hier*, adv.; *här*. jfr. *hære*, *hærlænzker*, *hæraf*, *härstädes* m. fl.
- här-* (T. *her-*), oskilj. partikel, ännu icke hos Spegel. jfr. *härkomst*.
- härflyta* (T. *herfliessen*), v. se *flyta*.
- härleda* (T. *herleiten*), v. se *leða*.
- härörora* (T. *herrühren*), v. se *örora*.
- härstamma* (T. *herstammen*), v.
- höghændesvar*, n. jfr. *höghindi*, *var*.
- höst?* *höster?* jfr. hos Fritzner *haustr*.
- ilvædher*, n. jfr. Med. Bib. I. 266 *mz godhwædhre* (med godt väder).
- Iorsalir*, pl. Anm. 41. jfr. *Iorsaland*, *Iorsala haf*, *sal*.
- kryddi* (N. Sax. *kryde*, *krude*), n. *kännisven*, *kannesven* (Cod. Bur. s. 99, 138), m.
- leka* (leksyster, Flores 1355, Ivaan 3773), f.
- lip*, f. jfr. *alip*, *siolip*.

- lifspund, livspund*, n.; *lispund* (N. Sax. *lispund*).
- likn* (tecken, se Med. Bib. I. 362, 561; afbild, porträtt, se Alex. 1188, 1191), n. jfr. Alex. 2161 *ij miin likn* (i min skepnad), förmodligen n. pl.
- lossa (N. Sax. *lossen*), v. I. 47.
- miætskal, mætskal* (Cod. Bur. s. 21), f.
- ofata, ofæta*, f. se Anm. 45 i en not. *ofætugher?* adj. se Anm. 45.
- ominne* (vidunder), n. I. 272. jfr. Isl. *ómynd*.
- ostyrogher* (Kg. Styr. IV. 3: 6, 4: 2), adj.; *ostyrig*.
- qvisti? qvæsti?* II. 147. jfr. *qvister*.
- renferþogher* (ren, renartad, Cod. Bur. s. 188, 418, Kg. Styr. II. 67), adj.
- renlivi*, n. se vidare Cod. Bur. s. 195 *han gömde mödoms renliue æ mæn han lifþe*, Cod. Bildst. s. 581 *ok trolouade badhin renlifue sidhan gudh gaff them alexium engha barn* (enda barnet), Kg. Styr. I. 5 *tiána gudi allan tima i reen live sino*.
- renliviis folk* (i Kg. Styr. I. 5: *the som hava vidrsagt alt wärilzlikt godz ok alla wärulzlika fikt ok allan likamans lusta*), n.
- renliviis man* (H. Birg. Up. I. s. 401 *renlifwiis man ok munkir*, Kg. Styr. III. 43 *christen man älla renliwiis man*, II. 81 *thet är ok annorled talande ok liwande med renliwiis mannom än med wärilz mannom*, Cod. Bildst. s. 581 *renlifwiis mæn atho hwarn dagh widh hans bordh*), m. Anm. 18.
- rupmi*, såsom grundande sig blott på Bonav. s. 232 *rudhma* (genit.), hade bort tecknas *rudhmi*.
- senane* (MELL. G. B. 23 pr.), adv. II. 449; *senare*.
- spel* (N. Sax. *spel*), n. jfr. *leker* och de utifrån komna *dubil, tavel*.
- spinnil*, m. jfr. i dial. *dverg* (se *dværgher*, *dvergsnät*), *kup dyrg* eller *dyerg* (stor spindel, Dalska), *etterkoppa* (i Läkeb. B. 31: 2 *etirkoppe*), *kongro* (Isl. *konguló*, hos Bj. Haldorsen *köngul-ló*).
- spis* (föda, N. Sax. *spise*), m.
- squalder*, n.; *sqvaller*.
- starkleker* (styrka, Kg. Styr. II. 14, 18, Med. Bib. I. 266), m. jfr. *styrkleker* och Isl. *sterkleiki*.
- striþ* (F. N. Sax. *strid*), f. jfr. *orusta*.
- styrkleker* (styrka, Kg. Styr. II. 17), m. jfr. *styrkia*.

sællaskap, sælskap (N. Sax. *sel-scap*), n.

tekn, n. jfr. utom *mark*, äfven *likn, liknisi*.

thynn timer (se ock *Svenske Harpe-streng* s. 59, 61), m.

tvist, f. jfr. *dela*.

þyril (kernstaf, se VGL. s. XIII, Isl. *þirill*), m.

þænka, v. jfr. *huxa, hyggia*.

ungkara, ungara (jfr. *iunkhærra*), m. Anm. 45. Utelemnandet af anslaget är som i *æm-* (för

iæm-, af *iamn-*) och i *Ynabækker, Önabækker* (se Upl. L., jfr. VGL. *Iunabækker*).

uthändiga (T. *ausländigen*), v. I. 50.

værelz maþr, m. jfr. här frammanför *renlivis man*.

ðænðker (ett par oxkreatur, se H. Birg. Up. II. s. 104 *erias mz ðænðkiom*, plöjas med paroxar, arari cum iugo boum), m. jfr. *yæna oykr*.

Anmärkningar.

1. Om än i sitt yttersta ursprung närstående ej mindre det fabelartade *alf* (natur-ande) än det vanliga *elf* (flod), är likväl det inom åkerbruket kända *alf* (somligstädes *älf*) ett annat ord än det likljudande mythiska. Båda saknas i Svensk fornskrift, och det geologiska *alf* (ehuru icke egentligen ett geologiskt vetenskapsord) tyckes Svenskan ega ensamt bland Skandiska språkarter. Ihre gör den temligen närliggande sammanställningen med det T. *alp*, och denna vinner bekräftelse af det Bäj. *alben*, hvilket enligt Schmeller (Bayer. Wört. I. 46) betecknar dels "*loser Kalkgrund unter der Dammerde (matjorden)*", dels "*die Alpe, d. h. die Viehweide im Hochgebirg*" (angående *albe, alpe*, se Grimms D. Wört.). Schmeller citerar ock efter Henisch *elb* (argilla subrubra), hvilket ord Hof förmäler sig hafva läst uti Tyska trögårdsböcker, i samma mening som det af honom såsom Vestgötska anförda *alf* (hos Ihre i Dial. Lex. äfven Upländskt). Med vetskap om de Tyska orden, skulle det Svenska, icke utom jordbruket synnerligen användt och af allmogen flerstädes utbytt mot *botten*, lätt tagas för ett lån från någon Tysk munart, om icke ordstammen *alf* visade sig i åtskilliga förklädnader inom våra egna bygder. Sålunda uppgifves af Säve, på olika ställen af Gottland, ett fem. *alvur*, pl. *alvrer*, och ett neutr. *alver, alvor*; båda betecknande ett öde och tort fält af ytterst svag växtlighet; grunden är vanligen ofruktbar sandmo eller ett tunt jordlager ofvanpå rena kalkhällen. Vid sidan af de Gottländska formerna är att ställa den för ofruktbaraste delen af kalkstenssträckningen på Óland gällande benämningen *Alvaren* eller *Allvaren*, hvilken, att döma af dess begagnande uti en

år 1768 i Upsala utkommen Beskrifning öfver Öland, synes utgöra den artikulerade böjningen af ett neutr. pl. *alvar* eller "*alfvar*", hvilket säges komma "af det gamla Svenska ordet *alf*, som betyder sten" (se der s. 13). Möjligen äro några gamla namn hit hörande, t. ex. i Hels. L. *Alfwur aass*, Sv. Dipl. III. 470 *Alwerslöf*, IV. 525 *Alwarslef*. Emellertid har man allt skäl att antaga formerna *alvar*, *alvur*, *alver* såsom utbildningar från *alf*, liksom alla tre äro med detta nästan sammanfallande i bemärkelsen.

2. Den rent Skandinaviska börden är redan hos adj. *armber* misstänkt, fastän det låter se sig vid medlet af 14:de århundradet, och det Isl. *armr* ännu tidigare. Hvad skall då ej det hithörande subst. vara? detta, som uti Isl. är nybildadt (*armóðr*), och i Svensk skrift framskyntar vid fornspråkets yttersta gränsskilnad (*armodh*), äfven då med en i bemärkelsen ingalunda afgjord hänsyftning på adjektivet; fast mer slutande sig till det betydligt äldre *armōpa*, som i gammal Isl. har motsvarighet, och der vill häntyda på *ar* (labor) och *mōča* eller *mōča* (*molestia*), hvarmedelst begreppet möda erhåller en förstärkning. Till och med det Tyska subst. är, efter hvad man erfar af Grimms artikel om *armut* i D. Wörterbuch, icke lätt att upplösa i sina beståndsdelar och att sätta i organiskt samband med äldre former. Ganska tänkvärdt är derförutan, att i andra F. Sv. sammansättningar, substantiva och adjektiva, *mop* omvexlar med *mōpa* i allehanda drägter, såsom *polomopa*, *polughmopa*, *tholomodh*, *þulinmopugher*; *höghmop*, *hoghmodh*, *hoghomodh*, *hughmodh*, *hughmōpa*, *höghmōpe*, *höghmōpugher*, *hoghmodhogher*, *hughmodher**, *höghmōpen* (för *-er*?); i hvilken senare flock adj. *högher* tyckes ombyta med subst. *hugher*, *hogher*. Det är icke otroligt, att

* Det II. 371 återopade *hughmödder* i Med. Bib. I. 318 torde, likaom i Col Bur. s. 491 *hugh mödde*, båda pl., i sjelfva verket uttrycka: förbittrade, och följaktligen närma sig *hughmodher*, änskönt med participial daning och förstärkt bemärkelse.

tidiga utifrån kommande intryck verkat rubbning i den inhemska bildningens ostörda gång.

3. Hvad som förut (II. 100) yttrats om *fastlagen* torde behöfva någon förklaring. Under första hälften af 1500-talet, och en tid sedermera, förekommer *fastelaghen* (liksom D. *fastelavn* af N. Sax. *fastelavend* eller H. T. *fastelabend*, dagen eller egentligen natten före fastan, d. v. s. fet-tisdag) i den skiftande bemärkelsen af karneval, karnevals-upptåg, groft gyckelspel, fastlagsnarr o. s. v. Så talar Ol. Petri i sin Krön. s. 296 om *fastelags tijdh*; 318 om *måndaghen i fastelaghen*; 319 om *tjisdaghen i fastelaghen (fet-tisdag) in til fredaghen effter hvitesöndag* (förste söndagen i fastan), *thet war i ellofua daghar*. I andra skrifter läses om *skouspil i fastelagen* (fastlags-spel); *om spott och fastelagh*; *företagha fastelaghen* (gyckelspel); *göra sig sielff til fastelagen* (narr); *införas* (i skällskap) *medh en fastelagen, till försmädelse, hän och spott* (se härom vidare i afhandlingen: Nordens Äldsta Skådespel, i Vitt. Hist. o. Antiqv. Akad. Handl. XIX. 59—63, 66). Endrägtigt härmed blir i Syn. Lib. (år 1587) *fastelaghen* öfversatt med: *bachanalia*, *feriæ dionysiacæ* o. s. v.; på lika sätt är ordet uppfattadt af Svedberg (Schibboleth s. 322), samt af Ihre, som visar förhållandet till Tyskan och Danskan. Detta oaktadt har, allt sedan Lind och Serenius, fastlagen ofta blifvit förblandad med sin motsats, — fastan (som vidtager med aske-onsdag, näst efter fet-tisdag), och *fastlags-predikan* (en misslyckad öfversättning af T. *fastenpredigt* eller D. *fasteprediken*, jfr. Isl. *föstupredikun*) kommit att af en del författare begagnas för predikan i fastan (passions-predikan). Deremot är det rätta begreppet öfverfördt i *fastlagsvecka*, *fastlags söndag* (de gamles *kötsunnudagher*), *fastlagsbulle*, *fastlagsris*. I min åberopade afhandling s. 61—3 har uppmärksamheten jemväl blifvit rigtad på den icke ovanliga förvexlingen af *aske-onsdag* (onsdagen i fastlagsveckan) och *dymmels-onsdag* (onsdagen i dymmelveckan,

dagen före skärthorsdag); äfvensom på den irriga föreställningen, att bruket med fastlagsriset uppkommit såsom minne af Frälsarens lidande, och derföre på ett och annat ställe här i landet öfverflyttats på långfredagen; då det i stället har förbindelse med *hetveggen*, hvilken gafs i ersättning för risningen, hvaraf talesättet *basa hetvegg* och det T. *hetveggen* *abstärpung* (afbasning). Att i vårt land ifrågavarande ord snart kommo att vackla till sin betydelse, finner man lätt förklaradt deraf, att med katholska läran äfven karnevalens halft hedniska och halft katholska förlustelser upphörde, och fastan förlorade sin yttre beteckning.

4. Med närmaste afseende på det neutrala adj. *fat* (bristande), och för att ådagalägga möjligheten eller sannolikheten af dess radikala samband å ena sidan med adj. *far* (fä), å den andra med verbet *fatas* (fattas, brista), blefvo exempelvis några af neutral-formen danade ord anförda (II. 417—418). Dessa kunna ökas med det nya subst. *etta*, tydligen framvuxet ur räkne-ordet *ett* (unum). Till det F. Sv. *fat*, huru än detta må till sitt första upphof bedömas, torde likaledes böra räknas det nu gångbara *tafatt* (rådlös, handfallen, förlägen, oskicklig), för *tagfatt* = *takfat* (oförmögen att taga sig något före, att finna sig). Om så är, kan *tafatt* betraktas som motsats till *fatöcker*, hvaruti jemväl ordstammarna *fa* och *tak* (*tok*) ingå, fastän i omvänd ordning. Ihre har med nu ifrågavarande *fat* sammanställt *andfådd*, i hvilket han funnit ett förmodadt *andfatt* (Gloss. I. 440, 91), i öfverensstämmelse med *andtruten*. Öfvergången af *fatt* till *fådd* vore egen. Under det *andtruten* blifvit af mig på dubbelt sätt utlagdt (se I. 227), har jag fört *andfådd* till verbet *få* (I. 254), och deri föreställt mig *andfängen* (jfr. *undfått* med *undfånget*), i bästa samdrägt med det flerstädes på landsbygden kända subst. *fång* (kramp, andtappa), hvilket har samma ställning till *andfådd* som *andtappa* till *andtäppt*. — Annat ursprung än det gamla adj. *fat* (bristande) får sökas för nu lefvande adj. *fatt* (beskaffad), i talesätten

hur är det fatt? det var så fatt, jag vet icke huru han är fatt, i så fatta omständigheter; någon gång höres om personer fatter. Hit har man troligen att räkna hundfatt (oförskämd) och det dial. folkfatt (folklik, städad, hyfsad); äfven väl det något föräldrade ofatt (oformlig, ofantlig, klumpig, oskicklig), hvilket icke gerna kan vara neutrum af Isl. *ófar* (non paucus). Också Danskan och Norskan ega detta adj. *fatt*, hvilket synes radikalt sammanhännga med det gamla subst. *fat* (klädning, skrud, äfven: fat, i detta ords omfattande betydelse; hos Björn Haldorsen äfven: band, hos Aasen: grepe, handtag). Det senast granskade *fatt* kan vara ett med subst. jemngående adj., eller ock part. preter. af ett efter 2 konjug. böjdt verb *fata* (ordna, inrätta), om ett sådant förevarit (jfr. Isl. *fattr*, Norska *fatt'*, reflexus). Vidare kan man till nyssnämnda subst. *fat*, taget i den af Bj. Haldorsen och Aasen uppgifna bemärkelsen, hänföra det välbekanta, redan i Gust. I:s Bibel (t. ex. Marc. 14: 1, 44) uppstickande *fatt*, i *få fatt* (tag), *taga fatt*, äfvenledes dessa talesätt i bruk hos Danskar och Norrmän (i N. Sax. säges ock *harn em fat*, hade honom fatt, hade fatt på honom). Det uti Isl. saknade och i Svensk skrift först i 15:de årh. synliga, af allmogen mindre begagnade verbet *fata* (fatta, gripa, begripa), är emellertid i denna form likligen hemtadt ur N. Sax.; ehuruväl jag är af Grimms tanke, att T. *fassen* (samma ord som N. Sax. *faten*) är af samma rot som Isl. verbet *feta*, *fat*, träffa, nå (se D. Wört. III. 1340), och ehuru jag förutsätter nära släktskap med det gamla subst. *fat*, äfvensom med *fætil* (i Tyskan motsvaradt af *fessel*, förut *vezzel*).

5. I äldre VGL. L. R. talas om *þen sum mæþ gighu* (ett slags strängspel) *gangar allær* (eller) *mæþ fiþlu far allær bambu* (trumma). Intetdera af dessa instrument, änskönt i vår äldsta hdskr. nämnda och uti Isl. motsvarade af *gigia*, *fiðla*, *bumba*, lärar, om ej möjligtvis det sista, ega Skandisk börd (se derom Nordens Äldsta Skådespel s. 5—6, 12—14). För

Svenska riksspråket är *fjåla* nu förloradt i den gamla formen (i ny har man återfått *violin*, *fiol*); men dial. återstår *fela*, och ännu för några årtionden tillbaka såg man, uti en del garnisons-städer, folk *gå med fela*, eller såsom det på andra ställen hette *gå med Spanska fiolen*, ett korrektions-straff, vanligen användt på soldathustrur, och bestående deruti att brottslingen kringfördes framför regementets front, med ett slags fiol om halsen (se anf. st. s. 9 i 1:a noten, jfr. T. *fiedel*). Ur språket utgånget är *bamba*, men *gigha* har kvarhållit sig i *mungiga*, hvilken jemväl åsyftas när någon gång det enkla *giga* låter höra sig.

6. En mera sällsynt förbindelse af *flere* med singularen förekommer i Cod. Bur s. 144 *flere folk ætar* (för *æter*, mera folk äter, flere personer äta), jemförligt med Gottl. L. 12: 1 *flaira fulc*. Samme Cod. Bur. har s. 395 en annan neutral sg. *flæst alt cronanna ligianda fæ*, att ställa vid den II. 439 antecknade fem. sg. *flæst*, och vid det runristade mask. *flaistr*, i fall detta är sg., såsom det synes vara.
7. Jemte *foster* är II. 124 upptaget *folster*, hvilket mindre stöder sig på det i åtskilliga varianter till Upl. L. och Södm. L. förekommande *folster* eller *folstir* i handskrifter från 15:de och början af 16:de århundradet, än på Cod. Bur. s. 194 *folstar fafer*, 422 *folstor mofer* (men 526 *fostrar moþor*), 526 *folstar son*, Kristof. Lands L. Kp. B. 5 *affolster* (afföda, ÓGL. *affostær*), och på det feminina subst. *folstra* i äldre VGL. A. B. 4: 2, af samma bemärkelse som *fostra* (hemmafödd trälinna). Äfven Ihre förebringa ur en äldre bönbok *folster* och *folsterbroder*. Detta hindrar honom likväl icke att gilla en gammal härledning af *foster*, för *foðster*, från *föda*, hvilket sistnämnda dock, vare sig verb eller subst., icke i denna skepnad kan göras till bildnings-ämne; såsom bäst uppdragas af Isl. *fóster* och *fæða*, för *foða*, der *o* kommer af *ó*, och icke tvert om. Men en för båda gemensam äldre verbal-form låter tänka sig, såsom Grimm antagit för Isl. (se D. Gram. II. 43) och Ett-

mäller för Ang. Sax. *fostor* (victus), *foster-bearn*, -*fäder* m. fl. (Lex. Anglosax. s. 335); och i sanning är det svårt att förskjuta en så naturlig gissning. Å en annan sida har man ej mindre svårighet att förena *folster* med *foster*, eller att såsom en af felaktig skrifning eller annan orsak uppkommen tillfällig missbildning tyda *folster*, i olika handskrifter synligt i 3:ne sekel, dertill på några ställen i en så pass gammal som Cod. Bur., samt *folstra* i vår äldsta skrifna arkund VGL.; i synnerhet som *folster* lika väl förlikar sig med Isl. impf. *fól* (af *fela*, *dölja*, *skyla*), som *foster* med ett theoretiskt impf. *föd*. Befinnes härledningen från *fól* grundad, så skulle *folster* ursprungligen beteckna det dolda, d. v. s. den i moderlifvet gömda lifafrukten (också tänker man sig *foster* företrädesvis i förhållande till moderlifvet och framfödandet), liksom *fjalster* eller *fjalster* (af stammen *fjal*, Isl. *fel*) betyder gömställe, dial. *fjåster* (jemte *fjålster*) till korfskinn begagnade tarmar. Till och med utan intrång på *foster* och den för det samma föreslagna ättledning, för öfrigt understödd af *alster* (från *ala*, föda), kunde *folster* bestå som ajelfständigt ord, hvilket, fastän af annan upprinnelse, kommit att en tid gå i jembredd med *foster*, men slutligen till följd af ljudlikheten förlorat sig i detta.

8. Bland de i etymologiskt hänseende svåraste ord äro de nu alldagliga benämningarna *gosse* och *flicka*. Intetdera gifver minsta skynt af sig i fornskrift, är rätt folkartadt i någon landsort; båda tillhöra egentligen det städade herrskapspråket och stadsspråket, framför allt i hufvudstaden och dess närhet. Ånskönt uttryckande de allmännaste föremål äro de icke använda i någon Bibel-öfversättning, och icke upptagna i vår äldsta tryckta ordbok Syn. Lib.*. Enär de, af allt detta

* Fordom gäfvos andra ord, såsom *sven*, *smasven*, *piltter*, *mö*, *smamö*, *tharna*, någon gång *pika*; i Biblarne *sven*, *dräng* (med en från det gamla *drænger* något skiljaktig mening), *piga*. Uti landskapsmålen finner man, i stället för *gosse*, ofta någon form af det äfven i rikspråket begagnade men toke fullt så väl ansedda *pojbe* (Dan. *pog*, Dan. dial. *poik*, *pøker*, Norska *pøyk*, jfr. Isl. *púki*, *dæmon*), eller ock *glunt* (också *glött*, Norska *glunt*, Dan. *glut*), *strik* (eller

att döma, äro helt unga bildningar, hvilka lätt kunna hafva en ganska tillfällig uppkomst, saknar man skäl att för dem söka ursprunget i den dunklaste forntiden, i okända eller länge sedan förglömda ord. Man kan för den skull hysa betänklighet att med Ihre antaga ett äldre *flidka*, ett diminutiv af det Isl. i Svenskan icke bemärkta *flidō* (femina, mulier), så närliggande, vacker och i flera afseenden lämplig denna tydning må vara. Än mindre vill man för *gosse* tänka sig ett upphof i någon Celtisk munart, och knappt se det i Medeltids-Latinet (jfr. Spegel och Ihre). P. A. Munch tyder *gosse* såsom *gassi*, egentligen *gars*, d. v. s. substantiv-ändelsen *si* fogad till "obsoleta *gars*", dräng, hvaraf Got. (Mös. Göt.) *garsja* och Fr. *garçon* (se F. Sv. Spr. s. 89); dervid han skiljer mellan detta *gassi* och Isl. *gassi* (gåskarl). Denna förslags-mening vore mera lockande, om man hade någon särskild anledning att föreställa sig ett Mös. Göt. *garsja*, eller ett tillförene brukligt Germaniskt *gars*, till hvilket *-si* kunde sluta sig. Diez uppgifver ur Jura-dialekten *gars* (son), F. Fr. *gars* och Prov. *gartz* (*gosse*); men härleder dem, liksom Ital. *garzone*, Milan. *gar:zon* (*gosse*, äfven: tistelartad växt), Fr. *garçon*, Sp. *garzon*, från

strek, Norska *strik*, *sork* (annars = *mullsork*, *mullsurk*, mullvad), *kult* eller *kulte* (större gris, äfven liten trind *gosse*, jfr. hos Hallager Norska *kult*: kulle, liten tjock sak, jfr. ock *gris* såsom smekord om barn), *qvast* (liten *gosse*, jfr. N. Sax. *quant*, slug fogel, lustig ture), *pys* (liten *gosse*), *parfoel* (Lat. *parvulus*). *heri* (äfven *hele*, *heire*, kanske ej att föra till *hirfi*, utan till Isl. *heri*, dverg och *sinkeri*), *grebbe* eller *gräbba* (se Ihres D. L.), *spole* (utom den vanliga bemärkelsen äfven: en lång och smidig pojke) eller *spolung*, *päpling*, *psinsig* (liten *gosse*), *kulling* (= *kult*) m. fl.; för flicka på många ställen *tös* (Jemtlandska liksom Norska *taus*, Dan. *tøs*, Lombardiska *tooa*, hvilket sistaända, om ej af Skandisk börd, utan, hvad Dietz s. 349 förmodar, genom *tooo*, *gosse*, härstammande från Ital. *torso*, väl då skolat, med förbigående af Svenske hufvudstaden och skriftspråket, omedelbart öfver Danmark banat sig väg till bondstugorna i Sverige och Norge ända intill gränsen mot Lappmarken), annars *kulla* (jfr. Isl. *kolla*, hona utan horn, kullig ko, hind; jfr. ock *kullutter*), *grebba* (eller *gräbba*, hos Spegel *gribba*, jfr. Isl. *grybba*, oædligt qvinfolk), *gänta* (eller *jänta*, Norska *gienta*, *jænte*, Isl. *genta*), *däka* (Isl. *deka*. alarfvig flicka), *fänta* (jfr. *fanter*), *stinta* (eller *stänta*), *päjbä* (se *päba*), *kula* (liten rund flicka, jfr. hos Egilsson *kolla*), *päis* (liten flicka) o. s. v. till ett stort antal.

Lat. *carduus*, tistel (se Etymol. Wört. d. Rom. Spr. s. 165). Vore gosse bevisligen äldre, så kunde man bringas på den föreställningen att ett gammalt Romaniiskt *gars* hos oss vunnit insteg, och förmålt sig, om ej med den föga spridda formen *-si*, dock med den allmänna maskulin-bildningen på *-i* (*e*). Så ungt som ordet tyckes vara, lärer man snarare ha skäl att antaga en nationaliserad Fr. *garçon*. Återförvisad på Skandiska tillgångar kunde man tänka på Isl. *gassi* (gåskarl, äfven: dumdristig sälle), Svenska dial. *gasse* (gåskarl, enligt Rietz äfven: fet galt, fet karl), vanligare *gåse* (jfr. forn-namnet *Gasi*), af Lind skrifvet också *gasse*, skildt från *gåsse*, *gosse* (pilt); så vida ej någon beröring kan finnas med de Norska, ställvis äfven här i landet hörda *gut*, *gorre*, eller vårt *gosse* i sjelfva verket vara det af Aasen uppgifna *gosse* (hvilket på flere ställen i Norge lærer betyda: en stor och för karl, i en trakt jemväl: galt), eller möjligtvis det Isl. *gosi* (knekt i kortspel). Slutligen förekommer, att i N. Sax. *gosse* är ett manligt dopnamn. — Föga mindre bryderi gör *flicka*. Hafva de i Kg. Styr. begagnade orden *fliker* (smicker), *flikra*, *flikrare* varit i allmännare bruk (för ett och annat århundrade sedan märkes någon gång det i Norrländska dial. upptagna *flicker*: gyckel, flick-joller, smicker), så kunde man tänka sig en hit hänförlig beteckning, utmärkande smekbarn, yrhätta eller dylikt. Eljest har man att gissa på N. Sax. *flije* (ett ungt, glittergrant och flygtigt fruntimmer); eller det gamla neutrala *flikke* (se Smål. L.), Isl. *flikki* (köttstycke); eller det fem. *flik* snibb, skört, stycke, dial. äfven: flicka, halsduk, kjortel), Isl. *flik* (utsliten klädning, äfven: lättsinnig qvinna, en bemärkelse som hos Rietz upptages från en Svensk landsort), Isl. *flika* (sliten linne-klädning). Hvad *flik* och *flikki* beträffar, vore att jemföra det om qvinfolk, ehuru ej i god mening, använda *stycke*; äfvensom det om barn begagnade smekordet *stumpa*, *flickstumpa*, af *stump*; för att ej nämna Dalska *magd* (förkläde), hvilket har helt och hållet utseendet af T. *magd* (Eng.

maid), hvaraf *mädchen*, och som väcker uppmärksamhet vid sidan af det i Tysk mening fattade *maghd* (tjensteflicka), hvarmed man gör bekantskap i Skrå Ordn. s. 22 och 268, — en samling likväl full af germanismer*. Bemärkelens större eller mindre ädelhet är intet hinder för de särskilda begreppens sammanförande. Rörligheten härutinnan, öfvergången från godt till ondt eller motsatsen, är välbekant i språkens historia, och framstår bjert i förhållandet mellan det gamla och nya *kona*, Dan. *kone* och Eng. *queen*; mellan lagarnes *pyþilagh* (tidelag) och det *thydolagh*, som Heliga Birgitta åsyftar, då hon omtalar Jungfru Maria vid engels besök. — På ingendera af här framställda gissningar lägges emellertid någon vikt. Möjligheterna äro många, sannolikheterna färre, och verkligheten stundom den minst påräknade. Aldrig är osäkerheten större än vid förklaringen af ett nytt och enstaka herrskaps-ord, hvars tillkomst kan bero af ett infälle, en nyck eller annan slump, som det ofta är blott en lyckträff att komma på spåren.

9. Ett interrogatift *hva* (jfr. II. 504), pluralt till bemärkelsen, råkas i en yngre handskrift, H. Birg. Up. II. s. 140 *hua eru the iudane* (hvilke äro de Judarne?). — Bland exempel på böjningen utan *i*, af *hvar* (quisque, II. 506), är en absolut stående ack. fem. uti Cod. Bur. s. 100 *huara nat* (hvarje natt), om skrifningen är pålitlig.
10. Enligt Svenskt språkbruk kan *hvilken som helst* (II. 550) ej begagnas attributift. I dagligt tal gör man sig aldrig förfallen till en sådan syntaktisk besynnerlighet som den först på senaste tiden, från början vid öfversättning af utländska statsskrifter, stundom förekommande ordställningen i *hvilket som helst fall* (i hvilket fall som helst) o. dyl., — ett från Danskan hemtadt, i sig sjelf mindre lyckligt bruk, dervid man velat rätt eftertryckligt återgifva Fr. *quelconque*, hvilket

* I sin minnesbok öfver gamla ord yttrar sig Bure: "Magdeburg har namn af *magd piga*" --- "*Maghd* på Svenska är ett föreklåde som kvinnor bruka."

likväl aldrig får stå framför subst. (således med mindre frihet än Lat. *quicumque* och *qualiscumque*), ehuru det har åtminstone tycket af en sammansättning, då deremot *vilken som helst* är en tung och tydlig utmärkt omskrifning, olämplig till adjektift bruk utan att upplösas. Än mera stötande för ett Svenskt öra är danismen *några som helst meddelanden* o. dyl., synnerligast som redan *någon som helst*, knappast logiskt klart, hvarken i vårt språk är brukligt eller af nöden påkalladt, då vi för särskilda behof ega *någon, någon enda, något slags* o. s. v.; liksom vi kunna förstärka *hvar* eller *hvarje* med *hvar enda, alla slags, af hvad beskaffenhet som helst, hvilken den vara må* eller andra språk-rigtiga och häfdvunna uttryck.

11. Ett afledt *v*, såsom i adjektif-formerna *garva* och *kvikvan* (II. 412, 630), upptäckes hos Näsman (Historiola Ling. Dalekarl., Upsala 1733 s. 21, 27), i de Dalska possessif-formerna *yduart, yduat* (neutr.), *ikkuan* (ack. m.); af hvilka de 2 första öfverensstämma med Isl. *yþvart* (II. 483), men det 3:e saknar motsvarighet i böjningen af Isl. *ykkarr* (484), till och med uti Homil., der annars *v* i den af *yþvarr* är så vanligt. I ersättning derför har man till *ikkuan* en motbild uti den Mös. Göt. dat. f. sg. *iggqarai* (d. v. s. *invarai*), af ett eljest osynligt *iggqar*, att ordna vid *isvar* (Isl. *yþvarr*).
12. I stället för det Tyskt formade *gikt* har Danska och Norska allmogen *ikt*, af Björn Haldorsen upptaget som Isl., men icke af Gislason i hans ordbok. Ställvis i Småland brukas *ikt*, och i Läkeb. B. 17: I läses *til iksinna*. Om *ikt* är annat än en tidig omplantning af T. *gicht*, lemnas derhän.
13. Vid anblicken af *ilhyde* i Cod. Bildst. s. 582, med samma bemärkelse som Isl. *illþýði* (II. 108—9), vill man gerna deruti se samma ord. Vårt nuvarande *hyde* (dåligt folk, pack), torde väl ock vara lenning af ett äldre *þyþi* (*thyðhi*), hvars tillvara redan af andra skäl hållits sannolik. Ljudförhållandet vore som i *kittä* och *pitta* (II. 497—8).

14. När föredraget icke är dess mer högtidligt, uttalas *karl* sedvanligen *kar*, och kan så någon gång träffas i skämtsamt skrift, t. ex. Leopold II. 313 och *bakom denna står en kar*, 406 *bra vacker kar*, Oxenstjerna II. 308 *karar*. I fornskrift mins jag intet hithörande enkelt *kar*, men ej heller något fullständigt *karl* i *karlmaper* (*karl*, mansperson), t. ex. VGL. II. J. B. 4 och Add. 13: 1 *karmafer*, I. J. B. 3 pr. *karmafer*, Br. 2 *carman*, V. S. 2 pr. *karmans*, Cod. Bur. s. 503 *carman*, 521 *carmanne*, *carmanna*, 100 *carmen* (*karlar*). Nord-Friserne beteckna och mansperson med *karman* (se Chr. Johansen, Nordfries. Spr., Kiel 1862, s. 9); i den gamla Norska hdskr. af Ol. Hel. S. s. 177 läses *karmannelega*.
15. Liksom *konunger* blir framför namn förkortadt, är detta äfven fallet med *kesari* (t. ex. Cod. Bur. s. 419 *kesar hinrich*) och *mæstari* (se II. 265, 600). De nuvarande förkortningarna af samma ord (jfr. 332) ega således gammal häfd.
16. Det nya ordet *kjol*, Ny-Isl. *kjöll*, Dan. *kjole*, är förkortning af *kjortel*; på samma sätt som *far* af *fader*, *lur* af *luder*, *jur* af *juver*. Språkbruket hos oss har under tidernas lopp inskränkt bemärkelsen af *kjortel* till den samma som af *kjol*: kvinnornas öfver- och underklädning från lifvet nedåt.
17. I Upl. L. Conf., Södm. L. Conf. och äldre Vestm. L. har *krankar*, liksom i gammal Isl. *kránkr*, bemärkelsen: ond, dålig. I yngre medeltidsskrift, t. ex. Ansgar. 7: 13, Alex. 9012 uttrycker detta adj. samma begrepp som nu (kraslig, sjuklig), i Tyska språk gammalt. Man jemföre härmed Upl. L. *krankas*, yngre Vestm. L. *krankas* (försämras) med Alex. 2126 och 9098 *kránkia* (förnärma, kränka), T. *kránken*.
18. *Lifnafer*, *linnafer*, framträder icke blott i den vanliga meningen, t. ex. Cod. Bur. s. 8, 195, Kg. Styr. I. 4, 7; utan ock såsom klosterlif, klosterförening, orden, t. ex. på flere ställen i Magn. Er. Test., äfvensom Vadst. Kl. R. s. 71, H. Birg. Up. I. s. 38 o. s. v. Isl. *lifnaðr* har samma dubbel-

mening, hvilken i våra urkunder är jemväl utsträckt till *liværni*, om än mera undantagsvis betecknande klosterorden, t. ex. H. Birg. Up. III. 407 *renliues mæn aff fjerom liuærnom*.

19. Ehuru den af mig I. 219 för verbet *lita* angifna begreppsöfvergången icke torde befinnas allt för hårdragen (jfr. *allas ögon lita till dig*, se till dig, förtrösta på dig), och därför sammanställningen med det starka Isl. *lita* (se), i enlighet med Ihre och Gloss till ÖGL., ej må anses äfventyrlig, kan ändock sättas i fråga, om ej lagarnes *lita* (nöjas, stödj sig på, rätta sig efter), likasom det nuvarande *lita* (förtrösta), i stället bör föras till det svaga Isl. *hlíta* (nöjas, äfven: begagna, anlita). Bryderiet ökas deraf att vi ej mäga i F. Sv. uppvisa någon stark form (icke ens någon afgjordt svag, emedan ordet uppträder blott i infin. och pres. konjunkt.). Dan. *lide* (*lita*) har en sådan, men blir ändock af Gislason räknadt till *hlíta*; under det Aasen upptager det liktydiga Norska *lita* under *lita* (se). Osäkerheten sträcker sig ock till det fem. subst. *alit* (eftersyn, efterrättelse, tillit, se Conf. af Upl. och Södm. L., Alex. 8500), antingen, såsom hos mig II. 97, att ordna vid det likaledes fem. Isl. *hlít* (jfr. D. *lid* hos Gislason), eller vid Isl. neutr. *lit*, *álit* (utseende), Norska neutr. *aalit* (tillit). — I sammanhang härmed anmärkes, att dativen *lit* i Cod. Bur. s. 193 *æpte allom licamans lit*, kanske också den ur samme Codex s. 144 anförde akkusativen, icke är att ställa vid Isl. *lit*, utan vid mask. *lít*, F. Sv. *liter* (färg, hy, utseende), eljest ofta förekommande, t. ex. Med. Bib. I. 80 *liter*, pl. *liti*, H. Birg. Up. III. s. 424 *litin*, 289 *mz nakrom lit*, Läkeb. B. 75: 1 *fore blekom lith* (hy).
20. Till hvad I. 229 antecknats om verbet *lypa*, är ett och annat att anföra. Landskaps-lagarne förete ingen ting af detta slag, utom Upl. L. þg. B. 14: 2 *lyt* (hört), Gottl. L. 6: 3 *lypa* (höra), Hist. 4 *lydu þair* (hörde de). För

- öfrigt Cod. Bur. s. 18 *lypa* (lyda), 182 *lypa* (höra), *lydde* (hörde), Gregor. s. 261 *lydhins* (hören! lyssnen!) o. s. v.
21. Vid uppfattningen af verbet *lyssna* tänkte jag mig utbildningen sålunda: *lydas* auscultare), *lyss* (för *lyds*), *lyssna*; i full endragt med *ledas* (fastidire, tædere), *leds*, *ledena* (se I. 117, 486); och detta med särskildt afseende derå att så väl *lyss* och *lyssna* som *leds* och *ledena* (jfr. *ledse*, sedan *ledsen*), alla främmande för våra stamförvandter, först i senare tider upptäckas i skrift (intetdera ännu hos Spegel), och i denna stund nästan ensamt i det nya stads- och skriftspråket vunnit burskap. Tages icke detta i betraktande, så kan man visst söka sin tillflykt i forntiden, med blicken på Bjärk. Rs *lyzn* (för *lypsn*, hörsel), Södm. L:s *lyznu warð* (utställd väktare i krigstid), dem Ihre härleder från *lyssna*, under det Schlyter med mera skäl synes ställa *lyssna* i ett yngre förhållande till *lyznu warðer* (se Gloss. till Södm. L.); då Uppström ser möjligheten af ett Mös. Göt. *hlusns*, *hlusunjan*, som skulle vara vårt *lyssna* (se Skåldskaparmála-Quæði Snorra-Edda s. 7). På samma grund vore då för *ledena* att söka ett subst. *lezn*, af samma form som lagarnes *leþen* eller *lezn* (ledning till fångesman), fastän af annan bemärkelse. Af ett under århundraden utdödt ord kan ej ett ungt vara bildadt, och man kan för den skull icke här antaga *lyzn* och *lezn* såsom utgångspunkter, i annat fall än att *lyssna* och *ledena* kunna förmodas hafva äfven i gamla tider förevarit, hvilket för forskningen återstår att ådagalägga.
22. I Med. Bib. I. finner man, tillika med åtskilliga mistänkta former, s. 362 ett neutr. *malat*, 362, 398 m. fl. st. ett fem. *malata*, allt i meningen af spetelska; likaledes 507 *malata soot*, 362 *malata plagha*. Deremot tyckes *malat soot* i Läkeb. A. 173: 1, vid jämförelsen med motsvarande stället hos Macer Floridus (Harpestrengs och de F. Sv. läkeböckernas förebild), snarare beteckna hysteri, men är måhända uppkommet af felskrifning eller missförstånd. Man

lärer icke här kunna tänka på någon sammansättning med F. Sv. subst. *ata*, *æta*, dial. *ät* eller *dyl.*; utan hellre på Med. Lat. *maladia* (sjukdom), *maladeria* (sjukhus för pest eller spetelska).

23. Oböjdt, lika med *salig* (II. 458), brukas i vissa fall *nådig*, t. ex. *nådig frun.* — Näst efter *underst* (II. 468) hade *nedre* och *nederst* bort ha plats.
24. Uti äldre handskrifter af landskaps-lagarne är *qvinna*, Vestm. L. II. Æ. B. 12: 4 *qwenna*, blott gen. pl.; singularart förekommer dock i Södm. L. Add. 7 *quinnan*. Äfven sg. i MELL., och i Cod. Bur. s. 177 *quinna*, 30 *quinnonna* (qvin-nans). Isländarne ersätta gen. pl. af *kona* med *kvenna*. Ljudförhållandet mellan *kona*, *qván* och *qvæn* är som i *koma*, *kvánum*, *kvæma*.
25. På grund af citaten ur Phil. 2: 6 i Gust. L:s Bibel anmärktes (II. 131 i noten) den derifrån aflägsna betydelsen af talesättet *ieke akta för rof*, i meningen af: icke försmå. Bibelstället är grundadt på Luthers öfversättning *hat ers nichē ein raub geachtet, Gotte gleych seyn*. Den nu gångbara bemärkelsen synes ega något annat Tyskt föredöme, att sluta af Goethes Faust, der Mefistofeles i häxköket säger:
- und acht'es nicht für Raub
den Acker, den du erntest, selbst zu düngen.*
26. Olof Skötkonungs tillnamn (se II. 265) har förr utgjort ämne för olika tydning, och kan ännu blifva det, fastän meningarna i senare tider förenat sig uti förklaringen af *skot* och *sköt* såsom "sköte"; i afvikelse från den gamla hänvisningen på "skatt" och "skott" (sammanskott), hvilken Rühls anser Wilde hafva "lärdt och grundligt vederlagt." Hvad nu tillgängliga källor kunna upplysa är följande. I anteckningarna till VGL. IV. 15: 1 (från förra hälften af 1300-talet) läses *Olawær skotkonunger*; i Registr. Upsal. 163: 1 (med yngre hand, från slutet af 14:de eller början af 15:de årh.) *olauer skotkonung*. På 1400-talet skrives ömsom *skötkonunger* och

skotkonunger; konungalängderna i *Scriptores Rer. Suec. I. I.* hafva s. 21 *Olauus Skötkunung* ur en membran, s. 17 likaledes ur en membran *Olavus Skathkununch*, s. 20 *Olaus Skutkonunger*; *Cod. Bildst.* s. 839 *Olafuer sköt konungher*, en variant till samma ställe (*Legend.* s. 1040) *olaff skotkonunger*. Sturleson och hans landsmän skrifva *Ólafur sænski* (*svænski, sønski*), *Ólafur Svíakonúgr*, *Ólafur Eiríksson Svíakonúgr*. Endast i *Hervarar Saga* heter det (se *Fornald. S.* s. 511 i noten) *hann* (Olof) *var þá barn, ok báru Svíar hann eptir sèr, því kölluðu þeir hann skautkonung, en síðan Ólaf Sænska* (derföre kallade de honom skötkonung och sedan Olof Svenske). Då detta ställe är hufvudstödet för den nu hyllade meningen om betydelsen af Olofs vedernamn, så bör erinras, att den del af *Herv. S.*, der dessa ord förekomma, nu återstår blott i en enda pappershandskrift, af Jon Erlendssons hand (alltså från 1600-talet), enligt Rafns gissning begagnad af Verelius för dennes upplaga af samma saga, der orden ses s. 181; och ur denna upplaga hafva de Svenske häfdeforskarne hemtat sin *skautkonung*. Vore icke afskrifvarens namn en borgen för pålitlighet och noggrannhet (det är samme man, som vi ha att tacka för den afskrifna texten till *Are Frodes Schedæ*, se här förut I. XL), behöfde ringa vigt läggas på en så ung källa; synnerligast som ordställningen faller sig så föga lycklig, att *Norrmännens* och *Isländarnes* vanliga benämning för Olof lägges i *Svenskarnes* mun (möjligtvis kan dock uttrycket ha afseende på *Svea* konung, i stället för *Upsala* konung), och för öfrigt Sturleson, som af alla Isländare bäst kände till *Svenska* förhållanden, och mycket sysselsatt sig med Olof, aldrig nämnt något om *skautkonung*. Men det må antagas, att Jon Erlendssons afskrift, äfven hvad angår det här omhandlade stället, grundar sig på en gammal codex, och att deruti influtit en fornsägn om namnet skötkonung och dess ursprung. En

annan möter oss likväl hos Olaus Petri, hvilken i sin Krö-
nika allestädes skrifver *skottkonung*, och s. 45 yttrar sig:
ock är en almennelig mening at thenne konung Olaff skulle
för then skul haffua wordet kallat Skottkonung, at han lagde
thet Roomskott som här i landet haffuer pläghat vth gå,
hvilket till Room sendas skulle påuanom til vndtsetning emoot
the Saracener Christenheetennes fiendar. Frågan blir då, hvil-
kendera sägnen är tillförlitligast, den som utgått från *sköt*
(Isl. *skaut*) eller från *skot*; den ena fluten ur Isländsk källa,
den andra ur Svensk; den senare visserligen mycket yngre
än den förmodade Isländska, men öfverlemnande det omtvi-
stade namnet i samma form som en Svensk anteckning, gjord
tidigt i 14:de århundradet. Wildes rigtiga anmärkning, att
ordet *skaut* icke må förvexlas med *skatt* (Sveciæ Hist. Pragm.
s. 324), träffar icke *skot*, som från båda är skiljaktigt ur
språkets synpunkt, men i gamla tider ofta betecknar skatt
(se Lagarne), såsom hos Ol. Petri och ännu i ordet *samman-*
skott, hvilket i vissa städer är namnet på utskylderna till
staden. En under ett par sekel upprepad felskrifning är
mindre trolig, i fråga om någon ting så allmänligt som ett
inhemskt konunganamn; i allt fall kunde *sköt* lika väl stå
för *skot* (jfr. *siö, sniö*, för *sio, snio*), som tvert om. Två
skilda traditioner vore antagligare.

27. *Starbrak* eller *stabrak* (solstånd), skrifves af Lind *stadbrak*,
hvilket står närmast det af Verelius (Herv. S. s. 53) angifna
stadbragd; men *star* fordrar ett gammalt *staparbraghþ* (efter
orden: ombyte af ställe), som väl kunnat finnas jemte *stap-*
braghþ. Isl. har *sólhvarf, sólstaða*; i Hels. L. läses *vm stapu*
tima gen iulum.
28. Bland subst., som förekomma i räkning (II. 586, 595), är
ock *timber*, timmer. — Adverbialt begagnas nu *-tals*, t. ex.
tjogtals, hundratals, tusentals (596). — I samma mening som
sin, sinni (vicis, gång, se 588) brukades, under fornspråkets
senaste skiften, jemväl *færdh* (så likaledes T. *fahrt*, se

- Grimms D. Wört. III. 1265), t. ex. Med. Bib. II. 190 och Legend. s. 442 *andra færðh.* I H. Birg. Up. III. s. 157 *ses gangom* (gång efter gång, flere gånger). Liksom fordom i Tyskan hade hos oss det derifrån tagna *reysa* (*resa*) i början betydelsen af härfärd, krigsfolk, t. ex. Magn. Er. Test. *enæ reysæ vtsændæ a mot guþz owinum*, MEL.L. Kg. B. 17 j *resom sum æmbizman hans vt sændir - - - ligge til tolf manna næmd of resonne*; men snart fick *resa* den nuvarande bemärkelsen (t. ex. Alex. 2202), och användes någon gång derjemte, liksom N. Sax. *reise*, till uttryckande af gång (*vicis*), t. ex. Ark. Bönbok s. 127 *tre resor* (se II. 209). Ihre uppgifver från Roslagen *arvärjo* (sällan, då och då), hvaraf *värjo* knappast lärer, såsom Rietz tror, qvarstå efter det i *tyscar*, *þrisvar* förutsatta *var* (jfr. II. 587—8); utan helt enkelt efter ett *adro hvärjo*, dativen af *annar hvar* eller *hver* (hvar annan), således: gång efter annan, ungefär det Isl. *at ðöru hváru*: af och till (jfr. Lat. *aliquoties*). — För sådana uppdelningar som nu *för det första* (1:o), *andra*, *tredje* o. s. v., betjenade man sig fordom af ordningstalets nomin. neutr. *först*, *annat*, *þripia* o. s. v., t. ex. Kg. Styr. II. inledn., IV. 1. Uti H. Birg. Up. II. s. 189 och på flere ställen för samma ändamål *annantídh*, *þridhiatídh* o. s. v. (jfr. Grimm anf. st.); s. 21 *förste aldrin*, *annar aldrin* o. s. v.
29. *þiggia*, med det starka impf. *þagh* (didde, se I. 121, 151), blir ytterligare belyst af Bonav. s. 14 *gingo the ok thagho* (tiggde), Cod. Bildst. s. 581 *thag sik* (tiggde sig), i en yngre hdskr. (Legend. s. 584) motsvaradt af ett svagt *thighde sik*, hvilket, liksom H. Birg. Up. III. s. 264 *thigde* (utverkade), i sin ordning erinrar om det här förut II. 622 förebragta *dighde* (didde). I en Kongl. Bibliotheket tillhörig pappershandskrift från 1400-talet (sign. A. 49, bl. 192: 1) läses *en gaff honom dighia*, der man möjligen kan tro sig se *infin* till *dighde*, ja till VGL:s och ÖGL:s *díþi*. Sannolikare är dock, att *dighia* här utgör ackus. till det af mig förutsatta

mask. subst. *dighi*, alltså den fulla formen till det med *giva* ofta förenade *diia*, *dija*, hvilket både i skepnaden af *dia* och *di* på senare tider förekommer såsom afgjordt subst. (se I. 120, II. 197). Den nära släktskapen mellan verbet och subst. är dock gifven. Om det radikala förhållandet till *piggia* ej skulle bekräfta sig, kan man söka ett sådant till adj. *digher*.

30. Icke längre bort än till medlet af 15:de årh. hänföra sig de källor, som II. 474 åberopats för en personlig gen. pl. *vara* (jfr. 477); och vid dessa kunna ytterligare nämnas, från ungefär samma tid, Alex. 8445 *then vara* (den af oss), 8446 *hvilkin vara*, H. Birg. Up. III. s. 264 *ængin vaara*, Hert. Fredr. 1123 *hwarte vara* (ingendera af oss), 1122 *hwart vara annat sa* (en hvar af oss den andre såg, d. v. s. vi sågo hvar andra). Mera uppmärksamhet förtjenar, att ett helt sekel förut, i original-diplomet till Magn. Er. Test. af år 1346, fins ett många gånger upprepadt *varra* (af oss), t. ex. *hwart varra*, *hwarn varra*, *hwars varra*, *hwaryom varra*, *annat varra*, *bæggia varra*, *varra bæggia*, *þess varra*, *af þy varra*, *mef þy varra*; der *varra* alltid är till betydelsen personligt pronomen, hvilket ock i sjelfva verket är händelsen med det af mig II. 486 såsom poss. upptagna samtida *varra* ur Cod. Bur. s. 505, hvarest det heter *iak döpe þik i mins fapurs namn. ok mins hans sons ihesu christi. ok þes hælgha anda varra bægia*. Fördubblingen af *r*, hvarigenom dessa *varra* skilja sig från det yngre *vara* och från det gamla *sina*, kan väl icke ega stor betydelse i urkunder, der rättskrifningen ej är strängare iakttagen. Då gen. pl. poss. *varra* är så sällsynt, att jag icke haft att tillgå annat exempel än det ofvanberörda ur Cod. Bur., hvilket rätteligen är personligt, tyckes det poss. *-a* ej hafva framkallat något annat utom sin egen krets; men naturligtvis kan det sluttande *a* i *vara* (*varra*), liksom i *sina* och *idhra*, tänkas så-

som föranledt af det för nomen och pron. vanliga tecknet i gen. pl.; om man icke skulle vara hågad att i det personligt använda *-a* erkänna ett äldre förhållande.

31. En superlatif på *-ist*, liksom i *högist* (se II. 432, 455), är vidare att hemta ur samme Cod. Bildst., som s. 877 har *venisto iomfru*; ur varianterna till Flores s. 94 *the wenista jomfruwer*, ur Alex. 10145 och 3467 *aldræ kæriste*. Unga, som de äro, få de gälla hvad de kunna.
32. Vid sidan af *hiærtans* (II. 255) är att ställa *øghans* (øgats) i H. Birg. Up. III. s. 36.
33. I långt yngre handskrifter än till landskaps-lagarne kan man få se *ængin* åtföljdt af negation, såsom vore det sjelf af positiv egenskap (jfr. II. 526), t. ex. Alex. 9 *som aldre sidhan ængin fik* (som aldrig sedan någon fick), 5977 *at thu wil enkte ængom kænnæ* (att du ej vill någon lära). Detta bruk är icke heller främmande för F. Norska hdskr., äfven en så gammal som till Barl S., der det heter s. 39 *alldri verðr engom* (i var. *nokkorom*) *til liknar*; s. 77 åter *rikare en engi mæðr annar*, i hvilket senare exempel *engi* har samma bemärkelse (= någon) utan negation.
34. Grimm sammanställer Isl. *viss* (certus) med Mös. Göt. *ritan* (scire), impf. *vissa* (Gram. II. 14); men *vis* (sapiens) med F. H. T. *visan* (monstrare, ib. 47). Isländarne pläga i allmänhet teckna båda dessa adj. *viss* (eller *ris*), *vis*, *vist*; men enligt Egilsson för bemärkelsen certus äfven *viss*, *viss*, *vist* (jfr. Rask, Vejledn. s. 30), liksom detta *viss* hos oss folkartadt uttalas *vess* (se här förut II. 416). I Danskän skiljes mellan *viis* (sapiens) och *vis* (certus), såsom i Ny-Sv. mellan *vis* och *viss*, i Tyskan mellan *weise* och *gewiss*. Svenska fornböckerna iakttaga ej annan åtskilnad, än att i börningen af *vis* (sapiens) någon fördubbling af *s* icke eger rum, men väl i *vis* (certus), när ändelsen börjar med vokal, såsom *vissum*, *visso*, *vissari*. Det förra *vis* förekommer i *vætris*, *vrançvis* och dylika. VGL. II. Præf. har *wisum* (= *uvisum*),

var. *owisom* (oförståndige), Södm. L. B. B. 3 och 7: 2 *for willer oa owijs* (for vilse och ovetande, osäker), af hvilka det ena (*insipiens*) kan lättast föras till *vis* (*sapiens*), det andra (*iasciens*) till *vis* (*certus*). Ingen tvekan gifves hvad angår *owissæri* uti Magn. Er. Test.

35. På de ställen der *gren* förekommer i lagarne, neml. i Upl. L., yngre Vestm. L. och MELL., står det i ackus. utan köns-tecken, hvilket ej heller gifver sig till känna i de II. 64 återgifna exempel, om dessa bedömas med afseende på skrifuingsens vacklan i en del fornböcker, hvarest det slutande *r* ofta saknas i pl. af nomin. mask., äfvansom af nomin. och ackus. fem. Hvad eljest vore att åberopa lemnar oss blott tvetydiga och hvarandra motsägande intyg, såsom Cod. Bur. s. 152 *worpo iamskyt þore grenna* (m. pl. för *porer grenar*) att *gulle* (blefvo genast torre grenar till guld, förvandlade i guld); *læt hænta sik -- sma stena ok grenna*; men Med. Bib. II. 102 *hiögh* (högg) -- *ena green* (f. sg.); -- *ena trægren*, *förändis hona*; Hel. Birg. Up. III. s. 379 *swa som manga grenna* (f. pl. för *manigar grenar*) *framga af træno* (ur trädet).
36. I nuvarande allmänna språket går *grina* svagt efter 1 konj.; men Sæve uppgifver ur Dalskan *graina*, *gren*, *grinum*, ur Gottländskan *gräina*, *grain*, *grinu* (Starka Verb. s. 20—1). Gialason upptager intet Isl. *grina*, men ett sådant med svag böjning ser man hos Björn Haldorsen, och jemväl hos Egilsson (med angifven bemärkelse: dentes nudare ridendo, ejulare, ululare); hos den senare likväl under hänvisning på Dan. *grina*, Eng. *grin*, T. *greinen*. Uti rätt gamla Isl. skrifter lärer detta ord ej finnas, och för Svensk fornskrift synes det vara alldeles främmande. Deremot ser man i samma mening *grænia*, t. ex. Cod. Bildst. s. 246 *græniadho thannom* (för *tannom*, med tänderna); och då Cod. Bur. s. 19 har *græna tannom*, är *græna* (i variant. s. 933 *græniar*, *grænnade*) troligen felskrifvet för *grænia*. Flere munarter bruka ännu

med samma åsyftning *grånja* (äfven: knorra) eller *grånna*, och med en föga skilljaktig Isl. *grenia* (tjuta, ryta, knorra), F. H. T. *granjan* (mucka, knysta), A. Sax. *grenanjan* (grina, morra, Ettmüller s. 442). Man vore då föranlåtten att anse Ny-Sv. *grina*, liksom Dan. *grine* (med ett sällan brukadt impf. *green*) vara taget från Med. H. T. eller N. Sax. *grinen*; hvarvid den starka böjningen i dialekterna kunde vara bildad i analogi med *hvina*, *skina*, eller, hvad Gottl. vidkommer, omedelbart hemtad från någon Tysk språkart. Inhemska ämnen till ett Isl. thema *grína*, *grein*, *grinum*, med betydelsen: hiare, hiscere, dehiscere, saknas emellertid icke. Man kan i detta afseende nämna *grein* (ramus, discrimen &c.), *greina* (discernere), de Svenska *grina* (äfven: vara remnad, uppsprucken), *gren* (äfven: skref), *grina sig* (sprida sig, dela sig), *grenle* (skrefvande, varicitus), *grind* (port af stänger eller spjelverk, gallerdörr). Den här till grund lagde tanke, hvilken jag vid jemförelse finner vara i det hufvudsakliga också Ihres, är dock ej Graffs (IV. 327—8, jfr. Grimm, D. Gram. II. 13), hvad beträffar F. H. T. *grinan* och *granjan*, för hvilka begreppet: clamare sättes i fråga, visserligen ock ingående i det Svenska *grina* såsom en af dess bemärkelser*.

37. Aflysens är icke frågan, om fornlagarnes välbekanta *griper*, Isl. *gripr* (enligt Björn Haldorsen: 1:o res peculiaris, pretiosa, pr. res acceptabilis; 2:o pecus**), är samma ord som Gottl. L:s *gripr* (apprehensio, contrectatio), båda maskulina och af samma rot som verbet *gripa*. Till begreppet förmedlande är *agriper* (i Södm. L. och i den yngre hdskr. af Gottl. L.) eller *agreper* (flerstädes i de båda Vestm. L.), d. v. s. en

* Efter nedskrifningen häraf finner jag, i ett nys utkommet häfte af Fritzers "Ordbog over det gamle norske Sprog", *grina* med böjningen *grein*, *grinum*, och gjordt identiskt med *hvina* (enligt Egilsson: clamare, ejulare, sonitan edere, grunnire). Den af Fritzer anförda urkunden är mig okänd; ej heller blir någon stark form derur meddelad.

** Jfr. Hof *grip*, *greip*: stod, märr, i Vestgöta dial.

på bar gerning eller vid ransakning fräntagen sak; äfvenså det på ett ställe i den äldsta hdskr. af Södm. L. G. B. 4: 1 förekommande *afgriper*, i Gloss förklaradt alternatift, såsom borttagande från den brottslige, eller ock sjelfva den fräntagna saken, — en dubbel-mening nära liknande den i *fang*, *aftækt*, i de nyare orden *fångst*, *tillgrepp*. Tänker man sig *agriper* och *afgriper* konkret, så kunna de ställas vid det först nämnda *griper*; men abstrakt vid det andra, vid Gottl. L:s *gripr* (grepp), F. H. T. *anagrip* (se Graff IV. 318), som har abstrakt bemärkelse lika med det Ny-T. *angrif*, finnes användt om samma brott (fornicatio) som i Södm. L. *afgriper*, var. *agriper*, är ur lingvistisk synpunkt identiskt med *agriper*, och återkommer under Tysk skepnad i *angrip* (angrepp) hos Ol. Petri (Krön. s. 291); detta neutralt liksom hos samme författare *handgrip* (handslag, ib. 299) och i Alex. 9586 *grip* (grepp), Isl. *grip*, hvaraf *dygrip*, dock af annan betydelse. (utdrag, sammandrag) än *agriper*. I Bjärk. R. 32 pr. läses *grip* (lösöre-persedel), enligt Schlyter skrifvet för *griper*, men kanske äfven det neutr., en yngre form af *griper*.

38. Maskulina subst. *grund* (fundus, fundamentum, solum, imum), nu i de flesta fall lätt åtskildt från det neutrala (vadum, brevia), är det sällan under fornspråkets herravälde. När det i Södm. L. ƒj. B. 15 läses *dragher fynd vp af grunne*, Bjärk. 20: 3 *kombær skíp a grun*, så kan könets beskaffenhet ej utrönas af formen; och icke heller kan med visshet bestämmas, om begreppet kan vara hafsbotten, klippgrund o. dyl., eller ett långgrundt ställe; än mindre vet någon, om man i gamla tider lade vikt på en sådan begrepps-söndring: i sjelfva den formstränga Isl. tvekar man ibland, huruvida en gammal böjning skall föras till *grunnr* eller *grunn*. Könets osäkerhet är den samma i Cod. Bur. s. 514 *fræste þem fra grunne* (från hafsbotten, djupet), 23 *viþ grund* (i grund, aldeles) *døpe*, 137 *sanc tel grunda* (sjönk till botten), 167

sunko tel grunda, 523 *drænkia tel grunda*, 137 *dicæwin vælle up sion af grunnom*, 505 *lypto hana lætta* (lyfte henne lätt) *fran grundom*, S. Birg. Avtogr. A. i *diupa brunna þe þær ængin grun* (ack. m. sg. eller n. pl.) *hafa*, H. Birg. Up. I. s. 222 *thin giri hafwir ænkte* (icke? intet?) *grun* (ingen botten), Med. Bib. I. 318 *foro nidher som steen til grunna*. På sist anförda ställe ses derjemte en n. pl. *haffgrunnen sankadhos i midhio havino*, s. 170 i samma hdskr. *tha löstes* (för löstos?) *all grundin i iordhinne*; en m. pl. s. 544 (ur den yngre hdskr.) *grunnaniir* (grunderne, d. v. s. bottnen), denne utmärkande en flexion efter första starka dekl. lika med *brander*, *brunder*, såsom nu uti Isl. Utan att upptäcka en ren nomin. sg. *grunder*, synes en sådan, åtminstone för den senare medeltiden, kunna antagas, jemte ett neutr. *grun*, *grund*.

39. Man har icke lätt att, med anledning af den nya formen *enskild*, tyda de gamla *enskylder*, *enskyller*, *enskulder* (I. 448), såsom tillhörande partic. *skilder*, af *skilia*. Motstycke till det hos oss fordom så allmänna neutr. *enskylt* lärer Norskan en tid haft i *enskilt*, hvarpå Fritzner lemnar prof från forspråkets sista tid, och hvartill han antager ett mask. *enskildir*. Detta *einskilt*, enligt Aasen ännu i en trakt af Norge fortlefvande, må vara ur Svenskan inkommet eller af sjelfständig upprinnelse, i senare fallet hemtadt från *skild* (separatus): skäl saknas ändå, att endast på grund deraf bortförklara det *y*, som, nästan utan all vexling med *i*, varit utmärkande för det Svenska ordet, allt ifrån början af 14:de århundradet intill medlet af det 18:de (se t. ex. Serenii ord-bok af 1741, Linds af 1749).
40. Det af mig II. 137 gjorda antagande, att den för språkforskaren öfverraskande Ny-Sv. bildningen *träd* i sjelfva verket ingen ting annat är, än en i senare tiden uppkommen förvexling af den artikulerade formen med den oartikulerade, blir bekräftadt af Med. Bib. II. 97—8, hvarest, liksom i

Legend. s. 91—6, *trædh* eller *træd* står för *træt* (trädet). Man finner obestämdt *eth træ*, *eth kient træ*, *annor træ* (andra träd); men bestämdt *fikona trædh* (trädet), *vintræd*, *olyo træd*, *ther æptir talade træn* (träden) *til vintræd* (vinträdet), *tha taladhe all annor thræn* (alla de andra träden) *til eth træ som kallas rampnus* o. s. v. I det hela är det alldeles samma förhållande med sg. *træd* som med pl. *træn*, hvilken senare är fornspråkets bestämda pl. *træn*. Skillnaden är blott, att *n* i *træn* är det samma som i pl. af alla vokaliskt slutande neutra nu för tiden, under det *d* (för *t*) i *træd* står såsom sådant alldeles enstaka, men eger ett motstycke i det *lekamen* tillhörande *n*, hvilket likaledes är slut-artikel ifrån början, d. v. s. i mask. sg. (jfr. II. 181).

41. *Iorsalir* (Jerusalem) finnes fullständigt i Dybecks Run-Urk. II. 36 (N:o 95) *is euti* (som eller han sökte, besökte) *iursalir*, hvartill sluta sig hos Liljegren N:o 329 *til iursala*, de af mig II. 272 antecknade *iorsala haf* och *af iorsalande*, östympadt i Legend. s. 964 *iorsala lande*. Troligen är det runstungna *iursalir*, liksom Isl. *iórsalir*, maskulin pl., ehuru denne bort i ackus. heta *iursali*, såsom Isl. *iórsali*; men denna frihet är lika med den i Upl. L. Kg. B. I *wif upsalir*, hvarest härkomsten från *sal* dock är mera uppenbar och mera rättmätig.
42. Det bibliska *engd* (äfvén *ängd*, *egnd*, *ägnd*), sammanhållet med *ägnd* hos Stjernhjelm, har jag II. 310 tydt såsom *egnd*, och sannolikt en utbildning af det gamla *eghn*, *egn* (ega). Härvid har blifvit anmärkt, att väl *engd* står för *egnd*, men att detta, hvilket är det samma som Dan. *egn*, säkert är Nedertyska *yegen*, H. T. *egend* (se K. J. Lyngby, Antiquarisk Tidskrift, Köpenh. 1861, s. 271). Äfvén af Molbech i hans Ordbok blir Dan. *egn* sammanställt med T. *egend*; i D. Gloss., hans senaste arbete, är det likväl fördt till F. Dan. *eghn* (ega, egendom). Redan Spiegel har *engd*, T. *egend*, dem han nämner bredvid E. *country* (Gloss. s. 608),

på samma sätt som Med. H. T. *gegenote*, nu *gegend*, af Grimm jemföres med Fr. *contrée*, Span. *contrada* (Gram. II. 256). — Det är visst ingen omöjlighet, att den Svenske bibelns *engd* kan vara Luthers *gegend*, till och med det N. Sax. *yegen*, annars *jegene* (i Visby St. L. *ieghenode*), ehuru väl ljudförhållandet icke är det vanliga vid de Tyska ordens upptagande i vårt modersmål. Omöjligt är ej heller, att den fornälskande Stjernhjelms i sitt *ägnd* (se Herk. 431 *siälén är hvars mans ägnd*), hvilket i ordlistan hos honom förekommer såsom "*ägn*, *possessio*", kunnat inlägga en äldre bemärkelse. Vidare låter det tänka sig, att det Dan. *omegn* är det T. *umgegend*, icke det F. Sv. *umeghn*, *omeghn*, hvars betydelse i lagarne (utjord) ligger jemförelsevis mera aflägsen. Men om så kunnat vara, är derföre ej sagdt, att så varit. Öfvergången af begreppet jord, jordega, till det af landsträcka trakt, är temligen lätt; båda nästan sammanfalla i *laná*, *terra*, *regio*. Vare härmed huru som helst, synas begge de här anbragta härledningarna vara att föredraga framför Ihrs hänförande af *ängd* till *æng* (pratum), hvilket sistnämnda i lagböckerna verkligen emellanåt brukas för att beteckna *eghn*, utan att dermed hafva någon radikal förbindelse (jfr. II. 71). Till äfventyrs har, vid bildningen af *engd*, intrycket af det främmande *gegend* blandat sig med den oklara uppfattningen af det redan åldrande *eghn*.

43. Det Isl. subst *visa* (vis, sätt, sed) är gammalt, att döma af Homil. 22: 2 *sva at viso* (på sådant vis). Enkelt ses det i vår Bjärk. R. *tíl goprae wisu* (till god sed, d. v. s. till förbättring). Kanske är hit att föra ett ställe i Magn. Er. Test., der konungen och hans gemål strängeligen förbjuda en hvar, att bädas eller någonders lik jorda eller nedsätta *ti langæ visu* (för längre tid?) annorstädes än i sockenkyrkan i Vadstena. Jemväl vore *apruvisu* i VGL. III. hit hänförligt, om det läses, såsom det kan, *apruvisu*; i hvilket fall detta adv. vore bildadt af en ack. fem., hvaremot det Isl.

öðruvísi är dat. neutr. af ett annars icke synligblifvet *vis*, som icke dess mindre utan datif-ändelse framträder ej blott i äldre VGL:s *apruvis*, utan ock i Agrip s. 382 *avprovis*, Barlaams S. s. 153 *aðruvis*. Äfven F. H. Tyskan har i lika mening *vis* och *wisa*. Det slutligen i Isl. framstickande *visa* (sångstycke), äfvensom *visa* i Med. Bib., är tvifvelsutan taget från M. H. T. eller N. Sax. *wise*, sannolikt dock samma ord som det F. H. T. *wisa*.

44. Vid uttrycket i Gottl. L. 2: 2, 3 *þa en han verþr ful* (då om hon blir sakfäld, förvunnen), har blifvit erinradt, att *ful*, motsatt *skir*, icke är hänförligt till Isl. *fullr* (full), utan till *full*, och egentligen betyder oren; att *fullr* är i VGl. I. þ. 3 *fuldær*, hvaremot af Md. 14: 1 *værþær enþvar full* --- *værþær þær allir fulir* kan inhemtas, att den till *full* svarande nom. m. sg. heter *full*, pl. *fulir*; att det Gottl. fem. *ful* är rätt förstådt i den Danska öfversättningen från 16:de årh., likasom af Grimm i 3:e uppl. af D. Gram. I. 491 (se den nyss citerade Danske språkforskaren Lyngby, Antiqu. Tidsskrift s. 268—9)*. Anmärkningen, ehuru ej mot mig rigtad, kan så mycket hellre här upptagas, som jag II. 372 under *fulder* inbegripit VGL:s pl. *fulir*, enligt uppfattningen i lag-glossaren, icke afvikande från Ihres, hvad angår det af mig icke behandlade stället i Gottl. L. Afgörande är väl ej teckningen *full* och *fulir*; ty skrifningen i forntiden var hos oss sparsammare på dubbel-konsonanter och i allmänhet mindre följdsträng än hos Isländarne: samme VGL. har t. ex. Md. 1: 2 i nom. m. sg. både *hull* och *hol* för *hulder*, *holder*. Med särskildt afseende på det Gottl. lagrummet, hvilket ej står illa till sammans med ett af mig II. 408 anfördt språkprof ur Med. Bib. I (der det ock är fråga om en fallen och vanfräjdad qvinna), är jag dock för min del benägen att til *ful* (oren, stygg, ful) öfverflytta så väl *ful* i Gottl. L., som *full* och *fulir* i VGL. I. Md. 14: 1, och lika-

* Grimms ord äro: "fúl foetidus, i e. reus, convictus, gegensatz zu schr".

ledes ett *fuul* i den grammatiskt illa medfarne Hels.L., der det i Æ. B. 16 pr. heter *swa sum föra iarni urpe fuul* (d. v. s. *swa sum fore iarni urpe ful*, så som blefve man fäld för jern, genom jernbördens utslag).

45. Rörande ett tid efter annan uttryckt tvifvel om Kg. Styras äkthet är utförigare handladt I. XXXIV och följ., hvarmed yttrandet II. 392 är att jemföra. Ehuru de af mig förbragta bevis för osannolikheten af en förfalskning, särskildt förmedelst Skytte och Bure, icke blifvit motsagda, gifves ändå anledning att till detta ämne återkomma, om utsigt visar sig att i någon mån skingra det hemlighetsfulla dunkel, som länge hvilat öfver ett särdeles i detta häfte ofta anfördt arbete, åberopadt som fornrkund, men icke mindre märkvärdigt, om det skulle tillhöra 17:de århundradet, hvars största prydnad det blefve. — Det må till en början erinras, att under den närmaste tiden efter bokens offentliggörande (år 1634) inga misstankar afhöras; först i Scheffers uppl. af 1669 får man en vink härom och om Bures förmodade delaktighet i utförandet. Någon yttre anledning härtill uppgifves icke; men misstroendet, eller kan hända missnöjet med den i Kg. Styr. angifna ställningen för konungadömet, fann för sina ändamål en lämplig man i Bure, som befattat sig med fornsaker, var utgifvare af Kg. Styr., och förmodligen då, liksom sedermera, antogs vara det äfven af de åren 1607—9 utkomna fornlagarne (särskildt ÖGL., Upl.L., Hels.L.). Då ännu yttrades ingen ting bestämdt om skriftens upprinnelse i Gustaf Adolfs tid, men väl om dess interpolering då ("*si non ortum, certe interpolatum*"). Efter det de handlande personerna länge sedan gått hädan, minnen och traditioner förbleknat, fick man friare händer, föregaf allt samman som understucket, och inblandade Skytte, den af Bure uppgifna handskriftens egare. Skytte var för öfrigt en kunsksparik och berest man, en inflytelserik rådsherre, en skicklig stiliist efter dåvarande sätt; men detta gör ej till fyllest för att,

i en tid då språket fortfarande jäste af inkomna Tyska och Danska beståndsdelar, skrifva ett mästerverk af den renaste Svenska klang, med ton, hållning, skriftsätt och språkformer tillhörande en förfluten tid af tre eller halft tredje århundrade; återgifvande fornspråket med den säkraste och friaste hand, med alla dess både förtjenster och ofullkomligheter, ofta utan allt för oss synligt föredöme, men ändock utan att misslyckas i de mest invecklade lägen (jfr. t. ex. *höghmoß* med *höghmöße* och *höghmößpogher*, *hughmodh* med *hughmöða*. *værulzliker* med *eværulzliker*). Lösningen af denna uppgift, som skulle hedrat den lärdaste språkkännare i vår vetenskapliga tidsålder, kan man ej utan särskild anledning tillerkänna den, som icke lemnat något vittnesbörd om sin kännedom af de Skandinaviska fornspråken, och knappast åt dem lärar egnat någon uppmärksamhet, så vidt det får dömas af yttranden som detta: "thet andra är Norrijke, hwilket är såsom en vägg mellan Westerhafvet och Swerijke, ty hafwa the Swenske kallat thet Nordwäggen*, och thess inbyggare Nordbaggar" (se Skyttes i Marburg hållna "Oration", på Svenska utkommen 1604, sedan 1678). — Rimligare är utan tvifvel angifvelsen mot Bure såsom verkets omklädare i gammal drägt. För att derom kunna yttra mig något noggrannare än förut, har jag genomgått en på Kongl. Bibliotheket härstädes förvarad codex, af Bures egen hand skrifven, utgörande en i oregelbunden alfabetisk ordning uppställd och med förklarings riktad minneslista öfver allehanda medeltids-ord, synnerligast Isl., Norska och Svenska. Anteckningarna hafva sannolikt blifvit under längre tid fortsatta; men när Kg. Styr. (för hvilken en egen afdelning mot slutet inrymts, fastän sedan ej deråt ensamt upplåten) citeras efter Bures tryckta text, ha dessa citater troligen ej nedskrifvits långt före 1630 (årtalet af Bures företal till Kg. Styr.), och icke långt efter 1634, då Bure, enligt sin anteckning, erhöi den efter honom

* Man erindre sig *Norvegr* (af *vogr*, väg).

benämnde Cod. Bur., af hvars rika innehåll och ofta egen-
domliga språkformer intet enda prof lemnas. Detta glossar,
af icke obetydligt omfång och synbarligen blott till Bures egen
tjänst upprättadt, röjer en vidsträckt beläsenhet i urkunder,
innehåller ej sällan rigtiga ordtydningar, någon gång en grundad
gissning om en fornforms betydelse, men öfver hufvud obekant-
skap med ordböjningens och syntaxens allmännaste grunder i
det gamla språket, — hvad som ock kunde väntas från Bu-
res tidevarf, och ej kan förundra någon efter genomgående
af de Bure, såsom det tyckes med skäl, tillskrifna editionerna
af fornlagarne (hvad särskildt Hels.L. vidkommer, se före-
talet till Schlyters uppl. s. XI)*. Här några ordagranna
exempel. Uti nominat. "*skadhi 52: 2*" säges "*I*", till följd
af "*literarum mutatio*", stå "*för A*". På ett annat ställe:
"*mansins 3: 9. manuns är rättare ty detta S hörer intet til*
the ord som äre Masculini generis vtan allene Neutri gene-
ris"; vidare: "*bysins*" (ur den af Bure ofta citerade s. k.
Söderköpings Rätten, förmodligen en codex af Stadslagen)
"*stadhsins* är mykit i bruk der och i lagboken, men det är
neutri". -- "*Stadzhmän hafva denne villon böriat bonden*
seger stadhsens, bondens"; --- "*stadzmän seja stadsens diefulsens*
mansens, ormsens" --; "*orett S i mansens 3: 9. ängsins (mans)*
huxins"; -- "*manzens 7 gånger på 18 bl.*", allt ur Kg. Styr.;
"*orätt*" äfven "*konungzens öpit bref*" (i Söderk.R.), "*fadhersins*"
(i LandsL.), "*kläpsins*" (i ÖGL.), "*then annän kustin*" (i
ÖGL., jfr Schlyters uppl. Kr. B. 2 pr. *pæn annan kustin*)
"*för then andra*". Vid orden "*at han ej kyrkio vigslom*
spiller", i LandsL., gör B. den frågan: "*cuius casus vigxlom?*"
och har således ej förstått, att *spilla* äfven i Kg. Styr., lik-
som i all fornskrift, fordrar dativen. Dessa ofrivilligt afgadde

* Angående den bekanta parenthesen i företalet till 1607 års edit. af UplL. heter det, uti nu ifrågavarande anteckningar af Bure: "*Wigher Spa, hedhen i hednom tima. (han var utsender af Ingeld Svea kununge) denne parenthesis insattes 1607 af Kg. Carl*"

prof i fornsvensk grammatik, hvilka stå väl till sammans med Bures sätt att gå till väga vid Kg. Styr:s utgifvande (jfr. hvad jag härom yttrat I. XXXIII, XXXVII, II. 576—7), torde frikalla honom från allt ansvar såsom författare eller öfversättare af ett verk, der ingen sida är sådan att hon kunnat skrivas med så ringa insigt i det gamla språkets byggnad. — Med Bures aflägsnande ha misstankarne förlorat sitt enda faktiska grundfäste, och sväfvat sedan i gissningarnas luftiga rymder, befinna sig inom det obestämda området för de olika begreppen om hvad i någon enskild del af innehållet kan vara mer eller mindre medeltidsartadt, hvarvid alltid tviflet kan mötas med den erinran, att en mystifikation eller ett bedrägeri nödvändigt förutsätter en verkställare, en fornskrift kräver en skriftställare som är fornspråket mächtig; och om de två ende män, som under loppet af två århundraden hunnit bli föremål för misstanke, få räkna sig sin oskuld till godo, är detta af ganska stor vikt. Härtill kommer, att den ifrågavarande minnesboken lemnar åtskilliga upplysningar om Bures personliga ställning till det af honom utgifna arbetet. Rättelser i den tryckta upplagan göras och handskriften tydes annorlunda, t. ex. "*ofös* * (tör vara oför vanmächtig) 41: 26"; -- "*tottom* (rettare tåtom --)"; -- "*retha* 6: 18 tyks vara *letha* eller *ledha*"; -- "*rådhluka* (rätteligha puto) 17: 21". Anmärkningar i annan väg äro: "*ovettugan* (uti exemplaret stodh *overtughan slukara*) 42: 24. 43: 5" ** --; "*ungara* 53: 13. 17: 29. nu kallas the junkara fordno jungherra och jungkarla, af Tysk"; -- "*A* för *å* skrifs mest i denne boken, ty har jagh mest sat *å* der det skal

* Kursiveringen är här och på några andra ställen min egen.

** I sjelfva verket har Bure 42: 24 *ovätugan*, 43: 5 *ovätugha*. Om hdskr. haft *overtughan*, -a, kunna de möjligtvis höra till ett adj. *overtughen* = *overtughen*. Det af mig, liksom af Ihre, på grund af Kg. Styr. antagna *ovätugher*, för *ofatugher*, blir härigenom något misstänkt, ehuru det lämpar sig till *slukare*, och lyckligt sluter sig till *ofäta*, -o hos Scheffer, *ofäta*, -o hos Bure.

wara, på det de enfallige des better kunna läsa och förståt"; -- "*taxia* (thäfia) 24: 7. sapores stodh i Latinska Seneca exemplar" (Seneca, d. v. s. den i medeltiden såsom Seneca gällande Martinus i 6:te årh., är nemligen citerad på det angifna stället i Kg. Styr.); -- "*fängeligh* 24: 4, facilis acquisitionis. lätt til fångs så lydher Latinus textus Senecæ. endogh Svenska originalet stodh allena fögeligh det är frugalis, temperatus", hvaraf kan slutas, att af orden *fängelik ok fögelik* det första blifvit af Bure tillagdt efter Latinska texten; i följd med många ur Kg. Styr. hemtade citationer ser man: "*torf*" (hvarmed Bure säkert menat *porf* eller *thorf*, behöfver) "för torfr af thetta ordet och flere sådana synes at Author libri hafr varit af Norlanden ty der utlåtes R det wij mykit bruke her söd." (söder ut); -- "Synonyma uthi Påvens Martini bulla som står efter *Konunga styrel* så försvenskadhe Stadhga tilbindning samsæt owerenewordning widherkenuilsom" o. s. v. Af den sista citaten framlyser temligen klart, att de försvenskade synonymerna stodo att läsa i samma handskrift som innehöll Kg. Styr. Man är således mer än förr en verklig handskrift på spåren. Att denna icke varit från Bures tid eller den närmast föregående, synes kunna antagas så väl deraf att man svårligen då sysselsatte sig med att öfversätta påfliga bullor och dervid förkläda dem i Svensk medeltidsdrägt, som ock deraf att Bure, oansedt sin svaga kunskap om fornspråkets formbyggnad, visat sig vara väl bekant med gamla handskrifter, bland hvilka flere af honom åberopade, fordom under hans egen vård, nu finnas i Kongl. Bibliothekets förvar. Frågan blir då blott om handskriftens medeltidsålder, hvilken, af åtskilligt att döma, icke är synnerligen hög, och ej skulle sättas längre till baka än fram i 15:de årh., i fall uppgiften är noggrann om det i den samma någon gång befintliga å (hvarmed dock möjligen kan åsyftas aa), i medlet af samma århundrade och äfven sedan mycket sällsynt; Bure sjelf tyckes föreställa sig, att han hade för sig

en jemförelsevis yngre afskrift (se hans företal s. 5). Från 1300-talet härstammar dock urskriften, efter den största sannolikhet, icke undanröjd genom något hittills frambragt motskäl; minst genom det att i skriften skulle förekomma "riksens häfdegömma" i meningen af Riks-arkif; ty ingen ting dit åt fins i Kg. Styr. (hvarom jag förut nämnt II. 312), och då i Bures företal s. 3 talas om "*häfda gömma*", afses dermed ett enskildt familj-arkif. Man ser emellertid, huru lätt intygen mot Kg. Styr. åstadkommas. Helt naturligt är ock, att liksom alla de, hvilka på 1300-talet hade skäl att älska valriket, icke skulle bidraga till spridning och bevarande af ett arbete, der motsatsen förordas, skulle de styrande efter Gustaf Adolfs död icke se illa, om skugga kastades öfver en skrift, som enligt den store konungens önskan borde i skolorna "med flijt barnomen föreläsen warda", men högt uttalar satsen om stark konungamagt hos *en* person. Oberoende af den litterär-historiska tvistefrågans öde är den omständigheten, att det ur Kg. Styr. hemtade ordförråd blifvit till största delen bestyrkt af Cod. Bur. eller yngre först i våra dagar bekantgjorda fornskrifter, för att ej nämna den nyss utkomna MELL. Detta ingifver förtroende till de få återstående ord, som ännu stå utan annan borgen än den de hemta från sin egen välbildade fornskrud.

Tryckfel.

(jfr. II. 631—3).

- I. 108 rad. 16 uppf. *trästränkt* läs *thrastränkt*
 II. 41 " 10 nedifr. *VGL.* läs *VGL. I.*
 84 " 6 " *triggia* läs *þriggia*
 209 " 11 uppf. *framgangu* läs *fragangu*
 273 " 11 " *otroþir* läs *vtroþir*
 396 " 2 nedifr. *verðslig* läs *verldslig*
 506 " 14 " *kalf* läs *kalf*
 533 " 7 " *uppskof* läs *upphof*
 584 " 20 uppf. *lagsökte* läs *lagsöke*
 570 " 5 " *begrundsværdt* läs *begrundansværdt*
 623 " 14 " *en sparn* läs *en spjárn*
 III. XII " 30 " *tíðtalet* läs *síðtalet*
 6 sp. 2 rad. 11 uppf. 268 läs II. 268
 " 31 " komma efter *anliti* utgår
 9 " 2 " 7 " *Áminna* läs *Ámna*, *Áminna*
 12 " 1 " 21 " 374 läs II. 374.
 " 2 " 33 " *F. Isl. & F. Dan.* läs *áldre Dan.*
 13 " 1 " 26 " efter *batst* sættes *parenthes*
 14 " 2 " 23 " *T. T.* läs *H. T.*
 15 " 1 " 10 " *roa* bör ej vara kursiveradt
 " 2 " 21 " 54 läs I. 54
 17 " 1 " 22 " jfr. sættes framför *leggja*
 38 " 1 " 14 " 279 läs I. 279
 " 30 " 470 läs 490.
 40 " 1 " 23 " 302 läs II. 302
 40 " 2 " 19 " i *parenthesen* läs *endast*, *Cod. Bur. s. 15*, jfr. *Upl. L.*
 " 30 " 519 läs II. 519
 41 " 2 " 11 " 261 läs II. 261
 " 32 " *bát* utgår
 42 " 1 " 10 " *Cod. Bun.* läs *Cod. Bur.*
 45 " 1 " 6 " *Farstofa* läs *farstofa*
 48 " 1 " 16 " 300 läs II. 300
 55 " 1 " 31 " *fragen* hade bort kursiveras
 " 2 " 15 " jfr. sættes framför *leggja*
 57 " 1 " 30 " punkten efter 16 utgår
 65 " 2 " 16 " *vitrna* bör ej vara kursiveradt
 67 " 1 " 22 " *garfa* bör ej vara kursiveradt
 82 " 2 " 16 " i vissa exemplar har *k* utfallit ur *kovar*
 89 " 2 " 32 " *herða mattul* läs *harþa mattul*

III.	93	sp.	2	rad.	30	uppfir.	<i>adr. läs adr.; inbördes</i>
	96	"	1	"	6	"	efter <i>junker</i> bör n. utgå
	98	"	1	"	3	"	<i>II. 147</i> läs <i>II. 147; kartnagel</i>
	107	"	2	"	1	"	<i>kälke</i> bör ej vara kursiveradt
	114	"	2	"	10	"	<i>II. 65</i> läs <i>II 65; likbår</i>
	116	"	2	"	23	"	efter <i>lof</i> sättes <i>parenthes</i>
	123	"	2	"	10	"	mellan <i>97</i> och <i>310</i> sättes <i>semikolon</i>
	125	"	1	"	5	"	<i>man</i> bör ej vara kursiveradt
	126	"	2	"	19	"	<i>Milano</i> bör ej vara kursiveradt
	127	"	1	"	11	"	inom <i>parenthesen</i> utgår <i>punkten</i> efter <i>fermer</i>
	130	"	2	"	1	"	<i>mormessa</i> bör ej vara kursiveradt
	131	"	1	"	34	"	<i>semikolon</i> bör stå framför <i>mus</i>
	135	"	1	"	22	"	<i>147</i> läs <i>II. 147</i>
	136	"	1	"	17	"	<i>neka</i> bör vara kursiveradt
	141	"	1	"	8	"	<i>jfr. -u</i> läs <i>jfr. u-</i>
			2	"	12	"	<i>opöbeleken</i> läs <i>upöbeleken</i>
				"	24	"	<i>II. s. 67</i> läs <i>II. 67</i>
	142	"	1	"	16	"	<i>III. s. 8, 11</i> läs <i>III. 9, 11</i>
			2	"	5	"	efter <i>semikolon</i> sättes <i>ohemul</i>
	143	"	2	"	32	"	<i>vetta</i> bör ej vara kursiveradt
	170	"	2	"	10	"	efter <i>104</i> bör vara punkt
				"	14	"	år <i>1340</i> läs <i>1340-talet</i>
	184	"	2	"	12	"	<i>snappa</i> bör vara kursiveradt
	195	"	2	"	10	"	komma efter <i>storari</i> bör utgå
	206	"	2	"	20	"	<i>seghl tra</i> läs <i>saghl tra</i>
	208	"	1	"	5	"	<i>I. 382.</i> läs <i>II. 382.</i>
	210	"	1	"	6	"	i vissa exemplar är <i>t</i> utfallet ur <i>taldi</i>
	217	"	1	"	5	"	<i>trullbomber</i> läs <i>trulldomber</i>
	229	"	2	"	10	"	<i>semikolon</i> sättes framför <i>tänka</i>
	238	"	2	"	26	"	år <i>1340</i> läs <i>1340-talet</i>
				"		"	på samma rad bör komma efter <i>parenthesen</i> utgå
	240	"	1	"	8	"	<i>III. s. 4</i> läs <i>III. 4</i>
	246	"	2	"	29	"	<i>-visa. -visi</i> läs <i>-visa, -visi</i>
	262	"	1	"	1	"	utgår komma framför <i>oy</i>
				"	2	"	efter första <i>semikolon</i> sättes <i>ö</i>
	268	"	1	"	25	"	efter <i>Gottl.</i> sättes punkt, i stället för komma
	273	rad.	15	uppfir.			<i>skällskap</i> läs <i>sällskap</i>
			33	"			<i>dymmels-onsdag</i> läs <i>dymmel-onsdag</i>
	277	"	2	i noten			<i>svon, dräng</i> läs <i>svon, pikt, dräng</i>
	294	"	20	uppfir.			<i>enskilt</i> läs <i>einskilt</i>

